BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIV
G
20
NAPOLI

XXIV
G
20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IVLII
GVASTAVINII
PATRICII GENVENSIS,
ET MEDICINAM, QVAM
PRACTICAM APPELLANT,
PRIMO LOCO IN PISANO
Gymnaſio profitentis,

COMMENTARII
IN PRIORES DECEM ARISTOTELIS
PROBLEMATVM SECTIONES:

Nunquam antehac viſi, nec in lucem dati, adiecto inſuper INDICE *tam rerum, quàm verborum copioſiſſimo.*

Ad Sereniſſimum Principem COSMVM Magni Ducis Etruriæ FERDINANDI filium.

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCVIII.

Digitized by Google

AD SERENISSIMVM PRINCIPEM COSMVM
MAGNI DVCIS ETRVRIAE FERDINANDI FILIVM.

OPPORTVNÈ factum eſt, Sereniſſime Princeps, vt quo tempore publicum in Piſano Gymnaſio Medicinam docendi munus principi loco à Sereniſſimo Parente tuo in me eſt collatum, mei hi in Ariſtotelis problematum ſectiones decem priores commentarij excuderentur. Nam cùm grati animi & beneficij memoris pro illo honorificentiſſimo de me iudicio in totam iſtam Sereniſſimam domum extare cuperem monimentum, & quantum in me eſſet æternum; nulla alia me aſſequi meliori ratione putaui, quàm ſi eum librum ad vos mitterem. Te autem vt appellarem potiſſimùm Sereniſſime Princeps alia etiam cauſſa fuit. Nam, cùm & pro iis quæ à Patre accepi, filio etiam debere magnopere me haud ignorarem, tum verò & gratulationis cauſſa extitit maxima. Nam cùm ex illo publico docendi munere in veſtro Gymnaſio ſuſcepto, in clientelam & familiaritatem iſtius Sereniſſimæ domus adſcitus viderer, non ſolùm gaudia eius omnia gaudenda, ſed & eorum ſigna quædam perpetua mihi imprimenda viſa ſunt; Quem verò ex tuis Sereniſſime Princeps, ampliſſimum hoc matrimonium, quo nuper cum glorioſiſſima gente AVSTRIACA, tanta affinitate iunctus es, ſummo gaudio & incomparabili hilaritate non compleuit? Ad te igitur, quem omnium proximè illa res attingit, teſtem ſummi gaudij, & hilaritatis meæ mitto hunc librum Sereniſſime Princeps. Cur autem ſi & grati animi, & lætitiæ ferè argumenta non ſperem libenter fore recipiendum? Cùm præſertim & literarius teſtis ad eum veniat, à quo literæ, & diſciplinæ omnes, earúmque ſtudioſi ſummè coluntur & fouentur? Nam cùm tu Sereniſſime Adoleſcens ad tot vrbium, tot populorum, tam latéque patentis ditionis gubernacula natus ſis, & ad maximas res deſtinatus, ita tamen literarum ſtudia colis, vt ſummam & pulcherrimam poſſeſſionem eam exiſtimes: monitis nimirum, & præceptis prudentiſſimorum parentum, qui & pietate, & moribus Chriſtianis quæ principem locum obtinent, te imbuendum curârunt, & curant, ac exemplo docent, ciuilibúſque præceptis, quæ ad magna quæq; ferant, ſubinde erudiunt, ita quæ ad eaſdem res magnoperè valere haud ignorant, diſciplinarum omni genere exornari volunt. Lætitiæ

igitur meæ, & illius quod debeo teſtem, ſume hunc librum Ampliſſime Princeps, qui tuæ tutelæ ſubiectus, iam etiam eò libentiùs in lucem prodit, quòd me ipſo, à quo ille eſt, tanto honore à vobis affecto, non ſine honore ſe apud vos moraturum arbitratur. Viue diu Sereniſſime Princeps: & quod de te, ac fauſtiſſimo matrimonio Sereniſſimi Parentes exoptant, illud vobis largiter concedat DEVS.

***

IVLIVS

IVLIVS GVASTAVINIVS
AD LECTOREM.

PRÆFARI *aliqua ante libri expoſitionem, qui illud opus aggreditur, & conſuetudine receptum eſt, & vtilitatis ratio poſtulat. Sed cum alij plura, nos quatuor tantùm in præſentia attingemus, libri auctorem, inſcriptionem, ſubiectum, & docendi rationem. Auctorem præfert titulus Ariſtotelem: & ſanè problematum libros ab eo fuiſſe conſcriptos, apparet tum ex Laërtio in eius Philoſophi vita, tum ex multis auctorum teſtimonijs, qui eos citârunt, ac etiam ex eodem Ariſtotele qui in alijs libris problemata à ſe conſcripta ſepties adducit: quæ loca ne ſua laude fraudentur, collegit Franciſcus Patricius Diſcuſſionum Peripateticarum tomi 1. lib. 4. ſunt autem hæc. In libro de Somno & Vigilia in fine cap. 11.* διότι δὲ τὰ μὲν ἐνύπνια μνημονεύουσιν ἐγερθέντες, τὰς δ' ἐγρηγορικὰς πράξεις οὐ μνημονεύουσιν, ἐν τοῖς προβληματικοῖς, *hoc eſt:* Cur autem ſomnia quidem meminerunt expergefacti, actiones verò in vigilia factas non meminerunt, in problematicis. *Libro de Iuuentute de Senectute cap. 5.* ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς αἰτίας ταύτης, ὅτι ἐναντίον συμβαίνει τῷ ἐγκρυπτομένῳ καὶ καταπνιγομένῳ πυρὶ (τὸ μὲν γὰρ μαραίνεται, τὸ δὲ διαμένει πλείω χρόνον) εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασιν, *hoc eſt:* Sed de cauſa hac, quòd contrarium accidat abſcondito, & ſuffocato igni (hoc enim extinguitur, illud verò plus temporis manet) dictum eſt in problematis. *Libro ſecundo de generatione Animal. cap. 10.* ἔκ τε τῶν τοιούτων γίνεσθαι ἐκ μαλακῶν σκληρῶν, ὥσπερ τῷ καττιτέρῳ μιχθέντα τὸν χαλκόν, λέγων, οὔτ' ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ, καὶ τοῦ καττιτέρου τὴν αἰτίαν ὀρθῶς εἴρηται δ' ἐν τοῖς προβλήμασι περὶ αὐτῶν, *hoc eſt:* Atque ex talibus generari ex mollibus dura veluti ſtanno admiſtum æs, dicens, neque de ære, & ſtanno cauſam rectè; dictum verò de his eſt in problematis. *Lib. 4. de generat. animal. cap. 4.* καὶ γὰρ τὰ ὀκτάμηνα ζῇ μέν, ἧττον δέ, τὸ δ' αἴτιον ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων συνίδοι τις ἄν. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς προβλήμασι, *id eſt:* Octomeſtria námq; viuunt quidem ſed minùs: cauſam verò ex nunc dictis conſpiciat quis: dictum verò de his eſt in problematis. *Cap. 7. eiuſdem libri.* περὶ μὲν οὖν τοῦ πάθους τῆς αἰτίας, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασι, *id eſt:* De paſſionis quidem cauſa dictum eſt in problematis. *In fine tertij de Partibus animalium.* διότι δὲ τοῖς πολυκοιλίοις ἐν τῷ ἐχίνῳ γίνεται ἡ πυετία, εἴρηται ἐν τοῖς προβλήμασι, *id eſt:* Cur autem in omaſo multiuentrium coagulum generetur dictum eſt in problematis. *Secundo Meteor. 6.* περὶ δὲ θέσεως αὐτῶν, καὶ τίνες ἐναντίοι τίσι, καὶ ποίους ἅμα πνεῖν ἐνδέχεται, ποίους δ' οὔ. ἔτι δὲ τίνες καὶ πόσοι τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ πρὸς τούτοις περὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, ὅσα μὴ συμβέβηκεν ἐν τοῖς προβλήμασιν εἰρῆσθαι τοῖς κατὰ μέρος, νῦν λέγωμεν, *id eſt:* De ipſorum poſitione, & qui aduerſi quibus, & quos ſimul flare contingat, & quos non: præterea qui & quos exiſtunt, & ad hæc de aliis paſſionibus, quotcunque accidit non eſſe conſiderata in problematis particularibus nunc dicamus. *Qui autem citarint hæc problemata Auctores, ſunt Plutarchus, Athenæus, Agellius, Macrobius, & alij. Laërtius autem in Ariſtotelis vita, Problematum diſtincta, & ſeparata volumina, ſuoq; titulo, adducit tria hæc,* ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων α, β, *hoc eſt,*

vt conuertunt; Inſpectorum problematum libri duo. ἐγκυκλίων α, β, hoc eſt, Encycliorum duo. & προβλήματα ἐκ τῶν Δημοκρίτου α, β, hoc eſt, Problemata ex Democrito, duo. Præter hæc autem tria volumina, aliud etiam proponit, triginta & octo libris diſtinctum, non ſanè problematum titulo, ſed hoc modo: φυσικῶν κατὰ στοιχεῖον ὀκτὼ πρὸς τοῖς τριάκοντα, id eſt, Phyſicorum ſecundùm elementa triginta octo; vbi problematum vox, aut titulus, niſi ex ſubſequentibus repetatur, non legi apparet. Haud verò mihi facilè perſuadeat quiſpiam, eos eſſe triginta illas octo ſectiones, quas nos habemus: cùm eas ab Ariſtotele, eò quidem ordine aut numero fuiſſe collocatas, non ſit, puto, qui affirmare audeat, quæ potiùs confuſio, quàm ordo eſt: cùm pro varietate exemplarium, alia alibi plura, alibi pauciora: & alia alibi priora, alibi poſteriora exiſtant. Vt omittam quæ ſæpius iterantur, tum in eadem, tum in varijs ſectionibus: Argumento, ordinem illum, ac numerũ non eſſe ab Ariſtotele. Quod etiã dicitur κατὰ στοιχεῖον, id eſt, ſecundùm elemẽta, nõ video quomodo hic locũ habeat, aut quam rem in eis ſectionibus velit ea vox ſignificare. Nam quòd elementis literarum libri denotentur, id cum reliquis omnibus, non ſolùm libris, ſed quæcunque numerantur commune illis eſt: hic enim Græcorum mos. Ridiculum autem exiſtimare Laërtium eam rem ſignificâſſe. Non igitur hæc ſunt; quod & exiſtimat idem Patricius lib. 3. tom. 1. Nam cùm illa dicãtur Phyſica: hæc nõ omnia Phyſica ſunt: cùm & Mathematica aliqua, & Ethica illis ſint inſerta: Ea autem in re, vt ipſi facilè aſſentior, ita quòd adeò pro certo habet lib. 4. tom. 1. hæc problemata Ariſtotelis non eſſe, velim euidentiori probari argumento. Nam quòd dicitur, nullum ex locis ſuperiùs citatis, legi in hiſce problematis, nil aliud oſtendat, quàm hæc non eſſe omnia, quæ ab Ariſtotele ſunt conſcripta: Et verò is ſum, qui ita putem. At verò quæ citantur ab Athenæo, Plutarcho, Agellio, & Macrobio hic reperiuntur; quod & nos locis ſuis admonuimus in Commentarijs. Sed & idem Patricius ex loco, quem ex ſecũdo libro Meteororum poſtremum adducit, in quo Ariſtoteles de ventis ſe in Problematis egiſſe tradit, vnam de ventis ſectionem Ariſtotelis eſſe dicit. At verò Franciſcus Vicomercatus in commentarijs ad librum ſecundum Meteororum, ea, quæ de ventis in Problematis tradit Ariſtoteles, Ariſtotelis non eſſe, ſed Theophraſti potiùs exiſtimat; eo argumẽto, quòd quæ de tempore Orionis ſideris exortus à Theophraſto in libro de ventis proponuntur (quæ falſa eſſe contendit Vicomercatus) eadem in problematis legantur; ſicuti etiam alia pleraque omnia, quæ de ventis in eiſdem problematis leguntur, habentur ſimiliter in eo Theophraſti libro. Vnde ſubdit Vicomercatus, Problemata illa ab aliquo ex Theophraſti & Ariſtotelis libris eſſe conſarcinata, quod vt facilè conceſſerim; ſicuti etiam aliqua eſſe his ſectionibus immiſta, quæ nec in Theophraſtum, nec in Ariſtotelem ſint conferenda; quippe futiles diſſolutiones, & illis Philoſophis indignas, quæ contineant; ità horum cauſa reliqua omnia condemnare, impium exiſtimem. Sanè quæ ex Theophraſto ſunt, illa Peripatetica ſunt, & diſcipuli doctrina, magiſtri doctrinæ conſentanea. Ariſtotelica autem eſſe hæc, non dicam omnia, & ab Ariſtotele auctore profecta, teſtes ſint, quos ſuperiùs nominaui Plutarchus, Athenæus, Agellius, Macrobius, & alij. Quòd enim quædam ſint haud conſentientia illis, quæ alibi ab Ariſtotele traduntur, non impediat quod dicimus, quando non hæc omnia Ariſtotelis eſſe dicimus. Nec tamen eadem de re, variè in vario librorũ genere, ad varióſque auditores ſcripto proferre, ſit vel abſurdum, vel apud eundem Ariſtotelem nouum. Eiuſdem etiam Ariſtotelis teſtimonium hæc pro ſuis agnoſcentis, non omnino deſit, quando poſtremo ſectionis decimæ problemate ea citet, quæ apud ipſum extant, vt in commentario illius loci oſtendimus. Hæc de auctore. Libri titulus, in omnibus excuſis exemplaribus eſt, προβλήματα, Problemata, nec diſſimiliter ea appellauit locis adductis Ariſtoteles. Vno tantùm qui eſt ſecundo Meteororum, vocem addidit, ſcribens: ἐν τοῖς προβλήμασι κατὰ μέρος, id eſt, in problematis particularibus, aut ſecundùm partem, intelligens fortaſſe aliquam eorum librorum diſtinctionem: ſed eo

titulo

titulo nominauit illa etiam Agellius libro 19. noct. Atticarum cap. 6. Athenæus autem lib. 1. adducens problema ſecundum ſecundæ ſectionis, appellauit προβλήματα φυσικὰ, hoc eſt: Problemata naturalia, *quo titulo etiam vſus eſt Macrobius lib. 7. Saturnalium. Idem autem Agellius lib. 20. cap. 4. appellauit προβλήματα ἐγκύκλια, id eſt:* Problemata Encyclia: *& verò adducit ille problema, quod in noſtris extat decimum triceſimæ ſectionis. Vtrum autem fuerint hi naturalium, & encycliorum problematum alij & diſtincti libri, an potiùs iidem, non eſt facilè dicere; Nec etiam vtrum ab Ariſtotele, an ab alijs ſint hæ diuerſæ inſcriptiones. Sanè eundem librum, alio, ac alio titulo fuiſſe appellatum, ſatis conſtare poteſt ex alijs eiuſdem Ariſtotelis voluminibus: Nam libri de Phyſica auſcultatione, tum de Principijs, & de primis cauſſis, tum etiam de natura, & de motu appellati ſunt non ſolùm ab interpretibus, & alijs Philoſophis: ſed ab eodem Ariſtotele: nimirum, quòd putem, prout hanc vel illam voluminis partem adducebant, in qua proximiùs de hac vel de illa re tractaretur. Non fuerit abſonum igitur dicere, varijs titulis problemata fuiſſe ab ijs, qui ea citabant, appellata: quando de varijs rebus, magno conſcripto problematum numero, vnóque volumine ijs comprehenſis, eo titulo appellaretur pars illa, cui pro ratione ſubiectæ materiæ, ille magis conueniret; non diſſimiliter ac apud Latinos in Cornelij Celſi libris varijs, ſed vno volumine comprehenſis factum eſſe videmus: aliquando autem vniuerſali titulo eos fuiſſe appellatos. Titulus Encycliorum non ſolùm eſt apud Agellium, ſed etiam apud Diogenem Laërtium, ſicuti propoſuimus: qui tamen duos tantùm ſub hoc nomine problematum libros proponit. Variatum autem eſſe horum librorum, & problematum ordinem, ac ſedem perturbatam exiſtimare me, ſuperiùs dixi. Phyſica ſanè aut naturalia, quo titulo apud Athenæum, Agellium, & Macrobium citantur, non ſunt omnia, quando vt diximus, & Mathematica, & Moralia pleraque ſint: Sectio ſanè decima, Phyſicorum Epitome inſcribitur, titulo & ipſa immutato, vt exiſtimo, quæ tota de animalibus eſt. Denique Phyſica quæ dicuntur, & quæ Encyclia, puto eadem eſſe: ſed vario titulo appellata, ſicuti alijs libris eueniſſe oſtendimus, ob rationem propoſitam, aut etiam fortaſſe ob alias. Quid autem Encycliorum nomine ſignificetur, non diſquiram pluribus. Nec enim mihi afferenda huc, quæ ſuper eo, à Grammaticis primùm, tum à Franciſco Patricio, in diſquiſitionibus Peripateticis allata ſunt, & poſtremùm doctiſſimè, ac ſubtiliſſimè ab Octauiaño Ferrario Mediolanenſi, in libro de diſciplina Encyclio primùm, tum in libro de Sermonibus exotericis, & Acromaticis, inde enim ad ſatietatem volenti liceat ſitim explere; De problemate ſimiliter, quid vox ea ſignificet, & quomodo problema, à Theoremate differat, quid huc ea importunè congeram, quæ vel ab antiquis Philoſophis, vel à recentioribus etiam Grammaticis afferuntur? Breuiter: Problema eſt quod proponitur ad ſoluendum, ſeu, illud cuius cauſſa proponitur inueſtiganda, vnde & multi Latinè conuerterunt, quæſtionem: ſubiecta autem res horum problematum non vna eſt: quare nec huius libri vna ſcientia, vnius enim ſcientiæ, vna eſt res ſubiecta, cuius principia & affectiones conſiderat: Hic autem multiplex ſubijcitur materia: naturales enim, morales, & Mathematicæ res proponuntur. Ratio autem, & via docendi ferè quælibet ex cauſſis, per ſe, per accidens, ab affectis, à ſigno: Denique nullum refugit probandi ſeu rem oſtendendi genus: Non enim exquiſitiùs, & ſubtiliùs hæc ad paucos ſcribuntur: ſed pinguiori minerua, atque in multorum, & vulgi etiam gratiam: Hæc habui, quæ præfarer quibus pauca quædam de meis hiſce laboribus ſubijcienda. Nactus eram problematum exemplar ſatis bonum, quod fuerat Alexandri Iuſtiniani Chij Medici, & Patricij Genuenſis: Is liber erat ex editione Baſilienſi: ſed ad cuius oram, vir ille eruditiſſimus, ex manuſcriptis codicibus multas adſcripſerat lectionum varietates, & caſtigationes; in quas cùm accuratè inſpicerem, Theodoríque ſimul eorum problematum tralationem, illa occaſione conſiderarem, hanc permultis locis non fidelem, eas autem lectiones ſæpius meliores, quàm vulgatas,*

dignoſcere

dignoſcere mihi viſus ſum. Quare ſi illæ in publicum ederentur, ad Theodori autem tralationem aliqua adnotarentur, rem fore ſtudioſis haud inutilem, putaui. Rem igitur aggreſſus (id fuit ante annos plus minus tresdecim) in commentarios, non ita breues, laborem euadere ſenſi. Abſolueram autem iam tertiam ſectionem, cùm in Ariſtotelis operum editionem ex Bibliotheca doctiſſimi Caſauboni incidi, in quibus lectionum illas Iuſtinianei Codicis quæ ad problemata eſſent, varietates extare vidi penè omnes, & verò lætatus ſum ea auctoritate etiam fuiſſe illas confirmatas, cùm tamen nonnullas adhuc eſſe viderem, ſatis vt mihi videbantur concinnæ, quæ in illa editione deſiderarentur; progrediebar itaque eo in labore ſatis nauiter, & quicquid ab ægrorum curatione dabatur otij, id totum in illo ſtudio conſumebam. Perueneram autem commentando ad octauam ſectionem, cùm morbi ſeuiſſimo accidente ſubito correptus, hoc eſt cordis palpitatione, in id incidi vitæ periculum, vt deſperata ſalus videretur, à quo tamen benigna Dei manu, non humano miniſterio ſubleuatus eandem cùm eſſem; conſueta ſtudia repetentem, idem morbus ita ſubitò inuadebat, vt manifeſtè relinquendum ſtudia, & ablegandos libros appareret, quod & feci. Otiatus igitur multos annos, cùm nihil laborando, & iucundè viuendo, nulláque, niſi leuia quædam, quæque nullam animi attentionem requirerent, legendo, confirmatam tandem valetudinem ſenſiſſem, recuperatáſque maxima ex parte vires; amici quidam qui meos illos in Ariſtotelis problemata labores nouiſſent, cùm fortè eo tempore in Ludouici Septalij commentarios ad ſeptem priores eorundem problematum ſectiones incidiſſent; rem mihi ſignificarunt, & eorum etiam copiam fecerunt. Refricuit illa nimirum res deſiderium videndi, quid in eadem ego iam antea potuiſſem, & ex Septalianis etiam illis non pauca legi. Cùm autem viderem, omiſſa quædam ab eo viro Clariſſimo, leuia ſanè, & minuta, quæ tamen ad Ariſtotelis ſenſa à rudioribus intelligenda facere poſſent; Theodoríque particulatim à me ſæpius examinari tralationem, qua paſſim Latini homines vterentur; idémque amici illi mei noſſent, mihi auctores fuerunt, vt opus ederem; quibus vt aſſentirer, eorundem cognitum iudicium effecit. Differre tamen eò vſque volui, donec ſectionem decimam abſoluiſſem, quæ re non ita breui tempore perfecta; quippe viribus non vt antea validis, & meliores dierum horæ ægrorum curationibus erant dandæ: abſolui tandem vtcunque potui ante annum, quod hoc tempore in tui vtilitatem, & non alia de cauſſa emittitur ſtudioſe lector; in reliquas ſectiones idem præſtaturus, ſi & valetudinis vires & otium dabunt: hoc enim tempore, & earum infirmitas, & occupationes non exiguæ, quibus diſtineor neceſſariò, ob publicum docendi munus in hoc Piſano Gymnaſio, fauore Ampliſſimi Ferdinandi, poſtremùm ſuſceptum, ſuadent vt in aliud tempus eam cogitationem reijciam; Ad quam tamen animum eò libentiùs adiungam, ſi tibi hæc non ingrata fuiſſe cognouero.

* * *

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Α.

ὅσα ἰατρικά.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO I.

DE IIS, QVÆ AD MEDICINAM pertinent THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII Patricij Genuenſis, & Medici Commentarius.

I.

ΔΙΑ' τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; ἢ ὅτι ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δ᾽ ἦν ἡ νόσος.

CVR exſuperantiæ nimiæ committendi morbi vim habeant? An quia vel exceſſum, vel defectum efficiant: qua quidem re morbum conſiſtere certum ;eſt.

QVÆ hac prima ſectione continentur problemata, illa ad medicinam pertinent omnia, quemadmodum & inſcriptio oſtendit. Nec tamen ſola toto problematum volumine ad illam artem ſpectantia hæc leguntur: ſunt enim quædam alia, aliis etiam ſectionibus intermixta, quæ huius ſcientiæ non minùs his propria apparere poſſunt. Nam tria continuè poſita ſectione ſeptima, *cur phtiſis, lippitudo, & ſcabies contagione afficiant? Vtrum ptiſana hordeacea leuior, & ad morbos accommodatior quàm triticea ſit? & cur dentium ſtuporem portulaca ſanet*: nec non primum eiuſdem ſectionis de contagione morborum, medica & ipſa ſunt. Sectione etiam nona, quæ pluribus problematis aduersùs vulnera, & vibices proponuntur remedia, ex pellibus arietũ, ouis confractis, thapſia & cyathis, quis medicinæ, & illius quæ maximè talis eſt, atque corpora curat, propria eſſe non fateatur? ſectione itidem decima quarta problema ſextum, *cur locis paluſtribus vlcera capitis celeriùs, crurum autem tarde ſanari poßint*, ad quam artem pertinet? Quæ etiam ſectione vigeſima, *cur cibus triticeus maximè corporibus noſtris competat*, vigeſima ſecunda, *cur ficus dentes offendat*, vigeſima quarta, *cur aqua minùs ſalubris balneo ſit, quam ſol tepefecerit*, vigeſima ſexta, *cur Auſtri febres contrahant*, vigeſima octaua, *cur ægrotent, qui vita luxurioſa aſſueti ab ea deſciſcunt*, trigeſima tertia, omnia quæ pluribus problematis de ſternutamento, & ſingultu dicuntur, quæ de affuſione frigidæ in faciem cui de naribus ſanguis fluit, quid aliud, quàm quæſtiones medicæ ſunt? trigeſima ſeptima quæ de frictionibus, nónne ad tuendam valetudinem pertinent? Denique bona pars eorum, quæ de ſudoribus, de vini potu, de venereis, de laboribus, de rigore pertractat Ariſtoteles primis nouem particulis, & alia etiam alibi, quis medicinæ ſaltem valetudinem tuenti eripere audeat? Porrò autem iſthæc, medica licèt, quoniam ad certum quoddam rerum genus ſingula referuntur: eidémque ſubiiciuntur, quo de genere ſeparatim, & per ſe inſtitutum caput eſt propria inſcriptione, eam ob rem illo capite compræhenſa, eum locum ſortita ſunt: hæc autem ſimul omnia in corpus vnum, vnúmque aceruum congeſta, vniuerſali titulo fuere ſubiecta. Nec tamen de hiſce aut ſe-

ctionum titulis, aut ordine, quo totus problematum liber diſpoſitus eſt, magnopere aut quæſierim, aut laborauerim: multa enim ab iis, qui cum manibus verſatunr, quo ad illas res pertinet, de priore ſtatu fuiſſe immutata, ego quidem mihi facilè perſuadeo. Qua de re cùm dixerim in Prolegomenis, veniendum eſt ad problematis expoſitionem. Nimias igitur exſuperantias vim habere morbos committendi, cuius ratio hoc primo problemate quæritur, confirmat etiam illa Hippocratis ſententia ſexto epidemiorum ſectione ſexta, quæ ad tuendam valetudinem pertinet, his verbis, *πόνοι, σιτία, ποτὰ, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια*, id eſt, *labor, cibus, potus, ſomnus, venus, ſingula mediocria.* Nam ſi mediocritas tuendæ valetudinis vim habet, exſuperantia profectò eam minuendæ, & morbos procreandi vim habebit. Exſuperantia verò earum rerum omnium hîc accipienda eſt, quæ corpus noſtrum afficere & immutare aptæ ſunt, quæ à medicis non naturales appellantur, & ſex enumerantur, aër, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & vigilia, excreta & retenta, atque animi affectiones. In eandem porrò ſententiam apud eundem Ariſtotelem libro ſecundo de moribus ad Nicomachum hæc leguntur; *τά τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα φθείρει τὴν ἰσχύν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ, καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα φθείρει τὴν ὑγίειαν. τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ, καὶ αὔξει καὶ σώζει.* hoc eſt. *nam & immoderatæ, & pauciores ſeu remiſſiores quàm par ſit exercitationes vires minuunt, & corrumpunt. Itémque poculenta & eſculenta atque copioſiora ac parciora valetudinem lædunt ac perdunt, moderata autem eam conciliant, augent & cuſtodiunt. ἢ ὅτι ὑπερβολὴν, ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι. An quia vel exceſſum, vel defectum efficiunt.* Non eſt exiſtimanda nugax argumentatio Ariſtotelis; exſuperantia morbum facit, quia exſuperantiam facit; eſt enim ab vna cauſſa ad aliam, à generali ad particularem: rerum enim non naturalium exceſſus, exceſſum in qualitatibus aut humoribus noſtri corporis creat, & inde morbos. Fieri etiam poteſt, vt generalis alicuius cauſſæ exſuperantia in aliquo corpore minimè exſuperantiam gignat, ſed mediocritatem inducat, quo tempore non facit, ſed tollit morbum, vt ſequenti problemate apparebit: Oſtendit igitur lædentem cauſam eo in ſingulari ſubiecto, quod malè afficitur, quippe quod à ſuo bono, & æquali ſtatu ab exſuperantia deturbetur, & hoc nobis ſignificat Ariſtotelis argumentatio. *τοῦτο δ᾽ ἦν ἡ νόσος. Qua quidem re morbum conſiſtere certum eſt.* Clariùs, & verbum ex verbo. *Id verò morbus eſt* Morbum autem eſſe exceſſum vel defectum, ſanitatem verò ſymmetriam, aut moderationem earum rerum, quæ vnicuique pro ſua natura debentur, notum apud omnes medicos eſt, & apud eundem Ariſtotelem, qui ſequenti problemate, ſanitatem mediocritatem eſſe dicit. Quam eandem ob cauſſam ab Auctore libri de flatibus, medicina definita eſt *adiectio & ablatio.* Cùm igitur exſuperantiæ minimè cuſtodiant moderationem illam: ſed corpora ſemper ita afficiant, vt vel deficiens vel redundans aliquid in ipſis creent, iure morbos producunt.

I I.

Διὰ τί δὲ τὰς νόσους ὑγιάζουσι πολλάκις, ὅταν πολὺ ὑπερβῇ τις. Καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἅλμης, ἢ σίτου ἢ λιμοῦ. ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα εἰς τὸ μέσον οὖν ἄγει θάτερον ἑκάτερον.

Cur morbi ſæpe curari poſſunt, vbi quis abundè exceſſit? Equidem nonnulli medici eam artem exercent, vt non niſi per exceſſum agant, vel vini, vel aquæ, vel ſalſuginis, vel cibi, vel inediæ. An quoniam cauſſæ, quæ morbos committunt aduerſæ inter ſe ſunt? atque ita efficitur vt genus duci per exceſſum alterius in medium poſſit.

Hæc ex ſuperiori problemate apta eſſe indicat particula, *δὲ*, qua in proponendis problematis cùm quidpiam tale ſpectat, hoc in libro ſæpius vti ſolet Ariſtoteles, ſicut hac eâdem ſectione problemate decimo quinto, & alibi. Sententia autem quodammodo ſuperiori contraria proponi videtur; vbi enim exſuperantia faciebat morbum, hîc tollit; ad quam contrarietatem indicandam eadem particula, *δὲ*, quæ oppoſitionis nota eſt ſicuti grammatici docent, ſanè magnopere facit. Malè igitur feciſſe Theodorum exiſtimo, qui eam ſua in tralatione omiſit. Contrarietas autem hæc, quin vtraque, quæ tum ſuperiori, tum hoc problemate continentur vera eſſe poſſint, haud impedit; nam nec propoſitiones vniuerſales ſunt, & ſunt in materia contingente: huiuſmodi autem propoſitiones, etſi contrariæ ſint, vel ſubcontrariæ potiùs vt dialectici docent, veræ ſimul eſſe

poſſunt. Porrò equidem ab eadem cauſſa contrarios prouenire effectus ratione aliatum conditionum, quæ ad effectum gignendum neceſſariæ ſunt, diſertis verbis affirmat Ariſtoteles hoc eodem in libro, ſectionis tertiæ problemate vigeſimo ſexto, & re ipſa exemplis patet ex eodem Ariſtotele problemate primo, & octauo ſectionis vigeſimæ octauæ. Igitur ſummis quarumdam rerum exceſſibus perfici aliquando curationem, nonnullorum medicorum exemplo docet, qui tali curationum genete vterentur, quum ſummam aut vini, aut aquæ, aut ſalſuginis, aut cibi copiam ægrotantibus exhiberent: aut ſummam eiſdem adhiberent inediam. Porrò de excedenti inedia habemus Hippocratis teſtimonium initio libri de ratione victus in acutis, medicos extitiſſe affirmantis, qui ne dum ptiſſanam, ſed nihil omnino exhiberent vſque ad ſeptimum diem, alios verò donec morbus ex toto iudicatus fuiſſet, quo eodem ſanè vitio ab Eriſtrato in libro de febribus inſimulatos fuiſſe Apollonium, & Dexippum Hippocratis diſcipulos, vt in magiſtrum nimirum referretur inuidia, teſtis eſt Galenus commentario primo, & tertio in librum Hippocratis de ratione victus in acutis, quibus in locis, ſicuti etiam commentario quarto in eundem librum particula quinta, ab ea calumnia ſummos illos viros defendit Galenus. Qui autem cibi, vini, aquæ, & ſalſuginis, ſeu aquæ ſalſæ excedenti copia ægrotantes curaret, vnicum eſto exemplum quod omnia compræhendit, antiquus medicus Petrò dictus, ſeu Petronàs. De hoc viro, qui non fuit Ariſtotelis ætate inferior, ita Celſus libri tertij capite nono. *Apud antiquos quoque ante Herophilum, & Eriſtratum, maximéque poſt Hippocratem fuit Petrò quidam, qui febricitantem hominem vbi acceperat, multis veſtimentis operiebat, vt ſimul calorem ingentem, ſitímque excitaret, deinde vbi paullùm remitti cæperat febris, aquam frigidam potui dabat: ac ſi mouerat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum iudicabat, ſi non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus ſuillam aſſam, & vinum homini dabat. Si non liberauerat, decoquebat aquam ſale adiecto, eúmque bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret, & intra hæc omnis eius medicina erat.* De eodem Petrò, atque etiam de Apollonio, & Dexippo, ſicuti & de toto hoc inediæ, aut alimenti quo medici vterentur exceſſu, ita Galenus in libro de optima ſecta ad Thraſybulum capite decimo quarto. *Febricitantes adeo nonnulli inedia macerabant, vt ne aquam quidem concederent. Nonnulli ab initia cremorem hordei propinabãt, nonnulli ſummopere cauebant ne vnquam hordeaceo victu laborans vteretur. Petronàs autem & ſuillas carnes aſſas exhibens, & vinum nigrum meracius, ad vomitum compellebat, & frigidam ad laborantis arbitrium potus dabat. Apollonius verò atque Dexippus Hippocratis auditores nec aquam propinabant, ne dum vinum. Præparauerant enim cyathos quoſdam cereos numero duodecim, vt eſſent ſinguli heminæ ſexta pars: ex his duos, três-ve alternatim ægrotantibus dabant.* Porrò autem huius eiuſdem moris, quo Petronàs ille vteretur, meminit iterum, ac tertio idem Galenus commentario primo, & tertio in librum de ratione victus in acutis. In hunc ſanè virum potiſſimùm vt putem intendiſſe animum cùm hæc ſcriberet Ariſtoteles, faciunt illa præſertim verba Καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη, quæ videntur illa fermè Celſi: *Et intra hæc omnis eius medicina erat.* Sanè autem huiuſmodi medendi ratio, quoniam medicorum vulgo minimè nota, & conſueta erat, quippe perpetuis, & conſtantibus medicinæ legibus diſſentanea, vnde & temerariam appellauit illam Celſus; nonnullorum medicorum, huiuſmodi artem per exceſſus curandi, eſſe dixit Ariſtoteles. ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα. *An quoniam cauſſæ, quæ morbos cõmittunt.* Rationẽ affert curationis propoſitæ, quæ per exceſſus fit. Eam autem vt apparet ad medicinæ regulas, & præcepta reducit. Oſtẽdit nimirum exceſſus morbos curare, quoniã quæ morbos faciunt exceſſus ſunt ſuperiori problemate; contraria autem contrariis curantur: contraria autem ſunt, quæ ſub eodem genere plurimùm diſtant, plurimùm autem diſtant contrarij exceſſus. Igitur qui morbus alicubi per exceſſum caloris conſtat, ille exceſſu frigoris curabitur, qui autem exceſſu frigoris, per exceſſum caloris; nam pugna inter contrarias illas excedentes qualitates commiſſa, de quarum ratione, & gradu latiùs à medicis diſputatur, exceſſus redigitur ad mediocritatem, in qua conſiſtere ſanitatem ex medicorum ſententia dictum eſt, & dicit hic idem Philoſophus ſequenti problemate. In eandem porrò ſententiam habemus Galeni verba libro de conſtitutione artis medicæ, capite duodecimo in Latinis. *Cùm enim id quod excellenter ſanum eſt, ſit modò illud ſimilare, aut inſtrumentarium, omni ex parte moderatum exiſtat, ægrum verò immoderatum: ſiquidem morbus immoderatio quædam eſt; aduertendum eſt imprimis, quæ nam ea ſit illius immoderatio; quippe neceſſarium eſt, altam inueniri immoderationem huic contrariam.* Et in libro artis medicæ capite octuageſimo nono. *Etenim ſi omne immoderatum eſt præter naturam, moderatum verò ſecundùm naturam, neceſſe eſt omnino vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur.* Igitur ex his, quæ attulimus, iam non ſit

temeraria illa medicina, quando ex veris, & propriis artis principiis deducta eſt; nec quorundam medicorum, quod ait Ariſtoteles in problemate, ſed omnium iſthæc ars eſt. Dicimus artem curandi per exceſſus à duobus medicorum generibus exerceri, ſeu eandem in medicis aliter, & aliter conſiderari: ſi enim ſummus calor alicubi ſummum faciat morbum, medicinæ legibus inſtructus medicus ſummum adhibendum frigus intelligit, & adhibet ex artis præceptis, vt in febre ardenti, aut ſynocha, frigidæ largiſſimum potum, aut ſanguinis miſſionem ad animi deliquium: in ſummo morbo ex ſummo frigore, idem conſimiliter operatur. Iam verò idem non faciat in morbo, qui ex ſummo aut calore, aut frigore ſummus non ſit: id verò faciat, quem Ariſtoteles dicit, medicus, ſiue Petronàs, ſiue alius fuerit. Primùm enim eodem calore ſummè aucto, exinde ſummè refrigerantia adhibet. Galeni loca ſuperiùs indicauimus, & Cornelij Celſi vnum libro tertio, in quo etiam hæc leguntur. *Neque ideo tamen non eſt temeraria iſta medicina, quia plures ſi protinus à principijs excepit interimit: ſed cùm eadem omnibus conuenire non poſſint, ferè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat, ideóque eiuſmodi medici meliùs alienos ægros, quàm ſuos nutriunt: ſed eſt circumſpecti quoque hominis & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod eſt non recipit, poteſt recipere id quod futurum eſt.* Ergo iſtiuſmodi medicina per exceſſus, temeraria & regulis diſſentanea fuerit in Petronàs, qui eadem ſemper vteretur, quomodo accepit eam Ariſtoteles cùm dixit, talem medicinam eſſe nonnullorum medicorum, nimirum per exceſſus ſemper procedentem: non fuerit in Hippocrate, qui ex arte, ac regulis ea vbi vſuueniret vteretur. At quoniam exceſſus tum ab hoc poſtremo medicorum genere, tum ab illo priore adhibiti morbum curarunt, & frequens fuit per exceſſum ægritudinum curatio, cur ſæpenumero exceſſu curarentur quæſiuit Ariſtoteles. Sunt igitur exceſſus aliquando ex arte, vt in priori genere, quod ſcribebat Galenus locis, quos indicauimus, aliquando non ex arte vt in poſteriori. Quòd ſi accidat aliquando, vt bene ac vſus tempore etiam ab illis exceſſus adhibeantur, enimvero ex accidente res contingat, nec ex medicinæ legibus, quantum quidem ad eos pertinet remedium dici poſſit. Porrò in textu cùm antea legeretur, θάπτεσθαι ἰχάνεσθαι, nos excudendum curauimus, θάπτεσθαι ἰχάνεσθαι, hæc enim viſa eſt melior lectio, quam habebat ad marginem adſcriptam Alexandri Iuſtiniani Chij medici, & Patricij Genuenſis, viríque doctiſſimi codex, de quo codice in Prolegomenis diximus: in quo ſimiliter poſt τὸ, μέσον, ponitur particula, οὖν, quam retinet etiam antiqua tralatio, quæ ſi recipiatur, manifeſtè patet minimè eſſe continuandam ſententiam, ſed diuidendam; & poſt participium, ποιοῦντα, ſubaudiendum eſſe verbum ſubſtantiuum.

III.

Διὰ τί αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ, καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους, καὶ ποιοῦσιν; ἢ ὅτι θερμαὶ, καὶ ψυχραί εἰσι, καὶ ὑγραὶ, καὶ ξηραί. αἱ δὲ νόσοι τούτων εἰσὶν ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγίεια ἰσότης. ἐὰν οὖν δι᾽ ὑγρότητα ἢ ψύξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει. ἐὰν δὲ μὴ ἐναντία ὥρα ἐχῇ, ἡ ὁμοία κρᾶσις ἐπιγιγνομένη, ἐπιτείνει, ἢ ἀνεῖλαι. διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι, λύουσι τὴν κρᾶσιν. ἅμα γὰρ ταῖς οἰκείαις ὥραις, καὶ ἡλικίαις, καὶ τόποις αὔξονται. διὸ δεῖ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα διευλαβεῖσθαι. ὃ δὲ καθόλου περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἴτιον. αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαὶ, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥραις τινές εἰσι μεταβολαί. διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει, καὶ παύει, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὧραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίων, καὶ ἀρκτοῦρος, καὶ πλειὰς, καὶ κύων. ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμώνων, καὶ ἀλέας.

Cur temporum, ſtatuúmque mutationes morbos intendant, tollántve, iudicent, vel committant? An quòd aut frigidæ, aut calidæ, aut humidæ, aut ſiccæ ſunt, morbóſque qualitatum huiuſmodi exceſſus committit. Secunda etenim valetudo mediocritas quædam eſt. Quòd ſi per humidam, frigidámve materiam morbus conſtiterit, tempus accedens contrarium tollere illum poterit. Sed ſi minùs contrarium ſubſequutum ſit, qui ſimilis ſtatus temporis ſuperuenerit, intendet ſanè, atque interimet: quo etiam fit, vt qui bene valent ægrotare tempore mutato incipiant, corporis enim proinde temperamentum ſoluatur neceſſe eſt: quippe quod non niſi temporum, ætatum, locorúmque ſtatu idoneo aptum ſit augeri, ſeruaríque. Quam ob rem cùm tempora euariant, ratio tunc valetudinis habenda diligentiùs eſt. Idem au-

tem illud pro cauſa particulatim etiam adeſt, quod in vniuerſum propoſui de temporibus; mutationes etenim flatuum, ætatum, atque locorum pro temporis cuiuſdam mutatione accipi debent. Quapropter hæc etiam intendendi, vel tollendi, vel iudicandi, vel contrahendi morbum vim habent, quemadmodum tempora, & ſyderum ortus, Orionis, Arcturi, Vergiliarum, Caniculæ, qui flatus, imbréſque excitant, qui ſerenitates, frigora, teporéſve ſolent adferre.

Quæ hoc problemate traduntur, ea ſimilia ſunt iis, quæ tradita ſunt duobus ſuperioribus, niſi quòd illa vniuerſalia magis ſunt, hęc autem ſpecialia magis; ibi enim vniuerſè quærebatur de exſuperantiis omnibus, quare morbos committerent, & ſanarent, hic autem ſeparatim, & ſpeciatim de mutationibus temporum ſolummodo, & ventis, quare partim intendant, & faciant, partim autem ſedent, & iudicent morbos. Problematis autem iſtius ſolutio, quemadmodum etiã ſuperioris, ducitur ab exſuperantia & cõtrarietate: ideo enim mutationes temporum ſedant, aut pariunt morbos, quia cùm ſanitas ſit æqualitas, aut moderata proportio, non poteſt ipſa in temporum mutatione in quibus neceſſariò immoderatio, aut inæqualitas contingit, conſiſtere; ſed vt vnà cum iis afficiatur neceſſe eſt. Et cùm morbi exſuperantiæ & immoderationes ſint, nempe caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, mutationéſque temporum ſimiliter per eaſdem qualitates fiant; contingit vt ſi morbus conſtet per humiditatem, & frigiditatem; mutatio temporum ad contrarias qualitates facta, ad caliditatem nempe, & ſiccitatem, tollat ipſum; ſi autem non fiat ad contrarias qualitates, ſed ad eaſdem potiùs, quibus conſtat morbus, tunc morbus per ſimiles qualitates auctus intenditur; & ſic mutatio temporum vt vel faueat, vel aduerſetur morbo neceſſe eſt. *ἐαν. ἂν δὲ ὑγραίνηται ἢ ψύξιν.* Ita repoſuimus ex codice Iuſtiniani, cùm antea *καὶ ψύξιν* legeretur. *ἐὰν δὲ ἐναντία ὥσπερ μὴ ἔχηται.* Negationem addidimus, quam in expoſitione ſequuti ſumus; illam verò approbat etiam Iuſtiniani codex, in quo ſimiliter pro *καὶ ἀνεῖλαι*, reponitur *ἢ ἀνεῖλαι. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας.* ***Quo etiam fit vt qui bene valent ægrotare tempore mutato incipiant.*** Corollarium infert pertinens ad ſanos, hactenus enim de morboſis loquutus eſt, ob eandémque rationem mutationes temporum morbos afferre ſanis dicit, quoniam ſimul immutantes hominum corpora, eorum temperationes ſimiliter diſſoluunt, ac deſtruunt; quam rem probat ea ratione, quoniam à familiaribus, & ſimilibus ſiue temporibus, ſiue ætatibus, ſiue locis eadem temperatio roboratur; ac augetur; huic autem conſequens eſt vt è conuerſo à contrariis, & diſſimilibus minuatur, & diſſoluatur: ſequitur igitur corporis temperatio tempora, ætates, & loca, & ad illorum mutationes mutatur. *ὅ γὰρ περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται καὶ κατὰ μέρος.* ***Idem autem illud pro cauſſa particulatim etiam adeſt.*** Rem adhuc ad magis particularia redigit; quæ cauſſa dicta eſt de temporibus anni, vniuerſè nimirum, & ſecundùm genus, eam in iis etiam quæ ſecundùm partem ſunt, eandem eſſe affirmans; inter hæc autem, quæ ſecundùm partem ſunt enumerat ventos, de quibus etiam ſuperiùs in problematis initio mentionem fecerat, ætates, & loca; hæc enim tempeſtatis alicuius mutationes ſunt; hoc eſt, non abſimile fit, ac ſi tempora mutarentur, & ad horum cuiuſlibet mutationem ſequuntur effectus, qui ad temporum mutationem ſequi ſolent. In Iuſtiniani codice poſt *τό, ὅ γὰρ*, habetur particula, *καθόλου*, quæ ſenſui omnino neceſſaria eſt, quámque nos ideo reſtituimus. *Διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει, καὶ παύει, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ.* ***Quapropter hæc etiam intendendi, vel tollendi, vel iudicandi, vel contrahendi morbum vim habent.*** Iterat eademmet quattuor verba, quibus vſus eſt ab initio, nec id abſque ratione, vnumquódque enim ipſorum ab altero diuerſum eſt, & propriam vim obtinet: priora enim duo intenſionem, & remiſſionem morbi ſignificant, poſteriora verò inchoationem, & terminationem; per vocem enim, *κρίνουσι*, morbi terminus ſignificatur. *ὥσπερ αἱ ὧραι καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίων, καὶ ἀρκτοῦρος.* ***Quemadmodum tempora, & ſyderum ortus, Orionis, Arcturi.*** Hæc pendent ex ſuperioribus; eadem enim iterantur confirmata exemplis; ventos nimirum, ætates, & loca intendere, & ſedare, iudicare, & gignere morbos, ſicuti idem faciunt anni tempeſtates, atque ortus ſtellarum, cuiuſmodi eſt Orion, Arcturus, Pleiades, & Canis. Porrò hæc, ***atque ortus ſtellarum***, vel poſita ſunt ab Ariſtotele tamquam interpretatio eorum, quæ proximè præponuntur, vt indicaret, quid per tempeſtates intelligeret, mutationes nimirum factas occaſione ortus, aut occaſus quarumdam ſtellarum, aut poſuit tamquam alteram rem, vt tempeſtates ſint temporum anni mutuæ ſucceſſiones, quibus ver excipit æſtas, hanc autumnus, eandem

hyems,ortus autem aſtrorum alias ſignificet mutationes,eorumdem aſtrorum ratione contingentes. Porrò Galenus etiam aphoriſmi primi commentario tertio, quo loco Hippocrates eandem habet ſententiam, his verbis: *Mutationes temporum potiſſimùm pariunt morbos:* Mutationes ſimiliter duobus modis accipi dixit, vel tanquam idem ſignificarent, ac ſucceſſiones, vel tanquam alternationes, quæ fiunt ſecundùm illorum temperaturas: huiuſmodi enim præſertim accidunt in ortu ſtellarum, quæ dictæ ſunt, quemadmodum indicat Ariſtoteles cùm ſubdit. *Qui flatus, imbréſque excitant, qui ſerenitates, frigora, teporéſve ſolent adferre:* hæc enim ita interpretamur iuxta Theodori tralationem, Græca enim videntur aliquantiſper corrupta, cùm illa generandi caſus nomina πνιγμάτων καὶ ὑδάτων, & quæ ſequuntur, non habeant vnde ſint apta, quod ego quidem videam; non enim putem à voce ὧραι; nec tamen vt exiſtimo, haud multùm diſſimilis poſſit eſſe ſenſus. Hippocrates præter locum quem indicaui in aphoriſmis,eandem de temporum anni mutationibus ſententiam habet in libro de humoribus, his verbis. *Mutationes maxime pariunt morbos, & præſertim maxima, & in temporibus magnæ mutationes, & in alijs.* In libro etiam de aëre,aquis,& locis ad problematis huius ſententiam hæc leguntur: *Oportet autem, & aſtrorum exortum conſiderare præcipuè Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occaſum. Morbi enim in his maxime diebus iudicantur, alijq́; periment, alij verò deſinunt.* Porrò de temporibus quæ determinantur ortu, & occaſu ſignorum,de quibus meminit Ariſtoteles in problemate,ita Galenus aphoriſmo decimo quarto commentarij tertij:*Ortus Pleiadum principium eſt æſtatis,poſt quem Canis ortus operam appellatam inchoat,quam etiam ſecundam partem æſtatis vocant. Poſt hanc Arcturus oriens initium facit autumno, deinde occaſus Pleiadum hyemis principium adducit.* Vt iam fermè in idem incidere appareant temporum mutationes, id eſt mutuæ ſucceſſiones,ac inſignium harum ſtellarum ortus, & occaſus. Quibus autem anni menſibus, & menſium diebus eorum ſyderum ortus,& occaſus contingat variè res proponitur; varietatis autem cauſſa duplex eſt, nam & prò varia poli altitudine diuerſi ſunt diuerſis in regionibus ſyderum ortus, & occaſus, & quoniam totum ſignum non vnica die exoritur, alij alium diem tradiderunt. Nos ex Plinio, qui in Italia ſcripſit, dies hoſce apponemus, capite quadrageſimo ſeptimo libri ſecundi. Pleiadum, aut Virgiliarum ortus eſt ante diem ſextum Idus Maias, hoc eſt decimo die eiuſdem menſis; occaſus earumdem ante tertium Idus Nouembris, id eſt die vndecima eiuſdem; Canis ortus eſt Sole primam partem Leonis ingrediente, die decimo quinto ante Auguſtas Calendas, videlicet die decimo octauo menſis Iulij, Arcturus vndecim diebus ante æquinoctium autumni, nimirum die citeiter decima Septembris; Orionis ſexto Calendas Iulij, quæ eſt vigeſima ſexta menſis Iunij dies. Hic tamen ſunt, qui legunt ſexto Calendas Iunij, vt vel totius menſis diſcrimen, atque interuallum adſit. Fuitq́; omninò & apud alios controuerſus huius ſyderis ortus. Franciſcus enim Vicomercatus in commentariis ad ſecundum Ariſtotelis librum meteororũ reprehendit tum Alexandrum, tum Theophraſtum, tanquam de huius ſyderis exortu falſa ſcribentes; vult autem Vicomercatus eum exoriri Sole finem Tauri, & initium Geminorum tenente: ſed nobis hæc exquiſitiùs hoc loco inueſtiganda non ſunt. De eorum, & aliorum etiam ſignorum exortu præter Ptolemæum poſſunt etiam legi Varro, & Columella Latini auctores, quorum ille capite vigeſimo octauo, & vigeſimo nono libri primi, hic autem capite ſecundo libri vndecimi, non pauca ad hanc materiam propoſuerunt. Ætius etiam ex Adamantio lib. III. cap. CLXIV,

I V.

Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὡρῶν ἐμέτοις δεῖ χρῆσθαι; ἢ ἵνα μὴ γίνηται συντάραξις, διαφόρων γινομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ.

Cur vomitus cùm tempora immutantur citari maximè debeat? Anne conturbatio redundet, cùm varia excrementa materiæ inutilis ex mutandi ratione proueniant: vnde fit vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant.

De anni temporum mutationibus, quemadmodum in ſuperiori, agit ſimiliter in præſenti problemate, illud quærens cur in eis neceſſe ſit vti vomitibus? eam autem rationem reddit, ne ob varia genita excrementa conturbatio fiat in corpore. Varia porrò,vel etiam contraria gigni excrementa in temporum mutationibus, ſatis patere poteſt conſideranti

ea, quæ in præcedenti problemate dicta ſunt, cùm alia mutatio fiat ad caliditatem, alia ad frigiditatem, vnaquæque autem ex his propria gignat excrementa; cùm igitur vnius generis tantummodo excremẽtum extat in corpore, illud à natura faciliùs regi poteſt, cùm verò ob mutationem aliud ab eo diuerſum gigni contingit, tunc à varietate magis onerata natura, conturbatur tota, & in morbos incidit, à quibus vt caueamus tutum cõſilium eſt, cùm aliqua mutatio anni temporum fit, vomitu quod genitũ eſt expellere, quo nimirum abſque ſanitatis periculo, aduenienti locus patere poſſit. In codice Iuſtiniani poſt vocem, ἐμέτοις, legitur particula negandi, οὐ, quæ problematis ſenſum priori ex toto contrarium reddit, quam ſi recipiamus ita locum exponemus; In mutationibus temporum non eſſe vtendum vomitibus, quoniam cùm varia in mutatione, & ob mutationem ſint genita excrementa: alia enim temporis conditio alia gignit excrementa, non poſſunt omnia per vomitum expelli, quo tenuiora tantùm, magíſque prompta, & ad ſuperiores partes tendentia euacuantur: reliqua igitur dimouebuntur ſolùm, & corpori turbationem afferent: Præſtat igitur corpora non mouere; valetudinis tamen habere rationem, quod proximo problemate dixit. Porrò Theodorus aut aliam ſcripturam ſequutus eſt, aut illa de ſuo addidit. *Vnde fit vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant*. Iuſtinianus in margine pro ἐν τῇ μεταβολῇ, habet διὰ τὰς μεταβολάς. Admonuiſſe contenti non immutauimus, quòd ad ſenſum minimùm intereſſet.

V.

Διὰ τί καὶ οἱ κιβδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφότεροι; συντήκονται δὲ οἱ μὲν διὰ λιμόν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν. Οἱ δὲ κιβδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἧς λαμβάνουσι τροφῆς.

Quam ob rem qui vel cibo vitioſo veſcuntur, vel fame diutina laborant, pedibus intumeſcere ſoleant? an vtríſque per tabem, conſumptionémque illud accidat? Tabeſcunt enim & qui eſuriunt, quia nullum penitus capiunt alimentum; & qui vitioſè veſcuntur, quia quod aſſumpſerint perfrui nequeunt.

De duabus corporis conſtitutionibus in quibus pedes intumeſcere ſolent verba facit, cauſſam huius accidentis inquirens: ſunt autem illæ duæ conſtitutiones, tum eorum qui famem tolerant, tum qui vocantur ab Ariſtotele κιβδηλιῶντες; dictionem autem κιβδηλιῶντες tranſtulit Theodorus, qui cibo vitioſo veſcuntur; de quibus quamquam verum ſit problema; qui enim vitioſis cibis aluntur, iis inflantur pedes, ideo tamen minùs approbanda eſt ea verſio, quòd ex generali problema reddit particulare; vox enim κιβδηλιῶντες, non ſolùm prauis edulijs enutritos ſignificare poteſt, ſed in vniuerſum pallidos, & morboſos, ſeu malo corporis habitu detentos. Teſtis ſit Heſychius, qui & κιβδηλιᾶν exponit ὠχριᾶν, & κιβδηλιῶντας ὠχρούς ὑπὸ τῆς κιβδήλεως ἐνοχλουμένους. Quid autem κίβδηλις ſit, rurſus exponit per hæc verba, ἔστι δὲ κίβδηλις ἐν τοῖς μετάλλοις σκωρία ἀφ' ἧς παμφύλοι κίβδηλον, μοχθηρὸν φαῦλον, ψεῦμα, νόθον, ἀδόκιμον. Si igitur, κίβδηλον vitioſum ſignificat, prauum, corruptum, & adulterinum, à ſcoria metallorum, quæ eo nomine dicitur tranſlata ſignificatione, quæ totius metalli deterior, & ſpuria pars, ac fex illius eſt; cur non ſimiliter omnes homines, qui prauis excrementis, & vitioſis humoribus redundant, & pro eo quod ad ſanitatem pertinet ſic affecti ſunt, vt vitioſum, prauum, & minùs legitimum ſtatum poſſideant, κιβδηλιῶντας etiam, nomine illinc deducto appellabimus? de his igitur in vniuerſum problema inſtituens Ariſtoteles, quærit quam ob rem tum iis pedes intumeſcere ſoleant, tum etiam verò ſimiliter iis, qui famem tolerant? Cauſſam autem dicit eſſe σύντηξιν, quam Theodorus vertit tabem, & conſumptionem; propriè autem dicatur colliquatio, cuius effectus tabes eſt; hæc autem colliquatio, nimirum humoris & ſubſtantiæ abſumptio, vel fit latenter, vel manifeſta aliqua fluxione. Latenter vt exempli gratia cùm in febribus, quæ maraſmodes dicuntur, ſubſtantia corporis, vaporis modo diſſoluitur, & abſumitur, totúmque corpus exſiccatum, & tabefactum relinquitur: manifeſtè vt cùm in febribus colliquatiuis, per alui fluxum immoderatum eadem tabefactio contingit: vterque modus in præſentia locum habere videtur. Nam qui famem tolerant, illi latenter colliquantur, & abſumuntur, quoniam calor innatus, cui cibus ſubinde neceſſarius eſt, alimento haud ingeſto, quibuſcúmque poteſt abutitur ad paſtum, corporis humoribus,

& inde corpus exſiccatur, & tabeſcit: ſed quoniam illi nec ſufficiens, nec aptum eiuſdem nutrimentum eſſe poſſunt, debilitatur idem, ac corrumpitur: debilitatus autem, ac corruptus, haud poteſt ampliùs alias quæ ſingulis adhuc corporis partibus affixæ ſunt proprias humiditates regere, & detinere, quod caloris naturalis proprium munus eſt: Illæ igitur gubernatrice vi deſtitutæ, vel potiùs tamquam vinculis ſolutæ, diffuſæque per corpus, qui rerum grauium proprius motus eſt, deorſum fluunt, & labuntur ad pedes, eóſque in tumorem attollunt: fit igitur occulta abſumptio in cæteris corporis partibus, manifeſta colliquatio, & fluxio ad pedes; ex quo illud accidit, quod dixit Hippocrates in libro quarto de morbis ad finem, in hydrope, in qua præ caloris natiui imbecillitate huiuſmodi colliquatio contingit, ventrem magnum fieri, & crura impleri aqua, ſupernas autem corporis partes attenuari. Hæc autem ratio ſimiliter etiam in iis valet, qui malo corporis habitu ſiue cachexia laborant, ſiue illa à prauo victus genere, ſiue ab alia cauſſa ortum duxerit; nam cùm ij minimè fruantur eo alimento, quod aſſumunt, perinde eſt ac ſi non aſſumerent; quæque de calore debilitato, & humiditatibus crudis defluentibus ibi dicta ſunt, hìc ſimiliter locum habent. Quibus illud præterea adiungi poteſt, quòd cùm cibus aſſumptus, ob caloris debilitatem minimè concoquatur, apponatur, aut agglutinetur, factus excrementitius, & ad pedes decidens eos in tumorem attollit: ob eandemq; cauſſam ſimiliter, quod tamen hìc non dicitur ab Ariſtotele, contingit vt iidem cachexia laborantes, cùm impensè debilitati ſunt, corripiantur ſæpenumero alui profluuiis, haud potente nimirum ampliùs natura, ſeu calore naturali humiditates in corpore retinere. Plinius, quod etiam omittendum non putaui, eadem voce, ſyntexes, Latinè vſus eſt, ſicut etiam, ſyntectici, eámque iunxit alij, quam ab Ariſtotele intelligi dixi, nimirum huic, cachectæ, ita ſcribens capite nono libri vigeſimi octaui. *In Arcadia bubulum lac bibunt phtiſici, ſyntecticiq́, & cachecta.* οἱ μὲν διὰ λιμὸν διὰ, reſtituimus ex Iuſtiniani codice, cùm antea abſque eo locus legeretur. διὰ τὸ ὅλως μή. In Aldinis negatiua particula non erat in textu, ſed in margine. Nos ex Theodori tralatione, approbante Iuſtiniano eam ſuo loco reſtituimus. ἧς λαμβάνουσι τροφῆς ex Iuſtiniani codice. Aldinus enim habet ὑπολαμβάνουσι.

V I.

Διὰ τί τὰ ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέττουσι γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα, ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; ἢ ὅτι μὲν πυρετῶν ὄντα, ὀξέα ἐστί, διὰ τὸ βίαια εἶναι, ἡ δὲ βία παρὰ φύσιν. ὑγραινομένων γάρ τινων τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται. ἡ δὲ φλεγμασία ὑπερβολὴ θερμότητος οὖσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν αἱ νόσοι. ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ὑγραὶ καὶ θερμαί: διὸ ὀξεῖαι. ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν: οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος.

Quamobrem cùm vitia bilis per æſtatem contrahi debeant, morbi acuti, qui certè ex bili conſiſtunt, per hyemem potiùs vrgeant? An quia febribus illi comitati, acuti propterea ſunt, quia violenti: violentia verò contra naturam eſt. Locis enim quibuſdam in corpore humeſcentibus feruens oritur inflammatio, quæ cùm non niſi caloris exſuperantia ſit, febres vtique accendere poteſt. Æſtiuo igitur tempore arida, calidáque vitia malè homines habent, hyberno autem humida, calidáque: proinde acuta: celeriter námque interimunt, cùm propter humoris ſupercreſcentis abundantiam concoqui nequeant.

Cùm morbi, qui à bile concitantur æſtate potiùs ingruant quàm hyeme, eo enim tempore ob temperaturæ ſimilitudinem multa bilis copia gignitur, facileq; inde morbi accenduntur; acuti tamen, hoc eſt periculoſi qui à bile ſunt, quemadmodum angina, pleuritis, & peripneumonia, quare magis per hyemem gignãtur, quærit hoc in loco Ariſtoteles; morbos autem hos magis hyeme, quàm æſtate gigni, tum experiẽtia obſeruamus quotidie, tum verò Hippocratis teſtimonio patet, qui pleuritim, & peripneumoniam inter hyemales morbos cõnumerat, & anginam inter autumnales: bilioſos autẽ morbos magis æſtate concitari, quod ſumpſerat Ariſtoteles, probat ſigno quodã, nimirum quia eo tempore homines febricitant magis: videtur autem ſignum hoc ſupponere febres omnes oriri à bile, quæ ſententia

quam

quamquam falſa,ſuit illa tamen quorundam medicorum, aduersùs quos diſputat Galenus libro ſecundo de differentiis febrium capite primo, nec tamen in ea hæreſi fuiſſe Ariſtotelem ex his verbis omninò aſſerere cogimur; illud enim nobis ſatis eſſe poſſit, quæ æſtate oriuntur febres, eas propemodum omnes bilioſas eſſe, ſic enim ſatis argumenti erit, morbos qui æſtate contrahuntur eſſe bilioſos, ſiue morbos bilioſos æſtate contrahi ſolere, cùm æſtate maximè vulgaris morbus febris ſit, eique maximè propria. Alioqui etiam particula hæc, aut parentheſis, quæ ſignum continet, omiſſa eſt à Theodoro Gaza in ſua verſione, vnde affirmandum non abſque ratione ſit, caruiſſe ea illos codices, quibus doctiſſimus hic vir vſus eſt, quæ tamen nunc in impreſſis omnibus Græcis reperitur. Quamobrem igitur hyeme potiùs, quàm æſtate contingant morbi ex bile acuti, & periculoſi quærit hoc in loco Ariſtoteles: cauſſamque illam affert, quòd cùm hi morbi vnà cum febribus coniuncti accedant, neceſſario merito febrium acuti & periculoſi ſunt, quia nimirum ſunt violenti, ſunt autem violenti, quia præter naturam. Quòd porrò febres hyeme contingentes ſint violentæ, & præter naturam, tanquam notum omiſit Ariſtoteles; patet autem ea ratione quòd maximè aduerſentur temporis naturæ: febris enim eſt intemperies calida, & ſicca, hyems autem frigida, & humida; vnde cauſſa admodum valida, & efficaci opus fuit, quæ febrem gignere potuerit; hæc autem ſummè periculoſa eſt: quod ſcripſit etiam Hippocrates his verbis aphoriſmo vigeſimo quarto libri ſecundi. *In morbis minùs periclitantur quorum naturæ, aut ætati, aut conſuetudini, aut anni tempori congruit morbus, quàm vbi nulli iſtorum congruit.* Quæ ſententia fuſiùs explicatur à Galeno in commentario illius loci. ὑγραινομένων γάρ τινων τόπων. *Locis enim quibuſdam in corpore humeſcentibus.* Quod valde neceſſarium erat, probat hoc in loco Ariſtoteles: quare nimirum per hyemem oriantur febres in morbis, cauſſam autem ad humiditates, quæ eo tempore redundant, non redundant autem in æſtate refert ſummus doctor; nam ex illarum redundantia calidæ quædam efferueſcentiæ oriuntur in locis, hoc eſt corporis partibus, iis præcipuè quæ obſtructæ ſunt; efferueſcentia autē cùm ſit caliditatis exſuperantia febres generat. Legit autem Iuſtiniani codex non ἡ γὰρ θερμασία, ſed ἡ γὰρ φλεγμασία, quemadmodum etiam Ariſtotelis ratiocinatio videtur poſtulare, & ita nos repoſuimus. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν αἱ νόσοι. *Aeſtiuo igitur tempore arida calidáque vitia malè homines habent.* Ex his, quæ dicta ſunt concludit Ariſtoteles, in æſtate fieri morbos calidos, & ſiccos, deficiente nimirum eo tempore humiditate, ex quo, vt ego exiſtimo, colligi vult rationem, quare bilioſi morbi per illa tempora minimè acuti, hoc eſt periculoſi ſint, qui totus eſt problematis ſcopus; nam cùm deſint eo tempore humiditates illæ, ex quibus calida efferueſcentia ortum ducit, morbúſque ſimilis ſit qualitate, & natura, qualitati, & naturæ ipſius temporis, vtrúmque enim eſt calidum, & ſiccum; minimè ea ratione contingit violentia, ob quam morborum fieri acutiem, hoc eſt periculum in ipſis creari, exiſtimat Ariſtoteles; contingit autem violentia hyeme, in qua per vim ob illarum humiditatum redundantiam febres accenduntur, vt ſuperiùs dictum eſt, hincque ſequuntur morbi acuti, ſeu periculoſi, & qui citò interimunt. οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος. *Cùm propter humoris ſupercreſcentis abundantiam concoqui nequeant.* Auget vim argumentationis petitæ ab humiditatibus, ſiue excrementis per hyemem adauctis, & efferueſcentibus, in quas res omnem acutiei, ſeu periculi occaſionem reijcit Ariſtoteles, affirmans illas ob multitudinem non poſſe concoqui, quæ multitudo haud ita contingit æſtate; atque eo modo acutos, & periculoſos morbos concitare; ſed quoniam tota hæc huiuſce problematis ratiocinatio longiuſcula eſt, difficiliórque fortaſſe comprehenſu, ideo clarioris doctrinæ gratia, eam in hunc modum in ſyllogiſmi formam collegimus. Quo tempore à locis humeſcentibus calidæ efferueſcentiæ contingunt, febrem accendentes contrariam naturæ temporis, eo tempore morbi acuti magis oriuntur; Sed hyeme ob temporis humiditatem, minimè autem æſtate, humeſcentibus locis, efferueſcentiæ febrem accendentes contingunt, igitur hyeme, minimè autem æſtate morbi acuti magis oriuntur. ἢ ὅτι μετὰ πυρετῶν. Ex Iuſtiniani codice, cùm antea legeretur διότι μετὰ πυρετοῦ.

V I I.

Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιάζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; ἢ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινή ἐστιν ἅπασιν. ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λοιμὸν, ὅσοι φαύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ ὑπέκκαυμα τῆς νόσου τῆς παρὰ τῶν θεραπευομένων γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἁλίσκονται.

Cur morbus peſtilens ſolus ex omnibus vitiis præcipuè afficiat eos, qui ad laborantes eo morbo prope acceſſerint? An quod is ſolus omnium morborum communis omnibus hominibus eſt. Itaque peſtem facilè omnibus infert, qui ſcilicet deprauato iam habitu ſunt. Fit enim vt morbo cubantis veluti quodam fomite ſuccendente, vitium illud protinus exultet, concipiatúrque in aliis.

Si peſtem ſolam ex morbis, contagioſam eſſe proponeret hoc loco Ariſtoteles, ſanè & ea proponeret quæ falſa ſunt, & illis contraria, quæ problemate primo ſectionis ſeptimæ & octauo eiuſdem monimentis conſignauit: quo loco phtiſim, ophtalmiam, & ſcabiem tum contagioſa eſſe, tum verò eiuſdem rei cauſſam pluribus explicauit. Diligenter igitur ſunt verba cõſideranda vt ſenſus eliciatur, qui & verus ſit, & eiuſdem Ariſtotelis dictis minimè repugnet. Ex ratione igitur, quæ pro diſſolutione proponitur ille inueſtigãdus. Duas igitur in ſolutione obſeruo apponi peſtis conditiones, alteram ex parte rei cõtagione afficiendæ, alteram ex parte rei afficientis: ratione quarum peſtis dicitur contagioſa: Hæ autem cùm nulli alij morbo communes ſint, nullus alius iure contagioſus, niſi peſtis erit; vt hic ſit Ariſtotelis ſenſus, morbum nullum ſicuti peſtem contagioſum eſſe; prima conditio eſt, quòd cùm alij morbi aliis ætatibus, locis, temporibus ſint proprij, ſicuti tum ex aliis, tum ex Hippocrate potiſſimùm patet tertio aphoriſmorum libro, vbi proprios temporum, & ætatum morbos enumerat, atqui etiã ex libro de aëre, aquis & locis; ſola peſtis ita omnibus eſt communis, vt non magis vni ætati, loco, & tempori, ac aliis dici poſſit propria, & ineptus videretur qui magis puerum, quàm adoleſcentem, aut hunc quàm virum, eidem obnoxium eſſe diceret: eodémque pacto de anni temporibus exiſtimandum eſt: atqui alios morbos, inter quos & contagioſi ſunt, præter peſtem, per illas ætates, & tempora diſtinxit Hippocrates eo libro, irridendus ſi peſtem etiam inter illos enumeraſſet. Negari tamen haud poteſt aptitudinem quoque, & apparatum ad eam rem, ſicuti & ad alias omnes requiri, quod indicauit Ariſtoteles cùm dixit *ὅσοι φαύλως ἔχοντες*, *Qui prauè affecti ſunt, aut deprauato ſunt habitu*, vt vertit Theodorus; non enim omnes eo morbo æquè corripiuntur, ſed qui ita ſunt affecti, vt promptè contagione corripi poſſint: tales autem, non omnes ſunt; ſecus enim omnes corripetentur: ſunt tamen omnes ad eam apti, qua ratione illa ſola dicitur maximè, aut potiſſimùm contagioſa: alij enim morbi & ipſi contagioſi; at hæc ſola potiſſimùm. Cauſſa differentiæ eſt ipſius peſtilentioſi morbi natura, quæ cùm inſignis, & efficax admodum ſit, nec in corporis humoribus fundamentum poſitum habeat, vt ex eiſdem dependeat cauſſa nulla eſt. Nec enim in caliditatem, & humiditatem, quibus putredo ipſa conſiſtit, peſtis natura referenda eſt, vt harum qualitatum inſigni exceſſu poſſimus corpora quædam magis habilia dicere: hæ namque pernicioſas potiùs quaſdã, & malignas febres creant, quàm peſtem ipſam, de qua propriè loquitur Ariſtoteles, quæ occulta potiùs quadam venefica qualitate toti aëri ſubſtantiæ impreſſa conſiſtit, & inde per contactum corporibus communicatur. Illæ tamen qualitates, quæ dictæ ſunt, putredini maximè accommodatæ, apparatus ſunt ad eam faciliùs recipiendam, vnde & corpora quantum fieri poteſt illis occaſionibus exſiccanda dicebat Galenus: eſt hic nimirum prauus ille habitus, quem dicit Ariſtoteles in problemate. Igitur ratione corporis afficiendi hæc eſt prima conditio, omnium communis ad peſtem habilitas: Altera eſt ratione corporis iam infecti, à quo nimirũ per contagionem morbus in alio exultat: hæc autem ab Ariſtotele dicitur *ὑπέκκαυμα*, hoc eſt *fomes ad ſuccendendum*, aut *ebulliens ſuſcitabulum*: Semper enim in eiuſmodi morbo correptis adeſt virus, quod tum ſpiritu per os, tum halitu, ac vapore per vniuerſum corpus egreditur, ratione inſignis, veneficæ, totáque ſubſtantia corruptelæ intus exiſtentis, eadem qualitate præditæ, ac ea vnde morbus irruit, quam & ipſe ſimiliter ob eundem fomitem ebullientem, alteri celeriter communicare poteſt: talis autem fomes, eiuſdémque naturæ, aliis morbis, vel contagioſis haud quaquam ineſt; horum autem qualis ſit, & quomodo illi communicentur, non eſt hic locus explicandi. Ariſtoteles loco adducto, hoc eſt problemate octauo ſectionis ſeptimæ non pauca ad hanc rem attulit. Igitur inter contagioſos morbos peſtis, quia & morbus omnibus communis eſt, & fomitem ſuccendentem continuum habet, ſola maximè contagioſa eſt. *Veluti quodam fomite ſuccendente*. Ita emendauimus ex coniectura; codices enim quoſcumque vidi impreſſos, *ſuccedente*, habebant. Puto autem fuiſſe librarij, aut operarum erratum, ac Theodorum ſcripſiſſe, ſuccendente.

Digitized by Google

VIII.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρος νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; ἢ ὅτι τά τε σώματα ἐνδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτρίαν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ ἀεὶ νοσώδεις τόποι; πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιττώσεως. ἔπειτα πυρετοί. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται, καὶ ψυχρότατον. οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὁ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κάει μᾶλλον. ἐν τι οὖν ἀέρι πνῖγος γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος. καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνῖγος καὶ καύματα. τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασιν καῦμα, πυρετός ἐστιν· ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς, ὀφθαλμίαι· ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, εὐθὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὂν καὶ ξηρόν· ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἐὰν καὶ τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται. ἔχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀέρι. διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι.

Cur ſi venti Septentrionales hyemem occuparunt, ver autem Auſtros pluuiáſque exhibuit, æſtas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus inſequi ſoleat? An quòd æſtas corpora noſtra multum humoris alieni continentia excipit, & terra madet, & habitandi locus perhumidus eſt, taliſque redditur, qualis qui grauis perpetuò conſtat. Primùm itaque lippitudines ſubeunt, cùm excrementa humoris in capite deliquere incipiunt, dein febres. Ita enim intelligendum eſt, vt res eadem & calidiſſima, & frigidiſſima reddi poſſit; ceu aqua, vel lapis: feruet etenim illa, vrit hic vehementiùs. Fit igitur vt aër ſuæ craſſitudinis cauſſa calorem pleniorem ſuſcipiẽs exardeſcat, & corpora pari ratione, anxietate, æſtúque vexentur: æſtus verò in corpore febris, in oculis lippitudo eſt. Denique mutatio quæq; valida corpus peruertit, cùm ſcilicet cœlo adhuc madente, æſtas protinus ſicca, & calida occupauit; vitium etiam augetur, ſi pluuia æſtate acceſſit. Ita enim vis ſolis materiam latè obtinet, quam feruеſcere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aëre faciat, qua de cauſſa febres oriuntur, & lippitudines.

De temporum anni conſtitutionibus nonnullis, quum propriis mutatis temperamentis alia acceperint, verba facit in proximis quinque ſequẽtibus problematis; qua de re copioſè etiam diſſerit Hippocrates, tum in libro de aëre, aquis, & locis, qua parte de anni temporibus agit, tum etiam tertio aphoriſmorum vndecimo, duodecimo, decimo tertio, & decimo quarto aphoriſmis, iiſdem penè vtrobique verbis; ad quos aphoriſmos cùm vberrimi Galeni extent commentarij, videre eos lector poterit; nobis enim huc omnia minimè afferentur, ſed illa tantùm, quæ aut neceſſaria, aut magno vſui fore videbuntur: loca tamen Hippocratis, & Ariſtotelis ſingula ſingulis vt conferat lector maximè auctor ſum, dilucidiora enim tum ſenſu omnia, tum verò rationum momenta ex collatione fore vt appareant mihi quidem dubium non eſt. Igitur Ariſtoteles octauo hoc problemate, quod aphoriſmo vndecimo tertij libri reſpondet, & conſtitutioni quæ primo loco proponitur in libro de aëre, aquis, & regionibus, illud quærit, cur ſi hyems aquilonia fuerit, ver autem pluuioſum, & auſtrale, æſtas ſubſequatur febribus, & ophtalmiis abundans: cauſſam autem eſſe inquit humiditatem extraneam, acquiſitam & derelictam à vere ob pluuias, & auſtros in eo exſuperantes, & caliditatem magnam æſtate neceſſariò ſubſequentem; ſubſequitur autem ob æſtuationem, ſiue ſuffocantem æſtum, qui & in corporibus, & in aëre eo tempore contingit ratione craſſitiei in ipſo inductæ à pluuia præcedente, quæ tum terrã, tum locos omnes humiditate repleuit; craſſus enim aër quemadmodum reliqua corpora omnia ad recipiendum calorem magis accommodatus eſt, quàm tenuior, & quò craſſior, eò accommodatior. Ratione igitur huius caliditatis immenſæ colliquatio fit excrementi in capite exiſtentis, & inde tum ophtalmiæ primùm, decumbente illo excremento ad oculos, tum deinde febres ſimili excremento ebulliente oriuntur: cur autem ophtalmiæ primùm, tum febres, oſtendit Ariſtoteles problẽmate decimo nono, ibique à nobis etiam de hac re nõnulla in commentariis afferentur. Quæ verò hic de æſtate dicuntur, ea non de toto ipſius tempore accipienda ſunt, ſed de prima ipſius parte tantummodo vſque ad Canis exortum, vt interpretatur

Galenus vndecimo aphoriſmo libri tertij; nam cùm in ſecunda ipſius parte, nempe ad Canis exortum, pluuiæ moderatæ contingant, & etheſiæ ſpirent, quod in æſtatis hac parte ſecundùm naturam ſe habente vſuuenit; ceſſat ad autumnum aëris inſalubritas, vt affirmat Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis, & noſter Ariſtoteles decimo nono problemate. δεῖ γὰρ νοῆσαι ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον. *Ita enim intelligendum eſt vt res eadem & caldiſsima, & frigidiſsima reddi poſsit.* Hæc eò pertinent vt demonſtret Ariſtoteles exemplorum ſimilitudine, aërem talem eſſe, qui ea pati poſſit, quæ ad effectus producendos, de quibus quæritur in problemate neceſſaria ſunt. Si enim in aëre æſtuatio, aut ſuffocans calor minimè poſſet contingere, iam altera, quæ pro cauſſa lippitudinum, & febrium adducta eſt, ceſſaret: æſtuatio autem nihil aliud quàm caliditas maxima in aëre eſt: aër autem hanc patitur in ea, quæ nunc proponitur æſtate, ſicuti etiam paſſus eſt ſummam frigiditatem cùm borealis antea extitit: pati igitur vtrúmque poſſe dicit Ariſtoteles, non ſecus ac aquam, & lapidem, quas res ſummæ tum caliditatis, tum frigiditatis participes fieri ex eo quilibet compræhendit, nam cùm illæ frigidæ ſint aliquando, interdum ita calore afficiuntur, vt illa ebulliat, hic comburat magis; addit autem rationem etiam Ariſtoteles, quare æſtate dicta tantam concipiat aër caliditatem, nimirum ob craſſitiem ex pluuiis, quæ vere præceſſère; hac autem re iam ſimilis aliqua ex parte fit aquæ, & ligno, vnde exemplorum pateat ratio. Igitur aëre ita exardeſcente, & ſuffocante ea ratione quæ dicta eſt, in hominibus ſimiliter, ait Ariſtoteles, ſuffocationes, & æſtuationes contingunt; hæc autem in vniuerſo corpore nil aliud ſunt quàm febres, in oculis quàm ophtalmiæ. Hippocrates loco quem indicauimus libro de aëre, aquis, & locis ad æſtatis propoſitæ conditionem indicandam vtitur eiſdem vocibus, πνιγὸς & καῦμα, & ait ea tempeſtate καῦμα duplicari. Galenus etiam in expoſitione aphoriſmi decimi tertij libri ſeptimi, ex medicorum ſententia καῦμα dicit vtraſque has res ſignificare, nimirum tum ambientis aëris incendium, tum etiam febres; quibus notionibus ea voce hic vſus eſt Ariſtoteles. ὅλως δὲ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρά. *Denique mutatio quæq; valida corpus peruertit.* Probat eandem ſententiam vniuerſaliori quadam ratione, ipſamque adeò ſententiam vniuerſaliorem reddit, extendens etiam ad alia corporis vitia non ſolas febres, & lippitudines. Inquit enim generatim quòd transmutatio omnis, quæ vehemens, & potens eſt, corpora vitiare, & corrumpere ſolet, quoties vere humido exiſtente, excipiuntur corpora ab æſtate calida, & ſicca; quod etiam multò magis contingit, ſi æſtas ſit pluuioſa, tunc enim materiei maior adeſt copia, nempe humiditatis, in quam caliditate ſua agens Sol, eam ebullire facit, vbicumque poſita ſit, ſiue in corporibus, ſiue in terra, & aëre: & hinc inter cæteros morbos tum febres, tum ophtalmiæ oriuntur. Per æſtatem autem pluuioſam eam accipere hoc loco debemus, quæ maximè talis eſt, & in qua maxima aquarum copia irruit; pluuiæ enim mediocres, & circa Canis exortum cõtingentes, ſalubrem potiùs, quàm morboſum aërem efficiunt, vt ſuperiùs ex Hippocratis, & Ariſtotelis ſententia indicauimus. Hac autem vniuerſaliori ſententia fortè compræhenduntur morbi illi, quos huic conſtitutioni familiares propoſuit Hippocrates vtrobique; non propoſuit autem nominatim Ariſtoteles in problemate, nimirum dyſenterias mulieribus euenientes, ſi tamen de morbo illo ita ſenſiſſe Ariſtotelem dicendum ſit; non fuit enim omiſſa dyſenteria mulieribus eueniens problemate proximè ſequente, nec etiam problemate decimo nono, quam contingere autumno dixit poſt hyemem aquiloniam, ver auſtrinum, & æſtatem admodum ſiccam, nullius ſexus mentione facta; illam tamen huic conſtitutioni aſſignauit ſimiliter Cornelius Celſus capite primo libri ſecundi his verbis. *Si hyems ſicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Auſtros, & pluuias exhibet, ferè ſubeunt lippitudines, tormina, febres, maximeq; in mollioribus corporibus, ideoq; præcipuè in mulieribus.* Dyſenteriam enim tormina ab eo Latinè dici notum eſt: ſed quoniam dum tota problematis concluſio probaretur, prima orationis pars, quæ hyemem aquiloniam continebat nunquam venit in medium, neque ad probationem vſui vlli fuit, ſed tota probatio ea re niti viſa eſt, quòd ver eſſet pluuioſum, & auſtrale; illinc enim per ſubſequentis æſtatis caliditatem maximam morbos oriri demonſtratum eſt; ideo quare hyemis aquiloniæ in hac conſtitutione Ariſtoteles meminerit, quémve fructum illa ferat, quæſiuerit aliquis, cui mihi Galeni verbis in commentariis ad aphoriſmum ſuperiùs adductum planiſſimè ſatisfaciendum eſt; Galenus etenim poſtquam probauit quam ob rem morbi ſuperiùs nominati minimè orti ſint nec ipſa hyeme, nec etiam ipſo vere, ſed tardauerint vſque ad ſubſequentem æſtatem, hæc verba ſubiungit vt quidem vertit Leonicenus. *Ipſe verò dixerat* Hippocrates *non ſimpliciter præſentes conſtitutiones fore conſiderandas, ſed ex quibus ad quales fiant permutationes. Præexſiccatum itaque corpus per hyemem ſiccam, atque aquiloniam exiſtentem, non modò nihil ex vernis*

pluuijs

pluuijs patietur, ſed potiùs aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad contrariam ducetur corpus conſtitutionem illi, quæ priùs inerat, id eſt ſiccæ, tranſcendens illam, quæ medium tenet mediocritatem. Quare æſtas ſubſequens paratum excipiet offenſioni. Hæc Galenus. Porrò in Theodori tralatione pro, *calida*, ſubſtituimus, *valida*, qua exprimitur Græca vox, ἰσχυρά, & ita puto ſcripſiſſe Theodorum, quamquam in omnibus Latinis codicibus, quos ego viderim, deprauata ſit illa dictio, fortaſſe ob ſenſus ſimilitudinem, cùm de mutatione ad calidum in proximè ſequentibus verbis agatur. ἰσχύει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην τὴν ποιῆσαι ζεῖν καὶ ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀέρι. *Ita enim vis Solis materiam latè obtinet, quam feruеſcere tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aëre faciat.* Iterat in ampliore ſententia, quas ſuperiùs in non ita ampla propoſuit cauſſas, nimirum materiam, hoc eſt humiditatem extraneam, & efficientem, hoc eſt Solis calorem, cuius vi cuncta ebulliunt, tum in aëre, tum in corpore, ſicuti etiam ſuperiùs dictum eſt.

I X.

Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, νοσώδες γίνεται καὶ τὸ ἔαρ, καὶ τὸ θέρος; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, ὁμοίως τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; ὑγρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ οὐ συνεστηκότα. οὕτω δὲ ἐχόντων, τὸ ἔαρ ψυχρὸν ὄν, ἔπηξε, καὶ ἐσκλήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχμόν: ὥστε τῶν μὲν κυουσῶν ὁ τόκος ἱκανὸς εἰς ἐκτρώσεις γίνεται, διὰ τὴν θερμασίαν, καὶ τὸν σφακελισμὸν τὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ ἐκκρινομένης τῆς ὑγρότητος. τὰ δὲ κυόμενα παιδία, ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. συμβέβηκε γὰρ τότε γινόμενα ἐν εὐδίᾳ, καὶ συστῆναι καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ. τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε ἐν τῷ ἀέρι οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος διὰ τὴν ὑπερβολὴν, (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεεινὸν γίνεται) ἀλλὰ διὰ ψύχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβῃ τὸ θέρος, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βίᾳ, τοῖς μὲν χολώδεσι καὶ ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερὰ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὖον ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, αὗται δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἁλίσκονται οἱ δὲ φλεγματώδεις, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα καταρρόοις. ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται, διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως. τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγρὸν ἐπιπέσῃ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ συμφύτου θερμοῦ παγῇ.

Cur ſi hyems auſtrina, & pluuioſa fuit, ver autem ſiccum, & Aquilonium eſt, corpora tam vere, quàm æſtare morbi exercent? An quòd hyemis tepor, & humor faciunt vt corpora tempori eiuſmodi proxima in qualitate reddantur. Humida enim, laxáque fiant, & ſoluta, neceſſe eſt. Quæ cùm ita ſe habeant, vere frigido, atque ſicco, facilè concreſcere poſſunt, & indurari. Itaque grauidæ, quibus tunc adeſt partus, abortu periclitantur, videlicet incaleſcendi, erudeſcendique ratione. Quæ res ſyderatio appellata eſt, quam illa committit frigiditas, impariens omnino excernendi humoris. Infantes verò, quos gerunt, imbecilles, læſóſque immodicam ob frigiditatem, edunt. Accidit enim, vt qui tunc cœlo ſereno naſcuntur, iidem pluuio benignè, & conſtiterint, & nutriti fuerint intra parentem: cæteris verò, cùm pituita vitio ſuæ nimietatis purgata non eſt (quod fit vbi tepidum ſe exhibuit) ſed coacta à frigore conſtitit, cùm tepor occupauit, æſtatis vi colliqueſcit, ſi biliosi, ſiccíque ſunt quòd eorum corpora minimè humidam, ſed ſquallibundam ſortiuntur naturam excitantur quidem humores, ſed tenues: quamobrem eos lippitudo arida malè habet. Si verò pituita redundant, raucitates, diſtillationéſque in pulmonem oriuntur: mulieres extorquent difficultates inteſtinorum, quia natura ſunt humida frigidáque; ſeniores ſtupor artoniros reddit, vbi vniuerſus reſolutus humor incubuit, éxque imbecillitate caloris natiui concreuit.

Aliam temporum conſtitutionem proponit, eámque contrario modo ſe habente, quàm illa quæ ſuperiori problemate poſita eſt; ibi enim de hyeme boreali, & vere auſtrali ſermonem inſtituerat, hîc autem è contrario de auſtrali hyeme, & boreali vere ſuſcepta oratione, illud quærit, quam ob rem tum ver cùm ita affectum eſt, tum etiam æſtas ſubſequens mor-

boſa ſint. Cauſſam autem eſſe ait quòd ab hyemis qualitatibus, quæ calida; & humida, proponitur, corpora iiſdem qualitatibus affecta, quibus tempus ipſum, redduntur plena humiditatis, mollia, & laxa, minimè autem conſiſtentia, quæ deinde à veris frigiditate, & ſiccitate compreſſa, & indurata in eos incidunt morbos, de quibus dicitur. *ὥστε ταῖς κυούσαις ὁ τόκος ὁ ἐαρινὸς. Itaque grauida, quibus tunc adeſt partus.* Morbos qui in propoſita conſtitutione accidunt incipit enumerare, & primùm abortus, qui ſimiliter primo loco proponuntur ab Hippocrate, tum aphoriſmo duodecimo tertiæ ſectionis, qui præſenti problemati reſpondet, tum etiam conſtitutione, quæ ſecundo loco propoſita eſt libro de aere, aquis, & regionibus, capite, quod ex aliquorum diuiſione eſt ſextum illius libri. Ait igitur Ariſtoteles quòd mulieribus, quæ vterum ferunt fœtus verni, hoc eſt qui in ver incidunt ad abortus degenerant; certè enim, *ὁ τόκος ἐαρινὸς*, quemadmodum ex Iuſtiniano emendauimus, minimè verò, *ὁ τόπος*, legendum eſt, ita enim habet etiam Hippocrates locis, qui adducti ſunt. Partus igitur qui in hoc tempus incidunt ad abortum degenerant, ob caliditatem nimirum, & ſphaceliſmum factum à ſicca frigiditate. Verùm antequam Ariſtotelis ſenſa, & verba quæ rationem continent liquidiùs explicem, conuertenda eſt mihi inprimis ipſa Ariſtotelis oratio; Theodorus enim ab ea nimiùm atque nimiùm diſceſſiſſe viſus eſt. Conuertam autem & pauca quædam proximè præpoſita. Ita igitur verbum ex verbo Ariſtotelica ſonát. *Illis autem ita ſe habentibus, ver frigidum exiſtens eadem condenſat, & indurat ob ſiccitatem. Itaque grauida ſanè quibus vere partus inſtat, abortu periclitantur ob caliditatem, & ſphaceliſmum factum à ſicca frigiditate, tamquam non excreta humiditate.* Duas itaque videtur Ariſtoteles in hac conſtitutione abortus cauſſas proponere, caliditatem, & ſphaceliſmum, caliditatem equidem accipere poſſumus vt facit Aponenſis hyemis præcedentis, quæ corpora relaxando, & meatus aperiendo viam muniit frigori, & ſiccitati, quæ ſubſequuta ſunt vt faciliùs penetrarent, ex quibus ſphaceliſmus. At re vera vt quod ſubiit ingenuè fatear, durum mihi videatur hac dictione, *θερμασίαν*, quæ ab eodem Ariſtotele hoc in libro dicitur *ὑπερβολὴ τῆς θερμότητος*, id eſt *exceſſus caloris*, intelligere calorem illum hyemis, qui vt ſummus fuerit, vix fuerit tepor, quo modo etiam appellauit illum paullò ante hoc eodem problemate Ariſtoteles; & quòd etiam videatur Philoſophus eadem voce non cauſſam, quæ hyeme multò ante præceſſit, ſed quæ ſit abortus tempore denotare. Igitur alio fortaſſe modo accipienda ea vox, de quo paullò poſt. De ſphacelo, aut ſphaceliſmo, quem Theodorus ſyderationem vertit, multa habemus tum à Galeno ſecundo de locis affectis, & ſeptimo aphoriſmorum quinquageſimo, atque alibi, tum etiam ab Ariſtotele libello de iuuentute, & ſenectute ad finem, atque etiam à Theophraſto capite decimo tertio libri quarti de hiſtoria, & decimo, & vndecimo quinti de cauſſis plantarum: Nobis autem huc omnia congerenda non ſunt. Inprimis ſyderatio, & ſphaceliſmus videntur Ariſtoteli, & Theophraſto nõ omnino eadem, illa *ἀστροβολία*, hæc *σφακελισμὸς* dicitur. Differunt etiam cauſſis, quemadmodum ſimiliter habetur à Plinio libri decimi ſeptimi capite vigeſimo quarto, ſyderatio enim tota cœlo conſtat, & ſphaceliſmus etiam aliunde: idem tamen in vtraque re effectus, qui eſt corruptio, & mors extincto calido innato, ſeu fiat in animali, ſeu in planta. De animali ita Galenus ſeptimo aphoriſmorum quinquageſimo: *Partis carnoſa mortificationem ex magnitudine inflammationis, quam propriè medici gangrenam nominant, Græci ſphacelum etiam appellabant*: de plantis, Ariſtoteles libello de iuuentute, & ſenectute. *At ſi aut continens frigore exſuperet ob tẽporis conſtitutionem, vigente nimirum valido gelu, obareſcunt, aut per æſtatem vehementes æſtus accidant, neque humor, qui è terra trahitur refrigerare poſſit; calor earum marcore corrumpitur, atque per id tempus arbores ſphaceliſmum ſentire, atque ſyderari dicuntur.* Sphaceliſmus igitur fit extincto calore innato, vnde iure nigredo, de qua Theophraſtus quarto de hiſtoria loco qui adductus eſt: extinguitur autem calor innatus tum à ſummo calore, tum à ſummo frigore; à ſummo autem frigore duobus modis, vel per ſe tamquam à contrario extinguente cõtrarium, vel ex accidente per antiperiſtaſim, pellente nimirum externo frigore calorem innatum ad partes interiores, à quo coacto, aucto, & roborato, deinde abſumitur humidum, quod eiuſdem caloris pabulum eſt, hoc autem deficiente illi accidit interitus, vt iam ex frigore oriatur aduſtio, quam rem ſignificauit Virgilius cùm dixit in Georgicis

——penetrabile frigus adurit.

Hinc autem opinio inciderat, cuius paulò ante memini, *θερμασίαν*, de qua ſuperiùs Ariſtoteles, hanc eſſe accipiendam: fit enim illa à ſicca frigiditate per antiperiſtaſim, quod hic euenire Ariſtoteles dicit. Dubia autẽ ſunt adhuc illa *tanquam non excreta humiditate*, quę Theodorus vertit, *impatiens omnino excernendi humoris*; humor enim tantũ abeſt vt ſphaceliſmum adiuuet, vt etiam inducta frigiditate prohibeat, qua ratione lapidum genera quædam, &

vaſa

vaſa aquis repleta plantis apponi refrigerationis ergô eodem loco ſcribit Ariſtoteles. Dicimus; humorem de quo in problemate, fuiſſe collectum hyeme præcedére, molléſque, & laxas, ac ideo debiliores effeciſſe partes, qua ratione ſubſequens in vere ſiccum frigus, altiúſque ſubiens, ſphacelum potuit faciliùs gignere, haud ita facilè futurum ſi excreta humiditate partes illæ, & loci muliebres robuſtiores eſſent effecti. Sphacelum eundem non ſemper accipi prò abſoluto, & completo affectu, nimirum pro vera ſubſtantiæ corruptione, quæ iam mortua ſit, ſed pro initio diſpoſitionis, tradit idem Galenus loco quem indicaui ſeptimo aphoriſmorum, quod eam ob rem addidi, ne præcisè dictionem accipientes, quòd ſemper vera corruptio haud contingat falſi ſentẽtiam inſimulatemus. *τὰ δὲ κυόμενα παιδία ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. Infantes verò quos gerunt imbecillos, læſóſque, immodicam ob frigiditatem edunt.* De mulieribus vterum gerentibus proximè locutus eſt, modò verò de puerulis ipſis, qui geruntur tamquam de re coniuncta, & quæ ad ſuperiora referatur: id nobis inſinuat particula, *δὲ*, quam à ſuperiori, *μὲν*, dependere infinita paſſim apud Græcos auctores exempla demonſtrant. Hos igitur puerulos ait, in ea quæ deſcripta eſt, conſtitutione, dèbiles naſci, & imperfectos, idque ob frigoris immoderationem, quæ cùm omnia naturæ opera generatim vitiet, nec ſuis numeris abſolui permittat, vel ideo tamen plus ipſos puerulos lædit, quoniam fit vt ipſi, qui tunc primùm in lucem eduntur, conſtituti, & nutriti antea eſſent in pariente, hoc eſt in vtero matris, in quo ab omni aëris inclementia immunes, & tuti tepido in loco degebant; illinc igitur repentè in exſuperantẽ aëris qualitatem emerſi, iure merito maximopere læduntur. Porrò autem tota hæc problematis pars variè nimis legitur. Theodorus enim vt ex illius verſione apparet, cœli ſereni, & pluuij hoc in loco mentionem facit, quod totum in Baſilienſibus, & Aldinis codicibus Græcis deſideratur: Auriquus autem interpres ſerenitatis tantummodo meminit, cum quo ſentit Iuſtinianı eodex, qui poſt *τὸ γεννώμενα* addit *εὐδίᾳ*. Hippocratis autem aphoriſmus, & locus in libro de aëre, aquis, & regionibus, quamquam eandem quam hîc ſententiam continens, nullum nobis præſtare poteſt auxilium, nam & ille controuerſus eſt, cùm enim alij *τὸ, εὔδιος*, ibi legant, expungunt alij, inter quos Manardus eſt epiſtola ſecunda libri primi, & Fuchſius in commentariis ad aphoriſmum, quos commentarios legat, qui exactam huius rei cognitionem quærit; nobis autem faciendum omnino videtur, vt quomodo ſe Græca in vulgatis codicibus habent, ea bona fide conuertamus in hunc modum. ***Contingit enim vt qui tunc naſcuntur, iidem conſtiterint, & nutriti fuerint in pariente*** Quod ſi addamus, *εὐδίᾳ*, iuxta antiquũ interpretem, & Iuſtinianum, apponetur ea dictio orationis parti ſecundæ, hoc modo. ***Contingit enim vt qui tunc naſcuntur, iidem in tranquillitate conſtiterint, & nutriti fuerint in pariente.*** Intelligit autem hyemem auſtrinam, quæ placida, & tranquilla fuit, quo tempore illi in vtero matris conſtituti ſunt. Duplici igitur tranquillitate, ac tepore antea gaudentes; temporis, & loci in quo degebant, in omnino contrarias emerſi, iure maximè læduntur. Porrò Theodorũ, qui *τὸ, ἐν εὐδίᾳ* iunxit antecedẽtibus, cùm verterit, ***qui tunc ſereno cælo naſcuntur***, omnino lapſum exiſtimo; accepit enim eam vocem contraria notione ac ei ſubſit, tamquam illa ſignificetur tempus aquilonium, ſiccum, (quale hîc dicitur ver, quo tempore hi pueruli naſcuntur) aſpetum, ac immite; at *εὐδίᾳ*, vt ſignificet ſerenum: & ſiccum tempus, cum placiditate, tranquillitate, ac tepore ſiccitatem illam denotat. Præterea coactus fuit Theodorus vt ſententiam, quam exiſtimabat eſſe, abſolueret, de ſuo addere pluuij cœli benignitatem, cuius ne littera quidem in Græcis exemplaribus. *τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε ἐν τῷ ἀέρι οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος διὰ τὴν ὑπερβολὴν (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεεινὸν γίνηται) ἀλλά.* ***Cæteris verò cum pituita vitio ſuæ nimietatis purgata non eſt (quod fit vbi tepidum ſe exhibuit) ſed, &c.*** Alia hominum genera, variáque, alios etiam, varióſque morbos recenſet: eos primùm qui temperamento bilioſo ſunt, in prænarrata temporum conſtitutione ſiccis lippitudinibus compræhendi affirmans. Hoc autem ideo contingit, nam cùm in aëre ſint verſati, qui per hyemem humiditatibus abundauit, repleti ſunt & ipſi plurima pituita, quæ cùm ob maximam copiam minimè repurgari potuerit, quod vſu venire potuiſſet in vere, ſi pro frigido calidum extitiſſet, ſed potiùs ob frigoris vim conſtiterit, ideo factum eſt vt ſuccedente æſtatis calore huius vi colliquatæ ſint humiditates, quæ ad oculos decumbentes, lippitudines creauerint; hæ verò ſiccæ ſunt, naturæ enim de quibus agitur bilioſæ ſunt, hoc eſt calidæ, & ſiccæ, minimè verò humidæ; tenues igitur humiditates illæ ſunt, & ideo lippitudines creant ſiccas, id eſt vt interpretatur Galenus in commentario ad aphoriſmum decimum tertium ſine fluxu: frigiditas enim ambientis aëris exteriorem corporis ſuperficiem denſat, ſic vt nihil ex humiditatibus extra fluere poſſit. Tum de pituitoſis agit per ea quæ ſequuntur. Sed antea nonnulla ad Theodori verſionem adnotanda ſunt. ***Vbi tepi-***

dum ſe exhibuit; nimirum ver, aut aëris temperamentum. Theodotus autem illa non videtur agnouiſſe ἐν τῷ ἀέρι, quæ etiam Iuſtinianus notis compungit, tamquam aut abeſſent, aut aliter legerentur; ac fortè τῷ ἀέρι, neceſſariò tamen vel apponenda, vel ſubaudienda ſunt vt pateat ſenſus. *Squallibundam*; efformauit vt puto Theodorus vocabulum hoc, quòd ſquallidam, aut ſquallentem dicere noluerit: vtrum augendæ, an minuendæ ſignificationis cauſſa, cùm vtriuſque generis in lingua quidem Latina ea terminatione extent mihi ſanè haud certum; certum tamen tum ſquallentem, tum ſquallidã, atque etiam aridam, & exſuccam, quod Græcè eſt, αὖον, potuiſſe ab eo commodè dici. Enimvero totam etiam hanc problematis partem, vt Ariſtotelis ſenſa quod ego quidem exiſtimem patere meliùs poſſint, pingui mineruа, at bona fide ita mihi vertendam exiſtimaui. Aliis autẽ quia in vere minimè purgata pituita eſt ob illius excedentem copiam (quod fit cùm tepidum exiſtit) verum ob frigus conſtitit, cùm eandem occupar æſtas, atque tepor vi colliquat, bilioſis quidem, & ſiccis quòd non humida ipſis ſunt corpora, at ſquallentem habent naturam, gignuntur humiditates, verùm tenues, quam ob rem ſiccis lippitudinibus capiuntur. οἱ δὲ φλεγματώδεις βράγχοις καὶ εἰς πνεύμονα καταῤῥόοις. *Si verò pituita redundat, raucitates, diſtillationeſque in pulmonem.* Homines temperamento præditos ei contrario quod proximè dictum eſt, nimirum pituiroſo, ait laborare raucedine, & diſtillationibus in pulmonem, cuius cauſſa eſt plurima qua abundant, & ſuperioribus excellunt pituita, quæ Aquilonis vi tamquam manu preſſa, ad guttur, & pulmonem delabens, efficit dictos morbos: de hac autem diſtillatione pluribus Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, quã hanc conſtitutionem præcurrit, quæ ſecunda eſt, & Galenus in commentario aphoriſmi duodecimi, & decimi tertij libri tertij. ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως. *Mulieres extorquent difficultates inteſtinorum quia natura ſunt humida.* Hippocrates tum in aphoriſmo, tum in libro de aëre, aquis, & locis fieri quidem dyſenterias hac conſtitutione ſcribit, at non mulieribus, quibus eundem morbum aſſignauerat conſtitutione de qua in ſuperiori problemate; verùm eiſdem mulieribus accidere abortus cùm hac conſtitutione dixiſſet, aliis dyſenterias fieri tradidit, cuius ſententiam etiam Galenus ſequutus eſt. Ariſtoteles porrò hoc loco ideo mulieres eo morbo corripi dixit, quòd earum natura ſit frigida, & humida; harum enim qualitatum occaſione cùm multa humidi, frigidique humoris copia colliquatur, eáque ad inteſtina procumbat, dyſenteria gignitur, vera ſanè ſi nimirum cum ſanguinis excretione, quia humor ille frigidus, & humidus aliqua ſalſedine, aut acrimonia contracta ob eam, quæ hyemem præceſſit caliditatem, vt dicit Galenus inteſtina radat, atque vulneret; aliter enim diarrhæa potiùs quàm vera gignetur dyſenteria. τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι. *Seniores ſtupor attonitos reddit.* Vltimos ſeniores enumerat, quos in prædicta conſtitutione apoplexiis facit obnoxios, idque humiditatis merito, quæ cùm confeſtim incidat, nempe in ventriculos cerebri, vt eſt Galeni ſententia, neque ob caloris innati debilitatem, ortam, tum ob veris frigiditatem, tum ob æſtatem ipſam diſcuti poſſit, meritò contingit vt morbi illi ſeniores appræhendant: ſunt igitur quæ enumerauit Ariſtoteles in propoſita conſtitutione ſex hominum, & ſex ſimiliter morborum genera, grauidis abortus, puerulis debilitates, & læſiones, bilioſis lippitudines ſiccæ, pituitoſis raucedines, & diſtillationes, mulieribus dyſenteriæ, & ſenioribus apoplexiæ; quos morbos eadem conſtitutione ſimiliter fieri, dyſenteria & apoplexia exceptis, de quibus haud meminit, ſcriptum etiam reliquit Cornelius Celſus his verbis libri ſecundi capite primo. *Si verò Auſtri pluuiaq; hyemem occuparunt, ver autem frigidum, & ſiccum eſt, grauida quidem fœminæ, quibus tum adeſt partus abortu periclitantur; hæ verò quæ gignunt, imbecillos, vixq; vitales edunt; cæteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt grauedines, atque diſtillationes male habent.*

X.

Διὰ τί ἐὰν μὲν τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐναντίον, ὑγρὸν καὶ νότιον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; ἢ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών. ὡς αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι, ἐν μὲν οὖν ταῖς κεφαλαῖς, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιεῖ· ἐὰν δὲ ἡ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς. ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον· ὅθεν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνονται.

Cur ſi æſtas ſicca, & aquilonia fuit, autumnus ex aduerſo humidus, atque auſtrinus, hyeme, quæ proxima eſt dolor capitis, raucitas, tuſſiſq; oriantur, atque in tabem demum euadant? An quia hyems multum materiæ excipit,

itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negotium eſt. Ergo difficile eſt humorem denſari, conficíque inde pituitam. Quòd ſi in capite humor conſtiterit, grauitatem committit: & ſi nimius, frigidúſque eſt, crudorem vtrique mouet, cui ſyderatio nomen eſt: nec non ſi ob nimiam ſui copiam concreſcere minùs potuit, in locum defluit proximum, atque ita tuſſim, raucitatem, & tabem contrahit.

Quam temperaturam in ſuperiori problemate hyemi, & veri aſſignauit, eandem nunc æſtati, & autumno attribuit, ſiccitatem nempe, & frigiditatem, humiditatem autem, & pluuias autumno; Reſpondet autem præſens problema aphoriſmo decimo tertio, & conſtitutioni, quæ quarto loco ſcripta eſt in libro de aëre, & aquis: quam ſanè modò habent vulgata exemplaria, licèt ea caruiſſe, qui Galeni tempore circumferebatur hic liber, apud eundem Galenum legamus, qui conſtitutionem hanc ab Hippocrate non fuiſſe ibidem poſitam ſcribit, ſed illius loco aliam, quam eodem loco refert. Fuit etiam hæc conſtitutio variè deſcripta; Aponenſis enim legit. *Si æſtas ſicca fuerit, & auſtrina; autumnus verò contrarius, humidus & borealis*: & ita etiam ſcriptum fuiſſe in codice vnde Iuſtinianus varias lectiones deſumpſerat, ex margine apparet, in qua pro, βόρειον, quod ad æſtatem refertur, ſcribitur, νότιον, & pro, νότιον, quod dicitur de autumno, ſcribitur βόρειον. At ex tralatione Theodori, & ex aphoriſmo, patet ita ſcribendum ſicuti habent omnia vulgata exemplaria. Quomodo etiam legendum eſſe in libro de aëre, aquis, & locis docuit Adrianus Alemanus medicus in commentariis, quos ad eum librum plurimis ante annis edidit, & quomodo etiam excudendum curauit clariſſimus Mercurialis. Quærit igitur Ariſtoteles huiuſmodi conſtitutione exiſtente, quam ob rem per eam, quæ ſubſequitur, hyemem dolores capitis fiant, & raucedines, & tuſſes, & nonnullis phtiſes: cauſſam autem totam conijcit Philoſophus in autumni humiditates, & hyemis frigiditatem, hyems enim ſuapte natura frigida eſt, & talis hoc loco, nimirum quæ naturalem conditionem retineat accipienda eſt, quemadmodum etiam apud Hippocratem tertio libro aphoriſmorum accipit Galenus in aphoriſmi decimi tertij commentariis: Humiditas igitur autumno collecta ob pluuiarum abundantiam, quæ ipſi attributa eſt, ſuccedente hyemis frigiditate, quæ plenitudinem nullam, vt ait Galenus, vlla in corporis parte diſſoluit, partim in capite moram trahens, & ipſum replens, & partim ad alia loca fluens, enumeratas creat ægritudines. Æſtatis autem quæ præceſſit ſiccitas, & frigiditas, quatum ab Ariſtotele in initio ſtatim problematis mentio fit, minimè illæ quidem otioſæ ſunt, ſed vna potius ex cauſſis, vt hyems talis euadat, qualis in problemate propoſita eſt, illíq; hyeme contingant morbi, qui alioquin in præcedenti autumno contingere præueniſſent, quemadmodum etiam in problemate octauo ex Galeni ſententia in commentario ad aphoriſmum duodecimum adnotauimus, idem præterea ad aphoriſmum decimum tertium repetentis. ἢ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών. ὥστ' αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι. *An quia hyems multam materiæ excipit, itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negociam eſt.* Materiam multam, hoc eſt humiditatem autumno collectam excipit hyems, vnde difficile admodum ac laborioſum eidem eſt, ſeu calori naturali eo tempore, tantum humiditatis copiam cogere, & incraſſare, pituitámque ex ea conficere; qui pituitoſus humor naturæ amicus, & ſemicoctus minime eam grauat, ſed quoddam potiùs eidem nutrimentum eſt; manens igitur humor ille tenuis, & per caput diffluens, ipſum humectans, & grauans, continuíque ſolutionem inferens dolorem creat. ἐὰν δ' ᾖ πολλὴ καὶ ψυχρά. *Et ſi nimius frigidusq; eſt.* Materia hæc de qua diximus, ſi adiunctam præterea habeat hanc conditionem vt frigida ſit, non ſolùm creat grauitatem, & dolorem à grauitate pendentem, qui dolor quidam ſtupidus eſt, & iners haud eximiè ſenſum afficiens, ſed σφακελισμὸν hoc eſt *dolorem immoderatum:* hanc enim inter alias ſubeſſe huic voci ſignificationem teſtis eſt Heſychius, qui primam illius hanc ponit notionem; ſic enim ait σφακελισμὸς, καὶ σφάκελος ἡ ἄμετρος ὀδύνη. Hæc igitur vox aliter ſumitur hoc loco quàm proximè ſuperiori problemate, quo pernicioſum, & maximè grauem morbum, vel potiùs pernitiem ipſam ſignificabat. Galeni autem ſententia eſt in conſtitutione, de qua modò loquimur, hyeme ſuum temperamentum ſeruante, fortiorem nullam ægritudinem conſiſtere, præter phtyſes, de quibus ad finem problematis. Quod autem Theodorus adſcripſit *crudorem cui ſyderatio nomen eſt*, quid ſit non bene aſſequor: ſi enim idem intelligit, quod ſuperiori problemate, crudoris ibi nulla mentio, ſi aliud, iam cur eadem ſyderationis voce vſus? Apud Hippocratem in libro de aëre, &

aquis habemus etiam eandem vocem, quam interpreres conuertunt cerebri corruptiones: at ſi vera eſt Galeni ſententia, nullum fortem morbum hac conſtitutione contingere, quomodo cerebri corruptio ſit accipienda, illi viderint. Nobis planiſſimè Ariſtotelis verba accipiuntur. Si multus ſit & frigidus humor, ſphacelíſmum efficit; hoc eſt intenſum, & immoderatum capitis dolorem. ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον. *Nec non ſi ob nimiam ſui copiam concreſcere minùs potuit, in locum defluit proximum.* Cauſſam reddit aliorum ſymptomatum, quæ ſuperiùs nominata ſunt: ſi enim humiditas quæ dicta eſt, tanta ſit, vt non poſſit eam calor naturalis præ multitudine cogere, & incraſſare, quam rem eſſe valde operoſam in ea conſtitutione dictum ſuperiùs eſt, creat grauitarem, & dolorem capitis vt antea dixit; quòd ſi præterea magis adhuc excreuiſſe contigerit eam copiam, vt non poſſit neque cogi, neque tota in capite contineri, fluit illius pars ad proximos locos, nempe ad guttur, vel aſperam arteriam, vel thoracem, & gignit raucedines & tuſſes. καὶ αἱ φθόαι γίνονται. *Et tabem contrahit.* Hippocrates dicit phtyſes, Ariſtoteles phthoas; vtraque igitur voce idem ſignificatur, nimirum vitium pulmonis cum vlcere; hic autem maximè grauis morbus. Galenus igitur hunc ſolum grauem, & periculoſum ea conſtitutione fieri dicit, nec multis, ſed quibuſdam, hoc eſt illis tantùm, qui natura ad cum ſunt propenſi, nimirum qui anguſto ſunt pectore, & quibus fluxio ad pulmonem fit, vt penè naturæ illorum, non conſtitutionis vitium dici poſſit, quam rem ſignificauit etiam Cornelius Celſus, cùm hanc Ariſtotelis, & Hippocratis ſententiam ita Latinè reddidit libri ſecundi capite primo. *Si ſicca æſtas Aquilones habuit, autumno verò imbres, Auſtrique ſunt, tota hyeme, quæ proxima eſt, tuſſis, diſtillatio, raucitas, in quibuſdam etiam tabes oriuntur.*

X I.

Διὰ τί ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρος, καὶ αὐχμῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγματώδεσι, καὶ ταῖς γυναιξίν; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερα ἀμφοῖν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοὐναντίον ἡ ὥρα ἑλκύσασα, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκρασίαν· καὶ παραχρῆμά τι ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μή τι δι᾽ ἑαυτοὺς ἁμαρτάνωσι, καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες ὑπεκκαύματα τοῦ ψύχους.

Cur ſi ſicca æſtas, ſiccúſque autumnus Aquilones habuerint, mulieribus, & omnibus pituita abundantibus ſecunda valetudo contingat? An quia natura vtrorúmque in alteram exuberat partem, itaque tempus in partem trahendo contrariam ac medium habitum, bonúmque perducit. Eo igitur ipſo tempore optimè valent, niſi quid vltro ipſi perperam agant; aut humidi ad hyemem ita deueniant, vt fomitem quendam, & incitabulum frigori ſubminiſtrent.

Hoc problema reſpondet aphoriſmo decimo quarto; quamquam enim in aphoriſmo ſolus proponitur autumnus Aquilonius, & ſiccus, nulla æſtatis mentione facta, ex ſuperiori tamen eandem intelligi ſiccam, & aquiloniam, & Galenus teſtatur in commentario, & particula, δὲ, aphoriſmi initio appoſita, quam ſimilirer hoc loco apponit Iuſtinianus ita legens διὰ τί δὲ ἐὰν βόρειον. In libro autem de aëre, aquis, & locis eſt hæc conſtitutio quinta, pluribúſque verbis deducitur, vt non ſolùm præſens, ſed etiam duodecimum quod ſequitur compræhendat Problema, quæ duo ſimiliter iunguntur tum in aphoriſmo decimo quarto, tum etiam à Cornelio Celſo loco quem indicauimus his verbis: *Sin autem autumnus quoque æquè ſiccus iiſdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propoſui, ſecunda valetudo contingit, durioribus verò inſtare poſſunt, & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui atra bile naſcuntur.* Hippocrates autem pluribus rationem morborum ita reddit, vt vice commentarij huic problemati eſſe poſſint præter ea, quæ à Galeno in commentariis dicúntur; vt pauca mihi ad hunc locum omnino afferenda ſint. Ait igitur Ariſtoteles eiuſcemodi conſtitutionem ideo conferre pituitoſis & mulieribus, quoniam cùm ipſæ excedant in humidis qualitatibus, ab ea conſtitutione, quæ illis contraria eſt exſiccantur, atque ad temperatum ſtatum reducuntur, exceſſu enim alterius contrarij alterum trahi ad mediocritatem, habuimus etiam ſuperiùs problemate ſecundo; pituitoſi igitur quod ad aëris qualitates pertinet, protinus ſaneſcunt, niſi aliud culpa ipſorum interueniat erratum: per phlegmaticos autem intelligit Ariſtoteles humidos, non autem frigidos, & humidos ſimul, quemadmodù etiam Hippocrates

locis adductis, in aphoriſmo enim XIIII. nō iam φλεγματώδεσι, ſeu φλεγματώδεσι, ſed ὑγροῖσι habet. *καὶ παραχρῆμά τε ὑγιαίνουσι. Eo igitur ipſo tempore optimè valent.* Indicat exſuperantiam illam humiditatis morboſam fuiſſe, quando per contrariam qualitatem dicat ſanitatem induci. *καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται. Aut humidi ad hyemem ita deueniant vt fomitem quendam.* Non bene intelligo quid ſibi voluerit Theodorus; & vereor vt vel non bene conuerterit, vel Ariſtotelis ſenſum non fuerit aſſecutus, negatiuam enim particulam, quam habet Ariſtotelica ſententia, in Theodori tralatione non agnoſco; bona itaque fide, ſed ruditer hanc partem ita conuertere poſſumus. *Et protinus ſaneſcunt, niſi in ſe ipſos aliquid peccent & ad hyemem perueniunt non humidi. habentes frigori incitamenta.* Saneſcunt igitur illæ naturæ, & ad hyemem perueniunt minimè humidæ, miniméque habentes incitamenta ad frigus, hoc eſt minimè habentes opportunitates, quibus vtens frigus poſſit morbos procreare: incitamenta autem, & opportunitates frigori vtiles humiditates forent, illæ enim ſi extarent in corpore, trahentes moram vel in capite, vel ad inferiores partes defluentes, morbos gignerēt; appellat autem huiuſmodi ſuſcitabula, aut opportunitates ὑπεκκαύματα, qua voce ardor, & incendium denotatur, quoniam ſi hyeme extarent in corpore, ob ſtipationem fortè aliquam à frigore factam, incaleſcere poſſent, & febres etiam, aut alios calidos morbos procreare: alioquin etiam & ὑπέκκαυμα metaphoricè pro incitamento, aut fomite ponitur.

X I I.

Διὰ τί τοῖς χολώδεσι, νοσῶδες ἐστὶ τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρος καὶ μετόπωρον; ἢ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ αἱ ὧραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται· ξηραινομένων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τῶν γλυκυτάτων μὲν ἐξικμαζομένων ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων δὲ λίαν, ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις ὀφθαλμίας ξηρὰς γίνεσθαι διὰ δὲ τὸ χολῶδες τοὺς ὑπολειπομένους εἶναι χυμούς. ὑπερθερμαινομένων δὲ καὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, ἅτε ὑπ' ἀκράτου τῆς χολῆς. ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς αὖ μέλαινα χολὴ φύσει ἔνι. αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει, ἀναξηραινομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν.

Cur ſi ſicca æſtas, & aquilonia, & autumnus ſiccus iiſdem aquilonibus perflatur, morbo biliosos infeſtet? An quoniam ad idem corpus eorum, ac temporis habitus vergunt: itaque veluti ignis igni adjicitur. Cùm enim corpora exſiccentur, quantúmque in his dulcedinis erat euaporatum ſit vehementérque incaleſcant, neceſſe eſt, vt dum humor conſumitur aridæ lippitudines oriantur, reſiduóque quod bilioſum remanſerit, eodémque recaleſcente febres acutæ vtpote ex bili ſyncera inuadant. Nonnullos inſania rapit, quorum ſcilicet natura atra bile abundat: hæc enim largè ſupereſt, cùm eius humores contrariis reſicceſcant.

Conſtitutio proximè ſuperiùs dicta, cùm æſtas, & autumnus borealia, & ſicca ſunt, quid operaretur in naturis pituitoſis, ſeu humidis dixit paullò ante, quid eadem efficiat in bilioſis modò ſubiungit; quæ duo vno & eodem aphoriſmo ab Hippocrate compræhenſa ſunt, & vna eadémque conſtitutione in libro de aëre, aquis, & locis vt notauimus. Vt igitur pituitoſis naturis erat illa proficua, ſic noxia eſt bilioſis, afferens lippitudines ſiccas, febres acutas, nonnullis etiam inſanias, quorum rationes reddit, in idem enim conuenientibus tùm conſtitutionis, tum corporum qualitatibus, fit in corporibus earundem exſuperantia, & velut ignis igni adjicitur, vnde eo, quod in corporibus dulciſſimum eſt, quod Hippocrates loco adducto, liquidiſſimum, & aquoſiſſimum appellat, euaporante, atque exſiccato, corporibúſque vehementer ſupercaleſcentibus, & colliquatione ſicci humoris ad oculos facta, lippitudines aridæ, & ex quibus nihil extra ob ſiccitatem fluit, ortum ducunt, vt etiam dictum eſt problemate nono. Quia verò adhuc relicti alij humores, præter eos, qui ad oculos fluunt; bilioſi, & ipſi ſunt; ijdem etiam in venis ſupercalefacti, febres acutas gignunt, tamquam à ſyncera bile procedentes, quæ maximè tales morbos procreare conſueuit. Iuſtiuianus pro, ἀκράτου, habet, ἄκρου, id eſt extrema, aut admodum inſigni, eodem ſenſu. *ἐνίοις δὲ μανίας. Nonnullos inſania rapit.* Hippocrates tum in aphoriſmo, tum in libro de aëre, aquis, & locis dixit, non maniam, quam Theodorus vertit inſaniam, ſed fieri melancholias. Sanè vt hæ conueniunt, quia vtræque ſpecies alienationis mentis ſunt; ſic differre ratione humorum efficientium diſcimus ex Galeno: mania enim

quæ

quæ propriè dicitur, ſit à bile, nimirum tenui, & calido humore, prauitatem etiam, ſeu malignitatem adepto; ſicut ſcribit Galenus commentario tertio, aphoriſmo vigeſimo ſecundo, & tertio prognoſticorum vigeſimo ſeptimo; eſt autem ſemper ſine ſebri, ſicuti phrenetis cum febre, teſte eodem Galeno ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite vltimo; melancholia autem ſit ab humore atro, quæ & ipſa ſine ſebre eſt: atet autem hic humor melancholiam efficiens frigidus eſt, melancholica enim deliria frigidum ſuccum ſemper pro cauſſa habent, vt eodem ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite vltimo. Atqui eundem hunc atrum ſuccum duobus modis generari, vel ex aduſtione flauæ bilis, aut craſſi ſanguinis, ſcribit idem Galenus tum commentario tertio ad aphoriſmum vigeſimum ſecundum, tum etiam ad tertium prognoſticorum particula vigeſima ſeptima, ex quo etiam melancholiam fieri, videtur in commentario ad aphoriſmum dicere; at ſi frigidus eſt, ex quo ea ſit, hic autem per aduſtionem genitus, iam quomodo ex frigido ſucco ſemper fiat dubitari licet; cùm etiam in commentario ad tertium prognoſticorum particula vigeſima ſeptima, vbi eadem repetit; quæ ſit ex bile aſſata atra bilis prauitatem, aut malignitatem in ſe ipſa habere dicat, ex qua maniam gigni dicebat commentario tertio aphoriſmo vigeſimo primo. Sanè hi morbi licèt admodum propriè ſumpti, eo modo differre videantur, quo dictum eſt; & melancholia frigidum ſuccum pro cauſſa habeat, mania autem tenuem, & calidum, tamen ſunt illi admodum proximi, vixque eſt vt aliquando diſtinguantur. Ac Hippocrates vel à non diſſimili cauſſa fieri putauit illo aphoriſmo: *Quibuſcúmque mania laborantibus ſi varices, vel hemorrhoides ſuperuenerint maniæ ſolutio:* aut maniam pro melancholiam, poſuit, vt dicit Galenus in expoſitione illius loci: Coniungit illa quidem ſæpius idem Hippocrates, vt aphoriſmo vigeſimo & vigeſimo ſecundo libri tertij, pro opportunitate nimirum temporis ſimilis, quo vtraque generatur. Plato in Phædro maniæ duas eſſe ſpecies tradidit, alteram ab humanis morbis, qua de loquimur: comprehendit autē vt exiſtimo tum maniaca, tum melancholica; alteram ex diuino numine, quo quis præter morem, & inſtitutum viuendi extra ſe abripitur, quam deinde ſub quattuor Deorum tutelam in quattuor diuidit partes, diuinatoriam ſub Apolline, initiatoriam ſub Libero, poeticam ſub Muſis, & amatoriam ſub Venere, & Amore. Interpretes maniam Latinè vertunt modò inſaniam, vt hoc loco Theodorus, modò furorem vt ſæpius apud Galenum interpretes: non omnino malè ſi ea attendamus, quæ paullò ante dicta à nobis ſunt: non omnino bene ſi Ciceronem audimus tertio Tuſculanarum quæſtionum libro ita ſcribentem. *Græci autem μανίαν vnde appellent nō facile dixerim; eam tamen ipſam diſtinguimus nos meliùs quàm illi; hanc enim inſaniam, quę iuncta ſtultitiæ patet latiùs, à furore diſiungimus. Græci volunt illi quidem, ſed parum valent verbo: quem nos furorem, μελαγχολίαν illi vocant. Quaſi verò atra bili ſolum mens, ac non ſæpe vel iracundia grauiore, vel timore, vel dolore moueatur, quo genere Athamantem, Alcmæonem, Aiacem furere dicimus.* Et paullò poſt. *Furorem autem eſſe rati ſunt mentis ad omnia cæcitatem, quod cùm maius eſſe videatur, quàm inſania, tamen eiuſmodi eſt, vt furor in ſapientem cadere poſſit, non poſſit inſania.* Sed nos hæc omittamus, quæ iam ad nomina potiùs pertinent. Ait Ariſtoteles in prænarrata conſtitutione fieri nonnullis maniás; ait Hippocrates fieri nonnullis melancholias: dicamus vtrumque fieri, quando ad vtrumque valet ratio; in iis enim, qui nigro humore abundant facta magna exſiccatione ratione conſtitutionis, conſumptóque liquido, & aquoſo, quæ tamquam contraria illius humoris vim oppugnabant; fit vt maximè ille exundet, ac dominetur, atque tum maniaci, tum melancholici aſfectus gignantur.

XIII.

Διὰ τί τὸ τὰ ὕδατα μεταβάλλειν, νοσῶδές φασιν εἶ), τὸ δὲ τὸν ἀέρα, οὔ; ἢ ὅτι τούτου γίνεται τροφή, καὶ ἔχοντες, καὶ ἀπολελαυκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, τοῦ δὲ ἀέρος οὐδέν; ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστὶ, καὶ διάφορα καθ᾽ αὑτὰ, ἀέρος δὲ οὔ. ὥστε καὶ τοῦτο αἴτιον. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀέρι παρὰ τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν, καὶ ἀποδημοῦντας ἐν δὲ ὕδασιν ἄλλοις. διὸ καλῶς δοκεῖ νοσώδης ἡ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι.

Cur mutationem aquarum, grauem, aëris verò non grauem eſſe affirment? An quòd aqua corporibus alimento eſt, quo iam habito complexóque peregrinemur. Aër autem nullo ſe exhibet alimento. Aquarum item genera multa, & varia per ſe ſunt, ſed aëris minimè. Itaque hoc etiam cauſſæ eſſe poteſt: quippe cùm peregrè etiam profectis in cœlo quidem

dem prope eodem, in aquis autem variis verſari eueniat, quapropter aquæ mutationem grauem eſſe, rectè putandum eſt.

Quæ præſenti loco proponuntur, ea vulgi opinionem magis ſpectare, quàm veritatem ipſam, argumento eſt verbum, aiunt, quo Ariſtoteles vtitur: eo ſiquidem indicari, quæ vulgi exiſtimatione comprahenſa, ipſius ore efferuntur, tum aliorum locorum exemplis, tum verbo ipſo dicere licet: Communis igitur dicti, & vulgaris opinionis magis, quàm veræ ſententiæ rationem reddendam ſibi proponit hoc loco Ariſtoteles. Sanè enim aëris permutatio quamquam non æquè noxia ſit, atque aquarum, grauem tamen, & morboſam eſſe medicis omnibus notum, & confeſſum eſt. Omitto illa auctoris libri de flatibus. *Mortalibus autem vitæ, & morborũ ægrotis ſalutis is* [aër] *eſt auctor.* Omitto quæ ſuperioribus problematis de conſtitutionibus temporum dicta ſunt; illa enim quamquam ad aërẽ pertinent, non tamen per ſe ac propriè ex illius vitio ſunt: hîc autem de aëris innata qualitate, & propria natura, quam quilibet perpetuò obtinet, ſicuti exiſtimo, loquitur Ariſtoteles: quam ob rem etiam nec aër peſtilens, aut morboſus in medium veniat, de illo enim nec hoc loco, ſicuti neque de ægrotis hominibus, quibus morbo aërem contrarium opitulari, & vulgus fateatur. De ſanis igitur hominibus ſermo eſt; quibus noxiam etiam aëris mutationem eſſe, cùm ſaluber alicubi, inſaluber alibi aër exiſtat, ex Galeno ipſo diſcere licet; qui libro primo de tuenda valetudine capite vndecimo, eadẽ ſalubritatis, & inſalubritatis ratione, aërem & aquam coniunxit, qui cauendus, & qui eligendus, quæ cauenda, & quæ eligenda oſtendens; quin & alium librum ſe ſcripturum pollicetur, quo incommoda ex vitioſis aëre, aquiſque prouenientia modum corrigendi copioſè doceretur. Verùm quoniam aëris operationes aduerſùs corpora noſtra non ita à vulgo percipiuntur, ac illæ, quæ ab aqua ſunt; eo modo, & ſentit, & dicit, cuius dicti, & opinionis cauſſam inquirit Ariſtoteles ἢ ὅτι γίνεται τροφή. *An quòd aqua corporibus alimento eſt.* Vt effectus ex vulgi opinione eſt propoſitus, ita ratio pene ex vulgi opinione petita. Aqua nutrimento noſtris corporibus eſt; minimè aër, qui igitur mutat aquam, mutat nutrimentum, iure igitur percipit læſionem. Aquam tamen haud nutrire, ſicuti nec vllum aliud ex elementis, ſententia eſt Ariſtotelis libro de ſenſu, & ſenſilibus, capite quarto, & quinto: animalia enim ſicuti mixta ſunt, ita nutriuntur ex mixtis, omnia enim nutriuntur ex eiſdem ex quibus ſunt, vt dicitur libro ſecundo de ortu, & interitu textu quinquageſimo. Galenus etiam idem affirmauit pluribus in locis, nam tertio de ratione victus in acutis particula decima ſeptima, hæc ab eo ſcripta habemus; *At quæ nullo pacto nutriunt vt aqua, ea virtutem neque ſummè imbecillitare, neque roborare quipiam verè dixerit, niſi id aliquando per accidens contingat.* Voluit autem eo loco eandem aquam eſſe cibi vehiculum, idque ex Hippocrate his verbis. *Nam humiditatem non modò Hippocrates, verùm quoque & medicorum probatiſſimi fere omnes, cibi vehiculum, non cibum cenſuerunt:* quem Hippocratis locum continent vltimi libri de alimẽto verba hæc: ὑγρασίη τροφῆς ὄχημα. *Humiditas alimenti vehiculum eſt.* Quæ itidem à Galeno adducuntur quarto de vſu partium, hunc in modum. *At enim in hac quoque vena caua, multa adhuc humiditate tenui, & aquoſa plenus eſt ſanguis: vocat autem ipſam Hippocrates ὄχημα τροφῆς, hoc eſt vehiculum nutrimenti, ſimul cum appellatione vſum quoque eius oſtendens: neque enim ex ventriculo in venas commodè tranſmitti poterat chymus tam ex cibis factus, neque facile pertranſire venas, quæ ſunt in hepate, & multæ, & anguſtæ, niſi tenuis quædam, & aquoſa humiditas tamquam vehiculum fuiſſet ei admixta. Hinc itaque vſum præſtat animalibus aqua, ſiquidem ex ea nutriri nulla particula poteſt.* Quarto etiam aphoriſmorum libro cùm decimi tertij aphoriſmi ſententiã enarraret, atque ex cibo omni, qui ſimpliciter talis eſſet, humectari natura ſua corpora diceret, aquam neque epotam, neque extrinſecus occurſantem natura eſſe aptam, quæ ſolidas animalis partes humectaret apertè ſcripſit. Igitur Ariſtotelem dicemus hoc loco ex vulgi opinione fortaſſe locutum, exiſtimantis, quæ intus in corpus ingeruntur, & recreationem maximam afferunt, vt aqua ſitis tempore, illa nutrire, præſertim aëris ipſius comparatione. An potiùs, & verè nutrire aqua dicenda eſt? quæ enim extat apud nos, quaque paſſim vtimur, ſicuti ſimplex non eſt, aut impermixta, quemadmodum nullum etiam aliud ex iis, quæ elementa dicuntur, cùm nullum tale hîc quidem nobis demonſtrari liceat; ſicuti ſcripſit Galenus libro primo de elementis capite quinto ad finem; ita nutrimentum aliquod licet exiguum præbere, non ſit fortè rationi abſonum; ita tamen vt præcipuus eius vſus ſit cibum ipſum vehere; quod tamen cùm dixit Hippocrates, non de ipſa ſolùm aqua, ſed de aliis etiam humidis, vt vino, ac tenuibus liquoribus, & ipſa etiam ſolidorum ciborum aquea parte dixiſſe viſus eſt, vt iam ea quidem ratione, aut auctoritate, nec illa

etiam nutrire dicendum ſit, aut conſimiliter nutrire omnia. Dixerim igitur minimè nutrire aquam, nec liquida, hoc eſt aqueas ciborum etiam ipſorum ſolidiorum partes nutrire alias: verùm vt plurimæ hæ ſunt in ſolidis cibis, illæ exiguæ, ſic in liquidis, & in aqua præcipuè, illæ plurimæ, hæ admodum exiguæ, quæ partes iam non elementa, & corpora ſimplicia, ſed mixta quodammodo ſunt. Atque hic verborum ſenſus Galeni eſt, quæ habentur quarto de vſu partium. Nutrit igitur aqua, vt dicitur non ſolùm hoc problemate, ſed loco etiam alio pulcherrimo eiuſdem Ariſtotelis quarto de generatione animalium capite ſecundo quo docebat ad generationem, & ſterilitatem, atque etiam ad procreationem marium, aut fœminarum, maximè conferre huius, vel illius aquæ potum; cùm maximè affici corpus ipſum, tum ex aëris temperamento, tum ex ingrediente cibo diceret, præcipuè autē ex alimonia aquæ, huius enim plurimum intus aſſumitur, (ſunt hæc Ariſtotelis verba) *& in omnibus hæc alimento eſt etiam ſiccis; quam ob rem aqua cruda, & frigida aut ſterilitatem, aut partum fœmineum faciunt.* καὶ ἔχοντες, καὶ ἀπολελαυκότες. *Quo iam habito, complexóque.* Aqua continetur intus, eiúſque vſu diutius fruuntur corporis noſtri partes, ſiue nutrimentum ſit quod modò dixit Ariſtoteles, ſiue vehiculum quod Galenus vt vidimus, (vtroque enim modo libet, quando licet, locum exponere) ſi igitur alicunde nobis abire contingat, & aquam mutare, eandem tamen corpus noſtrum iam amplexa eſt, atque retinet, firmáque ex ea impreſſa diſpoſitio eſt; id verò non contingit in aëre, illum enim non amplectuntur, nec retinent corporis noſtri partes, ſed nouus ſubinde inſpiratur, & expiratur. Qui igitur diſcedit ab aqua, vel aquam, vel eiuſdem impreſſam affectionem portat; qui ab aëre nequaquam: altera igitur mutatio, altera minimè mutatio eſt: mutatio autem grauis, atque noxia corporibus contingit; vt habemus problemate decimo quinto. Hunc ſenſum non puto bene exprimi à Theodoro; ſonant autem ita Græca. *Et habentes, atque complexi ab aqua diſcedunt, in aere autem nihil.* Duo autem obſeruo, quæ non animaduertit Theodorus. Primum quòd illa, τοῦ ὕδατος, adiunxit præcedentibus tamquam diceret, *& habentes, ac complexi aquam diſcedunt*: nos autem adiungimus ſequenti verbo hoc modo. *diſcedunt ab aqua*, eo ſenſu, quem oſtendi, licèt hoc ad eundem ſenſum exprimendum, haud multùm fortè interſit: Alterum quòd illa, τοῦ δ᾽ ἀέρος οὐδέν, *in aere autem nihil*: putauit Theodorus de ſolo alimento intelligi, ſicut etiam conuertit, cùm tamen de ea re quoque intelligantur, quam proximè dixit, ſcilicet non contineri quemadmodum continetur aqua; hæc autem licèt admodum proxima ſint, & ad rem vnam reduci queant, quoniam tamen ab Ariſtotele tamquam duo proponuntur, tamquam duo à nobis explicentur. τοῦ δ᾽ ἀέρος οὐδέν. *Aer autem nullo ſe exhibet alimento.* Aërem haud nutrire non oſtendit hoc loco, probauit contra Pythagoricos libro de ſenſu, & ſenſili. Nam quod nutrimentum ex aere percipiunt ſpiritus noſtri, de quo multa medici, quoniam illud admodum ſpirituale, vt ita loquar, eſt, ac vulgo ignotum, omiſſum fuit ab Ariſtotele, nec enim hic locum vllum habebat. ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστί. *Aquarum item genera multa.* Altera ratio, quæ tamen valde ſimilis, & proxima videatur illis, quæ modò dicta ſunt. Qui mutat aquam, mutationem alicuius rei facit, mutat enim ſpeciem rei, nam aquarum multæ ſpecies ſunt, & inter ſe differentes, cùm aliæ graues, aliæ leues, aliæ ſalſæ, aliæ dulces, & aliis etiam multis modis inter ſe differant; Aër autem has diuerſitates non recipit, ſed cùm locum mutaueris, in eodem ferme aëre diuerſaris; dicit autem ferme, quoniam verè & in aëre ipſo diuerſitas adeſt, alterque ab altero differt, alterque ab altero diuerſa infert corporibus accidentia, minùs tamen quàm aqua, quoniam minus materiei, & impuritatis in ſe continet, quò enim ſuperioribus, & cœleſtibus corporibus, quidq; propinquius eſt, eò purius, & ſyncerius eſt, minúſq; mixtionem, & diuerſitatē accipere natum, quæ maximè hac ratione à materia eſt.

X I V.

Διὰ τί μᾶλλον ἡ τοῦ ὕδατος, ἢ ἡ τῶν σιτίων μεταβολὴ νοσώδης; ἢ ὅτι πλεῖστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ; ἔν τε γὰρ τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὄψοις, καὶ ἐν τῷ πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ.

Cur ciborum mutatio minùs quàm aquæ grauis occurrat? An quia plurimum aquæ conſumimus. Nam & in pane, & obſoniis, & in potu aquæ vſus plurimus eſt.

Aquarum mutationem magis grauem, & noxiam eſſe corporibus noſtris, quàm mutationem aliorum ciborum, hinc probat Ariſtoteles, quoniam aquæ maiorem copiam quàm

aliorum ciborum intus in corpus ingerimus: aquam enim aſſumimus & multam per ſe ipſam in potu, atque etiam in aliis cibis, vt in pane, qui ſine aqua non conficitur, & in aliis obſoniis, vt ſunt carnes, olera, & legumina, quæ omnia ex aqua per elixationem parantur, & hominum eſui accommodata redduntur, qua de re etiam in ſequenti problemate. Fit igitur vt mutata aqua maxima pars eorum, quæ aſſumimus, mutetur, ſicque multò maior quàm videri poſſit, ex aquæ mutatione contingit in ratione cibi re vera mutatio.

X V.

Διὰ τί δὲ ἡ μεταβολὴ νοσώδης; ἢ ὅτι πᾶσα ἡ μεταβολὴ, καὶ ὥρας καὶ ἡλικίας, εὐκίνητον. εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, διότι καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί· ὥστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι ἀλλήλας φθείρουσιν. αἱ μὲν γὰρ ἄρτι, αἱ δὲ, οὔπω προσπεφύκασιν. ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις) οὕτω συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλῃ πόματος χρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφὴ κυριωτέρα τῆς ξηρᾶς ἐστι, τὸ πλεῖστον γὰρ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν.

Sed cur cibi, & aquæ mutatio grauis ſit? An quòd omnis mutatio etiam temporis, & ætatis motu facilis eſt. Extrema nanque generis cuiuſcúnque moueri facilè poſſunt, quomodo & principia, & fines. Ergo & cibi, qui inter ſe diſtant, corrumpere ſe inuicem queunt: quippe cùm aut nuper, aut nondum adhæſerit, qui præceſſerat. Ad hæc vt varius cibus grauis eſt: turbulenta enim, nec æqualis concoctio eius agitur, ſic in iis accidit, qui aquam mutârint, ſcilicet vt variæ potionis vtantur alimento, eſtq́; id alimenti genus, quàm ſiccum, valentius, quoniam plurimum eſt, exque cibis ipſis non niſi quantum dilutum eſt, vim habet enutriendi.

A ſuperiori dependet hoc problema, quod & indicat particula, δὲ, in eo enim de mutatione aquæ comparata mutationi ciborum, quærebatur quam ob rem illa noxia magis, hæc autem minùs noxia eſſet; hic autẽ de ipſa aquarum, & ciborũ mutatione quæritur vniuersè quod ibi ſumebatur; quam ob rẽ morboſa ſit; licèt enim cibi, & aquæ haud fiat mẽtio nominatim in problemate, de illis tamen accipienda eſt, quæ dicitur mutatio, ſicuti fecit, & conuertit Theodotus; Cauſſas autem duas reddit, quarũ prima magis vniuerſalis eſt, vniuerſalioremq; ſententiam continet, altera autem particularis magis; Ideo igitur aquarũ mutatio morboſa corporibus eſt, quoniam omnis mutatio, quæcunque ſit, ſiue temporis, ſiue ætatis generatim morboſa eſt: id autem ex eo probat, quoniam mutatio omnis mobilitas quædam eſt, hoc eſt aptitudo, ſeu facilitas ad patiendum, & infirmitas: quam rem rurſus ſigno, ſeu potiùs inductione demonſtrat; extrema enim cuiuſmodi ſunt principia, & fines, circa quæ mutationes contingunt, non enim alicuius rei mutatio fit, niſi adſit illius finis quæ deſinit, & alterius, quæ incipit principium, facilè mobilia, & infirma eſſe conſueuerunt, quæ fuit etiam ſententia Hippocratis aphoriſmo trigeſimo libri ſecundi, ſic dicẽtis: περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. hoc eſt, *circa principia, & fines omnia debiliora, circa ſtatum autem fortiora*; rationem autem vniuerſalem propoſitæ quæſtioni adaptat per ea, quæ ſubiungit. ὥστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι ἀλλήλας φθείρουσιν. *Ergo & cibi, qui inter ſe diſtant, corrumpere ſe inuicem queunt.* Cùm in omni mutatione aptitudo ad patiendum, ſeu infirmitas adſit, fit vt cùm cibi qui aſſumuntur, varij ſint inter ſe, ideo enim mutatio fieri dicitur, quia alij erant qui aſſumebantur priùs, alij qui poſtea aſſumuntur, fit inquam, vt ſe inuicem corrumpant; quæ enim non ſunt firma, & difficilè mobilia, ea facilè pati poſſunt; quoniam igitur hæc firmitas, & conſtantia, cùm ciborum mutatio fit, minimè adeſt, ſed mobilitas, facilitas, & inconſtantia potiùs, ideo efficitur, vt cùm ij ob hanc rationem, vel paullò ante adhæſerint, & agglutinati ſint corporis partibus, vel etiam nondum hæc adhæſio, vel agglutinatio præceſſerit, mutua corruptio ad inuicem facilè contingere poſſit. ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης. *Ad hæc vt varius cibus grauis eſt.* Alteram rationem affert, quæ à ſimilitudine ſumpta eſt; quemadmodum enim varietas ciborum morbifica eſt, quoniam eorum concoctio ob varietatem rerum coquendarum perturbatur, nec vna poteſt eſſe, cùm alij cibi ob ipſorum naturam longius, alij breuius tempus ad concoquendum expoſtulent: ita in aquarum varietate contingit, qui enim aquam mutant, illi etiam vario alimento ex potione mutata vtuntur; eandem igitur incurrere læſionem par eſt. Auget autem huius rationis vim dicens; huiuſmodi alimentum quod ex potione eſt, valentius, & magis principale quàm ſiccum eſſe duabus rationibus, nam &

plurimum eſt; multum enim aquæ per ſe aſſumimus in potu aut ſolam, aut vino mixtam vt multùm afficere poſſit, atque etiam ex ipſiſmet cibis, illud fieri alimentum inquit, quod humidum eſt. Nam & aquæ opera omnia ferè edulia coquuntur, & elixantur, aliter homini vix futura edendo, & intus ingeſta ſine aquæ, aut humoris vehiculo non poſſint nutrire, ad quem vſum eorundem ciborum etiam liquida pars adiumento eſt. Magnum igitur ad corporis noſtri nutritionem cùm obtineat aqua momentum, iure illius mutationem ad corporis noſtri valetudinem ſummopere facere exiſtimandum erit.

X V I.

Διὰ τί ἡ τῶν ὑδάτων μεταβολὴ, τοῖς ἔχουσι φθεῖρας, ποιεῖ πολλοὺς ἴσχειν; ἢ ὅτι ἀπεψία γινομένη τῆς ὑγροῦ διὰ τὴν ταραχὴν, ἣ γίνεται διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ὕδατος, πυκνὰ μεταβάλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐπιτηδείως ὑπάρχοντι τόπῳ; ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ὑγρός· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀεὶ μάλιστα. δηλοῖ δὲ, ὅτι αἱ τρίχες ἔνεισι μάλιστα ἐν αὐτῇ. ἡ δὲ τῆς τόπου τούτου ὑγρότης, φθειρῶν ποιητική. δηλοῖ δὲ ἐπὶ τῶν παίδων. ὑγροκέφαλοί τε γάρ εἰσι, καὶ πολλάκις ἢ κορυζῶσιν, ἢ αἷμα ποιεῖ ῥεῖν. καὶ φθεῖρας πλείους οἱ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι.

Cur mutationes aquarum faciunt, vt pediculi in quibus haberi poſſint, multi habeantur? An quòd humoris crudiras, quam perturbario illa committit, quæ ex aquæ vario vſu in crebra commutatione redundat, humoris creare copiam poteſt, præſertim in loco humori opportuniore. Cerebrum autem narura humidum eſt: quare caput maximè perpetuò humet. Cuius rei indicium eſt quod pili in hoc potiſſimùm exeunt: huius autem loci vis ad progenerandos pediculos apta eſt: patet hoc in puerili ætate. Caput enim puerorum mader abundè, & ſæpe aut grauedine conflictatur, aut ſanguinis profuſione. Quin etiam pediculos plures illa ætas habere ſoler.

Ex aquarum mutatione oriri morbos, ſuperiùs dictum eſt ab Ariſtotele; ex iis quendam recenſet modò, nempe pediculorum auctam multitudinem in iis, quibus illi gigni conſueuerunt, non enim in omnibus animalibus gignuntur, cùm aſini, oues, & capræ illis careant, ſicuti ſcribit Ariſtoteles quinto libro de hiſtoria animalium capite trigeſimo primo, & Plinius: gignuntur autem pediculi ex mutatione aquarum ſiue potu aſſumantur, vt hîc dicitur ab Ariſtotele, ſiue lauatio ex eis adhibeatur, quod ab eodem ſcriptum eſt eodem loco his verbis. *Proueniunt largiùs pediculi mutatione aquarum, quibus lauare ſe ſolent ea, quorum natura pediculum patitur*: Et à Plinio libro vndecimo capite trigeſimo tertio his verbis. *Aquas quoque quaſdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis inuenio apud auctores.* Cauſſam auctæ multitudinis, cruditatem eſſe affirmat hoc loco Ariſtoteles, quæ ex turbara concoctione oritur; turbatur porrò concoctio ex aquæ varietate: in genere coctionem turbari ſuperiùs probatum eſt: cruditas igitur humiditatem efficit, quæ eſt pediculorum materia, vt habemus etiam ex Plinio loco quem modò adduximus: fruſtrata nanque coctione non fit appoſitio, aut agglutinatio alimenti ad ſingulas corporis partes, ſed extraneæ potiùs quædam, & excrementitiæ humiditates magna copia procreantur, præſertim in locis huic rei accõmodatis, cuiuſmodi caput eſt; caput enim ratione cerebri intus in ipſo exiſtentis ſemper humidum eſt; cui rei illud eſt argumento, quòd capillis maximè abundat; capillorum autem abundantiam à cerebri humiditate proficiſci, oſtendit idem Ariſtoteles libro ſecundo de partibus animalium, capite decimo quarto. Humiditas igitur huius loci, pediculorum genetrix eſt, quod vel ex eo ſigno colligi poteſt, cùm pueri maximè pediculis abundent: quod etiam ſcripſit idem Ariſtoteles loco adducto quinti libri de hiſtoria animalium; in illis autem pars ea valde humida eſt, quam humiditatem indicant deſtillationes, & ſanguinis fluxiones, quibus ætas illa ſæpe-numero laborat. Sic igitur ex humiditate omnia pendent, humiditas autem à cruditate, cruditas à turbatione, turbatio poſtremùm ab aquarum varietate, quæ in mutatione contingit.

X V I I.

Διὰ τί ἀπὸ πλειάδος μέχρι ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν νέων; πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερβολή τε καὶ ψύχος; τὸ

γὰρ ζῆν, θερμόν· ἡ δὲ ὥρα αὕτη, ἀμφοῖν τοῦτ' ἔχει. ψυχρά τε γάρ ἐστι καὶ ἀκμάζει ὁ χειμών. τὸ λοιπὸν γάρ, ἔαρ ἐστίν. ἢ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; διὸν γὰρ ἤδη γῆρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. τὸ γὰρ σῶμα ἀμφοῖν, ξηρὸν καὶ ψυχρόν ἐστι. τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν, τῶν δὲ, διὰ νόσον· ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι, ὑπερβολή ἐστι ψυχρότητος καὶ ξηρότητος. μικρᾶς οὖν δεομένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνεται οἷον πῦρ ἐπιπυρὶ ὁ χειμών. καὶ φθείρει διὰ ταῦτα.

Cur à Vergiliarum occaſu ad Fauonij vſque flatus hi potiſſimùm pereant, qui morbo longo laborant, & ſenes, quàm iuuenes potiùs? vtrum ſummæ intereundi cauſſæ duæ adſint, frigus, atque exceſſus: vita enim calore fouetur, ſeruatúrque. Tempus autem iſtud ambo illa ſortitur. Frigidum enim, & hyems tum acerrimè vrget, ſubſequens enim tempus ver eſt. An quòd qui vitiis laborant diuturnis, non ſecus ac ſenes effecti ſunt: longus etenim morbus quaſi ſenecta iam adeſſe videtur. Ea nāque corpora ſicca, & frigida ſunt, altera ſcilicet ob ætatem, altera ob languorem: hyemem verò, & gelu, frigoris atque ſiccitatis eſſe exceſſionem certum eſt. Quare fit cùm vel paruo momento corpora pateant, hyemis rigor quaſi ignis igni iniungatur, atque ita interimat.

De toto illo temporis ſpatio quod ab occaſu Pleiadum vſque ad Zephyri flatus intercedit quærit hoc loco Ariſtoteles, quamobrem longis ægritudinibus ſit mortiferum, ita vt qui iis laborant de medio tollantur, & ſeniores magis quàm iuuenes. Tempus autem hoc plus quàm octuaginta dies, quique maximè ſunt hyemales continet: Pleiades enim, quæ à Latinis Vergiliæ dicuntur, ante diem tertium dies Nouembris, hoc eſt die vndecima huius menſis occidunt, vt Plinius auctor eſt libro vndecimo capite quadrageſimo ſeptimo, & Galenus commentario in primum librum Hippocratis de morbis vulgaribus, qui ab Aſtrologis occaſus coſmicus dicitur, ab eodem autem Plinio matutinus dici conſueuit, quoniam matutino tempore, quo Sol ſuper horizontem aſcendit, eædem ſub horizontem deſcendunt: quo etiam tempore, diei hora diuerſa, earundem ortus contingit, qui à recentioribus cronicus dicitur, cùm ille veſpertino tempore Sole infra horizontem deſcendente, in Oriente ſupra horizontem emergunt, quem intelligens Ouidius dixit:

--*Quattuor autumnos Pleias orta facit.*

Quod ideo annotauimus, vt cùm ab Ariſtotele in problemate, neque ortus, neque occaſus mentio aliqua fiat, ſed à Pleiadibus tantummodo dicatur (licèt à Vergiliarum occaſu verterit Gaza) nos per illa verba, tum occaſum, tum ortum eius aſtri eo modo, quo dictum eſt, intelligere poſſimus. Pleiades igitur occidunt die vndecimo Nouembris, Zephyri autem, qui à Latinis Fauonij dicuntur ſpirare incipiunt ante diem ſextum Idus Februarias, nempe octauo die huius menſis, vt idem Plinius auctor eſt loco ſuperiùs citato. Hoc igitur tempore quærit Ariſtoteles quam ob rem longis ægritudinibus affecti interire ſoleant, & ſenes iuuenibus magis. Solutiones autem duas affert. Primùm enim illud ideo contingere aſſerit, quòd cauſſæ duæ corrumpendi, ſeu interimendi vim maximam habentes vnà coëant eo tempore, exſuperantia nempe, & frigus: cùm enim ſanitas conſiſtat in moderatione; quæ immoderata ſunt, cuiuſcumque generis illa ſint, ſanitati aduerſantur, atque adeò tractu temporis vitæ; & cùm vita conſtet beneficio caliditatis, nihil mirum eſt, ſi frigiditas illam deſtruat; Vtraque hæc autem in eo, quod propoſitum eſt tempore repeţiuntur, illud enim & frigidum eſt, & hyems maximopere viget; quod ille porrò vigeat, & virium ipſius eo tempore veluti flos ſit, innuit Ariſtoteles per hæc verba: τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν: quæ non eo modo præciſè accipienda ſunt quemadmodū poſita videntur; neque enim aut vera ſunt, aut propoſitæ ſententiæ congruunt; nam quod ſtatim à Fauoniis ſubſequitur tempus, ex medicorum ſententia minimè ver eſt; cùm huius principium ſit æquinoctium vernum, vt auctor eſt Galenus commentario primo ad primum librum Hippocratis de morbis vulgaribus, quod tempus in noſtris regionibus incidit in vigeſimum circiter diem Martij; Fauonij autem quemadmodum ſuperiùs dictum eſt ad octauum diem Februarij, nempe menſe vno, & duodecim diebus antea flare incipiunt; dixi autem ex medicorum ſententia, quoniam Plinius tum loco ſuperiùs adducto, libro vndecimo capite quadrageſimo ſeptimo, tum libro decimo octauo capite vigeſimo quinto, idem veris, &

Fauonij principium facit, niſi tamen de vere quod agricolarum eſt, illud ſcripſiſſe exiſtimandum: ſed Ariſtoteles cùm de his loquatur in præſentia, quæ ad medicinam pertinent, multámque partem ex Hippocraticis monumentis deſumat, eundem quem Hippocrates conſtituere anni ordinem, iure exiſtimandum eſt; ordo autem ille eſt, quem ſuperiùs ex Galeni ſententia nos adduximus ad finem expoſitionis problematis tertij. Minimè verò etiam propoſitæ ſententiæ quadrat, non enim aliquo argumenti genere probatur, ideo hyemis vigorem præceſſiſſe quòd ſubſequens tempus ver ſit, cùm poſt hyemis vigorem illius inclinatio potiùs ſuccedat. Sunt igitur illa Ariſtotelis verba potiùs accipienda tanquam reſpectum aliquem contineant, ſiue ratio quædam in eis habeatur extremæ partis hyemis, in qua iam Fauonij ſpirare incipiunt, ad illius ſummum vigorem; illius enim inclinatio in qua iam tepor quidam eſt, præ vigore, & acutie ipſius, ver eſt. Ait igitur Ariſtoteles, argumento tibi ſit, vſque ad ortum Fauonij eſſe hyemis exſuperantiam, & vigorem, quoniam quod ad Fauonium ſubſequitur tempus, quanquam hyemis adhuc pars ſit, comparatum tamen ei, quod præceſſit, ver eſt, hoc eſt tanta aëris temperie conſtãs vt ſummo vigore collatũ ver dici meritò poſſit. *ἢ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς καμνόντες ἀσθενείας, Aut quòd qui vitiis laborant diuturnis, non ſecus ac ſenes effecti ſunt.* Alteram affert rationem à ſimilitudine ſumptam, ideo enim tempus illud longis morbis laborantibus ita noxium, atque adeò mortiferum eſſe ſolet, quoniam ſenibus quoque, vt omnibus patere poteſt, paria detrimenta infert; laborantes autem morbis longis, atque ſenes ſimiliter videntur affecti, vtriſque enim frigidum, & ſiccum corpus eſt, ſed illis ob morbum, his autem ob ætatem: morbus enim longus iam quædam ſenecta eſt. Cùm igitur hæ duæ qualitates, quæ vitæ ipſi contrariæ ſunt, illa enim caloris, & humoris beneficio conſtat, maximoperè hyeme, ſeu hyemis vigore excellant; hyems enim, & gelu frigiditatis, & ſiccitatis exſuperantiæ ſunt, nihil mirum, ſi ipſorum iniquitatem haud ferant ita laborantes, atque ideo de medio tollantur: hyemem autèm ſiccam appellat, quamuis illa humida natura eſſe dicatur, quòd eam potiſſimùm hoc loco intelligat, quæ cum gelu ac borealibus ventis adeò eſt coniuncta, ea enim eſt, quæ ſic laborantibus adeò noxia eſſe conſueuit; atque ob id hyemi gelu adiunxit Ariſtoteles. Verùm Iuſtinianus ad oram libri adnotat pro *ξηρότητος, ſiccitatis*, legi *ὑγρότητος, humiditatis*, ſicuti in altera ratione ſuperiùs propoſita pro *ἀκμαιότατος* itidem *ὑγρότατος humidiſſimus*, & pro *ψυχρά, ψυχρός*, hoc modo, *ψυχρός τε γάρ ἐστι καὶ ὑγρότατος ὁ χειμών*, vt quæ Theodorus ibi vertit, *frigidum enim, & hyems tum acerrime vrget*, ita ſonent: *frigidus enim, & humidiſſimus tunc hyems eſt*, vt iam qui illis diebus contingit exceſſus, non de ſiccitate, verùm de humiditate ſit intelligendus. Nos vulgatam lectionem ſecuti ſumus. Igitur cùm ſic affectis parua inclinatio ſatis ſit, vt deorſum labantur, illæ hyemis qualitates veluti ignis igni adiectus, qui eum excreſcere facit, augent qualitates vitæ contrarias, atque ideo hominem corrumpunt; hæc autem omnia quæ tum in prima, tum in ſecunda ratione continentur, quo magis ſenioribus, quàm iunioribus conueniunt: illíſque ſi cætera ponantur paria, detrimentum maius afferri demonſtrant, eo magis illius, quod ſecunda problematis parte propoſitum eſt, ratio cunctis patere poteſt.

XVIII.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι, τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἕλκη, ταχὺ ὑγιάζεται, τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμαις, μόλις; ἢ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι: τὰ δὲ βαρέα, εἰς τὸ κάτω ἀποχωρεῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἐκκρίσει, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω πολλῆς γέμει περιττώσεως καὶ δύσηπτα.

Cur in plenis, impuríſque corporibus vlcera capitis non magno negotio ſanentur, tibiarum autem ægrè? An humor eorum, quia terrenus, grauis eſt: graue autem omne deorſum tendit: ergo ſuperiora curari facilè poſſunt, quoniam ſeorſum humor deceſſerit: inferiora propterea nequeunt, quòd admodum excreſcant, & putredini pateant.

Quam ob rem iis, qui in paluſtribus, & humidis locis degunt, vlcera capitis celeriùs ſanentur quàm vlcera tibiarum, quærit hoc in loco Ariſtoteles; cauſſam autem huius rei eſſe ait, lationem humiditatis ad partes inferńas: nam cùm ob loci qualitatem in quo degunt, corpora etiam ipſa multa humiditate repleantur; quæ in capite colligitur, ea ob gra-

uitatem deorſum fertur: grauia enim omnia natura ſua deorſum labuntur: grauis autem ideo eſt humiditas, quia terreſtris, terræ autem grauitatem ineſſe, nemo eſt, qui ambigat. Igitur ob humiditates illas è capite ſecretas, & ad alias partes, nimirum deorſum latas, partes eæ, ſiue vlcera illarum partium, hoc eſt partium ſuperiorum depurata atque exſiccata redduntur, inferiora autem è conuerſo multis excrementis redundari contingit, & facili negotio putredinem concipere, atque vlcera augeri; vnde ſanationis difficultas emergit. Theodorus problema accepit non de locis, id eſt regionibus, ſed de corporis partibus qui tranſtulit, in plenis impuriſque corporibus, cui etiam videtur conſentire lectio, quæ habetur in margine Iuſtiniani ὑγρῶν, nimirum in corporibus vlceroſis, & multa ac impura humiditate abundantibus, atque hoc etiam modo fortaſſe legit idem Theodorus. Nobis cōmodior viſa eſt alia lectio, & iuxta ipſam de humidis locis problema expoſuimus.

X I X.

Διὰ τί ἐὰν τοῦ χειμῶνος γενομένου βορείου, καὶ τοῦ ἔαρος νοτίου καὶ ἐπόμβρου, τὸ θέρος λίαν αὐχμηρὸν γένηται, θανατῶδες γίνεται τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις. καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερίαι καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γίνονται ἐν αὐτῷ; ἢ ὅτι μετρίως μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θέρει, καταψυχθὲν τὸ ζέον ὑγρὸν ἐν ἡμῖν, λωφᾷ ὅσον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ δὲ μή, τὰ μὲν παιδία, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ εἶναι, ὑπερζεῖ τῷ πάθει διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι· ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅσον ἐνέζει. αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περιπνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι· ἄνω γὰρ πρῶται συνίστανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἡμᾶς θερμαίνεσθαι· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμίαι πυρετῶν προτέρων γίνονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει· ἐὰν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω (καθάπερ εἴρηται) τὰ περιττώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, καταβαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δέ ἐστι δυσεντερία· διὰ δὲ τὸ μὴ ἐκκρίνεσθαι ὑπὸ πλήθους τὸ ὑγρόν, καὶ ἐὰν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται τοῖς σωζομένοις. ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις, μονιμωτάτη ἐστί, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι, καθάπερ ἡ μέλαινα χολή.

Cur ſi poſt hyemem Aquiloniam, & ver Auſtrinum, ac pluuium, æſtas ſicca admodum fuit, pernicioſus omnibus autumnus accedat, & pueris præſertim? Nam & cæteris difficultates inteſtinorum, febréſque quartanæ longæ eo tempore ſolent euenire. An quòd ſi aqua mediocri per æſtatem inceſſit, quantum humoris collectum eſt per ver humidum, in noſtris corporibus refrigeratum quieſcit: ſed ſi non ita contingit, pueri, qui ſuapte natura humidi, & calidi ſunt, vehementer eo ferueſcunt affectu, quoniam refrigerati minimè fuerint. Etſi per æſtatem reſtiterint, autumno certè, quorum humor vltra modum ferbuerit corripientur. Excrementa verò niſi confeſtim peremerint, orta videlicet circa pulmonem, atque arteriam (ſupra enim primùm conſiſtunt, eo ſcilicet quòd aëris tepori corpora noſtra pateant: hinc enim lippitudines quoque prægreſſis febribus in graui æſtate ſequi conſueuerunt.) Ergo ſi non locis ſuperioribus excrementa humorum exorſa, vt dictum eſt, protinus interemerint, deſcendent cruda ad ventrem, atque ita difficultatem creabunt inteſtinorum. At ſi præ nimia ſui copia humor excerni nequiuerit, quartanæ iis orientur, qui euadere mortem potuerunt, etiam ſi illud inteſtinorū vitium omnino quieuerit. Quod enim crudi humoris ſubterſedit, ſtabile, firmumq; vehementer modo atræ bilis adhæret.

Ad temporum redit conſtitutiones: quæ autem hoc loco deſcribitur, eam ſequitur proximè, quæ ſuperiùs problemate octauo deſcripta eſt; ibi enim de morboſa æſtate poſt ver humidum, & pluuioſum, ac hyemem borealem ſubſequente verba fecit, hic autem eadem temperie hyemi, & veri aſſignata, & præterea maxima ſiccitate æſtati; qui morbi autumno ſequantur, recenſet; Quanquam autem diſiunxerit Ariſtoteles, propter rerum tamen affinitatem, coniunxit illas duas tempeſtates Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis, vbi cùm de hyeme boreali, ac vere humido, & pluuioſo, eandem, quam Ariſtoteles problemate octauo ſcripſiſſet ſententiam, ſtatim ſubdit: καὶ ἢν μὲν ἐπὶ κυνὸς ἐπιτελῇ, & quæ ſequuntur, hoc eſt, *& ſi quidem circa canis exortum accedat aqua, ac tempeſtas, & etheſiæ ſpira-*

uerint,

uerint, ſpes eſt ceſſationis, & vt autumnus ſalubris fiat: Sin minus periculum eſt, ne & pueri, & mulieres moriantur, minimè verò ſenes; & ne, qui ſuperſtites euadunt, in quartanas deſinant, & de quartanis in Hydropes. Quæ ſimiliter ab Hippocrate, & Ariſtotele vt credere par eſt, deſumens, coniunxit etiam Auicen. lib. 1. Fen ſecunda ca. 7. cōſtat autem legendum eſſe in initio problematis, τοῦ ἦρος, id eſt *veris*, minimè autem, ἀέρος, id eſt aëris, vt in impreſſis & Aldinis, & Baſilienſibus legitur, idq́ue tum ex locis Hippocratis adductis, tum ex verſione Gazæ, tum etiam ex iis Ariſtotelis verbis, quæ paullò poſt ſequuntur. λωφᾷ ὅσον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι ἐπιγινομένῳ τῷ ὑγρῷ. ἢ ὅτι μετρίῳ μὲν ἐπιγινομένῳ ὕδατος θέρει. *An quòd ſi aqua mediocri per æſtatem inceſſit.* Cauſſam reddit eorum morborum, qui prædicta conſtitutione ingruunt, ea autem eſt maxima æſtatis caliditas, hæc enim ad tempora prædicta ſequens, morbos gignere apta eſt, ob rationes ſuperiùs problemate octauo adductas, illóſque gignit omnino, niſi interueniens impedimentum aliquod prohibeat: hic autem eſt aquarum mediocrium deſcenſus circa canis exortum, illius enim beneficio refrigetata efferueſcenti humiditate, quæ vere collecta erat, reſpirat veluti ab onere quodam natura, & ſanus conſeruatur homo; oneris enim propriè leuationem quandam indicat λωφᾷ verbum, quo vtitur Ariſtoteles, deſumptum à bobus vt Heſychius auctor eſt, cùm ablato ipſis iugo à labore reſpirant. Si verò prohibens illa occaſio minimè aduenerit, morbi ſequuntur conſtitutionis proprij, iiq́ue tum reliquo æſtatis tempore, tum proximo autumno. Et primùm quidem ægrotant pueri ob eorum temperationem, quæ calida, & humida eſt, ideóque maximè ebullitioni apta; efferueſcunt ipſi igitur vehementer, quoniam non refrigerantur, idq́ue protinus, nempe in æſtate ipſa; quòd ſi ob virium fortaſſe robur reſiſtant nonnulli, ſaltem proximo autumno quantum humoris minimè quieſcit, ſed ebullit, tantum morbos procreat. αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι. *Excrementa verò niſi confeſtim peremerint, orta videlicet circa pulmonem atque arteriam.* Demonſtrauit paullò ante in prædicta conſtitutione ſequi morbos, eóſque tum extrema æſtate, tum autumno: illi verò quoniam diuerſi ſunt; qui priùs, quíve poſteriùs contingant modò declarat. Priùs igitur illos contingere dicit, qui in ſuperioribus corporis partibus gigni conſueuerunt, hoc eſt in partibus ſpiritui attrahendo dicatis, cuiuſmodi ſunt & pulmo, & aſpera arteria, adeóque mortiferi maximè ſunt hi morbi, protinúſque homines necare ſolent; quoniam verò de excrementis, aut ſuperfluitatibus, ſiue de iis, quæ ſecernuntur & ſuperſunt ab humoribus, dum illi efferueſcunt morbi procreantur, ideo ait Ariſtoteles, quòd excretiones, aut ſuperfluitates illæ, niſi protinus interimant, hoc eſt morbi ex ipſis geniti niſi interimant protinus, deſcendunt illæ crudæ in ventres inferiores, & genus ſecundum morborum gignunt; cur verò oriantur antea morbi, qui in ſuperioribus corporis partibus contingunt, quàm illi poſtremi, cauſſam affert Ariſtoteles, eámque eſſe ait caliditatem ab aëre prouenientem; illa enim efficit vt excrementa, ſeu ſuperfluitates, quæ morborum cauſſæ dictæ ſunt, priùs conſiſtant ſuperiùs, hoc eſt in partibus ſupra diaphragma ſitis, quæ ſpiritui dicatæ ſunt; aër enim, qui inſpirando attrahitur cùm calidus ſit, calefacit primùm & maximè partes illas, totáque caliditatis ea natura eſt, vt ſemper ſuperiora petat: fiunt igitur efferueſcētiæ primùm in partibus ſuperioribus, & ſic inibi primùm ex ſuperfluitatibus ab efferueſcentiis contingentibus morbi procreantur; eadémque ratio eſt, quare in æſtate morboſa, quæ nimirum talis contingit merito illius conſtitutionis, quæ deſcripta eſt ſuperiùs problemate octauo, primùm lippitudines excitentur, deinde autem febres, quod affirmauit etiam Galenus, quia ſcilicet in his locis congregentur antea ſuperfluitates: Theodori tamen Latina verba, quæ ad hunc ordinem pertinent, *lippitudines prægreſſis febribus ſequi*, dubia videntur, nec facilè intelligas, vtras febres an lippitudines præcedere, an ſequi velit: quòd ſi præcedere febres intellexit, legiſſe ſuſpicandum πυρετῶν προτέρων, quæ lectio, & Theodori interpretatio tolerari, & defendi poſſet, niſi aduerſantem haberet problematis octaui ſententiam; quadraret enim huic loco, ſeu rationi hoc loco adductæ, gigni priùs febres in mortifera æſtate quàm lippitudines, quoniam lippitudo, quanquam oculorum morbus eſt, qui collocati ſunt in ſuperioribus corporis partibus, quia tamen febres haud oriuntur niſi calefacto corde, calefit autem maximè & primùm cor ex inſpiratione aëris calidi, ideo conſonum erat febres antecedere, lippitudines ſequi: ſed quoniam disertè Ariſtoteles problemate octauo contrarium aſſerit, eúmque locum dum hîc morboſam æſtatem nominat, certò innuit, ideo repudianda eſt Gazæ lectio, & argumentum à nobis allatum quod facilè diſſolui poteſt, flocci ſanè faciendum. τοῦτο δὲ ἐστι δυσεντερία. διὰ δὲ τὸ μὴ ἐκκεκρίσθαι ὑπὸ πλήθους τὸ ὑγρόν. *At ſi præ nimia ſui copia humor excerni nequiuerit.* Aliud morborum genus perſequitur in prædicta conſtitutione eueniens: ſunt

autem

autem dyſenteriæ,& quartanæ; ſi enim ſuperfluitates illæ in ſuperioribus partibus collectæ non ſtatim interimant,deſcendunt crudæ, id eſt à natura minimè euictæ in ventres inferiores, inteſtináque onerando, & ob ipſorum etiam prauam qualitatem lædendo, dyſenteriam procreant; quòd ſi illorum humorũ copia ingens ſit, eáque tota per inteſtina excerni haud poſſit, ceſſat quidem cum maximo vitæ ægrorum periculo dyſenteria, iis autem qui ſeruantur gignitur quartana febris. Locus autem hic in omnibus codicibus Græcis tum Aldinis, tum Baſilienſibus deprauatus eſt, integrum tamen habuiſſe videtur, & Theodorus, & interpres antiquus, cùm enim in Græco coniungantur ſententiæ, merito particulæ διὰ, quæ ſuperioris dicti rationē reddere videtur, diſiungit eas tamen Gaza, cum antiquus interpres merito alius particulæ ἢ, poſt διὰ poſitæ, quæ deeſt in impreſſis quos citaui,ſed reponitur à Iuſtiniano; & ad ſubſequentem ſententiam hæc referunt vterque, vt hæc ſit Ariſtotelis ſententia. Si igitur in ſuperioribus partibus collectæ ſuperfluitates haud ſtatim interimant, deſcendunt crudæ in ventres inferiores, id autem eſt dyſenteria; quia verò ob copiam excerni haud poteſt aliquando totum humidum, contingit ceſſare dyſenteriam, ſed iis, qui ſeruantur, febres quartanæ oriuntur; Et nos locum ita reſtitutum excudendum curauimus. ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις μονιμωτάτη ἐστί. *Quod enim crudi humoris ſubterſedit ſtabile firmúmque.* Cauſſam quartanarum reddit in iis, qui ſic afficiuntur; nam illius humoris crudi pars ea, quæ ſubſidet inferiùs, craſſior nimirum, & magis terrena, illa firmiſſima eſt, & maximo robore corpori adhæret; cuiuſmodi naturæ eſt etiam nigra bilis. Illa igitur cùm ob ſui firmitatem minimè in dyſenteria excreta fuerit, materia eſt quartanæ, quoties in ea præternaturalis calor accenditur.

X X.

Διὰ τί ἐὰν τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον χειμὼν νοσερὸς γίνεται; ἢ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώματα ὁ χειμὼν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐπι μεγάλη γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλεεινόν; ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ, ἀραιοῖς οὖσι. τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιττώματα ἀθροίζεται. διὰ τὸ τούτους μὲν τοὺς τόπους ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω ἑτέρως εἶναι· οἱ οὖν ὄντες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται· ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως, τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι, τὰ εἰρημένα νοσήματα συμβαίνει γίνεσθαι· τοῖς δὲ ἀραιοτέροις πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης ἀπεψίας γινομένους πυρετούς, καύσους συμβαίνει γίνεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκεδάσθαι μὲν μᾶλλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρά, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις, συνισταμένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ, πυρετοὺς ποιεῖν· ἡ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρετός. Ἐπιτεινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται.

Cur ſi æſtas, aut autumnus imbres auſtróſque habuerunt, hyems grauis conſequi ſoleat? an quòd hyems corpora præhumida excipit,mutatio etiam ingens occurrit. Non enim paulatim,ſed repentè ex calore immodico ad frigoris acerbitatem venitur, quando autumnus quoque tepidus extitit. Itaque qui denſo corpore ſunt, hos morbi extorqueant acuti neceſſe eſt: his enim humida excrementa ſupra potiùs colliguntur, cùm partes ſuperiores humoribus huiuſcemodi opportunas,inferiores inhabiles illi habeant.Ideóque qui tali textura corporis ſunt, non multa excremenra ſibi admittunt. Cùm igitur qui locis ſuperioribus corporis humor excreuerit, infrigeſcere incipit, fit vt prædicta vitia oriantur, quemadmodum vinolentis prope accidit cùm algent. At quibus laxius corpus eſt, iis febribus orſis euenit, vt quæ ſumma de cruditate febres conſtiterint, tranſeant in ardores,quoniam his magis totũ corpus ab humoribus occupatur,quàm denſa illis mole conſtantibus,exque vi frigoris coacto eorum corpore humores incaleſcentes febres accendunt: ſuperans enim calor totius corporis febris eſt: & ſi idem nimio intendatur humore,ardor effici poteſt.

Aliam aggreditur temporum conſtitutionem, in qua tum æſtas, tum autumnus pluuioſi & humidi ſunt; ad quæ quam ob rem conſequatur morboſa hyems quærit hoc loco.

Duo autem pro cauſſa affert, humiditatem temporum præteritorum, & frigiditatem aduenientis; præteritorum humiditas expreſsè dicitur in problemate, frigiditas autem tanquam hyemi propria intelligitur, quæ tamen in hac conſtitutione vel eo magis ad lædendum apta eſt, quòd repentè, non autem ſenſim, & paullatim aggreſſa corpora eſt; vnde mutationem magnam ſecutam fuiſſe eſt neceſſe: at mutationem omnem magnam, noxiam eſſe corporibus, pluribus locis ſuperiùs apparuit, repentinam autem fuiſſe eam mutationem quæ ad frigus facta eſt, inde contigit, quòd autumnus calidus extitit, hoc autem vel ponitur ab Ariſtotele, vel comprænditur in verbis ſuperiùs adductis ἐπομβρέως καὶ νότου; ille verò, anno & conſtitutione ſalubri, ſolet eſſe medius inter æſtatis caliditatem, & hyemis frigiditatem, quo abſque ea læſione, de qua modò mentio fit, & quæ in prædicta conſtitutione incidit, ex vno tempore in aliud corpora migrare poſſint. διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον ἀλεεινόν. *Quando autumnus quoque tepidus extitit.* Ex hoc probatur mutationẽ minimè fuiſſe factam ſenſim, & ideo magnam extitiſſe, quoniam etiam autumnus calidus extitit, hac re ſimilis æſtati; vnde ex æſtatis caliditate ad hyemis rigorem abſque medio tranſitus factus eſt. ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς δεῖ. *Itaque qui denſo corpore ſunt hos morbi extorqueant acuti neceſſe eſt.* Cauſſas explicat ſuperiùs allatas. Quoniam verò hyems corpora humida excipiẽdo, frigore ſuo illis nocumento eſt: frigus autem prout corpora affecta ſunt, ſic morbos procreat, ideo duplex corporum genus quod à frigore variè afficitur in medium affert; eſt enim genus vnum quod craſſo, & compacto habitu, ſiue denſis meatibus conſtat; eſt alterum huic contrarium, quod tenui, & raro. Illud autem ob ſoliditatem, & denſitatem ſuam, exigua per totum corpus ſpatia obtinet, vbi excrementa colligantur; quare in eo hæc minimè congregantur, niſi in partibus illis, quas valde latas, & capaces natura efformauit; cuiuſmodi ſuperiores partes ſunt, ſupra diaphragma, aut mediaſtinum ſitæ, quas ad reſpirationis vſus deſtinauit natura; hoc igitur corporum genus in prædicta conſtitutione acutos morbos incurrit, eos nimirum qui ſubitò hominem de medio tollunt, cuiuſmodi ſunt apoplexia, & aſthma, cùm reſpirationis vſus, ſine quo homo viuere non poteſt impediatur, aut tollatur: per acutos enim morbos tales hic intelligi, etiam ex ſuperiori problemate ſatis conſtat; vel etiam ex Hippocrate intelligere poſſumus pleuritides, & peripneumonias, quas in hac conſtitutione biliosis hominibus fieri dicit in libro de aëre, aquis, & locis; nam circa pulmonem, & ſpirituales partes morbi illi acuti ſunt; illud tamen offendit, quòd bilioſis pleuritides, & peripneumonias fieri dicit Hippocrates, morbos hoſce acutos illis Ariſtoteles, qui denſa corporis textura ſunt; at bilioſi non denſa, ſed rara conſtant textura. Sed exponamus Ariſtotelis ſenſa: refrigerato igitur excremento, ſeu humiditate in cerebro vel pectore per hyemem collecta, deſtitutáque eo calore, quo antea fouebatur; prædictæ acutæ ægritudines incidunt, non ſecus ac iis, qui vino perculſi ſunt, ac rigent, iis enim qui vino ſe ingurgitauerunt, maxima vaporum copia ad partes ſuperiores aſcendit, qui vapores dum calore continentur, regunt illi ſeſe, nec prolabentes hominem perimunt; calore autem deſtituti, & à frigore concreti, & denſati collabuntur, ſuffocationémque, de medio ſublata reſpiratione, inducunt: quæ res ſimiliter iis accidit in prædicta conſtitutione, qui cùm denſa textura ſint; plures humiditates in partibus ſuperioribus collectas hyeme habent. Hæc igitur patitur hoc corporum genus. Alterum autem quod tenues, ſiue raros meatus per vniuerſum corpus obtinet, in febres incidit, eáſque ardentes, ob maximam copiam cruditatum, ſiue humiditatum, quas præcedentibus temporibus collectas dixit: febres autem contingunt, minimè verò acuti illi morbi ſtatim necantes, quoniam eæ humiditates ob laxitatem meatuum, & viarum, diſperſæ ſunt in venis per vniuerſum corpus, minimè verò in capaci aliquo ſpatio ſupra diaphragma ſuſpenſæ, vnde ſubita mors impendet, quod denſa carne conſtantibus euenit. Quoniam igitur ob hyemis frigus corpora, ſeu carnes conſtringuntur, calefiunt illæ humiditates cùm non ampliùs ventilentur, ſed ebulliant, ſicque febris accenditur, quæ nihil aliud eſt quàm per vniuerſum corpus excedens caliditas; ſed quoniam redundans ea humiditas plurima eſt, adeóque ingens copia materiei adeſt, atque etiam acris, quippe bilioſa, aut ſalſa vt medici docent, quæ exuri poſſit; fit in corpore ardor magnus, & validus, qui cauſos, ſiue febris ardens appellatur. Cauſonem enim, ſeu ardentem febrem caliditatis vehementia per totum corpus diffuſa præſtare, dicit Galenus quarto prognoſticorum textu primo, ſicuti eandem febrem tum ex bili, tum ex ſalſa pituita ortum habere idem teſtis eſt: Hippocrates cùm hanc eandem conſtitutionem deſcriberet libro quem indicaui, in eáque ſimiliter febres ardentes fieri diceret, illis addidit eas fieri, qui quadrageſimum annum exceſſiſſent, quibus verbis illud intelligi puto, quod hîc dicit Ariſtoteles, qui rara ſunt corporis textura, illis enim,

quod

quod quidem ad ętatis rationem attinet, meatuum raritudo ineſt. τοὺς δὲ κάτω πόρους εἶναι. *Inferiores inhabiles illi habeant.* Eſſe alios, & diuerſos à ſuperioribus, hoc eſt minimè habere ſpatia vacua. οἱ οὖν οὕτως πυκνόσαρκοι. *Ideóque qui tali textura corporis ſunt.* Hæc non eſt concluſio, neque concluſionem innuit hoc loco particula οὖν, ſed illationem potiùs quandam, quam corollarij loco affert, non ſecus ac ſi particula, διὸ vſus eſſet.

XXI.

Διὰ τί ἐὰν ἐκ γῆς ἀνίῃ ἀτμὸς πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; ἢ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἔπομβρον τὸ ἔτος σημαίνειν, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; οἷον οὖν ἐν ἑλώδει τόπῳ ἡ οἴκησις γίνεται· νοσώδης δὲ ἡ τοιαύτη ἐστί· καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περίττωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θέρει ἔχειν ὕλην νοσώδη.

Cur annus peſtilens tunc inuadit, cùm Sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúſque ſignificetur, neceſſe eſt, terrámque madeſcere neceſſarium. Fit igitur, quaſi locis paluſtribus, grauibúſque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare neceſſarium eſt, ita vt ægrotandi materiam habeant in æſtate.

Inter futuræ peſtilentiæ ſigna, illud quod hoc loco ab Ariſtotele ponitur, obſeruatum ſæpenumero eſt; exoriente nempe Sole, vnà cum eo multum vaporem de terra aſcendere, huius autem illam eſſe rationē ait Ariſtoteles, quòd annus humidus, & pluuioſus exinde ſignificetur, hic autem maximè aptus eſt putredini, à qua peſtilētia oritur, quemadmodum contingit in locis paluſtribus, in quibus peſtilens ſemper habitatio eſt. Corpora igitur illinc excrementa multa colligunt; quæ in æſtate præcipuè, eo enim anni tempore præcipuè ingruit peſtilentia, vt auctor etiam eſt Auicenna, materia illius peſtiferi morbi ſunt. Obſeruatum etiam hoc ſignum legimus ab eodem Auicenna libro quarto Fen prima tractatu quarto cap. tertio his verbis. *Et ſimiliter quando videris aerem alterari in die vno multis vicibus, & clarificatur aër die aliquo, & oritur Sol clarus, & conturbatur die alio, & oritur in velaminibus nebulæ, quæ eſt vt puluis, tunc indica quòd peſtilentia accidet.*

XXII.

Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γίνηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθενεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά· ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν· ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῆς νόσου αἴτιον.

Cur grauis tunc adeat annus, cùm copia eſt puſillarum ranarum, quæ rubetarum faciem repræſentant? An res vnaquæq; loco ſuæ naturæ idoneo abundare ſolita eſt. Itaque eiuſmodi animantium genus cùm natura humidum ſit, humidum pluuiumq; annum ob eam ipſam cauſſam indicat. Anni eiuſmodi verò graues procul dubio ſunt. Quibus enim corpora facta perhumida fuerint, multis idcirco excrementis premuntur, quæ cauſſæ ſunt, vt morbi proueniant.

Aliud peſtilentiæ ſignum recenſet, prouentum paruarum ranarum rubetis ſimilium; ratio autem eadem eſt, quæ in ſuperiori problemate, quod annus pluuioſus, & humidus, atque adeò putredinoſus ſignificetur; nam cùm vnaquæque res in regione illa vigeat, & copioſè proueniat, quæ naturæ ſuæ accommodata eſt; animalia autem illa humida ſint, ideo ab anni humiditate multiplicantur: at anni humidi morbos afferunt, quoniam in corporibus excrementa multa colliguntur, quæ morborum cauſſa ſunt. Signum autem hoc adducitur ſimiliter ab Auicenna libro quarto Fen prima tractatu quarto capite, tertio his verbis. *Signa autem quæ ſunt ſecundùm ſemitam ſocietatis cauſſæ, ſunt verbi gratia vt videas ranas iam multiplicari, & videas reptilia generata ex putredine iam multiplicari.* Quibus deinde alia ſigna addit, quæ hîc recenſere non eſt neceſſe. Sanè cùm vox φρυνὴ, aut φρῦνος, craſſas ranas ſignificet, vt auctor eſt Heſychius, per φρυνοειδῶν nihil aliud quàm rubetis

ſimilium, aut rubetas imitantium, aut rubetarum faciem repræſentantium, vt vertit Gaza, intelligere poſſumus, quæ ſcilicet paruæ ſunt vt dictum eſt, ſed facie ſimiles craſſis, quæ φρύνης, aut φρῦνοι dicuntur; de quibus, earúmque veneno Nicander in Alexipharmacis ad finem, & Plinius libro trigeſimo ſecundo capite quinto.

XXIII.

Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; ἢ ὅτι ὑγρότητα καὶ θέρμην ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει· τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετῶδες· ὁ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς. ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν, ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς. οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς· ἐψυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτά· αἱ δ' ἐρυσίβαι, γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θέρμης ἀλλοτρίας.

Cur auſtri ſicci, & nihil humentes febres creare ſoleant? An quia calorem, humorémque excitant alienum. Sunt enim ſuapte natura humidi, calidíque: qua quidem re febris committitur, quippe quæ non niſi per exceſſum ambarum qualitatum illatum oriri ſoleat: Cùm igitur imbre auſtri vacant, corpora noſtra ita afficiantur neceſſe eſt: at cùm flatibus imber adeſt nos aqua refrigerat. Auſtros tamen, quos mare miſerit prodeſſe ſtirpibus certum eſt. Refrigerati nanque beneficio maris, deueniunt contra æruginem, quæ humore, caloréque alieno conſiſtit.

De auſtris, qui abſque pluuia ſpirant, quos auſtros ſiccos appellat, quærit hoc loco quare febres adducant; cauſſam autem in illorum naturam reijcit; nam cùm natura calidi, & humidi ſint, cùm nempe ad nos peruenerint; nam in loco vbi oriuntur, qui cancri circulus eſt, ſicci potiùs ſunt; ſed cùm ad nos perueniunt abſque pluuiis, ita enim ſicci intelliguntur, quoniam tales ſunt, gignunt humiditatem, & caliditatem alienam: hæ autem qualitates febribus maximè idoneæ ſunt; febris enim ex huius vtriuſque exſuperantia id eſt humiditate, & caliditate aliena conſtat: quod Ariſtotelis dictum minimè opinandum eſt aduerſari opinioni Galeni, febrem calidam & ſiccam affectionem eſſe affirmantis: Ariſtoteles enim hîc potiùs febrium materiam, quàm formam conſiderat, earúmque maximè, quæ putridæ ſunt: Galenus autem formam potiùs, quæ caliditate, & ſiccitate conſtat. Cùm igitur ſicci, & abſque pluuiis flant, huiuſmodi diſpoſitionem, quæ febribus accommodata eſt, in nobis creant, cùm verò pluuiis ſociati, tunc ex pluuiis refrigeratio naſcitur, temperatúrque calor, qui altera ex cauſſis eſt febrem parientibus; nec dicendum eſt ab humiditate, quæ tunc præterea aduenit, eos multò magis idoneos reddi ad febres pariendas, nam mauis eſſe auxilium, quod à frigiditate naſcitur, quæ cum humiditate eſt iuncta, quàm noxam ex humiditate aucta, ex obſeruatione à qua oritur problema, diſcere facilè poſſumus. Eandem omnino ſententiam, atque ipſa pene verba habet Theophraſtus libro de ventis in hunc modum Latinè. *Rurſus auſtri ſicci, & abſque pluuia exiſtentes febres faciunt; humiditatem enim calidam extraneam in corpora nonnulla inducunt, qui calidi, & humidi natura ſunt: hac autem affectio febriculoſa, quippe febris ex harum ambarum qualitatum exceſſu fit, quando autem cum pluuia ſpirant, aqua refrigerat habitum.* οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι καὶ συμφέρουσι. *Auſtros tamen, quos mare miſerit.* Ob eandem rationem, qua auſtros pluuiis coniunctos minimè febriculoſos eſſe dixit, eadem eos plantis non ſolùm non nocere, ſed prodeſſe potiùs affirmat, ídque beneficio frigiditatis, quam ſecum ex mari afferunt, refrigerati enim auſtri à mari, ſiue à vaporibus, qui de mari exeuntes cum ipſis commiſcentur, ad plantas accedunt, eíſque qualitatem ſuam imprimunt; cùm verò plantarum vitium potiſſimum rubigo ſit, quæ ab humiditate, & caliditate extranea ſimiliter ortum ducit, vt habemus ab eodem Ariſtotele ſectione vigeſima ſexta problemate decimo nono, & à Theophraſto libro quarto de cauſſis plantarum capite decimo quinto, qui dicit eſſe σῆψιν τινὰ τοῦ ἐφισταμένου ὑγροῦ, hoc eſt *putredinem quandam aſſidentis humoris*, maximéque infeſtare frumentacea, & legumina in locis κοίλοις καὶ δροσοβόλοις, id eſt, *conuallibus, & roſcido tractu*, vt vertit Plinius, iure merito refrigerans qualitas ſummo illis beneficio erit; qua de re plura ab eodem Ariſtotele habemus problemate quod modò indicaui ſectione vigeſima ſexta; atque etiam de rubigine eruditè à Plinio libro decimo octauo capite vigeſimo octauo.

Digitized by Google

XXIV.

Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρύ; ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί· ταῦτα δὲ ἀνίεται ὑπὸ τῶν νοτίων· δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκολλημένων· τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μὲν κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς: ὑγρὸν δὲ λίαν ὂν συντείνεσθαι.

Cur corpora humana ſe tardiora, debilioráque ſentiant; cùm Auſtri afflant? An quia multum ex paullo tunc redundat humoris, quem deliqueſcere tepor coëgit, exque leui afflatu grauis humor citatur: adde quòd vires noſtræ conditæ in articulis ſunt, qui auſtrinis laxari flatibus conſueuerunt. Conſtat id ex eorum crepitu, quæ pridem conglutinata, tunc remittuntur, ac reſoluuntur. Tenax etenim humor, qui articulis inditus eſt, vt concretus nos moueri non patitur, ſic nimis humefactus intendi minimè ſinit.

Effectum auſtri, de quo in præſentia loquitur Ariſtoteles, propoſitum etiam habemus ab Hippocrate tertio aphoriſmorum quinto, quo loco hanc habemus ſententiam, *Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes.* Quæ etiam, vt pleráque alia ex eiſdem aphoriſmis, iterantur in libro de humoribus eiſdem omnino verbis, & à Cornelio Celſo proponuntur libro ſecundo capite primo. *Auſter aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluum ſoluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum.* Porrò debilitatis, & grauitatis huius, quæ ex Auſtrorum flatu in corpore noſtro percipitur, cauſſas duas affert Ariſtoteles, quarum prima hæc eſt, nam cùm ipſi calidi ſint, colliquant humiditatem noſtram, diſpergúntque eam per vniuerſum corpus, vnde ex pauca redditur multa; & ad nocendum magis acommodata: quippe leuis antea ſpiritus qui in nobis erat, per Auſtri flatum, & colliquationem grauis fit humiditas; craſſeſcit enim ſpiritus omnis qui in nobis eſt ex Auſtri flatu, humoréſque augeſcunt, & diſſoluti magis quàm antea diffunduntur. Theodorus autem, qui ea *ἐκ πνεύματος κούφου ὑγρὸν βαρύ*, vertit, *exq; leui afflatu grauis humor citatur*; non de ſpiritibus corporis, *πνεῦμα κοῦφον*, accipere videtur, ſed de ipſo Auſtri flatu, qui licèt lenis grauem citat humorem, atque vterque quidem ſenſus in idem recidit; ſed verba, quem nos indicauimus, proximiùs exprimere videntur; à neutro tamen horum diſſident, quæ de eodem auſtri flatu ab Hippocrate dicuntur in libro de ſacro morbo his verbis. *Auſter autem contraria huic operatur, primùm enim incipit aërem compactum liquare, ac diffundere, quapropter etiam non ſtatim magnus ſpirat, ſed primùm lentus, ac lenis eſt, quoniam aerem ſtatim ſuperare non poteſt, qui priùs denſus eſt, & compactus, ſed temporis progreſſu ipſum diſſoluit.* Theophraſtus in libro de ventis, cùm eundem Auſtri effectum proponeret, eâdem ſimiliter ratione, atque iiſdem verbis vſus videtur, quòd ex pauco fieret multus humor, & ex leui ſpiritu grauis humiditas; ſunt tamē verba illa adeò corrupta vt non fuerint ad hunc locum adducenda, & niſi ex hoc problemate aliqua corrigantur, nec ſenſum habeant. *ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. Adde quòd vires noſtra condita in articulis ſunt.* Altera ratio, facultas, quæ membra noſtra regit ac mouet, in articulis tanquam in inſtrumento poſita eſt; illi autem à re humida cuiuſmodi auſtrini flatus ſunt, laxantur, ac elangueſcunt, iure igitur pigra, grauia, & debilia inde redduntur membra: ratio ſatis plana eſt; non tamen ita plana, quæ ſequitur ab exemplo confirmatio: *δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκολλημένων. Conſtat id ex eorum crepitu, quæ pridem conglutinata tunc remittuntur, ac reſoluuntur.* Theodorus de ſuo addidit poſtrema hæc, *tunc remittuntur, ac reſoluuntur.* Non eſt autem ita planum quomodo illa, quæ glutine iuncta, & compacta ſunt, ob humiditatem relaxata crepitum edant; videantur enim potiùs illa crepitum edere propter ſiccitatem, arefacto enim, & âbſumpto humido, quod in glutine eſt, conglutinata diſſiliunt, & crepitum edunt. Theophraſtus cùm idem tractaret argumentum loco quem modò attulimus, & eandem ſimiliter de articulis proponeret rationem, hoc glutinatarum rerum exemplum minimè attulit; attulit paullò poſt, cùm aliis quibuſdam ſententiis interpoſitis, non ſolùm humiditatem, & diſſolutionem verùm etiam denſitatem, & conſiſtentiam attuliſſet in medium his verbis. *In fructibus, & aliis ſimilibus eodem modo res ſe habet, omnia enim ad humiditatem, & diſſolutionem, & denſitatem, ac conſiſtentiam, & quæcunque alia ex vtraque ſerie ſunt referentur. In inanimatis etiam ſimiliter, ſicuti & chordæ quæ rumpuntur, & crepitus eorum, quæ glutinata ſunt,*

& alia quaecunque contingunt humectatis, & diſſolutis. Non videatur igitur ita planum ruptiones, quæ chordis,& crepitus,qui glutinatis contingunt; in hac Theophraſti dictione referri ad humiditatem, & diſſolutionem,cùm denſitatem,& conſiſtentiam,quæ ſiccitatem denotant, vnà cum illis propoſita ſint; faciunt tamen vt ad illud exiſtimandum adducar, quæ iterantur iſta. *Quaecunque contingunt humectatis, & diſſolutis*, id eſt iis, quæ humectantur, & diſſoluuntur: hæc enim omnino eam vim habere puto, vt quæ proximè antea dicta ſunt, de chordarum ruptione, & glutinatorum crepitu ad ea referri debeant, ſicuti hoc loco ad eandem humectationẽ refertur ab Ariſtotele crepitus, qui dum glutinata diſſiliunt exauditur. Hunc igitur non minùs à ſiccitate, quàm ab humiditate oriri non erit difficile videre, ſi ea occurrent quæ de conuulſionis ortu à Galeno dicta ſunt; cùm Hippocratis aphoriſmum trigeſimum nonum ſexti libri exponeret, quo docebat nos antiquiſſimus medicinæ magiſter, conuulſionem fieri vel ex repletione, vel inanitione: ſunt autem hæc Galeni verba: *Ea repletione ita nerui intenduntur vt chordæ in valde humidis ambientis nos aëris conſtitutionibus, atque ideo propter hanc cauſſam ſæpe etiam rumpuntur, idem verò & in ſiccioribus conſtitutionibus accidit: nam in ſeſe colliguntur, ac conuelluntur omnia neruoſa corpora violentiùs exſiccata, veluti lora ſi paullo magis ab igne caleſiant, quibus ſimilia patiantur, & quæ Solis feruor exſiccauit. Conuulſio igitur non abſque ratione à contrariis fit cauſſis.* Igitur nec etiam abſque ratione erit ſi crepitus glutinatorum diſſilientium à contrariis etiam fiat cauſſis, & ab humiditate,quod hoc loco dicitur ab Ariſtotele; non enim intelligit crepitus audiri ex ipſis articulis,ſed ſignum proponit ex humiditate fieri laxationem & diſſolutionem nimirum talem vt etiam crepent glutinata. τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις πεπηγὸς μὲν κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς. *Tenax etenim humor qui articulis inditus eſt vt concretus nos moueri non patitur.* Redditio hæc cauſſæ non pertinet ad ea, quæ poſtremò dicta ſunt, ſed ad totam rationem, quæ ſecundo loco ex articulis proponitur: docet enim exquiſitiùs, quomodo illi ex Auſtri flatu debilitentur, conſiderato viſcido eo humore qui natura articulis inditus eſt: nam cùm illum ex Auſtrinis flatibus pati, & alterari contingat præter id quod eius natura fert; atque adeò ex ea dimoueri; infirmari ſimiliter articulos, & eorundem motum neceſſe eſt. Sciendum igitur ex libris medicorum, in articulis, qui nihil aliud ſunt quàm ſtructuræ aut compoſitiones oſſium ad inuicem, quæ ſicuti varium motum habent; & vario modo fiunt; ita diuerſa ſortiuntur nomina, alia enim Synarthroſis dicitur, cuius rurſus ſpecies tres, de quibus, Galenus;& alij anathomici. In hiſce igitur articulis naturam humorem quendam indidiſſe, cuius vſus plurimus eſt, illud autem meliùs Galeni verbis, quàm meis exprimam, ille igitur libro decimo tertio de vſu partium capite octauo de eo ita ſcribit. *At etiam humor viſcoſus huic tunicæ eſt circumfuſus, quomodo & tunicæ ſpondylos colliganti, & articulis omnibus, & linguæ, & laringi, & meatui vrinario, & oculis pinguedo, & vt ſummatim dicã omnibus iis, quæ moueri aſſiduè oportebat: metuendum enim erat ne exſiccata quidem ipſa dolerent, ac tandem actiones ipſæ labefactarentur, quod homines imitati curruum axes, atque plauſtrorum vngunt priùs ſucco humido, ac viſcoſo, quo nihil illa patiantur, & moueantur celeriùs.* Eadem penè habet iterum Galenus commentario tertio in librum Hippocratis de articulis ita ſcribens. *Circa ipſas autem vertebras innatum eſt vinculum mucoſum, hoc eſt glutinoſum, & quaſi pituita plenum, vt vertebræ promptiùs moueantur, ipſumque vinculum minùs lædatur. In vehementi enim motu abrumpuntur quæ ſicca ſunt, & ſine humore, atque idcirco qui loris ad vehicula, & iumenta vtuntur, ipſa inungunt: quanquam huiuſmodi mucoſus humor in omnibus articulis ob eandem cauſſam inuenitur.* Hunc igitur humorem qualem oporteat in articulis exiſtere, & conſeruari ad commodum animalium motum, docet hîc Ariſtoteles: nimirum nec concretus nimiùm, nec nimiùm humidus, aut diffluens fuerit, ſed moderationem quandam conſiſtentiæ habeat, & ſymmetriam; ita enim appellauit eam Theophraſtus libello de ventis quem adduximus; vbi poſtquam hanc eandem Ariſtotelis rationem de humore concreto, & fluido, licèt mutila, & fœdè corrupta ſententia attuliſſet; ſymmetriam addidit requiri, vt robur & contentio partibus inexiſtere poſſet. Igitur lentus hic humor ſi nimiùm concretus ſit, prohibet nos moueri, non enim libera, & expedita partium dimotio: ſi autem nimiùm fluens, non permittet intendi hoc eſt laxitas nimia conſequetur, cui ſuccedit effectus ſimiliter ac in conuulſione: flatus autem Auſtrini, ob humiditatem nimiam hanc in articulis laxitatem procreant: viſciditatémque illam de conuenienti natura deturbant, vt iure difficultas in motu cõtingat. Poſtremam hanc partem quæ ad contentionem pertinet nos ita expoſuimus qui legerimus quemadmodum legit Theodorus συντείνεσθαι, vt à ſuperiori κωλύει dependeat, ac interpres antiquus videtur legiſſe συντείνεται, qui vertit, *diſtenditur*; ſenſus autem etſi contrarius videatur, moderatione quadam adhibita in idem recidit; nimirum vt ex lectione Theodori, plus

æquo diffluens viſciditas impedit contentionem motui neceſſariam, ita ex hac antiqui interpretis, contentionem nimiam efficit, quæ & ipſa motui impedimento eſt, ſymmetria enim eſt quam requirimus.

X X V.

Διὰ τί ἀρρωστοῦσι μὲν μᾶλλον τοῦ θέρους, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀρρωστοῦντες τοῦ χειμῶνος; ἢ διὰ τὴν πυκνότητα ἐντὸς τῶν σωμάτων συνεσταλμένου τοῦ θερμοῦ. καὶ πονοῦντες μᾶλλον, εἰ μὴ πέττομεν, τῶν ἐν ἡμῖν συνισταμένων περιττωμάτων, ἰσχυρὰν ἀνάγκη τὴν ἀρχὴν εἶναι τῆς νόσου; τοιαύτην δὲ οὖσαν, φθαρτικὴν εἰκός ἐστιν αὐτὴν εἶναι. ἐν δὲ τῷ θέρει, μανοῦ καὶ κατεψυγμένου παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐκλελυμένου πρὸς τοὺς πόνους ὄντος, ἀρχὰς νόσων ἀνάγκη πλείους μὲν γίνεσθαι, διά τε κόπους καὶ ἀπεψίαν τῶν εἰσφερομένων, (καὶ γὰρ οἱ νέοι καρποὶ τότε εἰσὶν) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἰσχυρὰς διὸ διασῴζονται.

Cur per æſtatem magis aduerſa valetudine laboretur, per hyemem verò magis qui laborant emoriantur? An quia calor, qui per hyemem intus propter corporum denſitatem coërcetur, parum adiuuat, nec labor operum qui ampliùs per id tempus ſuſcipitur excrementa humorum poteſt concoquere, ideo validam eſſe mali originem neceſſe eſt: quod cùm ita ſit, perniciofum morbum vrgere ratio eſt. Contra in æſtate quoniam corpus vniuerſum rarum, refrigeratum, reſolutum, atque laborum impatiens eſt, idcirco morbos plures quidem oriri neceſſarium videtur, videlicet ob laſſitudinem, cruditatémque ciborum: noui etenim fructus tunc adſunt: non tamen ita validos eſſe naturæ ratio patitur, quam ob rem facultas hiſce ſuccurrendi datur faciliùs.

Æſtiuos morbos hyemalibus comparat, ſiue illorum multitudinem, ſiue periculum ſpectemus quod ex eis impendet. Proponit igitur cur æſtate plures, ſed periculoſæ minùs, hyeme contra pauciores, ſed magis periculoſæ, ac lethales incidant ægritudines; hoc enim eſt quod Ariſtoteles ait, æſtate plures ægrotare, hyeme plures mori. Probat autem vtramque partem eadem ratione, ſed primùm priorem tractat. Ait igitur, plures qui hyeme ægrotant interire, quoniam morbi, qui hyeme contingunt vehementiores, & potentiores ſunt, & ideo magis mortiferi, qui verò æſtate debiliores. Vehementiores autem eſſe hybernos hinc probat, quoniam cauſſas ſalubres, quæ ab eiſdem nos defendere ſolent, ipſi vincere, & ſuperare potuerunt, hyeme enim ob corporum denſitatem, quæ à frigore fit, calor naturalis in partibus internis colligitur, interius autem collectus potentior exiſtit; calor autem hic naturalis cùm & ſanitatem, & vitam tegat, excrementáque morbos procreantia concoquat; eo tempore vt hæc meliùs præſtet conſentaneum eſt, quo validior exiſtit, huiuſmodi autem hyeme eſt; Si verò eo tempore id minimè contingat, ægrotentq; homines, cauſſas morbum facientes neceſſe eſt validiſſimas fuiſſe, quibus à calore adeò potenti minimè reſiſti potuerit, & ideo mortiferas induci ægritudines. Additur huic rationi, quòd per hyemem homines laborant magis, id eſt exercent ſeſe; æſtate enim ob corporum imbecillitatem omittitur exercitatio, quæ obiri non poteſt; at labor maximè iuuat concoctionem, vnde dicebat Hippocrates ſecundo libro aphoriſmorum, *cibum labor præcedat*; Si igitur eo tempore, quo optima fieri deberet concoctio, ea minimè fit, ſed ob excrementorum copiam morbi incidunt, hos ſanè à validiſſimo principio, & cauſſa oriri dicendum eſt; vnde meritò contingit, vt cùm eos corpora haud ferre poſſint, ſuccumbant. Nititur autem tota hæc ratio ea Hippocratis ſententia ſecundi libri aphoriſmorum, quæ ita ab ipſo ſcripta eſt: *In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut conſuetudini, aut anni tempori magis congruit morbus, quàm vbi nulli illorum congruit.* *ἐν δὲ τῷ θέρει. Contra in æſtate.* Tractat alteram partem. In æſtate, inquit, contrariè omnino ſe res habet, nam cùm corpus rarum, & laxum ſit, minimè cohibetur intus calor, ſed foras erumpit, refrigeratúmque adeò remanet corpus, & cùm exercitationes eo tempore intermittantur, quas ferre homines haud poſſunt, non adeò perfectam fieri coctionem eſt neceſſe. Faciliùs igitur poſſunt excrementa colligi, & faciliùs morbos procreare. Nil mirum igitur ſi plures contingunt morbi, cùm eis reſiſtentes, eóſque prohibentes cauſſæ pauciores ſint, contrariæ verò multæ; laſſitudines enim ob excrementa illa plurima contingunt, quæ morborum nunciæ ſunt, cruditateſque plurimæ ſimiliter gignuntur ob nouos fructus, qui eo

tempore

tempore comeduntur,ſunt tamen debiliores quàm hyemales, quippe à debilioribus cauſſis qui potuerint gigni, vnde & ipſis faciliùs ſuccurri poteſt.

XXVI.

Διὰ τί μετὰ τὰς τροπὰς ἀμφοτέρας, μέχρι ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι μάλιστα; ἢ ἄχρι τοσούτου ἑκατέρα ἡ ὑπερβολὴ διήκει, ἥτε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ; ἡ δὲ ὑπερβολὴ, τοῖς ἀσθενέσι ποιεῖ τὰς νόσους καὶ τὰς φθοράς.

Cur poſt vtrumliber ſolſtitium per centum dierum ſpatium mori maximè accidat? An quòd eatinus vtraque vehementia caloris, & frigoris ſe dilatat, quæ morbos, perniciémque afferre infirmis poteſt.

Totum illud temporis ſpatium quod à Solis vtralibet conuerſione, nimirum & æſtiua, quæ ſolſtitium dicitur, & hyemali,quæ bruma appellatur, per centum proximos dies ſubſequitur, ægrotis maximè pernicioſum eſſe ait Ariſtoteles; ſolſtitium autem fit ex Plinij ſententia Sole exiſtente in octaua parte cancri, quod eiuſdem temporibus ante diem octauum Calendas Iulij contingebat, nempe ad diem vigeſimum quartum Iunij, vt ipſe teſtatur libro decimo octauo capite vigeſimo quinto,& vigeſimo octauo; bruma autem Sole in octaua parte Capricorni; ſicuti idem affirmat: quod eiſdem ſimiliter temporibus contingebat ante diem octauum Calendas Ianuarij, nempe ad diem vigeſimum quintum Decembris. Cùm verò ab illo tempore ad noſtram ætatem, ambo variata eſſent, ſicuti & æquinoctia, pérque plures dies anticiparent ob rationes, quas non eſt neceſſe hic recenſere, ita vt ſolſtitium vndecima die Iunij, bruma autem vndecima Decembris accideret; ante nonnullos annos, nimirum anno ſalutis humanæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſecundo, à Gregorio decimo tertio Pontifice Maximo anno reſtituto, decémque diebus Octobri menſi ademptis, illud ad vndecimum Calendas Iulij, hoc eſt ad vigeſimum primum Iunij, hanc ad xij.Calend.Ianuar. hoc eſt xxj.Decembris,iuxta æquinoctia, quæ & ipſa vigeſimum primum Martij; & vigeſimum primum Septembris accepêre, redacta ſunt. Ariſtoteles igitur de propoſito temporis ſpatio,quod dictum eſt inquirit,atque ait, rationem quare illud maximè pernicioſum ægrotis contingere ſoleat, hanc eſſe, quia in ipſo maxima vigeat exſuperantia aut caloris, aut frigoris; cùm enim Sol dum ad nos accedit calorem, dum recedit frigus inuehat, in æſtiua autem conuerſione ille nobis quàm fieri poſſit proximior ſit, hyemali autem ſiue bruma remotior,ideo aut caloris, aut frigoris contingit eo tempore exſuperantia,ex eáque corporibus debilioribus,cujuſmodi ægrotantes ſunt, interitus impendet. Dicuntur autem ſolſtitia conuerſiones, quoniam cùm Sol ad puncta illa peruenit, ſubſiſtit iam nec progreditur vlteriùs, ſed mutat,ac conuertit curſum ſuum vel aſcendendo, vel deſcendendo. Porrò autem ſolet tum à ſolſtitio calor, tum à bruma intendi frigus, quanquam & ab illo ſtatim Sol remeare,& dies contrahi incipiant, ab hac autem idem redire ad nos, & dies produci, quoniam in aerem ipſum per illos propoſitos dies caloris, aut frigoris maior ſubinde fit impreſſio, & in corpora noſtra eodem modo, vt maior etiam ſubinde fiat tum caloris tum frigoris ſenſus,donec illo dierum præterito ſpatio, aër ob aliam Solis reuerſionem, alium etiam accipiat ſtatum. Hippocrates libro de aëre, aquis, & locis, periculoſiſſima eſſe dixit ambo ſolſtitia,maximéque æſtiuum, cauſſam verò nullam attulit, nec poſt ſolſtitium dies vllos ipſe enumerauit. Quod verò Hippocrates dicit magis periculoſum æſtiuum quàm hyemale, Ariſtoteles autem ſuperiori problemate periculoſiores morbos hyeme oriri propoſuit, non eſt aduerſa ſententia, & facilis eſt reſponſio. Hippocrates enim promptiùs, & faciliùs nos labi in morbos,atque idcirco plures numero eos eſſe opinatur: Ariſtoteles id non negat, ſed hyeme qui oriuntur, qui non multi ſunt, qui tamen oriuntur eos ad mortem trahere dicit. Æſtate igitur plura pericula in morbos incidendi, hyeme plus periculi ex morbis decedendi. At quod modò proponit Ariſtoteles, poſt æſtiuum ſolſtitium per dies centum maximè mortem contingere, quomodo accipiendum? an non illi dies æſtiui? dixerim, ſi conferantur ſolſtitia reliquis anni temporibus, illa eſſe omnium maximè periculoſa, æſtiuum quidem potiſſimùm ob rationem frequentiæ morborum, tum etiam ratione multitudinis eorum,qui ex iiſdem moriuntur; vbi enim frequentes morbi, frequentes etiam interitus: nec id negat Ariſtoteles, qui conferri vult parem æſtiuorum morborum numerum, cum pari numero hyemalium, magíſque lethales hos eſſe, quòd ea paritate poſita plures ex his, quàm ex illis mo-

riantur; ſi autem inuicem alterum alteri comparentur ſolſtitia, hyeme plures intereunt, æſtate plures ægrotant, quod dixit præcedenti problemate; Multos tamen vtroque propoſito ſpatio emori, id verò hinc minime prohibetur,quod dicit in præſentia, vnde & ibi vſus eſt particula *μᾶλλον*, hic autem *μάλιστα*, quanquam haud ignoro earundem particularum vſum ſæpe etiam confundi, nec ita præcisè accipi.

XXVII.

Διὰ τί τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον νοσώδη; ἢ ὅτι αἱ μεταβολαὶ νοσώδεις; τὸ δὲ μετόπωρον, τοῦ ἔαρος νοσωδέστερον, ὅτι μᾶλλον τῶν θερμῶν ψυχομένων, ἢ τῶν ψυχρῶν θερμαινομένων νοσοῦμεν. ἐν μὲν οὖν τῷ ἔαρι, τὸ ψυχρὸν θερμαίνεται· ἐν δὲ τῷ μετοπώρῳ, τὸ θερμὸν ψύχεται.

Cur ver, atque autumnus morbis infeſtent? An quia mutationes graues omnes occurrunt: ſed autumnus vere grauior eſt, quia corpore calido refrigeſcente, quàm frigido incaleſcente potiùs ægrotamus. Vt igitur vere frigidum recaleſcit, ſic autumno calidum refrigeſcit.

Ver obnoxium eſſe plurimis morbis affirmauit etiam Hippocrates libro tertio aphoriſmorum aphoriſmo vigeſimo, & Galenus ſimiliter, qui dilucidè ſententiam illam in commentariis explanauit, & pluribus docuit quomodo illud verum ſit, quod ab Hippocrate dicitur, ſaluberrimum eſſe ver, & ſimul morbis multis ab eodem noxium fieri; autumno etiam plurimos gigni ex eodem Hippocrate patet in aphoriſmo vigeſimo ſecundo, in quo dum autumnales morbos recenſet, inter eos multos æſtiuos reponit; multóſque præterea illius temporis proprios enumerat. Ariſtoteles autem hoc loco multitudinis huius cauſſam in mutationem reijcit, mutatio enim vt etiam ſuperiùs problemate tertio dictum eſt, morbos gignere conſueuit, ſed cùm vterque tum autumnus, tum ver morboſi ſint, magis tamen morboſus eſt autumnus, quoniam in eo mutatio fit ex caliditate ad frigiditatem, aer enim calidus æſtatis eo tempore refrigeſcit, vere autem ex frigiditate ad caliditatem, quoniam incaleſcit aër hyemalis, morbi autem magis contingunt ex refrigerato calido, quàm frigido calefacto, vt enim naturæ noſtræ calor amicus eſt, ſic inimicum frigus, eámque maximè labefactare ſolet.

XXVIII.

Διὰ τί ἐν τῷ χειμῶνι, ἐλάττω μὲν τὰ ἀρρωστήματα, ἢ ἐν τῷ θέρει, θανάσιμα δὲ μᾶλλον; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ θέρει ἀπὸ μικρᾶς προφάσεως τὰ ἀρρωστήματα, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὔ; πεπτικώτεροι γὰρ καὶ ὑγιεινότεροι ἡμῶν αὐτῶν. ὥστε εἰκότως τὰ ἀπὸ μείζονος προφάσεως γινόμενα, μείζω καὶ ἀναιρετικώτερα· ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶς διακειμένων ὁρῶμεν· ἢ γὰρ οὐ λαμβάνονται νόσῳ, ἢ ταχὺ συναπίασι· μεγάλης γὰρ αἰτίας δέονται.

Cur per hyemem minùs quidē quàm per æſtatem; ſed pernicioſiùs ægrotetur? An quoniam in æſtate morbi vel parua de cauſſa exiſtunt, quod in hyeme minimè accidit ita: ſumus enim tunc & ad concoquendum, & ad bene valendum aptiores. Itaque ratione maiora, pernicioſioráque mala ſunt, quæ maiori de cauſſa prouenerint. Quod idem in athletis, & omnino in iis, qui ſecunda valetudine eſſe ſolent, licet perſpicere. Aut enim nullo morbo premuntur, aut preſſi celeriter è vita decedunt, quippe qui niſi magna cum cauſſa ægreſcere nequeunt.

Problematis huius ſententia eadem eſt, quæ & problematis vigeſimi quinti, nimirum ægrotare nos æſtate quidem magis, ſed periculosè minùs, eadémque ſimiliter ratiò, quæ ibi, affertur hîc, quòd nimirum æſtate occaſiones, aut cauſſæ morbum adducentes plures quidem ſint, ſed quas minùs poſſe appareat; hyeme autem è conuerſo pauciores, ſed poſſe magis, hincque magis labefactari naturam, quæ cùm cauſſis adeò potentibus minimè reſiſtere poſſit, ſuccumbit; in perniciémq; adeò vita trahitur; addūtur tamen hic quæ problemate vigeſimo quinto omiſſa ſunt ad idem confirmandum, præter rationem ſuperiùs adductam, exempla athletarum, & omnino eorum, qui ſalubri fruuntur valetudine; athletas

autem apparet hoc loco non ſolùm poni tanquam ſanos, verùm etiam tanquam ſummè, & perfectè tales. Quippe robur maximum ipſos poſſediſſe, ad idque comparandum omnes adhibuiſſe diligentias, notius eſt, quàm vt hoc loco à me oſtendi debeat. Galenus tamen libro ad Thraſibulum capite trigeſimo ſexto, & trigeſimo ſeptimo reprehendit athleticam quandam, quam vitioſam appellat, eamque vere minimè eſſe bonum habitum affirmat, quin potiùs eos debiles: ignauiſſimos, negotiiſque tum ruſticis, tum ciuilibus inutiles prædicauit, verbis etiam Platonis ex tertio libro de Republica adductis. At nobis hæc in præſentia exactiùs diſtinguenda non ſunt; quibus illud ſatis, extitiſſe athletas valde ſanos, & robuſtos. Igitur cùm & hi athletæ, & qui ſalubri fruuntur valetudine, morbis corripi non ſoleant; ſi contingat aliquando vt corripiantur, celeriter intereunt; maximam enim, ac validiſſimam extitiſſe cauſſam neceſſe eſt, quæ morbum adduxerit, cui cùm ſana natura minimè reſiſtere potuerit, ægrota vt reſiſtat multò minùs fieri poſſe iudicandum eſt. Porrò vltima problematis verba ita habentur in margine Iuſtiniani codicis. *ἢ γὰρ οὐ νοσοῦσιν, ἢ εἰ ταχὺ νοσοῦσιν μεγάλης αἰτίας δέονται πρὸς τὸ νοσῆσαι, καὶ ἀναιρεθῆναι.*

XXIX.

Διὰ τί τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται ἐν ταῖς ψυχραῖς ὥραις, τοῦ δὲ θέρους τὰ ῥίγη ἐνοχλεῖ καυμάτων ὄντων; ἢ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἡ χολὴ μέν ἐστι θερμόν, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρόν· ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, τὸ ψυχρὸν ἀναλύεται, καὶ διαχυθὲν ῥίγη καὶ τρόμους παρασκευάζει· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ θερμὸν ὑπὸ τῆς ὥρας κρατεῖται κατεψυγμένον· οἱ δὲ καῦσοι, μᾶλλον ἐνοχλοῦσι τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ φθινοπώρου, ὅτι διὰ τὸ ψῦχος, τὸ θερμὸν εἴσω συστέλλεται· ὁ δὲ καῦσος ἔσωθέν ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιπολῆς· εἰκότως οὖν οἱ καῦσοι ταύτην τὴν ὥραν γίνονται· καταμάθοι τοῦτο δ᾽ ἄν τις ἀκριβέστερον ἐπὶ τῶν ψυχρολουτρούντων τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τοῦ χειμῶνος λουομένων τῷ θερμῷ· ὅτι οἱ μὲν τῷ ψυχρῷ λουόμενοι, ἀπορριγώσαντες ὀλίγον χρόνον ἕως λούονται, τὴν λοιπὴν ἡμέραν οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους· οἱ δὲ τῷ θερμῷ ὕδατι χρησάμενοι, δυσχερωτέρως διάγουσι· τῶν μὲν γὰρ τῷ ψυχρῷ λουομένων, πυκνοῦται ἡ σάρξ, καὶ συστέλλεται εἴσω τὸ θερμόν· τῶν δὲ θερμολουτρούντων, ἡ σὰρξ ἀραιοῦται, καὶ τὸ θερμὸν ἕως τῶν ἔξω τόπων παρασπᾶται.

Cur per autumnum, ac hyemem febres ardentes potiùs oriantur, quæ tempora frigus præ ſe ferunt: per æſtatem verò cùm æſtus adſunt, rigores magis infeſtent? An quia in corpore hominis bilis calida, pituita frigida eſt. Itaque per æſtatem quod frigidum eſt diſſoluitur, diffuſumque horrores, tremoreſque excitat. Per hyemem autem quod calidum eſt, vi temporis preſſum refrigeſcit. Febres tamen ardentes per hyemem, autumnúmque potiùs conflictant, quoniam calor pulſus à frigore introrſus ſe contrahit. Ardor enim non reſidet in ſummis, ſed intrinſecus ſe expandit, atque ita efficitur vt ratione febres ardentes hyberno tempore oriantur. Meliùs id in iis intelligi poteſt, qui aqua frigida, quique calida ſe hyberno tempore lauerint: qui enim frigida ſe infuderint, ibi aliquandiu, dum diluerentur friguerunt, reliquo toto die tuti à frigore ſunt. At qui calida vſi fuerint, frigus diutiùs experiuntur. Caro ſpiſſeſcit, calórque introrſus ſe colligit eorum, qui ſe aqua diluerint frigida. Cōtra autem iis euenit, qui calidam admisêre: caro quippe rareſcit, calórque ad exterum vſque locum euocatur.

Hippocrates libro tertio aphoriſmorum vigeſimo primo, febrem ardentem numerat inter morbos æſtiuos, ita ſcribens ex Leoniceni verſione. *Aeſtate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ.* Ariſtoteles autem hoc loco fieri eam proponit autumno ac hyeme; nec ſilet cauſſam, qua fortè motus quippiam, eam contra æſtate potiùs contingere arbitraretur, ſicuti rigores hyeme, quæ eſt altera problematis pars: eſt autem cauſſa, illa ipſa ambientis aëris qualitas: nam cùm æſtate calidus exiſtat aër, hyeme frigidus, ea febrem ardentem, quæ itidem calida, & bilioſa admodum eſt, hoc rigores qui affectus frigidi ſunt, fieri conſentaneum videbatur. At Ariſtoteles, qui non ſolùm ambientis qualitatem hac in re præciſè conſiderauit, ſed corpus etiam, & alia ad eam conſequentia, aliter hoc loco tem fieri tradit. Ab Hippocrate quidem non ſolam ambientis qualitatem, cùm

morbos temporibus aſſignauit,fuiſſe conſideratam, ſed alia etiam præter hæc, ſcriptum eſt à Galeno ad commentarium aphoriſmi vigeſimi : at vel hoc loco id non fecit, aut aliter quàm Hippocrates ea de re exiſtimauit Ariſtoteles. Porrò nomine rigoris intelligit hoc loco Ariſtoteles, non quem propriè ita Galenus accipit ; ſed in vniuerſum, omne frigoris, aut perfrictionis genus morboſum, idque per ſe extet, vel etiam febribus ſit coniunctum, nimirum illas præcedens,quæ febres periodicæ,& intermittentes ſunt : ita verò accipit hoc nomen idem Ariſtoteles ſectione octaua ſequenti, qua ad hunc affectum pertinentia problemata multa proponit.Docet autem rigoris hunc affectum ortum ducere à pituita,ſicuti cauſonem à bile ; Primóque de rigore rem tractat, atque ait rigores ideo fieri æſtate, quoniam cùm in hominis corpore extet tum pituita,quæ frigida eſt, tum bilis, quæ calida, pituita à calore æſtatis diſſoluta,ac diffuſa,perque corpus, & illius ſentientes particulas delata frigus efficit ; ac tremorem, frigida enim contactu refrigerant. Non diſputandum autem hac loco, vtrum hac re, ſeu modum, ſeu cauſſam rigoris reſpicias, idem ſentiat cum Galeno : iam enim dixi rigorem ab Ariſtotele aliter ac ab eo accipi. *οἱ δὲ καῦσοι μᾶλλον ἐνοχλοῦσι χειμῶνος. Per hyemem autem quod calidum eſt vi temporis preſſum refrigeſcit.* Docet quo modo per hyemem fiant ardentes febres ; nimirum bilis, quæ huius febris materia eſt,ſicuti,& pituita ſalſa, humor ſcilicer calidus, ab aëris qualitate contraria domatur, refrigeratúrque ; qua ex re non ita poteſt efferri, nec liberè ad quaſcunque corporis partes vagari, quod in æſtate pituitoſo humori diſſoluto dictum eſt contingere : bile igitur intus collecta, & calore intus coacto, ardens febris tandem gignitur ; quæ febris eſt,ſedem habens intus in penitioribus corporis partibus, quæ hyeme replentur, & incaleſcunt, minimè autem in ſuperficiariis,ad quas magis aſcendunt humores æſtate, vnde & rigores fiunt qui ſuperficialium partium affectus ſunt. Porrò autem ratio hæc, totúſque incaleſcendi modus,quo per hyemem calidiores magis ſumus intus, æſtate autem foris, maximè declaratur exemplo eorum, qui hyeme lauantur aqua calida ; primi enim illi frigeſcunt ſanè per aliquod temporis ſpatium, nempe ſpatium illud quo lauantur, vel paullò ampliùs ; at deinde collecto calore, partibúſque plùs quàm antea calefactis, nihil per totum diem à frigore patiuntur,ſed calidi degunt ; contra verò qui lauantur aqua calida, poſtquam lauatio deſiit, totum diem horrent,lauationis enim cauſſæ pori cutis ex calida aperiuntur, faciliſque,& latior aditus tum calori ad partes exteriores, tum frigori ad partes interiores patet. At per lauationem ex frigida denſantur pori, concluditúrque intus calor vt ei aditus extra minimè ſit ; atque adeò partes illæ aſſiduè magis incaleſcunt.Hæc autẽ incaleſcendi ratio quanquam vera ſit,probetúrque Hippocrati aphoriſmo decimo quinto libri primi eùm ait. *Ventres hyeme,& vere natura calidiſſimi ſunt:* non inde tamen ex eiuſdem Hippocratis ſententia colligitur, febres ardentes morbos eſſe hyemi cognatos, vult enim ille quidem antiquiſſimus, & ſapientiſſimus Philoſophus, partes interiores ob caloris intus collectionem calidiores eſſe magis hyeme, quàm æſtate : ſed calidiores natura, hoc eſt vt Galenus interpretatur,calore innato, minimè autem calore extraneo, qui is eſt quem febrem nominamus; calor autem innatus huic calori contrarius eſt, morbificiſque cauſſis repugnat,cùm omnia naturæ opera perficiat,& hominem ſaluum, ac viuum contineat ; extraneus autem morboſa omnia adducit,hominémque de medio tollere properat.

X X X.

Τίς ἡ τοῦ καταπλάσματος ἀρετή ; ἢ διὰ τὸ χυτικὸν εἶναι, καὶ ἀνιδρῶτα ποιεῖ καὶ ἀποπνοήν.

Quæ nam virtus ſit cataplaſmatis? An vt reſoluat, vt moueat ſudorem,vt euocet vaporem.

In margine Iuſtinianæi codicis, ante hæc quæ ſequuntur problemata titulus propoſitus eſt his verbis. *τῶν ὅσα βοηθήματα πρὸς ἴασιν*, hoc eſt. *De auxiliis,quæ ad curandum adhibentur:* qui fortaſſe non ineptè quadrat, vt materiam ſequentium problematum à præcedentibus paullò diuerſam aliquo modo inſinuet.Hucúſque enim de cauſſis ægritudinem,& quæ magis ad præſeruandum valent,quæque ad theoricam potiùs pertinent,ſermonem habuit,hîc autem de iis quæ faciunt ad curandum, & auxilia morbis afferenda, quæ in medicina facienda magis vſuueniunt,quod etiam ab Aponenſi obſeruatum eſt. Primùm igitur de virtute cataplaſmatis inquirit, quam eſſe ait diffundendi; cui conſequens eſt vt diſſoluat, nimirum quæ concreta, & coacta ſunt,ſudores moueat, & expirationem, ſeu exhalationem

moliatur. Eſt autem cataplaſma medicamentum quod vlceribus imponitur, confectum ex herbis aliquando crudis, aliquando coctis, teſte Hippocrate libro de affectionibus cùm ait. *Talia autẽ cataplaſmata ſint aut betæ coctæ in aqua, aut apium, aut oleæ folia, aut fici folia, aut rubi, aut quercus, aut mali punicæ. Atque his coctis vtendum eſt, crudis verò rhamni folius, aut viticis, aut ſalicis, aut tichimalli, aut pulegium viride, aut porrum, aut apium, aut coriandrum, aut iſatidis folia impone.* Cataplaſmata autem pollere virtute diffundendi, quod affirmat hoc loco Ariſtoteles, eſt etiã ſententia Hippocratis libro quem modò citauimus de affectionibus, paullò ante ea verba quæ adducta ſunt cùm περὶ τῶν φυμάτων, ſeu de tuberculis agens ita ſcribit ex Cornarij verſione. *Conducit autem horum aliqua per cataplaſmata, & pharmaca potui data diffundere, aliqua autem per cataplaſmata maturare, & diffundunt quidem cataplaſmata, quæcunque cùm calida ſint humectant, & non in ſe ipſa trahunt.* De talibus porrò cataplaſmatis loquitur hîc etiam Ariſtoteles, nimirum quæ cùm caliditate humectant, nam ſunt & alia cataplaſmata, quæ refrigerant, teſte eodem Hippocrate in loco qui à nobis primo citatus eſt, in iis autem non habet locum quod hîc ab Ariſtotele proponitur; legendum autem in textu non ἀνιδρωτί, hoc eſt, ἄνευ ἱδρῶτος *ſine ſudore*, ſed ἀνιδρῶτα, vt habet Iuſtiniani codex, quod valet ac ſimplex ἱδρῶτα vt reddit Theodorus.

XXXI.

Τῷ δῆλον ὅταν ἔμπυον; ἢ ἐὰν καταχεομένῳ τοῦ θερμοῦ ἀλλαγῇ, ἔμπυον· εἰ δὲ μὴ οὔ.

Quoniam argumento conſtet abſceſſum iam purulentum eſſe? An ſi aqua perfuſus calida immutatur, purulentus eſt, ſin minùs nondum eſt.

In Aldina editione hæc iungebantur & continuabantur ſuperioribus; vt omnia vnum ſolum conſtituerent problema, quomodo etiam legiſſe apparet & antiquum interpretem, & cum eo Aponenſem, ſed Baſilienſis editio, & Theodorus diſiungunt, vt verè diſiungenda ſunt, nouúmque conſtituunt problema; quo quæritur ab Ariſtotele, vnde manifeſtum nobis eſſe poſſit pus eſſe factum. Reſpondet autem, ſi affuſo calido, nimirum aut cataplaſmate, aut oleo, aut aqua, aut alia re calida, immutetur pars laborans, argumento tibi ſit pus eſſe factum, ſi autem non immutetur, nondum eſt factum. Immutatio autem tum circa colorem, tum circa formam, ſeu figuram contingit, nam pars vbi facta eſt ſuppuratio ex rubra fit albida, & acutiem quandam præterea, quam non habebat, in figura adipiſcitur.

XXXII.

Ποῖα δεῖ καίειν, ἢ ποῖα δεῖ τέμνειν; ἢ ὅσα μὲν ἔχει στόμα μέγα, καὶ οὐ ταχὺ συμφύεται, ταῦτα καίειν δεῖ, ὅπως ἐσχάρα ἐπιπέσῃ· οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται ὕπουλα.

Quænam vrenda, quæúe ſint incidenda? An quæ ore ſunt amplo, nec breui coagmententur, hæc vrenda ſunt, vt cruſta illic incumbat: ſic enim nullum pus cicatrice inducta occultabitur.

Quibus in vulneribus, aut vlceribus cauterio vtendum ſit, ea candenti ferro inurendo, inquirit hoc in loco Ariſtoteles: illa autem eſſe dicit; quæcunque ore amplo, & magno conſtant; neque celeriter coagmentari, aut agglutinari poſſunt; id enim cùm fiat ratione multæ humiditatis ad partes illas confluentis, à qua partes illæ magnopere debilitantur, hinc ferri candentis vſus mirificè prodeſt, partes enim exſiccat, eiſque maximum robur adiungit: debent autem eo vſque aduri quoad eſchara, aut cruſta illic fiat; hoc enim tantæ exſiccationis, quanta ſatis eſſe poſſit, argumento eſt; poterúntque in hunc modum deinde vniri, & coagmentari partes, & ad ſanitatem reduci; neque de occulto aliquo malo erit poſtea ſuſpicandum, quod doloſè, & ex inſidiis prodiens, ægroto periculum creet. Illud autem timeri meritò poſſit, ſi medicamentis aliis vteremur, quæ cùm virtute igni æquali haud ſint prædicta, effectus adeò validos producere minimè poſſunt, ideóque in validis morbis recidiua timeri meritò poteſt. Vocem autem illam, ὕπουλα, doloſè, & ex inſidiis prodiens, interpretati ſumus ex auctoritate Heſychij, quam Theodorus per illa expreſſit, *nullum pus cicatrice inducta occultabitur.*

XXXIII.

Τὶς ἐναίμου ἀρετή; ἢ τὸ ξηραντικὸν εἶναι, καὶ τῆς ἐπιῤῥύσεως περιττώσεως σταλτικὸν ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως τῆς σαρκός; οὕτω γὰρ ἀφλέγμαντον ἂν εἴη καὶ συμφυτικόν. μὴ ἐπιῤῥέοντος μὲν γὰρ, ἀφλέγμαντον ἔσται· ξηρὸν δὲ ὂν συμφύσεται· ἕως δὲ ἂν ὑγρορροῇ, οὐ συμφύσεται· διὰ τοῦτο ἐν δριμέα τὰ πάντα ὥςε ἀποστύφειν.

Quænam virtus medicamenti ſupprimentis ſanguinem ſit; quod enæmum appellant? An vt exſiccet, & materiæ inutilis confluuium compeſcat, ſine cruſta, aut carnis putredine. Ita enim efficitur vt vulnus ſimul & inflammatione careat, & vnitati ſit opportunum: quod enim materia non ſuperfluit, inflammatione carebit. Quod ſiccum eſt, vnitati opportunius erit: quamdiu nanque præmadet, concorporeſcere nequit. Quam ob rem quæ cruentis iniicienda cenſemus, aëria magna ex parte ſunt, quo acerbitate ſua poſſint adſtringere.

Pharmaca aut medicamenta enæma ea ſunt, auctore Galeno in tertio commentario libri Hippocratis de fracturis tertio; & quarto de articulis vigeſimo ſeptimo; quæ cruentis vulneribus protinus iniiciuntur. Horum igitur vſum explicat hoc loco Ariſtoteles: qui vſus duplex eſt, nempe prohibere inflammationem, & vlcus, ſiue vulnus conglutinare: hæc autem ab enæmis præſtantur beneficio exſiccationis, & conſtrictionis, ſeu contractionis, quæ in vulnera ab enæmis proficiſcitur: nam cùm enæma adſtringant, & contrahant partes, inhibetur fluxio humorum, & ſic impeditur inflammatio, quæ ex humorum affluxu contingit, & cùm exſiccent fit agglutinatio partium, abſumptis humiditatibus, quæ agglutinationem impediunt. Horum autem enæmorum eo tempore vſus eſt, cùm vſurpare cauteria minimè uoſtri conſilij eſt; de quibus in præcedenti problemate verba fecit, & ideo adiunxit Ariſtoteles verba illa, ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως τῆς σαρκὸς, id eſt, *abſque eſchara, & putrefactione*; illa enim quæ aut eſcharam, aut putrefactionem moliuntur cauſtica ſunt, hac ſolùm re diſſidentia inter ſe, quòd eſcharotica aliquantiſper calidiora ſunt, & partium magis craſſarum: putrefacientia autem quanquam calida in quarto gradu, non adeò tamen ac eſcharotica, & partium magis tenuium. Primi generis ſunt inter alia, myſi, chalcitis, ſori, & chalcantum, ſecundi autem pityocampes, dryopteris, aconita, arſenicum, & alia. Enæmorum portò non exiguum numerum recenſet Cornelius Celſus capite decimo nouo libri quinti ſuæ medicinæ.

XXXIV.

Ποῖα τέμνειν δεῖ, καὶ ποῖα καίειν, καὶ ποῖα οὔ, ἀλλὰ φαρμάκοις θεραπεύειν; ἢ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς μασχάλης καὶ βουβῶσι, φαρμάκοις· μετὰ γὰρ διαίρεσιν, τὰ μὲν ἐπίπονα, τὰ δὲ, ἐπικίνδυνα. καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντα· καὶ ἐν φλεβώδεσι, καὶ μὴ εὐσάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὀξὺ συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς.

Quænam incidenda, quæve vrenda, quæ contra non ita curanda ſint, ſed medicamentis? An quæ in ala aut in inguine abſceſſerunt, medicamentis curandum potiùs. Diducta enim partim laborioſa, partim periculoſa redduntur. Vrendi ſunt illi abſceſſus, qui lati, proceſſúque multiplici erupetunt, quíque venoſis non carnoſis reſident locis. Incidendi qui in acutum ſe colligunt: quíque non parte ſolida extant.

Idem tractat hoc loco argumentum, quod ſuperiùs problemate trigeſimo ſecundo, ea abſoluens quæ inchoata reliquerat. Ibi enim cùm propoſuiſſet quæ malè affecta loca eſſent vrenda, quæque incidenda, primam tantummodo partem explicuerat, hìc verò tum ea repetit, tum quæ oporteat incidere, quæque abſque igne, & ferro, ſolis medicamentis curari oporteat, manifeſtum facit. Ait igitur quod in alis; & inguinibus, quoties aut tumores, aut morbi alij medicam opem expoſcentes innaſcuntur, minimè vti debemus igne, aut ferro; ſed medicamentis potiùs; nimirùm medicamentis, quæ leniter morbum tollant,

quæque partim interiùs, partim exteriùs vſurpanda ſunt: interiùs, vt ſunt medicamenta quæ materiam fluentem euacuant: exteriùs, quæ iam effluxam concoquunt; ſi enim inciduntur, & diuidantur partes illæ, tum labor inſignis, tum periculum maximum ægrotantibus impendet. Porrò autem hæ duæ voces, *labor* & *periculum*, ſeu *laborioſa* & *periculoſa* ab Ariſtotele diſiunctim pronunciatæ ſunt, dicente, *partim*, & *partim*, quaſi vnum vni, & alterum alteri ſi incidantur, contingat: quare ſi ita religioſè locum interpretemur, periculum alis ob cordis viciniam tribuemus, & inguinibus laborem: ſed vtrúmque vtrique vt ego quidem exiſtimo, rectè accommodari poteſt. Illud tamen quod Ariſtoteles dicit, non video caueri à Chirurgis noſtris, qui ferro paſſim in bubonibus, & igne etiam aliquando vtuntur, vbi tumoris conditio illud auxiliũ requirere videatur. *καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων.* *Vrendi ſunt illi abſceſſus, qui lati, proceſſuq́; multiplici exſuperant.* Vrenda ſunt phymata, hoc eſt tubercula, quæ lata ſunt, & multùm progrediuntur; quæ autem phymata dicantur docet Galenus in ſextum Hippocratis de morbis vulgaribus commentario primo, ſectione decima tertia, his verbis vt Cornarij Latina ſonant. *Ab ÿs quæ terra enaſcuntur vocauerunt homines phymata omnes tumores præter naturam, quicunque vniuersè abſque externa aliqua cauſſa fiunt, maximè tamen eos ſic nominant, qui ad externum corporis locum propelluntur: ſed quoniam aliud non adeſt nomen, eos etiam qui lati ſunt, & paullò ſublimiores naturalibus ſic appellant.* Hæc Galenus. Vtendum autem igne in iis eſt vt diximus, quo procedens, & ſeſe extendens morbi materia cohibeatur, neque progrediatur vlteriùs. Vrendi ſunt etiam tumores, qui conſiſtunt in locis venoſis, quod fortè ad eum finem reſpicit, vt cohibeatur ſanguis aliquando nimiùm fluens: minimè autem adhibendus ignis in iis partibus, quæ iuſtè, temperatè, æqualiter, & mediocriter carnoſæ ſunt; ita enim vocem, *ὁμοσάρκως* interpretor ex Galeno primo de tuenda valetudine capite quinto: huiuſmodi enim loca cùm præ illorum iuſta, & moderata temperie ſint maximo, acerrimóque ſenſu prædita, meritò euenit, vt in exuſtionibus nimius contingat dolor, quem vitare, cùm inſigniter vires proſternat, periti medici eſt. Aut aliter exponamus: vſtionem adhibendam in locis in quibus penitior, ac profundior illa haud requiritur, minimè vbi præ carnis copia nimia penetratio eſt neceſſaria. *τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὀξὺ συνηγμένα.* *Incidendi qui in acutum ſe colligunt.* Quemadmodum qui in latum procedebant tumores vrendos eſſe dixit paullò ante, ſic qui in acutum tendunt, & apicem quendam efformant, incidendos nunc dicit; in his enim continetur materia acuta, tenuis & calida, cui ſectio magis per ferrum, quàm vſtio per ignem conuenit; declinanda tamen ſectio ab his membris eſt, quæ ſolida ſunt, nam & difficulter coagmentantur, & propter inciſionem nerui, aut arteriæ, accidere poteſt conuulſio aliqua, quæ ægrotantem de medio tolleret.

XXXV.

Διὰ τί ἐὰν χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾷον ὑγιάζεται, ἢ σιδήρῳ; πότερον ὅτι λειότερον ὢν ἧττον σπαράττει, καὶ πληγήν· ἢ ἐπείπερ ἀκμὴν μᾶλλον ὁ σίδηρος λαμβάνει, ῥᾷον καὶ ἀπαθεστέρα ἡ διαίρεσις; ἀλλὰ μὴν φαρμακώδης ὁ χαλκὸς, ἡ δ' ἀρχὴ ἰσχυρά· τὸ μὲν οὖν εὐθὺς ἅμα τῇ τομῇ θᾶττον τὸ φάρμακον ποιεῖ τὴν σύμφυσιν.

Cur ſi quis ære inciſus ſit, faciliùs quàm ſi ferro ſaneſcat? Vtrum quia æs leuius eſt, itaque minùs laceret, ictumq́; faciat. An è diuerſo, quòd ferrum acie adactiorem recipiat ſectionem, idcirco faciliorem, tolerabiliorémque efficere debeat. At verò æs medicamenti vim obtinet, & principium quodcunque pars potiſſima rei eſt. Quòd igitur æs ſimul ac fuerit inciſum, medicamento præſentiſſimo adeſt, facit vt vulnus celeriùs coëat.

Comparat æri ferrum in opere ſectionis, & inquirit quam ob rem qui eo ſecantur faciliùs, qui verò hoc difficiliùs ſaneſcant. Rationem autem eam primò adducit, quòd cùm æs planius, æquabilius & magis læue, ac expeditum ſit, quàm ferrum, ideo diuellit minùs partes, quæ ab eo ſecantur, minorémque plagam efficit: inæqualitas enim, cuiuſmodi eſt aſperitas, in omni inſtrumento ſectorio cauſſa eſt, vt particulæ ſecti membri magis diducantur, & ob eam rem difficiliùs ſaneſcant, cùm illarum ſanitas vnio ſit. Deinde verò contra pro ferro diſputat Ariſtoteles: nam cùm ferrum melius acui poſſit, quàm æs, aptiorémque ad ſecandum aciẽ nanciſci valeat, ideo diuiſio, quæ ab eo contingit, cùm fiat merito aciei, facilior erit ad ſanandũ, & minorem moleſtiam exhibebit: vt quantũ ab acie minuitur æqua-

bilitate

bilitate & læuore; tantum illud vincat acie ad ſecandum aptiore. Aliam deinde pro ære rationem affert his verbis. ἀλλὰ μὴν φαρμακώδης ὁ χαλκός. Vt concedatur, inquit Ariſtoteles, propter rationes dictas, quarum altera alteri fauebat, neutrum ex illis exſuperare alterum, ſed eſſe paria inter ſe; pro ære tamen noua adeſt ratio, quæ illi victoriam tribuit: æs enim metallum eſt, quod medicamenti vim obtinet, vulneribúſque ſua natura magis accommodatum, quàm ferrum: pluráque & meliora inde pro vulneribus parantur medicamenta, quàm ex ferro: cùm igitur vnà cum lectione, ſtatim à principio medicamentum vulneri incidat; principium autem potiſſima & validiſſima res ſit, iure merito fit celerior coitio vulneris, celeriórque ſanitas aduenit, quàm ferro vulneratis. In Iuſtiniani codice legitur ad finem problematis, non ἡ δὲ ἀρχὴ ἰσχυρά, ſed ἡ δὲ ἀκμὴ ἰσχυρόν, quæ non ineptum ſenſum habet, vt in re præſtanda aciei robur oſtendat. Hoc Ariſtotelis problema cùm citaret Plutarchus 3. lib. Sympoſiacῶn ad finem, non ſolùm vulnera faciliùs ſanari retulit, ſed minorē etiam inferri dolorem: quod non habemus apud Ariſtotelē. Sunt autem hæc Plutarchi verba. Ἀριστοτέλης δέ φησι καὶ τὰ τραύματα τὰ ἀπὸ τῶν χαλκῶν ἐπιδορατίδων καὶ μαχαιρῶν ἧττον εἶναι δυσαλγῆ, καὶ ῥᾷον ἰᾶσθαι τῶν ἀπὸ τοῦ σιδήρου, διὰ τὸ φαρμακῶδες ἔχειν τι τὸν χαλκὸν ἐν αὑτῷ καὶ τοῦτο ταῖς πληγαῖς εὐθὺς ἐναπολείπειν. hoc eſt, *Ariſtoteles auctor eſt, quæ æreis cuſpidibus & gladijs infliguntur vulnera, corpori minorem inferre dolorem, & faciliùs ſanari, quàm quæ à ferreis, quia ſcilicet æs in ſe quidpiam medicamenti habeat, idque in vulnere ſtatim relinquat.* Macrobius etiam lib. 7. Saturnal. eandem rem ex Ariſtotele proponit qui tamen non vt Plutarchus doloris mentionem vllam facit.

XXXVI.

Διὰ τί δὲ καὶ τὰ χαλκᾶ καύματα θᾶττον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ ἧττον σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἡ θερμότης.

Cur ambuſta ex aëre ſanantur celeriter? An quoniam à laxioribus, minúſque corpulentis effecta ſunt. Plus enim calor corpori inhæret ſolidiori.

Corrupti erant hoc loco omnes impreſſi codices Græci, tum Aldinus, tum Baſilienſis, cùm legeretur τὰ κάτω, quemadmodum etiam ex antiquo interprete legerat Aponenſis; at ſanam lectionem habuerat Gaza, quam agnoſcit Iuſtinianus qui pro κάτω, reponit χαλκᾶ, vt nos etiam imprimendum curauimus. Quærit igitur Ariſtoteles, quam ob rem ea quæ vrantur ære, nempe ignito, celeriùs ſaneſcant, quàm ea nimirum quæ vruntur ferro, id autem ſubaudiendum eſt ex ſuperiori problemate, in quo ſimiliter de ære, & ferro, ea inuicem comparando agebatur, idque particula δὲ manifeſtè innuit, quippe quæ duo hæc problemata, coniungat. Quare igitur ambuſta ex ære celeriùs ſaneſcant, quàm ambuſta à ferro, illa cauſſa eſt, quòd æs ſit naturæ, aut ſubſtantiæ rarioris, & laxioris; ferrum autem ſolidioris, & magis denſæ; quod autem magis ſolidum, & denſum eſt, illud caliditatem quoties impreſſa in eo eſt, retinet magis, fitque ideo calidius; tale autem exiſtens ſi corpori adhibeatur, qualitatem indit magis validè & inſigniter, ſeu potiùs violentius, partémque magis à naturali ſtatu alienat, ad quem poſtea eandem reducere multò difficilius eſt.

XXXVII.

Πότερον ἡ πτισάνη κουφοτέρα ἡ κριθίνη, καὶ βελτίων πρὸς τὰ ἀῤῥωστήματα, ἢ ἡ πυρίνη; δοκεῖ γάρ τισιν αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοὺς μεταχειριζομένους, ὅτι πολὺ εὐχρούστεροι οἱ περὶ τὴν τῶν ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων· ἢ ὅτι ὑγρότερον ἡ κριθή, τό δὲ ὑγρότερον πλέον οὐ πέψεως. ἢ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα, καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; οὐ γὰρ μόνον ὑγροτέρα ἐστὶν ἡ κριθὴ τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ καὶ ψυχροτέρα· δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον τοιοῦτον εἶναι τῷ πυρέττοντι, ὃ τροφήν τε βραχεῖαν ποιήσει, καὶ καταψύξει. ἡ δὲ πτισάνη τοῦτο ἔχει ἡ κριθίνη. διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον, ἢ σωματωδέστερον εἶναι, ὀλίγον δίδωσι καὶ τοῦτο ψυκτικόν.

Vtrum ptiſſana ordeacea leuior, & ad morbos accommodatior, quàm triticea ſit? Hanc enim nonnulli anteponunt, argumentúmque ex piſtoribus capiunt, quòd multo coloratiores ſunt qui tritici, quàm qui ordeacei piſturam exercent, addunt etiam quòd ordeum humidius eſt: quod autem humi-

dius eſt,concoctionem deſiderat pleniorem. Sed nihil prohibet, quo minùs vt concoctu quid difficilius ordeum habeat, ſic ad leuitatem quid vtilius præſtet:hoc enim non humidius tantùm tritico eſt, ſed frigidius etiam:qualis certè ſorbitio, cibúſque competit febrienti,vt parum alat,& ſatis refrigeret,quod ptiſſana ordeacea facere poteſt: quia enim humidior,vel corpulentior eſt,hinc alimenti parum,idque frigidiuſculum præſtat.

Ptiſſanæ nomine communiter quidem intelligitur illa quæ ex hordeo fit, ſicuti apparet ex Galeno commentario primo in librum Hippocratis de victus ratione in acutis vigeſimo ſexto; vbi ſiue dicamus priſſanam ſimpliciter, ſiue ptiſſanam hordeaceam, vnum & idem dici affirmat; factam tamen etiam fuiſſe ex tritico apparet tum ex hoc loco tum ex Dioſcoride libro ſecundo capite centeſimo octauo, & ex Galeno libro primo de alimentorum facultatibus capite ſexto, vbi Dioclem & Philotimum medicos veteres, alicam frixam cum oleo,& ſale, aceto aliquando adiecto, ſeu cum mulſo, aut vino dulci, ptiſſanam triticeam appellaſſe ſcribit. Fiebat etiam ex oriza, quod habemus à Plinio libro decimo octauo capite ſeptimo his verbis. *Itali maximè quidem oriza gaudent, ex qua ptiſſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo:* erat etiam ex lente, quam appellabant φακοπτισάνην. Ex varijs igitur frugibus conficiebatur, iis maceratis, purgatis, decorticatis, in Sole ſiccatis,& ad vſum repoſitis: Verùm de modo eam conficiendi abunde Galenus,& alij medici, ad quos diuertere eſt. Ariſtoteles in præſentia de triticea, & ordeacea diſputat, vtra ex ipſis leuior, & ægrotantibus conuenientior ſit. Primùm autem ex aliorum opinione triticeam magis laudat, duóque ad id argumenta ponit, quæ ſoluit paullò poſt, hordeaceámque febrientibus meliorem eſſe concludit. δοκεῖ γάρ τισιν αὕτη, αὕτη pro ταύτη attice, nimirum *hæc triticea*, quæ vltimo loco propoſita eſt videtur talis aliquibus, σημεῖον ποιούμενοι τοὺς μεταχειριζομένους. *Argumentúmque ex piſtoribus capiunt.* Hoc eſt primum argumentum, quo ex aliorum opinione triticeam magis laudat, nam cùm ij, qui circa triticum ſe ſe exercent, illud manibus tractando pinſendóque, meliori ſint colore præditi, quàm ij, qui circa hordeum idem operantur, bonitatis illius non paruum hoc ſignum apparet. De hac autem re ſectione vigeſima prima proponit vigeſimum quartum problema. εἰ ὅτι ὑγρότερον ἡ κριθή. *Addunt etiam quòd hordeum humidius eſt.* Alterum argumentum pro triticea ptiſſana; nam cùm hordeum humidius ſit quàm triticum, quod autem humidius eſt pleniore egeat coctione, ideo ptiſſana ex hordeo confecta minimè erit leuior, ſed grauior: quod autem humidius eſt pleniorem requirere concoctionem, non probatur ab Ariſtotele, ſed ſumitur: poteſt autem probari, nam quod eſt humidius, illud eſt grauius, grauitatem enim efficit humiditas; quod verò graue eſt illud pleniorem deſiderat concoctionem. Quod verò in hac ratione ſumitur ab Ariſtotele hordeum humidius eſſe tritico, minimè intelligendum ſimpliciter eſt, aut de ipſa hordei natura, & facultate, quippe quod natura, & facultate à Galeno primo libro de alimentorum facultatibus dicitur eſſe ſiccum; ſed potiùs de accidentibus, & qualitatibus ipſius nonnullis, quibus mediis non ſolùm non exſiccare, ſed magis etiã humectare quàm triticum poteſt: cui ſententiæ etiam aſtipulatur Galenus loco ſuperiùs adducto, vbi pro apparatus diuerſitate hordeum modò exſiccare, modò autem humectare tradit: quæ nam autem ſint qualitates, quarum beneficio ita apparetur hordeum, vt magis quàm triticum humectet circa finem apparebit. Locum autem hunc aliter legiſſe Theodorum exiſtimo, quàm nunc in impreſſis habeatur, neſcio enim quomodo verba illa τὸ δὲ ὑγρότερον πλέον ἢ πέψεως, reddi poſſint quemadmodum ille reddit; *quod autem humidius eſt concoctionem deſiderat pleniorem:* legiſſéque exiſtimandum πλείονος δεῖται πέψεως. Iuſtinianus habet πλέον ἢ πέψεως. Nos tamen Theodori verſionem ſecuti ſumus. ἢ οὐδὲν κωλύει ἵνα ἔχῃ δυσπεπτότερα. *Sed nihil prohibet quo minùs vt concoctu quid difficilius.* Soluit rationes ſuperiùs adductas, vel potiùs illis conceſſis, cõcludit tamen hordeaceam ptiſſanam meliorem eſſe triticea: ait igitur, an nihil prohibet (ita enim propriè vertendum eſt, non, ſed nihil, quomodo reddit Theodorus) an igitur nihil prohibet quin hordeum poſſit habere nonnulla, quæ difficilioris concoctionis ſunt, quàm triticum, quod in ſecunda argumentatione dicebatur; ſimul tamen habere nonnulla alia, quæ ad leuitatem præſtandam vtiliora ſint? quod oſtendit, dicens hordeum non ſolum eſſe humidius, verùm etiam frigidius tritico, quod autem huiuſmodi eſt, illud quod ad alimenti leuitatem pertinet, commoda multa habet, vt patebit paullò poſt: eſtque hæc minor propoſitio ſyllogiſmi, quam repetit & meliùs explicat paullò inferiùs. δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον. *Qualis certè ſorbitio cibúſque.* Hæc eſt maior

propoſi

propoſitio, quæ ita ſonat. Sorbitio, quæ febrienti affertur (de hoc enim ægrotante potiſſimum loquitur) talis eſſe debet, vt & exiguum alimentum præbeat, & refrigeret; hæc autem tanquam ab omnibus conceſſa minimè probatur ab Ariſtotele, ſed minorem ſubiungit: *ἡ δὲ πτισάνη τοῦτο ἔχει. Sed ptiſſana hordeacea eſt huiuſmodi*, minimè verò triticea, id enim à nobis adiungendum eſt, igitur ptiſſana hordeacea ægrotis conuenientius alimentum eſt, quàm triticea. *διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον, ἢ σωματωδέστερον εἶναι. Quia enim humidior, vel corpulentior eſt.* Probat minorem propoſitionem; totúmque adeò rationis aut argumentationis momentum his verbis, & hac ſententia nititur, quam etiam innuebat ſuperiùs, cùm eandem minorem propoſitionem poneret. Probat igitur ptiſſanam hordeaceam exiguum, ſeu leue præſtare corpori alimentum; hordeum enim tritico humidius eſt, & corpulentius, quo verbo innuit nobis, quam humiditatem intelligat, nimirum tenuem, crudam, & aquoſam, quã etiam intelligebat ſuperiùs, humiditas autem hæc minimè, aut parum nutrit, quæ enim nutrit humiditas, ea eſt pinguis, & oleoſa; hac autem humidius triticum eſt, humiditate autem illa tenui, & aquoſa non ſuperatur tantùm hordeum à tritico ratione naturæ propriæ, ſed multò magis ratione habitus corporis ipſius, vt ita dicam, & ratione apparatus, qui in illo contingit, quod vt inſinuaret nobis ſubiunxit Ariſtoteles verba illa, vel corpulentius, & hoc illud eſt quod paullò ſuperiùs dicebamus hordeum ratione nonnullarum qualitatum eſſe humidius tritico, quia enim eſt corpulentius, hoc eſt quia dum in aqua incoquitur, & ex eo ptiſſana paratur, maiorem in ſe recipit aquæ copiam, qua imbibitur magis quàm triticum ob corporis raritatem, & meatuum laxitatem ideo humidius eſt; & leuius ſeu magis exiguum præbet corpori alimentum.

XXXVIII.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλες; ἢ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὕτη μασωμένοις τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινά. ἕλκεται γὰρ ὑγρότης. τὸ δὲ γλίσχρον εἰσδυόμενον ἐξάγει τὸ ὀξύ. καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς, ἡ ὀξύτης σημαίνει· ἔχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυμός. ὁ δὲ ἅλς συντήκων, ἐξάγει καὶ τὴν ὀξύτητα.

Cur dentium ſtuporem portulaca herba, aut ſal tollere poteſt? An portulaca, quia lentum quendam habet humorem, qui vel manducanti, aut manu aliquantiſper conſtringenti pateſcit: hæret enim, ac trahitur. Lentor igitur ſubiens ille à corpore educit acorem, quippe qui affinitate quadam coniungi valeat, argumento ſaporis, quem acidulum reddit. Sal verò macerat, liquefacítque, atque ita acorem quoque extrudit.

Dentium affectus, de quo in præſentia loquitur Ariſtoteles, *αἱμωδία* à Græcis dictus, illorum quidam ſtupor eſt, quo debiles, torpidi, ac veluti illigati ſic redduntur, vt ſi eis quiſpiam vti velit, dolore crucietur. Docent id vel ipſi grammatici qui etymon proponunt illud, *τοὺς ὀδόντας ἐδωδάσαι*, quibus nonnulli addunt *μετὰ κνησμοῦ*. Heſychius autem, *τοὺς ὀδόντας ναρκᾶν*, dentes obſtupeſcere. Oritur hic affectus ex vſu rei frigidæ, auſtera, aut acida qualitate præditæ; huiuſmodi ènim humore imbuti dentes, ita affecti redduntur, ſicuti diximus: tales autem ſunt oporarij fructus, nimirum frigidì, & acerbi quos memorat Alexander problematum auctor, initio illius libri: talis eſt vomitus humoris acidi ſicuti pituitæ aliquando, aut nigræ bilis, quemadmodum ex Galeno, atque Hippocrate habemus. Oritur etiam ex auditu, aut inſpectione rei contriſtantis, vt ex ſerræ ſtrepitu, aut marmorum mutuo attritu, & inſpectu alicuius, qui res aridas comedat, quod obſeruauit Heſychius grammaticus loco citato, Galenus libro de optima ſecta capite decimo tertio, Alexander problematum auctor loco quem indicauimus, & idem Ariſtoteles problematum ſectione ſeptima problemate quinto, vbi etiam eiuſdem effectus rationes inueſtigauit. Porrò huic affectui portulacam mederi, ab iiſdem auctoribus traditur locis quos citauimus, ac præterea à Dioſcoride libro ſecundo capite centeſimo quinquageſimo. Eiuſdem affectus rationem inquirendam proponit hoc loco Ariſtoteles, atque vt dubiæ cauſſæ difficultatem magis augeret, idem de ſale propoſuit; portulaca enim frigida, & humida, ſal calidum, & ſiccum; quomodo igitur à contrariis cauſſis idem effectus? Præterea quod retulit Alexander loco quem adduximus, affectus frigidus eſt, & ex re frigida; quomodo igitur à frigida re illi medela? Atque hæc ratio, vt apparet tantum valuit apud eum auctorem, vt quæſtionem hanc inter illas repoſuerit, quæ inexplicabiles, & modum penitus humani in-

genij excedentes, ſoli Deo cognitæ ab ipſo dicuntur. Veruntamen rationem proponit hoc loco Ariſtoteles: propoſuit Galenus ſecundo de alimentorum facultatibus capite quadrageſimo ſexto; quanquam ex Eraſiſtrato libro de ſectis capite quinto per experientiam inuentum fuiſſe remedium dicat; & libro de optima ſecta capite decimo abſque cauſſarum cognitione; hæc enim fieri vtraque poſſunt: quare mox capite decimo tertio inueſtigatam fuiſſe cauſſam dicit, quam obſeruantes, in vniuerſum ad effectum creatum ab acidis, aut acerbis eadem vtamur: quo loco, & qua occaſione etiam adnotat, non valere ad eum ſtuporem, quem fluxio, aut vomitus aut ſecantis ferræ ſtridor effecerit: quod ſanè dictum, pro eo quod pertinet ad vomitum, aut fluxionem, niſi vomitus, aut fluxio ſit materiei minimè acidæ, qua ratione ſuſtineri poſſit non video. Sed exponamus Ariſtotelis ſenſa. Portulacam igitur dentium ſtuporem ob eam cauſſam tollere dicit, quoniam illa humiditatem quandam viſcidam habet, quæ omnibus apparet, qui vel eam manducant, vel per aliquod tempus manibus tractant; extrahitur enim facilè humiditas illa ex planta: hæc igitur lenta, & viſcida humiditas, quum manditur portulaca ſubit dentes, & pellit acidum illum humorem, qui ſtuporem inferebat; pellit autem trahendo ipſum extra dentes, tanquam rem ſibi ſimilem, & cognatam; attractiones enim fieri qualitatum familiaritate docuit Galenus tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus, & alibi. Quod porrò ſimiles partes habeat portulaca, ſeu cognata ſit aceti dentes obſtupere facienti, illinc cognoſcitur, quòd & ipſe portulacæ ſuccus aciditatem quandam habeat, quæ coniuncta eſt cum multa humiditate, viſciditate, & lentore. Galenus ſecundo de alimentis, quem locum paullò ante adduximus, voluit ſtuporem illum tolli à portulaca merito lentoris morſus expertis, quo prædita eſt portulaca; ſimilitudinem autem, ſeu cognationem cum acido humore dentibus inhærente nullo modo videtur ſignificaſſe; ſed potiùs quia leniat, atque æquet partes. *ὁ δὲ ἅλς συντήκων. Sal verò macerat.* Sal tollit eundem ſtuporem colliquando, hoc eſt ob caliditatem, & ſiccitatem abſumendo, reſoluendo, & exſiccando aciditatem, quæ dentibus inhærebat, & ſtuporem intulerat.

XXXIX.

Διὰ τί οὖν κονία καὶ τὸ νίτρον οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει.

Sed cur lixiuium, nitrúmve hoc idem facere nequeat? An quòd hæc ſuam ob acerbitatem adſtringunt, non liquefaciunt?

Cùm ſal colliquando, & abſumendo ob ipſius abſterſoriam, & exſiccatoriam facultatem, vt modò dictum eſt tollat dentium ſtuporem, cur idem non præſtat lixiuium, & nitrum, quæ eiſdem facultatibus videntur prædita? Reſpondetur quòd illa minimè habent colliquatiuam facultatem, hoc eſt facultatem humiditatum reſolutoriam; nam adſtringunt; humiditas igitur illa acida, quæ ſtuporem infert, potiùs compingitur intus, & magis quàm antea retinetur, nedum extra trahatur.

XL.

Διὰ τί τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμμασιν; ἢ τοὺς μὲν ἀλείμματι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς· θέρμη γὰρ λύειν δεῖ, ἢ ποιοῦσ' ἀλεάζειν· τὸ δὲ ἔλαιον θερμόν. ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν. ἡ γὰρ ὥρα ξηρὰ καὶ οὐ φοβεραὶ αἱ φρίκαι, διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν· ὀλιγοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους τὸ μὲν, ὅλως, τὸ δὲ, μᾶλλον. ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν μᾶλλον δὲ θέρους ἐκθερμαίνεται γὰρ διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Cur æſtiuis laſſitudinibus balneo, hybernis vnctione mederi conueniat? An hybernis vnctio datur propter horrores, mutationéſque vrgentes: per calorem enim laxandum eſt, qui membra tepeſcere faciat: oleum verò calidum eſt. At in æſtate humefaciendum cenſetur, quoniam tempus id ſiccum eſt, nec metus interpellit horroris, eo quòd ſtatus temporis ad teporem ingeniuè vergit: hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per æſtatem admittitur, ille magis, hæc omnino. Potioni nanque per æſtatem ob temporum

ſiccitatem indulgendum ex toto eſt: parſimonia verò cibi communis temporum omnium eſt, ſed magis æſtati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico preſſum exæſtuet.

Laſſitudinum medela per æſtatem lauacrum, ſiue balneum eſt, per hyemem autē inunctio. Porrò de laſſitudine, tum quid ipſa ſit, & quot eius genera, tum quomodo eam curare oporteat, copioſiſſimè tractat Galenus tertio, & quarto de tuenda valetudine libro, quæ tamen huc afferre, & cum iis, quæ ab Ariſtotele dicuntur comparando conſiderare, vtrum conſonent an diſſonent, longioris temporis negotium eſt, & minimè noſtri inſtituti, quibus illud tantùm propoſitum eſt, vt ſenſa Ariſtotelis quo ad per nos fieri poſſit liquidùs explicemus, eorúmque veritatem ſuis rationibus comprobemus, minimè ſolliciti quid de eiſdem rebus alij ſenſerint; niſi ſi quando obiter nonnullis in locis, & breuiter id fiat. Ad inſtitutum igitur redeuntes, per balneum hîc intelligitur balneum ex aqua dulci, moderatè calida, quale laſſitudinibus maximè accommodatum remedium eſt: inunctio autem ex oleo de maturis oliuis expreſſo, id quod ex ipſa problematis ſententia, ac verbis haberi facilè poteſt. Per hyemem igitur qui laſſitudinem patiuntur ita inungendi ſunt: nam cùm eo tempore propter ambientis aëris frigiditatem horrores contingant, & mutationes circa corpus, calidis vti neceſſe eſt ad laſſitudinē ſoluendam, & tepiditatem inducendam: hæc autem præſtare oleum poteſt, ex quo inunctio fit, calefacit enim tum actu ſi calidum inungatur, tum etiam facultate; quod ſcripſit Galenus tertio de temperamentis capite quarto, & quinto; ſed vberiùs ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo quarto, vbi poſt longam ſuperioribus capitibus habitam diſputationem, rationéſque multas, tum eorum qui calidum, tum qui frigidum oleum dicerent; compluribus modis oleum nos calefacere oſtendit, nimirum vt alimentum, vt medicamentum, & vt integumentum; obtinere tamen quodammodo locum medium inter ea quæ nos excalefaciunt, ac refrigerant; oleum igitur hæc præſtat hyeme: balneum autem ſiue ex frigida, ſiue ex calida contrarios præſtaret effectus; nam frigida horrores ſtatim induceret, calida autem cutis poros aperiendo, & frigori aditum patefaciendo. Æſtate autem balneum conuenit quoniam humectat, tempus autem illud ſiccum eſt; neque tunc horrores timendi, cùm ij ob frigiditatem contingant, tunc autem ad caliditatem inclinatio fiat. Galenus autem cùm remedia tum ex balneo aquæ, tum ex oleo aduersùs laſſitudines proponeret, hanc inter illa ex temporum anni varietate diſtinctionem haud retuliſſe memini: alia tamen ratione eorundem vſum mixtim approbaſſe apparet ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo quinto: de qua mixtione habemus etiam Ariſtotelis problema ſextum, ſectione quinta. Verba autem Galeni quoniam ad problematis ſententiam, & remedium ab Ariſtotele adductum illuſtrandum maximè faciunt, quamquam longiora, vt vberior aliquantiſper eſſet explanatio, huc afferenda cenſui: habent autem ita Latinè. *Porrò ſi pluſculùm membra frices oleo, calorem ex frictione adſcititium comparabis, atque hac interim ratione laſſos non parum iuuabis, partim quòd in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, & quæ indurata ſunt emolliat; partim quòd humiditatē acrem, ac ſubtilem, quæ in laßitudine ex colliquatione proueniens ſub cute latebat, per habitum caliditate digerat. Conſpiciuntur enim exercentibus tum foras effluere ſudores, tum intus in ventrem non pauca defluere excrementa, quæ velut liquamina ſunt. Ex hiſce autem colligendum eſt, complura toto in corpore eiuſmodi relinqui, quæ euacuationem depoſcant, quippe duplex in laßitudinibus affectio naſcitur, ſicuti alibi oſtendimus. Nam ſimilares quidem animantis partes reſiccantur, humectantur verò vacua ſpatioſa non vtili, & naturali humore, nam ſic foret plethora, ſed tenui, & acri, mordacique; proindéque remedijs indigent duplicibus, tum ijs, quæ humorem acrem euacuent, tum ijs, quæ ſiccitatem corporis irrigent. Itaque ad hæc aptißima ſunt dulcium aquarum lauacra, nimirum quæ humiditate ſua inſtrumentorum corrigunt ſiccitatem, & caliditate tenuem, atque acrem humorem digerant. At ſi corporibus inhærere poſſet aqua, nec facilè deflueret, ipſa quidem per ſe ſufficeret. Atqui cùm ea quæ foris circumfunditur facilè defluat, & quæ in poros ingreſſa corporis, nullam habens vnſum promptè effluat: in hoc ſanè ipſum vtiliter miſcetur oleum, maximéque iuuat ſi ex vtroque quis diutiùs fricetur, id quod veteres Græci χυτλοῦσθ nominârunt, cui oppoſitum impoſuerunt vocabulum ξηραλοιφεῖν, quod eſt ſicca vti frictione: eſt ſanè & hoc quodammodo laßitudinem ſanare potens, ſed multùm relinquitur ab eo quod χυτλοῦσθ nuncupant: Nam vt reliqua taceam, vbi cum oleo aqua confunditur, teritúrque, haud facilè ſolubili mixtione coit, vt quibus ita corporibus inungatur oleum, neceſſe ſit, & pluſculùm inhærere aquam.* Hæc Galenus. ὀλιγοσιτία ζ. *Hinc etiam cibus parcus.* Ob eandem cauſſam, qua in laſſitudinibus per æſtatem lauacro, per hye-

mem inunctionibus vtimur, fit vt eadem æſtate cibi copiæ parcamus, potioni autem indulgeamus; nimirum ob ſiccitatem vt paullò poſt dicitur, quæ magnopere corpora noſtra affligit. Quod autem dictum eſt & de potus largitate, & de cibi parcitate, illud partim quidem omnino, & abſolutè intelligendum eſt, partim autem comparatione facta ad alia tempora: potus enim æſtate abſolutè, & omnino conuenit, abſque eo quòd ratio vlla habeatur an largè, an parcè bibere aliis temporibus quiſpiam aſſuetus ſit; cibi autem parcitas comparationem aliorum temporum requirit: nam, etſi illa ſemper obſeruanda eſt, magis tamen in æſtate ob æſtuationem, & calorem ſummum, quem ex cibis corpora noſtra incurrunt. Conſideranda igitur portio ciborum eſt, quam in aliis temporibus quiſpiam aſſumere conſueuerit, minuendàque illa eſt in æſtate, quanquam antea exigua ſatis fuerit, potus autem ſine aliqua tali conſideratione liberalis omnino concedendus per æſtatem eſt. Indulgentior igitur Ariſtoteles eſt in copia potus per æſtatem concedenda; etiam reclamante aliorum temporum conſuetudine, quàm in cibi copia eâdem conſuetudine permittente. Porrò de copia cibi æſtate minuenda, potionis augenda, non diſſimiliter Hippocrates, ſeu Polybus libello de ratione victus idiotarum per hæc verba. *Hyeme plurimum eſſe, minimùm bibere conducit: ſed potioni vinum quàm meraciſſimum.* Augendum cibum hyeme, dixit etiam ipſe germanus Hippocrates primo aphoriſmorum decimo quinto. Inter Latinos Cornelius Celſus, qui Hippocratis dicta repetere voluit, loca confudiſſe viſus eſt; nam cùm libro de victu idiotarum, de ſanis loquens propoſuiſſet auctor quod retulimus, & aphoriſmo decimo quinto, de ſanis itidem, potiſſimùm hyeme copioſiora alimenta exhibenda: inde autem aphoriſmo decimo ſeptimo de ægrotis ſuſcepto ſermone modum conſideraſſet, quo exhibendus cibus, num ſemel an ſæpius qualibet die, aut nocte, vt Galenus expoſuit; Cornelius Celſus libro primo capite tertio abſque diſtinctione omnia ſubinde propoſuit. Primò enim hæc habet: *Hyeme plus eſſe conuenit: minus, ſed meracius bibere, multo pane vti.* Mox: *At vere paullùm cibo demendum, adijciendumq́, potioni, ſed dilutius tamen bibendum eſt.* Tum demum. *Aeſtate verò & potione & cibo corpus ſæpius eget, ideo prandere quoque commodum eſt:* quo in loco illa etiam, *vere paullùm cibo demendum*, niſi cauta interpretatione accipiantur, eiuſdē Hippocratis doctrinæ aphoriſmi decimi quiuti manifeſtè aduerſantur.

X L I.

Διὰ τί τῶν φαρμάκων, τὰ μὲν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν δὲ κύστιν οὔ· τὰ δὲ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν δὲ οὔ; ἢ ὅσα μὲν ἐστὶν ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος μεστὰ ταῦτα ἂν ᾖ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν. ἐκεῖ γὰρ ὑφίσταται τὰ ἄσηπτα τῶν ὑγρῶν· ὑποδοχὴ γάρ ἐστιν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεττομένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὃ οὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαί τι ἢ παθεῖν, ὑποχωρεῖ· ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστὶν, ἂν ᾖ φαρμακώδη, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει· εἰς ταύτην γὰρ ἡ φορὰ τῶν γεωδῶν· ὥστε ἂν ᾖ κινητικὸν, ταράττει.

Cur ex medicamentis alia aluum ſoluant, veſicam autē minimè: alia veſicā ſoluant cùm aluum nihilo moueant? An quòd ea, quæ natura humida ſunt, atque aqua referta, ſi medendi obtinent facultatem veſicam ſoluunt: ſubſident enim in ea humores, qui putredine immunes euaſerunt: quippe veſica pro eius humoris conceptaculo habetur, qui minimè in ventre concoquitur, qui non manet, nec priùs quàm agat quicquam aut patiatur, excernitur. At quæ terrenam ſortiuntur naturam, ſi vires habeant medicas, aluum hæc fundere queunt. In hac enim terrena quæque materia ſe prouoluit. Itaque turbat ſi mouendi obtinet facultatem.

Pharmacorum, aut medicamentorum nonnulla ſunt, quæ ventrem quidem ſoluunt, veſicam autem minimè; quædam autem è contrario veſicam quidem ſoluunt, ventrem nullo pacto. Horum rationem ita reddit Ariſtoteles, vt velit illa ſoluere veſicam quæ humida ſunt, & aquoſo humore plena: ventrem verò illa quæ ſunt terreſtria: vtriſque tamen hæc neceſſariò requiritur conditio, vt medicamentoſa ſint. Igitur quod pertinet ad vrinas ducentia, prima illa conditio, ſeu qualitas, nimirum quòd ſunt aquoſa, cauſſa eſt vt ad veſicam deferantur; huc enim ſecedere conſueuerunt humida, ſeu humiditates corporis, quæcunque putredinem minimè contraxerunt; quæ enim computruerunt, illa ad alias partes à natura pelluntur: ſed putredinis expertes humiditates ad veſicam feruntur; eſt

enim veſica receptaculum totius humidi illius, quod in ventre haud coctum eſt; nam quod in eo coctum eſt in ſanguinem, & alimentum conuertitur; hîc enim de vera, & propria coctione ſermo fit. Hocce igitur humidum haud coctum, minimè manet in ventre, ſed antequam faciat, aut patiatur aliquid, nempe antequam corrumpatur aut putreſcat, quod paulò ante dictum eſt, ſecedit ad veſicam. Cùm igitur humidum aliquod, & aquoſum aſſumitur, illud ratione illius humidi, & aquoſi vt dictum eſt, ad veſicam defertur; ſi verò medicamenti vim obtineat, (ita enim virtutem eam hîc appellat) irritat eadem facultate veſicam; vnde eorum, quæ in ipſa continentur excretio contingit. Porrò quoniam vltima huius partis verba aliter expoſuimus quàm Theodori tralatio habeat, ſecuti Græcum vulgatum exemplar, illa idcirco Latinè, quomodo vulgata ſonant, proponenda exiſtimaui hoc modo. *Eſt enim veſica receptaculum illius humoris, qui in ventre haud eſt coctus, qui non manet: ſed antequam quicquam agat, aut patiatur ſecedit.* Theodori autem tralatio ſuperiùs propoſita eſt: ſit autē ex ea hæc Ariſtotelis ſententia; nimirum humorem illum, qui in ventre minimè concoquitur, in ipſo non manere; nec excerni tamen è corpore antequam quicquam agat, aut patiatur, hoc eſt deferri antea ad veſicam, naturámque circa ipſum nonnulla operari, ipſumque ſimiliter corpori aliquos vſus præſtare, tum demum è veſica excerni; quæ quanquam & ita intelligi, & vera eſſe poſſint, mihi tamen problematis ſenſui communis, & propoſita lectio quadrare magis videtur. *ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστὶν. At quæ terrenam ſortiuntur naturam.* Alteram problematis partem aggreditur, docétque pati ratione ideo nonnulla ſoluere ventrem, minimè autem veſicam; quòd ea quæ id præſtant, ſint terrea natura, & medicamenti vim quoque obtineant: quia enim ſunt terrea natura ad ventrem feruntur; ad hunc enim feruntur terrea omnia, & grauia; quia verò medicamenti facultatem obtinent, ſoluere poſſunt corpus: quippe medicamenti vis mouet, & perturbat, & excretionem citat, ita verò locum accipimus, Theodorum ſequentes, quem manifeſtè apparet legiſſe non *κινητὸν*, vt habet Baſilienſis editio, ſed *κινητικὸν*, vt ad marginem reſtituit Iuſtinianus. Appellat autem *κινητικὸν*, quod paullò ante dixit *φαρμακώδη*, eadem enim iterari videntur: nec facultatem aliam à propoſita diuerſam intelligi putem: ac ſi diceret: turbant igitur, quia motricem & medicamentoſam facultatem habent, quæ nimirum propoſita fuit. Niſi dicamus non iam iterari eadem: ſed hæc adiici ob nonnullorum corporum conditionem, quæ à medicamentis vix, aut ne vix quidem purgantur: nimirum huiuſmodi terrea, & grauia, ac medicamētoſa, ſi vim habeant mouendi, perturbationem efficere, & aluum ſoluere: quòd ſi ſubiecto alicui occurrant, quod ab ipſis haud moueri poſſit, iam nec perturbare, nec ventrem ſoluere. Fortè verò & iſthæc iterauit, vt conditionem illam, qua perturbare dicit, cum purgatrice iungi oſtenderet. Quod ſi *κινητὸν* legamus, patiendi modo, vt Latinè ſonent. *Quare ſi mobilia ſint conturbant:* de humoribus accipietur verbum: nimirum grauia hæc terrena, & medicamentoſa in vētrem lata, turbare & deturbare ſi quod in vētre mobile eſt, ſeu quæ in eo mobilia ſunt; nimirum humores expulſioni paratos & idoneos: quibus verbis, illa quoque fortaſſe corpora ſignificantur, quæ à medicamentorum facultate, & viribus inuicta permanent: quem ſenſum elici etiam poſſe legendo *κινητικὸν* vt quidem Ariſtotelis verba proferuntur, paullò ante diximus. Sanè autem quod pertinet ad problematis ſententiam de diureticis, ne in dubium ipſius veritas reuocetur, ſciendum eſt quòd ea quæ vrinam prouocant duplicia genere ſunt, alia enim id præſtant; primùm, per ſe, & forma ſeu facultate propria; hæc autem ſunt, quæ vires habent ſerum à ſanguine ſeparandi, quæ ſunt aëria, calida, & ſicca, vt ſemen apij, aſarum, daucus, & ſimilia: alia autem id præſtant non ex illa forma, ſed potiùs ratione materiæ, ſeu ratione quantitatis, cui tamen adiuncta ſimul ſit medicatrix vis illa, quam dixit Ariſtoteles: quæ alia eſt ab ea forma. Huiuſmodi autem ſunt vina aquoſa. aquæ nonnullæ thermales, aſparagi, ſemina peponum, & alia ſimilia, & de his poſterioribus loquitur hoc loco Ariſtoteles.

XLII.

Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν κάτω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία δὲ τὴν κάτω· τὰ δὲ ἄμφω, οἷον ἐλατήριον, καὶ τῆς θαψίας ὁ ὀπός. ἢ ὅτι τὰ μέν ἐστι ψυχρὰ τῶν φαρμάκων. τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, τὰ δὲ, θερμὰ τὰ δὲ ἄμφω ὥστε τὰ μὲν διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ὄντα, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, κἀκεῖθεν συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ ἥκιστα συμπεφυκότα· ἂν δὲ ἰσχυρὸν ᾖ τὸ φάρμακον, ἢ πλέον δοθῇ τῆς φύσεως, χωρεῖ εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν, ταῦτά τε, καὶ ἐὰν τὸ περίττωμα ᾖ καὶ διὰ τὴν θερμότητα ταραττόμενον τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ, προωθοῦν τοὺς ἐμέτους ποιεῖ· τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρος, καὶ πρὶν

παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι, κάτω φέρεται κἀκεῖθεν ὁρμῶντα, τὸ αὐτὸ δρᾷ τοῖς ἄνω. καὶ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα ἐκεῖθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων καὶ συντηγμάτων λαβόντα, τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν· ὅσα δὲ ἀμφοῖν μετέχει, καὶ ἔστι μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέραν τὴν δύναμιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευάζουσιν οἱ ἰατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις.

Cur alia ventrem mouent ſuperiorem,alia inferiorem : vt veratrum ſuperiorem,ſcammonica inferiorem:alia verò citant vtrúmque,vt elaterĩu,& thapſiæ ſuccus? An quòd ex medicamentis, quæ ventrem mouent alia frigida, alia calida ſunt : itaque alia propter ſuum calorem, protinus vt in ſuperiori ventre fuerũt,loca petunt ſuperiora,ac inde liquefaciẽdo,maximè quæ aliena ſint, minúſque inſidentia, ſed etiam quæ inſunt naturæ intima, medicamento ſcilicet vehemẽtiori epoto,aut copioſiori quàm natura patiatur,tam ea ipſa,quàm quæ excreſcentia adfuerint,in ventriculum deducunt:hîc verò feruore excrementa perturbant, flatúmque excitant multum, qui obſiſtens, vexánſque demum vomitum mouet. Alia quòd natura frigida ſunt deorſum versùs pondere ſuo labuntur, etiam priùs quàm quicquam vel afficiantur, vel agant,ac inde proficiſcentia,idem actitant quod ſuperiora:vbi enim per abdita foramina illinc aſcenderunt, atque materiam agitàrunt, eodem tramite ſecum,quæ corripuerint excrementa, colliquamentáque deducunt: at genus medicamenti, quod qualitatis vtriuſque particeps, miſtúmque ex calido, frigidóque eſt, hoc ob eam vtrámque facultatem rem poteſt vtranque conficere. Hinc & medici miſtis cibi generibus ſæpe medicinas componunt.

De purgantibus medicamentis ſermonem adhuc proſequitur, oſtendens quare nonnulla ex iis vomitum,nonnulla aluum, alia autem vtrúmque cieant. Cauſſam autem tũ caliditatem, tum frigiditatem, tum qualitatem ex vtriſque mixtã eſſe dicit, primi ſanè primam, alterius alteram, & tertij tertiam. Ait igitur Ariſtoteles, quòd medicamentorum ventrem mouentium (hîc autem ventris nomen communiter pro inferiori, qui inteſtina continet, & ſuperiori,hoc eſt ventriculo vſurpat) nonnulla frigida, nonnulla calida ſunt, nonnulla autem vtraque qualitate prædita, nimirum & calida,& frigida. Addenda ſunt enim in textu,vt nos ex codice Iuſtiniani addidimus,quæ deerant in impreſſis hæc, τὰ δὲ θερμά, τὰ δὲ ἄμφω, quorum primam partem habuit etiam qui eam reddidit Theodorus, & antiquus interpres. Dicit igitur quòd calida ſimul atque in ventre ſuperiori, ſiue in ventriculo fuerint,feruntur ob ſuam ipſorum qualitatem ad ſuperiorem locum, nempe ad ipſum ventriculi os, caliditatis enim proprium eſt, vt ad ſuperiora aſcendat, merito partium leuium quæ cum illa ſunt : ibi autem colliquationem efficiunt, maximè quidem eorum, quæ magis aliena ſunt, & minùs adhærent,quippe quæ minùs à natura retineantur, quorum etiam facilior motus eſt & eliquatio;& hic ſanè leuior vomitus eſt; qui ex huiuſmodi calidis medicamentis. Si verò aſſumptum medicamentum ſit ex vehementioribus, aut maiori quantitate detur, quàm natura ferre poſſit; non ſolùm in ventriculo eliquat aliena illa, quæ dicta ſunt ,ſed ſurſum trahit etiam; nempe ad ipſum ventriculi os, & illa, & excrementum ſi quodpiam, aliud reperiatur; ibi verò ob caliditatem, ac feruorem à medicamento excitatum conturbatio multa fit, gignitúrque flatus multus; caliditas enim dum vi ſua in excrementa agit, eáque commouet, flatum creat : hic autem nitens, impetum faciens,& vim inferens loco,quæ conturbari flatus natura eſt, vomitum creat; ſuperior enim ventriculi pars quoties irritatur, per vomitum ea expellit quæ illi negotium faceſſunt. Duplex igitur Ariſtoteli vomitorij medicamenti genus : alterum debilius, validius alterum; eliquat illud, trahit hoc etiam à ſingulis corporis partibus : medici autem tria conſtituunt genera, duo vehementiora, ſed alterum altero plùs, tertium blandius. Primi generis hæc ſunt ærugo æris, caules, & folia cucumeris aſinini, geniſtæ flores, folia, & ſemina: alterius hæc, bulbus narciſſi, radix ſilybi, raphanus in quo maceratæ ſint radiculæ ellebori albi, quo modo illo vtebatur Philotimus teſte Oribaſio libro ſeptimo collectaneorum ad Iulianum Blanda autem vomitoria ſunt mel crudum copioſum, mulſa meraca, id eſt in qua copioſum mel eſt, & non multùm cocta, radix & ſemen raphani, oximel copioſum : Nec tamen putem hæc

illa

illa eſſe, quæ Ariſtoteles dicit ſi maiori copia aſſumantur vomitum excitare; quæ enim proponit Ariſtoteles trahunt, & ratione copiæ æquantur alteri generi, id autem de his blandioribus non putem dici poſſe. Ratio igitur quare vomitoria per illam partem euacuent, illa ex Ariſtotele videtur eſſe, quòd in ventriculum recepta, & lata ad partes ſuperiores colliquant, ac trahunt, flatúque excitato ac ventriculo conturbato, humores educunt. Sunt medici quibus hæc non ſatisfaciunt: vnde ad inſitam, & occultam proprietatem confugiunt; aliqua enim extant, quæ etiam in ventriculum haud aſſumpta vomitum excitant: refert enim Oribaſius collectaneorum libro ſeptimo capite vltimo, Pliſtonicum glandes aliter, atque aliter ex elleboro confeciſſe, anóque admotis vomitum excitaſſe: eundem compoſitum cum paſſo elleborum, bubulóque fele dilutum naribus admouiſſe, ſimiliterque citaſſe. Dioclem etiam vteto glande ex eodem elleboro impoſita idem feciſſe: Idem Dieuchem ano inſtar emplaſtri elleboro circumpoſito. Quin & illum vſum fuiſſe ſuis temporibus refert Oribaſius, vt pedes irrigarent cocto in aqua marina elleboro, oleóque ciprino, & nitro infuſis, ex qua perfuſione vomitus conſequeretur. Cùm igitur quomodocúnque aſſumptus elleborus (hic autem albus intelligitur) vomitum cieat ad inſitam naturam medicamenti, ſeu proprietatem occultam, ſeu formam ſpecificam vt appellant, ſunt qui confugiant, vt dicebam: de ea autem nihil hoc loco Ariſtoteles, niſi eliquationem, vim, aut attractionem, etiam ad hanc naturam, & proprietatem reuocemus, vt ideo eliquent, aut trahant vomitoria medicamenta, quia tali natura: At exquiſitiùs non ſunt iſta hoc loco examinanda. Conuertenda potiùs Ariſtotelis verba; Theodorus enim nimia licentia in iis reddendis mihi vſus videtur, & nonnulla appoſuiſſe quæ non erant in Græco textu, niſi tamen ille diuerſam ſcripturam ſecutus eſt. Ita igitur cum fide reddo. *Itaque alia quidem propter calorem ſuum ſimul atque in ſuperiori ventre recepta ſunt, feruntur ex ipſo ad ſuperiora loca, atque inde colliquant, maximè quidem quæ plurimùm ſunt aliena, & minimè hærent; Si autem admodum validum ſit medicamentum, aut maiori copia datum quàm natura ferat, ſurſum trahit ad ſuperiorem ventrem tum hæc, tum excrementum ſi quod adſit, ac merito caloris perturbatione genita à flatu, qui multus ab eo genitus eſt, obſiſtens flatus vomitũ facit.* Putaui autem illa κατάγει εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν ταῦτά τε καὶ ἐὰν τι περίττωμα ᾖ καὶ, legenda, & interpungenda aliter, nimirum quomodo hæc bene accepiſſe videtur Theodorus ἀνάγει εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν ταῦτά τε καὶ ἐὰν περίττωμα ᾖ, καὶ διά, quomodo & expoſui, & conuerti, ἀνάγει autem pro κατάγει ex Iuſtiniano eſt, ſed & κατάγει aptè accõmodetur aliquã variato ſenſu. τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, *Alia quòd natura frigida ſunt.* Cauſſam reddit ſecundæ partis problematis, quare nonnulla pharmaca aluum ſoluant; dicit autem quòd medicamenta ea quæ frigida ſunt, ſimul atque aſſumpta ſunt, feruntur ſtatim ob grauitatem ſuam deorſum, quemadmodum alia ob caliditatem, cum qua leuitas inerat ferebantur ſurſum: appellat autem illa frigida comparatione facta ad hæc poſteriora; quia nimirum illis minùs calidã ſunt, partéſque frigidiores, & grauiores habent; re vera enim & Scammonium calidum eſt; Hæc igitur quæ frigida modò appellantur, feruntur ad partes inferiores, antequam quicquam agant, aut patiantur, nimirum antequam ad operationes exeant, vt vincant, aut vincantur à natura; quorum alterutrum iis quæ aſſumuntur, contingit; medicamenta enim vincunt, alimenta vincuntur. Igitur frigida hæc & grauia protinus atque aſſumpta ſunt, feruntur ad partes inferiores, ſicuti calida illa ferebantur ad ſuperiores: illinc autem impetu facto, idem operantur quod calida, nimirum excitato flatu (id enim & hîc repetendum puto) ventris ſolutionem moliuntur, quod magis declarat ſubdens. καὶ γὰρ τοὺς πόρους [illegible] *Ibi enim per abdita foramina illinc aſcenderunt.* Medicamenta frigida, ſeu grauia deorſum lata, illinc impetum ſumunt, excitatóque flatu, & per meatus corporis euntia commouent, & perturbant excrementa, & colliquamenta, quibus quidem dominantur, quemadmodum etiam illa ſuperiora faciebant in ventriculo, eiſdémque excrementis, & colliquamentis ſecum abreptis, per eandem viam nimirum per partes infernas ad quas medicamenta illius generis vergunt, illa expellunt; inferior enim ventriculi pars pondere grauata, per partes eas trudit pondus deorſum. Notandum autem hîc dici excrementa, & colliquamenta, ſicuti de iis, quæ ciebant vomitum dixit ſimiliter, ea & colliquare maximè aliena, ac expellere tum hæc, tùm quod inerat excrementi, vt duo humiditatum genera videatur vtrobique Ariſtoteles ſignificare; quorum alterum colliquamentum, alterum excrementum dicitur; quid autem differat excrementum à colliquamento, περίττωμα illud, hoc σύντηγμα dicitur, habemus diffuſè ab Ariſtotele explicatum libro primo de generatione animalium capite decimo actauo, ὅσα δ᾽ ἀμφοῖν μετέχει. *At genus medicamenti quod qualitatis vtriuſque particeps.* Tertiæ partis propoſitæ cauſſam reddit, Medicamenta enim quæ vtráque facultate participant vt par-

tim ſint

tim ſint calida, partim frigida, diuerſaſque partes, mixtáſque vires obtineant, cuiuſmodi multa reperire eſt, non ſolùm ex ſoluentibus, ſed etiam ex alterantibus, vt roſa, & alia, de quibus Galenus quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo tertio, & alibi: cùm inquam purgantia hæc vtraque facultate participent, atque vtraque etiam ad actionem deducatur, & effectum ſuum producat, ac pars calida ad ſuperiorem, frigida ad inferiorem vergat, meritò fit vt eo modo, quo dictum eſt, medicamenta illa tum vomitum, tum aluum cieant. Huiuſmodi autem tum ab Ariſtotele initio problematis propoſitus eſt thapſiæ ſuccus, & elaterium; tum etiam à Dioſcoride eadem talia proponuntur. Nam libro quarto capite centeſimo quinquageſimo quinto de elaterio ita ſcribit, *Mouet tum inferiori, tum ſuperiori parte purgationem pituitam, ac bilem trahens.* Et eodem lib. ca. centeſimo quinquageſimo ſeptimo, de thapſia hunc in modũ. *Iam cortex radicis, quam ſuccus purgandi vim habet, & lacteus ſuccus in aqua mulſa potus, ſuperiori enim, & inferiori parte bilem extrahit.* Porrò ab Ariſtotele in hac, quæ à medicamentis purgãtibus fit euacuatione, video quidem attractionis mentionem factam; rationem autem attractionis, quam alij familiaritatem, aut ſimilitudinem, aut proprietatem totius ſubſtantiæ, aut formam dicunt ſpecificam, non video memorari; ſicuti nec etiam in ſequenti problemate, quo de eadem re iterum agitur, nec alibi quod ego quidem viderim. ὥσπερ καὶ νῦν ποιοῦσιν οἱ ἰατροί. *Hinc & medici mixtis cibi generibus.* Id quidem tatò fit à medicis, vt ſimul, & vomitum, & aluum moueant; ſi tamen id velint, vtriúſque generis miſcent medicamenta; ita verò alterum ad ſuperiora, alterum ad inferiora latum, illud vomitum, hoc deiectionem molitur, de qua mixtione nonnulla etiam Oribaſius loco quem modò adduximus.

XLIII.

Διὰ τί τὰ φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα, καὶ στρυφνότερα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ὑπερβάλλοντα, οὐ καθαίρει; ἢ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας δυνάμεις καθαίρει, ἀλλ' ὅτι ἄπεπτά ἐστι; ὅσα γὰρ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα τοὺς ὄγκους ἄπεπτά εἰσι, καὶ δυνατὰ κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ ζῴου θερμότητος, εὐδιάχυτα ὄντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν. ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι, φέρονται καθ' οὕσπερ ἡ τροφὴ πόρους εἰς τὰς φλέβας. οὐ πεφθέντα δὲ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει φέροντα τὰ ἐμποδίζοντα αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο κάθαρσις. χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄπεπτα μέν ἐστιν ὑπὸ τῆς τοῦ ζῴου θερμότητος, ἀλλ' οὐκ εὐδιάχυτα τῆς κοιλίας. ἔλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ' οὐ τῷ ποιῷ, ἀλλὰ τῷ ποσῷ· ὅταν γὰρ διὰ πλῆθος ἄπεπτα γίνωνται, τότε καὶ καθαίρει, ὥσπερ καθαίρει· διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστιν, διὰ τὸ ποιὰ αὐτὰ εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσά· διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν οὐδὲν τῶν εἰρημένων. οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαίρει· στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς φαρμάκοις, καὶ δυσωδία, τῷ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ τὸ φάρμακον. τὸ μὲν γὰρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή· τὸ δὲ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὸν δὲ εἰς τὰς φλέβας, καὶ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος ταράττον· αὕτη δὲ φαρμάκου φύσις ἐστίν.

Cur medicamenta purgare valeant, cùm alia pleráque amariora, cæteríſque eiuſmodi qualitatibus inſigniora id facere nequeant? An quia non ob eiuſmodi vires purgandi obtinent facultatem, ſed quia concoqui nequeunt; etenim quæ ob exceſſum caliditatis, aut frigiditatis, quamuis exiguo corpore incoctilia ſint, aptáque vincere, non vinci ab animantium calore, reſolúique eadem facilè à ventre vtrolibet poſſint, hæc medicamenta habentur. Vbi enim ventrem adierunt, reſolutáque ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur ſemitas, quibus permeat cibus: mox cùm nihilo cõcoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterint potentia, relabuntur, & quæ ſibi obſiſtunt ſecum detrahunt: quæ res purgatio vocitatur. Æs verò, argentum, cæteráque generis eiuſdem, & ſi concoqui à calore animalium non poſſunt, ſed reſolui à ventribus nequeunt. Oleum, mel, lac, cæteríque eiuſmodi cibi purgandi quidem vim obtinent, ſed quantitatis, non qualitatis ratione: vbi enim ob nimiam ſui copiam concoqui minimè potuerunt, tum purgant, ſi quando id facere poſſunt. Duabus enim illis de cauſſis aliquid concoqui nequeat, aut quia generis petuicacis eſt, aut quia modum exceſſerit. Quam ob rem nihil ex prædictis

dictis medicamentum eſt, quippe cùm non ob aliquam ſui facultatem purgare valeat. Acerbitas autem, acor, malúſque odor medicamenta comitantur, eo quòd genus medicamentorum cibo contrarium eſt. Quod enim concoctum à natura acceſſit, id corporibus adhæreſcit, alimentúmque appellatur: quod autem conuinci, domaríque minimè poſſit, ſed venas ingreſſum per exceſſum caliditatis, frigiditatíſve ſuæ perturbet, hoc naturam ſanè obtinet medicamenti.

Cùm admodum īnſignes & præſtantes ſint euacuationum effectus, qui in corporibus noſtris vſu medicamentorum purgantium fieri conſpiciuntur; taléſque ab iis, quæ excedenti aliqua, & inſigni qualitate prædita ſunt prouenire pat ſit; iure quærendum videtur, cur amata, & auſtera, aut aliis ſimilibus excedentibus qualitatibus prædita, non euudem creent effectum, purgéntque & ipſa, ſicuti purgant pharmaca. Reddit autem quæſiti cauſſam, duabus medicamentorum purgantium, neceſſariis conditionibus propoſitis; quæ cùm ſemper non inſint excedentibus qualitatibus dictis, haud mirum eſt ſi ſemper non purgent. Purgantibus igitur medicamentis quæ ex Ariſtotelis ſententia neceſſariò requiruntur conditiones hæ ſunt. Primùm quòd incoctilia ſint, & à calore noſtri corporis minimè vincantur: duo autem hæc in idem recidunt, ſed illum potiùs ſuperent, corporíque dominando corpus moueant; verbo enim *κρατεῖν* motricem virtutem contineri exiſtimo, quæ in pharmaco omnino requiritur, & quam ei veluti neceſſariam tribuit Ariſtoteles inferiùs problemate quadrageſimo quarto; tum quòd imminuta, aut reſoluta per corpus diffundantur, atque ob has cauſſas purgantia ſunt, & dicuntur. *ὑπὸ τ̃ δύο κοιλιῶν. A ventre vtrolibet.* Duo hi ventres, ſeu potiùs duæ cauitates, in quibus exiſtentia medicamenta, haud tamen vinci poſſunt à calore naturali ſunt ventriculus, & venæ. *ταῦτα φαρμακά ἐστιν. Hæc medicamenta habentur.* Legerem libentiùs *ταύτῃ*, id eſt, *hoc modo, & hac ratione*, vt reſponderet particulæ *ὅτι*, ſuperiùs poſitæ, dicit enim Ariſtoteles, medicamenta non ideo ſunt purgantia quòd obtineant aliquam talem excedentem facultatem, qualis dicta modò eſt: ſed quoniam concoqui non poſſunt, & quæ ſequuntur, ideo pharmaca ſunt. *ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι. Vbi enim ventrem adierunt.* Modum explicat quo pharmaca purgant; ait enim ſimul atque in ventrem ingreſſa ſunt, & per ipſum diffuſa ferri in venas (& hæc altera eſt ex cauitatibus ſuperiùs dictis) non ſecus ac cibus per poros, ſeu meatus: in venis autem, cauitatibúſque minimè concocta, aut euicta, ſed vincentia potiùs, & dominantia, excidere ex ipſis, ſecumque vnà deportate (qua voce innuit etiam motricem, & tractricem virtutem) quicquid ipſis obuium fuerit, vocaríque hanc purgationem. *χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα. Aes verò, argentum, cateráque generis eiuſdem.* Ex conditionibus poſitis, quas tequiri dicebat vt aliquid pharmacum nominaretur, colligit æs, & atgentum, quanquam incoctilia ſunt, quæ altera erat ex requiſitis conditionibus, non poſſe dici phatmaca, quòd altera deſit conditio: cùm huiuſmodi metalla per corpus minimè fundi, aut diſſolui poſſint. *ἔλαιον δὲ καὶ μέλι, καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τ̃ τροφῆς. Oleum, mel, lac, cateríque eiuſmodi cibi.* Ob alteram conditionem, ſegregat etiam ex numero pharmacorum oleum, mel, lac, & ſimiles cibos; illa enim quanquam per corpus diffundantur, non ſunt tamen incoctilia; quod ſanè pertineat ad qualitatem ipſorum; nam ob quantitatem incoctilia eſſe poſſunt, nimirum tantam eorum copiam aſſumi, vt à calore minimè vinci poſſit: & eo tempore purgant ſanè, non tamen propriè pharmaca ſunt; quæ enim propriè ſunt pharmaca, ea incoctilia ſunt non ob quantitatem, ſed ob qualitatem; cùm verò hæc ſi incoctilia ſunt, id fiat merito quantitatis, & ob hanc purgent, ſi modò purgant (ita enim ſonant Ariſtotelis verba, quæ Theodorus vertit, *ſi quando id facere poſſunt*) hoc eſt ſi tanta aſſumatur copia, & in tali corpore, vt effectus ille putgandi contingat, idcireo pharmaea dici minimè debent. *διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστιν. Duabus enim illis de cauſſis concoqui nequeat.* Quæ concoqui non poſſunt id ob alterutram cauſſam patiuntur; vel quia talia ſunt, vel quia tanta: quæ verò pharmaca propriè ſunt id habent ob qualitatem; cùm verò id cibis ſuperiùs nominatis contigerit ob quantitatem, nullum ex iis pharmacum meritò dici poteſt. *στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβαίνει. Acerbitas autem, acor, malúſque odor medicamenta comitantur.* Quoniam in problematis initio de excedentibus nonnullis qualitatibus verba fecerat, quorum etiam occaſione problema inſtituerat, miratus eas purgationem minimè inducere; quanquã huius rationem in principio inſinuauerit, latiùs tamen, & clariùs rem explanat. Ait enim quòd vel auſteritas, vel amaritudo, vel malus odor, ex quibus reliquas etiam innuit huiuſmodi qualitates, acciden-

tia ſuut, quæ pharmaca ipſa conſequuntur. Pharmaca igitur iam naturam ſuam obtinent, & propriam facultatem cuius beneficio purgant, quibus deinde iam ſuas vires obtinentibus ex quæ dictæ ſunt qualitates tanquam accidentia quædam conſequuntur: conſequuntur autem, eò quia pharmaca natura ſua res quædam cibo contraria eſt; cùm cibus pro ſua ipſius moderata temperie & naturæ noſtræ familiaritate concoquatur, & agglutinetur corpori; pharmacum autem contra pro naturæ & facultatis exceſſu, vnde etiam excedentes facultates oriuntur, à natura noſtra minimè vinci poſſit, ſed potiùs ingrediens venas exceſſu ſuo aut caliditate, aut frigiditate (his autem duo purgantium pharmacorum genera innuit ſuperiori problemate enumerata) totum corpus perturbat, ac euacuat.

XLIV.

Διὰ τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλίγον δὲ τὴν κοιλίαν; ἡ δὲ σκαμμωνία πολλὴ μὲν οὖσα τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιὰ, τὴν κύστιν; ἢ διότι ἑκάτερον ἑκατέρου ἐστὶ κινητικώτερον; τὸ μὲν γὰρ πέπερι, οὐρητικόν ἐστιν· ἡ δὲ σκαμμωνία κατωτερητικόν. τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον δὲ ὄν, κρατηθὲν, διαλύει, καὶ γίνεται φάρμακον αὐτῆς· ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὖσα, εἰς τοῦτο κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν. ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πόρους, καὶ ταχὺ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὑτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστιν· ἡ δὲ πολλὴ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολλοῦ χρόνου ἐμμείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη.

Cur piper ſi largè ſumatur, veſicam ſoluet, ſi parcè aluum: è contrario ſcammonea ſi largè ſumatur, aluum ſoluet: ſi parcè, & quæ vetus eſt veſicam? An quia ſingula magis à ſingulis mouentur: piper enim magis vrinam ciet, ſcammonea aluum. Itaque ſi piper ſumptum copioſius eſt, ad veſicam defertur, nec ſe in aluum diffundit: ſed ſi exiguum ceperis, retentum id aluum ſoluet, atque ita medicamentum eius exiſtit. Scammonea verò quæ data copioſiùs eſt, retinetur, vt reſoluatur: reſoluta iam medicamentum efficitur, ob cauſſam quã ſuperiùs propoſuimus. At ſi exigua vnà cum epoto humore per inuiſibiles meatus imbibitur, ac celeriùs antequam perturbet, in veſicam defertur; quà pro ſua facultate recrementa, colliquamentáque reſidentia per ſumma abducit. Sed illa multa, vt dictum eſt, quòd diu ex virium ſoliditate permanſerit, largè expurgat, ſordéſque terrenas potiſſimùm detrahit.

Piper larga copia aſſumptum veſicam ſoluit, exigua verò aluum; ſcammonium autem contra, multa copia ſoluit aluum, exigua autem, & vetus veſicam. Huius rei rationem inquirit Ariſtoteles, & ait illam eſſe quoniam vtrumque ex illis alterum alterius humoris mouendi facultatem obtinet; piper enim facultate ſibi inſita à natura poteſt mouere vrinas, & veſicam ſoluere; ad eamque rem ſponte fertur: ſcammonium ſimili ratione idem circa ventrem inferiorem operatur; piper igitur cùm aſſumitur copia inſigni, fertur ad veſicam, eò nimirum delatum à propria natura, qua ad id procreatum aptum eſt, ibique effectus ſuos producit; minimè autem diſſoluitur in ventre antequam ad veſicam perueniat; properat enim natura illius ad veſicam ipſum deferre; ſi verò pauca copia aſſumatur, tunc ſuperatur ipſius natura, & ad eos effectus redditur imbecillis, qui ipſi proprij ſunt: nam vt vnaquæque res proprios edat effectus, non quælibet rei illius quantitas ſufficit, ſed tanta deſideratur, vt in illa virtus ſeu facultas conſiſtere poſſit; ſi igitur exigua copia aſſumatur piper, victa ipſius facultate in ventre, & ipſo diffuſo, non ampliùs ad veſicam, quæ erat ipſius natura, & facultas, ſi minimè deuictum fuiſſet, properat, ſed ipſius ventris medicamentum euadit; caliditate enim, & ſubtilitate ſua attenuatis excrementis, aut alia facultate ipſum conturbat, & ad excretionem irritat: *ἡ δὲ σκαμμωνία πολλὴ μὲν οὖσα. Scammonea verò quæ data copioſius eſt.* Alteram partem aggreditur, in qua ſoluit id quod de ſcammonea propoſitum eſt. Ait igitur quòd ſcammonea largè aſſumpta diffunditur, & diſſoluitur in ventre; hactenus enim vinci à natura vt diffundatur, & diſſoluatur concedit Ariſtoteles; quin & neceſſariò requiri voluit ſuperiori problemate, quanquam purgantia incoctilia eſſe dixerit, ibi enim de coctione ea intelligebat, qua res aſſumpta conuertitur in

ſubſtan

ſubſtantiam rei; quæ nutritur, & adglutinatur corpori, vt ibidem diſertis verbis explicuit; hic autem non ea propriè concoqui intelligit, ſed potiùs aliquantiſper ſuperari, & ideo ait ea in tantum vinci vt diſſoluantur, minimè autem ea ſimpliciter concoqui; verè enim hanc alterationem à natura patiuntur medicamenta purgantia, minimè autem illam. Scammonium igitur largè aſſumptum diſſoluitur in ventre, diſſolutum autem pharmacum fit, eo modo, & ob eas rationes, quæ ſuperiùs nimirum problemate quadrageſimo primo, ſecundo, & tertio explicatæ ſunt. Si autem exigua quantitate aſſumatur, aut vetus, in quo vires exolutæ iam ſunt, & exiguæ non ſecus ac in exigua quantitate; non poteſt in ea mole virtus, ſiue facultas conſiſtere, ex qua propriæ illæ operationes exoriuntur; vnde neque moratur in ventre, neque illius pharmacum eſſe poteſt; ſed vnà cum potu, nimirum cum liquore cum quo aſſumitur, vel quem reperit in ventre, qui natura ſua fertur ad vias vrinæ, abſorbetur illud etiam ſimul in poros, & meatus corporis; atque celeriter antequam corpus perturbet, hoc eſt purget, fertur deorſum in veſicam, & ibi facultate qua pollet, nimirum calefaciendi, attenuandi, & attrahendi, ducit excrementa, & colliquamenta, quæcunque in ſuperficie ſunt, hoc eſt magis tenuia, & aquoſa, & ad ſubducendum faciliora, quæ per vias illas euacuari poſſunt; & hîc rurſus dicit excrementa, & colliquamenta ſicuti ſuperiùs problemate quadrageſimo ſecundo: in vtroque tamen genere faciliora ad exeundum ſcammonij virtute deduci intelligit: Si verò inſigni quantitate idem aſſumatur, præ virtute, & facultate ſua, quàque id illi inſitum eſt, multum tempus moratur in ventre, & ibi non ſolùm trahit quæ in ſuperficie ſunt, & tenuia; ſed inſignem purgationem molitur, craſſa etiam & terrena ducendo. Fuit autem hæc Ariſtotelis ſententia de pipere, & ſcammonea adducta etiam à Serapione in tractatione de ſimplicibus medicamentis capite tum de pipere, tum de ſcammonea, vbi ex libro illo quæſtionum quem citat, eadem quæ hîc Ariſtoteles adducit. Et fortè quæſtionum liber ille, ſunt hæc Ariſtotelis problemata, qui liber ſine titulo, & cum aliis etiam non Ariſtotelicis problematis circumferebatur. Contrarium tamen ſenſiſſe viſus eſt Auicenna canone ſecundo capite de pipere, vbi piperis exiguam copiam prouocare vrinam, multam autem ſoluere ventrem aſſerit, idque contrario modo contingere in ſcammonea; ſed corruptum eſſe hunc locum, & aliter ſeu potiùs contrario modo legendum, conſentaneè nimirum iis, quæ & Ariſtoteles, & Serapion habent, docuit Andreas Bellunenſis in caſtigationibus, quas in illum auctorem edidit. Porrò illa ad initium problematis verba: *διό τι ἰσχύτερον ἰσχυρίου δὲ κινητικώτερον.* ita reſtituimus ex Iuſtiniano, ſicuti etiam expoſuimus, accipientes *τὸ κινητικώτερον* agendi ſignificatione ſicuti propriè ſonat, Theodorus tamen patiendi notione accepiſſe viſus eſt, ita tamen reddidit vt ſenſus idem ſit.

X L V.

Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, οἱ μὲν ψύχοντες, ὑγιάζουσιν οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; ἀλλ' οἱ μὲν, ἀλλοτρίᾳ θερμότητι οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οἰκείαν συνάγουσιν.

Cur inflammationes eaſdem alij frigefaciendo ſanent, alij calefaciendo concoquant? An quòd illis per refrigerationem, his per externum calorem, caloris ſui copiam colligere placet.

Rationem inquirit, ac reddit curationis illius quam phlegmaſiis, aut inflammationibus per contraria remedia adhibebant medici; alij enim eas refrigerantium vſu, alij calefacientium perſanabant. Phlegmaſiæ autem nomen, quod Theodorus in textu inflammationes vertit, aliter ab antiquioribus medicis, aliter à recentioribus fuiſſe acceptum ſcribit Galenus, tum primo aphoriſmorum ſeptimo, tum quarto de ratione victus in acutis vigeſimo primo, quo loco etiam ſignificationes illas pluribus diſtinxit. Nobis ea omnia huc afferenda non ſunt. Illud ſatis ſit, ſignificari eo nomine in præſentia apud Ariſtotelem affectum calidum; quanquam Heſychius generalius nomen de omni tumore accipiat, qui interpretatur *φλεγμαίνει, ὀγκῦται, φυσῦται*, hoc eſt *tumeſcit, & inflatur.* Quomodo igitur à contrariis cauſſis idem oriatur effectus, & quomodo à calidis calidus curetur affectus docet Ariſtoteles. Rationem autem illam reddit, quoniam tumor omnis præter naturam curatur à calore proprio, & innato; hic autem vnitur, cogitur, & validior fit; tum merito refrigerantium, tum calefacientium iure igitur vtraque morbum tollunt: calefacientia igitur augent eum quoniam illi ſimilia ſunt, ſimile autem ſimili augetur: calidiras enim hæc quan-

Digitized by Google

quam aliena dicitur ab Ariſtotele, nimirum quæ forinſecus adueniat,eſt tamen intelligenda temperata,& ſuauis,& ſimilis calori natiuo,minimè verò aliena,hoc eſt pręter naturam, inimica, & nimiùm excedens, cuiuſmodi ex febre aduenit: Hæc igitur ob ſimilitudinem, caliditatem natiuam cogit, hæc verò coacta,& validior effecta humorẽ coquit, qui phlegmaſiam, ſeu inflammationem parit; & ſic morbum tollit; refrigerantia autem eundem producunt effectum, nam adſtringunt, & denſant; adſtricto autem, & denſato corpore, natiuus, & proprius calor vnitur magis, & hac ratione maior, & validior quàm antea fit. Præterea refrigerantia tollunt partis intemperiem: At intemperie ſublata, partéque ad naturam propriam reducta calor naturalis in ea validior,& potentior quàm antea gignitur, & ſic morbum tollit.

XLVI.

Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ καταπλάσματα; ἢ ὅτι ὡς μᾶλλον αἰσθάνηται; τὰ γὰρ συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων.

Cur mutari cataplaſmata debeant? An vt pleniùs ſentiatur. Solita enim, vt ea, quæ ventriculo mandamus, non ampliùs medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur;ſic etiam hæc fungere ſuo munere nequeunt.

In tumoribus,aut vlceribus,aut aliis,quæ id genus remedij poſtulent, ſolent medici ſubinde mutare cataplaſmata, ita vt cùm horũ genere vno vſi ſunt, altero poſtmodum vtantur. Id autem ea ratione fieri ait Ariſtoteles, vt cataplaſmatũ vis, & facultas à natura magis percipiatur; nam quæ conſueta ſunt minùs percipiuntur, cùm ob conſuetudinem illam adeò ſenſibus familiaria euadant, vt ab eis minimùm aut nihil afficiantur; quemadmodum in iis etiam contingit, quæ per os aſſumuntur; pharmaca enim per os aſſumpta præſertim alterantia, cuiuſmodi ſunt endiuia, lactuca, feniculus, & ſimilia; ſi aſſiduè eis vtamur, minimè pharmaca ampliùs ſunt, hoc eſt corpus noſtrum minimè ampliùs afficiunt quemadmodum pharmaca afficere conſueuerunt: ſed potiùs fiunt cibi,à quibus propriè corpus non alteratur, ſed in eo relictum ſtatu, in quo erat, nutritur ſolùm. Id autem verum etiam eſt in pharmacis leuiter purgantibus, ſeu lenientibus, cùm & illa cibi quodammodo ſint, ſeu mediæ cuiuſdam naturæ inter cibos, & medicamenta, vt pruna, tamarindi, caſſia, manna, roſæ, violæ, & ſimilia; quæ & ideo exigua quantitate non purgant. Sed & vehementiora etiam medicamenta, cuiuſmodi rheobarbarum eſt; & validiora etiamſi exigua quantitate, vel etiam ſubinde aliquantiſper maiori, quiſpiam ſumere aſſueſcat, nec purgationem moliuntur. Quin vel ipſa venenata aſſiduo vſu miteſcere, vetulæ illius Athenienſis exemplo manifeſtum fit, de qua Galenus tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite decimo octauo, quæ à minima cicutæ portione auſpicata, nullo detrimento ad permagnam progreſſa eſt copiam: principio enim paucum exiguitate ipſa deuictum eſt, at conſuetudo naturale reddidit.

XLVII.

Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; ἢ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἴτιον περιττωμάτων πλῆθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἢ κατὰ τροφῆς ὑπερβολὴ, ἢ πόνων ἔνδεια.

Cur cibum imminuere, laborem augere ſalubre eſt? An quia cauſſam ægrotandi excrementorum habet nimietas, quæ tunc certè exultat, cùm aut cibus ſupereſt, aut labor deeſt.

Laudat ſobrietatem, & exercitationem:maximè ad ſanitatem conferre dicens exiguum comedere, & multum laborare: illam autem huius rei optimam rationem affert, quòd morborum cauſſa excrementorum multitudo eſt; hæc autem tunc in corpore gignitur, cùm aut cibi exſuperantia, aut laborum defectus contigerit. Hæc porrò ſententia non ſine diſtinctione debet à nobis accipi;nam vbi exiguum cibi aſſumitur,abeſſe debet exercitatio multa, reſolneret enim plùs quàm par ſit: vnde dicebat Hippocrates 11. aphor. 17. *Vbi fames laborandum non eſt.* Sed accipienda potiùs iuxta aliam Hippocratis ſententiam. *Studium ſanitatis eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.* Sed quomodo diſtinctiùs hæc ſint accipienda,& ab hominibus, quibus tuendæ valetudinis conſilium eſt,vſurpanda,

ex medico

ex medicorum libris de ſalubribus, petendum eſt; Ariſtoteli enim vniuerſalem propoſuiſſe ſententiam ſatis fuit.

XLVIII.

Διὰ τί τὰ φάρμακα καὶ τὰ πικρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ δυσώδη καθαίρει; ἢ ὅτι ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη ἄπεπτά ἐστι; διὸ καὶ τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη· τῷ γὰρ ἄπεπτα εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φάρμακά ἐστιν· καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω, διαφθείρει. ὅσα δὲ, κἂν σμικρὰ δοθῇ, διαφθαρτικά, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλλὰ θανατηφόρα· οὐδ᾽ ὅσα μὴ τῷ ποιῷ καθαίρει, οὐκ ἔστι φάρμακα· καὶ γὰρ αἱ τροφῆς πολλὰ μὲν ταὐτὸ ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἷον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὔπεπτα, καθαίρει· καὶ τούτοις οἷς μὴ εὔπεπτα καθαίρει καὶ τούτους· ἔστι γὰρ ἄλλα ἄλλοις εὔπεπτα καὶ δύσπεπτα· διὸ οὐ πᾶσι ταῦτα φαρμακώδη, ἀλλ᾽ ἐνίοις ἴδια· ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν εἶναι· ὥσπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔξωθεν ἰὸν ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἀλλότρια.

Cur medicamenta, & res amaræ, aut fœdi odoris, magna ex parte purgare poſſint? An quoniam amara quæcunque, maléque olentia concoqui nequeunt: qua de cauſſa medicamenta quoque amara ſunt, atque fœtida. Quòd enim concoctionem nullam ſibi admittunt, mouerèque cum amaritudine poſſunt, hinc medicamenti ſortiuntur naturam. Et ſi iuſto plus data ſint perimeht. Quæ autem necant, etiamſi exigua dentur, hæc non medicamenta, ſed toxica eſſe dicimus. Ne illa quidem medicamenta vocamus, quæ non ſui generis qualitate purgare queant. Sunt enim pleráque in genere cibi, quæ ſi largè ſumantur, facere idem poterunt, ceu lac, oleum, muſtum. Sed hæc omnia, quòd minùs facilè concoquuntur idcirco purgant: nec omnes, ſed aliquos. Sunt enim aliis alia concoctu facilia difficiliáue. Quamobrem non eadem medicamento omnibus ſunt, ſed propria pleríſque comperiuntur. Denique medicamentum non ſolùm concoctionis immune, ſed etiam motus efficiens eſſe debet: ſicut & exercitandi ratio extrinſecus illa quidem, aut intrinſecus accedens, non niſi per motum alienam excernit materiam.

Duo proponit: cur purgent pharmaca, idque abſolutè, quod etiam propoſuit ſuperiùs problemate quadrageſimo tertio; & cur purgent amara, ac fœdi odoris; id verò non abſolutè, ſed vt plurimùm. Hinc autem tollatur contrarietas, quæ huic ſententiæ videtur eſſe, cum ea quæ proponitur eodem quadrageſimo tertio problemate, amara minimè purgare; ibi enim de purgatione ea, quæ abſolutè, & ex formæ ratione, ac ideo ſemper fit, erat ſermo; hic autem de ea quæ non ſemper, & ex ratione formæ, ſed vt plurimùm fit. Vtriúſque autem quæſiti rationem reddit Ariſtoteles dicens, omnia hæc purgare, nimirum & pharmaca, & amara, ac fœdi odoris, quia incoctilia ſunt: hæc enim verba ita accipio tanquam ἀσύνδετον. Sed neceſſe illa vti ſonant proponere, Theodorus enim conuertit vt putauit exponenda: ſonant autem hunc in modum. *An quoniam omnia amara, & fœdi odoris incoctilia ſunt?* patuit autem ſuperiùs, hanc purgatorio medicamento requiri neceſſariò conditionem; non tamen ſola huic actioni ſufficiat, niſi & motricem virtutem habeat coniunctam, quam adiicit mox Ariſtoteles. Porrò concoqui minimè poſſunt amara, & fœdi odoris, quod iterauit idem Ariſtoteles ſectione duodecima problemate vndecimo, quoniam natura, ſingulæque corporis partes aluntur re dulci, & ſuaui; à contrariis autem abhorrent: amara autem quatenus talia, eidem inimica ſunt, nec nutrire poſſunt; quia ſunt ſicca non aliter ac cinis, & puluis; animal autem omne plùs minùs humidum eſt, ſicuti ſcribit Galenus quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite vigeſimo: quòd ſi non libeat verba illa diſiunctim accipere: ſed notam vniuerſalitatis ſubſequenti voci adiungere hoc modo: *Omnia amara, & fœdi odoris incoctilia eſſe*, ſententia quidem vera ſit, ſed altera ex propoſitis quæſtionibus diſſolutione carebit: διὸ καὶ φάρμακα πικρὰ καὶ δυσώδη. *Qua de cauſſa medicamenta quoque amara ſunt.* Proponit medicamenta purgantia eſſe amara, & fœdi odoris, quanquam non omnia, nec neceſſariò; & hac qualitate cum huiuſmodi rerum genere interdum conuenire; vnde conſentaneum videatur hæc etiam cum illis conueni-

re quod purgent; licèt non ſemper, nec neceſſariò; caue tamen putes Ariſtotelem ita argumentari, amara, & fœtida ſunt incoctilia, medicamenta ſunt incoctilia, igitur medicamenta ſunt amara; eſſet enim ſyllogiſmus ex puris affirmatiuis in ſecunda figura; ſed potiùs hoc modo. Omnia medicamenta ſunt incoctilia, quædam incoctilia ſunt amara, igitur quædam medicamenta ſunt amara: quæ etiam conuerti poteſt hoc modo, quædam amara ſunt medicamenta, quod proponebatur: ſi nimirum motricem virtutem habeant adiunctam; nam vt ſubdit, ideo pharmaca ſunt, tum quæ ita dicuntur, tum amara, & fœtida, quæ pharmaca ſunt, quia incoctilia ſunt & motricem virtutem habent, cum qua coniuncta eſt amaritudo; igitur quia pharmaca incoctilia ſunt, & motricem virtutem ſemper habent; ſemper & ex formæ natura purgant, videlicet in ſubiecto apto: amara autem quia vt plurimùm, vt plurimùm etiã purgant. *καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω. Et ſi iuſto plus data ſint.* Alia quædam circa purgantium doctrinam tradit; diſtinguens ea tum à corruptiuis, tum ab iis, quæ propriè purgantia non ſunt, de quibus mox. *οὐδ᾽ ὅσα μὴ τῷ ποιῷ. Ne illa quidem medicamenta vocamus, quæ non ſui generis qualitate.* Quod ſuperiùs tradidit in adducto problemate quadrageſimo ſecundo denuò repetit, purgantia talia eſſe facultate, & qualitate propria, minimè autem aſſumptorum quantitate, cuiuſmodi ſunt lac, oleum, & muſtum: hæc enim quia non ob virtutem, & qualitatem, ſed ob copiam ſolam concoqui non poſſunt, & ſic vnam tantùm conditionem obtinent, eámque per accidens, pharmaca propriè non ſunt; atque ideo non omnes purgant ſine diſcrimine, ſed illos ſolùm, quibus coctilia non ſunt: alia enim aliis coctilia, & incoctilia ſunt, pro naturæ diuerſitate. *ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέπτεσθαι. Denique medicamentum non ſolùm concoctionis immune.* Quæ ſuperiùs enumerata ſunt, lac, oleum & muſtum, ideo non ſunt propriè pharmaca, quanquam purgent aliquando, quoniam deeſt eis quæ requiritur omnino conditio, nimirum quòd corpus moueant: illa enim ideo educunt ſuperfluitates, quoniam cùm maxima copia aſſumuntur, natura onere grauata excernit illa, cum quibus vnà ſuperfluitates educuntur, minimè verò quòd vim in ſe ipſis obtineant mouendi corpus, at quod propriè pharmacum eſt, corpus mouet, & exagitat quemadmodum exercitationes faciunt, ſiue illæ extrinſecus, ſiue intrinſecus proueniant: extrinſecus quemadmodum cùm motus principium ab eo eſt, quod extra nos poſitum eſt, vt nauigatio, equitatio, & vectio in lectica, aut curru: intrinſecus vt cùm principium motus in ipſo animali eſt, vt curſus, & ſaltatio; in his enim omnibus exercitiis corpus mouetur, & per motum euacuatio aliqua contingit. Non eſt tamen intelligendum hanc eſſe eandem euacuationem, qua medicamenta purgant, licèt hæc illam adiuuet, vnde præcipiebat Hippocrates quarto aphoriſmorum decimo quinto, *cùm voles elleborum magis ducere, moue corpus.* Dixerat enim proximo aphoriſmo. *Cùm biberit quis elleborum ad motiones quidem corporum ducere magis, ad ſomnos verò, atque quietem minùs. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus*; ſed ſimilitudinem affert: motus enim, & per ſudores, & per inſenſibilem tranſpirationem educit, quin & in lectica, aut curru nonuullis vomitum ciet. *καὶ τούτοις οἷς μὴ εὔπεπτα, καθαίρει καὶ τούτους. Nec omnes ſed aliquos.* Latina hæc non exprimunt Græca Ariſtotelis, nec ſenſum perficiunt aut complent. Theodorum putârim aliam lectionem fuiſſe ſequutum: ita autem noſtra Latinè ſonant. *Et iis ſanè, quibus minimè coctilia ſunt, hos purgant.*

XLIX.

Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ φυτά; ἢ ὅτι θερμά, καὶ εὔπεπτα· τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά· ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὀσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ ὀσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικά, μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα.

Cur odorata genera tam ſeminum, quàm plantarum, mouere vrinam poſſint? An quia calida, concoctúque facilia ſunt, quo in genere ea collocamus, quæ citant vrinam: horum enim vis inſita calefaciendi, breui extenuatur. Odor quoque nullam corpulentiam gerit: nam & ea, quæ odorem pleniſſimè reddunt, velut allia caliditate ſua mouent vrinam, ſed potiùs vim obtinent tabefaciendi. Semina verò odorata calida eſſe certum eſt.

De odoratis tum ſeminibus, tum plantis, qualia aniſum, feniculus, petroſelinum, & ſimilia inquirit hoc loco; ac docet quare diuretica ſint; hoc eſt vrinas mouendi vires obtineant. Ait autem talia eſſe, quoniam ſunt calida, & concoctu facilia; facilia autem

Digitized by Google

concoctu quà medicamenta, & comparatione eorum, de quibus ſuperioribus problematis actum eſt; quæ ventrem mouebant, quæque incoctilia dicta ſunt: alioquin enim hæc ratione ſiccitatis dura ſunt; & cibis comparata difficilè coquuntur: huiuſmodi igitur, ſunt calida, & concoctu facilia; quæ autem talia ſunt illa facultatem obtinent vrinas ducendi, ſiue, quæ enim facultatem obtinent vrinas mouendi, illa talia ſunt; nam caliditas in ipſis exiſtens citò extenuat materiam, quæ ipſi ſubiicitur; & odor ſimiliter qualitas quædam eſt minimè corpulenta, ſed tenuis; quod dixit Theophraſtus libello de odoribus his verbis. *εὔοσμα μὲν οὖν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν τὰ πεπεμμένα καὶ λεπτὰ καὶ ἥκιστα γεώδη. bene olentia igitur vt ſimpliciter dicam cocta ſunt, tenuia, & minimè terrena.* Hinc fit vt facilè poſſint ſemina, & plantæ illæ ad veſicam permeare, atque in hunc modum caliditas, & odor ea ſunt, quibus mediis hæc diuretica facultas conſiſtit. Patet id magis aliorum exemplo, nam quoniam illa & odorata ſunt, & calida, ideo vrinas mouent, vel potiùs colliquant cùm igitur calida etiam ſint ſemina odorata, ideo diuretica ſunt. Similem de odoratis ſententiam habet Cornelius Celſus libro ſecundo capite trigeſimo primo his verbis. *Vrinam mouent quæcunq; naſcentia in hortu boni odoris ſunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta.* Sciendum autem eſt; quòd hìc de illis diureticis agitur, quæ propriè talia ſunt; nimirum quæ facultate propria ad veſicam deferuntur; de his autem ita Galenus quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite decimo tertio. *Cùm plurimùm mouere vrinam annitimur, non admodum dictis vtendum pharmacis. Sed quæ acriora ſunt, & magis excalfaciunt; dictum ſiquidem ſupra eſt, acre omne eſſe calidum. Eius generis ſunt ſemen apij, petroſelini, feniculi, dauci, agrioſelini, ſmirnij: & ſanè ipſum quoque ſeſeli, & amni, & phu, & meon, & aſaron, & acoron, à quibus ſanguis non extenuatur dumtaxat: ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus atque lac, quod coagulatur, ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato, craſſo verò in ſe ſe coeunte. Si quidem quò facillimè ad ſe attrahant renes, quod in ſanguine aqueum, tenuéque, ac ſeorſum eſt, vtraque hæc conferunt, nempe totius ſanguinis primùm fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat.* De eadem etiam re, & quòd tenuia, ac incidentia, quæ vrinas mouent, eſſe oporteat; ſcribitur ab eodem Galeno quarto eorundem librorum capite decimo nono, & ſexto, capite de thimo, & ab aliis medicinæ auctoribus diffusè vbi de diureticis agunt. Sunt autem alia, quæ vrinas mouent, minimè verò facultate propria id præſtant; & hæc ſunt quæ naturam humidam obtinent, & aquoſitate plena ſunt, cuiuſmodi vina aquoſa Galeno duodecimo methodi capite quarto, & de his egit ſuperiùs Ariſtoteles problemate quadrageſimo primo. *ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης. Horum enim vis inſita calefaciendi breui extenuatur.* Cur Theodorus paſſiuè reddiderit, *λεπτύνει*, non poſſum videre; cùm & verbum actiuè efferatur ab Ariſtotele, & ea ſignificatione mihi quidem aptius appareat ſicuti expoſui; nimirum calorem quem habent eiuſmodi diuretica attenuare materias, quæ eam ob rem ad veſicam promptè feruntur *οἷον σκόροδα, velut allia*, allium calidum eſt, & ſiccum: vrinas autem ducere tum Auctoris libri quarti de ratione victus in acutis particula nonageſima ſententia eſt, tum Galeni ad commentarium illius loci. *Hoc problema ſcribitur iterum ſect. 12. problem. item 12. ac denuò ſectione 20. probl. 16. aliis tamen nonnullis ad finem adiectis quæ ſenſum minimè variant.*

L.

Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ φαῦλα τῶν ἑλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ καὶ ὑγιαζόμενα, ὑγροῖς καὶ μόνοις; ἢ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δέ ἐστιν ὑγρότης ἀλλοτρία, ἣν ἀφαιρεῖν δεῖ· τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα, καὶ στρυφνὰ, τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον ἢ ὑγρόν. τὰ δὲ καθαρὰ, συνεπουλώσεως δεῖται μόνον.

Cur impuris, tetriſque vlceribus, ſiccis, acribus, acerbíſque medicamentis vtendum ſit, puris verò, & saneſcentibus humida tantùm imponantur? An quòd impuris detrahẽdum aliquid eſt, quod non niſi humor eſt alienus, qui adimi debet. Genus autem medicamenti, quod mordax, acre, acerbúmque eſt, id efficere poteſt, & ſiccum magis, quàm humidum. At quæ pura ſunt cicatricem tantùm deſiderant.

Vlcera pura, & ſaneſcentia, diuerſa requirunt medicamenta ab iis, quæ impura, & maligna ſunt; hæc enim requirunt medicamẽta ſicca, acria, & auſtera, illa verò humida ſolùm. Diuerſitatis autem ratio eſt, quoniam ab impuris, & malignis auferre aliquid neceſſe eſt,

nempe

nempe humiditatem alienam, quæ impuritatem,& malignitatem crear; id autem præſtant medicamenta mordacia,acria, & auſtera; hæc enim humiditatem illam abſumunt,& inter hæc id magis præſtant quæ ſunt actu ſicca, quàm quæ humida, ſic enim interpretari poſſumus illa, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον ἢ ὑγρὸν, vel etiam, *& quod eſt ſiccum, magis tale eſt quàm humidum*; & ideo ſicca magis accommodara ſunt huiuſcemodi vlceribus quàm humida: Quæ verò pura vlcera ſunt, & ſaneſcunt, illa ſolummodo egent vt cicatrice obducantur, id autem per humida perficitur, nimirum non adeò ſicca, ac illa; humida enim dicuntur iis comparata quibus in non puris vlceribus vtimur, quæ magis ſicca, & acria ſunt. Alioquin autem cicatricem etiam induci vſu exſiccantium vel tonſoribus ipſis notum: illa enim carnem denſanr, & cuti ſimilem reddunt, quod eſt cicatricem efficere, ſicuti ſcribit Galenus tertio methodi capite quinto. ὑγροῖς δὲ μόνοις. *Puris verò, & ſaneſcentibus humida tantùm.* Sic habent omnes impreſſi, & ita legit Theodorus, ſed antiquus interpres qui reddit, *acutis*, videtur legiſſe δριμέσι, quemadmodum etiam habet Iuſtinianus. Vtraque autem lectio recipi poteſt. Si enim legamus ὑγροῖς καὶ δριμέσι, ſiccitas etiam comprehendetur, non tamen priori æqualis, & fortè intelligitur humiditas actu, & ſiccitas potentiâ, in impuris autem ſiccitas tum actu, tum potentiâ, in illis nimirum vtimur ὑγροῖς καὶ δριμέσι, *humidis, & acribus*, in his autem ξηροῖς δὲ δριμέσι *ſiccis & acribus*.

L I.

Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα λαγνεία; ἢ ὅτι τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπόκρισις, καὶ φύσει ὅμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιροῦσα πολὺ φλεγματῶδες, ὠφελεῖ ἡ συνουσία.

Cur morbis qui contrahuntur à pituita libido immodica proſit. An quòd ſemen genitale excrementi cuiuſdam detractio eſt, ideo naturam præ ſe ferr pituitæ. Quod igitur multum pituitæ concubitus detrahit, iuuare idcirco poteſt.

Quæ hoc loco de Venere proponuntur, atque iterantur ſectione quarta problemate decimo ſeptimo, fuit etiam Hippocratis ſententia libro ſexto Epidemiorum ſect. 5. his verbis: λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νόσων ὠφέλιμον. *Venus morbis, qui à pituita fiunt confert.* Nec tamen Hippocrates rationem aliquam eius rei attulit, qui obſeruationes ſcriberet, non commentaria. Interpretes ad eum locum multa erudirè afferunt, atque ex aliis etiam medicorum libris, quas vtilitates, quibúſque morbis conferat coitus pluribus perſequuntur. Eandem quæſtionem pertractauit etiam fuſiſſimè Marſilius Cagnatus vir multæ lectionis,& inſignis doctrinæ variarum obſeruationum libro primo. Nobis eorum nulla ſunt ad hunc locum afferenda, quibus ſatis eſt Ariſtotelis ſenſa, & verba explicare. In primis igitur illud animaduertendum, Theodorum malè feciſſe qui λαγνείαν verterit *libidinem immoderatam*, ſicuti obſeruauit doctiſſimus, & clariſſimus Hieronymus Mercurialis variarum lectionum libro ſecundo capite decimo quinto. Etſi enim ex Suidæ, & Heſychij teſtimonio obſcœnitas quædam,& turpitudo illi voci maior ineſſe appareat, quàm in concubitus voce ſimpliciter agnoſcatur, id non ſemper ita eſt; ac ex eiſdem Ariſtotelis verbis, quæ ad finem problematis ita leguntur, ὠφελεῖ ἡ συνουσία, liquidò conſtat, nihil aliud, τὸ λαγνεία, ſignificare hoc loco, quàm τὸ συνουσία, hoc eſt *coitum*. Sed & ſenſui repugnat illa interpretatio; immoderata enim libido, nedum proſit morbis à pituita, quicunque illi ſint, ſed nocumento eſt; debilitat enim calorem natiuum, refrigerat, & quod caput eſt, humectat; cùm vtilitas coitus ſit ab exſiccatione vt apparebit, humectat autem per accidens: quippe impedita coctione, multiplicat cruditates, & excrementitios humores in ſingulis corporis partibus adauget. Ariſtotelis igitur ſententia de moderato Veneris vſu, & in quibus illam vires ferre valcant accipienda eſt; ſicuti etiam ad Hippocratis locum adductum interpretes,& Galenus in primis admonuerunt. Hanc igitur, atque in hunc modum prodeſſe ideo tradit Ariſtoteles, quoniam ſemen eſt excrementi ſeceſſio, hoc eſt, pars quædam, & excrementum vtilis alimenti, & potiùs pituitæ, quàm alij excremento natura ſimile, quæ verba ipſius ſeminis naturam continent, de qua cùm exquiſitè pertractauerit libro primo de generatione animalium capite decimo ſeptimo, nullius meliùs quàm eiuſdem Ariſtotelis verbis, quæ ibi leguntur, hic locus explicetur. Ille igitur cùm ibi probaſſet ſemen neque eſſe partem ſecundùm naturam, neque alimentum, neque colliquamentum, excrementum eſſe concludit, his verbis. *Excrementum igitur eſſe neceſſe eſt. At omne excrementum aut ali-*

menti inutilis eſt, aut vtilis: inutile dico à quo nihil præterea natura ſuppeditatur, ſed quo plus inſumitur, eo magis malè afficitur natura; vtile quod contrario modo ſe habet: tale autem excrementum illud non eſſe ex eo conſtat, quòd ijs, qui vel ætate, vel morbo peſſimè ſe habent, genus hoc excrementi plurimùm ineſt, ſemen minimè: aut enim nullum omnino, aut non prolificum propter inutilis ac morbidi excrementi permiſtionem; ergo vtilis excrementi pars aliqua ſemen eſt. Vtiliſſimum autem quod vltimum eſt, & ex quo iam vnumquódque gignitur membrum: eſt enim tum prius tum poſterius. Primi igitur alimenti excrementum pituita eſt, & ſi quid aliud eiuſmodi eſt; pituita enim alimenti vtilis excrementum eſt. cuius rei iudicium quod permiſtum cum cibo puro alere poteſt, & labore abſumitur. Vltimum autem paruum admodum ex plurimo relinquitur alimento. Hæc ibi Ariſtoteles, quæ etiam ad ſeminis naturam pertinentia iterauit alibi, ſicuti capite ſequenti, vbi addidit eſſe excrementum alimenti ſanguinei, quod vltimum in membra digeritur. Ex his autem patere liquidò poteſt, tum quomodo ſemen Ariſtoteli ſit excrementum, aut excrementi ſeceſſio, vt hic dicitur, & ſectione quarta problemate vigeſimo ſecundo, aut pars excrementi vtilis, ſeu ſanguinei, aut vltimi; quæ omnia idem ſunt: nomine enim excrementi, bona, & vſui apta intelliguntur; tum etiam quomodo pituitæ dicatur natura ſimile; cùm altera primi, altera extremi alimenti ſit excrementum. Quum igitur pituita in corpore redundat, aut præ multitudine morbum facit, ſi multum illius materiæ vſu veneris detrahatur, cur non plurimùm iuuentur ægrotantes? detrahi autem non ſolùm putàtim ex effuſione tantillæ illius materiæ, quæ in coitu emittitur; quota enim pars? ſed multò magis, merito exſiccationis, reſolutionis, & abſumptionis eiuſdem materiæ pituitoſæ, quæ contingit ob motum, & calorem excitatum beneficio concubitus. Hæc autem problematis verba libentiùs reddiderim ſicuti purè ſonant, quàm quomodo conuertit Theodorus, exprimere enim mihi rem aptiùs videntur hunc in modum. *Semen genitale eſt excrementi ſeceſſio, & natura ſimile pituitæ, quare quod pituitoſa multa auferat concubitus, ideo iuuat.* Non celarim lectorem in margine Iuſtinianæi codicis ad initium problematis in illis ἡ ἐπὶ τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπόκρισις, ſequi pro his duobus poſtremis hæc, φλέγμα περιττώματος, ſi inde fortè quiſpiam meliorem aliquem ſenſum eliciat.

L I I.

Πότερον δεῖ τροφὴν προσφέρειν ἀρχομένων βέλτιον ἢ ὕστερον; ἢ ἀρχομένων, ὅπως μὴ προεξηνθηκότι ἡ φλεγμασία ἐπιπέσῃ; ἢ δεῖ ἀπισχναντέον εὐθύς, ἢ οὕτω προσοιστέον ἀναλαμβάνειν, χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι· πραότερα γὰρ καὶ λειότερα, καὶ εὐτηκτότερα καὶ ἐνδέξασθαι τὴν τροφὴν ἐκ τούτων ῥᾴδιον ἔστιν ἀσθενεῖ σώματι· οὐ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ δεῖ πεφθῆναι τὰ σιτία πρῶτον, διαχυθεῖσαν τι καὶ θερμανθεῖσαν μετὰ πόνου τοῦ σώματος ταῦτα πέπονθε.

Vtrum ergo inter initia mali cibum afferre meliùs ſit, an poſt? An inter initia, ne iam penitus debilitato febris occurſet. Igitur vel extenuandum protinus eſt, vel ita alendum. Sorbitionibus primùm recreandum: hæ nanque mitiores, leniores, colliquabilioréſque ſunt, & alimentum hinc capere infirmum corpus expeditius poteſt. Nihil enim cibum in ventriculo reſolui, perferueréque ante oportet: quod non niſi labore cubantis fieri poteſt.

De quantitate alimenti, quam pro temporum ratione ægrotis exhibere par eſt, agitur in præſenti problemate; nam cùm medici nõnulli eſſent, qui in omnium morborum initio victum nimiùm tenuem, aut inediam imperarent, è quorum genere erant Galeni temporibus diatritarij appellati, à Theſſalo ante nonnulla tempora originem ducentes: aduersùs quos idem Galenus pluribus in locis inuehitur; alij verò qui & carnium, & vini copia eos aſſiduè replerent, quorum mentionem facit Galenus commentario primo in primum librum Hippocratis de ratione victus in acutis; ideo Ariſtoteles proponit ſententiam ſuam, affirmárque meliùs eſſe initio morbi cibum offerre, quàm inedia vti; idque ob eam rationem, ne morbo procedente huius vigor, ſeu excandéſcentia, aut æſtuatio (calidus enim ponitur morbus, & de febribus potiſſimùm ſermo eſt) ægro occurrat inedia confecto, cúmque de medio tollat. *ἢ δεῖ ἀπισχναντέον εὐθύς. Igitur vel extenuandum protinus eſt.* Protinus, hoc eſt in morbi initio extenuandus victus eſt; non enim ea copia exhibendus, qua ante morbum, & ſanitatis tempore exhibebatur; non tamen omnino tollendus eſt, ſed offerendus eo qui ſequitur modo: ſic enim partem hanc, quæ diſiunctiuas illas particulas continet ex-

pono, tanquam nimirum verba illa, ἢ ὥστε προσοίσειν, veluti coarctario quædam ſint eorum quæ dicta ſunt. Dixerat enim ob allatam rationem, ſtatim ab initio eſſe cibum offerendum: quare ſubdit: Igitur vel ſummatim, & vniuersè ſcias eſſe tibi victum extenuandum ab eo more, quo æger antea vti conſueuerat, non tamen vtendum inedia omnino, vel magis diſtinctè & per partes, eo modo cibum offeres, quo deinceps exponam. ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι. *Sorbitionibus primùm recreandum.* Quo genere cibi vtendum ſit initio morbi docet, nimirum liquidis, & lenibus, quales ſorbitiones ſunt; illinc enim faciliùs, & minori cum labore nutrimentum ægris ſuppeditatur; huiuſmodi autem neceſſe eſt primos cibos eſſe, qui nimirum primùm ſeu initio morbi ægrotis offeruntur: πρῶτα enim, non πρῶτον lego; ſic enim habet Iuſtinianus, & legiſſe videtur antiquus interpres: huiuſmodi igitur neceſſe eſt cibos eſſe, qui eo tempore ægris offeruntur, vt in ſtomacho non patiantur, nec diffundi à calore præ craſſitie, aut ſoliditate opus habeant: nec etiam in ventriculo ferueant, hoc eſt vno verbo, qui minima coctionis opera egeant: cum labore enim hæc omnia circa corpus contingunt, at ægrotantis corpus minimo indiget labore. Hæc autem poſtrema aliter expoſuimus, quàm reddiderit Theodorus, cuius verba Latina cum Græcis nihil omnino conſonare videntur. Ita verò quæ in excuſis modò habemus, Latinè ſonant. *Non enim in ventriculo pati primos cibos oportet, diffundi, & excalfieri, cum labore enim hæc corpus patitur.* In impreſſis codicibus tum Aldinis, tum Baſilienſibus coniunctum eſt hoc problema ſuperiori, tanquam pars illius ſit: ſed & ſententia diuerſa apparet, & tum antiquus Interpres, tum etiam Theodorus nouum cōſtituunt problema à ſuperiori diſtinctum; quorum virorum iudicium nos ſequuti ſumus, atque initio ſtatim problematis excudendum curauimus non πέπεπται γὰρ, vt impreſſi illi habebant, ſed πέπεπται δὲ, vt etiam reponit Iuſtinianus. Porrò de problematis huius materia, & cibi quantitate pro vario morbi tempore variè exhibenda pluribus pertractauit Hippocrates libro primo aphoriſmorum à quarto aphoriſmo per nonnullos ſubſequentes, & ibi ad ſatietatem Interpretes.

LIII.

Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον σημεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὔρησιν, εἰ ἤδη πέπεπται, ἢ μὴ μᾶλλον ἢ συνεχῶς οὐροῦντα; ἢ διότι σημεῖον μέν τι πεπέφθαι, ἐὰν ᾖ πυρρόν; τοῦτο δὲ γίνεται μᾶλλον διαλαμβάνουσιν· ἢ διό τι ἔνοπτον γίνεται ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν, χρόας ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορᾶται· ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ, τὰ χρώματα· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου, καὶ τῶν ῥανίδων, καὶ ἐπὶ τῶν δακρύων, τῶν ἐπὶ τῶν βλεφάροις. συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιεμένου, γίνεται πλεῖον· διασπώμενον δὲ, δέχεται μᾶλλον. ὥστε κἂν ᾖ αὐτὸ τοιοῦτον ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλάσεως γινομένης, καὶ ἔνοπτρον ἔνοπτον διὰ τὴν διαίρεσιν.

Cur intuendum vrinam, an concocta ſit nec ne, profluuio intercepto mingendi potiùs quàm perpetuo? An quòd ſignum concoctionis vrina exhibet rufa, quod quidem meliùs intercepto profluuio deprætenditur. Genus enim quódque humoris, ſuum colorem pleniùs oſtendit cùm exiguum eſt, quàm cùm multum, nam in multo figuræ, in exiguo colores conſpectiores ſenſui obuiant: quod etiam in rore, ſanguine, lacrimáque palpebris adhærente pateſcet. Vrina igitur ſi continuè dimittatur, copioſior redundabit: ſin intercipiatur, index ſui coloris certior erit. Quòd ſi iam ex concoctione colorem traxit eiuſmodi, talis profectò apparere etiam ampliùs poteſt, cùm lumen ſe refringat, & tanquã ſpeculum fiat, propter intermiſſionem profluuij.

Obſeruationem proponit hoc loco Ariſtoteles, adhibendam in vrinarum inſpectione, vt quæ ex illis petuntur coctionis ſigna, meliùs, & certiùs habeantur. Eſt autem illa, vrinam inſpiciendam eſſe intercepta potiùs mictione, quàm continenter mingentem, ſeu intercepto potiùs mingendi profluuio, quàm perpetuo, vt vertit Theodorus; hoc eſt potiùs in modica, quàm in multa quantitate: ita enim hæc his verbis admodum obſcura ſententia, ex aliis, quæ in problemate ponuntur, exponenda videtur. Ratio autem eſt, quoniam cùm inter alia ex vrinæ colore coctionis ſigna deprætendantur; hic autem rufus color ſit, πυῤῥὸς, vt hoc loco ab Ariſtotele ponitur (à Galeno enim libro primo de criſibus capite duodecimo in viro perfectæ ætatis ponitur ſubrufus, aut ſubflauus ὑποπυῤῥὸς, & ὑπόξανθος) hæc autem res magis vſuueniat, meliúſque nobis ſuccedat exigua quantitate vrinam in-

ſpicientibus,

ſpicientibus, quàm multam,modica potiùs, quàm multa erit illa inſpicienda : huius autem rei, ex rufo nimirum colore in vrina, meliùs haberi coctionis ſigna, ſi exigua, quàm ſi multa quantitate aſpiciatur, rationem nullam reddit, ſi problematis ſcripturam ſequimur, quæ habetur in vulgatis Græcis codicibus : ſtatim enim aliam ſubdit rationem ad id oſtendendum, quod in problemate propoſitum primo eſt, appoſita conſuera particula, ἢ, an: at ſi ſequimur Theodoti tralationem, qui particulam hanc non agnoſcit, ratio redditur non quidem particularis de colore rufo, ſed generaliter de omni colore, magis videlicet eum apparere in humore exiguo, quàm in multo; verùm id fortaſſe haud multùm intersit, & in idem res cadit: ſi enim noua ratio eſt, non differt à priori, ſed eadem eſt pluribus explicata, & prior omnino ex hoc confirmatur. Illud potiùs conſideratione dignum, cur quam vult exigua quantitate accipi, & intelligi vrinam; illam dicat intercipiendam eſſe, nec perpetuò aut continenter,ſemel, inquam, totam mingendam,ſed pluribus vaſculis repetitis vicibus excipiendam, ne multa ſit: quid enim ſi qui mingit, non multa mingit, an & eo tempore intercipienda mictio? An intelligit diuidendam mictionem ſi multa ſit? verùm quando ei libuit paucitatem, & copiam vrinæ illis verbis exponere, quæ diuiſionem, ſeparationem, & diſtractionem ſignificant; ſunt enim ἀπολαμβάνοντα, διαλαμβάνοντων, διασπώμενον, διαίρεσιν, rationem explicemus quæ ſequitur, ſiue illa ſit noua ratio,ſiue prioris confirmatio. Eſt, autem eadem propoſita tertio libro Meteorologicorum ad initium his verbis. *Quod igitur viſus reflectitur ſicut & ab aqua, ſic & ab aere,& omnibus habentibus ſuperficiem planam, ex iis, quæ circa viſum oſtenſa ſunt, oportet accipere fidem, & propter quid ſpeculorum in quibuſdam quidem non ſolùm colores; ſed etiam figuræ apparent, in quibuſdam autem colores ſolùm. Talia autem ſunt ſpeculorum quæcunq; parua ſunt, & nullam ſenſibilem habent diuiſionem. In his enim impoßibile eſt figuram apparere, quandoquidem videbitur eſſe diuiſibilis, omnis enim figura ſimul videtur figura eſſe, & diuiſionem habere omniquàque; quoniam autem aliquid appareat neceſſe eſt, figura autem non poteſt, relinquitur colorem ſolum apparere.* Hæc tertio Meteorologicorum Ariſtoteles,quibus probatur ratione,quod hîc inductione,aut exemplis,in humore multo figuras,in exiguo colores ſolùm conſpici : humores enim,ſeu ſpecula,quæ ita parua ſunt vt ſenſilem diuiſionem nullam recipiant,nec ſenſu diuidua ſint;dicimus autem ſenſu quoniam re vera diuidua ſunt, ſola enim Democriti atomus indiuidua, at ſenſus non quatenus talia illa percipit : in talibus, inquam, non apparent figuræ, omnis enim figura, quatenus figura appræhenditur,eſt ſenſu diuiſibilis,quia termino, aut terminis circumſcripta; at humor ille, aut ſpeculum ad ſenſum non eſt diuiſibile,non igitur in illo percipi poſſit figura. De colore autem non ita res eſt; ille enim, etſi in magnitudine ſit, & quantitatem habeat, vt indiuiduus tamen, quomodo ſpeculum in quo apparet conſpici poteſt, quod figuræ non conuenit, quæ vt re vera magnitudine eſt prædita, ita figuram eſſe niſi quantam non cernimus; quæ ſententia eſt Franciſci Vicomercati in commentariis ad locum Ariſtotelis adductum pluribus explicata. Hoc autem loco Ariſtoteles probat eam inductione, aut exemplis exiguorum humorum generibus nonnullis in medium adductis, nam & ros, ſeu roris guttæ, ſtillæ aquæ, & lachrymæ ex palpebris decidentes huiuſmodi ſunt, in illis enim colores, minimè autem figuras, præ exiguitate, inſpicimus. Si igitur color apparet in pauca vrina, & nos pro coctione dignoſcenda colorem inſpicimus, pauca ſanè erit nobis inſpicienda, in multa enim, vt appareant figuræ, color non ita perfectè apparebit,quòd illius multitudo, & profunditas verum colorem impedire poſſit, vt coniicere etiam licet ex iis, quæ habet idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite primo, vbi cauſſam reddebat oculorum coloris varietatis,his verbis. *Itaque qui multum humoris continent nigri ſunt, quoniam humoris copia tranſpici ſatis non poteſt cæſij, qui parum habent humoris, vt in mari etiam cernitur: etenim quantum eius ſatis tranſpicitur cæſium apparet: quantum minus, aquinum,quantum præ gurgite alto non præfinitur, id opacat: Et nigrum, aut cæruleum ſentitur.* Poſſit igitur in vrina ſimiliter verum colorem copia obſcurare. συνεχῶς μὲν ἂν ἀφιέμενον, *Vrina igitur ſi continuè dimittatur.* Colligit quæ dicta ſunt; ſi itaque vrina continenter, & abſque interruptione vlla dimittatur, plurima fit, in eáque ex conſequenti bene figuræ; ſi autem diſtrahatur, & diuellatur, recipit magis, hoc eſt magis apta, & accõmodata redditur ad patiendum, & recipiendum, nimirum ea quæ à natura in ipſa imprimuntur, quæ in præſentia ſunt colores coctionem oſtendentes. Vrina igitur quanquam cocta iam ſit; fueritque per coctionem talis iam reddita,qualem neceſſe eſt eſſe, apparebit tamen magis talis beneficio reflexionis : quæ eſt ratio, quam adduxit Philoſophus libro tertio Meteorologicorum,fiétque certius,& verius ſpeculum, ſi exigua quantitate accipiatur,ſeu ob diuiſionem, vel interceptionem ipſius vrinæ vt loquitur Ariſtoteles : legendum

enim τὴν διαίρεσιν, vt habet Iuſtinianus, & legiſſe videtur Theodotus cùm impreſſi habeant αἵρεσιν. Peccaſſe autem Theodorum in problematis propoſitione exprimenda mihi ſuſpicio eſt, cùm illam ita conuertit. *Cur intuendum vrinam an concocta*, & reliqua, quæ in ipſius verſione leguntur; quibus proponi intelligit Theodorus intuendum vrinam an ſit cocta nec ne;at ex illis quæ ſunt ad finem problematis, cùm dicta colligit; apparet poſuiſſe Ariſtotelem vrinam coctam iam eſſe, cùm ſcribit. *Quare etiam ſi ipſa, vrina, talis iam per concoctionem ſit: apparebit etiam magis*, & reliqua. Igitur hæc ita potiùs conuertenda ſunt. *Cur conſiderare ea quæ ad vrinam pertinent ſigna oportet, diuidendo, ſeu intercipiendo, aut cohibendo mictionem, ſi iam cocta eſt* (nimirum cùm iam cocta, aut ſi iam cocta eſt vrina, aut cùm iam facta coctio; vtróque enim modo interpreteris licet τὸ πέψιν, in idémque redit ſenſus) *minimè verò, aut magis quàm continenter mingentem?* Quod igitur quærit Ariſtoteles illud eſt, quare ex vrinis ſigna petenda ſint; aſpiciendo ipſas penes quantitatem diſtractas, minimè verò continenter emiſſas, id eſt in exigua, non in multa quantitate, quando hæc eſt interpretatio; cum quo tamen hoc coniungi neceſſe eſt, vt quæ modica dicitur aſpicienda vrina, illa tamen ſit cocta, hoc eſt rufa, tantúmque temporis interfuerit, quantum ad coctionem perficiendam eſt neceſſarium; aliter enim ex ea fruſtra ſigna peterentur; quòd ſi id adſit, tunc etiam in illius inſpectione obſeruanda quantitas eſt, vt ſignum hoc ex colore certius, & fidelius nobis appareat; non proponitur igitur ab Ariſtotele problematis finis inſpiciendam eſſe vrinam, an cocta ſit nec ne intercepto potiùs mingendi profluuio; & reliqua vt vertit Theodorus; ſed petenda ſigna ex vrinis, inſpiciendo ipſas, diuidentem potiùs quàm continenter mingentem; cùm tamen illæ coctæ iam ſint; non vult enim aliter inſpici, & hanc omnino in eis requirit conditionē, qua poſita, vt certius appareat ſignum quantitatem ſcribit obſeruandam. Porrò autem quoniam non ſolùm hæc, quæ ad initium ſunt, ſed alia præterea nimia libertate tranſtulit Theodotus, neceſſarium putaui cum fide totum problema ita conuertere. *Cur conſiderare ea, quæ ad vrinam pertinent ſigna oportet, intercipiendo mictionem ſi iam coctio facta eſt, potiùs quàm continenter mingendo? An quoniam ſignum eſt concoctam eſſe ſi rufa ſit: id autem magis contingit ſi diuidatur. An quoniam conſpicuum ſit magis colore humidum omne, paucum, quàm multum exiſtens: in multo enim humido figuræ videntur, in paruo autem colores, quemadmodum, & in rore, & ſtillis, & in lachrymis palpebrarum, continuè igitur emiſſa vrina, fit plus: diſtracta autem ſuſcipit magis. Quare etiam ſi ipſa talis iam fuerit ob coctionem, apparebit etiam magis facta reflexione, & ſpeculo conſpicua ob diuiſionem.* In his tamen poſtremis verbis Iuſtinianus expungit vocem ἔνοπτον, vt τὸ ἐνόπτρῳ ab eodem præcedente participio, γινομένης, ſit aptum; nimirum ita Latinè: *facta reflexione, & ſpeculo ob diuiſionem.*

L I V.

Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγιείαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ὁ εὔπνους (διὸ καὶ ἡ θάλασσα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι καὶ ἀεὶ οὕτως ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθύς ποι ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει, καὶ μὴ ἠρεμεῖν. τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπει, ὥσπερ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον· σηπόμενον δὲ, νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὶν ἢ διαφθαρῆναι χωρίζεται. τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ εἰ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν (συνίσταται γὰρ ἡ σάρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται· ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτὰ, τῶν ἑφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτα ἀγαγεῖν. ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥᾴδιον.

Quam ob cauſſam corpus, cui ſecundam conciliamus valetudinem, non denſum, ſed rarum reddendum ſit? An vt vrbs, locúſque quicúnque ſalubris eſt, qui placidè aſpiratur: quapropter, & mare quoque ſalubre eſt: ita etiam corpus, quod ſpiratius eſt, ſanitati opportunius conſtat. Aut enim nullum recrementum exiſtet; aut, quod extiterit quamprimùm excernatur danda opera eſt; corpúſque eſt ſemper ita regendum, vt ſimul atque excrementum admiſit, habeat qua parte illud excernat; ſitq; motui deditum non quieti. Quod enim manet; putreſcit modo aquæ immotæ, putreſcens verò

morbum committit: at quod excernitur, ante quàm vitietur decedit. Hoc igitur vt corpore denſo nunquam contingit (fit enim prope vt inuiſibilia foramina claudantur) ſic raro, ſolutoq; accidat neceſſe eſt. Quam ob rem in Sole, nudo corpore minimè ambulandum eſt: ſpiſſatur etenim caro, & coaleſcit, corpúſque parte interiore humidius redditur: quantum enim humoris reſidet abolетur: quantum inteſtinum eſt manet intactum. Qua ratione quoque carnes aſſæ elixis humidiores ſunt. Nec pectore quidem nudo ambulandum eſt: ita enim vis Solis corporis optimè parti conditæ adimet, quæ nulla egeat demptione, ſed inferna potiùs eam deſiderant. Inde igitur. vt è remoto non niſi cum labore ſudor educitur, hinc facilè ob loci opportunitatem digeri poteſt.

De rato, & denſo corporis habitu, quod ad vitam in ſanitate degendam pertinet, tractat hoc in loco Ariſtoteles eos comparans inter ſe; præfert autem rarum denſo, ídque adeò ratione locorum, & vrbium; quemadmodum enim ratione ſanitatis loca, & vrbes præferendæ ſunt, quas εὔπνους dicit, Theodorus autem vertit, *quæ placidè aſpirant*, nimirum quæ perflabiles ſunt, ventiſque ſalubribus expoſitæ, cuiuſmodi ſunt in apertis locis ſitæ, non in conuallibus, nec montibus occluſæ; ita ſalubrius etiam corpus exiſtimari debet, quod magis perflatur, & perſpirationi magis patet, cuius nimirum foramina, & corporis meatus, ac viæ laxa ſunt, vt mox oſtendit. Tale autem corpus ſimiliter vt loca dicitur ab Ariſtotele εὔπνοον, licèt Theodorus variato termino, hîc dicat, ſpiratius eſt, ſuperiùs autem, placidè aſpiratur. Addit autem hac ſalubrium locorum, qui memorati ſunt occaſione Ariſtoteles; hinc fieri vt mare maximè ſalubre ſit, quippe maximè apertum, ventiſque peruium. Verùm de ſalubri locorum ſitu fuſiùs Hippocrates in libro de aëre, aquis & locis. ἢ γὰρ ἢ μὴ. *Aut enim nullum recrementum.* Probat quod propoſuerat, præferendum habitum rarum denſo, ratione ducta ab eodem fundamento, quo locorum ſalubritatem inſinuauerat, in hunc modum: quod magis eſt perflabile hoc ſalubrius eſt, rarum eſt magis perflabile, rarum igitur ſalubrius eſt. Minorem propoſitionem confirmat; illa enim ſalubriora ſunt corpora in quibus, vel non exiſtunt excrementa, vel quàm primùm excernuntur, quæque mouentur, non autem quieſcunt; quæ enim quieſcunt illa putrefiunt, vt patet aquæ immotæ exemplo; putreſcentia autem morbum faciunt; in illis autem, quæ bene perflantur, excrementa vel non exiſtunt; vel excernuntur antequam morbum faciant; Itidem in iis, quæ mouentur, motus enim excrementis, eorúmve putrefactioni locum non concedit; fit igitur, vt quæ bene perflantur, ſalubriora ſint: tum minorem ſubdit, ratus habitus perflatur, non perflatur denſus, nam in denſo obturati meatus ſunt, per quos perflatio fit, in raro autem aperti, & laxi, rara igitur ſalubriora. Hippocrates, cuius doctrinam ſicuti in aliis Galenus ſecutus eſt, de corporis habitu ſeu textura, aut ſalubri, aut inſalubri, aut rara, aut denſa, non ſimpliciter, & ſine diſtinctione loquutus eſt; ſed iuxta lædentium cauſſarum varietatem, prout illæ aut internæ, aut externæ ſunt, tum rarum denſo, tum denſum raro anteponendum duxit; ſimpliciter autem moderatum corpus cæteris præferendum; tale autem neque rarum, neque denſum dici debere, ſunt autem verba in libello de optima noſtri corporis conſtitutione hæc. *Quæ moderato duriora ſunt, ab omnibus quidem exterioribus cauſſis; molliora verò ab interioribus: pari modo, & quæ denſiora ab extrinſecis, quæ rariora ab intrinſecis, difficilius læduntur. Quæ enim ab Hippocrate in libro de alimento ſcripta ſunt, raritatem ſcilicet corporis, quibus plura perſpirationis cauſſa per cutim feruntur ſalubriorem: quibus pauciora, morboſiorem: dicta ab eo ſunt de alimenti ipſius excrementis, quæ ad ſanitatem, aut morbum pertinent. Non enim ſalubria ſimpliciter, aut morboſa corpora in eo libro ſibi inueſtiganda propoſuit: ſed de commodis omnibus, atque incommodis ſcripturus quæ ab alimento proueniunt; non abs re de ſalubribus, atque morboſis corporibus, quatenus ad ipſorum alimentorum excrementa attinet, meminit. Etenim ſi ad excrementa reſpicias, rariora corpora ſalubriora ſunt, denſiora verò morboſiora: rurſuſq; rariora à cunctis externis cauſſis faciliùs affici, denſiora difficiliùs, poſſunt. Quam ob rem præter alia bona moderatum corpus neque rarum, aut denſum dici debet, ſed ſicuti inter alios, ſic quoque inter hos exceſſus medium conſtituendum eſt. Excedentium verò vtrumque; aliqua in re plus poſſe videtur; denſius nanque à cauſſis externis, rarius verò ab internis minùs læditur: quod autem ab vtraque cauſſa tutum omnino, illæſumq; ſit, deprahendi non poteſt; quod verò medium inter exſuperantias omnes poßidet, mediocriter reſiſtit: idémque inter vniuerſa corpora*

ſaluberrimum cenſemus. Hæc Galenus, locus autem Hippocratis, quem citat Galenus ſcriptus eſt in libro de alimento commentario quarto iuxta Galeni diuiſionem his verbis Raſario interprete. *Raritas corporis ad tranſpirationem, quibus plus fertur ſalubrius, quibus minùs morboſius. Denſitas corporis ad tranſpirationem, quibus minus aufertur morboſum. Qui probè perſpirant, imbecilliores, & ſaniores, & facilè conualeſcunt, qui malè perſpirant prius quàm ægrotent robuſtiores ſunt. Cùm verò in morbum inciderunt, difficiliùs ſaneſcunt. Hæc autem & toti, & parti.* Hæc Hippocrates, ad quæ præter ea quæ adducta ſunt ex libro de optima noſtri corporis conſtitutione, licet etiam ea videre quæ in commentariis, aut commentariorum fragmentis quæ ſuperfuerunt ſcripſit idem Galenus. *διὸ καὶ οὐ δεῖ. Quam ob rem in Sole.* Corollarium inſert. Quādo rarus corporis habitus ſalubrior eſt, quàm denſus, nudo corpore in Sole minimè ambulandum eſt; caro enim ex ea re vehementer ſpiſſatur, & coaleſcit, durúſque, & denſus inde habitus euadit, corpus autem humidius fit; nimirum partes interiores; exteriores autem è contrario: nam cute denſata, & exſiccata vi caloris, atque ideo occluſa, humidum quod eſt in partibus quæ magis receſſerunt, manet & ſeruatur: quod autem in partibus reſidet in ſuperficie poſitis, illud abolerur, ſicuti contingit in carnibus, quæ igni aſſantur; illæ enim partibus internis humidiores, externis autem ſicciores ſunt; quam rem pluribus tradit libro quarto meteorologicorum; ſiccitas autem hæc in partibus exterioribus ſicuti vitioſa eſt ob rationem dictam, ſic praua etiam, & noxia humiditas illa in interioribus; quippe quæ extranea ſit, cùm non fiat ibidem ventilatio; nec perſpiret corpus, cuius ſaluti neceſſaria res eſt, adeóque vitietur humiditas illa interna, vnde morbi occurrunt. *Quantum enim humoris reſidet.* Supplendum, in ſuperficie aut ſimili voce, Græcè enim *τὸ δ' ἐπιπολῆς*: quòd ſi putauerit fortè Theodorus, verbo reſidet, ſuperficiem, vel exteriorem partem intelligi, exempla quæterem ex Latinis auctoribus. *οὐ γὰρ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα. Nec pectore quidem nudo ambulandum.* Quod de toto corpore in corollario modò dixit, particulatim in præſentia de pectore tradit; nudo pectore haud eſſe in Sole ambulandum; Ratio autem quanquam eodem fundamento conſiſtit, diſtinctiùs tamen proponitur, nam ſi partes illæ corporis, quæ bene fabricatæ, ac temperatæ ſunt, cuiuſmodi nunc cutaneas, & externas pectoris ponimus, Soli exponantur; ſanè ab ijs partibus ablationem molietur quibus auferri non conuenit, nimirum ab exterioribus; tollendum autem potiùs ab interioribus eſt, quæ pluribus ſcatent humiditatibus; ex his enim, quæ in ſuperficie ſunt, facile eſt, quia ſunt ad manum ſudorem elicere, adeóque cùm ſæpe eliciatur non indigent euacuatione, ex interioribus autem receſſibus fieri id non poteſt niſi difficiliùs, & cum labore; adeóque rariùs cùm contingat, euacuatione rariùs fruuntur; atque ideo ipſa magis, illas quàm has indigere exiſtimandum; Sol autem eiúſque calor contrario modo operatur: ipſi igitur tegenda pectora ſunt. *διὰ τὸ εὐόχετον. Ob loci opportunitatem digeri poteſt*, meliùs, educi.

L V.

Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτλοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; ἢ ὅτι τὰ χίμετλα δι' ὑπερβολὴν γίγνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρὸν, συνίστησι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμὸν, ἐκπνευματοῖ, καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῷ πνεύματι ἀραιοῦν τὴν σάρκα.

Quam ob cauſſam pernionibus, & ambuſtis frigore, tam aqua frigida, quàm calida proſit? An quoniam genus id vitij ex nimio humore conſiſtit: frigida igitur humorem reſtringit, atque exaſperat, calida in ſpiritum vertit, carnémque elaxans, libertatem efflandi præbet ſpiritui.

Perniones, qua voce Græcorum *χίμετλα* reddunt, vlcera ſunt, aut inflammationes vlceroſæ, teſte Polluce, quæ in hyeme ob frigoris vim contingunt in manibus, & pedibus, præſertim puerorum: quod habemus etiam à Paulo Ægineta libro tertio capite ſeptuageſimo nono, qui caput inſcribit de pernionibus euenientibus in plantis pedum, & calcaneis, & poſtmodum ait illos eſſe vlceroſas diſpoſitiones, quæ fiunt circa digitos manuum, & pedum tempore hyemis. Hæc igitur affectio quare tum à calida, tum à frigida aqua iuuetur oſtendit Ariſtoteles; rationem autem reddit depromptam ex cauſſis, vnde affectio, aut vlcera illa fiant. Sunt autem cauſſæ excedens humiditas; vnde & in illis corporibus ſæpius fiunt, quæ humiditate multa redundant, ſicuti ratione ætatis in pueris, vt dictū eſt; præ hyberno enim frigore admodum retuſo natiuo calore in partibus illis à corde remotis, occluſáque cute, humor à debili calore minimè conſeruatus, aut rectus defluit, atque

tumorem illum excitat. Iuuare igitur aquam frigidam dicit Ariſtoteles, quoniam adſtringit, condenſat, & exaſperat humorem illum, id eſt ſiſtit, & aſperitate, ac inæqualitate inducta efficit, vt præ lenitate non adeò promptè diffluere poſſit, ex quo morbus minor fit. Caliditas autem prodeſt, quoniam conuertit humiditates in ſpiritus, & carnes rarefaciens, viam præbet ſpiritui, vt poſſit foras erumpere, & ſic tollitur cauſſa morbi in flatum conuerſa. Paulus Æginera loco quem adduximus, ex frigidis remediis proponit ſuccum hyoſciami, ſeu alterium continenter illitum, quem ab inflammatione, & doloribus vindicare dicit, vt appareat magis conuenire initio morbi, calida autem multa proponit toto capite. *Et ambuſtis frigore.* Hæc Theodorus de ſuo addidit ad eum finem puto vt quid pernionibus ſignificaretur notum meliùs faceret. Ariſtoteles enim vna tantummodum voce vtitur, τοῖς χιμέτλοις.

L V I.

Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χίμετλα, καὶ τὸ θερμὸν τὰ πυρίκαυστα; ἢ διὰ τὸ αὐτό; ποιεῖ μὲν, συντήκοντα· παύει δὲ, μᾶλλον ξηραίνοντα.

Cur frigus perniones, calor ambuſta, & facit, & tollit? An quòd eadem vis colliquefaciendo facit, exſiccando tollit.

A frigiditate tolli perniones ſuperiori problemate oſtendit Ariſtoteles, ab eadem creari diximus nos ex Polluce, & Ægineta: tolli itidem à caliditate ibidem ſimul propoſuit, inquiſitione vt puto dignum exiſtimans, quomodo à contrariis cauſſis eadem particularis affectio tolleretur. Non diſſimili ratione inquirit; modò quomodo tum iidem perniones à frigore, & tollantur, quod ſuperiori problemate oſtendit, & ab eo frigore generentur, quod modò proponit; tum ſimul quomodo calor & faciat, & tollat ambuſta; quomodo nimirum eadem omnino cauſſa tum faciat, tum etiam tollat eundem particularem, ſed & ſingularem morbum. De pernionibus igitur ſupeiiùs explicata res eſt; de calore notus eſt effectus vel fabrorum ferrariorum exemplo, qui quoties aut candenti ferro, aut accenſo carbone aliquam corporis partem comburunt, eam ſtatim flammæ, aut ſpiranti igni, quod ad manum habent remedium propè admouent, & curantur. Cauſſam vtriúſque quæſiti Ariſtoteles teddit. Ait igitur in vtraque te eſſe eandem rationem; hoc eſt, qua ratione frigidum & facit, & tollit perniones, eadem calidum & facere, & tollere igne ambuſta. Ratio autem tum in hoc, tum in illo ex colliquatione, aut fluxione, & exſiccatione tota pendet. Ait igitur quòd frigidum colliquando facit puſtulas illas, ſeu vlcetoſas diſpoſitiones: nam cùm in corpore noſtro vi frigoris exprimantur humiditates, liquefcunt & fluunt huc, & illuc; & tandem ad debiliores partes quales maximè, & manus, & pedes ſunt decumbunt; atque ita perniones à frigore gignuntur. Idem portò frigus quoniam adſtringit, & denſat humorem exſiccat, ſicuti in præcedenti problemare dictum eſt, atque ita perniones tollit, & hæc de frigido. De calido eodem modo dicendum eſt. Calidum enim colliquando, hoc eſt humotem trahendo fluxionem citat, & aduſtionem gignit: idem verò exſiccando humorem, qui fluxit ad partem aduſtam, ſeu partem ipſam, in qua eadem facta eſt, aduſtionem tollit. Porrò ab eadem cauſſa contrarios gigni effectus ratione diuerſitatis rei ſubiectæ, modi, & temporis minimè abſurdum, aut ignotum eſt; qua de re etiam alibi Ariſtoteles, tum in hoc libro, tum in aliis commentariis. Primæ ſolutionis verba in Græcis exemplaribus cum interrogatione proponuntur hoc modo. *Cur frigus perniones, calor ambuſta & facit, & tollit? An ob idem ipſum? ſiquidem colliquando faciunt, exſiccando autem tollunt.*

L V I I.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ποτὸν πολλάκις καὶ κατ' ὀλίγον. τὸ μὲν γὰρ πολὺ, διαρρεῖ· τὸ δὲ ὀλίγον μὲν, πολλάκις δὲ, διαβρέχει, καὶ εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. διὰ γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν μὲν κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ, διαρρεῖ· ἐὰν δὲ κατ' ὀλίγον βρέχει μόνον. τὸ αὐτὸ δὲ ἐστι ἐν τοῖς πυρετοῖς. τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐάν τις κατ' ὀλίγον ἄγῃ, ὁ ὀχετὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον ἀθρόον ἄγῃ, ὅπου ἐὰν ἄγῃ, χωρεῖ. ἔπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὡς μάλιστα. ἀκίνητος μὲν, ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερῶς, ἐάν τι μὴ κινῇ, καταμαραίνεται. πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ κατακείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει καὶ ῥιπιζόμενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. περιστέλλεσθαι δὲ τούτου ἕνεκεν, ὅτι πυρὶ ἐὰν ἀναπνοὴν μὴ διδῷς, σβέννυται καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνούσθω, ἕως ἂν τοῖς ἱδρῶται. τὸ φανερὸν γὰρ πῦρ, τὸ ὑγρὸν σβέννυσι· κατὰ ταυτὰ δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει. ἔτι δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκευάζειν δεῖ καὶ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδας

προτι

παραπεμφθέντα καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ὅπως ὅτι θερμότερος ᾖ περὶ τὴν λῆψιν εἴη· καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι· τὸ γὰρ πῦρ τὸ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει· τούτου ἕνεκεν πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι παρασκευάζειν δεῖ, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει· ὥστε τὸ πολὺ πῦρ τὸ ὀλίγον εἰς ἑαυτὸ ἄγει.

Cur potio febrientibus ſæpe, & paullatim ſubminiſtranda ſit? An quòd potio multa præceps defertur, exigua lentè incedens irrorat, madefacit, ſeſeque inſinuat corpori. Sicut enim in humo ſi aqua largè acceſſerit perfluet, ſi paullatim verò madefaciet tantùm: ita etiam in febribus agit. Nam & aquas fluentes ſi quis paullatim deducit, alueus humorem totum ebibit, ſed ſi tantundem aquæ vniuerſum dimiſerit, ſcaturigo velox vſque eo profluet, quo deducere libitum eſt. Tum æger quieſcere, immorúſque quoad maximè fieri poteſt, iacere debet: immotus inquam, quòd ignem quoque emarceſcere certum eſt, vbi à nullo mouetur. Nec aduerſus flatui cubet, quoniam flatus excitat ignem, ſolicitatúſque per auram ignis ex paruo magnus aſſurgit. Obuelandus æger, operiendúſque propterea eſt, quia ſi nullum igni concedatur ſpiraculum extinguetur: nec veſte quidem exui debet, donec inſudare occœperit. Vt enim ſubiectum hunc ignem viſui, ſic & deliteſcentem illum naturæ humor extinguit. Adde in genere febrium intermittentium, balneum, & fomenta pedibus admouenda, & veſtem pleniorem ſuperponendam, & quietem agendam, quibus præparetur, vt corpus perquàm calidum ſit ante acceſſionem. Vbi enim multum ſupereſt ignis, lucerna nequit ardere: exiguum quippe ignem multus ille ad ſe trahit. Ita fit vt multum ignis in corpore præparandum ſit, febris enim exiguum cōtinet ignem, multúſque proinde ad ſe ducet exiguum.

Quæ hoc loco afferuntur ab Ariſtotele, illa in codicibus Græcis abſque conſueta interrogationis nota proponuntur, vt Latinè ita ſonent. *Febrientibus potio ſæpe, & paullatim exhibenda eſt: multa enim præceps defertur*, & reliqua; eam tamen notam habet Theodori tralatio; ac ex opinione reponit Iuſtinianus. At quando non omnia, quæ traduntur, videntur referri ſingula ad id quod primò proponitur, ſed diſtinctas eſſe præceptiones, non malè poſſit abſque ea legi locus. Nobis tamen qui Theodori tralationem propoſuimus, eam apponere viſum eſt conſentaneum. Ariſtoteles igitur in præſentia circa febricitantium regimen præcepta nonnulla tradit; tam eorum, quorum continua febris eſt, quàm quibus per circuitum accedit. Sunt autem quæ ad primos pertinent præcepta quatuor. Primum iis exhibendum potum ſæpe, & paullatim; ſic enim corporis noſtri partes meliùs eo irrigantur, exemplo aquæ labentis, ſiue cadat è cœlo, ſiue è riuo deducatur: quæ enim in magna irruit copia, diffluit, & præterlabitur, quæ verò lentè, & paullatim decidit, aut deducitur, tota à terra abſorbetur. Hoc præceptum tamen conuellit Hieremias Thriuerus Brachelius vir ſanè doctus in commentario ad librum de victu idiotarum, ſiue ille Polybi ſit, ſiue Philiſtionis, aut Phæſtæ, aut Pherécidis, ad quos illum alicubi refert Galenus. Illius Auctoris verba ſunt hæc. *Vere iam ineunte plus, ſed dilutius, & paullatim bibendum eſt.* Thriuerus autem in commentario ita ſcribit. *Obſcurius eſt quòd, paullatim, dicitur. Fortè vult, quòd paullatim debemus hic augere quantitatem potus, donec ad æſtatem venerimus. Hic enim plurimum bibimus. Fortè voluit quòd in vere ſæpius, ſed minùs; è contrario in æſtate plus, ſed rarius ſit bibendum. Nam & in febricitantibus ſi quis parum pitiſſat, magis inflammatur: quocirca multo humido ſimul ægros prolui oportet. In ſanis è contrario paullatim, ſed ſæpius bibendum vt fiat melior cibi fermentatio, & digeſtio. Id videtur ignoraſſe in problematis Ariſtoteles. Verùm nec id nos ignoramus, ſi quem ſitis ex ſiccitate vrgeat, præſertim faucium, hic per ſyphonem bibere conducere. Ita enim fauces paullatim magis diluimus, atque humectamus.* Verumtamen febricitantem, qui parum pitiſſat, eum magis inflammari, non probat Thriuerus: quod ab eo obſtinatus quiſpiam, præſertim aduerſus Ariſtotelem proponente, non iniuria quæreret. Sed confirmetur ignis exemplo, quem exiguis ſtillis irrorans ferrarius faber viuidiorem efficit, & diutius conſeruat. At corpus hominis ignis non eſt, ſed humore participat; nec ita rem accipit Ariſto-

teles, quod vel exẽplo pateat de terra adducto, quod proximius quàm ignis eſt: hanc enim ſi quis exiguo aquæ rore tempore calido madefaciat, non humiditatem inducat, ſed æſtuationem maiorem, quod agricolis notum: Ariſtoteles autem ex irrigationis modo quem proponit, vult terram humeſcere; ex potionis igitur modo humeſcere hominum corpora, quando hanc ſimilitudinem adducit. Iam ergo non ſit abſimile quod proponit Ariſtoteles, ab eo quod per ſyphonem idem Thriuerus adducit; nec prohibent verba. Alterum Ariſtotelis præceptum eſt: immunem à motu febricitantem iacere debere; Quemadmodum enim videmus ignem, ſi eum nemo moueat, aut exſuſcitet marceſcere, & extingui: eodem modo accidit in febri, qui nil aliud quàm ignis ſeu calor eſt, vt immora extinguatur. Tertium eſt, vt decumbat æger minimè vento expoſitus; nam ventus ignem ſuſcitat, flabellatúſque ignis ex pauco multus euadit; quod idem in febri accidere, quando & illa ignis, exiſtimare licet. Quartum eſt vt concluſus maneat; ſi enim igni ſpiraculum non dederis, ſed iaceat oppreſſus, & ſuffocatus extinguitur. Ob eandémque rationem veſtimenta, ſeu ſtragula exuenda, aut tollenda febricitanti non ſunt; ſed iis coopertum agere ægrotum neceſſe eſt; idque tamen donec ſudor aliquis ſupetueniat; tunc enim ſudori exitus eſt relinquendus, neque pannis ſuffocandus æger; Sudoris enim excretio optima eſt; nam illius beneficio à natura extinguitur febris, vt ab aqua, quem oculis videmus extinguitur ignis. Porrò quæ hic dicta ſunt omnia de motu, vento, tegumentóque ignis, quæ ipſum adaugent accipienda ſunt de mediocri earundem rerum adhibitione: mediocris enim motus, ac ventus, & mediocre cooperimentum illud præſtant; vehementiora autem contrarium efficiunt, ſicuti habemus à Galeno libro de morborum cauſſis capite tertio his verbis. *Neque vero in obſcuro eſt, quòd ſi eas, flammas* flabellans *hoc eſt mouens, ſi quidem modicè hoc feceris, augebis: ſi verò immodicè, diſſolues ac diſſipabis: ſic & ventos magnitudini flammæ reſpondere oportet, ſi quid eius augmento conferre debuerint: qui verò maiores ſunt, quàm illa queat ſuſtinere, diſpergent non flabellabunt: ex quo manifeſtum fit, quòd flamma quidem ad ſui incrementum motu eget aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellabunt elanguet, vehementiore autem motu extrinſecus vrgente diſſoluitur, ac diſſipatur.* De ſuffocatione autem ſeu ſtipatione eiuſdem flammæ ita paullò ante. *Si etiam qui flammæ circumfunditur aërem ſtipaueris, aut nimiùm rarefeceris, ſic quoque flammam decreſcere, ac periclitari, ne penitus extinguatur, inſpicies. Stipatur autem ſi cucurbitam, qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quod etiam continget ſi fornacum foramina clauſeris.* Hæc Galenus. ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν. *Adde in genere febrium intermittentium.* De febricitantibus non continuè, deinceps agit Ariſtoteles, exponens quæ illis ante acceſſionem conueniant; Ait igitur conuenire illis balnea, & fomenta ad pedes apposita, panniſque obtectos ægrotos quieſcere debere, vt cùm acceſſio ipſos apprahenderit calidiores ſint; vbi enim multus ignis eſt, haud poteſt locum habere exiguus; hunc enim trahit ille ad ſe, atque abſumit, & ad hunc modum, calor, quem nos molimur maior calore febrili eum tollet, & extinguet: hæc autem ratio cùm breuiùs, & minùs explicatè haberetur in codicibus Græcis impreſſis tum Aldinis, tum Baſilienſibus, pluribus autem verbis in tralatione Theodori, & antiqui Interpretis, nos illam ex Iuſtiniani codice iuxta tralationes propoſitas ſuppleuimus, multis additis verbis vt conferenti parere poteſt, quæ etiam habentur in ſequenti problemate. Quod autem inquit Ariſtoteles de maiori igne trahente ad ſe minorem, eſt etiam Galeni ſententia loco adducto his verbis. *Quòd ſi in multo Sole, & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoque minorem flammam marceſcere videbis: quoniam exterior flamma, vt qua præpotentior ſit elaxat, atque diſpergit minorem.* Ariſtoteles adduxit eandem in tertio libro de cœlo, & mundo textu quinquageſimo ſecundo, ac etiam in libro de longitudine, & breuitate vitæ.

LVIII.

Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα· δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι· ἡ δὲ ἡμέρα ἡ λήψεως, λυσάμενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν. διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει θερμαίνουσα δίαιτα, ὅτι ἀσθενὴς ὁ τεταρταῖος πυρετός· εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενής, οὐκ ἂν τεταρταῖος ἐγένετο· ὁρᾷς ὅπου πῦρ πολὺ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι; τὸ γὰρ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἁρπάζει· τούτου δ᾽ ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμποιεῖν, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει· ἔστι δὲ τὸ καθ᾽ ἡμέραν διαίτημα, τὸ μὲν, πῦρ, τὸ δὲ, νοτίδα εἰς τὸ σῶμα εἰσάγοντα.

Quartanis febribus ratio victus extenuanda non eſt, ſed ignem corpori

interferendum, nec non exercitatione vtendum: & qua die acceſſio inſtat, lauandum, ſomnúmque minimè quærendum. Hic victus calefaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret. Vidéſne lucernam, vbi multus ignis perflagrat, ſuam aſſeruare flammulam minimè poſſe? Multus enim ille exiguum ad ſe rapit: ergo multum ignis accendendum in corpore eſt, vt quod exiguum febris continet, reſtinguatur, ſit igitur victus quotidiani ratio, quæ partim ignem, partim rorem indat in corpus.

In ſuperiori problemate de omnibus generatim febribus pertractauit, in hoc autem de quartanis ſpeciatim: docet autem & quæ remediorum genera ipſi minimè adhibenda ſint, & quæ adhibenda. Tenuis igitur victus ratio, remedium illud non eſt, quod in hac febre potiſſimùm ſit quærendum, quemadmodum in acutis, magníſque inflammationibus coniunctis; ſed calefactio potiùs multa procuranda eſt, illáque in corpus introducenda; hoc enim magis accommodatum remedium eſt, quàm tenuis victus ratio, cuius cauſſa paullò poſt affertur. Exercitationes etiam proficuæ ſunt, illæ enim & calorem natiuum excitant, & febrem facientes humores, qui craſſi, & contumaces ſunt extenuant, emolliunt, & coctioni reddunt magis aptos, die etiam acceſſionis, ſed paullò ante quàm illa ingruat, balneo vtendum eſt, nam ex calidi balnei vſu humores ſimiliter attenuantur, meatibúſque corporis patefactis, via facilis naturæ paratur, qua morbifica cauſſa expelli poſſit; eſtque nimirum eadem Auicennæ ſententia, quo loco de curatione quartanæ agit. Somnus autẽ eâdem die fugiendus, nam reuocat ille humores ad partes internas, atque ita & acceſſio producitur, & morbus ingraueſcit. *διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει. Hic victus calefaciens prodeſt.* Reddit rationem ſententiæ paullò ante propoſitæ, ideo dicens vtendum eſſe calefacientibus, & calida victus ratione, quoniam febris quartana, exigua ſeu tenuis febris eſt; quod probat: nam non eſſet quartana, nec per duos continuos dies intermitteret, ſi non eſſet exigua: ſi enim valida, & potens eſſet, exardeſceret illa aſſiduè, nec requietem vllam præberet ægrotanti: cùm verò ſolummodo quarto quoque die ingruat, calore maximo deſtituitur, & ita poſſumus audacter calidis vti. Id verò in continuis minimè liceret, non enim eadem valeret ratio, cùm in illis, febris ſeu calor maximus ſit: probat autem eandem rem etiam exemplo rerum externarum, nimirum lucernæ, quam ſi maiori flammæ propiùs admoueas, haud poteſt exardeſcere, ſed ab illa corrumpitur, & deſtruitur, quæ ſimilitudo etiam in ſuperiori problemate adducta eſt; confirmatúmque à nobis ſimile, tum eiuſdem Ariſtotelis teſtimonio aliis in locis, tum etiam Galeni. *ἔτι δὲ τὸ καθ᾽ ἡμέραν δίαιτημα. Sit igitur victus quotidiani ratio.* Quoniam dixerat victus ratione calefaciente vtendum nobis eſſe in quartanis, ne quiſpiam exiſtimaret, hoc ſolùm opus à nobis in victu quærendum, docet non ita quærendam calefactionem, vt humectatio deſeratur: ſed partim illam, partim hanc procurandam; & ideo ait *ſingulis diebus, ſeu quotidie*: vt de omnibus morbi diebus, tum quibus fit acceſſio, tum quibus non fit, appareat eum agere hoc loco, cùm ſuperiùs vbi de ſola calefactione loquebatur, videatur eos præcipuè dies intelligere quibus ingruit acceſſio.

LIX.

Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μὲν, ἀπὸ πυρὸς αἱ δὲ, ἀπὸ νοτίδος· ἰατρεύονται δὲ, αἱ μὲν ἀπὸ πυρὸς, νόσοι, νοτίδι· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος, πυρί. νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

Morborum alij ab igne, alij à rore creantur. Curat morbos ignis, ros; roris, ignis. Hic enim exſiccat rorem.

Quod pluribus demonſtrauerat Hippocrates in primo libro de natura humana, & fuſiſſimè Galenus multis in locis, morbos conſiſtere, cùm aliqua ex quattuor primis qualitatibus modum excederet; & contrariarũ contrarias eſſe remedia, idem docet hìc Ariſtoteles, dum ex morbis alios ab igne, nimirum à caliditate, & ſiccitate, alios ab humiditate oriri affirmat; quamuis enim alias non enumeret qualitates, nec alias earundem combinationes, omnes tamen intelligi vult. Dicit autem morbos ignis, ſeu calidos curari ab humiditate, & morbos, qui ex humiditate à caliditate; licèt propriè hæc contraria non ſint, quia reſpicit potiùs effectum, quàm formam ipſam, aut cauſſam; quomodo etiam Hippo-

crates

crates primo aphoriſmorum dixit. *Victus humidus febricitantibus omnibus conuenit*: quia humiditas effectui caliditatis reſiſtit, quæ eſt ſiccitas, vt adnotauit Aponenſis. Contrarium ſanè, in ea medicorum illuſtri propoſitione contraria contrariis curantur, ſumendum eſſe non propriè, ſed communiùs, docet Galenus libro vndecimo methodi capite duodecimo, nimirum vt non ſola ſit in qualitate contrarietas, ſed etiam in quantitate, quam tamen Ariſtoteles non contrarietatem, ſed oppoſitionem vocat; non enim magnum paruo vult eſſe contrarium, nec multum pauco, ſed nec rarum denſo, neque relaxatum contracto: At Hippocrati, & Platoni hæc omnia contraria ſunt; ſicuti ibidem Galenus ſcribit: quin & quæ non proximè, ſed per accidens curant, non proximè, ſed per accidens ſunt contraria, vt ſcammonium euacuando bilem in morbo calido, contrarium dicetur morbo calido, & aqua frigida largè affuſa cùm æſtate ſanat conuulſionem, eidem etiam dicetur contraria; & alia ſimili modo; omnia enim ad contrarietatem, ſeu oppoſitionem reducuntur. Porrò cur Theodorus verteret, ros, quod Græcè eſt, *νοτὶς*, non video cauſſam; *νοτὶς* enim humiditas eſt: vt apparet ex Athenæo libro nono, vbi in illis, quos ex Alexide citat verſibus, quomodo aſſa nimirum, aut toſta poſſint artificio fieri aliquantiſper ſuccoſa, quod paullò ante dixerat; *ἕλξει δ' αὐτῆς νοτίδα*, mox dicit, *τὴν ὑγρασίαν ἐνδείξει*. quanquam, & de iiſdem carnibus ſtatim ſubiiciat, *ἔσται δροσώδη τὴν χρόαν*, erunt habitu roſcida. Non enim negandum, *νοτίδα*, ſeu humiditatem poſſe dici de eo quod Græcè *δρόσον*, aut ros, ſicuti rorem, aut *δρόσοι* de re leuiter humida, vt in poſtremis ex Athenæo verbis, at hoc Ariſtotelis loco æquiuocationem ex rore de cœlo cadente, quam non habent Ariſtotelis verba, inducere, id verò non erat neceſſarium.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Β.

ὅσα περὶ ἱδρῶτα:

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO II.

De Sudoribus, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ τί οὔτε συντείνουσιν οὔτε κατέχουσι τὸ πνεῦμα γίνεται ἱδρὼς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεῖσιν; ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας ὥστε κωλύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψύδρων, ὅταν πλήρεις οὔσας ἐπιλάβῃ τις· ὅταν δ' ἐξέλθῃ, πολὺς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιλήψει ἀθροισθῆναι κατὰ μικρόν.

Cur neque intento, neque contento ſpiritu, ſed potiùs relaxato ſudor proueniat? An quoniam retentus ſpiritus venas implet, itaque humorem exire non patitur, vt in aqua fit vaſis quod in mare demiſſum dulcem intra ſe colligit humorem, clepſydráque ob id nominatum eſt: neque enim effluere, cùm quis pleno iam vaſe partem alteram obturauit: ſed vbi per ſpiritus libertatem ſudorem promere licuit, multus certè erumpit, quoniam ex ipſo retentu copia humoris paullatim collecta eſt.

Theophraſti liber extat eiuſdem argumenti, ac tituli, quo hæc ſectio inſignita eſt, in quo bonam partem eorum habemus, quæ hîc ab Ariſtotele tradita ſunt, eiſdem non ſolùm ſententiis, verùm etiam verbis; vt vel Theophraſtum ſumma libertate de præceptore illa deſcripſiſſe, vel ex Theophraſto ſub Ariſtotelis nomine hæc aliquem poſtea conſarcinaſſe appareat. Vt vt ſit, nos hæc exponemus, Theophraſtea locis ſuis afferentes, vt quidem poterimus: eſt enim liber ille in editione Baſilienſi non ſolùm lacer, ſed adeò erroribus contaminatus, vt plerîſque in locis ſenſum percipere non ſit pote. Excerpta quædam ſanè edidit H. Stephanus aliquantiſper emendatiora: ſed illa pauca ſunt: nos tamen eis cum fructu vſi ſumus, & adducimus cùm habemus. Quod autem primùm de ſudoribus Ariſtoteles quærit, illud eſt, cur neque adducentibus, neque continentibus ſpiritum ſudor proueniat, ſed eo potiùs remiſſo. Horum primam partem Theodorus per illa expreſſit *neque intento, neque contento ſpiritu:* infeliciter vt puto; illud enim patiendi participium *contento*, cùm poſſit eſſe tum à contineo, tum à contendo, primùm ambiguitatem hoc loco parit: tum cùm à cõtineo verè ſit, vt ex ſenſu, & ex Græca voce colligitur, obſcura phraſis eſt; quippe minùs Latina, vt exiſtimo, præſertim apud illum interpretem, qui elegantiam profiteretur, & affectaret, atque ſenſum minùs commodè, & perfectè exprimit. *intento*, autem idem eſt ac, adducto, ſeu contracto, nec illud repræhendo. Porrò autem hæc eadem duo verba *συντείνειν* & *κατέχειν*, niſi poſita ſint tamquam ſynonima; dixerim à priore actionis illius, qua ſpiritus cohibetur, principium, aut veluti formam quandam propius exprimi: à po-

ſteriore

ſteriore autem rem ſimpliciùs ſolam ſignificari : Exiſtimauerim tamen legendum potiùs *συντεινοῦσιν* , &, *κατεχοῦσι* datiuo multitudinis , vt apparet legiſſe antiquum interpretem, qui vertit : *neque contendentibus neque continentibus* : eſſet enim ita planior orationis ſtructura: Explicat autem quod quæſitum eſt Ariſtoteles hac ratione , quia dum ſpiritus adducitur, ſeu contrahitur,atque continetur,implentur & occluduntur venæ,vt non poſſit inde exire ſudor,quam rem ſimilitudine apertiùs ſequitur ad oſtendendum. *ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ. Vt in aqua fit vaſis , quod in mare demiſſum dulcem intra ſe colligit humorem , clepſydraq; ob id nominatum eſt.* Duplici ratione errauit hoc in loco Theodorus, tum quòd præter boni interpretis fidem , multa extrinſecus pro clepſydræ deſcriptione accerſiuit, quæ non erant apud auctorem : tum quòd eandem clepſydram , vt obſeruauit ante me Petrus Victorius variarum lectionum libro trigeſimo ſecundo, capite primo , nō bene accepit,aut deſcripſit. Quid enim in mare demitti , dulcémque intra ſe colligere humorem ad clepſydram pertinet ? quiſve illius rei hîc vſus ? cereum certè vas , quo ex mari dulcis aqua colligebatur, cuius meminit Ariſtoteles libro ſecundo Meteorologicorum,nihil ad rem ; nec verò tale à Theodoro intelligi putem, cùm nec ceræ mentio vlla fiat , nec vas illud clepſydram appellatum alicunde conſtet. Immittebantur ſanè in aquam clepſydræ ad eam hauriendam , vt conſtat ex Ariſtotelis problemate v i i i. ſect. x v i. atque ex pulcherrimis Empedoclis verſibus, quæ leguntur in libro de Reſpiratione ; non tamen in mare ad eum finem , quem ſignificare videtur Theodorus: niſi ſi ille aliquo cæteris ignoto loco, id videre potuit. Quid autem aliud doctus ille interpres intellexerit,diuinare non poſſum ; Hæc autem ſicuti vera puto , ita illud non liquet quod dicit Victorius, per clepſydram hoc loco non intelligi vas horarium , ſed illud quo horti irrigantur. Cur enim magis hoc quàm illud ? aut cur non potiùs vtrúmque ? non enim probat aliqua ratione,aut teſtimonio Victorius,horariam clepſydram talem fuiſſe , in qua hic effectus de quo Ariſtoteles in problemate , apparere non poſſet. Quin & fortè in aliis inſtrumentis etiam idem ille conſpiciebatur. Alexander enim problemate nonageſimo quarto libri primi , cùm de harpagiis hunc propoſuiſſet effectum; quare digito admoto ſuperiori foramini,eóque obturato, aqua per foramen fundi minimè exiret ; cauſámque reddidiſſet , quæ hîc ab Ariſtotele tangitur , diſtinctè autem & pluribus verbis redditur problemate octauo ſectionis x v i. ad finem problematis addit ; hinc, eadémque ratione conſtrui omnem fere fabricam machinalem per aërem , atque humorem , ſicuti horologia , clepſydras , & ſonos ſimulacrorum , cæteráque generis eiuſdem, de quibus inſtrumentis Vitruuius libro nono & decimo , & Athenæus libro quarto ; vbi dicit hydraulia clepſydram eſſe , aut ad clepſydram referri. Igitur hæc horaria clepſydra eidem vſui inſeruiebat antiquitùs , cui nunc horologia confecta ex duobus illis vitreis vaſculis turbinatis , ſimul ita iunctis , & puluiſculo repletis , vt per exiguum foramen puluiſculus paullatim è ſuperiori fluens , ab inferiori excipiatur ; vt ſcilicet puluiſculi caſu temporis ſpatia notarentur. Erat autem illius vſus in exercitu , ſed præcipuè in foro : ad eam enim dicebant oratores : hiſque vaſculis modò pluribus, modò paucioribus propoſitis , vt ex Plinio iuniore patet,pro temporis longitudine aut breuitate,quod cōcedebatur dicenti; cùm effluxerat aqua, quæ guttatim ſtillabat, tacendi locus erat,alterique ſeu accuſatori,ſeu reo loquendi : erat enim vas, quod aquæ replebant perforatum inferiori parte, ſeu ad fundum foramine admodum anguſto, vt habemus ex Ariſtophanis interprete , *graciliter fiſtulatum in vicem colli , ac per hoc guttatim defluum* , vt ex Apulei libro tertio de Aſino aureo ad initium,& os habebat aut foramen aliud in ſuperiori parte,ad infundendam aquam neceſſariū. Hoc igitur ſuperiori foramine, autore obſtructo, aquam per inferius minimè emitti, Ariſtotelis,& Alexandri ratio docet : cur non igitur Ariſtotelis verbis compræhendi dicamus? cùm præſertim clepſydra hæc notior,& vſitatior eſſet,quippe in foro quotidie poſita, cuiuſque plurima maximè apud Græcos authores teſtimonia habeamus ; cùm irrigatoriæ illius contra & hortenſis clepſydræ, nulla nominatim,quod ego quidem ſciam,extet mentio ? licèt quæ habetur deſcriptio in libro de Reſpiratione pulcherrimis , & elegantiſſimis Empedoclis verſibus hanc referat , & hortorum irrigationi eam adſcribat Auguſtinus Niphus Sueſſanus in commentariis ad eum locum, nullo tamen teſtimonio. Quod ſi eſt verum,illa etiam hortenſis meritò cenſenda , quam memorat Plutarchus libro quarto de placitis Philoſophorum,cùm Aſclepiadis opinionem de reſpiratione recenſet,cuius clepſydræ *χώνην* hoc eſt infundibulum proponit , quod Apuleium puto ſignificaſſe per illa , *in vicem colli graciliter fiſtulatum* , vt vtrique clepſydræ id commune foret. Similitudinem igitur ex vaſis, aut inſtrumentis illis , cuicumque vſui inſeruirent proponit Ariſtoteles generalem, atque ait. Sicut in clepſydris ſpiritus intus contentus, obturato foramine prohibet exire

aquam, ita ſi nobis occludamus os, aut ſpiritum retineamus, prohibetur ſudoris effluxus: adeò enim ob ſpiritus retentionem replentur, ac tument venæ, ſeu vaſa in quibus reſidet humor, ſpiritu & aëre, vt præ tumore adſtringantur & occludantur eorundem parua oſcula, ſeu exigui meatus ad carnis extrema deſinentes, ex quibus ſudor emanat, vt iam effluere non poſſit, quæ ratio in ſequentibus ploblematis etiam non ſemel tangitur. A Theophraſto habemus etiam hanc rem propoſitam in libello ſuperiùs adducto de Sudoribus; qui tamen eam iunxit cum iis quæ Ariſtoteles propoſuit problemate xx. & xxiii. *cur ſudor non inter laborandum, ſed poſt laborem incipiat*; videtur enim eadem ratio, ſunt autem hæc Theophraſti verba. ὅτι οὐ πονοῦντες, ἀλλ' ὅταν παύωνται, μᾶλλον ἱδροῦσιν. οὐδὲ συντείναντες, οὐδὲ κατέχοντες τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ὅταν ἀνῶσι. διότι πονούντων μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι συμμύειν ποιοῦσι τοὺς πόρους, παυσαμένων δὲ, συνίζουσιν. ὥστε δι' εὐρυτέρων καθάπερ ἀνεῳγμένων μᾶλλον ἐξέρχεται τὸ ὑγρόν. καὶ ἡ κάθεξις δὲ τοῦ πνεύματος πληροῖ τὰς φλέβας, ὥστε κωλύειν διιέναι. καθάπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν ταῖς κλεψύδραις, ὅταν γε πλήρεις οὔσας τις ἐπιλάβῃ. Id eſt, *Nec dum laborant: ſed poſtquam à laboribus requieſcunt, magis ſudant, nec dum contrahunt, aut continent ſpiritum, ſed quando remiſerint: nam dum laborant, inflata venæ ſpiritu efficiunt vt conniueant meatus: vt cùm ceſſauerit labor, eadem conſident; vnde latioribus factis, nimirum quæ aperta ſint, magis effluit ſudor: ſpiritus autem retentio venas replet, vnde exire prohibetur ſudor; ſicuti aqua ex clepſydris, cùm plenas illas aliquis obturauerit.* ὅταν πλήρεις οὔσας. *Nequit enim effluere, cum quis pleno iam vaſe, partem alteram obturauit.* Nimia eſt hæc Theodori in vertendo licentia. Fortaſſe autem & lapſus eſt in exprimendo ſenſu: hæc enim ὅταν πλήρεις οὔσας ἐπιλάβῃ τις, potiùs de venis quàm de muſculis intelligenda ſunt, nimirum de re potiùs cui ſimilis alia adducitur, quàm de re quæ propoſitæ ſimilis. Totum igitur problema aliter cõuerſum proponendum videtur in hunc modum. *Cur neque contrahentibus, neque continentibus ſpiritum ſudor fit, ſed magis eo relaxato? An quoniam ſpiritus retentus venas implet, vnde prohibet exire ſudorem, ſicuti aqua prohibetur, quæ eſt in clepſydris, quando eas plenas exiſtentes obturauerit quiſpiam: vbi autem egrediatur, multus fit, quia in illa occluſione paullatim aggregatus eſt.*

II.

Διὰ τί οὐκ ἱδροῦσι τὰ ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὰ ᾖ; ἢ διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι, ὁ δὲ ἱδρὼς, τὸ κακῶς προσῳκοδομημένον ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί· ὃ κωλύει τήκεσθαι ὅταν ἐκκρίνηται διὰ θερμότητα.

Cur membra aquæ immerſa calidæ non ſudent, etiamſi ex ſe ipſa recaleſcant? An quòd aqua liqueſcere non ſinit, ſudor autem res vitioſè adiuncta corpori eſt, vt quæ per calorem excerni debeat.

Cum ſudor fiat merito caloris, & humoris, iure illud quæri videtur, quare membra aquæ calidæ immerſa licèt etiam ex ſe calida ſint, non frigida; quòd vel in aqua calida per aliquod temporis ſpatium illis concedatur, non tamen ſudent. Id autem Theophraſtum non de calida, ſed abſolutè de aqua propoſuiſſe videmus, ſimul vt exiſtimare licet, frigidam intelligens; rationem autem eandem, quam Ariſtoteles affert his verbis. τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ ὕδατος κάτω φερόμενα μέρη τοῦ σώματος οὐδ' ἱδρῶσιν, ὅτι κωλύει τὸ ὕδωρ τὴν τῆξιν· ὁ δὲ ἱδρὼς τῆξίς ἐστι τῶν κακῶς προσῳκοδομημένων ταῖς σαρξὶν, ὅταν ἐκκρίνηται διὰ τὸ θερμόν. hoc eſt. *Et quæ corporis partes deorſum in aqua ſunt, illa non ſudant, aqua enim eliquationem prohibet, ſi quidem ſudor eliquatio quædam eſt eorum, quæ vitioſè carnibus adhæſerunt, quando à calore excernitur.* Quam rem iterauit etiam paullò poſt de pedibus & cruribus ſpecialiter loquens, per hæc verba. καὶ, ὅταν τοὺς πόδας καὶ τὰς κνήμας ἐν τῷ ὕδατι ἔχωσιν, ἢ ὅταν τὸ ἄλλο σῶμα· διά τε τὰ προειρημένα· κωλύει γὰρ τὸ ὕδωρ τὸν ἱδρῶτα. hoc eſt, *& cùm pedes & crura in aqua habent, minùs quàm cùm reliquum corpus, ob ea ſanè quæ priùs dicta ſunt, impedit enim aqua ſudorem.* ἢ διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι. *An quòd aqua liqueſcere non ſinit?* Aqua prohibet eliquationem; ſudor autem eliquatio eſt, prohibet autem craſſitie, & mole corporis ſui, qua occurrit, & impingitur meatibus; quomodo etiam dicit in 12. problemate, ſudorem non abſterſum ſuperuenienti ſudori impedimento eſſe, quia poros occludat. Hæc autem ratio magis completa & abſoluta habetur in Theophraſti verbis propoſitis, ex quibus illa fortè ſupplenda, τῆξις ἐστι; & legendum, τῶν κακῶς προσῳκοδομημένων, non, τὸ προσῳκοδομημένον: Hæc autem addit Ariſtoteles, vt oſtendat ab aqua prohiberi ſudorem, quia prohibetur eliquatio, ſudor autem eliquatio eſt, nimirum eorum, quæ vitioſè corpori adiun-

cta ſunt; eſt enim ſudor excrementum tertiæ coctionis, quod antea vehiculum alimenti fuit, nec aſſimilari potuit: atque hoc in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutum, extra erumpit per meatus, ſicuti habemus à Galeno libro primo de tuenda valetudine capite 12. Apparet autem ſudor res vitioſè adiuncta, quando natura medio calore eam extra pellit. Illa verò ὁ κωλύει ποιεῖσθαι, non habet Theophraſtus; & aberant à codice à quo lectionum varietates deſcribebat Iuſtinianus, at ipſe adnotat, atque inutiliter repeti videntur, niſi aliter verba exponamus; nimirum hoc modo: ſudor autem res eſt vitioſè adiuncta corpori, qui ab aqua prohibêtur exire è corpore, quo tempore natura medio calore tentat excretionem illam: Obſeruo etiam hîc verbum ᾠκοδομημένου vſurpari de humore, & excremento, quod ſectione prima problemate 54. vſurpauit de parte ipſa corporis, cùm dixit ἀπὸ γὰρ τ' ἄριστα ᾠκοδομημένων, hoc eſt parti corporis optimè conditæ. Athenæus libro primo dipnoſophiſtarum, cùm de curandæ laſſitudinis ratione ageret, & ex Homero teſtimonia adduceret ad carmen illud Odyſſeæ κ. quod irrigationem continet, atque ita ſonat Latinè

-- In caput, atque humeros fundit gratum ipſa liquorem.

balneum, aut ſolium hoc quidem nomine vituperans, huius Ariſtotelis problematis mentionem facit, ita ſcribens Latinè. *Solium enim eo quod aqua vndique corporis meatibus circumfundatur, obſæpit ſudorum excretionem, quemadmodum ſi cribrum aliquod in aquam iniiciatur, nihil enim ex eo effluet, niſi quiſpiam ipſum attollens, meatibus reſpirationem, & exitum ad exteriora præbeat, quemadmodum Ariſtoteles dixit in naturalibus problematis, quærens, cur qui ſudant, ſi ingrediantur aut calidum, aut frigidam aquam, non ampliùs ſudent, donec rurſus à balneo reuertantur.* Quanquam autem hæc non ſint omnino eadem huiuſce problematis verba, idem tamen ſenſus eſt, & eadem ratio. Miror equidem Dalechampium, cùm in adnotationibus ad huius Athenæi locum, hoc Ariſtotelis problema afferret, ita eum expoſuiſſe, vt diceret, prohiberi ab aqua ſudoris eliquationem, quia calorem auctorem liquationis educeret aquæ tepor. Nam diſertis verbis ſcribit Athenæus id fieri, quia aqua obſæpiat corporis meatus, idque ex Ariſtotelis ſententia. Quæ etiam à Dalechampio affertur ratio, vt valeat de calida, quomodo valere poterit de frigida, de qua etiam proponi problema dicit Athenæus, ſicut nos etiam expoſuimus & videtur colligi è Theophraſto, qui aquam abſolutè proponit, caliditatis nulla facta mentione?

III.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός; ἢ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρινούσης ὅσον ἀλλότριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆς τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ τάχιστα ἀφίσταται διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ἐξικμάζειν. ἁλμυρὸς δέ ἐστι, διὰ τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀναλοῦσθαι, τὸ δ' ἀλλοτριώτατον, καὶ ἀπεπτότατον, ἀπολείπεσθαι· τὸ τοιοῦτον δ' ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ σαρξὶ, ἱδρώς· ἄμφω δὲ ἁλμυρὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Cur ſudor ſalſus ſit? An quia motu efficitur & calore ſecernente quantum alienum per adhærentiam, intimationémque ineſt in alimento ad ſanguinem, carnéſque; id enim ocyſſimè ſegregatur, quoniam nec aptum nutritioni eſt, & foras demum euaneſcit. Salſus verò propter id eſt, quòd pars quidem dulciſſima leuiſſimáque, tota ad corpus nutriendum aſſumpta eſt. Pars autem alieniſſima crudiſſimáque tantùm abſoluitur, quæ partim deorſum collapſa, & ſubſidens, vrina vocatur, partim in corporis ſumma emergens, ſudor eſt: ambo tamen ſalſa ob eandem cauſam prodeunt.

Sudorem ſalſum eſſe, atque etiam frequenter amarum guſtus ipſius teſtimonio probari ſcribit Gal. 10. de ſimplicium medicamentorum facultatibus per hæc verba Latinè. *Ergo quòd & ſudor ſalſæ, & ſalſuginoſæ vocatæ qualitatis eſt particeps, quibus teſtimonio probatur: nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat: ſæpe verò etiam non obſcuram præfert amaritudinem.* ἢ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως. *An quia motu efficitur & calore.* Materiam oſtendit, & efficientem ſudoris cauſſam, ac etiam medium: vnde pateat ſalſedinis ratio. Materia eſt alienum illud, quod in adhæſione alimenti, ſeu dum alimentum agglutinatur ſanguini, & carni; quod fit in tertia coctione, ſecernitur: dicit autem ſanguini, illum intelligens, qui iam admodum coctus agglutinari incipit, quod propriè alimentum eſt; atque hic inter ſecundarios humores dictos ab aliis reponitur, quorum eſt, quem carnifor-

mem appellant, rorem, & cambium. Theophraſtus tamen vocem illam, *ſanguini*, non haber: talis igitur materia quia aliena eſt, nec apta nutritioni; non agglutinatur, ſed foras exhalat. Efficiens cauſſa eſt calor, & motus, quorum auxilio excernitur incoctilis illa materia: Theophraſtus autem in verbis, quæ afferentur ad finem expoſitionis problematis, quatuor proponit, motum, laborem, caloris, & ſpiritus facultatem. Modus autem, ex quo euidentiùs pateat ſalſedinis cauſſa eſt, quia in hac ſeparatione humoris qui aptus eſt ad nutriendum, ab eo qui ineptus, dulciſſimum, & leuiſſimum aſſumptum eſt ad nutriendum corpus, alieniſſimum autem, & maximè crudum abſoluitur, hoc eſt refugit, & cadit ab eo opere: atque tale quidem in ſecunda coctione infra ſubſidens, dicitur vrina, in tertia autem dum agglutinatur ad carnem, fit ſudor; ex eadem enim materia, licèt in diuerſis coctionibus, ſudoris, & vrinæ generatio eſt: nimirum ex materia aquoſa, & ſeroſa, quæ magnam partem ex bibito humore conſtat, vt habemus à Galeno libro de atra bile cap. ſecundo, & de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite de ſudore, vnde fit vt qui multum bibunt, illi multum, & ſudent, & mingant. ἄμφω δὲ ἁλμυρά. *ambo tamen ſalſa ob eandem cauſſam prodeunt*, quia nimirum ſunt incocta; quod ſimiliter de vtràque re dixit idem Ariſtoteles libro ſecundo Meteorologicorum per hæc verba Latinè. *In corporibus quod minimè coctum eſt, ſalſum eſt, & amarum, vt anteà diximus: humidi namque alimenti excrementum incoctum eſt eiúſque generis omne ſedimentum eſt, idq́; maximè quod in veſicam colligitur, quod inde dignoſci poteſt, quia tenuiſſimum ſit, cùm ea omnia, quæ coquuntur, natura ſua craſſeſcant: poſt illud ſudor eſt, in quibus idem corpus, quod hunc reddit ſaporem, vnà excernitur.* Porrò excrementa quidem appellantur aliquando cocta, cùm euicta à natura ſunt, nimirum tamquam ſigna oſtendentia veram coctionem, ſicuti tum Galenus ſcribit non vno in loco, tum idem Ariſtoteles libro quarto Meteorologicorum, ſicuti pus & lacrimæ. Verùm quoniam Theodorus haud aptè reddidiſſe problema mihi videtur, nonnulla obſcurans, alia addens, denuò illud pingui quidem minerua, vt mei moris eſt, ſed cum fide ita conuertendum putaui. *Cur ſudor ſalſus ſit? An quoniam à motu efficitur, & calore ſecernente quantum alienum eſt in agglutinatione, quæ fit ad ſanguinem & carnes? hoc enim celerrimè abſcedit, quia amicum non eſt, & extra exhalat: ſalſus autem eſt, quia dulciſſima, & leuiſſima pars in corpus aſſumpta eſt, alieniſſima autem, & maximè incoctilis abſoluitur: quod autem tale eſt, in ea ſubſidentia quæ fit ad inferiorem partem, vrina dicitur, in carne autem ſudor, ambo autem ſalſa ſunt ob eandem cauſſam.* In Theodori autem tralatione, vt alia omittam, illa, *partim deorſum collapſa, partim in ſumma emergens*, videntur ſignificare vrinam, & ſudorem eſſe eiuſdem coctionis excrementa, quod haud verum: materia ſanè eadem; vnde & Ariſtoteles dixit, quod tale eſt; ſed varia loca, & varia tempora pro coctionis varietate. Theophraſti porrò verba ad eandem ſententiam pertinentia, omittenda non ſunt, quæ ita habent in excerptis ex libello de ſudoribus ab H. Stephano editis. ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρὼς, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξαναλωμένου τοῦ γλυκυτάτου, καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν. hoc eſt, *Salſus quidem eſt ſudor, quia in agglutinatione, quæ ad carnem fit, inſumpto dulciſſimo, & leuiſſimo, excernitur alienum: tale enim excrementum in ſubſidentia ſanè, quæ ad veſicam fit vrina appellatur, in carne autem ſudor: excernitur autem ſudor ob motum, aut laborem, aut ob caloris, & ſpiritus facultatem.* Hæc poſtrema autem in Baſilienſi codice; quamquam aliàs admodum corrupto, pluribus verbis proponuntur, réſque ipſa liquidiùs explicatur his verbis, πλὴν ὅτι συμβαίνει τὸ μὲν αὐτομάτως, καὶ οἷον αὐτῆς τῆς φύσεως ἐργαζομένης ὑφίστασθαι. τὸν ἱδρῶτα δὲ ἐκκρίνεσθαι διὰ τὴν κίνησιν, ἢ πόνον, ἢ ἁπλῶς τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ πνεύματος δύναμιν. hoc eſt; *niſi quòd eam ſponte, & veluti natura ipſa operante ſubſidere contingit, ſudorem autem excerni ob motum, aut laborem, aut ſimpliciter ob caloris, & ſpiritus facultatem.* Quibus etiam & hæc ſubduntur ad eandem rem pertinentia. διὸ καὶ τὸ μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ οὐκ ἀεὶ συνεχές. hoc eſt, *quare & illa quidem ſemper, hic autem non ſemper eſt continuus.* Iterans autem ſalſedinis rationem, hæc etiam idem Theophraſtus ſubdit. ἁλμυρὸς δὲ ὅτι ἄπεπτος. τὸ δὲ πεπεμμένον γλυκύ. hoc eſt, *ſalſus autem quia incoctus: coctum autem dulce.*

I V.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Cur magis parte ſuperiore corporis, quàm inferiore ſudemus? Vtrum quo-

niam calor ſurſum tendit, ſupérque manet, propterea humorem ſecum trahere poteſt. An quoniam ſudorem ſpiritus moueat, qui ſedem habet ſuperiorem: an quia ſudor non niſi humor eſt incoctus: quo certè humore pars humet ſuperior, habitus etenim corporis ſupra potiùs innoteſcit.

Quod hîc proponitur fuit etiam Auicennæ ſententia, ſecunda quarti dicentis, *ſudor maxime multiplicatur in ſuperioribus, magis quàm accidat in inferioribus, & propriè in capite*: & Ariſtoteles problemate decimo idem ſpecialiter de facie proponit. Intelligenda autem res eſt ſicut adnotat Aponenſis de ſudore, qui in ſanis fit: in ægrotis enim, *vbi ſudor, ibi morbus*, vt dicebat Hippocrates, & Auicenna ſecunda quarti, *membra quæ plus ſudant, ſunt illa in quibus eſt materia faciens ægritudinem*. Vel fortè melius, accipiendum eſt problema eiſdem poſitis conditionibus: ita enim ſemper ſuperiora magis ſudabunt, ſuperiora autem intelliguntur partes, quæ ſupra diphragma poſitæ ſunt. Tres autem affert Ariſtoteles ſolutiones, duas priores ſumptas ex cauſſa efficienti, calore, & ſpiritu, vltimam à materia, ſcilicet humore: τὸ θερμὸν ἄνω καὶ αἴρεται. *calor ſurſum tendit, ſuperque manet*. Manifeſta hæc caloris natura præ leuitate, & ſubtilitate ſurſum ſemper tendentis Ariſtoteles libro de ſomno, & vigilia, *calidum cuiuſque animalium ad ſuperiora natum eſt ferri*, hic autem calor ſecum ducit humorem, qui exinde materia eſt ſudoris. ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. *An quoniam ſudorem ſpiritus mouet*. A ſpiritu excerni ſudorem, è Theophraſti verbis patuit paullò ante adductis: quo loco ſpiritus tamquam efficiens cauſſa à nobis accipiebatur, quemadmodum in præſentia; dicit enim Ariſtoteles, ſpiritus ſudorem efficit; ſumitúrque eo modo, quo calor à quo parum differat. Atque idem Theophraſtus, initio ſtatim libelli de ſudoribus aliter ſpiritum accepit, nimirum tamquam cauſſam materialem, qualis humor eſt, cùm dicit. ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος, ὡς τοῦτο διιὸν διὰ τῆς σαρκὸς εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ἕτερος ἔστω ἐν ἄλλοις λόγος. Id eſt. *De ſudore erit nobis alio in loco alia tractatio, vtrum ſtatim cum excreto humore fiat, an cum ſpiritu, qui nimirum cùm carnem pertranſiit, extra refrigeratus concreſcit, & conſiſtit?* hîc enim ſpiritus pro habitu, ſeu vapore ſumitur, tangitur autem ea de ſudore opinio, quæ pluribus habetur in libro Hippocratis, ſeu Polybi de flatibus per hæc verba, *ſpiritus cùm ad meatus corporis irruerit, ſudores fiunt: ſiquidem ſpiritus compactus in aquam tranſmutatur, & per meatus penetrans, extra prorumpit eodem plane modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, ſi obſtaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingueſcit, ac condenſatur, guttaque diſtillant ab his corporibus, quibus vapor ipſe fuit impactus*. A quibus non videntur diſſidere, quæ leguntur in primo libro de morbis in hunc modum. *Sudor vero fit hac de cauſa. Quicúmque morbi in iudicatoriis diebus iudicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, de bile, quod tenuiſſimum eſt eliquatur, & ſecernitur, & ſecedit partim extra corpus, partim intus, & illic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum ſpiritu permixtum foras procedit*. Hæc auctor ille. τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω. *quo certe humore pars humet ſuperior*. Ad verbum. Hic autem eſt in partibus ſuperioribus. Quippe ſpiritus ille, vtróuis modo accipiatur, calidus eſt, & aëreus; talia autem in ſuperioribus reſident, ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω, *habitus etenim corporis ſupra potius innoteſcit* Quid ſibi voluerit Theodorus per hæc verba; non bene aſſequor, & quod aſſequor falſum exiſtimo: Græca ita ſonant. *temperamentum enim ſurſum eſt*, per temperamentum autem ſeu craſim, puto intelligi, temperationem miſcellam, aut mixtionem quæ eſt ex calido & humido, illa autem maximè ſurſum eſt, huc enim aſcendunt calida, atque ibidem cerebrum eſt, quod humiditatum fons exiſtit.

V.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν τὰ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τριβώμεθα· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Quam ob cauſam, cùm manus exercitamus, ſudor maximè oriatur, modò cæteræ corporis partes poſitum ſuum ſeruent? An quoniam robur huic præcipuè loco inditus eſt: hoc enim ſpiritum continemus, qui parti robu-

ſtiſſimæ proximus eſt: dum verò laboramus, vires augemus, his auctis magis ſpiritum cõtinemus. Tum etiam cùm hac perfricamur parte magis quàm cùm alia laboramus. Spiritu namque retento ſimul & perfricamus, & perfricamur dum ita exercemur.

Duobus modis poteſt accipi quæſtio hæc. Vel ita: Quæ manuum motibus perficiuntur exercitationes, illæ ſi modò aliæ corporis partes eundem, quem antea habitum ſeruent, & non dimoueantur à loco ſuo, nec laborent; maximè ſudorem eliciunt: atque hoc modo exponit Theodorus, qui manibus motis quietem reliquis corporis partibus videtur neceſſariò adſcribere: nec ſit abſona ratio, motis enim manibus, reliquis partibus otioſis, illuc ſpiritus omnes confugiunt; & maximè, ac promptiſſimè effluit ſudor. Alio modo ſic: quæ manuum motibus perficiuntur exercitationes, illæ, quamquam aliæ partes quieſcant, maximè ſudores eliciunt: motis nimirum manibus, haud neceſſariò hîc aliis partibus otium adſcribitur vt ſuperiùs; conceditur tamen: pendétque expoſitionis varietas ex varia particulæ, ἐὰν, acceptione; Vtro modo accipiatur haud multùm intersit; vtroque enim vera eſt. Sunt & qui legant μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται: ſunt qui μάλιστα. Et hoc ſanè vt ad particularem quæſtionis ſenſum aliquid faciat, ad totius problematis vim nihil equidem: ſi enim motis manibus, reliquis partibus, aut motis, aut immotis, maximè & promptiſſimè ſudor fluit è corpore, iam profectò magis etiam fluet, quàm nimirum alijs corporis partibus motis, immotis manibus, qui videtur eſſe quæſtionis ſenſus comparando acceptæ: ſi enim fluit maximè, & fluit magis. Primùm autem ſciendum, nomine manus intelligi totum brachium, nimirum partem, quæ eſt ab humero vſque ad extremos digitos, ita enim & Homerum, & Hippocratem antiquiſſimos, ea voce vſos teſtantur ipſi grãmatici, quæ enim manus à Latinis propriè dicitur, eam appellauit Hippocrates χεῖρα ἄκραν, hoc eſt *extremam manum*, Galenus autem nomine cõpoſito ἀκρόχειρον: Eo verò modo in præſentia accipi diximus, quia maximè problematis rationi quadrat. Rationẽ igitur illã eſſe tradit Ariſtoteles, quia loco illo, id eſt, brachijs maximè valemus: ſunt enim illa thoraci affixa, quo ſpiritum cõtinemus, & cohibemus, & in quo ſitum eſt cor pars validiſſima, vt vtraque ratione elici promptè, & copioſè debeat ſudor: à ſpiritus enim cohibitione copioſiorem mox effluere ſudorem, dictum eſt ad finem primi problematis: & cor fons eſt ſpiritus & caloris, à quo calore itidem ſudorem fieri dictum eſt. Cùm igitur exercemur & laboramus brachijs, reliquis præſertim corporis partibus quieſcentibus, magis vtique eiſdem valemus, augentúrque illis vires, totum enim illuc corporis robur colligitur, ex quo fit, vt ſpiritus etiam magis cohibeatur: illud enim vſuuenire apparet, vt cùm vehementiùs laboramus, & exercemur, maioreſque vires adhibemus, ſpiritus magis cohibeatur, atque hinc rurſus iam copioſiùs & promptiùs effluat ſudor. Atque ita nos tum verba, tum ſenſa Ariſtotelis expoſuimus, ſecuti lectionem Theodori & antiqui interpretis, quam etiam Græcè excudendam curauimus, cùm in impreſſis antea multa deſiderarentur, vt conferenti apparebit. Græca autem habuimus ex codice Iuſtiniani. ἔτι δὲ καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον. *Tum etiam cùm hac perfricamur parte, magis quàm cùm alia, laboramus.* Propoſitam rationem corroborat; in hac enim brachiorum exercitatione quam dicit, corpus totum ſimul magis laborat, eique conſentit, quàm cùm aliæ partes exercentur; quod ea re oſtendit, quia hoc tempore magis ſpiritum continemus: id autem hoc loco tanquam ſignum poni videtur: cauſſa autem eſt, quia in hac exercitatione, & fricant, & fricantur ſeu manus, ſeu brachia: duplex igitur contingit motus, vt iure totum corpus vnà magis laborare par ſit. Exiſtimare autem licet, aliquod athleticæ exercitationis genus his verbis ab Ariſtotele ſignificari, in quo mutua hæc frictio contingeret; plura autem eſſe poterãt eiuſmodi, nam & ἀκροχειρισμὸς erat, de quo Galenus libro ſecundo de tuenda valetudine capite octauo, & Hippocrates libro ſecundo de dieta, qui tamen ſummis tantùm digitis, & citra robur ac violentiam exercebatur, vt dicit Galenus: & alia etiam quibus per brachia exercebantur, partim ab vno ſolo, partim à duobus concertantibus obita, quæ memorat Galenus eodem ſecundo de tuenda valetudine capite nono his verbis: *Quin etiam ſi quis fune arrepto, aut etiam pertica ſublimis ex ea pendeat, ac diu teneat, robuſtum is validumq́; laborem exercet, citra tamen celeritatem. Iam verò & ſi quis manibus in pugnum reductis, ijſdem prolatis, vel in altum ſublatis, diutiſſimè eodem habitu conſiſtat: quòd ſi adhibitum quempiam deducere ſibi manus iubeat, nec tamen ipſe remittat, adhuc ſane impenſiùs hic tum muſculos omnes, tum neruos ad robur comparat, vt quorum maximè propria ſunt omnia id genus exercitia. Idq́; multo certè magis fiet, ſi quis ſummis manibus vtraque ſeorſum apprehenſo pon-*

dere

dere (cuiuſmodi ſunt, qui in palaſtra alteres dicuntur) porrectis his, aut in ſublime erectis eodem habitu perſiſtat. Iam ſi etiam carpiam iuſſeris, vt te violenter detrahat, inflectátque, dum ipſe non manibus modò, verùm etiam cruribus ſpináque conſtans, inflexúſque reſiſtis, non leuem ad membrorum robur exercitationem obieris. Sanè hoc genere Milonem ipſum exercitaſſe ſe ferunt, dum aliàs conuellere ſe, mouerétque de loco volenti permutteret. Verùm hæc crurum maximè exercitatio fuerit: aliàs vtique, ſi manus exercitandas curabat, pugnum aperire iuberet. Idem, vt aiunt, malum punicum, aut tale quippiam manibus complexus auferendum cuius præbebat. Erat etiam quæ dicebatur πιτυλίζειν, quod ſolus non cum alio concertando obibat homo, nimirum vt definit Galenus, cùm quis ſummus pedum digitis inſiſtens protendit manus celeri motu, vnam retro, alteram ante ſe agitans. Erat etiam χειρονομία, quam licèt nonnulli voluerint fuiſſe ſaltationis genus, potueritque illi aliquando ſaltatio eſſe coniuncta, cuiuſmodi hodie ſunt, quas Italicè dicimus *le moreſche*, aut *mattacini*, abſque ſaltatione etiam acceptam fuiſſe conſtat ex ſympoſio Xenophontis, in quo Charmides non ſaltat, nunquam enim illud dicit, ſed χειρονομεῖ, manibus geſticulatur, quam rem adnotauerat etiam vir apprimè eruditus Henricus Stephanus. Huiuſmodi igitur ſunt exercitationis genera quæ intelligere potuit Ariſtoteles: ſed & ſimpliciter frictiones ipſas brachiis inuicem adhibitas, quando ratio ſimiliter valet. Porrò in textu ante τὸ, τριβομένῃ puto apponendum χειρὶ, quam vocem expreſſit Theodorus, & habet Theophraſtus, cuius in hanc ſententiam verba, Ariſtotelis penè eadem, huc afferenda putaui: ὅτι δὲ τὰς χεῖρας τρίβοντες μάλιστ᾽ ἱδροῦσιν, ἂν τ᾽ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶσιν, κατὰ συμβεβηκὸς πως τὴν αἰτίαν λυπτέον· ἰσχύουσι γὰρ μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ· τὸ γὰρ πνεῦμα τούτῳ κατέχουσι τῷ ἐγγυτάτῳ ἰσχύοντες· πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἱδροῦσιν. τούτῳ γὰρ μάλιστα τὸ πνεῦμα κατέχουσιν· ἔτι δὲ χειρὶ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον ἢ ὅταν ἄλλο τι μέρος τριβόμεθα· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος καὶ γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες μᾶλλον ἱδροῦμεν. hoc eſt verbum è verbo. *Quod autem maximè ſudent, qui manus fricant, cùm aliæ partes in ſitu ſuo maneant, per accidens cauſſa accipienda eſt, valent enim maximè hoc loco quoniam ſpiritum eo continent, qui locus potenti admodum proximus eſt; laborantes autem ſudant magis, eo etiam maximè ſpiritum continent. Deinde etiam manu fricata, vnà collaboramus magis, quàm ſi perfricemur qualibet alia parte; ſpiritus enim cohibitione tum exercemur, tum fricantes magis ſudamus.*

V I.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ οὐκ ὄζει, ἢ ἧττον τῆς ἐκ τοῦ σώματος; ἢ ὅτι εὔπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος; δηλοῖ δὲ μανὸς ὤν, τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει· δυσώδεις δὲ οἱ τόποι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ζῇ, ὅσα μὴ εὔπνοα.

Cur ſudor capitis aut nullum reddat malum odorem, aut minùs quàm reliqui corporis? An quia locus capitis opportunus ſpirationibus eſt; & quidem laxum ſe ipſe demonſtrat, argumento exoriendi capilli: loca autem, & quæ in locis tenentur, grauiter olent, ſi ſpirandi careant libertate.

Quod quæritur admodum planum eſt: nec difficilis ſolutionis ratio; ideo enim minùs fœtet ſudor è capite manans; quia pars illa corporis perſpirationi maximè patet, fœtere autem illa ſolent quæcumque perſpirationi haud ſunt aperta: in illis enim putredo fit, ex qua fœtor, vt habetur ab eodem Ariſtotele ſectione XIII. problemate IIX. atque ideo fœtent alæ. Galenus etiam, putredinis minimè verò coctionis indicium eſſe fœtorem dixit commento primo in Hippocratis prognoſtica textu XXXXII. Theophraſtus, qui hunc locum pluribus tractauit libro de ſudore, cauſſam fœtoris aut graueolentiæ in ſudore generaliùs reduxit ad eruditatem; putredo autem & ipſa, quæ coctioni contraria cruditas quædam eſt, videndus omnino hîc Theophraſti locus, quo ad hanc ſudoris graueolentiam pertinentia problemata nonnulla percurrit: de hoc autem de quo in præſentia illius ſunt hæc verba. ἅμα δὲ καὶ εὔπνουν, καὶ ἀπερίττωτον ἔχουσι τὸ σῶμα, καὶ οὐδὲν ἐκκρίνεσθαι τοιοῦτον ἀφ᾽ οὗ γένοιτ᾽ ἂν τὸ κακῶδες· διὸ καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἄοσμος, ἢ ἧττόν γε τοῦ ἐκ τοῦ σώματος, ὅτι εὔπνους ἡ κεφαλή· δηλοῖ δὲ ἡ διὰ τῶν τριχῶν ἔκφυσις τὴν μανότητα· δυσώδεις δὲ οἱ τόποι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὅσα μὴ εὔπνοα· οὕτω γὰρ ἡ δὲ κακωδία σῆψίς τις. διὸ ὁ ἐκ τῶν μασχάλων ἱδρὼς, καὶ ὅλως ὁ ἐκ τῶν κοίλων, κακωδέστατος. καὶ τοῦ μάνοιγε οἱ τόποι, ἀλλ᾽ ἡ κατάπνιξις, καὶ ἡ κοιλία ποιεῖ τὴν κακωδίαν. hoc eſt, *ſimul autem, & perſpirabile, & excrementis vacans corpus habent, nihilq; huiuſmodi excernitur, à quo graueolentia fiat. Nam & ob hanc cauſſam etiam qui à capite eſt ſudor non malè olet, aut minùs quàm qui è corpore; caput enim bene tranſpirat; raritatem autem indicat pilorum generatio, male olentes au-*

tem ſunt loci, & quæ in ipſis ſunt, quæ non bene tranſpirant, putreſcunt enim; grauεolentia autem putredo quædam eſt. Vnde ſudor alarum, & omnino qui ex locis concauitatem habentibus ille peſſimè olet. Quamquam enim rariores hi loci ſint, quia tamen ſuffocati, & caui, efficiuntur grauεolentes. Idem Theophraſtus in libro de odoribus ad initium hæc habet: ἡ δὲ καθόλου καὶ ὥσπερ ἐπὶ πᾶσι τοῖς διαφθειρομένοις, συμβαίνει ἅπαν γὰρ τὸ σηπόμενον κακῶδες. hoc eſt vt vertit Turnebus. *Tum verò prope perpetuum eſt in omnibus, quæ vitiantur putor, quidquid enim putreſcit, malè olet.* Igitur quæ difflantur & excrementis, ac materia cruda vacant, illa nec fœtent, nec quæ in eis ſunt, tale autem caput eſt: hoc enim meatibus maximè abundat, per quos expirat, & recrementa pellit; quod illinc patet, quia pilis maximè abundat, non enim illi oriri, niſi foraminum beneficio poſſunt, per quæ fuliginibus, quæ capillorum materia ſunt, exitus ad exteriora patet. Idem Ariſtoteles libro ſecundo de partibus animalium, capite XIIII. eandem capitis piloſitatem partim ad abundantiam humoris, tamquam materiam, partim ad foramina, aut futuras tamquam locum accommodatum, reduxit nec non etiam ſectione decima problematum, XLVII. quo in loco dicebat, quibus os capitis denſum illos breuioris vitæ eſſe, quia minùs perſpirarent, putredóque celeriter accerſeretur; futurarum autem ratione, caput maximè eſſe piloſum.

VII.

Διὰ τί οἱ γυμναζόμενοι ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαίωσιν, μᾶλλον ἱδροῦσιν; ἢ ἐὰν συνεχῶς; ἢ διὰ τὸ ἀθροίζεσθαι διαναπαυομένων· ἔπειτα τοῦτο τὸ ἱδρῶτα ἐξάγει ὕστερον ἡ πάλη· ἡ δὲ συνεχὴς, ἀναξηραίνει ὥσπερ ὁ ἥλιος.

Quam ob cauſam, qui ſe lucta exercent, ſi interpoſita aliquantiſper quiete luctentur, magis ſudabunt, quàm ſi continuè? An quoniam humor data requie ſe ſe colligit, quem deinde luctandi exercitatio educit, continua verò illa, modo Solis corpora aſſiccare poteſt.

Qui lucta ſe ſe exercent, illi ſi hanc conſuetudinem teneant, vt non aſſiduè, & abſque vlla laborum vacatione exercitationi illi ſubiiciantur: ſed interpoſita quiete alternatiſque vicibus eundem modò aſſumant, modò deponant laborem, ſubinde ceſſatione, & opere interueniente, magis ſudabunt, quàm ſi aſſiduè, & continenter lucta concertent: intermiſſio autem, & ceſſatio, non adeò longa; & diuturna ſit, vt claudantur cutis meatus: iam enim in ſequenti problemate dicitur, qui ex longo tempore non ſudârunt, iis clauſa eſſe cutis foramina, qui ex pauco ſudârunt aperta. Rationem autem problematis etiam ſatis facilem, & perſpicuam tradit Ariſtoteles, quoniam eo tempore, quo quieſcunt, & à labore ceſſant, colligitur, & multiplicatur in corpore humiditas, quam deinde noua lucta foras abigit. Apparet autem ex his verbis intelligi ab Ariſtotele hunc ſudorem excerni tempore exercitationis ipſius, non autem poſtea, quod fortè exiſtimare quiſpiam poſſit, nec ſit abſona ſententia; non tamen quæ hoc loco ab Ariſtotele proponatur, ſi igitur interuenit ceſſatio aliqua, colligitur & multiplicatur humiditas, quæ deinde ſudor eſt: ſi verò continuus labor ſit, ille multò magis calefacit, quàm oporteat, atque ita ſanè; vt iam exſiccet, atque abſumat humiditatem, non ſecus ac Solis vis, quemadmodum in nono problemate dicitur. Theophraſtus eandem ſententiam per hæc verba protulit: οἱ δὲ γυμναζόμενοι διαλείποντες τὸ τρέχειν, ἢ παλαίειν, μᾶλλον ἱδροῦσιν ἢ ἐὰν συνεχῶς· ὅτι συναθροίζεται καὶ διαναπαυομένοις ἡ ὑγρότης εἶτα ταύτην ἐξάγει ὕστερον ἡ πάλη, καὶ ὁ δρόμος. hoc eſt. *Qui autem exercentur, illi ſi intermittunt curſum, aut luctam, magis ſudant, quàm ſi continuè exerceantur. Quoniam congeritur in laborum intermiſſione humiditas; eam autem poſtea è corpore educit lucta aut curſus.*

VIII.

Διὰ τί μᾶλλον ἱδροῦσιν ὅταν μὴ διὰ πολλοῦ χρόνου χρῶνται ταῖς ἀφιδρώσεσιν; ἢ διότι οἱ ἱδρῶτες γίνονται οὐ μόνον διὰ ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς πόρους ἀνεῷχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ σώματα εἶναι; τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύκασι οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δὲ ἀναστομοῦνται.

Cur magis ſudamus, cùm non longo interpoſito tempore ſudor euocatur? An quia non humor tantùm cauſa eſt, vt ſudemus, ſed foraminum quoque abditorum apertio, & corporis raritas atque ſolutio. His igitur qui diu

ſudādi intermiſerint vſum foraminum iter clauditur: at iis qui crebrò vtuntur patefactum ſemper habetur.

Magis ſudare, qui ſudationibus aſſueti ſunt, atque iam ex pauco tempore illa euacuatione vſi, quàm qui iam diu non ſudârunt, ob eam admodum perſpicuam rationem dicit Ariſtoteles; quia ad proliciendum ſudorem duo deſiderantur, materia,& locus: materiam autem, quamquam videretur ampliorem eſſe debere in illo qui iam diu non ſudauit, quòd eo tempore congeſta,& multiplicata fuerit, loci tamen opportunitas magis vtique exiſtimanda eſt: nam ſine foraminum apertione, licèt admodum copioſa ſit materia, nunquam effluet ſudor: vbi verò commoditas viarum eſt, facilè in ſubiecto, quod natura ſua eſt humidum, attenuatur, & educitur humor: hæc autem viarum opportunitas magis eſt in aſſuetis, quàm in non aſſuetis, quia ob frequentes ſudationes illis meatus aperti aſſiduè permanent, his non permanent.

I X.

Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυμνοὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἱδροῦσι μᾶλλον οἱ ἀμπεχόμενοι; πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἐκξηραίνων ὁ ἥλιος ἢ διότι τὰς ἀτμίδας ξηραίνει· ἀμπεχομένοις δὲ, ταῦτα ἧττον συμβαίνει.

Quare cùm Sol nuda magis, quàm induta, calefaciat corpora, induta magis ſudare ſoleant? Vtrum quia Sol, corporis deurendo foramina comprimat: an quia vapores exſiccet, quæ minùs poſſunt accidere indutis.

Quæ hic proponuntur, habemus eadem fere problemate x x x v i. huius eiuſdem ſectionis: pro quibus diſſoluendis, cùm nulla eo loco particulatim afferat, ea ſufficere tradit, quæ præcedenti problemate x x x v. propoſita erant: hæc verò ab illis non ſunt diuerſa: quæ in præſentia pro ſolutione afferuntur. Inquirit igitur, quare magis ſudent corpora veſtibus intecta, quàm nuda: cuius rei duas affert rationes ſicuti & duæ ſudoris cauſſæ paullò ante propoſitæ ſunt,humor, & meatuum apertio, ſeu corporis raritas,quarum vna vnam & altera alteram rationem conſtituit. Prima igitur à meatibus dependet: Sol enim nudis occurrens corporibus, ea ſic inflammat, vt exſiccet, & induret, vnde meatus occluduntur, denſantur corpora, nec ſudori patere exitus poteſt: altera ab humore: idem enim Sol nimiùm deurendo exſiccat humiditates, quæ ſudoris materia ſunt: hæc autem in corporibus veſte intectis non ita contingunt, quia Sol ob veſtium impedimentum, ea æquè indurare, & exſiccare non poteſt. Eandem ſententiam habemus ab Hippocrate in libro de aëre, aquis, & locis per hæc verba, vt vertit Cornarius. *Et ex ipſis hominibus tenuiſſimum ac leuiſſimum humorem Sol educit: eius rei maximum ſignum inde ſumere licet vbi homo veſtibus indutus ſub Sole iter fecerit, aut ſederit. Quaſcúmque enim corporis partes Sol aſpicit, hæ non exudant. Sol enim quicquid compares ſudoris, ſurſum rapit: quæ verò ſub veſte contectæ ſunt, aut ſub aliqua alia re, hæ exudant: educitur enim, ac domatur à Sole ſudor, ſeruatur autem ex tegmentis, vt ne diſperdatur à Sole: quum verò in vmbram deuenerit totum corpus ſimiliter ſudore perfluit. Non enim ampliùs Sol affulget.*

X.

Διὰ τί ἱδροῦσι μάλιστα τὰ πρόσωπα; ἢ ὅσα ἀραιὰ καὶ ὑγρὰ μάλιστα· διὰ δὲ τούτων ὁ ἱδρὼς διαχωρεῖται, δοκεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ· διὸ καὶ αἱ τρίχες διὰ τὸ πολὺ ὑγρὸν· ὁ δὲ τόπος ἀραιὸς καὶ ἰσχνός· δίεισιν ἄρα κατὰ φύσιν.

Cur facies maximè ſudet? An quia quæ laxa,humida, ſoluráque maximè ſunt, hæc ſudori ſe peruia exhibent. Caput autem fons eſſe humoris videtur: & quidem pilorum laſciuia ſedem hanc propter humoris copiam poſſidet,locúſque idem rarus gracilentúſque eſt.Igitur ſecundùm naturam tranſitus agitur ſudoris.

Quæ hic proponuntur ad diſſoluendum eadem iterantur problemate x v i i. huius ſectionis, & ſecundo ſectionis x x x v i. ſicuti & illa, quæ pro ſolutione affert, nonnullis

etiam præterea additis: quare omnem expoſitionem ad priorem illum locum reiicimus.

X I.

Διὰ τί οὔτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ, ἀλλὰ πλείονος ὅτι προστιθεμένου; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ εἰ εὐθὺς εἴη τοσοῦτον· ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἕκαστον ἐργάζεται; εἰ οὖν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ, τὸ πλεῖον οὐ ποιήσει πλεῖον, ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τὸ σύμμετρον ἦν, ἐργάζεται τὸ ἔργον. διὰ μὲν οὖν τοῦτο, οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι, διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέτι ποιεῖν, προστιθεμένης μᾶλλον· οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προωδοποίησε καὶ παρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν· ἄλλης δὲ δεῖ συμμετρίας, καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστερον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον.

Cur igne neque vniuerſo, neque per diminutionem oblato, ſed per incrementa continua magis ſudamus? Qui enim in caldariis ita ſe calefaciunt, magis ſudant, quàm ſi protinus tantundem ignis admiſerint. An eò, quòd ſe modicè habeat, agat vnumquódque: ergo ſi tantum agit, plus ſi fuerit, non aget. An potiùs è diuerſo, quoniam ſcilicet eo rem quodque efficiat, quod ſe modicè habeat. Hac igitur de cauſa nihilo plus ſudamus vbi plus additum ſit. Sed quoniam modi ſinguli ſingulis reſpondent, quódque iam egerit, non ampliùs agit: hinc fit, vt modo aucto magis ſudemus. Neque enim quod præcedit ad ſingula, & præparat, vt res ſubdita apta ſit, idem poteſt etiam opus efficere, ſed aliud hoc fungatur officio neceſſe eſt. Parum itáque potius, quàm multum caloris præceſſit, præparauítque corpus ad ſudandum, ſed ad efficiendum, alio certè ampliorique modo opus eſt: hoc enim effici ab eo non poteſt, quod priùs agebat, ſed aliud poſt deſideratur, quod modum obtineat conuenientem.

Tribus modis ignis offerri poteſt ſudaturis, vel affatim, ſimúlque vniuerſus, vel ſemper eodem imminuto, vel pluri ſubinde illato. Puto autem intelligere Ariſtotelem eandem ignis portionem, quæ tanta ſit, vt mouendo ſudori ſufficiat, variè diſtribui, & offerri poſſe: non enim de diuerſa, ingentíque, aut parua copia videntur, aut verba proferri, aut ſententia ſit adeò artificioſa, ſi igitur aut primo, aut altero modo offeratur ignis, minùs ſudor elicitur, ſi poſtremo plus. Cauſſa autem, quæ huius rei affertur vniuerſalis eſt, & remotior, magis autem particularis & proxima adducitur problemate x x x I. quo idem tractatur argumentum. Rei autem veritatem primùm experimento confirmat Ariſtoteles, eam enim ita contingere, apparere dicit in ipſis caldariis, aut laconicis in quibus vapores ſicci in ſudores eliciebantur, de quibus laconicis, Vitruuius libro quinto, & Philander in commentariis ad eum locum. Cauſſa autem eſt, quoniam vnumquódque agens non agit qualibet & indeterminata quantitate exiſtens: ſed certa quadam, & accommodata menſura, qua conuenit patienti rei. Id probari ex primo libro phyſicæ auſcultationis, & primo de ortu, & interitu dicit Aponenſis, at iis locis certè quamquam verba conſonent; ſententia tamen eſt de qualitate, ſeu forma, ac priuatione; nimirum de contrariis; quorum alterum ex altero, non quodlibet fit ex quolibet; hîc autem ſermo eſt de proportione; aut ſymmetro. Theodorus autem, qui *σύμμετρον* reddit, ***modicè***, fortaſſe nō bene omnino reddit; non enim modica, ſed proportione conueniens menſura denotatur. Igitur non quod modicè ſe habeat, ſed quod proportionaliter, ita agit, *εἰ οὖν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ. ergo ſi tantum agit*. concludit ex ea ratione, plus ignis non plus agere, nec plus ſudoris elicere, quando actio pendeat ex ſymmetro, aut fiat inter ea, quæ proportione conueniunt. Porrò autem quoniam Theodorus hanc partem aliter legit, & interpungit, quàm excuſa exemplaria habeant, nos autem hæc ſecuti, alicubi tamen Theodoro adhæſimus faciendum nobis omnino putauimus vt partem hanc iuxta lectionem, quam Græcè propoſuimus, denuò vertetemus hunc in modum. *An quoniam vnumquódque certa menſura operatur? igitur ſi tantum efficit, plus ſi fuerit, non efficiet, vel efficiet contrarium; quoniam vnumquódque eò quòd proportione conuenit, operatur, ob hanc igitur rationem pluri igne oblato non magis ſudamus: ſed quoniam ad vnumquém-*

que

que alia eſt proportio, & quod iam effectum eſt, non ampliùs illud efficit, ſubinde appoſito magis ſudamus. Non enim eadem res ad aliquid viam munit, redditque eam ad accipiendum accomodatam, & illico eandem rem efficit, ſed alia res id præſtat. Potiùs igitur exiguus quàm multus ignis viam ſtruit, & apparat corpus ad ſudandum, alia autem proportione, & maiori copia ad illud efficiendum neceſſe eſt. Id autem non ampliùs effici ab ea re poteſt, quæ antea fecerat ſed alia poſt ipſam adueniat neceſſe eſt, quæ aliam obtineat proportionem. Theodorus igitur alterum πλεῖον non agnouit, & diſtinctionis notam, quæ ante οὐ ποιήσει collocatur, poſt ποιεῖ illico ſubiungit: quæ duo nos etiam ſecuti ſumus. Senſus autem eſt: cùm ad quidlibet agendum, certa menſura, & conueniens proportio requiratur, ſi ignis in tanta quantitate exiſtens efficit, hoc eſt ſudores mouet, plus ſi erit, & in maiori copia, non efficiet, hoc eſt, ſudores non mouebit: Vel (ſi retinendum nobis eſt poſtremum πλεῖον, quod vt dicebam à Theodoro non agnoſcitur) non ideo efficiet plus, quàm ſi in proportionata materiæ copia eſſet: meliùs tamen omittitur, cùm minimè inuicem commenſuratis rebus negetur actio, ἢ μᾶλλον τἀναντίον. *vel efficiet contrariam.* Theodorus interpungit ante hæc verba, & putauit nouam eſſe rationem, quæ tamen eadem videtur, ſed pluribus expoſita, hoc modo: Si ignis in tanta quantitate exiſtens efficit, id eſt operatur, & actionem illam edit; plus ſi erit, non efficiet plus, vel potiùs efficiet contrarium, id eſt, ſed potiùs efficiet contrarium, vt ſit ἢ pro ἀλλά, quo modo ſumi clarorum auctorum exempla docent; nimirum ſudores non ſolùm non euocabit plures, ſed pauciores, vel nullo pacto euocabit, quod probat, repetita ad actionem neceſſaria conditione ſymmetri: vnde colligit per illa, *ob hanc igitur cauſſam*, rationem primæ partis problematis, quare ad maiorem ignem confertim, & vniuersè illatum non ſudemus. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ πρὸς ἕκαστον, *ſed quoniam ad vnumquémque*. Ad explicandã cauſam tertij membri problematis vtitur ratione ſuperiùs adducta, ſed proximiùs accommodata, hoc modo: Quia verò ad vnumquémque ignem, qui ſuccenditur, alia eſt corporis proportio, & inter ipſa varia ſubinde ſymmetria, nec rem iam factam ampliùs nouus ſuccenſus ignis facit, ſed aliam, ideo alio appoſito igne magis ſudamus; quia nimirum primus, ita proportione operante, apparat corpus ad effectum, alter verò effectum ipſum præſtat. οὐ γὰρ ταὐτὸ προσοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον. *Non enim eadem res ad aliquid viam munit.* Explicat eandem rationẽ quam magis diſtinctam attulit ad alia etiam latiùs extendens. Eadem res non viam munit ad aliquid efficiendum, illúdque apparat, & promptum reddit ad aliquid accipiendum, ac illud idem ad quod apparat, eadem res protinus efficit, ſed aliud adueniat oportet, quod rem apparatam efficiat, ſeu perficiat; hoc enim eſt, quod dicit ἀλλ' ἕτερον, hoc eſt, *ſed aliud de nouo ſuperueniens.* τὸ μὲν οὖν ὀλίγον. *potiùs igitur exiguus, quàm multus*, concludit; Igitur ex dicta ratione intelligimus, paucum ignem magis quàm multum viam munire, & apparare corpus ad ſudorem: ad efficiendum autem, & euocandum eundem, aliam & maiorem portionem requiri: hæc autem ab eo eſſe non poteſt, qui antea fecit, hoc eſt apparauit: ſed poſt ipſum, aliud poſterius requiritur, quod alia proportione media effectum illum producat. Theophraſtus eandem quæſtionem videtur ſimpliciùs propoſuiſſe, ac tamquam corollarij loco poſt quàm rationem reddiderat, cur in vmbra magis, quàm ad Solem poſt labores, & curſus homines ſudarent: cuius eam eſſe cauſſam dixerat, quòd Sol exſiccaret, & denſaret cutis foramina, quibus ſubiungit hæc. ὅλως γὰρ οὔτε πολὺ τὸ θερμὸν ἄγαν, οὔτε ὀλίγον δεῖ τὸ ἐκτός: τὸ μὲν γὰρ οὐ κινεῖ, τὸ δὲ ἀναξηραίνει· διὸ καὶ εἴ τις ἄγαν ἐγγὺς ἵσταται τοῦ πυρὸς, ἧττον ἂν ἱδρώσειεν, καὶ ἐν τοῖς ἀλειπτηρίοις ἐὰν μὲν εὐθὺς ποιήσῃ τις πολὺ πῦρ ἧττον ἱδρώσει· ἐὰν δὲ ὕστερον ἐπεισενέγκῃ, μᾶλλον. προδιαπεποιημένου μὲν γὰρ καὶ παρεσκευασμένου τοῦ σώματος, συνεργεῖ καὶ τὸ ἐπιστελλόν. ἐκεῖνο δὲ οὐ δύναται τὸ πλεῖον δι' ἀσθένειαν. hoc eſt. *Omnino enim calorem externum, neque valde multum, neque exiguum eſſe oportet: ille enim non mouet, hic autem exſiccat. Quare ſi quiſpiam admodum proximus igni aſſideat minùs ſanè ſudabit, & in clyſterijs, aut ſudatorijs ſi quiſpiam ſtatim multum ignem accendat, minus ſudabit, ſi autem ſubinde inſerat, magis: præparato enim, & diſpoſito corpore; qui ſubingreditur* [calor] *ſimul adiuuat* [ſudoris excretionem] *ille autem* [prior] *qui plus eſt, non poteſt ob imbecillitatem* [id præſtare.] His tamen in verbis non videtur Theophraſtus meminiſſe ſymmetriæ, quam præcipuè ad hanc rem Ariſtoteles requirit, niſi dicamus ad finem eorum, quæ à me modò recitata ſunt, non παρορμῶντος τοῦ σώματος, ſed pro σώματος legendum συμμέτρου. In Baſilienſi enim codice corruptiſſimè legitur σήματος. Daniel autem Furlanus vir apprimè eruditus, in commentariis ad hunc locum σώματος repoſuit: quæ commentaria cùm ad manus meas perueniſſent, iam de horum commentariorum editione in priores haſce decem problematum ſectiones cogitante me, plures tamen Theophraſteos locos ex ipſius coniectura teſtitutos, qui antea corrupti legebantur fateor me his commentariis inſeruiſſe: συμμέτρου igitur hoc loco libenter reponerem hoc ſenſu. Præparato

enim

enim corpore, & igne ſymmetro, id eſt commenſurato, & proportionato excitato, ille idem corpus ingrediens ſimul adiuuat excretionem.

X I I.

Διὰ τί ἀποστλεγγιζομένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἱδρὼς, ἢ ἐῶσιν ἐπιμένειν; πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω; ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἱδρὼς ἐπὶ τοῖς πόροις; ὥστε κωλύει τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν.

Cur detergenti magis profluit ſudor, quàm reſidere ſinenti? Vtrum quoniam refrigerari extrinſecus contingat? an quòd ſudor exterior, velut operculum foraminibus adhæreat corporis, ita ne interior ſe promere poſſit.

Quod quæritur admodum planum eſt: ſolutionis autem rationes affert duas. Prima eſt, quoniam ſudor ille reſidens, refrigeratur in aëre & ab aëre exteriori, refrigeratio autem exitum prohibet nouo ſudori; ſudorem enim à calore effici ſupernis dictum eſt. Altera ratio, quoniam ſudor, qui in externis corporis partibus reſidet, impactus meatibus fit quoddam veluti operculum foraminibus, ex quibus ille egreditur, & prohibetur exitus.

X I I I.

Διὰ τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; ἢ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὀσμῇ βαρύτης ἔνι, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακοδεστέραν ποιεῖ τὴν ὀσμήν.

Qua de cauſa ruta, & nonnulla pigmenta ſudores fœtidos moueant? An quia quorum odor grauitatem præ ſe fert, hæc humoribus ſordidis admixta fœdum mouere odorem poſſunt.

Non facilè dixerim, vtrum quod Ariſtoteles proponit de ruta, & nonnullis vnguentis graueolentem ſudorem mouentibus, intelligendum ſit de ipſis interiùs ſumptis, an potiùs exteriùs illitis: nam quod ſectione x i i i. problemate x i. ſimiliter ab eodem proponitur, cur vnguentorum magna pars, ſi ſudori permiſceatur, malè oleat, aliqua reddatur ſuauior, aut nihil deterior; licet de illitu magis videatur prolatum; poſſit etiam de eorundem eſu intelligi, at quod in libello Theophraſti de ſudoribus, de eâdem ruta, & vnguentis nonnullis ſimiliter, atque hîc proponitur; manifeſtè de aſſumptione per os accipiendum videtur: dicit enim Theophraſtus. *ὅταν ἀναδίδωσι*, his verbis: *τὴν δὲ διὰ τὸ πήγανον κακωδίαν, καὶ ὑπὸ μύρων ἐνίων ὅταν ἀναδίδωσι: καὶ γὰρ τοῦτο συμβαίνει λεκτέον ὑπὲρ ὧν.* hinc eſt. *nam qui à ruta ſit malus odor, & à nonnullis vnguentis quando diſtributa ſunt, de eo ratio reddenda eſt.* Licet igitur propoſitum problema vtróque modo accipere; vtróque enim veritatem continet. Quod autem Theodorus vertit, *pigmenta*, malim vnguenta, hoc enim propriè *μύρα*; pigmenta autem illa ſunt, quæ colori inducendo tum à pictoribus tabulis, tum à laſciuis corporibus adhibentur; cuiuſmodi ceruſſa, minium, cinnabaris, & ſimiles fuci, quæ vox ex Græco *φῦκος*; hæc verò neque Græcè *μύρα*, neque pigmenta pro vnguentis Latinè dicta putem; nec verò etiam pigmenta vnquam ore hauſta: plurimam enim partem venenata ſunt; niſi ſi pigmentum pro vnguento vidit vſurpatum aliquando Theodorus, quod non memini legere me; Arqui vel ita, ſit etiam meliùs vocis ambiguitatem vitare. Nec verò hoc loco vnguenta etiam accipienda ſunt, quæ à medicorum vulgo hodie ita appellantur, in quorum compoſitionem butirum, adipes, œſipi, & ſimilia recipiuntur; ſordidæ res, quæque ſtomachum faciant; ſed quæ antiquitùs dicebantur vnguenta, plurimámque partem delicata, & odorata erant; licet hic de iis agat Ariſtoteles, quæ grauiorem quendam emittunt odorem; erant autem plurima antiquis illis temporibus illiuſmodi vnguenta, variè appellata, Ægyptia, amaracina, irina, ſtactæ, melina, nardina, ſampſucina, cinnamomina, ſerpillina, ſiſymbrina, & alia: quorum confectionem magna ex parte docet Dioſcorides primo libro. Hæc autem potu aſſumpta fuiſſe, vino immixta, patet ex Plinio, Athenæo, Plutarcho, & aliis; ad excitandum nimirum acrimonia, & caliditate guſtum, vt habemus à Theophraſto libro de odoribus, per hæc verba. *μίγνυται γὰρ τὰ μὲν αὐτῆς τῆς ὀσμῆς ἕνεκα, καὶ πρὸς ταύτην τὴν αἴσθησιν, τὰ δὲ ὥσπερ ἡδύνειν βουλόμενα τὴν γεῦσιν: οἷον ὡς οἱ τὰ μύρα τοῖς οἴνοις ἐπιχέοντες, ἢ τὰ ἀρώματα ἐμβάλλοντες*, hoc eſt. *nonnulla miſcentur odoris ipſius gratia, & vt odoratus moueatur; nonnulla tamquam dulcia guſtui futura, vt qui vino vnguentum infundunt, aut aromata iniiciunt.* Et mox

συμμίγν.

συνεγείρειν δὲ δοκοῦσι πρὸς τὰς γεύσεις, οὐχ αἱ ὀσμαὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ δριμύτητες. id eſt, *excitare autem guſtum videntur non ſolum odores, verùm etiam acrimonia, & calor quorundam.* Habemus idem etiam apud Ariſtotelem libro de ſenſu, & ſenſili capite v. vbi hoc Stratidis carmen Euripidem taxantis affert, ὅταν φακῆν ἕψῃς, μὴ 'πιχεῖν μύρον. hoc eſt. *Ne admiſceas vnguentum, vbi lentem coquis.* Quibus ſubdit hæc, ſicuti conuertit Vatablus. *Atqui nunc tales facultates potionibus demiſcent, vt conſuetudine voluptatem ipſam tantiſper vrgent, quo-ad è duobis ſenſibus oblectatio quaſi vna, & ab vno proueniens exultet.* Ad eandem rem libet etiam Æliani verba adducere libro XII. de varia hiſtoria capite XXXI. quæ ita habent, μύρον γὰρ οἶνῳ μίγνυντες οἱ Ἕλληνες, οὕτως ἔπινον, καὶ ὑπερεπλήζοντο τὴν τοιαύτην κρᾶσιν, καὶ ἐκαλεῖτο ὁ οἶνος μυρρινίτης, hoc eſt ſicut conuertit Vvetteranus: *Vinum enim vnguento mixtum bibebant & ſupra quam ſatis eſſet, aut neceſſitas poſtularet, hac mixtione vtebantur: vocabatur autem vinum myrrhinites.* De eâdem re Iuuenalis Satyra VI.

--Quam perfuſa mero ſpumant vnguenta falerno.

ac Martialis. *--& foliata ſitis.* vnguenta ſignificans, quæ admodum delicata & pretioſa foliata dicebantur. Quod verò de ruta hîc dicit Ariſtoteles, purè etiam potiſſimùm intelligi de ea cum vino aſſumpta, nimirum de vino ex ea confecto: nec ſolùm de iis, verùm de aliis etiam tenuibus, & acrioribus herbis, ex quibus confici vinum ſolebat: tenuia enim hæc, atque acria, tum vrinas, tum ſudores graueolentes efficere, dicit etiam Galenus libro de attenuanti victus ratione capite primo: è ruta autem ſicuti ex aliis etiam acrioribus vina confici ſolita, teſtis eſt Plinius libro XIV. capite XVI. his verbis, *ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum è radice, aſparago, cunila, origano, apij ſemine, abrotano, mentaſtro, ruta, nepeta, ſerpillo, marrubio.* modum etiam tradit quomodo conficeretur, ſicuti quomodo etiam conficeretur ex aromatibus. Muſti rutati facit etiam mentionem idem Plinius libro XIX. capite octauo, ἢ ὅτι ὧν ἐν ὀσμῇ βαρύτης. *An quia quorum odor grauitatem præ ſe fert.* Cauſſa eſt, quia cùm ruta, & vnguenta, de quibus loquitur, ſint prædita odore acuto, vehementi, & graui; & ob partium tenuitatem, & acutiem vndequâque permeent, admiſcentur excrementis corporis, nimirum ſeroſis illis humoribus, quæ ſudorum materia ſunt, inficiúntque eos qualitate ſua, quam etiam præ grauitate, quæ in odore eſt, ſudores ipſi retinent, dum excernuntur.

XIV.

Διὰ τί ἱδροῦμεν τὰ νῶτα μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρόσθεν ἐστὶ τόπος ἐντός, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρόν, ἐν δὲ τῷ ὄπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι. τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶν αἴτιον καὶ ὅτι τὴν κοιλίαν ἧττον ἱδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. ἔτι δ' ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἱδρῶτος τὰ νῶτα, καὶ τὰ ὄπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμπροσθεν τῶν ὄπισθεν ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἴτιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἱδροῦν τάχιστα, καὶ μάλιστα. ἥκιστα γὰρ ψύχονται. ἔτι δὲ σαρκωδέστερά ἐστι τὰ περὶ τὸν νῶτον τῶν ἔμπροσθεν. ὥστε ὑγρότερα. πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὄπισθεν. ὁ γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὤν, ὑγρασίαν πολλὴν παρέχει.

Cur tergo magis, quàm priore parte ſudamus? An quòd in parte priore locus ſanè intus habetur, in quem humor deducitur, quod in poſteriore nõ eſt, ſed foras ibi excernatur neceſſe eſt. Hoc idem etiam facit, vt ventre minùs, quàm pectore ſudemus. Addo quòd ſudorem terga magis ſeruare poſſunt, & poſterior pars magis, quàm prior, quoniam prior magis, quàm poſterior refrigeratur. Quod etiam cauſſa eſt, vt alæ citiſſimè atque maximè valeant reſudare, videlicet, quia minimè refrigerantur. Ad hæc poſterior carnulentior pars eſt, quàm prior, & proinde humidior. Cauſſam verò, cur humidior ſit, medulla habet, quæ per ſpinam tendens, multum humiditatis afferre poſſit.

Quod hîc Ariſtoteles proponit generaliter, terga magis, quàm anteriores partes ſudare, illud Theophraſtus de luctatoribus particulatim proponit, cauſſaſque ideo diuerſas ab ipſis luctatoribus deſumptas attulit ille Philoſophus, cuius verba ad finem adducemus. Ariſtoteles autem tres hîc proponit rationes. Prima eſt, quia in parte corporis anteriore, locus eſt, ſeu capacitas proxima, ad quam humor deriuare poteſt, pectoris nimirum cauitas, in quam etiam ſæpenumero fluere ex eo apparet, quòd inde per tuſſim frequenter excernatur: in poſteriori autem non adeſt huiuſmodi locus: ſed quæcumque humiditas ad partem illam

vergit, & nullum alium habet exitum, quàm exteriùs per ſudores; vnde illi neceſſariò copioſiores ea parte fiunt. *τὸ δ' αὐτὸ ἐστιν αἴτιον. Hoc idem etiam facit.* Corollarium deducit ad propoſitam rem faciens: ventres minùs ſudare, quàm pectus, ibi enim plures, & maiores ſunt cauitates, quàm in pectore, quæ cùm recipere, & continere poſſint confluentem, ac eò deriuantem humorem, iam non per ſudores ille excernatur; *ἔτι δ' ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν, Addo quòd ſudorem terga magis conſeruare poſſunt.* Altera ratio: Magis ſeruare, & cuſtodire ſudorem poſſunt terga, & partes poſteriores, quàm anteriores, quia hæ magis refrigerantur, quàm poſteriores: refrigeratio autem, ſicuti antea etiam dictum eſt, ſudori exitum prohibet: refrigerantur autem magis anteriores partes, quoniam ſunt minùs carnoſæ poſterioribus: quod mox ſubiicit Ariſtoteles, cùm tertiam rationem affert: atque etiam habemus tertio de partibus animalium capite IV. vbi eam ob cauſſam in anterioribus cor fuiſſe locatum dicit, vt eius viſceris beneficio, caliditas parti magis apertæ, magiſque carnium inopi tribueretur: cùm poſteriora vmbraculum, ac tutamen ex eiſdem carnibus aduersùs frigidum aërem reciperent: Alexander tamen problematum libro primo XXV. cùm quæreret, cur terga magis, quàm cæteræ corporis partes prurirent, ideo fieri dixit, quoniam plus pituitæ continent, quia ſunt frigidiora; tantum nimirum exiſtimans caloris è corde proficiſcentis efficaciam, vt carnium copiæ in poſterioribus exiſtenti præualeat: quod etiam videtur ſenſiſſe Theophraſtus in verbis, quæ ad finem adducentur: ad quem ſenſum ſi reduci poſſet Ariſtotelis dictum, iam non eſſent aduerſariæ horum Philoſophorum ſententiæ. Et verò quæ leguntur in tertio de partibus, non abnuunt; poſteriora nempe eſſe calidiora anterioribus, quia ſunt magis carnoſa: èxque natura ſua id habere: anteriora autem licèt carnis magis expertia, ob cordis tamen viciniam maiorem acquirere caliditatem, atque ideo calidiora fieri, quod dicit Alexander: quomodo verò his congruere poſſint, quæ dicuntur in præſentia, quibus ſudorem minùs fieri in anterioribus ob frigiditatem proponit, ego quidem non diſpicio: Quod tamen ad rationem pertinet ab Alexandro allatam, poterat ita bene pituitæ in tergo abundantis cauſſa referri, ab illo in humiditatem eius partis, cuius ſtatim idem Ariſtoteles meminit, ac in eiuſdem frigiditatem, *ὅπερ ἐστὶ αἴτιον, quod etiam cauſſa eſt.* Aliud corollarium ex ſecunda ratione. Hinc ſequitur celerrimè, & maximè ſudare alas, quia minimè refrigerantur, cùm ſint intus quaſi vallis reconditæ, ab aliíſque partibus bene coopertæ: *ἔτι δὲ σαρκωδέστερά ἐστι. Ad hæc poſterior carnulentior pars eſt.* Tertia ratio. Partes poſteriores ſunt magis carnoſæ, & ideo magis ſanguineæ, caro enim fit ex ſanguine: ſanguis autem humidus eſt, atque ideo partes illæ magis humidæ ſunt: humiditas autem materialis cauſſa eſt, vnde ſudores proueniunt: Verùm non hinc, neque ex ſanguine humiditatis partium poſteriorum cauſſam deſumit Ariſtoteles: ſed ex medulla ſpinali: ait enim poſteriora magis humeſcere, quoniam per totum ſpinæ ſpatium medulla extenſa eſt, quæ cùm ſua natura humida ſit, humiditatem multam toti illi loco tribuit: carnis igitur copia duplici nomine ſudorem tergo conciliat; tum quia aduersùs frigus defendit, & calorem creat, vt in priori ratione, tum quia humiditatem exhibet loco, quam ipſam habet à medulla, vt in poſteriori. Theophraſtus tamen in verbis, quæ ad initium problematis ſignificaui, calidiores, & humidiores videtur pectoris partes conſtituere. Sunt autem hæc verba: διὰ τί μᾶλλον ἱδροῦσι τὰ ὄπισθεν τῶν ἔμπροσθεν· καὶ τοι θερμότης καὶ ὑγρότης πλείων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· ὅτι διά τε τὴν πάλαιν καὶ τὴν θλῖψιν ἧττον κωλύεται· καὶ διάτασις ἐκ τῶν ἄνω μᾶλλον· ὅτι δὲ οὐ πόνος ἐνταῦθα καὶ ἱδρώς. ἅμα δὲ καὶ ἡ διάτασις τοῦ πνεύματος ἐξωθεῖ μᾶλλον. ὥσθ' ὅταν ἀνιεθῇ πλεῖον καὶ ἀθροωτέρως ἐκεῖθεν. hoc eſt. *Propterea tergo ſudant magis, quàm pectore, quamquam plus caloris, & humiditatis in pectore ſit, quoniam ob luctam, & attritionem minùs prohibetur: & diſtenſio ſpiritus magis ex partibus ſuperioribus eſt: quoniam autem labor hic non eſt, ibidem adeſt ſudor. Prætereà & ſpiritus intenſio excellit magis, vt quando remiſſa ſit, tum plus, tam magis confertim excernatur.*

XV.

Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἱδροῦμεν; ἢ ὅτι θερμὸς ὢν ὁ τόπος ᾧ ἁπτόμεθα, κωλύει διιέναι τὸν ἱδρῶτα. ἀναξηραίνει γὰρ αὐτὸν ἐπὶ δὲ θλίβεται. θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα· οὗ συμβαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον· σημεῖον δὲ ἡ νάρκη. κατάψυξίς τε γάρ ἐστι τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ θλίψεως ἢ πληγῆς.

Cur ea parte, qua iacemus, ſudare non poſſumus? An quoniam pars, qua tangimus, cùm plus, quàm modicum ſit, incaleſcens prohibet, ne permeet ſudor: reſiccat enim, atque abſumit. Item comprimi eam partem ſic euenit: hæc verò ſanguinem compreſſa diffundit, quo diffuſo ſatis refrigeratur. Ar-

gumen

gumento ſanè reporteſt, quippe qui non niſi frigoris iniuria fiat, atque effici vel afflictu, vel ictu ſoleat.

Quærit, quam ob rem, cùm accubantes ſudamus, locis illis, & iis corporis partibus, quibus innitimur, & ſuper quas iacemus, non ſudemus, totumque illud corporis ſpatium haud madeſcat. Duas autem affert rationes. Prima eſt, quia locus ille, ſeu pars, ſupra quam iacemus, ob reliquum corporis pondus, quod ei incumbit, & etiam ob contactum rei calidæ ſuper quam iacet, magnopere incaleſcit: nimius autem calor ſudorem exſiccat; reſoluit enim materiam inſenſibiliter, neque permittit, vt ad exteriores partes per ſudores exeat: ex nimio igitur calore deſumitur prima hæc ratio; altera autem ex contrario fundamento; nimirum ex frigore; ait enim quòd pars corporis, ſupra quam iacemus, & qui in ea eſt ſanguis, ob ſitum & poſitionem illam atteritur, & comprimitur; compreſſus autem ſanguis diffunditur, hoc eſt ad alias partes refugit, quo facto refrigeratur, qui ex ſanguine incaleſcebat locus, quemadmodum contingit in ſtupore, qui refrigeratio quædam eſt: nam tum ſtupore affectæ partes, tum quæ comprimuntur, refrigerantur, ab illiſque ſanguis aufugit, vnde & albicant; vt ſi quiſpiam aut manu validè comprimat, aut vinculo arctè deliget partem aliquam corporis, ſtatim videbit ſanguinem retrocedere, partémque illam albicare. Fit autem huiuſmodi paſſio, aut ex ictu, quo compreſſa parte ſanguis diffugit, aut attritione, qua ſimiliter diffugit, vt in eo, qui decumbens ſudat; atteritur enim pars quæ ſubiacet: quod etiam contingit in diuturna ſeſſione; præſertim duro ſedili, aliiſque modis, quibus pars atteritur, & ideo refrigeratur: ex refrigeratione autem impediri ſudorem, pluties antea dictum eſt.

XVI.

Διὰ τί οἱ καθεύδοντες μᾶλλον ἱδροῦσιν, ἢ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν; ἀθροιζόμενον γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει τὸ ὑγρόν.

Quare qui dormiunt, magis ſudant? An circum obſiſtendi ratione euenit. Calor enim parte interna collectus, poteſt expellere humorem.

Hæc eadem quæſtio proponitur iterum problemate XXVII. quamquam autem fundamentum vtrobique idem eſt, caloris nimirum copia intus exiſtentis; eandem tamen copiam ex antiperaſtaſi pendere indéque rationem deduci apparet, & exprimitur hoc loco, non ita exprimitur problemate XXVII. Ait igitur Ariſtoteles in ſomno colligi, & vniri calorem in partibus internis, ob antiperiſtaſim, quod Theodorus vertit *circum obſiſtendi ratione*, meliùs autem fortaſſe ſit, Græcam vocem iam Philoſophorum auribus tritam retinendo, id fieri dicere, per antiperiſtaſim. Igitur eorum, qui vigilant calidiores ſunt externæ partes, internæ frigidiores, dormientium contra; quod ſcripſerat Hippocrates VI. Epidem: & Galenus comm. IV. tex. XIV. ad eum locum. Calor igitur, qui ſomni tempore exteriores partes deſerit, & ad intimas confugit, ei vnitur, qui intus exſiſtebat, viribus itaque auctus, impetúque mox facto, humorem, aut ſudorem foras pellit, & id antiperiſtaſis eſt. Sudores igitur in ſomno nõ initio fiunt, nec de ſomni initio accipiendum eſt problema, quo tempore calor ad interiora refugit, ſed mox, cùm procedente ſomno calor collectus, & vnitus iam ſimul eſt, ſuperatáque & attenuata materia, eam foras pellit. Porrò de caloris retractione, quæ in ſomno fit, qui plura cupit Ariſtotelẽ adeat libro de ſomno, & experrectione ei rei dicato, atque etiam Alexandrum Aphrodiſienſem quæſtionum naturalium libro primo capite vigeſimo.

XVII.

Διὰ τί τὸ πρόσωπον μάλιστα ἱδροῦσιν, ἀσαρκότατον ὄν; ἢ ὅτι εὐΐδρωτα μὲν, ὅσα ὑγρὰ καὶ ἀραιά· ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη· ὑγρότητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην· δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ κατάρροι ὀξεῖς αὐτῆς, καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ αἱ πόροι πολλοί. σημεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσί, διαφαίνοντες ἔξω. οὐκ ἂν ἐκ τοῦ ἰδρῶτος; ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. διὸ καὶ ἱδροῦσι καὶ πρόσωπον καὶ μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον. τὸ δὲ ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω.

Cur facie maximè ſudemus, cùm in ea minimum carnis ſit? An quòd expeditiùs illa ſudare poſſunt, quæ humida, laxáque ſunt. Capur autem tale

eſt: continet enim ſuam plurimam humiditatem. Quod vtique venarum ratione pateſcit, quæ hinc pertendunt. Diſtillationes quoque ex capite oriuntur, & cerebrum humidum eſt, & foramina permulta in capite habentur, quæ tam multa eſſe, ac foras vſque pertendere, capillorum indicio conſtat: igitur ſudor non à partibus imis, ſed de capite oritur. Vnde etiam fit, vt primùm, & maximè fronte ſudemus: primò enim frons ſubdita eſt.

Iterat, quæ fuêre propoſita problemate decimo; & quamobrem facies maximè ſudet, eaſdem duas, quas ibidem adduxit rationes, deſumptas, tum ex viarum ſeu loci habilitate, per quem fluit ſudor; tum ex materiæ copia, ex qua ille gignitur, ſimiliter hoc loco reddit; quædam tamen in harum explicatione aliter ſumit, & quædam præterea ponit, quæ omnia in hunc locum reiecta nobis in præſentia explicanda ſunt. Ait igitur, faciem licèt minimè carnoſa ſit, quippe quæ cute & oſſibus magna ex parte, muſculis autem exiguis conſtet, ideo maximè ſudare, quia duas nacta eſt occaſiones, ob quas facilè,& promptè ſudor fit, atque manat: altera eſt viarum multitudo, ſeu meatuum copia, atque amplitudo: altera humiditatum abundantia: in quibus autem vtráque hæc inſunt, in illis itidem ſudoris magna ſuppetit copia. In facie probat vtrúmque adeſſe: faciei autem nomine hoc loco comprændit, vel præcipuè ipſum caput, vt ex rationibus apparet, quando oſſis raritas, & cutis piloſitas capitis potiſſimùm ſint, vt ex multis eiuſdem Ariſtotelis locis habemus, & præcipuè primo de hiſtoria capite VII. & VIII. quo tamen loco has partes exactiſſimè perſecutus caput à facie diſiunxit, ſuiſque terminis ſingula circunſcripſit. Igitur in capite magnam humiditatum copiam exiſtere oſtenditur. Dixit enim ſuperiùs problemate decimo, caput eſſe fontem humiditatum, at in fonte maximè humor abundat: Hippocrates etiam libro de carnibus cerebrum eſſe ait metropolim frigidi, & glutinoſi humoris, oſtenditur etiam, quia venæ multæ illinc extenduntur ad alias partes, & ex aliis partibus illuc: venæ autem humiditatibus plenæ ſunt: de his autem venis, quas idem Ariſtoteles dicit eſſe non paucas amplas; ſed frequentes,& tenues ortas à maiori & ab aorta, agit ipſe Philoſophus libro ſecundo de partibus capite VII. Ex eodem capite catharri, aut deſtillationes ſunt,cuius cauſſam loco modò adducto ſecundi de partibus idem Ariſtoteles attulit. Abundat igitur multa tum aduentitia, tum propria humiditate caput, quæ ſudoris materia eſt. Patet etiam multis foraminibus, quæ erat habilitas ad ſudorem excernendum; id verò apparet ex capillorum abundantia: non enim poſſent illi tanta frequentia exire, niſi foraminum numerum pene infinitum haberet caput, quæ foramina à partibus intimis vſque ad extremam cutim pertenderent. Capillorum igitur exortus hoc loco tamquam oſſis, & cutis raritatis argumentum proponi videtur: at problemate decimo tamquam humoris copiæ; ſicuti etiam problemate v. ſectionis XXXI. non immeritò; vtrumque enim indicare ſcribitur ab eodem Ariſtotele ſecundo de partibus capite XIV. his verbis: *Homo animalium maximè omnium piloſo capite eſt, cuius rei cauſſa tum ad neceſſitatem, tum ad præſidij rationem referenda eſt: neceſſarium enim propter cerebri humiditatem, & commiſſuras caluæ: nam vbi plurimum humoris, caloriſque eſt, ibidem ortum pilorum eſſe copioſum neceſſe eſt* Hippocrates etiam libro de Natura pueri, cutis raritatem pilorum abundantiæ eſſe cauſſam, ſcriptum reliquit per hæc verba: *Pilorum natura hoc modo ſe habet. Oriuntur quidem maximi, ac plurimi, qua corporis parte cuticula rariſſima eſt, & vbi pilus moderatum humorem in alimentum habet: & vbi caticula poſteriùs rara fit, ibi etiam pili poſteriùs naſcantur, velut in mento & pube & ſicubi aliàs pili naſcuntur.* Quæ iterum ac tertio repetit paullò poſt eodem libro. οὐκ ἂν ἐκ τ͂ κάτω ὁ ἱδρώς. *Igitur ſudor non à partibus imis.* Colligit ex dictis,& concludit orationem hoc ſenſu vt puto: cùm caput fons humiditatum ſit, totque habeamus illius humiditatis argumenta, illinc & ex partibus ſuperioribus, non autem ex inferioribus, ſudoris originem meritò repetemus: in ſuperioribus autem facies eſt: eius autem rei hoc etiam habemus argumentum, quòd faciei illa primùm, & maximè pars ſudat, quæ capiti primùm ſubiicitur, hæc autem frons eſt: facies igitur quamquam haud carnoſa, ob rationes dictas plurimùm ſudare ſolet. Eandem quæſtionem iiſdem penè verbis, tradidit Theophraſtus; atque ita habent: τὸ δὲ πρόσωπον μάλιστα ἱδρῶσι, ἀσαρκότερον ὂν καὶ ἥκιστα πονοῦν ὅτι καὶ ἡ κεφαλὴ ὑγρὰ καὶ μανή. ὑγρότητος δὲ καὶ μανότητος ἄλλα τε πολλὰ σημεῖα, καὶ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἡ τριχῶν ἔκφυσις. ὁ μὲν, τὸ ὑγρόν. αἱ δὲ τὸ μανὸν ἀποδηλοῦσαι, διὸ καὶ πρῶτον, καὶ μάλιστ' ἱδροῦσι τὸ μέτωπον τοῦτο γὰρ ὑπὸ τὸν ἐγκέφαλον. hoc eſt. *facies autem maximè ſudat, licet haud quaquam carnoſa, & minimùm laboret; quoniam caput humidum, & rarum eſt: humiditatis autem, & raritatis*

cùm.

cùm alia ſigna ſunt, tum cerebrum ipſum,& pilorum exortus; illud quidem humiditatis, hi verò raritatis: quare & primùm, & maximè ſudamus frontem; hæc enim ſub cerebro eſt: quibus etiam aliam rationem breuiter adiungit ita ſcribens: ἔτι δὲ ἡ τοῦ πνεύματος κάθεξις διατείνεται πῶς εἰς τὴν κεφαλήν. hoc eſt. *Præterea autem ſpiritus contentio iam diſtenditur in caput.*

XVIII.

Διὰ τί οἱ ἱδροῦντες, ἐὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι, ἢ πνεύματι, ναυτιῶσι; πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔστη ἀθρόον, ἔμπροσθεν οὐκ ἠρεμοῦν διὰ τὸ ῥεῖν; ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα διιὸν ἔξω, γινόμενον ἱδρὼς, διὰ τὴν ψύξιν, τοῦτο ἔσωθεν ψυχθὲν πρὶν ἐξελθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο καὶ προσπεσὸν ποιεῖ τὴν ναυτίαν.

Qua de cauſſa, qui ſudant, ſi vel aqua, vel flatu refrigeſcant, nauſeant. Vtrum quoniam humor, qui ex fluxu continuo minimè quieſcere poſſit, hîc refrigeſcens, in parte priore vniuerſus conſtiterit? An quòd ſpiritus, qui foras verſùs proueniens, in ſudorem ob frigoris occurſum conuertitur, hic intus ante frigeſcens, quàm exeat, tranſeat in humorem, atque in eam partem incumbens nauſeam moueat?

Cur illi, qui ſudant, ſi vento, aut aqua refrigerentur nauſeare ſoleant? Duas afferre videtur Ariſtoteles rationes: fundamentum tamen idem eſt, & cauſſa, ex qua ratio ducitur eadem, ſcilicet cauſſa materialis; quæ variè accepta, vel tamquam ſpiritus, vel tamquam humor, aut tamquam proximior, aut tamquam remotior duas parit rationes, minimùm diuerſas. Eſt autem prima hæc: Humiditas quæ ſudoris eſt materia, refrigerata ab aqua, vel flatu, haud ampliùs exire poteſt ab alterutro impedita, quoniam verò erat in motu, quippe quæ extra ſudoris ſpecie flueret, non quieſcit adhuc, ſed aliter fluens, per interiora colligitur, & conſidet vniuerſa in parte interiori, ſcilicet in ventriculo, cúmque relaxans, & emolliens, nauſeam concitat. ἢ ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα. *An quòd ſpiritus*, ὅτι, addidimus ex codice Iuſtiniani, quam particulam agnoſcit Theodorus. Eſt autem ſecunda ratio: ſpiritus qui ex parte interiori exiens, fit exteriùs ſudor; ita ſentit nunc Ariſtoteles, quam opinionem ſuperiùs puto me tetigiſſe; eiúſque meminit tum Auctor libri de flatibus, tum Theophraſtus ipſo libelli de ſudoribus initio per hæc verba: ὁ ἱδρὼς πότερον μεθ' ὑγρότητος εὐθὺς ἐκκρινομένης γίνεται, ἢ πνεύματος ὡς τούτου διιόντος διὰ τῆς σαρκὸς, εἶτ' ἔξω πήγνυται καὶ συνίσταται καταψυχόμενος, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἄλλοις λόγος. hoc eſt. *Sudor vtrum cum humiditate ſtatim excreta fiat, aut ſpiritu, tamquam eo nimirum per carnes exeunte, deinde extra ob refrigerationem concreto, & conſiſtente, alibi dicetur à nobis.* Spiritus igitur hoc loco non tamquam efficiens: ſed tamquam materialis cauſſa ſumitur: vnde alia, & diuerſa ratione, ſeu alio & diuerſo nomine neceſſe ſit accipere eandem vocem πνεῦμα, in altera hac ratione, quàm fuerit in priore: atque ideo antiquus interpres ibi ventum, hîc ſpiritum reddit: in priori igitur ratione, πνεῦμα tamquam nauſeæ efficientem cauſſam propoſuit Ariſtoteles, hîc autem tamquam ſudoris materiam. Igitur hic ſpiritus, qui vt nunc dicitur refrigeratus exteriùs euadit in ſudorem, ille idem ab aqua, aut vento corpus ingredientibus, intus refrigeratus antequam exeat, humor fit: frigiditas enim vapores, ſiue halitus in aquam conuertit: non dicitur autem ſudor ante quàm extra prodeat: delabens verò ad ventriculum, ſicuti de ſuperiori humiditate dictum eſt nauſeam concitat. Theophraſtus eandem quæſtionem propoſuit ad finem libri, cuius verba, aliquibus locis reſtituta ita habent. ἐνίοις δὲ ἱδροῦσιν ἂν ψυχθῶσιν ἢ πνεύματι, ἢ ὕδατι, συμβαίνει ναυτιᾶν. οὐκ ἀλόγως, καὶ ὅτι τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἀθρόον ἔστη, πρότερον οὐκ ἠρεμοῦν, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ διιὸν καὶ ἔσω γινόμενον προσπεσὸν τῷ ἀναπνευστικῷ τόπῳ ποιεῖ τὴν ναυτίαν. hoc eſt. *Sudantibus autem nonnullis, ſi refrigerentur, aut vento, aut aqua, accidit vt nauſeent, non abſque ratione: nam & humidum frigefactum, quod priùs non quieſcebat, collectum conſtitit, & ſpiritus tranſiens, ac intus exiſtens incidit in locum reſpirationis, & nauſeam citat.* Animaduertendum autem Theophraſtum his verbis, loci quo reſpiramus mentionem facere, de quo nihil Ariſtoteles: nec verò facilè ſit, nauſeam, qui ventriculi effectus eſt, pectori accommodare, niſi ex partium conſenſu mutuo hanc rem aliquo fieri poſſe dicamus.

XIX.

Διὰ τί ποτε ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἱδρῶτες γίνονται θερμαινομένων; ἢ ὅτι τὸ θερμαινόμενον ἐφέλκει ἐφ' ἑαυτὸ τὸ ὑγρόν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπῃ καταναλίσκηται, διὰ τὸ εἶναι τοὺς τόπους τούτους ὀστώδεις, ἐκπίπτει οὖν ἔξω.

Cur in capite, pedibúſque incaleſcentibus ſudores maximè excitentur? An quoniam humorem ad ſe membra incaleſcentia trahunt, humor autem partem, qua abſumatur, nullam habet, cùm ea loca oſſibus ſcateant: itáque vt excidat foras neceſſe eſt.

Quo argumento ſuperiùs vſus fuerat, quum oſtendit problemate XIV. quare tergo magis quàm anteriore parte ſudaremus, eodem vtitur in præſenti problemate ad eandem rem de pedibus, & capite oſtendendam. Ideo enim caput, ac pedes cùm calefacti ſunt, maximum ſudorē effundere ſcribit, quia cùm ſint partes oſſeæ, nimirum ſiccæ, & adſtrictæ, nullâſque habeant concauitates, in quas humor vi caloris attractus, quod contingebat in pectore, poſſit colligi, & reſidere, neceſſe eſt, vt qui trahitur omnis, ille per ſudorem exeat: à calore autem attractionem fieri tum Philoſophis, & medicis omnibus confeſſum eſt, tum verò in primis ipſius Alexandri teſtimonio patet. Capitis autem cauitatem omnem replet cerebrum ipſum, quæ autem in eo ſunt ſpatia vacua, illa verò à natura ſumma diligentia cuſtodiuntur inania; actum enim de homine ſi repleantur. Porrò autem problemate XVII. hac eâdem ſimiliter ſudoris abundantia in facie propoſita, capitéque vt apparuit ſimul compræhenſo, alias ab Ariſtotele fuiſſe huius rei allatas cauſſas eo loco vidimus: quæ etiam hic de facie, capite, & pedibus maximè ſudoroſis afferuntur, illa intelligenda ſunt eiſdem poſitis in omni re, quæ ſubiicitur conditionibus: alioqui enim fieri poſſit, vt vel ratione morbi, vel temperamenti partis, fortaſſe alia pars magis ſudaret, quàm illæ, quæ dictæ ſunt.

X X.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες, ὅτε παύσονται, ἱδροῦσιν; ἔδει γὰρ, εἴπερ ὁ πόνος αἴτιος, ὅτε πονοῦσι. πότερον ὅτι πονούντων μὲν, ὑπὸ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους συμμεμυκέναι ποιοῦσι. παυσαμένων δὲ, στομίζουσιν; ὥστε δι᾽ εὐρυτέρων γινομένων τῶν πόρων ῥᾷον διέρχεται τὸ ὑγρόν. ἢ ὅτι πονούντων μὲν, ἀποκρίνει ἡ κίνησις ἐκ τοῦ συμπεφυκότος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ θερμότητα τὴν ἀπὸ τῆς κινήσεως γίνεται τὸ ὑγρὸν πνεῦμα ἐπιπολῆς; ὅταν δὲ παύσωνται πονῶν, ἅμα δὲ ἡ θερμότης, λήγει δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμένου, ὑγρότης γίνεται ὁ καλούμενος ἱδρώς.

Quare qui laborant, vbi à labore deſtiterint, ſudare incipiunt? Nam ſi labor cauſſa eſt, cùm laborant, ſudare debent. Vtrum quòd inter laborandum venæ ſpiritu inflatæ comprimi foramina cogant, data verò quiete laxæ conſideant; itaque per ampliora iam facta foramina, expeditiùs humor peruadat? An quoniam cùm laboratur, ſpiritum ex cohærente humore motus ſecernit, & calore, qui à motu excitatur, humor in ſpiritum per ſumma corporis extenuatur? Cùm verò à labore ceſſatum eſt, ſimul & calor deſinit, & ex ſpiritu ſpiſſeſcente humor, qui ſudor appellatur, conſiſtit.

Problemate, quod ſequitur vigeſimo tertio, atque etiam vigeſimo quarto eadem materia tractatur, rationibus partim iiſdem, partim diuerſis; Nos eadem ſemel tantùm explicabimus, locis, qui expoſiti fuerint indicatis. Quærit autem, cur non inter laborandum, ſed poſtquam à labore deſtiterint, ſudare homines ſoleant: cuius contrarium effici debere videretur; nam ſi labor eſt ſudoris cauſſa, à quo nimirum calor quī gignitur qui ſudorem efficit, atque adeſt etiam humor materia eiuſdem, cur non eo tempore fluat ſudor præſentibus cauſſis neceſſariis? Reſpondet hoc fieri duabus rationibus, quarum prima eſt huiuſmodi: Inter laborandum multa ſpiritus copia attrahitur, quæ venas replet, tendit, & inflat, illis autem repletis, meatus, & foramina eorundem vaſorum, per quæ humor, aut ſudor exit, occluduntur: inter quieſcendnm verò è contrario laxa vaſa conſident, ex quo iidem meatus aperiuntur, & efficiuntur laxiores; ſi enim tendente ſpiritu replentur, & obturantur; vtique abeunte laxantur, & recluduntur. Hoc igitur tempore via patefacta fluit ſudor, non antea cùm erat obſtructa. Hæc autem ratio quamquam pendet ab eodem fundamento, quo vſus eſt primo huius ſectionis problemate nimirum occluſione, aut obſtructione; eſt tamen proximior, proximiorique adeò termino vtitur Ariſtoteles, ait enim *αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, inflatæ venæ.* quod participium ea ſolùm ſignificat, & ad ea ſolùm vſurpari poteſt, quæ dilatari, & conſtringi queunt, cuiuſmodi venæ ſunt, & in externis folles

fabriles:

fabriles: minimè autem elepſydra, quam in exemplum, aut ſimilitudinem problemate primo adduxit; & ideo ibi vſus eſt verbo πληροῖ, non ἐμφύσωμαι, vt hîc Theophraſtus, tamen vtráque problemata, & vtráſque rationes coniunxit his verbis. οὐ δ᾽ οἱ πονοῦντες, ἀλλ᾽ ὅταν παύσωνται, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὐδὲ συντείνοντες, οὐδὲ κατέχοντες τὸ πνεῦμα· ἀλλ᾽ ὅταν, ἀνῶσι· διότι πονούντων μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι συμμύειν ποιοῦσι τοὺς πόρους: παυσαμένων δὲ συνιζάνουσιν. ὥστε δὲ εὐρυτέρων μᾶλλον ἐξέρχεται τὸ ὑγρὸν καὶ ἡ κάθεξις δὲ τοῦ πνεύματος πληροῖ τὰς φλέβας· ὥστε κωλύειν διιέναι, καθάπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψυδρῶν, ὅταν γε πλήρεις οὔσας τὶς ἐπιλάβῃ, hoc eſt. *Neque dum laborant, ſed poſtquam ceſſauerint à labore magis ſudant; neque intendentes, aut continentes ſpiritum: ſed quando remiſerint; quoniam in iis, qui laborant, venæ ſpiritu inflatæ efficiunt, vt meatus conniueant, cùm verò ceſſârunt, conſident in ſe: vnde latioribus eiſdẽ factis, nimirum apertis magis prodit humiditas. Et ſpiritus ſanè contentio venas implet, vnde prohibet humorem exire, ſicuti aqua ex clepſydra prohibetur, cùm ea exiſtẽte plena, quiſpiam eandem obturauerit.* Illud obſeruo in his verbis proponi à Theophraſto non ſudorem fluere ceſſante labore, quod facit Ariſtoteles, ſed magis fluere; quomodo etiam Ariſtotelis ſententiam puto accipiendam; non enim durante labore nullus omnino ſudor fluit, ſed minùs quàm eodem deſinente. ἢ ὅτι πονούντων μὲν. *An quoniam cùm laboratur.* Altera ratio: motus, qui laborando fit, ex connata, aut naturali corporis noſtri humiditate, (Theodorus vertit, *ex coherente humore*) merito caloris ſpiritum creat, quemadmodum ex vaporibus à Sole elatis ventus in aëre producitur, & ob eandem caliditatem à motu ſubinde genitum, ſpiritus ille qui ex humiditate procreatur, ad corporis ſuperficiem tendit: hoc contingit inter laborandum; cùm verò ceſſat labor, ceſſat etiam caliditas, eo igitur tempore non iam ampliùs ex humiditate connata fit ſpiritus ad ſuperficiem tendens, ſed ex ſpiritu hoc paullò ante genito ex ea humiditate coacto, & craſſeſcente ratione diminuti caloris, aut frigiditatis, fit alia humiditas, quæ ſudor dicitur: Inter laborandum igitur ob vehementiam caloris extenuato humido fit ſpiritus, ceſſante labore, & vehementia caloris, ex ſpiritu denſato ſudor. Hæc autem ſolutio reſpicit illam de ſudore opinionem, quam non ſemel tetigimus, cuiúſque Theophraſtus meminit initio libri de ſudore, fieri eum cum ſpiritu, ſeu halitu, qui cùm carnem pertranſiit, extra concreſcit, & conſiſtit: & quam repetit, cùm hanc eandem quæſtionem proponit per hæc verba: ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἀπόκρισις ἡ ὑπὸ τῆς θερμότητος γινομένη διὰ τῶν πόρων ἐκ τοῦ ὑγροῦ πνεύματος, ἣ καὶ ἄγει πρὸς τὸ ἐπιπολῆς. ὅταν δὲ παύσηται πόνων, ἥ τε θερμότης ἅπασα διῇ, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος ἀποψυχομένου γίνεται ὑγρότης ὁ καλούμενος ἱδρώς, ὥστε καὶ πλεῖον καὶ ῥᾷον ἐκπίπτει. hoc eſt. *Præterea à calore per meatus fit ſecretio humidi ſpiritus, qui ad ſuperficiem vſque pertingit: cùm verò ceſſat labor, pertranſit tota hæc caliditas, & ex ſpiritu frigefacto gignitur humiditas, quæ vocatur ſudor, vnde, & copioſiùs, & faciliùs excidit.*

X X I.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ ὅτι μᾶλλον ὑγροὶ, καὶ χαλεπώτεροι ἄνευ ἐπιμελείας γένοιτ᾽ ἄν, ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέη μᾶλλον, ἢ μεγάλη ἡ μεταβολὴ, καὶ τὰ περιττώματα οὐ συμπέττεται; πάλιν, ψυχροῦ ὄντος παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος· δῆλον ἄρα ὅτι τοῦ θέρους μᾶλλον, καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ σήπεται μᾶλλον ἅπαντα τοῦ θέρους· διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον.

Vtrum per æſtatem potiùs, an per hyemem ſudor mouendus ſit? An tunc opportunè ſudatur, cùm humidiora corpora ſunt, neglectáque difficiliora redduntur? Igitur per hyemem potiùs conuenit. An magna per id tempus mutatio ſit, nec excrementa concoqui poſſint, cùm cœlum contra naturam frigeat? Igitur per æſtatem potiùs mouendum, quippe cùm humores per æſtatem potiùs omnes putreſcere ſoleant: quapropter exhauriendum tunc eſt, vt etiam veteres omnes authores hac eâdem de cauſa cenſent.

Theodorus aliter ſcriptum videtur habuiſſe hoc problema, quàm in vulgatis Græcis excuſis, & præſertim in Baſilienſi editione ſit, quantum quidem ex ipſius tralatione apparet. Nos autem ipſius tralationem primò ſequemur, deinde nonnulla, quæ ei videntur repugnare adiiciemus. ἢ ὅτι μᾶλλον. *An tunc opportunè ſudatur.* Theodorus putauit Ariſtotelem in vtramque partem argumentari, ac primùm hoc in loco hyeme eſſe mouendum ſudorem hoc modo: An tunc magis mouendi ſudores ſunt, cùm corpora exiſtunt humi-

diora

diora, & niſi adhibeatur diligentia, difficiliora circa ſanitatem fiunt, per hyemem autem illud contingit, tunc enim merito temporis, quo abundat humiditas, corpora humidiora redduntur, indéque difficiliora, niſi prouideatur; per hyemem igitur magis neceſſe eſt per ſudores corpus euacuare. ἢ μεγάλη ἡ μεταβολή. *An magna per id tempus mutatio ſit.* Interpungit ante hæc Theodorus, & nouam vult hîc incipere ſententiam; adeóque Ariſtotelem in alteram, & contrariam partem argumentari, hyeme non eſſe mouendos ſudores: in Baſilienſi tamen editione, ne diſtinctionis quidem, nedum interpunctionis nota eſt. Videtur autem Theodorus exiſtimare ita diſputare Ariſtotelem. An potiùs magna eo tempore ſit mutatio ad frigus, & ob hanc cauſſam excrementa non concoquuntur, præter naturale hyemis temperamentum, quod frigidum eſt, eo adhuc præter naturam refrigetato: videtur enim Ariſtoteles prout quidem ſe habet hæc interpretatio, hyemem ponere impensè frigidam; non concoctis autem excrementis ſudor mouendus non eſt; id enim ad abſoluendam ratiocinationem adiungendum videtur, ſi quidem Theodorum ſequi velimus, qui tamen in tralatione fideliter non videtur expreſſiſſe illa, πάλιν, ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος. ita reddens: *cùm cælum contra naturam frigeat.* Quæ nimirum, vt nos expoſuimus, ita ſonant. *rurſus hyeme adhuc præter naturam refrigerato.* δῆλον ἄρα ὅτι. *Igitur per æſtatem potiùs mouendum.* Concludit ex Theodori tralatione, atque ſententia Ariſtoteles, cùm ob rationem proximè allatam hyeme mouendus ſudor non ſit, id per æſtatem potiùs eſſe faciendum; nam cùm eo tempore humida omnia magis putreſcant, tunc nimirum ſudor mouendus erit, & corpus ab humiditate euacuandum, ne ſcilicet genita putredine morbi ingruant. Ita ſanè interpretatur Theodorus: at nonnulla ſunt, quæ in huiuſmodi interpretatione negotium exhibeant. Primum enim illud moleſtum, quòd, dum quæſiti rationem reddit, hyemem aſſumit impensè frigidam, quæ tamen talis propoſita non eſt, ſed hyems ſimpliciter dicta. Deinde hyeme frigida non concoqui excrementa ſimpliciter, & abſolutè non ſanè concedendum videatur; nota enim Hippocratis ſententiâ, ventres hyeme, & vere natura calidiſſimos eſſe. Præterea, quod neceſſariò eſt aſſumendum, cùm concocta excrementa non ſunt, ſudores non eſſe mouendos, id verò non ſolùm falſum eſt, auctore tum Theophraſto, qui tum eos, qui concoctum habent alimentum, tum qui inconcoctum paratos ad ſudorem eſſe dicit, hos ob multitudinem humiditatum, illos ob ſecretionem excrementorum, quæ ex coctione fit ab aliis ſuccis qui nutriunt; ſed etiam omnino contrarium eidem Ariſtoteli, qui hac eâdem ſectione problemate XXXII. diſertè affirmat, cùm minùs excrementa concoquuntur, tunc magis ſudores eſſe mouendos, atque idcirco eodem problemate, vbi eadem met quæſtio, quæ hîc proponitur, abſque alia diſputatione ob illam inconcoctionis rationem, concluditur ſudores magis mouendos eſſe æſtate, quàm hyeme: conſiderandum igitur num alia magis quadret interpretatio. Et primùm ſciendum eſt, in codice Iuſtiniani in illis verbis, ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέῃ, negationem interponi hoc modo: ὥστε τοῦ χειμῶνος οὐκ ἂν δέῃ, id eſt. *igitur per hyemem non conueniat.* vt hyeme ſudorem mouendum eſſe, dum ex aſſumptis infert, non dicat Ariſtoteles, ſed contrarium potiùs; ad quem ſcopum, ita legentibus omnia erunt dirigenda problematis verba; & erunt conſentanea iis quæ dicuntur problemate XXXII. & XL. nimirum æſtate, non autem hyeme mouendos eſſe ſudores. Et ſanè, quæ præcedunt, vt ego exiſtimo, accommodari poſſunt. Ait enim tunc ſudores eſſe mouendos, cùm corpora humida ſunt, & niſi adhibeatur diligentia, difficiliora circa valetudinem euadunt, id autem æſtate contingit: licèt enim concedatur, non eſſe eo tempore ratione aëris, qui ſiccior eſt corpora æquè humida, ac hyeme ſunt, tamen magis parata ad putredinem, ob calorem qui tunc viget; nec verò tanta humiditatis portio deeſt, vt in ea, quæ adeſt gigni putredo non poſſit, cùm & amplè humida eſſe ratione eorum, quæ aſſumuntur, dixerit problemate XXXVIIII. Hyeme autem licèt humiditatis copia in aëre ſit maior, non ſunt tamen corpora, quamquam negligantur, adeò obnoxia putredini, cùm caliditas extranea deſit. Illa igitur duo, quæ ad putredinem requiruntur, ſi iungantur magis locum habent in æſtate, quàm in hyeme & hoc innuit idem Ariſtoteles ad finem problematis cùm ait, humida enim omnia magis putreſcunt æſtate. ἢ μεγάλη ἡ μεταβολή. *An magna per id tempus mutatio ſit.* Hęc ſunt, quæ me magnopere torquent, nõ enim video aut vnde ſint apta, aut quo referantur, & quam ſententiam ſequaꝫ; mutationem magnã ad frigiditatem ſignificari, apparet ex iis, quæ ſequũtur, ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος, ſed quo ſenſu nõ diſpicio. Iuſtinianus etiam, quod non omiſerim legit: ὅτ᾽ τοῦ χειμῶνος, & ita etiam legiſſe apparet Antiquũ interpretẽ; prætereà ſunt, qui habeãt ἡ μεγάλη: ſunt qui ἢ variato ſpiritu, & accentu. Quæ ſequuntur autem καὶ τὰ περιττώματα οὐ συνίστατο: *nec excrementa concoqui poſſint.* omnino arbitror

de æſtate eſſe intelligenda, non de hyeme, quod exiſtimauit Theodorus, vt conſentanea ſitit problemati XXXII. Cogitabam etiam, illa καὶ χαλεπώτεροι ἀνδ' ἐπιμελείας. quæ Theodorus videtur accipere de difficultate valetudinis, accipi etiam poſſe de difficultate ſudorum, ſicuti facit Aponenſis, verùm nec ſententiam, quæ mihi ſatisſaciat, poſſum reperire, & locum omnino arbitror eſſe corruptum.

XXII.

Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀποῤῥοῆς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ; ἢ ὅτι ἐλάττων ἔκκρισις; ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεῖον γίνεται ἐξ ἐλάττονος· τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον ὥστε πλείονι χρόνῳ ἡ ἔκκρισις· διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν ἐπὶ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ τὴν κατάμιξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἀδυνατεῖ· μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν· διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες· καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ πόῤῥω ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον, καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι· τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς· ἢ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγον ἄλλως.

Quare cùm corpus aſſiduè fluat, effluxúſque ipſe de excrementis proueniat, corpus leuari non poſſit, niſi ſudauerit? An quia minùs excernitur, quàm ſatis ſit? Cùm enim ex humore mutatur in aërem plus de minori exiſtat, neceſſe eſt. Humor enim quicúmque, copioſiùs cùm ſe diſcernit, redundat, diuriúſque ob eam rem profectò excernitur. Lenta item glutinoſáque excrementa, vt cum humore propter miſtionem excerni poſſunt, ita cum ſpiritu nequeunt: quæ quidem res maximè officere poteſt. Hinc etiam vomitus magis, quàm ſudores corpora leuant, quoniam ea ipſa excrementa educunt, vt qui craſſiores, corpulentioréſque ſint, vtque cùm carni quidem procul is locus ſit, qui lentam illam, glutinoſámque materiam continet: itaque non ſine magno negotio, dimouendi datur facultas. Ventri autem è vicino eſt: aut enim in eo conſiſtit, aut propè. Quo fit, vt difficilè queant aliter educi.

Inter alias euacuationum ſpecies, quas pro noſtri corporis ſalute natura inſtituit, tranſpiratio per meatus, aut occulta foramina cutis aſſidua, & perpetua in corpore eſt: per illam autem fluunt ea excrementa, quæ in tertia coctione, quæ in ſingulis noſtri corporis partibus celebratur, ſecernit natura; cuiùs coctionis excrementum itidem eſt ſudor, vt habemus à Galeno primo de tuenda valetudine cap. XII. Quærit igitur Ariſtoteles cùm perpetuò totque adeò feneſtris corpus noſtrum aſſiduè fluat, inſenſibili hac in aëra tranſpiratione, qua excrementa aſſiduè euacuantur, quæ corpus grauare ſolent, quare tamen non alleuetur ex ea corpus ſed grauitatem percipiat, niſi exſudet? Duas autem affert rationes, alteram à quantitate, alteram à qualitate materiæ deſumptam, quarum illa reſpectu temporis, hæc autem reſpectu loci, quo euacuatio fit, non patitur alleuationem contingere. Ad primam igitur dicit; quod excernitur per inſenſibilem tranſpirationem minus eſſe, quàm redundanti humori, aut excremento ſatis eſſe poſſit: nam cùm illa euacuatio fiat per ſpiritus; quum humor aliquis in ſpiritum, aut aëra reſoluitur, ex minori mole maior fit, humor enim qui ſe diſcernit, & diuidit, plus eſt, & magis quàm antea redundat: proportionem præciſè ſcripſit ſecundo de generatione, & corruptione; ex vno pugillo aquæ decem fieri pugillos aëris. Illa igitur inſenſilis effluxio, licèt numquam ceſſet, quia tamen fit per ſpiritus, qui multi, & copioſi de exiguo humore ſunt, idcirco longiori tempore fit, quàm pro corporis alleuatione ſit neceſſe: breuius enim, aggrauans materia colligitur, & faſtidium, ac laborem parit, quàm per ſpiritus, aut halitus occultè tranſpiret, & fluat. Dixit autem Ariſtoteles in proponenda quæſtione hoc loco, ἀφιδρώσῃ, quod ſectione XXXVII. ἰδίῃ, nimirum exſudet, hoc eſt per ſudorem expellat materiam, quæ laborem affert. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν. Hæc verba Theodorus non agnoſcit, nulla enim ſunt in tralatione, quæ illis reſpondeant: ſectione autem XXXVII. problemate primo, quo eadem res proponitur ad diſquirendum, ſunt hæc verba initium alterius problematis à primo dependentis, addita particula, & nota interrogationis ἢ, hoc

modo. Διὰ τί δὲ τοῦτ, vt quod hîc vnum problema eſt, ibi ſint duo, quorum alterum ex altero aptum eſt : ibidem autem quæſito reſpondetur per ea, quæ itidem hoc loco habentur, *διότι ἐλαττόνων πόρων ἔξοδός ἐστι.* quæ mox confirmantur per illa, quæ in præſenti problemate tamquam altera & princeps cauſſa initio proponuntur, quia materia lenta, & glutinoſa non educitur. Igitur hoc loco ea malè fuiſſe collocata exiſtimo, cùm videantur ſignificare alteram quandam rationem ipſis contineri, cui deinde ſubiungatur tertia per illa, *ἔτι τὸ γλίσχρον* : ſed hæc illi eadem eſt, adeóque vna ſola vtrobiq́ue continetur, vt apparet ſectione trigeſima ſeptima, iuxta quem locum hæc erunt reſtituenda : nihil autem intereſit, vnum, an duo, quæ nexa ſint conſtituere problemata, & per me licet, vel hîc diuidas, vel ibi coniungas modò rationes bene proponantur. Igitur ratione qualitatis materiæ, & loci per quem excretio fit, oſtenditur non poſſe ex euacuatione illa ſpirituum, aut halituum per cutis meatus, alleuari corpus oppreſſum, ſicuti per ſudores fit, quoniam in corpore adſunt excrementa viſcida, & glutinoſa, quæ illud adgrauant, hæc autem mixta cum humore, aut ſudore foras excernuntur, cum ſpiritu autem fieri non poteſt vt excernantur : ſpiritus enim egreditur per foramina exigua, per quæ illi, qui tenuis eſt pater via, craſſo autem, & viſcido nequaquam, ſed ante itineris finem ſiſtitur, ſaltem ad cutim, vt habemus etiam à Galeno, loco quem adduximus primo de tuenda valetudine. Huc igitur pertinent, quæ paullò ante poſita fuerant verba : *δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν. per anguſta foramina excretio fit* : quomodo collocantur problemate ſecundo ſectionis XXXVII. & quomodo hîc collocari debent : tenuia autem tantùm per hanc viam excerni, ſcripſit etiam Galenus libro de atra bile capite quarto : & quamuis primo de tuenda valetudine, loco quem ſæpius citauimus ſcribat inſenſili hoc perflatu, qui Græcè dicitur *ἄδηλος αἰσθητῇ διαπνοή*: craſſioris etiam excrementi nonnihil expelli, non tamen aut tot expelluntur, quot corporis redundantiæ forent neceſſaria, aut non ita craſſa. *διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον. Hinc etiam vomitus magis, quàm ſudores corpora leuant*: ex dictis corollarium infert, quo etiam ſimilitudine quadam ea quæ dicta ſunt, confirmantur. Quoniam glutinoſum excrementum in corporibus maximè relinquitur, tenui per inſenſibilem tranſpirationem euacuato; ab eoq́ue corpora maximè grauari, & labore affici ſolent, hinc etiam iure merito contingit, vt vomitus magis, quàm ſudores corpora leuet, quia huiuſmodi excrementum craſſum, magis per vomitum, quàm per ſudores excernitur : quam rem confirmat etiam alia ratione, proximiùs ſumpta à loco, cùm alia ſumpta eſſet à materia : ideo enim vomitus magis leuat corpora humore craſſo, quàm ſudor, quoniam locus ſudoris, qui in carne fit, longiùs abeſt à loco, vbi craſſum illud, & glutinoſum excrementum continetur, vt difficile ſit mutare ipſum à loco eo ad locum ſudoris; ventriculò autem illud excrementum proximum eſt, quare facilè per vomitum expelli poteſt; per vias enim proximas omnia faciliùs expelluntur, quàm per diſtantes, vnde dicebat Hippocrates primo aphoriſmorum XXI. *Quo natura vergit per loca conferentia eo ducere conuenit.* *τῇ δὲ κοιλίᾳ; ventri autem* Nomine ventris generatim intelligi poſſunt omnes cauitates; hîc autem cùm de vomitu agatur, ventriculum accipimus. Probat autem illud excrementum eſſe proximum ventriculo, quia vel in ipſo fit, vel in locis vicinis, nimirum in ſuperiori inteſtino, aut venis meſeraicis, aut locis aliis proximis.

XXIII.

Διὰ τί ἧττον ἱδροῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; ἢ ὅτι πονοῦντες μὲν, ποιοῦσι· πεποιηκότες δὲ πεποιήκασιν; εἰκότως ἂν ἐκκρίνοιτο πλεῖον· ὁ τὸ μὲν γὰρ γίνεται, ὁ τὸ δὲ ἐστίν. ἢ ὅτι πονούντων μὲν, συγκλείονται τῆς σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθεξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ' ἀνῶσι ἀνοίγονται; διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἧττον ἱδροῦσι.

Cur minùs inter laborandum ſudamus, quàm cùm relaxati labore quieſcimus? An quoniam cùm facimus, laboramus, cùm fecimus, laborauimus? Igitur plus tunc ratione excernitur. Alterum enim fieri eſt, alterum eſſe. An quia cùm laboramus, carnis foramina retento ſpiritu obſerantur? Cùm autem relaxauimus, aperiuntur? Quo fit etiam, vt ſpiritu retento minùs ſudare poſſimus.

Idem proponitur, quod paullò ante problemate vigeſimo : ſed ratione, quam ibi primo loco attulit, hîc autem ſecundo, aliam addit, quam & proponit ſtatim ſubiungens. ἢ ὅτι

πονοῦντες μὲν ποιοῦσι, πεπονηκότες δὲ πεποιήκασι. *An quoniam cùm facimus, laboramus, cùm fecimus laborauimus.* ſenſus eſt, vt puto. Sudor fit, dum laboramus, quod verò fit, non perfectè eſt, ſed partim eſt, partim non eſt; cùm verò laborauimus, factus eſt ſudor: tunc igitur omnino, & perfectè eſt; quare iure merito tunc maior eſt, cùm ad perfectionem peruenit, quàm dum fieret, & materia diſponeretur. ἢ ὅτι πονούντων μὲν. *An quia cùm laboramus.* Altera ratio, quæ ſcripta ſimiliter eſt ſuperiùs problemate vigeſimo, & antea etiam primo huius ſectionis, vt iam non ampliùs egeat expoſitione.

XXIV.

Διὰ τί ὅταν τροχάζωμεν, ὁ ἱδρὼς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ᾖ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅταν παύσωνται; ἢ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρός, ἢ ἄλλου τινὸς ὅταν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν συναθροιζόμενον· ὅταν δὲ ἀφεθῇ, πλεῖον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς. ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρός, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἔστιν ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντὸς ὁμοίως. ἣν πολλῆς κινήσεως οὔσης. τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται· διὸ καὶ αἱ φλέβες ἐκτείνονται τὸ ὑγρὸν οὐ δυνάμενον ἐξιέναι ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρόν, ὅταν ἀνεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται.

Quam ob rem non in currendo, agitandóque corpus ſed poſtea, quam ceſſatum eſt, plus ſudoris euadat? An riuus quemad modum manu, vel aliquo fluens, vndique aqua obſtructa ſe colligit, relaxatáque, demum copioſior profluit, quàm ante: ſic etiam inhiberi eadem à ſpiritu poteſt, vt in vaſe, cui nomen clepſydra, atque etiam in veſica. Coërcetur enim, detinetúrque intus humor à ſpiritu. Pari igitur ratione, cùm corpora motu vehementiori citantur, ſpiritus intus circumuenitur, coërcetúrque: itaque venæ etiam diſtenduntur, ac intumeſcunt, cùm humor ſe educere nequeat. Quòd cùm vniuerſus coërceatur, ſpiritu poſtea relaxato, vniuerſus erumpat, neceſſe eſt.

Quod vniuersè de labore propoſuit paullò ante, idem nunc de curſu, & corporis motione particulatim quærit, quare dum currimus, aut corpus eſt in motu, non æquè fiat ſudor, ac dum quieſcimus? eandem autem quam ſuperiùs adducit rationem, rem tamen aſſiduè magis illuſtrat. Vtitur autem nunc ſimilitudine: Quemadmodum aquam fluentem, ſi ex pluribus locis ſimul alicubi congregetur, & corriuet, poſſumus aut manu, aut alia re, obſtruere, & impedire ne exeat, illa verò deinde aditu patefacto, & permiſſo exitu, maiori fluit copia, quàm ab initio, quippe diutius collecta, & congregata; ita contingit in ſudore. Poteſt enim quemadmodũ à manu, ita à ſpiritu aliquid intercipi, & impediri, vt in clepſydra patet, aut in veſica, aut in alia cauitate. In clepſydra enim ſpiritus, qui intus cohibetur continet aquam, ne deorſum fluat (id quomodo fiat, latè perſequitur problemate octauo ſectionis XVI.) aperto autem clepſydræ foramine, & excurrente ſpiritu, aqua ſtatim deorſum labitur: ſimilitudinem deinde accommodat ad propoſitum ea referens de retentione ſpiritus, & venarum diſtentione, quæ non ſemel allata ſuperiùs, ad hunc locum non ſunt denuò inculcanda. Porrò illa in textu Latino, *vel aliquo fluens,* non reſpondent Græcis vulgatis, quæ ſonant ſicuti nos expoſuimus: *quemadmodum manu, vel aliqua alia re obſtruere licet aquam fluentem.* Tota autem hæc pars, quo meliùs etiam Ariſtotelis ſententia exprimatur, ita ad verbum reddi poteſt. *An quoniam tunc quidem, quemadmodum à manu, aut quapiam alia re, fluentem aquam, vndique collectam licet obſtruere, quæ poſteaquam laxata fuerit, copioſior eſt, quam ante a? quemadmodum autem à manu, ita etiam à ſpiritu* [illa] *obſtrui poteſt, ſicut in clepſydra.*

XXV.

Διὰ τί ὅταν πίωσι, ἧττον ἱδροῦσιν ἐπιφαγόντες; ἢ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθάπερ σπόγγος ἐμπεσών; ἔτι δὲ κωλύουσι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους προσενεγκάμενον τὴν τροφήν.

Cur ſi quis cùm biberit, cibum ſumat, minùs ſudet? An quoniam cibus ingeſtus, humorem attrahit, quaſi ſpongia. Eſt enim non parum, rei impetum retorſiſſe, quod vel fluentorum conſtat argumento: ita enim cibo quo-

que ingeſto, meatus appræhendiſſe plurimùm valet.

Quam ob rem, qui potauerunt plus ſudent, ſi poſt potum non ingerant cibum, quàm cibo ſuper ingeſto, cauſſa eſt, quoniam cibus ſua natura ſiccus, (calidus etiam, quippe ad ſedandam famem aſſumptus, quæ calidi, & ſicci appetitus eſt, vt habetur libro ſecundo de anima) trahit ad ſe humiditatem, non aliter ac ſpongia, quæ ipſi incideret, humiditas autem attracta, & cibo imbibita, atque ab eo itinere auerſa, per ſudores non ampliùs emanat. Probat autē rationem eſſe conſentaneam, nam in fluxionibus, & in omni alio decurſu, prohibere impetum rei fluentis, non parua totius negotij pars eſt: id autem fit in propoſita re, nam cùm humiditas attrahitur à cibo aſſumpto, prohibetur illius impetus ad cutim, qua per ſudorem exit. Aut dicamus eſſe argumentationem à minori ad maius hoc modo: ſi prohibere impetum non parua totius negotij pars eſt, multò maius eſt, tollere cauſſam; quemadmodum in præſentia contingit, tollitur enim humiditas, quæ materia ſudoris eſt, *ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι. quod vel fluentorum conſtat argumento.* Propoſitam rationem confirmat ſimilitudine. In deſtillationibus, & catharris, id enim valet hoc loco rheuma, quæ maximè propria vocis ſignificatio eſt apud medicos, quū nimirum à capite ad ſubiectas partes fluit humor, ſiue per nares, ſiue per palatū, ſiue per aſperam arteriā ſibi viam moliatur, videmus ſiſti fluxionis impetū, ſi oblato cibo obſtruamus poros, aut meatus per quos humor labitur, ita enim experti videmus cōtingere, vt poſt cibum per aliquod temporis ſpatium, niſi aliud erratū acciderit, fluxiones minùs vrgeant, à craſſis cibi vaporibus obſtructis meatibus, quibus humor labitur, aut craſſefacto eodem humore, quæ ratio ſimiliter etiam ſudori accommodari poteſt. Porrò Theodorus, quia ſenſum hunc non percepit, multa inuertit, nam & ῥεύμασι, reddit *fluenta*, quod non valet hoc loco, & hæc eadē verba ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι, quæ vnam tantùm ſententiam continent, qua propoſita ratio confirmatur ſimilitudine cibi ingeſti in deſtillationibus, ipſe disiunxit, tamquam duas haberent partes, vnde & coactus eſt addere particulas illas, *ita enim*, quæ abſunt à Græcis editis exemplaribus. Præterea ἐπιλαβεῖν, reddit appræhendere, quod propriè hoc loco valet, obſtruere, ſicuti etiam primo huius ſectionis problemate, vt illic adnotauimus: quod ipſum tamen appræhendere, pro obſtruere videtur hoc loco accepiſſe Theodorus, aut ſaltem accipiendum eſt. Antiquus interpres, ἐν τοῖς ῥεύμασι reddidit, *inhiantibus*, ridiculè, vt quidem exiſtimo, cui enim vnquam obſeruata talis huius verbi notio? & ἐπιλαβεῖν ſimiliter ac Theodorus, appræhendere; ex qua interpretatione, Aponenſis expoſitionem commentus eſt de aperturis, aut cauitatibus terræ reſpectu currentis aquæ; & corporum conualeſcentium, aut famelicorum reſpectu nutrimenti, quorum vtrúmque retinetur propter vacuitates pororum, vt ipſe dicit: in conualeſcentibus enim, & famelicis, quia meatus ſunt inanes, ventres, & venas magis retineri dicit, humiditatibus nimirum, & excrementis in cauitatibus illis detentis: has ſcilicet abſurditates duorum verborum vis malè accepta, & reddita inuexit: nimirum ῥεύματα *hiantes*, & ἐπιλαβεῖν *apprahendere*, hoc eſt retinere, ita enim, ſi diis placet, interpretatur. Verùm vt expoſitionis noſtræ ratio liquidiùs conſtet, & poſſit lector etiam Græcarum litterarum ignarus, eorum quæ à nobis dicta ſunt veritatem perſpicere, illa problematis verba, in quibus eos viros lapſos dixi, cum fide, facilè vti ſonant mihi reddenda putaui in hunc modum: *eſt autem impetum prohibuiſſe non exigua rei pars, quemadmodum in deſluxionibus obſtruere meatus oblato cibo.*

XXVI.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ; μᾶλλον γὰρ εὔλογον, ὅταν πᾶν ἱδρώσῃ τὸ σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας· ψυχρότατος γὰρ ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἱδροῦσι. καὶ οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς ἀρρωστίαις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας παραγγέλλουσιν, ὅτι δυσψυχθεῖς εἰσιν ὥστε ἀρχὴν ῥᾳδίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετάστασις (ὥσπερ ἐν τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ' αὔξησις θερμοῦ, ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ θερμοῦ ἐστι τοῦ περὶ τὴν καρδίαν. καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον.

Cur trepidantes pedibus ſudamus, non facie? Rationabiliùs enim tunc pedibus quoque ſudetur, cùm corpore toto ſudamus; locus hic enim frigidiſſimus eſt, quam ob rem pedes minimè ſolent ſudare. Et quidem medici in aduerſis valetudinibus pedes potiſſimùm operiendos præcipiunt, quoniam frigus hi quàm facillimè ſentiunt, itaque rigoris initium reliquo etiam corpori

expeditè committunt. An quòd trepidatio non caloris de ſummis locis ad ima tranſitio eſt, vt accidit in metu, ex quo alui etiam metuentium ſæpe funduntur, ſed eius incrementum potiùs caloris accedit, vt in ira: quippe cùm ira feruor cordi ſuffuſi ſanguinis ſit, & trepidans ipſe non metu, refrigerationéque ſit ita affectus, ſed membri ipſius affectione.

Theodorus ἀγωνιῶντες reddit, trepidantes, & ita etiam exponit vetus gloſſarium: non tamen exiſtimem hoc loco Latinam eam vocem Græcæ vim, & efficaciam aſſequi, ἀγωνιῶντες enim Græca voce illi intelliguntur, qui poſiti in aliquo periculo, aut qui aliquid magnum aggredientes, in quo de illorum ſumma agatur, maximè anguntur, & ſolliciti ſunt: Heſychius, ἀγωνιῶ interpretatur, κινδυνεύω, id eſt periculum patior: trepidare autem apud Latinos eiuſmodi animi commotionem, & affectionem non puto exprimere. Huius affectus naturam liquidò explicauit Galenus libro ſecundo de ſympt. cauſſis capite v. per hæc verba ex Linacri interpretatione. *Timor enim intro, & ad principium tum ſpiritum, tum ſanguinem vnà cum refrigeratione eorum, quæ in ſummo corpore ſunt, abducit, ac contrahit: ira verò & foras agit, & fundit, & calefacit; quæ verò compoſita ex ambobus eſt, quam Græci agoniam dicunt, inæquales habet motus. Itáque etiam pulſus tum arteriarum, cùm cordis, ijs qui timent, minimi, ac maximè imbecilli ſunt: iratis contra maximi, & vehementiſſimi: his autem qui compoſita ex ijs paſſione laborant inæquales.* Accipi etiam aliquando idem verbum ἀγωνιᾷν, de eo qui alioqui metu vacuus ſit, docet Henr. Stephanus ex Ariſtotele primo rhetoricorum illis verbis. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι καλά ἐστι. id eſt, *Honeſta etiam illa ſunt de quibus agonia percelluntur metu carentes.* & ſanè hoc loco parum timoris participem, aut fortè nihil facit eundem affectum Ariſtoteles: contra problemate x x x. in quo de eodem affectu eadem proponitur quæſtio. De his igitur, qui hoc agoniæ affectu percelluntur, quærit in præſentia, quam ob rem ſudent pedibus, minimè verò facie. Oſtendit autem quæſitum explicatione egere, cùm potiùs contrarium fieri oportere videretur, tunc enim pedes ſudare eſſet magis rationi conſonum, cùm ſudat totum corpus; eo enim tempore non videretur mirum; at non ſudante facie, quæ maximè ad ſudandum propenſa eſt, vt ſuperiùs apparuit, ſudare pedes, non ita aptos, ſeu potiùs ineptos, vt ſequitur ad oſtendendum, id verò abſurdum videtur: ſunt autem inepti, quia locus ipſorum frigidiſſimus eſt, quippe à corde caloris fonte maximè remotus, ipſique valde exangues, vnde & minimùm eos ſudare dicit: ad ſudorem enim mouendum neceſſarius calor eſt, vt vidimus ſuperiùs. Cùm tamen iidem pedes incaleſcunt, maximè ſudant, vt dixit problemate x i x. ob rationem quæ ibi affertur: verùm non ſolent incaleſcere, niſi toto corpore calido, quia maximè frigidi; & inde quæſtionis oritur occaſio. Confirmat etiam eandem pedum frigiditatem alio medio: nam & medici in ægritudinibus magnam diligentiam adhibendam præcipiunt ad eos cooperiendos, & cuſtodiendos à frigore, & ab iiſdem pedibus, tamquam corporis membro frigidiori, rigoris principium eſt in corpore· ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία. *An quòd trepidatio*, ſolutionem affert, ſed valde obſcurè, ſi quidem Theodori, aut antiqui interpretis tralationem ſequimur. Sollicitudo, ſeu agonia eſt non migratio caliditatis ex vna parte ad aliam, vt contingit in timore, in quo tranſitus caloris fit ex partibus ſuperioribus ad inferiores, ſeu de exterioribus ad interiores; dicuntur enim partes in ſuperficie poſitæ, quodammodo ſuperiores reſpectu illarum quæ interiùs, & ſub eis poſitæ ſunt. In timore igitur ex vna parte ad aliam fit caliditatis tranſitus; non ſic in hac ſollicitudine, aut trepidatione ex quo corollarium infert Ariſtoteles, quia enim in timore caliditas confugit ad internas, & infernas partes, ibíque conturbat quæcúmque reperit, fit, vt ventres illi inferiores à timore ſoluantur. Aut ſit hoc non corollarium, ſed argumentum à ſigno. In timore, ſignum eſt fieri migrationem caliditatis ab vna parte ad aliam, quia in eo ventres ſoluuntur. Agonia igitur non eſt migratio caloris ex vna parte ad aliam: ſed incrementum potiùs eiuſdem caloris vt contingit in ira, quæ eſt ebullitio quædam ſanguinis circa cor: nec qui hac affectione percellitur, patitur aut ob timorem, aut ob refrigerationem: non enim agonia in præſentia quidem Ariſtoteli eſt timor, nec idem quod in timore in illa contingit. Ex Galeno autem ſuperiùs habuimus, ex ira, & timore mixtam eſſe affectionem. Multò tamen magis caliditati, quàm frigiditati proximam; vel calidam etiam abſolutè, eam videtur hoc loco Ariſtoteles proponere, contrarium autem problemate x x x. vt diximus qua de re nos ibidem nonnulla. Porrò autem nondum per hæc verba videtur explicata quæſtio: non enim ſi ſimilem motum dicit eſſe tum in ira, tum in agonia, ideo ſolutionem affert, non

enim idem de ira quæſiuit, aut idem de ipſa ab Ariſtotele in problemate affirmatur, vt vnius diſſolutio poſſit eſſe diſſolutio alterius: illis autem verbis, quæ ſequuntur, *ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον, ſed membri ipſius affectione.* (ita enim vertit Theodorus) tota videtur niti quæſiti explicatio: ſed quomodo, ego quidem non facilè compræhendo. Primum illud ambigo, quid per vocem *μέλλον* intelligatur. Antiquus interpres, & Theodorus intelligunt, membrũ: & ſanè Heſychius vocis *μέλλος*, notionem vnam ponit, *μέρος τοῦ σώματος*, id eſt: *partem corporis*, ſed & *μέλος* dicit vnico λ, & ex *μέλος* fieri non poteſt *μέλλον*, in quarto caſu. At legerint illi *μέλος* ſimplici λ: non *μέλλον*, aut etiam legerint *κῶλον*, non tamen explicationem quæſiti video: quomodo enim ex eo, quòd illi, qui agonia premuntur, non patiantur, aut ſint affecti per metum, aut refrigerationem, ſed per membrum, aut ratione membri, aut affectione membri, vt reddit Theodorus, fit inquam, vt ij ſudent pedibus, non autem facie? aut quomodo hæc concluduntur ex ſuperioribus, in quibus dicebatur agoniam non eſſe calidi migrationem, ſed incrementum. An per membrum intelliguntur pedes? quid autem? an patientibus pedibus ſudor ex illis effluit? an non alia, quàm ſudorifica eſſe poteſt affectio? cùm præſertim de tali affectione nihil antea, quod rem explicet, dictum ſit: ſed nomine membri intelligamus etiam affectionem calidam; quomodo verò diſſoluitur quæſtio, pedibus incaleſcentibus ſudorem ex illis eieri, cùm etiam aliæ partes, & facies ipſa, de qua hoc negatur, incaleſcat, nec tamen ea ſudet? Hæc ſunt, quæ mihi hac in re negotium faceſſunt, & perſuadent, vt exiſtimem locum eſſe maximè corruptum, quem reſtituere, vt mihi quidem maximè difficile videtur, ita non videtur abs re ea proponere, quæ in mentem venerunt, vt ab iis, qui & ingenio, & doctrina valent, examinentur. Solutionem igitur quæſiti, non iis verbis contineri puto, ſed illis, quæ ſequuntur proximè ſequenti problemate XXVII. quæ non diſiungenda eſſe arbitror, ab iis, quæ modò interpretati ſumus, neque aliud, & diuerſi problematis eſſe verba, nouúmque adeò problema ab illis conſtitui, ſed cum illis iungenda, partémque huius eiuſdem problematis eſſe, vt quæ duo numerantur problemata XXVI. & XXVII. vnum tantùm ſint: illa igitur, ΔΙᾺ ΤΊ ΤῸ ΠΡΌΣΩΠΟΝ, non eſſe initiũ noui problematis exiſtimo, ſed continuanda ſuperioribus eſſe, neque cum interrogatione legenda, tollendamque ſimiliter particulam ἢ, poſt *ἱδροῦσι δὲ*, & vocem, *μέλλον*, mutandam in *μᾶλλον*, vt orationis ſeries hæc ſit. *καὶ ὁ ἀγωνιῶν οὐ διὰ φόβον, καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον· διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξερυθροὶ γίνονται, οὐχ ἱδροῦσι δὲ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι.* hoc eſt. *& qui agonia prehenditur, non per timorem, aut refrigerationem patitur, ſed quia magis* [incaleſcit: quod ex ſuperioribus eſt repetendum] *qua ex re illi quidem facie rubeſcunt, non tamen ſudant, quia nimirum excalfiunt.* Tota igitur Ariſtotelis ratiocinatio vtróque problemate compræhenſa ita habet: Sollicitudo, ſeu agonia eſt, non migratio caliditatis, vt in timore, & reliqua, ſed incrementum eiuſdem, quemadmodum contingit in ira: eſt enim ira ebullitio caloris circa cor, ſimili modo, qui agonia premitur, non per metum, aut refrigerationem patitur, ſed per maiorem calorem, & quia magis incaleſcit, ex quo fit, vt circa faciem illi non ſudent; ſed rubeſcant, quia nimirum magis caleſiunt, quàm ad ſudorem excitandum oporteat, illinc enim efficitur, vt humor, qui continetur in facie exſiccetur à caliditate, quæ nimiùm in illa ſuperficie abundat: qui verò continetur in pedibus, eliquatur, quia caliditas minor eſt, quàm vt exſiccare poſſit, cùm pedes ſint frigidiores, eſt tamen maior innato, & eo, qui antea illis inerat; aliter enim ſudorem non moueret. Ariſtoteles igitur hoc loco agoniam admodum remouere videtur à timore, & refrigeratione, iræ autem & caliditati magis proximam facere; cùm tamen problemate XXX. non ita omnino ſentire appareat; quo in loco alias etiam ad hanc rem affert rationes, de quibus ibidem agemus. Porrò præſentem locum, vt ita corrigerem fecit tum cauſſa, quæ dicta eſt; quòd alio modo non videbam quæſtionis propoſitæ ſolutionem, tum quoniam, ſi illa, διὰ τί, noui problematis eſſent initium, non appareret, ad quos problema illud pertineret: ac ſi à ſuperiori pendere diceremus, quemadmodũ videtur ſentire Theodorus, nõ ille Ariſtoteli mos ſit, vt id abſque alicuius particulæ, quæ iungat, ſeu nexum oſtendat, mẽtione facere ſoleat, vt prima ſectione problemate ſecundo, & decimo quinto, & ſecundo ſectionis XXXVII. & aliis etiam in locis, quibus ad nexum indicandum poni videmus particulam, δὲ: vt omnino dicendum ſit, ex his duobus problematis vnum tantùm eſſe conſtituendum: quibus accedit Theophraſtus, qui mihi emendationis illius cauſſam, præbuit, eámque penitus animo inſinuauit: ille enim libello de ſudoribus, ea, quæ pertinent, ad faciei ruborem, & pedum ſudorem in agonia, vno & eodem ſermone coniungit, his verbis in editione H. Stephani. *ὅτι οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδροῦσι, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, διότι ἡ ἀγωνία οὐ μετάστασις θερμότητος, ἀλλ'*

ἄυξησις, καθάπερ ὁ θυμός· διὸ τὸ μὲ πρόσωπον ἐξερυθρὸι γίνονται, καὶ οὐχ ἱδροῦσι, διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι· ξηραί γὰρ ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα· τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει διὰ τὸ ἔλαττον εἶναι, ὥστε ξηρᾶναι, πλείων δὲ τῆς ἐμφύτου, καὶ προϋπαρχούσης. hoc eſt, *trepidantes ſeu qui in agonia poſiti ſunt, pedibus ſudant, non autem facie, quoniam agonia non eſt migratio caloris; ſed incrementum, ſicuti ira, quam ob rem facie rubeſcunt, & non ſudant, quia nimium excalfiunt: exſiccat enim caliditas, quæ in ſuperficie viget, at humor, qui in pedibus eſt, eum eliquat, quia caliditas minor eſt, quàm vt exſiccare poſſit, maior tamen innata; & ea, quæ priùs inerat.* Quæ autem leguntur in editione Baſilienſi pluribus etiam rem explanant, quare non piguit ea adſcribere alicubi etiam reſtitura. ἄτοπον δὲ ὅτι οἱ ἀγωνιῶντες τοὺς πόδας ἱδροῦσι, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ· καί τοι μᾶλλον εὔλογον, τὸ μάλιστ' ἱδρωτικὸν, ἢ τὸ ἥκιστα· τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ ἀγωνία οὐκ ἔστιν οὐ μετάστασις θερμότητος, ὥσπερ ἐν τοῖς φόβοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἄυξησις, καθάπερ ἐν τῷ θυμῷ, καὶ γὰρ ὁ θυμὸς, ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν θερμοῦ· καὶ ἀγωνιῶντες δ' οὐ διὰ φόβον τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι. ξηραίνει γὰρ ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα· τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει διὰ τὸ ἐλάττω μὲ εἶναι ὥστε ξηρᾶναι· πλείω δὲ συμφύτου, καὶ προϋπαρχούσης. hoc eſt. *Abſurdum autẽ videtur, quòd qui angũtur, ſeu in agonia poſiti ſunt, pedibus ſudant, non autem facie, cùm magis rationi conſentaneum videatur, illud ſudare, quod maximè ſudoroſum, quàm quod minimum. Cauſſa autem eſt, quoniam agonia non migratio eſt caliditatis, ſicuti in timore contingit, ſed potiùs incrementum, veluti in ira. Ira enim ebullitio eſt caloris circa cor: & qui anguntur, non timore hoc patiuntur, ſed quia magis incaleſcunt; exſiccat enim caliditas, quæ in faciei ſuperficie viget, humidum quod ibi eſt: quod autem eſt in pedibus illud colliquat, quia minor eſt, quàm vt exſiccare poſſit, maior tamen eſt connato, & eo, qui priùs inerat:* hæc poſtrema Theodorus apud Ariſtotelem vertit; *maior inſito præconditóque calore naturali eſt.*

XXVII.

Διὰ τί καθεύδοντες ἱδροῦσι μᾶλλον, ἢ ἐγρηγορότες; ἢ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἱδρῶτος. θερμότερα δὲ τὰ ἐντός ὥστε καὶ ἐκκρίνει διαχέουσα ἡ ἐντὸς θερμότης, τὸ ἐντὸς ὑγρόν· ὥστε ἀεὶ ἔοικεν ἀπορρεῖν τι τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ τὸ μηθὲν εἶναι, πρὸς ὃ προσαπτόμενον ἀλίζεται, λανθάνει σημεῖον δὲ τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος ἀεὶ ἱδροῖ.

Cur dormientes, quàm vigilantes, ſudare magis ſolemus? An quòd ſudoris origo intrinſecus eſt, interna autem calidiora habemus: ergo calor intimus, humorem diffundens intimum, educit. An humoris aliquid ſemper à corpore effluit, ſed latet, quia nihil ſolidum eſt, cui humor occurrens ſe colligat; Argumentum, cur ita ſit, quòd partes cauiores aſſiduè ſudant.

Iterat, quod propoſitum eſt problemate xvi. cur dormientes magis, quàm vigilantes ſudent. Ratio autem eadem, ſed adhuc explicatior primùm redditur, tum alia quædam adduntur. Principium ſudoris ab internis partibus eſt, nam & calor, quæ eſt cauſſa efficiens, & humiditas, quæ eſt materia, ab illis locis proficiſcitur; illa autem loca in ſomno ſunt calidiora. Melius igitur calor, diſſoluens humiditates, quæ intus ſunt, excernit ipſas per ſudores. Theophraſtus hanc rationem ad libri finem ita proponit: ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις οἱ ἱδρῶτες μᾶλλον ἢ ἐγρηγορόσιν. ὅτι καὶ ὑγρότατα καὶ θερμότατα πάντα διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν. ἐξ ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ὁ ἱδρὼς, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις. hoc eſt. *in ſomnis autem ſudores magis fiunt, quàm vigilantibus: quoniam calidiſſima & humidiſſima omnia ibi redduntur, ob antiperiſtaſim. Ex his autem duobus ſudor fit, vt ſæpius diximus. An humoris aliquid ſemper.* Theodorus aliter legiſſe videtur, nimirum, ἢ ὅτι, ita enim reddit, tamquam altera; & noua ſit quæſtionis ſolutio, niſi tamen mendum ſit in illius Latino textu, quod in codices omnes irrepſerit, & pro, *An*, legendum, *nam*, ablata ante eandem particulam interpunctionis nota. Iuſtinianus pro, ὥστε, habet, ὥσπερ; Verùm ſeu noua ratio ſit, eidem fundamento nixa, ſeu prioris confirmatio; hunc puto eſſe ſenſum. Materiam ſemper in corpore exiſtere, quæ actione caloris foras effluat, hanc tamen latere aliquando, quoniam non habet, ad quod incidens congregetur; vnde ſubinde reſoluitur occultè, nec apparet: in ſomno autem illa magis colligitur, quia ipſius origo interiùs eſt: ſomni autem tempore ſpiritus, & humores vergunt interiùs, ſuntque meatus, ſiue partes extimæ magis adſtrictæ, & compreſſæ: ad hos autem meatus incidens ſpiritus antea collectus, procedente ſomno ſudor fit. Puto autem eandem de ſudore tangi opinionem, quam ſæpius antea; eodem autem termino προσαπτόμενον, ſeu *incidente*, vſus eſt auctor libro de flatibus, cùm eandem ſententiam his verbis proponeret: τοῦ δὲ πνεύματος προσαπτομένου πρὸς τοὺς πόρους τοῦ σώματος οἱ ἱδρῶτες γίνονται· τὸ δὲ πνεῦμα συνισταμένον εἰς ὕδωρ

ἐξέρχεται

ἰχῶ), hoc eſt. *Spiritu autem incidente ad meatus corporis, ſudores fiunt. Spiritus enim compactus in aquam abit.* Quam ſententiam confirmat exemplo vaporum, qui à ferventibus aquis eleuantur. Theophraſtus hanc opinionem tetigit ſtatim initio libri, vt antea diximus: ſed & ad libri finem ait, ſpiritum permeantem incidente in locum reſpirationis: & Ariſtoteles ſimiliter ſuperiùs problemate XVIII. tradit, ſpiritum hunc intus, cùm in ſudorem euaſit, incidere in ventriculum, & nauſeam concitare; quæ attulimus, vt de incidente ſpiritu, aut humore rem declararemus. Id autem cùm meliùs, & promptiùs ob rationem dictam fiat tempore ſomni, quàm vigiliarum, iure plùs ſudamus dormientes, quàm vigilantes, quod intelligendum eſt, eo modo, quo diximus ad problema XVI. nimirum initio ſomni calorem interiùs vergere, & materiam attenuare, extimóſque interim meatus comprimi: tum procedente ſomno victa materia, & impetu facto ad meatus, qui antea erant adſtrictiores, iis laxatis ſudores erumpunt. Probat autem Ariſtoteles effluere ſemper materiam, quam dixit, ſed latere, quia non habeat, ad quod incidens colligatur: nam partes cauæ, ſicuti alæ, & inguina, quarum alia alij incumbit, & alia aliam tangit, & in quibus adeſt collectionis humoris occaſio, illæ ſemper ſudant. Similis autem ratio tempore ſomni in toto corpore exiſtimanda eſt, vnde ſudores per totum copioſiùs fluunt. Vox autem, *ſolidum*, quæ eſt in Theodori tralatione, non exprimitur in Græcis verbis, quæ ita ſonant: *quia nihil eſt, ad quod incidens colligatur.* Adnotaui, quòd putem, eam ſenſui adeò non prodeſſe, vt obſcuritatem inducat.

XXVIII.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυελαπνείοις μᾶλλον ἱδροῦσιν, ὅταν ᾖ ψῦχος; ἢ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τὴν τοῦ ψύχους ἀντίστασιν (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τούτου) ἀλλ' ἐντὸς κατειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρὰ, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν.

Cur in caldariis tum magis ſudamus, cùm tempus frigidum eſt? An quoniam calor propter frigoris obſiſtentiam foras euadere non poteſt, arcetur enim: verùm intus ſe peruoluens, ac inſidens, humorem ſoluit interiorem, ſudorémque ex eo producit.

Theodorus legit ὅταν ᾖ ψῦχος, non ἢ ὅταν: & ita legendum, facili ſenſu; quam ob rem in caldariis, & laconicis magis ſudamus, cùm frigidum tempus eſt, vt per hyemem, ſubaudi, quàm cùm eſt calidum; eſt autem ratio, quoniam ob frigiditatem aëris, quæ eo tempore viget, caliditas corporis noſtri, non progreditur extra, frigiditas enim circum obſiſtens, meatúſque adſtringens prohibet, verſans igitur ſe ſe interiùs ibique aſſiduè manes, validior fit, ex quo in caldariis meliùs humiditates diſſoluit, & ex eis ſudores conficit: ratio nimirum ex antiperiſtaſi deſumpta eſt, de qua diximus, tum problemate XVI. tum etiam ſuperiori nonnulla: & de ea Galenus ad Aphoriſmum XV. primi libri, & Ariſtoteles ſectione XXIV. problemate XIII. Eàdem autem de cauſſa, vt puto Theophraſtus dixit in nonnullis faciliùs prouenire ſudores hyeme, quàm æſtate, niſi tamen hyems ſit impensè frigida, cuius tamen ratio verbis admodum corruptis percipi non poteſt. Alioquin abſolutè ſudores magis eſſe mouendos æſtate, quàm hyeme, habuimus ſuperiùs problemate XXI. & iterum apparebit problemate XXXII. & XXXIX.

XXIX.

Διὰ τί ὠφελιμώτερος ὁ ἱδρὼς κἂν ἐλάττων ἐπέλθῃ ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίῳ; ἢ τὸ μὲν πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βέλτιόν ἐστι καθόλου καὶ ὁ ἱδρὼς ὁ μετὰ πόνου, τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστὶ καὶ ὁ μᾶλλον ὁ μετὰ πόνου, τοῦ ἧττον, βελτίων; μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος· ἐὰν γὰρ μὴ πολλὴ συντονία τροχάσῃ, οὐ δύναται ἱδροῦσαι; γυμνὸς ὢν ἐν ἱματίῳ γὰρ κἂν πάνυ μετρίως τροχάσῃ, ταχὺ ἱδροῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀλέαν καὶ δυσχερέστεροι γίνονται οἱ γυμνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι ὥσπερ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς δυσπνουστέροις τόποις οἰκοῦντες, δυσχερέστεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνευσμένοις οἰκούντων· οὕτω καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὥσπερ ἐν δυσπνοίᾳ ᾖ, τότε δυσχερέστερός ἐστιν, ἢ ὅταν καταπεπνευσμένος ᾖ καὶ περιεχόμενος ὑπό τινος ἀλέας πολλῆς; ὃ συμβαίνει μᾶλλον τῷ ἐν ἱματίῳ τρέχοντι· διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθεύδοντες, ἀχρειότεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων· καταπέπνιγεται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων.

Cur ſudor vtilior eſt, qui corpore nudo currenti prodierit, etiamſi minor

fit, quàm

ſit, quàm qui ſub ueſte ſe prompſerit? An quòd laboraſſe, quàm non laboraſſe, meliùs eſſe perpetuum eſt: & ſudor verò, quem labor præſtiterit, eo melior eſt, qui ſine labore proueniſſet, & qui maiori cum labore melior, quàm qui cum minori, maiori autem cum labore is eſt, qui nudo corpore currenti prodierit. Nam niſi admodum curſum intenderit, ſudare non poterit, qui nudus eſt. Veſtitus contra celeriter ſudat, etiamſi parum ſe concitârit, propter veſtis teporem. Et verò coloratiores redduntur, qui nudi curſum æſtiuo tempore agitant, quàm qui cum veſte: quia vt omnes, qui loca libera, aſpirationáque incolunt meliùs colorantur, quàm qui impedita, & ſilentia tenent: ſic etiam ſe ipſo quiſque coloratior eſt, cùm veluti ſpiritui afflanti placidè patet, quàm cùm perſtrictus, obductúſque à calore nimio angitur. Quod certè iis accidit magis, qui veſtiti percurrunt. Hinc etiam fit, vt qui nimis dormiunt, minùs colore hilarentur, quàm qui ſe modicè ſomno recreant. Nam dormiens quoque ipſe adſtringitur, & propemodum ſtrangulatur.

Quæ de ſudore proponuntur hoc loco, vtiliorem eum eſſe, qui nudo corpore currenti, & ſe exercitanti, prodierit, quàm eodem veſtibus induto, illa met de curſu ab Ariſtotele traduntur ſectione XXXVIII. problemate tertio: coniunctim autem de ſudore, & curſu à Theophraſto ad finem libri de ſudoribus, ex huiuſmodi ſudoris, & curſus vſu homines reddi coloratiores affirmãte: ſed ante hos grauiſſimos viros Hippocrates libro ſecundo de dieta de hac re ita ſcripſit: οἱ δὲ ἐν ἱματίῳ δρόμοι τὴν μὲν δύναμιν τὴν αὐτὴν ἔχουσι, μᾶλλον δὲ διαθερμαίνουσιν, καὶ ὑγρότερα τὰ σώματα ποιέουσιν, ἀχροώτερα δὲ διότι οὐκ ἀποκαθαίρει πρόσπιπτον τὸ πνεῦμα τὸ εἰλικρινὲς, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ γυμνάζεται πνεύματι. hoc eſt: *curſus, qui in veſte fiunt eandem habent facultatem, magis autem calefaciunt, & humidiora reddunt corpora; ſed decoloratiora, quoniam ſincerus ſpiritus incidens, illa non depurgat, ſed in eodem ſpiritu exercentur.* Eſt tamen de corpore nudo res ita accipiẽda, vt aëris frigiditas effluxioni non ſit impedimento. Docet itaque Ariſtoteles ſudorem illum eſſe vtiliorem, qui è corpore nudo prodit, hac vtens ratiocinatione: Sudor ille vtilior eſt, qui eſt cum labore, quàm qui ſine illo, ſed qui nudo accidit, eſt cum labore, induto non ita, qui igitur nudo accidit, vtilior eſt. Probat maiorem propoſitionem; nam laborare, quàm non laborare meliùs eſt: id non confirmat Ariſtoteles, peruulgata enim apud Medicos ſententia, exercitationem in vniuerſum eſſe meliorem otio: dicit autem in vniuerſum, quia in nonnullis, vt in debilioribus otium fortè labore meliùs ſit. Nec illud ſiluit Hippocrates, cùm ſanitatis conſeruationem docuit: dixit enim VI. Epidemiorum ſectione IV. ſtudium ſanitatis eſſe, *non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.* Et ſecundo de dieta, *per otium & ſegnitiem corpus debile reddi: ex labore autem effici robuſtum*: qui labor tamen ſit moderatus, nec exercitationis metas excedat; eodem enim VI. Epidemiorum ſcribit: *labor, cibus, potus, ſomnus, venus, ſingula mediocria.* Laboraſſe igitur, quàm non laboraſſe in vniuerſum meliùs eſt: ex hoc autem conſequi vult Ariſtoteles, ſudorem factum cum labore meliorem eſſe, quàm alium: non ſolùm autem fit cum eo, ſed ex eo: ſi igitur prodit ex re, quæ homini vtilis eſt, illáque neceſſariò adeſt, cùm ſudor producitur, manifeſtum fit, illum vtiliorem eſſe; quam ſententiam præterea extendit, & validiùs confirmat, vt non ſolùm vtilior ſit, qui cum labore eſt, ſed adhuc vtilior, qui cum maiori labore: qui tamen labores omnes accipiendi ſunt intra limites ſtudii ſanitatis, & ob quos corpora non liqueſcant, nec flacceſcant. Porrò hoc loco ex Iuſtiniani codice illa ſuppleuimus, quæ in Baſilienſi codice deſiderabantur, reddita tamen erant tum à Theodoro, tum ab antiquo interprete. τὸ ἄρα δὲ πόνῳ βέλτιον ἐστί. καὶ ὁ μᾶλλον ἢ μετὰ πόνου. Quod etiam Theodorus reddit, *laboraſſe, quàm non laboraſſe melius eſſe perpetuum eſt*, quod Græcè eſt, βέλτιον ἐστι καθόλου, melius, vt exiſtimo, conuertatur; *laboraſſe, quàm non laboraſſe in vniuerſum melius eſt*: ſicuti expoſuimus; illo enim modo fortaſſe dubia ſit ſententiæ veritas. μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου. *maiori autem cum labore is eſt.* Probat minorem propoſitionem: ſudorem qui nudo accidit, eſſe cum maiori labore: nam qui nudus eſt, non poteſt ſudare, niſi magnopere cõtendat, & laboret, qui verò indutus, ob calorem, qui ab indumentis proficiſcitur, etiamſi mediocriter currat, aut laboret facilè ſudat. καὶ εὐχροώτεροι δὲ γίνονται. *Et verò coloratiores redduntur.* Probat alio argumento, propoſitum ſudorem eſſe magis pro-

ficuum, quia in eo non contingat illa ſuffocatio, quæ contingit veſtibus operto: ſed hoc argumentum ducit ex effectu quodam, cuius deinde rationem reddit, quam diximus. Eſt autem effectus, bonus color, qui apparet in iis, qui currunt, & exercentur corporibus nudis in æſtate, qua enim ratione bonus hic color illis effloreſcit, eâdem ſudoris propoſiti vtilitas fit conſpicua: boni autem coloris rationem affert ſimili alio adducto: quemadmodum enim quicúmque habitant in locis bene perflatis & perſpirabilibus, meliùs colorati ſunt, quàm ij, qui habitant in locis ſilentibus, & ſuffocatis, eodem pacto idem homo, ſe ipſo meliùs coloratus eſt vno tempore, quàm alio, cùm bene perſpirat, quàm cùm ſuffocatus eſt, & nimio calore euentationem præcludente oppreſſus: id autem iis contingit magis, qui pannis onerati currunt, & ſe ſe, exercent; illi enim plus ſuffocantur, quàm qui nudi. Atque ex eodem fit, vt ſudor qui per hunc modum emanat, minùs proficuus ſit. διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον. *hinc enim fit, vt qui nimis dormiunt*, corollarium ex eâdem ſuffocatione fit, vt qui multum temporis dormiunt, minùs bene colorati ſint, quàm qui dormiunt moderatè, qui enim dormit, ſuffocationem patitur; calor enim innatus opprimitur à materia frigida, ſenſuum meatus obſtruente: legendum autem non, ἰωχρούστεροι, vt habet Baſilienſis editio, ſed ἀχρούστεροι, vt legiſſe videntur antiquus interpres, & Theodotus, & habet etiam Iuſtiniani codex.

XXX.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ, ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἱδρούντων ἡμῶν μάλιστα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; ἢ ὅτι ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις τῶν ἄνω, διὸ καὶ ὠχριῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί· ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδροῦσι ταῦτα οἷς πονοῦσι· καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαθιᾶσι, καὶ ἐκτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἠρεμοῦσι· ὁρμητικοὶ γὰρ εἰσὶ πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ τὸ θερμὸν αὐτῶν ἠθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ στῆθος τόπον, ὅντα εὐσωματώδεστερον. ὅθεν παντὸς διαθέοντος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ πυκνὴν γίνεσθαι κίνησιν· μάλιστα δὲ ἱδροῦσι τοὺς πόδας, ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος ἀναπαύσεως τυγχάνει τῶν σχημάτων καὶ κινήσεων μεταβολαῖς;

Cur pedes in trepidatione ſudant, & non facies, cùm in muneribus vitæ omnibus, vt in facie maximè, ſic pedibus minimè ſudemus? An quia trepidatio metus quidam ſuper re inchoanda eſt, metus autem refrigerario partis ſuperioris eſt. Quam ob rem facie quoque pallent, qui trepidant: pedibus autem ſolicitantur, & palpitant: ſic enim trepidantes homines faciunt, ſe ſeque quodammodo exercent: quapropter ea ratione, parte ſudare ſolent, qua laborant; manus enim aſſolent perfricare, & ſe modò inflectunt, modò extendunt, etiam ſæpe exiliunt: neque etiam vmquam quieſcunt, ſunt enim exciri, propénſique ad negotium, quoniam calor eorum ſe collegerit in pectoris loco, qui corpulentior eſt. Quamobrem vndíque cùm eo ipſo calote rum ſanguine turgeſcente efficitur, vt motu vario crebróque agitentur. Sed pedibus maximè inſudant, quoniam pedes perpetuo tenentur labore, cùm cæteræ corporis partes quietem aliquam conſequi per ſitus mutationem, morioníſque poſſint.

Eadem iterat, quæ propoſita ſunt problemate XXVI. at non eadem ſolutionis ratio eſt: ſed alia, vel & partim contraria: ibi enim in agonia non quemadmodum in timore erat migratio caloris ex vna parte ad aliam; hic & timor eſt, & ea migratio: ibi facies rubeſcebat, hic palleſcit; ibi ratione nimij caloris exſiccantis non ſudabat facies, ratione alius caloris humorem colliquantis ſudabant pedes; hic facies non ſudat ob refrigerationem, pedes ſudant ob laborem. Non ſit autem nobis religio Ariſtotelem in hoc ſcriptionis genere, diuerſis in locis alia, atque etiam contraria ſuper eâdem re ſcripſiſſe, dicere. Cur enim non liceat in problematis, in quibus ad opinionem ſemper, ex probabilibus argumentatur, aliorum etiam frequenter opiniones ſequens? probabilia autem contraria ſunt aliquando. Illud verò potiſſimum in præſentia locum habeat; cùm de affectu ex contrariis mixto ſermo ſit. Diximus enim ſuperiùs ex Galeno agoniam eſſe affectionem mixtam ex

ira, &

ira, & timore, ex caliditate, & refrigeratione, atque idcirco motus in ea varios, & inæquales caloris fieri, partim ab exterioribus ad interiora, partim ex interioribus foras. Quando igitur poſſit varia ratione, atque adeò contraria, & variis temporibus conſiderari affectio, quid miri varia, atque etiam contraria de eadem afferri, etiam quod pertinet ad idemmet accidens, de quo problema eſt propoſitum? hoc enim ad vtrâſque cauſſas referri poteſt, vt quidem ex Ariſtotelis verbis apparet. Facies igitur cùm in reliqua vita, aliiſque vitæ actionibus maximè ſudare ſoleat, vt dictum eſt problemate x. & x v i i. pedes autem minimè, quod tamen intelligendum eſt, vt diximus problemate x x v i. Cur porrò in agonia, ij ſudent, illa non ſudet, cauſſam dicit eſſe in præſentia Ariſtoteles, quoniam agonia eſt timor quidam, qui ad rei, inchoationem inceſſit, timor autem refrigeratio eſt partium ſuperiorum: ex partibus autem refrigeratis recedit ſanguis, vnde facies pallet. Iam igitur ſi refrigerata ſit, & palleat facies, iure non ſudat, quæ erat altera problematis pars: tum oſtendit, quare ſudent pedes per ea, quæ ſequuntur: κινεῖται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί. *pedibus item ſollicitantur, & palpitant.* Oſtendit primùm ſudare pedes, quia laborant, tum maximè ſudare, quia maximè laborant, ad illa verba, καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, id eſt, *manus etiam perfricant.* Pedes igitur laborare patet, quia mouentur, & ſaliunt; ita enim ſonant, quæ Theodorus vertit, ſollicitantur, & palpitant, nam τὸ σκαίρουσι, Heſychius interpretatur ἄλλεται, σκιρτᾷ, πηδᾷ, τρέχει, ὀρχεῖται, hoc eſt. *ſalit, exultat, exilit, currit, ſaltat, aut tripudiat.* Tales igitur motus in agonia adeſſe, diſertis verbis exprimit Ariſtoteles; & non ſecus moueri, qui eo affectu percelluntur, ac qui ſe exercent: de his autem motibus plura mox in altera ratione. Si ergo ratione curſus, & ſaltationis homo pedibus laborat, eâdem parte, qua laborat, etiam ſudabit, ſicuti concludit Ariſtoteles. καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας, καὶ συγκαθίασι. *Manus etiam aſſolent perfricare.* Oſtendit, maximè laborare pedes, quoniam continenter, & abſque vlla requiete laborant, cùm aliæ partes quieſcant aliquando. Oſtendit autem ante, laborare alias: nam & manus fricant, & modò ſe demittunt, modò extendunt, ac ſaliunt, & nunquam quieſcunt: ratione enim affectus impetu rapiuntur ad opus perficiendum, quoniam calor à partibus externis vt dicebatur ad intimas pectoris receſſit, ibique collectus maiores à loco vires acquirit, quippe cordi ipſi vicinus: hoc autem eſt, quod ait calorem colligi in pectoris loco, qui eſt, εὐσωματωδέστερος, quod Theodorus reddit, *qui corpulentior eſt*, quibus verbis quid ſibi voluerit Theodorus non aſſequor. At cùm εὐσώματος ſit, qui bene habito, ſeu robuſto corpore eſt, exponi poſſe exiſtimo, vt fecimus. Validiore igitur calore facto, eóque, atque ſanguine ſimul ruente, ac proſiliente, contingit varium, & crebrum motum in corpore fieri; maximè autem, & præcipuè ſudant pedes, quoniam hos motus, & hos labores aſſiduè illi perferunt, cùm nulla illis ſaltem à tegendo corpore in exercitiis illis concedatur requies, aliis autem partibus aliqua conceditur: aliæ enim partes varios ſortiuntur ſitus, & poſitiones, ac motus, & figurationes mutant; vnde non ſemper eædem partes iiſdem muſculis laborant: hæc autem requies eſt, cùm enim membrum aliquod figuram, & poſitionem immutat, quietem aliquam nanciſcitur, qua de re particula v. problem. primo, & aliis etiam. Id ſignificat Ariſtoteles in agonia contingere aliis partibus, non contingere pedibus, & ideo cùm plùs laborant, iure plùs ſudare. Atque ita quidem Ariſtotelis verba, & ſenſa, vt potui, explicui: nec tamen animo meo ſatisfeci: non enim varios illos, quos Ariſtoteles memorat corporis motus, in animi affectione aliqua, ego quidem obſeruo: nedum in timore qualis hîc videtur poni agonia: furioſum potiùs aliquem præ dolore, aut amentia, videtur deſcribere Ariſtoteles, quàm aut timidum, aut etiam iratum, cui agonia perculſum ſimilem facit problemate x x v i. Exercitationis corporeæ genus aliquod ſignificari ſuſpicetur aliquis per illos motus: at nec agoniæ nomine tale obſeruatum, quod norim: & cùm eos Ariſtoteles dicat, ita moueri, ac ſaltare, vt ſe ſe exerceant, id eſt vt faciunt ij, qui ſe exercent, iam à vera exercitatione illos diſiungit. Præterea ad initium quidem ſolutionis, agoniam dicit eſſe timorem, & refrigerationem partium ſuperiorum, reuocari nimirum intus calorem, quod dicit poſtea: at quomodo iidem ὁρμητικοί, hoc eſt impetuoſi? non enim fiat impetus calore intus exiſtente ſed prorumpente, & ad exteriora redeunte, alioquin enim membra motui deſtinata, quæ externa ſunt, otioſa, & torpida maneant: hoc autem modo, non iam timor ſit, & frigiditas; ſed caliditatis potiùs incrementum, ſicuti probatur problemate x x v i. Præterea ſi hic motus eſt in aliis etiam corporis partibus, vt in manibus, cur non & ibi ſudor? ille verò in problemate ibidem non proponitur, ſed tantùm in pedibus; oſtenditur autem mox ratione continui laboris eſſe maiorem in pedibus, non ſolum. Demum verò quomodo ratione eiuſdem poſitionis, & figuræ pedes aſſiduè laborant in agonia, non aſſiduè aliæ partes, ſi mo-

uentur, & ſaliunt pedibus, qui eo affectu percelluntur? An non in motu illo, & ſaltu mutantur identidem poſitiones? quòd ſi ſe demittunt, & extendunt, & exiliunt, & numquam quieſcunt, quomodo eâdem poſitione pedes ſemper haberi dicamus? Hæc nobis vt facilè fuit proponere, ita cùm diſſoluendi non pateat via, acutiori ingenio nodum relinquimus.

XXXI.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυελατηρίοις οὔτ' ἀθρόου τοῦ πυρὸς ὄντος μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ γινομένου, ἀλλὰ πλείονος; ἐπιφερομένου γὰρ, τὰ πυελατήρια μᾶλλον ἱδροῦσιν, ἢ ἐὰν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ᾖ τὸ πῦρ. ἢ τὸ μὲν πολὺ ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει, καὶ ὀστρακοῖ; γινομένη δὲ τοιαύτη, τήρει τοὺς ἱδρῶτας. τὸ δὲ ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιεῖ, αὐτήν τε ἀραιοῖ, καὶ τὰ ἐντὸς καθάπερ ὀργάζει πρὸς τὴν διάκρισιν, καὶ ἐξαγωγήν· οὕτω δ' ἐχούσης αὐτῆς, ἐπισυναχθὲν πλεῖον πῦρ, καὶ εἰσδυόμενον εἰς βάθος τῆς σαρκὸς δι' ἀραιότητα, ἐξατμίζει τι τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρῖνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος.

Cur in caldariis, igne neque vniuerſo, neque decreſcente aſſiduo, ſed per incrementa continua oblato, magis ſudatur? Plus enim ita educitur ſudoris, quàm ſi principio ſtatim ignis tantundem affuerit. An quòd principio multum ignis adhibitum, carnem, cutémque ſummam ſicciorem occupans vrit, atque in modum teſtæ indurat: quæ cùm talis reddita ſit, ſudorem arcet, obrudítque. Parum autem contra, carnem relaxans rarefacit, ſenſimq́; inteſtinum humorem excitat vt ſecerni educíque poſſit. Carne autem rara plus ignis adhibitum, & corporis ima facilè ſubiens humores iam inde præmollitos in vaporem conuertit, partéſque eorum prætenues ſecernens educit cum ſpiritu.

Hoc problema antea etiam propoſitum eſt: diſſolutio autem ipſius, quæ ibi, licèt eodem fundamento, remotior, & magis generalis proponebatur; hîc rei ipſi de qua agitur proximior affertur. Ibi enim generatim proponebatur ad effectionem alicuius rei proportionem requiri; hîc verò proximè, quid ad ſudoris euocationem operetur ignis, non proportione adhibitus, & quid adhibitus cum proportione, oſtendit. Ait igitur carnem, quæ eſt in ſuperficie, nimirum cutim, ſeu corium, ſua natura ſiccam eſſe: hanc igitur facilè à multo igne ob nimium calorem exuri, & in modum teſtæ indurari, qua dura reddita, præcluduntur ſudores; non enim via ipſis patet, cùm adſtringantur meatus. Ignis igitur multus non proportionatus effectum impedit; exiguus autem, qui proportionatus eſt, contrario modo operatur; carnem enim diſſoluens, eam rarefacit, meatúſque aperit, & humores, qui intus continentur, veluti excitat, & præparat ad excretionem ſenſim attenuatos. Carne itaque per hûc modum ſe habente, ac rara reddita, præparatáq; tum hac, tum humoribus ipſis, maior ignis per latiores vias illatus, & ſubiens corporis profundũ merito raritatis, quæ antea effecta eſt, diſſoluit humida, quæ intus ſunt, quæ iam à minore igne erant antea emollita, & partes ipſorum tenuiores ſegregans pellit exterius per ſudores. μετὰ τοῦ πνεύματος. *cum ſpiritu.* Spiritum duobus nominibus ad ſudorem conferre non ſemel me dixiſſe puto, atque tum ex Hippocrate, tum ex Theophraſto rem declaráſſe, nimirum vel tamquam efficientem, vel tamquam materiam: nihil igitur de ea te amplius.

XXXII.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ τοῦ μὲν χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς, τὸ θερμὸν ἐκπέττει καὶ πνευματοῖ τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ, πάντων αὐτῶν, ἢ τῶν πλείστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συγγενοῦς ἀποκρίσεως· τοῦ δὲ θέρους δι' ἀραιότητα τῆς σαρκὸς ἐκπίπτοντος τοῦ θερμοῦ, ἧττον πέττεται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· διὸ δεῖται ἀπαντλήσεως· ἐμμένοντα γὰρ διὰ τὴν ὥραν, σήπεται, καὶ νοσοποιεῖ· σήπεται γὰρ πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ' ἀλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ οἰκείου πέττεται· ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἀλλότριον ἰσχύει· διὸ σήπεται πάντα μᾶλλον ἐν αὐτῷ· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμών.

Vtrum per æſtatem potiùs, an per hyemem ſudor mouendus ſit? An hyeme calor intus ſe contrahens concoquit, extenuátque in ſpiritum humores

interiores:

inferiores: quòd cùm omnes, aut certè maxima pars, conſumantur, nullam ſui excretionem admonent faciendam: at in æſtate cùm per raram, ſolutámque carnem calor euadat, humores minùs concoqui poſſunt, inteſtini. Qua de cauſſa exhauriendum omnino eſt: quoniam ſi permanſerint, temporis eius qualitate putreſcent, morbóſque contrahent. Putreſcit enim quódque externo calore: nam vt ſuo quoque calore concoquitur, ſic externo putreſcit. Igitur per æſtatem externus præualet calor: ex quo fit, vt quæuis in æſtate putredinem ſentiant: per hyemem verò, quia calor ſuus ille, ac domeſticus dominatur, hinc tempus hoc minimè creare putredinem poteſt.

Et hoc problema ex iis eſt, quæ repetuntur: propoſitum enim antea fuit vigeſimum primum: ex hac autem repetitione, licèt alioquin moleſta, illud interim commodi accipimus, quod deprauata quædam loca lectionibus collatis licet emendare interdum, ſicuti fecimus problemate x x I. vbi ex hoc loco repoſita negatiua particula, quæ ibi in excuſis deſiderabatur, ſed ex manuſcripto exemplari repoſita erat à Iuſtiniano, ſenſum loco meliorem reddidiſſe putamus, quàm fecerit Theodorus in interpretatione, qui eandem particulam ſimiliter non agnouit; ſicuti ex commentariis ad illum locum apparere poteſt. Hic porrò ex eodem Iuſtiniano ad initium reſponſionis conſuetam particulam, ἤ, repoſuimus, quæ in Aldinis deſiderabatur. Eſt autem quod propoſuit Ariſtoteles, ſicuti problemate x x I. vtrum per æſtatem magis, an per hyemem ſudor mouendus ſit? Reſpondet autem magis per æſtatem: quoniam per hyemem calor innatus intus contractus ob frigoris vim, quod circumſtat, concoquit, & in ſpiritum diſſoluit humores ſuperuacaneos: quoniam ſcilicet maior, & validior eſt, quàm æſtate: cùm igitur illi aut omnes, aut plurimi exhauriantur; quia aut concoquuntur, aut in ſubtiles ſpiritus tenuantur, & deinde per alias vias excernuntur, non indigent alia cognata euacuatione, hoc eſt ea, quæ fit per ſudores: appellat autem cognatam, quoniam eſt ſimilis, & proxima ei, quę dicta eſt, fit enim per ſpiritus, vt ſępius dictum eſt, & per eandem viam. Æſtate autem contrarium contingit, nam ob latitudinem meatuum, quæ fit à calido ambiente, calor innatus excidit extra; qui igitur remanet intus, quoniam diminutus eſt, & magis debilitatus, minùs poteſt concoquere humores ſuperuacaneos, & ideo indigent alia euacuatione: ſi enim intus in corpore maneant, putreſcent ob temporis conditionem, & morbos parient: probat autem, quæ propoſuerat vtráque, nimirum & hyemem coquere, & æſtatem putredinem arceſſere: omne enim quod putreſcit, à calore extraneo putreſcit: habemus id tum ab eodem Ariſtotele I V. Meteororum; tum à Galeno; at hic extraneus calor viget æſtate; quod verò coquitur à proprio, & naturali coquitur, hic autem plurimus hyeme, ex Hippocrate enim primo Aphoriſmorum x I V. *ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi*: ex hoc autem concludit Ariſtoteles, omnia magis putreſcere æſtate, hyeme non ita; & ideo eo tempore, non hoc, mouendos eſſe ſudores: qua de re pluribus etiam vltimo problemate huius eiuſdem ſectionis. Porrò vocem, πάντα, in illis, *διὸ σήπεται πάντα*, addidimus ex Iuſtiniano, quam etiam agnoſcit Theodorus.

X X X I I I.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμασίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσαναπλήσεως, πρὸς ἐνίων ἱδρώτων φρίττομεν; ἢ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς θερμασίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλίγον, συσταλλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοῦ θερμοῦ πεπόρους ἀποφράττουσιν, εἶτα ἡ φρίκη ἐγγίνεται; ἐπὶ τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομένης, καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος· ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία προσαναπλήσασα, ἀραιοῖ τὴν χρόα πρῶτον· εἶτα τὸ ἐντὸς τῆς φύσεως θερμὸν ἀποκενούμενον, τὴν φρίκην ἐποίησεν.

Quam ob cauſam cùm ſudor calore, vel interno, vel externo fieri ſoleat, euenit, vt horror nonnullis ſudoribus poſſit excitari? An quoniam ſudor, qui ex calore prodit interno, ſe ſcilicet de loco amplo in breuem (corporis dico ambitum) contrahente, primùm caloris meatus, & circuitus patefacit: deinde horror carne iam madefacta ex toto, caloréque exeunte ciratur. Calor autem, qui extrinſecus mouet, primùm ſumma corporis aperit, rarefacítque: tum calor naturæ internus profluens excitare horrorem poteſt.

Cùm ſudor fiat à calore vel interno, nimirum ſponte naturæ abſque externi auxilio, vel ab eo, qui foris incidit, vt in caldariis, aut laconicis; vnde porrò effectus ille contingit, vt per nonnullos ſudores horreamus? id eſt inter fluendum ſudores aliquando ſuboriatur horror, aut frigus; cùm horror frigidi effectus ſit? Cauſſam autem reddit Ariſtoteles in vtróque ſudore, & primùm in eo, qui fit à calore interno. Obſcurus tamen ſermo eſt, quem etiam Theodorus dum in Latinũ conuerteret, ab ea quidem, quę nunc vulgata eſt interpretatione diſceſſit, & ab Ariſtotelis verbis admodũ, non parua vſus libertate; non tamen illum planiorem reddit: nec ſenſum, vt quidem exiſtimo, eſt aſſecutus: Neque tamen ego mihi ipſi quoque in iis, quæ afferam vel mediocriter ſatisfacio, neque non mallem aliorum potiùs audire ſententiam, quàm ipſe meam proferre: attamen ſemel hãc prouinciam aggreſſo conandum & hîc aliquid eſt. Primùm autem omnium fideliter iuxta vulgatos codices cõuertenda ſunt problematis verba. *Quum ob rem cùm ſudores fiant, vel ab eo, quæ intus eſt caliditate, vel ab eo, quæ extrinſecus incidit, per nonnullos ſudores horreſcimus? An quoniam, qui ab interna caliditate fiunt, cùm excidũt de loco amplo in breuem, coerciti, comprahenſione illa caloris meatus ex toto obturant, indéque horror fit, carne inſuper admodum madida reddita, exeunteq́; calore.* Theodorus igitur ante illa ἔτι τὸ σαρκὸς, non agnoſcit interrogationis notã, vt apparet ex illius tralatione: ſed continenter legit, vt vnica ſit ſententia, & alia etiam aliter ſumit, quàm nos fecerimus: ſed de illius expoſitione mox. Dicamus ante, quem exiſtimemus eſſe ſenſum verborum Ariſtotelis, quæ fideliter vertimus. Ait igitur Ariſtoteles, fieri aliquando, vt inter ſudandum inhorreſcamus, quia contingit interdum, vt materia, quæ per ſudores manabat, ex loco aliquo ampliore colligatur in breuiorem: id verò multis de cauſſis fieri poteſt, vt parte, ſeu loco attrahente, aut aliis mittentibus, aut aliqua demum occaſione, quæcumq́ue ſit, talem enim intelligere aliquam neceſſe eſt: ſicuti & in paroxiſmis, aut acceſſionibus febrium talem proponunt medici: eo verò loco, eáque parte collecta, ac compræhenſa materia, ea compræhenſione, qua humor ibi continetur, occluduntur præ multitudine meatus cutis, quo facto ſequitur horror, nimirum extremorum refrigeratio: non enim ſubtiliùs nunc horror à refrigeratione diſtinguitur: illud verò magis etiam eam ob cauſſam fit, quoniam cùm ex præcedenti ſudore caro in totum madida ſit reddita, calori ad exteriora patet aditus: laxæ enim ob madorem partes non retinent, quippe vis retentricis in ſiccitate; ſed facilis eſt effluxus: ex occluſione autem meatuum, aut contractione ſequi horrorem, aut frigus medicis omnibus notum eſt: Poſſit autem etiam vnica eſſe ratio, quomodo accipit illa verba Theodorus, qui vt dicebam, non interpungit ante ἔτι, & idem ἔτι interpretatur, *tum*, fortè tamen meliùs, *adhuc*: etiam non diuiſa ſententia, quemadmodum ille facit, hoc modo: contracta materia alicubi, occluſiſque meatibus, tota carne præ ſudore madida effluit calor, & ſequitur horror, aut refrigeratio: igitur non in omnibus ſudoribus hic effectus obſeruatur: ſed in nonnullis aliquando, in quibus hæc demum cauſſa eſt, quæ fuit propoſita, humor ſcilicet, qui in aliquem breuiorem locum ex ampliore coarctatur. Puto autem legendum potiùs συστελλόμενοι, quàm συστελλομένοις, vt referatur ad ſudores, qui dicti ſunt excidere; ſed & συστελλομένοις poſſit, nimirum accepta voce tanquam ablatiuo abſoluto, vt grammatici loquuntur, atque etiam non relata eadem ad ſudores, ſed ad eos, è quibus ſudores manant, ſitq́ue tertius caſus, hoc modo: contractis, compræhenſione illa obſtruuntur meatus, nimirum corporibus, aut hominibus, qui ob illam humoris coaceruationem contrahuntur. Porrò autem adhuc, illa verba πρὸς τὴν περιοχὴν expoſui, compræhenſione illa, qua voce intellexi eum effectum, aut affectum, quo humor ex loco ampliore in breuiorem collectus, compræhenſus, & veluti obſeſſus eſt: iuxta quam notionem legitur IV. Regum, καὶ ἦλθεν ἡ πόλις ἐν περιοχῇ. Poſſimus etiam non immutata ſententia πρὸς τὴν περιοχὴν interpretari, ad ambitum, vel circa ambitum, nimirum corporis, quomodo accipit Theodorus vocem: ſed ſententia diuerſa: nos enim iuxta expoſitionem propoſitam ita accipimus locum. Materia ſudoris, quæ excidit de loco amplo in breuem collecta ad ambitũ corporis, hoc eſt, in corporis ambitu aliquo breui coërcita loco obturat meatus: ſiue etiã vbi συστελλομένοις legatur, & accipiatur de corporibus; Materia quæ de loco amplo in breuem excidit ad corporis ambitum, contractis hominibus meatus obturat: intelligit autem per corporis ambitum non totum, non enim neceſſe eſt, ſed ſingularem illum locum, vbi collecta eſt materia: id autem dico, quoniam ſi per ambitum, aut περιοχὴν totus ambitus intelligatur; quomodo ex partibus internis ad illa perueniens humor dicatur ex amplo colligi ad breuem, nõ ſit facilè intelligere: quam difficultatem primùm patitur Theodori tralatio, quæ habet, *ſe ſcilicet de loco amplo in breuem* (*corporis dico ambitum*) *contrahente*, quomodo verò ſit ille locus breuis, aut quomodo contrahantur ea quæ intrinſecus illuc vergunt

non

non autem potiùs expandantur? deinde corporis ambitum abſolutè appellari περιοχὴν (vocem enim corporis, de ſuo addit Theodorus) niſi aliquo ſententiæ adminiculo fulciatur, qui continendi, cõpræhendendi, aut cohibendi munus deſignet, fortaſſe durius ſit; eo verò auxilio deſtituitur, quomodo exprimit Theodorus ſententiam, non deſtituitur, quo modo nos expoſuimus: περιοχὴ enim dicitur ambitus partis corporis noſtri, quæ materiam propoſitam continet, & includit, quomodo περιοχὴ ſimiliter à Theophraſto dictum eſt, quod in fructibus alio nomine dicitur περικάρπιον, nimirum inuoluerum, integumentúmque illud, quod fructum, ſeu ſemen ſuo ambitu compræhendit, & continet. Sunt autem Theophraſti verba primo de cauſſis plantarum capite XXI. καὶ ὧν αἱ περιοχαὶ τοιαῦται καὶ ἅμα πλείους. Eſt & illud moleſtum in Theodori tralatione; quòd τὸ ἀποφράττειν, vertit, *patefacit*, quod contrarium omnino ſignificat, nempe obſtruit, obturat, ſæpit, qua notione, vt alios omittam locos vnicuique ſatis obuios, vidimus idem verbum vſurpatum ſæpius ab Ariſtotele hac eâdem ſectione problemate XXIV. ἔστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν, quo ſenſu etiam ibidem conuertit Theodorus. Atqui ſanè ſi ἀποφράττειν, interpretemur hoc loco, *patefaciunt & aperiunt*, alia omnino ſolutionis huius problematis erit nobis excogitanda expoſitio. Prouenit igitur caloris, qui intus eſt exitus, vt nos locum accipimus, ex facilitate ob carnis madorem, non ex patefactione meatuum ab eodem calore facta, quos meatus obturari dicit. Hæc de prima problematis parte: ſequitur altera, in qua cauſſam reddit eiuſdem effectus, quoties ſudor contingat à calore externo his verbis. ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία. *Calor autem, qui extrinſecus mouet.* Caliditas, quæ extrinſecus incidit, rarefacit primùm cutim, illa autem rarefacta, innatus calor abſcedit, quoniam per illum locum foras profluit, ita per illius defectum refrigeratur pars: & horror contingit, ita quidem ſenſu facili locus accipitur. At quomodo non in omni ſudore, ſiue ex externo, ſiue ex interno calore idem ſequatur effectus, cùm in omni ſudore cutis rareſiat, & calor internus profluat, niſi ſi ex calore extrinſecus incidente, hanc rarefactionem magis fieri cogitemus. Dicamus autem aliter, & participium ἀποκεκινημένον, ita enim legit Iuſtinianus, ſeu etiam ἀποκεκινάμενον, ſi lubet, interpretemur reiectum, & repulſum, quomodo vertit antiquus interpres, & quæ illi verbo eſt notio, quoties enim per externum calorem rarefit cutis, calor internus per patentes vias aditum ſibi extra molitur; at externus ei occurrens, repellit ipſum retro ad partes intimas, ad quas etiam & ipſe ſimul cum eo recedit: ex hac autem contractione interiùs facta, frigus in partibus extremis ſuperuenit, quemadmodum etiam in alio ſudore paullò ante dicebatur, eundem effectum contingere adnotat Aponenſis, cui hanc expoſitionem, qualis qualis debeo, illi, qui aqua, aut frigida, aut calida perfunditur; illum enim ex improuiſo perfuſum, ob eandem rationem horrorem percipere affirmat.

XXXIV.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων οἱ θερμοὶ κρίνονται βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; ἢ ὅτι πᾶς μὲν ἱδρὼς, περιττώματός τινος ἔκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ τὸ μὲν ὀλίγον περίττωμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον μὴ ὁμοίως· ὥστε ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς πολλοῦ περιττώματος ἂν εἴη σημεῖον· διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νόσους ποιεῖ.

Cur calidi ſudores frigidis meliores habentur? An quòd omnis ſudor excrementi cuiuſdam ſecretio eſt: parum autem excrementi ampliùs incaleſcere conſentaneum eſt: plus autem non æquè, ſed minùs. Itaque ſudor frigidus excrementi multi indicium eſſe poteſt: quocirca morbos quoque is facit longiores.

Sudores frigidos calidis eſſe deteriores, & ſimpliciter malos, ſcriptum fuit etiam ab Hippocrate libri IV. aphoriſmo XXXVII. & XL. qui eos cum acuta quidem febre mortem; cum mitiori verò longitudinem morbi ſignificare dixit: cuius rei eandem ſimiliter cauſſam, quam hîc Ariſtoteles, in commentariis illius loci attulit Galenus. Cauſſa autem eſt, quoniam quilibet ſudor non eſt aliud, quàm alicuius excrementi ſecretio, hoc eſt res quædam excrementitia, quæ ſecernitur ab aliis, & per ſudorem exit: quoties igitur excrementum exiguum eſt in corpore, calefit: cum calore enim, & ſpiritu, vt ſæpius dictum eſt, ſudores fiunt: ſi verò multum; non ſimiliter calefieri poteſt, vnde ſudor, qui ex eo prouenit frigidus eſt; atque in hunc modum multi excrementi ſignum eſt: multum autem excrementum morbi longitudinem facit, aut ſignificat, quomodo legit Iuſtinianus non enim ποιεῖ, ſed δηλοῖ, habet ille codex.

XXXV.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων διὰ θερμασίαν γινομένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἧττον ἱδροῦμεν; ἢ διότι ἤτοι σφόδρα θερμαινομένου τοῦ σώματος εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ ταχὺ ξηραινομένου, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβάνομεν;

Cur minùs ad ignem multũ ſudamus, cùm tamen præ calore ſudor omnis moueri ſoleat? An quoniam humor, aut corpore vehementer calente in ſpiritum diſſoluitur humidum, aut cùm prouenerit, adeò cito calore nimio exſiccatur, vt ſenſus ſudoris multi eripi poſſit.

Idem proponitur, quod antea problemate XI. & XXXI. quibus in locis vberrimè illæ quæſtiones fuerant agitatæ: hîc autem breuiter eædem cauſſæ duæ tanguntur. Prima eſt, quòd valde calefacto corpore, quod ad multum ignem contingit, humiditates maximæ attenuatæ reſoluantur in ſpiritus, etiam non per ſudores, ſed alio modo excernuntur. Legendum autem *εἰς πνεύματα τὰ ὑγρὰ διαλύεται*, vt nos excudendum curauimus ex Iuſtiniano, non *εἰς πνεύματα ὑγρά*: nec tamen multùm ad ſenſum interſit. Altera ratio eſt, quòd ſudor qui excidit, ad multum ignem, vi multi caloris ſtatim exſiccatur: ſenſum igitur fallit, neque nos eum aliquo modo percipere poſſumus.

XXXVI.

Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος, ἐὰν μηδὲν περίβλημα ἔχωμεν, ἱδρῶτες γίνονται τοῖς ἱματίοις περιστελλομένοις; καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ ἐροῦμεν τῷ προτέρῳ.

Cur ad Solem acriùs calfacientem corpora, quæ nullo indumento teguntur, nihil penè ſudant: quæ autem ſatis veſte intecta ſunt, copioſiſſimè ſudant? Eandem de hoc etiam, quam de ſuperiori cauſſam reddendam cenſemus.

Quod proponitur ſimile eſt ſuperiori: quare eandem dicit eſſe ſolutionem, nimirum Solem corporibus nudis occurrentem, acriùs feriendo, & calefaciendo vehementiùs, humiditates in ſpiritus reſoluere, quì alia via egrediuntur, aut adeò celeriter exſiccantur, vt ſenſum ſudor effugiat.

XXXVII.

Διὰ τί τῶν ὀξέων κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ νωθρῶν ἧττον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι οὖσαι, ἱδρῶτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα περιϊστᾶσιν, ὡς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν καταντῶν; ἢ ὅτι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἐστίν, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; ἡ οὖν τοῦ θερμοῦ φύσις ἡ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ καταντη οὐδὲν συμπονεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ· ὥστε διὰ μὲν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται μᾶλλον, καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα περιΐστησιν. συμβάλλεται δέ τι ἐν ταῖς πορείαις, καὶ ἡ τοῦ σώματος σύγκαμψις, πρὸς τὸ μὴ διευπορεῖν τὸ πνεῦμα περιϊστᾶσα.

Quam ob cauſſam, cùm motus acuti magis, hebetes minùs calefacere poſſe videantur, ingreſſus tamen per accliuia qui hebetiores ſunt, magis mouent ſudorem, proſiſtúntque ſpiritum, quaſi ampliùs calefaciant, quàm decliues? An quòd graui cuique, vt ferri deorſum ſecundùm naturam eſt, ſic ferri, ſurſum contra naturam eſt. Itáque caloris natura, quæ noſtra prouehit corpora, vt nihil per decliue laborat, ſic per accliue preſſa onere nititur, acriúſque ab eiuſmodi motu incaleſcit, & ſudorem mouet, & ſpiritum proſiſtit. Quin etiam corporis varius inflexus non nihil afferre cauſſæ poteſt, vt directè ſpirandi reciprocatio auferatur.

Cùm celeriores, & incitatiores motus magis calefaciant, quàm ſegniores, & hebetiores, cur ingreſſus per loca accliuia, & per quæ aſcendendo progredimur, qui ſegniores ſunt,

dum

dum enim aſcendimus, non æquè celeriter ambulare poſſumus, ac per decliuia, per quæ deſcendimus; per loca tamen accliuia progredientes cur magis ſudamus tamquam ex illis magis incaleſcamus? Appellat autem motus ὀξεῖς, hoc eſt, acutos, qui concitatè fiunt, & velociter; quomodo apud medicos dicuntur morbi acuti, qui celeriter, & cum velocitate properant ad finem, ſicuti habemus à Galeno tertio de diebus decretoriis capite XIII. quo ſenſu dicit etiam idem Galenus comm. II. in tertium Epidemiorum *δραμεῖν ὀξέως, currunt acutè*: hoc eſt, celeriter. Dicit etiam Ariſtoteles hoc loco, quòd iidem motus per accliuia cum eo, quòd ſudores mouent, τὸ πνεῦμα προΐστασι, aut, προΐστασιν, quod Theodorus vertit proſiſtúntque ſpiritum. Quid autem Theodoro ſit proſiſtere ſpiritum, non eſt facilè videre. Duo exiſtimo poſſe illis verbis ſignificari, vel ſpiritum proſiſtunt, hoc eſt præmittunt, vt conuertit antiquus interpres, nimirum antemittunt ſpiritum, qui ſudorem expellit, ſicut exponit Aponenſis: vel proſiſtunt ſpiritum, hoc eſt, retinent, & tardiorem, ac difficiliorem reddunt, efficiúntque, vt ægriùs trahatur, vt προΐστασθαι, aut, προΐστασθαι τὸ πνεῦμα, ſit ſpiritui obſiſtere ne liberè exeat; hac autem reſiſtendi notione habetur id verbum, apud Sophoclem in Aiace, quamquam illam non videtur admittere eo loco ſcholiaſtes, ſed aliter exponit, vt adnotauit Henr. Stephanus. Illud addo problemate XXXVIII. ſectionis V. cùm eandem huic tractaret Ariſtoteles ſententiam, déque accliuibus ambulationibus doceret, eas eſſe decliuioribus laborioſiores, ſudoréſque ideo ciere, adiecisse eas τὸ πνεῦμα μετεωρίζειν, ſpiritum ſuſpendere, ſeu attollere: exiſtimare igitur me, fortè, quod ibi eſt μετεωρίζειν, hic eſſe προΐστασθαι. Qualis autem dicatur ſpiritus ſublimis, aut ſuſpenſus, quo termino vſus eſt Hippocrates, & qua ratione fiat, pluribus docet Galenus comment. ſecundo in librum tertium Epidemiorum textu quarto: atque etiam breuiùs in primum prorrheticorum comment. primo, textu XXIV. fieri ob anguſtiam inſtrumentorum reſpirationi delegatorum, appellarique ſublimem, quoniam qui ita reſpirant, ſublimes thoracis partes mouere videntur. Iam quod ad verba attinet, illud non omiſerim, σιμὰ manifeſtè hoc loco ſignificare accliuia, ſicuti vertit Theodorus: opponuntur enim in problemate, σιμὰ, & κατάντη, patétque ex ſenſu, & ex problemate penultimo ſectionis quintæ: ſed & Heſychius interpretatur, σιμὰς τὰς μετεώρους ἀναβάσεις: *ſublimes aſcenſus*, & σιμὸν τὸ προσαναντες χωρίον, *accliuem locum*: quod ideo notaui, quoniam in vulgaribus lexicis, σιμὸς exponitur contraria ei, quam diximus, ſignificationi, decliuis: non tamen à Budæo, aut ab H. Stephano: vt concedam tamen pro decliui etiam poſſe ſumi, quando, ſimum, ſit curuum, deducta fortaſſe etymologia à littera, CIΓMA, cuius litteræ, C, ſemicircularem figuram imitatur: in ea autem æquè accliuitas ac decliuitas conſideratur. Antiquúſque interpres iuxta verbum conuertit, curuum. ἢ ὅτι τοῖς βάρεσι, *An quòd graui cuique vt ferri deorſum ſecundùm naturam eſt.* Cauſſam deducit à grauitate corporis, nam cùm grauia omnia, naturâ ſua deorſum ferantur, vt habemus ab Ariſtotele libro quarto de cœlo; corpus autem noſtrum ſit graue, quippe maiori ex parte ex terra, & aqua conſtans, cuiuſmodi reliqua mixta, fertur etiam & ipſum naturali pondere deorſum; quod enim rectum ſtat, & rectum incedit, à calore habet, & ſpiritu: his autem vbi priuetur ſtatim in terram concidit, quod mortuo euenire videmus. Ferri igitur ſurſum corpori noſtro quatenus corpus eſt, contra naturam eſt, quia graue, quæ autem contra naturam ſunt, illa maiorem laborem afferunt. Calori igitur noſtro, qui corpora regit, & prouehit, magis laborandum eſt, cùm aſcendendo progredimur, quippe corpus renititur, à caloréque quodammodo trahitur, quàm deſcendendo, cùm facilè ob naturale pondus, motum illum corporis grauitas adiuuet: & quamquam caloris natura ſit ſurſum ferri, qui tamen in corporibus noſtris eſt incluſus, & membris ingenitus, ob affixum pondus magis laborat ſurſum aſcendendo, quòd maior ſit ex pondere labor, quàm ex naturali propenſione leuamen: contra in deſcendendo: ex maiori igitur labore maior calor, & copioſiores ſudores. Hanc rationem habemus etiam ſectione V. problemate X. & XXXVIII. & XXXIX. συμβάλλεται δέ τι ἐν τῇ πορείᾳ. *Quin etiam corporis varius inflexus.* Cur Theodorus reddiderit, *varios inflexus*, quod ſolum eſt, inflexus, aut curuatura, ignoro: Illud tamen haud ignoro, ea verba difficultatem ſenſui afferre poſſe: ſolam enim corporis curuaturam, non varios articulorum flexus, quos fortaſſe intellexit Theodorus, puto hoc loco ab Ariſtotele intelligi. Proponit enim Ariſtoteles aliam cauſſam, quæ priorem adiuuet: nos ſcilicet in propoſitis ambulationibus, quæ fiunt per accliuia, inflexos, aut curuos incedere, capite nimirum propenſo, inflexóque ad anteriora thorace, quod fit ob pondus capitis, & partium ſuperiorum, ratione cuius laborante ſpiritu, nec potente partes illas rectas ferre, & promouere, curuantur eædem: ita autem curuatis calor, & ſpiritus, qui rectà ſurſum meare ſolent, hic enim eſt eorum proprius,

O & natu

& naturalis motus; inter aſcendendum offendunt ad partes inflexas, quippe via haud recta, nec libero, & expedito tranſitu: obiec igitur veluti quodam interiecto, neceſſe eſt ſpiritum pati, anhelationem creſcere, & ſudores fieri copioſiores. Quòd verò hic Ariſtoteles vtatur eadem voce προσίσωσι, ad quam refertur σύγκαμψις, quæ tamquam obſtaculum ſit impedimento rectæ lationi, videtur confirmari eiuſdem vocis expoſitio, quæ ſecundo loco paullò ante adducta eſt: nec tamen aliam etiam tertio loco piget propoſuiſſe.

XXXVIII.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων, ὅσῳ ἂν ἐπιβάλληταί τις μᾶλλον οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι ἱδροῦσι; ἢ περὶ τούτου ταὐτὸ ἐροῦμεν τῷ ἐπάνω.

Qua de cauſſa cùm ſudor moueri ſoleat, quo magis quis ſe operuerit, non ij ſudant, qui veſtem plurimam admiſerunt? eadem etiam de hoc ratio, quæ priùs reddenda eſt.

Quæ allata ſunt problemate XXXVI. videntur his quodammodo contraria, quæ in præſentia afferuntur: ibi enim nuda corpora Soli expoſita, haud ſudabant, veſte tecta ſudabant, hîc autem non ſudant, qui plurima veſte tecti ſunt. Ratio vtriúſque ducitur ex problemate XXXI. & XXXV. nimirum ad ſudores ciendos requiri ſanè calorem, ſed moderatè, & proportione adhibitum. Nec igitur nuda Soli expoſita, nec pluribus veſtibus operta; ſicuti nec expoſita vehementi igni ſudare poſſunt: plurimus enim calor aut diſſoluit humida in ſpiritus, aut celeriter exſiccat, adeò vt ſenſum fugiant: nulla igitur eſt contrarietas. Porrò quod Theodorus vertit, *quo magis, quis ſe operuerit*, libentiùs vertam: *quo plura quis inuitat*, vt de aliis etiam poſſit accipi, quàm de veſte, ne ſit quodammodo nugax ratio dubitandi, hunc pene in modum. Quam ob rem cùm ſudores fiant, vbi quis pluribus veſtimentis operiatur, non illi ſudant, qui veſtem plurimam ſibi inijciunt? velim nimirum generalius eſſe, & plura amplecti primum verbum, quàm alterum.

XXXIX.

Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἱδρωτικωτέρως διακείμεθα τοῦ θέρους; ἢ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν σωμάτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κατέχεται; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα· τοῦ δὲ χειμῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ κατειλημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ διαλύει τὸ ὑγρόν. ἔτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ προσφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοὐναντίον.

Quam ob cauſſam cùm corpora ſicciora magis per æſtatem, quàm hyberno tempore ſint, ſudori magis in æſtate pateamus? An quòd per æſtatem propter corporum laxitatem non multus naturæ calor continetur. Humoréſque proinde reſoluere in ſpiritum poteſt. Per hyemem autem parte exteriori denſata corporum, calor frequens naturæ coërcitus humorem minimè in ſpiritum reſolui patitur. Ad hæc, æſtate humoris multum haurimus, hyeme autem è contrario agitur.

Cùm ſudoris materia ſint humiditates in corpore exiſtentes, tunc vtique magis ſudare conueniens ſit, cùm illæ, in corpore magis abundant; abundant autem magis per hyemem, quoniam corpus humidius eſt, minùs per æſtatem, quoniam ſiccius; iure igitur magis per hyemem ſudandum ſit: at è contrario res habet: plus enim ſudoris emittitur per æſtatem; Rationem affert Ariſtoteles, quam deducit ex altera ſudoris cauſſa, nimirum efficiente, qui calor eſt, quem plus materiali cauſſa in ea actione poſſe appareat. Hic igitur calor æſtate minor eſt, quippe apertis meatibus magna illius pars effluit, exigua intus continetur: quare humiditates reſoluit in ſpiritus, qui extra prodeuntes concreſcunt in ſudores, ſicuti non ſemel dictum eſt: contra hyeme denſata cute, & adſtrictis meatibus calor plurimus intus cohibetur, cui foras non pateat aditus, quare minimè in ſpiritum reſoluit humores, nec eam ob cauſſam progignitur ſudor. Hæc ita quidem ſcribit Ariſtoteles: ſed contingit dubitare: ſuperiùs enim problemate XXXV. non exiguus calor ſed multus diſſoluebat humida in ſpiritus, & ſudorem auferebat: problemate etiam XXXII. hyems ſimiliter noſtras humiditates in ſpiritus reſoluebat: vnde nec hyeme ſudandum ibidem dixit, quod

per ſpi

per ſpiritus illos euacuatio facta, ſufficeret corporis valetudini, non ſufficere æſtate, quòd ea non fieret, quantum nimirum oporteret. Dicimus ſpiritum duobus modis ſumi, ſeu intelligi poſſe; ſicuti duplex à calore fit. Quidam eſt tenuior, & magis à calore elaboratus, cùm nimirum calor eſt maior, & validior, quod hyeme contingit: talis verò ſpiritus non concreſcit in ſudorem; vnde hyeme illius parcitas: Alter eſt craſſior, & potiùs vapor; ſicuti loquutus eſt problemate x x x I. ad finem, cùm de igne dixit ἐξατμίζει τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, id eſt, *in vaporem reſoluit præmollita humida*: hic autem extra concreſcens, ſudor fit, vt diximus: quoniam autem præ caloris imbecillitate, qui eundem vlteriùs non poteſt attenuare, hic plurimus fit æſtate, plurimus etiam illo tempore ſequitur ſudor: contra verò per hyemem contingit: tunc enim præ tenuitate inſenſibiliter tranſpirat. ἔτι δὲ τοῦ μὲν θέρους. *Ad hęc æſtate humoris multum haurimus.* Alia ratio. Oſtendit autem ex alio etiam cauſſarum genere, nimirum materiali, par eſſe, vt æſtate multi ſudores fiant, quamquam ſuperiùs ex eodem genere cauſſæ contrarium adſtruxiſſe viſus eſt. Æſtate enim quamquam aëris caliditas, & ſiccitas corpora etiam noſtra calidiora, & ſicciora reddat, eſt tamen etiam, quod multum humiditatis eiſdem tribuat, quod in progignendo ſudore, non minùs illis, atque adeò plus valeat: multum enim humoris æſtate haurimus in potu, & cibo; nam & largiùs bibimus, & fructus arborum permultos aſſumimus, qui cùm humidi ſint, humiditatis copiam faciunt, & materiam largam ſudoribus præſtant. Theophraſtus hanc iam pluries ab Ariſtotele propoſitam ſententiam, æſtate magis patere corpora ſudori, ſeu etiam vtiliùs eo tempore ſudare nos, non videtur ita abſolutè admiſiſſe; dixit enim nonnullos eſſe, qui hyeme faciliùs ſudent, quàm æſtate, dummodo vtriuſque temporis exceſſum, nimirum frigoris, & æſtus excipiamus, & mediocritatem in vtroque ſumamus, eſt tamen locus adeò lacer, & verba, quæ rationem continent adeò corrupta, vt percipi non poſſint, quæque nec ideo adſcribere viſum eſt: adduci tamen videmus hæc eadem de larga humidorum aſſumptione tempore æſtatis quæ Ariſtoteles modò propoſuit, vt apparere poſſit eum pro vtraque parte diſſeruiſſe.

X L.

Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἱδρῶτες φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν πόνων; ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντλοῦντες ἀεὶ τὸ περιττεῦον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινὰς εἶναι, καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ διηθήσει μηδεμίαν ἐμφράξιν γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προσαγορευόμενοι ἱδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται. ἀλλ' ἔτι ἀπομάχεσθαι, καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσου σημεῖα φαίνεται. τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας ἡ τε συμμέτρως κατὰ φύσιν ψύχεται, ἥ τε σὰρξ διάβροχος γινομένη, τὴν κακίστην πρὸς ὑγείαν διάθεσιν λαμβάνει.

Cur ſudores, qui corpori bene valenti ſponte prouenerint, iis deteriores habentur; quos labores citârint? An quòd labores excreſcentem humorem exhaurientes, carnem efficiunt ſicciorem, vt cauernæ foraminum, ſanitati ſint opportunæ, & per caloris tranſmiſſionem fieri nulla poſſit obſeptio, ſiue oppilatio: ſudores autem ſpontanei appellati, qui ex neceſſitate oriuntur, cùm ſcilicet foraminibus naturæ ab immodico humore confuſis, calor non omnino occupatur, ac vincitur, ſed repugnare adhuc extrudereque humorem poteſt: hi rectè pro ſignis morbi habentur futuri; nam etiàm calor ipſe à largiori humore, quàm qui modicus ſecundùm naturam ſit hebetatur: & caro plenè madeſcens peſſimum ad ſecundam valetudinem concipit habitum.

Sudores ſpontanei illi appellantur, qui ſponte, & naturæ operâ, abſque cauſſæ externæ, aut manifeſtæ auxilio fluunt, quomodo etiam vomitus, & alui fluores ſic ab Hippocrate dicuntur: hos autem cùm ſano corpori acciderint, illis eſſe deteriores affirmat Ariſtoteles, qui ob labores, aut exercitia fluunt. Quamquam autem dicit corpus ſanum, non tamen intelligitur ſanum omnino, & perfectè; non enim ei quod tale ſit, aduenient ſudores, quippe nulla intrinſecus exiſtente cauſſa morbifica, quæ naturam ad eos mouendos compellat; Sed eſt ſanum, quod adhuc non decumbat, & operationes ſenſu ipſo nondum læſas habeat. Quod tamen morbificam cauſſam intus gerit, ex qua mouentur ſudores, corpus potiùs neutrum dicendum erit: tales igitur ſudores illis deteriores ſunt, qui ex laboribus pro-

ueniunt, ſcilicet ob exercitia, nomine enim laborum exercitia ipſa intelligit Ariſtoteles: hi enim boni ſunt, quippe corpori proficui, & non leue auxilium afferentes, illi autem mali quòd argumento ſint multam adeſſe ſuperfluam in corpore humiditatem, ex qua facilè morbi fiant: ſpontanei igitur mali tamquam ſignum: non ſpontanei boni tamquam cauſſa. *ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι. An quòd labores excreſcentem humorem exhaurientes* Probat ſudores ob exercitia euenientes bonos, & vtiles eſſe: nam labores, aut exercitationes exhaurientes humiditates ſuperuacaneas, reddunt carnem, & corporis habitum ſicciorem, hoc eſt expurgant, & depurant: vnde meatuum cauitates ſanitati ſunt opportunæ, quia patent, & calor naturalis per eas tranſmittitur, & percolatur: nulla etiam fieri poteſt obſtructio, nam permeans, & pertranſiens calor non permittit. Spontanei autem, quamquam dicuntur ſpontanei, fiunt ex neceſſitate, quia natura plurimo humiditatis onere grauatur; multa enim humiditas reſidet, ac confuſa eſt in corporis meatibus, vnde calor natiuus non poteſt perfectè eos occupare, & per illos peruadere, pugnare tamen aduersùs humiditatem poteſt, & ipſam ſatis bellè extrudere, non enim eſt ita debilis, vt non poſſit; ex hoc autem fiunt ſudores, qui per hunc modum ægritudinis ſigna ſunt: quòd dixit etiam Hippocrates libro de Iudicationibus per hæc verba Cornario interprete: *ſudor multus ſponte oboriens ſano, morbum ſignificat, æſtate minorem, hyeme maiorem.* & quarta aphoriſmorum ſectione XLII. *ſudor multus, frigidus, aut calidus, ſemper fluens: frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat. κατάλαμβάνη). Non omnino occupatur, ac vincitur,* malè Theodorus hoc modo; cùm actiuæ ſignificationis potiùs verbum ſit: meliùs ita. *non omnino eos occupat, eiſq; dominatur*; & ita requirit ſenſus, & nos ita expoſuimus. *τό τε γὰρ ὑπὸ πλείονος. Nam etiam calor ipſe à largiori.* Docet quomodo futuri morbi ſigna ſint ſpontanei ſudores, quia nimirum à plurima illa humiditate, quæ maior eſt, quàm pro naturæ lege conueniat, hebetatur calor natiuus, & caro madeſcens malam affectionem contrahit, vt facilè in ægritudines incidat: hanc autem humiditatis copiam indicant ſudores. Senſum autem meliùs exprimunt Græca, quæ ita ſonant: tunc enim à largiore humore; & reliqua. Legendum autem eſt *ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας*, vt excudendum curauimus, non *ἐργασίας* vt perperam habebant vulgati codices, ita enim legit Theodorus, & Iuſtinianus habet.

XLI.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἱδρῶτες ἧσσον γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλόμεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος; ἢ ἧσσον μὲν ἱδρύμεθα, ὅτι τὰ ὑγρὰ τοῦ χειμῶνος πήγνυται, καὶ συνίσταται σφόδρα; δυσεξελικτότερα οὖν· οὐχ ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἱδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶνος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγιεινή· ὁ δὲ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἕξιν· ἔτι τε καὶ ἀραιοτέραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν. τό τε ἐντὸς θερμὸν ἀποκρίνει. ἔλαττον ποιεῖ ὥστε μὴ ὁμοίως δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι. τό, τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥᾳδιέστερον παρεμπτωσεῖται τοῖς σώμασιν, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἱδρωτοποιίας ὄντων.

Cur tempore hyberno minùs oriuntur ſudores, nec nos per id tempus ſudandum æquè cenſemus, quamuis corpora humidiora tum conſtent? An minùs ſudamus, quoniam humores per hyemem concreri, coactíque ſunt vehementer: quare minùs diſſolui tum queunt. Sudandum autem minimè per hyemem cenſemus, quia corporis eiuſmodi diſpoſitio ſalubris eſt. Qui autem mouet ſudorem, labefactat, confundítque habitum corporis, atque etiam laxiorem, quàm conueniat, eundem habitum reddens, ſimul & intimum calorem educit, diminuítque, vt non æquè gelido cœlo poſſit reſiſtere: & humor externus expeditiùs ſe corporibus inſerit, cùm laxiora iam foramina propter ſudationem habeantur.

Hoc problema duo continet, quæ tribus aliis problematis ſuperiùs propoſita ſunt. Cur minùs contingant ſudores æſtate, quàm hyeme: id autem fuit propoſitum paullò ante problemate XXXIX. alterum cur eoſdem ſudores magis procuremus æſtate, quàm hyeme: id habuimus problemate XXI. & XXXII. Harum autem rerum quærendarum occaſionem eandem adducit, quam problemate XXXIX. aliis verbis, ſed eodem ſenſu; hyemis nimirum humiditatem, quæ ibi fuit æſtatis ſiccitas. Explicat autem vtrámque partem, &

quamquam eadem vtrobique poteſt eſſe ratio, propriè tamen quædam alteri, ac alteri videtur accomodare. Ad primam igitur ait: ideo minùs fieri ſudores per hyemem, quoniam ratioue frigoris, eo tempore corporis humiditates coactæ, & concretæ vehementer ſunt, vt difficulter diſſolui poſſint, atque in ſudores abire. Tum ad alteram inquit; ideo per hyemem non procurare nos ſudores, quoniam ea diſpoſitio, qua corpus quieſcere ſinimus, nec ad ſudorem mouemus, ſalubris eſt: qui autem ſudores prouocat, ille colliquat, miſcet, & confundit totum corporis habitum, & eum plus quàm par ſit rarefaciens; indéque educens calorem innatum, qui intus continetur, minorem illum reddit, ex quo fit, vt frigori, quod eo tempore viget, non poſſit æquè atque antea reſiſtere. Sequitur etiam aliud malum, nam cùm ob eas ſudationes aperti exiſtant corporis meatus, humiditates extraneæ, quæ morborum cauſſæ ſunt, faciliùs per apertos meatus ingrediuntur, & morbos adducunt: vnde iure dictum eſt, aliam diſpoſitionem eſſe magis ſalubrem. Porrò autem quòd pro δυσλυτώτερα repoſui δυσδιαλυτώτερα, & poſt vltimum quod erat problematis verbum ἱδρωτοποιίας, addidimus ὄντων, auctore codice Iuſtiniani fecimus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Γ.

ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

ARISTOTELIS PROBLE-MATVM SECTIO III.

De vini potu & ebrietate, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ' τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου δυσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ἁλίσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος, καὶ τῶν τοιούτων; ἢ διότι πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται. ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος: γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθὴς βεβρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἡ σὰρξ ἔνδοθεν.

Quam ob cauſam vinum, cùm calidum ſit, vinolenti non calent, ſed frigent, & dolore, cæteriſque huiuſmodi viriis excipiuntur? An quòd mulrum humoris, cùm refrigeratum eſt, multum frigoris concipit, ita vt calorem ſuperet naturalem. Fit enim ſimile intrinſecus carni, vt ſi veſtis nimio madefacta humore rigorem proinde acris frigoris admittat.

Cùm vinum ſuapte natura calidum ſit, atque adeò membra noſtri corporis calefaciat, cur porrò illius vſu algores, & morbi frigidi proueniant, iure quærit hoc primo problemate Ariſtoteles. Vinum autem calidum eſſe non probat, ſed aſſumit: quippe de vino quod Græci œnodes, latini recentiores vinoſum appellant, illi ſermo eſt, non de aquoſo, quod aut refrigerat, aut non manifeſtè calefacit. Vinoſum autem non ſolum manifeſtè calefacit, ſed vehementer, & celeriter, quod pluribus locis dixit Galenus: octauo autem de ſimplic. medicamentorum facultatibus, ordinem ipſum aut gradum caliditatis definiens, dixit calidum eſſe ex ſecundo ordine: at quod admodum vetus eſt ex tertio: caliditati autem proportione reſpondere ſiccitatem; talem autem vinoſo qualitatem, ex Hippocratis etiam ſententia tribuere apparet Comment. III. de ratione victus in acutis, tex. primo, & ſecundo. Plato etiam libro II. de legibus, cùm pueris ad decimum octauum vſque ætatis annum vino interdixiſſet, quòd non oporteret ignem igni & in corpus, & in animum infundere, idem omnino ſcripſiſſe viſus eſt. Quæ igitur à Plutarcho tertio ſympoſiac. de vini frigiditate afferuntur, illa vt apparet differendi gratia, & ad probabilitatem magis, quàm ad veritatem propoſita ſunt: nec verò refutare admodum difficile ſit. Vberrime autem grauibúſque argumentis & authoritatibus perſecutus eſt hanc quæſtionem patrum noſtrorum memoria Hieronymus Fracaſtorius in libello, cui peculiarem hanc materiam dedicauit, hoc titulo: De vini temperamento ſententia: cùm orta diſſenſione inter duos medicos, ipſe cum aliis tribus medicis iudex, atque arbiter electus eſt, atque tum calidum, tum ſiccum eſſe pronunciauit. Igitur qui huiuſmodi vino ſe ingurgitauerunt, quam ob rem algores, & rigores facilè patiantur, & facilè pleuritides incurrant, oſtendit Ariſtoteles. Pleuritidem autem poni apparet ab Ariſtotele inter morbos à frigore gigni conſuetos; aliter enim lo-

cum non

cum non habeat dubitandi ratio: nec verò iniuria, quamquam inflammatio eſt, & cum febre ſemper: nam & Hippocrates libro quarto Aphoriſmor. XXIII. inter hyemales morbos eandem connumerat, quippe à fluxione ortam, quæ frigoris vi potiſſimùm effici ſolet, eādemque ratione à vini potu immoderato. Rationem igitur ſequitur ad proponendū Ariſtoteles, atque ait: Multum humidum, ſeu multa ſubſtantia humida, ſi refrigeretur, euadit multum frigidum, ſeu multa ſubſtantia frigida: id autem vſuuenit, cùm multa vini copia aſſumitur, aſſumitur enim multum humidum actu. Huiuſmodi igitur humidum, cùm ea copia iam eſt, vt concoqui non poſſit à calore natiuo, vincit ipſum, & ſuffocat, vnde refrigeratio multa à multo frigido in corpore contingit. Hanc rem dilucidè admodum, oleique aptiſſimo exemplo explicuit Galenus libro III. de temperamentis capite II. per hæc verba Latinè Linacro interprete: *nec vinum ipſum ſemper animal calfacit, æque vt nec oleum flammam accendit, tametſi aptiſſimum eſt ignis nutrimentum: immò ſi imbecilla, & exigua flammæ confertim multum oleum infundas, ſuffocabis eam, prorſuſq́; extingues potiùs, quàm augebis. Sic igitur & vinum vbi plus bibitur, quàm vt vinci poſſit, tantum abeſt, vt animal calfaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat, quippe apoplexiæ, & paraplexiæ, & quæ Græcè caros, & comata vocamus, & neruorum reſolutio, & comitiales morbi, & conuulſiones & tetani immodicū vini potum comitantur, quorum vnumquódque frigidum eſt vitium. Generatim enim quæcúnque aſſumpta in corpus, vt nutrimentum calfaciunt, hæc interim frigefacere deprehendes, æquè ſcilicet vt flammam ab eadem materia non augeri modò verùm etiam aliquando extingui.* Hæc Galenus. Suffocato igitur à vini copia naturali calore, naturales omnes operationes prauè obeuntur: quare & cruditates plurimæ fiunt, humidorúmque & frigidorum, atque etiam alius generis excrementorum vbique copia prouenit, quæ ſi ad membranam coſtas ſuccingentem decumbant, pleuritidem propoſitam inducunt, ſi ad neruorum principia, à Galeno commemoratos morbos, & ab Ariſtotele ſignificatos, alióſque interim non paucos. Quamquam enim facultate vinum exſiccat, vt dictum eſt, actu tamen humectat, & ratione etiam frigiditatis quæ propoſita fuit morbos gignit. Porrò quæ Theodorus habet verba, *vinolenti non calent, ſed frigent*, non bene exprimere puto quod Græcè eſt, *δυσριγοί εἰσι*, hoc eſt, facilè patiuntur algores, promptè ac leui de cauſſa rigores incurrunt, algioſi ſunt, ſicuti habetur particula VIII. proplemate IV. & X. *γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθής. Fit enim ſimile intrinſecus carni.* Similitudine adductam rationem comprobat. Quemadmodum enim veſtis ſi irrigetur humore frigido madeſcit, & laxa fit, ſed & tenditur, ac riget aliquando, priorémque proprium bonum habitū ex humectatione & refrigeratione illa immutat, ita caro humectata, & refrigerata à vini aſſumptione, & affuſione interiùs, per eundem modum afficitur, & madeſcit, ac refrigeratur. Theodorus hoc loco potiùs ſententiam exponit, quàm verba reddat, multum de ſuo addens: ita autem verba ſonant: *Fit enim ſimiliter ac ſi veſtis irrigetur humore frigido, ita caro interius.*

II.

Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύοντες παροινοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα; ἢ ὅτι οὔθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν ὥστε ὁμοίως ἔχειν τοῖς νήφουσιν, οὔθ' οὕτω, ὥστε ἐξελελύσθαι, ὥσπερ πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; ἔτι οἱ μὲν νήφοντες, μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες, οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν· οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρίνουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν, κακῶς δὲ, διὰ τὸ μὴ νήφειν. καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν.

Qua de cauſa, non qui vehementer, ſed qui leuiter ſe ebriauerunt, delirant? An quòd neque tam parum biberunt, vt ſimiles ſobriis ſint: neque adeò multum, vt ſoluantur, & langueant, quomodo efficiuntur, qui multum hauſerint. Adde quòd ſobrij ratione iudicant penitus, temulenti ne tentant quidem aliquid iudicare: leuiter ebriati iudicant, quoniam quidem vino non penitus detinentur: ſed prauè id faciunt, quia ſobrij non ſunt. Quo fit vt mox & contemnant alios, & contemni ab aliis ſe ipſi exiſtiment.

Quam ob rem non qui maximè ex vino ebrij, ſed qui leuiter ebrij ſunt, petulātiùs ſe & iniurioſiùs gerant aduerſùs alios, proponit hoc loco Ariſtoteles. Quod enim ait *παροινοῦσιν*, iniuriam & contumeliam ſignificat, vt apparet ex fine problematis, cùm ait, *quo fit vt maximè contemnant alios*: & ex declaratione Heſychij, qui *παροινιάσαι*, exponit, *ὑβρίσαι*, *λοιδορῆ-*

σαι, & παρανοίᾳ ἡ ἐκ τοῦ οἴνου ὕβρεις. Nõ igitur bene omnino Theodorus qui vertit, *delirant*, alio enim fortaſſe verbo, ad ſententiam perfectè exprimendam opus ſit, quod iniuriam, & contumeliam denotet, vt debacchentur, aut ſimili: ſemiebrios autem ſiue leuiter ebrios, verbum ἀκροθώρακας ſignificat, talémque illi voci ineſſe ſignificationem oſtendit Erotianus in Onomaſtico per hæc verba Latinè: *Atque vſque in hodiernum diem eos qui non admodum vino implentur ἀκροθώρηκας appellamus*, ἀκροθώρηκας enim, non ἀκροθώρακας dicit Erotianus. Eſt autem deducta vox vt exiſtimo, à θώρηξις aut, θώρυξις, vtro enim modo dicas, nil intereſſe ſcribit Phauorinus. Eſt autem θώρηξις, vel ſimpliciter vini potio, vel meracioris vt ſcribit Galenus Comment. VII. aphoriſmo XLVIII. ἀκροθώρηξ igitur ex potione vini, aut meracioris vini ita affectum ſignificabit, vt iam adſit aut incipiat ebrietas. Non video igitur quare lexicographi, & cum illis Budæus ἀπὸ τοῦ θώρακος, ſeu à thorace deducant, qui exponant, leuiter appotos, hoc eſt, quaſi pectore-tenus vino imbuti, ſeu vt Henr. Stephanus, ſummo pectore-tenus: licèt enim θωρήσσειν, armare ſit, ſeu armare pectus, & θώρηξις loricatio; eſt etiam vinum potare. Cùm igitur ἀκροθώρηξ ad vini potum ſignificandum ſumitur, quid illuc pectoris, ſeu thoracis mentionem adducamus non video; niſi ſi ipſa θώρηξις vox cùm ad vini potionem denotandam aſſumpta eſt, ἀπὸ τοῦ θώρακος, hoc eſt à pectore, ſeu thorace, vel ἀπὸ τοῦ θωρήσσειν, quod eſt armare, fuerit deducta, quaſi vini potio armet, & loricet pectus caliditate. Verùm vnde vnde fluxerit vox ἀκροθώρακας manifeſtò hic ſunt ſemiebrij, aut leuiter ebrij. Hi igitur quare ex vinolentia magis peccent, quàm omnino ebrij, oſtendit Ariſtoteles. Dicit autem qui leuiter ebrij ſunt, eos iudicio, & mente non ita valere, ac omnino ſobrios, quia paullò plus, ſcilicet quàm illi, & quàm modus ſit biberunt; non tamen rationis vim penitus diſſolutam obtinere, quoniam non ita ſe vino ingurgitauerunt, vt ad perfectam ebrietatem deuenerint, quæ rationis vſum omnino tollit. Sunt igitur in medio poſiti: quare delitant, & peccant cùm aliquid facere, aut dicere aggrediuntur: quibus verò præ vini copia, & ſumma ebrietate diſſoluta penitus ratio, & iudicium eſt, non peccant, quoniam ne aggredi quidem aliquid in quo peccent, valent: illis igitur deprauatè actio fit, his nullo modo fit: quare ne peccant quidem. ἔτι οἱ μὲν νήφοντες μᾶλλον. *Adde quòd ſobrij.* Hæc videtur proponi tanquam noua ratio, quantum quidem indicat particula ἔτι: ſed eadem mihi videtur paullò diſtinctiùs expoſita, & proximiùs applicata, vnde pro ἔτι legerim libentiùs ὥστε, tanquam ſit collectio, & explicatio eiuſdem rationis: quia enim leuiter ebrij non parcè biberunt vt ſobrij, nec largè vt vehementer temulenti, fit vt ſobrij rectè iudicent, quia illæſum rationis munus obtinent, vehementer temulenti nullo pacto, quia vino oppreſſi, munus illud amiſerunt; ſemiebrij verò quia nec illæſum habent, nec omnino amiſerunt, iudicent quidem, ſed à vino impediti, prauè. καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν. *quo fit vt mox contemnant alios.* Ad id pertinet Satyri Clazomenij hiſtoria, quã refert problemate XXVIII. quo hic idem locus tractatur. Porrò Plutarchus tertio ſympoſiac. hanc eandem ex Ariſtotele quæſtionem proponit, Philoſophíque diſſolutionem ita explicat, tãquam dixerit Ariſtoteles, ſobrij rationem bene conſtantem de rebus bene iudicare, valde ebrij diſſolutum ſenſum cohiberi & opprimi, leuiter autem ebriorum adhuc quidem valere vim phantaſticam aut imaginatricem, iam tamen conturbatam eſſe rationem, ex quo fit vt ille quidem iudicet, ſed malè iudicet, quippe qui imagines illas aut viſa inſequatur. Nos phantaſiæ aut ſenſus in expoſitione non meminimus, quæ nec nominari ab Ariſtotele audiuimus. Ex Plutarcho illa hoc loco attuliſſe ſatis viſum eſt. Sed enim Plutarchus iis non contentus, quæ adduxit Ariſtoteles, propriam & ipſe quæſtionis ſolutionem affert, duáſque proponit rationes. Primam enim, illius accidentis cauſſam non ad animam, ſed ad corpus dicit eſſe referendam: nam ſemiebriorum rationem, ſeu ratiocinandi munus, tantùm eſſe conturbatum, corpus autem impetibus illius inſeruire poſſe, quippe quod à vino nondum irrigatum & madidum ſit. At vbi concuſſum, & oppreſſum fuerit corpus, deſerere animi impetus, & diſſolutum deficere, vnde nec ad opera ita affecti progrediantur. Semiebrios autem, quia corpus habent ſimul adiuuans ad peccandum, eam ob rem non quòd rationis munere magis deſtituantur, ſed quòd corpore minùs valeant, peccare. Alteram deinde affert rationem, quam à vini natura ducit: iuxta enim copiam qua aſſumitur, primùm alium, & mox alium producere effectum, quam rem ſimilibus aliis oſtendit eo loco Plutarchus. Ignis enim qui moderatus eſt lutum indurat, nimius colliquat, ac facit vt fluat. Contra æſtatis principium quæ opora dicitur, febres excitat, incendítque: eádem creſcente illæ ſiſtuntur, & deſinunt: fieri igitur poſſe, vt vbi à vino naturaliter turbata, & irritata fuerit ratio, rurſum eodem augeſcente, remittatur, & ſedetur: nam & elleborus initium quidem purgandi ſumit à turbatione corporis: at ſi minùs iuſto exhibeatur, turbat quidem,

non

non tamen purgat:ſoporifera quoque nonnulli intra modum ſumentes,turbulentiores efficiuntur: nonnulli ampliùs ſumentes dormiunt.Probabile itaque ſanè turbationem etiam illam, quæ ſemiebriis accidit, vbi ad ſummam vigorem peruenerit concidere, & ad hanc rem idem vinum eſſe adiumento. Hæc ex Plutarcho, quorum poſtrema roborare etiam licet ex Galeni ſententia v.aphoriſm. v. vinum nempe qualitate propria ſanare poſſe, quam fecit ſubſtantiæ copia diſpoſitionem. Ad eandem rem confirmandam, addit præterea ſimilia quædam alia Plutarchus, quæ apud ipſum videre licet.

I I I.

Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες, ἢ ὅλως ἄκρατον; πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κεκραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στενοτέρους· ὁ δὲ ἄκρατος, ἧττον; ὥστε δυσεξαγωγότερος ὁ κεκραμένος· ἢ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; ἔτι δὲ συμπέπτει τὰ λοιπὰ θερμότερος ὢν καὶ αὐτὸς αὐτόν· ὁ δὲ ὑδαρής, τοὐναντίον.

Cur magis crapulam ſentiunt, qui dilutiuſculum bibunt, quàm qui merum ex toto. Vtrum ſuę tenuitatis cauſſa,vinum temperatum expeditiùs loca plura, anguſtiotáque ſubeat, intemperatum autem minùs facere id poſſit: itaque difficiliùs educi poteſt, quod dilutum eſt. An quòd merum minus bibitur, vt pote quod multum bibi non poſſit, magiſque vomitu reiicitur. Ad hæc merum vt cætera concoquit, quia calidius eſt, ita etiam ſe ipſum conſumit, diluto autem illo è contrario agitur.

Quid ſit κραιπάλη, aut crapula, docet Galenus v. aphoriſmorum v. per hæc verba: *Quòd verò omnes Græci crapulas vocant,capitis noxas,ex vino prouenientes,manifeſtum eſt.Ita enim & nonnulli vocis etymologiam fecerunt,oriri dicentes ex κάρηνον πάλλεσθαι,* hoc eſt, *ex eo quòd caput vibretur.* Sequitur autem ad oſtendendum Galenus, noxam hanc aliquibus longiori tempore, aliis breuiore perdurare: non enim eſſe ſtatutum, neque circumſcriptum omnibus vna menſura: quidam enim poſtridie à crapula ſunt liberi, quidam verò ſequenti nocte, quidam verò tertio die prorſus: & fit hoc pro multitudine ac vi vini epoti, & eius qui potauit, natura. Ariſtoteles problemate x v i i. definiuit quid ſit crapula per hæc verba: *Crapula eſt feruor quidam, & incendium quod deſinit, affligit autem plus quàm ebrietas, quoniam illa quidem dementat, crapula autem mente ſibi conſtante dolorem affert.* Apparet igitur in crapula adeſſe dolorem, qui ebrietati minimè eſt neceſſarius: quod etiam conſtare poteſt ex problemate x i v. in quo crapulæ nomine haud expreſſo, eadem tamen res quæritur quæ hoc loco, cur à vino diluto, meraciori tamen, caput poſtridie magis doleat, quàm mero. Crapulas igitur magis ſentire, quomodo Theodorus reddit κραιπαλῶσιν, nihil aliud eſt quàm noxam, & dolorem illum faciliùs incurrere, eo magis affligi, & diutius in eo perſeuerare. Id autem cur magis vſuueniat illis qui vinum aquæ admixtum bibunt, quàm qui ex toto merum, tribus rationibus oſtendit Ariſtoteles. Auicennas autem non crapulam, ſed ebrietatem à mixto magis prouenire dicens, quod ex hoc loco profectũ crediderim, eâdem ratione ſimiliter vſus eſt qua primo loco Ariſtoteles. Sunt autem hæc Auicennæ verba libro primo, fen i i i. doctrina i i. *Scias præterea quòd mixtum velocius inebriat. propterea quòd aqueitas penetrat.* ἀκρατέστερον, *dilutiuſculum* Theodorus bene ſenſum expreſſit, non tamen ſua voce, ſed contraria; ἄκρατος enim eſt, ἀμιγής, ἀσύγκρατος, vt exponit Heſychius, hoc eſt non mixtum, non temperatum, non dilutum; merum denique, & purum, vt interpretatur vetus gloſſarium; quod vel ex ipſa quoque nominis compoſitione pateat. Non igitur dilutiuſculum,ſed meracius valet vox: ſenſus tamen idem redit: eſt enim ἀκρατέστερον comparatiuum pro ἀκρατότερον, vt σαφὴς σαφέστερος, ἄφθονος ἀφθονέστερος: & minorem obtinet ſignificationis vim quàm ipſum poſitiuum,quod vel aliis etiam exemplis apud Latinos quoque pateat: præſertim autem hoc loco, quo præterea adiungitur particula ὅλως: hic enim ſenſus eſt. *Cur magis crapulam ſentiunt qui meracius bibunt, quàm qui merum ex toto:* quomodo qui, meracius, dicit, mixtionem aquæ includit, qui autem merum non ita: idem igitur eſt comparatione aliorum, qui meracius bibunt, ac qui magis temperatum, & dilutum, quomodo expreſsè locutus eſt problemate x i v. vbi pro ἀκρατέστερον poſuit κεκραμένον, problemate autem x v i i. εὔκρατον, nimirum dilutum, vt hoc loco reddit Theodorus. πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κεκραμένος. *Vtrum ſua tenuitatis cauſſa vinum*

temperatum. Prima ratio ex tribus. Vinum aquæ admixtum tenuius eſt quàm merum, quare per plura, & anguſtiora loca ingreditur; vnde difficiliùs deinde educi poteſt: quæ enim tenuiora ſunt, faciliùs ſubire, & ex anguſtis difficiliorem eſſe exitum, notum cuilibet eſt. Fit igitur vt ex diluto celeriùs & promptiùs generetur crapula, illi quippe promptior, & latior via; magis affligat, quia plures partes occupat, ſcilicet tum latiores, tum anguſtiores: diutius perſeueret, quia anguſtiora loca ingreſſis difficilior eſt exitus: Merum autem quia craſſius, & corpulentius, difficiliùs progreditur, ac aſcendit, atque ad latiores ſolummodo meatus, ad quos ſolos patet illi aditus: & faciliùs educi poteſt, tum quia non ſunt ita multi, tum quia non adeò remoti, & in profundo poſiti, quibus rationibus magis lentè fit crápula, minùs affligit, & faciliùs ſedatur. Hæc autem ratio quo planior ſit, mixtio vini quæ dicitur, ſicut adnotat Aponenſis, ita præſertim accipienda eſt, vt largiori admodum menſura vinum quàm aqua adhibeatur: aliter enim dilutum, vix aut ne vix quidem inebriat: tum vinum intelligatur generoſum, & validum, quale vetuſtùm & coctum, cuiuſmodi illis temporibus erant in vſu (& coquuntur etiamnum in Græcia, & alibi vina) cocta autem locis fumoſis ad centum, & ducentos annos aſſeruabantur. Huiuſmodi autem vina craſſiori ſubſtantia conſtabant, nec per ſe abſque aquæ mixtione commodè aſſumi poterant, aut aſſumpta diſtribui, & corporis partes intimiores ſubire: attenuabantur igitur tum aqua, tum etiam percolatione, quæ fiebat per ſaccos lineos, qua de re habemus Plutarchi problema ſeptimum libri VI. ſympoſiacωn: dicebantur autem vina illa ſaccata, & caſtrata, quia robur non paruum, & veluti virilitas illis per colationem eam adimebatur, quemadmodum etiam obſeruauit clariſſimus Mercurialis libro ſecundo variarum lectionum. Talia igitur craſſiora vina, vt ab illis petatur caput, aquæ mixtione omnino indigent. Menſuram autem ſeu proportionem exactè definire non ſit facile: nam pro vini facultate & craſſitie, & robore illius qui aſſumit, moderanda & præſcribenda res eſt, vt ſanè patet: qua de re & proportione Plutarchus libro primo ſympoſiac. quæſt. IV. & tertio eorundem quæſt. IX. Hippocrates ſanè VII. aphoriſm. LVI. æquale æquali potum ſoluete nonnullas affectiones ſcripſit. Cæterùm iis quæ modò dicta ſunt ab Ariſtotele & Auicenna de aqua vini diſtributionem promouente, id enim ſignificant Auicènnæ verba antea propoſita, illa aduerſari videntur quæ ſcripſit Galenus libro primo de ſimplic. medicam. facultatibus cap. XXIX. vinum adminiculo eſſe aquæ, ac veluti alas illi ad omnes corporis partes permeandas addere, vnde fieri vt vinum cum aqua, aut aceto bibitum, efficacius ſitim extinguat. An dicendum, fieri vtrumquepoſſe, & aquam vino, & vinum aquæ mutuum præbere auxilium: aquam vino, modo ſubſtantiæ, hoc eſt attenuatione, & fluxibilitate: vinum aquæ, facultate, hoc eſt calore, & ſpiritu: ita vt & vinum per ſe, & aqua per ſe, minùs permeent, mixtim verò, magis. At Galenus videtur hanc reſponſionem tollere, qui ſcribit, non ſolum vinum miſceri aquæ, quia auxilio ſit ad omnes corporis partes permeandas; quod ad calorem, aut ſpiritus vini fortè referri poſſet: ſed manifeſtis verbis adiungit, id fieri ratione tenuitatis aquæ, ſcribens, ideo vinum aut acetum illi permiſceri, quia eandem promouet, cùm acetum, aut vinum, non ſint frigida, & humida, quibus duabus qualitatibus ſitis ſedatur: ita enim præſtare, ſola magis quàm cum aqua, eadem exhiberi: ſed quoniam illis admixta aqua, ob tenuitatem faciliùs diſtribuitur, & ab hypochondriis recedit: hic tamen locus ab interprete fuit aliqua parte corruptus: ex Galeni igitur verbis liquidò apparet, concedi non poſſe aquam præbere vino attenuationem: ſed contra potiùs vinum aquæ, ſicuti & acetum. An dicendum loqui Galenum eo loco, non de omnibus vini generibus: ſed de nonnullis, quæ tenuia ſicuti acetum ſunt, & quæ ad extinguendam ſitim, non ſecus ac acetum æſtatis tempore vino immiſcebantur? *ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν. An quod merum minus bibitur?* Altera ratio. Non re vera mixtum magis crapulam parit, quàm merum, ſi æquali menſura vtrumque hauriatur: ſed quoniam illius maiorem copiam aſſumimus; quippe poſſumus: non enim eandem vtriúſque poſſumus, fit vt ex frequentiori hauſtu immodicæ copiæ diluti, frequentior ſit crapula, quàm ex mero inſigni copia infrequentiùs aſſumpto. Cui rei illud præterea accedit, quòd ſi aſſumitur, vomitu reiicitur, quippe vehementia, acrimonia, & craſſitie ſua percellit, & ſubuertit ſtomachum: vnde vel non aſſumitur, vel aſſumptum euomitur. *ἔτι δὲ συμπέττει τὰ λοιπά. Ad hæc merum vt cætera concoquit.* Tertia & poſtrema ratio. Vinum quoniam facultate calidum eſt, tale enim illud, de quo accipi problema diximus, concoquit tum alia, tum etiam ſemetipſum; merito enim caliditatis concoctio fit: dilutum verò ſeu aquoſum, in quo nimirum maior eſt aquæ quàm vini portio, quia frigidum, id efficere non poteſt: ſed potiùs contrarium. Vbi verò coctio bene celebratur, ibi crapula locum habere non poteſt: iure

igitur in iis illa magis contingit qui mixtum, quàm qui merum bibunt. Pro *συμπίπτει τὰ πολλὰ*, quomodo habebat Baſilienſis editio, ex Iuſtiniano repoſuimus *συμπίπτει τὰ λοιπά*. Hæc enim lectio viſa eſt magis congrua, & confirmatur tum ex verſione Theodori, tum ex problemate vigeſimo tertio.

IIII.

Διὰ τί τῶν οἰνοφλύγων τὸ σπέρμα, οὐ γόνιμον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ ὅτι ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος ἐξύγρανται; τὰ δ' ὑγρὰ σπέρματα οὐ γόνιμα, ἀλλὰ τὰ συνεστῶτα καὶ πάχος ἔχοντα.

Cur ſemen genitale ebrioſorum magna ex parte infœcundum? An quòd habitus corporis eorum præhumidus eſt, ſemen autem, non quod humidum, ſed quod conſtat, craſsúmque eſt, hoc vim obtinet procreandi.

Theodorus *οἰνόφλυγας* reddit ebrioſos, aptè equidem: qui vino nimirum dediti, eo ſæpius ſe ingurgitare, atque inebriari ſolent: *οἰνόφλυξ* enim apud Græcos eſt, qui propenſionem, & impetum ad vinum habet, *φλύειν* enim eſt, *τὸ ὁρμὴν ἔχειν*, vt quidem exponit Phauorinus: talis autem, ebrioſus apud Latinos, & vitium ebrioſitas: ebrij autem, qui & quo tempore vino repleti, mente lædantur: tales verò aliquando etiam, qui natura aut conſuetudine minimè ebrioſi ſunt. At de ebrioſis in præſentia loquitur Ariſtoteles: ebrios enim problemate XI. & XXIII. re venerea minimè vti poſſe; quod tamen cautè & moderatè accipiendum eſt, vt ibi dicemus. Ebrioſorum igitur ſemen eſſe infœcundum ſcribit etiam Plutarchus libro tertio ſympoſiac. quæſtione V. per hæc verba, quæ ad auctoris ſenſum meliùs & fideliùs exprimendum à Xilandri tralatione aliquantiſper diuerſè reddere libuit. *Qui autem multum meri bibunt, languidi ſunt ad concubitus, & ratione gignendi nihil validum, aut bene temperatum proijciunt: ſed ob prauitatem, & frigiditatem ſeminis euanidæ & imperfectæ ſunt eorum cum mulieribus conſuetudines.* Quod habemus enim apud Auicennam libro tertio fen XXI. capite octauo primi tractatus his verbis. *Et de genere quidem ſpermatis ex quo non fit generatio, eſt ſperma infantis, & patientis nauſeaticiam ſatietatem, & ebrij & ſenis.* Macrobium quid memorem quem ex Plut. adducto loco ea puto deſumpſiſſe? ſunt tamen hæc Illius verba 7. ſatur. *hauſto autem vino plurimo fiunt viri ad coitum pigriores quia vini nimietas & frigidi facit ſemẽ exile vel debile.* Dixit autem Ariſtoteles magna ex parte, ſeu vt plurimùm, quia inter ebrios, variis de cauſſis hac in re non exiguum poſſit eſſe diſcrimen. Primùm enim ipſi non æquè omnes ad vinum feruntur; præterea vario ſunt temperamento, tum aliæ ac aliæ temporum ac mulierum quibus miſcentur conditiones, multum ad hanc rem conferunt: vt fieri poſſit aliquando, adeò multas coire opportunitates, vt ſeminis malitiam vincant, eorúmque non irritum eſſe concubitum. Quemadmodum exempli gratiâ, vt dicit Aponenſis, ſi quiſpiam ſit naturâ admodum cholericus, ſeménque habeat maximè calidum & ſiccum, & ob hanc rationem ineptum ad procreandum: tale enim ſemen, per frigiditatem & humiditatem, quæ à vino introducuntur, quæque aliis qui diuerſo temperamento ſunt, generationem impediunt, vt mox apparebit, redactum per aliquod tempus ad mediocritatem ac temperiem, gignendæ proli fiet accommodatum. *ἢ ὅτι ἡ κρᾶσις. An quòd habitus corporis.* Cauſſam infœcunditatis dicit eſſe humiditatem temperaturæ corporis, quæ ob vini immodicum vſum contracta eſt, humidus enim habitus, humidáque vitia, ex vino licèt facultate ſicco, per accidens producuntur: cuius humiditatis ratione, ſemen & ipſum præhumidum fit; tale autem eſt, infœcundum: fœcundum autem eſt, quod eſt conſtans, & craſſitiem habet, non fluidum, & aquoſum, in quo ſpiritus exigui continentur, & qui facilè euaporant. Qua de re idem Ariſtoteles libro III. de hiſtor. animalium cap. vltimo hæc habet; *καὶ τὸ μὲν γόνιμον ἐν τῷ ὕδατι χωρεῖ κάτω· τὸ δ' ἄγονον διαχεῖται. & fœcundum quidem in aqua deorſum ſecedit, infœcundum autem diffunditur;* Illud nimirum craſſius & corpulentius, hoc tenuius & magis aqueum. Eſt autem cauſſa corpulentiæ calor, vt habet eodem loco Ariſtoteles his verbis: *ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ πήγνυται, καὶ παχύνεται. calore autem coit & craſſeſcit.* humiditas autem tractu temporis, aſciſcit ſibi frigiditatem. Vnde & Plutarchum vidimus nõ in ſolam humiditatem, ſed in frigiditatem etiam infœcunditatis cauſſam reieciſſe: cuius frigiditatis licèt non meminerit expreſsè Ariſtoteles, appareat tamen eam intelligi; quando ex verbis modò adductis velit, calore ſemen craſſeſcere: quod igitur præhumidum ac tenue eſt, illud nequaquam calidum, ſed frigidum & crudum potiùs eſt, vt habemus iterum ab eodem Ariſtotele II. de generat. animalium

cap. IV. his verbis. καὶ ἡ προτέρα τῆς ὑστέρας ἄγονος μᾶλλον τοῖς πλείστοις, ἐλάττω γὰρ ἔχει θερμότητα ψυχικὴν, διὰ τὴν ἀπεψίαν· τὸ δὲ πεπεμμένον πάχος ἔχει καὶ σεσωμάτωται μᾶλλον. *& prior quidem emiſſio plurimis minùs fœcunda quàm poſterior, animalis enim caloris minùs continet ob cruditatem: quod autem eſt coctum, craſſitiem habet, & magis eſt corpulentum.* Et quarto eorundem librorum cap. primo. καὶ τὸ σπέρμα τὸ πεπεμμένον θερμότερον· τοιοῦτον δὲ τὸ συνεστός· γονιμώτερον δὲ τὸ συνεστὸς μᾶλλον. *& ſemen concoctum calidius eſt, tale autem quod ſpiſſum eſt, fœcundius autem quod ſpiſſius.*

V.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ὑπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥιγοῦντες μάλιστα τρέμουσι πολλοῖς δ᾽ ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς φιλοβολίτας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον· ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν; γίνεται δὲ ἢ περιισταμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ ἐκτὸς ψῦχος, οἷον τοῦ χειμῶνος· ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ τῇ τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τοῖς ἐν τῷ ἡλίῳ, ἢ πυρὶ καιομένοις, συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις· ὢν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερτείνεται δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβεννύουσιν αὐτό· σβεσθέντος δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόμους γίνεσθαι· ἔστι δὲ καὶ παρὰ τὰ εἰρημένα, ἄλλος τρόπος καταψύξεως. ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ἣ τὸ θερμὸν ἑκάστου τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθείρεσθαι· τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερὸν (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό τε γῆρας ταυτὸ ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακραὶ, καὶ συντηκτικαί· ἀναιρουμένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλύεσθαι αὐτὸ συμβαίνει· ὑγρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμὸν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι· διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους, καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺ γὰρ καὶ αὐχμηρὸν ἀντὶ λείου, καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαραινομένοις τὸν βίον ἐκλείπουσιν· ὅτι γὰρ ἂν ἐπισχύσῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει· τὸ δὲ ἐκτικὸν αἴτιον, ὡς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινομένης τῆς διαλύσεως· ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποτοῦσι τοῦτ᾽ εἶναι αἴτιον· ὢν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τῷ οἰκείῳ θερμῷ· διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι τοὺς δὲ, ῥευματικούς· τοὺς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν· τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμέα ἐστί· καὶ τὰ εἰσιόντα δι᾽ ἀσθένειαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἁπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται· ἀσθενὲς δὲ ἐστι τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾧ ἐπι στέγεται, καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ. καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθένειαν, ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου.

Cur ebrioſi tremunt, & eo magis, quo liberaliùs merum hauſerint? Abſurdum enim id eſſe videri poteſt, quandoquidem vinum calefaciendi vim habeat, & tremor ex frigore præcipuè ſoleat prouenire: itaque qui rigent, maximè tremunt. Sed tamen multi cùm mero tantùm cibi gratiâ vterentur, tremores vehementes adeò exceperunt vt homines prementes reiicerent, & aqua perfuſi calida nihil ſentirent. An quòd tremor tum oritur, cùm corpus admodum friget: ſcilicet aut calore intus circumſiſtente ob externi frigoris violentiam, vt hyberno tempore fit: aut naturali calore extincto, quod fieri ſolet vel qualitate contraria, vel ætate, vel ſenectute, vel externi caloris exceſſu, quod iis ſanè accidit, qui vi Solis, aut ignis deuruntur. Igitur iis etiam idem obuenit, qui mero abutuntur. Vinũ enim calorifica ſua facultate amplificata plus quàm vires corporis patiantur, calorem propriũ corporis, ſe permiſcens extinguit: quo extincto, refrigeratóque corpore, accidit vt tremores oriantur. Quin etiam præter omnes refrigerandi modos, quos propoſuimus, ille quoque notatur, vt deleta materia, qua quiſque calor ſuſtentatur, & alitur, calor etiam ipſe deleatur. Quod lucerna inter res inanimatas demonſtrat, quippe quæ dempto oleo lumen amittere cogatur. Senectus verò in animatorum genere illud idem efficit, & morbus longus diutino conſumptu corpus in tabem redigens: alimento nanque deleto vel extenuato caloris, euenit vt calor etiam ipſe deficiat. Calor enim humore alitur, non tamen quolibet humore, ſed leni & copioſo. Quam ob rem tum

iis, qui

iis, qui à prædictis tenentur vitiis, tum ætate profectis, exoleſcente, alteraſcentéque tali humoris genere (fit enim pro leni & pingui, acre & ſiccum) euenit vt calor ipſe deficiat. Patent hæc argumento auxiliorum, quæ iis impendimus, qui ob marcorem è vita abeunt: fit enim vt eorum virtus vitietur, cùm aliquid nutrientis humoris inſtillatum eſt, vtpote cùm eiuſmodi humoris defectu reſolutio illa eueniat: Mero igitur hominibus deditis, cauſſæ id eſſe videtur. Vinum etenim calidum, corporis caliditati naturali coniunctum, efficacius porrò, quæ calor proprius ſibi ſubdita pro alimento obtinet, conſumit. Vnde fit vt alios ex his aqua intercus premat, alios fluxio, alios alia deiectio, & pleráque alia vitia eiuſdem alui exerceant. Nam & reliqui humores acerbi, ineptíque remanent: & qui liquidi extrinſecus aduenerunt, craſſari ob imbecillitatem caloris proprij nequeunt. Calor autem ipſe imbecillus propterea manet, quoniam materia, quæ contineri adhuc poteſt, imbecilla eſt: quomodo ignis quem arundo reddiderit: hic enim propter materiæ imbecillitatem, infirmior eſt, quàm qui à ligno præſtatur.

Propoſita quæſtione, quod facere Ariſtotelem videmus aliquando, dubitationis rationem ponit eámque confirmat: Nam cùm illud quæſiuiſſet, cur ebrioſi tremerent, & eo magis, quo liberaliùs vinum hauſiſſent, (quo loco in Græco textu ex Iuſtiniani codice addidimus particulam καὶ, quam Theodorus agnoſcit, ſcribentes καὶ μᾶλλον) id ſanè non iniuria quæri oſtendit, cùm ebrioſi vino ſe ſe teplere ſoleant, vinũ autem calefaciat; tremor contra à frigore potiſſimùm prouenire ſoleat: nam rigentes quos maximè refrigerari ſignificat maximè omnium tremunt. Porrò ſi quiſpiam tremere, & rigere idem eſſe dicat, ille meritò cum Platone coarguatur à Galeno, libro de tremore, palpitatione, conuulſione & rigore capite v i. ſunt enim vt ibi dicit Galenus, qui tremunt, nullum frigiditatis ſenſum experientes, non tamen fieri poteſt, vt quis citra perfrictionis opinionem rigeat. Atqui illud non dicit Ariſtoteles: ſed quod dicit veriſſimum, rigentes tremere, eóque argumento aut ſigno, tremorem oriri à frigore confirmat: rigentes autem maximè refrigerari iam non oſtendit, notum quippe & receptum apud antiquiores; vt vel rigorem perfrictionem, vel prefrictionem validam, vel perfrictionem cum tremore definirent. Quorum ſententias quamquam refutat Galenus loco quem adduximus; perfrictionem tamen eſſe haud negat; & ſi à calida materia etiam ortum ducat aliquando, quod non inficiatur Ariſtoteles: qui à frigiditate præcipuè, non abſolutè & præcisè dixit: id verò Galeni ſententiæ omnino congruit: ſunt enim qui tremant vt modò ex illius verbis dicebamus, nullum frigiditatis ſenſum experientes. Tremor autem eodem libro capite i i i. & libro i i. de ſymptomatum cauſſis capite ſecundo, propriè fit ex facultatis quæ corpus ſuſtinet, mouétque infirmitate. Corporis enim partes quia graues ſua natura ſunt, deorſum etiam ſua naturâ feruntur: at facultas quæ per neruos muſculis à principio tranſmittitur, illas ſuſtinet ac attollit: ac in valente quidem brachio, ne vel minimum quidem vincitur victus à pondere: ſed potentior membri deorſum nutu, ſuſtinet id, tantúmque in ſublime attollit, quantum illud deorſum trahit: in tremore verò inuita virtute, membrum ruit deorſum, quod cùm iterum eadem facultas attollere conetur; ſed languidè præ debilitate id agat, illud denuò præ pondere labitur. Inuicem igitur vincẽte, & victa potentia, mutuóque ſemper contrariis ſuccedentibus motibus, deorſum labente membro, ſurſum attollente virtute, tremor efficitur, ſeu tremulus ille motus ex duobus compoſitus. Hic igitur imbecillitatis effectus ſemper in omnibus trementibus eſt, quacúmque ex cauſſa ortum ducat. Ex frigore illum maximè eſſe ait hîc Ariſtoteles; & verò res ita habet: quin ad frigus omnino reducitur, licèt ſenſu non manifeſtè; caloris enim natiui inopia ea parte quæ tremit, contingit affectus: ita ſenes, ita timentes, ita quicúmque alij hoc affectu prehenduntur, quod etiam mox docet. Ariſtoteles ac liquidiùs problemate x x v i. *πολλοῖς δὲ ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ. Sed tamen multis cum mero tantum.* Confirmat exemplis quod in proponenda quæſtione ſumpſerat, ex ebrietate oriri tremorem, magíſque ex illa quæ ex mero eſt. Multos enim extitiſſe narrat, qui mero ſolo alimenti gratiâ vſi, adeò validos tremores incurrerunt, vt homines prementes reiicerent, & aqua calida loti, nihil ſentirent. Quos autem dicit mero ſolo alimenti gratiâ vſos, fortaſſe intelligit canina appetentia detentos, quam ſolutâ thorexi id eſt meri

potatione ſcripſit Hippocrates ſecundo aphoriſmorum XXI. ſicuti ſanè locum Galenus expoſuit: quod verò reddit Theodorus, vt homines prementes reiicerent, fortaſſe ſcriptum habuit θλίβοντας, ſicuti reponit Iuſtinianus, vt exiſtimo ex problemate XXVI. vbi eadem iteratur quæſtio: Atqui φιλοβολίτας hoc loco exponunt nonnulli, potiùs ex ſenſu, & ex quodam etymo, ſeu ex compoſitione à βάλλω, & φίλος, vt exiſtimo, quàm ex certa vocis ſignificatione, quando nullum aliud afferatur exemplum, illos qui ſuper amicum ſe conijciunt officij gratiâ, vt corporis ſui iniectu tremorem illum cohibeant: quem tremorem adeò magnum fuiſſe hoc loco dicit Ariſtoteles, vt ita affecti reiicerent à ſe amicos, nimirum vel quòd præ tremulis motibus non poſſent amici illi ita ſuperiniecti permanere, & adhęrere trementibus, ſed repellerentur ob concuſſionem & vibrationem; vel quòd reiicerent à ſe eos maioris caloris procurandi gratiâ, vt balneum aquæ calidæ, cuius meminit ſtatim; quo tamen perfuſi & loti, nihil præ frigoris ac tremoris vehementia, dicit eos ſenſiſſe: hoc autem eodem ſenſu, θλίβοντας etiam, & meliùs accipi poſſe ſatis notum, & certum eſt. Henricus Stephanus ſuſpectam habet vocem φιλοβολίζας, & Iuſtinianus ad marginem habet φλιβολίτας, hæc tamen vox & ipſa mihi ignota. Antiquus interpres vertit, proiiciunt veſtes. Vnde ſuſpicio ſubit, forſitàn legiſſe ἀμφιβολίζα, aut ἀμφιβλήματα: quæ vox haud inuſitata. ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν. *An quod tremor tum oritur, cùm corpus maximè friget.* Solutionem quæſtionis pluribus perſequitur, ſicuti etiam problemate XXVI. Vult autem ex vino ideo oriri tremorem, quia tremor oritur ex frigore, vinum autem frigus parit. Hoc poſtremum vt probet, docet quot modis in corpore noſtro frigus progignatur, ſeu calidum corrumpatur, vt quo ex illis vinum refrigeret, deinde doceat; quam rem facit etiam problemate XXVI. etſi cum aliqua diuerſitate vt oſtẽdemus. Hoc igitur loco videtur proponere quatuor modos. Primus, cùm ob externum aëris frigus, calor natiuus qui intus eſt, circumſiſtit, & obſidet partes illas interiores, nec foras prodit, vbi viget hoſtis, vt hyeme accidit. Quo caſu partes exteriores frigent. Secundus qui diuiditur in duos; quia hic idem natiuus calor extinguitur: extinguitur enim vel à contrario, qui fit ſecundus modus, vt in ſenectute ob temporis progreſſum: vel ob externi caloris exceſſum, ſicuti illis contingit qui aut Sole, aut igne vruntur, qui tertius: quartum adiicit paullò poſt nonnullis interpoſitis. Porrò hi modi quibus calor, aut ignis corrumpitur, tanguntur etiam ab Ariſtotele problemate XXVII. huius ſectionis, & in libro de iuuentute, ſeneſt. vita, & morte. Atque etiam à Galeno libro de morborum cauſſis capite tertio, qui loci quoniam faciunt ad hanc doctrinam, eámque maximè illuſtrare poſſunt, ſunt etiam à nobis proponendi & excutiendi: Verùm quia præter iam dictos modos, alius adhuc vt dicebamus hoc eodem problemate mox proponitur, præſtat, quæ interpoſita ſunt enarrare, tum loca diſcutere. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις. *Igitur ijs etiam idem obuenit, qui mero abutuntur.* Modum vnum oſtendit quo à vino corpus refrigeratur, qui fuit poſtremùm poſitus, nimirum ob externi caloris exceſſum; nam cùm vinum calidum ſit, vbi corporis propriæ & innatæ caliditati inmixtum, facultate ſua corporis caliditatem ſuperat, eundem extinguit: extincto autem, refrigeratóque corpore, ob debilitatem ſuccedentem tremores, fiunt. ἔστι δὲ καὶ παρὰ πάντα τὰ εἰρημένα ἄλλος τρόπος καταψύξεως. *Quin & præter omnes refrigerandi modos quos propoſuimus.* Secuti ſumus hoc loco Theodori & Antiqui interpretis lectionem, ea ſupplentes quibus vulgati Græci codices carebant, quæ habuimus ex margine Iuſtiniani, nimirum propoſitionem παρὰ ante πάντα, & illa ἄλλος τρόπος καταψύξεως. Continent autem hæc alium, atque quartum corruptionis caloris modum, quem cur in hunc locum, illis interpoſitis reiiceret, non ſanè afferam cauſſam, cùm præſertim eundem etiam velit in meri immoderato vſu locum habere, ſicuti illum alium quem dixit ante. Eſt verò hic vltimus modus, cùm ablata ſeu abſumpta materia, quæ pabulum & nutrimentum caloris, aut ignis eſt, ille deficit & emoritur: hunc autem modum pluribus perſequitur, & exemplis illuſtrat, tum in inanimatis tum in animatis, quæ diſtinctiùs paullò poſt conſiderabimus: nunc enim conſiderandi ſunt omnes modi quibus calorem corrumpi dictum eſt, & loci quos indicauimus proponendi, & conferendi, diſcrepare enim aliquà adinuicem videntur, & aliquâ ſcrupulum facere. Igitur quæ de modis corruptionis caloris proponit Ariſtoteles hoc problemate, illa ſuperiùs allata ſunt, quæ autem problemate XXVI. ita habent. *Corrumpitur autem calor aut marcore aut extinctione; extinctione quidem à contrariis, hoc eſt frigido atque humido: marcore autem vel indigentia nutrimenti, vt lucerna cùm fomite aut oleo caret: vel ab alieno calore, vt ignis in Sole, & lucerna apud ignem.* Mox autem cùm modum proponit quo in ebrioſis deficit calor, hunc poſtremum affert, ab alieno excedenti calore, qui etiam in præſentia propoſitus eſt. In libro porrò de iuuentute,

ſenectute, vita & morte, cùm hos eoſdem modos tangit, tum etiam diſtinctiùs cauſſam tradit per hæc verba. *At verò ignis duas eſſe corruptiones videmus: marcorem & extinctionem. Appellamus autem eam quæ à ſe ipſo eſt marcorem, quæ verò à contrariis extinctionem, & illam quidem à ſenectute, hanc autem violentam, vtrámque tamen corruptionem eâdem de cauſſa fieri accidit, deficiente enim alimento, quòd non poßit calor illud accipere, corrumpitur ignis. Contrarium ſanè coctionem ceſſare faciens, quo minùs nutriatur prohibet: quando autem contingit vt marceſcat,* [id fit] *quoniam ampliore calore collecto, non poteſt reſpirare, nec refrigerari: ita enim collectus plurimus calor abſumit alimentum, & praeoccupans abſumere antequam reſpiratio inſiſtat: quocirca non ſolùm minor ignis marceſcit maiori igni appoſitus: ſed & ipſa per ſe lucernæ flamma maiori flammæ indita aduritur, ſicuti quodcúmque aliud cremabile. Cauſſa autem eſt, quoniam alimentum quod in flamma ineſt, praeoccupat arripere flamma maior, antequam aliud adueniat.* Hæc nos ita conuertimus, rudi ſanè & pingui minerua, àt fideliter. Nam Vatabli verſionem etſi verbis elegantem, non omnino approbabam; illa enim ὑπολειπούσης γὰρ τῆς τροφῆς μὴ δυναμένου λαμβάνειν τοῦ θερμοῦ τὴν τροφὴν, φθορὰ γίνεται τοῦ πυρὸς, ita vertere videtur, tamquam ſint declaratio vnius ex modis dictis, quibus calor corrumpitur: ad quem finem vt puto peruertit ſignificationem particulæ γὰρ, quam reddit, *nam*, quæ vertenda iuxta propriam ſignificationem, *ſanè*, aut *equidem*, aut ſimili modo. His autem verbis Ariſtoteles modum ſeu potiùs cauſſam communem proponit, quo ignis deficiat, & ad quam cæteras reducit; nimirum defectum nutrimenti: explicat deinde quomodo vtérque ex dictis modis, ſeu per contrarium fiat, ſeu per exceſſum caloris reducatur ad defectum. Nam contrarium cujus merito fit extinctio (& eſt alter ex duobus modis propoſitus) intercipiens coctionem, tollit nutrimentum; nutritio enim non fit niſi præcedente coctione (in inanimatis autem coctio ſit præparatio illa, aut diſpoſitio quæ præcedit.) Quando autem ob exceſſum caloris marcor contingit, qui erat prior ex duobus modis propoſitus, accidit id quoque ob alimenti defectum; nam maior flamma abſumit identidem cibum minoris, antequam minor poſſit illum accipere, quod habemus, etiam ab eodem Ariſtotele ſcriptum in libro, de longitudine & breuitate vitæ capite III. & V. Cùm porrò deficit ignis quia nullo pacto apponatur materia, ſeu nutrimentum, ex defectu eſſe non ſit ſanè cur dicat hoc loco Ariſtoteles: neque enim hunc marcoris modum nominatim propoſuit hoc loco; dixit tamen quo illum nominauit problemate XXVI. Igitur conſona ſunt his, verba problematis XXVI. duobus modis corrumpi calorem, extinctione aut marcore, qui ex marcore in duos rurſus diuiditur, ob defectum nutrimenti, & ob excellens calidum alienum: quæ diuiſio licèt non ita expreſſè ponatur in libello adducto de longitudine, & breuitate vitæ, habetur tamen manifeſtè ex verbis vt nos ea conuertimus: eo tamen in loco omnes modi reducuntur ad vnum, ſcilicet ad nutrimenti defectum: vt patuit; quod non habuimus in problemate XXVI. Hoc autem problemate V. quædam euariare videntur; nam cùm duos modos propoſitos, tum in libello de iuuentute, tum problemate XXVI. nimirum & ab extinctione, & à marcore, hîc etiam proponat; licèt marcorem, haud nominet, qui tamen eſt ſecundus modus ſecundi membri hoc loco propoſiti, ſcilicet ob exceſſum alterius caloris; primus ille modus quo dicitur frigere corpus, aut deficere calorem ob frigoris externi vim, reſidente nimirum proprio calore in partibus internis, circumſiſtentéque, nec foras prodeunte; non ponitur tamquam diſtinctum membrum, aut problemate XXVI. aut in libello de iuuẽtute: nec ſanè vt videre videor, diſtinguitur ab eo quem ſtatim proponit eſſe ab extinctione à contrario: quia enim natiuus calor magna ex parte intus reſidet, exiguus in exterioribus relictus, cùm non poſſit ambientis frigori reſiſtere; ſuperatur, imminuitur, & extinguitur, & inde frigus ea in parte, atque tremor oritur, quod etiam apparet ex problemate XXVI. Præterea qui mox ſeorſim proponitur alius refrigerandi modus, quem fecimus quartum, ob materiæ ablationem, ſeu abſumptionem, quomodo non compræhendatur in ſecundo modo alterius membri, qui dictus eſt ob extinctionem ab excedente alio calore, ſicuti manifeſtè compræhendi patuit in libro de iuuentute, & problemate XXVI. dicitúrque his locis per marcorem? qui marcor etſi in præſentia haud nominetur, illum tamen intelligi patet ipſo ſenectutis exemplo quod proponitur: ad marcorem enim referri etiam ſenectutem vult problemate XXVI. qua in re, ſeu quo in exemplo illud etiam difficultatis emergit, quod paullò ante, cùm primum extinctionis aut corruptionis modum proponeret, ad extinctionem à contrario videtur eam retuliſſe; Niſi quòd ad id quidem pertinet, dicamus, ſenectutem conſiderari quodammodo poſſe, & tamquam rem refrigerantem, ac ex qua frigus in corpus inducatur, etiam abſque conſideratione materiæ abſumptæ, & tamquam exſiccantem, atque ideo vtrobique locum habere poſſe; meliùs tamen & propriè ad marcorem referri.

Iam illud ſola ex voce difficultatem non faciat, quòd hoc problemate ebrioſos ideo frigeſcere ac tremere dicit, quia vinum extinguit, & refrigerat calorem proprium, problemate autem XXVII. ex marcore, qui modus ex aduerſo videtur diſtingui ab extinctione, re enim idem dicit Ariſtoteles, quamquam vtitur verbo ἀποσβέννυσιν, hoc eſt, *extinguit*, quo etiam vſus eſt hoc eodem problemate paullò ante, cùm alterum membrum propoſuit illi oppoſitum, quod dicitur ab extinctione: res enim eadem manifeſtè proponi videtur, quamquam vocem vſurpat magis particularem, loco generalioris quam intelligit: idem enim hoc loco extingui ac corrumpi, quod pro genere antea poſuit. Illud fortaſsè maiorem poſſit iniicere ſcrupulum, quòd hoc problemate duos modos videtur proponere, quibus à vino refrigeretur corpus calido corrupto: nam primùm dicit id fieri externi caloris exceſſu; permixtum enim vinum calori noſtri corporis, illum ratione maioris caliditatis extinguere; tum propoſito alio modo corruptionis eiuſdem caloris per materiæ ſeu alimenti abſumptionem, hoc etiam modo à vino corrumpi calorem noſtri corporis, & corpus refrigerari dicit: duobus itaque modis à vino nos frigeſcere; vtérque autem modus problemate XXVI. dicitur per marcorem: at eodem problemate XXVI. quod auget difficultatem diſertè affirmat, in ebrioſis corrumpi quidem calorem ratione marcoris, non tamen ſicuti in ſenibus, in quibus id contingit defectu alimenti; ſed modo illo tertio, quia ob exceſſum caloris aduentitij, innatus calor aut extinguitur, aut debilitatur, & ex debilitate tremor fit, vnus igitur tantùm eſt modus, iſque iam non ob defectum nutrimenti, aut materiæ videatur in problemate XXVI. ſed potiùs ob debilitatem agentis, quæ fiat ob externi caloris exceſſum debilitatem inducentis; hoc autem problemate duo modi proponi videntur, ſcilicet ob externi caloris exceſſum, qui proprium extinguit, & ob materiei aut alimenti abſumptionem. Dicimus problemate XXVI. haud negare Ariſtotelem corrumpi calorem ob defectum alimenti, quinimo affirmare potiùs: ſed negare corrumpi ob defectum alimenti eo modo quo in ſenibus; in illis enim id fie propter ſiccitatem, vt docuit; non ita in ebrioſis, cauſſa autem vtrobique allata eadem eſt: nimirum innati caloris debilitas ſeu refrigeratio: ratio autem vel cauſſa, ſeu etiam modus huius debilitatis ſiue refrigerationis, adhuc vel proximiùs conſideratur, & dicitur eſſe defectum alimenti, tum hoc problemate loco ſecundo, tum etiam problemate XXVI. non tamen ſicut in ſenibus, vt admonuit eodem XXVI. vel non conſideratur ita proximè, & dicitur cauſſam debilitatis caloris innati eſſe quia excedens calor externus ſuperando extinguit innatum. Porrò autem ſi quæratur hæc victoria externi aduersùs innatum, quomodo illum corrumpat aut debilitet, iam reſpondeamus quia aufert nutrimentum; atque ita eodem reuoluimur. Vna igitur cauſſa eſt proxima, quæ vtróque problemate affertur, etſi modus quidam alter, qui remotiorem cauſſam continet, hoc problemate videtur proponi. Hæc quamquam non incommodè adducta apparere poſſint, non ſilebo tamen quod in mentem venit: fortaſſe corruptum eſſe locum ad illa verba quæ refrigerationis modum poſtremò adductum continent, quæ nos ex Iuſtiniano appoſuimus: in Baſilienſi namque editione lacuna eſt, & deſunt omnia illa verba, quæ eum eſſe alium modum, & à priori diuerſum exprimunt. Theodorus quidem videtur legiſſe vt nos edidimus, at ſunt qui legant locum abſque particula παρὰ ante πάντα, & ἄλλον τρόποι καταψύξεως, quarto caſu, non primo, vt Iuſtinianus: ex qua varietate ſuborta eſt ſuſpicio, fortaſſe abundare verba illa quæ & nos edidimus, & habet Theodorus: atque ab Ariſtotele ita continuari ſententiam, vt nouus haud proponatur modus; ſed explicetur qui propoſitus erat, & ille idem qui dictus eſt eſſe ab externi caloris exceſſum, reducatur ad nutrimenti defectum, quæ cauſſa proponitur problemate XXVI. quam rem facilè iudicabit qui verba vtráque appendet, tum paullò ante prolata, dum modum explicaret, quo dicitur fieri ab exceſſu caloris, tum poſtea cùm ad defectum eundem reducit, ac vel minimùm locum immutare neceſſe erit. Atque hæc quidem nimiùm multis mihi videor perſecutus, quibus tamen vt ſubiiciam quæ Galenus de hac materia ſcripta reliquit, quando iam antea citatus eſt locus, neceſſarium arbitror, nec fuerit abſque aliquo operæpretio, nam & perſpicua admodum ſunt, & Ariſtotelis verba admodum illuſtrant, ita verò habent Leonicero interprete. *Calida quidem ægritudinis in vniuerſum diximus cauſſas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt verò & huius plures numero cauſſæ, veluti refrigerantium propinquitas, & ciborum, potuúmq; quantitas, ac qualitas, ſtipatióque ac rarefactio, ac præterea ocium, & immodicus motus. Quibus etiam occaſionibus ignis extinguitur. Nam ſi paruo carboni multum niuis aut glaciei ſuperimponas, aut plurimam aquam ſuperinfundas, continuo extinguitur. Sic vbi circunſtans aer ſit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Hiſtrum, non ſolùm lucernam ſub dio poſitam, ſed & quemcumque exiguum ignẽ videbis protinus extingui. Hoc quidem modo ignis à rerum prægelidarum*

contactu

contactu ſuperatur. Ab iis autem quæ natura apta ſunt ut ipſum enutriant, ob exceſſum vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vniuerſim, & multa ſupra paruam coaceruaueris flammam, ob immodicæ quantitatis exceſſum ipſam extingues. Quòd ſi nihil omnino, aut parum admodum adieceris, ob defectam aut paucitatem alimenti videbis continuò marceſcere. Sic & lucernæ flammam comminui, atque in periculo eſſe, ne propè extinguatur inſpicimus, vbi nutrimenti proprij modus non ſeruetur. Siue enim oleum liberaliter non adhibueris, aut multum vniuerſum ſuperinfundas, vtroq; offendes modo. Quòd ſi largam quidem exhibueris materiam, ſed quæ vel nullo modo apta ſit vt ardeat, vel cum magna difficultate incendium ſuſcipiat, hanc etiam ſtatim minorem efficias. Veluti ſi oleum aquæ commixtum ſupra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur aërem ſtipaueris, aut nimium rarefeceris, ſic quoque flammam decreſcere ac periclitari, ne penitus extinguatur, inſpicias. Stipatur autem ſi cucurbitam qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quod etiam continget, ſi fornacum foramina clauſeris. Quòd ſi in multo Sole & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoque minorem flammam marceſcere videbis: quoniam exterior flamma, vt quæ prępotentior ſit, elaxat atque diſpergit minorem. Neque verò in obſcuro eſt, quòd ſi eas flabellans, hoc eſt mouens, ſi quidem modicè hoc feceris, augebis: ſi verò immodicè, diſſolues ac diſsipabis. Sic etiam ventos magnitudini flammæ reſpondere oportet, ſi quid eius augumento conferre debuerit: qui verò maiores ſunt, quàm illa queat ſuſtinere, diſpergent, non flabellabunt. Ex quo manifeſtum fit, quòd flamma quidem ad ſui incrementũ, motu eget aduentitio, non tamẽ immodico. Si enim nullo modo flabellatur elanguet: vehementiore autem motu extrinſecus vrgente diſſoluitur ac diſsipatur. Hæc Galenus, καὶ τῇ νόσῳ αἱ μακραὶ, καὶ συντηκτικαί. *Et morbus longus diutino conſumptu corpus in tabem redigens.* Non bene vt puto reddit Theodorus, qui ſolos lõgos morbos exprimit, & vt intelligamus facit: cùm etiã colliquantes qui breui tẽpore corrumpunt calorem, ſicuti lethales quidã alui fluxus, febres ardentes, & quæ colliquatiuæ propriè à medicis dicuntur, ab Ariſtotele ſimul ſignificentur; cuius verba ita ſonant. *Et ex morbis, longi, & colliquantes.* Diuidere igitur ſententiam oportet. ἀπομαραινομένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς ὑγρᾶς τροφῆς. *alimento nãque deleto vel extenuato caloris.* Oſtẽdit, quòd ablationem, defectum & abſumptionem nutrimenti, aut etiam extinctionem caloris dixit, nõ præcisè accipiendum de toto, ſed de parte: ac illis nominibus imminutionẽ etiam nobis intelligendã, ὑγρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμόν. *Calor enim humore alitur.* Oſtendit quomodo minuatur tũ in ſenibus, tum in morbis, qui dicti ſunt, atque tandẽ deficiat calor natiuus: nã cùm hic nutriatur humido, vt vulgatũ apud medicos & Philoſophos eſt, non tamen humidũ quálibet copia, & cuiuſmodi qualitate eſt aptum nutrimentũ, ſed tum proportionata quantitate, ac menſura, tũ apta qualitate ac genere: ſicuti hoc loco ſequitur ad oſtendendũ, & non paucis etiã explicat libro de longitudine & breuitate vitæ cap. v. vbi ſimiliter docet, humidũ hoc quo calor nutritur, tale eſſe debere quod non facilè ſicceſcat: atque etiam non exiguũ: tale autem eſt primigenium, & quòd ab ortu naturæ nobis inſitum eſt: quamquam non in omni animãte, nec in ſingulis eodem modo. Quod verò ex ingeſto cibo identidem reficitur humidum, nõ tale eſt, nam pro leni, & pingui, vt hîc dicitur, acre & ſquallidum fit; nec ea copia refici aut augeri poteſt, qua antea erat; ſed aſſiduè aliquid deperdatur neceſſe eſt: alioquin enim immortale fieri poſſet animal, vt habemus, à Galeno tum in lib. primo de tuenda valetudine, tum in libro de Marcore. Depaſcente igitur ſubinde calore, humidum tum copia imminuitur, tum quod reſtituitur, alteratur, & deterius fit; vnde corruptio tandem ſequitur; in ſenectute quidem longioris temporis tractu ſi nihil interueniat, quod accelerer: breuioris verò ſi quidpiam tale contingat, cuiuſmodi ſunt morbi dicti, & vini immoderatus hauſtus, de quo propoſitum eſt problema. ὅτι γὰρ ἂν ἐπιστάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφώδων ὑγρῶν, τὸ ἐπαναφέρεσθαι συμβαίνει. *Fit enim vt eorum virtus vitietur, cum aliquid nutrientis humoris inſtillatum eſt.* Non aſſequor quid voluerit Theodorus ſignificare verbo, *vitietur*, nec ab eo partem hanc benè fuiſſe redditam exiſtimo: nam nec exprimuntur Græca, vt quidem ea nos in excuſis habemus, & quod magis moleſtum eſt, non ſunt congrua ſententiæ verba, ſed contraria potiùs. Quomodo enim inſtillato aliquo nutritio humore, aut alimentario humido iis, qui ob marcorem è vitã abeunt, contingit vt eorum virtus vitietur? idque per hunc modum illius reſolutionis ſignum eſt, quæ proponitur? An legendum in Latinis Theodori codicibus *virtus reſtauretur*, *aut, recreetur*? ita enim congrua ſententiæ verba: at quomodo conſentanea Græcis? Voci enim, *virtus*, quæ Græca reſpondet? at fuerit addita à Theodoro ſenſus gratia, vt ſit eorum virtutem reſtaurari, quod Græcè dicitur ἐπαναφέρεσθαι id eſt illos denuò referri & reſtitui: verba profectò illa τὸ ἐπαναφέρεσθαι αὐτῶν, quibus à Theodoro exprimuntur? Equidem hæc ab eo non agnoſci video. Quis enim fortè putet illa ab eo exprimi per vocem, *virtus*; quæ præceſſit? quod ideo dico quoniam ſi recipienda hæc

ſunt, quibus caruiſſe exiſtimo exemplar quo Theodorus vſus eſt, attexenda putem præcedentibus, & interpunctionem poſt vocem συμβαίνει, minimè collocandam, vt ſit προσκατασφίγγεσθαι συμβαίνει τὸ ὀπτικὸν, deleto καὶ, quomodo locum accipere videtur Theodorus. Quid tamen in præſentia ὀπτικὸν? ſanè antiquus interpres, & ex eo Aponenſis reddit & intelligit, *aſpectum*, cùm tamen vox illa propriè, *viſiũ* aut *per ſpectiuũ*, ſeu vim habens vidẽdi denotet, vt dicimus neruos opticos. Exiſtimaui aliquando legendũ ὀπτικὸν per π, quæ vox ſenſu torrendi haud ignota omnino eſt; ſed agendi potiùs quàm patiendi ſignificatione, cùm hîc patiendi magis requiri videatur: ſed & Henr. Stephanus ὀπτητικὸς potiùs dicendum putat. Cogitabam etiam fortaſſe legendum ὀπτὸν, aut ὀπτανὸν, nimirum *aſſum*, id eſt, *exſiccatum*, hoc ſenſu. Argumẽto eſt ob humidi defectum & exſiccationẽ diſſolutionem & interitum illum gigni, quũ inſtillatis humidis alimentariis, reſtauretur quod erat aſſum & exſiccatum, & reſtituantur ęgroti: quo eodem ſenſu, licet etiam accipere ὀπτικὸν, ſi *aſpectum* interpretemur, hoc modo: argumento eſt ob humidi defectũ & exſiccationem gigni interitum illum, quando inſtillato humido alimentario, aſpectus eorum reſtauretur, reficiatúrque. Animaduertendum autem eſt, licèt ὀπτικὸν interpretemur *aſpectum*, ſicuti facit antiquus interpres, non tamen attexendam eam vocem ſubſequentibus proximè ante τὸ καὶ collocata interpunctione, ſicuti etiam dicebamus paullò ante; neque referendum ad verbum ἐοικέναι quod ſequitur, vt ſimilitudo dicatur de ipſo aſpectu, ad id quod ex diſſolutione ob defectum humoris tale eſt: iam enim hoc non eſt illi ſimile, ſed idem; quod dicitur ab Ariſtotele: eóque modo collocata interpunctione, particula καὶ poſt ἔοικε quem habebit locum? Igitur ante ἔοικε interpungendum, quod facit Theodorus, & iuxta eundem Theodorum, ἔοικε conuertendum eſt *videtur*, hoc ſcilicet ſenſu. Hæc igitur cauſſa iis ſimiliter eſt, qui mero nimio vtuntur: quam rem ſequitur ad oſtendendum, docens calorem extraneum additum calori natiuo, viatica promptiùs inſumere; totus igitur locus, iis qui Græcè neſciunt ita per nos pingui minerua conuertatur. *Signum autem dictorum auxilia ſunt, quæ illis adhibentur, qui ob marcorem è vita abeunt; ſi enim quiſpiam inſtillet ipſis nutritia humida, denuò refici contingit quod in ipſis erat exſiccatum.* Aut iuxta alteram interpretationem, *aſpectum ipſorum, tamquam talis humoris defectu facta reſolutione. Videtur igitur iis qui merum bibunt, hanc eſſe cauſſam: vinum enim cùm ſit calidum*: Et reliqua. διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι. *Vnde fit vt alios ex his aqua intercus premat.* Ex dictis infert ac enumerat nonnullos morbos, qui ex primogenij humidi defectu natiui caloris corruptione, alieni verò & adſcititij abundantia oriuntur. Sunt autem hi, aqua intercus, diſtillationis & ventris fluxiones: hydropem enim ſeu aquam intercutem ab hepatis frigiditate, ſicuti deſtillationes à capite in thoracem, ſeu ad alias partes ab eiuſdem capitis frigiditate magnam partem pendere, notum apud medicos eſt: fluxiones itidem alui fieri quoties crudi ſucci ad eas partes decumbunt. Quod igitur Theodorus vertit, *fluxio*, diſtillationes ſunt quas diximus, & quod *alui deiectio*, ventris fluxiones, quo nomine tum ventriculi, tum inferioris alui ratione excitati fluxus comprehenduntur: illa porrò, *& pleráque alia vitia eiuſdem alui*, à Theodoro de ſuo addita ſunt, non enim exſtant apud Ariſtotelem in noſtris quidem exemplaribus. τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς δριμέα. *Nam & reliqui humores acerbi, ineptique remanent.* Oſtendit quomodo ob natiui caloris inopiam, ex meri liberaliori hauſtu prouenientem, prædicti morbi contingant. Iis enim quibus à vini calore nimio innatum humidum maximè abſumptum eſt, humores qui adhuc ſunt reliqui, nonnullos enim adhuc eſſe neceſſe eſt, aliter enim vita non conſtaret; illi ſunt δριμεῖς vt etiam appellauit paullò ante, hoc eſt *ſqualidi, ſubtiles, & ſicci*, minimè lenes & pingues, & qui extrinſecus aduenerunt, hoc eſt, per cibum & potum, molles, liquidi & fluidi qui ſunt, ob caloris innati debilitatem non poſſunt cogi & incraſſari; non enim vt par eſſet concoquuntur, cuius coctionis beneficio, craſſities ipſis pararetur. Ex quo fit vt facilè ad varias partes fluant, & prædictos morbos gignant. In hydrope enim fluentes ad pedes, eos in tumorem attollunt, ſicuti etiam ventrem, & alias partes ad quas decumbunt. ἀσθενὲς δὲ ἐστι τὸ θερμὸν. *calor autem ipſe imbecillis propterea manet.* Cauſſam affert debilitatis caloris qui in corpore remanet, & ſeruatur donec penitus extinctus ſit: id autem fieri dicit ex debilitate materiæ qua nutritur, nimirum ipſius humidi: nam cùm aſſiduè alteretur, vt paullò ante dixit, deterius & debilius fit, quàm eſſet ab ortu naturæ. τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾧ. *Quoniam materia quæ contineri adhuc poteſt imbecilla eſt.* Ad verbum. *Quoniam materia in qua adhuc ſeruatur, talis eſt.* Sequitur autem ad oſtendendum hanc debilitatem etiam à ſimilitudine, ſumpta à re congenere, nimirum ab igne: nam cùm ſubinde calor eorum qui ſe vino ingurgitant imminuatur, qui in eis reliquus adhuc ſeruatur, non enim totus illico abſumitur, ille ſimilis eſt igni

Google

ex arundine accenſo, hic enim ob raritatem ac tenuitatem materiæ ex qua ortũm habet, debilior eſt, quàm qui ex craſſiori, firmiori, & magis compacta materia, vt eſt lignum, accenditur. *καλάμινον* autem non *ἀπὸ τῆς καλάμης*, quod ſtipulam ſignificat, ſed *ἀπὸ τοῦ καλάμου*, quod arundinem, deriuatum eſſe auctor eſt Petrus Victorius variarum lectionum libro XXXIII. capite primo. Atqui ad ſenſum, hoc quidem non illo melius eſt.

V I.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἁλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; ἢ ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν, ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν· σημεῖον δὲ, θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δ' οὔ. εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει, δῆλον ὅτι θᾶττον αὐτὰ ἡ θερμότης ἢ ὑγρότης· ὥστε λειφθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥιγοῦσί τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεῖα πάσχουσι πάθη.

Cur vinolenti, cùm vinum calidum ſit, rigere tamen ſolent, citiſſiméq; laterum dolore, cæteriſq; huiuſcemodi vitiis excipiũtur? An quòd multum humidum, cùm refrigeratum eſt, in multum frigidum ſe cõuertit, ita vt calorem ſuperet naturalem: quę autem ſunt humidiora, eadem omnia naturæ calidiora occurrunt. Argumentũ quòd rebus externis caleſcimus, non humeſcimus. Verùm ſi minùs calida, quàm humida ſint, accidet profectò vt ſuam caliditatem potiùs quàm humiditatem amittant. Humore igitur frigido remanente, non ſine cauſſa vinolenti ampliùs rigent, & vitia rigoris propria patiuntur.

Iterat problema primum, pro cuius diſſolutione cùm multa rurſus adducantur, quæ antea allata ſunt, nonnulla ad finem proponuntur quæ ſolutionem clariorem efficiunt. Nos autem quæ antea explicata ſunt omittentes, reliqua explicabimus. *πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν.* ***Quæ autem ſunt humidiora, eadem etiam naturæ calidiora occurrunt.*** In facilibus verbis locus valde difficilis: & qui ſi ita legatur, nullam ſanè, quam ego quidem videam, aptam ſententiam ad propoſitam rem contineat. Mirè autem in eo reddẽdo lapſus eſt Theodorus, quippe qui ſenſum nulla-tenus percepit. Primùm igitur ſciendum eſt, Iuſtinianum pro *θερμότερα* repoſuiſſe *ψυχρότερα*: quod ideo propono, non quòd ea lectio mihi ſatisfaciat, aut ſcrupulum de animo tollat, ſed partim vt cogitandi præbeam occaſionem, partim vt mendi ſuſpicionem cõfirmem; locum autem legi ita poſſe putem, *πάντα δὲ ὑγρότερα ἢ θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν.* aut, *πάντα δὲ ταῦτα ὑγρότερα*: ſeu, *τοιαῦτα*, ſi modò articulus *τὰ* non omnino ſenſum quem dico, exprimere poſſe videtur; atque ita conuertemus. ***Omnia autem hæc humidiora quàm calidiora ſunt.*** Hoc autem modo difficile non erit, ſententiam ad propoſitam rem accommodare. Propoſitum enim eſt Ariſtoteli, oſtendere vinum relicta caliditate quam habet, frigiditatem inducere, vnde conſentaneum ſit, affectus illos frigidos oriri. Ait igitur quod hæc ſiue talia, nimirum quæ paullò ante memorata ſunt, ſcilicet humida, quibus vinum annumeratur, ſunt ex natura ſua magis humida quàm calida, hoc eſt magis ingenita & inſita eſt illis à natura humiditas quàm caliditas: quam rem ſigno ſeu effectu quodam comprobat: legerim autem libentiùs etiam *πάντα δὴ ταῦτα*, quam *πάντα δὲ ταῦτα*, niſi ſit, *δὲ* pro *γὰρ*, quod tamen videtur duriuſculum. *θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δ' οὔ.* ***Argumentum quòd rebus externis caleſcimus non humeſcimus.*** Locum expono non quemadmodum reddit Theodorus: ſed quemadmodum dixi putare me accipiendum eſſe. Probat igitur Ariſtoteles quod paullò ante propoſuit. Nam vinum quemadmodum etiam aliæ res humidæ eiuſdem generis, ab externis ſeu extra corpus caleſiunt quidem, at non humectantur, caliditatem enim maiorem quàm habeant, recipere poſſunt, humiditatem autem non poſſunt: ex hoc autem colligitur ſummam illis & maiorem quàm caliditatem, ineſſe à natura humiditatem, cùm altera augeri poſſit, altera non poſſit. De ea autem caliditate non tantùm intelligenda eſt ſententia, quæ actu in vinum introducitur ex igne, aut alia re calefaciente, ſed de vini facultate calida, ea enim augetur in ipſo; nam ob vetuſtatem vina potentiora fiunt, & magis calida, minimè verò magis humida, ſed potiùs ſicca. In his autem reddendis fœdè, vt dicebam, lapſus eſt Theodorus, quippe ſenſum nullo modo percepit, qui enim verum eſt, nos rebus externis caleſcere non humeſcere? aut eiuſmodi ſententia quid ad rem propoſitam facit? *εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει, δῆλον.* ***Verum ſi minùs calida quàm humida ſunt.*** Hæc

verba perſpicuè comprobant, loci quam paullò ante propoſuimus emendationem. Conuerterim autem libentiùs. *Atqui ſi minùs calida.* Non enim aduerſandi, ſed inſerendi potiùs ſenſu, ponitur hoc loco particula δὲ. Ait autem Ariſtoteles: Cùm huiuſmodi ſint minùs calida quàm humida, minúſque à natura ſit illis inſita caliditas, quàm humiditas; manifeſtum eſt quod faciliùs relinquentur à caliditate, quæ eſt magis aduentitia, quàm ab humiditate quæ magis naturalis eſt: ex quo ſequitur quod colligit, vt abeunte caliditate, remaneat frigiditas cum humiditate; ex humidis autem frigidis rigere ebrios, & rigores morboſos pati, conſentaneum eſt, ſicuti vberiùs problemate primo oſtendimus.

VII.

Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες θερμοὶ ὄντες οὐ φίλοινοί εἰσι; Σκύθαι δὲ, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; ἢ ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἡ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη. οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί· ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινός. ἡ οὖν ὑγρότης κωλύει διψητικοὺς εἶναι τοὺς παῖδας. ἔνδεια γάρ τις ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία.

Cur pueri cùm natura ſint calida, vinoſi non ſint, cùm Scythas & viros robuſtos, qui certè omnes habitu ſunt calidiori, conſtet eſſe vinoſos? An quòd viri non calidi ſolùm, ſed etiam ſicci ſunt: virilis etenim habitus talis eſt: pueri calidi ſunt & humidi. Vinoſitas autem humoris cuiuſdam libidò eſt, itáque humiditas facit vt pueri minùs ſitiant. Cupiditas quippe non niſi indigentia ſiue deſiderium quoddam eſt.

Quod proponitur eſt admodum manifeſtum. Intelligit autem pueros vſque ad eam ætatem, qua ſiccitas incipit eſſe maior humiditate, vt ex ſolutione problematis apparet; illud autem variis ætatis temporibus, pro temperamentorum varietate fieri accidit. ἢ ὅτι οἱ μὲν θερμοὶ ὄντες. *An quòd viri non calidi ſolùm, ſed etiam ſicci ſunt.* Ex hac ſiccitatis ſeu humiditatis aut exſuperantia aut defectu, pueritiæ & virilitatis terminum accipi par eſt. Facilis autem ad intelligendum quæſtionis diſſolutio. Ideo enim pueri non ita vinum appetunt ac viri robuſti, & Scythæ, quoniam pueri humidi ſunt, illi verò ſicci: vnuſquiſque autem illud appetit cuius indigentiam ſentit: bibendi autem amor quomodo appoſitiſſimè in Latinum verti poteſt φιλοποσία, non eſt aliud quàm deſiderium humidi alicuius. Nam & libro ſecundo de anima ſitis definitur appetitus frigidi & humidi. Porrò autem habitum, hoc eſt temperamentum ſeu naturam puerorum eſſe humidam, virorum ſiccam, cùm vtráque ſit calida, docet Galenus pluribus locis: ſed præcipuè ſecundo de temperamentis capite ſecundo, & primo aphoriſmorum x i i i i. Vinum autem naturâ humidum eſſe, dixit idem Ariſtoteles hac eâdem ſectione problemate, x v i. non eſt tamen facilis & citra controuerſiam opinio. Nam vetus & generoſum de quo ſuperioribus problematis locuti ſumus exſiccat, ſicuti oſtendit Iracaſtorius in libello de vini temperamento capite ſeptimo. Vel igitur dicendum intelligi tenue & aquoſum, non vinoſum: vel admodum dilutum: ſeu quod verius puto, humiditatem vini intelligi actualem, quam percipiunt & appetunt qui deſiderio bibendi tenentur, & bibunt: illi enim qui ſicci ſunt, licèt ex potu vini generoſi magis itendidem exſiccentur, cùm tamen illud hauriunt, præſentem quandam madefactionem & humectationem percipiunt, qua eo temporè magnopere gaudent. Vnde & Ariſtoteles cùm antea dixiſſet φίλοινοι, hoc eſt, vini amatores, vtitur deinde voce φιλοποσία, quæ bibendi amorem ſignificat, tamquiam humectatio exponi primùm, atque ita ex vino in problemate conſideretur: hæc autem actu in omni vino eſt. Quare malè etiam fecit Theodorus qui eandem vocem φιλοποσία conuertit, vinoſitas, cùm propriè ſonet vt diximus, bibendi amorem: & dicere vinoſitatem, ſit difficultatem augere. Illud etiam admodum moleſtum, & maxima conſideratione dignum eſt; Scythas ab Ariſtotele ſignificari calidos & ſiccos: quamquam enim haud exprimuntur nominatim tales in ſolutione, intelligi tamen quando in propoſitione nominati ſunt, neceſſe ſanè eſt. Hippocrates autem in libro de aère, aquis & locis, capite x. vbi de huiuſce nationis moribus & natura pertractat, pluribus & diſertis verbis eos frigidos & humidos eſſe affirmat, cuius ſunt hæc verba. *Cæterùm reliqui Scythæ, quod ad formam attinet, ipſi ſibi ſimiles ſunt, aliis diſſimiles, ſicut quoque AEgyptij ipſi inter ſe, præter quàm quòd hi à vehementi calore, illi ab intento frigore ſunt compreſſi.* & paullò poſt, regionis frigiditate eiúſque cauſſa expoſita *Propter quas cauſſas formæ eorum ſunt craſſæ & carnoſæ, iuncturæ verò humectæ & inefficaces, ventriculi humidi*

omnes, maximè omnium tamen inferior aluus, nequit enim ipſa exſiccari in eiuſmodi & regione & natura, & temporis conſtitutione. Tum nonnullis interpoſitis. *Magnum autem argumentum humiditatis corporum Scytharum hoc exhibebo: multos enim ipſorum præcipuè qui Nomades ſunt, reperias exuſtos humeros, ac brachia habentes, manuúmque iuncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam ſanè aliam ob cauſſam, niſi ob humiditatem naturæ & mollitiem.* Ita ſonant hæc poſtrema, non vt Cornarius vertit, *ob humoris, & molliciei naturæ detractionem.* Tum addit idem Hippocrates. *Porrò Scytharum gens fului valde coloris, exiſtit propter frigus ingens; non enim vehemens accedit ad eos Sol; à frigore verò albedo exuritur, & fit fulua.* De quo Scytharum colore Galenus libro primo de tuenda valetudine hæc habet verba. *Eſt enim effectus ſecundùm naturam tam Ægyptiorum nigritia, tam Gallorum candor, tum Scytharum rufus color.* At de humiditate temperaturæ Comment. tertio in librum I I I. de morbis vulgaribus particula X X X. hæc legimus. *Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui planè temperamento ſunt humidiore, frigidiore verò non citra controuerſiam.* Equidem illam ex eodem Galeno diſtinctionem afferre poſſumus, quam poſuit libro II. de temperamentis capite VI. Scytharum inæquali, quinimo contrario modo ſe habere corporis partes, externas nimirum ab internis; vnde aliæ frigidæ, aliæ autem calidæ meritò exiſtimandæ ſunt: ſed præſtat Galeni locum adſcribere, qui ita in Latinis legitur. *At vbi varia partium temperies eſt, ex vna earum pronunciare de toto corpore non licet, ſed adeundæ ſingulæ ſunt: æſtimandúmque quo temperamento ventriculus, quo pulmo, quo cerebrum, ac reliquarum per ſe vna quaque ſeorſum ſit. Atque hæc quidem ex functionibus noſcenda: cùm nec manuum contrectatione, nec oculorum inſpectione inueniſſe temperiem eorum ſit. Simul autem penſitandus & continentium ea partium affectus eſt, quarum omnium extrema eſt cutis. Hæc in noſtra regione, quæ vtique temperata eſt, ſubiectarum partium naturam prodit, quamquam nec in ea ſimpliciter loquenti, omnium, ſed duntaxat earum quæ ſimilem habent cutis temperiem. At in iis quæ ſub Vrſa, & ſub meridie ſunt locis, quoniam quidem corporum quæ in altero ſunt, calor in altum à circundante extrinſecus & vincente frigore eſt fugatus: eorum autem quæ ſunt in altero, in cutem is ab externo calore attractus prodiit, non poteſt ex eo affectu qui in cute cernitur, internarum particularum temperies clarè diſcerni: quippe corporis temperies in regionibus iis, quæ à temperie receſſerunt, inæqualis viſitur, externis ſcilicet internisq́; partibus ad eundem ſe modum non habentibus. Celtis enim & Germanis, & omni Thracio ac Scythico generi frigida, humidáque cutis eſt, ideóque etiam mollis & alba, & pilis nuda. Omnis verò naturalis his calor in viſcera vnà cum ſanguine confugit: vbi dum agitatur, & premitur, & feruet, animoſi, audaces, & præcipitis conſilij redduntur. Aethiopibus verò & Arabibus, omnibus denique iis qui ad meridiem incolunt, natura cutis ex ambientis æſtu, & naturali calore foras acto, vſta, dura, ſicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem: ſed alieno atque adſcititio incaleſcente. Quippe id quoque optimè ab Ariſtotele in multis eſt traditum: eſtque illi, ſi alteri vlli, attendendum, ac in ſingulis corporibus æſtimandum, ſuóne & proprio, an adſcititio calore incaleant: quæ enim putreſcunt omnia, adſcititio calore ſunt calida, proprio frigent: qui meridianam plagam incolunt, adſcititio calore ſunt calidi, proprio frigidi.* His verbis Galenus ſatis manifeſtè concedit Scythas frigidos eſſe partibus externis, calidos autem internis, quod etiam de humiditate & ſiccitate dicere liceat; vnde & mores etiam temperamento reſpondẽt, qui dicuntur iracundi, temerarij, & ad ſubita conſilia præcipites, hoc enim ſignificant quæ à Galeno proponuntur verba, *θυμικοὶ καὶ θρασεῖς, καὶ ἔξυφρονοι ταῖς γνώμαις.* At non video ſolui dubitationẽ. Hippocrates enim diſertè affirmat, Scythis eſſe iuncturas, ventriculum, & ventrem inferiorem humida. Quomodo igitur partibus internis dicuntur ſicci, vt vinum ratione humiditatis appetere dicantur? Augetur difficultas ex Galeni loco quem adduximus commentatio III. in tertium de morbis vulgaribus, in quo ratione temperaturæ, pueros Scythis, Gallis, & Germanis coniungit, quemadmodum etiam non diſſimiles moribus ſunt: quod enim de harum nationum hominibus dicitur II. de temperamentis, eſſe iracundos, temerarios, & ad ſubita conſilia præcipites, non malè etiam in pueros quadrat. Quomodo igitur in problemate ab Ariſtotele diſiungantur pueri à Scythis, vt hi quidem, potus ſeu vini amatores exiſtant, illi verò nequaquam, idque ratione diſſimilitudinis temperamenti, non poſſum facilè videre, & de hac re ampliùs conſiderandum cenſeo.

VIII.

Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ, καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ, ἧττον; ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον; τὰ δὲ ἐναντία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα· ὁ μὲν οὖν μεθύων, γλυκεῖς ἐν αὑτῷ χυμοὺς ἔχει, (τοιοῦτος γὰρ ὁ οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φαύλων χυμῶν

αἰσθητικώτεροί εἰσιν· ὁ δὲ νήφων, δριμεῖς καὶ ἁλυκοὺς τῆς τροφῆς ὢν πεπληρωμένος, οἱ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζουσιν ὥστε τι ὧν εἰσὶν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων, καὶ τῶν ἔχοντα ποιοῦσιν.

Cur temulenti aquas ſalſas, vitioſaſque magis ſentimus, ſobrij minùs? An quòd ſuum quódque à ſuo nihil afficitur, ſimiléque indomitum à ſuo ſimili perſiſtit. Contraria verò à contrariis potiùs ſentiuntur. Vinolentus itaque, quòd dulces intra ſe continet humores (nam vini naturam talem eſſe videmus) hinc vitioſi ſaporis ſentiens magis eſt. Sobrius autem, quòd acres, ſalſóſque habet, ſaporem eundem percipere non poteſt. Admiſſo itaque cibo, excrementitij redundant illi, & fluitant, vt & ipſi à ſuis ſimilibus affici nequeant, & hominem ſenſus huiuſcemodi reddant expertem.

Ebrij aut temulenti nunc accipiuntur, non qui omnino ebrij ſunt: illi enim ſaporum differentias non diiudicant; ſed leuiter ebrij, aut ebrioſi, qui nimirum ſæpius aſſueti ſunt inebriari: nomine etiam aquarum non ſolas aquas intelligo, hoc eſt quæ vulgò & paſſim ita appellantur: ſed liquores omnes, ſeu vina, ſeu ſucci illi ſint: ita enim genericè hac voce vſus eſt Ariſtoteles libro I V. Meteor. cùm aquæ ſpecies eſſe dixit vinum, vrinam, & ſerum. ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθές. *An quòd ſuum quodque à ſuo nihil afficitur.* Vtrum ſenſus fieret à ſimilibus, aut à contrariis, quæſtio fuit inter antiquos Philoſophos: nam Parmenides & Empedocles, & Plato, teſte Theophraſto in libello de ſenſu, ex ſimilibus; Anaxagoras autem, & Heraclitus ex contrariis fieri arbitrabantur: quorum rationes & argumenta copioſè ibi perſequitur idem Theophraſtus. Eandem controuerſiam propoſuit Ariſtoteles libro primo de generatione & corruptione textu X L V I. cuius ſunt hæc verba ex antiqua & communi tralatione. *De ipſo autem facere & pati dicendam conſequenter. Suſcepimus enim à prioribus ſubcontrarios ad inuicem ſermones. Multi enim concorditer hoc dicunt, quod ſimile quidem à ſimili omne impaſſibile eſt, propterea quod nõ magis actiuũ quàm paſſiuum ſit alterũ altero.* Et mox. *Democritus autem vltra alios propriè dixit ſolus. Inquit enim idẽ & ſimile eſſe faciens & patiens: non enim contingere altera & differentia pati ab inuicẽ.* Quæſtionem autẽ diſſoluens paullò poſt, oſtendit tum quæ illis Phiioſophis fuerit deceptionis cauſſa, tũ ipſum facere & pati, partim à ſimili, partim à diſſimili eſſe, his verbis: *ſed quoniã non quodcumq; natum eſt pati & facere, ſed quæcumq; aut contraria ſunt, aut contrarietatẽ habent, neceſſe eſt & patiens & faciẽs genere quidem ſimile eſſe, & idem, ſpecie autem diſsimile & contrariũ.* In quam ſententiam libro quoque I I. de Anima hæc leguntur. *Omnia autem patiuntur, & mouentur ab actiuo, & eo quod eſt actu: eſt ergo & quod à ſimili patitur, eſt & quod à diſsimili ſicut diximus, patitur enim quod eſt diſsimile, paſſum autem ſimile eſt.* Quibus conſentanea omnino ſunt, quæ hîc pro ſolutione problematis afferuntur: nam illa οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθές, accipienda & intelligenda ſunt, iuxta ea quæ ab Ariſtotele locis citatis exactiùs diſtinguuntur, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον. *Similéque indomitum à ſuo ſimili perſiſtit.* Aptum eſt ex ſuperioribus, quæ denuò ſubintelligenda; nimirum ἐστὶν ἀπαθές, hoc modo. *Quod ſimiliter affectum eſt, à ſuo ſimili non patitur.* Vel ita. *Simile à ſimili non patitur,* verùm ita affectum remanet ac antea erat, hoc eſt, nullo pacto mouetur, vt ὁμοίως διακείμενον, ſit non ſubiectum, ſed prædicatum; quo modo accipit Theodorus: quamquam ad ſenſum nihil interſit vtro modo accipiatur. Porrò cùm excuſi codices Latini haberent, *à ſuo ſimplici,* nos, à ſuo ſimili, excudendum curauimus, quæ ex ſenſu videtur vera lectio, & quo modo ſcripſiſſe arbitror Theodorum: &, *ſimplici,* pro *ſimili,* fuiſſe librarij aut operarum erratum, cùm fortè in ſcriptura eſſet, *ſimli,* quæ nota pro *ſimplici,* imperitè accepta eſt. ὁ μὲν γὰρ μεθύων γλυκεῖς ἐν αὑτῷ χυμούς. *Vinolentus itaque quòd dulces intra ſe continet humores.* Rationem accommodat ad rem propoſitam; quoniam enim ebrius continet intra ſe dulces humores quos paullò ante aſſumpſit nimirum vinum, quod dulce, hoc eſt gratum & ſuaue eſt: atque etiam verum dulcedinis ſaporem continet: dulcia enim magnam partem bibebantur illis temporibus vina, quæ etiam alicubi melle condiebantur, hinc fit, vt ſaporibus illis dulcibus adhuc linguæ hærentibus, alios vitioſos poſtea deguſtans, magis percipiat, quia illis, quibus repletus eſt contrarij ſunt. ὁ δὲ νήφων δριμεῖς καὶ ἁλυκούς. *Sobrius autem quòd acres, ſalſóſque habet, ſaporem eundem percipere non poteſt.* Propriè explicat partem alteram problematis, cur ſobrij ſaporem illum minùs ſentiant. Ait autem ſobrium acres & ſalſos humores intra ſe continere, tales enim in quolibet homine, qui vinoſus non ſit reperiuntur, procreati ab excrementis cibi & potus, licèt in aliis magis, in aliis minùs, in vinoſo etiã, ſed à vini quod aſſiduè ingurgitatur copia, obruti. Qui verò huiuſmodi humore

aut ſapore refectus eſt, ille quod expreſſit Theodorus in tralatione, non expreſſit autem Ariſtoteles, ſapores eoſdem exterius aduenientes ob rationem dictam minimè percipere poteſt, τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοί. *Admiſſo itaque cibo excrementitij redundant.* Perperam Theodorus vt exiſtimo τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, reddit, *admiſſo cibo*, cocto enim vertendum fuit: nam & concoctum ſignificat verbum πεπεμμένης, & de tali, non de aſſumpto aut ingeſto ſententia profertur. His autem verbis perficit rationem Philoſophus, quare falſa & vitioſa æquè non percipiant ſobrij, ac ebrij, & ait. Cùm in ſobriorum corporibus acres & ſalſi humores reperiantur, quoties cibus coctus eſt, excrementitij illi humores, hoc eſt ſalſi & acres, qui dicti ſunt, ad ſuperficiem tendunt, & ſupernatant, quoniam cibus eos non ampliùs obruit, quippe qui iam ſit attenuatus, coctus, & diſtributus. Hoc autem tempore iidem humores afficientes inſtrumenta guſtus, ei ſapores eoſdem impertiunt: vnde ſi ingerantur alij ſimiles, percipi non poſſunt, aut non ita exactè. In ebriis autem ſeu ebrioſis id locum non habet: nam ipſi vel fortaſſe tales humores non continent, ob multi vini aſſiduum vſum, vel ſi aliquos continent, illi ob eiuſdem vini copiam eos obruentem, non fluitant: omnia enim vini dulces & lenes vapores imbuunt, & ſuo ſapore omnes partes attingunt, vnde facilè contraria à ſenſu percipiuntur.

IX.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι; καὶ ἤδη ἁπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης, αὐτὸ ποιοῦνταί τινες ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον· ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνεσθαι τὰ εἰρημένα. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ πλησίον ὄντα διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθυόντων, καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν διόπερ ἐκεῖνα μὲν ὅλως οὐχ ὁρᾶται. τὰ δ' ἐγγὺς οὐδ' ἐν ᾧ τόπῳ ἐστὶν ὁρᾷ. κύκλῳ δὲ φαίνεται φέρεσθαι, καὶ οὐκ ἐγγὺς καὶ πόρρω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόρρω, διά τε τὴν κύκλῳ κίνησιν, ἀδυνατώτερά ἐστι φέρεσθαι ἡ ὄψις· ἅμα γὰρ τἀναντία ποιεῖν οὐ ῥᾴδιόν ἐστι δὲ ἡ μὲν πόρρω ἐπιθυμία, σφοδρά. ἡ δὲ κύκλῳ, ἐν ᾧ τοὔνομα σημαίνει, σχήματι. διά τε οὖν τὰ εἰρημένα, πόρρω οὐ φέρεται. καὶ εἰ φέροιτο ἐγγὺς καὶ πόρρω, οὐ καὶ ταὐθ' ὁρῴη· ἀπολείποι γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ χρόνῳ αὐτῶν τὸ ὁρώμενον ἐν ταὐτῷ τόπῳ· ἀπολεῖπον δὲ, οὐκ ἂν ὁρῴη. κύκλῳ δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον σχῆμα τῆς ὄψεως. ἔστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βάσις κύκλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο, διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. διέψευσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό· ταὐτὸν γὰρ ἂν ᾖ, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο.

Cur grauiter à vino detentis, omnia circumferri videantur, iámque inter initia ebrietatis res remotas cernere nequeunt? Itaque indicium hinc vinolentiæ nonnulli deducunt. An quia conſpectus frequenter à calore vini compellitur, atque commouetur. Nihil verò intereſt conſpectus moueatur, an res conſpectui obuia. Fit enim ratione vtralibet, vt id, quod modò dixi, videatur. Et cùm propinquis etiam in rebus conſpectum vinolentorum falli eueniat, multò magis idem in remotis accidat conſentaneum eſt: quam ob rem illas videre penitus nequeūt, propinquas autē aſpicere quidem poſſunt, ſed non quo ſunt poſita loco. Circunferri autē tantùm, non etiam propè procúlq; viciſſim agitari vidētur, quoniàm procul ob circularem mouendi rationem conſpectus nequeat progredi: haud enim facile eſt, contraria ſimul agitari. Appetitio autem, quæ profluit ad elongatiora, vehementior eſt: circularis verò figura, quam nomen ipſum declarat, continetur. Propè igitur, ac procul viciſſim conſpectus deferri ea de cauſa non poteſt: etſi ita feratur, rem tamen eandem contingere non queat, quippe qui vice alterutra temporis, eodem in loco rem quam intuetur, relinquat, eúmque reliquerit, intueri non poſſit: circulo autem ſuæ figuræ cauſſa videtur. Eſt enim conus, cuius baſis circulus eſt, in quo ſe agitans ipſe conſpectus, rem quidem percipit eandem, quia nunquam ſibi rem ſubiectam deſerit. Fallitur tamen in loco, quia non eodem intuitu rem contingit: nihil enim intereſt, vtrum res ad aſpectum, an ad rem aſpectus moueatur.

Duo quæruntur in problemate: primum cur iis qui vehementer ebrij ſunt, res omnes videantur circulo ferri? Alterum cur incipiente ebrietate, quæ procul poſita ſunt, conſpici non poſſint? Inferiùs problemate xx. eandem quæſtionem proponit Ariſtoteles, ſed pro ὁρᾶν, hoc eſt, *conſpici*, aut *videri*, habet ἀριθμεῖν, hoc eſt, *numerari*. Probat autem Ariſtoteles veritatem alterius, ex quorundam hominum opinione, tunc exiſtimantium ebrietatem eſſe, illúmque ebrietatis veluti terminum, & metam ponentium, cùm quæ procul poſita ſunt, ampliùs videri non poſſunt. Aponenſis ad hanc rem, vulgarem proponit quorundam in Italia morem, qui vtrum aliqui ebrij ſint nec ne experiri volentes, facetè oſtenſis vtriúſque manus digitis, inuicem ſupra poſitis atque cancellatis, numerum eorum interrogant: quod exemplum magis etiam atque meliùs quadrat, ſi ἀριθμεῖν, vt inferiùs problemate xx. legatur: atque ita ſanè legiſſe antiquum interpretem ex ipſius tralatione apparet. ἢ ὅτι μάλιστα ὑπὸ τ θερμότητος: *An quia conſpectus frequenter à vini calore.* Hæc ſolutio, & hoc dictum eſt vtrique problematis parti commune: maximè tamen ad primam pertinet, quoniam ea ad ſolutionem ſecundæ vtitur. Ait igitur, vtroſque illos effectus contingere ob vini caliditatem, nimirum ob vini calidos vapores, qui viſionem ſeu aſpectum commouent, hoc eſt partes & inſtrumenta ad viſionem efficiendam neceſſarias, vt non permittant eam firmè, validè, & pro veritate effici, ſed commotio, atque ex commotione deceptio contingat. Hæc autem communis ratio affertur ſimiliter problemate xx. cùm ea quæ vtrobique poſtea afferuntur, non eadem ſint. διαφέρει δ᾽ οὐδὲν τὴν ὄψιν. *nihil verò intereſt, conſpectus* Quoniam de re viſa quæſiuerat, quare videretur circulo ferri, moueri autem in ſolutione dixerat, non rem viſam, ſed viſionem, ideo ad tollendam dubitationem modò adiungit, nihil referre vtrum moueatur viſio, an res viſa; idem enim alterutro modo contingit effectus: eſt autem κινεῖν pro κινεῖσθαι more Attico: Hanc porrò ſententiam de viſione & re viſa, ponit etiam Ariſtoteles libro III. Meteor. capite tertio, nihil ſimiliter ad huiuſmodi accidentium cauſſas reddendas referre dicens. ὅτι δὲ καὶ τὰ πλησίον ὄντα, *& cùm propinquus etiam in rebus.* Alterum ſoluit, quare ab ebriis non videantur longiùs poſita, & ait. Quando viſionem falli contingit circa ea quæ propè ſunt, cùm ea videantur non in loco in quo ſunt, ſed in girum ferri; quæ enim ita videntur, non videntur quo loco ſunt, cùm ea verò non ferantur circulo, nihil mirum ſi fallitur etiam circa ea quæ longiùs abſunt, atque ea non poſſint vllo pacto videri, quæ bene diſpoſitis videri poſſunt. κύκλῳ δὲ φαίνεται. *Circunferri autem tantùm.* Locus eſt admodum difficilis, vt mihi quidem videtur: & in eo vertendo parum fideliter ſe geſſit Theodorus, niſi ſi alio exemplari, diuerſáque lectione vſus eſt. Primum enim aduerbium illud, *tantùm*, atque etiam illa, *viciſſim agitari videntur*, non extant in Græcis quæ vulgata habemus. Sed præſtat locum vt nunc Græcè habetur, totum Latinè proponere, pingui ſanè minerua, ſed cum fide tamen, hunc in modum: *Ferri autem circulo videntur, non prope, procúlque, quoniam procul ob motionem quæ circulo fit, impoſſibile eſt vt feratur viſio: ſimul enim contraria facere non eſt facile. Eſt autem ad longinqua appetitio vehemens, circularis autem in ea figura quam nomen ſignificat. Ob ea igitur quæ dicta ſunt, longè non fertur: ac ſi feratur propè & longe, non tamen eadem videat* Ex iis igitur quæ colligit Ariſtoteles, videtur ſignificari allatam fuiſſe rationem quæ probauerit, cur viſio non feratur longè, quæ erat altera ex duabus propoſitis quæſtionibus, cur longinqua videri non poſſint, Sed quæ fuerit ratio, difficile eſt videre huiuſmodi fortaſſe fuerit. Quæ feruntur longè, feruntur vehementiùs, viſio ebriorum non fertur vehementiùs, igitur viſio ebriorũ non fertur lõgiùs: maior propoſitio probatur ex illis, ad longinqua appetitio eſt vehemens, motus enim ſeu appetitus qui ad longinqua feratur, maiore vi & impetu eget; quam propoſitionem exemplo ſagittarũ probat problemate vigeſimo: minorem etiam probare videtur; nam viſio ebriorũ fertur circulo, quod autem fertur circulo, illud eſt debile, debilis igitur ebriorum viſio: quod autem debile eſt, illud non fertur longiùs; non enim contraria præſtare facile eſt. Sunt autem contraria propè & procul, & debile ac vehemens, vt ſi circulo feratur, quod lationi debili contingit, quemadmodum oſtenditur problemate xx. non poſſit ferri ad longinqua. Hæc mihi quidem non ſatisfaciunt, nam in circulati re oſtendenda, circulo alicubi vti viſi ſumus: ſed quando meliora non ſuppetunt, aliquid volui attuliſſe. Illud etiam non ſiluerim, in codice Iuſtinianæo in illis ἐν ᾧ τοὔνομα σημαίνει, pro τοὔνομα id eſt, *nomen*, reponi. τὸ ὄμμα, hoc eſt, *oculus*: & ſunt qui pro σχήματι, quod vertimus, *in figura*, legunt σχῆμά τι: ego locum puto eſſe corruptum. Quid autem voluerit Theodorus non facilè aſſequor. καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς, καὶ πόῤῥω. *ac ſi feratur propè & longè:* licèt etiam concederemus, inquit Ariſtoteles, quod fieri non poſſe probauimus; non tamen res eo modo quo verè eſt, videri poterit: ſed videbitur cir-

culo,

culo, vt ſequitur ad probandum: oſtendit autem id fieri ob figuram quæ viſioni ſubeſt, hoc eſt, ob figuram illam cuius medio viſio perficitur, ſeu vt verbis Aponenſis vtar, ſecundùm quã virtus viſiua ſpecie viſibili affecta ſpiritu mediante videt ipſum viſibile: illa enim conus eſt, nimirũ figura pyramidalis, cuiuſmodi fructus pineæ eſt, qui ſimiliter conus dicitur: nam ex re viſa ſpecies quæ in oculum mittuntur hac figura mittuntur, aut ſpiritus ſeu radij ex oculo in rem viſam eadem figura deferuntur: baſis autem, id eſt pars latior coni, eſt in re viſa: inde enim lineæ diſcedentes, & aſſiduè magis inuicem appropinquantes, deſinunt tandem ſe ſe tangentes in cuſpidem, ad quam vbi peruenerunt, viſio iam deficit, vt perſpectiui docent. Baſis igitur hæc coni circulus eſt: contingit autem vt cùm partes in oculo, per quas viſio efficitur, & conus moueantur à vini caliditate, ad baſim etiam in re viſa perueniat motio: & quoniam baſis hæc circularis eſt, apparet res circulo moueri. Aponenſis ad hunc locum præter Ariſtotelica, alia quædam videtur afferre, quæ rem magis adhuc perſpicuam faciunt: quoniam tamen illa ex Alexandro ſunt problemate LXXII. libri ſecundi, hæc ſatis erit adſcripſiſſe, quod faciemus mox ad finem expoſitionis. διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. *Quia nunquam ſibi rem ſubiectam deſerit.* Quod non contingit in ebrij viſione, vt meliùs videbitur ſequenti problemate. διαψεύδεσθαι δὲ τῷ τόπῳ. *fallitur tamen in loco*, fallitur loco, hoc eſt, non videt res quo ſemper loco ſunt, cùm dum circulo mouentur, locum ſubinde immutent. διὰ τὸ μὴ αὐτῇ ὄψει. *quia non eodem intuitu.* Quia cùm viſio moueatur, non poteſt eademmet ſemper affigi obiecto, non quia alius ſit oculus qui videat, aut alio tempore, ſed quia ob motum creberrimum & veluti tremulum, variè, inſtabiliter, & minimè firmè, aut continenter poteſt obiectum intueri. Iam Alexandri verba ſunt proponenda quæ ita Latinè habent. *Cur hominibus admodum vinolentis circumuerti omnia videantur? Quoniam larga copia vini exhalationem ſpiritus vaporoſi ad cerebrum mittit nimiam, qui ſpiritus cum digeri, atque conſumi nequeat, priùs quàm temporis ſpacium concoctionem exhibeat, exitum non habens, per cerebrum voluitur, & quaquà verſus percurrit, atque ita perturbatus profluit per neruum conſpectiuum, pupillámque ad res conſpectui obuias, facítque vt tales videantur, qualis ipſe eſt. Affectum etenim interiorem foris eſſe imaginantur: quocirca efficitur, vt etiam caligent, & vertigine tantiſper tententur. Cuius vitij nomen à conuolutione aquarum deductum eſt. Neque verò ex vino tantùm, ſed ex materijs etiam corporis accidere illud poteſt: quoties vaporem ad cerebrum nimium efferant, affectúmque moueant, qua caligo vocata eſt.*

X.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἔνιο τε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηδένα χρόνον τὴν αὐτὴν ἐπὶ ταὐτοῦ ἠρεμεῖν ὄψιν; τῷ δὲ ἐν αὐτῷ χρόνῳ ἑτέρως ὁρώμενον, ὀψιαίτερον εἶναι δοκεῖ· ἁφῇ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον· ἅπτεσθαι δὲ πλειόνων ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον. ὄντος δὲ ἀναισθήτου τοῦ μεταξὺ χρόνου, ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἥψατο, καὶ παρήλλαξε τὸ ὁρώμενον, εἷς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ τε ἥψατο καὶ παρήλλαξεν. ὥστ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταὐτοῦ πλειόνων ἁπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον εἶναι ἅπτεσθαι.

Cur vinolentis res vna plures interdum eſſe videatur? An quia vt dictum eſt, iam aſpectus, cùm commoueatur, euenit, vt nullo tempore idem viſus in eodem quieſcat. Quod autem eodem tempore variè cernitur id ſeriùs ocurriſſe videri poteſt. Quod enim cernitur, non niſi conſpectus tactione ſentitur. Fieri autem non poteſt, vt idem pluribus ſimul attingatur. Quod cùm nullum ſenſum admittat id tempus, quod interpoſitum tempori diſtinguat, quo rem conſpectus attingit, & quo repetit, efficitur hinc, vt tempus vnum eſſe videatur, quo attingitur, quoque repetitur. Itaque cùm plures aſpectus rem eandem attingant eodem tempore, plura eſſe videtur, quod vnum conſpectui ſubiacet: quoniam fieri non poteſt, vt res eadem modo eodem attingatur.

Quæſitum ſimile ſuperiori eſt, & eâdem ſimiliter nititur ſolutione, quemadmodum etiam verbis ſuis ſignificat Ariſtoteles. Nam cùm ob commotionem quæ accidit in oculo ebrij factam à vini vaporibus, nunquam viſio aliquo tempore quieſcat in eâdem re obiecta, nimirum contingit hæc geminata viſio: eodem enim temporis ſpatio, quo in ſobrio

vnica viſio perficitur, comet in ebrio duæ fiunt, quia variè res videtur, hoc eſt non firmè ac ſtabiliter, & vnico intuitu: ſed priori & poſteriori: vnde bis videt. Probat autem duas eſſe eo tempore viſiones in ebrio, quo vnica in ſobrio; nam cùm illud quod cernitur, non niſi viſionis tactu cernatur: neceſſe enim eſt ſe ſe ſimul tangere viſum & rem obiectam, vt etiam in aliis ſenſibus accidit; eadem autem res à pluribus ſimul viſionibus tangi non valeat, id enim fieri non poteſt; ſequitur neceſſariò vt viſiones illæ quæ in ebrio contingunt, ſint plures, quamquam tempus idem eſt. ὄντος δὲ ἀναισθήτου. *Quod cùm nullum ſenſum admittat id tempus quod interpoſitum tempori diſtinguat* Hæc, verbum ex verbo, & admodum perſpicuè, ita ſonant: *Sed cùm inſenſibile ſit tempus intermedium, in quo obiectum viſio tangit & repetit, tempus vnum eſſe videtur, &c.* Oſtendit autem quomodo tempus idem & vnum ſit, viſiones autem plures: ad id autem declarandum, pluribus explanat quod ſuperiùs vno verbo dixerat, ebriorum viſionem non quieſcere, quia fieret variè; docet enim in ea viſione, licèt eodem tempore facta quo in ſobrio, contingere reciprocationem, & iterationem, vt cùm mota fuerit antea erga rem obiectam, antequàm perfectè complecatur, reuertatur, & interpoſito aliquo ſpatio, ſed inſenſibili iteret; ex quo contingit vt gemina in ebrio ſit viſio eodem temporis ſpacio, quo vnica in ſobrio, quod vnum tempus eſt; Nos porrò in textu ex Iuſtiniani codice ſuppleuimus verba illa, quæ poſt vocem χρόνου in Græcis vulgatis deſiderabantur, ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἅπτεται καὶ παραλλάττει τὸ ὁρώμενον, quæ in Theodori tralatione habentur ita conuerſa, *quo rem conſpectus attingit & quo repetit* ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τ' αὐτοῦ πλειόνων. *Itaque cùm plures aſpectus rem eandem attingant.* Concludit. In ebrio plures viſiones eo tempore tangunt rem obiectam, quo vnica in ſobrio, non tamen ſimul, id enim fieri non poſſe antea affirmauit: ſed eodem temporis ſpacio ob iterationem ſeu alternationem: hinc ſequitur quod erat primum problematis propoſitum, vt plura videantur obiecta, nam cùm bis idem videatur, interiecto ſpacio temporis inſenſibili, à ſenſu ebrij accipitur ac ſi ſemel viderentur, vnde quæ duæ ſunt viſiones, duas exiſtimat res obiectas. διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. *Quoniam fieri non poteſt vt res eadem.* Iterat rationem, quódque ſuperiùs dixit, videri ἑτέρως, id eſt variè ſeu per alternationem, hîc dicit, non ſecundùm eundem modum, quia nimirũ aliter ac aliter à viſione tanguntur, primùm intuendo, ſed non completè tum repetendo, fiuntque plures viſiones, quæ exiſtimantur plura obiecta: Hanc quæſtionem proponit iterum Ariſtoteles hac eâdem ſectione xxx. quo loco alia quædam affert, quæ hîc non habentur, ibi à nobis explicanda. Eandem pertractauit ſimiliter Alexander libro primo problemate cxxiii. qui eodem ſanè quo Ariſtoteles vtitur fundamento, rem tamen adhuc explanat magis. Ideo enim gemina conſpici ait, quoniam oculorum radij, ſimul & eodem tempore eundem locum non attingunt, nam cùm vini humore plùs minùs repleti ſint oculorum muſculi, atque ideo relaxati, oculos ipſos deprauant, & contorquent, ac alterum ſurſum, alterum deorſum trahunt, ex quo radiis non in vnum & eundem, ſed ad duo loca latis, geminata viſio fit, duóque apparent quæ vnum ſunt. Quam rationem habemus etiam apud Ariſtotelem probl. xi. ſect. xxxi. cùm non de vitio particulatim ſed generatim quæreret, cur diſtracta conſpectuum ſocietate res vna geminari videretur. Ad eandẽ licet etiam videre Auerroem in libro de ſenſu & ſenſato, atque etiam Auicennam in fine tertij tractatus libri vi. naturalium, qui illius effectus quatuor vniuerſaliter attulit cauſſas, deſumptas partim à neruis opticis, partim à ſpiritu viſiuo, atque etiam ab vuea tunica. Nobis autem hoc loco nõ recenſentur; poſſunt enim legi apud auctorem proprium, & referuntur ab Aponenſi in commentariis ad hunc locum.

X I.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; ἢ ὅτι δεῖ τινα τόπον ἐκθερμανθῆναι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν· ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπερέχοντος μᾶλλον· ὅτι πολύ ἐστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρόν, καὶ ἄπεπτον· ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς· τροφὴ δὲ πᾶσα πέττεται· ἧς πληρωθέντες, ὁρμητικοί εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια· διὸ καὶ κελεύουσί τινες πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν τοιαύτην, ἀριστᾶν μὲν πολύ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ᾖ αὐτοῖς ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων.

Cur vinolenti concumbere nequeant? An quoniam pars quædam magis caleat, quàm reliquum corpus oportet, quod in his fieri non poteſt, ob nimium totius corporis feruorem; extinguitur enim calor motionis internæ, obtentu caloris occupantis, quoniam multum in his ineſt, quod humidum,

crudúmque efficiat. Ad hæc, ſemen à cibo proficiſci neceſſe eſt: cibus autem omnis concoquitur, quo ſatiati ad venerem planè incitamur. Vnde hac de re plerique prandere largè, cœnare parcè præcipiunt, vt cruda inſint quàm concocta pauciora.

Superiùs problemate quarto locutus eſt Ariſtoteles de ebrioſis qui Græcè *οἰνόφλυγες* dicuntur, nimirum de iis qui ſæpius inebriari aſſueti ſunt, illóſque ad venerem exercendam aptos exiſtimaſſe videri poteſt Philoſophus, quando eorum ſemen magna ex parte infœcundum eſſe dixit: hic autem de ebriis ipſis, hoc eſt, de illis qui ebrietate detinentur verba facit, eóſque vti venere non poſſe proponit, & cauſſam quærit: ebrios autem accipere debemus, non qui leuiter vino tacti, ſed eo admodum obruti ſunt, hi enim ad venerem inepti exiſtimantur, leuiter autem ebrij concumbere & gignere poſſunt aliquando, vt colligimus ex Plutarcho in libello de liberis educandis dicente, qui rem habere cum mulieribus prolis gignendæ cauſsâ volunt, aut omnino vini vacuos, aut certè mediocriter eo vſos id eis facere conuenire: adſolent enim vinoſi & ebrioſi fieri, quos patres ebrij ſeuerunt. Quin & apud Platonem in Conuiuio, Porus ebrius, quamquam non ex vino, ſed ex nectare Amorem ex Penia genuit. Duas igitur cauſſas proponit Ariſtoteles, quarum altera ſumitur ex locis ſeu partibus corporis, veneris vſui inſeruientibus, altera ex materia eidem vſui neceſſaria, nempe ſemine. Dicit igitur in venere exercenda, partes quaſdam, nimirum quæ generationi dicatæ ſunt, magis quàm alias excalfieri debere; id enim ad ſeminis expulſionem neceſſarium eſt; at harum partium excalefactio in vinolentis ſeu ebriis fieri non poteſt ob nimiam caliditatem, quæ in toto corpore abundat, & hinc ad veneris vſum oritur impotentia. *ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως. extinguitur enim calor motionis interna, obtentu.* Hæc verba rationem continent, quare ex abundantia caliditatis ſeu efferueſcentiæ, quæ in toto corpore eſt, impediatur maior caliditas illarũ partium quę generationi dicatæ ſunt, veneris vſui neceſſarias. Locum autem Theodorus nec ſenſu nec verbis fideliter expreſſit: ita autem verbum ex verbo reddas: *Extinguitur enim ob motionem calidum factum à continente magis, quoniam multum eſt in ipſis humidum & crudum.* Videri autem poſſit Theodorus legiſſe ita, *ἀποσβέννυται γὰρ τὸ τῆς κινήσεως θερμὸν*, abſque particula *ὑπὸ*: tali ſenſu, extingui innati caloris iugem motionem in ebrio, quia dominetur, & regnet in eo caliditas à vino conflata, quæ innatam extinguit: motio autem quam dicit Ariſtoteles, non poſſit hoc loco ita accipi, ſi vulgatam lectionem retineamus: ſed huiuſmodi erit ratio: calor qui gignitur in ebrio ob motionem ſeu impetum (ita enim motionem hoc loco accipio) extinguitur in eo ab alio calore, qui in toto corpore eſt, qui illo maior eſt; minorem enim calorem à maiori extingui ſuperiùs ab Ariſtotele dictum habuimus. Fit igitur in ebrio impetus quidam & motus ad venerem, excalfiúntque illo partes genitales, confluente eò aliqua caliditate, ſed extinguitur eadem, quoniam maior eſt quæ in toto corpore abundat, cum qua fluit ad illum locum multa & cruda humiditas calorem ipſum continens, quæ obruit & extinguit eum, qui in illis partibus excitabatur: ita enim fortaſſe etiam liceat, vocem *περιέχοντος* nobis accipere. Hoc problema cùm iterum interpretaretur Theodorus hac eâdem ſectione propè finem, vbi repetitur, aliter ipſum reddidit: nam & particulam *ὑπὸ* videtur agnoſcere, & vocem *περιέχοντος*, pro ambienti accipit, vt omnino videatur eorum haud meminiſſe quæ antea ſcripſerat; niſi ſi variè reddidiſſe data opera exiſtimandus ſit: qui fortè vtroque modo locum accipi poſſe putaret. *ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τῆς τροφῆς. Ad hac ſemen à cibo.* Alia ratio ducta ex ſemine. Semen fit ex alimento, eſt enim vtile quod ſuperat ex tertia concoctione, alimentum autẽ, quoddam coctum eſt, quo repleti ad veneris vſum incitamur: at coctio cùm in vinolentis malè fiat, malè etiam ad concumbendum, id eſt ad gignendum & emittendum ſemen paratos eſſe neceſſe eſt: deficiunt enim & calor & ſpiritus, vitiata & deficiente coctione. *διὸ καὶ κελεύουσί τινες. Vnde hac de re plerique.* Corollarium. Cùm ad munia veneris celebranda coctionem præcedere neceſſe ſit, illud ſequitur quod præcipiunt aliqui; nimirum vt nocte concubituri largè prandeant, & parcè cœnent: ita enim cocto cibo, qui mane ſumptus eſt, quæ coctio præ temporis breuitate haud ita cõtigiſſet, ſi eâdem copia hora veſpertina fuiſſet aſſumptus, erunt ob eam rationem plura cocta, quàm cruda. Porrò autem quæſtionem hanc de coitus tempeſtiuo vſu, & hora qua venus commodè ſit exercenda, copioſè admodum tractauit Plutarchus tertio Sympoſ. problemate ſexto: illud etiam minimè omittendum exiſtimo Athenæum huius problem. quod modò expoſuimus aliam ex Ariſtotelis quoque

mente attuliſſe ſolutionem libr. enim x. Dipnoſoph. cùm de Alexandri bibacitate verba faceret ſcriptum reliquit Regem illum ebrietatis merito, qua corripiebatur vehementi ad venerem minimè fuiſſe procliuem, quoniam vt explicat Ariſtoteles in problem. naturalibus ait Athen. hominum eiuſmodi genitura ἐξυδροῦται, id eſt aqueſcit, ſeu in aquam eliqueſcit, vt eo loco ſenſit Dalechampius qui exiſtimat ab Athenæo ſignificari præſens problema & XXXIII. quod huic planè germanum eſt. Verùm cùm neutra ex allatis in præſentia ab Ariſtotele ſolutionibus eadem fuerit huic ab Athenæo propoſita vt apparuit, neutrum ex his problematis ab eo appellari exiſtimo, ſed aliud quod interciderit, & ad nos minimè peruenerit, quod multis aliis problematis contigiſſe ſcimus.

XII.

Διὰ τί ὁ γλυκὺς, καὶ ἄκρατος, καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἧττον μεθύσκονται οἱ μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; ἢ πάντων τὸ αὐτὸ αἴτιόν ἐστιν, ἡ περίψυξις τοῦ ἐπιπολῆς θερμοῦ; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστὶν, ὅταν ᾖ τὸ θερμὸν ἐν τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις.

Cur ſi quis vinum dulce, ac merum, aut cyceonem inter potandum hauſerit, ſobrius perſiſtere poſſit? & cur minùs ebriantur, qui calice amplo fœcundóque hauriunt? an omnium eadem illa ratio eſt, quòd ſuperficialis calor ita ſupptimitur. Vinolentia enim tum oritur cum calor ſedem capitis totam occupauit.

Duo quærit in problemate: alterum cur ſi quiſpiam inter potandum alia vinorum genera, quæ ebrietatem creare ſolent, vinum interim aſſumat dulce & merum, ac cyceona, ebrietatem, ne fiat impediat: alterum cur minùs inebrientur qui magnis & amplis poculis perpotant (ita enim reddit Theodorus illa, οἱ μεγάλαις κωθωνιζόμενοι) quàm nimirum qui paruis poculis pitiſſantes, eandem vini quantitatem hauriunt. Dicit autem omnium horum eandem eſſe cauſſam. Ideo enim tum vinum dulce, tum merum, tum cyceon ebrietatem impediunt, quia repellunt vini vapores, & prohibent ne ad ſuperficiem, & ad partes capitis ſupernas aſcendat vini calor, quo modo ebrietas gigni ſolet, calefacta nimirum capitis ſede. Porrò autem vinum dulce, vapores & calorem vini repellit, quia cùm ſit craſſum & viſcidum, vt habetur ſequenti problemate, vias obſtruit, quibus vapores aſcendũt, & cum ſit inodorum, ad aſcendendum ineptum eſt, & ideo minùs caput tentat & aggrauat. Idem Ariſt. lib. 4. Meteor. ſcripſit ſimiliter, vinũ dulce non afferre ebrietatem, quare & nomine tantùm eſſe vinũ, non autem re: & inferiùs problemate XXIX. vinum dulce non obtinere ſaporem vini, ſaporem inquam vinoſum, ſed alienũ; vnde qui dulcis vini deſiderio tenetur, non vini, ſed rei dulcis deſiderio teneri dicendus eſt. Hippocrates etiã in libro de ratione victus in acutis ſcribit, vinum dulce vinoſo minùs caput grauare, minúſq; mentem ferire, id eſt minùs deliria progignere, vt exponit Galenus: fortia ſiquidè vina, vt idem Galenus ſubiicit, vehementer calefacientia caput humoribus vaporibúſque & caliditate replent, vina autem dulcia, quo magis à vehementi caliditate abſunt, eò minùs tum caput grauant, tum mentem lædunt. Craſſa autem eſſe & nigra huiuſmodi vina dulcia ſcribit ibidem Galenus per hæc verba Latinè. *Neque enim tenue exquiſitè, neque album vidiſti aliquando vinum dulce: ſed plus minus dictis recedit, & neutrum horum habet. Dulcia autem vina maximè ſunt theracum & Scybelites, craſſa vtráque & nigra. Dulcia quoque & ea, quæ in Mæonia ſunt, Therinum & Caryinum, tanto dictis & craſſitie, & nigritie ſuperiora, quanto dulcedine inferiora. Præterea quòd hepſema, & ſiracum à Græcis (à Latinis ſapa) appellatum, ex cocto muſto conficitur, quo dulcius vino perficitur, eo & colore nigrius, & ſubſtantia craſſius apparet. Quarto autem de ſimplicium medicamentorum viribus dulcem omnem ſaporem à caliditate quæ non immoderata, & vehemens ſit, fieri demonſtrauimus; ſicuti & acrem in vehementer calefacientibus, acrimonia ſiquidem horum eſt inſeparabilis; In vſu verò vinum dulce mediocriter calfacere videtur, ſitímque facit propter tum caliditatem, tum craſſitiem. Ita ſanè & muſtum quo diutius in igni verſatur, eo tum craſſius, tum nigrius, tum dulcius euadit.* Hæc Galenus, quæ ideo à me allata ſunt, vt appareret cuiuſmodi putem dulcia fuiſſe vina, de quibus loquitur Ariſtoteles, quod valet ad eam dubitationem diluendam quam paullò poſt afferemus. Atqui ſanè & muſtum minimè inebriare diffusè habemus à Plutarcho tertio Sympoſiac. quæſtione ſeptima, vbi præter alia in dulcedinem cauſſa reiici videtur;

dulcia enim vino admixta, ebrietatem potius impedire ex Ariſtæneto Nicæo refert ibi Plutarchus. Hieronymus Mercurialis libro primo variarum lectionum capite xvii. quod ab Ariſtotele dicitur de vino dulci, accipiebat tantummodo de vino protropo, aut podromo, ſeu de paſſo, quæ ebrietatem non patiunt: vina enim dulcia apud nos eam parere videntur: verùm illud non exiſtimem eſſe neceſſarium, non enim de dulcibus vinis cuiuſmodi noſtra ſunt, ex illis quæ ex Galeno ſunt adducta, loqui Ariſtotelem apparet, nec propoſita ratio ad illa accommodari poteſt: quam rem licèt etiam confirmemus ex ea differentia quam ex Homero inter γλυκερὸν, & ἡδὺ, affert loco citato Plutarchus, quorum illud dulce, hoc ſuaue Latinè dicunt: vinum enim de quo loquitur Ariſtoteles γλυκερὸν eſt, ſeu γλυκὺ, qua voce ipſe vtitur, taléque ebrietatem haud parit, ſed potiùs impedit, cuiuſmodi ſapa eſt, & muſtum; vina autem dulcia noſtra, cuiuſmodi Genuæ habemus muſcatellum quod ex oppido Tabia aduehitur, ἡδὺς potiùs dicetur, nec de eo Ariſtotelis verba accipienda ſunt. Hæc de dulci. Merum etiam eadem ratione iuuat, quia repellit, quoniam nimirum craſſum eſt, præſertim comparatione diluti, vt habuimus problemate tertio, & ſcribitur problemate xiv. craſſitie igitur ſua obſtruens & ipſum foramina, reprimet aſcendentes vapores. An verò fortaſſe dicendum, vocem, *merum*, iungendam eſſe cum *dulci*; vt ſenſus ſit, vinum dulce & merum, nimirum dulce abſque aquæ miſcella, inter bibendum alia vina hauſtum, ebrietatem impedire, ita enim facilior & magis expeditè erit ratio. Cyceon craſſa quædam potio erat valde antiqua, eius enim mentio apud Homerum Iliados λ. & ſæpe apud Hippocratem, quam vocem cùm exponeret Erotianus, dixit eſſe potionem miſtam cum farina. Galenus autem in ſextum de morbis vulgaribus commentar. xi. textu v. ita de ea. *At hoc loco Hippocrates vtrúnque miſcuit, & cibum & potum; tale enim quiddam cyceon eſt, quemadmodum apud Homerum didiciſtis, miſcentibus quidem alia cum vino; commune verò ipſum habentibus, fortaſſe & cum polenta vinum miſcebant.* Euſtachius ad illum Homeri locum annotat cyceona conſtare cum ex aliis, tum ex vino & caſeo; & quamuis cyceon videatur fuiſſe quoddam medium inter eſculenta, & poculenta, potiùs tamen fuiſſe ſorbile quoddam ius eſculentum, vnde & Homerum dixiſſe eum bibi. Heſychius potionem eſſe dixit ex variis herbis compoſitam. Tale igitur cibi aut potionis genus ebrietatem prohibebat, ſi inter potandum fuiſſet aſſumptum, eodem modo ac dulce & merum, quia ſcilicet vinum reprimeret, ne ad ſuperficiem aſcenderet: non tamen dixerim, quia obſtrueret vias, ſicuti vinum dulce: Galenus enim loco citato, cyceona proponit tamquam laxantem, diſcutientem, & deobſtruentem, hanc enim eſſe rationem cur dolores tollat, quod ab Hippocrate ſcriptum fuerat: niſi igitur alio modo apparatus intelligatur cyceon ab Ariſtotele propoſitus, quàm propoſitus à Galeno, cum vino excepto, variè fuiſſe compoſitum ab eodem Galeno ſuperiùs habuerimus, vt alter obſtruens, alter diſcutiens præ miſcellæ varietate dici poſſit, erit quidem eadem ratio generalis & remota, quod vini calorem repellat à ſuperficie, quemadmodum facit dulce, non eadem particularis & proxima, dulce enim obſtruendo, cyceon non item: Quomodo igitur? an laxando & diſcutiendo viam præbet vini calori, & vaporibus vt per alias vias abeant? & hæc à ſuperficie repulſio eſt? Difficilior illa ratio, cur minùs inebrientur qui magnis & amplis poculis ſe proluunt, ſiquidem hic Ariſtotelis verborum ſenſus eſt, quemadmodum vertit Theodorus: niſi dicamus, quod de cyceone fuit propoſitum, cùm affatim magna vini copia ingurgitatur, quod fit cùm amplis poculis haurimus, ob copiam fieri attenuationem & laxationem viarum, vnde aditus præbeatur calori vt exeat, contra exigua quantitate aſſumptum firmari in ventriculo, indéque vapores ad caput mittere, cui ſubinde aliud ac aliud ſuccedens, ibidemque conſiſtens, vaporeſque alios attollens, ebrietatem faciliùs procreare.

XIII.

Διὰ τί τοῦ γλυκέως ἀπολαστικοῦ ὄντος. ἐὰν τις μεθύων ἤδη ἐπιπίῃ γλυκὺ; καταπέπτεται ὁ ἐνυπάρχων οἶνος, καὶ ἧττον ἐνοχλεῖ; ἢ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λεαντικόν τι ἐστὶ καὶ γλίσχρον; (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δ' αὐστηρὸν, τραχυντικὸν καὶ τὸ μὲν, δίοπτη ποιεῖ τὴν θερμοῦ τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, οὐ γὰρ αὐτὸ, τοὺς πόρους ἐμφράττων. ὅτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων ἐστὶν ἡ μέθη, εἴρηται· ἔτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄοδμος. ὁ δὲ αὐστηρὸς, ἡ ὀσμὴ δὲ πᾶσα βαρύνει κεφαλήν.

Quam ob cauſſam cùm vinum dulce aptum ſit fluitare, ſi quis temulentus dulce ſuperadmittit, hauſtum vinum concoquitur, minúſque infeſtat?

An quia vinum dulce, lene, ac lentum eſt; itaque foramina obſarcit, atque interſepit: auſterum contra, exaſperans, rigidum eſt: facilem item aſcenſum calori hoc præſtat, dulce autem obſtruſis foraminum calorem arcet, ac inhibet. Violentiam verò parte concalefacta ſupernà oriri, dictum iam eſt. Addo etiam, quòd vinum dulce inodorum, auſterum autem odorum eſt: odor autem omnis caput tentat, & ingrauat.

Hoc problemate idem penè proponit Ariſtoteles, quòd ſuperiori, licèt non iiſdem verbis, difficultate tamen præterea adducta de vini dulcis natura: nam cùm vinum dulce natura ſua aptum ſit fluitare, & in ſuperficie immorari, quomodo & ſuperbibito, vinum ante hauſtum coquitur, & minùs turbat? hoc eſt inhibetur ſeu tollitur ebrietas? cùm ex ſuperficie & ſuperiori loco facilior ſit vini latio ad caput, eiuſdemque capitis occupatio? vinum autem dulce ideo fluitat, & in ſuperficie immoratur, quoniam dulcia omnia præ natura craſſiori & pinguiori qua ſunt prædita, non poſſunt intimiùs penetrare, ſed in ſuperficie, & in partibus ſuperioribus innatant, qua conditione & qualitate vinum etiam dulce præditum eſt. Tale tamen vinum, ait Ariſtoteles, non ſolum non inebriare, quæ res ſuperiori problemate proponebatur: ſed ſi quis ebrius factus ſit, eidem remedio eſſe, ebrietatem minuens aut tollens; cauſſam autem dicit eſſe, quoniam vinum dulce, & ſi in ſuperficie, & in ſuperioribus partibus fluitare aptum ſit, eſt ſimul naturæ lenis & pinguis, vnde tegit & cooperit quod antea erat hauſtum, & meatus obſtruit, ac ebrietati vias intercludit, ſicuti ſuperiori problemate dicebatur. Vinum autem auſterum, non lenientis & obſtruentis naturæ, ſed exaſperantis eſt; vnde potiùs impedimenta tollit, ſi quæ in viis ſunt, & calori ex vino expeditiorem & faciliorem præbet aditum & aſcenſum, potiùs quàm illi impedimento ſit; dulce autem, vt dictum eſt, obſtructionis meritò contraria operatur. Porrò Theodorus, qui reddit, *facilem item aſcenſum*, non bene vt exiſtimo, reddit: videtur enim, merito particulæ; *item*, nouam proponere rationem, quæ eadem apud Ariſtotelem eſt: nec etiam, *rigidum*, vllum nominat Ariſtoteles: ita verò ſonant verba. *An quia vinum dulce lene eſt & viſcidum* (*quare obſtruit poros*) *auſterum autem exaſperat; & hoc quidem calori facilem præſtat aſcenſum, dulce autem tegit illum poros obſtruendo: dictum autem eſt ebrietatem fieri partibus ſuperioribus calefactis.* ἔτι δὲ ὁ μὲν γλυκύς. *Addo etiam quòd vinum dulce.* Alia ratio. Vinum dulce eſt inodorum, auſterum autem minimè, odorata autem omnia caput tentant, & grauant, iure igitur auſterum illa pollet facultate, quæ in dulci deſideratur.

XIV.

Διὰ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν, ἀκρατεστέρου δὲ, ἕωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκράτου; ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄκρατος, παχυμερὴς ὤν, εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους στενοὺς ὄντας, αὐτὸς μὲν οὐκ εἰσπίπτει, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, ἡ ὀσμὴ καὶ θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ ὕδατι, αὐτὸς εἰσδύεται; ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῆς δυνάμεως πολὺ τῆς τοῦ ἀκράτου, δυσπεπτότερός ἐστι· τά τε γὰρ ὑγρὰ πάντων δυσπεπτότατα, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων.

Cur à vino diluto, meracius tamen, caput poſtridie magis dolemus, quàm mero? An merum, quia craſſius eſt foramina capitis anguſta ſubire ipſum non poteſt, ſed vim ſuam, atque odorem, & calorem tantùm tranſmittit; dilutum autem illud, quoniam per aquæ admiſtionem tenuius factum eſt, facilè ipſum ſubit, ac penetrat: cùm tamen partem corpulentiæ, facultatiſq; meri non mediocrem adhuc retineat, concoctu difficilius eſt: nam & humida, omnium difficillima concoqui, & corpora longè peruicaciora, quàm facultates eorum perſiſtere nouimus.

Vinum dilutum ſed meracius illud eſt, in quo maior vini quàm aquæ copia ineſt: tale autem qui biberit, quærit Ariſtoteles cur poſtridie in aurora (intelligit nimirum vinum fuiſſe veſperi in cœna hauſtum) magis caput doleat, quàm ſi merum ex toto hauſerit. Eſt autem ſolutio ſimilis ei, quam problemate tertio attulit quia ſcilicet merum craſſius eſt, quàm dilutum, craſſioremque adeò obtinet ſubſtantiam, quæ in anguſtos capitis meatus ingredi nullo pacto poteſt: ſed in ipſos ſola ingreditur facultas, odor & caliditas: contra

quod eſt mixtum aquæ,quę ſua natura tenuior quàm ipſum eſt,ab aquæ tenuitate adiutum, vnà cum corpulentia quam habet, poros cutis ſubit, & ingreditur: habens autem cum ea corpulentia multum adhuc illius facultatis, quæ erat in mero, difficiliùs multò quàm antea concoquitur. Nam tum humida omnia, inter quæ huiuſmodi & ita dilutum vinum eſt, difficilis coctionis ſunt, tum etiam magis corpora, ſeu corpulentiæ quàm facultates quæ in ipſis reperiuntur.

X V.

Διὰ τί μᾶλλον δύνανται πίνειν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμένων, καὶ ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν; ἢ ὅτι οἱ ἔχοντες περίττωμα καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται. ὥστε ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κύφως ἔχειν, διὰ τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὑγρὸν οἰνῶδες; οἱ μὲν οὖν ἀγύμναστοι, ὑγροὶ καὶ περιττωματικοί εἰσιν οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ξηροί· ὥστ᾽ εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἡ ὑγρότης ἡ οἰνηρὰ ἀφικνεῖται. εὐθύς τε οὖν ἀντισπᾷ τῇ οὐρήσει ἡ φορὰ αὕτη. καὶ ὕστερον ἐμμένον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βάρος ποιεῖ.

Cur inexercitati magis quàm exercitati, ad vinolentiam vſque potare, & vino faciliùs ſolui poſſunt? An quoniam qui excrementa, humoreſque in ſe continent, vrinam copioſè profundunt: quod facit, vt plus bibi, & leuari faciliùs poſſit, quoniam non multum vinoſi humoris in ventre remaneat. Atqui inexercitati, humidi ſunt, excrementíſque redundant. Exercitati contra, ſicci, ſiticuloſię;, vt vini humor ſeſe totum inſinuare corporibus poſſit, ſtatim igitur hic vini impetus vrinam retractat, & poſt, humor hic in corpore inſidens, grauitatem creare nimirum poteſt.

Quærit Ariſtoteles quam ob rem illi qui minimè exercitari ſolent, poſſint abſque ebrietatis periculo, & antequam ebrietate præhendantur, maiorem vini copiam ingurgitare, quàm illi qui exercitationibus aſſueti ſunt: ac ſi ebrietatem incurrant faciliùs ea ſoluantur. Aponenſis tamen falſa antiqui interpretis tralatione deceptus, contrariam omnino ſententiam in expoſitione proponit, non exercitatos faciliùs præhendi exercitaris affirmans: illum tamen quem attulimus eſſe Ariſtotelis ſenſum, ex ſolutione ipſa patet. Solutio autem nititur hoc fundamento, quòd exercitationibus non vtentes, vias vrinæ apertiores habent, per quas omne quod bibunt profundunt, vtentes contra. Ait igitur quòd inexercitati multas humiditates & ſuperfluitates congeſtas habent exercitationis defectu: exercitatio enim illas exſiccat ac tollit: Aſſumpto igitur vino illæ diluuntur, & attenuantur, & ad vias vrinæ deducuntur, per quas eaſdem vnà cum eodem vino, cui ſunt etiam comites, & auxilium præſtant, vt ab eodem & ipſæ viciſſim adiuuantur, foras per vrinam excernuntur; ex quo fit, vt & alij potui locus ſit, & eo onere leuatum corpus, leuius deinde ſe habeat, quia ſcilicet humidum illud vinoſum intus haud remanet. Contrario modo qui exercitationibus multis vtuntur, tori ſicci ſunt, nimirum ob diſcuſſas, & euacuatas humiditates beneficio exercitationis: non igitur ad vias vrinæ in eis vini humiditas ferri poteſt: ſed potiùs per vniuerſum corpus, cui ob ſiccitatem inſinuatur, & imbibitur, ſicca enim promptè humiditatem recipiunt, & ad ſe trahunt; atque inde ad partes ſuperiores fertur: hæc igitur vini per corporis partes diffuſio & inſinuatio retrahit ipſum à viis vrinæ, per quas in illis excernitur: tale autem humidum vinoſum detentum in corpore grauitatem & ebrietatem faciliùs progignit.

X V I.

Διὰ τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ, καὶ μανικούς; ἐναντία γὰρ ἡ διάθεσις· ὁ μὲν γὰρ μᾶλλομ ἐν κινήσει· ὁ δὲ ἧττομ. ἢ ὥσπερ χαιρήμωμ εἶπε, τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται. τἀναντία οὖν ποιεῖ οὐ ταὐτά, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως ἔχοντα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει ἀλλ᾽ οὐ ταὐτά, καὶ τήκει τὸν κρύσταλλομ, καὶ πήγνυσι τοὺς ἅλας. καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς γὰρ ἐστι τὴν φύσιμ) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπιτείνει, καὶ θάττους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάττους ἐκλύει· διὸ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει ἐν ταῖς κραιπάλαις ἐκλελυμένοι γίνονται πάμπαμ· ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸμ τοὺς μὲν συνδεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκληρούς, εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγροὺς ἐκλύει· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λούωμ τὰ ἐντός, ἀπεργάζεται τοῦτο.

Cur vinum aliquos retardos, alios ſuperbos reddit, atque inſanibundos?

Contrario

Contrario enim adfectu id agitur, quandoquidem alteri magis, alteri minùs moueantur? An (vt Chæremon ait) *vinum ſe ſe pro moribus vtentium applicat.* Contraria igitur reddit, non quæ eadem ſed quæ ſunt diſſimilia: vt ignis alia exſiccat, alia humefacit, ſed non eadem: ea quidem glaciem liquefacit, ſalem indurat. Nam & vinum, vt quod ſuapte natura humidum ſit, homines tardiores incendit, reddítque mobiliores: contra mobiliores diſſoluit, atque retardat. Vnde pleróſque melancholicos penitus reſolui, labíque in crapulis nouimus. Vt enim balneum corpora perſtricta, duráque relaxat, agilioráque facit, humida verò & mobilia diſſoluit, atque infirmat: ſic vinum quaſi interna hominis diluens, ita afficere poteſt.

De vini effectibus circa hominum mores, pro varia qua hauritur menſura, pluribus agit Ariſtoteles primo problemate ſectionis trigeſimæ. Hoc autem loco duo tantùm proponit: cur vinum efficiat τετυφωμένους, & μανικούς. Non eſt autem ita facilè videre quid illis vocibus Ariſtoteles intellexerit. Theodorus duo verba tribus expreſſit; & quæ Ariſtoteles copulauit, ipſe diſiunxit, ex vino alios dicens fieri retardos, alios ſuperbos, & inſanibundos: oritur difficultas ex varia notione vocis τετυφωμένους, quæ denotat tum *ſuperbos*, *faſtuoſos*, & *inſolentes*, metaphoricè ex fumo deducta ſignificatione; tum *attonitos*, ac etiam, *ſtultos*, μανικὸς itidem quum ſignificet *delirantem*, ea mentis alienatione & furore qui à flaua bile, acri & calido humore excitatur, vt habemus in libro Galeno aſcripto, cui titulus, introductio, ſeu Medicus, quomodo etiam ſæpe Hippocrates & Galenus accipiunt; aliquando etiam ſignificat inſanum, & ea mentis alienatione detentum, quæ alioqui melancholia dicitur, quo modo accepit eam vocem Hippocrates VI. aphor. XXI. *In inſanientibus ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint inſaniæ ſolutio*: hoc enim loco Hippocrates habet maniam, quam pro vocata propriè melancholia minimè genita à bile ſumi, teſtis eſt Galenus in commentario; ſed & Demoſthenes non diſſimiliter eas voces vſurpaſſe videri poteſt, cùm eas iunxit in oratione pro corona dicens. ἀλλ' ἐγὼ μαίνομαι ϗ τετύφωμαι τῶν κατηγορῶν. Verùm de huius verbi notione alia etiam in hiſce commentariis ex M. Tullio & Platone me attuliſſe puto. Cùm hæc igitur ita ſint; illud primùm ambigo, vtrum Ariſtoteles duabus illis vocibus, eundem ſeu ſimilem potiùs affectum intelligi voluerit, ſolùm maioris & minoris ratione differentem, non enim ex vi quidem verborum prohibeatur; an contrarium: alium calidum, alium frigidum. In Theodori ſanè tralatione, & iis quæ ſtatim ſubiicit Ariſtoteles, contrarietas apparet; habemus enim in tralatione, *aliquos retardos, alios inſanibundos*, quæ manifeſtè videntur contraria, & ſubdit Ariſtoteles: *contrarius enim eſt affectus*: ita namque Græca ſonant quæ Theodorus vertit, *contrario enim affectu res agitur.* Sed Theodori tralatio vim non facit, poſſit enim eſſe ſuſpecta; & contraria dicuntur aliquando, quæ maioris & minoris ratione differunt, vt magnũ & paruum. In eâdem Theodori tralatione illud etiam moleſtum, quòd cùm ſuperbi nominentur, nec ſignificari Græcè poſſint niſi participio τετυφωμένους qua voce ſignificentur *retardi* non video. Quòd ſi eadem voce velit Theodorus ab Ariſtotele vtróſq; intelligi; Primùm quidẽ ea mihi res abſona videtur: nec huiuſmodi morem, aut apud Ariſtotelem, aut alios auctores obſeruare memini; tum verò cur iũgit ſuperbos inſanibundis, quæ duæ voces ſeparatim ponũtur ab Ariſtotele, cùm ſuperbos vna & eadem prorſus voce ſignificari faciat, qua retardos? vt hoc modo potiùs fuerint illa iungenda. Cur vinum aliquos retardos, & ſuperbos facit, aliquos inſanibũdos? ſi modò ſuperbos in ſeriẽ orationis recipimus, quod nõ facio: nam cùm duæ tantùm ſint voces quibus vtitur Ariſtoteles, atque vna denotentur inſanibundi, altera vnum tantùm etiam ſignificari exiſtimo, quos retardos dicit Theodorus. Nec verò ſuperbis hic locus eſt, vt puto, non enim vſu vini aliquos ſuperbos reddi fortaſſe bene dicatur, aut verum ſit: reddit quidem exiſtimatione de ſe ipſis plenos, & magnificè de ſe ſentientes nonnullos, ſicuti dixit Plato in Cratylo, teſte etiam Athenæo libro ſecundo; qui Plato illam vocis οἶνος Etymologiam afferebar, quòd νοῦν, id eſt, mentem noſtram impleret τῇ οἰήσει, id eſt, ſtulta de nobis ipſis exiſtimatione, faceréteque nos putare plenos eſſe mente, & intelligentia, cùm non eſſemus: quam rem habemus iterum apud eundem Platonem libro primo de legibus, nimirum quo quiſpiam plus biberit, tanto maiore & meliore ſpe eſſe, opinionémque concipere vt plus valeat, & animoſiùs de ſe ipſo ſentire: quod itidem apud eundem Athenæum cecinit Diphilus comicus hoc carmine.

Abiecti

Abiecti magnifice vt ſentiant de ſe tu ſolus efficis.

Hoc igitur facit vinum: ſuperbos autem propriè non reddit. Ariſtotelem igitur exiſtimo, duos tantùm effectus proponere, & illos inter ſe contrarios, non tamen omnino & proprie. Eſt autem vterque inſania, ſed altera cum mobilitate, & motuum frequentia, nimirum mania, hanc enim in præſentia ita accipio; altera autem cum tarditate, vel meliùs cum ſtupore, quam denotat participium τετυφωμένος. Ex his autem duobus affectibus, gignitur vnus aliquando mixtus, qui dicitur, τυφωμανία, quem ex lethargo & phrenitide eſſe compoſitum, docet Galenus in expoſitione linguarum Hippocratis, & in libro de Comate. Maniaci igitur crebrò agitantur, pluribúſque motionibus percelluntur, ſtupore autem detenti, quos & attonitos nominemus licet, immobiles permanent, quòd omnino exſoluantur, vt in problematis diſſolutione dicit Ariſtoteles; nimirum tum corpore, tum mente, cur autem ex vſu vini, vel hic vel ille contrarius ſuboriatur effectus, cauſſam eſſe dicit Ariſtoteles, temperaturam illius qui vino vtitur: nam vt dicebat Chæremon; *vinum miſcet ſeſe moribus eorum qui ipſo vtuntur.* Fuit autem Chæremon tragicus, vt apparet ex Ariſtotelis libro de Arte poetica. Dicebat autem ille, vt habemus apud Athenæum, ex vino conciliari bibentibus riſum, ſapientiam, docilitatem, & bona conſilia. Igitur pro eorum varietate qui vino vtuntur, varios gignit effectus; contrarios autem non circa eaſdem res, ſed quæ alio & alio modo ſe habent: nimirum à re quæ patitur, non à vino contrarietatem illam effectuum proficiſci inſinuat. Id autem in aliis etiam rebus ſimili modo contingere dicit Ariſtoteles: nam ignis & exſiccat & humectat, non eadem ſed alia atque alia, pro ratione materiei quæ ſubiicitur, ſicuti exemplis propoſitis oſtendit, καὶ ὁ οἶνος ὑγρὸς γὰρ ἐστι τὴν φύσιν, τοὺς μὲν βραδυτέρους. *Nam & vinum, vt quod ſuapte natura humidum ſit, homines tardiores.* Ad rem propoſitam adaptat Ariſtoteles, quæ dicta ſunt. Meliùs autem ita conuertamus. *Vinum igitur, quippe quod ſuapte naturâ humidum ſit, homines tardiores incendit,* hoc autem poſtremum verbum *incendit* Græcè eſt ἐπιτείνει, id eſt, *mobilitatem & celeritatem affert*, quemadmodum ſuperiùs problemate tertio primæ particulæ ἐπιτείνουσι τὰς νόσους. Igitur qui naturâ tardi ſunt, frigidi ac ſicci, illi à vini humiditate irrigati, & emolliti fiunt celeriores & maniaci; qui autem mobiliores & calidi naturâ, illi exſoluuntur: nimirum vlteriùs promouet hos, quàm illos vinum; ſed & hi etiam eodem modo vlteriùs procedente vino propelluntur: ita enim debilitatur eorum vis & natura, quæ motioni inſeruit, ac minùs vino poteſt reſiſtere; vt ab illius facultate promptè & penitus ſe inſinuante, exſoluantur omnino, ſtupidique & attoniti reddantur. *Mobiliores diſſoluit atque retardat*, hæc poſtrema, *atque retardat*, quæ de ſuo addidit Theodorus eliminanda puto, non enim tarditatis verbum conueniat, vbi de ſtupiditate & omnimoda diſſolutione agitur. διὸ καὶ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει. *Vnde pleróſque melancholicos natura.* Si hoc inferatur ex verbis quæ vltimo loco propoſita ſunt, vt prima facie apparet, nimirum celeres & mobiles exſolui, iam per melancholicos naturâ, neceſſe ſit intelligere aduſtos, hi enim celeres & mobiles, alij autem contrà. Meliùs autem puto vt nulla vis inferatur verbo, & per melancholicos naturâ intelligamus frigidos & ſiccos: & ſenſus optimè quadrat: ac etiam illis conuenit, quæ dicuntur problemate primo ſectionis trigeſimæ: eſt hoc nimirum exemplum non tantùm illius partis, quæ poſtremò propoſita eſt, ſed totius membri, & totius problematis, ac declarat omne propoſitum: quia enim vinum tardos & frigidos reddit mobiles & celeres, celeres autem & mobiles exſoluit omnino, hinc fit vt melancholici, qui tardi ſunt, ex vino reddantur celeres; procedente autem adhuc vino omnino diſſoluti, hóſque gradus, vt dicebam, eodem modo diſtinxit ſectione xxx. fieri ſcribens priùs μανικοὺς, tum diſſolui, & ineptire. ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸν. *Vt enim balneum.* Vinum quoddam balneum eſt, ſed internum; eſt enim humidum naturâ, vt ſuperiùs dixit; iure igitur illius exemplo, tamquam rei congeneris vtitur ad idem probandum, hoc modo: Qui habent corpus durum, ſiccum & veluti illigatum, quemadmodum melancholici, illi balnei vſu agiles, & bene mobiles redduntur; qui verò agile, bene mobile, & humidum, illi relaxantur, & diſſoluuntur. ὥσπερ λέων. *quaſi interna hominis diluens*, ſimilitudinem vini cum balneo inſinuat, hoc enim externa, illud interna proluit: legendum enim, vt nos excudendum curauimus λέων, non autem λύων, quam lectionem ſimiliter agnoſcit Theodotus & antiquus interpres, ac reponit Iuſtinianus.

XVII.

Διὰ τί ἡ κεράμβη παύει τὴν κραιπάλην; ἢ ὅτι τὸν μὲν χυλὸν γλυκὺν, καὶ ῥυπτικὸν ἔχει· διὸ καὶ κλύζουσιν αὐτῷ τὴν κοιλίαν οἱ ἰατροί· αὐτὴ δὲ ἐστι ψυχρά· σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ τὰς σφοδρὰς διαρρύοιας χρῶνται αὐτῇ οἱ ἰα-

γρὶ, ἕψοντες σφόδρα, καὶ ἀποχυλίζοντες καὶ ψύχοντες συμβαίνει δὲ τῶν κραιπαλώντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς εἰς τὴν κοιλίαν κατασπᾶν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρὰ, ἐπειδὴ ἐστὶν ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ψύχειν τὸ σῶμα· ψυχομένου δὲ ὑγρὰ λεπτὰ συμβαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι· ὥστε κατ᾽ ἀμφότερα τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ καταψυχομένου, εἰκότως ἀκραίπαλοι γίνονται· ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς, καὶ θερμός ἐστιν· ἔτι δὲ συμβαίνει τῶν ὑγρῶν κατασπωμένων καὶ ἐκκρινομένων κάτω, καὶ πνεῦμα ἐπάγεσθαι αὐτοῖς· ὥστε μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς τὴν κεφαλὴν φερόμενον, τὴν κάρον καὶ τὴν κραιπάλην ποιεῖ· κάτω δὲ ὁρμήσαντος, καὶ καταψυχομένου τοῦ σώματος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται ὁ κραιπάλης πόνος· ἔστι γὰρ ἡ κραιπάλη ζέσις τις καὶ φλεγμασία λήγουσα· λυπεῖ δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ δὲ κραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὖσι, τὸν πόνον παρέχει· καθάπερ καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παίζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι παρ᾽ αὐτοῖς δὲ γενόμενοι οἱ αὐτοὶ, κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι· ταὐτὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης, καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμβαίνει.

Quid eſt cur braſſica ſedet crapulam? An quòd ſuccum dulcem, diſcutientémque obtinet. Vnde medici eum aluo infundunt, frigida autem ipſa eſt. Argumentum, quòd ad alui vehementes deiectiones medici ea vtuntur, excocta in plenum, & ſuo caule purgata refrigeratáque. Fit igitur detentis à crapula, vt eius ſuccus humores in aluum detrahat, qui vinoſi, crudíque tenentur, & ipſa ſupra in ventriculo remanens corpus refrigeret: quo fit, vt tenues humores ad veſicam labantur. Quòd cùm humor vtrímque educatur, corpúſque refrigeretur, rectè liberari à crapula poſſint. Vinum enim humidum, atque calidum eſt. Euenit ad hæc, vt cùm humores deorſum ſe trahunt, atque excernunt, flatum etiam ſecum deducant: qui, ſi per vinum liceat, in caput ſe efferens grauitatem creat, & crapulam: ſin autem deorſum ſe vertit, corpúſque ob cauſſam prædictam refrigeratum eſt, dolor crapulæ omnis tollitur. Eſt enim crapula feruor quidam & deſinens inflammatio, quæ plus conflictat quàm temulentia, quòd mentem illa quatit, & alienat, crapula autem mente ſibi conſtante, dolorem admouet. Vt etiam qui febre vrgente ludunt potiùs, quàm dolent: iidem vbi leuati malo fuêre atque ad ſe rediêre, indolere occipiunt. Hoc enim idem in crapula quoque, & in temulentia euenire ſolitum eſt.

Braſſicæ vires aduersùs crapulam & ebrietatem multi auctores prodidêre. Theophraſtus lib. IV. de hiſtoria plãtarum ad finem, & ex ea propulſari ebrietatẽ ſcribit: quippe ex Androcydis ſententia, quòd vitis etiam viuens odorem braſſicæ fugiat. Hoc tamen Theophraſti loco aduertendum eſt, pro braſſica quæ Græcè crambe eſt, dici à Theophraſto, raphanum, ita enim antiquitùs crambe, ſeu braſſica appellabatur, ſicuti manifeſtum facit Ariſtoteles libro v. de hiſtoria animalium dicens, erucas naſci ex foliis viridibus, præſertim in raphano, quem nonnulli eramben, hoc eſt, braſſicam appellant. Ex Athenæi libro primo ad finem, id etiam apertiſſimum fit, qui locum à me citatum Theophraſti in medium adducit, & alias præterea antiquorum Poëtarum auctoritates, quibus eadem braſſicæ facultas ſub raphani nomine proponitur. Non putaui autem alienum, illius verba etſi longiuſcula ſint, Latinè huc afferre, quæ ita habent ex Dalechampij tralatione. *Vinolentos Aegyptios fuiſſe hoc oſtendit, quòd apud eos tantùm in cœnis ſtatutum eſt, ante omnem cibum braſſicam elixam comeſſe, & ad compotationes ita ſe præparare. Multi ſanè vt ab ebrietate vindicentur, præſumunt braſſicæ ſemen. Quin & in qua vite braſſica naſcitur, inde vinum exilius: quam ob rem Sybaritæ, vt inquit Thimæus, anteq. quàm potarent, braſſicarum eſu ſe muniebant.*

Alexis. *Heri bibiſti plus ſatis: nunc graue caput*
Sentis, medendum eſt huic malo ieiunio:
Deinde braſſicam tibi dabit quiſpiam
Elixam.

Hoc autem loco, vbi Latinè braſſicam habet Dalechampius, Græcè eſt, raphanum. Sequitur Athenæus.

Eubulus alicubi inquit.

Vxor mihi raphanum ſi tu afferas,
Hanc crapulam eueſtigiò diſcuſſeris
Ni fallor omnem.

Antiquos raphanum braſſicam vocaſſe monſtrat Appollodorus Caryſtius.

Raphanum ſcito vocare nos : at hoſpites
Vos braſſicam : quid intereſſe hoc fœminis
Putas? Anaxandrides.
——— *ſi lauabitis,*
Raphanúmque multum edetis,hæc mox deſinet
Vexare vos capitis grauedo : frontibus
Nubem inſidentem triſtibus diſpergite.

Nicochares. *In craſtinum raphani loco,nos balneum*
Quod crapulam ſanet tuum parabimus.

Amphis. *Nullum remedium eſt ebriis paratius,*
Quàm ſi moleſti quidpiam fortè accidat
Subitò,etenim mirum in modum illud diſſipat
Eiuſmodi nugas : raphanus vt non magis
Ad id valeat.

Braſſica hanc facultatem literis mandauit Theophraſtus, & hoc præterea, vitem etiam dum viuit, odorem braſſicæ auerſari. Hæc Athenæus. Apud Dioſcoridem ſimiliter libro ſecundo habemus,eandem à cibo ſumptam,mala quæ ex crapula fiunt diſcutere. Galenus libro ſecundo de compoſitione medi. ſecundùm locos ad capitis dolorem ex vini potu eandem braſſicæ medelam commendauit,ex affectione inuentã, atque experientia ab ipſo comprobatam. Laudat autẽ tum ſuccum, tum ipſa braſſicę folia,aqua calida irrigata,capitiq́; circumpoſita & adligata. Sed & Latini ſcriptores hãc braſſicæ facultatem nõ ſiluerunt. Caro enim in libro de re ruſtica ita de ea habet. *Si voles in conuiuio multum bibere, cœnaréque libenter, ante cœnam eſto crudam quantum voles ex aceto: Et item vbi cœnaueris comeſto alia V. folia : reddent te quaſi nihil ederis, biberíſque, bibéſque quantum voles.* Plinius libro xx. capite ix. de eâdem inquit, antecedente in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Huius igitur effectus cauſſam quærit hoc problemate Ariſtoteles, eámque reddit per illa quæ ſequuntur, ἢ ὅτι ὃ μὲ χυμὸν γλυκὺν καὶ ῥυπτικόν. *An quòd ſuccum dulcem diſcutientémque obtinet.* Cur ebrietati aut crapulæ reſiſtat braſſica, Galenus loco quem adduximus ſecundo de compoſ. medicam. eam eſſe cauſſam dicit, quòd repellat vapores ad caput aſcendentes, ex quibus fit ebrietas, & ille capitis dolor ac moleſtia, quòd refrigeret, ſaltim vnà cum roſaceo, cum quo adhiberi iubet, caliditatem quam vinum fecit & facit; quòd exſiccet eoſdem vapores: tum naturalem etiam quandam vim eiuſdem braſſicæ aduersùs vinum in medium adducit. Libro autem de remediis paratu facilibus, cùm eiuſdem braſſicæ vires ad eandem rem commendaret, ſolius exſiccationis mentionem fecit; Ariſtoteles autem hoc loco, illam eſſe cauſſam tradit, quia braſſica trahit ad ſe in ventrem, refrigerat, & per vrinas ducit, his autem ſoluitur crapula. Oſtendit igitur quomodo hos effectus præſtet, qui partim à ſucco, partim ab ipſius ſubſtantia proficiſcuntur. Primùm igitur dicit, ſuccum eſſe dulcem & abſterſorium: de hac autem abſterſoria vi meminit etiam Galenus libro ſecundo de alimentis, & vii. de ſimpl. medic. facultatibus: quemadmodum etiam Plinius libro xx. capite ix. de dulcedine autem nemo, quod ſciam. Semen equidem amarum dicit Galenus vii. de ſimplic. medic. & ipſam totam, tum idem Galenus eodem loco, tum ſecundo de alimentis: quemadmodum tertium genus propriè appellatum crambe, reliquis amarius dicit Plinius. Ariſtoteles autem de ſucci hac dulcedine meminit, vel vt eum ſepararet ab aliis partibus, in quibus vt dictum eſt, dominatur amaritudo, vel vt ab aliis abſterſoriis & deiectoriis, quæ magis amara ſunt. Hanc porrò abſterſoriam vim ex eo oſtendit Ariſtoteles quod medici faciebant; qui ad inteſtina abſtergenda, eum per cliſteres infundebant: legendum autem in Latinis, *eum*, vt nos reſtituimus non *eam*, vt omnes codices habebant, vt de ſucco non de ſubſtantia ſententia accipiatur. Mox braſſicam eſſe frigidam eodem argumenti genere oſtendit, ad alui enim fluxiones vehementes vtuntur ea medici, coquentes ipſam, & ex ea educentes ſuccum, ſeu partem illam quæ in ſuperficie reſidet, & abſterſoria eſt, & fortaſſe

non frigida, quemadmodum etiam docet Galenus de eâdem braſſica, & de lente, quot ie ipſorum vi adſtringenti ſola vti nobis conſilium eſt: quod conſequimur abiecta prima aqua, in qua illa fuerit elixata: nam in ea ſuccus, ſeu pars illa abſterſoria, quæ eſt in ſuperficie recipitur, alia adſtringenti & frigida in ſubſtantia relicta. Porrò locum ita expono. quia lego ἀποχυλίζοντες, non ἀποξυλίζοντες, quod verbum vt abſurdum, neque aptum vi aliquam obtineat ſignificationem ſententiæ conſentaneam, omnino delendum puto, licèt Theodorus qui ſenſum, vt ego exiſtimo non percepit, quomodo potuit reddiderit, *& ſuo caule purgata*: ita enim legendum in Latinis non *ſuo callo*. Nam & hoc monſtrum ibidem inoleuerat. Theodorus autem verbum deduxit, vt puto, ἀπὸ τῦ ξύλου, hoc eſt à ligno, vt ἀποξυλίζειν eſſet *detrahere lignum*, id eſt, *partem lignoſam*, quam caulem ſeu ſtipitem dixerunt: in quem errorem ſimiliter inciderat antiquus interpres, qui reddit, *extrahentes ſtipitem*, χυλίζειν autem apud Dioſcoridem & alios medicos, vt ἀποχυλίζειν, eſt ſuccum ex herbis educere & extrahere, quod licèt per expreſſionem ſæpius fieri intelligatur, non ſit tamen abſurdum, etiam hoc modo accipi, quando magis ſententiæ quadrat: ita igitur locum conuertemus. *Argumentum: quòd ad alui vehementes deiectiones medici ea vtuntur, illam plurimùm elixantes, ſuccum extrahentes, & refrigerantes*: & ſi vltimum hoc verbum, *refrigerantes*, quod de ipſa braſſica accipit Theodorus, cùm velit exhiberi refrigeratam, poſſit fortaſſe meliùs referri ad eos qui illam accipiunt, hoc ſenſu: Exhibent braſſicam vehementer elixatam, & ſucco extracto, & ita corpus refrigerant. συμβαίνει δὲ. *Fit igitur*. Ad rem propoſitam accommodat quæ dicta ſunt, & oſtendit quomodo braſſicæ tum ſuccus, tum ſubſtantia operetur in ebriis. Ait autem ſuccum braſſicæ, quippe qui ſit abſterſorius, & aliquam vim trahendi obtineat, deducere ad ſe ex capite in ventrem humiditates vinoſas, & crudas, atque ita liberari caput iis quæ ipſi negotium faceſſebant, aliò tranſlata materia: quòd ſi ex ventre per aluum extra corpus deiiciuntur, quod tamen non exprimitur hoc loco, ſed ſignificatur paullò poſt, multò magis illud contingit: & id ſanè præſtat ſuccus: ipſa autem braſſica in ventre ſuperiori ſeu ventriculo relicta, ea facultate qua poſſet corpus refrigerat: refrigerato autem corpore, ceſſantéque calore, cuius vi ad caput ferebantur vapores & humiditates, iam non ampliùs illuc impetum faciant; ſed potiùs labantur deorſum, & cùm tenues atque aqueæ ſint ad veſicam, quo huiuſmodi materia promptè, niſi impediatur, ſolet confluere; cui rei præſtat etiam auxilium ipſamet braſsica, præſertim cymata, ſeu aſparagi ipſius, quos ciendæ vrinæ facultate pollere teſtatur Dioſcorides, loco quem adduximus libro ſecundo, & Ætius libro primo. Succus igitur & braſſica hæc operantur: non apparet autem ex verbis, vtrum ſuccum à braſsicæ ſubſtantia ſeorſim exhiberi velit Ariſtoteles, an ſeparationem illam opere naturæ intus fieri. ὅτε κατ' ἀμφότερα. *quòd cùm humor vtrinque educatur.* Concludit propoſitum; meliùs autem reddamus. *Quare cùm humor*, ſeu, *cùm igitur humor*. Quod autem dicit Ariſtoteles κατ' ἀμφότερα. Theodorus vertit, *vtrinque*, nimirum per aluum, & veſicam: illinc craſsiora quæ à ſucco trahuntur, (quod paullò ante dicebamus hoc loco ſignificari ab Ariſtotele,) hinc tenuiora quæ à braſsica. Aponenſis tamen qui antiqui interpretis tralationem expoſuit, quæ habet ad verbum, *ſecundum vtraque*, intellexit pelli humorem tum virtute braſsicæ, tum ſucci, quo modo extra corpus eiici craſsiora paullò ante ab Ariſtotele ſignificari haud ſit neceſſe: huic tamen expoſitioni vt puto magis conueniret, δι' ἀμφότερα, quàm κατ' ἀμφότερα, quo verbo Ariſtoteles vtitur. ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς, καὶ θερμός ἐστι. *Vinum enim humidum atque calidum eſt*.. Explicat adhuc liquidiùs ſolutionem, propoſita vini qualitate, cui opponitur braſsica: vinum enim humidum eſt atque calidum, & iis qualitatibus in crapula nocet: braſsica autem, quod oſtendit ſuperiùs, his aduerſatur, nam humiditates è capite tollit, ac exſiccat, ac etiam refrigerat. ἔτι δὲ συμβαίνει. *Euenit ad hæc.* Alia ratio. Dum humores attrahuntur, & excernuntur per partes infernas, vnà cum ipſis etiam flatus & ſpiritus deducitur; hic autem flatus & ſpiritus eſt, qui à vino ſeu vini facultate in caput delatus grauitatem & crapulam parit: repoſui autem pro κενουμένων, ἐκκενουμένων, & pro ἔσω, ὃς, auctore Iuſtiniano, quo modo etiam legiſſe apparet Theodorum. *Qui ſi per vrinam liceat, in caput ſe efferens grauitatem creat & crapulam.* Ad verbum, & meliùs vt puto; *Qui ſolummodo à vino in caput delatus, grauitatem & crapulam facit.* ἔστι γὰρ ἡ κραιπάλη. *Eſt enim crapula.* Liquidiùs explicat, quare ob eam cauſſam crapulæ dolor ſoluatur; ait enim id meritò accidere: nam cùm nil aliud ſit crapula, quàm incendium quoddam & feruor, iure refrigerato corpore, & inducta qualitate contraria, feruor & incenſio tollitur: ait autem eſſe feruorem & incendium deſinens, vt quæ illi cum febre eſt, differentiam inſinuet, feruoriſque huius naturam oſtendat, qui huius quidam affectus eſt, & ſolutu facilis, non ſicuti febris quæ non ita facilè deſinit: φλεγμα-

σίαν autem, non *θερμασίαν* excudendum curaui, quòd ita legeret Iuſtinianus,& agnoſceret Theodorus: malui tamen, *incenſionem, & incendium* eam vocem conuertere, quàm *inflammationem*, vt fecit Theodorus, quia inflammationis nomen, medicis conſueto more, affectum magis grauem ſignificat, qui Græcis φλεγμονὴ dicitur. *λυπεῖ δὲ μᾶλλον, quæ plus conflictat.* Temulentia & crapula non idem ſunt: quo differant docet hîc Ariſtoteles. Nos ſuperiùs ad problema tertium nonnulla etiam ex Galeno adduximus. Temulentia, ait, hominem magis immutat, & de ſuo ſtatu dimouet: ita enim meliùs interpretemur ἐξίστησιν, quàm *conflictat*, vt Theodorus: (ſic tertio Ethicorum idem Ariſtoteles, καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησιν.) Crapula autem mente conſtantibus dolorē præbet. *καθάπερ οἱ καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν. vt etiam qui febre vrgentur.* Similitudine febricitantium eandem explicat differentiam: qui enim febri, eáque graui & vrgente laborant, magis ludunt, hoc eſt nugantur, & puerilia faciunt, quippe qui extra ſe poſiti ſint, quàm doleant, aut dolorem percipiant: ad ſe autem reuerſi, & morbi magnitudine leuati, dolere incipiunt. Eodem pacto in crapula contingit: ebrietas enim illi, crapula huic ſimilis eſt.

XVIII.

Διὰ τί μᾶλλον ἐμετικὸν ποιεῖ ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; ἢ ὅτι ἐμετικὰ μάλιστα ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικά, καὶ ὅσα ἀηδῆ ἐστιν. ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος κατακρατητικός· τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές. διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν, καὶ οὐκ ἀηδὲς εἶναι, κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδὲς οὐ ποιεῖ καρδιώττειν. ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτὸς, ὥστε διαρρεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴνου, ἀηδής ἐστι. ταράττει γὰρ τὴν αἴσθησιν, τῷ πλείους ἐν αὐτῇ τὰς κινήσεις ἐμποιεῖν, τήν τ' ἀπὸ τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ὕδατος. αἰσθητοὶ γὰρ ἀμφότεροι γίνονται· ὁ δὲ εὔκρατος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν ἀφανίζει, οἶνος δὲ μαλακὴν ποιεῖ αἴσθησιν. διὸ ἡδέως πίνεται. ἀηδὴς δὲ ὢν ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἐπιπολαστικός ἐστι· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστι.

Cur vinum dilutius temperatum vomitum magis quàm merum, quàm aqua prouocat? An quòd ea maximè vomitum mouent, quæ innatare ſolita, quæque inſuauia, faſtidioſáque ſunt. Vinum autem reprimendi vim obtinet: aqua tenuis, nec inſuauis eſt. Quòd igitur tenuis eſt, cito pro ſui tenuitate deſcendit: quòd non inſuauis, ſtomachum non perturbat. Vinum autem nimis dilutum, nec ita tenue eſt, vt perfluere poſſit celeriter, & faſtidioſum eſt; quod parum obtinet vini: ſenſum enim conturbat, quia plures motus in eo excitat, ſcilicet quem vinum, quémque aqua efficere poteſt: ambo enim ſentiri queunt. Quod autem fuerit modicè temperatum, id ſenſum penitus aquæ tollit, viníque mollis, delinientíſque ſenſum accommodat, ex quo ſuauiter bibi poteſt. Sed cùm vinum immodicè dilutum ita inſuaue eſt, tum innatare, redundaréque ſolet: quod autem tale eſt, vomitum id facilè ciet.

Tria ſunt quæ comparat, vinum dilutum, aqua & merum: primum autem rurſus diuidit; nam mixtio aquæ & vini duobus modis fieri poteſt, aut maiorem aquæ, quàm vini portionem admiſcendo, quod dilutius temperamentum nominat; aut à contrario, maiorem vini, quàm aquæ, de qua mixtione, quam εὔκρατον, ſeu moderatè temperatum appellat, ad finem problematis loquitur. Tria autem hæc proponens inquirit, quam ob rem ex eis magis vomitum concitet vinum maximè dilutum, quàm aut aqua ſola, aut merum. Ait autem id fieri, quoniam illa quæ vomitum concitant, id efficiunt, quia in ſuperficie innatare ſolita, & inſuauia ſunt, in ſuperficie nimirum oris ventriculi, quòd cùm inſuauitate moleſtent, via faciliori expelluntur à natura: huiuſmodi autem non eſt, nec merum nec aqua per ſe: merum enim tantum abeſt, vt in ſuperficie innatare conſueuerit, vt potiùs alia reprimat, & repellat; non ſanè ratione qualitatis, ſuperiori enim problemate dictum eſt calidum & humidum; repellentia autem propriè frigida & ſicca: ſed ratione ſubſtantiæ qua adſtringit & corroborat partem, ex quo innatationem etiam aliorum prohibet. Aqua autem & tenuis natura eſt, vt facilè permeare ad inferiora poſſit, nec in ſuperficie reſideat, & minimè inſuauis: celeriter igitur deorſum meat, hoc eſt, ad vias vrinæ, vel alui: efficit enim illa partium ſubtilitas, vt promptè ad interna & inferiora illa loca poſſit penetrare: & quoniam inſuauis non eſt ſtomacho non infert cum nauſea dolorem

& morſum, quod Ariſtoteles dicit *καρδιώττειν*: ita enim, vt alios auctores omittam, exponit verbum hoc Erotianus in Onomaſtico ſcribens. *καρδίαν veteres appellabant os ventriculi, quod etiam ſtomachum communiter appellamus. καρδιώττειν igitur, & καρδιαλγεῖν dicitur, cum nauſea & dolore ſtomachum diſcrutiari: ἤγουν καρδιογμὸς, id eſt, ſtomachi morſus. ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτός. vinum autem minus dilutum, nec ita tenue.* Quare tum aqua per ſe, tum merum haud concitarent vomitum docuit modò; eum quare moueat maximè dilutum ſequitur ad oſtendendum: quod autem antea *ὑδαρὴς* appellauit, nunc dicit *κεκραμένον λίαν*, id eſt, *valde temperatum, ſeu, multa aqua mixtum.* Tale igitur vinum non eſt ita tenue, vt citò poſſit ad interiora ſeu inferiora labi, & penetrare, quod inerat aquæ: hinc fit vt in ſuperficie innatet; & quia vini exiguum obtinet: dictum eſt enim maximam in eo aquæ portionem ineſſe, inſuauis & iniucunda potio eſt, ob varias quas ex illa mixtione gignit motiones in ſenſu: facit enim & eam quæ à vino, & eam quæ ab aqua proficiſcitur: vtræque enim ſenſibiles ſunt, & ſentiuntur, neque altera ab altera occultatur, quemadmodum contingit in ea quæ ſequitur mixtione: varietas autem illa ſaporum, & ſenſationum ventriculum conturbat. Quod verò paullò ante dictum eſt de vino admodum diluto, non habere ipſum eam tenuitatem, vt celeriter poſſet labi, & per corpora penetrare, illis minimè aduerſantur quæ dicta ſunt problemate tertio: ibi enim comparabat intemperatum, ſeu ex toto merum paullulùm diluto, atque hoc celeriùs illo penetrare in corpora dicebat: hic autem admodum dilutum aquæ non mixtæ comparat, & hanc illo penetraliorem eſſe affirmat; non enim admodum dilutum illam habet tenuitatem quam aqua per ſe: exigua igitur aqua multò vino admiſta adiuuat vt penetret, idque dicitur problemate tertio, multa autem exiguo vino, ſi comparetur cui aquæ nullum admiſtum eſt, non adiuuat, ſed ea re reddit illam huic inferiorem, & id in præſentiá dicit Ariſtoteles: hæc autem vt exiſtimo non ſunt contraria; Illud contrarium apparet quod dicit Galenus primo de ſimplic. medicam. facultatibus, à vino aquam ad penetrandum adiuuari: hoc enim videtur ſimpliciter proferri, quacúmque menſura miſtiò fiat: verùm de hac re quæ occurrebant diximus ad problema tertium ὁ δὲ εὔκρατος τὴν μετὰ τοῦ ὕδατος. *quod autem fuerit modicè temperatum.* Hæc eſt altera pars vnius ex membris ſuperioribus, quod vt dicebamus rurſus diuiditur: dilutum enim vel valde dilutum eſt, quod *ὑδαρὴς* appellauit, & *λίαν κεκραμένον*; vel modicè, in quo multò maior vini quàm aquæ copia ineſt, quod *εὔκρατον* appellat: tale igitur ea noxa caret; nam quamuis eſt mixtum aquæ, id tamen ea proportione eſt, vt aquæ ſenſus occultetur, vnde non plures ſenſationes, quæ guſtum turbant, vt in valde diluto, ſed vna ſola vini mollis & ſuauis linguæ occurrit, exigua nimirum aquæ portione ſenſu haud percepta, vnde iucundè bibitur: valde dilutum autem quum inſuaue ſit, in ſuperficie ventriculi innatat, atque ita vomitum facit. Illud idem porrò quod *εὔκρατον* dicitur, non ſolum minùs quàm valde dilutum vomitum citat, vt hoc loco affirmatur, ſed etiam quàm merum ipſum, quod ſuperiùs ab eodem Ariſtotele tertio problemate habuimus.

XIX.

Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα αἰσθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δὲ ἧττον; ἢ ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι τοὺς δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει. ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων, ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει· ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει. ὁ δὲ μεθύων, πλήρης.

Cur vinolenti aquas ſalſas, & vitioſas, meliùs quàm ſobrij ſentire poſſumus? An quoniam dura, & triſtia certiùs ab iis ſentiuntur, qui minimè cupiunt. Latent hæc enim cupientes & ſæpe fallunt. At verò qui lætè ſe habet, is non cupienti ſimilis eſt: qui autem in triſtitia eſt, cupientis hic gerit affectum. Sobrius autem ita ſe habet: vinolentus contra, ſatiatus, repletúſque eſt.

Iterat problema octauum, cuius aliam quodammodo à priori diſſolutionem affert: prior tamen vti rei proximior, ita magis idonea & efficax exiſtimari poteſt. Dicit autem ebrios ideo magis percipere ſaporem aquarum, quæ ſalſæ & vitioſæ ſunt, quàm ſobrios, quoniam res quæ ſenſui triſtes & ingratæ ſunt, meliùs ab iis percipi & ſentiri poſſunt, qui rerum earum aut illis ſimilium deſiderio non tenentur: efficit enim deſiderium, vt multa quæ alioquin triſtia & iniucunda apparerent, talia non percipiantur, vt in grauidis mulieribus,

amara quædam & fœtida appetentibus, & aliis etiam contingere videmus. Ebrij autem ſunt veluti non deſiderantes, ſobrij ſicut deſiderantes: ebrius enim eſt repletus & ſaciatus, deſiderium autem eſt rei qua caremus. *ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων. at verò qui lætè ſe habet*: locus hic in Græcis excuſis exemplaribus quæ vidi, eſt corruptus & mancus. Sententia tamen ex Theodori tralatione clara, quam paullò ante expreſſimus. Qui iucundè ſe habet, nimirum vinolentus, ſimilis eſt non cupienti; quod paullò poſt probat ad finem problematis per hæc verba; *Vinolentus enim repletus eſt*: at deſiderium ob defectum contingit vt ſuperiùs dixit: Ita fit vt ſedatè & abſque cupidine,& ardore degat: ſobrius autem deſideranti eſt ſimilis: ſobrij igitur partes ſeu loca ad quæ guſtus pertinet; tamquam vacua, & præ auiditate, raptim ac fermè abſque ſenſatione trahentia, triſtes & ingratos ſapores non percipiũt. In codice Iuſtiniani pro *ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι*, reponitur, *ὁμοίως*, quomodo ſanè legi debet: plura tamen neceſſariò addenda eſſe, ex ſententia ipſa, & ex tralatione Theodori patet. Cùm hos commentarios abſoluiſſem incidi in Græco-lat. Ariſtotelis editionem, quæ à doctiſſimo Caſaubono prodiit, in qua adnotatur Theodorum ita legiſſe. *ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων τῷ μὴ ἐπιθυμοῦντι ὁμοίως διάκειται· ὁ δὲ ἀηδῶς διακείμενος, τῷ ἐπιθυμοῦντι ὁμοίως ἔχει.* Quæ omnino Theodori tralationi reſpondent.

XX.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι· καὶ ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποιοῦνται αὐτό τινες. ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; ὥσπερ οὖν ὅταν ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν δύο φαίνεται, οὕτω καὶ τοῖς μεθύουσιν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐὰν μὴ ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν· ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἡ ὄψις· ὥστε οὐ δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόρρωθεν ἔτι μᾶλλον· ἔτι γὰρ ἧττον κρατεῖ ἀποτεινομένης τῆς ὄψεως καὶ πλεῖον τὸ διάστημα ἐπὶ τὰ ἄκρα ποιεῖ ἡ ἐγγὺς αὐτῇ κίνησις· ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὁμαλῶς ἄνω καὶ κάτω ἧττον, κρατήσει τοῦ πόρρω· πάντα δὲ ἀποτεινόμενα, κύκλῳ φέρεται· οἷον οἰστοί, καὶ τὰ καταρτώμενα· καὶ ἡ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταὐτὸ πάσχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόρρω ἐφέρετο. διαφέρει δὲ οὐδὲν τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον· ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ πρὸς τὸ φαίνεσθαι.

Cur penitus vinolentis res omnes circunferri videntur, & cùm iam amplius vinum attingit, nequeunt, quæ procul poſita ſunt enumerare? quocirca nonnulli hinc vinolentiæ indicium trahunt. An quia conſpectus frequenter à vini calore commouetur. Quemadmodum igitur, ſi ſub oculo preſſeris, rem obiectam geminari videbis: ſic etiam vinolentis accidere illud poteſt. Nihil enim intereſt, vtrum ſuppreſſeris, an aſpectum commoueris, nec vtrum extrinſecus, an intrinſecus: idem enim obuenire vel accidere, vtráque ratione conſpectui poteſt. Itáque res obiecta minimè conſtare videbitur, atque etiam magis quæ procul abeſt: nam eò obtinebitur minùs, quò ſe longiùs aſpectus deducat. Propinquitas etiam illa mouendi, ampliùs ad extremum abſoluere interuallum poteſt. Item ſi æquabili cum vehementia ſurſum deorsúmque aſpectus ſe agitet, res minùs aſſequatur remotas neceſſe eſt. Deducta autem circunferri omnia ſolent, velut ſagittæ, & quæ appenſa demittimus. Igitur viſus quoque ſuam ob imbecillitatem, quaſi procul deferatur, idem hoc patitur: nihil autem intereſt, viſum, an rem viſui obiectam commoueas.

Iterat problema nonum, cuius ſolutionem affert eiſdem innixam rationibus, quibus eo loco vſus eſt, breuiùs tamen, & pauculis quibuſdam immutatis. *ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης. & cùm iam amplius vinum attingit.* Vox *μᾶλλον* ſeu amplius in nono problemate non fuit poſita: & pro *ἀριθμεῖν*, ibidem legitur *ἀθρεῖν*, quo tamen loco, *ἀριθμεῖν* itidem legiſſe antiquum interpretem, ex illius tralatione apparet. *ἢ ὅτι κινεῖται. an quia conſpectus frequenter.* Diſſolutio eadem quæ problemate nono. *ὥσπερ οὖν ὅταν ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν. quemadmodum igitur ſi ſub oculo preſſeris.* Diſſolutionem à ſimili declarat; quam rem in IX. problemate non habuimus. Quemadmodum igitur, ait Ariſtoteles, ſi quiſpiam ſub oculo premat, res geminaræ videntur, & quod vnum eſt duo apparent, quia nimirum

transmo

tranſmouetur oculus, ſeu pars oculi, per quam viſio fit, ita contingit in ebriis; nam ob vini calorem, oculus aut viſio in eis eodem modo mouetur, ac in ſobrio, cùm ita oculus premitur. De hac oculi ſuppreſſione per quam efficitur vt res geminatæ appareant, ſuauiſſima etiam habemus Lucretij carmina libro IV. de Rerum natura, quæ ita leguntur:

> *At ſi fortè oculo manus vni ſubdita ſubter*
> *Preſſit eum: quodam ſenſu fit, vti videantur*
> *Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,*
> *Bina lucernarum florentia lumina flammis,*
> *Binàque per totas ædeis geminare ſuppellex:*
> *Et duplices hominum facies, & corpora bina.*

Galenus libro primo de ſympt. cauſſis capite II. hunc eundem effectum quo res geminatæ apparet in medium attulit, cùm de humoris cryſtallini morbis pertractaret, inter quos transferri & à propria ſede dimoueri, inſtrumentalis morbus eidem eſt, atque hunc effectum parit de quo loquimur in præſentia, ſi modò dimotio fiat ſurſum vel deorſum, quemadmodum ipſe ait his verbis. *Porrò ſi ad alterum angulum, vel maiorem vel minorem conuertatur, haud ita notatu digna noxa ſuccedet: ſi verò vel ad ſuperiora, vel ad inferiora declinet, tum quicquid cernitur, id duplum eſſe videtur.* Copioſiùs autem de eâdem re idem Galenus locutus eſt libro x. de vſu partium capite XII. ratione adducta, cur ſi in latus alterutrum diſtrahatur pupilla, effectus ille minimè contingat, ſurſum aut deorſum retracta contingat. Sed & Ariſtoteles ipſe eandem ſimiliter rationem affert ſectione XXXI. problemate XVII. quo huius accidentis cauſſam inquirit. Quare autem ob viſus diſtractionem res geminatæ appareant, habemus rurſus ab Ariſtotele propoſitum problema ſectione XXXI. eſtque illius ſectionis vndecimum: ſed & eâdem de re Vitellionem etiam videre licet. *οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἐὰν μὴ ὑποβῇ κινῇ δὲ τὴν ὄψιν. nihil enim intereſt, vtrum ſuppreſſeris an aſpectum commoueris.* Similitudinem aptè fuiſſe allatam oſtendit: Quamquam enim in ebrio illa viſionis, aut videndi inſtrumenti preſſio non fiat, idem tamen ſubſequitur effectus, quia eadem ſimiliter exoritur cauſſa, nimirum viſionis commotio: qui enim oculum ſupprimit, viſionem commouet; & in ebrio à vino commouetur viſio; non igitur ratione cauſſæ proximæ differunt. Ita videtur accipere Theodorus, vt quidem conuertit: verùm vt proferam quod ſentio, Græcis verbis mihi aliquam videtur inferre vim, quæ ita ſonant, *nihil enim differt, ſiquidem ſupprimamus, moueamus autem viſionem*; vnde licet etiam fortaſſe dicere reddi ab Ariſtotele rationem exempli & ſimilitudinis; nimirum ideo in ſuppreſſione oculi geminatas res videri, quia in ea commouetur viſio, quod fieri in ebrio docuerat; ſicuti igitur in illa res apparent geminatæ, ita etiam in ebrio. Suſpicio etiam incidit fortaſſe legendum. *ἐὰν μὴ ὑποβῇ κινῇ δέ.* hoc eſt, *nihil enim intereſt*, ſi non ſupprimas, moueas tamen, nimirum, nihil intereſt, etiamſi non ſuppreſſeris, dummodo commoueas, quod fit in ebrio. Iuſtinianus illud μὴ tranſponit *poſt ὑποβῇ· οὐδὲ ἂν ἔξωθεν, ἢ ἔσωθεν. nec vtrum extrinſecus an intrinſecus.* Eandem ſimilitudinem confirmat: nam vtroquè modo commouetur viſio: hac re ſolùm differunt, quòd ibi principium eſt extrinſecus à manu vel alia re, hìc intrinſecus à vini calore: idem tamen ſubſequitur effectus, quia vtrouis modo idem patitur viſio; & res obiecta non videtur quieſcere, ſed moueri. *καὶ τὰ πόρρωθεν μᾶλλον. atque etiam magis quæ procul abeſt.* Ariſtoteles in huius accidentis cauſſa explicanda, eodem modo progreditur, eundémque ſeruat tenorem, quem ſuperiùs in problemate IX: nam & ibi poſtquàm communem rationem adduxerat, eam magis particulariter ad illa quæ longiùs poſita ſunt his verbis applicuit, *ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον &c. καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν.* Oſtendit autem ideo minùs videri remotiora, quoniam magis porrecta & extenſa viſione, res obiecta minùs ab ea comprehenditur & obtinetur, viſio autem per illam comprehenſionem fit. *καὶ πλεῖον τὸ διάστημα ἐπὶ τοῦ ἄκρου. Propinquitas etiam illa mouendi ampliùs ad extremum abſoluere interuallum poteſt.* Horum verborum, quæ ſatis obſcurè, vt mihi videtur, trãſtulit Theodorus, hic ſenſus eſt: motio illa quæ in oculo ſeu viſione contingit, cùm proxima eſt rei viſæ, perficit & abſoluit ſpatium & interuallum illud magis ad extremum, id eſt magis perfectè: nam longinquitatem itineris debilitatus oculus haud ferre poteſt. Poſita autem ſunt illa *ἡ ἐγγὺς αὐτὴ κίνησις, ſeu motio prope*, quod Theodorus vertit, *propinquitas mouendi*, pro eo quod eſt, viſio quæ fit circa rem prope exiſtentem. *ἐὰν δὲ σφόδρα κινῇ. item ſi æquabili cum vehementia ſurſum deorſumq; aſpectus ſe agitet.* Hæc ad verbum conuerſa, ſententiam fortaſſe magis explicant in hunc modum. *Si autem vehementer moueatur, & æquabiliter ſurſum &*

deorſum. Rem autem magis ſubinde declarat, alia & alia addita conditione. Primùm gene-ratim edocuit, quare ebriis omnia videantur moueri, tum conditione ſumpta ex re obie-cta, quare circa magis remota id magis patiantur: nunc verò alia propoſita conditione ex oculo ipſo, idem oſtendit: ſi enim oculus vehementer moueatur, & æquabiliter ſurſum ac deorſum (id *æquabili vehementia* tranſtulit Theodorus) minùs obtinere poterit, quod longinquè erit poſitum motione ſcilicet impediente, quæ etiam hîc magis efficit ſi ſurſum & deorſum æquabiliter fiat, quàm ſi aut ſurſum aut deorſum non æquabiliter, ſed solùm ad alteram aut ad alteram partem: variatio enim hæc perturbationem & confuſionem pa-tit: minùs igitur ob hanc cauſſam rem oculus cernet: hoc enim eſt rem obtinere, eique dominari. πάντα δὲ ἀποτεινόμενα κύκλῳ φέρεται. *deducta autem circumferri omnia ſolent velut ſa-gitta.* Nunc propriè probare aggreditur, quare non ſolùm moueri, ſed moueri circulo, ebriis res videantur. Eſt autem ſumptum argumentum ex iis quæ paullò ante adducta ſunt, quod magis remota & longiùs porrecta minùs videantur, minùs enim obtinentur. Ait igi-tur quòd huiuſmodi res quæ longiùs porriguntur, vt ſagittæ, & miſſilia omnia quæ alicu-bi appenſa longiùs dimittuntur, illa circulo mouentur, nimirum ob debilitatem: alioquin enim rectà progrederentur: Vnde in iaculorum emiſſione videmus, quæ cũ magno impetu per aëra iaciuntur, cùm impetu deſtituta qui ea iecit, deorſum labuntur & propè terrã ſunt, circulo agitari. In viſione etiam idem contingit, viſioque ſimiliter idem patitur: extenditur enim & longè porrigitur etiam illa: dixit enim paullò ante, ἀποτεινομένης τῆς ὄψεως, iure igitur circulo mouetur, quippe quæ à vini copia debilitata admodum ſit. Si autem longiùs poſita obtinere minimè poteſt, nec illa comprehendere; numerare ſanè nec poterit, quod in pro-blematis ſecunda parte erat propoſitum. διαφέρει δ' οὐδὲν τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. *nihil autem intereſt, viſum an rem viſui obiectam commoueas.* Problemate IX. eadem ſententia, ſed verbis paulìſper immutatis propoſita eſt: ibique à nobis explicata.

XXI.

Διὰ τί ὅταν ἀθρόως πίνωσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνεσθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλείονος; ἢ ὅτι τοῦ μὲν πολλοῦ καὶ ἀθρόου, οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν, ἔρχεται τόπον ἀπαθές; οὗτος δὲ ὑγροῦ τόπος ἀπέπτου ἡ κύστις· τοῦ δὲ ὀλίγου κρατεῖ, καὶ πέττει. ὥστε μένον, ὑγραίνει.

Quam ob cauſſam, quod vniuerſum raptímque bibitur, ventrem id mi-nùs humectat, cùm tamen ab humore copioſiore plus humectari conue-niat? An quòd humorem multum, ac vniuerſum, venter ſuperare, non po-teſt, ſed locum adire ſuum indomitum patitur. Locus autem crudi humoris, veſica eſt, exiguum verò facilè vincit & concoquit: ex quo moram hîc diu-tius trahens, ventrem porrò humificare poteſt.

Comparat potionem multam vniuerſim & raptim bibitam ſeu potiùs ingurgitatam, exiguæ pedetentim & lentè ingeſtæ, & quærit cur illa minùs, hæc magis ventrem hume-ctet, cùm à maiori illum plùs humectari par ſit. Soluit autem ideo fieri dicens, quia quo-ties affatim ingeritur humor aliquis, ille à natura detineri & concoqui non poteſt: coctio enim pedetentim fit, nimia autem copia affatim ingeſta obruit naturam, quæ ab eo mune-re abducit ſe: vnde humor ille crudus remanet, & crudus fertur ad veſicam, qui proprius ipſius locus eſt; illuc autem eo delato, eodémque alui priuatæ, ſiccæ remanent; Quod ve-rò potionis exiguum eſt, illud vincitur, ſuperatur, & coquitur à natura, quare per veſi-cam non ita excernitur, ſed intus in ventre remanens, & abſorpta eum humectat. Id porrò exemplo etiam pluuiæ poſſit facilè oſtendi, quæ ſi placidè, lentè, & ſenſim, minutíſque ſtillis labatur, penitus terram irrigat, ſi verò præceps, & confertim, diffluit penè tota nec à terræ ſinu abſorbetur, aut retinetur. Siccos autem remanere ventres ex humoris delatione ad veſicam, ex illo etiam Hippocratis aphor. eſt conſpicuum, qui quarto libro legitur his verbis: *Mictio noctu plurima contingens paruam ſignificat deiectionem.*

XXII.

Διὰ τί μᾶλλον κεκραιπαλῶσιν οἱ εὔκρατον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρατον. ἢ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κεκραμμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ ἐστὶ δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον μὲν, ἀλλ' εὐέξοδον. ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμοῦσιν.

ἔτι δὲ συμπέττει τὰ λοιπά· ταὐτὸ δ᾽ ἐστὶ πρόβλημα.

Cur magis crapulam ſentiunt qui dilutum bibunt, quàm qui merum? An propter tenuitatem ſuam in plures locos dilutum penetrat (quod in veſtibus contingit) difficiliúſque educi poteſt? Aqua quidem, partibus conſtat tenuibus, ſed quæ facilè queat educi. An quia meri minùs bibitur, (tantùm enim non poteſt) faciliùs euomitur. Præterea merum vt reliqua, ſic ſe ipſum concoquit.

Tertium iterat problema, cuius duas eaſdem affert ſolutiones, pauculis quibuſdam, quæ nihil ſenſum euariant immutatis. Ob quam rem fortaſſe deſideratur in nonnullis codicibus. Nobis tamen tum proponendum eſſe, tum pauca quædam ad illud afferenda viſa ſunt. Ex eo autem inprimis apparere poteſt, quam miſtionis rationem aut modum in tertio problemate Ariſtoteles intellexerit, cùm ὑδαρῆ dicat hoc loco, quod inibi dixit ἀκρατέστερον: quid verò ὑδαρὴς ſit, patuit problemate xix. *καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις, quemadmodum in veſtimentis*. Hanc ſimilitudinem in tertio problemate non habuimus. Vult autem modicè dilutum vinum veſtes magis penetrare, quàm ex toto merum, idque fieri ob partium ipſius tenuitatem, de qua tenuitate diximus ad tertium problema. *καὶ ἔστι δυσεξαγωγότερος. & eſt ad educendum difficilius*. Difficiliùs educitur, quia ad intimiora & magis remota penetrauit, ab illis enim quæ longiùs receſſerunt, difficilior eductio eſt: Aqua autem facilè educitur, vnde nec vomitum facit, ſicuti ſuperiùs problemate xix. dictum eſt, non ita vinum modicè dilutum. *ἢ διότι ἔλαττον. An quoniam minus*. Altera ſolutio, quæ eadem prorſus cum ſecunda problematis tertij, quam ibi declarauimus; quæ autem adduntur, *ταὐτὸ δ᾽ ἐστὶ πρόβλημα. eſt autem eadem quæſtio*; ſi Ariſtotelis verba ſunt, innuunt problema tertium, quod cùm propoſuerit de vino quod ἀκρατέστερον appellauit, ait idem eſſe huic, in quo eadem res ſub ὑδαρὴς nomine proponitur. Exiſtimo tamen hæc ad oram libri ab aliquo qui meminerat idem problema antea fuiſſe propoſitum, adſcripta, & deinde librariorum inſcitiâ in textum irrepſiſſe.

XXIII.

Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνήσκουσιν, ἐάν τις προεξικμασμένος πολὺ πίῃ: καὶ μὴ προεξικμασμένοι δὲ πολλοὶ τῶν φιλοποτῶν, ἀθρόον πολὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; δοκεῖ γὰρ ὅ, τε οἶνος τῶν θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν. τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, κατάψυξις· ἢ ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ κωνείου, σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἰκείου· ἀλλὰ τρόπον ἕτερον; τὸ μὲν γὰρ τῇ ψυχρότητι πήγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμόν. ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὑτοῦ μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα· ὥσπερ καὶ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου, τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω καὶ ἡ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ.

Quam ob rem qui ante extenuatus, merum inde multum hauſerit, morte occumbat: & plerique verò bibaces, cùm ſe nihil extenuarint, multo tamen, vniuerſoque meri hauſtu ſicci efficiuntur? Quærendum enim hoc eſt, quandoquidem vinum calidum ſuapte naturâ eſt, & vt vita calore contineri apparet, ſic mors refrigeratione accidere. An, vt ex cicuta, ſic ex mero intereundum eſt, videlicet dum proprius calor paulatim extinguitur, modo tamen diuerſo. Cicuta enim calorem frigiditate ſua extinguit, humorémque indurat: vinum autem ſua caliditate calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio, aut Sole exiguus ignis extinguitur, ſic intimus corporis calor à vini calore, ſi nimius eſt, ſuperatur, atque extinguitur.

Duo proponit, vini prauum vſum ſpectantia: quorum alterum ad extenuatos homines pertinet, quos ſi deinde copioſo meri potu vtantur, ex eo mori ait: alterum ad eos bibones, qui extenuati nondum ſunt, quos ex copioſo mero affatim ingurgitato non mori, ſed marceſcere, & exſiccari dicit. Cauſſam autem horum effectuum perquirens, dignam eſſe inquit conſiderątione rem; cùm & vinum ſuapte naturâ calidum ſit, & vita calore ſimiliter contineatur, mors autem frigore. Quomodo igitur non potiùs à re frigefaciente, quàm à calefaciente mors oriatur? ſoluit autem quæſtionem, & dubitationi ſatisfacit: mors enim

contingit

contingit in iis qui antea extenuati, merum nimia copia ingurgitant, non ſecus ac in iis qui cicutam, vel ipſius ſuccum hauriunt: quia nimirum in præextenuatis, calor natiuus qui exiguus eſt, ob nimij vini vſum extinguitur, quamuis alia & alia ratione in vino & cicuta fiat. Nam cicuta ſua extrema frigiditate extinguit tum humorem, tum calorem innatum; quòd nimirum illa denſet, concretionem, & congelationem in eis efficiat, nec ſinat per corpus moueri, & diffundi, quæ res vitæ tuendæ neceſſaria eſt: loquitur autem de humore coniunctum vnà cum calore, quia nullus humor ſine calore eſt, ſicuti ſcribitur quinto de generatione animalium capite tertio: extinguitur igitur calor, induratur (vt vertit Theodorus) atque exſiccatur humor, ac inde ex cicuta mors. Vinum autem non frigiditate, ſed nimia caliditate, cùm multa copia aſſumitur, tabefacit & abſumit calidũ innatum, quippe illo validius: à maiori autem caliditate minorem abſumi, habemus apud eundem Ariſtotelem, tum in hiſce problematis alibi, tum aliis locis: hîc autem oſtenditur exemplo ignis & Solis. Porrò ſolutio hæc propiùs quidem & proximiùs primam problematis partem videtur attingere, compræhendit tamen etiam alteram: eoſdem enim effectus in illis parit vinum; quos in his, licèt non adeò validè, quia præextenuati non ſunt; imminuit enim calorem natiuum, & humidum exſiccat, non ſecus ac cicutæ vſu fieri dixit, quamquam diuerſa ratione, vt explicuit; cicutæ enim ſimilitudinem ad hanc etiam ſoluendam partem, quando initio propoſita eſt, trahere debemus. Vinum igitur etſi calefaciat, extinguendo tamen calorem natiuum, refrigerationem inducit, quæ mors eſt, atque ita dubitationi eſt ſatisfactum.

X X I V.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες δριδάκρυοι μᾶλλον; ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι.

Cur vinolenti ſunt ad lacrymandum propenſiores? An affectuum huiuſcemodi omnium eadem cauſſa eſt, quam repreſſio, quæ ſcilicet agitur per ſumma, afferre poteſt: vinolentiam enim locis conſiſtere capitis certum eſt.

Hæc pars eſt admodum corrupta, & confuſa, tum in Græcis, tum in Latinis codicibus, quos ego vidi; nam quam hîc Theodorus proponit tralationem verbòrum, quę ſolutionem problematis continent, illa nullo modo exprimunt Græca Ariſtotelis verba, quæ in excuſis leguntur, atque ita ſonãt. ***An quia calidi humidique fiunt? debiles igitur ſunt: itaque facilè ex paruis mouentur*** Poſt quæ abſoluta problematis ſolutione, in Græcis alterum problema proponitur, quòd iiſdem verbis omnino legitur, quibus propoſita eſt ſecunda pars problematis duodecimi, pro cuius ſolutione in iiſdem Græcis eademmet afferuntur quæ problemate XII. allata ſunt; in Latinis autem iſthæc eadem verba problematis X I I. ſubiiciuntur hîc ſtatim pro ſolutione præſentis, quemadmodum in problemate propoſuimus, omiſſis illis quæ in Græcis codicibus extant, quæque paullò ante Latina feci & propoſui, ex duobus igitur problematis vnum facit Theodorus, & pro ſolutione illa affert ſicuti dixi, quæ problemate XII. propoſita ſunt. Nos verò Theodorum hoc loco dimittentes, Græcúmque codicem ſecuti, quem ſimiliter ſequitur antiquus interpres, & Aponenſis, illius verba exponemus. Ait igitur Ariſtoteles, ebrios ad lacrymandum eſſe propenſiores, quoniam ſunt calidi & humidi, nimirum ex caliditate & humiditate vini: tale enim dictum eſt antea problemate X V I I. ſuperiori tamen problemate ab eo extenuationem & exſiccationem fieri dixit. Ad hanc autem difficultatem quamquam puto me aliqua tetigiſſe problemate primo, non omiſerim tamen quod hoc loco ſuccurrit. Primùm non eſſe vinum omne vnius generis, ſed aliud alio generoſius & validius, ac ſiccius: tum vinum conſiderari, quod etiam notat Aponenſis, & ſicuti nutrimentum, & ſicut medicamentum; ſicut nutrimentum humidum eſt, huiuſmodi enim eſt quodcúmque nutrit; vt medicamentum autem exſiccat quod eſt generoſum. Præterea non eodem modo ex vini vſu afficiuntur ſingulæ corporis partes, ſed ex eo cùm videantur humiditates augeri, morbíque humidi exiſtant vt alibi diximus, ſolidæ tamen partes magis exſiccantur, & inde fit macies aut tabes, ſicuti in ſuperiori problemate dictum eſt. Vinum igitur & humectat & exſiccat: quæ fuit etiam ſententia Haly primo libro ſuæ practicæ capite octauo, vbi cùm de vini vſu loqueretur, de eo primùm dixit. ***Mitigat melancholiam calefactione & humectatione ſua.*** Tum verò paullò poſt noxam proponens, ***nec oportet aſſuefacere ebrietati, corrumpit enim mẽtem, adducit hecticam, ſanguinis ſcreatum***, &c.

Quin & nonnulli ex ipſiſmet macilentis & tabidis, vtrúnque patiūtur, ſiccitatem & humectarionem, qua iidem nonnullis in partibus diffluunt, quámque non poſſunt retinere, ſicuti eiſdem ebriis contingit, cùm enim ſint imbecilles; (quippe humiditas debilitatem patit, robur autem & retentricis validitas ſiccitate conſiſtit) humiditates quæ lacrymæ ſunt, promptæ fluunt, diſſolutæ enim & laxatæ partes; vnde lacrymæ emittuntur, illas haud continent, ſed leui quacúmque de cauſſa motæ facilè elabuntur.

XXV.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν οὐ γίνεται ὕπνος; ἢ ὅτι δεῖ πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμήν; αὕτη γὰρ, εὔπεπτος ἂν ᾖ· μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος· διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία, καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· τοῖς δὲ μελαγχολικοῖς, καὶ τὰς μεγάλας πυρείας, ἀγρυπνίας· τοῖς μὲν, ὅτι κατέψυκται τούτων· τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον· φανερὸν οὖν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καθ' ἑκάτερον τῶν παθῶν.

Cur vinolentis ſomnus oriri nequeat? An quòd ad ſomnum creandum calidum adeſſe humorem opus eſt: hic enim concoqui expedirè poteſt. Qui ſi deeſt, exiguúſque humor aut concoctu difficilis ineſt, ſomnus non oritur? qua de cauſſa poſt cibum, ac porum ſomnolentiſſimi fieri ob calorem ſolemus. Melancholicos verò, & vehementer æſtuantes inſomnia tenent: alteros, quia refrigeratus humor penitus eſt, alteros quia nullus aut minimus extat. Ergo tationem vtriuſq; affectus inde eſſe petendam palam eſt.

Dixi ad initium expoſitionis problematis ſuperioris, problemata nonnulla hoc loco eſſe confuſa & corrupta; quod vel nimiùm hîc etiam pateat, tum Græcum tum Latinum codicem conſideranti. Ego verò ea de re non addam plura: hoc ſolùm, me qua ex Latinis, qua ex Græcis diſtinxiſſe & emẽdaſſe vt potui melius. Ea igitur omiſi hoc loco quæ ſcripta in Græcis abundabant, repetita ex problem. XII. vt paullò ſuperiùs dixi: quæ verò in eiſdem Græcis deſiderabatur propoſitio huiuſce problematis, illã ego verbum ex verbo reddẽs ex antiquo interprete vt potui tranſtuli, quod & dico, nec mea pro Ariſtotelicis obtrudo. Quærit igitur in præſentia Ariſtoteles, cur ebriis oriri non poſſit ſomnos: quam ſententiam de valde ebriis accipiendam eſſe, ſcribit Aponenſis ad hunc locum: ebrios enim moderatè, aut ſemiebrios, in ſomnum promptè incidere quotidie videmus, quam dubitationem aliis etiam argumentis confirmare licet; ſunt enim qui poſt merum epotum non ſolùm dormiunt: verùm ſomni beneficio, ebrietatis noxa liberantur. Ariſtoteles libro de ſomno & vigilia à vino dixit ſomnum procreari quia euaporat. Galenus coment. ſecundo in primum prorrh. in textu XXIX. ex liberaliore vini potu ſoporem naſci dicit, eundémque paullò poſt eodem textu caron appellari poſſe concedit: & libro II. de motu muſculorum cap. III. ebrios dormientes memorat, atque ſtertorem, & oris hiatum, & ſupinum ſitum præterea in medium affert. Auicennas etiam libro tertio fen prima tract. IV. vbi de cauſſis ſomni agit, ita ſcribit. *Et quandóque etiam accidit propter cauſſam humectantem inſtrumenta, & perturbantem ſubſtantiam ſpiritus, & oppilantem viam eius, & laxantem ſubſtantiam neruorum & lacertorum, & mollificatio quam ſequitur oppilatio & coopermentum, quæ prohibent ſpiritum penetrare, quoniam ſpiritus ipſius ſubſtantia iam eſt ingroſſata & perturbata, & quoniam inſtrumenta eius iam ſunt corrupta propter humiditatem, & laſſitatem eorum ſimul, & iſte eſt ſomnus ebrietatis*. Apud Stobæum capite LXXXVIII. hæc itidem habemus. *τοῖς μεθύουσιν ὕπνοι μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι, καὶ πνιγώδεις*. hoc eſt, *Ebrioſis graues fiunt ſomni, profundi, & ſuffocantes*. Appareat igitur à vino & ebrietate haud impediri ſomnum, ſed potiùs conciliari. Dicendum, primùm ab Ariſtotele non de vino ſimpliciter hoc loco, verùm de ebrietate verba fieri: illa autem non idem ſunt: tum ſomnum dupliciter poſſe ſumi, vel morboſum vel non morboſum; de non morboſo verba facit in præſentia Ariſtoteles: de morboſo autem Stobæus, talem enim ex vini immoderato vſu induci affirmat, quod non negat Ariſtoteles. Hæc ad Stobæum, & ad loca de vino, ſi quæ etiam alia ſunt. Vbi verò nominatim proponitur ebrietas, dicimus vel de moderatè ebriis cum Aponenſi accipiendam eſſe ſententiam, vel propoſitionem Ariſtotelis non eſſe vniuerſaliter intelligendam: ſed indefinitè ſicuti proponitur: eſt enim vbi vinum facit ſomnum, eſt vbi non facit; ratione enim rei ſubiectæ & quæ patitur, diuerſos eſſe qui ab eo contingunt effectus, habuimus etiam antea cùm

dixit

dixit Ariſtoteles, pro motibus vtentium ſe ſe vinum applicare: pro qua re vide etiam quæ ex Plutarchi III. ſympoſ. attulimus ad problema ſecundum. Vbi igitur modicè humectat ſomnum facit, quod etiam dixit Galenus ſecundo de locis affectis ad finem, & primo de ſymptom. cauſſis capite vltimo; vbi nimiùm exſiccat, vigilias, vt eodem loco primi de ſymptom. cauſſis & alibi. Neque ab hac ſententia Ariſtotelis ſolutio diſcrepat, qui in temulentis vigiliarum cauſſam oſtendit eſſe humidi caloris defectum. At igitur ad ſomnum conciliandum corpori opus eſſe calida humiditate, hæc enim ad concoquendum facilis eſt: fit verò ſomnus vt idem docuit Ariſtoteles libro de ſomno & vigilia, in quo ſubtiliùs totam hanc materiam pertractauit ex euaporatione quę ab alimento fit, dum ipſum concoquitur, vt ibi habetur cap. III. huiuſcemodi enim euaporatio primùm ad caput tum è capite ad pectus delata occupat & cohibet calidum innatum, huius autem cohibitio ſegniciei ſenſibus cauſſa eſt vt docet Alexander Aphrodiſienſis libro primo quæſtionum naturalium cap. XX. talis igitur humiditas ſi extet in corpore, facilè conciliatur ſomnus, fit enim euaporatio: ſi autem vel non extet, vel pauca, vel ad concoquendum contumax, ſcilicet vel dura & ſicca, vel nimiùm frigida & flatulenta, vel etiam nimia quantitate corpus aggrauet vehementiùs, ipſam natura haud tentat, nec euaporatio fit, quare haud arceſſitur ſomnus: puto autem Theodorum legiſſe ἂν ᾖ μὴ, καὶ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος: quæ lectio quamquam commodior eſt, nihil tamen immutauimus. διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ σιτία, καὶ τοὺς πότους. *qua de cauſſa poſt cibum & potum ſomnolentiſſimi* Theodorus non agnoſcit illa, ἐν τοῖς κόποις, & non τοὺς πόνους, vt habuit antiquus interpres, & habet Baſilienſis editio, ſed τοὺς πότους legiſſe videtur. Mihi cùm moleſtiam exhiberet illa modi, & caſuum variatio, ἐν τοῖς κόποις, & μετὰ σιτία: atqui poſt labores verum videretur fieri ſomnos, conſimili ratione ac poſt cibum, & potum. Suauiſſimè enim Lucretius libro quarto:

Deinde cibum ſequitur ſomnus, quia quæ facit aër,
Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis
Efficit: & multo ſopor ille grauiſſimus extat
Quem ſatur, aut laſſus capias.—

Ariſtotelemque etiam videremus non ſolùm lib. quem adduximus de ſomno & vigilia id affirmare, ſed etiam problemate XXXI. ſectionis quintæ vbi laborantes dixit merito laborum repleri calido colliquamento, ex quo euaporatione facta, non ſecus ac ab alimento ſomnum oriri par ſit. Cùm igitur labores hoc loco eſſent recipiendi, occurrebat, moleſta illa ἐν τοῖς κόποις abigenda, tamquam otioſa, & gloſſema quoddam, retinere τοὺς πόνους, vt habet antiquus interpres, & Baſilienſis editio, & potum quem nominat Theodorus vnà cum cibis, voce σιτία comprehendere. Atque hæc ſanè vt ad Ariſtotelis ſententiam fortaſſe parum, ſic ad loci integritatem plurimùm quidem faciunt. Igitur vt ad ſenſum redeam, poſtquam Ariſtoteles expoſuit qua ratione ſomnus fiat, ex his vel tamquam corollarium infert, cùm ille à dicta euaporatione oriatur, iure illum fieri poſt cibos & potus, & poſt labores, cùm ex his illa oriatur; vel tamquam ſigno oſtendit ex euaporatione ſomnum fieri, cùm fiat poſt illa ex quibus oritur euaporatio: ſicuti contra eâdem ratione proponit melancholicos, & ſicco calore æſtuantes vigiles degere: eſt enim vterque illorum orbatus calido illo humore, ſeu humido illo calore, cuius beneficio ſomnus fit: melancholici quidem quoniam ille calor ſeu humor (liceat enim vtrouis modo dicere quoniam iuncta ſunt) nimiùm refrigeratus eſt, atque ideo ineptus illi muneri: æſtuantes autem ſeu ſicco calore inflammati ac detenti, vel quia nullus eſt, quia fuerit à nimio calore abſumptus, & exſiccatus omnino, vel maxima ex parte, vt perexiguus fuerit relictus. φανερὸν ἂν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καθ' ἑκάτερον τῶν παθῶν. *ergo rationem vtriúſque affectus inde eſſe petendam palam eſt.* Ex illis quæ poſita ſunt, non concludit definitè Ariſtoteles qua ratione ebriis contingit ille vigiliarum affectus, ſed ad cauſſas quæ dictæ ſunt, inquit, reſpicientes nos nimirum ad nimiam refrigerationem, priuatioœm ſeu corruptionem, aut ex toto aut ferè calidi illius humoris, aut humidi illius caloris, ab excedenti alio calore, qui ſiccitatem ſummam inducit, de vtroque affectu tum ſomni, tum vigiliarum pronunciandum eſſe. Igitur variis rationibus ex ebrietate impediri ſomnum & induci vigilias exiſtimo poſſe nos dicere: nam & per ſe & per accidens, calefaciendo, exſiccando, calidum innatum refrigerando, hoc eſt, corrumpendo, ineptúmque eum reddendo ſomni prouocationi, quæ ferè tandem in idem recidunt, cum effectum gignere poteſt ebrietas. Galenus libro ſecundo de locis affectis ad finem, nimiam calefactionem & exſiccationem, quæ à mero fit cauſſam eſſe dixit, exemplum afferens de puero illius grammatici qui vehementi ſiti cruciatus, ob aquæ

 inopiam,

inopiam, vino mero eóque antiquo liberalirer hauſto, reliquo vitæ tempore vigil omnino permanſit. Hæc de ſolurione problematis. Porrò non celarem lectorem abſolutis in hæc problemata meis qualibuſcúmq; hiſce laboribus, reperiſſe me in editione Ariſtotelis operum Græco-latina, quæ ab eruditiſſimo Caſaubono prodiit, propoſitionem præſentis problematis per hæc verba efferri. Διὰ τί οἱ μέθυσοι οὐκ ὑπνίζονται; quæ Silburgi codicem agnoſcunt auctorem. Ego verò codice illo deſtitutus quæ potueram adſcripſeram. De hiſce tamen certior factus, vt mea expungat, illa autem reponat, volui hoc loco admonere lectorem.

XXVI.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος θερμαντικός· ὁ δὲ τρόμος, γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ. διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι. πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θάλποντας. καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον· ἕτεροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτώμενοι, καὶ τρίψεσι χρώμενοι, καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀρρωστίας ἦλθον· οἷς τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινησίαν, ἧττον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχάζειν. ἔτι δὲ τοῦ μὲν τρόμου αἰτία, ἡ ψυχρότης. φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἵ τε ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες· ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρὸν τῶν δὲ ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικώτατος· ὥσθ' ὑπεναντίον ἄν τι συμβαίνοι· ἢ οὐθὲν κωλύει γίνεσθαι ταὐτὸ ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούντων, οἷον καὶ ἀπὸ τοῦ πάγου ἀποκάεται, καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὑπ' ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαίνειν· ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπ' ἐνδείας θερμοῦ, οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου. φθείρεται δὲ τὸ θερμὸν, ἢ μαραίνεται, ἢ σβέννυται· σβέννυται μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ, καὶ ὑγροῦ· μαραίνεται δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἢ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτρίου, ὥσπερ τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί· οἱ μὲν οὖν ῥιγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι· διὸ καὶ τοῖς πυρεττομένοις τὸ θερμὸν, αἱ φρῖκαι γίνονται· ἐγκαταλειπόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω, καὶ ἀντιπεριϊστάμενον, ἵστησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥῖγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης· τροφὴ μὲν γὰρ ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γῆρας ψυχρόν· οἱ δὲ οἰνόφλυγες, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι· κἂν εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς διὰ γῆρας, ἀλλ' ἐπὶ τρίτος ἦν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς, ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται ἐν τῷ σώματι πολλὴ οὖσα ἡ θερμότης, ἢ ἀποσβέννυσιν, ἢ ἀσθενῆ ποιεῖ τὴν οἰκείαν θερμότητα ἢ ἰσχυόμενον· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινοῦν τοῦ κινουμένου· οἷον ὅταν ξύλον μακρὸν, καὶ μέγα, μὴ ἐγκρατῶς ἔχῃ τις, τὸ ἄκρον τρέμει· γίνεται γὰρ τοῦτο, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ κινοῦν ἔλαττον· συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ, (δοκεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς ζώοις) μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν· σημεῖον δὲ ὅτι διὰ ψυχρότητα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφλυξι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ὅτι αὐτοῖς ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος.

Cur ebrioſi rremunr, & eò magis quò largius merum hauſerint? Cùm vinum calefaciendi vim habeat, tremor autem ex frigore maximè proficiſcatur: iraque qui rigent præcipuè tremant. Atramen pleróſque cùm mero tantummodo cibi gratiâ vterentur, tremores acres adeò inuaſerunt, vt homines comprimenres à ſe omnes eiicerent, & cùm aqua calida perfunderentur nullatenus ſentire poſſent. Alij verò cùm eo ipſo agerent modo perfrictionéque & carnibus in cibo vterentur, in ſtuporem attonitum inciderunt: quos tremor quidem mitiùs, ſcilicet ob immobiliratem torquebat: dolor tamen acerrimus, & inquietudo iam inde exercebat aſſiduè. Tremoris iraque cauſſa frigiditas eſt: nam & qui rigent, ea re pari ipſa videntur, vt dictum eſt, & qui admodum ſenuêre, quorum vtrorúmque alreri ab affectu frigido, alteri à frigida ætate vrgentur. Vinum autem calefaciendi vim præcipuè obtinet, quocirca contrarius quidam vt proueniat effectus, ratio exigit. An nihil prohibet rem eandem à contrariis effici, dummodo non agant modo eodem, ſed diuerſo. Exempli gratiâ, vritur & à gelu, & à calore, vbi gelu calorem coëgit vniuerſum: itaque modo quodam à contrariis effectus proficiſcitur idem, & modo quodam non niſi idem producitur. Tremor autem ob inopiam excitatur caloris, non cuiuſque, ſed proprij. Corrumpitur autem

calor

calor, aut marcore, aut extinctu, extinctu quidem à contrariis, hoc eſt frigido atque humido: marcore autem vel indigentia nutrimenti, vt lucerna cùm fomite aut oleo caret: vel ab alieno calore, vt ignis in Sole, & lucerna apud ignem. Igitur qui ex frigore rigent, caloris extinctu obtremunt. Ex quo etiam fit, vt aqua offuſa calida horror exoriatur. Frigus enim, cùm intus includitur, atque circumobſiſtit, pilos erigit: & in febrium quoque acceſſione rigor ille eueniens, ſimili de cauſſa venit. In ſenectute autem calor alimento deficiente emarceſcit: humor enim alimentũ caloris eſt, ſenectus autem ſicca eſt. Ebrioſi verò & ſi qui ita affecti ſunt alij, ſuo prorſus, emarceſcẽte calore obtremiſcunt: ſed non modo eodem quo ſenes, ſed tertio corrumpendi modo, vt propoſuimus. Quod enim vino vtuntur nimio, calor aduenticius ſuperans aut extinguit, aut debilitat proprium calorem, quo valemus. Fit enim tum tremor, cùm mouens quicquam rem nequit ſuperare, quam mouet: vt cùm lignum quis longum, craſſúmque obtinere firmaréque non pollet, tremit extremum: quod ideo fit: quoniam aut ſuſcepta res maior eſt, aut minor, quæ mouet. Ergo tremor, cùm calor extinguitur, accidit: hic enim dum integer, inuictúſque manet, cauſſæ animantibus eſſe videtur, cur mouere ſe valeant. Indicium autem, ebrioſos, ſenéſque ob frigiditatem affectos ſic eſſe, quod tremor his fieri ſine vllo rigore ſolitus eſt.

Iterat problema quintum, quare ebrioſi, & qui vini amore ducuntur, in tremores incidant, cùm vinum excalfaciat, tremor autem à frigore oriatur: problematis autem eandem quam antea, eiſdémque nixam fundamentis ſolutionem proponit, licèt in orationis ſerie nonnulla fuerint immutata: quam ob rem explanatione egere illa mihi viſa ſunt, omiſſis tamen quæ antea fuêre propoſita. ὥστε ἀποῤῥίπτειν τοὺς θλίβοντας, *vt homines comprimentes à ſe omnes reiicerent.* In problemate quinto legitur φιλοβολίτας: ſed & ibi cenſere nos Theodorum ſimiliter legiſſe θλίβοντας, in illius loci expoſitione diximus. ἕτεροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. *alij verò cùm eo ipſo agerent modo, perfrictionéque & carnibus in cibo vterentur.* Ex ebrietate oriri tremorem propoſitum eſt in problemate, quam rem confirmauit tum problemate quinto, tum hoc loco, exemplo eorum qui tremore adducti, comprimentes homines à ſe reiicerent: ſed hoc loco præterea exemplo quarundam ægritudinum frigidarum, & cum tremore accedentium, quæ ſimiliter ex vſu vini oriuntur, illud comprobat. Dicit enim nonnullos fuiſſe qui eodem modo viuentes, hoc eſt vt priores illi copioſo mero vtentes, & frictionibus præterea, & in cibo carnibus, inciderunt in affectiones apoplecticas, ob cibi nimirum copiam humores adaugentem, & frictiones quæ eoſdem commouerunt, & colliquarunt: ita enim ad cerebri ventriculos & neruorum initia delati, eóſque obſtruentes, ſenſum & motum tollunt, quæ apoplexia eſt: hoc tamen loco, non vera nec abſoluta intelligi poteſt apoplexia, quod paullò poſt apparebit. τρόμοι μὲν διὰ τὴν ἀκινησίαν ἧττον. *quos tremor quidem mitius, ſcilicet ob immobilitatem.* In iis qui ita viuentes ita afficiũtur, tremores minùs contingunt, aut mitiùs, vt reddit Theodotus, quàm in illis aliis quos dixerat, quia motus in eiſdem maximè imminutus eſt; tremor autem eſt motus deprauatus: labor tamen & dolor vehemens contingit, neque illi requietem habere poſſunt; non enim ſenſus in illis reſolutus aut obſtupefactus fuit: hinc autem dicendum eſſe apparet Ariſtotelem per ἀποπληκτικὰς ἀῤῥωστίας, hoc eſt apoplecticas affectiones non intelligere veram apoplexiam, vt paullò ante admonui, ſed morbos apoplexiæ ſimiles & finitimos, & illius naturam ſapientes: ob quam etiam rationem non apoplexias dixiſſe exiſtimo, ſed affectiones apoplecticas, in quibus ſenſus & motus non amittitur; in illis enim dolor locum habet, minimè verò in perfecta & abſoluta apoplexia, in qua motus & ſenſus omnino ablatus eſt; poſſunt verò morbi illi varij & multiplices eſſe. De eâdem re Macrobius ſeptimo ſaturnalium: quæcúnque nimiùm algentibus, eadem contingunt ebriis: fiunt enim tremuli, graues, pallidi, & ſaltu tumultuãtis ſpiritus artus ſuos, & membra quatiuntur. Idem corporis torpor ambobus; eadem linguæ titubatio: multis autem & morbus ille, quem παράλυσιν Græci vocant, hic nimio vino, vt multo algore contingit. ἔτι τοῦ μὲν τρόμου αἰτία. *tremoris itaque cauſſa frigiditas eſt.* Si legamus, ἔτι vt habent vulgata exemplaria, exiſtimetur metirò

hæc noua

hæc noua ratio, quæ talis non apparet: ſed Iuſtinianus reponit ἤδη, & Theodorus habet, *itaque*; meliùs eſt igitur vt dicamus, Ariſtotelem colligere & concludere ex dictis, ac dubitationem propoſitam denuò inſinuare; quomodo ab ebrietate oriri poſſit tremor, cùm tremor à frigore ſit, à vino autem calor: tremorem verò à frigore eſſe, iterum cõfirmat propoſito exemplo, tum rigentium, tum ſenectutis, quarum alterum eſt affectio morboſa, alterum autem frigida ætas. ὥσθ' ὑπεναντίων. *quocirca contrarius quidam*. Dubitationẽ propoſitam maximè attingit. Morbi frigidi, ætas frigida faciunt tremores, quia nimirum faciunt frigus, vinum igitur quod eſt calidum, & eis quadantenus contrarium, non eundem, ſed affectum alium illis quadantenus contrarium iure pariat, à contrariis enim contraria proficiſci, meritò exiſtimemus. ἢ οὐθὲν κωλύει γίνεσθαι τ' αὐτὸ ὑπ' ἐναντίων. *An nihil prohibet rem eandem à contrariis effici*. Iam quæſtionem incipit diſſoluere, & rationem reddere illius quod propoſitum eſt: hactenus enim vel in eius confirmatione laborauit, vel aliquid in contrariam partem diſputauit. Primùm autem illud docet, quod tamquam abſurdum illatum eſt, à contrariis eundem prouenire effectum, minimè eſſe abſurdum, & nihil prohibere illud fieri, dummodo ea contraria non ſimili modo agant, quam rem gelu & caloris exemplo oſtendit. ἀποκάεται ὑπὸ θερμοῦ. Lego, ὡς ὑπὸ θερμοῦ, ex Theodoro & Antiquo interprete. ὅταν ὁ πάγος ἀθροίσῃ, *vbi gelu calorem coegit vniuerſum*. Docet obiter quomodo gelu vrat, quia nimirũ ratione contrarietatis cogit intus confertim calorem, ille autem coactus, vnitus, & ideo auctus vrere poteſt, quod etiam dixit Virgilius illis verbis quæ in 1. Georgicorum leguntur:

---- penetrabile frigus adurit.

ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ, *& modo quodam ab eodem non niſi idem producitur*. Qui effectus à contrariis idem naſcitur, non omnino à contrariis eſt, illa enim non eodem modo agunt: ſed alio atque alio; quare quodammodo à contrariis ſunt, quia à prima cauſſa contraria, quodammodo ab eodem, quia ratione modi agendi, ſeu etiam cauſſæ proximioris, ab eodem; nimirum mediatè vt in ſcholis loquimur, à contrario, immediatè non à contrario. ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπ' ἐνδείας. *Tremor autem ob inopiam excitatur caloris*. Poſtquam in vniuerſum oſtendit, non eſſe abſurdum ab eâdem cauſſa oriri & calorem & frigus, vt obiectioni propoſitæ ſatisfaceret, quomodo fieri poſſet vt à vino oriretur frigus, cùm ſit naturæ excalfacientis, nimirum fieri poſſe vt vtrúmque gigneret; progreditur ad oſtendendum quomodo ab eo gignatur frigus: verùm antea generaliùs de caloris defectu, & frigoris generatione nonnulla proponit; ſed hac de re quoniam nos, vel nimiùm plura verba fecimus in commentariis ad problema v. nulla de ea hîc præterea addemus: ſed alia quædã tantummodo ad particulariũ huius problematis locorum explicationẽ pertinentia tangemus. οἱ δὲ οἰνόφλυγες μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος. *Ebrioſi verò, & ſi qui ita affecti ſunt*. Propoſuit varios modos quibus calor corrũpitur, ſeu frigus generatur, eóſq; tum exemplis declarauit, tũ nonnullos qui à frigore gignuntur affectus, ad quem ex propoſitis reducerẽtur oſtendit: iam verò ad id quod problematis ſcopus eſt oſtendendum accedit, quomodo ex nimij vini vſu in ebriis gignatur frigus ac tremor: hos autem ideo tremere dicit, quia marceſcente propria caliditate frigus ſuperuenit, & inde tremor, vt paullò poſt oſtendit: quomodo verò ob vini vſum immoderatum marceſcat propria caliditas, meliùs explicat paullò poſt. κἂν εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. *Et ſi qui ita affecti ſunt alij*. Hæc non expono quo ſenſu reddit Theodorus, qui alios quoſdam ebrioſis adiungit, eundem affectũ patientes, quos ad eandem cauſſam referat incongruus enim ſenſus: ſed & ille verba hæc, διὰ τὸν οἶνον, quæ in omnibus exemplaribus leguntur, nulla-tenus agnoſcit: ſi verò à nobis recipiuntur, & verba exponimus quomodo facit Theodorus, neceſſe erit ita dicere: *ebrioſi verò & ſi qui ita affecti ſunt alij ob vinum, ſuo prorſus*, &c. Verùm quinam illi ſunt qui eundem tremoris affectum patiuntur ob vinum, & non ſunt οἰνόφλυγες, aut ebrioſi? Exiſtimo igitur verba illa, διὰ τὸν οἶνον, dependere à ſuperioribus, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, id eſt, *ebrioſi tremunt marceſcente propria caliditate ob vinum*, κἂν εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι, id eſt, *& ſi alij etiam qui ebrioſi non ſunt, eundem tremoris affectum pati poſſint*, nimirum ob aliam cauſſam, quàm ob vinum, vt contingit ſenibus. Vel, *& ſi alij etiam præter ebrioſos hoc pati poſſint*; nimirum illum natiuæ caliditatis marcorem aut conſumptionem, qui ſunt iidem ſenes, licèt alio modo in eis contingat: nam in ſenibus marceſcit calidum ob defectum humidi, quod illius eſt nutrimentum; in ebrioſis verò ob tertium modum qui dictus eſt; cùm à calore alieno proprius corrumpitur: corrumpi autem dicit, quia calor alienus ſeu aduentitius extinguit, aut debilitat calorem proprium & natiuum. Porrò hic refrigerationis modus ad quem ex propoſitis reducatur, & quomodo illis congruat, quæ dicuntur tum problemate v. tum in libello de iuuentute & ſenectute copioſè explicatum eſt ad problema quintum, & verbum

hoc loco non ſit addendum. ἔτι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ. *Fit enim tum tremor cùm moueas quicquam.* Oſtendit quomodo extincto ſeu debilitato calore tremor in ebrioſis oriatur: hactenus enim frigus ſolum in eis ſuccedere declarauit. Tunc igitur tremorem fieri dicit, cùm illud quod mouet aliquam rem, ipſam non bene compræhendit, nec ipſi abſolutè dominatur, quod ligni exemplo declarat: ſi quis enim lignum longum & magnum ab altera extremitate appræhendat manu, neque illud præ imbecillitate bene continere, firmaréque poſſit, extremitatem alteram vibrari ac tremere contingit. Non poteſt autem quiſpiam bene continere & firmare, vel quia quod appræhenditur & mouetur maius eſt, maioríſque ponderis, roboris, & virium, quàm illud quod compræhendit ac mouet; vel quia quod appræhendit & mouet, minus eſt, hoc eſt minùs poteſt, vincitúrque ab eo quod mouetur: debilitas igitur mouentis, ſeu robur rei motæ hæc cauſſa eſt: licèt igitur tamquam duo proponi videantur, re ipſa tamen vna tantùm cauſſa eſt, duæ autem ratione. συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ. *Ergo tremor cùm calor extinguitur accidit.* Hæc eſt minor ſyllogiſmi propoſitio: maior autem modò propoſita eſt, hunc in modum: Tunc fit tremor cùm quod appræhenditur & commouetur, validius eſt appræhendente & commouente: cui ſubditur minor, extincto autem ſeu imminuto naturali calore, validius eſt quod appræhenditur & commouetur, extincto igitur naturali calore ſeu debilitato fit tremor: in ebrietate autem hoc contingit, in illa igitur meritò fit tremor. Eſt autem validius quod continetur & mouetur quàm continens & mouens, nimirum vinum quàm natura ipſa, ſeu calor natiuus: hinc enim fit vt vinum minimè ſuperante natura, eóque haud concocto, affectiones frigidæ ac tremores oriantur, quippe calore haud continente & rigente, membra illa labuntur & tremunt. Theodorum autem non rectè hunc ſenſum percepiſſe exiſtimo; non enim hîc concluditur aliquid, nec particula *igitur* aut *potiùs* ei reſpondens adeſt in Græco exemplari, aut illa concinnè hîc locum habet: ſed Theodorus fortaſſe diuerſo, & manco vſus eſt codice hoc in loco: non enim etiam video in tralatione expreſſa verba illa, quæ ſunt in Græcis vulgatis, μὴ κρατοῦν τὴν φύσιν, quæ ad ſenſum rectè percipiendum mihi neceſſaria videntur: vt contra illa, *dum integer, inuictúſque manet*, vt poſſint quidem ſubaudiri, non ſunt ſanè in Græcis expreſſa. Locum igitur iuxta vulgatam ſcripturam verbum ex verbo reddentes, ita conuertere poſſumus: *Contingit autem extincto calore (hæc enim cauſſa eſſe animalibus videtur, vt ſe moueant) naturam minimè ſuperare.* ὅτι ἄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος, *quod tremor hic fieri ſine vllo rigore ſolitus eſt.* Si eum tremore ebrioſorũ & ſenum coniungeretur rigor, exiſtimare poſſemus, affectum aliquo modo à caliditate dependere, rigentes enim quamquam tremunt, non tamen ſemper ob frigiditatem tremunt; verùm qui ſine rigore tremor eſt, ille ſemper à frigiditate ortum habet.

XXVII.

Διὰ τί ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροινεῖ τοῦ μεθύοντος μᾶλλον, καὶ νήφοντος; ἢ ὅτι ὁ μὲν νήφων, ὀρθῶς κρίνει, ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ἐπιπεπλασμένας εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν, οὐ κρίνει· οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ· ὁ δὲ ἀκροθώραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει, ὥστε παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα φιλολοίδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ πράγματος λέγῃ, καὶ μὴ λοιδορῆται, τὰ ὦτα ἐπέπλασαν, ἵνα μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορείαν τρέπηται, παυομένου δὲ τοῦ ἀντιδίκου, ἀφεῖλον μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος, οὐκ ἀπείχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεγε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν.

Quam ob cauſſam, qui leuiter à vino tenentur, magis peccant vel delirant, quàm qui aut grauiter ſe ſe ebriârint, aut ſobrij manent? An quòd ſobrius rectè iudicat: qui autem penitus vinolentus eſt, quòd ſenſibus interceptis, onus ſuſtinere non poteſt, nihil diiudicat, atque ita non peccat. At verò, qui leuiter ſe ebriauit, iudicat quidem, quia non multum hauſerit: ſed quoniam à vino detentus aliquatenus eſt, poteſtatem rectè iudicandi amiſit, vt peccet neceſſe eſt. Quemadmodum quod Satyrus Clazomenius propenſus admodum erat ad maledicendum, eius aures, cùm accuſaretur, penitus obſtruxerunt, vt de re ageret, non in contumelias ſe prouolueret. Poſtea tamen cùm ceſſante iam aduerſario reſeraſſent, & pauca dicente adhuc illo audiuiſſet, nequaquam continere ſe potuit, ſed eveſtigiò maledicta

effundere incepit, quoniam ſentire iam poterat, rectè autem iudicare non poterat.

Iterat problema ſecundum eiuſque eandem affert ſolutionem, quæ & ſatis facilis eſt: ideo enim magis ex vino peccant leuiter ebrij, quàm vel ſobrij, vel vehementer ebrij: quia ſobrij rectè iudicant, nec peccant, quippe à vino haud impediti: vehementer autem ebrij, quòd ſenſibus non valent, eos enim habent impeditos, ac detentos à vini copia, non peccant, quia ne agere quidem aliquid in quo peccent aggrediuntur: parum autem ebrij in medio poſiti, ſenſibus non omnino impeditis, & facere aggrediuntur, & faciunt, ſed à vino conturbati; malè. ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα φιλολοίδορον. *Quemadmodum quòd Satyrus Clazomenius propenſius admodum erat ad maledicendum.* Satyri Clazomenij exemplo declarat quod propoſitum eſt; vehementer ebrios ideo non peccare, quòd ſenſibus impeditis non aggrediantur facere, leuiter autem ebrios peccare quia aggrediantur. Ait igitur, cùm Satyrus hic Clazomenius, qui erat admodum propenſùs ad maledicendum, accuſatus fuiſſet, & in iudicium ductus, ne dum accuſator aduerſùs eum orationem habebat, conuiciis à Satyro impeteretur, ſed de re, de qua lis erat, Satyro neceſſe eſſet agere, obſtructas illi fuiſſe aures: ceſſante autem aduerſario, ablatoque Satyri auribus operculo, cùm paucula quædam adhuc ab aduerſario audiuiſſet Satyrus, nequaquam ſe continuit: ſed eueſtigiò contumelias iacere cœpit; quippe ſenſibus, nimirum auribus expeditis facere aggreſſus eſt, ſed malè, natura eum huc impellente. Satyro igitur aures reſeratas habenti ſimilis eſt parum ebrius, eidem habenti obſtructas, vehementer ebrius, qui interceptos à vino ſenſus obtinet. Vt Satyrus igitur obſtructis auribus non peccat, reſeratis peccat, ita leuiter ebrius, & vehementer ebrius. Hæc autem ſolutio eadem videatur illi quæ à Plutarcho tertio ſympoſ. quæſtionum primo loco eiuſdem quæſtionis proponitur, licèt tamquam alia ab eodem propoſita, & à nobis in commentario ad problema ſecundum relata ſit: ideo enim magis peccare leuiter ebrium, quàm vehementer dicit Plutarchus, quia illius imperibus corpus inſeruire poteſt, quod nondum à vino detentum & oppreſſum ſit, huius non poteſt, quia concuſſum & oppreſſum à vino corpus illa vi deſtituitur. *Quoniam ſentire iam poterat.* ſenſibus vti, nimirum ſenſu audiendi.

XXVIII.

Διὰ τί πρὸς τὸν γλυκὺν οἶνον ἡδίω ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες; ἢ ὅτι οὐκ ἴδιον χυμὸν ἔχει ὁ γλυκύς, ἀλλ' ἀλλότριον; φιλόγλυκυς ἂν μᾶλλον, ἢ φίλοινος εἴη ὁ κατεχόμενος.

Cur vini dulcis, quod ſuauius eſt, ebrioſum neminem eſſe arbitramur? An quòd vinum dulce, nullum ſaporem obtinet proprium vini, ſed alienum penitus reddit. Igitur dulcis rei, non vini auidus appellandus eſt, qui vini dulcis tenetur deſiderio.

Quæ ad hanc quæſtionem pertinent, propoſita copioſè ſunt in commentario ad problema XII. adducto etiam præſenti problemate: quare id ſolum in præſentia pro declaratione problematis dico. Vinum dulce non ſuccum habere propriè vinoſum, qui validus, & caput tentans ebrietatem gignit, ſed potiùs ſaporem alienum à vino, quare nec caput tentat. Et vinum fortaſſe intelligit Ariſtoteles non ſimplex, ſed compoſitum, & admodum craſſum, quale apud nos ex aromatibus componitur media hyeme, dictum hipocras, tale autem, vini proprium ſaporem obtinere iure dici non poteſt.

XXIX.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; ἢ ὅτι δέονται πέψεως ἔτι ἢ καὶ διὰ τὸ κατεψύχθαι; διὸ καὶ αἱ ἀποπληξίαι, καὶ αἱ ἀποναρκώσεις τάχιστα μετὰ τοὺς πότους γίνονται.

Cur ebrioſi Solis calore gaudere maximè ſoleant? An quoniam concoctionem deſiderant, atque etiam quòd refrigerati admodum ſunt, ex quo attoniti, ſtupidíque mox fieri ſolent à potu.

Quæ hîc de ebriis proponuntur calore Solis gaudentibus, repetuntur problemate ſub-

ſequen ti

ſequenti XXXI. quibus adduntur illi qui iuxta mare habitant, ex eodem calore non minus iucunditatis & fructus percipientes. Quoniam autem vtriuſque eadem redditur ratio, tum hic tum ibi, ne eadem fruſtra bis repetantur, in illum locum reiicimus quæ dicenda ſunt.

XXX.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν· ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ὄψεως ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν, οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου· διὸ δύο φαίνεται· ταὐτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν· ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ· ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις, ἔξωθεν γίνεται. ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δ' οὐθέν. ταὐτὰ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα.

Cur vinolentis multa interdum apparet quod vnum eſt? An quia conſpectus initia intrinſecus à vino mouentur, ſicut vel caput totum ſolicitari neceſſe eſt. At cùm initia mouentur, conſpectus idem ſeſe applicare non quit, ſed quaſi partem rei obiectæ vis vtraque conſpiciendi attingit. Meritò igitur res vna ſuſpicionem recipit geminationis: quod idem vel oculo ſubter oppreſſo poteſt euenire. Conſpectus enim mouetur initium, vt ei coire cum altero non ampliùs liceat: ſed hic motus extrinſecus eſt: vini autem ille intrinſecus oritur, nec quicquam intereſt: idem enim ſequetur, qualitercumq́; aſpectum commoueris.

Superiùs problemate decimo eandem omnino rem propoſuit Ariſtoteles, & problemate IX. ac XX. de eâdem materia non pauca habuimus à Philoſopho: noſq́ue ad ea loca diximus quæ occurrebant, quare in præſentia verba quædam tantummodo explicabimus, rationes enim antea longiori oratione fuerunt expoſitæ. *ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ὄψεων ἔσωθεν. An quoniam conſpectus initia intrinſecus à vino mouentur, &c.* In Latinis hæc puto eſſe corrupta, ſunt enim qui legant, *ſicut*, coniunctim, ſunt qui, *ſic vt*, diuiſim: ſed & particula, *vel*, omnino abundat, neque adeſt in Græco exemplari, cuius verba admodum perſpicuè ita ſonant: *An quoniam principia viſionis intus mouentur à vino, quemadmodum totum caput?* Quæ itidem ſequuntur. *At cum initia mouentur conſpectus, idem ſe ſe applicare non quit*; vel perperam ſunt interpuncta, diſtinctioniſque nota ante vocem, *conſpectus*, collocari debet, hoc modo: *At cum initia mouentur, conſpectus idem ſe ſe applicare non quit.* ſicuti nos locum emendauimus, vel deeſt particula, *ad*, ante vocem, *idem*, vt hoc modo legamus. *At cùm initia mouentur conſpectus, ad idem ſeſe applicare non quit*, nimirum ipſe conſpectus: non enim de obiecto, aut de re viſa putem dici verbum *applicare.* Sicuti autem expeditior videtur loci correctio, mutata ſolùm diſtinctionis nota, & ſic putem ſcripſiſſe Theodorum; ita addita particula, *ad*, videntur magis Græca referri, quamquam non nego potuiſſe etiam commodiùs. Igitur, *οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις*, *ad idem*, nimirum punctum, ſeu eandem obiecti partem determinatam, non poſſunt admoueri, conüci, aut iungi viſiones. Eorum quæ his continuantur eſt etiam conſideranda tralatio. *Sed quaſi partem rei obiectæ vis vtraque conſpiciendi attingit.* Theodorus enim illa *ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου* accepit de viſione ipſa, tamquam *ἑκάτερον* iungeretur ſubſequenti *τοῦ ὁρωμένου*, & *ὁρωμένου* patiendi ſignificatione ſumeretur; quod hoc loco fortaſſe duriuſculum ſit. Vnde aliter & fortaſſe meliùs locum etiam accipere poſſumus, vt *ἑκάτερον*, iungatur ſuperiori voci, *μέρος*, & *ὁρωμένου* patiendi ſignificatione ſumptum denotet obiectum ipſum, quod tamquam duæ partes videtur: vt tota hæc problematis pars ita conuertatur: *An quoniam principia viſionis intus mouentur à vino. quemadmodum totum caput? at cùm principia mouentur, non iam in idem conüciuntur viſiones, ſed veluti in vtrànque partem rei viſa.* Dicit autem, *veluti*, quia verè res obiecta, diuiſa in partes non eſt, ſed ita apparet. *ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν. vt ei coire cum altero non amplius liceat.* Omiſit Theodorus illa, *εἰς ταὐτὸ*, quæ ſenſum non parum adiuuant, hoc modo; vt ad idem punctum non poſſint viſionis initia iungi, ſeu coire, vt poſtremum hoc verbum vertit Theodorus: hoc autem ad rem qualis verè eſt cernendam, vtique neceſſarium eſt.

XXXI.

Διὰ τί τῶν μεθυόντων ἡ γλῶσσα πταίει; πότερον ὅτι καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα ἐν τῇ μέθῃ σφάλλεται,

οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, σφαλλομένη πταίει, καὶ οὐ δύναται τὴν λέξιν διαρθροῦν; ἢ σπογγώδης ἐστὶν ἡ τῆς γλώττης σάρξ, βρεχομένη οὖν ἐξαίρεται. τούτου δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος τὸ ἀπὸ τοῦ οἴνου δυσκινητότερα οὖσα, οὐ δύναται ἀκριβοῦν· ἢ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα λαλεῖν, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀέρος οὐδ᾽ ὅταν εἰς τὸ στόμα λάβωμεν ὑγρόν; ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ τῆς γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν· τὸ δὲ μὴ ἀκριβοῦν, ἐστὶ τὸ πταίειν. ἢ διότι ἐν ταῖς μέθαις ἡ ψυχὴ συμπαθὴς γινομένη, πταίει; τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο πασχούσης, εἰκὸς καὶ τὴν γλῶτταν ταὐτὸ πάσχειν ἀπ᾽ ἐκείνης· γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἀρχή. διὸ καὶ χωρὶς τῆς μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τι, συμπάσχει καὶ ἡ γλῶττα, οἷον τῶν φοβουμένων.

Cur vinolentotum lingua obettet? Vtrum quemadmodum cotpus totum in vinolentia titubat, ita etiam lingua labens obetrat, nec reddere articulatim vocabula poteſt. An quoniam caro linguæ mollis, & inſtar ſpongiæ eſt, ampliatur madeſcens atque extollitur: itaque ob molem retardior fit, exprimetéque ſincerè non valet. An quòd vt in aqua ob abſentiam aëtis loqui non poſſumus, ita neque cùm nimium in nos humotem indidimus: igitur quòd vinolentotum lingua in nimio humote ſe voluit, idcirco exprimete ſincetè non poteſt. An animus quoque vinolentorum compatiens errat? At ſi animus ita affectus eſt, linguam etiam paritet affici conſentaneum eſt: inde enim omne, loquendi initium ducitut. Quo fit, vt etiam ſine vinolentia, vbi animus quemquam hauſit affectum, lingua etiam ſentiat, atque compatiatut, vt in metuentibus patet.

Cur ebriorum lingua inter loquendum offendat, & vacillet, nec verba aut voces rectè explanare poſſit, ſed balburiat, quatuor rationes affert Ariſtoteles. Prima eſt à lingua tamquam parte totiꝰs corporis, cùm enim in ebrierate totum oberret, titubet, & labatur, pars ab errore & lapſu non debet eſſe immunis. Secunda ab eadem lingua tamquam inſtrumento locutionis; hæc enim cum ſpongioſa natura ſit, madefacta & imbibita vini hûmiditate, in tumorem attollitur, quo impeditur, ne promptè moueri poſſit, aut locutionem explanatè proferre: σπογγώδης autem pro μυογγώδης repoſuimus, ita enim legit Theodorus, & antiquus interpres, & habet Iuſtinianus. Tertia ratio eſt à medio ad locutionem neceſſario; hic autem aër eſt, ſicuti in omni alio ſono, vt docemur libro ſecundo de anima; ille verò in ebriis non ita ſe habet, ſicuti explanatæ locutioni opus eſt. Vnde quemadmodum illi qui ſub aqua ſunt, aut qui aqua os plenum habent, vocem explanare non poſſunt, ita nec ebrij: nimirum præ humiditate qua lingua abundat, & repleta eſt; ita quadantenus hæc ratio ad proximam refertur. Galenus libro VI. aphoriſmorum XXXII. ad eandem humiditatem, ebriorum balbutiem retulit ita ſcribens: *quare & ebrij aliquando balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipſius multitudine prægrauatur.* Et eandem ſimiliter eo loco puerorum balbutiei cauſſam ſtatuit. Quarta autem & vltima ratio eſt, vt exponit Aponenſis, ab agente principali, nimirum ab anima, quam etiam referre poſſumus ad conſenſum ſingularum corporis partium cum anima: hæc autem in ebrietatibus labitur, offendit & peccat; vidimus enim ſuperiùs quod delirant, & malè indicant ebrij, iure igitur cùm anima principale agens ſit, & corpus ab ea actionis huius principium ducat, illi conſentiet, atque illa peccante, à peccato non erit immune. διὸ καὶ χωρὶς τῆς μέθης. *quo fit vt etiam ſine vinolentia.* Ab eodem fonte alius accidentis cauſſam proponit: quia etiim anima, principale locutionis agens eſt, vel quia lingua animæ inter loquendum conſentit, fit vt impedita & turbata anima, locutio turbetur, & vitietur: ex quo illi qui timore detinentur, etiamſi ebrij haud ſint, balbutiunt: cùm enim anima ſuum ipſius officium in timore non bene faciat, nec etiam lingua, aut pes, quæ illi deſeruiunt: hæc autem huius accidentis generalis quædam ratio eſt, propria enim & proxima, eſt retractio caloris ad cordis partes internas, tunc enim virture, & robore deſtituta inſtrumenta, expeditè mouere ſe non poſſunt.

XXXII.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες, καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσιν ἡλίῳ; ἢ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες, δέονται πέψεως, ἢ ἅμα συμβαίνει τινὰς τόπους κατεψῦχθαι, διὸ καὶ ἀποπληξίαι, καὶ ἀποναρκώσεις μετὰ τοὺς πότους· οἱ δὲ θαλάττιοι, διὰ τὸ ἀεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο ποιοῦσι.

Cur ebrij omnes, & qui mari operam dant, libenter Solis tepori ſe dedunt? An quòd ebrij concoctionem deſiderant, ſimúlque euenit, vt partes corporis quædam refrigerentur? itaque ſtupidos, attonitóſque poſt potum fieri nouimus. Maritimi autem illi, quoniam in humore ſemper ſuam degunt ætatem, calorem porrò deſiderant.

Quod paullò ante problemate xxix. de ebriis quærebatur; cur Solis calore gauderent, iterat hoc loco Ariſtoteles, quibus alios quoſdam præterea adiungit, nimirum qui circa mare degunt, vt ſunt nautæ & piſcatores. Duabus autem rationibus fieri tradit, vt Solis calor ebriis iucundus ac vtilis ſit: illi enim cùm ſint referti multis & crudis humiditatibus, quæ ſubinde corpori accreſcunt ob nimiam vini copiam, calorem natiuum debilitantem, coctionem deſiderant, & ea iuuantur: Sol autem ſalutari & viuifico calore corpora fouens coctionem adiuuat. Refrigerationem etiam illi iidem quibuſdam partibus patiuntur, tum ob caloris natiui imbecillitatem, tum quoniam crudis humiditatibus ſæpe ſæpius frigiditas iungitur; quod eo ſigno docet Ariſtoteles, quia frigidis morbis caput præſertim tentantibus, illi præhendi ſolent, cuiuſmodi ſunt ſtupores, & apoplexiæ: his autem depræhenſos, attonitos Latini auctores dixerunt, atque eodem modo Theodorus: quamquam hoc nomine non eam tantùm quæ ita propriè dicitur, ſed omnem capitis morbum frigidum, & veternoſum puto Ariſtotelem ſignificaſſe. Qui verò iuxta mare degunt, illi ideo eodem Solis calore gaudent, quia cùm aſſiduè verſentur in humido, multa excrementitia humiditate ex maris conſuetudine detinentur, hanc autem calore ſuo Sol exſiccat: quamquam enim aqua marina facultate ſicca exiſtat, qui tamen aſſiduè in ea verſantur, actuali continua humiditate ita repleti ſunt, vt ex calore Solis eam tollente non parum iuuentur: trahit enim eam Sol ex carnibus & corpore vt dicebat Hippocrates ſecundo de dieta per hæc verba: *Sol & ignis ſiccant, propterea quòd cùm calida ſint & ſicca, humiditatem ex corpore trahunt.*

XXXIII.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδυνατοῦσιν ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι δεῖ μᾶλλον τινὰ τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλλου σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. ἢ διότι δεῖ μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὁ δ' οἶνος ἄνω πέφυκε φέρεσθαι; ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν, ἐντεῦθεν δὲ ἀπάγει. καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα ἀφροδισιαστικοί· καὶ κελεύουσιν ἀριστᾶν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον. ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέρεται, πεπεμμένων δὲ κάτω τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις ἐκ τούτων. καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κόπος. ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ περίττωσις, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. διὰ ταυτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρωστήμασιν, ὅσοις γίνεται, συμβαίνει καὶ τοῖς φοβουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύτως.

Cur vinolenti concumbere nequeant? An quòd partem corporis quandam ampliùs, quàm reliquum corpus, incaleſcere opus eſt; quod vinolentis contingere præ nimio calore non poteſt. Calor igitur, qui à motu naturæ interno præſtatur, obtentu caloris ambientis extinguitur. An quòd partes corporis imas recaleſcere opus eſt. Vinum autem in ſublime efferri aptum eſt: itaque calorem, quemadmodum illic excitat, ita hinc auocat, atque abducit. Poſt cibum quoque libido veneris minimè incitatur. Vnde prandere largè, cœnare parcè præcipiunt. Cibo enim concocto ſurſum, crudo deorſum fertur, & humor, & calor: ortus autem ſeminis ex his eſt: & fatigatis idcirco per ſomnum profluit genitura, quòd labor corpus humidum & calidum reddit. Quòd ſi excrementum ea in parte ſubſtiterit, euenit certè, vt per ſomnum erumpat. Hæc eadem cauſſa eſt, cur in aduerſis quibuſdam valetudinibus id eueniat, atque etiam metuenti, & morienti.

Iterat problema decimum: & quamquam verba quæ ſolutionem continent non omnino eadem ſunt, rationum tamen momenta eadem apparent. Nobis igitur pauca erunt

quæ dicantur ad hunc locum; non enim repetere ea quæ ad decimum ſunt allata operæ pretium exiſtimo. *ἀποτελεῖται οὖν. calor igitur qui à motu.* Hæc ratio magis perfectè traditur problemate decimo: quo loco etiam quæcumque ad illius explicationem mihi pertinere videbantur, in medium allata ſunt. *ἢ διότι δεῖ ἃ ἐκθερμανθῆναι τὰ κάτω. An quod partes imas recaleſcere opus eſt.* Hæc non habuimus problemate decimo, adducitur autem hoc loco tamquam noua ratio, verè tamen eadem ſuperiori eſt, quæ etiam fuit propoſita problemate x. niſi quod illa magis generalis, hæc autem magis particularis, & proximior eſſe videtur. Ait igitur, in coitu partes inferiores, quæ nimirum pertinent ad inſtrumenta generationi dicata, neceſſe eſſe vt excalfiant, in vinolentis autem contrario modo contingere; in illis enim excalfiunt ſuperiora & partes capitis, vinum enim & ſuapte natura ad ſuperiora fertur, & eo in loco exiſtens, caliditatem etiam ex inferioribus partibus abducit, & ad ſe trahit, vnde genitalia loca refrigeſcere neceſſe eſt, & hinc ad venerem impotentia. *ἢ μετὰ τὰ σιτία. Poſt cibum quoque libido veneris minimè incitatur.* Hæc partim continent rationem illam, quæ problemate x. fuit ſecundo loco propoſita ex ſeminis materia, quæ eſt alimentum coctum, partim adiuuant proximam rationem de vino, quod ad ſuperiora & ipſum tendit, & alia trahit. Dicit igitur poſt cibos reddi homines ad venerem ineptos, ex quo fieret, quod dixit etiam problemate x. vt concubituris nocte mandatetur, vt largè prandérent, parcè autem cœnarent: oriri autem illam impotentiam ex cruditate humorum; ſtatim enim ab aſſumpto cibo viget cruditas, atque eodem tempore agente in cibum calore, vaporum ſurſum ad caput elatio fit, & partes genitales refrigeſcunt: cocto autem deinde cibo, factaque diſtributione, calor & humor qui iunctim incedunt, iterum deorſum reuertuntur, ſicque ſeminis generatio, quæ ex his eſt, nimirum à calore excocto humore. Eadem igitur ratione ebrij ad venerem inepti ſunt, quippe modo largo paſtis non abſimiles: cùm igitur in his quoque præ copia & cruditate vini fiat ad caput elatio, parteſque genitales refrigeſcant, quod dicebatur in proxima ratione, & cùm ob cocti alimenti defectum in eidem non adſit ſeminis copia, quod decimo problemate proponebatur, iure fit vt ebrij ad concumbendum ſint inepti. *ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέρεται. cibo enim concocto ſurſum, crudo deorſum fertur.* Hæc Theodori Latina verba omnino contraria Græcis ſunt, quibus clarè proponitur ab Ariſtotele, crudo ſeu inconcocto cibo, lationem caloris & humoris fieri ſurſum vel ad caput, cocto autem deorſum, vt omnino conuertendum fuerit ita, ſicuti Græca ſonant: *crudo enim exiſtente cibo, calor & humor ſurſum feruntur, cocto autem, deorſum.* Et neſcio quid in mentem venerit Theodoro, vt contrario prorſus modo locum conuerterit, cùm præſertim ratio ipſa quàm Ariſtoteles proponit, errorem facilè potuiſſet conſideranti manifeſtare. *καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν: & fatigatus idcirco per ſomnum profluit genitura.* Confirmat quod modò propoſitum eſt, ex calore, & humore ad partes genitales confluentibus fieri ſeminis exitum: quando ille per ſomnum accidat fatigatis, ſi ad partes illas fiat colliquamenti fluxus, labor enim calefacit & humectat, qua de re, tum nonnulla diximus ſuperiùs problemate xxv. ex Ariſtotelis libro de ſomno & vigilia, tum verò quædam dicentur ad problema xxxi. ſectionis quintæ, quo in loco huius accidentis proponitur cauſſa inueſtiganda. Eandem autem rem, ex eo etiam confirmari tradit, quòd nonnullis ægritudinibus euenire conſpicimus, atque etiam metuentibus ac morientibus, his enim ob calorem & humorem quarundam partium, contingere ſignificat vt effluat genitura: ſed & hac de re vberiùs agetur ad problema octauum ſectionis proximè ſequentis, quo loco ea quæſtio proponitur.

XXXIV.

Διὰ τί οἱ νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν μεθυσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; ἢ διὰ τὸ θερμοὺς καὶ ὑγροὺς εἶναι, πολὺ τὸ συῤῥέον γίνεται περίττωμα, διὰ τὸ μὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρόν· ὥστε ὑπερχεῖται. πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν ὑπερβολὴν ἀντισπᾷ τὸ σῶμα· ἢ ὅτι μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν νέους, καθύπνους ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ ὕδατος ἐκπίπτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, οὐ καθάπερ οὐδὲ τὴν ἔξωθεν κίνησιν, οὐδὲν ἧττον τι λανθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. δῆλον δὲ καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕπνοις μάλιστα ἐνουροῦσι.

Cur iuuenes potiùs, quàm ſeniores immingant, vbi vino ſe ſe ebriauêre? An quoniam iuuenes humidi ſunt, & calidi multùm, idcirco excrementum humoris confluit in veſicam: exiguum enim à corpore eorum abſumitur, quam ob rem id effundi neceſſe eſt. Senioribus verò, corpus pro ſua ſiccitate

humo

humorem nimium attrahit, atque imbibit. An quòd iuniorum natura ad ſomnum propenſior, quàm ſeniorum eſt: quocirca grauiter iuuenes conſopitos vrinæ ſæpe excitatio latet, vt hæc prius erumpat quàm illi ſurrexerint. Seniores autem latere minimè poteſt, quemadmodum nec externorum motuum quiſquam minùs ab his percipi, quàm ab adoleſcentibus ſolet. Conſtat autem quod modò diximus, quãdoquidem iuuenes ipſi tum maximè immingunt, cùm arctè & grauiter dormiunt.

Inquirit cur illi qui tenella ætate ſunt, ſi inebriẽtur, magis per ſomnos immingant, quàm ſeniores. Diximus autem tenella ætate quos Theodorus vertit, iuuenes: nam ex ipſa problematis ratione apparet tales intelligi, cùm dicantur calidi & humidi, cuiuſmodi potiùs pueri ſunt quàm iuuenes. Et ſanè Græca vox νέοι non rarò hac ſignificatione legitur, nam ἐκ τῶν νέων, &, ἐκ τῶν νέων παίδων, hoc eſt, à teneris annis, à pueritia, frequens apud Platonem locutio: & Ariſtoteles quum teneram admodum ætatem intelligeret in libro de memoria & reminiſcentia ad finem dixit: πάμπαν νέοι, *pueri admodum teneri*, & ipſemet Theodorus ad finem problematis eandem vocem etiam vertit, *adoleſcentes*. Duas porrò eius rei affert rationes Ariſtoteles: Primùm enim illud contingere affirmat, quia pueri naturà ſunt multùm calidi & humidi; cunctas igitur corporis partes & meatus repletos habent humore, totúmque corpus madidum; vbi igitur vini humiditas ſuperingeritur, illa per corpus haud diſpertiri, nec abſumi poteſt: ſed in veſicam defertur, & inde promptè effunditur. Senes contra tum partes corporis ſiccas habent, tum meatus omnes admodum latos, vnde vini humiditates tum à ſiccitate partium attrahuntur, ſicca enim trahunt, vt ex Hippocrate ſuperiùs dicebamus, tum partes raræ & vacuæ imbibuntur, & patentes meatus illas facilè recipiunt, nec ad veſicam vt deferantur cauſſa vlla eſt. Tum alteram rationem ponit Ariſtoteles, atque ait, ideo pueros ſe ſe immingere, quoniam longioribus, & profundioribus ſomnis detineri ſolent quàm ſeniores: cuius rei cauſſam in libro de ſomno & vigilia dixit eſſe multum alimentum, quod in illis ſurſum ad caput fertur. Igitur in lõgis & altis ſomnis vrinæ ſtimulantis impetus haud percipitur, vnde erumpit antequàm excitentur: non ita in ſenioribus; nam quia ſomni leuiores, leuiori cauſſa excitantur, & quia leuiores, vrinæ ſtimulus haud ita vrgere poteſt, quippe experrectis mingere licet. καθάπερ οὐδὲ τῶν ἔξωθεν κινήσεων. *quemadmodum nec externorum motuum quiſquam.* Confirmat adhuc, faciliùs à ſomno excitari ſenes; nam externos omnes motus, qui ab animali facultate ſunt, non minùs percipi à ſenibus quàm à pueris poſſunt; quinimo meliùs, quod contingit ob motum qui in pueris eſt, ratione iugis & multi augmenti: Non ſunt autem hæc intelligenda de valde ſenibus, illi enim etiam ob motum decrementi, idem ac pueri patiuntur, ſicuti dicitur in libro de memoria & reminiſcentia ad finem. Hanc rationem immictionis puerorum habemus etiam apud Auicennam libro tertio fen XIX. tract. II. nam cùm capite XV. ageret de mictu in lecto, ita enim ille loquitur, hæc ſcribit: *Et pueros quidem adiuuat ad illud profunditas in ſomno: quum ergo mouetur, expellunt eam natura, & occulta voluntas ſimilis voluntati animæ ante ipſorum euigilationem.* Aliam tamen proximiorem paullò ante attulerat, quæ vt in ægris locum habet ex intemperie morboſa, nimirum mollificationem lacerti, vt ipſe loquitur, id eſt, relaxationem muſculi os veſicæ claudentis, ita etiam in pueris ob teneritudinem; & mollitiem corporum. Non igitur hac ratione, quod putauit Aponenſis, dicit Ariſtoteles, ideo pueros ſe ſe immingere; quia ob ſomnos longiores celebrata meliùs coctione, vrina multa colligatur: non enim de vrinæ copia verbum vllum hoc quidem loco; ſed quia ſtimulantis vrinæ impetus eos latet. μᾶλλον ὑπνωτικώτεροι. *An quòd iuniorum natura ad ſomnum propenſior.* Verterim libentiùs. *An quòd longiùs & profundiùs dormiunt pueri, quàm ſeniores.* δῆλον γάρ· ἐν γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι. *Conſtat autem quod modò diximus, quandoquidem iuuenes ipſi.* Veritatem rationis confirmat; nimirum ex profunditate ſomni accidens propoſitum oriri: nam quo ſomni profundiores ſunt, eò magis pueri ſeſe immingere videmus: iam igitur ex ſomni profunditate illud proficiſci appareat.

XXXV.

Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει, καὶ τῷ δι' αὐτῆς πίνειν τὸ καταρροφᾶν; ἢ διότι λιπαντικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προσοδοποιεῖ;

Cur oleum ad arcendam vinolentiam valet, ſorbitúmque facultatem præſtat potandi? An quòd vrinam ciere poteſt, vinóque hauſto iter regit.

Inquirit hoc poſtremo huius ſectionis problemate, cur oleum ebibitum ad arcendam ebrietatem conferat, tum poſt vini potum ingeſtum ad eam arcendam, tum ante, vt largiùs potandi præbeatur occaſio. Cauſſam autem dicit eſſe quoniam oleum mouere vrinas poteſt, qua facultate vini humiditates ad veſicam deducendo, vnde foras mittuntur, auertit vapores à capite, atque ita ebrietatem impedit; vt habuimus etiam ſuperiùs problemate XVII. ex Galeno, vnam ex cauſſis cur braſſica reſiſteret ebrietati eſſe, quoniam cieret vrinas: atque eâdem ratione similiter fieri exiſtimo, quod Hippocrates ſeu Auctor libri IV. de ratione victus in acutis eo libro ſcripſit, allium ad arcendam ebrietatem valere, quia ſcilicet diureticum: quamquam diuerſa ratione ac allium, hoc enim eſt propriè tale, quippe acre, calidum, & attenuans; oleum verò lene, lubricum, & aëreum per anguſtos etiam meatus ſe ſe inſinuare poteſt, vnde dixit Auicennas, olea omnia eſſe diuretica. Oleum igitur quod hoc loco ex oliuis commune intelligitur, auertit humorem vini à capite, & viam illi præſtruit ad partes inferiores, & ad veſicam, vnde foras ſubinde mittitur, ac ita largiori copia aſſumi poteſt. Cur autem Theodorus verterit, *vino iter regit*, quod Græcè eſt προοδοποιεῖ, ac non potiùs dixerit, iter ſternit, viam facit, aut munit, aut præſtruit, quod videtur eſſe illud ipſum; qua voce nos vſi ſumus, meliúſque vt puto ſententiam expreſſimus, equidem diuinare non poſſum. Cæterùm præter hæc quæ in vulgatis codicibus habemus problematis verba, Iuſtinianus poſt vltima quæ modò expoſuimus, hæc etiam reponit. *ἢ καὶ μᾶλλον διότι ἐπιπολαστικὸν τὸ ἔλαιον, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ οἴνου ἀναθυμιασέων κωλυτικόν*, hoc eſt. *An vel magis quoniam in ſuperficie innatare oleum ſolet, & vini vapores prohibere?* Hæc autem alteram, & ſatis manifeſtam rationem continent propoſiti effectus: ideo oleum ebrietati reſiſtere, quia cùm innatare ſoleat, & in ſuperficie reſidere, vino ſupernatat, illúdque tegit & cooperit: ex quo vaporum qui à vino attolluntur, & caput petunt aſcenſum prohibet, quæ ratio tacta etiam fuit ab Ariſtotele problemate XIII. dum ageret de vino dulci: hac enim in re, vinum dulce oleo non abſimile eſt. Eandémque ſimiliter rationem adducit Aponenſis in commentario ad hunc locum: vt non ſit fortaſſe abs re cogitare, eam in aliquibus codicibus extitiſſe.

* * *

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Δ.

ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO IV.

De iis quæ ad rem venereãm pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ τί ὁ ἀφροδισιάζων, καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλλει τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; ἢ διότι ἄνωθεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν ἀναστρέφει ἐκεῖσε ὁρμᾷ· ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἔτι νοτίδα.

Quam ob cauſſam qui concumbit, & qui moritur oculos attollit: qui autem dormit ſubmittit? An quòd de parte ſuperiore calor exiens, eodem oculos vertit, quo ſe deflexerit: per ſomnum autem deorſum ſe colligit, itaque eodem conuertit. Clauduntur verò propterea oculi, quia humiditas deficit.

In veneris vſu, in morte, & in ſomno, oculi ab eo ſitu dimouentur, quem priùs obtinebant, alio tamen inter ſe, atque adeò contrario modo; nam in coitu, & in morte, ſurſum, in ſomno autem deorſum ſubmittuntur. Eius rei cauſſam quærit hoc loco Ariſtoteles: dicit autem ideo fieri, quoniam in concubitu calor, & ſpiritus noſtri corporis, qui totus eo tempore commouetur, ad ſuperiora vergit: quò autem vergit calor & ſpiritus, eodem trahuntur partes, in quibus calor, & ſpiritus maximè abundant, tales autem oculi ſunt: ad illos enim plurimum animalem lucidum ſpiritum è cerebro proficiſci ſcribit Galenus Comm. IV. in VI. de morbis vulgaribus tex. XXVIII. atque etiam VII. de Decretis Hippocr. & Platonis capite VI. Quinimò nec in ventriculis ipſis tantam animalis ſpiritus copiam contineri, ac in oculo eodem loco VII. de Decretis affirmat. In morte ſimiliter, cùm ad extremum redacta res eſt, calor & ſpiritus, qui antea ad cor, tanquam ad arcem confugiebant, eo tempore veluti deſperata ſalute, illam deſerentes, ad partes ſupernas, quo naturâ illis aditus eſt, fugam moliuntur: & inde ſurſum oculi trahuntur. In ſomno contra calor deorſum vergit; nimirum ad cor, & ad partes internas: quamquam enim primùm, in caput aſcendunt vapores ſomnum arceſſentes, inde tamen ad cor reflecti, cùm altè homo dormit, Ariſtotelis ſententia fuit, ſicuti patet ex libro de ſomno & vigilia, quem locum adduximus ſuperiori ſectione ad problema XXVI. Aduersùs has rationes obiicit Aponenſis, nam in coitu partes inferiores excalfieri neceſſe eſt, vt habuimus ſuperiori ſectione problemate XXXII. eò igitur mouebuntur calor & ſpiritus, quorum beneficio illæ partes incaleſcunt; in morte ſimiliter, ad cor tanquam ad arcem confugiunt calor & ſpiritus, & meritò; cor enim primum viuens, & vltimum moriens eſt, vt ſcribitur ſecundo de generatioue animalium

capite IV. non igitur ſurſum, ſed deorſum tum in coitu, tum in morte oculi mouebuntur. Reſpondet idem Aponenſis, Ariſtotelem de motu caloris & ſpiritus rem contrario modo accipere, ac in obiectione ſit dictum: ex quo totum tempus tum mortis, tum venereæ illius actionis, in duo diſtinguit, initium & finem, ſeu tempus quod ad finem eſt: nomine autem mortis, non vltimam illam animæ diſceſſionem intelligit, quæ momento fit, ſed tempus etiam aliquod præcedens, quod latitudinem habet. Igitur initio actus venerei ſpiritus & calor vergunt ad inferiora, parteſque illas excalfaciunt, mox verò illinc impetu facto, cùm inſtat ſeminis exitus, ac iam exit, ad ſuperiora ſe conuertunt. Cui rei argumento etiam eſſe poſſunt, genæ & aures, ac tota facies, quæ eo tempore incaleſcere, & rubeſcere maximè ſolet. De morte eodem modo ſoluitur, declaratáque res eſt, dum rationem exponeremus, antea nimirum refugij cauſſa; calorem & ſpiritum tendere ad cor, at deſperata ſalute, arcéque derelicta, aliò vergere, & ad ſuperiora, cuius rei etiam argumentum eſſe poteſt raritas & imbecillitas pulſus, quæ in animam agentibus obſeruatur, ſicuti etiam adnotauit Auicennas. *διότι ἄνωθεν. An quòd de parte ſuperiore.* Aduerbium, ἄνωθεν, quod ſignificationem de loco, vt Grammatici loquuntur, habere ſolet, quomodo etiam vertit Theodorus, libenter ſumerem ſignificatione per locum, vt non locum vnde calor egreditur, ſed per quem trāſit, & manat, eo intelligeremus. *συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοί. clauduntur verò propterea oculi.* Hæc additamentum quoddam eſſe videntur: non enim perſpicio quid propoſiti problematis ſolutioni conferant: ſed & illud dubium, vtrum ad ſingula propoſita membra concumbentium, morientium, & dormientium referantur, an ad hoc poſtremum tantùm, in omnibus enim claudi oculos verum eſt. Aponenſis ad poſtremum referre videtur: tum illud adhuc difficilius, quod ſatis perſpicuè verba ſonant, humiditatis defectu claudi oculos: nam in oculis eorum qui multum potauerunt, vt dicit Aponenſis, non deficit, ſed abundat humiditas: atqui illis & clauduntur oculi, & ipſi multùm dormiunt. Præterea qui naturaliter oculos habent humidos, ſomniculoſos à Philoſopho iudicari idem Aponenſis ſcribit: ſignificat autem, vt exiſtimo, Ariſtotelis librum de phyſiognomia, in quo tamen cùm ſomniculoſorum alia tradat indicia, hoc ſanè, in illis quidem quibus ego vtor Ariſtotelis exemplaribus, non extat. Sed addamus ex Galeno VI. Aphoriſ. LII. ſiccitatem adeò non efficere vt palpebræ claudantur, vt potiùs contrarium operetur, & ne perfectè claudantur efficiat, ſicuti exſiccata coria difficulter extendi videmus, quemadmodum ſcribit eo loco Galenus. Præterea in catocho, quod ſymptoma oritur à ſiccitate Galeno ipſo teſte, ægri habent oculos apertos ac tenſos, vt ſcribit ſimiliter Galenus comment. II. in primum Prorrheticorum. Obiectioni reſpondet Aponenſis, nomine humiditatis non intelligere Ariſtotelem humiditatem quamlibet: ſed certam quandam, cui calor innititur, quáque euaneſcente, calor qui palpebras extendit, ſubiectum cui innitatur non habet: hanc autem eſſe humiditatem tenuem, quæque promptè extendatur, non viſcidam, & craſſam, illa autem carere vinolentos: nec verò eandem exſiccari oportere, iam enim oculos apertos detineat, ſicuti fit in catocho, & ſicuti cuidam adurendi febre vexato accidiſſe ſcribit Aponenſis, cui ob exſiccantem calorem, adeò corrugatæ ſunt palpebræ, vt in poſterum illas nunquam clauſerit, ſed perpetuò tanquam lepus oculis apertis dormierit. Igitur huius humiditatis defectu, in ſomno oculi claudi dicuntur: eo enim tempore illa vnà cum calore, deorſum & ad partes infernas deſcendit: in morte autem, & per veneris res, ſi ad hanc etiam illa verba referenda ſunt, humor ſanè cum calore haud deorſum vergit: ſed contrario modo, ſicuti dictum eſt; in illis etiam idem humor cum calore abit, humiditatiſque defectus itidem contingit. Porrò autem huius eiuſdem accidentis cauſſam, ſiue dormientes, ſiue morientes, ſeu concumbentes ſpectes, poteſt etiam ad imbecillitatem referri, ad quam Galenus VI. Aphoris. eorundem oculorum apertionem refert: qua enim imbecillitas mouentis facultatis non poteſt deorſum palpebras demittere, vnde apertio: eadem ſimiliter non poteſt illos ſurſum attollere, vnde obſeratio: porrò tamen hæc imbecillitas à caloris abſentia fit, vt iam ferè eodem reuoluamur. Sed & propriè in coitu, ratione ſummæ voluptatis, ne ab obiectis diſtrahamur, fieri vt oculi claudantur, & clauſi detineantur, probabili ratione puto etiam nos poſſe dicere.

II.

Διὰ τί τῶν πλείοσιν ἀφροδισίοις χρωμένων, ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα, καὶ τὰ ἰσχία. τὰ μὲν ἐγγὺς ὄντα· τὰ δὲ πόρρω; πότερον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμποιεῖ ταῦτα, τῇ ἐργασίᾳ συνιόντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ σπέρματος; συνεκθλίβεται ἦν μάλιστα ἐντεῦθεν ὅσον εὔτηκτον

τῆς τροφῆς

τῆς τροφῆς ἔνεστι διὰ τὴν θλῖψιν· ἢ διότι τὰ θερμαινόμενα, τήκεται μάλιστα. ὁ δὲ ἀφροδισιασμὸς, θερμότητι ἐργάζεται· μάλιστα δὲ ταῦτα θερμαίνεται ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν, ἐπιδήλως συμπονεῖ. οὔτε γὰρ μὴ συναγαγόντι τὰ περὶ τὴν ἕδραν ἐνδέχεται προέσθαι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. τὰ μὲν γὰρ περὶ τὴν ἕδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύστεως τῇ χειρὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συναγωγὴ, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν, καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς γένεσιν, δηλοῖ ἡ τῶν ἀτέκνων, καὶ γονίμων γυναικῶν τοῖς ἐναλείμμασι πεῖρα. ὡς δέον ταύτῃ διελθεῖν εἰς τὸ σπέρμα δύναμιν· πίονα δὲ ἀεὶ ἄμφω τυγχάνει ὄντα πάντων ἀεὶ, ὀρχός τε καὶ ὄμματα. διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα. ὅτε γὰρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως λύσει ἡ θερμότης, οὔτε πῖον ὂν, μὴ συμπονῇ, οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ· ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ τὴν γειτνίασιν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πάροδος, περὶ τοὺς τόπους τούτους οὖσα, ἐπιδήλως ἐστὶ ἱκανὴ δεῖ λεπτύνειν. ἀφαιρεῖ γὰρ τι ἀλλ' οὐ προστίθησι, πλησιάζουσα.

Cur iis qui rem veneream immodicè agunt, oculi, & clunes manifeſtè ſubſident, partes, quarum alteræ propè, alteræ procul à genitalibus abſunt? Vtrum quòd in ipſo etiam coitu partes hæ perſpicuè collaborant, cùm rem ſtudioſiùs ipſæ perſequantur, & ſe cogant, nitantúrque in ſemine emittendo. Itaque quantum alimenti facilè liqueſcere poteſt, id preſſum extruditur. An quòd obcaleſactæ præcipuè contabeſcunt. Concubitus autem caloris agitur facultate, eáque maximè ſentiunt calorem, quæ in agendo commouentur. Oculi autem partéſque ſedi proximæ perſpicuè collaborant. Haud enim fieri poteſt vt ſemen profluat, niſi partes cogantur illæ, niſiq; oculi demittantur: quippe cùm partibus his coeuntibus humor quaſi manu, ex veſica prematur, oculiſque coactis cerebrum ſua dimittat. Oculos verò & locum his proximum, vim ad procreationem maximam obtinere, docent illinimenta, quæ mulieres tam ſteriles, quàm fœcundæ experiuntur, vt pote cùm vis ad ſemen tranſmitti hinc debeat. Sunt autem & oculi, & renes omnium pingues, atque obeſi: ergo quòd partes hæ rem veneream efficaciùs adiuuant, caloris participes ſunt, cuius tabifica vi extenuantur, multúmque ſui ſucci ad ſemen excerni patiuntur. Calor enim (ſi corpus vel pingue non eſt, vel ſi pingue quidem, ſed non tamen laborat) æquè liqueſacere nequit, vt latè in ventre patet. Renes tamen omnium maximè ſentiunt, quia in vicino poſiti ſunt. Et ipſe quoque ſeminis tranſitus, cùm per ea loca perſpicuè agatur, extenuare procul dubio poteſt: adimit enim, non addit per ſuam iſtam propinquitatem.

Cùm oculi & clunes partes ſint inter ſe admodum diſtantes, nec vlla affinitate coniunctæ alteræque propè, alteræ autem procul ab ea parte abſint, cuius opera venus exercetur; iure quærit Ariſtoteles, eur hæ præcipuè ab eàdem re, nimio ſcilicet veneris vſu ſatiſcant, & collabantur; quam rem habemus etiam apud eundem Ariſtotelem libro II. de generatione animalium cap. VII. ad finem, vbi & cauſſam reddit: cuius verba paullò poſt adducemus. Hoc autem loco eius rei duas affert rationes: Primùm enim illud fieri ſcribit, quoniam partes hæ vtræque in coitu perſpicuè, & maximè laborant, & defatigantur: dum enim in illo munere ad ſeminis excretionem moliendam concurrunt: ex illis etenim eo in opere ob compreſſionem ſeu nixum qui in eiſdem partibus accidit, fit expreſſio alimenti, quantum ſanè liquari poteſt: hæc autem ratio meliùs declarabitur paullò poſt. Porrò Theodorus cùm illa ſcribit, *cùm rem ſtudioſius ipſa perſequantur, & ſe cogant, nitantúrque in ſemine emittendo*, iam non Ariſtotelis orationem conuertit: ſed paraphraſi eam explanat, vnico enim verbo illa Ariſtoteles complexus eſt, cuius oratio ita habet: *Vtrum quoniam in ipſo coitu perſpicuè hæ collaborant, eo in opere ad ſeminis protectionem concurrentes?* Sicuti verò hoc loco abundauit Theodorus, ita defecit paullò poſt duas voces omittendo μάλιστα ἐντεῦθεν, quæ ad ſenſum non parum faciebant; itaque addendæ ſunt, poterimúſque ita locum conuertere: *Itaque illinc maximè ob compreſſionem exprimitur, quantum alimenti facilè liquari poteſt.* Hæc autem omnia ad formam ſyllogiſticam redacta ita meliùs patere poterunt. Quæ par-

tes maximè concurrunt ad opus venereum,ſeminis proiectionem adiuuantes,illæ maximè laborant; oculi & clunes ſunt huiuſmodi, illæ igitur maximè laborant. Maior propoſitio ex eo probatur, nam quæ partes in illo opere maximè concurrunt, ſeminis proiectionem adiuuantes, illæ id efficiunt nixu & expreſſione alimenti; quæ verò nixu & expreſſione alimenti id efficiunt, illæ maximè laborant, quæ igitur partes eo in opere maximè concurrunt ſeminis proiectionem adiuuantes, illæ maximè laborant: minor autem probatur mox, poſtquam alteram rationem attulit, quam ſubdit per ea quæ ſequuntur. *ἢ διότι παραθερμαινόμενα τήκεται μάλιστα. An quòd obcalefacta præcipuè contabeſcunt.* Altera ratio, vt dicebam, quæ petitur à calore, ſicuti modò propoſita à nixu & expreſſione. Primùm autem lego παραθερμαινόμενα, ſicuti excudendum curaui, non παραθερμαίνεται, vt habent vulgata exemplaria: ita enim legiſſe videtur Theodorus, & reponit Iuſtinianus: non tamen putem, participium hoc intelligi particulatim debere de partibus propoſitis, ſcilicet de oculis & clunibus, ſicuti facit Theodorus, qui vertit, *obcalefacta*, ſed abſolutè enuntiationem proferri, quæ eſt minor ſyllogiſmi propoſitio: ita enim ratiocinatur Ariſtoteles: quæcunque maxime incaleſcunt, illa colliquantur, partes per quas venus exercetur, maximè incaleſcunt, illæ igitur colliquantur: minorem probat hunc in modum: partes quæ mouentur eo in opere, maximè incaleſcunt, at illæ per quas venus exercetur, mouentur, illæ igitur maximè incaleſcunt. *ὁ δὲ ἀφροδισιασμὸς θερμότητι ἐργάζεται. concubitus autem caloris agitur facultate.* Theodorum puto legiſſe non θερμότητα, ſed θερμότητι, quo modo quamuis nos excudendum curauimus, vulgatam tamen lectionem ferri poſſe putamus,ſiue enim dicamus, caloris beneficio peragi concubitum, ſiue ex concubitu creari ac gigni calorem, ad propoſitam rationem æquè conducit. *οἱ δ' ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν. Oculi autem partéſque, ſedi proximæ.* Iam probat minorem propoſitionem rationis,quæ primo loco adducta eſt, vt perſpicuè apparet ex verbis, quæ eadem omnino hic repetuntur. Cur verò altera ratione interpoſita, in hunc locum probationem illius propoſitionis diſtulerit, fortaſſe illa cauſſa ſit, quòd ad eandem ſecundam rationem comprobandam, illa etiam conferat,ſuntque enimuero vtræque rationes ſatis inter ſe ſimiles:& fortè vna tantùm ſunt, corruptúſque eſt leuiter locus ad illa verba, quæ initium alterius rationis continere videntur:ſed quando exemplaria nihil nos adiuuant, non eſt vt de immutatione aliqua cogitemus. Probat igitur Ariſtoteles minorem illam propoſitionem, vt dicebam, nimirum oculos, & partes ſedis proximas manifeſtè in coitu laborare; non enim fieri poteſt ſeminis emiſſio, niſi ſe cogant partes quæ ad ſedem attinent, & oculi demittantur, hoc eſt contrahantur, & conſtringantur: id enim valet hoc loco, καταβληθέντων, Latinè *demittantur*, vt appareat ex illis quæ ſequuntur, *ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συναγωγὴ*, quæ Theodorus reddit, *oculíſque coactis*; contractio autem ſeu coactio hæc, non niſi cum labore fieri poteſt: præcedit autem illa motum qui ad ſuperiores partes fit, de quo dictum eſt in præcedenti problemate, in quo tamen illa met vox non eodem prorſus modo accepta eſt. Liquidiùs autem explicat Ariſtoteles, quomodo partium illarum defatigatio & nixus,ſeminis eiectioni conferat: nam partibus his quæ ad ſedem pertinent coëuntibus, & coactis, humidum, quod inibi eſt, tanquam manu ex aliqua veſica exprimitur; & oculorum coactio ſeu conſtrictio, ex cerebro idem humidum citat. Porrò ex cerebro ad maris genitalia defluere ſemen, fuit vetus Philoſophorum opinio. Ita ſenſit idem Ariſtoteles ſectione x. problemarum LXI. & alibi, Plato in Timæo, & Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis, vbi de Scythis loquens, qui ſibi remedij gratia vtranque venam poſt aures incidebāt, dicit ea medicatione eos perdere ſe ipſos,aut ſicuti alij legunt, corrumpi ſemen. Venis enim illis ſectis ſterilitatem induci: id verò qua ratione eueniat, explicat in libro de Genitura his verbis. *Quibuſcúnque iuxta aures venæ ſectæ ſunt, hi coeunt quidem,& genituram emittunt,verùm modicam, & debilem, ac infœcundam. Nam plurima genituræ pars à capite iuxta aures in ſpinalem medullam procedit: Ipſe autem tranſitus cicatrice ſectioni inducta conſolidatus eſt.* Quam Hippocratis ſententiam habet etiam Auicennas libro III. Fen XX. tractatu primo, cap. III. cui quum alia quædam addat, rei propoſitæ non inutilia, operæ pretium duxi eius verba referre, quæ ita habent: *Et Hippocrates quidem dixit in ſuis intentionibus, quòd plurimum materiei ſpermatis eſt ex cerebro: & quòd deſcendit ex duabus venis, quæ ſunt poſt ambas aures:& propter hoc abſcindit phlebotomia ambarum generationem,& facit incurrere ſterilitatem:& eſt ſanguis earum lacteus, & continuata ſunt nuchæ, vt non elongentur à cerebro, & quæ ei ſimilantur ſpatio longo; quare alteraretur complexio illius ſanguinis,& conuerteretur:imò perueniunt ad nucham, deinde ad renes, poſtea ad venas, quæ veniunt ad teſticulos, & Galenus quidem non ſciuit an faciat incurrere inciſio harum duarum venarum ſterilitatem, an non. Mihi verum videtur, quod non oportet vt ſit ſperma ex cerebro ſolo,*

quam

quamuis eius fermentum ex cerebro ſit : & eſt verum , quod dixit Hippocrates de eſſe duarum venarum : imò oportet vt ſit ei ex omni membro principali fons , & vt ſit ex membris alijs reſudatio etiam ad iſtas radices , & propter illud eſt aſsimilatio. Hæc Auicennas. ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα. *oculos verò & locum his proximum vim ad procreationem maximam obtinere.* Sequitur ad oſtendendum pleniùs, quare ex partibus capitis oculi præcipuè in coitu afficiantur. Oſtendet autem & magis diſtinctè paullò poſt, quare & loca ſedi proxima afficiantur etiam. Dicit igitur oculos ita affici ; quoniam ad generationem vim maximam illi obtinent , vt ab ipſis in ſemen virtutem deriuare appareat : quam rem probat experimenro illo , quod de mulieribus ſumitur. Cùm enim experiri volunt aliqui, vtrum mulieres fœcundæ , an ſteriles ſinr, illinunt oculorum angulos tinctura aliqua , exempli gratiâ, croco aquæ immixto: quòd ſi ex ea illinitione oris ſaliua tingatur, dicunt illam fœcundam , ſin minùs, ſterilem. Id verò qua ratione fiat , pleniùs docet libro ſecundo de generar. animalium cap. VII. quo loco etiam hanc oculorum præcipuam facultatem ergo ſemen, pluribus verbis ptoponit in hunc modum : *Mulieres autem probantur ex ijs quæ admouentur, nimirum ſi odores extrinſecus à parte inferiori appoſiti, pertranſeant vſque ad ſpiritus locum,* [& afficiant halitum;] *& ex ijs coloribus , qui illinantur oculis , ſi ſaliuam tingunt , quæ in ore eſt : nam niſi hæc ita fiant , meatus corporis per quos excrementum decedit , confuſos , obſeptos , & obcæcatos eſſe ſignificatur ; ſedes enim oculorum maximè omnium locorum capitis ſeminalis eſt , quod patet , cùm ſola ipſa per coitum venereum manifeſtè immutetur , & vſu immodico rei venereæ , oculi apertè langueant , & ſubſideant: cauſſa eſt quod natura genituræ ſimilis cerebro eſt , aquoſa enim materia eius eſt , calórque aduentitius.* δηλοῖ ἡ τῶν ἀτόκων καὶ γονίμων. *docent illinimenta quæ mulieres tam ſteriles , quàm fœcundæ experiuntur.* Senſus Ariſtotelis verborum eſt : ex illinimentis probari mulieres , vtrum fœcundæ, an ſteriles ſint , vt locum exponentes diximus : quod manifeſtè patet ex verbis adductis II. de generat. animalium. At hæc Theodori Latina verba , niſi valde impropriè, & præter Latinorum vſum ſumpra , magnáque vi illis adhibira , eum ſenſum exprimere non poſſunt. Sed & eundem II. de generatione locum, quòd à Theodoro non ita perſpicuè iuxta illum ſenſum fuiſſet conuerſus, cùm eum modò adduximus, denuò transferre libuit, ſenſum quem diximus , quemque Ariſtotelis verba manifeſtè continent , perſpicuè reddentes. πίονα δ' ἄμφω τυγχάνει ὄντα. *Sunt autem & oculi & renes omnium pingues.* Theodorum non πλείονα, vt habebant vulgata exemplaria, ſed πίονα legiſſe pro certo habeo. Antiquus tamen interpres vulgatam lectionem ſequutus eſt , quam vt retinerem , ipſe quoque multa cogitaui: & ſanè quod ad hanc ſententiam pertinet , illa mihi videbatur , retinendo etiam vocem πλείονα, non prorſus incommodè hîc recipi & locum habere poſſe , ſi ad præcedentem δύναμιν vox referretur : reliqua etiam procedebant, vſque ad illa quæ ſequuntur, ὅτι γὰρ ἂν μὴ πίον ᾖ : hæc enim quomodo ad priorem illum ſenſum accommodari poſſent, vbi de pingui aliqua re nulla ſit mentio , quæ ſit in his à quibus illa reſpiciuntur , aut quomodo ſuperioribus necti poſſent , ego ſanè non poteram videre. Adhæſi igitur libens lectioni doctiſſimi viri .Cùm enim ſuperiùs Ariſtoteles docuerit , ex oculis & ſede multum ſecedere in ſemen , hinc partes illas valde labefactari , quod erat primum problematis inſtitutum ; oſtendit modò , eaſdem partes conditiones habere , vt quod dictum eſt contingere facilè poſſit, ſcilicet vt ex eis multum in ſemen ſecedat, ipſæq; vt labefactationem recipiant aptæ ſint: tales autem apparent: nam in omnibus hominibus pingues & obeſæ ſunt: quæ autem tales ſunt , ſic affici poſſunt vt dictum eſt : quod liquidiùs explicat colligens ex dictis , quia hæ partes in concubitu multùm operantur , multùm etiam eaſdem incaleſcere , ſicuti ſuperiùs dictum eſt; caloris autem vi tum extenuari , tum excerni multam materiam , quæ in ſemen abeat : id autem fieri poſſe , quia pingues ſunt , ſicuti antea propoſuit : niſi enim vtráque hæc concurrant, & aut ſola defatigatio ſit abſque pinguitudine, aut ſola pinguitudo abſque defatigatione , non ſimiliter humidi colliquatio , & diſſolutio fieri poterit; quemadmodum ventris exemplo docet : hunc enim , quia non ita laborat , etſi pinguis ſit, continet enim omentum , quod totum eſt pinguedo , non poteſt tamen liquefacere caliditas : ita verò in coitu non laborare exiſtimandus eſt , etſi in multo motu eo tempore conſtituatur , quia longiùs abeſt à ſeminis tranſitu, quàm partes poſteriores. Aponenſis autem aliam etiam huius rei , cur non diſſoluatur , & liqueſcat venter , rationem ad hunc locum affert : quia ſcilicet magis terreſtria , & frigida ſunt illa ventris pinguia : eam tamen ego in Ariſtotelis verbis nou agnoſco. ἕδρα τε καὶ ὄμματα. *& oculi & renes.* Vocem ἕδρα reddidiſſe puto Theodorum , *renes*, cùm propriè , *anum* , aut *ſedem* ſignificet , nimirum inteſtinorum initium ex parte inferiori , vt conueniret illis quæ ſequuntur , ἀλλ' οἱ νεφροί , *renes tamen.* Atqui illa , *caloris participes ſunt* , meliùs reddamus , participes fiunt , &

ab illis, *cuius tabiſica vi extenuantur*, iure *tabiſicum* tollamus, quod nec habet Græcus contextus, nec deſiderat ſenſus. Poſt hæc leuem quandam ſitus nonnullorum huius loci verborum immutationem quæ ſubiit, proponere volui, quando illa mihi quidem totius loci ſenſum videatur expeditiorem, & faciliorem reddere: nam cùm viderem illa, ἂν μὴ πίον, longiùs abeſſe quàm vt commodè reſpicere poſſent πίονα ſuperiùs poſitum: & particulam οὖν vellem ex proximè dictis inferre aliquid, quod non faciebat, exiſtimaui omnia hæc verba, διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα, illicò collocanda poſt vocem δύναμιν: Cùm poſt hæc apponenda, quæ de oculorum, & renum pinguedine dicuntur, vt locus totus ita legatur: δύναμιν διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην, λεπτύνεται, καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα: πίονα δὲ ἄμφω τυγχάνει ὄντα πάντων ἀεὶ, ὄρχις τε καὶ ὄμματα· οὔτε γὰρ, ἂν μὴ πίον ᾖ ὁμοίως λύσῃ ἡ θερμότης, οὔτε πίον μὴ συμπονοῦν οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ, hoc eſt: *Vtpote cùm vis ad ſemen tranſmitti hinc debeat. Igitur quia partes hæ rem veneream efficaciùs adiuuant, caloris participes fiunt, ex eo autem ipſa attenuantur* [vel attenuatur, ſcilicet materia] *multúmque materia ſimul ad ſemen excernitur. Sunt autem ambo, & renes, & oculi omnium ſemper pingues: neque enim ſi pinguis non ſit* [pars] *caliditas æquè diſſoluet, aut ſi pinguis ſit, vbi non laboret, vt in ventre contingit.* ὁμοίως λύσῃ. *æquè liquefacere*, λύσῃ legendum eſſe, ſicuti ex Iuſtiniano repoſuimus, non χεύσῃ, cui nulla ſubeſt notio, tum ex tralatione Theodori, & antiqua, tum ex ſenſu ipſo liquidò patet. ἀλλ' οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται. *Renes tamen omnium maximè ſentiunt.* Propriè renes affici docet: quam rem de oculis iridem ſuperiùs fecit: renes autem hic appellat, quod initio problematis ἰσχία, & paullò ante ὄρχεις, nominauit, idque ob eam rationem vt puto, quia cùm ſingulis illis nominibus ſingularis aliqua pars ab Ariſtotele haud intelligatur: ſed communis quædam ad poſteriora ſpectans, quæ in concubitu læditur, ideo variis nominibus appellatur. Vnde & mox communi etiam nomine illas compræhendit Ariſtoteles dicens, περὶ τοὺς τόπους τούτους, hoc eſt, *per ea loca.* Quoniam igitur partes hæ labori proximæ ſunt: quippe ſeminis tranſitus per ea loca fit, ſentiunt maximè & afficiuntur; vicinia enim ac tranſitus ille non quidpiam apponere, ſed auferre potiùs poteſt: ex illis nimirum partibus materia ad ſemen ſecedente, ſicuti dictum eſt. Quomodo autem per ea loca fiat ſeminis tranſitus, quibúſque itineribus ad exitum perueniat, erumpátque ſemen, ex anatomicorum libris pleniùs diſcenda res eſt, præſertim ex Galeno libro XIV. de vſu partium cap. IX. ἔστι ἐπιδηλότατα δεῖ λεπτύνειν. *extenuare procul dubio poteſt.* Græca ſonant: *manifeſtiſſimè*, ſeu *admodum perſpicuè poteſt extenuare*: quæ maiorem adhuc vim habent, quàm, *procul dubio*: At paullò ſuperiùs, vbi, *perſpicuè*, à Theodoro poſitum eſt, in illis verbis, *cùm per ea loca perſpicuè agatur*, aduerbium illud in Græco textu deſideratur.

III.

Διὰ τί καὶ οἱ ἀφροδισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις, ὅμως ἀμφότεροι τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτονται; ἢ ὅτι τοῖς μὲν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δὲ διὰ τὴν πήρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος; ἐπιδηλότατα δ' ἐν τούτοις, ὅσων τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκριβές· ἡ δ' ὄψις τοιοῦτον. κατασπωμένων δὲ τῶν τοιούτων ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται· ὁ μὲν οὖν ἀφροδισιασμὸς, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δ' εὐνούχοις τά τε σκέλη οἰδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι λύονται, ὡς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ.

Quam ob rem & qui concumbunt, & ſpadones, qui re minimè vtuntur venerea, in acumine oculorum offenduntur? An quòd alteris ob libidinem, alteris ob exciſionem, partes ſuperiores plùs iuſto exſiccantur? quòd perſpicuum in iis eſt, quorum opus exquiſitùs adminiſtratur: aſpectus autem tale eſt. Humoribus verò deorſum ductis, ſuperiora ſiccari neceſſe eſt. Id igitur nimirum concubitu fieri patet. Spadonum autem crura intumeſcunt, & alui faciles ſunt, vtpote cùm deorſum ſe humoris copia ſeuocet.

Cùm illi qui vtuntur rebus venereis, & eunuchi qui eiſdem non vtuntur, hac quidem re admodum diſſimiles ſint, cur oculorum hebetudine conueniant iure quærit Ariſtoteles, cùm diſſimili, atque adeò contrario modo ex diſſimili, atque contraria cauſſa eos affici par eſſet. Cauſſam igitur proponit Ariſtoteles, quæ vtrique communis eſt, & in qua ambo conueniunt, nimirũ exſiccationem: hæc autem ab aliis quæ contraria ſunt, originem ducit.

Ita

Ita proximè & immediatè, vt aiunt, ab eadẽ cauſſa eſt effectus. Non proximè autem & mediatè à contrariis eundem oriri effectum, nihil eſt abſurdi; quod alibi etiã adnotaſſe memini. Ait igitur Ariſtoteles, primis illis ob nimiã libidinẽ partes ſuperiores exſiccari: poſterioribus autem his ſeu eunuchis ob teſtium excisionẽ: Illi enim eunuchi dicuntur, quibus pars illa exſecta eſt, aut etiã qui ſine illa nati ſunt, hoc enim nihil intereſt, dummodo illa priuentur. Diximus autem ſummã libidinem, quã Græcè dicit Ariſtoteles *λαγνείαν*, quia etſi moderatũ coitum vox illa aliquãdo ſignificet, immoderatum etiam ab illa ſignificari, tum ex Heſychio conſtat, tum etiam ex aliis, qui Xenophontis locũ proponunt: ac præſertim ex Henrico Stephano qui Philonis de vita Moſis teſtimonia duo adducit: quare cur hanc ſignificationem illi voci negaret Mercurialis, cauſſa nulla erat, à quo etiam ex hoc loco apparet non omnino iure fuiſſe dictum, Theodotum eandem vocem *λαγνείαν* pro immoderato coitu ſemper fuiſſe interpretatum, cùm hoc problemate eam, *libidinem*, reddiderit: quæ ſanè vox coitum immoderatum non neceſſariò ſignificat, eſt enim & libido moderata: quum tamen, vt puto, ea ſignificatio magis huic loco conueniret, quàm quibuſdam aliis, quibus ita conuertiſſe videtur: etſi enim veneris vſus omnis exſiccet, non tamen omnis oculorũ aciem hebetat: ſed qui immoderatus eſt: ſunt enim quorum valde humidum oculorum temperamentum exſiccando adeò non lædat, vt etiam iuuet; qui tamen ſi eadem venere immoderatiùs vtantur, noxam itidem ſentiunt. Cùm igitur exſiccationem pariantur, tum venere vtentes, tum eunuchi, videndi autem munus magna ex parte in humore conſiſtat: eſt enim oculus ex natura aquæ ſicuti habemus apud Ariſtotelem in libro de ſenſu, & ſenſili ad initium, & alibi, minimè autem ex natura ignis ſicuti exiſtimauerunt nõnuli ex priſcis, & imprimis ipſe Timæus, cuius opinionem habemus apud Platonem in Dialogo eiuſdem nominis, ratione fit, vt à re quæ eo muneri, & inſtrumento, quod ex humore totum penè conſtat, aduerſatur, nocumentum percipiat. Nocumenta quidem percipiũt alia eunuchi ex eadem ſuperiorum partium exſiccatione: euidentiſſimum tamen eſt in actionibus quæ exquiſitæ admodum ſunt, quæque exquiſita facultate ad ea abſoluenda indigent, cuiuſmodi viſio eſt, quæ multos lucidos, æthereóſque ſpiritus ad eam rem deſiderat. Puro autem Theodotum non ὅσον τὸ ἔργον, ſed ὅσων legiſſe, quo modo nos etiam locum accepimus. *κατασπωμένων δὲ τῶν ὑγρῶν. humoribus verò deorſum ductis.* Oſtendit quomodo tum in eunuchis, tum in venere vtentibus ſuperiora exſiccentur: quia nimirum humiditates ad partes inferiores trahuntur: & ſanè quod pertinet ad concumbentes, rem notam eſſe ait, humiditatem duci ad partes inferna, cùm à cerebro ad genitalia deſcendat: de ſpadonibus autem probat: nam & illis crura intumeſcere videmus, eò nimirum à partibus ſuperioribus tranſlata humiditate, & aluos ſolui ab eâdem cauſſa humectatos & laxatos. Atque hæc quidem de partium ſuperiorum ſiccitate in eunuchis ita ab Ariſtotele dicuntur, quæ tamen non facilè dixerim quomodo cum illis conueniant quę ſcribuntur à Galeno VI. aphoriſmorum XXVIII. eunuchis caluitium non accidere propter temperaturæ humiditatem, cùm caluitium paſſio capitis ſit, & partium ſuperiorum: quibus itidem cõſonant, quæ dicuntur ab eodem Galeno Comment. III. in VI. de morbis vulgaribus tex. primo, capitis cutim pueris, mulieribus, & eunuchis humidam eſſe, caluis autem immodicè aridam.

IV.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον ὅταν ἄρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἡβᾷ· τῶν δ᾽ ἄλλων ζῴων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν; ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῷα εἰς τοὐναντίον; φωνή τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψιλῶν· δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δασέα ζῷα ψιλοῖτ᾽ ἂν οὐ δασύνοιτο, σπερματικὰ γινόμενα· πάσχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνεσθαι, καὶ ἀραιότερα· ἐξ ὧν θρὶξ φύεται· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐν ταῖς οὔλαις φύεσθαι τρίχας, στεγαναὶ γάρ αἱ οὖλαι ἀλλ᾽ οὐκ ἀραιαί· μηδὲ τοῖς παιδίοις, καὶ γυναιξίν.

Cur homo cùm concumbere poſſe incipit, tunc pubeſcit, cæterorum autem animantium, quæ pilis teguntur, nullum tunc pubeſcere incipit? An quòd per ætates mutari animantes in contrarium ſolent. Vox enim grauis de acuta efficitur, & nuda quæ ante fuerunt, hirta redduntur. Vnde etiam animantes à primo natali die hirſutas, enudari debere tunc, non denſeſcere conſtat, cùm ſemen habere incipiunt: ſed ita euenit, quia quæ ſemen effundunt, ſicciora fiunt & laxiora: quibus de cauſſis pilus oritur: quod inde ſanè

pater.

patet. Pilus enim neque cicatricibus, neque pueris, neque mulieribus exit, cùm ſcilicet cicatrices ſpiſſo contextu non rarò inducantur: pueri mulieréſque corpore humido ſint non ſicco.

Hoc problema duas habet partes. Primùm cur homo ſolus ex cæteris animantibus, tunc incipiat pubeſcere, nimirum pilos circa pubem, aut pectinem emittere, cûm etiã concumbere poſſe incipit; tum cur eam rem nulli animantium alij, quæcunque pilis veſtiri ſolent, accidere videamus: quæ enim naturà pilis veſtiri non ſolent, vt piſces, & ſerpentes, illa à quæſtione excluduntur. Contingit autem hic pubeſcendi effectus ea ætate, quæ eodem etiam quo pars illa nomine, pubes videlicet, appellari ſolet, nimirum mulieribus ad annum duodecimum, viris autem ad decimum quartum. Quæſtionis autem ſolutionem quandam communem primo tradit Ariſtoteles, deductam à mutatione in contrarium ſtatum, quæ ſingulis ætaribus in animantibus contingere ſolet: tum proponit alteram; eſt autem communis hæc: nam cùm ſingulæ ætates immutare animantia ſoleant, iure ætas qua ſemẽ emitti poſſe incipit, quæ ætatis mutatio eſt, immutat & ipſa; cùm igitur nuda eſſent, piloſa redduntur. Probat autem ex aliarum etiam qualitatum immutatione, iure eo tempore quoque fieri circa pilos immutationem: nam & vox de acuta fit grauis, cuius cauſſam habemus apud eundem Ariſtotelem ſectione x I. problemate xv I. & quæ nuda erant, piloſa fiũt: hæc autem ſi de homine dicuntur, & afferuntur probationis gratiâ, iam fit idem eadem re probare; niſi dicamus hæc non intelligi de pilis pubis, ſed aliarum quarundam partium, quæ ætatis huius immutatione alicubi recens oriuntur: ſanè verò in auibus ob ætatis immutationem oriuntur plumæ: non tamen de illis, aut de ea ætatis immutatione crediderim Ariſtotelem loqui. Quid autem ſi dicamus, tum hæc, tum quæ de voce acuta in grauem immutata adducta ſunt, non eſſe probationem, ſed concluſionem ex vniuerſali illa ratione ab immutatione petita, ſcilicet ab ætate immutari animalia, & ex hoc contingere, vt vox de acuta fiat grauis, & animalia de nudis fiant piloſa, nimirum ea pubeſcere, quod erat propoſitum in problemate. *δῆλον δὲ ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς. unde & animantes à primo natali die hirſutas:* Colligens ſoluit alterum ex membris propoſitis: apparet autem collectio ſeu illatio ex particula ὅθεν, quam Theodorus reddit, *unde*; euidentiùs tamen in Græco textu hæc ita ſonant. Manifeſtum igitur quòd illa quæ à natiuitate hirſuta ſunt, denudentur vtique, minimè hirſuta reddantur. Et ſanè huiuſmodi particularum vſus, quæ ſenſum mirificè adiuuant ac illuſtrant, retinendus vtique ſit, quod tamen à Theodoro, qui ſermonis elegantiam diligentiùs quæſiuit, ſæpius omiſſum fuiſſe video. Soluit igitur Ariſtoteles alterum ex membris propoſitis in problemate; pilos enim ea ætatis immutatione nulli ſanè ex aliis animantibus oriri par ſit, quum immutatio in contrarium ſtatum deducat, animalia autem illa ab ortu naturę piloſa ſint: nudari igitur potiùs debeant, quàm pilis veſtiri, cùm ad eam ætatem perueniunt, qua ſemen emittunt. Tum propriam rationem proponit Ariſtoteles, ideo illa ætate qua ſemen emitti incipit pubeſcere homines dicens, quia tunc ſicciore & laxiore corporis textura homines fiunt, quàm antea eſſent: ita autem cute affecta, faciliùs & promptiùs exoriuntur pili; cùm locus erumpendi pateat fuliginibus, quæ pilorũ materia ſunt. Oſtendit autem rationis adductæ veritatem, nempe in ſiccioribus, & rarioribus locis oriri pilum inductione quadam; nonnulláque proponit; in quibus ob earum conditionum defectum pili non oriuntur; nimirum cicatrices, pueros, & mulieres: in cicatricibus enim nimiùm ſpiſſa & coacta caro eſt, vnde ſicuti dicitur problemate XIII. ſectionis IX. omnes meatus obcæcantur, è quibus pili ſe promouere ſolẽt. In pueris autem, & mulieribus ſuperflua abundat humiditas, quæ cutis meatus ſimiliter occludit. Illa porrò ad finem problematis *στεγαναὶ γὰρ αἱ οὐλαί, ἀλλ' οὐκ ἀραιαί*, quæ rationem continent, cur cicatricibus pili non oriantur, quam & nos in expoſitione modò attulimus, deſiderabantur in omnibus excuſis codicibus: illa verò nos ex Iuſtiniano addidimus, quæ etiam tranſtulit Theodorus. At verò eius tralatio, præter hæc alia adhuc habet, quæ rationem reddunt, cur pueris, & mulieribus iidem pili minimè oriantur, quæ erant reliqua àb Ariſtotele propoſita: at hæc deſiderantur in Iuſtiniani codice. Cæterùm præter illa quæ adhuc attulimus, pauca quædam præterea proponenda ſunt ad illa verba, *πάσχει δὲ τοῦτο*, habẽt enim difficultatem, nam editio Aldina antiqua, & Baſilienſis, locum legunt cum negatione, hoc modo, *οὐ πάσχει δὲ*, eandémq; negatiuam particulam agnoſcit antiquus interpres, qui transfert, *non patiuntur hoc*, illam tamen non agnoſcit Theodorus, qui vertit; *ſed ita euenit, &c.* Et Iuſtinianus eandem notis compungit, quibus oſtendit caruiſſe ea exemplar, vnde lectionum varietatem depromebat. Nos ſanè in expoſitione Theodori tralationem ſecuti ſumus, qui tamen quoniam à Græcis verbis longiùs

diſceſſit, nos verbum è verbo reddentes, locum vt ſcriptus eſt lectori proponendum exiſtimauimus in hunc modum: *Manifeſtum igitur quòd quæ à natiuitate hirſuta animalia ſunt, denudarentur vtique, non autem piloſa fierent, cùm ſemen emittere incipiunt; patiuntur autem hoc* (ſeu cum negatione, *non patiuntur autem hoc*) *quia quæ ſemen emittunt ſicciora fiunt, & laxiora, ex quibus pilus enaſcitur.* Dubitare igitur contingit ad quæ referenda ſint verba illa quæ negotium exhibent. Ego ſanè in expoſitione ad homines retuli: ad quos etiam retuliſſe exiſtimaui Theodorum, de quibus problema erat inſtitutum, reddíque rationem propriam putaui, cur in hominibus vnà cum ſeminis emittendi facultate, oriretur etiam pubes: quo ſanè modo abſque negatione commodè locus legatur: ſed nonnulla ſunt quæ ſcrupulum iniiciunt: Primùm enim longiùs abeſſe videntur hæc verba, nec ita prolata, vt commodè, aut concinnè eo modo accipi poſſint; tum particula, δὲ, oppoſitionem quandam videtur indicare aduersùs proximè dicta, vt illa quæ ſequuntur, *quia quæ ſemen emittunt, ſicciora ſunt, & laxiora*, rationẽm contineant aduerſariam proximè propoſitis, nimirum cur ætate ſeminifera, vt ita dicam, animalia à natali die hirſuta, haud denudentur: hoc autem modo vt apparet, iam negatiuæ particulæ locus ſit, tali ſenſu: etſi ob ætatis mutationem, circa pilos etiam mutationem contingere par eſſet, quæque piloſa à die natali ſunt, pilis nudari eo tempore deberent, non patiuntur tamen hoc, quia eadem ætatis mutatione, ſeminiſque tempore, fiunt ſicciora & laxiora, qua ex re pili proueniunt: hæ igitur conditiones plus poſſunt, quàm ætatis mutatio, quæ vniuerſalis quædam, & admodum remota cauſſa eſt. Sanè autem huic eundẽ ſenſum, etiam abſq; negatione retineri poſſe exiſtimo, ad eundémq; trahi Theodori conuerſionem hoc modo: *Deberent vtique ex ætatis mutatione nudari ſeminifera ætatis tempore animantia à natali die hirſuta, hoc autem patiuntur*, ſeu vt vertit Theodorus, *ſed ita euenit*; nimirũ contingit *vt fiunt ſicciora, & laxiora, quia ex re pili proueniunt, atque ideo minimè denudantur.* Hoc autem modo nõ erit altera ratio ad queſtionẽ propoſitam diſſoluẽdam, ſicuti ſuperiùs dicebamus. Quid verò ſi ad vtranq; rem, illa verba accommodemus? nam & ob ſiccitatem, ac raritatem pubeſcunt homines & ſeminiferæ ætatis tempore, & ob eaſdem qualitates, minimè eadem ætate nudantur animalia à primo natali die hirſuta. Seu igitur cum negatione, ſeu abſque illa legatur locus, problematis ratio euidenter apparet.

V.

Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; ἢ ὅτι τὸ μέλλον ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ ὑγρόν· τοιοῦτον δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι· διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας οἱ ἐξονειρωγμοὶ γίνονται. ἐγρηγοροῦσι δὲ μετὰ πόνου. ἅμα δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι· σημεῖον δὲ, ὅτι καθευδόντων, θερμοί, ὡς ἅμα τοῖς ἐν τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες· ἡ δ' ἀνυποδησία, τοὐναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει αὐτούς, εἴ τι ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὄντων ἀφροδισιάσαι, ἢ τὸ χαλεπὸν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν.

Cur nuditas pedum obeſſe in re venerea poteſt? An quoniam corpus, quod concubiturum ſit, calidum intus, atque humidum eſſe debet, quale per ſomnum potiùs eſſe quàm per vigiliam ſolet: ex quo etiam celeriter, ac ſine corporis agitatione ſemen dormientibus profluit, vigilantibus verò non ſine labore prodit. Simul autem fit vt & reliquum corpus tale exiſtat, & pedes humidiores ſint, atque calidiores. Indicium quòd cùm dormimus, pedes obtepeſcere ſolent, vt qui vnà cum internis partibus ita afficiantur. At nuditas pedum è contrario agit: ſicut enim, atque refrigerat. Itaque ſiue impoſſibile, ſiue difficile ſit, vt res agatur venerea, niſi pedibus calidis, eam tamen nuditatem in vſu concumbendi, incommodam eſſe neceſſe eſt.

Quam pedum nuditatem Theodorus in tralatione dicit rei venereæ obeſſe; Ariſtotelis verba propriè ſonant, non conferre. Notat autem Aponenſis, ſignanter dixiſſe Ariſtotelem, non conferre, minimè autem, nocere, aut prodeſſe; quippe qui innueret, neutrum ex propoſitis ſemper eſſe verum, ſed verum, ſemper quod proponit Ariſtoteles, haud conferre, tanquam medium inter illa duo, licèt verè magis ad alterum ex extremis declinet: fieri enim poſſe aliquando vt nuditas pedum proſit, quemadmodum ſi foret quiſpiam

temperamento adeò calido prædictus in omnibus corporis partibus,vt ob vehementem caliditatem diſſolueretur generandi vis, & ſemen euaneſceret, vt ille ait, hic ſanè à pedum nuditate, aut refrigeratione ad aliquam mediocritatem deductus, ab ea in re venerea adiuuaretur: Nimirum vult Aponenſis propoſitionem eſſe accipiendam hoc modo: Propter quid nuditas pedum ſemper non confert in re venerea? quæ vera eſt propoſitio: non vera autem hæc: Propter quid nuditas pedum ſemper nocet in re venerea? Nec itidem altera; propter quid nuditas pedum ſemper prodeſt in re venerea? At hæc vt puto ſuperflua ſunt; non enim particulam ſemper, habet Ariſtoteles:nec verò à nobis illa adiicienda.Sunt enim quæ proponit hoc loco Ariſtoteles, ſicuti alia permulta in hoc libro, & in libris medicorum, vera vt plurimùm:nimirum vt plurimùm eum præſtant effectum,fruſtrari tamen aliquando ex aliquo accidenti poſſunt: nec tamen minùs vera habetur propoſitio. Dicunt medici rhabarbarum purgare bilem: at eſt qui ex eo non purgetur: an minùs veram idcirco dicemus propoſitionem? Nimirum reſpiciunt medici quod vt plurimùm fit, ſeu reſpiciunt communem quandam naturam, quæ ita afficitur, iuxta quam pronunciant. Ita Ariſtoteles medium quoddam & commune hominum temperamentum reſpexit hoc loco: illi autem pedum nuditatem in re venerea obeſſe ſi dicamus, vtra proponimus: nimirum vt eam vel tollat omnino, vel difficilem, & incommodam reddat, vt apparet ad finem problematis. Non eſt igitur vt reprehendatur Theodorus, quod fortè quiſpiam ex Aponenſis obſeruatione faceret,noſque ad eum finem hæc attulimus: alioquin enim Aponenſis errata, quæ & plurima ſunt, magnámque partem ex Græcæ linguæ imperitia ridicula,quis ad refutandum aggrediatur? Tradit igitur rationem Ariſtoteles,cur pedum nuditas, hoc eſt refrigeratio, quæ ad nuditatem ſequitur, obeſſe in re venerea poſſit: illa autem eſt, quia concubiturus calidus & humidus intus vt ſit oporteat, ſitque adeò concubitus beneficio caloris, & humiditatis internæ, pedum autem frigiditas contrarium operatur. Probat autem concubiturum, calidum & humidum eſſe oportere,ex eo quod in ſomno contingit: nam quoniam in illo partes omnes internæ calidæ ſunt, ac etiam ſimul pedes, quod fit præſertim procedente ſomno, quo tempore etiam ſeminis effluuia, aut pollutiones contingunt, ideo facilè & celeriter, & abſque corporis agitatione profluit genitura, non ita vigilantibus, quia interiùs non æquè calidi, & humidi ſunt. Qui igitur pedes habent calidos ſimiles facit dormientibus, qui frigidos vigilantibus:vt igitur illi à ſomno iuuantur ad excretionem ſeminis, hi à vigilia non item, ſed læduntur potiùs, ſic à caliditate pedum qui eos habent calidos, à frigiditate non item qui frigidos, ſed potiùs læduntur. ξηραίνει γὰρ ἐ ψυχει. *Siccat enim atque refrigerat.* Pedum nuditatem non ſolùm refrigerare, ſed etiam exſiccare dicit: nam qui calor ad eos calefaciendos deſcendit, iunctam habet humiditatem; calidum enim non eſſe ſine humore habuimus antea ab eodem Ariſtotele: deſtituti autem calore pedes, deſtituuntur etiam humiditate quæ cum calore erat:vnde non ſolùm refrigerantur,ſed etiam exſiccantur:illinc autem ad totum corpus permanare affectionem, experientia poteſt quilibet didiciſſe. Vix enim dici poteſt, quàm frigidis pedibus toti horreamus, calidis toti incaleſcamus, ex quo ad venerem agilitas & promptitudo. ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι. *incommodam eſſe neceſſe eſt.* Ariſtoteles vtitur eodem termino, quo ſuperiùs in proponendo problemate, ἀσύμφορον εἶναι, hoc eſt, *vt haud conferas neceſſe eſt.*

VI.

Διὰ τί ἐκλύεται μάλιστα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος; ἢ διότι πλεῖστον προΐεται σπέρμα κατὰ λόγον τοῦ σώματος;

Cur omnium maximè animantium homo, poſtquàm concubuit, diſſoluitur, & langueſcit? An quòd ſemen proportione ſui corporis plurimum emittit?

Ex vſu veneris hominem plùs quàm cætera animalia diſſolui & langueſcere ſatis conſtat. Pauci enim mariti copioſis gregibus, aut armentis, fœminas etiam quotidie ineuntes ſufficiunt: homo nec vni quidem ita. Rationem reddit Ariſtoteles, quia homo proportione ſui corporis plurimum ſeminis emittit; quod ſcripſit idem Philoſophus tum libro III. de hiſtoria animalium capite vltimo, tum ſeptimo capite ſecundo. In multo autem ſemine multi ſpiritus inſunt, quorum diſceſſu vires etiam in illis ſitæ diſcedunt. Atqui & minimo etiam emiſſo ſemine exſolui corpus, & imbecillitatem ſequi, quaſi corpus eo

fine

ſitè priuetur, qui ab alimento afferatur, ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite XVIII.

VII.

Διὰ τί δὲ πλεῖστον προΐεται; ἢ ὅτι ἥκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφήν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμὸν ἐστὶ τῶν ζώων μάλιστα; ὧν τὸ μὲν, ποιεῖ σπέρμα πολὺ τὸ δὲ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν ἕως ἂν σώζηται.

Sed cur plùrimum homo emittit? An quòd minùs cibum is conficit, & omnium maximè animantium humidus naturâ, & calidus eſt: quarum rerum altera ſeminis copiam reddit, altera naturæ vím efficit ad ſemen creandum: ſemen enim tale eſt, quandiu ſeruatur.

A ſuperiori dependere hoc problema ſatis manifeſtum eſt, tum ex particula δὲ, tum ex ipſo ſenſu. Quinimò Antiquus interpres, & eum ſecutus Aponenſis, vnum ſolum ex his duobus conficiunt. Quærit autem rationem eius rei Ariſtoteles, quæ modò pro ſolutione proximi problematis aſſumpta eſt: cur homo plurimum ſeminis emittat: duas autem affert cauſſas, alteram ductam à materia ex qua ſemen conficitur, alteram ab agente; quæ vtræque cùm maximè apparatæ ſint ad ſeminis copioſum prouentum gignendum, iure copioſum oritur. Eſt igitur materia ſeminis alimentum ipſum: ſemen enim, vt habemus apud eundem Ariſtotelem libro primo de generatione animalium capite decimo octaúo, ad finem, excrementum eſt alimenti vtilis, atque vltimi: vbi igitur copioſum fit alimentum, copioſum etiam vtilis alimenti excrementum fieri neceſſe eſt; hoc ipſum autem ſemen eſt. Fit autem copióſum alimentum, quum ex cibis facilè gignitur, quod homini contingit: ille enim minimùm cibos elaborat, hoc eſt minimùm laborat in cibis conficiendis: ſunt enim cibi quibus vtitur faciles ad concoquendum, & arte ipſa ac præparatione, aſſando, elixando, comminuendo faciliores adhuc redduntur. Theodorus autem qui vertit: *quòd minùs cibum is conficit*, neſcio vtrum ad hunc ſenſum intenderit. Si enim fortaſſe putauit, ideo copioſius homini ſemen gigni, quòd minùs concocto cibo, plurimum excrementi gignatur, ac inde ſeminis, ne non falſa putauerit vehementer dubito. *καὶ φύσει ὑγρὸν, καὶ θερμὸν ἐστὶ τῶν ζώων*, *& omnium maximè animantium humidus naturâ, & calidus eſt.* Alteram rationem àb agente proponit. Homo eſt animal naturâ omnium maximè calidum & humidum: tale etiam natura eſt ſemen, facilè igitur à ſimili ſimile gignitur: quod autem dicitur hominẽ omnium maximè eſſe calidum & humidum, coniunctim accipienda vtráque qualitas eſt: calidiora enim homine reperiuntur animalia, vt leo, humidiora itidem vt ſus, calidiora & humidiora ſimul, nulla; ex quo vitæ hominis longæuitas, vt habetur in libro de longitudine & breuitate vitæ. Sed Aponenſis rem aliter declarat, & calorem diſtinguens, quemadmodum in puero & iuuene faciunt medici, ac ſimiliter humidum, aliud aëreum dicens, benéque commixtum, ac temperatum aliis elementis, quo abundant hómines, aliud aqueum, non rectè naturis aliorum elementorum proportionatum, quo abundant reliqua animalia; etiam diſiunctim veram propoſitionem eſſe vult. Homo igitur ob duas cauſſas propoſitas plurimum habet ſeminis: prioris enim ratione contingit, vt quantitas ſeminis multa eſſe poſſit: alterius autem vt ſeminis natura inducatur, quæ eſt cáliditas & humiditas. Semen autem calidum & humidum eſſe multis locis habetur àpud Ariſtotelem in libris de generatione animalium: vnum tamen adduxiſſe ſat erit, in quo ſeminis natura plenè explicatur: is autem legitur ſecundo de generatione animal. capite ſecundo his verbis: *His de cauſſis ſemen quoque exit intrinſecus ſpiſſum, & album: ex calore qui intus eſt multum continens ſpiritum calidum: ſed egreſſum, vbi calor expirauit, & aer refrigeratus eſt, humidum nigrúmque euadit: remanet enim aqua, & ſi paruum quiddam terreſtre continetur, ſicuti in pituita, ita etiam in ſemine exſiccatum. Semen igitur commune eſt ſpiritus & aqua: ſpiritus autem, aer calidus eſt: quam ob rem naturâ humidum eſt, quoniam ex aqua conſtat.* ὧν τὸ μὲν ποιεῖ σπέρμα πολὺ τὸ δὲ. *Quarum altera ſeminis copiam reddit, altera.* Hæc nos retulimus ad duas priores cauſſas; vt primum τὸ priorem cauſſam à materia ſumptam denotaret, alterum alteram ab agẽte. Illud adiicimus, ſubiiſſe etiam, poſſe vtrúnque ad vltimã & proximè propoſitam cauſſam referri, quę duas partes cõtinet: dicitur enim homo & calidus & humidus: duobus igitur nominibus hæc cauſſa gignẽdo ſemini prodeſt:

quia enim homo humidus, copiam ſeminis facilè gignit, hæc enim ſeminis conditio, quæ homini conuenit, & quia calidus, vim & naturam facilè poteſt imprimere, calore enim ſeminis vis conſiſtit. Quæ porrò Theodorus reddit: *altera natura vim efficit ad ſemen creandum*, ad verbum reddantur: *altera naturam ſeminalem facit*, hoc eſt vt ego interpretor, *naturam quæ ſemini requiritur, facere poteſt*: quod autem ait Ariſtoteles, ſemen tale eſt, quandiu ſeruatur, hoc vult, quandiu naturam ſuam retinuerit: ſi enim corrumpatur, iam non erit ampliùs tale, ſed vel frigidum, vel ſiccum, & alio modo affectum.

VIII.

Διὰ τί τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυκτικοῦ, καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γίνωνται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; ἢ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τὴν τε οἰκείαν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπων; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. δῆλον δὲ καὶ τῇ ὄψει· τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. ὑπιὸν οὖν τὸ θερμὸν, ἐν μὲν τῷ φόβῳ κάτω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ κάτωθεν ἄνω, ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι, ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον.

Quam ob cauſſam cùm ratio concumbendi calore contineatur, timor autem & mors refrigerandi vim habeant, pleriſque tamen cùm ab his ipſis tenentur affectibus, ſemen excurrit? An quòd cùm loca quædam corporis refrigerantur, alia quædam intepeſcunt, cùm & ſuum calorem habeant, & pulſum de locis refrigeratis, illum ipſa ſuſcipiant. Quam ob rem frigentibus quidem id euenit, verùm non quia frigent, ſed quia calent. Conſtat hoc etiam ipſo aſpectu? partes enim ſuperiores timentium ſanguine priuantur, inferiores autem humeſcunt, & aluus ſoluitur, & veſica. Calor igitur cùm ſe per timorem deorſum, per mortem ſurſum deuius agitat, madificare, & ſeminis excitare profluuium poteſt.

Cùm Veneris opus beneficio caloris conſtet, ſicuti habuimus ſuperiùs ſectione III. problemate XXXII. timor autem ac mors refrigerantes affectus ſint, iure quærit Ariſtoteles, cur timentibus, & morientibus pleriſque, ſeminis contingat excretio. Pro ſolutione autem docet Ariſtoteles, quamquam illis refrigerari accidat, motum tamen eum ſeminis, non à refrigeratione per ſe: ſed per accidens fieri, per ſe autem à calore: nam loca ſanè aliqua in illis refrigerantur: aliqua tamen magis incaleſcunt: nam qui calor loca nonnulla deſerit, nimirum extrema, ad alia, nimirum interiora, & ad centrũ progreditur, quæ idcirco duplici calore incaleſcẽtia, & ſuo & illo qui aduenit, calidiora propterea ſunt, ſeminiſque emiſſio iure contingit. Verterim autem libentiùs, *incaleſcunt*, quàm *intepeſcunt*, vt facit Theodorus: ita enim videtur requirere ſententiæ ratio: nec verò verbum ὑποθερμαίνονται, quo vtitur Ariſtoteles, adeò ſententiam extenuat: quamquam legerim libentiùs ἐκθερμαίνονται, vt habetur ſectione præcedenti problemate XXXI. οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι μόνον. Iuſtinianus, pro μόνον reponit δὲ, vel μὲν, quorum vtrumlibet magis arridet quàm μόνον, quod nec etiam agnoſcitur à Theodoro. δῆλον δὲ. *Conſtat hoc*. Oſtendit in timentibus fieri caloris migrationem ex vna parte ad aliam, quod etiam euenit morientibus, ex quo fieri mox ſubdit, vt humore itidem ad eandem partem confluente, ſeminis effuſio contingat. Dicit autem illud conſtare ex ipſo aſpectu, nimirum ex re quæ ad aſpectum pertinet, quæque oculorum ſenſui ſubiicitur: nam timentium partes ſuperiores ſanguine priuantur, atque ideo calore, qui cum eò diſcedit: vnde albeſcunt, & palleſcunt, quod oculorum acie perſpicitur: eorumdem autem partes inferiores humectantur, quod ex eo patet, quia venter illis ſoluitur, & veſica, ſicuti etiam ſcripſit problemate XXVI. ſectionis ſecundæ, eo nimirum vnà cum calore tranſlatis humidis, in quibus ipſe calor reſidet. Concludit igitur Ariſtoteles, cùm in timore deorſum, hoc eſt, ad viſcera, & interiores, ac inferiores partes, nimirum ad centrum vergat calor; in morte ſimiliter ex partibus quæ deorſum ſunt, ad ſuperiora, hoc eſt ad eadem viſcera, ac partes internas, & ad centrum; locis illis magis excalfactis, magiſque humectatis, ſeminis fieri emiſſionem. Porrò quæ Theodorus vertit: *Calor igitur cùm ſe per timorem deorſum, per mortem ſurſum deuius agat, madificare, & ſeminis excitare profluuium poteſt*; fideliùs & ad ſenſum magis accommodatè ita reddemus:

in timore igitur calor ſubitus partes inferiores, in morte autem ex partibus inferioribus ſurſum repens, unà cum caliditate humefaciens, ſeminis exitum molitur. Videtur autẽ hoc loco Ariſtoteles, genitalium ſedẽ tum ſurſum, tum deorſum cõſtituere, & modò ſuperioribus, modò inferioribus partibus adiungere: cùm in timore dicat calorẽ deorſum vergere, ac ita ſemen citare: in morte autẽ ſurſum, ac idẽ efficere: cùm igitur tum in timore, tum in morte ſemẽ ex eodem loco moueatur, idem locus dicetur ſurſum & deorſum. Nihil verò abſurdum dicit Ariſtoteles: genitalium enim ſedes verè in inferioribus locis & deorſum eſt. Sunt enim inferiora ex eodem Ariſtotele libro de iuuentute, ſenectute, vita & morte, partes per quas primum excrementum deiicitur, nimirum ſedes, aut anus, cui è regione locantur genitalia: ad hunc igitur locum deſcendente calore & humore, iure ad inferiora deſcendere dicuntur: in morte autem ex partibus inferioribus ad ſuperiora vergere dicuntur, licèt idem, aut proximus locus ſignificetur, quia partes extremæ reſpiciuntur à quibus in morientibus calor primùm decedere incipit, hoc eſt, pedes & crura, vnde refugiens calor, ſupernaq; petens, hoc eſt, thoracis partes, genitaliaque attingens pedibus ſuperiora, iure ſurſum vergere dicatur. Illud etiam nobis in præſentia adnotandum eſt, hoc de caloris migratione dictum, non itidem valere, nec ad ea accommodari poſſe, quæ proponebantur problemate quinto, pedum nuditatem rei venereæ obeſſe, quod aliquis fortaſſe exiſtimare poſſet: ibi enim ſola pedum nuditas aut frigiditas intelligebatur, abſque alio caloris id genus regreſſu aut migratione ad alias partes, nam cum pedum nuditate migratio illa, & regreſſus non ſemper neceſſariò coniungitur. Aponenſis huius eiuſdem effectus de quo in problemate, rationem etiam aliam proponit: nimirum fieri poſſe vt in morientibus conuulſio quædam inſtrumentorum ſeminis emiſſioni deſtinatorum contingat, atque ita extrudatur ſemen, aut potiùs ſeminalis illa materies, verè enim ſemen non eſt, nec tale exiſtimari debet. Sed & poſſumus etiam cauſſam referre ad contentricis facultatis imbecillitatem: deficiente enim natura, ſeu calore innato, facultates omnes deficiunt: laxatis itaque partibus & inſtrumentis illis quæ ad ſemen continendum pertinent, materiei illius effluxio contingit.

IX.

Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πτάρνυσθαι, οὔτε φύσας ἀφιέναι; ἢ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχομεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπωμένοις, οἷς προσανασπᾶται τι ἀλλότριον; ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; ἅπαν γὰρ δεῖ ἐξαρθῆναι. κωλυθὲν δὲ ὑπολείπεται, πλείω χρόνον παρέξει πόνον· ἐάν τε τις κινήσῃ τὸ ἀλλότριον, τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὄν. ἃ συμβαίνει τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιοῦσί τι τῶν εἰρημένων.

Cur neque concumbere, neque euomere, nec ſternuere, neque flatum emittere oportet, niſi res turgente corpore vrgeat? An quia cùm non turgemus, ſimiles terræ ſtirpibus ſumus, quibus euulſis, aut alienum conuellitur quippiam, aut aliquid abſciſſum relinquitur. Quod autem cùm extrudi debet, minutum remanſerit, dolorem diutius id omne mouebit: & ſi quid alienum commotum ſit, id cùm ſua ſede priuetur, dolorem creabit. Quæ certè iis vſu euenient, qui cùm non turgent, aliquid faciunt ex iis, quæ modò retulimus.

Non de venereis tantummodo, quæ erat in hac ſectione princeps inſtituta tractatio: ſed conſecutione quadam, de vomitu etiam, ſternutatione, ac flatus emiſſione verba faciens in hoc problemate Ariſtoteles, illud quærit, cur dictis hiſce motibus vti non expediat, niſi earum rerum magno deſiderio teneatur natura, vel potiùs impetu conciteur: id enim eſt, quod Latini turgere dicunt, Græci autem ὀργᾷν, cuius de vocis ſignificatione, non ſunt Grammaticorum quærendi libri, quando Galenus eam admodum diſertè explicuit comment. primo ad aphoris. xviii. ita ſcribens; Latinè: *Verbum autem ὀργᾷν hoc eſt turgere, translatum eſt ab animalibus concubitum appetentibus, ad humores. Nam ſicuti illa ſtare loco non poſſunt, quadam titillatione impulſa, eòque affectu concitata, ſic & humores plerúnque in motu vehementiore, atque transfluxu à partibus ad partes in morbi principio hominem infeſtant, mouentes, titillantes & quieſcere non permittentes, cùm & ipſi pariter moueantur, & transfluant, & titillatione ægra moleſtent.* Quæ ſimiliter iterauit comment. iv. in eoſdem libros aphor. primo & decimo; ita ſimiliter ſcribens: *Dictum eſt & à me priùs quòd verbum turgere, Hippocrates*

tranſtulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cùm naturali quadam concupiſcentia mouentur ad ſeminis excretionem. Hac autem ſignificatione, qua ad animalia refertur dicitur aliquando, ὀργᾶν, per ſe, vt fecit Galenus loco primo ex iis quos citauimus, etſi Leonicerus in tralatione de ſuo addiderit vocem, *concubitum.* Sæpius autem additur *συνουσίαν*, vt fecit idem Galenus alio loco quem citaui, aut ὀχείαν, aut σύλληψιν. vt alicubi Ariſtoteles. Verè enim ὀργᾶν, eſt deſiderio magno affici, & impetu trahi, cuiuſcúnque rei ille impetus ſit; dicitúrque etiam aliquando de inanimatis, vt de plantis & de terra, ſicuti Grammatici docent; quorum tamen in hoc loco citare ſententias abuti otio eſt. Solutionem autem problematis ex ſimilitudine adducit Ariſtoteles, homines enim quum illo naturę impetu haud incitantur, veluti naturæ ſtirpes eſſe dicit, ſimilitérque ac illas affici: in iis autem euellendis, cùm nullum ab ipſis nobis præſtetur auxilium ad euulſionem illam rectè perficiendam, alterutrum ex incommodis his ſequitur, vt vel auellatur aliquid quod non deberet auelli, vel abſciſſum ſeu abſtractum aliquid relinquatur opere non perfecto, vtrúnque autem incommodum eſt, & laborioſum. ἐν τῷ γῆς ἀνασπωμένοις. *quibus euulſis* fortaſſe meliùs: *quibus dum euelluntur.* ἄπαν δὲ ὃ δεῖ. *Quod autem cùm extrudi debet, minutum remanſerit.* Oſtendit vtrúmque ex propoſitis eſſe incommodum & moleſtum: Ac primùm id quod ſecundo loco propoſitum erat, abſciſſum ſeu abſtractum aliquid relinqui; quodcúnque enim tale eſt, vt tolli debeat, illud ſi relinquatur κολοβὸν, ſeu *minutum*, vt interpretatur Theodorus, hoc eſt mutilatum, & abſciſſum, opere inchoato, & non perfecto, labor gignitur, moleſtia, ac dolor: turbatur enim & diuexatur natura ex ea commotione; quippe inepta materia ad conuellendum nihil natura adiuuat, dolor ſanè ſi ſenſile, & doloris capax ſubiectum ſit, labor & noxa ſi minimè capax, vt arbores & ſtirpes. Hac autem in ratione illud aliquantiſper eſt moleſtum quod Ariſtoteles dicit: quodcúmque tolli oporteat, ſi relinquatur mutilum, & abſciſſum, laborem creare, cùm problema fuerit propoſitum negatiuè, nimirum, cur non oporteat motus illos ciere qui dicti ſunt, niſi vehementer appetente natura: quomodo igitur dicit hoc loco: quod oportet tolli, ſi non tollatur, ſed abſciſſum ſeu diſtractum relinquatur, laborem creari? cùm non de euacuatione molienda, ſed de non molienda agatur? Reſpondemus facilè, Ariſtotelis rationem procedere, quia ſupponitur hæc propoſitio quæ vera eſt: noxiam omnem materiam euacuandam eſſe: Ariſtoteles autem in problemate agit de tempore & occaſione euacuationis; nimirum non omni tempore eſſe euacuationem illius moliendam, ſed eo tantummodo quod commodum eſt, & quum appetit natura. Igitur ſi materia noxia quæ tollenda eſt, commouetur quo tempore non debet, quum ſcilicet natura non appetit, tunc vel abſtrahetur alienum, vel relinquetur diſciſſum & abſtractum, quod laborem creabit. Eam ob rationem præcepit Hippocrates primo libro aphoris. loco quem paullò ante adduximus, cocta eſſe mouenda non cruda, niſi turgeant, eadem voce qua hîc Ariſtoteles vtens: cùm enim vel cocta ſunt, vel turgent, naturam habemus adminiculantem: nec commouentur ſolùm, ſed perfectè euacuantur humores: ἐάν τε τις κινηθῇ τι ἀλλότριον. *& ſi quid alieni commotum ſit.* Alterum incommodum explicat: quod enim ſede ſua, & proprio loco in noſtro corpore ſitum eſt, illud quieſcit, nec moleſtiam exhibet, ſi verò commoueatur, alienámque ſedem acquirat, quod fit cùm non opportuno tempore illius euacuatio tentatur, moleſtiam exhibet multo tempore, nimirum donec aliena ſede fuerit, nec aut propriam denuò acquiſierit, vel opportuniùs extra corpus fuerit depulſum.

X.

Διὰ τί νήστεις θᾶττον ἀφροδισιάζουσιν; ἢ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νήστεσι, πλήρεσι δὲ πλήρεις; κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι· δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύστεως· οὐ γὰρ δύναται πλήρους οὔσης ταχὺ ἀφροδισιάζειν.

Cur ieiuni celeriùs concumbunt? An quòd foramina corporis ieiuno inaniora, repleto autem plena habentur: itáque impediunt, ne humor ſeminis genitalis valeat permeare: quod latiſſimè in veſica patet: hac etenim plena, nunquam celeriter concumbere poſſumus.

Quærit cur facilior & expeditior ſit veneris vſus ieiunis, quàm cibo repletis; nimirum vt tum promptiùs, tum etiam ſæpius ſicuti exiſtimo, illi quàm hi ſemen emittant. Ieiunos autem intelligit, non diu antea inedia maceratos, illi enim veneri haud ſufficiunt, ſed qui

bene antea paſti, cibum bene concoxerunt: hos enim ad venerem expeditos, benéque paratos eſſe oſtendit, ex illa ratione quæ ſequitur, quòd hi corporis meatus inaniores, & patentiores obtineant, cibis autem repleti, repletos & occluſos: meatibus autem apertis, humiditas ex cibo antea aſſumpto genita, quæ eſt ſeminis materia, facilè ad ſeminis loca peruadit, & in ſemen tranſit, copioſo autem exiſtente ſemine, facilior, & celetiot veneris vſus eſt: ſi autem occluſi ſint, ob nimiam ciborum copiam ingeſtam, humidorum non poteſt fieri tranſitus, nec augeri ſemen: vnde actio tardeſcit, ac diminuitur. Idem Ariſtoteles libro I. de generat. animalium cap. XVIII. nonnullos homines eſſe ait, qui vbi per habitum corporis bonum carnulenti aut pinguiores euaſerint, minus ſemen emittant, minúſque rem veneream expetant, & capite ſubſequenti, pinguia minus ſeminis habere, quàm macilenta itidem ſcribit: cuius rei ſanè cauſſam licèt eam eſſe dicat, quòd materia in corpulentiam, & in pinguedinem abeat, cum eo tamen meatuum etiam occluſionem coniungi puto; in pinguibus enim illi ſunt admodum anguſti. Meatuum igitur reſeratio, tum ſeminis copiam auget, tum verò genito ſemine facilem reddit expulſionem, locis omnibus ſeminis tranſitui patentibus: occluſio contra: vt veſicæ lotio repletæ exemplo docet; qui enim illam repletam habent, ij in venere perficienda, ſeminéque emittendo laborant, & cunctantur, veſica enim ſeminis meatus comprimens, anguſtans, & occludens, illius exitum moratur: quod ſimiliter fieri vult, ſi aliam ob repletionem viæ & meatus itidem occludantur. *κωλύουσιν ἂν τὴν εἰς τὸ σπέρμα.* *Itaque impediunt ne humor ſeminis genitalis valeat permeare.* Senſum quem propoſuimus exprimunt faciliùs & liquidiùs Græca, quæ ita penè ad verbum conuertantur. *Prohibent igitur humiditatem in ſemen pertranſire.* Poſſimus autem hæc etiam Theodori ad eundem ſenſum trahere hoc modo: impediunt ne humor ſeminis genitalis, id eſt, ex quo ſemen genitale fit, valeat permeare: ſi modò hæc fuit Theodori ſententia & mens; atque hanc pluris ſeminis generationem in Ariſtotelis verbis agnouit, quæ magis ex ipſius tralatione ſolùm per corporis meatus eiuſdem ſeminis faciliorem tranſitum exprimere videntur.

XI.

Διὰ τί οἱ νέοι ὅταν πρῶτον ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρᾶξιν μισοῦσιν ἢ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μεταβολήν; τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι, ὡς αἰτίαν ἣ ἐπλησίασαν φεύγουσι.

Cur adoleſcentuli cùm primo concumbere incipiunt, quibuſcum fuerint congreſſi, eas re peracta, odio habeant? An quòd mutatio ſumma extiterit, ſequentis triſtitiæ memores, eam fugiunt tanquam fontem, ad quam ſe ſe applicauerunt.

Satis manifeſtè inquirit Ariſtoreles hoc problemate, cur mulierem illam, quam primo concumbens inierit aliquis, re venerea peracta, odio poſtmodum proſequátur. Quam rem breuiter, vt pleráque alia, tetigit etiam Plinius, non mulierem tamen, nec odium, ſed coitum & pœnitentiam dicens libro X. cap. LXIII. his verbis: *Homini tantùm primi coitus pœnitentia, augurium ſcilicet vitæ à pœnitenda origine.* Nec verò difficilis ab Ariſtotele redditur ratio. Ait enim eo tempore, eáque actione, ſummam contingere in adoleſcente mutationē. Nam vt habuimus ſuperiùs problemate IV. & legitur etiam lib. V. de generat. animal. ca. VII. vox de acuta fit grauis, & nuda quæ fuerant, hirta redduntur, immutantúrque meatus ſeminales. Venerei enim vſus tempore, potiſſimúmq; adeò ipſo vſu hæc contingunt. De qua etiam mutatione, pubertatis tempore, quo primùm coire incipimus, tum viris, tum mulieribus eueniente, habemus apud Alexand. libro I. problemate CXXIII. mulieribus enim ampliari mammas, ſedem adaugeri coxarum: viris pectus & dorſum amplificari, teſtes ampliores reddi, colem inſignem accipere magnitudinem, totum denique corpus iiſdem ipſis laxari & dilatari, quod vel morborum mutationes, abſolutionéſque indicent. Plurimam tamen partem, quæ ex venereorum vſu primò aduenit mutatio, pernicioſa eſſe ſolet; vt oſtendunt Galeni verba ex Sabino adducta comment. III. in VI. epidem. XII. quæ ita leguntur, vt nos Latinè conuertimus: *Sabinus quidem meritò coire incipientibus hæc ipſa accidere tradit. Primùm enim quia magna mutatio, & peregrinitas in corpore fit, ſic enim ipſe ſcribit, ob quam peregrinitatem, hoc eſt innouationem inquit accidere ipſis morbum comitialem, renum vitia, alióſque diuturnos morbos.* Adoleſcentuli autem de quibus inſtitutum eſt problema, mutantur etiam circa ani-

mum,

mum, vt mox apparebit: At mutatio omnis, & præſertim magna, vt hæc dicitur tum ab Ariſtotele, tum à Galeno, res noxia, grauis, & moleſta eſt, ſicuti habuimus ſectione prima problemate III. & IV. id autem quia mutatio ex natura ſua, & veluti mutatio, via eſt ad interitum: præſertim autem hæc, qua vt plurimùm corporis vires debilitantur vt oſtẽdimus, & animus elangueſcit. Re igitur venerea peracta, turpitudinis recordati, quæ eo in actu apparuit, cuiúſque merito à ſe ipſis ita immutati ſunt (libenter enim *ἀηδίαν*, *turpitudinem* ſeu *deformitatem* interpreter hoc loco, quam ſignificationem ei voci nonnulli tribuunt:) ſeu recordantes, animóque voluentes moleſtias ac faſtidia, quæ ex illo tempore perferunt, pruritum multum, ac morſum, ob ſeminis ſalſuginem atque acrimoniam patientes: quod inter mala quæ coire incipientibus accidunt, memorat Sabinus loco quem modò adduximus, amoriſque paſſionibus plurimis exagitati, libidinúmque incendiis inflammati, quibus non æquè ac antea dominari poteſt ratio: ſed ipſis illi parere coguntur; eam quæ talium malorum cauſſa fuit meritò auerſantur, ac odio proſequuntur. Dicit autem re venerea peracta, quia dum inſtat furioſus ille impetus, ne dum eam auerſentur, & refugiant, mille verò oſculis & amplexibus iunguntur & hærent. *τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι. Sequentis triſtitiæ memores.* Hæc Theodorus non ita conuertit, vt ſenſus quem nos expreſſimus facilè pateat: ſed ille à verbis nimiùm diſcedit. Ita igitur verbum verbo reddamus: *contingentis enim poſteriùs turpitudinis* [aut triſtitiæ, ſeu moleſtiæ] *recordati, veluti cauſſam, eam ad quam ſe ſe applicuerunt, fugiunt.* Theodorus verò aduerbium, *poſteriùs*, iunxit præcedenti participio, *contingentis*, atque ideo conuertit, *ſequentis*; verùm non eſt neceſſe. Poſſumus enim etiam referre ad aliud participium quod ſubſequitur, *recordati*; ſcilicet, recordati poſtea deformitatis, & turpitudinis peractæ, ſeu moleſtiarum quæ ex illo perferuntur, eam fugiunt cui primò ſe ſe applicuerunt. Cæterùm Aponenſis in commentariis ad hunc locum; cauſſam etiam è contrario reddere conatur, cur fœmina maximè diligit eum virum à quo deuirginata, & cui primùm venere iuncta eſt. Dicit autem eſſe quia fœmina res eſt imperfecta, vir autem perfectus, quod oſtendit Ariſtoteles libro II. de generat. animal. capite III. & quarto eorundem cap. VI. perfectum autem ſi imperfecto applicetur, imperfectum redditur, ſicuti imperfectum perfecto, perfectionem acquirit: vnde & illud ex Ariſtotele citat primo Phyſicorum, materia appetit formam, ſicuti fœmina marem, ac turpe pulchrum. Enimuerò perſpicere nõ poſſum, quam perfectionem à viro accipiat virgo, quæ ei primùm commiſcetur, niſi ſi deuirginari, pollutóque corpore, pulchrum & intactum florem amittere, perfectionem acquirere eſt. Atqui & notum, quanto ſtudio eundem florem ipſæ cuſtodiant, quàm amiſſum doleant, ac lugeant, & vi ereptum quàm ſeuerè aliquando, ſua & eripientium morte vleiſcantur. Cùm etiam Thebana fuerit, quæ captiua legitimo non ſolùm coniugio, ſed etiam regno ac libertati, ac vitæ eundem florem præpoſuerit, Nicanore repudiato, vltróque morte accerſita. Chriſtianas enim virgines omitto, quæ floris illius conſeruandi gratiâ, ſæuiſſima etiam immanium tyrannorum tormenta vltrò oppetierunt, & perpeſſæ ſunt, quando illæ pro cœleſti regno, æternáque beatitudinis corona adeò inuictæ perſiſterent. Sed verò quælibet virgo à viro cui primùm commiſcetur, quid magis haurit, & ſibi habet, quàm vel decies enixa? igitur non minùs eum diligat hæc quàm illa. Quid ergo virgini proprium conſtituitur? Quæ verò etiam hæc perfectio, quam mulier in commixtione à viro acquirit? Sanè quibus partibus illa manca eſt, ac mutila, quibus mas læſus, & imperfectus dicitur, non video eam poſt concubitum exornari: ſed fœminam, ſicuti & antea exiſtere. Quæ afferuntur ex Ariſtotelis libro primo de Phyſico auditu, materiam appetere formam, vt fœmina marem, non de virgine itidẽ, ſed de quauis muliere pronuntiantur; nec magis ad eam quàm ad pollutam, vel adeò meretricem pertinent: Atqui nec ex illis neceſſariò colligi putem, ex concubitu, quâ concubitus eſt, fœminam à viro perfectionem adipiſci: materia enim à forma acquirit ipſum eſſe, ſicuti dicunt, quæ perfectio eſt: cùm enim illa ſit potentia ſeu priuatio, ad actum ſeu ad eſſe formæ beneficio redigitur, quæ ex eiuſdem materiæ ſinu à generante educitur; ita fœmina marem appetit, vt ex eo grauida facta, in prole ita diutius conſeruetur, ac perpetuetur, quæ perfectio eſt: hoc autem fine, iam quæcunque quemcunque congredientem diligat. Illa adhuc memini quæ Petrus Bembus Aſulanorum ſermonum libro ſecundo Giſmundum facit loquentem, de mulierum manca & imperfecta perſona, cùm hominem aut virum quærunt, ſui dimidium, & integritatem quærentium, ex Platonis conuiuio deſumpta: Hominum enim olim fuiſſe genus androgynum dictum, manus quatuor habens, totidémque crura, facies item duas, tereti ceruice connexas: hóſque homines, quoniam præ ſummis viribus inſolentes, diis bellum inferre conati ſunt, à Ioue fuiſſe in duas partes diſſectos, Apollinéque miniſtro,

vniuſ

vniuſcuiuſque vultum & ceruicis dimidium in eam partem conuerſum, qua ſectus eſſet; quo facto cum vnuſquiſque ſui dimidium deſideraret, concurriſſe nouos illos homines inter ſe, circumactiſque brachiis ſeſe inuicem complexos eſſe; ſed inaniter: mutato deinde illis à Ioue genitalium loco, molitum cum fuiſſe hoc modo mutuam inter ſe generationem; hincque mutuũ innatum eſſe hominibus amorem, priſcæ naturæ cõciliatorem: quique anniteretur vnum ex duobus efficere. Eſt igitur vnuſquiſque noſtrum, ait ille, hominis collatio, & quaſi dimidium, veluti diſſecatus, quemadmodum piſciculi illi, qui Pſettæ vocantur, ſciſſi ex vno efficiuntur duo. Quærit verò ſemper, quiſque ſui dimidium. Huic fabulæ ſi reſpondendum eſt, quam penè piget memoraſſe, mirer ſi non videat quilibet eam non minùs facere ad hominum, quàm ad mulierum imperfectam perſonam oſtendendam. Si enim ob diſſectionem vterq; ex illis imperfectus, dimidium ſui, hoc eſt perfectionem vtérque quærit, cur fœminam magis quàm virum ex mutuo congreſſu perfici dicimus? cúrue magis ex illo, acquiſitæ perfectionis ergò, fœmina marem, quàm mas fœminam adamabit: quæ res adhuc etiam magis, ex plurimis quæ apud Platonem eo loco leguntur, ac liquidiùs ſi opus eſt, tota pateſcit: cùm Plato, & quare ex viris alij ſint in mulieres admodum proni, alij in mares, & fœminæ itidem cur aliæ fœminas, aliæ viros appetant, ſingulis nimirum ſui dimidium quærentibus, ex hac fabella rationem reddat. Ego veriorem propoſitæ quæſtionis rationem non priùs inquiram, quàm ex mulierum pluribus, veridiciſque reſponſionibus, rem ita eſſe certiùs didicero.

XII.

Διὰ τί οἱ ἱππαζόμενοι συνεχῶς ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; ἢ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν, τὸ αὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπιχύσεως ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται· ἀεὶ οὖν τῇ αὐτῇ κινήσει ταύτῃ χρώμενοι, εὔροα τὰ σώματα γίνεται, καὶ παρεσκευασμένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν.

Quare qui equitant, aſſiduè libidinoſiores euadunt? An caloris agitationíſque cauſſa eodem afficiuntur modo, quo per coitum. Quocirca ætatis quoque acceſſione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur. Quod igitur ſemper eo vtuntur motu qui equitant, hinc fluentiore corpore, præparatóque ad concumbendum euadunt.

Ex equitationis vſu veneris appetitum, & frequentiam incitari, norunt qui antea equitationi haud aſſueti, illud motionis genus deinde frequentiùs experiuntur. Rationem rei affert hoc loco Ariſtoteles, eodem modo equitantes affici dicens, ac coitu vtentes: nimirum vtraque in actione mouentur & incaleſcunt eædem partes; renes & coxæ præſertim. Sicuti igitur qui venere ſæpius vtuntur, partéſque illas agitant, illi magis libidinoſi aſſiduè euadunt: ita enim fit, vt quo ſæpius ea vtaris, ſæpius eadem vti velis: quam rem ab aquila abſumpti, & ſubinde renaſcentis iecinoris in Titio exempli antiqui docuêre; ita in equitantibus contingit; quò enim frequentiùs equitant, maior veneris inſurgit appetitus. Rationem autem explicat adhuc meliùs Ariſtoteles: ſed antea illa proponit, *διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπιχύσεως ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται.* Quæ Theodorus vertit. *Quocirca ætatis quoque acceſſione membra genitalia contrectata, agitatáque pleniùs augentur.* Ille verò non videtur agnoſcere participium *ἐπιχύσεως*, & illa *contrectata, agitatáque*, quæ magnum momentum hac in re faciunt, de ſuo addit, vt ſenſum quem putabat exprimeret: & ſanè verum fortaſſe aſſecutus eſt: nimirum apparere poſſe quod modò propoſitum erat, vtróſque eodem affici modo; quia procedente ætate vtriſque partes hæ augentur, & maiores fiunt, ratione ſcilicet motus & caloris, quæ vtriſque accidere eiſdem locis dicta ſunt. Iuſtinianus pro *ἐπιχύσεως*, reponit *ἱππάσεως*: & fortaſſe de ſolis equitantibus hæc intelliguntur, hoc ſenſu: quia equitantes ita afficiuntur vt coitu vtentes, contingit vt ex equitatione, ætate genitalia magis augeantur, ſicuti nimirum ex coitu fit, etiam in non coëuntibus, quam rem dixit Auicennas 11. Fen 111. canônis his verbis: *Vſus veneris confortat hoc membrum, & facit ipſum lacertoſum, & ingroſſat, dimiſſio autem liquefacit ipſum, & rarefacit.* Tum concludit Ariſtoteles, rationem liquidiùs explicans. Quoniam igitur æquitantes motu illo aſſiduo vtuntur, qui partes genitales calefacit, ac dilatat, apertis meatibus, lubrico & fluentiore corpore, attracto ſemine augetur libido, viáque facilis & expedita ſtruitur ad concumbendum.

XIII.

Διὰ τί ὅταν ἄρχωνται ἀφροδισιάζειν δύνασθαι, οἱ χρῶτες ὄζουσι· πρότερον δ' οὐκ ὄζουσι πρὸ ἥβης, οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες; ἢ ὅτι τὰ ἄπεπτα, τούς τε χυμοὺς ἀεὶ χείρους ἔχει, ἢ γὰρ ὀξυτέρους, ἢ ἁλμυρωτέρους, ἢ πικροτέρους, καὶ τὰς ὀσμὰς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἧττον ἀγλευκεῖς, καὶ τὰς ὀσμὰς εὐωδεστέρας, ἢ ἧττον δυσώδεις; τοῦτο δ' ἐστὶ δῆλον ἐπὶ πάντων θεωμένοις καὶ φυτῶν, καὶ ζώων· ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν ἐκπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα· οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυκέος, πικρὰ ἡ κονία· καὶ ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός· πέττει δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὃ μικρὸν ὄν, πολλὴν ἔχει δύναμιν. ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαιοῦται· διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, ἐκλύονται ὡς ἐπὶ πολὺ μᾶλλον, καὶ καταψύχονται. ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ μᾶλλον γίνονται, ἀναστομωθέντων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. ἁλμυρώτεροι οὖν ἢ οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες, καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν καὶ ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἱδρῶτος, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει, καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις μάλιστα, οἷον μασχάλῃ, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ τοῖς ἄλλοις.

Quare concumbendi facultatem dari per ætatem cùm cœptum eſt, corpora malè olent: priùs autem ante pubem non ita olent, nec viri nec mulieres? An quoniam quæ incocta ſunt, tum ſapores habent deteriores: aut enim acidiores, aut ſalſiores, aut amariores: tum odores reddunt fœtidiores. Contra quæ concocta, maturáque ſunt, ſapores aut dulces, aut minùs amaros, & odores ſuauiores præſtant, aut certè minùs inſuaues. Patet hoc in omnibus tam terræ ſtirpibus, quàm animantibus ipſis. Detractis autem quæ matura, concoctáque ſunt, cætera cruda relinquuntur: vt & in cinere, portione dulci conſumpta, puluis amarus relinquitur. Et ſudor quoque ſalſus eadem de cauſſa eſt. Calor autem naturalis ſemen genitale concoquit: quod quamquam exiguum eſt, vim tamen obtinet maximam: quippe quod ex multo admodum, tam exiguum conſtitutum ſit. Quamobrem vbi id ſeceſſit, reſoluimur magna ex parte vehementiùs, atque refrigeramur: itáque humores incoctiores redduntur, patefactis meatibus propter ſeminis excurſum: quo fit, vt ſudor ob cruditatem & ſalſior, & fœtidior tunc ſit, quàm in puerili ætate. Quòd ſi cui fortè talis natura ſit, vt partem ſubſidentem ſudoris habeat ſœtidam, huic magis, magíſque res innoteſcet, ac præſertim eiſdem in locis, quibus & cæteris maximè conſiſtit, velut in alis.

Grauis odor de quo in præſenti problemate loquitur Ariſtoteles, vt à Græcis *τράγος*, ita à Latinis hircus, caper, & capra dictus eſt. Fit autem cùm primùm per ætatem concumbere poſſe adoleſcentes incipiunt, ſcilicet pubertatis tempore, non ante ipſam. Eſt autem ſicuti ſcribit Cenſorinus libro de die natali capite IV. in ſecunda hebdomade incipiente tertia: quo tempore etiam illis vox fit craſſior, & inæquabilis. Appellantur autem eo tempore adoleſcentes hirquitalli, & hirquitallire dicuntur, ſeu à voce, quæ non abſimilis hircis tunc redditur, vt docet Alexander libro primo problematum CXXIII. in quo huius mutationis vocis cauſſam reddit, ſeu à graui hoc odore, de quo propoſitum eſt problema, quod tunc corpus hircum olere incipiat, vt ibidem ait Cenſorinus; id autem à Græcis dictum eſt *τραγίζειν*, quod nonnulli Latinè, hircire reddunt. Ariſtoteles libro VII. de hiſtor. animalium cap. I. & quinto de generatione cap. VII. à voce verbum deduci arbitratus eſt non ab odore. Atqui cùm vno & eodem tempore hæc contingant, vt & vox immutetur, & grauis odor halare incipiat, iure ad vtrúmque referatur. Cur igitur eo tempore grauis hic odor apparere incipiat, non ante, quærit Ariſtoteles in præſentia. Cauſſam autem omnem refert in humorum cruditatem, quæ eo tempore, non antea viget. Primùm igitur docet, incocta omnia ſeu cruda, tum ſapores habere deteriores, tum etiam odores: quippe odor affectio eſt à ſapido proueniens, vnde lapides inodori quia inſipidi, ligna contra odora quia ſaporem continent: odores igitur ſaporibus proportionales; quæ omnia leguntur apud Ariſtotelem libro de ſenſu, & ſenſili capite V. ſed & apud Theophraſtum eadem habemus libro VI. de cauſſis plantarum cap. I. cuius hæc verba ſunt: *καὶ σχεδὸν τὸ αὐτὸ πάθος ἐστὶ χυλῶν τε καὶ ὀσμῆς, οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ ἑκάτερον.* hoc eſt. *eadem fermè ſaporis & odoris affectio eſt: ſed non*

in eiſdem

in eiſdem vtrúmque proficiſcitur. Eiuſdem etiam hæc ſunt: ὡς ἀπὸ χυλοῦ πῶς γίνεται· ἢ οὐκ ἔστιν ἀπηρτημένον τὸ τῆς ὀσμῆς. hoc eſt, *quod odor quodammodo à ſapore fit, neque ab illo ſeparatus eſt.* Hæc igitur maioris propoſitionis locum habent: Incocta peiores habent ſapores & odores: tum autem minoris loco ſubdit; ætatis tempore dicto incoctos eſſe humores, ex quibus facilis colligitur concluſio, iure eo tempore peiores eſſe odores. Maiorem autem propoſitionem probat inductione, grauiorum ſaporum generibus in medium adductis: acidiores enim, ſalſiores, & amariores tales eſſe, quia incocti: tales etiam odores fœtidiores. Econtrario cocta & matura, ſapores aut dulces, aut minùs amaros, odoréſque aut ſuauiores, aut minùs inſuaues præſtare: idque manifeſtum eſſe ait, tum in plantis, tum in animalibus: fructus ſanè qui è plantis percipiuntur, maturos odoratiores eſſe cuilibet manifeſtum eſt: quod ſimiliter de animalium partibus, aut excrementis quibuſdam odoratis dicendum eſt. Porrò nobis hoc loco de ſaporum propoſitorum natura, accuratiùs agendum non eſt, quippe verborum, aut ſententiæ propoſitæ declarationi haud neceſſarium. Copioſè autem de tota ſaporum & odorum natura agit tum Plato in Timæo, tum Ariſtoteles in libro de ſenſu & ſenſili, qui Platoni diuerſa affert: atque etiam Theophraſtus libro de odoribus, & VI. de cauſſis plantarum, vt medicos omittam. Illud de odoris natura dixiſſe ſufficiat hoc loco, ex Ariſtotelis libro quem adduximus de ſenſu & ſenſili, odorem affectionem eſſe ſaporoſæ ſiccitatis in humido. Fit igitur ſapor mixtione ſicci cum humido, quæ mixtio ſicuti variè contingit, ita etiam contingit variari ſapores & odores. Sanè maior ab Ariſtotele propoſita enunciatio, Theophraſti etiam verbis confirmari poteſt, quæ leguntur initio libri de odoribus in hunc modum, Turnebo interprete: *Igitur, ne multa, ſuaueolentia ſunt omnia, quæ ſunt cocta, ſubtilia, minimè terrena, cùm præſertim in halitu ſitus ſit omnis odor, maleolentia contraria.* Tum Ariſtoteles probat minorem propoſitionem illis verbis: ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν ὀπτέων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα. *detractis autem quæ matura concoctáque ſunt, cætera cruda relinquuntur.* Tempore nimirum pubertatis vult abſcedere cocta, relinqui & abundare cruda & incocta: hæc autem amara & inſuauia ſunt, ſicuti docet exemplo cineris, qui relinquitur ex lignis, combuſto & conſumpto dulci, leni, & aëreo, quod ipſis inerat: & exemplo ſudoris, quem ſalſum ob cruditatem fieri, ſecunda particula abundè vidimus: quomodo autem pubertatis tempore abſcedant cocta, & relinquantur cruda vlteriùs oſtendit Ariſtoteles, nempe id fieri ob ſeminis è corpore exitum: ſemen enim etſi quantitate exiguum ſit, eſt virtute maximum, continet enim in ſe calorem natiuum, ex quo coquitur, quique etiam alia omnia concoquit, facultatúmque omnium dux & moderator eſt: diciturque etiam natiuus ſpiritus, teſte Galeno V. de ſimpl. medicam. facultatibus: ex eo autem præclara habemus apud eundem Ariſtotelem lib. ſecundo de generat. animal. cap. III. quo loco eum dicit reſpondere elemento ſtellarum: plurimáque itidem apud Galenum pluribus in locis. Poſt quos, egregiè admodum, qui illius mos eſt de eodem pertractauit Ioannes Fernelius tum in libello ei rei dicato, de ſpiritibus & innato calido, tum etiam libro II. de abditis rerum cauſſis, cuius libri capite III. propoſitam Ariſtotelis ſententiam explicans, cœleſtem, & diuinum illum eſſe oſtendit. Licèt igitur exigua ſit illius quantitas, multùm tamen poſſet, quia ex multo conſtituta eſt, nimirum tum alimenti copia, vt mox problemate XXII. tum virtute caloris. Auicennas quod ad hunc locum pertinet, libro III. de Natura animalium cap. III. ſeminis ad ſanguinem qui illius materia eſt proportionem tradens, ita ſcribit: *Et quando de homine exit ſperma, multùm diſcoloratur & debilitatur ſuum corpus, magis quàm ſi quadragies exiret de ſuo corpore ſanguis tantus: quoniam ſperma eſt res habilitata ad tranſeundum in membra: & cùm exit aufertur naturale nutrimentum membri.* Cùm igitur in ſeminis emiſſione res decedat adeò efficaci, & præſtanti virtute prædita, iure fit vt exſoluamur, debilitemur, ac refrigeremur, humoréſque noſtri corporis incocti reddantur: aëreo enim, leni & dulci emiſſo, cui facilè patet exitus extra, quòd ob ſeminis excretionem incaleſcente, & rarefacto corpore pateſiant meatus; ſiccum, durum, terrenum, interminatum, & crudum intus relinquitur, ex quo illa graueolentia, vt ſubdit. ἁλμυρώτεροι οὖν ἢ οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες. *quo fit vt ſudor ob cruditatem & ſalſior, & fœtidior tunc ſit, quàm in puerili ætate.* Theodorus, vt ex ipſius tralatione conſtare poteſt, locum hunc legit cum particula ἢ ante οἱ τῶν παίδων, ſicuti etiam nos excudendum curauimus: eam enim voculam adſcribit in margine Iuſtinianus. Eſt autem hæc concluſio totius ſyllogiſmi; quod indicat particula οὖν quam apponit Ariſtoteles, licèt ea non fuerit à Theodoro expreſſa: ſed nos locum ita ad verbum reddimus: *Salſiores igitur & fœtidiores ſudores quàm qui puerorum ſunt, ob cruditatem.* Abſque vocula autem, ἢ, ſenſus quem exprimit Theodorus non conſtet: ſed omnino contrarius, reique & ſententiæ propoſitæ aduerſus, nimirum: *ſalſiores*

igitur & fœtidiores ob cruditatem ſunt puerorum ſudores, quomodo accepit Aponenſis, tralationem antiqui interpretis ſecutus, qui locum abſque ea particula legit, vt etiam in excuſis omnibus legitur. Poſſit verò fortaſſe aliquis etiam ſenſus, problemati non omnino ineptus, abſque illa particula, non tamen ſine vi elici: ſed quando tam manifeſta lux ex ea litterula affulgeat, quid tenebras conſectemur non video. καὶ ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα. *Quòd ſi cui fortè talis natura ſit.* Corollarium, quo ea quæ dicta ſunt, magis illuſtrantur. Adſcribit enim vbi illa magis locum habeant, & vnde nobis magis innoteſcere poſſint, nimirum in iis in quibus ſudoris ὑπόστασις ex natura fœtida eſt: expono autem ſudoris hypoſtaſin, ſeu partem ſubſidentem ſudoris, vt tranſtulit Theodorus, hoc eſt partem illam humoris, quæ ſubſidendo, & ſecreta ab alia humoris parte in ſudorem conuerſa eſt, nimirum, ſudorem ipſum: ita enim illum dicendi modum accipio: huiuſmodi autem, magis quàm alij, eſſe ſolent, qui ſunt præditi temperamento calido & humido: hos enim tum Galenus fœtere dicit, tum verò Auicennas fœtidum habere ſudorem, vrinam, & fœces: In his igitur magis res innoteſcere poteſt; quoniam in eiſdem magis locum habet cruditas, ſeu putredo, quas res in præſentia minimè diſtinguimus: ſicuti etiam in illis locis in quibus eadem cruditas præcipuè viget, cuiuſmodi alæ ſunt, & alij loci arcti, & concluſi, miniméque reſpirantes: vnde Catullus in Rufum, de alis:

Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.

Et de loco ob perſonarum frequentiam concluſo Horatius:

Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

De quo etiam alarum fœtore proprium habemus eiuſdem Ariſtot. probl. octa. ſect. XIII. Porrò non omiſerim adhuc, illa μᾶλλον ἐπισημαίνει καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις, adnotare Iuſtinianum abfuiſſe à codice vnde lectionum varietatem depromebat. Et ſanè tantum abeſt, vt ſenſui neceſſaria ſint, licèt ea videatur agnoſcere Theodorus, vt eum potiùs conturbent.

XIV.

Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται τὸ ζῷον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὔ; γὰρ ἅπαντα προσήκει, ἢ οὐθέν· ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι οὗτος μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκεῖνος δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὥσπερ ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζῴου, ζῷον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα. τὸ δὲ βλαπτὸν καὶ τὸ κακὸν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον· οὐ γὰρ ταυτὸ, τούτου τι εἶναι, καὶ τούτου ἀλλότριον, ἢ ἕτερον ἢ κακόν· αἱ δὲ ἐκκρίσεις, καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσιν· οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνονται ἃ αἴρουσι, καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια· παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγινομένων ἐστίν· εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον, ὀρθῶς ἂν τὸ ἐκ τούτου γενόμενον ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον; καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἂν τι ἄλλο γένηται οἷον σκώληξ σαπέντος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, οἷον ἃ λέγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον. ὅλως γὰρ ἐκ διεφθαρμένου γενόμενα. οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀλλοτρίου, ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων, οἷον τὰ ἐκ τῆς κόπρου· σημεῖον δ' ὅτι ἐκ διαφθειρομένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεται· ἐκ μὴ διαφθειρομένου γὰρ, τοιοῦτον πέφυκε γίνεσθαι, οἷον ἂν ᾖ ἐξ οὗ τὸ σπέρμα· ἐὰν ἐξ ἵππου, ἵππος. ἐὰν δὲ ἐξ ἀνθρώπου, ἄνθρωπος. καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γινόμενον· καὶ γὰρ ὑγρὸν, καὶ ὄγκος τις καὶ σὰρξ γίνεται. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον τῆς φύσεως ὅτι οὕτω διάκειται ὥστε γίνεσθαι ἐξ αὐτοῦ τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς· ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν τοιοῦτον· διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, οὐδὲ ἐκ τούτου διεφθαρμένου, ἢ ἁπλῶς ἔχοντος, τὸ ἔκγονόν ἐστιν ἡμέτερον.

Cur ſi ex noſtro ſemine procreatum animal eſt, prolem id noſtram appellare ſolemus: ſed ſi ex aliquo alio noſtro vel excremento, vel parte prodiit, noſtrum id eſſe nunquam fatemur? multa enim ſemine putreſcente proueniunt. Quid igitur cauſſæ ſit, vt ſi quales nos ſumus, tale fuerit, noſtrum id ſit: ſin diuerſum, id alienum ſit: aut enim omnia noſtra eſſe oportet, aut nulla. An primùm, quoniam quod ex ſemine noſtro prodiit, id ex noſtro eſt: quod ſecus id ex alieno, ſcilicet quæ purgamentis, excrementiſque enaſcuntur. Denique nihil ex omnibus, quæ animanti tribuimus, gignere animantem poteſt, niſi ſemen genitale. Quod autem nocet, quódque malum

eſt, id ſuum nullius eſt: nec quod alienum eſt, id ſuum eſſe poteſt. Haud enim idem illa ſignificant, ſuum eſſe, & alienum eſſe, vel diuerſum, vel malum. Excrementa autem, & putredines, non noſtra ſed diuerſa: alienáque ſunt à natura noſtra, non enim quæcúnque in corpore extiterunt, corporis hæc eſſe putandum. Nam & papulæ ſæpe erumpunt, quas tollimus, atque excidimus: omnino quæ præter naturam conſtiterint, hæc aliena omnia ſunt: multa autem præter naturam, vel rebus coniuncta naturalibus prodeunt. Quòd ſi ex rebus noſtris ſolo ſemine natum animans ſit, rectè quod ita prouenerit, prolem id eſſe noſtram tantùm putabimus: ex ſemine verò ipſo ſi quid extitit aliud, vt vermis, vbi vel foris putruit, vel corruptum in vtero eſt, vt quæ monſtra appellamus, prolem id eſſe noſtram haud quaquam dicendum eſt. Cùm enim corrupto creetur ſemine, non inſuper ex noſtro creatur, ſed alieno: quemadmodum quod excrementis conſtiterit, vt quod ex ſtercore. Omnia verò huiuſcemodi ex corrupto creari ſemine hinc indicatur, quòd ex non corrupto creari tale natura ſtatuit, quale illud eſt, de quo ſemen genitale prodierit. Exempli gratia, ſi de equo equus, ſi de homine homo: nec ſemen magnifacimus ipſum, nec aliquid quod inter generandum confici ſolitum eſt. Tunc enim humor, & corpulentia quædam, & caro conſiſtunt, quorum nihil nobile eſt, quoniam nondum naturã obtinent deſtinatam: ſed carenus naturam attingunt, quatenus ita ſe habeant, vt ex illis tale creari poſſit, quale nos ſumus, modò ſeruentur. Corruptis autem nihil tale enaſci poteſt. Cauſſa eſt hæc, cur nec alia ex re noſtri corporis, nec ex ſemine ipſo corrupto, aut imperfecto, prolem noſtram oriri arbitremur.

Quod ex ſemine noſtro genitum eſt animal, id prolem noſtram appellare nos ſolemus: exiſtimatúrque à nobis illa progenies noſtra; & liberi noſtri qui ita nati ſunt: ſi verò ex aliqua alia re, quæ in nobis ſit, vt parte aut excrementis; cuiuſmodi, exempli gratiâ, vermes ſunt, illud nec ita appellamus, nec noſtrum à nobis habetur. Quid ita fiat quærit Ariſtoteles: meritóque ſe dubitare oſtendit; cùm illud interim contingere poſſit, vt ex ſemine etiam noſtro quædam oriantur, quæ prolem noſtram minimè dicimus, vt ex ſemine orta putreſcente: quidni igitur noſtra etiam non dicantur, quum ex rebus noſtris, hæc ſimiliter ortum trahant: vnde aut omnia noſtra dicenda ſint, aut nullum; minimè verò quod nos facimus, quod tale eſt, quales nos ſumus, noſtrum dicere, quod à nobis diuerſum nequaquam. Solutionem quæſtionis affert Ariſtoteles. Illam verò primùm hac in re conſtituere videtur, quòd illud quod aliter quàm ex non corrupto ſemine oritur, non oritur ex re noſtra: tum verò quòd naturam noſtram non habet, nec tale eſt, quales nos ſumus, nempe formam aut figuram noſtram non habet: non oriri autem ex re noſtra probat: nam quæ creantur de excrementis aut purgamentis, aut ſemine corrupto, ea ex alieno naſcuntur, quæ autem ex alieno, illa ſanè ex noſtro haud naſcuntur. Hæc ferè problematis ſolutio, cuius tamen probandæ cauſſa, cùm alia ab Ariſtotele afferantur, alia quædam etiam explanationis cauſsâ attingere operæ pretium eſt, ipſis Ariſtotelis verbis nonnùllis in locis examinatis, Theodorus enim mirum quàm ſæpe longiùs diſcedat. *γίνεται γὰρ σηπομένου πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος, multa enim ſemine putreſcente prouenıunt.* Theodorum omnino puto legiſſe, *γίνεται γὰρ σηπομένου πολλὰ ἐκ τοῦ σπέρματος*: hæc enim ab eo conuerti videntur: ſenſum autem continere puto, quem paullò ante expreſſi: at vulgati codices habent, *γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος*, quæ ad verbum ita ſonant: *Fiunt enim ex putreſcentibus multa, & ex ſemine.* Hæc verò duobus modis expono. Primùm vt dicat non ſolùm ex ſemine, ſed etiam ex aliis quæ in noſtro corpore ſunt, dum ea putreſcunt multa fieri, hiſque oſtendi, quod in problemate modò ſumptum eſt, præterquàm ex ſemine, ex aliis etiam in noſtro corpore exiſtentibus, generationem quorundam eſſe. Altero verò modo hic ſenſus eſt. Multa enim eorum quæ putreſcunt, fiunt etiam ex ſemine, ſcilicet eo corrupto, quod mox apparebit. His verò confirmatur problematis occaſio: Cur non igitur prolem noſtram ea dicamus? atque hic ſenſus illi videtur proximus, quem expreſſit Theodorus in tralatione:

mihi tamen magis prior arridet; quamquam ſuperiùs Theodori tralationem ſecutus, alteri magis adhæſi. *ἐὰν δὲ ἀλλότριον οὐ. ſin diuerſum, id alienum eſt.* Ad verbum: *ſin diuerſum, nequaquam. καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζώου ζῷον γεννᾷ. Denique nihil ex omnibus quæ animanti tribuimus, gignere animantem poteſt.* Solutionem proponens dixit, quæcúnque aliter gignuntur quàm ex ſemine, ex alieno eſſe non ex noſtro, quæ ſcilicet de purgamentis, & excrementis enaſcuntur; hanc rem pluribus declarat. Et primùm quoniam ex rebus quæcúnque inſunt in corpore animalis, nihil omnino animal gignere poteſt, præterquàm ſemen: hæc nimirum propria, & intima animali res eſt, cuiuſmodi ſi forent illa, animal & ipſa gignerent, nunc autem quando non gignunt, aliena ſunt. Tum verò eandem rem probat, quia ſingula præter ſemen, vel ſunt res noxiæ, vel alienæ; neutro autem modo alicuius propria dici poſſunt, quum potiùs defectum, & priuationem oſtendant: Et quomodo propria alicuius dicantur, quæ ſunt ab eo aliena, & ſua vnicuique, quæ aduerſa ipſi? hoc genere ſunt excrementa, & putredines: illa enim non propria corporis, ſed diuerſa & aliena ſunt à natura noſtra: non enim omnia quæ in corpore apparet, illius propria ſunt, ſed multa in eo conſpiciuntur præter naturam, vt papulæ, & alia plura morborum genera: hæc autem illi quidem inſunt, non tamen illius propria ſunt. Vnde probationem generatim concludens Ariſtoteles, inquit, omnino quæcúnque præter naturam ſunt, illa omnia aliena ſunt, quamquam rebus naturalibus coniuncta, vel ab initio ortus prodierint, cuiuſmodi multa viſuntur, vt exempli gratiâ ſextus digitus, & ſimilia. *εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον. Quòd ſi ex rebus noſtris ſolo ſemine natum animans ſit.* Iam ex iis quæ oſtenſa ſunt colligit quod probare ſatagebat, ex rebus quæcúnque in nobis ſunt, ſola quæ ex ſemine prodeunt, ex rebus noſtris oriri. Libenter autem quod Theodorus, *quòd ſi ex rebus noſtris*, redderem ad verbum, *ſi igitur ex rebus noſtris*. vt ex vocula, *igitur*, concluſio magis exprimatur. Vix enim dici poteſt, quàm huiuſmodi particulæ apud graues auctores ſæpe faciant ad ſententiarum, & verborum vim declarandam. At quoniam ex ſemine oriri etiam poſſunt quæ noſtra non dicimus, ſcilicet ipſo corrupto, vt vermes ex ipſo extra corpus, ſicut dicit Theodorus, aut molæ, & varia alia monſtrorum genera in corporibus mulierum; hæc itidem neque ex rebus noſtris oriri oſtendit, quando ex corrupto ſemine oriuntur: corruptum enim ſemen non noſtra res eſt, ſed aliena, ſicuti excrementum: quod probat; nam ſi non eſſet res corrupta, & aliena, iam ex eo fieret tale quale illud eſt ex quo prodiit, vt ex homine homo, ex equo equus: cùm verò tale haud quaquam oriatur, ſemen eſſe, aut rem noſtram minimè dicendum eſt. Porrò illa de verme, *vbi vel foras putruit*, à Græco exemplari abſunt, addita à Theodoro, qui ita ſententiam accipiebat: at cogitandum num etiam fortaſſe intus ex corrupto ſemine vermis aliquis gigni poſſit, vt illa addenda non fuerint. *καὶ αὐτό τι οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα. Nec ſemen magnifacimus ipſum.* Tantum abeſt vt quod ex corrupto ſemine ortum eſt, noſtra proles dicenda ſit, vt & ſemen ipſum, etiam minimè corruptum, quæ corporis noſtri res ſua dicta eſt, nec item aliquid aliud ex iis quæ in homine gignendo efficitur, aut terminatur, minimè honoremus aut magnifaciamus, ſicuti prolem noſtram conſueuimus; id autem quoniam ſemen, humidum eſt, tumor eſt, caro eſt; nimirum naturam noſtram non habet ad quam deſtinatur, nec tale eſt, quales nos ſumus: nempe figuram noſtram minimè obtinet, tantum verò naturæ noſtræ habet, vt diſpoſitum ſit ad eam recipiendam. Atque ex hoc problematis ſolutio magis apparet, vt initio dicebam. Obſeruandum autem quàm aptè Ariſtoteles verbis illis, *humidum eſt*, *tumor eſt*, *caro eſt*, terminos innuat, ſeu gradus per quos natura in homine efformando procedat: Primò enim ſemen humiditas quædam eſt, tum quidam tumor, hoc eſt veſicula, aut bulla, quam Theodorus corpulentiam dixit, & poſtea caro: Hæ autem res imperfectæ adhuc ſunt, & id tantùm perfectionis, aut naturæ noſtræ obtinent, vt ex ipſis fieri poſſit, quod tale ſit quales nos ſumus, nimirum animal perfectum, & figuram ſicuri nos habens, quod prolem noſtram dicemus: Et ex his iterum colligit, atque concludit Ariſtoteles, quæ in orationis ſerie probara ſunt. Porrò autem quod facere ſoleo, ne lectori Græcarum litterarum ignaro, fraus aliqua fiat, nonnulla adhuc ad Theodori tralationem adnotabo. *Confici ſolitum eſt*: Theodorus legit γινόμενον, quomodo habent excuſi: at Iuſtinianus reponit, περαινόμενον, hoc eſt, terminari: ſenſus tamen idem eſt. *Tunc enim humor, & corpulentia quædam, & caro conſiſtunt, quorum nihil nobile eſt, quoniam nondum naturam obtinent deſtinatam.* Hic de ſuo multa addit Theodorus, quod patebit vnicuique ſi ad verbum locum reddamus: *humidum etenim, ac tumor quidam, & caro conſiſtit. Sanè autem* (repete ex ſuperioribus, nec honoramus) *quia naturam nondum habet, ſed illud tantummodo natura* [habet] *quòd ita afficitur, vt ex ipſo generetur tale quales nos ſumus.* Quæ ſtatim ſequuntur: *modò ſeruentur*, abſunt

ſimili

ſimiliter à Græco exemplari. Videntur autem reſpicere illa quæ ſubnectuntur, *corruptis autem*. At ſi abſint illa, hæc referenda ſunt ad ſuperiùs propoſita, in quibus de ſemine corrupto non pauca dicta ſunt.

X V.

Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐν ὕδατι οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μόλυβδος, ἢ κηρός. ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρί. πρὶν μὲν γὰρ ἢ τρίψας ἐνθερμανθῆ, οὐ τήκεται· οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει ὀχεύονται.

Cur minùs in aqua homines concumbere queunt? An quòd res nulla in aqua liqueſcere poteſt, quæ ab igne liquefieri apta eſt, ceu plumbum, aut cera. Semen autem hominis igne planè liqueſcere videmus: haud enim priùs fluere incipit, quàm per attritum recaleat. Piſces tamen ſine attritu coire fatendum eſt.

Quod ait Ariſtoteles, in aqua minùs poſſe homines concumbere, tum de frigida, tum de calida intelligendum eſſe dicit Aponenſis: quod ſi eſt, non æquè tamen ab vtróque aduenire impedimentum exiſtimandum. Multò enim magis à frigida, quàm à calida: à qua vt omnino tolli effectum eum non putem, facit quòd affuſione calidæ non flacceſcere, ſed arrigi penem viderim. Dixit homines Ariſtoteles nimirum excipiens bruta quædam, vt piſces; qui vt in aqua aſſiduè degunt, tanquam loco proprio, ita in eo concumbunt: qua de re ad finem problematis; excipi elephantes, quod ait Aponenſis, coituros enim ingredi aquam, vt mas ab ea ſuſtentetur, ne mole corporis fœminam lædat, verum ſit, ſi quæ affert vera ſunt: illa tamen apud aliquem non memini legere me. Illud memini Ariſtotelē quinto de hiſtoria cap. 11. ſcribere: coire eum in ſolitudinibus, præcipuè autem circa flumina, & quà paſci ſolitum. Cæterùm Ariſtoteles illam effectus in problemate propoſiti rationem tradit, minúſque in aqua homines ideo concumbere poſſe affirmat, quia in aqua ſemen liqueſcere non poteſt; eius autem liquatio in coitu neceſſaria eſt: non poſſe in aqua liqueſcere probat, quia liqueſcit igne: nihil autem ab ea liqueſcit, quod ab hoc fit aptum liquefieri, ſicuti ceræ & plumbi exemplo docet, cuius ratio ex libro IV. Meteorologicorum diſcenda eſt; in quo de liquatione & liquabilibus, déque iis, quæ ab humido, & quæ à calore liquantur, exactè differit. Semen autem ab igne liquari eo argumento probat, quia non priùs ab homine excidit, quàm attritio ipſum excalfecerit: attritio nempe calorem gignit, cúmque ſiccum ignis naturam referentem. Quòd ſi abſque penis attritu excidat, aliquando, vt in ſomnis, aut ex oſculo, aut attactu, non tamen abſque attritione ſeminis, de qua loquitur Ariſtoteles, quæ fit à ſpiritu, commoto aut ex oſculo, aut tactu, aut etiam cogitatione ſeu phantaſia. Sufficit autem ea attritio exundante ſemine, quod dum illa quidem fiunt, non poſſit non exundare. *οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει. Piſces tamen ſine attritu coire fatendum eſt.* Sine attritu dixit non effundi ſemen; refellebatur piſcium exemplo, qui ſine attritu coëunt; eos itaque eſſe excipiendos docet Ariſtoteles: & quamquam de hominibus fuerit inſtitutus ſermo, de piſcibus tamen res quoque erat tradenda, atque docendum cur in aqua illi coire poſſint: quod enim propoſuit, poteſtate propemodum ita eſt. Cur homines in aqua minùs cōcumbere poſſunt, piſces poſſunt? Cùm oſtendiſſet igitur cur non poſſint homines; cur liceat piſcibus his poſtremis verbis declarare voluit; nimirum quia ſine attritu coëunt, verùm incurrentes ſeu incidentes citiſſimè abſoluunt, vt habetur libro primo de generat. animalium capite ſexto.

X V I.

Διὰ τί τὸ ἀφροδισιάζειν ἥδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος ὑπάρχει τοῖς ζῴοις; ἢ ἡδὺ μέν ἐστιν, ἤτοι διὰ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπερ τινές φασιν, καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ τοῦτον, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν φλεβῶν; ὥσπερ οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ κνησμῷ, τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ σώματος· ὁ δὲ κνησμὸς ἡδύς ἐστιν, ὑγροῦ ἔξοδος πνευματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν· ἡ δὲ γονὴ τοιοῦτον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔξοδός ἐστι δὲ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡδὺ, καὶ ἕνεκά τινος. ἐξ ἀνάγκης μὲν, ὅτι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδύ ἐστιν, ἐὰν ᾖ αἰσθητή. ἕνεκα δέ τινος, ἵνα γένεσις ᾖ ζῴων. διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ ζῷα.

Qua de cauſſa res omnium ſuauiſſima concubitus eſt: & vtrum neceſſitate

impel

impellantur ad concumbendum animantes, an rei cuiuſpiam gratiâ genus hoc libidinis datum eſt? An ſuauiſſimè quidem concumbimus, quoniam aut toto ex corpore ſemen profluit, vt aliqui volunt, aut quia, quamuis non toto ex corpore, tamen per eam partem ſe promit, in quam meatus omnes, venæq; omnes applicentur, & coëant. Cùm igitur voluptas ſimilis in libidine, atque in prurigine ſit, efficitur pariter, vt corpus geſtiat vniuerſum. Prurigo enim ſeceſſio humoris ſpirituoſi, incluſi contra naturam eſt: & genituram verò ſeceſſionem humoris eiuſmodi eſſe ad rem naturalem conſtat. Suauiùs autem tum ex neceſſitate, tum rei cuiuſpiam gratiâ concubitus eſt. Ex neceſſitate inquam, quòd via omnis pertinens ad rem naturalem ſuauis eſt, ſi modò à ſenſu percipi queat. Rei verò cuiuſpiam gratiâ eſt, vt ortus ſit animantium perpetuus: facit enim voluptas, vt animantes ad coitum ardentiùs excitentur.

Duo proponit Ariſtoteles in hoc problemate: Primum qua de cauſſa res omnium ſuauiſſima concubitus eſt: alterum, vtrum inſignis hæc dulcedo ex neceſſitate eſt, an alicuius gratiâ ineſt animalibus: hoc enim eſt quod ſecundo loco quæritur; licèt Theodorus hunc ſenſum non expreſſerit, nec de dulcedine, quæ in coitu eſt, ſed de coitu ipſo locum acceperit. Verùm tum ex verbis ipſis, tum multò magis ex ſolutione, ſatis patet Ariſtotelem propoſuiſſe quod dixi. Verba igitur ſecundi membri ita reddantur: *vtrum etiam ex neceſſitate, an alicuius gratiâ ineſt animalibus?* quærit igitur Ariſtoteles vtrum finis alicuius gratiâ, an ex neceſſitate, hoc eſt, ex materia immenſa illa dulcedo oriatur: materiam enim neceſſitatem, ſeu quod ex neceſſitate eſt, dicit libro primo de partibus animal. capite primo, quo loco copioſè tum de aliis, tum de hoc genere cauſſæ pertractatur; oſtenditùrque neceſſitatem hanc in rebus naturalibus duplicem eſſe: quæ verò nunc proponitur ea eſt, quæ ex ſuppoſitione dicitur, vt ex eo loco manifeſtè apparet. Verba autem ad finem illius capitis, quæ hunc locum maximè explanare poſſunt, ita leguntur, eodem Theodoro interprete: *licet quod modò dixi ita demonſtrare: data animalibus ſpiratio eſt huius rei gratiâ: ſed eam propter has effici res neceſſe eſt* Hæc autem adhuc ita declarantur à Furlano. Animalibus data eſt ſpiratio refrigerationis, & refectionis cauſsâ: illa autem ſi eſſe debet, neceſſariò inſtrumentis opus eſt, quæ actionẽ hanc peragant: hæc pulmones ſunt, quorũ officium eſt dilatatione atque contractione ſpiritum trahere, & emittere. Porrò autẽ in ſolutione quæſtionis oſtendet Ariſtoteles vtranque cauſſam adeſſe. ἢ διότι μὲν ἥδιον, ἤτοι διὰ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος. *An ſuauiſſimè quidem concumbimus, quoniam aut ex toto corpore ſemen profluat.* Ad primam partem duas cauſſas reddit, alteram deſumptam ex aliorum de ſemine opinione, alteram ex propria, ſeu ab ea alia. Primum enim ideo rem dulciſſimam coitum eſſe tradit, quia toto ex corpore ſemen profluit quæ erat aliorum Philoſophorum opinio; hanc autem affert idem Ariſtoteles libro primo de generat. animal. cap. X V I I. atque etiam declarat. Ibi enim cùm de loco pertractaret, vnde deſideretur ſemen, ita legitur, Theodoro interprete: *Sunt enim qui dicant id ex toto corpore prouenire: quibus autem argumentis probent, vt ſemen ex vnaquáque corporis parte ſecernatur, quatuor ferè numero ſunt. Primùm vehementia voluptatis: magis enim ſuaue eſt quod idem amplius ſit effectus: amplius autem eſt quod omnibus membris, quàm quod paucis accidat.* Vehementia igitur voluptatis in coitu, ſi ex omnibus partibus ſemen decidat, cur fiat ex hoc loco apparet: nempe ita inſignem eſſe, quia vniuerſo corpori communicatur, non ita ſi alicui ſolùm parti eſſet propria; hanc autem opinionem quia paullò poſt refutat, ideo alteram rationem ad propoſitam quæſtionem adducit, nimirum ſi non ex toto corpore ſemen decidat, tamen per eam partem ſe promere, in quam meatus omnes venarum ſe ſe applicant, vt idem effectus ratione conſortij iure poſſit euenire: quam ſententiam non melius ego confirmare, & explanare poſſim quàm verbis Hippocratis initio libri de genitura, quæ ita leguntur Latinè: *Habet autem res hoc modo: venæ & nerui ab omni corpore in pudendam vergunt, quibus dum aliquantulùm teruntur, & caleſcunt, ac implentur, veluti pruritus incidit, ita ex hoc toti corpori voluptas, ac caliditas accedit.* Pro eo autem quod Ariſtoteles habet συμβαίνειν, Hippocrates habet τείνων, vt συντείνων legendum fortaſſe ſit, quomodo etiam video reponi in margine editionis eruditiſſimi Caſauboni. Cæterùm quæ ſint hæ venæ, & nerui, atque etiam arteriæ, quæ ad ſeminis exitum concurrant, vnde oriantur, quibúſque

itineribus ad penem deſinant, ex anatomicorum libris diſcenda res eſt. Non omiſerim autem ad hunc locum, & ad ea quæ ab Ariſtotele dicuntur facientia, ſuauiſſima Lucretij carmina, quæ ita leguntur libro IV. de rerum natura.

Ex homine humanum ſemen ciet vna hominis vis.
Quod ſimulátque ſuis eiectum ſedibus exit:
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa, ciétque
Continuò partes genitales corporis ipſas.

ὥσπερ οὖν ἡ ἡδονῆς ὁ ἱμερίας ἐν τῷ κνησμῷ. Cum igitur voluptas ſimilis in libidine, atque in prurigine ſit. Voluptatem quæ in coitu percipitur, non aliter percipi, quàm quæ ex pruritu, patet ex Hippocratis verbis modò allatis; ac etiam ex illis quæ habet Ariſtoteles libro primo de generat: animalium cap. XVIII. vbi refellens argumenta eorum, qui ſemen ex toto decidere affirmabant, ratione vehementis voluptatis, quæ ad illius ſeceſſionem percipiebatur, ſcribit cauſſam ſummæ voluptatis non eſſe, quòd ſemen ex toto decedat: ſed quia prurigo vehemens eſt. Ex hac igitur ſimilitudine rationem propoſitam confirmat Ariſtoteles: quemadmodum enim in pruritu, ſcalpsáue parte aliqua, per conſenſum quem pars illa cum toto corpore habet, titillatio per vniuerſum corpus fit, totúmque geſtit, ita in concumbente, cùm per illam partem res fiat, cum qua vniuerſo corpori per venas & arterias conſenſus eſt. Aliam etiam rationem affert, qua conueniant tùm pruritus, tùm concubitus, vt ſimilem poſſint gignere voluptatem. Quod autem Theodorus vertit, *prurigo enim ſeceſſio humoris eſt*, Græcè propriè eſt, *prurigo autem*; quod ideo adnotaui, quia fortaſſe hæc non ſunt apta ex ſuperioribus. Similitudo autem quam dicebam oſtenditur: nam prurigo dulcis eſt, quippe exitus humidi flatulenti præter naturam alicubi concluſi: dicitus autem exitus, quia ſumitur hoc loco pro effectu, qui ad eam ſequitur, nimirum pro materiei excretione, vt apparet ex verbis, atque ideo dicitur dulcis; alioquin enim inter dolorifica ſymptomata ad ſenſum tactus pertinentia reponitur à Galeno in libro de ſymptom. cauſſis, licèt decimo tertio de vſu partium aliter dicat: genitura itidem eſt exitus rei non diſſimilis, ad id perducens quod eſt ſecundùm naturam: igitur vtráque in re humor concluſus eſt qui exit, vtrobique cum flatu & ſpiritu, vtrumque naturam onerans & grauans: meritò igitur in ſecretione totum corpus æquè in vtróque geſtiat. Veneris tamen deſiderium non propriè pruritus dicendus eſt, hic enim propriè pertinet ad ſuperficiem corporis, & ad cutim, ſicuti habemus à Galeno libro ſecundo de locis affectis: vnde & ab Hippocrate dictus eſt loco quem modò adduximus, *veluti pruritus*. Et ita ab Ariſtotele eum intelligi exiſtimare debemus. Idem Galenus libro XIII. de vſu partium capite IX. non alio meliùs quàm eiuſdem pruritus exemplo, hanc voluptatis exſuperantiam, licèt rei leuis & paruæ vt ipſe dicit, præ magno, & mirabili naturæ opere, ſe demonſtrare poſſe exiſtimauit. Vincit tamen pruritum, ac titillationem quæ ab humoribus ſub cute exiſtentibus, ſuóque motu voluptatem afferentibus fit, ab hac quæ in venere eſt, eo loco addit, ob longè exactiorem ſenſum, quem his partibus quàm cuti natura ad illum vſum tribuit. *ἔτι δὲ ἐξ ἀνάγκης ἤδη. Sudabis autem, tum ex neceſſitate.* Soluit alteram partem problematis, docétque in re propoſita vtranque cauſſam adeſſe; tum quæ neceſſitas dicitur, ſeu id quod ex neceſſitate eſt; tum quare dicitur alicuius gratiâ, nempe finem; prior autem propoſita eſt etiam paullò ante: nimirum concubitum ideo ſuauiſſimam rem eſſe, quia via eſt ad id quod eſt ſecundùm naturam; tale autem res dulcis eſt, modò à ſenſu percipi queat: hæc verò operatio non ſolùm à ſenſu percipitur; ſed vero in parte exquiſitiſſimo ſenſu prædita, ac titillantiſſima, vt Fracaſtorij verbo vtar, peragitur, ſicuti etiam modò ex Galeno propoſuimus. Porrò autem ſuaue eſſe ad ſtatum naturalem redire, non probat hoc loco Ariſtoteles, ſed tanquam verum, & indubitatum, ſicuti eſt, ponit: Habetur id apud Platonem in Timæo, cuius verba referuntur à Galeno libro primo de ſymptom. cauſſis. Sunt autem hæc Latinè ſi vertas: *pathos ſeu affectio præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: quod verò ad naturalem habitum redit, idq; rurſus affatim, oblectationem inducit.* Omnino enim partes, quum onere aliquo grauantur, quod naturam infeſtet, ſi eo abiecto, ad priorem ſtatum redeant, maxima voluptate perfunduntur, ſi ſenſu ſint præditæ, illéque motus fiat ἀθρόως, quod tum dolori, tum voluptati pariendæ requiri, dicit & Plato & Galenus: Hoc autem ἀθρόως, Latinè vnica voce, *affatim*, vel, *confertim*, reddi poteſt. Linacer apud Galenum pluribus reddit, nimirum, *ſimul, multum, & celeriter.* Hæc autem conditio vel maximè ea in actione perſpicitur: atque apud Ariſtotelem hoc loco ſubaudienda eſt: vnde iure

voluptas maxima ea ratione percipitur. Altera cauſſa eſt finis ipſe, nimirum generatio, cuius merito animalium ſpecies conſeruantur, & perpetuantur, qui amor cùm omnibus maximopere inditus ſit, efficit vt multò ardentiùs in venerem ruant cuncta animalia. Sanè autem has eaſdem duas cauſſas propoſuiſſe etiam videmus Galenum libro XIV. de vſu partium cap. IX. cùm eundem locum tractaret de cauſſa voluptatis, quæ in venereorum vſu percipitur; cuius verba aliquot, quoniam, vt puto, hæc illuſtrare poſſunt, non putaui omittenda: ita autem leguntur: *Cæterùm cur cùm vſu partium genitalium voluptas quidem maxima ſit coniuncta, cupiditas autem æſtro ſtimulans in omnibus florentibus animalibus vſum præcedat, deinceps nobis dicendum, non primam adhuc, neque principaliſſimam cauſſam veſtigantibus (diximus enim antea, naturam eiuſmodi omnia fuiſſe machinatam, quo genus in perpetuum maneret incorruptum) ſed materialem, atque inſtrumentariam. Non enim ob id tantùm, quòd dij qui animalia effinxerunt, voluerunt aut immenſam venereorum cupiditatem eſſe ingenitam, aut ingentem voluptatem eſſe coniunctam, protinus cupiditas ac voluptas animalibus acceſſerunt: ſed ex materia atque inſtrumentis ad ea ipſa appoſitè comparatis. Arteria enim:* & reliqua quæ apud Auctorem legi poſſunt.

XVII.

Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τὰ ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; ἢ ὅτι περιττώματός τινος ἔξοδος, ὥστε συνεκκρίνεται πολλὴ περίττωσις; τὸ δὲ φλέγμα, περίττωμα.

Cur venus immodica morbis pituitæ nonnullis accommoda eſt? An quoniam excrementi quidam exitus eſt, ita vt multum vacantis materiæ cum ſemine detrahi poſſit: pituitam autem excrementum eſſe, nulli dubium eſt.

Iterat problema LI. ſectionis primæ, in quo etſi verba nonnulla immutentur, ratio tamen & ſenſus idem eſt: ideo conferre concubitum, morbis à pituita, quia in eo exernitur multum excrementi, pituita autem excrementum eſt: vnde materiæ morbificæ multa pars emittitur: Hæc ratio autem magis explicatur ſectione prima loco quem adduximus. Illud igitur nobis ſolùm in præſentia faciendum eſt, vt problematis verba fideliùs quàm Theodorus fecerit conuertamus hunc in modum: *Quam ob rem concubitus morbis nonnullis qui ſunt à pituita confert? An quoniam excrementi cuiuſdam exitus eſt, vnde multum excrementum ſimul excernitur: pituita autem excrementum eſt.*

XVIII.

Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξηραίνει; ἢ ψύχει μὲν ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ μίξει; ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις, ἐξατμίζεται γὰρ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος· ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου ἔτι καὶ ἡ θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει.

Cur res venerea ventrem refrigerat, & ſiccat? An refrigerat quoniam calor in concumbendo excernitur: & ſiccare quidem coitus venereus poteſt, quippe cùm euaporari, dum calor exit, neceſſe ſit: exit autem cùm refrigeratur. Adde etiam, quòd feruor coëundi ſiccare nimirum poteſt.

Cur Veneris vſus ventrem refrigeret, vnam affert rationē Ariſtoteles: cur exſiccet duas. Eſt autem refrigerationis cauſſa, caloris à corpore diſceſſio: in concumbendo enim ſemen excernitur, in quo calorem multum, multùmque ſpiritum contineri, ſæpius antea dictum eſt: abeunte autem calore, frigus inducitur. Siccitatis autem cauſſæ duæ ſunt. Altera quoniam dum calor exit, exit etiam humidum: fit enim euaporatio à venere, in qua ſimul vtraque abſcedunt: eſt enim humidum fundamentum caloris, vt habemus libro v. de generat. animalium his verbis: *ἐκθλιβομένου γὰρ τοῦ θερμοῦ συνατμίζει τὸ ὑγρόν*, hoc eſt, *expreſſo calido ſimul humidum expirat*. Inde verò corpus exſuccatur, & exſiccatur. Altera cauſſa ſiccitatis ipſe calor eſt. Hic autem in concubitu gignitur ob motum & agitationem, quæ in eo accidunt: à calore autem ſiccitatem induci & foueri iam receptum eſt. Apparet igitur ex veneris vſu, tum abire calorem, vnde refrigeratio ſequitur, quod paullò ante dictum eſt; tum induci ob motum, quod modò dicitur. Nec verò impoſſibilis aut abſona res eſt: abit enim ſpiritus & calor natiuus, qui in ſemine: inducitur calor ex motu, qui externus calor eſt. Vt igitur

coëun

coeuntes refrigerantur calore innato, ita caleſcũt alij hoc calore: eóſq; excalfieri alibi etiam dictum eſt, præſertim ſectione prima problemate 11. Incaleſcunt igitur quemadmodũ tempore æſtatis res accidit, & in febrientibus. Porrò autem quoniam problema hoc, optimè etiam fuit declaratum à Ioannitio, eiúſque verba ad hunc locum retulit etiam Aponenſis, illa mihi non fuerunt omittenda, ac ita leguntur: *Coitus hoc præſtat corpori: deſiccat corpus, & minuit naturalem virtutem: ideóque infrigidat; multotiens verò ex multa concuſſione corpus caleſit: propter quod coitus ampliùs ventre infrigidat, & exſiccat aliis partibus: aut quoniam circa ventrem maximè continetur adeps, vel ſagimen recens; tenerrima, quæ propter motum & fricationem factam in coitu nata eſt, eliquari & diſſolui de facili: & meritò: quoniam motus & frictio vehemens in coitu fit circa partes ventris: qua quidem diſſoluta venter redditur frigidus & ſiccus, cum ipſa ſit calida & humida: Et alia eſt cauſſa, quoniam partes ventris ſunt circa loca primæ digeſtionis; & etiam ſecundæ, quæ maximè læduntur, & maximè loca primæ digeſtionis, vt ſtomachus in coitu, & per conſequens ſecundæ digeſtionis, quibus læſis corpus infrigidatur, & deſiccatur, & maximè venter, cùm plus accipiat à digeſtionibus illis nutrimenti.* Hæc Ioannitius.

XIX.

Διὰ τί ὅσοις αἱ βλεφαρίδες ῥέουσι, λάγνοι; ἢ διὰ τὸ αὐτὸ, καὶ διότι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τοῦ αὐτοῦ· ἔστι δὲ τὸ αἴτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέροις γινομένοις, μὴ αὐξάνονται τῶν συγγενικῶν τριχῶν, ἅπασαι τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις· κεφαλὴ γὰρ καὶ ὀφρῦς καὶ βλεφαρὶς συγγενικαὶ τρίχες· τούτων δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὀφρύες δασύνονται πρεσβυτέροις γινομένοις· δι' ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἄλλοις· αἱ ἕτεραι δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν· αἴτιον δὲ, ὅτι καταψύχει τὰ ἄνω ἡ λαγνεία ὀλίγαιμα ὄντα· ὥστε οὐ πέττει τὴν τροφὴν ὁ τόπος, οὐ λαμβάνουσαι δὲ τροφὴν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες.

Cur ſalaces hi ſunt, quibus pili palpebrarum defluũt? An ob id ipſum quo etiam calui: ſunt enim hæc ambo partes rei eiuſdem. Quicúmque autem ex pilis congenitis ætate iam prouecta non creſcunt, hi omnes decidunt libidinis vſu immoderato. Capillus enim & ſupercilium, & cilium, genere congeniti pili continentur, exq; his ſupercilia tantùm nonnullis ætate prouectis obdenſantur. Quod cur ita ſit, alibi rationem attulimus. Reliqua autem vtráque genera, eadem illa de cauſſa deficiunt, quòd partes ſuperiores ſanguinis parum obtinentes libido refrigerat. Ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non poſſit, cùm autem pili alimento caruerint, defluant neceſſe eſt.

Signum proponit Ariſtoteles, quod in illis apparet, qui venere nimia vtuntur: Eſt autem hoc pilorum caſus in palpebris exiſtentium: cuius rei eandem cauſſam eſſe tradit, ob quam etiam fit, vt iidem nimia venere vtentes calueſcant: ſunt enim loca illa, tum vbi caluities accidit, qui ſinciput eſt, tum palpebræ, partes eiuſdem rei, nempe capitis, vt iure hac ratione idem effectus contingere poſſit. Verùm antequàm cætera vlteriùs perſequar, quoniam Græci codicis quem excuſum habemus à Latino quem tranſtulit Theodorus, diuerſa lectio eſt, è re eſſe putaui, iuxta Græcum exemplar, à quo non diſſentit Antiquus interpres, Latinè eam partem proponere, quæ ita habet: *Sunt enim hæc ambo partes rei eiuſdem. Cauſſa autem eſt. Quicúnque ex congenitis pilis prouectiori facto non augentur, omnes in immoderata venere hoc patiuntur: caput enim & ſupercilium, & palpebra congeniti pili ſunt: & ex his ſola ſupercilia nonnullis ſenioribus factis denſeſcunt.* Nos in his poſtremis *palpebras*, diximus, quod Theodorus, *cilium*, Græcè enim Ariſtoteles eandem vocem habet quam ſuperiùs βλεφαρὶς, quam Theodorus ibidem reddit, *pilos palpebrarum*: ſatiùs autem, vt puto, eandem vocem retinuiſſet, quando immutatio bonum aliquod parere haud poterat. Dicit igitur Ariſtoteles palpebrarum pilos defluere, quemadmodum pilos ſincipitis: ſunt enim ex pilis congenitis: hi autem omnes nimio veneris vſu defluere ſolent. Interim autem docet Ariſtoteles qui ſint hi congeniti pili: nempe capilli capitis, ſupercilia, & palpebræ: hos autem deſcribens etiam paullò ante dixit, non augeri ætate prouecta, hoc eſt non eſſe ex illis qui augentur orti eo tempore, ſed nobis pueris congenitos eſſe, locáque propria iam tum conueſtire, minimè verò procedentibus annis, vel non augeri, non ſanè in longitudinem, quod de pilis capitis manifeſtè falſum eſt: ſed non multiplicari, aut denſari; quomodo videtur Ariſtoteles inter-

pretari illam vocem, cùm ſupercilia excipiens, illa denſari tradit. De his autem congenitis pilis,& de poſt genitis, quando vberiorem doctrinam tradit idem Ariſtoteles III. de hiſtor.animal.cap.III poſſúntque illa totum hunc locum mirificè illuſtrare, nobis prætereunda non ſunt : ita autem Latinè leguntur interprete eodem Thodoto : *Pili in homine animalium omnium vno, partim ſimul, partim poſtea per ætates gignuntur.* Quod autem hic reddit Theodorus, *partim ſimul gignuntur*, idem eſt ac ſi diceret, *congeniti ſunt*, eâdem enim voce vtitur Ariſtoteles, nimirum συγγενεῖς. Sequitur Ariſtoteles : *congeniti ſunt pili capitis, & ſuperciliorum, & palpebrarum : poſt geniti, pubis primùm, mox alarum, poſtremò menti. Loca enim quibus pili proueniant, totidem ſunt congenitis deputata, quot poſt genitis. Deficiunt ac defluunt maximè, primiq; per ætatem pili capitis, non tamen omnes : ſed tantùm priores: parte nanque poſteriore caluus nemo efficitur. Ergo capitis lauitatem, caluitium nuncupamus : quam rem in ſuperciliis ſalitium appellemus, quoad melius vocabulum inuenerimus. Neutrum eorum priùs quàm cœptus coitus venereus ſit, accidere nouimus.* Propoſitam de congenitis, & poſtgenitis pilis doctrinam habet etiam Galenus, tum II. de temperamentis capite V. tum etiam XI. de vſu partium capite XIV. adhibita quoque ſimilitudine, ita enim ait, vt vertit interpres : *Caterùm pili qui in capite, ſuperciliis, & ciliis habentur, etiam pueris nobis innaſcuntur, ſi quidem generatio iis eſt, non qualis herbis, ſed qualis ſtirpibus, prima ratione à natura conditis, non temperamentum ex neceſſitate ſequentibus, ſicuti in libris de vſu particularum eſt monſtratum.* Quomodo autem illi ſtirpibus, hi herbis aſſimilentur, eleganter oſtendit Galenus, loco quem & ille, & nos paullò ante adduximus vndecimo de vſu partium. δι' ἣν δὲ αἰτίαν εἴρηται ἐν ἄλλοις. *Quod cur ita ſit alibi rationem attulimus.* Paullò ante, inter congenitos excepit ſupercilia, quæ augentur : rationem modò ait ſe adduxiſſe in aliis libris. Sunt autem duo loca. Primus eſt tertio de hiſtoria capite XI. cuius verba ita leguntur, vt Latinè ſonant : *Nonnullis & ſupercilia per ſenectutem adeò hirſuta redduntur, vt tondendum ſit, quod propterea euenit, quia cohæſioni appoſita ſunt oſſium, quæ ſeneſcente ætate laxantur, & inde plus humoris tranſmitti patiuntur.* Alter eſt ſecundo de partibus capite XV. atque ita Latinè legitur : *ſupercilia in compage oſſium poſita ſunt, quam ob rem compluribus ſeneſcentibus adeò creſcunt vt tondendum ſit.* αἱ ἑτεραὶ δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν. *Reliqua autem vtraq; genera, eadem illa de cauſa deficiunt.* Cauſſam vtrique generi, hoc eſt caluitio, & palpebrarum nuditati, (quam cum Theodoro ſalitium appellarem, ſi aliquam appellationis huius viderem rationem) communem pro ſolutione adducit; nimirum refrigerationem partium ſuperiorum, quam nimius coitus facilè efficit. Nam cùm partes illæ parum ſanguinis obtineant, ſunt enim oſſeæ & neruoſæ, promptè refrigerantur vſu veneris, ex qua etiam refrigeratione exſiccationem induci ob euaporationem, proximo problemate dictum eſt : Inducta autem refrigeratione tollitur alimenti coctio; hæc enim fit beneficio caloris : deſtituti igitur pili alimento, quod tale non eſt, niſi cùm eſt coctum, iure ex palpebris, ſeu ex ciliis, vtrouis modo appellemus, defluunt. Hanc de frigiditate rationem videtur confirmare idem Ariſtoteles V. de generatione animalium capite tertio, vbi cùm caluitij cauſſam eſſe diceret inopiam humoris calidi, qui præcipuè pinguis eſt, ita ſcribit, vt idem Theodorus reddit : *Nemo ante quàm coire incipiat, caluescit; ſed à venereo coitu potiùs id euenit, ſcilicet iis qui ſua natura ſint eo propenſiores. Cùm enim cerebrum frigidiſſimum omnium corporis partium ſit, tum rei venereæ vſus refrigerat : caloris nanque ſinceri, naturaliſque ſecretio eſt.* Sanè autem quod pertinet ad id quod in problemate eſt propoſitum, de ſalacibus depilationem illam patientibus, habemus etiam duo eiuſdem Ariſtotelis loca: quæ ambo ſunt ſcripta tertio de hiſtoria animalium quem modò adduximus, priórque ita legitur : *Pili palpebrarum nunquam plus iuſto excreſcunt, defluunt rebus venereis inceptis, eoq; magis, quo vſus venereus fuerit amplior.* Quibus paullò poſt alterum ſubdit his verbis : *Libidinoſis pili congeniti maturiùs defluunt : poſt geniti celeriùs ſe ſe promunt.*

XX.

Διὰ τί οὐρητιῶντες οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι πλήρεις γίνονται οἱ πόροι; τὸ δὲ πλῆρες ὑγροῦ οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν.

Quam ob cauſſam qui mingendi deſiderio tenentur, concumbere nequeunt? An quòd meatus implentur. Quod autem plenum humoris eſt, id nullum præterea humorem poteſt ſuſcipere.

Quam ob rem qui mingendi deſiderio tenẽtur, lotioque veſicam plenam habent con-

cumbere non poſſint, rationem illam tradit Ariſtoteles, quoniam meatus earum partium ſunt repleti; quod autem repletum eſt nihil aliud præterea recipere poteſt: non enim penetrare ſe inuicem queunt corpora. Loca ſanè vrinæ ab iis diuerſa ſunt, in quibus fit & per quæ ſemen tranſit, ſi meatum vltimum excipias, ex quo vtrúmque ex illis prodit: quo loco cùm vrina eſt, iam non mingendi deſiderio teneatur, ſed mingat aliquis, vt ferme ſtultum ſit, ea de re quæſtionem proponere, & inquirere cur eo tempore non poſſit quiſpiam concumbere; quamuis hoc modo problema acceperit Aponenſis, ineptam antiqui interpretis tralationem ſecutus. Igitur ſunt loca ſeminis & vrinæ diuerſa, ſunt tamen admodum propinqua, aliáque aliis ſuperpoſita. Nam vas deferens variciforme ſub veſica fertur, & glandulæ paraſtatæ ad penis radicem, & veſicæ finem collocantur, vt anatomici docent. Cùm igitur veſica repleta lotio eſt, premit, atque ita replet loca ſeminis, vt ſubſideant; & non poſſint ſuſcipere id quod ad venerem exercendam neceſſarium eſt: atque ideo concubitus facultas tollitur. Moleſtum tamen eſt in hac expoſitione, quòd meatus illos plenos eſſe humoris, apparet dicere Ariſtotelem, vt non ſola ob compreſſionem ſubſidentia intelligi poſſit. Quare dicimus, problema accipi de eo qui cùm mingendi deſiderio teneatur, penem arrectum habet. Fit enim aliquando, præſertim poſt longum ſomnum, vt veſica lotio plena, arrectóque pene quiſpiam expergiſcatur: tunc enim quamquam ſtet penis, difficilis admodum eſt concubitus, quia loca illa omnia plena ſunt vaporibus, & humidis flatibus, qui ab vrina efferuntur: vnde vrina emiſſa flacceſcit omnino & detumeſcit penis: licèt eo arrecto difficulter etiam emittatur vrina, quod non diſſimili de cauſſa euenire exiſtimandum eſt.

XXI.

Διὰ τί αἱ ἰξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γεννᾷν καὶ ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅτι ἂν ἔχῃ; ἢ ὅτι ἰξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ καὶ ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφροδισιασμὸς μετὰ πνεύματος ἔξοδος. εἰ οὖν ὁδοποιεῖται ἡ ὁρμὴ γινομένη αὐτῇ, οὐ ποιεῖ ὁρμᾶν, τὸ σπέρμα, ἀλλὰ καταψύχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντονίαν τοῦ αἰδοίου.

Cur gignendi facultas iis tollitur, qui à varicibus tenentur, ſiue homo, ſiue aliquid ex cæterorum animantium numero eſt? An quòd varix flatu tranſlato fieri ſolet, quocirca in vitiis atræ bilis accommoda eſt. Fit autem concubitus quoque cum flatus excurſu. Quamobrem ſi impetus ille agitur, cùm varix exercet, ſemen non inſuper excitatur, ſed refrigeratur. Fit igitur inde vt penis tentigo, emarceſcat.

De varicibus proponi quæſtionem, non de coxendicum morbo, aut iſchiade, ſicuti tranſtulit Antiquus interpres; aut vocis ſimilitudine, aut falſa potiùs codicis ſcriptura deceptus, conſtat tum ex Theodori tralatione, tum etiam magis ex ratione à ſpiritu, ſeu flatu deſumpta, quæ in problematis diſſolutione affertur. Mirandum autem eſt Aponenſem, cui vtérque ſenſus innotuerat, ſicuti ex commentariis apparet; falſum & adulterinum vero & germano prætuliſſe; Et ſanè obiectio ab eo allata, non magis aduersùs vnam, quàm aduersùs alteram opinionem facit. Si enim vidit plurimos varices patientes fœcundè generantes, vt ipſe ait: & plurimi viſuntur iſchiadem patientes, numeroſa filiorum prole abundantes. Problema autem hoc, quemadmodum & pleraque alia, non ita præcisè rem definiunt, vt aliter ſe habere non poſſint; ſed probabiliter maximam partem in eis res diſquiritur. Proponit igitur, cur generandi facultatem iis tollant varices, qui ab illis detinentur, Sunt autem varices, quæ *ἰξίαι* dicuntur hoc loco; & *κίρσοι* etiam aliter appellantur, teſte Iulio Polluce, venæ dilatatæ in coxis & cruribus, quæ ex craſſo & melancholico ſanguine ortum ducunt, vt habemus à Galeno ſexto aphoriſmorum XXI. Fiunt etiam in aliis corporis partibus, & præſertim in inguine, ac teſtibus, vt cùm ex aliis auctoribus, tum ex eodem Galeno patet, præcipuè tertio de articulis textu IV. Hoc autem loco de iis ab Ariſtotele hæc proponi puto, quæ in cruribus fiunt. Nam tertio de hiſtoria cap. XIX. & primo de generat. capite itidem XIX. eandem vocem *ἰξίας* ita vſurpat, vt teſtibus nullo pacto poſſit accommodari: cùm mulieribus paucis fieri *ἰξίας*, aut varices tradat. Magis propriè igitur, vſitatiúſque adeò quæ in cruribus, & coxis; quàm quæ in teſtibus dilatas venas, *ἰξίας* vocabulum ſignificare poteſt: ſed & ratio quam mox ſubdit Ariſtoteles, ſi rectè apprehendatur, idem etiam oſtendit. Ratio autem cur generationem varices impediant, hæc ab

Ariſtotele affertur, quia paſſio hæc fit translato ſpiritu, aut flatu: nimirum in ea flatus copia ab vno loco ad alium mouetur. Sanè varix ex omnium medicorum ſententia, & Galeni præſertim, cuius locum vnum ſuperiùs adduximus, & alios adducere poſſumus, fit ex ſanguine melancholico: at ſanguis ſiue ſuccus melancholicus flatuoſa res eſt, vnde etiam ægritudines, quæ à flatu oriuntur, ad melancholiam referunt medici, teſte eodem Ariſtotele ſectione xxx. problemate primo. Et varix ad melancholicos morbos facit, vt hîc dicitur, & ab Hippocrate vi. aphoriſmorum xxi. pellente nimirum natura ad partes ignobiliores, eam quæ morbum efficiebat materiam, quæ tum humor melancholicus, tum multus cum eo flatus eſt. Cum varice igitur multus flatus coniunctus eſt, & cum multi flatus tranſmutatione fit: fit itidem concubitus cum multo flatu, qui intus concluſus eſt, vt habuimus ſuperiùs problemate xvi. & ſectione tertia variis in locis. Verùm in concubitu ad penem vergit flatus, cuius auxilio arrigunt, vt oſtendetur vberiùs problemate xxiv. in varicoſo autem, ad crura cum humore melancholico itidem flatus declinat. Si igitur exiſtente varice rei venereæ impetus aliquis fiat, non poteſt flatus ad illud opus ſemen adiuuare, vimque illi ſufficere, quippe aliò diſtractus, & ad crura tranſlatus: ſemen itaque calidi flatus deſtitutum auxilio, refrigeratur, pudendique vis & robur emarceſſit, nec res venerea rectè peragi, aut liberi gigni poſſunt. Ad verba Ariſtotelis adhuc, & ad Theodori tralationem nonnulla adnoto: ſed antea, illa quæ Theodorus reddit: *Quam ob rem ſi impetus ille agitur, cùm varix exercet, ſemen non inſuper excitatur, ſed refrigeratur*: ad verbum ita conuerto: *Si igitur viã ſibi munit impetus venereus, facto ipſo, non impetum tribuit ſemini, ſed refrigeratur.* Conſiderabam igitur verba illa, γινομένου αὐτοῦ, *facto ipſo*, quæ Theodorus de varice accepit, nóſque ſimiliter; non ita commodè & facilè ad eam referri poſſe, quæ fœminini generis ſit: quare referenda fortaſſe ad illa ſuperiora, μεθισταμένου τοῦ πνεύματος, *flatu tranſlato*; quod etiam cùm non ſine vi fieret; ſubibat, ad flatum qui proximè memoratus erat, cuius exitu fieri concubitum dixerat, illa referri: atque hunc eſſe ſenſum: Quoniam igitur hic venereus impetus viam ſibi munit facto ſpiritu, ſeu flatu, hoc eſt eo exiſtente, illiúſque adeò beneficio: illo enim adiuuante venus exercetur; iam in varicoſo, eo aliò tranſlato, beneficium illud deſideratur, ac ſemen caret impetu, atque refrigeratur. Vniuerſæ tamen rationis momentuum idem eſt vtróque modo.

XXII.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύονται, καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; πότερον διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα· ὥστε οἷον οἰκοδόμημά τι αἱ ἁρμονίαι. καὶ τοῦ σώματος ὑπὸ σειομένη σύνθεσις ἐστὶ τῷ ἀπολελυθέναι· οἷον εἰ τὸ αἷμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν ὅ, τ' ἄλλο μέρος, ὥστε σφόδρα ἐπίκαιρον τὸ ἐξιὸν ἐστὶ καὶ ὃ ἐκ πολλῆς γίνεται τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σίτου.

Quare qui concumbunt, reſolui atque languere magna ex parte ſolent? An' quòd ſemen omni ex parte corporis ſecretio eſt. Itaque vt ædificij conſtructio, ſic corporis compactio quatitur, dum ſemen decedit, quaſi ſanguinis multum, aut aliqua pars alia decedat: ita quod exit per opportunum, & quod exiguum ex multo alimento conficiatur, quemadmodum amylum ex farina.

Quod Ariſtoteles ait, concumbentes magna ex parte reſolui atque langueſcere, duobus modis exponi poteſt: vel eundem hominem ex concubitu ſæpius ita affici, aliquando non ita: vt aduerbium ὡς ἐπὶ τὸ πολύ temporis ſit, quomodo apud illuſtres ſcriptores non rarò ſumitur; vel ex hominibus plurimos ita affici dum concumbunt, aliquos non itidem. Si enim multo exiſtente in corpore ſemine ad expulſionem parato, concumbat aliquis; expeditius & agilius inde corpus redditur, ſicuti habemus à Galeno, ne dum langueſcat, & debilitetur. At quoniam ſæpius fit, vt dulcedinis deſiderio illecti homines, abſque naturæ neceſſitate vlla hymenæum celebrent, languor & debilitas vt plurimùm conſequitur. Ex quo etiam Lucretius lib. v.

— *Et Venus imminuit vires.*

Cæterùm debilitatis & languoris cauſſam eam proponit Ariſtoteles, quæ iuxta aliorum potius placita, quàm propria locum habeat. Ideo enim imbecillitatem ſequi dicit, quia ſemen ab omni parte deciditur: quam opinionem, vt diximus ad problema xvi. refutauit

libro

libro primo de generat. animalium: eodem tamen problemate XVI. ad illius ſolutionem afferendã vſus eſt: quippe vt ante meminimus in his problematis res eorúmque cauſſæ non admodum ſubtiliter, & exactè diſquiruntur: ſed probabiliter tantummodo proponuntur. Igitur quia ſemen ex toto corpore decidit, corpus totum concutitur, atque ideo totum langueſcit. Sicuti enim problemate XVI. magna erat coitus ſuauitas, quia ex toto decidebatur ſemen, ita hoc loco imbecillitas magna, totóque corpore, quia ex toto ſemen eſt: hoc autem ſenſu, aptiùs fortaſſe in propoſitione problematis, aduerbium ὡς ἐπιπολύ, quod Theodorus conuertit, *magna ex parte*, ſicuti nos etiam accepimus, reddatur, *admodum*, ſeu *vehementer*: hanc enim ſignificationem ei ineſſe appoſitis exemplis Budæus teſtatur: erit enim ratio omnino reſpondens ei quæ problemate XVI. allata eſt; ideo magnam eſſe imbecillitatem, quia ex toto corpore ſemen eſt, ſicuti magna dulcedo, quia ex toto ſimiliter eſt. Rationem deinde ſimilitudine ſequitur Ariſtoteles ad cõfirmandum. Quemadmodum enim in fabricæ alicuius conſtructione, omnia ita collocantur, vt ſingula ſingulis reſpondeant, fundamentum parieti, paries tecto, & reliqua reliquis, quæ harmonia dicitur; ita in corpore res contingit. Eadem autem proportio attenditur in eiuſdem conſtructionis labefactatione; quemadmodũ enim ſecedente aliqua re magnopere opportuna, ſeu neceſſaria: ita enim interpretari licet hoc loco ἐπίκαιρον, quamuis Theodorus reddiderit, *valde opportunum*, tota fabrica vehementer patitur, & labefactatur; ſic ſecedente ſemine totus homo exſoluitur. Porrò autẽ ablatione vnius, totum peruerti, pati, ac labefactari; eoque modo partes neceſſarias à non neceſſariis dignoſci, ſcriptum etiam reliquit idem Ariſtoteles in libro de Arte poetica, vbi de fabulæ partibus agens, docebat internoſcere neceſſarias, ab illis quæ tales non ſunt: Hunc autem ſenſum, qui, niſi fallor, verus eſt, non omnino videtur expreſſiſſe Theodorus. Verùm, quoniam alia etiam ſunt, quæ aptiùs vt exiſtimo, & fideliùs verti poſſunt, iuxta quæ nos à Theodori tralatione diſcedentes, Ariſtotelis ſenſa exponimus, neceſſarium omnino arbitramur, vt expoſitionis noſtræ ratio conſtet, problema à nobis pingui mineruа, ſed cum fide conuerſum proponere hunc in modum: *An quoniam ſemen excretio eſt ex omnibus partibus: quare quemadmodum & conſtructionis fabricæ proportiones extant, & corporis hominis, eodem modo concuſsio eſt in eorum compoſitione, quum ab iis aliquid recedit, vt ſi ſanguis abeat, aut omnino quæcunq; alia pars ita neceſſaria, ſi ipſa tollatur: & quod tale eſt, vt ex multo ipſum ortum ſit exiguum.* οἷον εἰ τὸ αἷμα ἐξέλθῃ ἢ πᾶν ὅ, τι ἄλλο ὁ μέρος: *Vt ſi ſanguis abeat, aut omnino quæcunq; alia pars.* Sequitur ad probandum ſimilitudinem propoſitam, rei aliis peropportunæ, aut neceſſariæ exemplo, cuiuſmodi ſanguis eſt, aut alia pars huius conditionis, quæcúnque ſit: quemadmodum enim decedente ſanguine, aut alia rè, ſeu parte huiuſmodi, totum vehementer patitur, ac labefactatur; ita etiam decedẽte ſemine. Rei autem illius peropportunæ conditionem quandam tradit, ſeu nota quadam eã inſignit, vt talis eſſe dignoſcatur, nimirum quæ talis eſt, vt ex multo quopiam exigua relicta ſit, cuiuſmodi ſemẽ eſt, vt habuimus etiam ſuperiùs problemate XIII. hic autem exemplo etiam declarat, ita ſcribens: *quemadmodum amylum ex farina*, vt quidem vertit Theodorus, quem tamen legiſſe vt excuſi codices habent, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταῖτος, non auſim dicere. Sanè qui lexica conſarcinàrunt, admonent στέαρ ſumi pro farina ſubacta ad panificium, ſeu pro paſta quam appellant, quod confirmant tum auctoritate illuſtrium ſcriptorum, tum etiam ex hoc eodem loco, adduntque στέαρ ſumi pro σταῖς, quæ vox farinam itidem ſubactam ſignificat: quæ ſi vera ſunt, non eſt vt pro σταῖτος legamus σιτιτός, quomodo reſtituit Mercurialis variarum lectionum libro primo capite IX. quando eadem ſignificatio vtriq; voci inſit, nec Mercurialis eam rem adnotans quicquam noui ad eum locum attulit; nec cauſſa vlla erat, vt σιτίτος, ex eodem Mercuriali, vt puto reciperet Caſaubonus: ſed enim nec σταῖτος, nec σιτίτος ſatisfaciunt. Si enim σταῖς farina eſt aqua ſubacta, nimirum paſta, στέαρ itidem aut paſta, aut fermentum, non video quomodo ex multa, exiguum relinquatur amylum, quod ſcribit Ariſtoteles. In tritico id contingere, quum ex eo paratur, & conficitur amylum, id fortaſſe dicatur, furfures enim, aliáque excrementa abiiciuntur: at paſta ad conficiendum aut amylum, aut panem parata, iam quo pondere, aut alia menſura eſt, plus minus, amylum aut panis eadem eſt. Non poſſum igitur hanc ſententiam approbare, exiſtimóque potiùs locum eſſe corruptum. Illud Mercurialis ingenioſius eſt, quòd eodem loco ſcribit pro ἄμυλον legẽdum ὁ μυελὸς, hoc eſt, veluti medulla ex ſeuo, στέατος enim vox, frequentiùs etiam quàm farinæ ſubactæ aut paſtæ, ſeui ſignificationẽ obtinet: nimirum ex multo nutrimento exiguum relinqui ſemen, ſicuti ex multo ſeuo exigua medulla ſuccreſcit. At quando ſententia conſtat, de ſimilitudine non præterea laborabo. πᾶν δ', τι ἄλλο; Iuſtinianus; πᾶν εἴ τι, quod nolui omiſiſſe, indicat enim vt exiſtimo ſanguinis præſtantiam, & neceſſitatem, qua alia quæ in corpore ſunt excedit.

XXIII.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες ἐντείνουσιν; ἢ ὅτι πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος, τὸ σπέρμα ὑπεξιὸν ἐν ἐλάττονι τόπῳ, πλείονα τὸν ὄγκον ποιεῖ καὶ αἴρει; ἐκτείνεται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοὺς πόρους.

Cur iis qui concumbunt, ſi deſiderio mingendi tenentur, penis intendi vehementiùs poteſt? An quòd foramina plena redduntur humoris, ſemen per anguſta ſe promens, molem efficit ampliorem, atque extollit: penis etenim ad ipſos meatus eſt poſitus.

Superiùs problemate vigeſimo, eos dixit qui mingendi deſiderio tenentur concumbere non poſſe, cuius rei rationem quoque attulit. Quomodo igitur eos hoc loco concumbere proponit? quippe iis qui concumbunt, ſi deſiderio quoque mingendi teneantur, penem intendi vehementiùs ait. Reſpondeo: quòd mingendi deſiderio captos non poſſe concumbere dixit, accipiendum quomodo hæc, & ſimilia vulgò iactantur, quæ tunc fieri non poſſe dicuntur, quum vix & cum difficultate fiunt. Veſica igitur lotio plena difficulter concumbitur ob rationem propoſitam: at vbi fieri contingat, magis ſanè quàm aliis, ſolet eo tempore penis intendi: cuius rei rationem illam tradit, quia meatibus vrinariis humiditate repletis, coarctantur vaſa, & loca per quæ ſemen tranſire ſolet: ſunt enim hæc adiacentia ſeminariis meatibus, ſicuti etiam diximus problemate xx. ſemen igitur eruptu-rum vi ſubiens loca anguſta, & violentiùs obſtantia propellens, multo ſpiritu quo repletum eſt, molem facit exteriùs ampliorem, & penem magis attollit. Quòd ſi per meatus ab Ariſtotele nominatos, intelligamus ſeminarios, vt problemati vigeſimo hæc ſint conſona, dicamus illis repletis humiditate, hoc eſt, humidis vaporibus, qui ab vrina attolluntur, ſemen vi ſubiens loca repleta, idem operari quòd modò propoſitum eſt. De penis autem arrectione, & amplificatione vberiùs problemate quod proximè ſequitur.

XXIV.

Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου, καὶ ἡ αὔξησις; ἢ διὰ δύο; διά τε τὸ βάρος ἐπιγένεσθαι ἐν τῷ ὄπισθεν τῶν ὀρχέων, αἴρεσθαι; ὑπομόχλιον γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται· διὰ τὸ πνεύματος πληρωθῆναι τοὺς πόρους. ἢ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομένου, καὶ μεθισταμένου, ἢ ἐξ ὑγροῦ γινομένου, ὁ ὄγκος μείζων γίνεται; τοῖς λίαν δὲ μεγάλοις ἧττον αἴρεται, διὰ τὸ πορρωτέρω τὸ βάρος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι.

Quam ob cauſſam tentigo, & amplificatio penis illa exiſtere poſſit? An duplex cauſſa eſt, vna, quòd pondus vrgens poſt teſtes facit, vt penis erigatur, teſtes enim vicem fulcimenti vectorij capiunt. Altera, quòd foramina ſpiritu admiſſo implentur, ita vt genitale membrum intumeſcat, atque ſe erigat. An humor auctus, tranſlatúſque facit vt moles amplior redundet: penis tamen, qui menſura inſigni adoleuerit, minùs ſe patitur efferri: fit enim vt ita pondus à fulcimento vectis remotius maneat.

Primùm omnium, alia mihi problematis tralatio proponenda: nam Theodorus nec ita legiſſe videtur, vt habent excuſi codices, & quæ eodem modo legit, tum obſcurè, tum minùs rectè, vt exiſtimo reddit; ita igitur conuerto: *Quamobrem penis fit arrectio, & amplificatio? an ob duo; & ob pondus quod fit, dum in parte poſteriori teſtes attolluntur; fulcimentum enim vectis teſtes fiunt, quia ſpiritu replentur meatus: An potiùs humore aucto, & tranſlato, ſeu ex humore facto tumor maior fit. Qui autem valde magni ſunt, minùs attolluntur, quia pondus à fulcimento vectis longiùs abeſt.* Theodorus itáque qui vertit, *facit vt penis erigatur,* videtur legiſſe, καὶ ποιεῖν αἴρεσθαι. & καὶ διὰ τὸ πνεύματος qui vertit: *Altera quòd foramina, &* cætera. Verùm ſi hæc quæ à ſpiritu deſumuntur, alteram cauſſam continent; cùm altera etiam fuerit ante propoſita, ac tertia adhuc ab humore petita paullò poſt proponatur, iam tres, non duæ erunt cauſſæ. At hæc quæ leuiora, omittantur. Illud difficilius & moleſtius: ſi pondus teſtium penem erigit, cur non ſemper arrectus penis, cùm ſemper ſubſideant, ſubiciantúrne teſtes? Tum, quod illud eſt Theodori, *pondus vrgens,* aut, *vergens* (vtróque enim modo legitur) *poſt teſtes*? At omitto Theodorum. Arrectionis penis duas eſſe dicit cauſſas Ariſtoteles: Altera eſt ab inſtrumento, qui teſtes ſunt, altera ab efficiente, qui eſt ſpiritus, aut

flatus

Google

flatus,ſeu humor quidā ſpiritu,aut flatu repletus;nō tamē altera abſq; altera operi ſufficiat: ſed ambo iunctim nunquam non concurrunt. Teſtiū pōdus,dum in poſteriori parte attolluntur,quod euenit cùm ſpiritu eorū meatus replentur,tunc enim contrahuntur,duríq;, & breues euadūt,penem erigunt:ſunt enim illius veluti fulcimentū, cuius & vectis ope à mouenti virtute res faciliùs attolluntur,vt cōſtat ex mechanicis:nō enim propriè,vt puto, poſſimus hoc loco accipere,pondus,fulcimentū,& vectem,ſicuti in machinis;ſed ſimilitudine rem oſtendere.Vnde & pondus dicuntur hocloco teſtes,qui etiam fulcimētum:cùm pondus & fulcimentum diuerſa ſint.Si autem ſpiritu teſtes deſtituantur,iam non ſint fulcimentum, nec penis erigatur: quæ fuit dubitatio ſuperiùs aduersùs Theodorum propoſita, cuius ratione retinendam duxi antiquam lectionem, tum Baſilienſis, tum Aldini codicis, in quibus locus legitur abſque coniunctionis particula ϗ. nec quæ de ſpiritu dicuntur, referuntur ad alteram rationem, ſicuti facit Theodorus, ſed priori iunguntur. Atqui enimuero ſi eandem coniunctiuam particulam ϗ recipiamus locúſque ita reddatur: *fulcimentum enim teſtes ſunt, & quia ſpiritu replentur*, &c. non tamen ab ea alteram rationem exordiri dicendum eſt: ſed priorem perfici, cùm ex omnibus adhuc propoſitis vna ſolùm conflетur ratio: hæc autem, vt puto, duo illa ſunt, quibus vnica ratione compræhenſis Ariſtoteles dicebat fieri arrectionem: nempe teſtium beneficium, & ſpiritus: cui priori rationi addit alteram, ea minimè antea enunciata, ſicuti ſæpe conſueuit. Eoſdem teſtes idem Ariſtoteles libro v. de generat. animalium cap. vii. pondus eſſe voluit appenſum, vt res contentior reddatur, non ſecus ac in textrinis lapides, aut aliquid huiuſmodi graue. Ibi enim cùm exciſis teſtibus,laxationem in viribus neruoſis fieri dixiſſet,hæc verba ſubdit, eodem Theodoro interprete: *laxatio verò ſimilis fit, vt ſi quis fides intendens adhibuerit pondus, quòd annexum reddat contentiores, quomodo textrices faciant, quæ cùm ſtamina diſtenderint, annectunt quas leuas vocant. Ita enim natura quoque teſtium annexa meatibus ſeminalibus dependet.* Adhuc autem liquidiùs, primo eorundem de generatione librorum cap. iv. per hæc verba, vt idem Theodorus vertit: *Teſtes autem ad hanc rem emolita natura eſt. Motum enim excrementi genitalis, ſtabiliorem faciunt in viuiparis, vt equis, cæteríſque eiuſmodi, atq; etiam hominibus, cùm replicationem ſeruent: ſed quemadmodum ſe habeant, petendum ex animalium hiſtorijs eſt. Nullam enim partem meatuum teſtes complent, ſed adiecti pendent eo modo, quo pondera textrices telis annectunt: his enim detractis, meatus intro ſe referunt. Quo fit ne execta poſſint generare: nam niſi ita retraherentur, poſſent generare.* Nec verò diſpar ratio eſt. Sed enim hæc opinio exagitatur à medicis, qui ad generationem, teſtium vim multo ſubmiorem faciunt: ſed hac de re haud opportunum eſt in præſentia loqui: de flatu autem colem erigente, licet ea videre quæ habet idem Ariſtoteles problemate primo ſectionis trigeſimæ. ἢ τῷ ὑγροῦ αὐξανομένου, ϗ μεθισταμένου. *An potiùs humore aucto, & tranſlato, ſeu ex humore facto tumor maior fit.* Alteram proponit rationem. Illa autem ἢ ἐξ ὑγροῦ γινομένου, *ſeu ex humore facto*, non agnoſcit Theodorus; & verò illis demptis nullum ſequitur incommodum. Fit arrectio penis, quoties ſeminalis humor, cui ſpiritus multus coniunctus eſt, augetur, & copioſus extat, atque ad loca illa transfertur, quæ inde intumeſcunt: illa enim ſpiritu replens, in molem eam extendit quam videmus. Porrò de cauſſis erectionis & amplificationis penis, ſicuti de ſubſtantia ex qua eſt compoſitum, admodum huic vſui idonea & accommodata, legere licet Galenum libro xv. de vſu partium capite primo & ſecundo; atque etiam Auicennam libro tertio fen xx. tractatu primo capite ſecundo, & ad hunc locum quæ eruditè ſcribit Ioannes Coſtæus, vtrum vis & appetitus quo intumeſcit coles, ad naturalem, an animalem, an vitalem ſit referenda? τὰ λίαν δὲ μεγάλα ἧττον αἴρεται). *qui autem valde magni ſunt, minùs attolluntur.* Corollarium ab eadem ſimilitudine depromptum: quo aliud ſoluitur problema: cur penis qui inſigni menſura eſt minùs attollatur; Id enim fieri inquit Ariſtoteles, quia pondus à fulcimento longiùs diſtat: quo autem à fulcimento longiùs diſtat pondus, mouenti autem potentiæ fulcimentum proximius eſt, eò maior ad attollēdum requiritur virtus, minor autem vbi fulcimento proximius eſt; fulcimentum autem à potentia magis diſtat: vbi autem maior ad attollendum requiritur virtus & potentia, elatio difficilior eſt, atque ideo minùs attolli contingit, quod grandi mentulæ accidit. Sanè autem quæ de pondere, fulcimento, & potentia adducta eſt propoſitio, habetur apud Ariſtotelem in libro Mechanicarum quæſtionum quæſtione tertia, probatúrque tum ab eo, tum dilucidiùs à recentioribus ad eum locum.

XXV.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ϗ ἤδη οἱ πρὶν δυνάμενοι, οἱ δὲ παῖδες οὔ, ϗ τὸ καλούμενον τράγου ὄζουσιν;

ἢ τῶν συνειλημμένων (ὥσπερ εἴρηται) τὰ μὲν τῶν παιδίων, πέττει τὸ ὑγρὸν, καὶ τοὺς ἱδρῶτας· οἱ δὲ τῶν ἀνδρῶν, ἄπεπτοι.

Qua de cauſſa qui rem agunt veneream, aut qui ea ætate ſunt, quæ ſufficiat veneri, malè olent, virúſque hirci reddunt: pueri autem non ita olent? An ſpiritus puerorum vt dictum iam eſt, humorem, ſudorémque concoquere poteſt, virorum autem nequit.

Iteratur quę problemate XIII. fuère propoſita, & copioſiùs explicata. Nobis autem vt eadem quæ ad locum illum attulimus iterentur, cauſſa nulla eſſe videtur. In textu pro καὶ οἱ τοιοῦτοι, repoſuimus, ἢ οἱ τοιοῦτοι, ex Iuſtiniano, quomodo etiam legiſſe apparet Theodorum, & antiquum interpretem.

XXVI.

Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες, ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες, μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει ἐπὶ τῷ κολύμῳ. μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες. πότερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθίενται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπάσαι· ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσιν, ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ· αἱ δὲ ψυχραὶ θάλλουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ ξηρὸς καὶ θερμός, ἡ δὲ γυνὴ ψυχρὰ καὶ ὑγρά. τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἠμαύρωται ἡ δύναμις, τῆς δὲ, θάλλει ἐπανισουμένη τῷ ἐναντίῳ.

Cur per æſtatem viri minùs, mulieres magis concumbere valeant? quod Heſiodus quoque Poeta inquit:

Fœmineo venus eſt vſu magis effera ſexu:
Mitior illa viris, & ſæpe accita relanguet.

Vtrum quòd teſtes eo tempore magis demittuntur & flaccent, quàm per hyemem, cùm qui concubiturus eſt, retrahat, ac ſuſcipiat illos, neceſſe ſit. An quoniam naturæ calidæ præ nimio calore æſtiui temporis æſtuant, collabuntúrque: frigidæ verò refouentur, & vigent. Eſt autem vir calidus & ſiccus, mulier frigida, humidáque: ergo virorum tunc vires infirmantur, mulierum corroborantur, & vigent per compenſationem qualitatis contrariæ.

Quod hoc problemate ait Ariſtoteles, per æſtatem viros minùs, mulieres magis poſſe concumbere, problemate ſequenti XXIX. dicit minùs appetere, quemadmodum etiam ſcripſit v. de hiſtoria capite VIII. his verbis; ὀργᾷ δὲ πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἄρρεν ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον τὸ δὲ θῆλυ ἐν τῷ θέρει. hoc eſt, vt idem Theodorus vertit: *Stimulatur ad venerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æſtiuo*: Quod ſimiliter habemus apud Auicennam libro III. fen XX. tract. primo cap. XXV. ita ſcribentem; *Et virorum quidem deſiderium fortè fit in regionibus & aeribus, & temporibus frigidis, propterea quòd aggregatur illud ex virtutibus eorum: & diſpoſitio mulierum eſt è contrario, propterea quod ſpargit illud de virtutibus earum congelatis.* Verùm quando facultatem ſequatur appetitus, ſi modò naturæ lege excitetur, vixque alterum abſque altero reperiamus, non diſſimilis exiſtimari poteſt vtriúſque problematis propoſitio. Plinius libro x. cap. LXIII. cùm de appetitu eandem protuliſſet ſententiam, eam & ipſe Heſiodi auctoritate confirmauit. Sunt autem hæc Plinij verba: *Viros auidiores veneris hyeme, fœminas æſtate Heſiodus prodidit.* Heſiodi tamen verba propriè fœminarum appetitum, virorum autem imbecillitatem ſignificant. Ariſtoteles igitur hoc loco probat quod propoſuit auctoritate Heſiodi; cuius carmen affert ex libro ſecundo eorum qui inſcribuntur, ἔργα καὶ ἡμέραι hoc eſt, *Opera & dies.* Cùm enim de æſtatis tempore verba faceret Poëta ille, inter alia quæ per eos dies accidere dixit, hoc vnum fuit; mulieres eſſe ſalaciſſimas, viros autem imbecillimos: ita enim, nec plus ſonant quæ ab Ariſtotele Heſiodi afferuntur verba: alia autem quæ in Theodori tralatione leguntur, à Theodoro ad explenda carmina addita ſunt; quod tamen nec erat neceſſe; & vt rectè, atque ad rem appoſitè ſit factum dubito. Nam quod ait: *Mitior illa viris:* debilitatem eam non puto exprimere, quam Heſiodus ſuperlatiuo, vt aiunt, ἀφαυρότατοι. Et quod ſubſequitur, *& ſæpe accita*, quod omnino de ſuo addit Theodorus, niſi cautè accipiatur de

incita

incitamento extrinſecus, iam appetitum viro ineſſe ſignificet, quod negat Ariſtoteles problemate XIX. Meliùs omnino vt puto IOANNES BAPTISTA PINELLVS meus, & eleganter vt alia, vnico verſu:

Fæmina & vſque ſalax furit, at vir languidus vſque eſt.

Porrò quod ante Heſiodi carmen in Græco textu legitur, ἐπὶ τῷ κολύμῳ, apud Antiquum interpretem eſt, *in coluro*, quæ vox quomodo explicetur ab Aponenſi, licet ex illius commentariis videre: qui etiam addit, nonnullos legiſſe, *in colunno*. Iuſtinianus nota compungit tres illas voculas ἐπὶ τῷ κολύμῳ, tamquam abeſſent ab exemplari, vnde lectionum varietatem deſcribebat: nec Theodorus illas agnoſcit. Ioannes Hartungus locorum memorabilium prima decuria capite ſecundo, putat legendum, ἐν κολύβῳ, hoc eſt, in *Ruſtico*, ſeu *Agricultura*, ſicuti interpretatur, vt nomen ſit libri, vnde carmen deſumptum eſt: quam opinionem minimè probo. Liber enim ille, non ſolùm κόλυβος inſcriptus nunquam eſt, aut eo nomine citatus quod ſciam, nimirum *Ruſticus*, aut *Agricultura*, ita enim vocem interpretatur Hartungus, ſed ἔργα καὶ ἡμέραι, hoc eſt, *opera, & dies*. ſcilicet quibus temporibus quæ opera ſint exercenda, in rure ſanè, non tamen titulo indice: ſed nec titulo, qui ruris, aut agri colendi ſtudium vllo modo denotet. Quid igitur Ariſtoteli venit in mentem, nō ſolùm inſcriptionem mutare: ſed etiam tam diuerſam proponere? Iam verò quod caput eſt, ipſa vox κόλυβος, nec ruris, nec agri, nec operationum quæ in agro fiunt, ſignificationem vllam obtinet. Heſychius enim exponit κόλυβος, ἔπαυλις: at ἔπαυλις μάνδρα βοῶν, ἢ οἴκημα, ἢ αὐλὴ, ἢ στρατοπεδία, καὶ ἡ ποιμενικὴ αὐλή, hoc eſt *ſtabulum, domicilium, caula boum, exercitus*, & *ouium cubile*; quorum nullum aut ruris, aut agri colendi ſtudium denotat: ſed vilem potiùs quandam animalium ſimul congregatorum, aut pauperum hominum habitationem, nobis Italis *capanne, e ſtalle*; Qua ratione, villam nonnulli expoſuerunt: villam intelligentes, caſam, tugurium, aut gurguſtium: nec diſſimiliter pro tabernaculis vſus eſt ea Thucydides. Et verò etymon ſignificationem oſtendit; eſt enim κόλυβος vt καλυβός, à καλύβω, ſeu quod vſitatiùs eſt à καλύπτω, ſeu καλύσσω, quod *operio*, & *obduco* ſignificat. Non igitur eo nomine aliud, quàm *cauerna*, *vmbraculum*, & *operimentum* denique, ad aëris arcendas iniurias ſignificetur, cui cum agriculturæ operibus, de quibus Heſiodi liber, nihil rei eſt. Illa igitur vel expungantur, vel locus pro corrupto habeatur. Quemadmodum autem hæc expungenda dicimus, ita Heſiodi nomen ex Iuſtiniano addimus, quod habet etiam Theodorus: eo enim haud appoſito, Poëtæ nomine ſimpliciter, Homerus per autonomaſiam intelligatur. Cæterùm problematis ſolutiones duas affert Ariſtoteles. Prior, quia per æſtatem teſtes magis demittuntur, & penduli ſunt: qui verò concubiturus eſt, eos neceſſe eſt retrahat; ita enim duri ſunt, rotundi, & breuiores, vtque penis fulcimentum, ſicuti dictum eſt problemate XXIV. aliter autem penis non erigatur, nec fieri poſſit concubitus. ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσι. *An quoniam naturæ calidæ, præ nimio calore æſtiui temporis æſtuant collabunturque.* Altera ratio quæ ſimiliter affertur probl. XXIX. Viri ſunt calidi & ſicci, æſtas itidē calida & ſicca: additur igitur ignis igni, fitq; magnus caliditatis exceſſus: qualitatum autē ſingularū exceſſus, immoderataq; omnis intemperies vires diſſoluit, etiam ex Galeni ſentētia, ignisq; maior minorē extinguit, ſicuti etiam dictum ab Ariſtotele ſuperiùs eſt. Cōtra mulieres viris ſunt frigidiores, & humidiores: quod ſimiliter ſcribit idem Ariſtoteles probl. XXIX. & probat aduersùs antiquos Philoſophos libr. I. de gen. animalium cap. primo, eorum refutatis argumentis, quæ etiam Galeni aperta eſt ſententia tot locis, quot enumerare ſuperuacaneum exiſtimo. Auctor tamen librorum de morbis mulierum libro primo, antiquos illos Philoſophos ſecutus, aut etiam fortaſſe ex illis vnus, contrarium ſentire videtur. Plutarchus de eâdem re diſputat lib. III. ſympoſ. quæſtione quarta, variáque pro fœminarum caliditate maiori adducit argumenta, quæ tamen ab aduerſario facilè aduersùs eundem retorquentur, ſicuti licet apud illum Auctorem videre; nobis enim huc afferenda illa non ſunt. Rata igitur apud medicos ſententia, mulier frigida & humida cùm exiſtat, æſtatis calore fota, non autem nimiùm incenſa, reducitur ab ea contraria qualitate ad mediocritatem quandam temperamenti, in qua actionum robur conſiſtit; vnde fit vt veneris múnia promptiùs ac meliùs viro poſſit eo tempore exercere. Et verò ad idem tendit Auicennæ ratio, quæ vult fœminæ virtutem aut facultatem à frigiditate, ſeu frigido humore congelatam vt ipſe dicit, ab æſtatis calore veluti liquefactam, diſſolui & diſgregari; enodatáque virtute, quæ erat implicata, ipſas fieri validiores. ἐπανισωθὲν τῷ ἐναντίῳ. *Per compenſationem qualitatis contrariæ.* Græca multò meliùs ſenſum exprimunt; rationem aliquo modo ſignificantes: quæ fortaſſe meliùs indicetur ſi ita conuertamus: *A contrario redacta ad æqualitatem*. nimirum ad mediocritatem temperamenti, quam diximus.

XXVII.

Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν, ἅμα δρῶντες· οἱ δ' οὔ; ἢ ὅτι ἔστιν ἑκάστῳ περιττώματος τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξιὸν οἴδησιν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν, οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δ' ἐξικμασμένη τροφὴ, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξα δ' εἰς μυκτῆρας· αἷμα δὲ εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις, καὶ αἰδοῖα. οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ ἀποτυφλωθῆναι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως εἰς τὴν ἕδραν συρρεῖ ἡ τοιαύτη ἰκμάς· καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτῃ· σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τόπου τούτου· καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἕδραν. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γίνηται, τοῦτ' ἐπιθυμεῖ τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται ἡ δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται· ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περίττωμα συρρεῖ οὗ πέφυκε· κἂν μὲν λεπτὸν ᾖ ἢ πνευματῶδες, τούτου ἐξελθόντος; ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος, παύονται, ὅταν δὲ καταψυχθῇ τὸ ὑγρόν, ἐὰν δὲ μηδέτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἄν τι τούτων συμβῇ· οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγην, ὥσπερ τοῖς ἔχουσι κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον αἴτιον δ', ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσιν. ἄρσενες γὰρ ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τοῦ τόπου τούτου πεπηρῶσθαι αὐτῶν. πήρωσις δὲ ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ φθορὰν· ἡ δὲ διαστροφήν· ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι· γυνὴ γὰρ ἂν ἐγένετο. ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι, καὶ ἄλλοθί που ὁρμᾶν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ ἄπληστοι ὥσπερ αἱ γυναῖκες· ὀλίγη γὰρ ἡ ἰκμάς, καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. καὶ ὅσοις μὲν περὶ τὴν ἕδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν, ὅσοις δ' ἐπ' ἀμφότερα, οὗτοι καὶ δρᾶν καὶ πάσχειν. ἐφ' ὁπότερα δὲ πλεῖον, τούτου μᾶλλον ἐπιθυμοῦσιν· ἐνίοις δὲ γίνεται, καὶ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο· ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμβαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως· ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν οἷς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται· διὰ τοῦτο ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἥβης, ἀλλὰ περὶ ἥβην ἐθισθῶσιν ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονήν, διὰ τὸ ἔθος ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν, τὰ μέντοι πολλά, καὶ τὸ ἔθος ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται. ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακός, καὶ θᾶττον ἕκαστα τούτων συμβαίνει.

Cur nonnulli rem veneream cum voluptate patiantur, & alij vel ipſi agere cupiant, alij pati tantummodo geſtiant? An quòd excrementis ſingulis locus determinatus à natura eſt, in quem inſtituto ſecerni naturali debet, ſollicitáque natura ſpiritus exeuntens tumorem admouet, excrementúmque vnà extrudere ſolet. Verbi cauſsâ vtinam in veſicam, cibum conſumptum in aluum, lacrymam in oculos, mucorem in nares, ſanguinem in venas naturæ deduci placuit: his autem proximè genituram quoq; in teſtes, & penem deferri conſtitutum eſt. Quibus itáque meatus habitu ſuo naturali priuantur, vel quia obcæcati ſunt, qui ad penem tendant (quod ſpadonibus hiſque ſimilibus euenit, vel etiam aliis de cauſſis) his talis humor in ſedem confluit, quippe qui hâc tranſmeare ſoleat: quod eius loci contractio in coëundo, & partium ſedi appoſitarum conſumptio indicant. Qui ſi admodum ſemine genitali abundant, excrementum illud largè in eum locum ſe colligit. Itáque cùm excitata cupiditas eſt, attritum pars ea deſiderat, in quam confluit excrementum. Cupiditas autem excitari tum à cibo, tum ab imaginatione poteſt. Cùm enim alterutra de cauſſa libido commota eſt, ſpiritus eodem concurrit, & genus id excrementi confluit, quo ſecedere natum eſt. Et ſi tenue, ſpirituoſúmue eſt, eùm difflatum id fuerit, requieſcunt: quemadmodũ pueris & adoleſcentibus interdum nullo ſecreto humore ceſſare rigines poſſunt. Sed ſi craſſum, corpulentúmque eſt, niſi extruſo quieſcere nequeunt. Quòd ſi neutrum eorum accidit, cupiunt quouſque alterutrum accidat. Quorum verò natura mollis, & fœminea eſt, ita ij conſtát, vt genitura vel nulla, vel minima conueniat, quò illorũ ſecernitur, qui prædiri natura integra ſunt, ſed ſe in partem ſedis diuertat: quod propterea euenit, quia præter naturæ normam conſtiterunt. Cùm enim mares crearentur, ita degenerârunt, vt partẽ virilem mancam, atque oblæſam habere cogerẽtur. Læſio autem alia rẽ omnino cor-

rumpit,

rũpit,alia peruertit & vitiat. At genus illud corrumpens,vt in his ſit fieri non poteſt:ita enim mulieres,nõ viri crearentur.Ergo peruerti,citariq́; aliorſum, quàm ſecernendum natura voluit, neceſſe eſt. Vnde fit vt inſatiabiles etiam ſint modo mulierum: humor enim ſolicitans ille exiguus eſt: nec quicquam ſe promere conatur, refrigeratúrque celeriter. Quibus itaque ſedem humor ex toto adiuit, ij pati tantummodo auent: quibus autem in vtranq́; partem ſe ſe diſpertiit, ij & agere & pati concupiunt, ídque eo ampliùs, quo tandem pleniùs fluxerit. Sed ſunt, quibus vel ex conſuetudine affectus hic accidat. Fit enim vt tam geſtiant, quàm cùm agunt, vtque genituram nihilo minùs ita emittere valeant. Ergo agere cupiunt, quibus hæc ipſa vſu venerunt, & conſuetudo magis,velut in naturam idcirco illis euadit,quibus non ante pubem, ſed in ea vitium patiendi inualuit, quoniam his recordatio rei, cùm deſiderant, oritur. Vnà autem cum recordatione geſtiens exultat voluptas; deſiderant autem perinde ac nati ad patiendum. Magna igitur parte, vel ob conſuetudinem res exiſtit. Sed ſi accidat vt idem & ſalax, & mollis ſit, longè expeditiùs hæc omnia euenire poſſe putandum eſt:

Theodori tralatio minùs perfectè exprimit ſenſum totius rei,de qua Ariſtoteles, inquirendum proponit,niſi pro, *vel* conuertamus, *ſimul*, vt Græcè particulæ, *ἅμα*, reſpondeat,hoc modo: *& alij ſimul ipſi agere cupiant*: hoc eſt, & eorum qui cum voluptate patiuntur, alij quidem ſimul etiam agere cupiant, alij autem pati tantummodo. Quæſtionem autẽ longiori oratione diſſoluit Ariſtoteles, quippe nonnullis probationis gratià, aliis dilucidationis, aliis etiam obiter propoſitis. Nos ſummam rationis proponemus antea, tum partium ſingularium ſenſa explicabimus. Eſt igitur ſumma hæc: Cùm naturæ inſtituto ſingulis excrementis propria loca in corpore deſtinata ſint, ad quæ deferuntur,& quibus reſident,aliter laborem ac moleſtiam gignentia,nonnullos eſſe,qui ita à Natura efformati ſunt,vt cùm clauſos habeant meatus,quos apertos eſſe oporteret,non poſſint per eos excrementa ad loca propria deferri; ſic fieri vt quibus obcæcati ſunt meatus ad penem deferentes ſemen, colligatur ſemen ad ſedem,& ad nates,ibiq́ue poſitum, quoties cupiditas excitatur,efficiat vt fricari pars deſideret: ac ſi humor ille ex toto ſedem adit, illi pati ſolummodo auent; ſi verò in vtrámque partem ſe ſe diſpertit,illi & facere,& pati deſiderent. *κτ̃ φύσιν, inſtituto naturali.* Vnicuiq́ue excremento propriam ſedem à natura fuiſſe conſtitutam,in quam ex ſingulis corporis partibus ſimul colligeretur, ad eum finem quem eadem Natura inſtituit, plurimis locis habemus apud Galenum:inſignis autem eſt primo de tuenda valetudine capite XII. vbi & alia propria de eâdem materia loca adducit ipſemet Galenus. Verba autem huius capitis, quando ad illud quod nobis primum inſtitutum eſt, hæc res non facit, huc non exiſtimaui neceſſarium afferre: locum citaſſe ſatis habui. Ita igitur vrina deſcendit in veſicam,cibus exſuctus, humoréque alimentario priuatus, hoc enim eſt quod ait Ariſtoteles *ἐξικμασμένη*,& Theodotus, *conſumptus*, in aluum, lacrymæ ad oculos: lachrymæ autem excrementum Ariſtoteli dicuntur, illæ enim problemate XXXV. ſectionis quintæ,ſudor quidam ſunt: at ſudor excrementum: fluunt autem lacrymæ ex anatomicorum ſententia à binis glandulis,quæ in oculis ſunt: ibi enim lacrymarum materia colligitur. Horum tamen excrementorum par vacuationis ratio non eſt exiſtimanda: ſed aliis alia. Cerebro quidem ſano exiſtente, non putem lacrymarum vſum eſſe: at ob fluxionem aliquam ab eo decumbentem illacrymare hominem,Galeni ſententia eſt Comment. primo in Prognoſtica Hippocratis tex.decimo,& in libro de catharticis Galeno aſcripto, per lacrymas oculos purgari traditur. Earum autem quæ mœrore affectis effunduntur,alia vt puto ratio eſt.His excrementis ſanguinem addit Ariſtoteles, cui in venis locus deſtinatus eſt. Appellat autem excrementum ſanguinem in venis exiſtentem, vel quia ibidem non generatur, ſed à corde tranſmiſſum ad venas propellitur: cor enim origo prima, & fons ſanguinis eſt ex Ariſtotelis ſententia libro III. de partibus animalium capite IV. Ex Galeni autem opininne excrementũ etiam eo quidem modo dicatur ſanguis, nam à iecoris carne, tanquam à primo inſtrumento confectum, inde ad venas deriuat: vt primarum illarum partium, à quibus propellitur ad alias excrementum quoddam dici poſſit, eo ſanè nomine latiori quadam ſignificatione accepto,quod facit Ariſtoteles. Poſſimus etiam dicere Ariſtotelem hoc loco non

intelligere vniuerſum ſanguinem, qui in omnibus venis exiſtit; ſed quendam tantummodo, qui verè excrementum eſt; ſeu potiùs excrementitius ſanguis, cuiuſmodi exempli gratiâ qui per mariſcas effunditur ex venis ad anum, aut per menſtruas purgationes, ex venis quæ ad vterum deſinunt. Hæc igitur excrementa, quoniam aliis locis diſperſa, laborem & moleſtiam intus gignerent, iámque fortaſſe aliquando gignunt, præſtò ſpiritus eſt, qui cum eiſdem excurrens; eſt enim ſpiritus præcipuum naturæ inſtrumentum, tumorem quendam facit, dum fluentibus excrementis immiſcetur, & vnumquódque ex illis ad propria loca detrudit: quod ſimiliter ſeminali excremento euenit, quod ad teſtes, & ad pudendum demittitur. Quòd ſi meatus illi per quos ſemen defertur, non ſecundùm naturam ſe habeant, ſed obcœcati ſint, vt eunuchis contingit, ſeu alia ratione illud eueniat, ſemen defertur ad ſedem: quippe locus proximus eſt, qua ſemen tranſeundo iter facit, vt facilè diuertere, & transferri poſſit, ſicuti habuimus etiam ſuperiùs problemate 11. ad finem. Probat autem ſeminis tranſitum per loca illa, ex coactione earundem partium, quæ in concubitu fit, ac etiam ex earundem conſumptione. Vbi notandum, ſuperiùs problemate 11. quod modò adduximus, extenuationem probâſſe ex ſeminis tranſitu per loca illa; hic è conuerſo ſeminis tranſitum ex extenuatione: nec verò abſurda ſit res, præſertim in huiuſcemodi doctrinæ genere. διὰ τὸ ἐπιτυφλωθῆναι. *vel quia obcæcati ſunt.* Expunximus negationis particulam, quæ erat in excuſis exemplaribus Græcis, Latinis conſentientibus, & Antiqui interpretis, & Theodori; tum etiam Iuſtiniano, qui eandem tanquam ablegandam compungit, potiſſimùm autem requirente ſenſu, qui ab ea appoſita redditur omnino contrarius: niſi aliquid immutetur: nec tamen mendi apud mè vacat ſuſpicione locus. Illud enim ἀλλὰ, vel non habet cui innitatur, vel ſi innititur verbo συῤῥεῖ, imperfecta eſt reliqua oratio: aut ego conſtructionem non aſſequor. εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις. *ſpadonibus, hiſque ſimilibus.* Budæus annotat, idem eſſe εὐνοῦχον, & εὐνουχίαν, hoc tamen loco fuiſſe ab Ariſtótele poſitos, tanquam differentes: qua re verò differant, nihil addit. Ex Theodori tralatione, quæ habet, *ſpadonibus, hiſque ſimilibus*, coniiciebam, hunc interpretem fortaſſe voluiſſe illis verbis ab Ariſtotele compræhendi omnia genera eorum quicúnq; ſine teſtibus ſunt, aut inutilibus, cùm triplex horum genus ſit ex Matth. xix. cuius verba ita vertuntur à D. Hierony. *Sunt eunuchi qui de vtero matris ita nati ſunt, & ſunt eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati ſunt, & ſunt eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum dei.* Atqui hiſce verbis εὐνοῦχος ſemper, εὐνουχίας nunquam dicitur: non piget tamen rem adnotâſſe. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ. *Qui ſi admodum ſemine genitali abundant.* Putem meliùs conuerti: *Si igitur aliquis ſemine genitali admodum abundat*, colligens enim orationem denuò exorditur Ariſtoteles; & ita Græca verba ſonant. Mirum autem, huiuſmodi particulæ quantùm orationem illuſtrent, & ſenſa patefaciant, quod antea non ſemel admonuimus. λαγνείαν autem ſemen genitale ſignificare quomodo hîc ſumitur, ex Galeno patet in expoſitione vocum Hippocratis, qui pluribus locis illam vocem ea notione vſurpauit. Exordiens autem orationem Ariſtoteles, quæ dicta ſunt quodammodo contrahit: ſemen enim iis qui dicti ſunt, non omnibus in eum locum colligi tradit: ſed illis tantùm qui eo abundant: nam quod Theodorus habet, *largè* de ſuo addit, non ſine ſenſus deprauatione: opinionem enim facit, aliis etiam colligi, ſed non largè: quod ſanè non dicit Ariſtoteles; qui enim ſemen habent, ſed exiguum, illis quamquam obcœcatis meatibus, fortè non feratur ad ſedem; ſed reſoluatur; quippe via non ita facili exiguo ſemini, quemadmodum copioſo, præſertim ad ſedem, de qua hæc potiſſimùm dicuntur: non enim ſecundùm naturam ad eum locum via ſemini eſt: quibus igitur abundat, illis ad eum locum defertur: in quo vbi eſt, ſi excitetur cupiditas ob aliquam ex iis quas ſubdit occaſionibus, pruritúſque accendatur, frictionem pars deſiderat ad pruritum ſedandum, ſiue ea pars ſit pudendum, ſiue ſedes. Poſſit autem etiam abſque illis occaſionibus, fortè excitari cupiditas: atqui ex ipſis & faciliùs & magis commouetur. ἡ δ᾽ ἐπιθυμία καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων. *Cupiditas autem excitari tum à cibo.* Quæ hinc ſequuntur vſque ad ea, καὶ ὅσοις μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν. hoc eſt, *quibus itáque ſedem humor ex toto adiuit*: quibus problematis concluſio ponitur, eorum pleráque obiter dicta ſunt: quoniam enim excitata cupiditate, frictionem partem illam dixerat deſiderare, oſtendit quibus rebus excitetur cupiditas, tum ea excitata qui motus ſequantur, quæque excretiones, quarum beneficio quies ſuccedat: quoniam verò excretiones hæ, in aliquibus fiunt ſecundùm naturam commodè & facilè, in aliis, non item; hinc euenit vt alij facilè conquieſcant, alij non item, quibus ſecundùm naturam non poteſt fieri excretio, quia manci & oblæſi ſunt: iiſdémque humor ſedem adit, & pati cupiunt. Sed hæc ſigillatim expoſita, erunt omnia magis perſpicua. Cupiditatem itáque excitari dicit, tum à cibis, tum ab imaginatione, ſeu cogitatione, ita

enim

enim διανοίᾳ, bene etiam exprimatur: cibi enim flatulenti cuiuſmodi imprimis ſunt cæpæ, rapæ, raphani, & bulbi omnes, veneris libidinem excitant, ſicuti medicorum ſententia eſt. Vnde illud Martialis:

Cùm ſit anus coniunx, cùm ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes.

De imaginatione autem ſeu cogitatione, quæ ab Ariſtotele dicuntur in libro de communi animalium motu capite VI. vbi motionis principium in animali eam proponit, ſicuti etiam appetitum, non eſt neceſſe huc afferre. Ab ea cupiditatem excitari, ſi quiſpiam non eſt expertus, diſcat ex illis ſuauiſſimis Lucretij verſibus, qui in quarto libro de rerum natura ita leguntur:

Nanque voluptatem præſagit multa cupido:
Hæc venus eſt nobis: hinc autem'ſt nomen amoris:
Hinc illæ primùm Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & ſucceſſit frigida cura.
Nam ſi abeſt quod ames: præſtò ſimulacra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aureis.

Commotione igitur genita, ſeu ab hac; ſeu ab illa cauſſa, ſpiritus vnà cum excremento concurrit ad eum locum, ad quem natura tendit, quoque illi via naturalis eſt: nimirum ad pudendum, ſicuti etiam paullò ante dicebat, huc enim ſemini natura iter eſt: ſed enim hunc ſpiritus & excrementi ad eum locum concurſum, nouum eſſe & alium à priori, ac deinde genitum videri poſſit. Verùm ad rem parum intereſt, vtrum vnus an duo ab Ariſtotele intelligantur: eadem enim cauſſa, & idem accidentis modus eſt. Huiuſmodi autem excrementum quando magis tenue eſt, & ſpiritalis naturæ, ſicuti in pueris accidit, & adoleſcentibus, ſanè abſque illa humoris excretione ceſſant tentigines, excreto ſcilicet per illarum partium attritionem ſpiritu: quam rem habemus apud eundem Ariſtotelem libro primo de generatione animalium capite XX. his verbis: vt Latinè ſonant: *Voluptas autem quæ per coitum ſentitur, non ſo..m ſemine exeunte accidit, ſed etiam ſpiritu, ex quo conſiſtente ſemen emittitur. Quod patet tum in adoleſcentulis, qui nondum emittere queunt, propeq; ætate ſunt: tum in viris genitura expertibus; voluptas enim ijs omnibus ſcalpendo excitatur.* Nec non etiam ſectione XXX. problemate primo in hunc modum: *Atque etiam priùs quàm tempus promendi ſeminis ſit voluptas quædam geſtiens pueris adhuc oritur, cùm iam pubertati propinqui, teſticulos per libidinem ſcalpunt. Quod ſcilicet ob id ipſum fit, quia flatus per meatus tranſit, quâ poſtea humor perfertur.* Aliquando autem humor craſſior, nec ita ſpiritalis eſt, qui excerni debeat: quod ſi accidit, quies fit: ſi verò ex illis neutrum excernatur, durat is appetitus, nec ceſſat ardor, donec alterutrum contingat. Ad hunc autem locum Theodorus multa de ſuo addit, non ſanè vt ſenſum corrumpat, præter tamen boni interpretis fidem vt exiſtimo. Ita autem penè ad verbum Græca ſonant: *Et ſi quidem tenue ſit, aut ſpiritale, hoc exeunte tentigines quemadmodum pueris, & adoleſcentibus aliquando nullo humore excreto ceſſant. Quando autem extingui humor debeat, ſi ex his alterutrum haud patiantur, deſiderant donec horum aliquid eueniat.* Puto autem Ariſtotelem ſtudioſè dixiſſe, *extingui*, quod, *extruſo*, conuertit Theodorus, vt præcedentē libidinis ardorem meliùs ſignificaret. Quod autē vertimus, *& adoleſcentulis*, ac Theodorus, *adoleſcentibus*, Græcè eſt, τοῖς ἐν ἡλικίᾳ. Pro eo autem; loco quem adduximus primo de generatione animalium dixit Ariſtoteles, ἐγγὺς τῆς ἡλικίας ὄντων, id eſt *propè ætate ſunt*, vt ex Theodoro Latinè locum propoſuimus: quod etiam forraſſe meliùs conuertamus, *propè pubertatem*, quomodo expreſsè loquitur Ariſtoteles problemate primo ſectionis XXX. ſeu adoleſcentes, vt vertit hoc loco Theodorus. Eandem autem ætatem vtróque loco intelligi ab Ariſtotele manifeſtum eſt. Quare quomodo hic dicat idem Ariſtoteles, οἱ ἐν ἡλικίᾳ, de iis qui nondum puberes ſunt, conſiderandum eſt. Niſi dicamus comparatione puerorum, quos proximè nominauit, *ætatem habere*, ſeu, *in ætate eſſe*, dixiſſe Ariſtotelem eos, qui paullò adultiores ſunt, licèt nondum ſemen emittant: Aut locus ex primo de generatione corrigitur, ac ſcribamus, ἐγγὺς τῆς ἡλικίας, quod melius puto: eſtque facilis lapſus. οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι. *Quorum verò natura mollis & fœminea eſt.* Qui ſint illi oſtendit, in quibus propoſitis venereus affectus apparet: Nam quoniam excretionum beneficio, quæ ſecundùm naturales & proprios meatus fiunt, libidinis ceſſat ardor, contingit vt ſi aliqui ita ſint à natura efformati, ſeu potiùs vitiati, vt ſemen vel nullum, vel exiguum iis ad locum proprium colligatur, quod euenit quibuſdam hominibus, qui

natura

natura molli, & effœminata conſtant, in illis ad locum alium ſecedat, nimirum ad ſedem: ſunt autem illi præter naturæ leges & conſuetudinem efformati, quippe qui locum eum, ſcilicet virilem partem mancam habeant, & oblæſam; non ſanè ita vt corrupta omnino virilis natura ſit; ita enim mulieres eſſent, quæ ſimiliter dicũtur viri læſi, & imperfecti: ſed vt aliò quàm in viris ſemen ipſum genitale diuertatur. Retinent tamen hoc etiam mulierum, vt inſatiabiles ſicuti ipſę ſint, quod ſimili de cauſſa euenire putandum eſt: humor enim qui libidinem inducit, exiguus eſt, nec vt erumpat impetum facit, & citò refrigeratur; natura enim frigidiore ſunt, non tamen ideo ſedato ardore. Porrò autem muneri meo ſatisfeciſſe me non exiſtimo, ſi huius partis tralationem ad verbum non proponam. Theodorus enim nimiùm diſcedit à verbis, & neceſſaria etiam omittit aliquando. *Qui verò natura molles, & effœminati ſunt, ita conſtiterunt, vt ibi quidem non excernatur, vel exigua, vbi ijs qui ſecundùm naturam ſe habent excernitur, ſed in locum hunc. Cauſſa autem eſt, quoniam præter naturam conſtiterunt: mares enim cùm ſint, ita tamen diſpoſiti ſunt, vt neceſſe ſit hunc ipſorum partem læſum eſſe. Læſio autem, alia quidem omnino corruptionem facit, alia autem peruerſionem: illa quidem* [in eis] *non eſt: facti enim fuiſſent mulieres. Neceſſe igitur peruerſos fuiſſe, & aliò ſeminalem excretionem impetum facere.* De his autem quorum peruerſa aut deprauata hunc in modum natura eſt, ſeu generatio, loquitur ſimiliter Ariſtoteles, loco quem adduximus primo de generat. animal. capite xx. atque tradit iis ſolui aliquando aluum, eo quia illuc ſecedat excrementum, quod non poſſit concoqui, & fieri ſemen. ϗ ὅσοις μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν. *Quibus itaque ſedem humor ex toto adiuit.* Iuſtinianus pro ἐπὶ habet περὶ, & illa, *ex toto*, de ſuo addit Theodorus. Cæterùm Ariſtoteles concludit, rationémque problematis breuiter tradit: cur nonnulli ſolummodo pati deſiderent, alij autem pati, & agere: exque his eiſdem, cur alij magis hoc quàm illud, alij illud magis quàm hoc. Porrò in textu ex Iuſtiniano addidimus illa omnia à voce ὅσοις vſque ad verbũ ἐπιθυμοῦσιν, quæ deſiderabantur in excuſis: habuit tamen tum Antiquus interpres, tum Theodorus; qui tamen Theodorus poſtrema illa, ἐφ᾽ ὁπότερα δ᾽ ἂν πλεῖον, τούτου μᾶλλον ἐπιθυμοῦσιν, vel non ita ſcripta legit, vel in conuertendo lapſus eſt: ita enim reddenda ſunt: *Vtram autem in partem plus illius humoris decumbat, ea parte magis concupiſcunt.* Cenſet enim Ariſtoteles, ſi plus humoris ad anteriorem partem feratur, magis facere quàm pati, ſi plus ad poſteriora, plus pati quàm facere, & ſi æquè ad vtráque, æquè & facere & pati eos deſiderare, ἐνίοις δὲ γίνεται ϗ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. *Sed ſunt quibus vel ex conſuetudine affectus hic accidat.* Cauſſæ ſuperiùs propoſitæ, quæ ducebatur ex naturæ vitio, ſeu ex mala corporis conformatione, alteram adiungit ex mala aſſuetudine: illa verò potiſſima exiſtimari debet; nam cæcis etiam meatibus dictis, & ad ſedem fluente ſemine, ſi turpitudinem ac ſcelus fugiat homo, nec ei aſſueſcat, non erit ſanè vt eo gaudeat: ſicuti ex ſpadonio genere multis, quos in eum cenſum retuliſſe videtur Ariſtoteles, euenire apparet, qui caſtitatem obfirmatè tuentur & cuſtodiunt. Igitur ex mala aſſuetudine, ſunt qui ſceleſta illa fœditate gaudeant, vt tradit Ariſtoteles. Verùm ante quàm explicationis gratiâ, alia proponam, quoniam in toto hoc loco, Theodorus non parum à verbis receſſiſſe videtur, & aliter locum habuiſſe interpunctum quàm in excuſis Græcis exemplaribus, neceſſarium exiſtimaui, eum quomodo ad verbum Latinè ſonat, proponere, hunc in modum: *Nonnullis autem etiam ex conſuetudine fit huiuſmodi affectus: quando enim faciant, contingit ipſis gaudere, & ſemen eodem modo emittere. Cupiunt igitur facere, quibus hæc eueniunt, magiſque conſuetudo veluti natura fit. Ob hoc quicúmque ſanè non ante pubertatem, verùm circa ipſam aſſueuerunt venerem pati, quia agitur in ipſis vſus tempore memoria, vnà autem cum memoria voluptas; ob conſuetudinem autem, quemadmodum qui ita nati ſunt, pati deſiderant: vt plurimùm quidem, & conſuetudo fit ſicuti illis qui ita nati ſunt. Si autem accidat, vt ſalax idem exiſtat, & mollis, celeriùs vtique ſingula horum contingunt.* Aſſuetudine igitur ducti; ſunt qui venerem pati gaudeant: quum enim illud faciunt, nimirum venerem patiuntur, ita enim ποιῶσι, hoc loco accipio, contingit ipſis gaudere: quippe qui ſemen eo etiam modo emittant, vnde quibus id euenit, cupiunt facere, hoc eſt ſicuti modò expoſui, venerem pati. Theodorus autem non ita hoc verbum accipit, & fortaſſe legit ὡς ποιῶσι, aut, ὅσοι pro ὡς accepit, hoc ſenſu: Ex conſuetudine ſunt, qui dum venerem patiuntur, gaudent, quoniam eo modo ſemen emittunt, ſicuti dum eam agentes exercent: verùm quod ſequitur idem ποιεῖν hoc eſt facere, eo omnino quo dicebam modo neceſſe eſt accipere: deſiderant igitur facere, hoc eſt, venerem pati, quibus illa ita eueniunt, eiſque veluti in naturam tranſit conſuetudo. De hac autem nonnullorum affectione, qui in venere patienda ſemen emittunt, loquitur etiam Auicennas libro III. fen XX. tractatu primo capite XLII. eiuſque rei cauſſam aliquam proponit. Quæ poſt hæc ſequuntur, coniungit Theodorus cum ſuperio-

tibus; vnúmque ſolum membrum ex omnibus efficit, vt ex illius tralatione apparet. At ſunt diſtincta, duóque membra in Græcis exemplaribus, vt apparet ex noſtra. Vtro autem modo accipiantur, corollarium eſſe videtur ex illis quæ dicta ſunt: in iis nimirum qui aſſueuerunt venerem pati non ante pubertatem, ſed in ea vel circa eam, cùm ſcilicet iam ſemen emitterent, magis conſuetudinem verti in naturam ob memoriam, nempe rei dulcis, & recentis, quæ memoria, cùm vſus poſtulat, ingruente cupiditate, haud ita fiat in iis qui aſſueuerunt ante pubertatem, eo enim tempore ſemen non emittebant, nec dulcedinem illam percipiebant: huc enim Ariſtotelis rationem ſpectare exiſtimo. *ἐν τῇ χρείᾳ*, *cùm deſiderant*. Ad verbum, *In vſu*, hoc eſt vt expoſui, cùm vſus, aut neceſſitas poſtulat, nimirum cùm ſemen prutiginem excitat, & excerni deſiderat.

XXVIII.

Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζειν, ἀλλ' οὐ πιεῖν οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; ἢ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνιαι δὲ καὶ ἀναιροῦσι τοὺς μὴ τυγχάνοντας, ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστί.

Cur homines rem agere veneream cupientes, confiteri ſe cupere maximè pudet: bibendi, aut edendi, aut aliquid eiuſmodi faciendi deſiderio cùm teneantur, confiteri non pudet? An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, & nonnullæ niſi expleantur interimunt. Rei autem venereæ libido ſuperfluit, & abundantiæ index eſt.

Qui cibi aut potus, aut alicuius ſimilis rei, vt ſomni cupiditate teneotur, eam rem confiteri nihil pudet: quos verò concumbendi tenet deſiderium, eos pudere maximè proferre dicit Ariſtoteles. Maximè autem hoc eſt potiſſimùm, ſeu imprimis, aut ſæpius, aut magis quàm priora, ita enim hanc vocem accipio: non enim qui ex concubitu, dummodo ille vetitus non ſit, debitiſque conditionibus fiat, dedecus oritur, huiuſmodi eſt, vt maximam verecundiam inferre debeat, quod meliùs ad finẽ expoſitionis problematis apparebit. Soluit autem quæſtionem Ariſtoteles ea ratione, quia cupiditates quæ fuêre propoſitæ diſſimiles atque adeò quodammodo contrariæ inter ſe ſunt, alteræ enim indigentiæ, & neceſſitatis, alteræ ſuperfluitatis, & exſuperantiæ argumento ſunt. Hæc autem indigentia, ſeu neceſſitas non vniuſmodi eſt: ſed maior & minor: quippe latitudinem obtinet. Eſt enim quædam huiuſmodi ac talium rerum, quibus ſi careat homo, ſtatim in vitæ incidat diſcrimen, atque adeò intereat, ſicuti cibi & potus, quæ paullò ante propoſita ſunt. Alia eſt earum rerum, quæ non ita neceſſariæ ſunt: ſed maximè vtiles, & proficuæ, atque etiam neceſſariæ, non tamen vt illæ, cuiuſmodi ſomnus, aut aliquid aliud. Horum igitur omnium, aut ſingulorum deſiderio teneri, non eſt vt quempiam fateri pudeat, quando ad vitam neceſſariæ, aut plùs, aut minùs ſunt. At cupiditas rei venereæ, non indigentiæ, ſed ſuperfluitatis eſt index: illos enim maximè ſolet corripere, qui delitiis dediti, ſplendidè & opiparè epulantur; multa enim in illis ſuperfluit ſeminis copia: qui autem ſobrio & frugali victu vtuntur, illis exigua colligitur, quæque & facilè abſumitur: vnde ſcitum illud: *ſine Cerere & Baccho friget Venus*. Pudet igitur fateri dedecora, tum præterita, quorum index libido eſt, tum futura, veneris enim illa actio cum turpitudine perficitur: verecundia autem ad vtráque hęc tempora pertinet, vt dicit Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum. Galenus ſanè vi de locis affectis capite v. tradit, ex ſeminis retentione praua in nonnullis oriri accidentia; vnde & celebre Diogenis refert exemplum, quem virum, alioqui vt idem Galenus tradit, continentiſſimum, non vt voluptati indulgeret, ſed vt noxam euitaret, veneri dediſſe operam ſcribit aliquando. Atqui ſanè vt negandum medico non eſt, concubitum poſſe aliquando, & alicui prodeſſe; quod etiam ex Ariſtotelis problemate x x x. ſequenti, & aliis locis apparet; ita ſemper ſuperfluitatis, plùs minùs argumento erit, turpitudinémq; aliquam ſemper coniunctam habebit. Et verò illis qui eo modo vexantur, maléq; habent quòd venere indigeant, liceat laboribus, exercitiis, victu frigidiore, & aliis ingeniis, quæ ſingulis magis ex vſu ſint, morbo aut moleſtiæ reſiſtere. Vnde & læſionem quam ex veneris abſtinentia proponit problemate xxx. in iis proponit, quos *εὐτραφεῖς* appellat, hoc eſt *bene nutritos*, vberiuſque alimentum capientes. Fortè verò etiamſi praua hæc omnino euenant accidentia, nec euitari poſſint; iam nec turpe adeò ſit, nec quempiam ita pudeat veneris deſiderium fateri, quod faciebat Diogenes; vnde & palàm, ac in viis publicis, tanquam rem haud turpem,

eandem exercuiſſe legimus, quippe eo conſilio quo diximus: ſeu vt hominem plantaret, ſicuti ipſe dicebat; malè tamen: ſi enim conceditur, non eo loco conceditur. Simili autem ratione mictio, fœcum egeſtio, crepitus ventris, ructus; alia cum maiori, alia cum minori verecundia ſunt, pro vt ſuperfluitatis vel maioris, vel minoris indicio ſunt, & prout alia magis, alia minùs, vitæ ſaluti neceſſaria exiſtimari poſſunt. Ructus enim, nimium ſe cibo ingurgitaſſe aliquem, & ventriculum nimiùm repléſſe oſtendit, quod turpe; at ſi debili ſtomacho, aut ægroto ex flatuum copia, illud accidat, iam non ita turpe ſit: vt denique neceſſitas has omnes actiones metiatur, & dirigat. Vnde & Ariſtoteles libro I. Rhetoricorum, loco quem adduximus, cùm actiones exponeret, ex quibus verecundia afficimur; concubitum dixit (ita enim exponunt eo loco συνῆναι) qui fieret cum quibus nefas, vel vbi, vel quando nefas, non concubitum ſimpliciter. Quippe locorum & temporum conditiones, rem admodum euariare poſſunt; quando tamen per ſe actio illa turpitudinem ſeu obſcœnitatem potiùs quandam continet ſuperfluitatiſque indicio eſt; illius deſiderio teneri, non eſt qui ſine rubore non fateatur.

XXIX.

Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὁρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; τοῖς μὲν οὖν, τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὐταρκὲς πρὸς τὴν ὁμιλίαν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρὸν ἐστὶ πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός. τοῦ δὲ θέρους ταῖς μὲν ἐστὶ σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ πλέον τοῦ ἱκανοῦ· τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τὴν δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παιδία τοῦ θέρους λεπτότερα συμβαίνει· γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρεται.

Cur viri per hyemem, mulieres per æſtatem rei venereæ appetentiores ſunt? An quòd viris calidior natura & ſiccior eſt, mulieribus autem humida, frigidáque. Quam ob rem illis humor, & calor ſatis cupiditatem veneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus ſemen oriri certum eſt, Mulieribus autem & calor minor, & humor concretus propter caloris inopiam tunc eſt. At per æſtatem contra mulieribus calor modicus, viris largior, quàm ſatis ſit: minùs enim vires frangit, atque diſſoluit. Quapropter pueri quoque per æſtatem tenuiores redduntur; incidit enim, vt ignis igni coniungatur.

Cùm ea quæ ad præſens problema pertinent, fuerint ſuperiùs problemate XXVI. ſatis copioſè explicata, in quo eadem, licèt non iiſdem omnino verbis proponuntur, pauca erunt quæ hoc loco à nobis afferantur. *τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν, humor & calor.* Humorem dicit, quamquam ſiccos appellauit viros, quia non ſine humore ſiccitas illa eſt, & homo in vniuerſum calidus & humidus eſt: præcipuè autem hic viros dicit ſiccos, comparatione mulierum. *αὐταρκὲς πρὸς τὴν ὁμιλίαν τοῦ χειμῶνος. Satis cupiditatem hyberno tempore accendere.* In viris per hyemem, calor & humor ea copia eſt, qua ſufficiat eo tempore ad veneris impetum concitandum; non item in fœminis, in quibus præ frigore concretus eſt & congelatus: quam rem Auicennas loco ſuperiùs ad problema XXVI. à nobis adducto dixit, *congelatas virtutes.* *τὸ μὲν σύμμετρον.* Iuſtinianus expungit ἐστι, quæ locum corrumpit, & reponit ἐστι hoc modo: *ταῖς μὲν ἐστι σύμμετρον*: quo modo nos etiam excudendum curauimus. *διὸ καὶ τὰ παιδία. Quapropter pueri quoque.* Corollarium, atque idem argumentum rei propoſitæ, æſtatis nimirum calore, calorem animantium in quibus excedit, diſſolui ac diſſipari, quod in viris accidere dixerat. Pueri enim, quia ipſi quoque valde calidi ſunt, quod & Hippocrates per illa enunciauit: *qui creſcunt, plurimum habent calidi innati*; per æſtatem redduntur tenuiores, exhauſto à calore ambientis eorum humido, quod facilè ſanè contingit ob corporum illorum molliciem, ac teneritudinem: quæ actioni caloris externi minimum reſiſtere poteſt.

XXX.

Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ὦσι καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάζωσι, χολή τε περιίσταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἔκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἁλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; ἢ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος ἀεὶ περίττωμα συνεκκρίνεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν ἀφριζομένων, ἰχθύων πλείονος ὄζει ἡ γονή.

ἀφροδισιάζωσιν μὲν ἂν τοῦτο συνυπάρχει), ὡς οὐ λυπεῖ μὴ ἀπομένον δὲ τῆς ὁμιλίας, τὸ περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἁλμυρὸν γίνεται.

Cur quibus natura calida eſt, ſi modò robuſti pleníque ſint, niſi concumbant, iis ſæpe bilis proſiſtit, & aluus amara ſecedit, & pituita ſalſa conficitur, & color corporis immutatur? An quòd ſemper cum ſemine vnà excrementi aliquid exit. Vnde etiam nonnullorum excrementis abundantium genitura lauamentum piſcium redolet: igitur excrementum quoque illud concumbenti decedit. Itaque nihil eſt, quod poſſit affligere: abſtinenti autem manet, & amarum ſalſúmve redditur.

Noxam proponit quæ ex veneris abſtinentia aliquibus contingit. Sunt autẽ hi, qui calidi natura exiſtentes, hoc etiam coniunctum habent, vt ſint robuſti, bene enutriti, & corpore ſucci pleno: caliditas enim ſola corpore debili, & exſucco, concubitum haud deſideret: qui verò propoſiti ſunt, niſi concumbant, illis ſæpe bilis, aut vomitu, aut ſeceſſu eiicitur, pituita gignitur ſalſa, & colore immutantur, vt pro viuido & florido, palleſcens aut citrimus, & fuſcus fiat. Cauſſam autem eſſe dicit, quoniam vnà cum ſemine ſemper excrementum aliquod exit: quam rem eo ſigno probat, quoniam ſemen nonnullorum, qui excrementis abundant, piſcium lauamentum redolet, quod nihil aliud eſt, quàm excrementum in eo contineri, quale hoc piſcium lauamentum eſt. Sanè eſſe excrementum ſemen, dixit etiam problemate I. I. ad quem locum ex eodem Ariſtotele nos aliqua attulimus, quæ ibi videre licet: quibus ſi alia addenda ſunt, eſt etiam locus IV. de partibus animalium capite X. ita ſcriptus, vt Latinè redditur, *genitura humor quidam excrementitius eſt.* Obſcruo tamen, in præſentia non dici ab Ariſtotele, ſemen excrementum eſt, ſed vnà cum ſemine excrementum exit: hæc autem illis verbis commodè puto declarari, quæ leguntur libro II. de generat. animal. capite primo in hunc modum: *τὸ δ' ὑπόλειον τῶν καταμηνίων, καὶ τῆς γονῆς περίττωμά ἐστιν. ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ πτερῶν φύσις, καὶ ἡ τοῦ σπέρματος γίνεται ἐκ περιττώσεως, οὐ δύναται ἡ φύσις.* quæ Theodorus ita vertit: *deceſſus autem menſtruorum & genitura excrementum ſunt; cùm igitur & pennarum natura & ſeminis, ex excremento gignatur, nequit natura: &c.* Aduertẽdum autem in Latinis nonnullis editionibus mendum eſſe in loco modò propoſito, quod magnopere facit ad ſenſum; & quod verba Græca non legenti facilè poſſit imponere: ita enim ſcribitur: *& pennarum natura ex ſeminis excremento gignitur.* Si itaque ex excremento fit, natura, aut generatio ſeminis, excrementum ſanè ex quo conſtat, eo exeunte, egredi neceſſe eſt. Sed & ſecundo de generatione capite II. oſtendit Ariſtoteles, conſtare ſemen ex ſpiritu & aqua paruúmque etiam terrenæ portionis in eo contineri, ſicuti in pituita: hæc autem illa ſunt quorum ratione dicitur cum ſemine exire excrementum: Quæ iterum vberiùs afferuntur ab Ariſtotele eodem libro capite III. ibi enim cùm dixiſſet, *ſemen eſt excrementum alimenti mutati:* tum de eiuſdem ſeminis præſtantiſſima, & diuina parte, ac natura, nempe calore & ſpiritu, qui in eo continentur, auream doctrinam affert. Si igitur cum ſemine excrementum exit, iam non poſſit excrementum, in corpore moleſtiam aliquam creare: ſi verò intus retineatur ſemen, & cum illo excrementum ex quo eſt, eo ſanè interim corrupto, & putreſcente, atque calidiore effecto, illiúſque ratione aliis etiam corporis partibus incaleſcentibus, ſicuti iecore præſertim, multa bilis copia progignitur, quæ excedens *προΐσταται*, hoc eſt, *proſiſtit*, vt vertit Theodorus; ſcilicet obuia fit, in conſpectum prodit, aut per os, & per aluum emiſſa; aut linguam amarore inficiendo: Ad cutim etiam erumpit aliquando, & luridum creat colorem ſicuti diximus. Eodem autem calore aduritur etiam aliquando pituita, & fit ſalſa: ita enim huic humori acquiri ſalſedinem habemus ab Auicenna libro primo Fen prima doctrina IV. capite primo, cùm non omnino approbaret Galeni dictum, quod eſt II. de differentiis febrium capite VI. eandem ſalſedinem etiam fieri ob ſalſæ ſeroſæ humiditatis mixtionem, ad quam tamen rem nihil hoc loco dicendum nobis eſt. Ab eâdem autem corruptâ, & putri laginoſa materia, aliquando ad cor, aliquando ad caput efferuntur vapores, ex quibus fiunt melancholiæ, animi deliquia, & alia grauia ſymptomata, de quibus Galenus libro VI. de locis affectis capite V. & alij etiam medicinæ auctores locis ſuis copioſè pertractanr.

XXXI.

Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἔξοδός ἐστιν·

οἷς ἂν πολὺ τοῦτο, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τούτους ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ.

Cur libidinoſi ſunt qui melancholici? An quòd flatu redundant. Semen autem deceſſio flatus eſt: ergo quibus id ipſum amplificatum, hos ſępe purgari appetere neceſſe eſt: ſic enim efficitur, vt leuentur.

Galenus commentario tertio in VI. epidemiorum tex. XI. hoc Ariſtotelis problema ad verbum refert ita ſcribens, vt nos in præſentia conuertimus: *Ariſtoteles autem in Problematis cauſſam quærit, quam ob rem melancholicis libidinoſis eſſe contingat. Ait autem non paucum flatuoſum ſpiritum ipſis in hypochondriis colligi, ex quo flatuoſæ, & hypochondriaca appellentur huiuſmodi affectiones. Diocles etiam & Pliſtonicus, & plerią; ex medicis ſic nominari ipſa dicunt; non male autem fuerit quadam etiam ex illis, quæ ab Ariſtotele dicta ſunt referre, quæ ita habent. Cur melancholici libidinoſi ſunt? an quoniam flatulenti: ſemen enim flatus excretio eſt: quoniam igitur copioſus hic eſt, neceſſe eſt ſæpenumero appetant purgari, leuantur enim.* Hæc Galenus. Non puto autem longiori oratione diſputandum, quod facit Aponenſis, de quibus melancholicis, aduſtiſne an aliis, loquatur Ariſtoteles in præſentia; ſatis enim patere poteſt ex quæſtionis diſſolutione, quocúmque in melancholico humore, flatuum abundat copia, ibi hunc veneris impetum de quo loquitur adeſſe: & verò in omnibus ratio par, etſi alij calidiores, alij minùs calidi omnes enim calido natiuo exiguo præditi ſunt: ex quo cruditas in omnibus magna, quam etiam melancholiæ plerunque principium eſſe dixit ex Rupho, & Galeno Ætius tetrabibli ſecundæ ſermone ſecundo. Caloris igitur debilitate in omnibus magna redundat flatuum copia: ab ea enim excitari flatus, ex Galeni doctrina variis in locis, medicis omnibus notum eſt. Ex hac igitur flatuum copia, veneris oritur appetitus & ſtimulus, quem vt tollant, flatúque vrgente purgentur venere vtantur neceſſe eſt: quamquam re vera impetum potiùs, & incitamentum quàm facultatem iis omnibus adeſſe exiſtimari poſſit: calore natiuo ſine quo omnia languent debilitato. Impetus tamen ille & ſtimulus eſt, cui ſi obtemperent, ea quidem re, quantum fieri poteſt leuantur: ſemen enim vt dicit Ariſtoteles, flatus excretio eſt, aut deceſſio vt vertit Theodorus. Re autem ſollicitante excreta, quid ni iuuentur? Porrò autem hoc dictum de ſemine, ſicuti etiam alia nonnulla, quæ ad hoc problema pertinent, non putem meliùs explicari poſſe, quàm verbis eiuſdem Ariſtotelis problem. primo ſectionis XXX. quæ ita leguntur, vt nos quidem vertimus; Theodorus enim in eorum tralatione alicubi fœdè lapſus eſt, ſicuti ego exiſtimo. *Succus autem & temperamentum atræ bilis flatulenta ſunt: quam ob rem affectiones flatuſa, & quæ hypochondriacæ dicuntur, ad melancholiam medici referunt.* Et paullò poſt. *Et melancholici maxima ex parte ſalaces ſunt. Concubitus enim res flatulenta eſt. Indicium penis, qui ex paruo celer adeò acquirit augmentum, quia inflatur: & adhuc prinſquàm poſſit emittere ſemen, fit quadam voluptas in pueris, cùm propinqui pubertati ſcalpunt per libidinem pudenda: manifeſtè nimirum ob hoc ipſum, quia ſpiritus exit per meatus, per quos poſtea fertur humor. Profuſionem etiam, & eiectionem ſeminis in concubitu, manifeſtum eſt fieri à ſpiritu impellente: vnde eſculentorum, & potulentorum illa meritò libidinem mouent, quæcunque, pudendi locum flatu replent.*

XXXII.

Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες, καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν, ἢ οὔ, (τὸ γὰρ θῆλυ, ὑγρὸν μὲν, ἀλλ' οὐ δασύ) ἀλλ' ὅτι ἀμφότεραι αἱ φύσεις; περιττωματικαὶ ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότητα; σημεῖον δ' αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά· ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; οὔτε γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος. οὔτε μὴ κρατουμένης, ἐξέφυεν τοῖς μὲν, αἱ τρίχες, τοῖς δὲ, τὰ πτερά· τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις, καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι· ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ, ὑγρὰ καὶ θερμή. διὰ ταυτὸ δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί· ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις, κάτω μὲν, ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Cur aues & piloſi homines libidine vehementer aguntur? Vtrum quòd multum humoris continent, an non ea ratio eſt? Fœmina enim quæ humida eſt, pilis vacat; ſed potiùs quòd genus illud vtrúnque naturæ, multi humoris concoquens propter caloris copiam eſt. Indicio pilus eſt, atque penna. An quòd & multum ineſt humoris, & id à calore ſuperatur? Neque enim ſi multum non eſſet humoris, neque ſi non à calore vinceretur, pennæ auibus, pili

hominibus

hominibus poſſent vnquam oriri: ſemen autem vel loci, ac temporis [*portione, vel*] ratione creari plurimum poteſt, [*vt in aëre*] vt in vere: nam eius natura & calida, & humida eſt. Fit etiam ratione communi, vt aues, & claudi homines ſalaces nimiùm ſint: alimentum enim vtriúſque, deorſum quidem exiguum profluit, propter vitium cruris: in ſublime verò affatim effertur, atque in ſemen conuertitur.

Hoc problema legitur etiam ſectione decima, & eſt illius ſectionis XXVI. hoc tamen vtrique intereſt, quòd vox *δασεῖς, piloſi*, hîc quidem ante homines poſita eſt, ſectione autem X. poſt eandem vocem, & poſt, *aues*, vt ſenſus poſſit varius apparere. Hoc enim loco manifeſtè videtur proponi quæſtio de auibus & piloſis hominibus: verba enim ita ſonant: ***Cur tum aues, tum piloſi homines luxurioſi?*** Sectione autem decima de hominibus piloſis, & auibus itidem piloſis. Hanc autem diuerſitatem in tralatione non dicam attendiſſe, aut obſeruâſſe Theodorum: hoc enim loco de auibus, & piloſis hominibus, ſectione autem decima de piloſis hominibus, & auibus quæſtionem diſertè proponit Theodorus. Verùm ſectione decima vt poſſint eiuſdem Theodori verba ad ſenſum quem modò diximus trahi, ita tutiùs erat, vt puto, quemadmodum Græca ſonant, ita conuertere: ***Cur homines & aues piloſi, luxurioſi ſunt?*** His autem verbis neceſſarium videatur, adiectiuum, ***piloſi***, ſeu, ***hirti***, vt conuertit Theodorus, vtriſque tum auibus, tum hominibus cohærere, quæ neceſſitas in Theodori tralatione minimè apparet: hirtos autem ſeu piloſos & denſos dicit aues, quicúnque copioſiore pluma abundant: & de his, ſicuti de piloſis hominibus inquirit ſectione decima, cur luxurioſi ſint, illiſque adeò magis qui pennæ aut pili eâdem copia non abundant: hoc autem loco ſi ad eundem ſenſum problematis verba trahamus, nimia fortaſſe vis illis videatur inferri: nec tamen vt puto diſcedamus à veritate: ratio tamen problematis non diſſimiliter, vtro modo accipiamus verba, procedit. Sunt igitur, quas pro ſolutione affert, rationes tres, non alteræ ſanè, nec omnino diuerſæ inter ſe: ſed quarum prior poſteriorem, & inſequentem perficiat. Primùm igitur, libidinis propoſitæ cauſſam eſſe dicit humiditatis abundantiam, quæ piloſis hominibus & auibus ineſt. Hæc autem vniuerſalis quædam cauſſa, & ratio eſt: quæ niſi altera accedat, effectum minimè producat: vnde illam ipſam reiicit Ariſtoteles, eo argumento, quòd mulieres, quæ natura humidæ ſunt, ſicuti habuimus ſuperiùs problemate XXVIII. minimè pilis veſtiuntur. Non videatur autem Ariſtoteles rectè concludere: non enim de pilis, ſed de libidine propoſitum problema eſt. Igitur de hac, non de pilis oppoſitio proponenda & inferenda. Nihil verò refert, & eadem res eſt, ſi eiuſdem Ariſtotelis doctrinam conſideremus tertio de generat. animalium capite primo, quæ per multas ſententias profertur; nimirum vtrorúmque generationem, pennarum & ſeminis, excremento conſtare, illúdque excrementum, cum vtriſque copiam ſuppeditet materiei, modò in vnam, modò in alteram partem conuerti. Quæ igitur carent pennis, ſeu pilis, hoc quidem indicio ſeu argumento, ſemine etiam carebunt, aut proportione res eueniet. Cùm igitur fœminæ humidæ ſint, & pilis vacent, ab humiditate non oriri pilos appareat; nec igitur ab eadem libidinis incitamentum. Adducit igitur alteram cauſſam Ariſtoteles, quæ priorem adiuuat, ſcilicet calorem concoquentem humiditatem. Quia enim vtræque illæ naturæ (quod Theodorus obſcuriùs vertit, *genus illud vtrumque naturæ*) nimirum aues, & homines piloſi, ob calorem quo præditæ vtræque ſunt, multam illam humiditatem concoquunt, quæ eo modo ſeminis materia eſt, prouenit illis libido: concoqui autem multam illam humiditatem ſigno probat: quia pili multi, & plumæ multæ oriuntur, quod non fieret niſi concoquerentur. Pili igitur ipſi, quorum ratione quæſtio propoſita eſt, indicio rei ipſi quæſitæ ſunt. Porrò pennas excremento naſci pluribus verbis habemus ab Ariſtotele, loco quem modò adduximus III. de generatione animal. capite primo: pilorum itidem generationis materiam eodem conſtare qualéque ſit, & quomodo ab alio differat ſcribitur ſecundo eorundem librorum capite ſexto, & quinto, eorundem capite tertio, cùm de magnitudine aculeorum pelagici echini verba faceret: quæ loca adire licet, rem exquiſitiùs noſſe cupienti: nobis enim huc omnia afferenda non ſunt: & vel plura etiam quàm oporteat, afferimus aliquando. Galenus qui libro ſecundo de temperamentis capite VI. hirſutam maximè dixit intemperiem calidam & ſiccam, non tamen Ariſtoteli contraria propoſuiſſe exiſtimandus. Dicit enim ſiccitatem hanc intelligi, vt in hominum corpore, quæ humoris non eſt expers: non abſque hoc; in terra enim ſicca herbæ haud naſcuntur. Igitur ab humiditate tanquam à materia, verùm

remotiori, pili Galeno oriuntur: itidem ab humiditate Ariſtoteli. Humiditas verò abſque calore id non efficiat: quod vterque ſimiliter aſſerit. Quo autem calor intenſior, magis exſiccat, vt quidem licet in hominis corpore, atque excrementum, ſeu proximam pilorum materiam efficit ad eam rem aptiorem, vberiorem fieri pilorum prouentum, id ſcribit Galenus, nec negat Ariſtoteles. ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν καὶ κρατεῖται ὑπὸ θερμοῦ. *An quòd & multum ineſt humoris, & id à calore ſuperatur?* Tertia hæc ratio eſt, quam à ſecunda non video admodum diuerſam: vt enim altera proponebat calorem concoquentem humiditatem; ita hæc eundem calorem ſuperantem, & euincentem humiditatem; at coctio victoria eſt: niſi enim calor euincat, & ſuperet humidum, coctio haud fiet. Diuerſo quidem ordine, aliiſque verbis: ratione enim ſeu reſpectu neſcio an dicam, hæc ab Ariſtotele propoſita fuiſſe video. In ſecunda enim ratione, proponebat naturas ob calorem multæ illius humiditatis concoctrices: hîc autem multum humidum ſuperari à calore. Verùm hæc diuerſitas adeò leuis & exigua eſt, illius vt me pudeat meminiſſe, ne dum tertiam aliam rationem conſtituat. An dicendum his perfici adhuc ſecundam rationem, quod & antea propoſui? Ad libidinem enim excitandam, nec ſola humiditas multa, nec multa humiditas à calore concocta ſola ſufficiat: niſi ſub eiuſdem caloris poteſtate ita ſit multa illa humiditas, vt ab eo mota, & quaſi manu ducta, beneficiu ſpiritus ad loca generationis deferatur? Oſtendit autem hoc caloris dominium aduersùs humiditatem Ariſtoteles, quia niſi hic humor multus, & à calore victus, eius adeò arbitrio regeretur, nec pennæ auibus, nec pili hominibus enaſcerentur: quippe ad eam partem à calore minimè deductus. Porrò eiuſdem problematis ſolutionem breuiùs admodum ab vna excrementi abundantia deſumptam, habemus apud eundem Ariſtotelem libro IV. de generatione animalium capite V. ad finem. Vbi cùm de lepore loqueretur, eiuſque fœcunditate, quippe quæ & ſuperfœtet, & plura pariat, hæc ſubiicit, vt Latinè reddit Theodorus: *Semine etiam abundat, quod eius hirſutie ſignificatur: copia enim pili exſuperat: nam hoc vnum animal, pilos & ſub pedibus habet, & intra genas: pili autem abundantia, & hirſuties, copiam indicat excrementi: quam ob rem homines piloſi libidinoſiores, & ſeminis copioſiores ſunt, quàm leues.* τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον. *Semen autem vel loci ac temporis portione vel ratione.* Hæc in Latina Theodori tralatione fœdè corrupta ſunt. Puto tamen librariorum, aut qui ea typis excuſerunt, menda eſſe. Ita autem facilè conuertenda: *Semen autem in talibus ſiue locis, ſiue temporibus plurimum fit, quemadmodum in vere contingit: eius enim natura humida & calida eſt.* Ex verbis igitur illis Theodori, *portione vel ratione*, priores duas voces, *portione vel*, delendæ ſunt, quæ ex margine vt exiſtimo in contextum irrepſerunt: & ex illis ſimiliter, *vt in aere, vt in vere*, tres illas priores, *vt in aere*, quas non ſecus ex margine in contextum tranſlatas fuiſſe arbitror: Nam cùm in aliquo exemplari ſcriptum eſſet, *in aere*, emendauit quiſpiam ad oram libri, *in verè*, librarius verò deinde exſcribens, vtrúmque in textum aſſumpſit, & locum inquinauit. Rem igitur propoſitam liquidiùs adhuc explicat hoc loco Ariſtoteles: Nam quoniam dixit, multa in corpore humiditate exiſtente, eáque à calore cocta, & pro arbitrio ſuperata, ac mota libidinem excitari, id ea re fieri docet, quoniam quibus & quum eueniunt, tunc & illis ſemen plurimum fit: plurimo autem exiſtente ſemine, excitatur libido. Oſtendit autem ratione multæ humiditatis & caloris plurimum fieri ſemen, tum ſigno, nam in vere, quod tempus eſt calidum & humidum (hoc enim ita dicit hoc loco Ariſtoteles, ſicuti & Hippocrates in primo libro de Natura humana, quamquam Galenus temperatum, neque eſt vt de ea re nunc diſquiramus) multa gignitur ſeminis copia: tum ratione. Nam ſemen eſt naturæ calidæ & humidæ, quod & alibi traditum eſt. Facilè igitur & expeditè ab iiſdem qualitatibus illius copia proueniet. διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. *Fit enim ratione communi, vt aues, & claudi homines ſalaces nimium ſint.* Corollarium. Quoniam ratione multi excrementi, ſeu multæ humiditatis, ſeu multæ materiæ, non enim his locis omnibus excrementum ſumitur pro re vitioſa omnino & corrupta; ſed pro eo quod alicui parti ſupereſt, vt apparet ex Ariſtotelis loco, quem ſuperiùs adduxi ex II. de generatione animalium caput VI. quum de alimento ex quo fiunt partes nobiliores: & excrementis, ſeu reliquiis, ex quibus reliquæ neceſſariæ, pulcherrima Ariſtoteles proponeret. Quoniam igitur ratione multæ materiæ ex qua multum ſemen eſt, propoſitum fuit libidinem excitari in hominibus piloſis, & auibus; eâdem ratione fieri ſubdit, vt tum aues, tum claudi homines libidinoſi ſint, quia multa materia vtriſque in ſemen tranſit: exigua enim materia, ſeu alimentum (alimentum enim dicit quod humiditatem paullò ante dixit, & excrementum etiam dicatur iuxta propoſita) claudis defertur ad partes inferiores, hoc eſt, ad crura, ob eorundem vi-

tium;

tium; quippe quæ mutilata exiguo indigent alimento: & auibus ſimiliter ob naturalem eorundem crurium tenuitatem, quæ pauca deſiderat. Materia igitur illa, & illud alimentum fertur ad partes ſuperiores, & in ſemen ſecedit, ex quo ad libidinem impetus exoritur. Obſeruandum autem, appellare Ariſtotelem partes ſuperiores illas quæ ad ſemen pertinent, cùm ſæpius antea eaſdem inferiores dixerit, quia nimirum ratione & comparatione aliorum loquitur. Ita verò partes illas modò ſuperiores, modò inferiores appellari, nihil abſurdi ſit. Dicere etiam poſſimus, alimentum tendere ad partes ſuperiores, hoc eſt ad cerebrum, & inde deſcendens in ſemen tranſire, & ad genitalia ferri: ex cerebro enim magnam ſeminis partem gigni, pluries antea dictum eſt.

XXXIII.

Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; ἢ δῆλον ὅτι ἀπολείποντος ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρὰ ἐὰν μὴ διαθερμαίνηται. τὰ θερμὰ οὐδὲ δεῖται τήξεως· κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

Cur homini, cùm concumbit, oculi potiſſimùm infirmantur? An quòd humore deficiente id accidit. Argumentum verò, frigidam eſſe genituram, quòd humida nunquam redditur, niſi caleſiat, nec vllam deſiderat liquefactionem: quandoquidem per vniuerſum corpus expreſſa eſt, quemadmodum ſanguis.

Iterat partem problematis ſecundi, quæ ad oculos pertinebat. Quamuis autem ibi copiosè fuerit explicata quæſtio, diligentem adhuc declarationis operam deſiderant Ariſtotelis verba: illorum enim ſenſus admodum difficilis eſt, nec ſatis apparet, quomodo ratio qua problematis ſolutio continetur, confirmetur ab Ariſtotele. Perſpicuè igitur dicit Ariſtoteles, concumbenti ideo oculos laborare, & debiles fieri, quoniam humidum deficit, nimirum per concubitum excretum: oculi autem, natura humidi ſunt, atque aquei: exſiccatio igitur illis multùm obeſſe poteſt. At rationem propoſitam non ita confirmat Ariſtoteles, verùm ait: τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστι, quæ Theodorus vertit: *argumentum verò, frigidam eſſe genituram, quod humida nunquam redditur, niſi caleſiat.* His autem non video confirmari, quod erat neceſſe, ob defectum humidi, qui ex concubitu aduenit, debilitari oculos: ſed oſtendi, obſcurè licèt, frigidam eſſe genituram; id autem quid ad propoſitam rationem facit? Sanè vt facile eſt videre, Theodorum fortaſſe lapſum eſſe in Ariſtotelis ſententia conuertenda, cuius verba ita ſonant; *Argumentum autem, quoniam genitura frigida eſt, non enim fit humida niſi excalfiat*; ita accommodatum ſenſum indè elicere, admodum arduum mihi quidem eſt. Primùm ſanè verba illa, *τὰ θερμά*, vel non agnouit Theodorus, vel legit *τῷ θερμῷ*; Quam lectionem non improbo: quod verò ait Ariſtoteles, *τεκμήριον δ' ὅτι*, *argumentum autem*, fortaſſe non ad ea quæ ſubſequuntur, quod facit Theodorus: ſed ad ea quæ præceſſerunt, referendum eſt, hoc ſenſu: Argumentum verò eorum quæ modò diximus, nempe ob humidi defectum concumbenti debilitari oculos, hoc eſt argumentum, quia genitura eſt frigida, nec fit humida niſi excalfiat: loquitur autem Ariſtoteles de genitura, ſeu de ſemine, hoc eſt, de materia ipſius quæ frigida eſt, & humida, nimirum aquea ſicuti cerebrum eſt, quemadmodum ſcribit libro ſecundo de generatione animalium capite ſeptimo, quem locum attulimus ad problema ſecundum; Pauca verò quædam neceſſe etiam vt puto hoc loco repetere, quæ ita leguntur vt Latinè vertit Theodorus: *Sedes oculorum maximè omnium locorum capitis, ſeminalis eſt, quod patet, cùm ſola ipſa per coitum venereum manifeſtè immutetur, & vſu immodico rei venereæ oculi apertè langueant, & ſubſideant: cauſa eſt quòd natura genituræ ſimilis cerebro eſt, aquoſa enim materia eius eſt.* Igitur hoc loco puto ad eundem ſcopum tendere rationem: genitura eſt frigida ſicuti cerebrum eſt, ſpiſſa & concreta, neque humida fit niſi accedente calore, ratione cuius diſſoluitur, & liqueſcit, ac fluit à cerebro per oculos ad genitalia: atque ita deficit humidum; & oculi exſiccantur. At enim quid locum ita expono, quamquam duce Aponenſi, ſi quæ ſequuntur manifeſtè reclamant? Non deſiderat, inquit Ariſtoteles liquefactionem: eſt enim diffuſa in homine vt ſanguis. At deſiderauit liquefactionem problemate ſecundo in quo habuimus: *quantum alimenti facile liqueſcere poteſt, id preſſum extruditur.* Quomodo verò non deſideret liquefactionem, ſi nunquam redditur humida niſi ca-

leſiat? Adhuc ſi in homine, aut per vniuerſum corpus, vt reddit Theodorus, diffuſa eſt, quomodo non ex toto corpore ſecedit? quam ſententiam improbauit primo de generatione animalium capite decimo octauo. Moleſta admodum hæc fuit, iſque locus mihi videtur, in quo malim aliorum audire ſententias, quàm ipſe meam proferre: quod enim dicam in præſentia aliud non habeo, præterquàm exiſtimare me, locum eſſe corruptum.

***

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ε.

ὅσα περὶ κόπον.

ARISTOTELIS PROBLE-MATVM SECTIO V.

De iis quæ ad laborem pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμαλέσι, κοπωδέστεροί εἰσι τῶν ἀνωμάλων· βραχεῖς δὲ ἀκοπώτεροι; ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά· τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης. πολλὴ δὲ ἡ συνεχής, καὶ μία. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσιν, ἐὰν ᾖ μακρά, ἀνάπαυσις γίνεται ἡ μεταβολή, καὶ οὐ μακρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβολήν· ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν· ὅταν γὰρ ᾖ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀνάντεσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι, καὶ ἐναντίαν, ὅτι μὲν ἄνω, ὁ τὸ δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον· τοιαύτη δὲ (ὡς φαμὲν) ἐν τοῖς ἀνάντεσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοὐναντίον.

Cur ambulationes prolixæ quidem per plana, laborioſiores ſunt, quàm per incompta: breues autem leuiores? An quòd membra tum à multo, tum à vehemente motu frangantur. Eſt autem vehemens, qui paſſim per loca inæqualia agitur: multus verò, qui continens, vnuſque eſt. Locis igitur inæqualibus tametſi longa motio acta eſt, tamen requiem mutatio præſtat, facítque, vt longa non ſit, ne ipſorum quidem equorum propter mutationem. Planis autem habitus ſimilitudo, & paritas nihil interpellat, nec membris vllam præſtat quietem, ſed efficit, vt mouendi ratio continuetur. At verò ſi breuis ſit, nimietas quidem motus nulla in planis fatigabit: accliuibus autem, quoniam immutatio vehemens, & contraria corpus modò ſurſum, modò deorſum vexat, fatigetur, neceſſe eſt. Talis verò motus, vt dictum eſt, qui per ardua agitur: contrarius, qui per plana.

De labore quinta hæc ſectio eſt. Labor autem, qui Græcè κόπος, duobus modis ſumitur in præſentia; partim pro exercitatione, & motu vehementiori: partim pro moleſto illo ſenſu, qui ex vehementiori motu enaſcitur: ad vtrúmque enim pertinentia problemata traduntur. Primum ſanè quærit, cur ambulationes prolixæ & longæ per loca, plana, & æqualia laborioſiores ſint, quàm eædem prolixæ, & longæ per inæqualia, vt ſunt gibba, & conuexa loca, ſeu ſima: contrà ambulationes breues per plana, & æqualia minùs laborioſæ, quàm eædem breues per inæqualia. Sunt igitur duo membra, quorum prioris hoc ſit

exemplum. Si quiſpiam ſex horarum ſpatio milliaria decem per loca æqualia conficiat, totidémque ſimiliter eodem temporis ſpatio per loca inæqualia, exempli gratiâ, quattuor aſcendendo, quattuor deſcendendo, & duo locis æqualibus, itinere perfecto maiorem ille ſentiet laſſitudinem, quàm hic. Secundi hoc ſit exemplum: Ambulet quiſpiam ſtadia quattuor loco plano, eodem temporis ſpatio quattuor ſimiliter per loca inæqualia, modò aſcendendo, modò deſcendendo, vt in altero membro ponebatur, maiorem hic quàm ille perſentiet laſſitudinem. Ita quæſtionis huius ſenſum accipio: ambulationis autem nomine vtrum progreſſio & regreſſio intelligatur, vt conuerſio in ea conuerſioniſque, & flexionis motus neceſſariò contineatur: an proceſſus perpetuus abſque reditu, aliquid fortaſſe non interſit: quamquam cum reditu, & conuerſione accipi videtur problemate XXXIII. de hac enim materia eſt & illud problema; præter quod, & primum hoc, habemus etiam alia quinque, vt ſeptem omnino ſint de eadem ferè re hac ſectione, primum, decimum, duodecimum, vigeſimum tertium, trigeſimum tertium, trigeſimum octauum, ac trigeſimum nonum; ſingulis enim hiſce continetur comparatio ambulationis breuis, & longæ, æqualis, & inæqualis: quod ad laborem ex ea ortum pertinet: nec verò omnibus facilè conuenire videatur. Nos autem difficultatem proponemus ad problema decimum. Nunc autem, quod ab Ariſtotele ſcribitur explicemus. Igitur maioris illius laboris, qui in ambulationibus longis per æqualia, & breuibus per inæqualia, contingit, cauſſam eſſe tradit Ariſtoteles, multitudinem, & vehementiam motus, qui in quolibet eorum maior, quàm in oppoſito fit: hæc autem maioris propoſitionis locum habent, quam declarat Ariſtoteles, explicans qui motus ſit dicendus vehemens, & qui multus. Vehemens igitur ille eſt, ait Ariſtoteles, qui eſt *σπασματώδης*, nimirum, qui concutit, & diuellit partes; ille enim dolorem creat, qui ex continui ſolutione fit. Porrò autem *σπασματώδης*, non *ἀσιρματώδης*, vt habent excuſi codices, legendum putauimus, Mercurialem ſequuti libro primo variarum lectionum capite IX. qui ex Theophraſto ita locum hunc emendauit: manifeſtè enim ita habet Theophraſtus in libello, ſeu fragmento de laſſitudinibus. Antiquus autem interpres, & Theodorus voce ea *ἀσιρματώδης*, acceperunt, *loca plana*, neſcio vnde eruta ſignificatione: præter quàm quod abſurdum & nugatorium eſt, qui ſit vehemens motus explicanti, ea re explicare, de qua quærebatur. Quærebatur enim cur ambulationes prolixæ per æqualia magis laborioſæ ſint, reſpondebatur, quia motus ille magis laborioſus eſt qui multus eſt, & vehemens. At multum hunc & vehementem motum declarans iam proferat nugas, qui dicat, motus vehemens eſt, qui fit per loca æqualia: ita verò ex Theodori tralatione res habet. Vel igitur iuxta Mercurialem caſtigandus locus, vel alia reponenda vox, aut propoſita aliter interpretanda: manifeſtè enim per vocem *τοιαύτη* ſignificari præcedentis termini *ἰσχυρά* declarationem, conſtat ex iis, quæ ſequuntur, *πολλὴ δὲ*. Non celârim lectorem, in codice Iuſtiniani haberi hoc loco particulam negationis *οὐ*, hoc modo, *οὐ τοιαύτη ᾖ*. Dicit igitur Ariſtoteles, eum eſſe vehementem motum, qui diuellit partem, multum, qui continens, & vnus eſt. Tota autem ratio ita poteſt conformari: motus ille laborioſior eſt, qui multitudine, & vehementia ſuperat. Ambulatio prolixa per loca plana, & æqualia multitudine, & vehementia motus ſuperat ambulationem per inæqualia: igitur ambulatio prolixa per loca plana, & æqualia laborioſior eſt ea, quæ fit per inæqualia, in qua vehemens ille & multus motus non ita contigit. Quæ ratio ſimiliter accommodetur alteri membro problematis, in quo comparat breues ambulationes per loca æqualia breuibus per inæqualia, illáſque minùs laborioſas eſſe dicit. Probat autem minorem propoſitionem, tangens vtrámque ambulationem, & primùm quæ fit per loca inæqualia, etſi illa in problemate fuerit primo loco poſita, ſicuti à nobis in minori propoſitione. Dicit autem in ambulatione per loca inæqualia, & ſi motus ſit longus, talis enim poſitus eſt, fieri tamen breuem, quia intercedit ceſſatio, & immutatio, cùm modò aſcendendo, & modò deſcendendo iter fiat; hæc autem mutatio quietem parit, vt paullò poſt meliùs apparebit: Quod autem proponitur, non ſolùm pedibus iter agenti, ſed equo etiam contingere dicit Ariſtoteles; ſimiliter enim eidem mutatio accidit: ita de equis hanc ſententiam accipio. Porrò cùm in Græcis exemplaribus legeretur *οὐ μικρά*, nos Theodorum ſequuti & Iuſtinianum putauimus legendum *οὐ μακρά*, & ita locum expoſuimus. Tum alteram partem, ſeu alteram ambulationem tangit Ariſtoteles. Qui enim per loca plana, & æquabilia iter facit, ille ſemper coniunctum habet motum; eſt enim ſemper eadem figura, nec habitus aliquis immutatur; ex quo partes & membra corporis, quiete nulla fruuntur; ea verò fruuntur, quoties mutatio fit; membra enim corporis non eadem ſemper mouentur nec eodem modo, id verò requies eſt; cùm verò partes requieſcunt, licet

iter longum ſit, breue euadit, quod dicebat paullò ante: nam quæ partes quieſcunt illæ iter haud conficiunt, atque hoc modo, nec longus nec vehemens motus eſt: non enim vnus nec continuus, cùm intercedat quies, & ceſſatio. Theophraſtus libello, ſeu fragmento quod extat de hac materia idem problema proponit, eadem ſimiliter allata ratione. Ad initium autem libelli, quod ad eandem declarandam faciat ait, in eodem ſitu ſeu figura corporis permoleſtam preſſionem eſſe. Eſſe enim veluti fractionem quandam, & contuſionem. Porrò autem immutari motum partium, ſeu immutari partes, quæ mouentur immutata viæ figura, vel illud eiuſdem Ariſtotelis ſit argumentum, quod habetur problemate xix. aſcendentes genibus, deſcendentes autem femoribus laborare. ὅταν δὲ ἡ βραχεῖα. *at verò ſi breuis ſit*, explicat alterum membrum problematis. Si in locis campeſtribus, aut planis ambulatio ſit breuis, iam motus non erit multus, nec ob multitudinem gignetur labor: ponitur enim ambulatio breuis: in accliuibus autem ſeu inæqualibus (cum accliuibus enim intelliguntur ſimul decliuia, vt patet ex iis, quæ ſequuntur) labor fiet: quoniam motus ille vehemens eſt: nam mutatio vehemens, & contraria; quippe modò aſcendendo, modò deſcendendo iter fit, quæ contraria ſunt: huiuſmodi autem contrarietas & mutatio, in viæ longitudine, vbi mediocritas quædam eiuſdem mutationis exiſtit ſolatio eſt, in breuitate labori, quippe ob nimietatem vehemens, non moderata, identidem ſurſum, & deorſum corpus trahens, atque vexans: nimirum toties ac tam frequenter repetita, iam mutatio iucunda non eſt: ſed vexatio potiùs. Quòd ſi ambulationem intellexerimus cum regreſſu & motu, qui ex conuerſione fit, vt problemate x. & xxxiii. libenter contrarietatem, & mutationem intelligerem, quæ eſt in conuerſione, dum in reditu mutatur, & retrò conuertitur, qui ambulat: vt iam duplex ibi eſſet inæqualitas, alia à loco per quem ambulat, alia à conuerſione, hæc autem illam ſuperaret: quippe maiori moleſtia, ex adeò crebra mutatione ad contrarium orta, quàm iucunditate ex viæ inæqualitate. Verùm cùm dicat Ariſtoteles, mutationem fieri modò ſurſum, modò deorſum, videtur de loco eam accipere: ni fortè iterum reſpondeamus: ambulationem per inæqualia mutari ad contrarium ſurſum, & deorſum, hoc eſt conuerti ſæpius tum cùm in accliui ſurſum, tum cùm in decliui deorſum eſt; vt denuò ad eandem inæqualitatem, quæ ex conuerſione fit, redeamus. Atque hæc quidem ad problematis ſententiam dicta ſunt. Deinceps autem ad verba maioris perſpicuitatis gratiâ addenda aliqua, τὸ ἀνωμάλων. *quam per incompta*, per *inæqualia*, meliùs: nimirum, vt expoſuimus, *non plana*, ſed *gibbera*, vel *accliuia*, ſeu *conuexa*, & *decliuia*. ἢ ὅτι ἡ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, & reliqua. *An quòd membra tum à multo, tum à vehemente motu franguntur, &c.* Hinc ad finem vſque problematis omnia mihi denuò conuerſa proponere libuit: quãdo meliùs ita quidem Ariſtotelis ſententia poſſe exprimi videatur, quàm à Theodoro factum fuerit, & expoſitionis noſtræ ita meliùs conſtare vim, & rationem. *An quoniam tum multa motio facit laborem, tum vehemens, huiuſmodi autem diuulſoria eſt: multa autem, quæ continua, & vna* [eſt]. *In locis igitur inæqualibus ſi longa ſit, fit quies ipſa immutatio, nec motio longa* [eſt] *neque ipſorum eorum ob immutationem. In æqualibus autem ſimilitudo figuræ minimè diuidit, neque requiem præſtat membris, verùm adiuuat, vt motio continua ſit; quum verò breuis eſt, in campeſtribus ſanè ob motionis multitudinem non gignitur labor; in accliuibus autem, quia mutatio eſt vehemens, & contraria, modò ſurſum, modò deorſum laborem facit. Huiuſmodi autem eſt ſicuti diximus in accliuibus, in pedeſtribus autem è contrario.*

II.

Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι, καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων ἐκλυομένοις, ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; ἢ ὅτι αἵ τε φωναὶ ἐλάττους φαινόμεναι, ὀξύτεραι φαίνονται· (σημεῖον δὲ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόρρωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους.

Quam ob cauſſam, qui animo deficiunt, & qui præ nimio exercitandi labore diſſoluuntur, mole corporis contractiore exiſtunt, vocémque reddere acutiorem putantur? An quia voces minores mittuntur, ideo acutiores eſſe videntur. Argumentum, quòd qui clamantes à longè imitantur, acutè proferunt: moles autem corporum minores idcirco redduntur, quòd ſanguis à ſummis corporis partibus ſeuocat ad imas.

De duobus ſubiectis idem quæritur prædicatum: quamquam illud complexum eſt, &

duas partes continet non parum diuerſas:nimirum cur,& corporis moles minor fiat,& voces acutiores reddantur, cùm illis, qui animo linquuntur, tum qui ob exercitationes diſ-ſoluuntur: hæc autem exiguam ſanè partem ad illam materiam ſpectare videntur, de qua hac ſectione inſtitutus eſt ſermo. Nam quod de animo deficientibus proponitur, ei oihil eſt cum labore, niſi animi defectus à labore genitus intelligatur. Sic verò quomodo noo idem ſit, cum eo, quod ſequitur de iis, qui diſſoluuntur ob exercitationes? Locum ſanè aptiorem habet vtraq; pars in ſegmento de voce quæ vndecima eſt; atque verò ibi noo ſemel de ea re diſquiritur, quando verò hoc loco etiam propoſita eſt, non omnino à nobis omittenda: vberiùs tamen tractabitur ſectione vndecima. Primo igitur acutioris vocis cauſſam reddit: atque ait, ideo voces apparere acutiores, quia minores, & exiliores ſuot: quæ autem minores ſunt, illæ acutiores apparent: cuius rei illud ſignum tradit; nam qui imitantur voces illorum qui à longè ſunt, acutiori voce vti, ac ſooare ſolent: quæ res pluribus pertractatur problemate VI. ſectionis XI. quam diximus: minores autem eſſe voces eorum, qui tum aoimo linquuntur, tum ob exercitationes exſoluuntur, iam non probat, tamquam manifeſtum, cùm ſummopere debilitati, ſeu viribus potiùs exſoluti, niſi exiliter loqui non poſſint. Moles autem corporis, quæ altera eſt prædicati pars, cur minor eiſdem fiat cauſſam noo habemus in Græcis excuſis exemplaribus traditam, in quibus poſt illa, *ἐ οἱ ὄγκοι ἐλάττους, moles autem corporum minores idcirco redduntur:* reliqua deſiderantur, ſicuti etiam in antiqua tralatione. Theodorus tameo videtur illa habuiſſe, qui ſubdit, quòd ſanguis à ſummis corporis partibos ſeuocat ad imas. Nimitum in animi defectu ſanguis, & ſpiritus à corporis ſuperficie, & parte externa, ad interna viſcera, & ad cor refugit: ex ſanguine autem, & ſpiritu, quando efflореſcebant, & extumeſcebant externæ corporis partes, meritò illis priuatæ concidunt, & minores tedduntur.

III.

Διὰ τί ἡ γαστὴρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; ἢ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα.

Cur venter tantummodo extenuatur eorum, qui ſe exercitationi dederunt? An quoniam venter pingue amplectitur plurimum.

Quod hoc loco de ventre proponitur, qui exercitationis vſu ſolus extenuatur, cùm reliquæ corporis partes ab ea id minimè patiantur, iterat Ariſtoteles problemate XIV. in quo tamen pro exercitatione frictionem ponit. Solutio autem quæ hìc breuiſſimè tangitur, & à pinguedine deſumitur, qua venter refertus eſt, quæque ob motum facilè liquatur, copioſiùs habetur eo loco, qui omnino pro huius quæſtionis exacta declaratione videndus eſt.

IV.

Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον γίνεται τοῖς πονοῦσιν; ἢ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει ἡ δὲ σάρξ οὐ τήκεται.

Cur pingue eorum abſumitur, qui ſe laboribus dedunt: caro autem nullatenus emaceratur? An quoniam pingue concalfactum liqueſcit: quod carni non euenit. Motio autem concalfacit.

A ſuperiori dependet tum hoc, tum ſubſequens problema quintum: in ſolutione enim ſuperioris duo propoſita ſunt: pinguedinem à motu liquari, & ventrem pinguedine eſſe refertum: ea vt nota faciat, de vtróque rurſus quærit, & primùm hoc loco cur motu pinguia liquentur: id autem fieri dicit, quia ob calorem, qui ex motu gignitur, pinguedo liqueſcit, non liqueſcit caro: hæc autem vberiùs pertractabuntur omnia ad problema XIV. & aliquæ obiectiones tollentur. Hic interim ſciendum, illa, *caro autem nullatenus emaceratur,* cùm in Græco contextu non adſint, addita fortaſſe à Theodoro ad ſenſum liquidiùs, & perfectiùs explicandum.

V.

Διὰ τί δὲ τὰ περὶ κοιλίαν πίονα; πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς ἐν ὅσῳ δὴ τἄλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνει, αὐτὴ πολλάκις λαμβάνει. ἢ ὅτι ἥκιστα πονεῖ κινητικὸς γὰρ οὐκ ἔχει.

Cur

Cur venter opimus admodum eſſe ſolet? Vtrum quòd cibo propinquus eſt: dúmque cætera membra ex ventre hauriunt, venter ipſe ſibi ſæpius ingerit. An quoniam minimè venter laborat: flexibus enim hic nullis contorquetur.

Et hoc, vt dicebam, dependet à problemate tertio, quod etiam indicat particula δὲ quam apponit Ariſtoteles ſcribens, διὰ τί δὲ, illa autem huiuſmodi problematum nexum indicare ſolet, vt alibi obſeruauimus. Non bene igitur fecit Theodorus, qui eam omiſit: Conuertamus igitur in hunc modum: *Propter quid autem pingues admodum ſunt partes circa ventrem?* duas igitur plurimæ huius pinguitudinis cauſſas affert Ariſtoteles. Prima eſt, quia partes circa ventrem, ſeu venter, idem enim eſt dicere, cibo proximus eſt, quam rationem habemus etiam problemate XIV. cibus enim ex ore in ventriculum primò delabitur tum chyli nomine per meſeraicas ad iecur defertur, vnde poſtmodum ad reliquas corporis partes diſtribuitur: illa autem loca ventri, eiúſque partibus proxima ſunt. Quando igitur alia inde deſumunt, quid ni ipſe ſæpius, & ad libitum ſaturetur? Tum alteram rationem affert Ariſtoteles, quia venter non laborat, caret enim omni articulo, atque etiam omni oſſe, cuius rei rationem reddit libro ſecundo de partibus capite IX. labor autem fit in articuli flexu, & attritione, dum inuicem ſe ſe oſſa confricant: attritione autem hac caret venter: ſi igitur labore vacat, qui pinguedinem colliquat, & extenuat iure pingueſcit venter. Ad hanc rem habemus etiam alia quædam problemate decimo quarto.

V I.

Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τις τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίξας ἀνατρίψηται; ἢ ὅτι μᾶλλον εἰσδύεται τὸ ἔλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ ᾖ, οὐχ ὁμοίως παρεισδύνει, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι· μᾶλλον δ᾽ ἂν μαλάττοιτο τὸ σῶμα εἰσδυομένου. ἢ ὅτι τὸ ἔλαιόν ἐστι φύσει θερμόν· τὰ δὲ θερμὰ, καὶ ξηραίνει, καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους, ἀξυμφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία, καὶ ἡ σκληρότης· μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἧττον ξηραίνει.

Cur meliùs fatigationes tum ceſſant, cùm quis ex aqua oleo permixta ſe perfricuit? An quoniam oleum magis ſubire cum aqua poteſt, quàm ſi per ſe ipſum eſt: ducitur enim ſuapte natura, vt innatet, & fluitet. Vbi autem ſubiit, corpus ſubinde ampliùs emollitur. An quia oleum natura calidum eſt: calidum autem quodque, & ſiccat, & indurat. At membris fatigatis ſiccitas, & durities incommodæ omnino ſunt, miſtum igitur aquæ eò plus iuuat, quò minùs ſiccat.

Quæ hic à Theodoro fatigationes dicuntur, paſſim, & meliùs ab aliis Latinis dicuntur laſſitudines, nimirum triſtes quidam affectus, & ſenſationes, quæ poſt laborem in corporibus relinquuntur, aut etiam abſque labore proueniunt, quæ ſpontaneæ laſſitudines appellantur. De his autem copiosè Galenus libro tertio, & quarto de tuenda valetudine, ſicuti diximus ad problema XL. primæ ſectionis, quo loco ſimiliter hanc laſſitudinum medelam ex oleo, & aqua, non tamen mixtim proponebat. In præſentia igitur Ariſtoteles ad laſſitudines tollendas cur aquæ, & olei mixtio magis approbanda ſit, quàm ſingulorum ſeparatim vſus, rationes duas reddit. Prima eſt, quoniam oleum aquæ immixtum poros faciliùs ſubit, altiúſque corpus ingreditur, quàm per ſe ſolum: oleum enim ea natura prædictum eſt, vt in ſuperficie innatet, & in extremis reſideat, minimè autem intima, & altiora ingrediatur. Eget itaque aliquo, quod viam muniat, & comitem ſe illi præbeat, alioquin non illuc ſe conferat: talem igitur, ſi illi præſtemus aquam, corporis altiora ſubit, atque partes illas magis emollit, quàm faciat in ſummo fluitans; eſt autem emollitio laſſitudini ſolatio, quippe ſiccitas, & durities incommoda, quod mox proponit Ariſtoteles: atque etiam Galenus pluribus in locis. Idem autem Galenus, cùm ad eandem laſſitudinem tollendam aquæ, & olei hanc mixtionem ſummopere approbaret libro ſecundo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus capite XXV. non eadem omnino ratione vſus eſt: ſatis tamen ſimili; vt enim hîc Ariſtoteles vult aquam oleo immiſceri, quia oleum, ſi per ſe affricetur, non ſimiliter poteſt ſubire corporis meatus, ſicuti aquæ immixtum, quæ oleum intus ducit, ita Galenus oleum vult immiſceri aquæ, quia aqua per ſe nõ inhæret corpori, ſed facilè effluit,

tum quæ exteriùs corpori circumfunditur, tum ea, quæ interiùs ſubit: oleum autem ipſam detinet; totum locum attulimus ad problema XL. ſectionis primæ: hîc autem ea tantùm afferemus, quæ ad præſentem rationem attinent, atque ita leguntur: *Si corporibus inhærere poſſet aqua, nec facile deflueret, ipſa quidem per ſe ſufficeret. Atqui cum ea, quæ foris circumfunditur facile defluat, & quæ in poros ingreſſa corporis nullam habet anſam, promptè effluat, in hoc ſanè ipſum vtiliter miſcetur oleum, maximéque iuuat, ſi ex vtroq; quis diutius fricetur.* Et paullò poſt ad finem capitis: *Quippe contuſa cum oleo aqua, quod hydrelæum vocant, magis auxilio eſt laſsitudinibus, quàm ſi eſſet ſola: non quidem quòd ſuæ vires intendantur, ſed quòd quibus opus eſt, diutius inhæreat. An quia oleum natura calidum eſt.* Sequuti ſumus lectionem Theodori, qui hîc agnoſcit voculam ἢ, qua tamen carent tum excuſi Græci codices, tum etiam antiqua tralatio, & hinc alteram exordimur problematis rationem: etſi enim abſque ea aliquis ſenſus conſtaret, erat tamen violentus, & inconcinnus. Eſt igitur altera ratio, ideo oleum aquæ mixtum magis prodeſſe laſſitudinibus, quia minùs exſiccat: laſſitudini autem exſiccatio noxia eſt; oleum autem per ſe plus exſiccat, quàm laſſitudini opus ſit: aquæ autem immixtum non ita, aqua enim quia humectat, olei exſiccationē imminuit. Probat autem exſiccare oleum, quia calidum eſt: omnia autem calida exſiccant, & indurant; ex accenſa enim caliditate, inflammatáque nimiùm parte, euaporat humidum, atque pars dura, & ſicca redditur. Oleum ſanè calidum eſſe habuimus etiam problemate XL. ſectionis primæ, de qua calefactione ad eum locum ex Galeno nonnulla adduximus. Siccum fuerunt etiam inter antiquos, qui dicerent oleum, vt conſtat ex Galeno libro ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite XX. inter illos fuiſſe Ariſtotelem non dixerim, disertè enim ſectione XXXVIII. problemate tertio, oleum aſſerit eſſe humidum. Id verò non impedit, quin per accidens, & plùs quàm laſſitudini par ſit, exſiccare poſſit, ſi abſque aqua corpori diutius affricetur, ratione ſcilicet nimiæ caliditatis excitatæ, vt dixit Ariſtoteles. Quod tamen dici iuxta Galeni doctrinam ſi oleum ſumamus, quale ab eo deſcribitur libro ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite XVIII. non ſanè affirmem: niſi frictio vehemens, & admodum longa ſit. Sed & illud occurrit, quod ſcribit idem Galenus eodem capite, Archidamum ab olei frictione dixiſſe cutim aduri, quippe oleo iniecto ſale ad partem roborandam: fortè igitur fieri poſſit, vt ex huiuſmodi, aut alio ſimuli oleo frictionem intelligeret Ariſtoteles, cui niſi adhiberetur aqua, exſiccationis immineret periculum.

V I I.

Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προστάττουσιν ἐμεῖν, καίπερ ὁ ἔμετος κοπώδης ἐστίν; ἢ κόπος γίνεται, ὀστῶν θλωμένων, καὶ πιεζομένων, καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἐκτός τινος πάσχοι ἄν· ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι. καὶ τοῦτο διχῶς· ἢ γὰρ σαρκῶν ὑπερτεινουσῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συχνοῦ τῷ ἄλλῳ σώματι, χώραν οἰκείαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιττώματά ἐστι· πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῶν προσαπτόμενα βάρη κοπωδέστερα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, κἂν τύχῃ σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα. σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων· οἱ γὰρ πλεῖον βεβρωκότες καὶ πεπωκότες, ἔλαττον ποιήσαντες ἢ νήστεις ὄντες, μᾶλλον κοπιῶσι, διὰ τὸ μὴ τὴν οἰκείαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἄπεπτα· ἐπεὶ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ. ἡ δὲ σύντηξις περίττωμά ἐστι· τοῦτό ἐστιν ὃ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ, πλανώμενον ἀτάκτως, καὶ προσπῖπτον ἐσθ᾽ ὅτε τοῖς ἐνδέεσι, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς οὖσι καὶ ἀνεῳγμένοις· ὁ οὖν ἔμετος, ἐξάγων αὐτό, αἴτιον ὂν τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ· λείπει γὰρ οἷον ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα. κοπώδης δ᾽ ἐστὶν ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως ὑπερβολῇ, ἀλλ᾽ ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι· ληφθέντων γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιττωμάτων τούτοις ἐνόντων, τὸ τῆς ἐμέτου κόπον γίνεσθαι συμβαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται· εἰ οὖν μηδ᾽ ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἰτία, ἀλλὰ τὸ οὕτως ἔχοντας ποιῆσαι, οὐδ᾽ ἂν τοῖς μὴ ἐξαιροῦσι τὰ σιτία ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἴτιος· ἐχρῆν γὰρ πᾶσι τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον· γίνονται δὲ ἀκοπώτεροι πολλὰ ἐμέσαντες.

Cur laſſis corporibus euomendum præcipitur, cùm tamen vomitus ſit laborioſus? An quòd laſſitudo colliſis oſſibus, aut preſſatis, aut fatigaris conſequi ſolear: quos quidem affectus patiuntur extrinſecus, aut intrinſecus: idque bifariam: aut enim cùm copia carnis vires exuperauit oſſium, aut cùm frequens corpus ſe cætero corpori miſcuit, quo locum ſibi obtinere aptè non poſſit: quale genus excrementorum eſt. Pondera enim quæcumq; extrinſecus corpori applicentur, laborioſiora ſunt, quàm ipſa corporis membra,

etiamſi pondere leuiora, illis eſſe contigerit. Argumentum, quòd qui plus æquo, vel ederint, vel biberint, hi minùs quamuis laborârint, quàm ieiuni, grauiùs tamen fatigantur: quoniam cibus locum ſuum non obtinet, vtpote qui adhuc maneat crudus. Cùm autem fatigatio maceret, atque colliquefaciat, colliquamentum autem non niſi excrementum ſit, hoc eſt, quod laſſitudinem mouet, dum temerè vagatur, occurſátque oſſibus, & neruis, & intimis carnis: quæ rara, ſoluta, patefactáque ſubſtant. Vomitus igitur, cùm id extrudat, quod fatigationem inducit, meritò hominem recreat, liberátque à laſſitudine: corpus enim, quale principio fuerit, tale reſtituit. Elaxat autem vomitus, non nimij motus ratione, ſed ſi ita fuerit, vt non plenè agatur. Copia enim ciborum, quæ in ventriculo remanſerit, & excrementa, quæ his incidant cibis, faciunt, vt laſſitudo vomitum conſequatur, quemadmodum in corporibus nimiùm impletis dictum iam eſt, quòd ſi nec illis cauſſam laſſeſcendi labor inferat, ſed cùm ita ſe ſe haberent, laborârint, nec iis, qui non totum cibum eiecerint, vomitus cauſſa foret laſſeſcendi, nam ſi hoc eſſet, haud erat, quòd non omnibus euomentibus laſſitudo incideret: nunc verò multi poſt, vbi euomuerunt, alacriores certè redduntur.

Illi, qui in labore poſiti ſunt, indigent aliquo ſolatio, & recreatione: non autem alio labore cumulari; quid igitur laſſitudine affectis, (idem autem eſt dicere laborantibus, eadémque voce vtitur Ariſtoteles) iniungitur vomitus, cùm vomitus laborioſa res ſit? Soluit quæſitum Ariſtoteles: primùm autem oſtendit, quomodo, & ex quibus cauſſis laſſitudo oriatur: vnde quî illi vomitus conſerat, mox explicat: tum verò obiectionem propoſitam de labore vomitus diſſoluit. Dicit igitur, laſſitudinem oriri oſſibus colliſis, oppreſſis, & fatigatis: quæ voces omnes, vt apparet afflictionem oſſium ſignificant, modò maiorem, modò minorem: præpoſuit autem maiorem Ariſtoteles; collidi enim, hoc eſt, tundi oſſa, plùs eſt, quàm opprimi, & opprimi plùs, quàm fatigari: ſingulis tamen his diſpoſitionibus ineſt, laſſitudinem parere. Quamuis autem oſſa tantùm hîc memorat, alias tamen etiam, præſertim ſolidas partes intelligit, vt neruos, & interiora carnis, quas nominat paullò poſt. Has autem partes afflictionem illam pati oſtendit, à cauſſa modò externa, vt ictu, pondere, & plaga; modò interna, quæ rurſus duplex eſt: vel enim quia carnes vincunt, & ſuperant vim, & facultatem oſſium, quod nimiùm auctæ illa aggrauant, & premunt, vt contingit nimiùm carnoſis, & pinguibus, qui facilè in laſſitudines incidũt, vel quia corpus aliquod, ſeu moles, & corpulentia humoris denſa, & frequens miſcuit ſe alij corpori, ſeu parti corporis eo in loco, in quo denſo illi ſedes propria non eſt, ſed occupat locum alienum: cuius ſanè generis excrementa ſunt. Hæc autem magnopere aggrauant, & delaſſant corpus, quia extra propriũ locum ſunt: quod probat ſimili quodam exemplo Ariſtoteles: onera enim, & pondera, quæcúmque exteriùs corpori inhærẽt, & appenſa ſunt, eidem corpori magis ſunt laborioſa, quàm ipſius corporis partes, licèt ea onera partibus ſint pondere leuiora, hæ autẽ grauiores, quam rem habemus etiam apud Lucretium ſuauibus hiſce carminibus libro v. de rerum natura, quæ ita leguntur:

Vt ſua cuique homini nullo ſunt pondere membra:
Nec caput eſt oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus ſentimus ineſſe.
At quæcúmque foris veniunt, impóſtáque nobis
Pondera ſunt, lædunt permultò ſæpe minora.

Nimirum partes corporis loco ſuo naturali ſunt, pondera non ſunt. Eandem autem rem rurſus ſimili exemplo confirmat. Qui enim cibo, & potu repleti ſunt, illi quamuis minùs exerceantur, & fatigentur, magis tamen laſſitudinem percipiunt: Quippe cibus paullò ante ingeſtus, locum ſuum nondum obtinet, qui debeat concoqui, & conuerti in ſanguinem, atque in venas tranſmeare: tunc autem crudus adhuc, naturæ quodammodo grauis, quæ in coctione aduersùs illum pugnat, vt expugnet, & in chylum primùm, tum in ſanguinem conuertat; extra proprium locum, quodammodo dicitur eſſe: alioquin enim cibi in chy-

lum conuertendi, ventriculus propria ſedes eſt. ὅταν δ' ὁ κόπος συντῆξιν ποιῇ. *Cùm autem fatigatio maceret, atque colliquefaciat.* Hactenus oſtendit quomodo gignatur laſſitudo, & quibus ex cauſſis: inter has verò excrementa retulit. Docet igitur modò ab exercitatione immodica, ſeu à labore excrementa gigni, ex quibus cùm fiat laſsitudo, iure illi vomitum deberi conſtet, qui excrementa euacuat. Quamquam autem vtrobique vtitur voce κόπος Ariſtoteles, tum cùm à labore liquationem gigni tradit, tum cùm ab eiſdem excrementis laſſitudinem; primo tamen loco ſumitur pro exercitatione immodica, & motu; ſecundo autem pro laſsitudine, quæ ad motum illum ſequitur: vnde & Theodorus, primum, *fatigationem*; alterum *laſſitudinem* tranſtulit. Ex labore igitur ait Ariſtoteles liquamentum fieri, labor enim attenuat, tenuia autem liquantur: hæc autem nihil aliud, quàm excremēta ſunt. Porrò de liquamento, & excremento qui exactiora cupit, primum librum videat de generatione animalium capite XVIII. Huiuſmodi autem, quæ colliquata fuēre, inordinatè vagantia per corpus, & incidentia in loca oſſium, & neruorum, & in partes etiam muſculorum magis interiores propè oſſa collocatæ, quæ loca rara ſunt, & aperta eiuſdem laboris ratione, qui calorem creauit, & illa adaperta reddidit, cùm ſint extra propriam ſedem, alienam occupantia iure grauitatem, & laſſitudinem pariunt. Ita ſanè de laſſitudine Ariſtoteles. Cæterùm Galenus de hoc affectu pluribus in locis egit: præcipuè autem tertio de tuenda valetudine capite V. tres illius ſtatuit differentias, vlceroſam, phlegmonodem, ac tenſiuam, quarum vnicuíque proprias cauſſas aſſignauit. Theophraſtus de eadem integrum libellum edidit, quod ſcripſit Galenus loco, quem modò adduximus; & extat etiamnùm liber, quamquam ſatis corruptus, & lacer, præſertim ad finem. Nobis, quæ illi auctores dixerunt, non ſunt nunc afferenda: neque quæ conſentanea, aut diſſentanea Ariſtotelicis exactiùs diſtinguendum: non enim poſtulat locus. De liquatione Theophraſtus ad initium libelli non pauca, qui cùm laſſitudinis eam proponat cauſſam, abſque illa etiam, & abſque motu laſſitudinem fieri diſputat. Galenus, quam hìc Ariſtoteles colliſionē, vt vertit Theodorus, ſeu contruſionem affert, ad illam differentiam reducit, quæ dicitur phlegmonodes; quæ ſi accidat tendonibus & neruis Græcè appellari ὀστόκοπον, quaſi dicas, *oſſium dolorem*; Theophraſtus autem, ὀστάγραν etiam nominat: nec verò plura horum virorum ad hunc locum afferamus: ſed Ariſtotelica proſequamur. ὁ δ' ἂν ἔμετος ἐξάγων αὐτό. *vomitus igitur, cùm id extrudat.* Iam facilè quomodo laſſitudini proſit vomitus, & cur adhibendus oſtendit: quia enim euacuat, quæ laſsitudinum cauſſæ ſunt, meritò eandem tollit, hominémque in priorem ſtatum reducit, ab eóque onere ſubleuat, quod extra proprium locum exiſtens, illum ſummopere aggrauabat. Hìc autem πόνον dicit, quod adhuc κόπον nominauit. κοπώδης δ' ἐστὶν ὁ ἔμετος. *Elaxat autem vomitus.* Soluit difficultatem de vomitus labore ad initium problematis allatam, iiſdem vſus verbis κοπώδης ἐστὶν ὁ ἔμετος, *laborioſus autem vomitus eſt*: quare non bene feciſſe Theodorum exiſtimo, qui ea immutauit in, *elaxat autem vomitus*, tum quod à Græcorum ſignificatione magis diſcedit, tum quod ſenſum minùs bene exprimit. Dicit igitur Ariſtoteles, minimè eſſe verum vomitum per ſe, & ratione immoderati motus, qui in eo fiat, laborioſum eſſe: ſed id contingere, cùm non bene vomitur, ita enim ſonant, quæ Theodorus vertit, *non plenè agatur*, quod fit, quoties in ventriculo multi cibi retenti ſunt, & iis excrementa incidunt, ſimúlque miſcentur: tunc enim ex vomitu conſequi laborem dicit, non ſecus ac in illis, qui cibo, & potu repleti fatigantur, quod paullò ante dixit; De his enim puto hæc verba intelligi. Quemadmodum igitur ſi bene paſti mouentur, ac laborant, laſſitudinem percipiunt, ita qui in ventriculo cibi copiam habent, ſi per vomitum moueantur, ex vomitu laſſitudinem incurrunt, ac moleſtias: non enim excrementa bene euomi poſſunt immixta cibis, qui illis impedimento ſunt, ſed ibidem relinquuntur: vnde vomitus non perficitur, & hunc ſenſum, opinor, exprimere voluit Theodorus per illa, *vt non plenè agatur*, hoc eſt perfectè. Dubitat hoc loco Aponenſis, quomodo dicat Ariſtoteles, multis cibis aſſumptis non bene fieri vomitum, cùm auctores contrarium præcipiant. Auicenna enim primo canone Fen quarta, & libro quarto de Animalibus, vomendum eſſe dicit poſt cibi ſatietatem: ſoluit: vomitum eſſe duplicem, quendam vniuerſalem qui totum corpus euacuat, qui etiam fieri debet tempore vniuerſali, vt ipſe inquit, nempe vere, & autumno: ad cuius vomitus apparatum præcipit Damaſcenus in aphoriſmis per aliquot dies ante purgationem, humores eſſe commouendos, & diſſoluendos medicina cibali, & cibo medicinali, vt præparentur ad exitum: & poſtea cum abſtinentia præcedentis diei purgandos eſſe: & de huiuſmodi euacuatione per vomitum intellexiſſe Ariſtotelem, cùm enim ſuperfluitates multæ tali vomitu euacuantur à toto, ſi cibis quoque eſſet repletum, & potibus, periculum ſuffocationis immineret: alium eſſe vomitum parti-

cularem, qui fiat ſolùm ad euacuandum, quod eſt in ſtomacho; & tempore particulari, vt ſemel, aut bis in menſe, ſicuti præcepit Hippocrates, & de his loqui Auicennam, & Almanſorem; hæc Aponenſis: cuius diſtinctio de vomitu, ſeu vomitoriis pharmacis, vt vera eſt, & doctrinæ Galeni conſentanea, ita quæ ex Damaſceno affert, non bona fide affert: nec enim Damaſcenus in aphoriſmis, cùm per aliquot dies, humores commouendos eſſe ait, & deinde cum præſentis diei abſtinentia purgandum, præſentis enim, non præcedentis, liber quidem meus habet, hoc inquam loco, qui eſt aphoriſmus LXI. non de vomitorio pharmaco agit Damaſcenus, ſed de eo, quod aluum ducit, vt manifeſtè conſtat ex aphoriſmo LVIII. eſt autem hæc per inediam præparatio mihi admodum dubia. Hippocrates enim quarto aphoriſmorum cùm elleborum aſſumpturos præparat, facit id pluri cibo, atque quiete, cibus autem qualis eſſe debeat, oſtendit Galenus in commentario, nempe cibum medicinalem: tum etiam idem Galenus commentario V. in ſextum Epidemiorum textu XXIX. non ſolùm in ſuperiori victus ratione, cibum maiori copia aſſumendum eſſe ait: ſed eo tempore, quo helleborum homo deuorauit; igitur inſtante vomitu aſſumendus cibus eſt, minimè verò inedia, ſeu abſtinentia, quod dicit Aponenſis, imperanda: & verò, de quo loquimur vomitus, vniuerſalis eſt, quippe ex helleboro, qui per illam regionem totum corpus euacuat: An dicendum, cibos in ventriculo vomituri eam creare moleſtiam, qua non ſinant opus abſolui, quod dicit Ariſtoteles; minuere autem imminens ex euacuatione periculum, quod dicunt medici? alia igitur ratione cibos noxios, & incommodos eſſe Ariſtoteli, alia commodos, & proficuos medicis. *εἰ δὲ μηδ᾽ ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τῆς κοπώσεως αἴτιος. Quòd ſi nec illis cauſſam laſſeſcendi labor inferat.* Perficit dubitationis ſolutionem ex ſimili, quod modò adduxit: quemadmodum enim illis, qui cibo repleti defatigantur, vbi laſſitudine prehenduntur, cauſſa laſſitudinis non extitit labor: ſed quia ita habentes, nimirum quia cibo repleti laborauerunt; ita de illis dicendum, qui ventriculo haud vacuo cibis, vomitum arceſſunt: illi enim non ex vomitu in laborem, & laſſitudinem incidunt ſed quia apparati ad illum minimè erant: aliter enim ſi ratione vomitus, quatenus vomitus eſt, laſſitudo illa gigneretur, iam omnibus illa fieret, quod non videtur; ſunt enim, qui poſtquàm multa euomuerunt alacriores redduntur. Lego autem libentiùs *πολλὰ ἐμέσαντες*, vt reponit Iuſtinianus, quàm *πολλοὶ*, vt habent excuſi codices: hæc enim lectio allatam expoſitionem magis confirmat: laborem ad vomitum conſequi, cùm exigua vomuntur, nec euacuatio perficitur: qui enim multa vomunt, alacriores redduntur. Sic igitur iſta conuertantur: *Ita enim oportebat, omnibus vomentibus fieri laborem: ſunt verò, qui poſtquàm multa euomuerunt, minùs laſſitudinem ſentiunt.*

VIII.

Διὰ τί κοπιαρώτερόν ἐστι τῷ βραχίονι τὸ διὰ κενῆς, ῥίπτειν, ἢ λιθάζοντα; ἢ ὅτι σπασματωδέστερον τὸ διὰ κενῆς ἐστιν; οὐ γὰρ ἀπερείδεται πρὸς οὐδὲν, ὥσπερ ὁ βάλλων, πρὸς τὸ ἐν χειρὶ βέλος· ὁμοίως δὲ τούτῳ καὶ ὁ πένταθλος, πρὸς τοὺς ἁλτῆρας· καὶ ὁ θέων παρασείων, πρὸς τὰς χεῖρας· διὸ ὁ μὲν, μεῖζον ἅλλεται ἔχων, ἢ μὴ ἔχων ἁλτῆρας· ὁ δὲ, θᾶττον θεῖ παρασείων, ἢ μὴ παρασείων.

Cur laborioſiùs brachio eſt inanem iactâſſe manum quàm cum lapide? An quòd inani iactura brachium quaſi conuellitur vehementiùs: nulla enim in re nititur, quemadmodum cùm mittit miſſili obdito, fulcire ſe poteſt. Huic proximè ſaltans quoque ponduſculis ſuſceptis innititur. Et qui currit, manus obquatiens, ſe ſuſtentat. Quamobrem ille plùs proſilit halteres tenens, quàm non tenens: hic velociùs currit, manus obquatiens, quàm non obquatiens.

Eadem habemus à Theophraſto paullò etiam faciliùs, & explicatiùs, in libro de laſſitudine, cuius verba ita leguntur in excerptis ab Henr. Stephano editis: in editione enim Baſilienſi hic locus, vt pleraque alia huius libelli, admodum eſt corruptus: ſed in illis excerptis ita legitur: *ὅτι κοπιαρώτερον τῷ βραχίονι διὰ κενῆς ῥιπτεῖν; ἢ λίθον, ἢ ἄλλο τι βάρος, διότι σπασματωδέστερον, οὐ γὰρ ἀπερείδεται, καθάπερ ὁ βάλλων πρὸς τὸν ἐν τῇ χειρὶ ὄγκον*. hoc eſt. *Laborioſiùs eſt brachium inani motu iactaſſe, quàm lapidem, aut graue quippiam tenentem, quoniam motus magis conuellens eſt: non enim innititur, ſicut ille, qui iacit aliquid, et ponderi, quod in manu habet.* Theodorus in problemate vertit, *iactare manum*, quippe manu vacua auras brachio

verberante, ipſa iaci videtur; eam tamen vocem non habet Ariſtoteles: ſicuti nec Theophraſtus, at ſenſus idem eſt. Rei propoſitæ rationem affert Ariſtoteles quæ ex Theophraſto modò adducta fuit; quia brachium inani manu iactatum conuellitur: fit autem conuulſio, aut diuulſio, vt habemus problemate XXXVII. cùm membrum in contrariam partem vehementi motu trahitur, ac mouetur: id autem contingit brachio, quia nulli rei innixum validiùs intorquetur, ſicuti innititur, qui iacie manu aliquid continens, ei nimirum rei, quam iacit. Sanè Ariſtoteles cùm antea nominauerit lapidem, in præſentia dicit βέλος, hoc eſt *miſſile*, ſententiam generaliorem efficiens, pro quo Theophraſtus dixit ὄγκον, quod propriè ſonat *tumorem*, aut *molem*, nimirum pondus aliquod, quod manum repleat: non enim leuis quælibet res, laborem illum brachio tollere poſſit. Rationem confirmat Ariſtoteles duobus ſimilibus adductis: ſic inniti dicens pentathlum ad halteras, & qui currit manus quatiens, ad manus, ſicuti qui iacit, ad pondus iactum. Sanè, pentathlum, hoc loco Theodorus vertit, *ſaltantem*; rectè ad ſententiam; de hoc enim locus intelligitur: erant autem pentathli qui Latinè *quinquertiones* dicebantur, qui non ſolùm ſaltu, ſed vniuerſis quinque celeberrimis certaminibus contendebant, aut victoriam reportabant, nimirum pugillatu, curſu, ſaltu, diſco, & lucta: hic autem ea voce intelligimus ſaltantem, quippe generis nomine ſpeciem. Sicuti etiam libro de animalium inceſſu capite tertio, quo loco cùm huius problematis rationem liquidò tradat Ariſtoteles, atque etiam eadem ſimilia adducat, operæ pretium putaui, totum locum huc transferre; qui ita legitur ex Leonici tralatione: *Animalium profectò quæcúmque loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa quæ ſaltu locum mutant; alia verò per partes, vt quæcúmque progreſſibus vtantur: in vtriſq; autem huiuſmodi mutationibus ſemper mutatur id, quod mouetur, innisum ad id, quod illi ſubiacet. Quamobrē ſiue id citiùs dilabatur, quàm vt inniti poſſit, id quod ſuper eum mouetur: ſiue nullum omnino motis præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſe ipſum mouere poterit. Etenim, quod ſaltu mouetur, & ad ſe ipſum quod ſupra eſt innisum, & ad id, quod pedibus ſubiacet ſaltum planè facit: renisus enim quoſdam ad ſe inuicem habent partes in ipſis flexuris, & omnino ad depreſſum id quod deprimit. Quamobrem pentathli plus ſaltant ſi halteras habuerint, quàm ſi non habuerint: & qui currunt, citius currunt, ſi manus commouerint: niſus námque fit quidam in extenſione ad manus, & articulos.* Manifeſtè igitur patet problematis ratio: ſi enim in omni animalium motu, innisus partium eſt neceſſarius; vbi ſanè non fiat innisus, fieri non poterit motio, & vbi malè, & debiliter fiat, malè, & laborioſè fiet motus. Terrenis igitur animalibus tellus ſubſternitur dura, & renitens; aquatilibus humida aquæ natura, volucribus aër: ſingula enim horum ſingulis tamquam rei firmæ innituntur: terrena verò quoties innatant, perpetuò & continenti motu, quo aquam apprehendunt, & impellunt, innixum eum ſibi adquirunt, quo motu ſi priuentur ſtatim labuntur; & verò aues eodem naturali artificio vti apparet. Firmitudinis rei huius, quæ ſubſternitur exemplum affert Leonicus in commentario ad hunc locum dicens: *Rei veritas palàm eſſe poteſt, ſi in alto quiſpiam arenarum cumulo, aut in ſubſtratis milij, vel nucum aceruis progredi tentauerit: cùm enim citius dilabutur, & ſubterfugiat ſubſtrata illa materia, quàm illi inniti firmiter poſſit pes, aut difficulter admodum, aut nullo progredi poterit modo.* Igitur in omni motu extat innisus hic, etiam in ſaltu, vt diſertè affirmat Ariſtoteles; etiam in iactatione brachij manu inani, nimirum ille quem partes ad ſe inuicem habent in ipſis flexuris, ſeu membrorum articulis, vlna enim innititur carpo, tibia talo, & ita in cæteris; denique ad depreſſum, quod ait Ariſtoteles, id quod deprimit innisum illum habet: quantò tamen niſus hic firmior eſt, & applicatior, inquit Leonicus, tantò vegetior erit motus, & expeditior; igitur ad rem noſtram minùs laborioſus; firmior autem eſt manu plena iactanti brachium, quàm vacua, ibi enim non ſolùm eſt niſus ad inuicem partium brachij, ſed etiam manus, ad rem quam continet: iure igitur erit minùs laborioſus, & minùs diuellens, articuli enim minùs diſtrahuntur; & diſiunguntur brachio firmato, quàm ſuſpenſo. De halteribus pauca dicam, quid enim ea repetam, quæ à Mercuriali libro ſecundo, ac quinto de arte gymnaſtica, ex propoſito hac de exercitatione tradenti, prodita ſunt? Patent illa meliùs locis ſuis legere cupienti, & verò præter ea, quæ à Mercuriali habemus, alia ſunt, quæ ſi chartas replere velimus, illa de re afferri poſſint. Atqui hoc loco id tantùm ſufficiat: halteres pondera fuiſſe plumbea, aut ferrea, aut ex alia graui materia ad varias exercitationes vſurpata, vt apparet tum ex Galeno libro ſecundo, & ſexto de tuenda valetudine, tum ex Antyllo apud Oribaſium libro ſexto collectaneorum, iis autem præcipuè exercebantur partes corporis ſuperiores, & validæ; vt ex locis, quæ adduximus conſtat. Vtebantur etiam iiſdem ſaltatores, ſicuti patet ex his Ariſtotelis locis, & ex Theophraſto, quò nimirum plùs ſaltarent: hos autem non fuiſſe ita graues, ac

ſuperiores; quippe eo modo ſaltationibus ineptos, exiſtimare licet: quare &, *ponduſcula*, conuertit hoc loco Theodorus: iis nimirum ſaltatores innixi librabant ſe, ac ita minori cum labore ſaltabant, ex quo fiebat, vt plùs ſaltarent, & diutius ſaltando perdurarent, quippe minùs laborantes: eodem prorſus modo ac in funambulis memini vidiſſe, qui dum ſuper funes currunt, & in modum ac numerum ſaltant, ac tripudiant, expanſis brachiis longiorem baculum, vtraque manu apprehendentes, eóque ſe librantes & veluti innixi ſaltant, & tripudiant: quod ſi agilitatem, & artis peritiam oſtentantes baculum proiiciunt aliquando, quod nonnullos interdum feciſſe vidi, tunc verò eiſdem brachiis expanſis, & moritatis, librant ſe: ſed maiori admodum cum labore, ludi illi, & exercitationes tunc ab iiſdem obeuntur, & citò etiam deſiſtunt. Igitur halteribus innixi plùs ſaliunt, & manibus obquatientes citiùs currunt, ob reniſum, quem dicit Ariſtoteles tum hoc loco, tum etiam planiùs libro de Animalium inceſſu, quem paullò ante adduximus.

IX.

Διὰ τί ἡ ταχυδρομία, καὶ ἐπ' ἀνθρώπου, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων νοσηματικὰς ποιεῖ τὰς περὶ τὴν κεφαλήν; καί τοι ὅλως ὁ δρόμος καθαιρεῖν δοκεῖ κάτω τὰ περιττώματα ὥσπερ ὁ περίπατος· διὸ καὶ παχύνονται τὰ σκέλη οἱ πολλὰ περιπατοῦντες, ὅτι εἰς τὰ κάτω ὑποχωρεῖ ἄνωθεν καὶ ἡ τροφὴ καὶ τὰ περιττώματα· ἢ ἡ μὲν κίνησις ταὐτὸ ποιεῖ· ἀλλ' ἡ ταχεῖα διὰ τὴν συντονίαν, καὶ ἀπνευστίαν, ἐκθερμαίνει τὴν κεφαλήν, καὶ τὰς φλέβας ἐμφυσᾷ τὰς ἐν αὐτῇ, καὶ σπαστικὰς τῶν θύραθεν ποιεῖ δυνάμεων, οἷον ψύχους, καὶ ἀλέας, καὶ τῶν ἐν τῷ θώρακι, ὧν εἰσιόντων νοσεῖν ἀναγκαῖον τὸν τόπον δεῖ.

Quam ob cauſſam curſus velox tam in hominum genere, quàm in cæterorum animantium facit, vt capita à morbo tententur? Quanquam curſus vnuſquiſque detrahere ad ima genus omne excrementorum putatur, vt ambulatio: quapropter crura eorum implentur, qui nimiùm ambulant, quoniam de parte ſuperiore ad imam labitur & alimentum omne & excrementum. An motus quidem vbique agere idem poteſt. Verùm motus velox, cùm vires intendit, & ſpiritum retinet caput concalfacit, eiúſque venas nimirum inflat, & attrahentes reddit facultatis externæ, vt frigoris, vt caloris: adde quæ in pectore continentur. Nam ea quoque attrahi, reſorberíque inde credendum eſt. Quibus remiſſis locum ægrotare illum, neceſſe eſt.

Noxam proponit, quæ tum hominibus, tum aliis etiam animalibus circa caput, eiúſq; partes, ex veloci curſu euenire ſolet, quæ partes ob eam rem in morbos ſæpenumerò incidunt. Velox autem curſus ille dicitur, per quem liberè & expeditè reſpirare animali non licet, ſed ægrè ſpiritus trahitur, vt ex ſolutione apparet. Affert autem inprimis Ariſtoteles obiectionem aduerſus rem propoſitam, eámque confirmat: tum omnia diſſoluit. Videri igitur præter rem poſſe ait, velocem curſum capitis partes morboſas reddere; cùm vniuerſim curſus videatur excrementa trahere deorſum, atque ita ſalubres potiùs reddere partes ſuperiores, quæ inde ab excrementis euadunt immunes, vnde morborum exiſtit origo. Illud autem probat Ariſtoteles ex ambulatione ipſa, in qua res ita habet: nam cùm vtræque ex ipſis ſint crurum actio & exercitatio, vt habemus à Galeno libro ſecundo de tuenda valetudine capite XI. & alibi; non abs re, quod in ambulatione contingit, in curſu etiam fieri debere poſſit exiſtimari, atque etiam quod ad rem præſentem pertinet, magis, quando ille, qui vehementior motus eſt, aptior ſit ad humores eorum, deorſum trahendos: in ambulatione autem ſic rem habere docet Ariſtoteles exemplo eorum, qui multùm ambulant, quibus craſſiora ſolent reddi crura, quippe impleta tum ab excrementis, tum à cibo; quæ de parte ſuperiori ex motu ambulationis ad inferiora regrediuntur. Dicit autem excrementa, & cibum, intelligens tum humorem, qui nutrit partes, qui cibus earundem eſt, tum ſuperfluitates, & excrementa, quæ ex coctionibus ſuperant, alendo inepta; vtrúmque enim delabi ſignificat: ex quo etiam appareat illam crurum craſſitiem morboſam eſſe, quippe ex excrementis. Si igitur id facit multa ambulatio, cur non idem efficiat velox curſus? Reſpondet Ariſtoteles, atque tum obiectionem diluit, tum quæſiti rationem reddit. Ait itaque motum ſanè, quà ſimpliciter motus eſt, idem ſemper operari, nimirum deducere & trahere ad partes, quæ mouentur alimenta, & excrementa, ſicuti in obiectione

dicebatur: qui tamen motus velox eſt, qualis eſt curſus velox ille ratione alicuius accidentis (id autem ſtatim proponitur ab Ariſtotele) non ad crura, & partes inferiores: ſed ad ſuperiora deducit, quoniam enim dum velox ille curſus peragitur, fit virium multa contentio & ſpiritus retinetur, non enim ita liberè poſſunt, qui velociter currunt, reſpirare: ſed anhelant propter coactam reſpirationem, vt dicit Galenus commento ſecundo in tertium de morbis vulgaribus ægroto ſeptimo, & alibi, ex eo contingit vt caput excalfiat: ſolet enim refrigerari ab aere inſpirato, quo auxilio magna ex parte eo tempore deſtituitur: venæ inde, quæ in capite ſunt, ob eandem ſpiritus retentionem inflantur & tumidæ redduntur, ſicuti vidimus ſectione ſecunda problemate primo, ita verò calefacto capite veniſque calore repletis trahuntur ab eiſdem facultates, & qualitates externæ, nimirum frigiditas, & caliditas, quæ in aëre ſunt, vſque etiam à partibus internis corporis vapores & halitus in pectore exiſtentes; illis igitur qualitatibus ac ſubſtantiis caput ingredientibus redditur intemperatum, modò ad calidius, modò ad frigidius vergens: diuerſæ igitur illæ intemperies variè caput afficientes, eius robur debilitant, & morbis reddunt obnoxium. Apud Oribaſium VI. collectaneorum capite XXII. ex Antyllo habemus curſum caput replere, & apud auctorem libri quarti de ratione victus in acutis textu LXV. ob curſum dolorem capitis creari: quibus ſimilia ex aliis etiam auctoribus alia adduci poſſent: ſed hac de re, qui plura cupit, Mercurialem adeat libro V. de arte gymnaſtica capite VII. cui de hac exercitatione erat inſtituta tractatio, nobis non itidem, ſed ſenſuum Ariſtotelis, quæ in problematibus habentur, explicatio. Interim tamen quando maximè ad rem noſtram facit, eandémque Ariſtotelis rationem in problemate allatam continet, & magis explicat, afferendum eſt problema Caſſij, Iatroſophiſtæ, ſiue hic Caſſius ſit, quem memorat Celſus & ingenioſiſſimum appellat, quod non facilè dixerim, licèt ita exiſtimet Mercurialis, ſiue alius ab eo, quod potiùs exiſtimo: eſt autem problema illius libelli vigeſimum ſextum, & Latinè ita legitur ex tralatione Conr. Geſn. *Cur qui motu paullatim vtuntur, & ſi capita grauiora habuerint antea, alleuantur poſt motum: contrà qui currendo mouentur, quamuis priùs grauitatem non ſenſerint, poſt motum capitibus grauantur? Dicendum eſt quòd in illis qui motu paullatim vtuntur, materiæ ſenſim ad inferiores partes detrahi contingit, in his verò qui concitatius mouentur reſultationes fiunt hoc eſt materia deorſum lata denuò ſurſum feruntur, & reſiliunt, vt rotunda corpora ad pauimentum deiecta, ſi quis enim ipſa molliter in pauimentum demiſerit, manent loco, neque reſiliunt, ſin quis vehementiùs proiecerit, iterum repercutiuntur ſurſum, vt videre eſt in pilis, ſeu ſphæris, quibus ludunt. Hoc idem contingit etiam in currentibus, materia denuò cum repercuſſione ſurſum delata, quin & ſpiritus violento motu cohibetur, ac intenditur, vt vel hac de cauſſa caput aggrauetur.* Porrò illa in Theodori tralatione, *num ea quoque vtrubi, reſorberíque inde credendum eſt*, deſiderantur in Græcis excuſis exemplaribus, quæ ego quidem viderim: & verò ſine illis locus integer eſt.

X.

Διὰ τί κοπιῶσι μᾶλλον μὲν ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις τόποις· θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν ὁδὸν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπώτερον μέν ἐστι, τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν· ὃ συμβαίνει ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται ὅτι ἧττον παρὰ φύσιν κινοῦνται· ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις, ἡ θέσις καὶ πυκνή ἐστιν· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ τοὐναντίον· ἔστι δὲ τὸ αἴρειν, παρὰ φύσιν· βίᾳ γάρ ἐστι πᾶσα ἄρσις· τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον μικρὸν, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς.

Cur locis æqualibus, quàm inæqualibus, magis fatigatur: ocyùs autem iter æquale, quàm inæquale conficitur? An minùs laboris tunc eſt, cùm motus non ſemper eodem habitu agitur: quod ingreſſu inæquali potiùs fit: ocyùs enim ingredimur, vbi minùs contra naturam mouemur. Ergo per locum æqualem parcè, atque frequenter, & ponitur, & attollitur: per inæqualem autem contra. Atqui ratio, attollendi contra naturam eſt: vi námque omnem attollendi vſum exequimur. Quod autem per ſingulos gradus paulum redditur, id multum per multos demum exultat.

Superiùs ad problema primum dixi, hunc locum de labore, qui ſequitur deambulationes æquales, aut inæquales breues aut longas, tractatum fuiſſe hac ſectione ab Ariſtotele

per

per ſeptem problemata, primum, decimum, duodecimum, vigeſimum tertium, trigeſimum tertium, trigeſimum octauum, & trigeſimum nonum; nec omnibus omnino videri conuenire inter ſe. Id autem in præſentia paullò diligentiùs conſiderandum eſt. Primùm ſanè dicimus, non eodem penitus modo, nec iiſdem terminis Ariſtotelem fuiſſe vſum. Modò enim ſimpliciter, & abſolutè propoſuit comparationem; vt hoc loco, & problemate XXIII. & XXXVIII. vbi ſimpliciter dixit, ambulationes inæquales eſſe laboriosiores æqualibus: problemate tamen XXXVIII. non ὁμαλοὶ, hoc eſt *æquales*, ſed ὀρθαὶ dixit, hoc eſt *recta*; ſimpliciter etiam & abſolutè problemate XII. & XXXIII. comparauit breues longis, & breues dixit eſſe magis laborioſas. Problemate autem XXXVIII. comparauit ambulationes per loca σιμὰ, hoc eſt *ſima*, aut *repanda*, quæ Theodorus ſenſum ſequutus, vertit *ardua*, ſicuti problemate XXXVIII. ſectionis ſecundæ, *accliuia*, , iis quæ per talia non ſunt, illaſq; dixit, eſſe magis laborioſas; reliquum eſt primum, in quo non abſolutè æquales inæqualibus, nec longas breuibus contulit; ſed longas per vias æquales, longis per vias inæquales, vt vidimus, illaſque magis laborioſas eſſe dixit, & breues per vias æquales, breuibus per inæquales, illaſque minùs eſſe laborioſas, & leuiores; has autem laborioſas magis. De hiſce ambulationibus ita ſentit Ariſtoteles. Cæterùm H. Stephanus in adnotationibus ad excerpta quædam Theophraſti de laſſitudinibus, quæ vnà cum aliis quibuſdam edidit, occaſione loci Theophraſtæi, vbi itidem de hoc labore ex ambulationibus æqualibus, & inæqualibus agitur, problema XXIII. mendoſum exiſtimat, & Theodorum magnopere accuſat, difficultate non leui propoſita, quæ ad problema illud ita conuerſum, vt tranſtulit Theodorus, conſequatur: Etſi autem Henricus, præſens problema decimum non nominet, quia tamen eadem omnino eſt ſententia, iiſdémque penitus verbis ſcriptum eſt problema hoc, quibus vigeſimum tertium, præterquàm voce τόποις, qua vigeſimum tertium caret, cùm ibi tamen ſubaudiatur, nos eam difficultatem ad illud problema noluimus reiicere; ſed quando hoc, quod geminum, & illi planè idem eſt, præcedit, eam hoc loco afferre, atque Theodorum à calumnia liberare. Difficultas igitur ab Henrico propoſita vnum ex propoſitis membris conuellit, quod habetur tum hoc problemate, tum XXIII. tum etiam XXXVIII. inæqualibus locis nos minùs fatigari, quàm æqualibus: ratione cuius ſententiæ, ita à Theodoro tranſlatæ, & propoſitæ, quod facit tum hoc problemate, tum XXIII. (nam XXXVIII. habet non loca ſed ambulationes) eundem Theodorum non condonandi lapſus inculpat Henricus nimirum adeò falſum eſſe, ac ita rationi repugnare, ambulationes per loca æqualia, & plana magis fatigare, quàm per inæqualia aut gibboſa, vt licèt mendi etiam ſuſpectus locus eſſe non debuiſſet, ne vniuerſæ quidem ſimul Philoſophorum cohorti hoc dicenti, fides adhibenda fuerit: iſtud enim paradoxum, vel potiùs ἄλογον omnino eſſe: tum etiam quia ex ratione ab Ariſtotele reddita, illam non fuiſſe Ariſtotelis mentem pateat: poſtremùm quòd ſi conferatur hoc problema cum XXXIII. & XXXVIII. ſocordiæ ſit accuſandus Theodorus, ſi id ipſe fecit, & non vidit ex illis rem aliter ſe habere. Inprimis ſi locus mendoſus eſt, quomodo eum reſtituit Henricus? Si enim ideo ſe illum reſtituiſſe putat, quòd dicat ad initium adnotationis omiſſionem vocis περιπάτοι apud Ariſtótelem, quam habet Theophraſtus, impuliſſe in errorem Theodorum, errat ipſe, vt puto; quid enim ſenſum euariat aut περιπάτοις, aut τόποις, apud Ariſtotelem legere, aùt neutro ex illis poſito alterutrum ſubaudire, vt problemate XXIII? An non ambulationes denominationem ſortiuntur à locis quibus fiunt? taléſque ab illis dicuntur? ac ſi loca ſunt inæqualia, nonne ambulationes inæquales, ac ſi per æqualia æquales? Quòd ſi aliter ambulationis æquales, & inæquales, accipit Henricus, næ ille iterum errat ſicuti exiſtimo: non enim inæquales ambulationes quiſpiam fortaſſe exiſtimet, quæ æquali loco factæ ex progreſſione, & regreſſione ſubinde conſtant, hæ enim contrariæ potiùs dicantur, niſi etiam fuerint in locis inæqualibus, tunc enim & contrariæ & inæquales ſimul eſſent. Negari ſanè haud poteſt, in huiuſmodi ambulationibus, quæ ex progreſſu, & regreſſu conſtant, adeſſe etiam inæqualitatem quandam, non tamen eam de qua his problematis X. XXIII. & XXXVIII. loquitur Ariſtoteles; ſed quæ ex crebra ſubſiſtendi mora dum flectimur oritur, cuius meminit Ariſtoteles problemate XII. quæ & ipſa reducitur ad contrarietatem, vt apparet ex eodem Ariſtotele eo loco: dum enim regredimur ſubſiſterè aliquantulùm eſt neceſſe non igitur æquabiliter ſemper ea in ambulatione mouemur; ex quo inæqualis appellatur ambulatio, ſcilicet ratione motus interpollati: quod itidem dici poſſit de ambulatione lõga, & continua quæ fieret modò ad dextrum, modò ad ſiniſtrum, ſeu de flexuoſa; etiam per meandros & labyrinthæos errores, aut circulo; hæc enim omnes inæquales ſunt, eo modo quo dixi: laborioſæ etiam multùm ſunt, ob rationem ab Ariſtotele allatam problemate XII.

quia crebrò ſubſiſtimus, & de contratio ad contrarium crebrò mouemur: quod circulari etiam ambulationi omnium maximè euenit, in hac enim omnium maxime mutatio illa, etſi non ita appareat cõtingit, ídque eò magis, quò circulus fuerit breuior, vnde & vertiginem parit. Hanc autem inæqualitatem, vt dicebam, non intelligit hoc loco Ariſtoteles, ſed aliam, per quam immutari corpus vult, ſicut partes aliquæ, quæ antea laborabant, quieſcant, quod niſi immutata ſitus ratione in ambulatione non contingit: inæquales ambulationes ita etiam accepit Oriabaſius ex Antyllo libro ſexto collectaneorum, cùm ait, illas vtiles eſſe iis, qui citò deambulando fatigantur, quæ verò in campo fiunt hoc eſt, (vt accipio) æquales, ſeu in loco æquali magis laborioſas, quàm illas eſſe: qua voce vtatur Græcè Oribaſius, aut Antyllus non dicam: Græco enim Oribaſij codice deſtituor: igitur æqualitas, & inæqualitas hoc modo eſt accipienda, ſcilicet à loco, non ab interpellato motu ob conuerſionem, quo modo non valeat ratio ab Ariſtotele adducta de partium corporis mutua quiete. Non facilè dixerim ab Henrico ita accipi, apud Theophraſtum, & apud Ariſtotelem; cùm ad finem adnotationis dicit vocem ὁμαλὸν, & ἀνώμαλον, duobus modis eo loco vſurpari, nec enim duos illos modos apertiùs declarat, aut ſententiam ſuam ſatis explicat, homo aliuquin verborum minimè auarus. Alterum autem, quod addit Henricus, ex ratione ab Ariſtotele reddita debuiſſe Theodorum cognoſcere, eam non fuiſſe Ariſtotelis mentem, æqualibus nimirum locis ambulãtes magis defatigari, quàm inæqualibus, id tale eſt, vt niſi & Henrici verba, & Ariſtotelis ſententiam diligenter conſideraſſem, ſinguláque accuratiùs expendiſſem, putarẽ me omni intelligentia priuatum, neutrius mentem percepiſſe; nam cùm Henricum plurimi faciam, virúmque doctum, & diligentem exiſtimem, & Ariſtotelis ratio admodum apertè mihi videatur omnino probare, quod proponit Theodorus, illique omnino aduerſari, quod dicit Henricus, nihil præter meam ruditatem arguerem. At quando exactiſſimè, vt potui, re examinata, ita omnino apparuit, dicendum prorſus fuit, quod ſentiebam, quod etiam ex ſe ipſo, cuilibet, nec multùm animaduertenti, ſed tantummodo legenti, patere poſſit: ex ratione inquam ab Ariſtotele reddita, omnino comprobari rem ita ſe habere, ſicuti tranſtulit Theodorus, & ſicuti nos expoſuimus; ex eáque nos paullò ante, non ineptè, vt puto, refutauimus illam opinionem, ſi quiſpiam ambulationes æquales, & inæquales aliter acciperet: ex illa enim conſtat æqualitatem, & inæqualitatem ambulationum accipiendam eſſe de locis; & ambulationes inæquales ita acceptas minùs fatigare quàm æquales, cuius contrarium omnino vult Henricus. Ratio autem hæc problemate XXIII. ad quod hæc propoſuit Henricus in Græco exemplari corrupte, & deprauatè legitur; vt adnotat idem Henricus: at in præſenti X. integra & incorrupta habetur: miror autem Henricum, dum ei XXIII. ſuccurrere tentaret, non veniſſe in mentem huius X. à quo illi facilis erat medicina. Tertium quod proponebat Henricus, ſunt problemata XXXIII. & XXXVIII. ſanè de trigeſimo octauo dicam, quod de ratione Ariſtotelis paullò ante dicebam, vel me intelligentia prorſus carere, vel Henricum hoc loco ſomniaſſe. Quis enim non videat problemate XXXVIII. idem ab Ariſtotele proponi, quod in præſentia, & problemate XXIII. mutatis ſolummodo terminis: vt enim XXXVIII. dicit, ambulationes inæquales eſſe ἀπονωτέρας, id eſt *minùs laborioſas*, ita XXIII. & hoc decimo, in locis, & ambulationibus æqualibus magis laborare ambulantes: atque etiam eandem de corporis habitu rationem, qui idem perpetuò eſt in æqualibus ambulationibus, ſingulis hiſce locis affert: etſi problemate XXIII. in excuſis Græcis exemplaribus ſit corrupta, quæ tamen ex præſenti reſtitui poteſt, vt diximus, & reſtitutam tranſtulit Theodorus, aut integram habuit. Problema trigeſimum tertium, ſeu quæ in illo redditur ratio, maximum ſanè ad Henrici opinionem momentum facit; illi autem dum ſatisfacimus, eadem opera difficultatem tollemus. Quod enim tribus problematis decimo, vigeſimo tertio, & trigeſimo octauo ait Ariſtoteles, ambulationes inæquales, ſeu per loca inæqualia: eſſe minùs laborioſas, quàm per æqualia, intelligendum eſt iuxtà primum problema? aliuqui contraria aſſereret Philoſophus: & hæc erat difficultas, quæ proponi debuerat ab Henrico, & cuius ratione dixi ad initium expoſitionis præſentis problematis non omnibus hiſce de ambulationum labore problematibus conuenire. Primò enim dixit, ambulationes per loca inæqualia, ſi breues ſint, eſſe magis laborioſas: non igitur minùs quod his tribus dicit: Reſpondetur: Si comparamus abſolutè breues longis, aut inæquales æqualibus id ex Ariſtotelis quidem ſententia dicendum, quod ſuperiùs attulimus, cùm membra illa omnia proponeremus, ſi verò breues locis inæqualibus, breuibus locis æqualibus, illas magis laborioſas eſſe, quod dicebat primo problemate: ſunt igitur hæc inter ſe diſtincta, nec ab vno ad aliud licet argumentari. Quòd ſi denuò arguatur ex ratione, quæ problemate XII. &

XXXIII. affertur, conſtare de inæqualitate id quod dicitur, nempe cauſſam eſſe laboris; ideo enim breues eſſe laborioſas, quod ait Ariſtoteles, quia inæquales; dicimus inæqualitatem ibi aliter accipi, nimirum, quæ pendet à motu interpellato, ſeu à ratione ſubſiſtendi, & à mutatione ad contrarium: & hæc facit laborem, ſicuti propoſui ſuperius, cùm ambulationum varias ſpecies protuli, huiuſmodi autem inæqualitas maximè apparet in ambulationibus breuibus, quia in illis ſæpius ſubſiſtitur, & ad contrarium mutatur, atque inde labor maior, & hanc etiam inæqualitatem in ambulationibus breuibus locis inæqualibus puto me ad problema primum adnotâſſe. Hæc igitur inæqualitas laborem facit ratione contrarietatis, alia leuat ratione quietis, quam aliquibus partibus præſtat. Atque ita non iam omnibus ſimul Philoſophis, ſed vel vni Ariſtoteli adhiberi fides poſſit, aut ex ratione, quam affert nobis perſuaderi, eo quidem modo quo res proponitur, ambulationes per loca inæqualia, ſeu ambulationes inæquales eſſe minùs laborioſas: quod paradoxon eſſe nemo dicat, vel mediocriter in medicinæ parte ſalubri, ſeu in gymnaſtica verſatus, ad quam huiuſmodi locus propriè attinet. Iam verò pòſt adeò multa quæ nos dicere coëgit Henricus, quod reliquum eſt expoſitionis perſequamur. Sunt igitur duo membra problematis, de quorum altero, quod primo loco ponitur, iam nimiùm multa diximus, locis æqualibus magis fatigari: quæ ſententia, ſicuti antea propoſui, intelligenda eſt iuxta primum problema, in quo cùm eandem rem habemus propoſitam, tum eandem rationem de corporis habitu, qui idem perpetuò ea in ambulatione eſt, non itidem in inæquali, vt pleniùs eo loco oſtendimus. Alterum autem membrum eſt, quod videtur primo opponi; atque ideo vſus eſt particulis, μὲν & δὲ, quas ad hanc rem ſolent boni ſcriptores ſæpius vſurpare: vbi enim maior eſt fatigatio, ibi minùs confici itineris, atque ideo tardiùs idem ſpatium perambulari iure videatur. Si igitur æqualibus locis, & itineribus fatigatio maior eſt, tardiùs perambulari, concludi appareat: quam oppoſitionem nominatim expreſſit Theophraſtus ita ſcribẽs: οὐδ' ἐκεῖνο ὑπεναντίον ὡς κοπιῶσι τε μᾶλλον οἱ ἐν τοῖς ὁμαλέσι χωρίοις καὶ θᾶττον βαδίζουσιν ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, hoc eſt: *Neque illud aduerſatur, quòd æqualibus locis magis defatigantur, ocyùs autem ingrediuntur, quàm inæqualibus.* Cæterùm Ariſtoteles dum huius partis ſolutionem affert, de accliuibus, ſeu arduis potiſſimùm loqui videtur: illáque præcipuè nominat, ac de his præcipuè valet ratio: eorum autem ratione de tota locorum inæqualitate res confirmatur, inæqualibus enim locis, & ambulationibus ardua, & ſublimia neceſſariò continentur. Inprimis autem pro θᾶττον δὲ, vt habet Baſilienſis, & Aldina antiqua editio, & videtur legiſſe Theodorus qui vertit, *ocyùs enim ingredimur*, audacter reponamus, θᾶττον δὲ. hoc eſt *ocyùs autem ingredimur*; hæc enim eſt ratio alterius membri problematis, & ita legitur problemate XXIII. & ita eo loco vertit Theodorus, ex quo miror hunc non fuiſſe ab eodem Theodoro reſtitutum. Eſt autem huius ſecundi membri ratio hæc: vbi minùs contra naturam mouemur celeriùs mouemur, æqualibus locis minùs contra naturam mouemur, æqualibus igitur celeriùs mouemur. Minorem probat: nam locis æqualibus minor eſt attollentia, ſiue elatio, elatio autem eſt contra naturam: igitur contra naturam moueri minùs ineſt locis æqualibus, & magis inæqualibus. Quamquam autem non adeò magna eſt elatio æqualibus, eſt tamen crebrior, & frequentior, ſæpius enim attolluntur, & deponuntur pedes, & crura, quæ corporis elatio eſt, inæqualibus autem rarior, ſed maior: ex quo etiam maior celeritas: frequenter enim pedes attollere, & deponere, illud in ambulatione celeritatem parit: non parit autem ita laſſitudinem elatio in æqualibus, licèt maior ob cauſſam iam propoſitã, quoniam corporis habitus immutatur, nec idem ſemper eſt, hanc autem cauſſam ad eam rem plùs poſſe, quàm alteram exiſtimat Ariſtoteles. Porrò autem efferri, & attolli eſſe contra naturam probat Ariſtoteles, quoniam eſt violentum, violenta autem contra naturam ſunt: totus autem hic locus illuſtrior euadit ex iis, quæ habet Ariſtoteles problemate XLI. huius ſectionis, nimirum omnem ingreſſum, ſeu ambulationem conſtare ex attolentia, & depoſitione, quibus deinde propoſitionem, ſeu æqualem poſitionem addit: ex quibus attollere ſit præter naturam, ponere ſecundùm naturam, proponere medium tenere. Qui igitur per locum æqualem ambulat, non multùm attollit, quia quod mouetur non ita contra naturam mouetur, ſicuti cùm ad ardua, & ſublimia mouetur, quo tempore corpus ſuâ naturâ graue, ac deorſum tendens, vi ſurſum ſpiritui, & calori trahendum eſt, ſicuti etiam dictum eſt problemate XXXVII. ſectionis ſecundæ. Theophraſtus, cùm hanc eandem rationem de frequentiori, & rariori, maiori, & minori elatione proponeret addidit, temporis æquale ſpatium, quod vtrobique idem eſſet, ſic enim ſcribit: θᾶττον δ' ἡ βάδισις ἡ ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἐλάττω τὴν ἀναφορὰν ἔχουσα· τοιαύτη δὴ ἐν τῷ ὁμαλῷ. hoc eſt: *Velocior autem inceſſus ille eſt, qui æquali tempore minorem elationem habet: huiuſmodi autem eſt, quæ æquali loco fit.* Quam rem

habemus

habemus ſimiliter problemate XXIII. τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον μικρόν. *Quod autem per ſingulos gradus paullatim redditur.* Hæc vt puto non tantùm pertinent ad alterum hoc membrum, de minori velocitate per vias inæquales, ſed ad alterum etiam: quin & ad alia multa accommodari ſententia poteſt: eſt enim generale pronunciatum, medicis præcipuè cognitum: quod igitur dictum eſt, tum de labore maiore per æqualia, tum de tardiori itinere per inæqualia, licèt non ita perſpicuè appareat per ſingulos paſſus præ exiguitate, per multos tamen liquidò cognoſcitur, quod enim ex paucis multiplicatis redit, multum fit.

XI.

Διὰ τί τὰ ἐπίπεδα κοπιαρώτερα ἐγκατακεῖσθαι τῶν κοίλων ἐστίν; ἢ διὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰ κυρτὰ τῶν ἐπιπέδων; ἐφ' ἕνα γὰρ τόπον συναθροιζόμενον τὸ βάρος ἐν τῇ καθέδρᾳ, ἢ κατακλίσει, τῇ θλίψει ποιεῖ πόνον· τὸ μὲν οὖν κυρτόν, τὰ δ' ἴσως τοῦτο δέ, τὰ κοῖλα μᾶλλον τοιοῦτον ἐστί. τὸ γὰρ σῶμα ἡμῶν ἐστι περιφερέστερον ἢ εὐθύτερον· τὸ δὲ τοιοῦτον κατὰ πλεῖον ἅπτεται τὰ κοῖλα, ἢ τὰ ἐπίπεδα· διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα τῶν μὴ ἐνδιδόντων, ἀκοπώτερά ἐστι, καὶ ἐγκατακλιθῆναι, καὶ ἐνίζειν.

Cur in planis laborioſiùs accubamus, quàm in concauis? An eadem ratio eſt, cur etiam in conuexis laborioſiùs, quàm planis? cùm enim pondus corporis ſe eundem in locum, in ſedendo accubandóve colligit, facit per afflictionem, vt laboretur: incuruum igitur, quàm rectum, idq; quàm concauum magis tale ſe exhibet. Noſtrũ etenim corpus in orbem ſe colligit potiùs, quàm dirigat in proceſſum, quæ autem eiuſmodi ſunt, hæc per plura attinguntur à concauis, quàm à planis. His eiſdem de cauſſis etiam fit, vt quæ cedunt, minùs, quàm dura, & renitentia, fatigent, & in accubando, & in ſedendo.

Difficiliùs, & maiori cum labore, ac moleſtia ſedere nos, ac iacere ſuper corpora, quæ ſuperficies planas habeant, quàm concauas, poteſt quilibet etiam incommodè experientia ipſa didiciſſe aliquando, aut ſedendo, aut dormiturus, dum recumbit. Rationem autem reddit Ariſtoteles, primùm quidem ſimili alio problemate adducto, cuius ratio, quæ eadem eſt, facilior apparere poterat, tum eandem liquidiùs explicans. Ait igitur, cauſſam eſſe eandem propter quam etiam fit, vt in gibbis, ſeu rotundis, vt in ſtrato, aut ſedili ſphæricæ figuræ laborioſiùs adhuc accubemus, quàm in planis. Quia nimirum quoties pondus totum ſimul vnum in locum ſe colligit, illique innititur vniuerſum, locus ille, atque illa pars preſſionem, ac attritionem patitur, atque ſummè laborat: eam Theodorus appellat, *afflictionem*: gibba autem, ſeu incurua, vt dicit Theodorus, ſunt magis talia, quàm plana, & plana, quàm concaua, vt in iis ſcilicet onus vniuerſum vni parti incumbat: laborioſiora igitur primùm erunt gibba, tùm plana, commodiora autem concaua. Rem autem adhuc liquidiùs explicat Ariſtoteles. Ait enim corpus noſtrum magis rotundum, quàm rectum eſſe, quod Theodorus dicit, *dirigere ſe in proceſſum*: nimirum corpus noſtrum teres eſt; maximè autem rotunditatem acquirit qua parte ſedet, dum ſedet: talia autem corpora à concauis meliùs admodum recipiuntur, quia per plura attinguntur, quælibet enim pars rotundæ figuræ tangitur ab ea parte concaui, quæ illis reſpondet, & in ea commodè recipitur. In ſella autem ſphærica per punctum ſolum à rotundo corpore fit tactus: & in planis generatim per pauciora, quàm in concauis. Partes autem, quæ non tanguntur, nec recipiuntur, illæ ſuſpenſæ remanent, deprimentes autem vnam illam, quæ tangitur, & reſidet, eandem opprimunt, & afflictionem, ac laborem maximum inferunt. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα. *His eiſdem cauſſis etiam fit, vt quæ cedunt.* corollarium. Ob eandem cauſſam fit etiam, vt quæ cedunt, nec renituntur ſint minùs ad ſedendum, & recumbendum laborioſa duris, & renitentibus. Quæ enim cedunt, ea ob ceſſionem conformantur ea figura, qua commodè recipiant, quæ illis accumbunt: vt cùm ſuper ſedile, aut ſtratum plumeum ſedemus, aut iacemus, quod cauitatem ſtatim admittit, qua pars commodè recipitur. Theophraſtus cùm de huiuſmodi accubitus eadem Ariſtotelicis proponeret, paullò ante ſentẽtiam propoſuerat generaliorẽ, de ambulatione, curſu, accubatione, & ſeſſione, ita ſcribens: τὰ δ' ἀντίτυπα, καὶ σκληρὰ, μᾶλλον ποιεῖ κόπον, καὶ ἐν πορείᾳ, καὶ ἐν δρόμῳ, καὶ ἐν κατακλίσει, καὶ ἐν καθέδρᾳ, διὰ τὸ μᾶλλον ποιεῖν πληγὴν, καὶ ἐπίδοσιν τάχα δ' ἴσως καὶ τὴν συντονίαν πλείω κοπιαρώτερον δ' ἂν τοῦτο δόξειεν. hoc eſt: *Renitentia autem, & dura magis laſſitudinem*

inferunt, & ambulatione, & curſu, & accubitu, & ſeßione, quia maiorem ictum, & percußionem faciunt: atque adeò ſanè maiorem habent contentionem, quæ laborem magis afferre ſolent. De his autem quæ cedunt proponit mox dubitationem Theophraſtus, vt ſi non illico poſtea tamen, non ſecus ac dura, & renitentia laborioſa ſint ad accumbendum: eam verò ſtatim diluit: ſed tum hæc, tum alia ad eandem materiam pertinentia, quæ non habet in problematis Ariſtoteles, præſtat videre apud ipſum Theophraſtum.

X I I.

Διὰ τί οἱ βραχεῖς περίπατοι κοπώδεις εἰσίν; ἢ ὅτι ἀνώμαλοί εἰσι; πολλάκις γὰρ ἵστασθαι ποιοῦσι· τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον πυκνὰ μεταβάλλειν, κοπῶδές ἐστι· συνήθειαν γὰρ οὐδετέρῳ ποιεῖ, ὅ ἐστιν ἄκοπον· ἀμφοῖν δ' ἅμα οὐκ ἐνδέχεται συνήθειαν γενέσθαι.

Cur breues deambulationes fatigationem mouere ampliùs ſoleant? An quia euariant, incomptæq́; ſunt: faciunt enim, vt ſæpe ſubſiſtatur. De contrario autem in contrarium frequenter mutari, laborioſum eſt: neutri namq́; aſſueſcere ſinit. Quæ quidem aſſueſcendi ratio vacat fatigatione: vtrique autem ſimul vt aſſueſcas, fieri non poteſt.

Ad problema decimum pleráque attuliſſe putamus magnopere pertinentia ad hunc locum, vt paucis omnino hìc agendum ſit. Ambulationem intelligi hoc loco cum progreſſione, & regreſſione identidem repetita, diximus ad problema primum. Quod autem Theodorus vertit, *quòd euariant, incomptæq́; ſunt*, ad verbum breuiter eſt, *quia inæquales ſunt.* Diximus autem, hanc inæqualitatem non eandem eſſe de qua problemate decimo; illa enim ratione locorum erat, hæc ratione repetitæ conuerſionis, & ratione motus, qui contrarius eſt, dum progrediendo, & regrediendo fit ambulatio, vnde & contrarium dicit illum Ariſtoteles hoc loco. In huiuſmodi igitur breuibus ambulationibus, ipſum ſubſiſtere, dum fit conuerſio, ſeu mora, & pauſa, quæ eo tempore euenit, non eſt ambulantibus ſolatio, ſicuti erat in altera inæqualitate, tum quia in illa quæ eſt à loco, ob inæqualitatem partes aliquæ, quæ antea laborabant, quieſcunt, quod non ita in hac fit (quin ſtare magis laborioſum ex ſententia Galeni) tum etiam, quia licèt concederetur ex illa ſubſiſtendi ratione, & pauſa aliquam accedere ambulantibus recreationem debere, eſt adeò frequens mutatio, vt omne ſolatium tollatur: aſſiduè enim inter duo contraria verſantur ambulantes, ex altero ad alterum ſubinde immutati: nec requie vlla alicubi gaudent: quippe nullibi adeò immorantur, vt ex eo iucunditas aliqua percipiatur, quæ non oritur, niſi fiat aſſuetudo aliqua: quæ niſi aliqua mora fit; hìc autem tam frequens eſt mutatio, vt antequàm altero ex aſſuetudine gaudeas, alterum excipiat, vtrique autem ſimul vt aſſueſcas, fieri non poteſt; ſunt enim contraria, contraria autem ſe inuicem deſtruunt.

X I I I.

Διὰ τί ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα; πότερον διὰ τὸ ψυχρότερον εἶναι τὸν ἀεὶ προσπίπτοντα ἀέρα, ὅσῳ ἂν ἐλάττω χρόνον ἅπτηται τοῦ σώματος· ὅπερ ἐπὶ τῶν γυμνῶν θεόντων συμβαίνει· τὸ δὲ ψῦχος δάκρυον ποιεῖ· ἢ διὰ τοὐναντίον; καὶ γὰρ τὸ θερμὸν ποιεῖ δακρύειν οἷον ὁ ἥλιος· ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ· ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτως ὁ ἀὴρ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν.

Cur qui equo vehuntur, quò longiùs equus decurrerit, eò magis emittere lacrymas ſolent? vtrum quoniam aër, qui ſe obiectat, ſubinde eò frigidior eſt, quò minus temporis corpus attigerit. Quod iis etiam euenit, qui curſum nudo corpore agunt: frigus autem mouere lacrymam poteſt. An contrà. Res enim calida lacrymam ciet, veluti Sol. Motus autem nimirum calorem efficere poteſt. An propter ictum illatum ab aëre illud accidit; quo modo enim venti aduerſi oculos perturbant: ſic aër occurſans eò magis ferire poteſt, quò equus velociùs agitatur.

Hoc problema iteratur hac eadem ſectione proximè poſt xxxiv. ſunt tamen quædam leuia & exigua, quæ ex altero poſſis ad alterum transferre, quæ nos hîc adnotabimus, vt ad xxxv. omni expoſitioni poſſimus ſuperſedere. Quod proponitur admodum conſpicuum eſt: pro eo autem quod hîc dicitur, μᾶλλον θέῃ, quod Theodotus vertit, *quò longius equus decurrerit*, problemate xxxv. ſcribitur θᾶττον θέῃ, hoc eſt, *velocius cucurrerit*. Et Theodotus ibidem, *contentiùs curſum arripit*: ita verò hoc loco accipienda etiam eſt particula μᾶλλον, vt patet ex problemate ad finem, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ, *quò celeriùs equum impulerit*. Igitur meliùs putem transferri hoc loco, *quò velociùs, aut celeriùs equus cucurrerit*. Non enim cum longitudine curſus, neceſſariò iungitur velocitas: at immutatio aëris, ex qua prima ratio pendet, ex velocitate deſumitur. Si enim vel longiſſimè currat equus, at lentè, non ita idem aër immutatur, nec gignitur effectus de quo problema. Tres igitur rationes affert Ariſtoteles, quamobrem qui equis vehuntur, atque etiam pedibus currendo iter faciunt, ſicuti addit problemate xxxv. quò velocior curſus extiterit, eò magis illorum oculi illacrymare ſoleant. Prima eſt à frigore: quo enim velocior curſus eſt, eò minori tempore idem aër corpori occurſat, illudque attingit, quo autem minori tempore corpus ab aëre attingitur, eo plùs corpus refrigeratur: aër enim qui corpus attingit, calefit ab eius calore; qui verò nouus ſubinde incidit, ille corpus refrigerat antequàm à calore corporis incaleſcat, quod habemus etiam problemate xxxiv. & apud Alexandrum libro primo, problemate cxiii. æſtate etiam patet, cùm flabellis aëra ſubinde à facie amouemus, nouum qui frigidus ſit, ſubinde excipientes, etſi in aqua calida res contrario modo contingat: illa enim ſi mouetur, calidior redditur, vt dicit ibidem Alexander. Nam qui in aquam deſcendit calidam, ſi ſe non mouerit, miùs vritur: ſed ſi agitatu ſuo aquam mouerit, maiorem ſentit calorem, & totiens aqua vrit ampliùs, quotiens nouus ei motus acceſſerit. Quæ Macrobij ſunt verba libro vii. ſaturnal. quæſtionem propoſitam meliùs declarantia. Plutarchus tamen in quæſtionibus naturalibus de eadem aqua rem aliter propoſuit, quærens: Cur cùm alij humores dum commouentur, & verſantur fiant frigidiores, mare videamus dum fluctibus exagitatur incaleſcere? Atqui propoſitæ rei ſenſum, cùm aliter accipiat Plutarchus quàm illi auctores fecerint, vt ſatis conſtat; diuerſa atque adeò contraria ab eo proponi, nil mirum ſit. Sanè autem de humore vel aqua ſolutio, vtrouis modo res accipiatur, ſatis apud illos auctores patet. In aëre res eo modo contingit, quo diximus. Plùs igitur refrigeratur qui velociùs currit; ſæpius enim aëra mutat: quod in iis etiam patere poteſt, (quod ait hoc loco Ariſtoteles, omittit autem problemate xxxv.) qui nudi curſum arripiunt, illos enim etiam magis refrigerari, quò velociùs currunt; quæ ſunt intelligenda ratione aëris, antequàm motus, qui ex curſu eſt calorem internum excitet, & foras trahat; nimirum dum aeris frigiditas potentior eſt, & in corpore dominatur: procedente enim diutius curſu, calorem corporis internum egredi contingit, & extima calefieri, vt iam non frigus, ſed calor dominetur. Ratione autem aëris res ita habet: & velociùs currentes magis refrigerantur: frigus autem lachrymas mouet: cuius rei cauſſam hîc omittit Ariſtoteles, affert autem problemate xxxv. quia ſcilicet contrahens, & adſtringens carnem, humorem exprimit. Altera ratio eſt à contrario, nimirum à calore: nec verò abſurdum à contrariis cauſſis eundem deducere effectum, dum per accidens, non per ſe aliqua ex illis ſit. Dicit igitur Ariſtoteles curſum velociorem magis caliditatem parere; quippe ſi motus parit caliditatem, quod hîc dicitur & vberiùs libro ſecundo de cœlo (de modo ad rixas diſputant Philoſophi) velocior motus maiorem caliditatem pariet, calor autem lacrymas mouet: maior igitur magis mouebit: à calore moueri probat ex Sole, qui enim Soli caput exponunt, illis oculi illachrymant, quippe à Solis calore attenuata materia effluit. Problemate xxxv. ratio itidem à calore deducitur, ſed alio modo. Calor elicit ſudorem, lachryma quidam ſudor eſt, calor igitur lachrymam educit: at calor ex motu eſt. Lachrymam ſudorem eſſe quendam, aut illi ſimilem, ſeu ex illo genere duobus ſignis confirmat: vtráque enim mouentur à calore, & vtráque ſalſa ſunt. Lachrymam ſanè à calore moueri habemus etiam apud Plutarchum libro quæſtionum naturalium quæſtione xx. vbi quærit, cur ſylueſtris ſuis dulcis lachryma ſit, cerui ſalſa, & nitroſa; ſcribit enim eo loco, ob excandeſcentiam lachrymas exprimi, excandeſcentia autem calor eſt. Eodem modo etiam dicendum iuxta Empedoclis ſententiam qui de ſudoris, & lachrymarum origine idem exiſtimauit ſcribens, vt legitur in libro de hiſtoria philoſophica Galeno attributo, ſudores, & lachrymas attenuato, & eliquato ſanguine manare, quæ res ex loco Plutarchi, quem modò attulimus de lachrymis etiam colligi videatur. Galenus tamen libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite ſecundo, in frigiditatem, lachrymarum emanationem contulit

dicens,

dicens, frigidum, quæcumque contingit, eorum & contrahere ſubſtantiam, & condenſare, ac conſtringere, tenuéſque tum excerni humiditates, ſicuti ex oculis lachrymas. De ſalſedine autem earundem lachrymarum, locus idem eſt Plutarchi modò citatus: Nec verò, aut de illa, aut de ſalſedine ſudorum plura, vt afferamus locus poſtulat. Tertia ratio eſt, non à frigore, neque à calore aëris, ſed ab actione eiuſdem in oculos deſumpta: nimirum, quia inter currendum aër oculum verberat, non ſecus ac venti, qui ex aduerſo ſpirant, eo autem plùs, quò velocior curſus eſt, ideo oculi magis illachrymant: ſunt enim ictus aëris tum crebriores, tum validiores: quicúmque enim aër immutatur, ille recens oculos ferit, & plagam facit, ſed mollem, vt dicit Ariſtoteles, quam vocem, etſi Theodorus, aut non habuit, aut diſſimulauit hoc loco, problemate enim xxxv. eam ſimiliter habet Theodorus; ideo puto Ariſtotelem adiecisse, vt tacitè obiectionem tolleret. Quid enim dicimus percuti oculos, ſi plagam non percipimus? illa verò non percipitur, quia plaga mollis eſt: eſt autem mollis ob mollitiem tum partis recipientis ictum, tum inferentis, vtráque enim cedunt: atque ideo plaga mollis fit problemate xxxv. modum præterea addidit, quo aër verberans lachrymas excutit, dicens ideo fieri, quia ob plagam illam relaxantur, & rarefiunt meatus oculorum, per quos lachrymis exitus eſt: omnis enim plaga, ſeu ictus, aut rarefacit, & relaxat, aut rumpit partem, cui incidit; in præſentia autem non rumpit partem, eſt enim ictus, vt dictum eſt, mollis, ſed rarefacit tantummodo. Hæc ita accipienda ſunt eo problemate. Theodorum autem hunc ſenſum non puto fuiſſe aſſequutum, quare illa non ita fideliter tranſtulit: *Quo igitur quis contentiùs equum agitat, aut ipſe currit, eò magis ictu quodam molli obuerberat, & ferit: quo fit, vt ſe lachrymæ promant, ſcilicet meatibus oculorum relaxatis appulſu eiuſmodi. Omnis etenim ictus, vim aut ſecandi habet, aut collidendi, & contundendi.* Ita autem fideliter & ad verbum tranſtuliſſe meliùs fit. *Quò igitur celeriùs quis* [equum] *impellit, aut ipſe currit, tantò magis plagam facit mollem, ob quam oritur lachryma, rarefactis ex plaga oculi meatibus. Omnis enim plaga, aut deducendi, aut rumpendi vim habet.*

XIV.

Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα τριβόμενα σαρκοῦται μέρη, ἡ δὲ γαστὴρ λεπτοτέρα γίνεται; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ σφριγῶσα· οὐ μὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως γε καὶ ἡ σάρξ. διὸ καὶ τὸ πρόβλημά ἐστιν. ὅλως γὰρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα λεπτύνεται ἡ γαστήρ. αἴτιον δ' ὅτι τὰ πίονα θερμαινόμενα τήκεται, καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον· τὸ δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίνεσθαι τάχιστα, ἀεί τινα ἔχει πιότητα, ἐὰν μὴ κάμνῃ τινὶ νόσῳ. αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τροφῆς. ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ' ἐπίκτητον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ σάρξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρίψεως, θερμαίνουσαι, τήκουσιν αὐτὴν καὶ τὴν τροφὴν ἐκπλεονάζουσαν νέμουσι τοῖς ἄλλοις μορίοις. διὸ αἱ μὲν καθέδραι, τὴν κοιλίαν πιαίνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα λεπτύνουσιν· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις τὴν μὲν κοιλίαν λεπτύνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα παχύνουσι.

Cur cætera membra, cùm perfricantur, pleniora euadant: venter autem ſoleat extenuari? An perfrictione protinus vehementiore extenuatur, cùm is etiam impleti ſoleat illa fricandi ratione, quam paullatim amplificando admouemus, ſed non æquè proficit, atque caro; qua de re quæritur: quippe cùm omnino in exercitando, laborandóque, venter præcipuè extenuetur. Ratio igitur, quòd opima quæq; concalfacta liqueſcunt, & ea magis, quæ intenſa ſuapte natura ſunt: venter autem cuteus eſt, cutis verò ſua natura tenſionem habet. Sed enim, quòd venter celerrimè opimatur, ideo & pingue aliquid ſemper obtinet, niſi morbo laboret. Cuius rei cauſſam dixerim, quòd cibo ex vicino poſitus eſt. Cùm igitur omnino pingue res propria naturæ non ſit, ſed aduentitium, nec ita neceſſarium, vt caro adhæreat: ideo & exercitandi, & perfricandi agitatio ventrem concalfaciens, liquefacit, & macerat, alimentúmque quod inde redundet, membris cæteris diſpertit: quamobrem ſedile ventrem opimat; reliquum corpus extenuat. Motiones verò, perfrictionéſque ventrem extenuant, reliquum corpus implent, & augent.

Vberiùs diſquiritur, quod problemate tertio fuerat etiam propoſitum, de ventris extenuatione, quæ ab exercitio ſeu frictione illi euenit, non itidem aliis corporis partibus.

Porrò autem frictionis vſu augeri corpora, & carne repleri, copioſè habemus apud Galenum lib.II. de tuenda valetudine, vbi illam Hippocratis ſententiã diligenter examinat, quæ libro κατ' ἰητρεῖον his verbis effertur: ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι, ἡ σκληρὴ δῆσαι, ἡ μαλακὴ λῦσαι, ἡ πολλὴ μινυθῆσαι, ἡ μετρίη παχῦναι. hoc eſt. *Frictio poteſt ſoluere, ligare, carnem augere, minuere, dura ligare, molles ſoluere, multa minuere, moderata craſſefacere.* Verùm ſi multa Hippocrati carnem minuit, quomodo abſolutè Ariſtoteli præter ventrem reliqua auget? ac ſi eidem Hippocrati moderata carnem auget, quomodo Ariſtoteli abſolutè ventrem extenuat? An de moderata accipiendus Ariſtotelis locus? quippe vſitatior, tamquam media, extrema enim non ita in vſum veniunt. Sanè autem & de ventris extenuatione ex moderata, obiectionem videtur Ariſtoteles vidiſſe, ac de propoſitæ rei veritate dubitaſſe: quare & mox corrigit quodammodo, & coarctat quod propoſuerat: dicit autem. An verò haud eſt abſolutè dicendum, ventrẽ extenuari à frictione quæ fiat ὑπὸ μεγαλυνομένης, nimirum, quæ ritè, & rectè adhibetur ab exigua ad maiorem aſcendendo: ſed illius vſu, carne etiam venter augetur: hoc enim eſt, quod dicit σφρίγγει; aut σφριγόωσα, aut συγχέονται, vt nonnulli habent, nimirum ſpiſſior, & vegetior venter fit. Heſychius enim vocem σφριγῶς, exponit πυκνὸς, εὐθαλής. Hunc ſenſum, qui Ariſtotelis verus eſt, ſicuti exiſtimo, bene ſanè expreſſit Theodorus: ſed paraphraſtes potiùs, quàm interpretis munere fungens, illa extrinſecus de ſuo addit: *Perfrictione protinus vehementiore extenuatur*; libet autem breuiùs ſed fideliter locum lectori proponere, vt quod dixi, etiam Græcè neſcientes poſſint facilè videre: *Cur cætera quidem membra perfricata carne replentur, venter autem tenuior fit? An neque ille* [venter] (hunc enim neceſſariò refert αὐτὴ) *ex frictione paullatim augeſcendo facta* [attenuatur] *ſed ſpiſſior fit?* Corrigens igitur & coarctans propoſitionem Ariſtoteles, ſubiicit: id verò licèt concedatur; nempè ex huiuſmodi frictione denſari ventrem, non imminui; non tamen ſimiliter atque caro. Ita enim ad verbum ſonant, quæ Thodorus vertit: *Sed non æquè proficit, atque caro:* nempe vtrobique rem non eodem modo ſe habere. Igitur problemati adhuc locus eſt; idque eſt, quod quærimus ait Ariſtoteles: cur omnino, & in vniuerſum ex eadem exercitatione, & eodem labore maximè extenuetur venter, hoc eſt promptiùs & expeditiùs, quàm aliæ partes. Diuerſitatis autem cauſſam refert in pinguedinem, qua præditus venter eſt; illa enim ob frictionis calorem liquata, extenuatur venter: pinguedo enim, ſi calefiat, liqueſcit: & eò magis ſi ſit in partibus, quæ natura tenduntur, id eſt in partibus, quæ oſſe careant: illarum enim cutis tenditur, & laxatur, ſicuti in ventre: quod factum eſt tum ratione alimenti, quod partem illam eleuat, ne tumori impedimento ſit; tum verò in fœminis præcipuè ratione fœtus, ne illius incremento obſtet, quemadmodum docet idem Ariſtoteles ſecundo de partibus animalium capite I X. quæ autem tenduntur eorum pinguedo faciliùs, & promptiùs liqueſcit, quoniam ob frequentem tenſionis & laxationis motum, non ita poteſt affigi & adhærere, ſicuti aliis partibus, quarum ſubſtantiam magis ingreditur. Pinguedine igitur liquata, extenuatur venter: aliarum autem partium caro non ita promptè liqueſcit, ſed calori, qui ex frictione gignitur, magis reſiſtere poteſt. atque ideo potiùs augetur, vt mox patebit. Illa porrò, quæ Theodorus vertit, *quæ intenſa ſuapte natura ſunt*, meliùs, & fideliùs, vt puto conuertamus, *quæ natura intentionem habent*, id eſt, quæ à natura ita constructa ſunt, vt tendi, & laxari poſſint: Græcè enim eſt τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα. Illa etiam, *venter autem cuteus eſt*, deſiderantur in Græcis vulgatis exemplaribus, nec habet antiquus interpres. Vtrum de ſuo addiderit Theodorus ad ſenſum magis explicandum, aut legerit in exemplari, quo vtebatur, non eſt facilè diuinare: ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίνεσθαι τάχιστα. *Sed enim, quòd venter celerrimè opimatur.* His verbis puto Ariſtotelem obiectioni occurrere. Si enim ita facilè, vt dictum eſt, colliquatur, & abſumitur ventris pinguedo, quid ita venter ſemper pinguius reperitur? reſpondet id fieri, quia celerrimè etiam impinguatur; licèt igitur, quæ in ventre eſt pinguedo liqueſcat, alia tamen ſubinde noua celerrimè generatur, atque ita pinguedine nunquam vacare perſpicitur, niſi aliquo tabifico morbo laboret. Quòd verò adeò celeriter, & promptè pingueſcat venter, cauſſa eſt propinquitas alimenti, ſicuti habuimus etiam ſuperiùs problemate quinto. ἐπεὶ δ' ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει. *Cùm igitur omnino pingue res propria natura non ſit.* Particula, δὴ, *igitur*, ſumitur tranſitiuè: ſi enim illatiuè, aut collectiuè accipiatur, difficile eſt videre, vbi id, quod de pinguedine dicitur, non eſſe à natura, fuerit ſuperiùs poſitum. At tranſitiuè iam manifeſtò eſt noua ratio: vtro autem modo ſumatur, eadem dicuntur, idémque rationis eſt momentum. Cùm pinguedo, inquit, non ſit omnino à natura; dicit autem omnino, quippe naturalis res eſt pinguedo, ſcilicet à natura formata, non tamen omnino, quia haud neceſſaria ad corporis perfectionem, ita enim in præſentia eam vocem accipit: cùm igitur à natura minimè ſit pin-

guedo: ſed res aduentitia, cui facilè; vel abſque corporis detrimento accedere, & recedere licet, iure fit, vt ita à natura non cuſtodiatur, ſicuti aliarum partium caro, de qua hæc illo modo dicere non poſſumus; vnde ob motiones, exercitationes, ac frictiones, quæ calorem inducunt, liqueſcit, & inde aliis partibus diſtribuitur alimentum. Aliæ enim partes, quæ ſolidiores ſunt, calefactæ meliùs attrahunt: quod igitur illis demitur, his apponitur, ex quo hæ pingueſcunt, illæ extenuantur. *διὸ καὶ ἡ καθέδρα, quam ob rem ſedile.* Corollarium. Cùm propter motus, & frictiones, ea ratione quæ dicta eſt, extenuetur venter, cætera autem membra pingueſcunt, meritò fit, vt ſedile è contrario ventrem ſaginet: quippe ex vicinia alimenti, quod ad illas primùm aſſiduè defertur, diutiúſque moratur, niſi motione aliò trahatur; reliquæ autem corporis partes extenuantur, quia defectu motionis ad eas minimè redundat alimentum, ſed ad ventrem mouetur, vt dictum eſt. Verùm de ſedili, & hoc eius impinguandi effectu, proprium proponit problema initio ſectionis ſextæ.

X V.

Διὰ τί ἐκ τῦ σφοδρὸν καὶ μακρὸν ὁδὸν ἢ δρόμον, ὅταν στῇ τις ἐπ᾽ ἄκρων τῶν δακτύλων, σείονται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ φέρονται κάτω προπετῶς; ἢ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τῶν ἀνθρώπων τῶν νεύρων; τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ πολλάκις, μορίων δ᾽ οὔ, ὁπόταν πως κινηθῇ, οἷον καὶ καρδίας, καὶ αἰδοίου. αἴτιον δ᾽ ὅτι πνεῦμα πολὺ περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται στάντι· τοῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει, κατασπᾶται, καὶ τοῦ πορρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· τοιοῦτον δ᾽ αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ κάτω χεῖλος.

Cur peracto longo itinere, aut curſu, ſi quis ſe ſuper ſummos conſtituerit digitos, calces pedum conquatiuntur, proníque deorſum labuntur? An propter continuatum, vehementémque motum concitati nerui, nondum requieſcunt. Fit enim ſæpe, vt animus euincere corpus totum poſſit: membra autem ſingula inhibere non poſſit, vbi ſe quendam in modum commouère. Non enim cor, non penem, excitum, reſidere animus cogere poteſt. Ratio autem rei, quam quærimus eſt, quòd multum ſpiritus circa neruos deuritur, quod non ſimul ac ſubſtiteris, refrigeſcere poteſt. Is igitur ſpiritus concutiens, veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit, facítque vt pars remotiſſima minimè contineatur. Itaque calces tremiſcunt, quemadmodum imum labrum hominis irati.

De quodam effectu inquirit, qui poſt longum peractum iter, aut curſum ambulantibus euenire ſolet. Si enim longa quiſpiam emenſus itinera, non diu pòſt, perfecto curſu ſuper extremos pedum digitos ſe conſtituerit, illiſque totus fuerit innixus, erigens ſe, is tam ita erectus minimè conſiſtere poſſit: ſed trementibus, & concuſſis calcaneis præceps deorſum trahatur, ſic vt toti plantæ æqualiter niti neceſſe habeat: huiúſque cauſſam inquirit Ariſtoteles. Quod verò Theodorus *φέρονται κάτω προπετῶς*, aut *προπετεῖ*, vt reponit Iuſtinianus, reddit: *proni deorſum labuntur*: minùs fideliter facit; quid enim ſi ſupinè labantur? nec Ariſtoteles dicit labi, ſed trahi, hoc eſt vi ad inferiora moueri. Quòd ſi, *labi*, quo Theodorus vtitur, accipiamus non pro eo, quod eſt; in terram decidere ſed ſuper totam plantam, ſicuti nos expoſuimus, iam illud, *proni*, non poſſit hoc loco admitti, ad alteram enim partem potiùs inclinantur, qui ita labi intelliguntur. *ἢ διὰ τὴν συνέχειαν, καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως. An propter continuatum, vehementémque motum.* Cauſſam reddit: dicit autem eam eſſe, quia ob motum, ſeu impetum vehemens, & continuatum impreſſum neruis, & muſculis ab anima ſeu animæ virtute, dum concitatè mouentur, licèt quieuerit anima, non tamen quieſcit pars illa; ſed quatitur adhuc, & conuulſionem patitur: res enim mira contingit, vt cùm ſæpenumero totum corpus regat, & contineat anima, non poſſit tamen interdum partes aliquas continere, cùm certo quodam modo commotæ ſunt, ſicuti cor, & penem: fit enim, vt graui aliquo periculo imminente velit audax animus reſiſtere timori, nec pauere: nec tamen cordis ſaltum, aut tremorem inhibere poſſit: & ceſſante periculo, menteque prouidente nullum ampliùs adeſſe, tremit tamen adhuc, vel anima inuita cor. Pulchræ itidem, & laſciuæ puellæ conſpectu erigitur nobis, vel inuitis penis: quod euenit quia motus illi voluntarij ſunt. Cauſſam autem hanc liquidiùs adhuc explicat Ari-

ſtoteles : atque ait, rem ita habere & concuſſionem illam fieri ratione ſpirituum. Nimirum inter currendum multi ſpiritus ad neruos, & muſculos, partéſque mouentes confluxerunt, ibique accenſi, & inflammati ſunt. Hi igitur licèt à motu quieuerit, ſubſtiteritque ambulans, non tamen ſimul refrigeſcunt, ſed adhuc in motu exiſtentes quatiunt partem & veluti furtim deorſum trahunt, eo enim tempore ſpiritus minimè ſe accommodat, aut conſentit animæ dominanti; quæ iam quieuit. Aponenſis, vt rem hanc adhuc manifeſtiorem faceret, ad hunc locum ſimilitudinem adduxit ex Ariſtotele libro de communi animalium motu, vbi ſpiritum hunc animæ præcipuum eſſe inſtrumentum, aut miniſtrum ad ſingulas animæ partes mouendas, cùm anima ipſa in corde reſideat, nec ſingulis ipſa interſit ea ſimilitudine docebat. Præſtat autem ipſa Ariſtotelis verba ex Leonici tralatione proponere, quæ ita habent: *Et exiſtimandum profectò eſt, conſtare animal, vt ciuitatem bene legibus inſtitutam, in hac etenim poſtquàm ſemel ordo conſtiterit, nihil opus eſt ſecreto duce, quem ſingulis, quæ geruntur intereſſe oporteat, ſed quiſque vt mandatum eſt, quod ad ſe pertinet, agit, & aliud poſt aliud conſuetudine efficitur. In animalibus autem hoc ipſum natura efficitur, & quoniam vnumquódque ſic conſtitutorum, ad ſua exequenda munia natum eſt, vt nihil opus ſit vnicuique animam intereſſe, ſed cùm illa in certo corporis conſiſtat principio, alia quidem viuere, quia ſunt annexa, proprium autem opus efficere per naturam.* His autem verbis nihil aliud oſtendere voluit Ariſtoteles, quàm ſpiritum, de quo loquebatur inſtrumentum eſſe animæ, aut miniſtrum, vt dicebam, qui ſpiritus ad ſingulas corporis partes demandatus, illas mouet, anima ipſa in cordis arce (vt Leonici eiuſdem vtar verbis in commentario ad hunc locum) tamquàm in peculiari regia, motrice manente, & reſidente, quæ tamen, vt res poſtulat, virtutem omnibus, facultatémque affatim ſuggerit, & diſpenſat. Igitur nihil faciebant ad id oſtendendum, quod proponit Ariſtoteles hoc loco, inuita anima, moueri partem aliquam. Id cùm videret Aponenſis, ſimilitudinem Ariſtotelicam adauxit, & de ſuo, re minimè ſignificata, malos ciues adiecit, principis imperio haud parentes, cuiuſmodi ſunt fures, & homicidæ, quos aſſimilâſſe partibus quæ inuita anima mouentur, viſus eſt: verùm nos, ſicuti Aponenſi debere fatemur pro iis, quæ de ſuo dat; ita quod pro Ariſtotelicis, quæ Ariſtotelis non ſunt, proponit, nolim Philoſophorum magiſtro eam largitatem fieri, nec eo modo propriis rebus auctoritatem conciliari. Sed Aponenſem dimittamus. De inuoluntario cordis, & penis motu habemus apud eundem Ariſtotelem libro, quem adduximus de communi animalium motu ad finem: vbi inter omnes alias animalis partes, cur eæ duæ præcipuè huiuſmodi inuoluntarios motus conſpicuè edant, cauſſam dicit eſſe, quòd vtrúmque ipſorum, tamquam ſeiunctum, & per ſe animal eſt, vt ibi oſtendit: quam ſententiam deptomptam eſſe à Timæo Platonis, vbi non ſolùm de virili, ſed etiam de muliebri pudendo idem affirmatur, adnotauit etiam Leonicus in commentario ad hunc locum. ἐκκαίεται. *deuritur.* Meliùs fortaſſe: *inflammatur*, ſiue *accenditur.* ὥσπερ ὑπάγων τῇ κινήσει κατάγει. *veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit.* Qui ſpiritus dum quatit partem, eo motu illam reuellens deorſum trahit. ἢ τὸ πορρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν. *facitque, vt pars remotiſſima minimè contineatur.* Roborat adhuc rationem, ſeu cauſſam propoſitam; nam cùm calcaneum ſit pars remotiſſima à ſede, & domicilio animæ, quod eſt cor; quæque pars à cordis virtute vltimo moueatur, nullum alium præterea mouens, non ſit mirum, partem adeò longè poſitam, non conſentire principio, & moueri eo non ampliùs moto; quam rem liceret etiam ſimilitudine confirmare in externis machinis, ita adaptatis, vt primum moueret alterum, hoc tertium, & ſic deinceps; quam rem manifeſtiſſimè proponit Galenus libro de differentiis ſymptomatum ad initium: ibi enim primo ceſſante & quieſcente, videmus adhuc alia moueri: ſed & quieſcente ſagittatore mouetur adhuc ſagitta. Simile verò aliud adducit Ariſtoteles, quo problematis rationem concludit. Tale ſanè, inquit, calcanei patiuntur in hoc affectu, quale labrum inferius in iratis: hoc enim etiam ob ſimilem cauſſam inuitis hominibus quatitur, & tremiſcit: confluente ſcilicet ad eam partem multo ſpiritu, talem enim cauſſam hoc loco ſignificat, qui ſpiritus non tamen quieſcit, anima etiam quieſcente, ac pacata: id nimirum euenit, quod mari à ventis agitato: ceſſante enim vento, aliquandiu perdurant adhuc fluctus à vento commoti. Quod autem Theodorus vertit: *itaque calces*; libentiùs dixerim, *calces autem*, vel., *calces ſanè*, non enim colligit, aut deducit aliquid Ariſtoteles: ſed nouum ſimile proponit: & Græcè eſt, ἢ, niſi reſpexerit Theodorus diſtantiam calcaneorum à corde, quam modò Ariſtoteles memorauit, qua re conuenire illis cum labro videtur, vt ex eo ſimilitudo fuerit deducta. De motione autem inferioris labri eiuſque cauſa in iis qui timore affecti ſunt, habemus probl. VII. ſect. XXXVII. & de eadem re tum in eiſdem tum in iratis proximè antecedens ſextũ, quo loco cùm videatur Ariſtoteles in refrigeratio-

nem potiùs & caloris defectum cauſam reiicere, nos ad eũm locũ quæ occurrent dicemus.

XVI.

Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνέουσιν; πότερον ὅτι πᾶς ῥυθμὸς, ὡρισμένῃ μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ δι' ἴσου οὖσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦσιν· ἅμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν· ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γινομένην. διὰ τὸ τῇ ἴσῃ κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν· ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοὴ, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι, καθημένοις μὲν οὖν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως, οὐκ εὔδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται· συντόνως δὲ τρέχουσιν, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς αἰσθήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς ῥυθμόν· ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μετρία ἡ κίνησις αἰσθητὸν τὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δηλοῖ.

Qua de cauſſa qui nõ concitatè admodum currunt, numeroſè reſpitant? Vtrum quòd numerus omnis menſuram certo recipit motu. Talis autem motus eſt, qui per æquas agitur portiones, quemadmodum agunt, qui currunt leuiter. Ergo ſimul atque agere curſum inceperint, reſpirant ita, vt cùm ſpiratio per compares vices propter parem metiendi motum reddatur, numerum ſiue ambulationem poſſit continuare. An quòd omnis ſpirandi ratio compati viciſſitudine confici ſoleat, modò quis non retineat, ſed tenori trahendi à natura determinato vtatur. Igitur cùm ſedemus, aut ambulamus, quòd motus corporis mediocris eſt, numerus palàm non fieri poteſt: cùm item curſum concitatè agimus, quòd ſenſus conſequi motum nequeat, numerum percipere reſpirandi haud quaquam valemus. At cùm mediocriter nos ipſi concitemus, motus ipſe mediocris modum reſpirandi ſenſibilẽ præſtans, explicare numerum poteſt.

Quare inter currendum, dum reſpiramus, modò curſus ſit moderatus, nec ſumma adhibita contentione fiat, percipiatur rhythmus quidam, & cõcentus ipſius reſpirationis, inquirit hoc loco Ariſtoteles. Duas autem affert ſolutiones, quarum primam ſatis facili argumentatione concludit ex quadam rhythmi deſcriptione; tum alteram proponit. Ait igitur omnem rhythmũ menſurari ex motu determinato, ſeu definito, hoc eſt menſuram recipere, & acquirere ex tali, ac tali motu: nõ enim quilibet motus rhythmum efficit. Sed qui hac, aut illa proportione eſt ordinatus. Rhythmus igitur eſt ordo menſuram accipiens ex motu ita atque ita habente; hoc eſt talem velocitatem, aut tarditatem. Huiuſmodi autem ordo motus in reſpiratione ex moderato curſu exiſtit, in eadem igitur iure erit rhythmus. Sanè de rhythmo, eo inquam, qui in pulſu eſt, multa habemus apud Galenum in libris de pulſibus: reſpirationum autem eandem huic habere ſpeculationem, traditur ab eodem Galeno in libro de difficultate reſpirationis capite x x i. Nos in præſentia vnum tantùm, aut alterum eiuſdem locum afferemus, qui faciũt ad rhythmi definitionem: quibus Ariſtoteli conſentanea proponuntur. Primus igitur eſt in libro de differentiis pulſuum capite v i i. in Latinis, qui ita in eiſdem legitur: *Comparato autem ictus tempore cum tempore quietis, gignitur rhythmus, quæ proportio temporis eſt ictus ad tempus quietis. Huius etiam admonuimus nihil apud hos differre* [medicos, quorum ſententiam referebat] *ictum vel diſtentionem, vel motum dicere: nec quietem vel interuallum, vel contractionem. Et verò etiam pro hoc: proportionem temporis diſtenſionis ad contractionis tempus rhythmum eſſe, quidam ordinem dixerunt: alij conuenientiam duorum eſſe temporum inter ſe ſo ictus cum interualli.* Alter autem locus apud eundem Galenum ita legitur: *Rhythmus eſt motus determinatum quendam ordinem in temporibus obtinens.* Hic igitur ordinatus motus apparet in illis, qui moderatè currunt, tum in curſu, tum in reſpiratione, eſt enim hic motus rhythmus, vt ita dicã, qui δι' ἴσου fit, hoc eſt, vt vertit Theodorus, *per æquas portiones:* per æquas autem portiones, ſeu ex æquo, aut æquali factus, hoc eſt, qui rationem parem, & æqualem ad ſe inuicem habet, & cuius vna pars alteram longitudine aut breuitate non ſuperat, extare autem in moderatè currentibus ex eo oſtendit, quoniam incipientes currere reſpirant, ſeu reſpirare incipiunt, ita vt reſpiratio ex æquo reſpondeat motui menſuretúrque æquali eo motu, vnde rhythmũ, aut numerum efficit: hæc autem æqualitas quod ad reſpirationis motum pertinet, conſideratur in inſpiratione, & exſpiratione, ex quibus reſpiratio ipſa conſtat: materiam autem, quæ eſt pulmonis humiditas, quæ attenua-

tur,& in vapotes diſſoluitur, non eſt neceſſe huc affette: quod facit Aponenſis non enim facit ad Ariſtotelici loci explanationem: cùm materia illa formã acquirat à motu, in quam thythmi cauſſam omnem tefert Ariſtoteles. Sanè autem rhythmum, ſeu numerum apparet hoc loco ab Ariſtotele in reſpiratione eum intelligi, qui fiat per portiones æquas, cùm rhythmus tamen etiam per alias habitudines,& portiones conſtet, prout rei, in qua conſideratur, ratio poſtulat, *ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοή. An quòd omnis ſpirandi ratio compari vicißitudine.* Alia problematis diſſolutio, qua nulla noua ratio afferri videtur: ſed hoc tantùm proponi, rhythmum ideo in medioctiter currentibus diu extare, quod cùm alibi celetur, hîc appareat. Ait igitur quoties fiat reſpiratio ſecundùm naturam, nec ab aliquo ita retineatur ſpiritus, vt naturæ curſui ſit impedimentum, fieri illam ſimiliter *δι' ἴσου*, qualis in medioctiter currentibus poſita eſt, nimirum per æquales portiones: ſed non percipi, quēadmodum contingit in ſedentibus, & ambulantibus, atque etiam in illis qui ſumma contentione adhibita currunt. Nimirum haud percipitur in extremis: ſed in mediocritet currentibus, quod eſt medium intet illa. In ſedentibus igitur, & ambulantibus, quia motus eſt leuiot, in vehementer currentibus, quia validiot, & celerior, quàm vt ſenſus poſſit illum conſequi. Motus igitut ille numeroſus, qui ibidem fit, &. ex cuius mutua habitudine teſultat rhythmus, non percipitur à ſenſu noſtto: occultus igitut etiam rhythmus eſt. At in illis, qui moderatè currunt, cùm motus talis ſit, vt efficiat teſpirationis menſuram ſenſibilem, rhythmum etiam reddit manifeſtum. *δι' ἴσου. Compari vicißitudine.* Mirè gaudet Theodorus dicendi copia,& varietate: cùm tamen præ ea, quam ſeruare debet interptes, fide nihil, vt ego quidem exiſtimo, minus illi debeat eſſe cordi: in illis præſertim partibus, in quibus tationum momenta conſiſtunt, vt hoc loco; nam cùm hac propottione, quæ ſemper ab Ariſtotele expreſſa eſt per voces *δι' ἴσου*, rhythmus in reſpiratione conſiſtat, & manifeſtetur, Theodotus tamen, illas primùm reddidit, *per æquas portiones*, tum *per compares vires*: hîc autem, *compari vicißitudine. μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως. quòd motus corporis mediocris eſt.* Quod dicitur de mediocritate, aut moderatione motus, intelligendum eſt de tali tetmino mediocritatis, aut moderationis, in qua nondum thythmus poſſit manifeſtari; cuiuſmodi eſt ſeſſio, aut ambulatio: alioquin enim in mediis diximus thythmum percipi, non in extremis, Ariſtoteles quidem ſuperiùs numquam illum definiit nomine mediocritatis ſed vel nobis intelligendum reliquit, in vetbo *τροχάζοντες*, vel per temotionem contrarij, intelligi voluit, vt in propoſitione problematis, cùm dixit, *non valde concitatè currentes*; ea autem voce mediocritatis, vtitur paullò poſt, terminum motus definiens, & reponens non in motu moderato, ſed in curſu moderato, dicit enim: *Si autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.* Sed problema ipſum totum, quando non ſolùm in loco, quem ſuperiùs adnotaui, verùm in aliis etiam, eleganter quidem; ſed parum fideliter à Theodoro conuerſum fuiſſe exiſtimo, vt Ariſtotelis ſententia lucidiùs appareret, vt nos quidem putamus; & expoſitionis noſtræ ratio meliùs conſtaret, craſſiori minerua, ſed maiori fide tranſlatum, ita ptoponere libuit: *Vtrum quoniam omnis rhythmus determinato menſuram recipit à motu: talis autem motus ille eſt, qui æquali proportione fit, ſicuti faciant qui* [moderatè] *currunt. Simul igitur incipientes currere reſpirant, ita vt reſpiratio æquali proportione facta, eo quòd æquali motu menſuretur, rhythmum producat. An quoniam omnis ſanè reſpiratio ſimpliciter, ex æquali proportione fit illis, qui ſecundùm naturam ea vtuntur, & eandem non cohibent: ſedentibus igitur & ambulantibus mediocri exiſtente corporis motu, rhythmus non redditur manifeſtus: in concitatè autem currentibus, cùm non aſſequatur ſenſus motum ipſum, non poſſumus ſimul comprehendere reſpirationis rhythmum: ſi autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.*

XVII.

Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τὸ τροχάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινοῦμεν, ὅ ἐστι πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ· ἢ διότι τροχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι; τότε γὰρ συμβαίνοντος, μᾶλλον αἴσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος διὰ τῆς κινήσεως. εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φοράν.

Quare inter currendum aër in flatum conuerti nobis videatur? Vtrum quoniam dum per curſum agitamur, aërem corporibus noſtris continentem excitamus, quod non niſi flatum mouere profectò eſt: quocirca non

ſolùm videtur ſed etiam vero in flatum aër conuertitur. An quòd in currendo aërem impetu noſtro violemus: quo facto ſenſu aëris per morum magis afficiamur. Ergo rectè in flatum aër ſe conuertere videatur: hoc enim ratione impetus poteſt euenire.

Cur inter currendum videatur nobis aër ventus fieri, (quippe ab eo tamquam à vento inter currendum percutimur) inquirit Ariſtoteles hoc loco: duas autem affert ſolutiones; quarum prima ex aliorum Philoſophorum ſententia tradita, talis eſt: quia ſcilicet dum currendo mouemur, aërem itidem mouemus, qui proximus, & continuus eſt noſtris corporibus, illum enim ſcindimus, & diuidimus: hic verò ventus eſt: quippe ventus aër commotus eſt. Apparet igitur nobis, quod verè eſt: verè enim aër in ventum euadit. Hæc autem ſicuti dicebam proponuntur ex aliorum Philoſophorum opinione, quam reprobat libro ſecundo Meteorologicorum idem Ariſtoteles, vbi ſubtiliùs, & ex propoſito de venti natura diſſerebat, recipit autem hoc loco, vbi rudiùs, & probabiliter, quod illi ſatis eſt, ſententias proponit. Tum verò alio modo ſoluit, quia nimirum dum currimus impingimus cum velocitate in aërem, qui nobis circumfuſus eſt, ille verò violentiùs percuſſus, magis à nobis percipitur, magiſque ſenſum noſtrum afficit, quàm ſi placidè à nobis tangatur, & diuidatur, reflectitur enim etiam in nos violentiùs. Iure igitur fit, vt videatur conuerti in ventum, cùm ob impetum illum, quo in aërem ferimur, & quo aër in nos fertur, illud accidat. Nec verò hîc etiam, quamquam ratio non ſit eadem omnino, videtur Ariſtoteles à propoſita antiquorum de vento opinione, mihi quidem diſcedere. *εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ. Ergo rectè in flatum aer ſe conuertere videatur*, non *videatur*, ſed *videtur*, *τοῦτο γὰρ συμβαίνει διὰ τὴν φορὰν*, *hoc enim ratione impetus poteſt euenire*, ad verbum, *hoc enim contingit ob impetum*.

XVIII.

Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες, πίπτουσιν; ἢ ὅτι μᾶλλον πρὶν κινῆσαι αἴρουσιν; τὸ γὰρ θεῖν, τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.

Quamobrem currentes potiùs cadimus, quàm ambulantes? An quòd magis, quàm moueamur, attollimus: hoc enim inter curſum, & ambulationem intereſt.

De hac eadem re, habemus etiam problema xxix. ſed ratio non eadem vtrobique affertur. Primùm autem hoc loco ſciendum eſt, in Theodori tralatione omitti, quæ in Græco textu, ac in tralatione antiqua habetur particula *πρὶν*, qua totius rationis momentum mihi quidem niti videtur. Ita igitur ex illa ſcriptura locus conuertendus eſt: *An quoniam magis priùs quàm moueantur attollunt?* totus autem hic locus, problematiſque ſolutio facilè declaratur ex modo, quo progreſſiuus motus fit, quē explicat Ariſt. in lib. de animal. inceſſu c. 3. his verbis Leonico interprete: *Animaliū profectò quæcunque loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa, quæ ſaltu locū mutant, alia verò per partes, vt quæcumq; progreßibus vtuntur; in vtriſque autem huiuſmodi mutationibus, ſemper mutatur id, quod mouetur innixum ad id quod illi ſubiacet. Quamobrem ſiue id citius dilabatur quàm vt inniti poßit id, quod ſuper eum mouetur, ſiue nullum omnino motus præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſe ipſum mouere poterit.* Si igitur, quod mouetur progreſſiuo motu, moueri neceſſe eſt innixum alicui, quo regitur, ne cadat, hic verò niſus minùs ineſt currentibus, quàm ambulantibus, iure fit, vt currentes magis cadant: niſus autem ille minùs ineſt currentibus: nam in eo, qui currit, priùs quàm pes vnus moueatur, qui non debet moueri niſi innixus ſit, alter tollitur, ac eleuatur: vnde veluti in aëre ſuſpenſus pendet, qui currit, non ita, qui ambulat; ille enim priùs, quàm moueatur, ſeu alterum pedem moueat, alteri bene innititur, nec priùs alterum eleuat: quod enim hîc dicitur; *priùs quàm moueatur*, idem eſt, ac priùs quàm niſus fuerit, non enim fit progreſſio niſi hoc niſu mediante; hac igitur re dicit differre curſum ab ambulatione: in curſu nimirum alterum pedem tolli, priùs quàm alter fixus ſit (ne mora interueniat, & celerior ſit motus) non ita in ambulatione: ſeu magis in curſu, quàm in ambulatione illud contingere, & hinc fieri, vt cadant magis. Theodorus, qui non agnoſcit particulam *πρὶν*, & vertit, *magis quàm moueantur, attollunt*, niſi mendum ſit in codicibus Latinis omnibus, non aſſequor, quomodo locum acceperit. Poſſet equidē, ſi locus ea particula careret, alter

ſenſus afferri ex problemate XXIX. eandem rationem huic loco accommodando: ſed verba huiuſce problematis aliter, quàm fecerit Theodorus, neceſſe eſſet interpretari: ita verò ille cùm verterit locum, & codices Græci, ac antiqua tralatio, eam particulam habeant, facili, & expedita via, quid ſalebras quærimus? Aponenſis præter Ariſtotelis rationem duas alias affert: quæ autem poſteriori loco adducitur, mihi eadem videtur huic Ariſtotelicæ: quomodo igitur Ariſtotelicam acceperit, videat ſi cui Aponenſis dicta curæ ſunt.

XIX.

Διὰ τί ποτὲ ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντές δὲ, τοὺς μηρούς; ἢ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναρρίπτομεν ἄνω τὸ σῶμα, καὶ ἡ ἀνάσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς. εἶθ᾽ ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει· δεῖ δὲ τὸ κατὰ φύσιν, τοῖς μὲν γόνασιν, ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἡ εἰς τοὔπισθεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοὔπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς κατάντεσι δ᾽ οἱ μηροὶ εἰς τοὔμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετὲς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα.

Cur aſcendentes genibus, deſcendentes femoribus elaboramus? An quoniam dum aſcendimus, corpus ſurſum iactamus, diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus, ex quo genibus laborandum eſt. Procliuis autem locis, eò femoribus laboratur, quòd iis ipſis enixi crura ſubmouemus. Ad hæc omne quod præter naturam fit, laborem, dolorémque mouet. Eſt autem ſecundùm naturam genibus, vt ante flectantur: femoribus autem, vt retrò. At locis accliuis genua retrò flectuntur, nam inniti, firmaríque volumus: procliuis autem femora ante coguntur: corpus enim ſe pronum, propenſúmque ita defert.

Quod hîc dicitur, aſcendentes laborare *genibus*, problemate XXIV. dicitur, *tibijs*; nimirum tota pars, quæ eſt à genu ad pedem, non ſolùm articulationis pars laborat: ac tibias etiam dicit Theophraſtus, cùm hunc eundem locum tractat. Videntur autem ex Theodori tralatione, problematis ſolutiones duæ: vnam verò tantùm ſi dicamus eſſe, quæ confirmetur ad illa verba, εἶθ᾽ ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν, quæ Theodorus vertit: *ad hæc omne, quod præter naturam fit*, fortaſſe non erremus. Laborant igitur in aſcendendo genua, & tibiæ: in deſcendendo femora, aut coxæ: nam in aſcendendo, corpus ſurſum vi iacimus, & eleuamus: illud autem natura graue deorſum labitur, fit igitur ob violẽti motus contrarietatem multa corporis diſtractio, & diuulſio, facultate erigente ſurſum, pondere ferente deorſum: hæc autem diſtractio, & diuulſio circa genua potiſſimùm contingit: illa enim ſunt, quæ totam molem ſuſtinent, & ſurſum ferunt, quibúſque reliqua omnia innituntur: diſtractio autem, & diuulſio eſt cauſſa doloris, & laboris: à continui enim ſolutione ille fit. Qua parte igitur maximè diuulſio contingit, ea maximè laboratur. Porrò Theodorum puto legiſſe non ἀνάσις, ſed τάσις, qui vertit, *diſtenſionémque*, ita verò ſi legamus, meliùs ſit eam vocem reddere, *intentionem*. Surſum enim dum vi iacimus corpus, multa vt fiat corporis intentio, ſeu contenſio, aut rigiditas, vt ita dicam, vt corpus rectum maneat, nec relabatur, neceſſe eſt, quæ niſi cum multo labore fit: hic verò labor ſimiliter ob propoſitam rationem circa genua eſt. Exiſtimo tamen eundem locum in Latinis codicibus eſſe corruptum, in quibus legitur. *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus*. Quid enim profectò ſit, mouere diſtenſionem? fortaſſe autem legendum; *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemur*, nimirum in mouendo patimur diſtenſionem corporis, & genuum. Meliùs tamen etiam hoc modo reddamus: *intentionéque corporis*. ad verbum autem locus ita ſonat: *Et diſtractio* [ſeu intentio] *multa corporis, & à genibus, fit.* ἐν δὲ τοῖς καταντέσι διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι. *procliuis autem locus, eò femoribus laboratur.* Alterum membrum explicat. In locis decliuibus, in quibus deſcendendo gradimur, quia geſtamur à cruribus innixi femoribus, ideo femora laborant: pars enim illa in motu præcipuè laborat, cui altera innititur: ſemper enim quod mouetur, duabus ad minùs organicis vtens partibus mutationem efficit, vt altera quaſi comprimat, altera verò comprimatur, ſicuti dicit Ariſtoteles in libro de animalium inceſſu capite tertio; quod igitur comprimitur in deſcendendo, femora ſunt: hæc autem ratio liquidiùs apparet problemate XXIV. illud antea adnoto, putare me legiſſe Theodorum non τοὺς μηρούς, vt ha-

bent

bent omnes vulgati codices, ſed τοῖς μηροῖς, ſicuti manifeſtè apparet legiſſe antiquum interpretem, & ſicuti reponit Iuſtinianus: & ita legendum puto: atque ad verbum locum ita eſſe reddendum: *In declinibus autem, quia ſubmouemur à cruribus, femoribus innixi, ideo his laboramus.* Nomine autem crurium, ſeu potiùs τοῖς σκέλεσι, non intelliguntur, quæ tibiæ modò dictæ ſunt, ſed coxæ, & tibiæ ſimul, hoc eſt, quod ab oſſe coxendicis vſque ad pedem eſt: ita enim declaratur hæc vox ab Ariſtotele in primo de hiſtoria, capite xv. & libro, cui titulus εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρὸς, hoc eſt. *Introductio, vel Medicus*: quod igitur ait ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι, ac Theodorus vertit, *crura ſubmouemus*, eſt ac ſi diceret, mouemus corpus, ſeu nos ipſos mouemus deſcendendo: quo tempore innitimur femoribus; ſeu tibiæ, quæ dictæ ſunt, innituntur femoribus, ex quo femora ipſa magis laborant. εἰς ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν. *ad hæc omne quod præter naturam fit.* Nouam rationem dicebam his verbis non afferri, ſed allatam confirmari: particulam igitur εἶτα, quam vertit Theodorus. *ad hæc*; ſi, vt dixi, locum accipimus, poſſit non malè reddi, *ita*. quæ enim de motu contra naturam femorum, & genuum dicuntur, illa confirmant rationem propoſitam. Fit enim hic motus contra naturam ex quo labor eſt, quia corporis moles geſtatur, modò innixa magis femoribus, modò magis cruribus, quæ prima ratio fuit, atque ita ad eandem hæc recidit. Verùm aut noua ſit, aut propoſita confirmetur huiuſmodi eſt. Quod præter naturam fit, dolorem, & laborem creat; dum aſcendimus, genibus accidit motus præter naturam, iure igitur aſcendendo fiet illis labor: accidit autem motus præter naturam genibus, quoniam genua ſecundùm naaturam flectuntur ad anteriora, ſicuti fit in pedibus anterioribus quadrupedum: in aſcendendo autem, quoniam corpus totum eiſdem innixum fulcitur, vt poſſit erigi, meliúſque firmari, nec telabatur, flectuntur ad poſteriora; ita enim corpus intentum magis perſiſtit & erectum: femora ſimiliter ſecundùm naturam in partem poſteriorem flectuntur, cuiuſmodi curuatio eſt crurium auium; in deſcendendo autem eadem femora contra naturam curuantur in partem anteriorem: nam cùm in deſcendendo corpus pronum, & propenſum ad terram ſit, niſi femora flecterentur in anteriora, corpus ſuper illa haud poſſet ſuſtineri erectum, ſed facilè prolaberetur: fulcitur autem, & bene nititur ita flexis femoribus. De hac crurum flexione ad anteriora, aut poſteriora, ſeu ad curuum, & concauum habemus apud eundem Ariſtotelem libro de animalium inceſſu capite duodecimo.

X X.

Διὰ τί ποτε ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; ἢ ὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἑνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου ἦ, τῷ μέσῳ ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ καταγνυται μάλιστα ἐντεῦθεν· ὁ δὲ μηρὸς ἐστὶ τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν.

Cur in itinere media femoris parte potiſſimùm fatigari ſolemus? An quòd longi cuiúſque, atque continui pars potiſſimùm media laborat, cùm ſcilicet ſtabilitum, fixúmque manet: quamobrem hæc præcipuè rumpitur, femur autem tale eſt, ergo partem potiſſimùm mediam eius fatigare meritò ſolemus.

Superiori problemate de femoribus illud ſingulatim proponebatur, cur in deſcendendo maximè laborarent: hic autem alia ratione diſſoluendum, generatim, & in vniuerſum proponit, cur in omni ambulatione, ſeu aſcendendo, ſeu deſcendendo, ſeu per plana, femoris media pars potiſſimùm laboret: cùm enim variè laboret femur ipſum pro viarum conditione, ſemper media pars iuxta illam rationem plùs aliis partibus laborat: facili autem ratione quæſtionem ſoluit; dicens cuiúſque longæ, & vnius, aut continuæ quantitatis, cui aliquid innitatur, quæque aliquam rem ſuſtineat, aut regat, mediam partem potiſſimùm laborare: quod probat à ſigno, nam huiuſmodi fulcimentorum media pars potiſſimùm rumpi ſolet, vt in femoribus ipſis, ac tibiis ſæpenumero accidere videmus, quippe parte illa præ maiori labore magis debilitata. Poſſit autem hoc etiam corollarium eſſe, quomodo hiſce in problematis multæ ſententiæ efferuntur: femora igitur ſunt tale quidpiam adiicit Ariſtoteles pro minori propoſitione, femorum igitur media pars potiſſimùm laborabit: eſſe verò femora continuum quiddam & longum iam ſenſui conſtat, & partem habemus problemate xxiv. in ambulatione verò iis fulciri corpus, modò magis, modò minùs, vidimus ſuperiùs. Cur autem pars media longi, & vnius exiſtentis plùs laboret reliquis partibus, non ſanè videtur omnino exprimere Ariſtoteles: at ſignificat tamen illis

verbis, ἐστηριγμένου δὲ, quæ Theodorus vertit, *cùm ſcilicet ſtabilitum, fixúmque manet*, fortaſſe autem non malè, *quo tamen aliquid firmetur, & ſtabiliatur*: particula enim δὲ, omnino per, *tamen*, exprimenda eſt. Oſtendit nimirum Ariſtoteles cùm longum aliquod, & continuum corpus alicui firmamento eſt, laborem potiſſimùm fulcimenti in mediam eius partem incumbere: ad eam enim tamquam ad centrum vndique onus irruit: in breuiori verò quantitate, ſeu corpore, res non ita videtur: quippe medium non ita diſtat, & omnia ſunt viciniora veluti centro, ac oneris partem ferunt. Quod autem dicitur de femoribus, putem etiam dici poſſe de tibiis, quarum partem mediam plùs aliis laborare, eadem ratione dicendum ſit. Aponenſis, hanc Ariſtotelis rationem ita accepit, tamquam ille diceret, femoris medium ita laborare, quia medium coxæ, vt ipſe loquitur, in corpore hominis menſurati, ſit medium vniuerſalis longitudinis, & vnius exiſtentis in ipſo, atque hanc longitudinem ſolam eſſe in homine medium: menſuratum autem hominem dicit Aponenſis, vt puto, qui Græcè σύμμετρος, verba autem, quæ ipſe Latinè reddita habuit, non ita ad verum ſenſum Ariſtotelis exprimentia, eum in hunc errorem deduxerunt: nam cùm Græcè facilis admodum, ac expedita ſit verborum Ariſtotelis ratio, quam nos propoſuimus: tum verò hominis corpus dici vnum, ſeu cõtinuum, ſi huius continuitatis femur ſtatuatur pars, mediaq; femoris pars media totius cõtinui; minùs rectè & propriè fieri exiſtimo: ſed & medium hominis ſymmetri, non media pars coxæ eſt, verùm vmbilicus ipſe, qui pro centro ponitur.

XXI.

Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; ἢ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρὸν, ἀὴρ γίνεται, καὶ καίει μᾶλλον τὸ πλεῖον; ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε ταχὺ ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ· διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἱδρῶτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον· διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται.

Quam ob cauſſam, qui humida conſtant natura, facilè à labore, æſtúque ſtrangulantur? An quòd humor concalfactus tranſit in aëra, itaque aërius vrit. Ergo cùm ob nimietatem facultas ſubmouendi non datur, refrigeratio nulla ſubſequitur, atque ita celeriter homo calore inſito, & aduentitio exardeſcit. Quapropter ſudor, ſpiritúſque ſeceſſio eos iuuant, qui ſe exercent, qui denique laboribus ſe dederunt, cùm enim humor diſcernitur, atque extenuatur, ſpiritum inde naſci, neceſſarium eſt.

Duas cauſſas proponit ſuffocationis, aut ſtrangulationis in corporibus humidis, nimirum æſtum, & laborem, corúmque rationem inquirit. Proponit autem particulatim corpora humida, quoniam de iis magis dubitari poterat, cùm ſuffocatio oriatur à calore, calor autem in corpore ſicco efficaciùs operetur, quàm in humido. Sunt autem, quas proponit, cauſſæ duæ diuiſæ & diſtinctæ: nam tum à labore, cùm vehemens eſt, abſque æſtu: tum ab æſtu, cùm ſummus, abſque eo, quod laboret quiſpiam, ſuffocatio fit. Dicit autem Ariſtoteles cauſſam eſſe, quoniam humor ille, quo ij abundare dicti ſunt, ob calorem, ſeu ex labore, ſeu ex æſtu genitum, in aëra, ſeu ſubſtantiam aëri ſimilem tranſit, fitque maiori copia, quàm antea eſſet, attenuatur enim à calore, maiorique adeò copia excreſcit: ex aqua enim aërem fieri habemus apud Ariſtotelem libris de elementis, & de generatione, & corruptione: & ex vno pugillo aquæ fieri decem aëris Philoſophorum ſententia eſt, ex ſecundo de generatione, & corruptione: aucta igitur calida illa ſubſtantia magis adurit. In Theodori tralatione omittitur hoc loco vocula, quæ omittenda non eſt, quippe magni momenti, πλεῖον, *plùs*: dicit enim Ariſtoteles humor excalfactus aër fit, & adurit magis, plùs exiſtens & maiori copia, quàm antea; ex tranſmutatione enim augetur ſicuti diximus. Hic igitur cùm tranſmutatus, & auctus eſt, nec ob copiam poteſt à natura expelli, quæ magnæ adeò multitudini haud dominari poteſt, diffunditur, & loca omnia corporis, ac præſertim partes ſpirituales replet, vnde clauſis viis reſpirationis, nulla ſequitur cordis refrigeratio, quæ per reſpirationem fit: ex eo autem euenit, vt celeriter homo exardeſcat: duos enim intus calores continet, naturalem, qui refrigerio priuatur ob defectum reſpirationis, & acrior euadit, aſcititium ex labore, aut æſtu ortum. Quattuor autem calores ad hunc locum inducere, quod facit Aponenſis, ſuperfluè curioſum arbitror: ad eorum enim alte-

trum, quos nominauit Ariſtoteles cæteros omnes quicũmque à nobis fingi poſſunt, palàm eſt reduci: particulares autem diuerſis rationibus, vel adeò plures fingi poſſunt. Ex dictis corollarium infert Ariſtoteles. Cùm aër ille, ſeu ſpiritus ex humore genitus tantam poſſit ſua copia inferre noxam reſpirationi, fit vt in iis, qui exercitationibus vtuntur, & generatim in omnibus, qui laborant, multam vtilitatem afferat ſudoris excretio, & exitus ſpiritus: fit enim ſudor, diſſoluto, & attenuato humore illo, qui morbum afferebat; eodémque diſſoluto & attenuato fit ſpiritus, quibus è corpore recedentibus, iam ceſſat morbi cauſſa, nec ſuffocationis imminet periculum, refrigerato corde, & vndique ventilato calore.

XXII.

Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾷον; ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω, ὁμαλὸν γάρ ἐστι, τὸ σύμμετρον· τὸ δὲ ὁμαλὸν, ὁμοπαθέστερον· ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρτημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν. κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο, ῥᾷον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα· εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον, ὥστε εὐαπαλλακτότερον. τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος.

Quare corpora, quæ modicè conſtant, temperatáque ſunt, in morbum ſæpius incidunt, & faciliùs curantur? An vtrúmque eadem de cauſſa euenit. Eſt enim æquabile, quod modicum eſt. Quod autem æquabile, id compatibilius eſt. Quamobrem ſi qua eius pars laborauit, protinus totum collaborat: immodicum autem contrà, vtpotè quod ſeiunctius ſit partium ſuarum vitia minùs haurit, minúſque conſentiens eſt. Ergo ſæpius id in morbum hac de cauſſa incidit: faciliùs autem curatur, quoniam malum partium commune omnium eſt. Eò námque debilius redditur, quò ſe in plura digeſſerit: itaque curabilius eſt. Immodicum verò illud, vt quod rem communem cum partibus non habeat, minùs quidem ægrotat, ſed difficiliùs curatur, quoniam malum vehementius vrget.

Quod Theodorus dicit, *corpora quæ modicè conſtant, temperatáque ſunt*, Græcè vno verbo eſt σύμμετρα; corpora autem ſymmetra dici, quæ & εὔκρατα, hoc eſt, *bene temperata* ſunt, & media aliquo in genere, aut ſpecie; habemus apud Galenum ſecundo de temperamentis his verbis, vt Trincauellius reddit: *Vnumquódque ſecundùm genus, vel ſpeciem non modò calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve: ſed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliáque id genus, tunc nominari, cùm ſupra mediocre, mediúmque ſit: verbi gratia, animal calidum, cùm ſupra medium temperie ſit animal equam calidum, cùm ſupra medium temperie ſit equum. Porrò in quoque genere, ſpeciéue media ſunt ea, quæ ſymmetra dicantur: quippe à ſummis in eo genere & ſpecie finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal: ſpecies equus, bos, canis, mediam temperie in toto animalium genere homo eſt: id enim in ſequentibus demonſtrabitur. Medium verò, vt in hominum ſpecie eſt, quem Græcè euſarcon, & eucraton vocant* [Latinè puto quadratum] *: is porrò eſt, quem nec gracilem dicere, nec craſſum poſſis, ſed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex iis, quæ exceſſum, defectúmve indicant, appellare. Quiſquis ſuper hunc fuerit, is prorſus calidior, frigidior, humidior, ſicciórve eſt.* Adnotandum autem ad illa verba: *id euſarcon vocant*, addidiſſe nos, *& eucraton*, ita enim puto corrigendum etiam in Græcis exemplaribus Galeni locum, ſicuti in codice, qui eiuſdem Iuſtiniani fuit ex antiquo exemplari correctum habeo. In Latinis autem codicibus, qui ex Iunctarum officina prodierunt, à margine ſimiliter pro *euſarcos*, legendum eſſe *eucratos* admonemur. Non tamen ego putem, *euſarcos*, delendum, & *eucratos*, ſolum retinendum: nam cùm vtrúmque videam retineri in codice, quem modò citaui, & euſarcos, alij codices habeant, cur alterum deleamus, cauſſa nulla eſt; cum euſarcos dictas eſſe habitudines, quæ ſunt in medio extremorum, & debitam partium ſymmetriam, ſpeciémque inculpatam obtinent, ac ſequuntur mediterica, & nulli vitio obnoxia temperamenta, habeamus apud Galenum libro I. de ſanit. tuenda cap. v. ad finem, ſymmetrum igitur dicitur, quod in medio poſitum æqualiter ab extremis recedit. Hoc autem quod de vniuerſali temperamento effertur, ratione ſingularum partium euenit: nam ex temperatione cuiuſque ſingularis membri, totius reſultat temperatio. Tunc

enim temperatus dicitur Ioannes: cùm caput, cor, iecur, ventriculus, & cæteræ partes bene erunt iuxta qualitatem, quæ cuique debetur, temperatæ. Iidem enim, quod dictum eſt de vniuerſali temperamento, intelligendum etiam eſt de ſingulis partibus: pars enim illa dicitur temperata, quæ eſt media eo in genere, ſeu ſpecie: vt caput, quod inter capita qualitates illas moderatè habet, quæ capiti debentur: vt iam poſitum dicatur in exceſſu, aut defectu, quod aliqua qualitate ab eo deficit, aut illud excedit. Hæc autem mediocritas, iſque modus varius eſt in ſingulis partibus, alius enim alij parti requiritur pro varietate functionum, quæ parti obeundæ ſunt: caput enim etiam temperatum frigidius, & humidius eſt, cor calidius, & ſiccius: illud autem temperatum caput eſt, quod in frigiditate & humiditate mediocritatem habet, dicunturque hæc temperata ad iuſtitiam: temperamentum quippe nacta, quale earundem naturæ pro ſuis actionibus, vt dicebam iure debitum eſt. Ita ſanè corpora ſymmetra accipit Galenus, nec verò aliter Ariſtoteles hoc loco, ſicuti exiſtimo, cui corpus ſymmetrum ὁμαλὸν eſt, hoc eſt *æquabile*. Sanè quod Theodorus vertit, *æquabile quod modicum eſt*: clariùs reddatur: *æquabile quod eſt temperatum*: aut Græcam etiam vocem retinendo, Latinis auribus non inuſitatam, *ſymmetrum*. Æquabile igitur Ariſtoteli eſt corpus, quod ſymmetrum dicit, & cuius partes omnes, ſingulæ ſingulis ita reſpondent, vt cùm temperie ad inuicem ſimiles, & æquales ſint omnes, quippe omnes temperatæ, nulla ſit excedens: quomodo enim temperatum caput eſt ſuo in genere, temperatum itidem in ſuo cor, & ventriculus: ex quo totum corpus vniuersè ſymmetrum, & temperatum: ac æquabile; in medio enim poſitum æqualiter diſtat ab extremis, ſiue ſpectes totius vniuerſale temperamentum, ſiue ſingularium partium ſingularia, quomodo paullò ante diximus. De tali igitur corpore, ac ita temperato duo inquirit hoc problemate Ariſtoteles, tum cur ſæpius laborare, & in morbos incidere, tum cur faciliùs ab iiſdem remoueri ſoleat. Eſt autem quod proponitur valde dubium. Galenus enim in libello de optima noſtri corporis conſtitutione capite ſecundo, corpus temperatum, aut ſymmetrum optimè ad vnamquanque ſe habere actionem, & difficiliùs quàm cætera omnia corpora morbis ſuperari dicit: quam rem ſequenti capite pluribus oſtendit, vt apud ipſum videre eſt. Non enim totus liber, qui nulla alia de re eſt, huc nobis eſt transferendus. Aponenſis dubitationem eandem proponit, non tamen ex Galeno; ei, quam ſolutionem ipſe afferat, apud eundem videre licet: mihi ſanè eius ſolutio multas difficultates pati videtur; ſed illa nobis excutienda non ſunt: proponenda autem, quæ ad dubitationem occurrunt. Primùm, ſi dicamus hac in re diſſentire Galenum ab Ariſtotele, iam nobis diſſolutus, aut diſiectus ſit nodus: nec verò ita loqui religio ſit. Tum quod ait Ariſtoteles. κάμνει τε πολλάκις, an fortaſſe non de ægritudinibus, ſed de labore, vel potiùs de laſſitudine intelligendum verbum eſt? Sanè enim hanc notionem eidem verbo ineſſe pluribus exemplis vulgaria lexica docent: ſed enim reſponſionem, hanc tollit Galenus, qui eiuſdem libelli capite tertio, vt in Latinis codicibus ille diuiditur, corpora temperata minimè à laſſitudine lædi ſcriptum reliquit Græcè his verbis: οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ καλῶς ἐνεργεῖν, δῆλον ἂν εἴη παρεσκευασμένον εἰς δυσπάθειαν ἥκιστα καμάτοις ἀλισκόμενον. hoc eſt, vt vertit interpres: *Præterea ob actionum præſtantiam, cùm minimè à laſſitudine lædatur, erit morbis ipſis difficillimè obnoxium*. Quod igitur de morbis, idem de laſſitudine ſentit Galenus. Concedit verò temperatum corpus, ſeu medium aliqua re vinci ab intemperato, quod magis ad alterum ex extremis vergit, cùm ita ſcribit ad finem libri, vt quidem vertunt Latinè: *Sed quæ paullò plùs iuſto fuerint calidiora: non tamen multò: frigidiora etiam, humidiora, ac ſicciora moderatè, partémue aliquam minùs rectè etiam formatam habuerint, omnia hæc excedere interdum moderatum corpus, & plùs poſſe videntur. Verbi gratia, quæ moderato duriora ſunt, ab omnibus quidem exterioribus cauſſis, molliora verò ab interioribus: pari modo, & quæ denſiora ab extrinſecis, quæ rariora ab intrinſecis, difficiliùs lædentur.* Et paullò poſt eodem interprete: *Etenim ſi ad excrementa reſpicias, rariora corpora ſalubriora ſunt, denſiora verò morboſiora: rurſúſque rariora à cunctis externis cauſſis faciliùs affici, denſiora difficiliùs poſſunt. Quamobrem præter alia bona moderatum corpus, neque rarum, aut denſum dici debet: ſed ſicuti inter alios, ſic quoque inter hos exceſſus medium conſtituendum eſt. Excedentium verò vtrúmque aliqua in re plus poſſe videtur: denſius namque à cauſſis externis, rarius verò ab internis minùs lædetur: quod autem ab vtráque cauſſa tutum omnino, illæſúmque ſit, deprehendi non poteſt. Quod verò medium inter exuperantias omnes poſſidet mediocriter reſiſtit: idémque inter vniuerſa corpora ſaluberrimum cenſemus. Similiter & humectantes cauſſæ omnes, quod ſiccius eſt moderato corpore: ſiccantes verò quod humidius, ægre admodum corripient. Quapropter (ſicuti a nobis paullò ſuperiùs explicatum eſt) quod medium dicitur, haud ſanè videtur plùs omnino, quàm cætera corpora morborum offenſis aduerſari: ſed ſingulis quidem corporibus aliqua in re inferius eſt, ante omnia tamen potiſſimùm deligendum.*

gendum.

gendum. Hæc ita Galenus:non tamen ex his id colligere, aut deducere licet, quod expreſsè habet in præſentia Ariſtoteles: temperata intemperatis faciliùs morbis laborare: etſi enim quod ad vnum contrarium pertinet, intemperata validiùs reſiſtant, vt excedentia frigore morbo calido, reliquis omnibus reſiſtunt minùs quàm temperata; & minùs quàm mediocriter, quomodo reſiſtere temperata dictum eſt. Si igitur plura ſunt, quibus temperata reſiſtunt, quàm quibus intemperata, quæ vni ſolo contrario; iam frequentiùs laborabunt intemperata: Quibus enim cum pluribus & fortioribus negotium eſt, ſæpius labi, & vinci par eſt. Intemperata autem, cùm vnum tantùm hoſtem imbecillum habeant, oppoſitum ſcilicet contrarium à quo non ita timent, reliquos omnes habent præpotentes: iam igitur dubitationis creſcit difficultas; ad quam priùs quàm aliquid dicam, ipſum Ariſtotelis problema libet explicare, ex eo enim fortaſſè aliqua conciliationis ſpes exorietur. *ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω. An vtrúmque eadem de cauſſa euenit.* Vtriúſque partis problematis cauſſam eandem eſſe dicit, tum quòd facilè morbis laborent temperata, tum quòd iiſdem facilè releuentur: hæc autem cauſſa, æquabilitas eſt totius corporis: nam cùm partes omnes ſint eodem tenore, iuſtéque temperatæ, nec aliqua excedat, fit mutuus partium conſenſus, vnde aliqua patte laborante, aut affectionem aliquam ſentiente, reliquæ ſtatim ſimul afficiuntur, ac ita totum corpus ſimul afficitur: mutui enim conſenſus ea eſt vis, vt alterationes, non ſolùm partibus vnius eiuſdem inuicem communicentur: ſed vel etiam diſtantibus eodem modo temperatis. Vniſono enim in cithara tacto, inquit Fracaſtorius, moueri, & aliud vniſonum videmus, quod ne propè etiam ſit. Igitur in re præſenti, conſenſus ratione, latiùs, & vniuersè per corpus propagato malo, iam totum laborat. Quod malum in parte ſolùm corporis exiſtens, nec ad alias diſtributum, non ita vniuerſale percipiatur, vt ea ratione corpus laborare dicatur: quoniam autem partes multæ ſunt, multis in locis fit, vt affectio contingere poſſit, & ex illis ratione eiuſdem conſenſus ad alias propagari, vnde multiplici exiſtente occaſione, qua totum ipſum corpus laborare poſſit, multoties etiam laborare ſolet. In intemperato res non ita habet: nam quoniam inter partes non adeſt mutuus ille conſenſus; quippe illæ diſſimiles, & inæquales temperamento ſunt: nec diſſimiles dico, aut inæquales, quod altera calidior, altera frigidior ſit, id enim neceſſarium eſſe paullò ante propoſui: ſed quod ſuo in genere tales ſunt: hæc profectò diſſimilitudo cauſſa eſt, vt non reſpondeant ſibi inuicem partes, quippe veluti ſeiunctæ, & ſemotæ, quod aliis fiat nihil aliæ ſentiunt. Rem, ſi opus eſt, declarare liceat exemplo Reipublicæ, aut alius ſocietatis; qua bene conſtituta, patrúmque, & plebis, aut aliarum alio nomine partium conſenſu ad libertatem, aut publicum bonum defendendum conſpirante, ſi externus hoſtis aliquam partem tentet, iam reliqua, aut reliquæ timore percelluntur, ac ſi alicui detrimentum contingit, aliæ pariter eodẽ ſe affici exiſtimant, & verò afficiuntur. Non ſic in diſcordi, ac diſſentiente: patres enim tentari, cùm ab iis diſſidet plebs, nihil plebem moueat. Iam verò ad propoſitam dubitationem quid reſpondemus? Reſpondemus, quòd dicitur corpora à cauſſis lædentibus magis affici, ſeu cauſſis morbificis minùs reſiſtere, dupliciter intelligi poſſe, hoc eſt, vt vulgò in ſcholis loquuntur, intenſiuè aut extenſiuè: poſſunt enim corpora intensè, & validè, ac vehementer ab affectione aliqua prehendi, quæ intimiùs eorum etiam ſubſtantiam penetrando, eandem labefactet: poſſunt etiam ita prehendi, vt cùm per ſumma tantùm, ſed latè extendatur affectio, leuiter corpora attingantur, non autem penitus ſubſtantia immutetur: illo modo morbificis cauſſis reſiſtere corpora temperata dixit Galenus in libro de optima corporis conſtitutione: hoc autem eadem corpora ſæpius laborare dicit in præſentia Ariſtoteles: nimirum bene temperata non ſæpe vincuntur: ſed ſæpe leuiter afficiuntur. Dixerim id ex Galeni mente: eodem enim in libro, ita de optima illa conſtitutione locutus eſt, ad initium ſcribens: *καὶ μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν νοσωδῶν αἰτιῶν νικᾶσθαι.* quæ ad verbum ita ſonant: *Et non facilè à morbificis cauſſis vinci.* Interpres autem illa reddit: *cauſſiſq́ morborum haud facile obnoxias.* Eo autem modo intelligẽda etiam illa ſunt paullò poſt *τὸ μὴ ῥᾳδίως ἁλίσκεσθαι νόσοις*, hoc eſt, *& difficiliùs morbis corripi*: corripi enim morbis ex loco ſuperiori eſt vinci, & ſuperari: atque etiam, quæ deinde voces ad hanc rem ſignificandam de eodem corpore non ſemel vſurpantur, *δυσπαθέστερον, δυσάλωτον, & ἄλυτα ὡς παρεσκευασμένον εἰς δυσπάθειαν.* Quæ ad eundem ſenſum trahendæ ſunt: nec enim repugnant: ſed potiùs coadiuuant. Concedamus igitur corpus temperatum ſæpe, & facilè attingi, & alterari, hoc eſt leuiter immutari, quod *κάμνειν* in præſentia dicit Ariſtoteles, (nec tamen ſit hæc laſſitudo) ob cauſſam ab Ariſtotele allatam ex mutuo partium conſenſu: pati autem à morbis, hoc eſt, vinci, & ſuperari, difficile; quod ob actionum præſtantiam fieri dicit Galenus. Vtrum autem huiuſmodi exiguus, & leuis motus dici morbus poſſit, alia quæſtio ſit. Nec verò

Ariſtoteles

Porrò autem frictionis vſu augeri corpora, & carne repleti, copioſè habemus apud Galenum lib. II. de tuenda valetudine, vbi illam Hippocratis ſententiã diligenter examinat, quæ libro κατ' ἰητρεῖον his verbis effertur: ἀνάτριψις δύναται λύσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι, ἡ σκληρὴ δῆσαι, ἡ μαλακὴ λύσαι, ἡ πολλὴ μινυθῆσαι, ἡ μετρίη παχῦναι. hoc eſt. *Frictio poteſt ſoluere, ligare, carnem augere, minuere, dura ligare, mollia ſoluere, multa minuere, moderata craſſefacere.* Verùm ſi multa Hippocrati carnem minuit, quomodo abſolutè Ariſtoteli præter ventrem reliqua auget? ac ſi eidem Hippocrati moderata carnem auget, quomodo Ariſtoteli abſolutè ventrem extenuat? An de moderata accipiendus Ariſtotelis locus? quippe vſitatior, tamquam media, extrema enim non ita in vſum veniunt. Sanè autem & de ventris extenuatione ex moderata, obiectionem videtur Ariſtoteles vidiſſe, ac de propoſitæ rei veritate dubitaſſe: quare & mox corrigit quodammodo, & coarctat quod propoſuerat: dicit autem. An verò haud eſt abſolutè dicendum, ventrẽ extenuari à frictione quæ fiat ὑπὸ προσαγωγῆς, nimirum, quæ ritè, & rectè adhibetur ab exigua ad maiorem aſcendendo: ſed illius vſu, carne etiam venter augetur: hoc enim eſt; quod dicit σφίγγεται; aut σφριγόντα, aut συχνόντα, vt nonnulli habent, nimirum ſpiſſior, & vegetior venter fit. Heſychius enim vocem σφεγὸς, exponit πυκνὸς, εὐθαλής. Hunc ſenſum, qui Ariſtotelis verus eſt, ſicuti exiſtimo, bene ſanè expreſſit Theodorus: ſed paraphraſtes potiùs, quàm interpretis munere fungens, illa extrinſecus de ſuo addit: *Perfrictione protinus vehementiore extenuatur*; libet autem breuiùs ſed fideliter locum lectori proponere, vt quod dixi, etiam Græcè neſcientes poſſint facilè videre: *Cur cætera quidem membra perfricatu carne replentur, venter autem tenuior fit? An neque ille* [venter] (hunc enim neceſſariò refert αὐτή) *ex frictione paullatim augeſcendo facta* [attenuatur] *ſed ſpiſſior fit?* Corrigens igitur & coarctans propoſitionem Ariſtoteles, ſubiicit: id verò licèt concedatur, nempè ex huiuſmodi frictione denſari ventrem, non imminui; non tamen ſimiliter atque caro. Ita enim ad verbum ſonant, quæ Thodorus vertit: *Sed non æquè proficit, atque caro:* nempe vtrobique rem non eodem modo ſe habere. Igitur problemati adhuc locus eſt; idque eſt, quod quærimus ait Ariſtoteles: cur omnino, & in vniuerſum ex eadem exercitatione, & eodem labore maximè extenuetur venter, hoc eſt promptiùs & expeditiùs, quàm aliæ partes. Diuerſitatis autem cauſſam refert in pinguedinem, qua præditus venter eſt; illa enim ob frictionis calorem liquata, extenuatur venter: pinguedo enim, ſi caleſiat, liqueſcit: & eò magis ſi ſit in partibus, quæ natura tenduntur, id eſt in partibus, quæ oſſe careant: illarum enim cutis tenditur, & laxatur, ſicuti in ventre: quod factum eſt tum ratione alimenti, quod partem illam eleuat, ne tumori impedimento ſit; tum verò in fœminis præcipuè ratione fœtus, ne illius incremento obſtet, quemadmodum docet idem Ariſtoteles ſecundo de partibus animalium capite I X. quæ autem tenduntur eorum pinguedo faciliùs, & promptiùs liqueſcit, quoniam ob frequentem tenſionis & laxationis motum, non ita poteſt affigi & adhærere, ſicuti aliis partibus, quarum ſubſtantiam magis ingreditur. Pinguedine igitur liquata, extenuatur venter: aliarum autem partium caro non ita promptè liqueſcit, ſed calori, qui ex frictione gignitur, magis reſiſtere poteſt. atque ideo potiùs augetur, vt mox patebit. Illa porrò, quæ Theodorus vertit, *quæ intenſa ſuapte natura ſunt*, meliùs, & fideliùs, vt puto conuertamus, *quæ natura intentionem habent*, id eſt, quæ à natura ita constructa ſunt, vt tendi, & laxari poſſint: Græcè enim eſt τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα. Illa etiam, *venter autem cutem eſt*, deſiderantur in Græcis vulgatis exemplaribus, nec habet antiquus interpres. Vtrum de ſuo addiderit Theodorus ad ſenſum magis explicandum, aut legerit in exemplari, quo vtebatur, non eſt facilè diuinare: ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίνεσθαι τάχιστα. *Sed enim, quòd venter celerrimè opimatur.* His verbis puto Ariſtotelem obiectioni occurrere. Si enim ita facilè, vt dictum eſt, colliquatur, & abſumitur ventris pinguedo, quid ita venter ſemper pinguius reperitur? reſpondet id fieri, quia celerrimè etiam impinguatur; licèt igitur, quæ in ventre eſt pinguedo liqueſcat, alia tamen ſubinde noua celerrimè generatur, atque ita pinguedine nunquam vacare perſpicitur, niſi aliquo tabifico morbo laboret. Quòd verò adeò celeriter, & promptè pingueſcat venter, cauſſa eſt propinquitas alimenti, ſicuti habuimus etiam ſuperiùs problemate quinto. ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει. *Cùm igitur omnino pingue res propria natura non ſit.* Particula, οὖν, *igitur*, ſumitur tranſitiuè: ſi enim illatiuè, aut collectiuè accipiatur, difficile eſt videre, vbi id, quod de pinguedine dicitur, non eſſe à natura, fuerit ſuperiùs poſitum. At tranſitiuè iam manifeſtò eſt noua ratio: vtro autem modo ſumatur, eadem dicuntur, idémque rationis eſt momentum. Cùm pinguedo, inquit, non ſit omnino à natura; dicit autem omnino, quippe naturalis res eſt pinguedo, ſcilicet à natura formata, non tamen omnino, quia haud neceſſaria ad corporis perfectionem, ita enim in præſentia eam vocem accipit: cùm igitur à natura minimè ſit pin-

guedo:

guedo: ſed res aduentitia, cui facilè, vel abſque corporis detrimento accedere, & recedere licet, iure fit, vt ita à natura non cuſtodiatur, ſicuti aliarum partium caro, de qua hæc illo modo dicere non poſſumus; vnde ob motiones, exercitationes, ac frictiones, quæ calorem inducunt, liqueſcit: & inde aliis partibus diſtribuitur alimentum. Aliæ enim partes, quæ ſolidiores ſunt, calefactæ meliùs attrahunt: quod igitur illis demitur, his apponitur, ex quo hæ pingueſcunt, illæ extenuantur. *διὸ αἱ μὲν καθέδραι. quam ob rem ſedile.* Corollarium. Cùm propter motus, & frictiones, ea ratione quæ dicta eſt, extenuetur venter, cætera autem membra pingueſcunt, meritò fit, vt ſedile è contrario ventrem ſaginet: quippe ex vicinia alimenti, quod ad illas primùm aſſiduè defertur, diutiúſque moratur, niſi motione aliò trahatur; reliquæ autem corporis partes extenuantur, quia defectu motionis ad eas minimè redundat alimentum, ſed ad ventrem mouetur, vt dictum eſt. Verùm de ſedili, & hoc eius impinguandi effectu, proprium proponit problema initio ſectionis ſextæ.

XV.

Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ δρόμων, ὅταν στῇ τις ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων, σείονται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ αὗται κάτω φέρονται; ἢ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τοῖς ἀνθρώποις τῶν νεύρων; τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ πολλάκις, μορίων δ' οὔ, ὁπόταν πως κινηθῇ, οἷον καὶ καρδίας, καὶ αἰδοίου. αἴτιον δ' ὅτι πνεῦμα πολὺ περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται στάντι· τοῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει, κατασπᾶται, καὶ τοῦ πορρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· τοιοῦτον δ' αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ κάτω χεῖλος.

Cur peracto longo itinere, aut curſu, ſi quis ſe ſuper ſummos conſtituerit digitos, calces pedum conquatiuntur, proníque deorſum labuntur? An propter continuatum, vehementémque motum concitati nerui, nondum requieſcunt. Fit enim ſæpe, vt animus euincere corpus totum poſſit: membra autem ſingula inhibere non poſſit, vbi ſe quendam in modum commouêre. Non enim cor, non penem, excitum, reſidere animus cogere poteſt. Ratio autem rei, quam quærimus eſt, quòd multum ſpiritus circa neruos deuritur, quod non ſimul ac ſubſtiteris, refrigeſcere poteſt. Is igitur ſpiritus concutiens, veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit, facitque vt pars remotiſſima minimè contineatur. Itaque calces tremiſcunt, quemadmodum imum labrum hominis irati.

De quodam effectu inquirit, qui poſt longum peractum iter, aut curſum ambulantibus euenire ſolet. Si enim longa quiſpiam emenſus itinera, non diu pòſt, perfecto curſu ſuper extremos pedum digitos ſe conſtituerit, illiſque totus fuerit innixus, erigens ſe, is iam ita erectus minimè conſiſtere poſſit: ſed trementibus, & concuſſis calcaneis præceps deorſum trahatur, ſic vt toti plantæ æqualiter niti neceſſe habeat: huiúſque cauſſam inquirit Ariſtoteles. Quod verò Theodorus *αὗται κάτω φέρονται*, aut *φέρεται*, vt reponit Iuſtinianus, reddit: *proni deorſum labuntur*: minùs fideliter facit; quid enim ſi ſupinè labantur? nec Ariſtoteles dicit labi, ſed trahi, hoc eſt vi ad inferiora moueri. Quòd ſi, *labi*, quo Theodorus vtitur, accipiamus non pro eo, quod eſt, in terram decidere ſed ſuper totam plantam, ſicuti nos expoſuimus, iam illud, *proni*, non poſſit hoc loco admitti, ad alteram enim partem potiùs inclinantur, qui ita labi intelliguntur. *ἢ διὰ τὴν συνέχειαν, καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως. An propter continuatum, vehementémque motum.* Cauſſam reddit: dicit autem eam eſſe, quia ob motum, ſeu impetum vehemens, & continuatum impreſſum neruis, & muſculis ab anima ſeu animæ virtute, dum concitatè mouentur, licèt quieuerit anima, non tamen quieſcit pars illa; ſed quatitur adhuc, & conuulſionem patitur: res enim mira contingit, vt cùm ſæpenumero totum corpus tegat, & contineat anima, non poſſit tamen interdum partes aliquas continere, cùm certo quodam modo commotæ ſunt, ſicuti cor, & penem: fit enim, vt graui aliquo periculo imminente velit audax animus reſiſtere timori, nec pauere: nec tamen cordis ſaltum, aut tremorem inhibere poſſit: & ceſſante periculo, menteque prouidente nullum ampliùs adeſſe, tremit tamen adhuc, vel anima inuita cor. Pulchræ itidem, & laſciuæ puellæ conſpectu erigitur nobis, vel inuitis penis: quod euenit quia motus illi voluntarij ſunt. Cauſſam autem hanc liquidiùs adhuc explicat Ari-

ſtoteles : atque ait, rem ita habere & concuſſionem illam fieri ratione ſpirituum. Nimirum inter currendum multi ſpiritus ad neruos, & muſculos, partéſque mouentes confluxerunt, ibique accenſi, & inflammati ſunt. Hi igitur licèt à motu quieuerit, ſubſtiterítque ambulans, non tamen ſimul refrigeſcunt, ſed adhuc in motu exiſtentes quatiunt partem & veluti furtim deorſum trahunt; eo enim tempore ſpiritus minimè ſe accommodat, aut conſentit animæ dominanti; quæ iam quieuit. Aponenſis, vt rem hanc adhuc manifeſtiorem faceret, ad hunc locum ſimilitudinem adduxit ex Ariſtotele libro de communi animalium motu, vbi ſpiritum hunc animæ præcipuum eſſe inſtrumentum, aut miniſtrum ad ſingulas animæ partes mouendas, cùm anima ipſa in corde reſideat; nec ſingulis ipſa interſit ea ſimilitudine docebat. Præſtat autem ipſa, Ariſtotelis verba ex Leonici tralatione proponere, quæ ita habent : *Et exiſtimandum profectò eſt, conſtare animal, vt ciuitatem bene legibus inſtitutam, in hac etenim poſtquàm ſemel ordo conſtiterit, nihil opus eſt ſecreto duce, quem ſingulis, quæ geruntur intereſſe oporteat, ſed quiſque vt mandatum eſt, quod ad ſe pertinet, agit, & aliud poſt aliud conſuetudine efficitur. In animalibus autem hoc ipſum natura efficitur, & quoniam vnumquódque ſic conſtitutorum, ad ſua exequenda munia natum eſt, vt nihil opus ſit vnicuique animam intereſſe, ſed cùm illa in certo corporis conſiſtat principio, alia quidem viuere, quia ſunt annexa, proprium autem opus efficere per naturam.* His autem verbis nihil aliud oſtendere voluit Ariſtoteles, quàm ſpiritum, de quo loquebatur inſtrumentum eſſe animæ, aut miniſtrum, vt dicebam, qui ſpiritus ad ſingulas corporis partes demandatus, illas mouet, anima ipſa in cordis arce (vt Leonici eiuſdem vtar verbis in commentario ad hunc locum) tamquàm in peculiari regia, motrice manente, & reſidente, quæ tamen, vt res poſtulat, virtutem omnibus, facultatémque affatim ſuggerit, & diſpenſat. Igitur nihil faciebant ad id oſtendendum, quod proponit Ariſtoteles hoc loco, inuita anima, moueri partem aliquam. Id cùm videret Aponenſis, ſimilitudinem Ariſtotelicam adauxit, & de ſuo, re minimè ſignificata, malos ciues adiecit, principis imperio haud parentes, cuiuſmodi ſunt fures, & homicidæ, quos aſſimilâſſe partibus quæ inuita anima mouentur, viſus eſt : verùm nos, ſicuti Aponenſi debere fatemur pro iis, quæ de ſuo dat; ita quod pro Ariſtotelicis, quæ Ariſtotelis non ſunt, proponit, nolim Philoſophorum magiſtro eam largitatem fieri, nec eo modo propriis rebus auctoritatem conciliari. Sed Aponenſem dimittamus. De inuoluntario cordis, & penis motu habemus apud eundem Ariſtotelem libro, quem adduximus de communi animalium motu ad finem : vbi inter omnes alias animalis partes, cur ex duæ præcipuè huiuſmodi inuoluntarios motus conſpicuè edant, cauſſam dicit eſſe, quòd vtrúmque ipſorum, tamquam ſeiunctum, & per ſe animal eſt, vt ibi oſtendit : quam ſententiam depromptam eſſe à Timæo Platonis, vbi non ſolùm de virili, ſed etiam de muliebri pudendo idem affirmatur, adnotauit etiam Leonicus in commentario ad hunc locum. ἐκκαίε) *deuritur*. Meliùs fortaſſe : *inflammatur*, ſiue *accenditur*. ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει κατάγει). *veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit.* Qui ſpiritus dum quatit partem, eo motu illam reuellens deorſum trahit. ἐ τὸ πορρωτάτω ἥκειν ποιεῖ κινούμενον. *facitque, vt pars remotiſſima moueatur conſmeatur*. Roborat adhuc rationem, ſeu cauſſam propoſitam; nam cùm calcaneum ſit pars remotiſſima à ſede, & domicilio animæ, quod eſt cor; quæque pars à cordis virtute vltimo moueatur, nullum alium præterea mouens, non ſit mirum, partem adeò longè poſitam, non conſentire principio, & moueri eo non ampliùs moto; quam rem liceret etiam ſimilitudine confirmare in externis machinis, ita adaptatis, vt primum moueret alterum, hoc tertium, & ſic deinceps; quam rem manifeſtiſſimè proponit Galenus libro de differentiis ſymptomatum ad initium: ibi enim primo ceſſante & quieſcente, videmus adhuc alia moueri : ſed & quieſcente ſagittatore mouetur adhuc ſagitta. Simile verò aliud adducit Ariſtoteles, quo problematis rationem concludit. Tale ſanè, inquit, calcanei patiuntur in hoc affectu, quale labrum inferius in iratis : hoc enim etiam ob ſimilem cauſſam inuitis hominibus quatitur, & tremiſcit : confluente ſcilicet ad eam partem multo ſpiritu, talem enim cauſſam hoc loco ſignificat, qui ſpiritus non tamen quieſcit, anima etiam quieſcente, ac pacata : id nimirum euenit, quod mari à ventis agitato : ceſſante enim vento, aliquandiu perdurant adhuc fluctus à vento commoti. Quod autem Theodorus vertit: *itaque calces*; libentiùs dixerim, *calces autem*, vel, *calces ſanè*, non enim colligit, aut deducit aliquid Ariſtoteles : ſed nouum ſimile proponit: & Græcè eſt, δή. niſi reſpexerit Theodorus diſtantiam calcaneorum à corde, quam modò Ariſtoteles memorauit, qua re conuenire illis cum labro videtur, vt ex eo ſimilitudo fuerit deducta. De motione autem inferioris labri eiuſque cauſa in iis qui timore affecti ſunt, habemus probl. VII. ſect. XXXVII. & de eadem re tum in eiſdem tum in iratis proximè antecedens ſextū, quo loco cùm videatur Ariſtoteles in refrigeratio-

nem

nem potiùs & caloris defectum cauſam reiicere, nos ad eũm locũ quæ occurrent dicemus.

XVI.

Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνέουσιν; πότερον ὅτι πᾶς ῥυθμὸς, ὡρισμένῃ μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ δι' ἴσου οὖσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦσιν· ἅμα γὰρ ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν· ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γινομένην. διὰ τὸ τῇ ἴσῃ κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν· ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοὴ, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι, καθημένοις μὲν γὰρ καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως, οὐκ ἔνδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται· συντόνως δὲ τρέχουσι, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς αἰσθήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς ῥυθμόν· ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτριον ἡ κίνησις αἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δηλοῖ.

Qua de cauſſa qui nõ concitatè admodum currunt, numeroſè reſpirant? Vtrum quòd numerus omnis menſuram certo recipit motu. Talis autem motus eſt, qui per æquas agitur portiones, quemadmodum agunt, qui currunt leuiter. Ergo ſimul atque agere curſum inceperint, reſpirant ita, vt cùm ſpiratio per compares vices propter parem metiendi motum reddatur, numerum ſiue ambulationem poſſit continuare. An quòd omnis ſpirandi ratio compari viciſſitudine confici ſoleat, modò quis non retineat, ſed tenori trahendi à natura determinato vtatur. Igitur cùm ſedemus, aut ambulamus, quòd motus corporis mediocris eſt, numerus palàm non fieri poteſt: cùm item curſum concitatè agimus, quòd ſenſus conſequi motum nequeat, numerum percipere reſpirandi haud quaquam valemus. At cùm mediocriter nos ipſi concitemus, motus ipſe mediocris modum reſpirandi ſenſibilẽ præſtans, explicare numerum poteſt.

Quare inter currendum, dum reſpiramus, modò curſus ſit moderatus, nec ſumma adhibita contentione fiat, percipiatur rhythmus quidam, & cõcentus ipſius reſpirationis, inquirit hoc loco Ariſtoteles. Duas autem affert ſolutiones, quarum primam ſatis facili argumentatione concludit ex quadam rhythmi deſcriptione; tum alteram proponit. Ait igitur omnem rhythmũ menſurari ex motu determinato, ſeu definito, hoc eſt menſuram recipere, & acquirere ex tali, ac tali motu: nõ enim quilibet motus rhythmum efficit. Sed qui hac, aut illa proportione eſt ordinatus. Rhythmus igitur eſt ordo menſuram accipiens ex motu ita atque ita habente; hoc eſt talem velocitatem, aut tarditatem. Huiuſmodi autem ordo motus in reſpiratione ex moderato curſu exiſtit, in eadem igitur iure erit rhythmus. Sanè de rhythmo, eo inquam, qui in pulſu eſt, multa habemus apud Galenum in libris de pulſibus: reſpirationum autem eandem huic habere ſpeculationem, traditur ab eodem Galeno in libro de difficultate reſpirationis capite XXI. Nos in præſentia vnum tantùm, aut alterum eiuſdem locum afferemus, qui faciũt ad rhythmi definitionem: quibus Ariſtoteli conſentanea proponuntur. Primus igitur eſt in libro de differentiis pulſuum capite VII. in Latinis, qui ita in eiſdem legitur: *Comparato autem ictus tempore cum tempore quietis, gignitur rhythmus, quæ proportio temporis eſt ictus ad tempus quietis. Huius etiam admonuimus nihil apud hos differre* [medicos, quorum ſententiam referebat] *ictum vel diſtentionem, vel motum dicere: nec quietem vel interuallum, vel contractionem. Et verò etiam pro hoc: proportionem temporis diſtenſionis ad contractionis tempus rhythmum eſſe, quidam ordinem dixerunt: alij conuenientiam duorum eſſe temporum inter ſe ſo ictus cum interualls.* Alter autem locus apud eundem Galenum ita legitur: *Rhythmus eſt motus determinatum quendam ordinem in temporibus obtinens.* Hic igitur ordinatus motus apparet in illis, qui moderatè currunt; tum in curſu, tum in reſpiratione, eſt enim hic motus rhythmus, vt ita dicã, qui δι' ἴσου fit, hoc eſt, vt vertit Theodorus, *per æquas portiones*: per æquas autem portiones, ſeu ex æquo, aut æquali factus, hoc eſt, qui rationem parem, & æqualem ad ſe inuicem habet, & cuius vna pars alteram longitudine aut breuitate non ſuperat, extare autem in moderatè currentibus ex eo oſtendit, quoniam incipientes currere reſpirant, ſeu reſpirare incipiunt, ita vt reſpiratio ex æquo reſpondeat motui menſuretúrque æquali eo motu, vnde rhythmũ, aut numerum efficit: hæc autem æqualitas quod ad reſpirationis motum pertinet, conſideratur in inſpiratione, & exſpiratione, ex quibus reſpiratio ipſa conſtat: materiam autem, quæ eſt pulmonis humiditas, quæ attenua-

tur,& in vapores diſſoluitur, non eſt neceſſe huc afferre: quod facit Aponenſis non enim facit ad Ariſtotelici loci explanationem: cùm materia illa formã acquirat à motu, in quam rhythmi cauſſam omnem refert Ariſtoteles. Sanè autem rhythmum, ſeu numerum apparet hoc loco ab Ariſtotele in reſpiratione eum intelligi, qui fiat per portiones æquas, cùm rhythmus tamen etiam per alias habitudines,& portiones conſtet, prout rei, in qua conſideratur, ratio poſtulat, *ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοή. An quòd omnis ſpirandi ratio compari viciſſitudine.* Alia problematis diſſolutio, qua nulla noua ratio afferri videtur: ſed hoc tantùm proponi, rhythmum ideo in mediocriter currentibus diu extare, quod cùm alibi celetur, hîc appareat. Ait igitur quoties fiat reſpiratio ſecundùm naturam, nec ab aliquo ita retineatur ſpiritus, vt naturæ curſui ſit impedimentum, fieri illam ſimiliter *δι' ἴσου*, qualis in mediocriter currentibus poſita eſt, nimirum per æquales portiones: ſed non percipi, queadmodum contingit in ſedentibus, & ambulantibus, atque etiam in illis qui ſumma contentione adhibita currunt. Nimirum haud percipitur in extremis: ſed in mediocriter currentibus, quod eſt medium inter illa. In ſedentibus igitur, & ambulantibus, quia motus eſt leuior, in vehementer currentibus, quia validior, & celerior, quàm vt ſenſus poſſit illum conſequi. Motus igitur ille numeroſus, qui ibidem fit, & ex cuius mutua habitudine reſultat rhythmus, non percipitur à ſenſu noſtro: occultus igitur etiam rhythmus eſt. At in illis, qui moderatè currunt, cùm motus talis ſit, vt efficiat reſpirationis menſuram ſenſibilem, rhythmum etiam reddit manifeſtum. *δι' ἴσου. Compari viciſſitudine.* Mirè gaudet Theodorus dicendi copia,& varietate: cùm tamen præ ea, quam ſeruare debet interpres, fide nihil, vt ego quidem exiſtimo, minùs illi debeat eſſe cordi: in illis præſertim partibus, in quibus rationum momenta conſiſtunt, vt hoc loco; nam cùm hac proportione, quæ ſemper ab Ariſtotele expreſſa eſt per voces *δι' ἴσου*, rhythmus in reſpiratione conſiſtat, & manifeſtetur, Theodorus tamen, illas primùm reddidit, *per æquas portiones*, tum *per compares vires*: hîc autem, *compari viciſſitudine. μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως. quòd motus corporis mediocris eſt.* Quod dicitur de mediocritate, aut moderatione motus, intelligendum eſt de tali termino mediocritatis, aut moderationis, in qua nondum rhythmus poſſit manifeſtari; cuiuſmodi eſt ſeſſio, aut ambulatio: alioquin enim in mediis diximus rhythmum percipi, non in extremis, Ariſtoteles quidem ſuperiùs numquam illum definiit nomine mediocritatis ſed vel nobis intelligendum reliquit, in verbo *τροχάζοντες*, vel per remotionem contrarij, intelligi voluit, vt in propoſitione problematis, cùm dixit, *non valde concitatè currentes*; ea autem voce mediocritatis, vtitur paullò poſt, terminum motus definiens, & reponens non in motu moderato, ſed in curſu moderato, dicit enim: *Si autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.* Sed problema ipſum totum, quando non ſolùm in loco, quem ſuperiùs adnotaui, verùm in aliis etiam, eleganter quidem; ſed parum fideliter à Theodoro conuerſum fuiſſe exiſtimo, vt Ariſtotelis ſententia lucidiùs appareret, vt nos quidem putamus; & expoſitionis noſtræ ratio meliùs conſtaret, craſſiori mineruа, ſed maiori fide tranſlatum, ita proponere libuit: *Vtrum quoniam omnis rhythmus determinato menſuram recipit à motu: talis autem motus ille eſt, qui æquali proportione fit, ſicuti faciunt qui* [moderatè] *currunt. Simul igitur incipientes currere reſpirant, ita vt reſpiratio æquali proportione facta, eo quòd æquali motu menſuretur, rhythmum producat. An quoniam omnis ſanè reſpiratio ſimpliciter, ex æquali proportione fit illis, qui ſecundùm naturam ea vtuntur, & eandem non cohibent: ſedentibus igitur & ambulantibus mediocri exiſtente corporis motu, rhythmus non redditur manifeſtus: in concitatè autem currentibus, cùm non aſſequatur ſenſus motum ipſum, non poſſumus ſimul comprehendere reſpirationis rhythmum: ſi autem mediocriter curramus, motus efficiens reſpirationis menſuram ſenſibilem, reddit rhythmum manifeſtum.*

XVII.

Διὰ τί ἐν τῷ τρεχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τὸ τρεχάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινοῦμεν, ὅ ἐστι πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ· ἢ διότι τρεχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι, τούτου δὲ συμβαίνοντος, μᾶλλον αἴσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος διὰ τὴν κίνησιν. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φοράν.

Quare inter currendum aër in flatum conuerti nobis videatur? Vtrum quoniam dum per curſum agitamur, aërem corporibus noſtris continentem excitamus, quod non niſi flatum mouere profectò eſt: quocirca non

ſolùm

ſolùm videtur ſed etiam vero in flatum aër conuertitur. An quòd in currendo aërem impetu noſtro violemus: quo facto ſenſu aëris per motum magis afficiamur. Ergo rectè in flatum aër ſe conuertere videatur: hoc enim ratione impetus poteſt euenire.

Cur inter currendum videatur nobis aër ventus fieri, (quippe ab eo tamquam à vento inter currendum percutimur) inquirit Ariſtoteles hoc loco: duas autem affert ſolutiones; quarum prima ex aliorum Philoſophorum ſententia tradita, talis eſt: quia ſcilicet dum currendo mouemur, aërem itidem mouemus, qui proximus, & continuus eſt noſtris corporibus, illum enim ſciudimus, & diuidimus: hic verò ventus eſt: quippe ventus aër commotus eſt. Apparet igitur nobis, quod verè eſt: verè enim aër in ventum euadit. Hæc autem ſicuti dicebam proponuntur ex aliorum Philoſophorum opinione, quam reprobat libro ſecundo Meteorologicorum idem Ariſtoteles, vbi ſubtiliùs, & ex propoſito de venti natura diſſerebat, recipit autem hoc loco, vbi rudiùs, & probabiliter, quod illi ſatis eſt, ſententias proponit. Tum verò alio modo ſoluit, quia nimirum dum currimus impingimus cum velocitate in aërem, qui nobis circumfuſus eſt, ille verò violentiùs percuſſus, magis à nobis percipitur, magiſque ſenſum noſtrum afficit, quàm ſi placidè à nobis tangatur, & diuidatur, reflectitur enim etiam in nos violentiùs. Iure igitur fit, vt videatur conuerti in ventum, cùm ob impetum illum, quo in aërem ferimur, & quo aër in nos fertur, illud accidat. Nec verò hîc etiam, quamquam ratio non ſit eadem omnino, videtur Ariſtoteles à propoſita antiquorum de vento opinione, mihi quidem diſcedere. *εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ. Ergo rectè in flatum aer ſe conuertere videatur*, non *videatur*, ſed *videtur*, *τοῦτο γὰρ συμβαίνει διὰ τὴν φορὰν, hoc enim ratione impetus poteſt euenire*, ad verbum, *hoc enim contingit ob impetum.*

XVIII.

Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες, πίπτουσιν; ἢ ὅτι μᾶλλον πρὶν κινηθῆναι αἴρουσι; τὸ γὰρ θεῖν, τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.

Quamobrem currentes potiùs cadimus, quàm ambulantes? An quòd magis, quàm moueamur, attollimus: hoc enim inter curſum, & ambulationem intereſt.

De hac eadem re, habemus etiam problema xxix. ſed ratio non eadem vtrobique affertur. Primùm autem hoc loco ſciendum eſt, in Theodori tralatione omitti, quæ in Græco textu, ac in tralatione antiqua habetur particula *πρὶν*, qua totius rationis momentum mihi quidem niti videtur. Ita igitur ex illa ſcriptura locus conuertendus eſt: *An quoniam magis priùs quàm moueantur attollunt?* totus autem hic locus, problematiſque ſolutio facilè declaratur ex modo, quo progreſſiuus motus fit, quē explicat Ariſt. in lib. de animal. inceſſu c. 3. his verbis Leonico interprete: *Animaliū profectò quæcunque loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa, quæ ſalta locū mutant, alia verò per partes, vt quæcunq. progreſſibus vtuntur; in vtriſque autem huiuſmodi mutationibus, ſemper mutatur id, quod mouetur innixum ad id quod illi ſubiacet. Quamobrem ſiue id citiùs dilabatur, quàm vt inniti poſſit id, quod ſuper eum mouetur, ſiue nullum omnino motus præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſe ipſum mouere poterit.* Si igitur, quod mouetur progreſſiuo motu, moueri neceſſe eſt innixum alicui, quo regitur, ne cadat, hic verò niſus minùs ineſt currentibus, quàm ambulantibus, iure fit, vt currentes magis cadant: niſus autem ille minùs ineſt currentibus: nam in eo, qui currit, priùs quàm pes vnus moueatur, qui non debet moueri niſi innixus ſit, alter tollitur, ac eleuatur: vnde veluti in aëre ſuſpenſus pendet, qui currit, non ita, qui ambulat; ille enim priùs, quàm moueatur, ſeu alterum pedem moueat, alteri bene innititur, nec priùs alterum eleuat: quod enim hîc dicitur; *priùs quàm moueatur*, idem eſt, ac priùs quàm niſus fuerit, non enim fit progreſſio niſi hoc niſu mediante; hac igitur re dicit differre curſum ab ambulatione: in curſu nimirum alterum pedem tolli, priùs quàm alter fixus ſit (ne mora interueniat, & celerior ſit motus) non ita in ambulatione: ſeu magis in curſu, quàm in ambulatione illud contingere, & hinc fieri, vt cadant magis. Theodorus, qui non agnoſcit particulam *πρὶν*, & vertit, *magis quàm moueantur, attollunt*, niſi mendum ſit in codicibus Latinis omnibus, non aſſequor, quomodo locum acceperit. Poſſet equidē, ſi locus ea particula careret, alter

ſenſus afferri ex problemate XXIX. eandem rationem huic loco accommodando: ſed verba huiuſce problematis aliter, quàm fecerit Theodorus, neceſſe eſſet interpretari: ita verò ille cùm verterit locum, & codices Græci, ac antiqua tralatio, eam particulam habeant, facili, & expedita via, quid ſalebras quærimus? Aponenſis præter Ariſtotelis rationem duas alias affert: quæ autem poſteriori loco adducitur, mihi eadem videtur huic Ariſtotelicæ: quomodo igitur Ariſtotelicam acceperit, videat ſi cui Aponenſis dicta curæ ſunt.

XIX.

Διὰ τί ποτὲ ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δὲ, τοὺς μηρούς; ἢ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναῤῥιπτοῦμεν ἄνω τὸ σῶμα, καὶ ἡ ἀνάσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς· εἶθ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει· δεῖ δὲ τὸ κατὰ φύσιν, τοῖς μὲν γόνασιν, ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἡ εἰς τοὔπισθεν· ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοὔπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς κατάντεσι δ' οἱ μηροὶ εἰς τοὔμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετὲς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα.

Cur aſcendentes genibus, deſcendentes femoribus elaboramus? An quoniam dum aſcendimus, corpus ſurſum iactamus, diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus, ex quo genibus laborandum eſt. Procliuis autem locis, eò femoribus laboratur, quòd iis ipſis enixi crura ſubmouemus. Ad hæc omne quod præter naturam fit, laborem, doloremque mouet. Eſt autem ſecundùm naturam genibus, vt ante flectantur: femoribus autem, vt retrò. At locis accliuis genua retrò flectuntur, nam inniti, firmaríque volumus: procliuis autem femora ante coguntur: corpus enim ſe pronum, propenſúmque ita defert.

Quod hîc dicitur, aſcendentes laborare *genibus*, problemate XXIV. dicitur, *tibiis*; nimirum tota pars, quæ eſt à genu ad pedem, non ſolùm articulationis pars laborat: ac tibias etiam dicit Theophraſtus, cùm hunc eundem locum tractat. Videntur autem ex Theodori tralatione, problematis ſolutiones duæ: vnam verò tantùm ſi dicamus eſſe, quæ confirmetur ad illa verba, εἶθ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν, quæ Theodorus vertit: *ad hæc omne, quod præter naturam fit*, fortaſſe non erremus. Laborant igitur in aſcendendo genua, & tibiæ: in deſcendendo femora, aut coxæ: nam in aſcendendo, corpus ſurſum vi iacimus, & eleuamus: illud autem natura graue deorſum labitur, fit igitur ob violẽti motus contrarietatem multa corporis diſtractio, & diuulſio, facultate erigente ſurſum, pondere ferente deorſum: hæc autem diſtractio, & diuulſio circa genua potiſſimùm contingit: illa enim ſunt, quæ totam molem ſuſtinent, & ſurſum ferunt, quibúſque reliqua omnia innituntur: diſtractio autem, & diuulſio eſt cauſſa doloris, & laboris: à continui enim ſolutione ille fit. Qua parte igitur maximè diuulſio contingit, ea maximè laboratur. Porrò Theodorum puto legiſſe non ἀνάσις, ſed τάσις, qui vertit, *diſtenſionémque*, ita verò ſi legamus, meliùs ſit eam vocem reddere, *intentionem*. Surſum enim dum vi iacimus corpus, multa vt fiat corporis intentio, ſeu contenſio, aut rigiditas, vt ita dicam, vt corpus rectum maneat, nec relabatur, neceſſe eſt, quæ niſi cum multo labore fit: hic verò labor ſimiliter ob propoſitam rationem circa genua eſt. Exiſtimo tamen eundem locum in Latinis codicibus eſſe corruptum, in quibus legitur. *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemus*. Quid enim profectò ſit, mouere diſtenſionem? fortaſſe autem legendum; *diſtenſionémque corporis, genuúmque mouemur*. nimirum in mouendo patimur diſtenſionem corporis, & genuum. Meliùs tamen etiam hoc modo reddamus: *intentionéque corporis*. ad verbum autem locus ita ſonat: *Et diſtractio* [ſeu intentio] *multa corporis, & à genibus, fit*. ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι. *procliuis autem locus, eò femoribus laboratur*. Alterum membrum explicat. In locis decliuibus, in quibus deſcendendo gradimur, quia geſtamur à cruribus innixi femoribus, ideo femora laborant: pars enim illa in motu præcipuè laborat, cui altera innititur: ſemper enim quod mouetur, duabus ad minùs organicis vtens partibus mutationem efficit, vt altera quaſi comprimat, altera verò comprimatur, ſicuti dicit Ariſtoteles in libro de animalium inceſſu capite tertio; quod igitur comprimitur in deſcendendo, femora ſunt: hæc autem ratio liquidiùs apparet problemate XXIV. illud antea adnoto, putare me legiſſe Theodorum non τοὺς μηρούς, vt ha-

bent omnes vulgati codices, ſed τοῖς μηροῖς, ſicuti manifeſtè apparet legiſſe antiquum interpretem, & ſicuti reponit Iuſtinianus: & ita legendum puto: atque ad verbum locum ita eſſe reddendum: *In decliuibus autem, quia ſubmouemur à cruribus, femoribus innixi, ideo hic laboramus.* Nomine autem crurium, ſeu potiùs τοῖς σκέλεσι, non intelliguntur, quæ tibiæ modò dictæ ſunt, ſed coxæ, & tibiæ ſimul, hoc eſt, quod ab oſſe coxendicis vſque ad pedem eſt: ita enim declaratur hæc vox ab Ariſtotele in primo de hiſtoria, capite xv. & libro, cui titulus εἰσαγωγὴ ἢ ἰατρός, hoc eſt. *Introductio, vel Medicus:* quod igitur ait ὑποφέρωμεν τοῖς σκέλεσι, ac Theodorus vertit, *crura ſubmouemus*, eſt ac ſi diceret, mouemus corpus, ſeu nos ipſos mouemus deſcendendo: quo tempore innitimur femoribus; ſeu tibiæ, quæ dictæ ſunt, innituntur femoribus, ex quo femora ipſa magis laborant. ἔτι ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν. *ad hæc omne quod præter naturam fit.* Nouam rationem dicebam his verbis non afferri, ſed allatam confirmari: particulam igitur ἔτι, quam vertit Theodorus. *ad hæc;* ſi, vt dixi, locum accipimus, poſſit non malè reddi, *ita* quæ enim de motu contra naturam femorum, & genuum dicuntur, illa confirmant rationem propoſitam. Fit enim hic motus contra naturam ex quo labor eſt, quia corporis moles geſtatur, modò innixa magis femoribus, modò magis cruribus, quæ prima ratio fuit, atque ita ad eandem hæc recidit. Verùm aut noua ſit, aut propoſita confirmetur huiuſmodi eſt. Quod præter naturam fit, dolorem, & laborem creat; dum aſcendimus, genibus accidit motus præter naturam, iure igitur aſcendendo fiet illis labor: accidit autem motus præter naturam genibus, quoniam genua ſecundùm naaturam flectuntur ad anteriora, ſicuti fit in pedibus anterioribus quadrupedum: in aſcendendo autem, quoniam corpus totum eiſdem innixum fulcitur, vt poſſit erigi, meliùſque firmari, nec relabatur, flectuntur ad poſteriora; ita enim corpus intentum magis perſiſtit & erectum: femora ſimiliter ſecundùm naturam in partem poſteriorem flectuntur, cuiuſmodi curuatio eſt crurium auium; in deſcendendo autem eadem femora contra naturam curuantur in partem anteriorem: nam cùm in deſcendendo corpus pronum, & propenſum ad terram ſit, niſi femora flecterentur in anteriora, corpus ſuper illa haud poſſet ſuſtineri erectum, ſed facilè prolaberetur: fulcitur autem, & bene nititur ita flexis femoribus. De hac crurum flexione ad anteriora, aut poſteriora, ſeu ad curuum, & concauum habemus apud eundem Ariſtotelem libro de animalium inceſſu capite duodecimo.

X X.

Διὰ τί ποτε ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; ἢ ὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἑνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου ᾖ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῦθεν· ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν.

Cur in itinere media femoris parte potiſſimùm fatigari ſolemus? An quòd longi cuiúſque, atque continui pars potiſſimùm media laborat, cùm ſcilicet ſtabilitum, fixúmque manet: quamobrem hæc præcipuè rumpitur, femur autem tale eſt, ergo partem potiſſimùm mediam eius fatigare meritò ſolemus.

Superiori problemate de femoribus illud ſingulatim proponebatur, cur in deſcendendo maximè laborarent: hîc autem alia ratione diſſoluendum, generatim, & in vniuerſum proponit, cur in omni ambulatione, ſeu aſcendendo, ſeu deſcendendo, ſeu per plana, femoris media pars potiſſimùm laboret: cùm enim variè laboret femur ipſum pro viarum conditione, ſemper media pars iuxta illam rationem plùs aliis partibus laborat: facili autem ratione quæſtionem ſoluit; dicens cuiúſque longæ, & vnius, aut continuæ quantitatis, cui aliquid innitatur, quæque aliquam rem ſuſtineat, aut regat, mediam partem potiſſimùm laborare: quod probat à ſigno, nam huiuſmodi fulcimentorum media pars potiſſimùm rumpi ſolet, vt in femoribus ipſis, ac tibiis ſæpenumero accidere videmus, quippe parte illa præ maiori labore magis debilitata. Poſſit autem hoc etiam corollarium eſſe, quomodo hiſce in problematis multæ ſententiæ efferuntur: femora igitur ſunt tale quidpiam adiicit Ariſtoteles pro minori propoſitione, femorum igitur media pars potiſſimùm laborabit: eſſe verò femora continuum quiddam & longum iam ſenſui conſtat, & partem habemus problemate XXIV. in ambulatione verò iis fulciri corpus, modò magis, modò minùs, vidimus ſuperiùs. Cur autem pars media longi, & vnius exiſtentis plùs laboret reliquis partibus, non ſanè videtur omnino exprimere Ariſtoteles: at ſignificat tamen illis

verbis, *ἐστηριγμένου δὲ*, quæ Theodorus vertit, *cùm ſcilicet ſtabilitum, fixúmque manet*, fortaſſe autem non malè, *quo tamen aliquid firmetur, & ſtabiliatur*: particula enim δὲ, omnino per, *tamen*, exprimenda eſt. Oſtendit nimirum Ariſtoteles cùm longum aliquod, & continuum corpus alicui firmamento eſt, laborem potiſſimùm fulcimenti in mediam eius partem incumbere: ad eam enim tamquam ad centrum vndique onus irruit: in breuiori verò quantitate, ſeu corpore, res non ita videtur: quippe medium non ita diſtat, & omnia ſunt viciniora veluti centro, ac oneris partem ferunt. Quod autem dicitur de femoribus, putem etiam dici poſſe de tibiis, quarum partem mediam plùs aliis laborare, eadem ratione dicendum ſit. Aponenſis, hanc Ariſtotelis rationem ita accepit, tamquam ille diceret, femoris medium ita laborare, quia medium coxæ, vt ipſe loquitur, in corpore hominis menſurati, ſit medium vniuerſalis longitudinis, & vnius exiſtentis in ipſo, atque hanc longitudinem ſolam eſſe in homine medium: menſuratum autem hominem dicit Aponenſis, vt puto, qui Græcè *σύμμετρ@*, verbà autem, quæ ipſe Latinè reddita habuit, non ita ad verum ſenſum Ariſtotelis exprimentia, eum in hunc errorem deduxerunt: nam cùm Græcè facilis admodum, ac expedita ſit verborum Ariſtotelis ratio, quam nos propoſuimus: tum verò hominis corpus dici vnum, ſeu continuum, ſi huius continuitatis femur ſtatuatur pars, mediaq; femoris pars media totius cõtinui; minùs rectè & propriè fieri exiſtimo: ſed & medium hominis ſymmetri, non media pars coxæ eſt, verùm vmbilicus ipſe, qui pro centro ponitur,

XXI.

Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; ἢ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρὸν, ἀὴρ γίνεται, καὶ καίει μᾶλλον τὸ πλεῖον; ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε ταχὺ ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ· διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἱδρῶτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς ποιοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον· διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται.

Quam ob cauſſam, qui humida conſtant natura, facilè à labore, æſtúque ſtrangulantur? An quòd humor concalfactus tranſit in aëra, itaque aërius vrit. Ergo cùm ob nimietatem facultas ſubmouendi non datur, refrigeratio nulla ſubſequitur, atque ita celeriter homo calore inſito, & aduentitio exardeſcit. Quapropter ſudor, ſpiritúſque ſeceſſio eos iuuant, qui ſe exercent, qui denique laboribus ſe dederunt, cùm enim humor diſcernitur, atque extenuatur, ſpiritum inde enaſci, neceſſarium eſt.

Duas cauſſas proponit ſuffocationis, aut ſtrangulationis in corporibus humidis, nimirum æſtum, & laborem, eorúmque rationem inquirit. Proponit autem particulatim corpora humida, quoniam de iis magis dubitari poterat, cùm ſuffocatio oriatur à calore, calor autem in corpore ſicco efficaciùs operetur, quàm in humido. Sunt autem, quas proponit, cauſſæ duæ diuiſæ & diſtinctæ: nam tum à labore, cùm vehemens eſt, abſque æſtu: tum ab æſtu, cùm ſummus, abſque eo, quod laboret quiſpiam, ſuffocatio fit. Dicit autem Ariſtoteles cauſſam eſſe, quoniam humor ille, quo ij abundare dicti ſunt, ob calorem, ſeu ex labore, ſeu ex æſtu genitum, in aëra, ſeu ſubſtantiam aëri ſimilem tranſit, fitque maiori copia, quàm antea eſſet, attenuatur enim à calore, maiorique adeò copia excreſcit: ex aqua enim aërem fieri habemus apud Ariſtotelem libris de elementis, & de generatione, & corruptione: & ex vno pugillo aquæ fieri decem aëris Philoſophorum ſententia eſt, ex ſecundo de generatione, & corruptione: aucta igitur calida illa ſubſtantia magis adurit. In Theodori tralatione omittitur hoc loco vocula, quæ omittenda non eſt, quippe magni momenti, *πλεῖον*, *plus*: dicit enim Ariſtoteles humor excalfactus aër fit, & adurit magis, plùs exiſtens & maiori copia, quàm antea; ex tranſmutatione enim augetur ſicuti diximus. Hic igitur cùm tranſmutatus, & auctus eſt, nec ob copiam poteſt à natura expelli, quæ magnæ adeò multitudini haud dominari poteſt, diffunditur, & loca omnia corporis, ac præſertim partes ſpirituales replet, vnde clauſis viis reſpirationis, nulla ſequitur cordis refrigeratio, quæ per reſpirationem fit: ex eo autem euenit, vt celeriter homo exardeſcat: duos enim intus calores continet, naturalem, qui refrigerio priuatur ob defectum reſpirationis, & acrior euadit, aſcititium ex labore, aut æſtu ortum. Quattuor autem calores ad hunc locum inducere, quod facit Aponenſis, ſuperfluè curioſum arbitror; ad eorum enim alteru-

trum,

trum, quos nominauit Ariſtoteles cæteros omnes quicúmque à nobis fingi poſſunt, palàm eſt reduci: particulares autem diuerſis rationibus, vel adeò plures fingi poſſunt. Ex dictis corollarium infert Ariſtoteles. Cùm aër ille, ſeu ſpiritus ex humore genitus tantam poſſit ſua copia inferre noxam reſpirationi, fit vt in iis, qui exercitationibus vtuntur, & generatim in omnibus, qui laborant, multam vtilitatem afferat ſudoris excretio, & exitus ſpiritus: fit enim ſudor, diſſoluto, & attenuato humore illo, qui morbum afferebat; eodémque diſſoluto & attenuato fit ſpiritus, quibus è corpore recedentibus, iam ceſſat morbi cauſſa, nec ſuffocationis imminet periculum, refrigerato corde, & vndique ventilato calore.

XXII.

Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾷον; ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω, ὁμαλὸν γάρ ἐστι, τὸ σύμμετρον τὸ δὲ ὁμαλὸν, ὁμοπαθέστερον· ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρτημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν· κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾷον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα· εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον· ὥστε εὐαπαλλακτότερον· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος.

Quare corpora, quæ modicè conſtant, temperatáque ſunt, in morbum ſæpius incidunt, & faciliùs curantur? An vtrúmque eadem de cauſſa euenit. Eſt enim æquabile, quod modicum eſt. Quod autem æquabile, id compatibilius eſt. Quamobrem ſi qua eius pars laborauit, protinus totum collaborat: immodicum autem contrà, vtpotè quod ſeiunctius ſit partium ſuarum vitia minùs haurit, minúſque conſentiens eſt. Ergo ſæpius id in morbum hac de cauſſa incidit: faciliùs autem curatur, quoniam malum partium commune omnium eſt. Eò námque debilius redditur, quò ſe in plura digeſſerit: itaque curabilius eſt. Immodicum verò illud, vt quod rem communem cum partibus non habeat, minùs quidem ægrotat, ſed difficiliùs curatur, quoniam malum vehementius vrget.

Quod Theodorus dicit, *corpora quæ modicè conſtant, temperatáque ſunt*, Græcè vno verbo eſt σύμμετρα; corpora autem ſymmetra dici, quæ & εὔκρατα, hoc eſt, *bene temperata* ſunt, & media aliquo in genere, aut ſpecie; habemus apud Galenum ſecundo de temperamentis his verbis, vt Trincauellius reddit: *Vnumquódque ſecundùm genus, vel ſpeciem non modò calidum, frigidum, humidum, ſiccúmve: ſed etiam magnum, paruum, celere, tardum, aliáque id genus, tunc nominari, cùm ſupra mediocre, mediúmque ſit: verbi gratia, animal calidum, cùm ſupra medium temperie ſit animal equum calidum, cùm ſupra medium temperie ſit equum. Porrò in quoque genere, ſpeciéue media ſunt ea, quæ ſymmetra dicuntur: quippe à ſummis in eo genere & ſpecie finibus æqualiter diſtant. Ac genus quidem eſt animal: ſpecies equus, bos, canis, medium temperie in toto animalium genere homo eſt: id enim in ſequentibus demonſtrabitur. Medium verò, vt in hominum ſpecie eſt, quem Græcè euſarcon, & eucraton vocant* [Latinè puto quadratum]: *is porrò eſt, quem nec gracilem dicere, nec craſſum poſſis, ſed nec calidum, nec frigidum, nec alio quouis nomine ex iis, quæ exceſſum, defectúmve indicant, appellare. Quiſquis ſuper hunc fuerit, is prorſus calidior, frigidior, humidior, ſicciórve eſt.* Adnotandum autem ad illa verba: *id euſarcon vocant*, addidiſſe nos, *& eucraton*, ita enim puto corrigendum etiam in Græcis exemplaribus Galeni locum, ſicuti in codice, qui eiuſdem Iuſtiniani fuit ex antiquo exemplari correctum habeo. In Latinis autem codicibus, qui ex Iunctarum officina prodierunt, à margine ſimiliter pro *euſartos*, legendum eſſe *eucratos* admonemur. Non tamen ego putem, *euſarcos*, delendum, & *eucratos*, ſolum retinendum: nam cùm vtrúmque videam retineri in codice, quem modò citaui, & euſarcos, alij codices habeant, cur alterum deleamus, cauſſa nulla eſt: cum euſarcos dictas eſſe habitudines, quæ ſunt in medio extremorum, & debitam partium ſymmetriam, ſpeciémque inculpatam obtinent, ac ſequuntur mediterica, & nulli vitio obnoxia temperamenta, habeamus apud Galenum libro I. de ſanit. tuenda cap. v. ad finem, ſymmetrum igitur dicitur, quod in medio poſitum æqualiter ab extremis recedit. Hoc autem quod de vniuerſali temperamento effertur, ratione ſingularum partium euenit: nam ex temperatione cuiúſque ſingularis membri, totius reſultat temperatio. Tunc

enim temperatus dicitur Ioannes: cùm caput, cor, iecur, ventriculus, & cæteræ partes bene erunt iuxta qualitatem, quæ cuíque debetur, temperatæ. Itidem enim, quod dictum eſt de vniuerſali temperameoto, intelligendum etiam eſt de ſingulis partibus: pars enim illa dicitur temperata, quæ eſt media eo in genere, ſeu ſpecie: vt caput, quod inter capita qualitates illas moderatè habet, quæ capiti debentur: vt iam poſitum dicatur in exceſſu, aut defectu, quod aliqua qualitate ab eo deficit, aut illud excedit. Hæc autem mediocritas, íſque modus varius eſt in ſingulis partibus, alius enim alij parti requiritur pro varietate functionum, quæ parti obeuodæ ſunt: caput enim etiam temperatum frigidius, & humidius eſt, cor calidius, & ſiccius: illud autem temperatum caput eſt, quod in frigiditate & humiditate mediocritatem habet, dicuntúrque hæc temperata ad iuſtitiam: temperamentum quippe nacta, quale earundem naturæ pro ſuis actiooibus, vt dicebam iure debitum eſt. Ita ſanè corpora ſymmetra accipit Galenus; nec verò aliter Ariſtoteles hoc loco, ſicuti exiſtimo, cui corpus ſymmetrum ὁμαλὸμ eſt, hoc eſt *æquabile*. Sanè quod Theodorus vertit, *æquabile quod modicum eſt*: clariùs reddatur: *æquabile quod eſt temperatum*: aut Græcam etiam vocem retinendo, Latinis auribus non inuſitatam, *ſymmetrum*. Æquabile igitur Ariſtoteli eſt corpus, quod ſymmetrum dicit, & cuius partes omnes, ſingulæ ſingulis ita reſpondent, vt cùm temperie ad inuicem ſimiles, & æquales ſint omnes, quippe omnes temperatæ, nulla ſit excedens: quomodo enim temperatum caput eſt ſuo in genere, temperatum itidem in ſuo cor, & ventriculus: ex quo totum corpus vniuersè ſymmetrum, & temperatum: ac æquabile; in medio enim poſitum æqualiter diſtat ab extremis, ſiue ſpectes totius vniuerſale temperamentum, ſiue ſingularium partium ſingularia, quomodo paullò ante diximus. De tali igitur corpore, ac ita temperato duo inquirit hoc problemate Ariſtoteles, tum cur ſæpius laborare, & in morbos incidere, tum cur faciliùs ab iiſdem remoueri ſoleat. Eſt autem quod proponitur valde dubium. Galeous enim in libello de optima noſtri corporis conſtitutione capite ſecundo, corpus temperatum, aut ſymmetrum optimè ad vnamquanque ſe habere actionem, & difficiliùs quàm cætera omnia corpora morbis ſuperari dicit: quam rem ſequenti capite pluribus oſtendit, vt apud ipſum videre eſt. Non enim totus libet, qui nulla alia de re eſt, huc nobis eſt transferendus. Aponenſis dubitationem eandem proponit, non tamen ex Galeno; ei, quam ſolutionem ipſe afferat, apud eundem videre licet: mihi ſanè eius ſolutio multas difficultates pati videtur; ſed illa nobis excutienda non ſunt: proponenda autem, quæ ad dubitationem occurrunt. Primùm, ſi dicamus hac in re diſſentire Galenum ab Ariſtotele, iam nobis diſſolutus, aut diſiectus ſit nodus: nec verò ita loqui religio ſit. Tum quod ait Ariſtoteles, κάμνει τι πολλάκις, an fortaſſe noo de ægritudinibus, ſed de labore, vel potiùs de laſſitudine intelligendum verbum eſt? Sanè enim hanc notionem eidem verbo ineſſe pluribus exemplis vulgaria lexica docent: ſed enim reſponſionem, hanc tollit Galenus, qui eiuſdem libelli capite tertio, vt io Latinis codicibus ille diuiditur, corpora temperata minimè à laſſitudine lædi ſcriptum reliquit Græcè his verbis: οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ καλῶς ἐνεργεῖν, δῆλον ἂν εἴη τὸ δυσαλωτότατον εἰς δυσπαθείας ἥκιστα καμάτοις ἀλισκόμενον. hoc eſt, vt vertit interpres: *Præterea ob actionum præſtantiam, cùm minimè à laſſitudine lædatur, erit morbis ipſis difficillimè obnoxium.* Quod igitur de morbis, idem de laſſitudine ſentit Galenus. Concedit verò temperatum corpus, ſeu medium aliqua re vinci ab iotemperato, quod magis ad alterum ex extremis vergit, cùm ita ſcribit ad finem libri, vt quidem vertunt Latinè: *Sed quæ paullò plùs iuſto fuerint calidiora: non tamen multò: frigidiora etiam, humidiora, ac ſicciora moderatè, partémue aliquam minus rectè etiam formatam habuerint, omnia hæc excedere interdum moderatum corpus, & plùs poſſe videntur. Verbi gratia, quæ moderato duriora ſunt, ab omnibus quidem exterioribus cauſſis, molliora verò ab interioribus: pari modo, & quæ denſiora ab extrinſecis, quæ rariora ab intrinſecis, difficiliùs læduntur.* Et paullò poſt eodem ioterprete: *Etenim ſi ad excrementa reſpicias, rariora corpora ſalubriora ſunt, denſiora verò morboſiora: rurſúſque rariora à cunctis externis cauſſis faciliùs affici, denſiora difficiliùs poſſunt. Quamobrem præter alia bona moderatum corpus, neque rarum, aut denſum dici debet: ſed ſicuti inter alios, ſic quoque inter hos exceſſus medium conſtituendum eſt. Excedentium verò vtrúmque aliqua in re plus poſſe videtur: denſius namque à cauſſis externis, rarius verò ab internis minùs læditur: quod autem ab vtráque cauſſa tutum omnino, illæſúmque ſit, deprehendi non poteſt. Quod verò medium inter exuperantias omnes poſſidet mediocriter reſiſtit: idémque inter vniuerſa corpora ſaluberrimum cenſemus. Similiter & humectantes cauſſæ omnes, quod ſiccius eſt moderato corpore: ſiccantes verò quod humidius, ægre admodum corripient. Quapropter (ſicuti a nobis paullò ſuperiùs explicatum eſt) quod medium dicitur, haud ſanè videtur plùs omnino, quàm cætera corpora morborum offenſis aduerſari: ſed ſingulis quidem corporibus aliqua in re inferius eſt, ante omnia tamen potiſſimùm deli-*

gendum.

Digitized by Google

gendum. Hæc ita Galenus: non tamen ex his id colligere, aut deducere licet, quod expreſsè habet in præſentia Ariſtoteles: temperata intemperatis faciliùs morbis laborare: etſi enim quod ad vnum contrarium pertinet, intemperata validiùs reſiſtant, vt excedentia frigore morbo calido, reliquis omnibus reſiſtunt minùs quàm temperata; & minùs quàm mediocriter, quomodo reſiſtere temperata dictum eſt. Si igitur plura ſunt, quibus temperata reſiſtunt, quàm quibus intemperata, quæ vni ſolo contrario; iam frequentiùs laborabunt intemperata: Quibus enim cum pluribus & fortioribus negotium eſt, ſæpius labi, & vinci par eſt. Intemperata autem, cùm vnum tantùm hoſtem imbecillum habeant, oppoſitum ſcilicet contrarium à quo non ita timent, reliquos omnes habent præpotentes: iam igitur dubitationis creſcit difficultas; ad quam priùs quàm aliquid dicam, ipſum Ariſtotelis problema libet explicare, ex eo enim fortaſſè aliqua conciliationis ſpes exorietur. *ἢ διὰ ταὐτὸ ἀμφω. An vtrúmque eadem de cauſſa euenit.* Vtriúſque partis problematis cauſſam eandem eſſe dicit, tum quòd facilè morbis laborent temperata, tum quòd iiſdem facilè releuentur: hæc autem cauſſa, æquabilitas eſt totius corporis: nam cùm partes omnes ſint eodem tenore, iuſtéque temperatæ, nec aliqua excedat, fit mutuus partium conſenſus, vnde aliqua parte laborante, aut affectionem aliquam ſentiente, reliquæ ſtatim ſimul afficiuntur, ac ita totum corpus ſimul afficitur: mutui enim conſenſus ea eſt vis, vt alterationes, non ſolùm partibus vnius eiuſdem inuicem communicentur: ſed vel etiam diſtantibus eodem modo temperatis. Vniſono enim io cithara tacto, inquit Fracaſtorius, moueri, & aliud vniſonum videmus, quod ne propè etiam ſit. Igitur in re præſenti, conſenſus ratione, latiùs, & vniuerſè per corpus propagato malo, iam totum laborat. Quod malum in parte ſolùm corporis exiſtens, nec ad alias diſtributum, non ita vniuerſale percipiatur, vt ea ratione corpus laborare dicatur: quooiam autem partes multæ ſunt, multis in locis fit, vt affectio contingere poſſit, & ex illis ratione eiuſdem conſenſus ad alias propagari, vnde multiplici exiſtente occaſione, qua totum ipſum corpus laborare poſſit, multoties etiam laborare ſolet. In intemperato res non ita habet: nam quoniam inter partes non adeſt mutuus ille conſenſus; quippe illæ diſſimiles, & inæquales temperamento ſunt: nec diſſimiles dico, aut inæquales, quod altera calidior, altera frigidior ſit, id enim neceſſarium eſſe paullò ante propoſui: ſed quod ſuo in genere tales ſunt: hæc profectò diſſimilitudo cauſſa eſt, vt non reſpondeant ſibi inuicem partes, quippe veluti ſeiunctæ, & ſemotæ, quod aliis fiat nihil aliæ ſentiunt. Rem, ſi opus eſt, declarare liceat exemplo Reipublicæ, aut alius ſocietatis; qua bene conſtituta, patrúmque, & plebis, aut aliarum alio nomine partium conſenſu ad libertatem, aut publicum bonum defendendum conſpirante, ſi externus hoſtis aliquam partem tentet, iam reliqua, aut reliquæ timore percelluntur, ac ſi alicui detrimentum contingit, aliæ pariter eodē ſe affici exiſtimant, & verò afficiuntur. Non ſic in diſcordi, ac diſſentiente: patres enim tentari, cùm ab iis diſſidet plebs, nihil plebem moueat. Iam verò ad propoſitam dubitationem quid reſpondemus? Reſpondemus, quòd dicitur corpora à cauſſis lædentibus magis affici, ſeu cauſſis morbificis minùs reſiſtere, dupliciter intelligi poſſe, hoc eſt, vt vulgò in ſcholis loquuntur, intenſiuè aut extenſiuè: poſſunt enim corpora intenſè, & validè, ac vehementer ab affectione aliqua prehendi, quæ intimiùs eorum etiam ſubſtantiam penetrando, eandem labefactet: poſſunt etiam ita prehendi, vt cùm per ſumma tantùm, ſed latè extendatur affectio, leuiter corpora attingantur, non autem penitus ſubſtantia immutetur: illo modo morbificis cauſſis reſiſtere corpora temperata dixit Galenus in libro de optima corporis conſtitutione: hoc autem eadem corpora ſæpius laborare dicit in præſentia Ariſtoteles: nimirum bene temperata non ſæpe vincuntur: ſed ſæpe leuiter afficiuntur. Dixerim id ex Galeni mente: eodem enim in libro, ita de optima illa conſtitutione locutus eſt, ad initium ſcribens: *καὶ μὴ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν νοσωδῶν αἰτίων νικᾶσθαι*. quæ ad verbum ita ſonant: *Et non facilè à morbificis cauſsis vinci.* Interpres autem illa reddit: *cauſsiſq́ morborum haud facilè obnoxias.* Eo autem modo intelligēda etiam illa ſunt paullò poſt *τὸ μὴ ῥᾳδίως ἁλίσκεσθαι νόσοις*, hoc eſt, *& difficiliùs morbis corripi*: corripi enim morbis ex loco ſuperiori eſt vinci, & ſuperari: atque etiam, quæ deinde voces ad hanc rem ſignificandam de eodem corpore non ſemel vſurpantur, *δυσπαθέστατον*, *δυσάλωτον*, & *ἥκιστα παραβλαπτόμενον εἰς δυσπαθεῖαν*. Quæ ad eundem ſenſum trahendæ ſunt: nec enim repugnant: ſed potiùs coadiuuant. Concedamus igitur corpus temperatum ſæpe, & facilè attingi, & alterari, hoc eſt leuiter immutari, quod *κάμνειν* in præſentia dicit Ariſtoteles, (nec tamen ſit hæc laſſitudo) ob cauſſam ab Ariſtotele allatam ex mutuo partium conſenſu: pati autem à morbis, hoc eſt, vinci, & ſuperari, difficile; quod ob actionum præſtantiam fieri dicit Galenus. Vtrum autem huiuſmodi exiguus, & leuis motus dici morbus poſſit, alia quæſtio ſit. Nec verò

Ariſtoteles

Ariſtoteles morbum nominat; quòd ſi initio problematis Theodorum ita interpretantem κάμνειν, ſuſtinuimus,& nos ita etiam loquuti ſumus, morbum non ita propriè, & præciſè, vt à Galeno definitur, accipiendum putauimus: Et vt faciliùs incidere in morbos corpus temperatum,quàm intemperatum dicens feratur,ita faciliùs ſuperari non feratur: ad concordiam hæc ita adduxi: firmiter quærat aliquis. Vix adduxi,& tantum non deleui ſæpius: afferendum tamen aliquid erat, donec doctiorum prodirent opiniones.

XXIII.

Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν ταῖς ὁμαλαῖς ἢ ἐν ταῖς ἀνωμάλοις; θᾶττον δὲ βαδίζουσι μὲν ὁμαλὴν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων· ἐν μὲν οὖν τῇ ὁμαλῇ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ πυκνή· ἐν δὲ τῇ ἀνωμάλῳ, τοὐναντίον· τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται διὰ πολλάς.

Cur æqualibus, quàm inæqualibus locis, magis fatigari ſolemus, ocyùs autem iter æquale, quàm inæquale, expedimus? An quòd minùs laboris tum eſt, cùm non aſſiduè habitu eodem mouemur: quemadmodum in greſſu æquali potiùs agitur: ocyùs verò ingredimur, vbi minùs pari tempore attolimus. Ergo per locum æqualem vſus attollendi exiguus eſt, atque frequens: per inæqualem autem è contrario. Quod verò per ſingulos gradus paullum redditur, multum id per multos demum exultat.

Hoc problema idem omnino eſt cum decimo,illique planè geminum: in Græco tamen textu, vt quidam habent excuſi codices hîc nonnulla deſiderantur, quæ ex decimo ſupplenda ſunt.Theodorus ſanè vel integrum habuit, vel ex decimo ſuppletum integrè tranſtulit, ſicuti ad decimum adnotabamus: quo loco cùm eiuſdem Theodori tralationem aduerſùs Henricum Stephanum, dilutis obiectionibus defenderimus, quæ aduerſùs hoc vigeſimum tertium propoſita erant; non eſt, vt alia addam, præterquàm, pro eodem Theodoro, vt admoneam lectorem (id enim ad decimum fuerat omiſſum) quod Henricus Stephanus Theodoro obiicit, verba illa, quæ hic habentur: *quemadmodum in greſſu æquabili potiùs agitur*; quæ ſibi eſſe αἰνιγματώδη dicit Henricus Stephanus, iam vel Tireſiæ perſpicua futura, ſi Typographi erratum emendetur, & pro *æquabili*, legatur *inæquabili*. Typographi autem erratum cùm odoratus eſſet Henricus:cur piguit eum problematis decimi tralationem relegere,ex qua,& Theodorum culpa liberare, & loci ſenſum poterat facillimè aſſequi? Qui ſanè vel adeò, etiam abſque decimi problematis auxilio paullulùm conſideranti obuius eſt, vt ſcripturæ mendum quilibet, vel minùs perſpicax facilè agnoſceret: ne dum Henricus in eiuſmodi negotio adeò oculatus, & linceus. Accedit quod cùm in Græco exemplari, illa hoc loco deſiderarentur, quibus Theodori Latina reſpondent rationem omnem poſtulaſſe, vt ſenſu dubio ad decimum, quo Græcè ſententia continebatur maioris perſpicuitatis gratiâ accederetur: quod cùm ſemper faciendum ſit, tum verò præcipuè, cùm ea de re doctos viros coarguimus.

XXIV.

Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κάταντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες δὲ τὰς κνήμας; ἢ ὅτι ἀναβαίνοντες μὲν, τῷ αἴρειν τὸ σῶμα; ἅπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα ᾧ οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ὃ αἴρομεν, τοῦτο μάλιστα πονεῖ· ἡ δὲ κνήμη τοῦτο· ἔσχατον γὰρ, μῆκος ἔχον καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ ποὺς πλάτος ἔχει διὸ σαλεύεται· ὥστε οἷον τῷ ὤμῳ τὰ βάρη κινοῦμεν; καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν· τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τοὺς ὤμους μάλιστα· καταβαίνοντες δὲ τῷ ἐμπίπτειν τὸ σῶμα κάτω, καὶ ἀπεωσθὲν παρὰ φύσιν, ὁ πόνος ἐστὶν· ὥστε ᾧ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τοῦτο παρέχει τὸν πόνον· ἡ μὲν οὖν κνήμη, μένει· τὸ δὲ βάρος, ὁ θώραξ γίνεται· ὁ δὲ μηρὸς, δέχεταί τε, καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκός τε ἔχειν, καὶ στρέφεσθαι ἄνωθεν, ἢ ὁ θώραξ ἐκπίπτει.

Cur femora in deſcendendo, tibiæ in aſcendendo laborant? An labor in aſcendendo eſt,quà corpus attollitur. Fit enim vt totum corpus nobis oneri ſit. Itaque cui totum incumbit, & quo totum attollitur, id præcipuè premitur, atque laborat, hoc autem tibia eſt. Poſtremam enim hæc longitudi-

nem tener, nec modò pedis larirudinem aliquam ſorritur. Vnde fit, vr hoc minùs ſe valear ſtabilire. Itaque vr humeris, ira tibiis pondus ſuſtinemus, laborémque ob eam rem, quo humerus maximè affici ſolet, tibia quoque patiatur neceſſe eſt. At in deſcendo, quoniam corpus deorſum ſe defert, propellítque conrra naturam, hinc labor, & vexandi rario prouenit. Itaque laborem huic præcipuè admouet, cui incumbit, quodque vexat: atque ribia maner, thorax ponderi eſt, femur ſuſtiner, arque vacillar, eò quòd & porrectum in longitudinem eſt, & ſupernè verſatur, quâ ſcilicer rhorax procumbit.

Iterat, quæ fuêre propoſita problemate decimo nono. Quæ autem pro ſolutione afferuntur; quamquam multa illis eadem ſunt, omnia non ſunt: fundamenta quidem eadem: ſed rationes aliter deductæ. Expoſitione igitur indiget problema, ſed breui: omnino enim etiam XIX. videndum eſt. Antequàm autem rationem proponat hoc loco Ariſtoteles, cur aſcendendo maximè laborent tibiæ, pro fundamento, magis vniuerſè oſtendit priùs, vnde aſcendentibus labor fiat, vt ex eo rationem colligat, quare tibiæ in illo motu maximè laborent. Aſcendendo, inquit, fit labor, quoniam ſurſum corpus attollitur, eſtque corpus totum eo tempore oneri, ſeu potiùs onus quoddam non ita in deſcendendo cùm eo tempore pondus ipſum noſtri corporis iuuat potiùs vt pronius deferatur, quippe graue, quemadmodum dicit ſimiliter Alexander lib. I. problem. LXII. dum eandem quæſtionem pertractat. Mox autem ita argumentatur: Quæ partes onus ferunt, quibúſque onus incumbit, totúmque corpus ſurſum tollitur, illæ maximè laborant, tibiæ huiuſmodi ſunt, tibiæ igitur maximè laborant. Probat minorem propoſitionem: tibiæ enim poſtremæ partes ſunt, quæ longitudine præditæ moueantur; puto autem ſignificari id, quod ex libro de animalium inceſſu ad XIX. diximus, quod mouetur duobus ad minus organicis partibus vtens moueri, quarum altera quaſi comprimat, altera comprimatur, aſcendentibus autem tibia comprimitur, quippe illi innititur femur, nec alia poſt illam longitudine prædita, atque ideò maximè laborat. Problemate XIX. vſus eſt eodem fundamento, non ad hoc membrum: ſed ad alterum, quod ſequitur de labore femorum inter deſcendendum: variare autem fundamenta locis dum opportuna ſint, quid ad rem intereſt? Tum confirmat Ariſtoteles eundem laborem, & vexationem tibiarum, eò quòd deſtituantur auxilio, quod ad ſuſtinendum corporis onus habent pedes; non enim ſicuti latitudinem habent tibiæ, eius beneficio poſſint firmari, & fulciri. Quæ enim latiora ſunt, cùm meliùs ſtabiliantur, pluribúſque partibus innitantur, minùs laborant: vnde non ſecus, ac pondus impoſitum humeri, inter aſcendendum tibia regit corpus. Problemate XIX. ratio fuit, genua magis laborare, quia illic fieret maior diſtractio, aut contentio: hæc autem etſi ab eodem fundamento, non omnino idem ſunt. *καταβαίνοντες δὲ τοῖς μηροῖς. at in deſcendendo*: explicat alteram partem problematis. Docet autem & hìc ſimiliter antea magis vniuerſè, vnde in deſcendendo fiat labor, vt ex eo femora maximè laborare iure oſtendat. In deſcendendo inquit labor fit, quoniam corpus incidit ad inferiora, hoc eſt, labitur ſuper partes, quæ inferiùs poſitæ ſunt, & plus, quàm natura ferat, vltra propellitur: illæ partes igitur ad quas fit prolapſus, & quæ ob prolapſum agitantur, & quatiuntur, ſunt quibus laborem præbet corpus incidens, & prolabens: hæc autem femora ſunt. Hæc autem ratio non ita omnino deducenda videatur, ſi Theophraſti verba, quibus hunc eundem locum tractat, conſideremus; quia verò fortaſſe non admodum interſit, & Ariſtotelis verba commodè ſic exponi videntur; ita à nobis ſit illa propoſita. Theophraſtæa autem proponentur paullò poſt. Sanè autem ratio hæc ex illis etiam vim habet, quæ problemate XIX. & ſuperiùs diximus ex Ariſtotele; illud, cui aliquid innititur magis laborare: quæ adhuc declarantur ab Ariſtotele, cùm ſubdit, *tibia manet, femur ſuſcipit*, idem oſtendentia illis, quæ eodem libro de animalium inceſſu leguntur in hunc modum: τὸ γὰρ μένον θλίβεται, διὰ τὸ φέρειν· τὸ δ' αἰρόμενον τείνεται τῷ φέροντι τὸ φορτίον, hoc eſt: *quod enim manet, comprimitur, quoniam fert: quod autem attollitur; tenditur ad id, quod pondus ſuſtinet*. Thorax autem, inquit Ariſtoteles, onus eſt: ſed magis femori, quàm tibiæ; illi quippe parti magis incidit. De femore autem eandem proponit longitudinem, tamquam ad laborem adiuuantem cauſſam quam de tibia etiam propoſuerat. Portò autem quoniam Theodorus hoc ſecundum membrum liberiùs vertit, & nonnulla ſic, vt expoſitionem noſtram vix recipiant, neceſſarium exiſtimaui,

alteram maiori fide tralationem proponere, hunc in modum: *In deſcendendo autem quoniam corpus incidit deorſum verſus, & propellitur præter naturam, ideo labor fit: quare cui maxime incidit, & quod concutitur, huic laborem affert.* Non omiſerim etiam in propoſitione problematis adiiciendam particulam, *maximè*, quam non habet Theodori tralatio, ſed habet Græcus codex, ac ita legendum; *femora in deſcendendo, tibiæ in aſcendendo maximè laborant.* Theophraſti locus, quem paullò ante citaui, ita legitur in Baſilienſi editione, in qua vberior aliquantiſper habetur, quàm in excerptis Henr. Stephani, ex quibus tamen hæc eadem duobus, aut tribus locis emendauimus, ſicuti etiam emendanda eſſe docet præſens problema: ita igitur legitur: διότι δὲ καταβαίνοντες μὲν κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦσιν· ἀναβαίνοντες δὲ, τὰς κνήμας, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀνάβασιν ὁ πόνος τῷ αἴρειν τὸ σῶμα· φορτίον γὰρ γίνεται· ᾧ ἱκανὸν οὖν ἅπαν ἐπίκειται τὸ βάρος, καὶ ᾧ αἴρομεν, τούτῳ μάλιστα ὁ πόνος· ἡ δὲ κνήμη τοιοῦτον· ἐσχάτην γὰρ ἔχον μῆκος, καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος· διόπερ σαλεύεται· καθάπερ οὖν ὑπὸ τοῦ βάρους τοὺς ὤμους μάλιστα πονοῦσιν, ὥστ᾽ ἐπὶ τούτῳ ἔχουσι τὸ βάρος· ὁμοίως καὶ τὰς κνήμας· ἐν δὲ τῷ καταβαίνειν ὁ πόνος τῷ ἐπιπίπτειν τὸ σῶμα καὶ παρωθεῖν παρὰ φύσιν· ὥστε καὶ ᾧ μάλιστα ἐπιπίπτει, καὶ σαλεύει, τούτῳ μάλιστα καὶ ποιεῖ τὸν πόνον· ὡς οὖν ἡ κνήμη ἐν τῷ ἀναβαίνειν κακοπαθεῖ, οὕτως ὁ μηρὸς ἐν τῷ καταβαίνειν ἐξαίρων τὸ σῶμα ὅλον· ἁπλῶς τὰ βάρη κάτω φέρεται· ὥστε χαλεπώτερον τὸ ἀναβαίνειν τοῦ καταβαίνειν. hoc eſt: *quare autem deſcendentibus per loca decliuia, femora maximè fatigentur, aſcendentibus autem tibiæ: cauſſa eſt, quoniam in aſcendendo, labor fit, attollendo corpore: hoc enim onus eſt. Cui igitur totum imponitur onus, & quo attollimus, eiuſdem labor eſt; tibia autem ea eſt: poſtremam enim obtinens longitudinem, non autem latitudinem, ſicuti pes, ideo concutitur. Quemadmodum igitur ex onere, humero maximè laboramus, quia ſuper eum onus geſtamus; ſimiliter tibia accidit. In deſcendendo autem labor eſt, quia corpus decidit, & propellit ſe præter naturam, quare qua parte etiam maximè decidit, & agitatur, ea etiam maximè facit laborem. Quemadmodum igitur in aſcendendo patitur tibia, ſic femur in deſcendendo, attollens corpus vniuerſum. Simpliciter, grauia deorſum feruntur, quare difficiliùs eſt aſcendere, quàm deſcendere.* Hæc Theophraſtus.

XXV.

Διὰ τί πλεῖον δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τις, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τἆλλα ὁμοίως ἔχοντες τυγχάνωμεν; ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι πόση, τὸ εἰδέναι ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς· καὶ πλεῖον ἀεὶ τὸ ἀόριστον τοῦ ὡρισμένου· ὥσπερ οὖν εἰ ᾔδει ὅτι τοσήδε, πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι· οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὡς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος· ἔτι τὸ ποσὸν, ὡρισμένον καὶ τὸ ὡρισμένον, ποσόν· ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ τὸ πεφυκὸς ὡρίσθαι, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὡρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον.

Cur iter longius tum eſſe videtur, cùm ignari quantum ſit ambulamus, quàm cùm gnari, ſi modò res cæteræ pares adſint? An quòd noſſe quantum ſit, non niſi noſſe eius numerum eſt, réinque non determinatam pluris, quàm determinatam eſſe perſpectum eſt. Ergo quemadmodum, ſi noſti quantum ſit, finitum id eſſe neceſſe eſt: ſic etiam ſi ignoras, quaſi reciprocetur, animus cauillatus oberrat, infinitúmque id eſſe videtur, quod finitum eſt. Quàmobrem ſi quantum quodlibet determinatum non eſſe putetur, veluti infinitum id eſſe videbitur, eò quòd aptum eſt, vt ſit determinatum. At ſi determinatum non ſit, infinitum eſt. Ergo id quoque infinitum quodam modo videri neceſſe eſt, quod determinatum eſſe nequaquam videtur.

Qui ignorat, quantum viæ ſibi peragendum ſit aliquò tendenti, ei cur longius iter videatur, quàm eiuſdem viæ quantitatem notam habenti, inquirit in præſentia Ariſtoteles. Notitia autem hæc, quoniam, & magis, & minùs diſtinctè haberi poteſt; magis, & minùs ad eundem effectum valet. Si enim itineris ſpatium ſit nobis vſu ipſo notum, qui ſæpius illud emenſi fuerimus, iam aſſuetudine ipſa breuius admodum apparet, quod & ipſa experientia docet; ab alio verò edoctum, abſolutè noſſe Genuam eunti triginta millia paſſuum exempli gratia conficienda, recreet quidem aliquantiſper magis, quàm ſi omnino incerto, & ignoto itineris ſpatio, eodem pergamus: non tamen ita ac ſi triginta illa millia paſſuum conficienda, ita ſint diſtincta, vt ſingulis quibúſque paſſuum millibus exempli gratia peractis, ſubinde ſe ea perfeciſſe viator intelligat: ita enim acquieſcit animus: cuius rei, diſtinctioniſque gratiâ lapides nonnullis in locis figebant antiqui: ita enim finitionem, & terminum, quod dicit Ariſtoteles meliùs animo accipimus. Reliqua porrò

omnia

omnia ea in comparatione paria eſſe debere, inquit Ariſtoteles, tum quæ pertinent ad viam ipſam, eiuſque conditiones, æqualitatem, & inæqualitatem, amœnitatem; aſperitatem, puluerem, lutum, ſaxa: tum quæ ad viatorem, robur, agilitatem, & alia, quæ rem poſſunt diuerſam reddere: hæc enim paria omnia ſupponuntur, ſola notitia, aut ignoratione quantitatis viæ excepta. ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι πόσον. *An quòd noſſe quantum ſit*. Reddit effectus rationem, atque ait: Qui nouit quantum viæ ſit peragendum, ille numerum paſſuum, aut milliariorum nouit, & rem nouit determinatam; vt puta decem millia paſſus, aut plus, aut minus. Qui verò ignorat, ille circa indeterminatum, & indefinitum verſatur: indeterminatum, autem, & indefinitum plus eſt, quàm definitum: id verò quomodo contingat, planiùs docet Ariſtoteles quemadmodum enim ſi nouit quiſpiam, quanta determinatè via ſit peragenda, neceſſe eſt illud viæ ſpatium determinatum eſſe, & finitum: alioquin enim quomodo illud ſciat? ita è contrario ſi non nouit, (tanquam conuertatur) eſſe infinitum: non quòd ita res ſe habeat: non enim ſi verò ſciam, quantum ſit viæ, ideóque ſpatium ſit finitum, ideo conuertitur, ſi neſciam, eſſe infinitum: ſed anima paralogizat, vt Latinè etiam hoc verbo vtar, hoc eſt, *falsò ratiocinatur*, eique illud infinitum videtur eſſe quod non eſt, quia nimirum non eſt definitum, & determinatum ad certam metam, cognitámque menſuram; atque ideo plus apparet definito, & determinato. ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον. *Quamobrem ſi quantum quodlibet determinatum non eſſe putetur*. Theodorus non agnoſcit, quæ proximè ante hæc in Græcis omnibus excuſis exemplaribus leguntur, & ab antiquo etiam interprete redduntur. ἔτι τὸ ποσὸν ὡρισμένον καὶ τὸ ὡρισμένον ποσόν, id eſt: *præterea quantum omne determinatum eſt, & determinatum quantum eſt*. Videntur autem ex vi particulæ ἔτι, *præterea*, nouæ rationis eſſe initium: at ex Theodori tralatione, quæ proximè ſequuntur ſuperioribus cohærent: & ſanè non diuerſum à ſuperioribus videtur rationis fundamentum; poſſumúſque illis ſine detrimento carere: eundem autem Theodorum ante illa etiam, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, apparet punctum adhibuiſſe; & legiſſe ἐὰν δέ, vt quidem locum reddit: ſed quoniam hæc eadem proximè habuimus, videnturque hic poſita ἐκ παραλλήλου, de iis non ampliùs quæram, aut laborabo: locum tamen totum, quoniam Theodori tralatio tum non omnino fidelis, tum etiam aliquantiſper obſcurior mihi viſa eſt, aliter conuerſum proponere placuit. *An quoniam noſſe quantum eſt, numerum ipſius noſſe eſt, & plus ſemper eſt indeterminatum, quàm determinatum. Quemadmodum igitur ſi noueras, quòd via tanta eſt, finitam eſſe neceſſe eſt, ſic ſi ignoras, tamquam conuertatur anima in ratiocinando decipitur, & videtur* [via] *infinita eſſe. Præterea quantum omne eſt determinatum, & determinatum eſt quantum. Si igitur non videatur eſſe determinatum; tamquam infinitum videatur eſſe quia aptum ſit, vt determinetur: ſi autem non ſit determinatum, eſſe infinitum: quare cùm appareat, non determinari, neceſſe apparere aliquo modo infinitum.*

XXVI.

Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα, ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι σπῶσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνῆμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηροὺς μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει· καὶ γὰρ οὐ μηδὲν ἔχοντες περίττωμα, κοπιάσωσι, ὅμως τοὺς μηροὺς καὶ τὴν ὀσφὺν πονοῦσι μᾶλλον. ἢ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες διὰ τὴν συνάρτησιν τῶν φλεβῶν καὶ νεύρων, οὕτω καὶ ὁ πόνος; ἐγγύτερον δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς ἢ κνήμη; τοῦτο δὲ κοπιαρώτερον. ἢ ὅτι σαρκώδης, ὥστε πολὺ τὸ παρὰ φύσιν ἔχει ἐν αὐτῷ.

Cur femora magis, quàm tibiæ fatigantur? Vtrum quòd propè abſunt ab ea parte, quæ excrementum continet: itaque vbi ea pars agitata nimiùm recaluerit, femora expeditiùs, ac pleniùs attrahere poſſunt, quàm tibiæ. An quòd femora continentiore conſtant natura: laboratur enim præcipuè propter continui diſtractionem: quippe cùm etſi nullo excremento ſubſtante feſſi ſumus, tamen femoribus, ac lumbis acriùs laboramus. An quomodo inguina per ictum oriri nouimus, propter venarum, & neruorum ſocietatem: ita etiam laſſitudo potiùs in femur incumbit, quod quidem ab initio propiùs abeſt. An quòd femur eadem habitus ratione fungitur ſuo munere magis, quàm tibia: quæ quidem res laborioſior eſt. An quòd femora carnis copiam ſuſtinent. Itaque res affatim in his in eſt, quam naturæ rationi tribuimus.

Superiùs problemate xix. & xxiv. laborem, qui variè ſuſtineretur à femoribus, ac tibiis aſcendendo, & deſcendendo conſiderauit, & quid de eo ipſe ſentiret, oſtendit: Nunc autem generatim & abſolutè earundem partium laborem tractat, nulla aſcenſus, aut deſcenſus habita ratione: ſed in omni motu, ac etiam ſtando; cùm & ille quoque non leuis labor ſit. Nec tamen ea quæ hîc generatim dicuntur, illa de medio tollunt, quæ magis ſecundùm partem de labore in aſcendendo, & deſcendendo ſuperiùs propoſita ſunt. Igitur abſolutè & generatim proponit hoc loco femora magis laborare, quàm tibias, eiúſque rei quinque affert rationes, quarum prima hæc eſt: Femora ſunt viciniora partibus, in quibus excrementa continentur, nimirum thoraci, ventri, veſicæ, vtero, & meſenterio: quoties igitur ob motum incaleſcunt, faciliùs & magis expeditè præ vicinia poſſunt ab illis trahere, quàm tibiæ, caloris enim vi attractionem fieri iam notum eſt: repleta igitur, & onerata femora illis ſuperfluitatibus, magis laborant. ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς. *An quòd femora continentiore conſtant natura.* Altera ratio. Dolor fit ob continui diuiſionem, aut ſeparationem: at hæc magis locum habet in femoribus, quàm in tibiis, iure igitur magis laborant. Minorem propoſitionem probat, quia τὸ συμφυὲς, id eſt, *connatum eſſe ſimul*, ſeu partium continuitas, magis accidit femoribus. Quoties igitur diuiſio, aut ſeparatio contingit, neceſſe eſt, vt maior ſit, cùm maior eſſet continuitas. Id Theodorus reddit: *femora continentiore conſtant natura.* Sentire igitur videtur Ariſtoteles femora habere partes magis continuas, & vnitas, quàm tibias. Id quomodo fiat, ego quidem non video; carnoſas enim, & membranoſas partes ita continuas, & vnitas in tibiis exiſtimo, ac in femoribus. An de oſſium articulatione intelligendus locus eſt? nimirum arctiorem eſſe articulationem femoris cum iſchyo ſeu coxendice, quam ad enarthroſim illam, quæ diarthroſis ſpecies eſt, referunt anatomici, quàm femoris cum tibia, quam ad gynglimon? At contrà ab eiſdem anatomicis diſcimus, laxiſſimam eſſe articulationem iſchyj, quippe omnibus motibus manifeſtè moueri, & quoquò versùs circumagi vt Galenus xii. de vſu partium capite v. non igitur id ſenſiſſe Ariſtotelem, aut Theophraſtum, qui de eadem re non diſſimiliter ſcripſit facilè exiſtimemus. Sanè tamen quid aliud afferam non habeo, & aliorum potiùs expecto ſententiam: non omiſerim Iuſtinianum reponere, εἰς τοὺς μηρούς. Oſtendit autem hanc rationem magis eſſe efficacem priori, quamuis enim nulla adſint in femoribus excrementa, vnde ſuperior ratio petebatur, adhuc tamen vnà cum lumbis videmus ea magis, quàm crura laborare. ἢ ὅτι κάτωθεν οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντος. *An quomodo inguina per ictum oriri nouimus.* Tertia ratio. Si quiſpiam percuſſus fuerit aliquem pedis digitum, oritur ei in inguine tumor, qui bubo dicitur, quemadmodum ſi digitum manus in ala, idem tumor accidit: ſicuti vberiùs explicat Galenus libro xiii. methodi, & ſecundo de differentiis febrium. Id autem fit, quoniam partibus illis quæ percuſſæ fuerunt, præ dolore qui ab ictu oritur ad ſe trahentibus excrementa per venas, & neruos, minimùm per vaſa deferendo apta; inguina aut alæ, quæ in medio poſitæ ſunt, percuſſiſque partibus ſociatæ, annexæ, & alligatæ; id enim propriè ſignificat vox συνηρτημένον, quam pro ἄρον ex Iuſtiniano repoſuimus, per eadem communia vaſa fluxionem illam recipiunt; quod ab earum imbecillitate naſcitur, ſunt enim alæ, & inguina partes glanduloſæ, glandulæ autem, vim maximè imbecillem poſſident, ita, dicit Ariſtoteles, fit in præſentia. Nimirum plùs laborant femora, quorum partes inguina ſunt, quàm crura, quoniam ſunt proximiora ſociatæque principio, hoc eſt, partibus principibus, ex quibus excrementa deſcendunt, vt eſt cerebrum, hepar, ventriculus, & aliæ. ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. *An quòd femur eadem habitus ratione.* Quarta ratio femora in ambulando eadem figura magis manent, quàm crura, quæ figurationibus, & poſituris magis variis mouentur: ita enim videtur ſignificare Ariſtoteles: at hoc minùs laborioſum eſt, illud magis, vt patuit problemate decimo. Variatio tamen illa figuræ, quo modo magis in crure, quàm in femore accidat non facilè intelligo: nam quod de laxitate iuncturarum, & de duobus cruribus affert Aponenſis, non video de cruribus magis, quàm de femoribus dici poſſe, aut magis altera quàm altera ab ea re adiuuari. ἢ ὅτι σαρκώδης. *An quòd femora carnis copiam ſuſtineat.* Vltima ratio. Ideo femora magis laborare, quia carnoſa ſunt: quomodo verò hęc res laborē afferat, paucis, ſed obſcuris verbis ſignificat ſcribens, ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν, quæ Theodorus ita vertit: *itaque res affatim inbu ineſt, quā natura rationi tribuimus.* Verùm quādo à verbis adeò recedebat, ſententiā ſaltim planā reddidiſſet. Æquè enim obſcura Latina, ac Græca: ad verbum hæc eſt interpretatio: *quare multum illius, quod ſecūdùm naturam ſe habet in ipſis eſt.* Fortaſſe ſenſit Ariſtoteles, cùm femora multam carnē poſſideant, quam à natura ſortita ſunt, quęq; in ipſis ſecundùm naturā ſe habet, ita enim à natura cōſtituta femora ſunt: quoties ob motus maiores, quàm par ſit,

quique eam à ſtatu naturali deducant, accidit labor, cum maiorem fieri in eis, quàm in cruribus, quia in re maiori dimotio fit, cùm maior ſit carnis copia; qua ratione etiam homines carnoſiores in motibus magis laborare videmus, quàm tenuiores, & graciliores. Non eſt autem hæc ratio eadem illi, quæ ſecundo loco eſt adducta; illa enim à maiori partium continuitate, & ex eo, quòd illæ ſimul magis eſſent vnitæ ducebatur, hæc autem à maiore copia, ſeu mole earundem partium. Aponenſis hanc rationem explicans tria adducit, ratione quorum femur magis laboret, quàm crus. Femur eſt carnoſum, non autem crus, ſed oſſuoſum, quod autem carnoſum eſt, faciliùs læditur propter eius debilem compoſitionē. Item eſt magis ſenſitiuum: propter quod dolor accidit. Tertiò: quod eſt carnoſum, plures colligit ſuperfluitates. Nam cùm à membro carnoſo multùm reſoluatur, multo eidem opus eſt nutrimento, ad quod multa conſequuntur excrementa, quæ dolorem, & laborem creant. Hæc autem vt vera omnia eſſe poſſint, ita quod maximè optaſſem, non video illis Ariſtotelis ſententiam explicari: Theophraſtus, cùm hunc eundem locum tractaret, ex his rationibus primam, & ſecundam attulit, quas & miſcuiſſe viſus eſt, ita ſcribens: ὅτι δὲ τοὺς μηροὺς ἢ τὰς κνήμας μᾶλλον κοπιῶσιν, ὅτι μάλιστ' ὁ πόνος τῆς τοῦ συνεχοῦς διάστασις· συνεχέστερος δὲ καὶ συμφυέστερος ὁ μηρός· ἅμα δὲ καὶ ἡ τῶν νεύρων διάστασις καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐγγυτέρῳ τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα· διόπερ ἂν ὑπερβάλλῃ τῇ θερμότητι διὰ τὴν κίνησιν τε μᾶλλον καὶ πλεῖον· ὅτι δ' ἡ ἀνάρτησις ποιεῖ τὴν συμπάθειαν τῶν νεύρων, καὶ φλεβῶν, καὶ ἐκ τῶν βουβώνων δῆλον· πληγέντων γὰρ τῶν κάτωθεν, ἐνταῦθα βουβῶνες. Id eſt: *Quòd autem femora, magis quàm tibiæ fatigentur, cauſſa eſt, quoniam dolor corporis continui maximè diuiſio eſt: femur autem magis continuum, & natura magis vnitum eſt. Simul autem & neruorum ſolutio, quæ fit tum in hoc, tum in loco illi proximiore, qui excrementum continet. Quapropter vbi ob motum, & agitationem plùs creuerit ibi calor: magis & plus* [femora attrahent.] *Quòd autem neruorum, & venarum ſocietas, atque connexio ſympathiam gignat,* [hoc eſt, partes efficiat mutuò, & ad inuicem pati] *ex bubonibus manifeſtum fit: percuſſis enim partibus inferioribus, in inguinibus, nihilominùs tumores fiunt.*

XXVII.

Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἕλκη ἐκφύεται; ἢ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ᾖ, ἡ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμάζει μετὰ τοῦ ἱδρῶτος· παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηρούς, ὀξεῖς καὶ πικροὺς καὶ ἁλμυρούς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν οὐ δύνανται, διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκός, καὶ ἑλκοῦται διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ.

Quam ob cauſſam tubercula, & vlcera nonnullis ex labore proueniunt? An corpore impuro motus concalfaciens, excrementa alia etiam cum ſudore vaporatim deſtringit, quæ craſſa, & humore prauo, hoc eſt, acuto, aut amaro, aut ſalſo contenta ſecerni penitus ſuam ob concretionem non queunt. Itaque per carnem intumeſcunt, atque exulcerantur propter amari humoris violentiam.

Quod Ariſtoteles hoc loco proponit de vlceribus ex labore, aut exercitatione impuro corpore prouenientibus, fuerat etiam antea ſcriptum ab Hippocrate, & à Galeno confirmatum tertio aphoriſmorum xx. quem locum adducit etiam Apponenſis. Hippocratis autem verba leguntur commentario quinto v 1. Epidemiorum in hunc modum: ἕλκεα ἐκφύεται ἢν ἀκάθαρτος ἐὼν πονέῃ, hoc eſt: *Vlcera exoriuntur, ſi non purgatus laboret.* Ad quem locum ita Galenus Latinè: *In laboribus hoc eſt exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim ſuccos euocare; atque diſcutere, alibi didicimus. Quando igitur priùs in corpore hi vitioſi contracti ſunt, acrimonia cutem erodunt, atque vlcera efficiunt: quemadmodum, cùm craſſi, glutinoſiq́ humores ſunt, iecur, renéſque obſtruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.* Idem autem Galenus ad xx. aphoriſmum tertij libri, quo loco Hippocrates non ἕλκεα, *vlcera*, ſed ἐξανθήσιες ἑλκώδεες, hoc eſt, *efflorеſcentia vlceroſa* habet, quod genus affectus verno tempori adſcribit, in commentariis hæc habet: *Tale quiddam vere contingit, quale in exercitationibus euenire videmus. Etenim hæ quoque ſunt ſaluberrimæ. Verùm ſi hominem vel pituita, vel flaua bile, vel atra, vel ipſo etiam ſanguine plenum, volueris ad exercitationem perducere; aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut ſi hæc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vaſe, in morbum incidat inſanabilem. Multi verò cùm febricitare cœpiſſent: propter exercitationes acutiſſimis morbis fuêre correpti. Quibus verò vicē purgationis*

humorum: qui ſunt in profundo corporis exercitatio ſuppleuerit; ad cutem euocans ibi miſſos humores; hic & vlcera, & ſcabies inde generantur. Et hoc innuens dicebat Hippocrates, ſi impurgatus laborauerit, vlcera erumpent. Hæc ita Galenus; quæ ideo adſcripſi omnia, vt de tota re quam tractat Ariſtoteles, liquidiùs conſtaret: vberiora enim ſunt, quàm Ariſtotelica, & rem magis diſtinctè docent: & quamquam non eadem penitus Ariſtotelicis, non ita tamen diſſidentia, vt non facilè illis conuenire poſſint. Rem igitur ita explicat Ariſtoteles: ſi laboret quiſpiam corpore impuro, hoc eſt, excrementis abundante (de puro enim non eſt, vt loquatur, cùm nihil præter naturam in eo motus excitet) at ſi impuro fiat motus gignitur in eo ex motu caliditas, ac fit ſudor, qui extra corpus effluit: cum eo autem humore, per vapores etiam, & per halitus multa excrementa reſoluuntur; illa nimirum, quæ magis tenuia ſunt. At quæ ſunt craſſiora & continent in ſe humiditates prauas, & vitioſas, cuiuſmodi ſunt acutæ; & ſalſæ, ſicuti vitioſæ pituitæ genera, & amaræ, ſicuti bilis craſſioris quædam ſpecies: huiuſmodi cùm ob craſſitiem in halitus, & ſudores reſolui non poſſint, per carnes impetu facto attolluntur, atque ob prauas qualitates, quibus præditæ ſunt, amaritiem, acritiem, & ſalſedinem; quamquam amaritiem ſolummodo nominet Ariſtoteles, quippe communiorem, cutim erodunt, & vlcera gignunt. Atque hic quidem Ariſtotelis verborum, facilis, & obuius ſenſus: ex Theodori autem tralatione non ita: non enim tenuium excrementorum à craſſis apparet in ea diſtinctio; illáque, *vaporatim deſtringit*, mihi quidem non omnino arrident. Sic igitur cum fide; & penè ad verbum reddo: *Cur nonnullis poſtquàm laborauerint, vlcera enaſcuntur? An quoniam vbi corpus impurgatum extiterit, motus excalfaciens alia quidem excrementa vnà cum ſudore ſimul in vaporem reſoluit: quæ autem craſſa excrementa ſunt, & ſuccos obtinent vitioſos, acutos, amaros, & ſalſos, excerni quidem ob craſſitiem non poſſunt, attolluntur autem per carnes, & vlcera gignunt ob amaritiem humoris.*

XXVIII.

Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων, καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ εὐθὺς προσφέρειν τροφήν; ἢ διότι καθαίρεται τὸ σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπαυται πονοῦν καὶ διαχεῖται τὰ περιττώματα.

Cur non protinus ab exercitatione, aut medicamento epoto cibus aſſumi debeat? An quòd adhuc corpus purgatur, nec dum à labore quieſcit, excrementa excita redundant?

Quod proponit Ariſtoteles hoc loco de cibo, quem minimè offerendum eſſe ait ſtatim ab exercitatione, habemus itidem apud Galenum ſexto Epidemiorum commentario tertio, textu ſecundo; quo loco, Eraſiſtrati etiam, & aliorum medicorum, qui de tuenda valetudine libros conſcripſerunt, auctoritatem affert: verba autem, Latinè in hunc modum leguntur: *Poteſt autem & poſt exercitationes quietem ſcripſiſſe* [Hippocrates] *de ſingulorum dierum exercitationibus, quieteque ipſis ſuccedente ſermonem faciens, ne exercitati tibaria (vt moris eſt) illicò aſſumant; in corpore adhuc ab exercitatione calorem ſeruantes: ſed poſtquàm exactè refrigerati ſunt: nam & hoc in libris ſalubribus, & ab alijs, & ab Eraſiſtrato rectè dictum didiciſtis.* Et paullò poſt ad eandem ſententiam, obſcura Hippocratis verba trahens: *Si quis verò hanc nos explanare cogat, quietem poſt exercitationes multam interponi debere; ipſum præcipuè dicemus.* Cæterùm Ariſtoteles huius rei illam affert rationem, quoniam etſi quieuerit ab exercitatione quiſpiam, nondum tamen ceſſat labor & agitatio, quæ in corpore fit: ſed remanet adhuc: ſpiritus enim, qui calefactus eſt, non ſimul ac ſubſtiteris, refrigeſcere poteſt, ſicuti dicitur problemate xv. laborat igitur, etſi non appareat; homo & vi eiuſdem caloris adhuc vigentis, fit adhuc excretio, & purgatio ſuperfluitatum per apertos meatus: tempore autem, quo purgatio fit, & corpus laborat, ac agitatur, offerendus cibus non eſt, ſed tempore quietis; vnde Aponenſis ad hanc rem facientem Damaſceni aphoriſmum citat his verbis: *In nimio exercitio poſitis, ante cibum parum quieſcere oportet: in otio verò parum vti exercitio ante; vt vtriuſque calor ſit fortis, & circa locum digeſtionis contentus.* Hæc de cibo poſt exercitationes: Sed & alterum, non ita expeditum de eodem ſimul propoſuit Ariſtoteles: quippe neque *ἐκ τῶν φαρμακοποσιῶν*, illum ſtatim offerendum: id Theodorus vertit, *medicamento epoto.* Illud autem ſicuti medicorum libri, & omnium vſus docet, præſertim cùm exhibita medicamenta valida ſunt; nam de ptiſana, quam ſtatim exhibito pharmaco dat Hippocrates ſecundo de ratione victus in acutis XII. non eſt, vt loquamur: illam enim cibi gratia haud exhibet, ſed abſterſionis cauſsâ, & ad ea commoda quæ in commentario

affert Galenus. Igitur epoto medicamento ſicuti cibum non ſtatim exhibent medici, ſic rationes, quas hoc loco videtur Ariſtoteles afferre, ad eam rem minùs videntur facere: quid enim ſtatim epoto medicamento à cibo abſtinendum eſſe dicamus, quòd adhuc purgetur corpus, ſi nondum incepit purgatio, ne dum alicui videri poſſit perfecta: Quæ autem ſubiiciuntur, *nec dum à labore quieſcit, & excrementa euacuantur*, illa ſenſum ſequuntur præcedentem. Si enim purgatio perfecta non eſt, nondum ſucceſſerit quies, atque excrementa adhuc educantur. An fortè non de tempore, quod illicò ſuccedit medicamenti aſſumptioni, intelligendus locus eſt, ſed cùm ex aſſumpto medicamento, purgatio perfecta videtur? non enim ad offerendum cibum præpropeti eſſe debemus: quippe nondum fortaſſe omnino perfecta purgatio eſt, quæ perfecta videtur, & nobis haud exiſtimantibus, aliquid naturæ remanet expellendum: quin & intus, ex purgatione durat adhuc motus, & agitatio; cibus autem quieſcentibus offerendus eſt: iam verò ſi locum ita exponamus per vocem φαρμακοποσιῶν, non *medicamenti potionem*, ſicuti tranſtulit Theodorus, & vox videtur ſignificare; ſed ex ipſa potione, quæ ſequitur purgatio erit accipienda, poſtquàm non ſtatim offerendum eſſe cibum, ob rationes, quæ dictæ de exercitatione ſunt, & ad purgationem ſunt transferendæ, docuit hoc problemate Ariſtoteles.

XXIX.

Διὰ τί χαλεπώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; ἢ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει ὁ θέων; ὅταν γὰρ ᾖ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὑτοῦ ἔχει· ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τοίχοις ἀναπαυόμενος, ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸ ἠρεμοῦν.

Quam ob rem currere, quàm ambulare difficilius eſt? An quòd plus oneris fert, qui currit: is enim elatus, ac pendens onus ſuper ſe totum ſuſtinet; at qui ambulat, parte inſiſtente viciſſim ſuſtentatur, quaſi parieti admotus requieſcat.

Solutio huius problematis, ſatis facilè ex iis patet, quæ ex Ariſtotelis libro de animalium inceſſu ſuperiùs etiam ad problema XIX. & XXIV. propoſita fuiſſe puto: ſemper in motu mutari id quod mouetur innixum ad id, quod illi ſubiacet: & qui minùs innititur eundem magis laborare, quod facit ille qui currit; hic enim non ita humi nititur, ac ambulans: laborat autem magis, qui fert plus oneris, vt inquit Ariſtoteles: nam qui innititur, & cuius pedes humi firmantur, ille à re, cui innititur adiuuatur ad ſuſtinendum. Eſt autem corpus onus quoddam; nam cùm natura ſua graue ſit, & pronum ad labendum deorſum, à ſpiritu per vim ſuſtinetur erectum: id autem grauius, & difficilius fit inter currendum, quoniam ſpiritus minùs adiuuatur à fulcimento: qui enim currit ſæpius pedes attollit, eo autem tempore onus totum ipſi incumbit, cùm non fulciatur ab aliqua re. Igitur tum longiori tempore onus fert, quippe diutius elatis pedibus, & minori tempore humi firmatis, tum etiam plus oneris, & ponderis, quippe eiſdem pedibus minùs firmatis, (leuiter enim figunt veſtigia quo tempore figunt currentes) minus habet fulcimentum; qui autem ambulat, dum alterum, pedem eleuat, alterum firmiter humi figit, eidémque tamquam parieti innititur: firmatur enim pes ille, & immotus interea tantiſper manet, vt niſus commodè fieri poſſit; hoc verò progreſſionis cauſſa deinde moto firmatur alter eodem modo, eidémque ſimiliter tamquam parieti rurſus innititur ambulans, & ſic ſucceſſiuè progrediendo fit. Semper igitur fulcimentum aliquod ſtabile toti corpori ſubiacet: non ita in currente, vbi ob motionis celeritatem, & frequentiam, non ita firmiter figitur pes: ſed leuibus inſiſtens veſtigiis, maiori ex parte corpus ſublime & pendens eſt; atque ex eo grauitas, atque onus toti incumbit, & maior fit labor, atque difficultas.

XXX.

Διὰ τί ἐκ τῶν γυμνασίων οὐ πεινῶσιν εὐθύς; πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς συντήξεως, ἕως ἂν ἀναπεφθῇ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιεῖ ὁ πόνος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὴν δίψαν ἣ γίνεσθαι πέφυκε ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας· πάντα γὰρ συμβαίνει.

Cur non protinus ab exercitatione eſurire incipimus? Vtrum propter colliquefactionis reſidua, dum penitus concoquantur? An propter ſpiritum, quem labor ex humore ſubdito mouet? An propter ſitim, quam laboris calor inducit: hæc enim accidunt omnia.

Theo

Theodorum non *πινῶσι*, per *ι*, ſed *πεινῶσι* per *ει* legiſſe manifeſtum eſt: *eſurire*, enim, quod reddit, *πεινῆν* eſt, non *πινεῖν*: *πινῶσι* tamen legiſſe antiquum interpretem ex illius tralatione apparet, qui de potu locum interpretatur, de quo etiam eundem, licèt ſatis inſulsè vt ſæpe conſueuit, exponit Aponenſis: mihi autem Theodori tralatio magis arridet; cùm rationes, quas pro diſſolutione adducit Ariſtoteles, quamquam ſatis obſcuræ, breues, & conciſæ ſint, ei magis conuenire videantur: immò quæ poſtremo loco adducitur, vix lectionem antiqui interpretis, ne vix quidem ferre poteſt; duæ autem priores eam ferunt, ſicuti oſtendemus. Cur igitur non protinus ab exercitatione, hoc eſt, ab exercitatione peracta, non incepta; finem enim, non initium exercitationis intelligit, ſicuti problemate XXVIII. cùm de exercitatione, & medicamenti hauſtu eandem quæſtionem proponeret, licèt vtrobique rationes aliæ atque aliæ ſint: cur inquam non protinus perfecta exercitatione eſuriant, aut ſitiant (quod enim dicitur, bibant, idem hoc loco) tres reddit rationes, quarum prima hæc eſt: Dum exercitatio fit, ſeu dum labor corpus exercet, colliquatio fit; id eſt ſingularum noſtri corporis partium humiditates commouentur, & liqueſcunt: qua exercitatione ceſſante, nondum tamen ceſſat earundem colliquatio: ac ſuperſunt adhuc colliquationis reſidua aliqua, quibus cùm veluti cibo veſcatur noſtri corporis calor, eique illa ſint alimento, quam rem propoſuimus etiam problemate quinto primæ ſectionis, non fit cibi indigentia, nec in ventriculi ore ſuctio; quare nec eſuritio oritur, donec reliquiæ illæ ſint concoctæ: tunc enim non exiſtente ampliùs in corpore cibo, quippe qui ob coctionem in ſanguinem ſit conuerſus, alimentum requirunt partes, & illinc eſuritio fit. Si autem de potu locus accipiatur, dicendum erit, humida illa colliquamenta cùm per ſingulas corporis partes dilabantur, & fluant, peruenire ad os ventriculi, ab eiſdémque illud irrigari, & humectari, cùm ſalſa, aut amara, aut id generis non ſunt, atque ideo ſitim minimè fieri, abſumptis autem humidis colliquamentis, iam ſitim fieri. Altera ratio eſt: Inter laborandum ex humiditatibus corporis gignitur ſpiritus, quemadmodum latiſſimè vidimus in ſectione de ſudoribus: ſpiritus autem hic replens os ventriculi impedit ſuctionem, qua media fit eſuritio; aut ſenſum eiuſdem hebetat, atque ideo non eſurimus, vel non ſitimus. Tertia autem, & vltima ratio, ſi de fame locum intelligamus, hæc eſſe poteſt: In laborantibus fit ſitis, quia in eis mouetur caliditas, quæ ſitim gignit: cum ſiti autem non coniungitur fames, vt experientia conſtat, & ratione probatur, nam ſitis eſt appetitus frigidi, & humidi, vt dicitur ſecundo de anima textu XXVIII. fames autem calidi, & ſicci, quæ contraria inter ſe ſunt, contraria autem in eodem ſubiecto ſimul eſſe non poſſunt; ab aſſumpto tamen cibo ſtatim ſitimus quia cibus caliditatem gignit. Videtur igitur hæc argumentatio: ab exercitatione fit ſitis, non igitur fames. Si autem de potu accipiatur locus, iam talis expoſitio non ſolùm abſona, ſed aduerſa omnino ſit, ponit enim ſitim fieri, quæ negetur in propoſitione, & verò quid afferam, vt de potu etiam procedat hæc ratio, ſicuti antea ſignificaui non habeo. Nam quod facilè dicit Aponenſis: ideo non bibi protinus ab exercitatione, quoniam laborantes bibunt propter ſitim, quæ fit à caliditate; ſtatim autem circa principium laboris, aut exercitij nondum adueniſſe caliditatem, qua ad potum incitentur, recipi non poteſt, ſibique contraria dicit Aponenſis: iam enim non de initio laboris, & exercitationis, problema tum ille accepit, tum nos etiam ſimiliter accepimus: fit igitur vt lectionem, & tralationem Theodori magis approbem.

XXXI.

Διὰ τί ἐξονειρωκτικοί εἰσιν οἱ κοπιῶντες, καὶ φθισιῶντες; ἢ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ οἱ θερμοὶ, καὶ ὑγροί; τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστι τὴν φύσιν. τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ ὕπνου διεγειρομένων μάλιστα γίνεται· ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ σώματα δέεται, καὶ ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν. οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, οὕτω διάκεινται· οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες, διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ πλήρεις εἰσίν· οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τὸ κατάρρουν· καὶ τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας.

Cur genitura in ſomnis iis profluere ſolet, qui aut labore laſſeſcunt, aut tabe conſumuntur? An quòd omnino ita continentes ſunt, qui natura calida, & humida conſtant: ſemen enim tale natura eſt. Quod autem tale eſt, ex iis qui tali habitu ſunt potiſſimùm profluit, cùm calor ſomni acceſſit: quippe cùm corpora tantiſper exiguum momentum deſiderent, idq; intrinſecus,

non extrinſecus. Laſſi autem, & tabeſcentes ita adfecti ſunt: redundant enim, & claſſati colliquamentis calidis propter fatigationem, & motum, & tabefacti propter deſtillationem,& calorem quem inflammatio mouet.

Duo hominum genera proponit, quibus ſæpe, & facilè in ſomnis genitura effluere ſolet: qui delaſſati ſunt, & qui phthiſi, aut tabe ob deſtillationem in pectus, & pulmonem correpti. Cauſſam autem totam reiicit Ariſtoteles in duas qualitates, quibus duo illa hominum genera prædita ſunt,caliditatem, & humiditatem. Ita autem ratiocinationem proponit. Illis maximè in ſomnis contingit ſeminis excretio, qui ſunt calidi, & humidi,phthiſici autem, atque delaſſati tales ſunt,phthiſicis igitur,& delaſſatis maximè illa eueniet. Maiore propoſitione poſita, illam pluribus probat, antequàm minorem adducat, quod facit ad illa verba. οἱ ᾗ φθισικοὶ ϗ κοπιῶντες, quæ Theodorus vertit: *Laſſi autem, & tabeſcentes.* Adnotandum autem in Latina Theodori tralatione varietatem eſſe ſtatim ad prima illa verba, quæ maioris propoſitionis ſubiectum continent: *An quòd omnino ita continentes ſunt.* Alij enim legunt: *incontinentes:* alij adhuc emendant: *in nocte polluuntur*; & ita legendum eſt: iis enim redditur Græcum ἐξονειρώττουσι, quod illud valet. Illi igitur maximè in ſomnis pollui ſolent,inquit Ariſtoteles, qui ſunt calidi, & humidi: Dixit autem & ſectione quarta problemate v. corpus, quod concubiturum eſt,calidum intus, atque humidum eſſe debere: ſed & illud probat hoc loco Ariſtoteles: nam ſemen tale eſt: habuimus, id tum ſuperiùs, tum conſtar ex libro ſecundò de generatione animalium capite ſecundo. Ratione igitur ſimilitudinis, ſimile enim à ſimili facilè prouenit, cùm à calido, & humido habitu prompte effluat genitura, exiguo ad eum effectum, & leui momento indigebunt huiuſmodi corpora: vnde non ex tactu extrinſecus, vt aduenіat pollutio, neceſſe erit,ſed vel acceſſio caloris ex ſomno intrinſecus facta, commodè ad eam ſufficiet: in ſomnis autem intus augeri caliditatem,iam & ſectionis quartæ problemate quinto, & alibi vidimus. Tum probat minorem propoſitionem Ariſtoteles:& quoniam illa duas partes habet, phthiſicos, quos Theodorus vertit, *tabeſcentes* & *delaſſatos*, vtrámque ſeorſim probat. Delaſſati enim, ratione motus, & laboris qui colliquationem mouent,ſicuti antea vidimus,tali habitu reddùntur;ſunt enim colliquamenta calida, atque etiam humida; phthiſici etiam ſimiliter calidi, & humidi ſunt: humidi ob humorem diſtillantem in pectus, & in pulmonem, calidi ob calorem, qui mouetur ex accenſione eiuſdē humoris,qui motu incaleſcit: quod Theodorus dicit, *ob calorem, quem inflammatio mouet,*ratione cuius etiam fit,vt fabriculæ aſſiduè laborent. Superiùs ſectione quarta problemate ix. cùm de eadem ſeminis profuſione in morientibus, atque iis, qui timore percelluntur, inquireret Ariſtoteles, eiuſdem cauſſam ſimiliter ad caloris incrementum interiùs retulit. Nos autem ad finem commentarij, tertentricis etiam facultatis imbecillitatem propoſuimus, quod & hic facere licet, præſertim, quod ad phthiſicos attinet, maximè iam morti proximos:ſeminis acrimoniam ſi addamus, non diſcedemus ab Ariſtotelicis fundamentis, hæc enim etiam ab incremento caloris eſt. Apud Theophraſtum, quod pertinet ad defatigatos habemus eandem de genitura ſententiam,corruptè quidem,& imperfectè in Baſilienſi editione, emendatè autem, & integrè in exceptis Hen. Stephani, apud quem ita legimus. ὅτι ἐξονειρώττουσι οἱ κοπιῶντες, διότι θερμὰ, ϗ κάθυγρα τὰ σώματα γίνεται, διὰ τ σύντηξιν, ἡ ᾗ τοιαύτη διάθεσις σπερματική, hoc eſt: *Qui fatigati ſunt, in ſomnis genitura pollui ſolent, eò quòd corpora calida, & humida fiunt ob colliquationem: talis autem habitus ſeu affectio ſeminifera eſt.* His autem in editione Baſilienſi alia, ſubiicitur ratio per hæc verba: κατάκεινται δ᾽ ὕπτιοι διὰ τ ἔκλυσιν· ἐν τούτῳ γδ τῷ σχήματι μάλιστ᾽ ἄνισον, pro ζήματι enim quod corruptè legitur, σχήματι legendum, hoc eſt: *Accubant autem ſupini ob virium diſſolutionem, in hac autem figura aut ſitu maximè inæqualitas eſt, adiuuátque illa ſimul genituræ fluxum.*

XXXII.

Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερον περιξέσθαι ὑφ᾽ ἑαυτῶ πολιὼ χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; ἢ ὅτι τοῖς δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς ᾗ παρὰ φύσιν ἡ τῶ ἀριστερῶ σκέλους τρίψις ἐξηριθμημένας γίνεται· τὰ ᾗ παρὰ φύσιν γινόμενα, χαλεπά· τῇ δ᾽ ἀριστερᾷ τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπίδηλον, διὰ τὸ μηδετέρως ἰσχύειν.

Quam ob cauſſam crus ſuum ſiniſtrum diutius perfricare, cuíque difficilius eſt quàm dextrum? An quòd parte dextra laborare valemus: rebus autem præter naturam proficiſcentibus, annumeranda cruris ſiniſtri frictio

eſt. Fit enim dextra tranſuerſa in partem obiectam : quæ aurem prærer naturam fiunt, hæc factu ſunt difficilia : ſiniſtra verò manu partem perfricando dextram, nil tale percipimus: quoniam hæc neutram in parrem apta, poténſque eſt.

Comparat, quod ad frictionem pertinet crus ſiniſtrum dextro, atque inquirit, ſi diutius frictio duret: quare in ſiniſtri frictione maior difficultas,& labor contingat,quàm in dextri. Difficilè tamen eſt videre, quomodo frictionem hanc accipiat : vtrum crus immotum fricari ab alio, an ab eodem quod moueatur fricari aliud intelligat, quod affricari dicimus: tum ſi immotum fricetur ab alio, quæ ſit pars fricans, vtrum manus, an crus; vtrum dextra, an ſiniſtra : ſi autem idem crus, quod moueatur, affricetur alij rei, iam erit aut externa, lapis puta, aut lignum : aut ex eodem corpore, vt manus itidem, aut alterum crus ? His enim modis omnibus videatur poſſe intelligi, quod proponitur. Si Theodori tralationem attendimus ad illa verba : *fit enim dextra tranſuerſa in partem obiectam*, videtur ſatis manifeſtè oſtendi, fricari manu dextra crus ſiniſtrum, eóque in motu & frictione affirmari maiorem laborem contingere, quàm ſi crus dextrum fricetur : ſenſus autem hic expeditus non eſt : à quo enim dextrum crus fricari intelligitur, vt ſiniſtri frictioni comparetur, ſeu vt labores vtrique comparentur ad inuicem ? Adhuc autem, quod magis refert, non id ſonant illa verba, quod Latinè proponit Theodorus, licentioſiùs enim illa conuertit, cùm alium ſenſum recipiant ; & quem illis tribuit Theodorus, cum ab Ariſtotele reddita ratio non admittit, ſicuti oſtendemus. Primùm autem neceſſarium puto, fideliter, & penè ad verbum problema proponere, tum quæ occurrunt ſubiicere, ita igitur reddo : *Quam ob rem ſiniſtrum crus difficiliùs à ſe ipſo diutius perfricari poteſt, quàm dextrum ? An quoniam dextris laborare poſſumus ? Rerum autem præter naturalium eſt ſiniſtri cruris frictio inuerſo ordine facta, quæ autem præter naturam fiunt, difficilia ſunt : à ſiniſtra autem ad ea, quæ dextra ſunt, nihil tale apparet, quoniam neutram in partem valet.* Enimuero illa, ἐφ' αὑτῷ, Theodorus reddit, *ſuum*, quid autem vetet, ſicuti antiquus interpres, *à ſe ipſo*, vti etiam nos fecimus ? vt poſſint referri non ſolum ad illum, cuius eſt crus, ſed ad crus ipſum, hoc ſenſu : quam ob rem difficiliùs eſt vt crus ſiniſtrum à ſe ipſo fricetur, nimirum alicui alij membro, aut etiam rei externæ affrictum, quàm dextrum ? Hic ſanè ſenſus, qui à Græcis verbis recipitur, vix à Latina Theodori huius partis tralatione recipiatur ; nullo autem modo recipiatur ab illis, quæ mox habet idem Theodorus, dum quæſtionem explicat, paullò ante à nobis propoſita, *fit enim dextra tranſuerſa in partem obiectam.* At hæc nos aliter conuertimus, eo autem modo ſenſum, quem diximus recipi haud negant. Et verò huiuſmodi ſenſus omnium maximè fortaſſe locum habeat : ita enim ſumpta frictio magis laborioſa eſt: quippe ita ſiniſtrum crus mouetur, & laborat : omnino enim ratione laboris ſoluit quæſtionem Ariſtoteles : atque ait, nos parte dextra laborare poſſe, non ita ſiniſtra : quippe dextra magis valida, & robuſta ad agendum à natura eſt effecta : ſiniſtræ autem partes omnes imbecilliores ſunt, ſicuti habemus apud eundem Ariſtotelem variis in locis, primo de hiſtoria capite XV, tertio de partibus capite IX. quarto eorundem capite VIII. & libro de inceſſu animalium capite quarto, vbi eadem ratione, dextrum mouere, ſiniſtrum autem moueri dicit, natum eſſe : atque etiam in hiſce problematis non ſemel : ſicuti etiam apud alios auctores. Plato tamen libro VII. de legibus, à natura ita rem eſſe in omnibus corporis partibus haud concedere videtur. Idémque Ariſtoteles ſectione XXXI. problemate XII. & XIII. per exercitationem, vſum, atque conſuetudinem dextras tales eſſe affirmat. Verùm conſuetudo natura quædam dicitur. Igitur cùm ſiniſtra pars laborat, nimirum in agendo ; nam ad patiendum eſt magis apta, minúſque ea in re laborat, quàm dextra, vt patet ex nonnullis eorum locorum, quos adduximus : ſed cùm laborat in agendo res quædam fit præter naturam: laborat autem dum affricatur: atqui res præter naturam, difficiles, moleſtæ, & laborioſæ ſunt: illa igitur frictio difficilis, & moleſta erit. Non ita in dextro crure contingit, quod poſſit diutius affricari abſque eodem labore, & moleſtia. Quod igitur, ait Ariſtoteles, ἐξεναντιωμένως, & nos interpretati ſumus, *inuerſo ordine*, Theodorus autem pluribus verbis, *dextra tranſuerſa in rem obiectam*, illo putamus idem ſignificari, ſeu explanari illud quod dixit παρὰ φύσιν, *præter naturam.* Hunc autem ſenſum non recipit Theodori tralatio, quæ manum dextram facit laborantem ; etſi dextræ nulla in Ariſtotelis verbis mentio ſit. At verò quomodo Ariſtotelis ratio ita quidem valeat, ego aſſequi non poſſum ; nec tamen iis, vel mediocriter acquieſco, quæ à me propoſita ſunt ; video enim rationem allatam eſſe admodum generalem, & longinquam, nec minùs cruri ſiniſtro quàm brachio, aut alij cuilibet

ſiniſtræ

ſiniſtræ parti conueniret. Quid igitur de crure ſiniſtro ſolummodo proponitur, non verò generatim de omni ſiniſtra parte illud idem quæritur? ſubit quidem non ſemel aliàs hoc eodem in libro huiuſmodi rationes fuiſſe adductas: id verò difficultatem haud tollit, aut ſcrupulum de animo euellit: ſed & illa non minus torquent, quæ ſubdit Ariſtoteles, *τῇ δ' ἀριστερᾷ τὰ δεξιὰ οὐκ ἔστιν ἐπίδηλον. Siniſtra verò manu partem perfricando dextram nil tale percipimus.* Si enim hæc ita vertenda ſunt, quemadmodum Theodorus facit, & verba non ſunt abſona; videatur penè confirmari ſenſus de frictione ſiniſtri cruris à manu dextra, quem ſupra expreſſit Theodorus, nos autem reiecimus, nam & particula, δὲ, aduerſarium quidpiam priori ſententiæ videtur innuere, & verba ipſa illud videntur ſignificare, quæ ita ſonant: *A ſiniſtra autem manu in dextras partes nihil manifeſtum eſt*: tamquam à dextra in ſiniſtras fuerit illud antea manifeſtum. Verùm ratio, quæ ſubiicitur non videtur eundem ſenſum adiuuare: & obſcuriſſima illa eſt: quid enim, *neutram in partem valere ſiniſtram*, ad probationem facit? aut verò quid eſt, *neutramnam partem?* an fortaſſe, nec ad fricandas dextras, nec ſiniſtras, quippe ob naturalem impotentiam ad vtrúmque ineptam? quomodo autem iam à ſiniſtra in dextras partes nihil tale appareat? Si enim æquè impotens ad vtrúmque, iam in frictione, ſeu ex ſiniſtra in dextrã, ſeu etiam ex dextra in ſiniſtram appareat; cùm dextra talis non ſit; Aponenſis locum exponit de ambidextris; fieri aliquando dicens, vt hoc ſiniſtræ à dextra diſcrimen non appareat: quippe æquè facilè frictionem vtrinque contingere: quibus & alia etiam pro explicatione rationis ab Ariſtotele propoſitæ adiicit, omnino huic loco abſona: neque enim Ariſtoteles habet, *aliquando*, ſed abſolutè loquitur: quamquam autem illud aduerbium non habeat antiqua tralatio, qua vſus eſt antiquus interpres: ſunt tamen cætera, quæ rationem continent verba, ita reddita, vt Græcarum litterarum ignarum diuinâſſe omnino opus fuerit: at diuinantem talia proferre, nihil mirum. Adhuc autem vt mihi dubitaſſe facilè fuit, ita certi aliquid, aut non omnino ambigui afferre, mihi quidem non licet: nec alium ſenſum diu cogitans his verbis reperire potui: ſcripturam autem variare abſque codicum auxilio, niſi admodum facilè fiat, nimis audax, atque temerarium exiſtimo.

XXXIII.

Διὰ τί κοπώδεις οἱ βραχεῖς τῶν περιπάτων; ἢ ὅτι πολλάκις ἐφίστανται, καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινοῦνται περὶ τὰς κάμψεις· τὸ δὲ τοιοῦτο κοπῶδες.

Cur breues deambulationes laborioſiores ſunt? An quòd crebrò ſubſiſtimus, neque æquabili inceſſu mouemur, cùm flectimus, quod certè laborioſum eſt.

Hoc problema idem eſt duodecimo, ſuperiùs hac eadem ſectione ab Ariſtotele propoſito: quo loco etiam fuit ab eodem vberiùs explicatum. Nos autem illud in præſentia iterauimus ſequuti exemplaria omnia tum Græca, tum Latina: & quòd verba nonnulla, cùm eadem non omnino eſſent, ſicuti adnotaſſe me puto ad problema XII. licèt eædem eſſent rationes; erant illa apponenda, vt eo varietatis fructu minimè lector fraudaretur.

XXXIV.

Διὰ τί ἑστηκότες ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι· καίτοι τὰς κινήσεις θερμαντικὰς οὔσας; ἢ οὐ πᾶσα κίνησις θερμαίνει, ἀλλ' ἔνια ψύχει· οἷον καὶ ἐπὶ τῶν τὰς χύτρας τὰς ἑψημένας φυσώντων καὶ κινούντων συμβαίνει· ὁ οὖν ἑστηκότι μὲν περιεστηκὼς τὸ θερμὸν, περιεστηκὼς δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον (ἀεὶ γὰρ τὸ σῶμα ἡμῶν, ἰδίαν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν ἀφίησιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, ὥσπερ δῆλος πνεῖν) ἠρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γίνεται ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων δὲ, πνεῦμα γίνεται ὃ καταψύχει ἡμᾶς· πᾶν γὰρ πνεῦμα ψυχρόν ἐστι.

Cur in Sole cùm ſtamus, ampliùs recaleſcimus, quàm cùm mouemur, cùm tamen motus omnis vim calefactoriam habeat? An non omne mouendi genus calfacit, ſed eſt etiam quod refrigeret, quod etiam in ollis feruentibus patet, quoties eas afflamus, aut verſamus. An quia cùm ſtamus calor permanet: is autem cùm permanet, ampliùs calfacit, quàm cùm mouetur.

Corpus etenim noſtrum vaporem de ſe quendam mittit aſſiduè tepidum, qui proximum aërem tepefacit, quemadmodum titio. Cùm igitur quieſcimus aër nos circumfundens, calidus ob prædictam cauſam redditur. At cùm mouemur, flatus excitatur, qui refrigerare nos poteſt, flatus enim quiſque frigidus eſt.

Ex motu gigni calorem non ſemel vidimus ſuperiùs in hiſce problematis; eaque de re vbertimè Philoſophi ad lib. II. Ariſt. de cœlo: vbi docebat Philoſophus, motu natum eſſe ignire ligna, lapides, & ferrum, atque confirmabat exemplo plumbearum ſagittarum, quę ex motu adeò incaleſcunt, vt liquefiant: quam rem elegantiſſimè vt alia, expreſſit etiam Lucretius lib. VI. per hæc carmina:

—— Omnia motu
Percaleſacta vides ardeſcere: plumbea verò
Glans etiam longo curſu voluenda liqueſcit.

Et paullò poſt eodem libro.

Non alia longè ratione ac plumbea ſæpe
Feruida fit glans in curſu, cùm multa rigoris
Corpora dimittens, ignem concepit in auris.

Cùm igitur motus hæc ſit natura, caloremque gignere ſoleat, iure quærit in præſentia Ariſtoteles, cur, ſi expoſiti radiis Solis ſtemus, id eſt quieſcamus immoti, maiorem percipiamus calorem, quàm ſi ambulemus. Nam cùm ambulantibus duplex adſit caloris cauſſa; ex motu, & ex Sole, iure maiorem fieri debere calefactionem videretur: Atqui res contra ſe habet. Soluit quæſitum infirmando quod aſſumptum erat, motum calefacere: id enim vſquequàque verum non eſſe oſtendit: ſed eum potiùs refrigerare aliquando, vt conſtat illorum exemplo, qui in ollas calidis obſoniis plenas inſufflant, vt homo ille Æſopicus cum Satyro epulans, eaſdémque dimouent, vt obſoniis refrigeratio inducatur. Qua de re etiam apud eundem Ariſtotelem habemus problema ſeptimum ſection. XXXIII. & apud Alexandrum LXV. libr. I. Porrò autem quæſtio hæc de motu, vtrum is ſemper calorem excitet, an non, hoc loco non eſt nobis longiùs examinanda: pluribus verbis alibi à doctiſſimis viris excuſſa: illud autem in præſentia ſufficiat; motum aliquando, vt exemplis allatis patet, & dicitur ab Ariſtotele, ſiuè id fiat per accidens, ſiuè alio nomine, frigus inducere aliquando. εἰ οὖν ἑστῶσι μὲν θερμαίνει. *An quia cùm ſtamus calor permanet.* Theodorum manifeſtum eſt legiſſe, non εἰ οὖν, *ſi igitur*, ſed ἢ ὅτι, *An quia*, & hinc alteram incipere rationem. At iuxta lectionem antiqui interpretis, & Græcorũ codicũ, qui excuſi ſunt, prima videatur abſolui. Poteſt autem vtráque lectio tolerari, vt vel duæ ſint rationes, altera communior, quæ iam propoſita eſt, altera proximior quæ nunc affertur, vel vna tantùm, cuius fundamentum modò eſt poſitum, cùm illud, quod erat aduerſum infirmatum eſt: Cætera autem hinc abſoluuntur. Cùm enim oſtenderit, verum non eſſe omnem motum ſemper calefacere, eſt enim re vera cùm refrigeret, oſtendit modò qua ratione in ambulante is effectus contingat, & quo modo ille idem beneficio motus refrigerationem accipiat. Ait igitur Ariſtoteles: dum aliquis in Sole quieſcit; calidus etiam aer, ſeu calor qui in aëre ineſt circa corpus quieſcentis, quieſcit & ipſe: dum autem mouetur, calidus etiam aër mouetur: quieſcens autem aër magis excalfacit, quàm dum mouetur: quam rem probat, modum oſtendens, quo quieſcens calor magis corpora excalfaciat, quàm ſi moueatur: nam corpora noſtra tepidum quendam ſemper vaporem per meatus, & foramina ex ſe emittunt, qui proximum aërem non ſecus ac titio quidam excalfacit dum igitur nos quieſcimus, ambiens etiam nos aër ſimul quieſcens, magis ſubinde à vapore illo, qui extra mittitur, excalfit; & nos ab eo aere: ſi verò moueamur, mouetur & aër calidus, ventúſque in eo excitatur, qui nos refrigerat: vidimus enim ſuperiùs problemate XVII. inter currendum aërem motum, ventum fieri: quilibet autem flatus, aut ventus frigidus eſt: Hinc par eſt, quod ſuperiùs itidem problemate XIII. habuimus: aëra, qui ſe obiectat corpori, ſubinde eò frigidiorem eſſe, quò minus temporis corpus attigerit: ambulantibus autem quia ſubinde immutatur, minus temporis attingit, quàm quieſcentibus: Non igitur qui in Sole ambulant, ſed potiùs, qui manent, & quieſcunt, illi plures habent incaleſcendi cauſſas, & iure magis incaleſcunt. Porrò autem de eo, quod dictum eſt ab Ariſtotele omnem flatum, ſeu ventum frigidum eſſe, pluribus quæſtio hoc loco tractanda non eſt. Copioſè de eadem Ariſtoteles ſe-

ctione propria de ventis vigeſima ſexta, probl.1. & aliis: illud in præſentia ſatis ſit, omnem ventum, ſi non natura, ſaltem eo modo refrigerare qui proximè indicatus eſt, nimirum abigendo aëra calidum, qui propè corpus exiſtit, cui frigidior alter ſubinde ſuccedit, ſicuti etiam fuit dictum ad problema decimum tertium.

X·X X V.

Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τρέχωσι; πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν προσπίπτοντα ἀέρα; τὸ γὰρ ψῦχος δακρύειν ποιεῖ· συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκθλίβει τὸ ὑγρόν. ἢ διὰ τοὐναντίον; τὸ γὰρ θερμὸν ποιεῖ ἱδρῶτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἱδρώς τις ἐστί· διὸ καὶ γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἁλυκά ἐστιν ὁμοίως· ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀὴρ ὁ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν, δι' ἣν γίνεται δακρύειν, ἀραιουμένων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς πληγῆς· πᾶσα γὰρ πληγή, διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστικόν.

Quam ob cauſſam, qui equo currunt, quò contentiùs curſum arripit equus, eò magis lacrymas mittunt: & qui pedibus, eò magis, quò intenderint vehementiùs? Vtrum quoniam aër occurſans frigidus eſt: frigus enim lacrymas mouet, quippe, quòd contrahendo, condenſandóque carnem, humorem exprimat. An potiùs contra, calor enim ſudorem elicit: lacryma autem ſudor quidam eſt. Quapropter à concalfactione vtrúnque mouetur, & ſudor & lacryma, ſalſáque pariter ambo ſentiuntur: calorem autem efficere motus poteſt. An propter aëris ictum, quomodo enim flatus aduerſi oculos perturbant, ita etiam aër, qui ſe obiectat. Quo igitur quis contentiùs equum agitat, aut ipſe currit, eò magis ictu quodam molli obuerberat, & ferit: quo fit, vt ſe lacrymæ promant, ſcilicet meatibus oculorum relaxatis appulſu eiuſmodi. Omnis etenim ictus, vim, aut ſecandi habet, aut collidendi, & contundendi.

Iterat problema XIII. de iis, qui equo currentes, lacrymas emittunt, quibus tamen hoc loco adiicit currentes pedibus; quod eadem ſolutione continetur, eandem enim affert ſolutionem, pauculis quibuſdam additis. *συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν. quippe quòd contrahendo.* Oſtendit quod omiſerat problemate XIII. quomodo frigidum lacrymas moueat, nimirum partibus denſatis, & expreſſis. *ἢ διὰ τοὐναντίον. An potiùs contra* idem eſt cum eo, quod dicebatur problemate XIII. ſed alio modo deducitur probatio, aſſumpto ſudore, de quo illic nulla mentio. *πᾶσα γὰρ πληγή, διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστικόν. Omnis etenim ictus vim, aut ſecandi, habet, aut collidendi, & contundendi.* Ad hæc vide quæ diximus ad problema XIII. vbi locum fideliùs, quàm Theodorus fecerit, puto me tranſtuliſſe.

X X X V I.

Διὰ τί οἱ θέοντες εὐτόνως, μάλιστα σπάσματα, ὅταν τις θέουσιν αὐτοῖς ὑποστῇ; ἢ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἃ εἰς τοὐναντίον τι καὶ ἰσχυρῶς ἕλκεται καὶ κινεῖται; ὅταν οὖν θέοντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν μορίων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἅμα ἀντισπᾶν εἰς τοὐναντίον, ἔτι φερομένων εἰς τοὔμπροσθεν· ὥστε ἡ ἀντίσπασις τοσούτῳ ἰσχυροτέρα γίνεται, ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον.

Quam ob rem, qui curſum concitatè agunt, conuulſis maximè corripiantur, vbi quis inter currendum eis ſubſtiterit? An quòd ea potiſſimùm diuelluntur, quæ in partem contrariam vehementer trahimus, atque mouemus. Cùm igitur homini currenti vehementérque membra vltra propellenti, quis obuiam factus obſtiterit, accidit, vt in partem retorqueantur contrariam, quæ adhuc ante pertendunt, atque proripiunt. Itaque diuulſio eò vehementior incidit, quò curſus contentiùs agitur.

De affectione inquirit, quæ Græcè ſpaſma dicitur, cur ea corripiantur, quibus inter

currendum aliquis obuiam factus reſtiterit: ſpaſma autem Theodorus reddit, *conuulſum*: quod facit etiam Ruellius apud Dioſcoridem. Plinius vertit, *conuulſionem*. Fit autem ſpaſma auctore Paullo Ægineta libro quarto capite XXXI. ὑπεραποσπάσαν, τινῶν ἰνῶν, id eſt, *fibris nonnullis, aut filamentis diſtractis, aut diuulſis*, quod iis contingit, qui concitate admodum currunt, ſi quiſpiam illis obuius factus, in medio curſu repente obſtiterit: diſrumpuntur enim eis partium quarundam, vt pectoris, aut dorſi, aut alius partis, in quam motionis vehemens impetus magis inciderit, fibræ, aut filamenta; cuius rei cauſſam reddit Ariſtoteles. Illa, inquit, maximè diuelluntur, aut diſrumpuntur, quæ in partes contrarias eodem tempore cum vehementi motu trahuntur; illo enim vehementi motu abſcinditur, & diſſoluitur vnitas, & continuitas, non ſecus ac ſi funiculum alter ex vna, alter ex altera parte per vim traheret: & hæc eſt maior ſyllogiſmi propoſitio: cui minorem ſubdit: huiuſcemodi motus contingit in caſu propoſito; ſi homini velociſſimè currenti quiſpiam obuiam factus reſiſtat: nam cùm partes, ſeu membra currentis maximo impetu moueantur verſus loca anteriora, illo eodem tempore ob repentinum reſiſtentis occurſum, diſtrahuntur ſimul ad contraria loca, nempe ad ea, quæ retro ſunt: nam cùm ferrentur ad anteriora, adeò concitatè repentè ſiſti, dum in valido motu ſunt, eſt diſtrahi ad contraria: ob validos igitur motus contrarios ruptio fit, ſeu conuulſio: eò autem maior eſt diſtractio, quò velocior eſt currendi impetus; ex impetu enim diſtractio fit.

XXXVII.

Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμματι; ἢ τούτους μὲν διὰ τὰς φρίκας, καὶ τὰς γινομένας μεταβολὰς θερμῷ δεῖ λύειν, ὃ ποιεῖ ἀλεάζειν (τὸ δὲ ἐλαίου θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν· ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν· ὀλιγοποσία δὲ καὶ καθυστερισμὸς ξηρᾶς τὸ μὲν ὅλως τὸ δὲ μᾶλλον· ὁ μὲν ποτὸς, ξηρᾶς ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοποσία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ ξηρᾶς· ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Cur æſtiuis laſſitudinibus balneo, hybernis vnctione mederi conueniat? An hybernis vnctio datur propter horrores, mutationéſque vrgentes: per calorem enim laxandum eſt, qui membra tepeſcere faciat: oleum verò calidum eſt. At in æſtate humefaciendum cenſetur, quoniam tempus id ſiccum eſt, nec metus interpellit horroris, eò quòd ſtatus temporis ad teporem ingenuè vergit: hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per æſtatem admittitur, ille magis, hæc omnino: potioni námque per æſtatem ob temporum ſiccitatem indulgendum ex toto eſt: parſimonia verò cibi communis temporum omnium eſt, ſed magis æſtati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem, corpus cibo immodico preſſum exæſtuet.

Hoc problema habuimus etiam ſuperiùs ſectione prima quadrageſimum: ibique à nobis fuit copiosè expoſitum: hoc loco illud iterauimus ob duo. Primùm vt de eadem re adſcriberem Theophraſti verba, quæ ſectione prima fuerant omiſſa, quod faciam mox; tum vt admonerem lectorem, cùm in Græcis omnibus excuſis codicibus hoc problema repetatur, non repeti in Latinis omnibus Theodori tralationem. Quippe ſicuti exiſtimo, non habuit illud hoc loco exemplar, quo Theodorus dum in Latinum conuerteret, vtebatur: ſed in nonnullos codices ex prima ſectione ab iis, qui typis poſteà hæc problemata excuſerunt, illud tranſlatum eſt. Theodorus igitur in Latinum conuertit quadrageſimum primæ ſectionis, quod manifeſtè apparet ab exigua varietate ad illa verba: καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν, quæ quadrageſimo primæ ſectionis leguntur, hunc in modum: ἐκ οὐ φοβεροὶ φρίκαι διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν: perſpicuè enim hæc ſunt quæ conuertit in Latinum Theodorus, non autem quæ leguntur hac ſectione quinta: atque ideo factum eſt, vt in nonnullis editionibus hoc loco illud minimè repeteretur, ſicuti in ea, quæ habet Aponenſis commentarius, licèt antiqui interpretis tralationem eadem contineat; & in nonnullis aliis. Illud autem omnium maximè animaduertendum eſt, (quod miror à nemine eorum, qui Græcè problema hoc loco iterauerunt, fuiſſe obſeruatum) inſigne mendum in Græco contextu ad illa verba, θερμῷ οὐ δεῖ λύειν, ſeu, λύειν. Quis enim modò ſenſum aduertens non illico videat negatiuam particulam οὐ, delendam eſſe, quæ ſectione prima non habetur &

ſenſum omnino contrarium reddit. λέειν autem, vel λύειν legamus, non multùm puto intereſſe. Theodorus ſanè videtur legiſſe λύειν, λέειν tamen habet Baſilienſis editio. Iam verò Theophraſti verba adſcribo, quæ ita leguntur: *καλλύνοι δ' ἔτι τινὲς τοὺς μὲν χειμερινοὺς ἀλείμματι, τοὺς δὲ θερινοὺς λουτρῷ θεραπεύειν· τοὺς μὲν διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ φρίκας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ξηρότητα τῆς ὥρας καθυγραίνειν· διὸ καὶ τοῖς ποτοῖς τοῦ θέρους μᾶλλον, ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὴ μὲν, οἰκειοτέρα δὲ τοῦ θέρους. διὰ γὰρ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων θερμαίνονται*. hoc eſt: *Præcipiunt autem nonnulli hyemales quidem* [labores] *vnctione, æſtiuos autem balneo curari. Illos quidem ob mutationes, & horrores: hos autem propter ſiccitatem temporis humectari: quare & potibus per æſtatem magis* [vtendum eſt] *cibi autem parcitas, commune quidem* [vtrique.] *Sed æſtatis magis propria: temporis enim ratione à cibis* [corpora] *incaleſcunt.*

XXXVIII.

Διὰ τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροί εἰσιν, οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθειῶν; ἢ διὰ τὸ τὴν φορὰν ὀρθὴν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι; οἱ δ' ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, τῶν ἀνωμάλων κοπωδέστεροι· τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόνους παρέχουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον εἰς ἅπαν τὸ σῶμα· αἱ δ' ἀλέαι μᾶλλον ἰσχναίνουσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι. τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόνον παρέχουσι· διὸ καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιοῦντες, ἰσχναίνουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ψύχεσι συστατικωτέραν τὴν σάρκα ποιοῦσι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικωτέρους· τοῖς γὰρ ἔσω μέρεσι μὲν αὔξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται· καὶ δυσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν ἔσω τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὐξάνοντες ἐν αὐτοῖς τὴν δὲ σάρκα, στερεὰν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν διὰ πάσης αὐτῆς ὁμοίως οἱ ἀνάντεις τῶν κατάντων ἐπιπονώτεροι, καὶ ἰσχναντικώτεροι· οἱ μὲν γὰρ ἀνάντεις, τὴν ὀσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ δὲ κατάντεις, τοὺς μηρούς· τοῖς γὰρ μηροῖς, τὸ βάρος πᾶν ἐμπίπτον, κόπους εἴωθε παρέχειν· ἄνω γὰρ παρὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βίᾳ φερόμενον, ἐκθερμαίνει· διὸ τούς τε ἱδρῶτας ἐμποιοῦσι καὶ τὸ πνεῦμα μετεωρίζοντες, ἰσχναίνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ὀδυνῶσι· τὸ γὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναγόμενα τὴν ὀσφὺν κάμπτουσί τε καὶ ἀνασπῶσιν· ὑφ' ὧν ἀναγκάζονται πονεῖν μάλιστα· οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, τοῖς τε μυσὶ καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κόπους· συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς μυσὶ, βιαίας γινομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς· οἱ δ' ἐν τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπώδεις εἰσί. τὴν γὰρ ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν. ἅτε ἐνδιδούσης τῆς βάσεως· τὸ δ' αὐτὸ ἔστι πρόβλημα.

Cur ambulationes minùs laborioſæ ſunt, quæ inæquales, quàm quæ rectæ aguntur? An quòd elatio erecta ſecundùm naturam corporis vniuerſi eſt. Ideo ambulationes, quas loca æquabilia præſtant, laborioſiores, quàm inæquabiles ſunt, quòd in eaſdem partes laborem admouent, quod inæquales illæ non faciunt: diſpertiunt enim magis in omnes corporis partes. Calidis verò temporibus actæ ambulationes plùs valent, quàm frigidis, quippe quæ partibus externis laboris plus adferant, & quidem ſudorem ob eam rem euocando extenuent. Frigidis contra carnem reddunt conſtantiorem, & ſtomachum excitant, ciborúmque faciunt auidiorem. Partibus enim internis calorem augent, membríſque ad frigoris appulſum torpentibus locum intimum calore amplificato efficaciùs purgant. Carnem verò ſolidiorem efficiunt, vt quæ per eam vniuerſam nequeant ſuperare. Accliues etiam ambulationes laborioſiores ſunt, quàm decliues, vt femora. Pondus enim totum femoribus incumbens grauiſſimè premit: quod item, cùm præter naturam ſurſum efferri à calore cogatur, maiorem in modum calefacit. Itaque efficitur, vt arduum ambulandi genus ſudores moueat, ſpiritum ſuſpendendo extenuet, lumbis dolorem infligat: crura enim magna cum difficultate ſe in ſublime recipiunt, lumbos inflectunt, frangunt, euellunt: quibus de cauſſis labor præcipuus ſequatur, neceſſe eſt. Locis autem duris, ac renitentibus habitæ ambulationes muſculos, & neruos crurium effatigant, quippe quæ contentiones tam neruis, quàm muſculis moueant, cùm enixu agantur violento. Mollibus verò, & cedentibus locis facta ambulatione, articuli potiſſimùm ſentiunt. Flexus enim articulorum percrebreſcit, cùm ſolùm ſuccumbat, dilabatur, & cedat. Eadem autem quæſtio eſt.

Hoc

Hoc problema centonem potiùs quendam eſſe exiſtimo ex variis problematis ab aliquo conflatum,quàm vnũ per ſe ab Ariſtotele propoſitum.Quiſpiã nimirũ diuerſa quæ de ambulatione variis locis erant dicta, vnum in locum ſibi ad memoriam congeſſit,quod poſtea vnà cum aliis problematis nobis alij propoſuerunt. Sunt autem in problemate quattuor ambulationum genera, aut differentiæ, inter ſe admodum diuerſæ, de quibus quæritur in præſentia; æquales, & rectæ, ſeu æquales, & inæquales, calidæ, & frigidæ, accliues, & decliues, duris locis, & mollibus. Rediculum autem eſt, quòd Aponenſis ad ambulationis genus illud quod primo loco propoſitum eſt, omnia, quæcumque mox afferuntur conatur reducere,tanquam de illa princeps inſtitutus eſſet ſermo,cętera autem omnia veluti exempla, aut ſimilitudines ad primum declarandum eſſent allata: cùm appareat, res eſſe omnino diſſimiles, nec alteras alteris conuenire,ſingulas igitur illas aut differentias, aut genera ambulationum perſequitur Ariſtototeles: & primùm de inæqualibus, & rectis quærit, cur inæquales minùs laborioſæ ſint, quàm rectæ: hac autem de re iam nimiùm multa à me dicta eſſe puto, tum ad problema primum, tum etiam ad decimum, neque hoc loco noui quicquam ad hanc rem afferri video, præter obſcuritatem ad illa verba: ***An quòd elatio erecta ſecundùm nataram corporis vniuerſi eſt:*** nam abſque illis ſit ratio perfecta,atque eadem quam non ſemel antea habuimus de corporis ſitu, atque habitu qui iis æqualibus ſemper idem eſt, nec vnquam immutatur: cùm inæqualibus immutetur; quod enim alterum ex terminis variet Ariſtoteles, & cùm inquiſierit de ambulationibus inæqualibus, & rectis, mox rationem concludat de æqualibus, & inæqualibus, referat nihil: rectas enim pro æqualibus ſumi nihil vetat, ſunt enim nimirum eodem viæ habitu peractæ, ſeu per plana, ſeu per accliuia, ſeu per decliuia cõtinenter, in qua ambulatione habitus, aut ſitus corporis partium haud immutatur: non autem modò aſcendendo,& modò deſcendendo,atque etiam modò per plana, in qua ambulatione mutatio illa contingit, ſicuti vberiùs oſtenditur ad problema decimum. Puto tamen per illa: ***an quòd elatio erecta ſecundùm naturam corporis vniuerſi eſt:*** fundamentum quoddam ſignificari, ex quo ratio meliùs deducatur, in hunc modum: Quia corpus noſtrum naturâ ſua rectum ferri debet, ita enim hominis conditio fert, ſequitur in viis inæqualibus laborem diuidi, nec eiſdem ſemper partibus admoueri: oſtenſum enim eſt problemate XIX. & XXIV. vt corpus rectum permaneat, & feratur, aſcendendo magis laborare genua, deſcendendo autem magis femora, ob rationem ibi allatam: in viis autem, & ambulationibus æqualibus labor pro ſuſtinendo corpore eóque recto ferendo, ſemper iiſdem partibus incumbit. *αἱ δ' ἀλέαι μᾶλλον ἰσχνοῦσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι.* ***Calidis verò temporibus acta ambulationes plùs valent.*** Alteram ambulationis differentiam tractat. Theodorus autem manifeſtè legit *ἰσχύουσι*, qui vertit, ***plùs valent***. quo modo etiam reponit Iuſtinianus. At interpres antiquus & vulgata exemplaria habent, *ἰσχνοῦσι*, hoc eſt ***attenuant***, quod mihi quidem magis arridet, tum quia hic ſenſus iteratur mox cũ eodem verbo *ἰσχνοῦσι*, tum etiã quia non video oſtẽdi magis valere ambulationes per calores,quàm per frigora; ſed effectus ex vtriſque proponi, Admonendus autem eſt lector Græcarum litterarum ignarus, quod vertit Theodorus, ***calidis verò temporibus acta ambulationes*** (quod enim Latini fermè omnes codices habent, ***aucta***, typographi erratum eſt) Græcè vnico verbo proponi, *αἱ δ' ἀλέαι*, hoc eſt ***calores***, nimirum ambulationes, quæ cum calore fiunt; ſeu ratione temporis, vt vertit Theodorus, ſeu etiam loci, magis attenuant, quàm actæ per frigora: quoniam actæ per calores inferunt maiorem laborem partibus corporis externis, & carnibus,quippe aër calidus illas vndequáque attingens, & diſſoluens labefactat, & ſudorem ideo prouocat, ex quo partium fit attenuatio. Frigus autem, ſeu ambulationes per frigora, denſando carnem efficiunt ſolidiorem, & homines reddunt cibi appetentiores: quippe intus augent calorem cùm aliis partibus, tum ventriculo, qui facilè, & promptè cibos concoquens alios celeriter appetit;& cùm membra externa ob frigus,quo corripiuntur, torpida reddantur, víxque moueri poſſint: quippe calore, quem continebant,ad intima loca profecto, ex eóque illo amplificato qui ibidem erat, intima eadem loca ab excrementis omnibus repurgantur, vnde caro gignitur conſiſtens atque ſolida ex bono nimirum ſanguine, atque excrementis vacuo: nec poſſunt ambulationes illæ per frigora actæ, eandem carnem ex motu diſſoluere, quippe vniuerſè illi non potentes dominari, cùm frigoris ratione ſint adſtricti meatus: nec adeò vehementer motus per vniuerſum valeat ſe inſinuare. Portò de ambulationibus, quæ fiunt *ἐν ἀλέῃ*, hoc eſt, ***in calore***, aut ***in tepore***, vt ibidem vertit interpres, agit Hippocrates libro tertio de diæta: quas eſſe vſurpandas ab æquinoctio autumnali ad hyemem ibidem ſcribit. *ὁμοίως οἱ ἀνάντεις τῶν κατάντεων ἐπιπονώτεροι.* ***Accliues etiam ambulationes laborioſiores ſunt.*** Tractat tertium membrum; atque

compa

comparat ambulationes accliues decliuibus: hoc verò idem non eſt, atque comparare inæquales æqualibus, ſeu rectis. Inæquales enim duas ſaltim viæ differentias continent, cùm tum aſcendendo, tum deſcendendo fiant, atque etiamſi libet per plana; accliues autem vnam tantùm: nimirum per illas ſolùm aſcendimus: ſicuti etiam decliues per quas ſulummodo deſcendimus: in neutra verò ex ipſis illa mutatio euenit, quam propoſuit fieri in viis inæqualibus: ſed eodem partium corporis habitu, & ſitu, in vtráque ſemper iter conficitur. Has igitur ambulationes inuicem comparat abſolutè, ac vniuerſim, & quod ad totius corporis laborem pertinet: quod adhuc non fecit: problemate enim XIX. & XXIV. ſecundùm partem ratione genuum, & femorum ſolummodo comparationem propoſuit. Dicit igitur ambulationes accliues eſſe magis laborioſas decliuibus, atque magis extenuare: quippe faciunt accliues vt laborent lumbi, decliues vt femora, cùm femoribus in deſcendendo totum corpus incumbat, ſicuti pleniùs oſtenſum eſt probl. XIX. & XXIV. Non tamen hinc ſequi video, maiorem fieri in accliuibus, quàm in decliuibus laborem, niſi ſubiiciamus, maiorem eſſe, qui lumbis, quàm, qui femoribus admouetur labor: quod non ſubiicit Ariſtoteles. Sed & illud adhuc moleſtius, quòd ea, quæ deinceps proponit de corpore, *quod vi ſurſum à calore attollitur*, de ſudore excreto, & de ſpiritu ſublimi, illa videntur continuari ſuperioribus, ad oſtendendum laborem, qui euenit femoribus, & qui fit in decliuibus ambulationibus: atqui velimus, nolimus, referenda ſunt ad laborem lumborum, & qui euenit in accliuibus: ita enim poſtulat ſenſus, & apparet ex illis, *τὴν ὀσφὺν κάμπτουσι*, *lumbos inflectunt*, quibus eadem vox ſuperiùs poſita iteratur: quod enim dicit etiam: *crura enim magna cum difficultate ſe in ſublime recipiunt*, non minùs de vna quàm de altera parte accipi poteſt; ſed æquè de lumbis, & ſpina, ac de femoribus. *σκέλη* enim, qua voce vtitur, etiam partem illam attingunt, ſicuti problemate XIX oſtenſum eſt. Niſi dicamus hæc quæ ſequuntur omnia, ſiue pertineant ad femur, ſiue ad lumbos, aut etiam ad tibias, referri ad laborem, qui fit in accliuibus, qua in ambulatione omnes hæ partes laborant, non item in ea, quæ fit per decliuia: res tamen liquidò, & diſtinctè non exprimitur: & vereor, vt locus ſit bene ſanus. Qualiſcumque autem ſit; quoniam Theodorus conſueta ipſi aliquando libertate, ne dicam licentia, vſus, nimiùm in transferendo diſceſſit à verbis, in eorum gratiam, qui penitus Græca ignorant, vt & ipſis de vero ſenſu cogitandi exhibeatur facultas, faciendum mihi putaui, vt locum totum ad verbum tranſlatum proponerem hunc in modum: *Accliues enim lumbos maximè laborare faciunt: decliues autem femora: femoribus enim totum onus incumbens, laborem inferre conſueuit. Dum enim ſurſum vi à calore attollitur, excalfacit; quare & ſudores promouent, & ſpiritum ſuſpendendo extenuant, & lumbis laborem inferunt. Crura enim difficile ſurſum lata lumbos inflectunt & diuellunt: quia ex re maximè laborare coguntur.* Porrò autem quid ſit *πνεῦμα μετέωρον*, ſeu *ſpiritus ſuſpenſus*, & *ſublimis*, cuius meminit etiam Hippocrates libro ſecundo Epidemiorum ſectione ſecunda ad finem, habemus apud Galenum comment. primo in primum prorrheticorum XXIV. per hæc verba. *μετέωρον verò ſiue ſublime vocauit, quoniam, qui ita reſpirant, ſublimes thoracis partes mouere videntur. οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, locis autem duris, ac renitentibus habitæ ambulationes.* Poſtremam ambulationis differentiam tractat à nobis propoſitam: Et primùm quod pertinet ad ambulationes per loca dura, & renitentia, quas ait laborem inferre neruis, & muſculis cruris, tum per mollia, quæ laborem inferunt articulis. Quod igitur ad primum attinet: cùm in omni ambulatione neceſſe ſit pedem niti, & firmari alicubi, in ea autem, quæ fit per loca dura, & minimè cedentia, nixus ille fiat per vim, quippe reſiſtente ſoli qualitate; quod non facilè & promptè veſtigium accipit, fit vt muſculi, & nerui cruris, quippe qui eo opere ob reſiſtentiam nimiùm tendantur, laborent, & moleſtiam percipiant, *contentiones* autem *moueant*, quod ait Theodorus, hoc eſt, *tenſionem inducant*. Iuſtinianus, pro *βιαίας* reponit *βίας*. In ambulationibus autem per loca mollia, vt ſi per arenam quiſpiam ambularet, articuli maximè laborant & læduntur; nam cùm è contrario nimiùm cedat ſolum, nec pedem firmare homo poſſit, articulos frequentiùs flecti neceſſe eſt: flectuntur enim crebriùs & huc illuc dimouentur, niſi habeant quo commodè niti poſſint: cedat igitur ſolum; ſed moderatè; quæ enim cedunt minùs quàm dura, & renitentia fatigant, vt ſcribitur problemate XI. non tamen nimiùm, vt hoc loco: verùm hac de re vberiùs habemus apud Theophraſtum; ſicuti ad problema XI. adnotauimus; *τὸ δ' αὐτό ἐστι πρόβλημα. eadem autem quæſtio eſt.* Hæc verba habuimus etiam ſuperiùs ſectione tertia ad finem problematis XXII. quo loco dixi vſurpata illa fuiſſe, ad ſignificandum eandem rem fuiſſe antea tractatam problemate tertio; méque exiſtimare non Ariſtotelis, ſed alicuius eſſe verba, qui cùm meminiſſet

idem fuiſſe antea propoſitum, quippe iteratum eo in exemplari, quo ille vteretur, adnotaſſet ad oram libri, ex quo deſcribentes alij, in Ariſtotelis contextum traxerunt: quod itidem ad hunc locum dicendum puto. Quæcumque enim de ambulationibus hoc problemate collecta ſunt, de iiſdem pertractatum ſuperiùs vidimus; præter quàm de calidis, & frigidis, de quibus fortaſſe locutus etiam erat: ſed interierunt, quod multis aliis problematis accidiſſe ſcimus. Et verò etiam hæc fortaſſe referenda ſunt ad problema quod deinceps ſequitur, iiſque ſignificatur de eadem materia verba fieri ſubſequenti problemate, de qua proximè ſuperiori pertractatum eſt: ac ſi diceret qui illa ſcripſit, eadem autem quæſtio eſt, quæ ſequitur: *cur locis arduis difficiliùs ambulemus?*

XXXIX.

Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βαδίζομεν; ἢ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως συντελεῖται· τὸ μὲν οὖν ἆραι, παρὰ φύσιν τὸ δὲ θεῖναι, κατὰ φύσιν, τὸ δὲ προσθεῖναι, μεσότης ἐν δὲ τῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν.

Cur locis arduis difficiliùs ambulemus? An quoniam omnis ingreſſus attollentia, & poſitione conficitur: attollere igitur præter naturam eſt, ponere ſecundùm naturam, proponere medium tenet. In ambulando autem locis arduis, multum fortis illius auerſæ à natura procul dubio eſt.

Dicebam modò proponi idem in præſenti problemate, quod proximè ſuperiori etiam tractatum eſt: quod enim ait *σιμὰ*, idem eſt, ac *ἀνάντες*, hoc eſt *accliuia*, vt apparet ex problemate XXXVI. ſectionis ſecundæ, quo loco de eiuſdem vocis ſignificatione verba fecimus. Vt igitur doceat Ariſtoteles, quare cum difficultate ad accliuia, & loca, quæ ſurſum ſunt progrediamur, docet quomodo inceſſus fiat. Dicit igitur in omni inceſſu ſeu ambulatione neceſſe eſſe pedes modò attollere, modò deponere, quibus duobus, quæ contraria ſunt, tertium, ſeu medium quoddam eſt, cùm nec attolli, nec deponi intelliguntur, ſed proponuntur, hoc eſt nec eleuantur, ſicuti cùm eos ſurſum terrahimus, nec deponuntur, ſicuti cùm humi figuntur deorſum: ſed prorſum iactantur, vt ſi pendulos eos quiſpiam huc, & illuc dimoueret. Sunt autem hi motus qualitate, & conditione varij: nam attollere eſt præter naturam, cùm corpus ſua natura graue tendat deorſum: ponere autem ſecundùm naturam, ratione grauitatis eiuſdem corporis, vt dictum eſt; proponere autem medium quiddam: non adeò præter naturam, vt attollere, nec ita ſecundùm naturam, vt deponere: Hic autem triplex, & varius motus in omni ambulatione fit: non tamen in omni locorum genere aut æquè ineſt, aut æquè cóſpicitur. In ambulatione enim per plana, etſi & attollantur, & deponantur pedes: maximè tamen apparet medius ille, multúmque ille ibi ineſt: ac in eo qui fit ad ardua, ſeu accliuia, multum potiùs illius, qui contra naturam eſt, quo elatio, ſeu attolentia conſtat. Cruribus enim magis ſuſtentari corpus neceſſe eſt, vt ſurſum feratur: quippe aliter, graue cùm ſit deorſum identidem collaberetur. De hac re videri etiam poteſt problema XXXVII. ſecundæ ſectionis, & quę ad illud nos diximus.

XL.

Διὰ τί οἱ ἀφ' ἵππων ἧττον πίπτουσιν; ἢ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

Quare qui curſum ex equo arripiunt, minùs decidunt? An quòd magis caueant, quàm timent.

Cur magis decidant, qui vehuntur equis, aut ex iiſdem curſum arripiunt, ſicuti transfert Theodorus: Græcè enim verbum non exprimitur; ac ſi Italicè diceremus: *Ond' auuen che da' caualli meno ſi cade?* Rationem tradit Ariſtoteles ſatis generalem, & quæ non minùs in equitatione, quàm in qualibet alia re, vnde periculum immineat, locum habeat. Ideo enim minùs cadere dicit, quia cùm maiore cadendi metu detineantur, magis ne id accidat, cauent; ſumma in rebus ſingulis adhibita diligentia, quæ à caſu ipſos cuſtodire valeat: vt crura arctiùs equo admouendo, habenas cautiùs regendo, propriæ denique ſaluti vndique circumſpiciendo. Nullam igitur aliam cauſſam præterquàm ſedulitatem & animaduerſionem affert Ariſtoteles, quæ maior ad equos, quàm ad alia animalia, quibus

equitare

equitare homines ſoleant, adhibitis conſuetis: id verò cur fiat, non dicit. Exiſtimare autem poſſumus cauſſam eſſe: quia equus animal eſt admodum velox, promptum, & ferox, vnde facile excuteretur ſeſſor, niſi diligenter caueret: aſinus autem vt tardum, & pacificum animal eſt, ita ob varias cauſſas, quæ minimè opinari, & minimè timere extrinſecus occurrere poſſunt, facile ex eo fit, vt cadant equitantes. Muli hac ratione fit itidem equitatio, quàm aſini minùs periculoſa: ille enim, etſi non adeò velox, promptus, & agilis, vt equus (quippe natus, vt ait Columella plus inhæret ſocordiæ paternæ, quàm vigoris materni: hæc enim ex matre equa, & genitore aſino frequentior fœtura fit) eſt tamen natura ſæpius contumax, & minùs obediens, vnde magis cauendum apparet. Quamquam igitur ex animalium ipſorum natura, & conditione plus à mulo, & plus ab equo immineat periculum, quàm ab aſino; quoniam tamen eorundem naturæ cognitæ magis, vel minùs reddunt homines ſibi prouidentes, & cautos, res aliter contingit: atque fit, vt vnde per ſe, atque ex natura maius periculum imminet inde meritò diligentiæ, atque animi attentionis, minùs incommodi, ac detrimenti oriatur; à quo autem minus ex eo ob ſupinitatem, & negligentiam magis lædamur. Porrò quod antea in Theodori tralatione legebatur: *An quod magis cauent, quàm timent*: putaui mendum eſſe typographi ad particulam *quàm*, & legendum, *qui timent*, ſicut etiam excudendum curaui: ſiue vt ad marginem nonnullorum impreſſorum vidi emendatum: *An quòd timent, magis cauent*: ita enim Græca ſonant.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ζ.

ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι συμβαίνει.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO VI.

De ijs quæ ad certum corporis ſitum & configurationem pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ ἰσχναίνει; πότερον ὅτι αἱ ἕξεις διαφέρουσιν; οἱ μὲν γὰρ, θερμοί εἰσιν· οἱ δὲ ψυχροί· οἱ μὲν οὖν θερμοὶ, παχύνονται· (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα τῆς τροφῆς διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυχμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, ἣν τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς κινήσεως· οὐ γὰρ δύνανται πέττειν ἠρεμοῦντες. ἢ ὅτι οἱ μὲν, περιττωματικοί εἰσι, καὶ δέονται κινήσεως, ἣ ἀναλώσει ταῦτα· οἱ δ' οὔ.

Cur ſedile alios impleat, alios extenuet? Vtrum habitus corporum diſtent inter ſe ſe, vt alij calidi, alij frigidi ſint? Ergo ſi ita eſt, calidi implentur: cibum enim corpus vi ſui caloris exuperat: frigidi autem, quòd aduentitium calorem deſiderant, quem ex mouendi ratione potiſſimùm corpus acquirit, concoquere nequirent, dum quieſcunt. An quòd alij excrementis redundant, & ob eam rem motum, qui ea conſumat, deſiderant, alij non?

In ſuperiori ſectione problemate xiv. videri potuit Ariſtoteles contraria his propoſuiſſe, cùm diceret, ſedile opimare ventrem, reliquum autem corpus extenuare: ex hoc autem loco eſt, cùm ſedile ventrem attenuet, eſt etiam cùm reliquas partes impleat: Dicimus in ſuperiori ſectione ventrem comparari reliquis corporis partibus, hîc abſolutè rem proponi: ſedile igitur abſolutè eſt, cùm totum corpus implere dicatur, eſt cùm totum extenuare, ob rationes, quæ afferuntur: at quo tempore totum impletur, venter plus quàm cætera impletur: cùm totum extenuatur, venter minùs, quàm reliqua extenuatur: & hoc ſenſu problematis x x i v. verba ſunt accipienda: illæ enim partes extenuari dicuntur, quæ minùs pingueſcunt; & quoniam alimenti portio ex aliis partibus ad ventrem proficiſcitur, ideo illæ dicuntur extenuari: at cùm abſolutè, copioſum ſit alimentum, quod otioſis redundat, abſolutè dicuntur hoc loco pingueſcere: Duas igitur rationes ad quæſtionem ſoluendam affert hoc loco Ariſtoteles: alteram ſumptam ab habitu, hoc eſt temperamento, id enim ſignificat hoc loco ἕξεις, vt apparet; altera à modo, quo corpus eſt diſpoſitum circa excrementa, vtriúſque tamen idem eſt fundamentum: alteráque ab altera pendet ſicuti exiſtimo. Ait igitur Ariſtoteles ex hominibus alios eſſe præditos habitu, ſeu temperamento calido, alios frigido: calidi igitur ex ſedili implentur, frigidi non item: nam cùm illi ob caloris vim perfectè cibum ſuperent, nimirum optimè concoquant, id enim eſt cibum ſuperari,

& vinci, optima ſequitur nutritio: illi enim non indigent exercitio, quo calor augeatur, cùm plurimo abundent: quin ipſis exercitium potiùs noceret, ſicuti habemus ab Hippocrate VI. Epidemiorum, cuius verba adducit Galenus quinto de tuenda valetudine capite XI. cùm hunc eundem locum de exercitatione tractat. Frigidis autem, quia non ea ſuppetit caloris naturalis copia, quæ pro bona coctione, corporiſque nutritione neceſſaria eſt, motu adhuc calorem eundem excitante, atque, vt ita dicam viuificante indigent: alioquin enim per otium, & ſedile torpido calore reddito, & ab alimento victo, ſuffocatóque imperfectéque coctione celebrata, non poteſt fieri bona nutritio, ex quo partes extenuantur, ἢ ὅτι οἱ μὲν περιττωματικοί εἰσι. *An quòd alij excrementis redundant.* Altera ratio. Sunt ex hominibus, qui excrementis redundent, ſunt qui illis vacent. Qui igitur redundant, illi motu indigent, ex quo aucto calore excrementa abſumuntur, atque hi niſi exerceantur, ſed in ótio; ac ſedili degant, ab excrementorum copia ſuffocato calore, nec elaborato cibo, nec nutritione ſequente, extenuantur: contra qui excrementis non redundant, illi vegeto calore præditi, etſi otioſi degant, optimè concoquunt, & bene nutriuntur, atque hi ex ſedili pingueſcunt. Eſt igitur vtraque ratio vti dicebam ab eodem fundamento ſcilicet à bona, vel praua coctione qui igitur valido calore præditi ſunt, illi vt cibum perfectè concoquunt, ita excrementis non redundant: qui autem debilem, illi & imperfectè coquunt, & multis ſcatent excrementis. Porrò Theodorus ad initium ſolutionis problematis non videtur agnoſcere ὅτι, quam tamen particulam habent nonnulla exemplaria. Ad verbum autem ita reddere poſſumus: *Vtrum quoniam habitus differunt ad inuicem, alia enim calidi alij frigidi ſunt: calidi igitur pingueſcunt: corpus enim ob caliditatem cibum ſuperat. Frigidi autem:* & reliqua.

II.

Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διάτασιν τῶν μερῶν, ὃ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; ἢ ὅτι δεῖ τῷ οἰκείῳ πνεύματι καθαίρεσθαι τοὺς πόρους.

Cur partes corporis diſtendendæ ſint? quod qui ſe exercitant, facere conſueuerunt? An quòd meatus ſpiritu ſuo perpurgari oporteat.

Quem vſum præſtet diſtenſio partium aut membrorum corporis inquirit hoc loco, & oſtendit Ariſtoteles. Fit autem hæc partium, ſeu membrorum diſtenſio, cùm illa contrahuntur, ac tenduntur, atque mox remittuntur, ac relaxantur: ſicuti in pandiculatione contingit. Hanc porrò diſtenſionem adhibere, & præmittere conſueuiſſe illos, qui exercitationis aliquod genus erant obituri, ex hoc loco patet: quo nimirum corporis membra agiliora, magiſque mobilia, & flexuoſa, eius merito redderentur, ad quam rem frictionibus etiam vtebantur. Nam ſicuti ait Ariſtoteles, dum vſum huius motionis declarat, eius beneficio pori aut meatus purgantur ſpiritu qui illis proprius, & domeſticus eſt, nimirum vaporoſo illo ſpiritu, qui in eiſdem identidem generatur, quem purgari neceſſe eſt. Quam rem habemus etiam apud Galenum, tum alibi, tum præcipuè libro ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite V. in quo cùm de huiuſcemodi effectibus verba faceret, ita ſcribit ex Linacri verſione: *Atque in omnibus huiuſmodi ſymptomatis tum inæqualitatem quandam ſentire, ſe aiunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis particulas diſtendunt, natura quodam inſtinctu*: hunc autem effectum maximè contingere poſt ſomnum mox declarat ſubdens: *Maximè autem diſtenduntur poſt ſomnum, cùm in carne halituoſum excrementum ſentiunt: quod & ex confectione nutrimenti, & per ceſſationem ab huiuſmodi motibus eſt collectum: atque id vel minimi queruli ſine doctore faciunt. Verùm ad talem motum animalia impellit ipſa natura, cùm perſpiratum alituoſis excrementis molitur.* Cùm igitur partium meatus per eiuſmodi motionem ab eo ſpiritu, ſeu excremento purgentur, redduntur agiliora, & ad motum promptiora. Spiritum tamen aliter quàm nos fecerimus, accepit hoc loco Aponenſis, qui ea voce non ſpiritum vaporoſum, qui expellatur, intellexit: ſed potiùs ſpiritum proprium expellentem ipſas ſuperfluitates: quippe corpore, & ſuperfluitatibus exercitio calefactis, ſpiritum ſuſcitari expulſiuum, vt ille ait, qui eaſdem ſuperfluitates eo modo foras pellat: cui expoſitioni licèt videatur fauere vox οἰκείῳ prior tamen mihi magis arridet.

III.

Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον κατακεῖσθαι, καὶ πολλοί γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἰατρῶν; ἢ ὅτι ἀλεαινοτέρα ἡ κοιλία, θᾶττον πέψει οὕτω ἢ καὶ ἀλεεινὴ μᾶλλον. ἔτι δεῖ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς

γίνεται ἐν ἠρεμοῦσι)· ὅπου γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φῦσαι. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινὰ ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα ἐν τοῖς ἀγγείοις. οὐ γίνεται κοιλία ἐκτεταμένου γὰρ τοῦ σώματος τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκαμφθέντος δὲ γίνεται.

Cur inflexo corpore cubare meliùs eſt, quod etiam medici pleriq; præcipiunt? An quòd venter cùm recaleſcit, concoquere celeriùs poteſt: ſic autem fit, vt recaleat. Ad hæc locum flatibus dare, in quem incumbant, & inniteantur oportet: ita enim minimè infeſtabunt. Hinc enim, & varices, & cæteri abſceſſus iuuant, quòd ventriculos continent, in quibus flatum recipere queunt. Ergo corpore extento cauerna nulla eiuſmodi adigi poteſt: locum etenim omnem viſcera occupant: inflexo autem, ſingula laxantur, & ſinuantur.

Quod hîc proponitur de figuratione, & poſitura corporis inter dormiendum, aut ſomni tempore; (de eo enim tempore præcipuè intelligi problema apparet) illud ad ſanitatis ſtudium inprimis pertinet. Duas autem affert vtilitatis rationes, quam ob rem meliùs, & ſalubriùs ſit iacere, corpore inflexo, quàm extento, nimirum corpore coacto, & veluti in orbem conglobato, quod fit genibus ad ventrem retractis, & pectore inclinato: non autem iiſdem membris protenſis, & in longitudinem porrectis. Prima eſt, quia huiuſmodi ſitu, & figura coctio ventriculi meliùs perficitur, augeſcit enim per hunc modum eo in loco calor, qui coctionis opifex eſt. Quippe tum ventriculus ipſe magis vnitur, contactúſque à ſingulis partibus, quæ proximæ ſunt earundem calore fouetur; tum etiam à toto corpore ad eum tamquàm ad centrum vndique calor confluit; quæ coctionem non parum ſingula adiuuant. Altera vtilitatis ratio eſt: quoniam inter dormiendum maximè ab aſſumpto cibo flatus multi gignuntur, qui non habentes loca, vbi recipiantur, feruntur per corpus, & coctionem interturbant, ac moleſtiam inferunt: ſi verò alicubi firmati quieſcant, negotium haud faceſſunt: feruntur autem per corpus, atque extenduntur extento ipſo, quoniam viſcera extenta totam ſedem occupantia, flatibus non relinquunt locum, vbi recipiantur, & firmentur, inflexo autem, & conglobato corpore, viſcera circa centrum coacta, locum exteriùs, & ad latera flatibus relinquunt. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι, καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα. *Hinc enim, & varices, & cæteri abſceſſus.* Exemplo nonnullarum affectionum declarat, quod modò propoſuit: varices enim, & alij huiuſmodi abſceſſus ex melancholico humore, qui cum flatuum abundantia fiunt, ideo corporibus ſalutares exiſtimantur; quoniam cùm in ipſis cauitates contineantur: (ſunt enim loca illa, vbi fiunt huiuſmodi affectiones, laxiora, & amphora) ſpiritus, ſeu flatus, qui aliò fortaſſe lati, poſſent reddere corpora ægrota, ad eas cauitates decumbunt, nec alias inducunt ægritudines: Ex flatibus autem varios, & graues morbos gigni, ſi quis dubitat, is librum euoluat Hippocrati attributum, & eodem titulo, de flatibus inſcriptum. Portò quod Theodorus ad finem problematis reddit: *ſingula laxantur, & ſinuantur*, id in Græcis ſonat, *cauitas fit*, & paullò ante, quod idem Theodorus vertit: *cauerna nulla eiuſmodi adigi poteſt*: Græcè eſt ſimpliciùs: *cauitas non fit*.

IV.

Διὰ τί ἀνισταμένοις ἴλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν; ἢ διότι ἠρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ὠὰ οὐ δύναται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει· κινουμένοις δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμοίως ἔχει. ἀνίστανται μὲν οὖν ἠρεμήσαντες, ὅτε οὕτως διάκεινται· καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γενόμενοι, ὅτε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐσκέδασται.

Cur vertigo ſurgenti potiùs accidat, quàm ſedenti? An quoniam quieſcenti humor vniuerſus vnum in membrum ſe colligit: ex quo cruda etiam oua nequeunt circumuerti, ſed potiùs deſidunt: mouenti autem humor ſe æquè expandit. Surgimus igitur à quiete, qua ita affecti ſumus: ſedemus vero à motu, quo humor æquabili modo quaque versùs ſe porrigit.

Quid Ariſtoteles hoc loco de vertigine inquirat, ſatis facilè eſt videre; nec multùm difficile quomodo quæſtionem diſſoluat; etſi poſtrema verba obſcuriora ſunt. Illud difficiliùs, quomodo hæc, aut Galeni, aut multò magis Theophraſti de eadem re verbis conueniant.

Galenus III. aphoriſmorum XXXI. auctor eſt, vertiginem fieri propter ſpiritum vaporoſum, qui in regionibus cerebri inordinato cietur motu: ſæpe etiam in ventriculo vitioſis ſuperfluitatibus accruatis ad cerebrum ferri exhalationem vaporoſam: nec non tertio de locis affectis capite octauo, iis qui vertigine deprehenduntur fieri inæqualem, & turbulentum, & inordinatum motum, tum humorum, tum ſpiritus: nec diſſimiliter commentario quarto in librum Hippocratis de ratione victus in acutis XLII. fieri ait ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur partibus. Theophraſtus etiam eodem modo ſenſiſſe viſus eſt; cùm ad initium libelli de vertigine cauſſas illius affectus proponens ita ſcripſit, οἱ ἴλιγγοι γίνονται, ὅταν ἢ πνεῦμα ἀλλότριον περὶ τὴν κεφαλὴν ἔλθῃ, ἢ ὑγρότης περιττωματική, hoc eſt: *Vertigines fiunt, quando aut ſpiritus alienus, aut humiditas excrementitia ad caput venerit:* Atque etiam ad finem eiuſdem libelli, cùm hanc eandem quæſtionem tractans hæc habet: ἀνιστάμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ καθίζοντες ἰλιγγιῶσιν, ὅτι ἠρεμούντων συνίσταται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ κεφαλῇ πλέον· ὅταν γὰρ κινῶνται διΐσταται [σφαλερὸν γίνεται] καὶ εἰς ἓν μέρος ἐμπῖπτον, [ἀθρόον ἄγον] ποιεῖ τὸν ἴλιγγον. hoc eſt: *ſurgentes magis, quàm ſedentes vertigine afficiantur, quoniam quieſcentium magis conſiſtit humidum quod in capite abundat: ſi verò moueantur, diſiungitur* [inconſtans fit] *& in vnam partem incidens* [confertim latum] *vertiginem facit.* Igitur Galeno, vt apparet, vertiginem creat motio humoris aut ſpiritus inæqualis, & inordinata: Theophraſto itidem ſpiritus alienus, aut humor, qui ex motu diſiungitur, ac dirimitur, & in vnam aliquam partem incidit: Ariſtoteles autem rem non ita videtur accipere. Verùm antequàm Ariſtotelis ſenſa explicem, problematis verba nonnulla conſideranda ſunt, Græca enim, quæ habemus excuſa, non eum ſenſum exprimunt, quem Theodori tralatio: ſunt autem verba illa: *mouenti autem humor ſe æque expandit*: putauit enim Theodorus hoc eſſe alterum membrum priori oppoſitum, in quo ageretur de iis qui mouentur, cùm in altero de quieſcentibus egiſſet Ariſtoteles. At Græca ad verbum ita ſonant: *humidum autem, quod mouetur ſimiliter* [ſeu æqualiter] *ſe habet*: & videntur referri ad proximè allatam ex ouis ſimilitudinem, eámque perfectiùs declarare; nempe dicit Ariſtoteles humidum, quod mouetur in ouis coctis æquè ſe habere ad omnes partes, atque ita poſſe illa in girum verti: ſed Theodorus fortaſſe legit κινουμένῳ, quo modo ſenſus reddatur, quem Theodorus expreſſit: illud etiam, quod idem Theodorus tranſtulit, *vnum in membrum ſe colligit*, putem transferendum, *vnam in partem*: nam & membrum vnum partes plures habet, atque hoc loco, quod de vna parte vnius membri intelligitur, non poteſt de toto membro intelligi, vt apparebit; Hæc, vt facilia ſunt; ita difficile admodum diſſidentia hoc loco præceptoris, & diſcipuli verba conciliare. Ariſtotelis enim ſatis manifeſtè hæc videtur eſſe ſententia: ſedentibus, aut quieſcentibus ideo non fieri vertiginem, quoniam humor vertiginem faciens illis decumbit in vnam partem vniuerſus, quomodo ſanè non fiat vertigo, ſeu circularis motus; quoniam ad vnam illam partem fit humoris prolapſus: in vertigine autem æqualiter, quoquò verſus humorem ferri, & diffundi neceſſe eſt, ſi modò circulationi ſit locus: quam rem probat crudorum ouorum ſimilitudine, re ad coctionis eorundem experimentum, nobis etiam paſſim vulgata; illa enim non poſſunt ſimiliter in girum verti ob humiditatem, quæ intus exſiſtit ad vnam aliquam partem totam decumbentem; quam rem ſcripſit etiam idem Theophraſtus per hæc verba; vt habentur in editione Henrici, quæ magis ſana, & integra eſt Baſilienſi, τὰ ὠμὰ ὠὰ διὰ τοῦτο οὐ περιδινεῖται ὥσπερ τὰ ἑφθά, διότι τὰ μὲν ὑπὸ ὑγρότητος ἀνωμάλως, καὶ οὐκ ἰσορρόπως ὅσης σφάλλεται, τὰ δὲ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ σφάλλον ὑφιστάμενον, ἑνὸς ὄντος καὶ συνεχοῦς τοῦ ἐντός. hoc eſt: *Cruda oua ideo non vertuntur in girum, ſicuti quæ cocta ſunt, quoniam illa ab humore inæquali, ac minimè æquilibri hac operatione fruſtrantur: hæc autem minimè, quoniam eis haud inexiſtit, quod fruſtrationem efficiat: cùm vnum, & continuum ſit illud, quod intus eſt.* Quia igitur cruda non poſſunt in orbem verti, propterea quòd eorum humor non eſt ſimiliter, & æqualiter per omnes partes diſtributus, & diffuſus, vnde recidunt in eam partem ad quam eorum humidum pronum eſt, & procumbit: cocta autem quoniam humorem continent æqualiter delatum, ideò poſſunt in orbem verti, illis igitur quieſcentes, his autem, qui ſurgunt, proportione reſpondent. Hanc rem dixit Ariſtoteles per illa: *humidum autem quod mouetur, ſimiliter* [ſeu æqualiter] *ſe habet*: ſi quidem locum accipimus, vt Græca ſonant, ſi verò vt tranſtulit Theodorus, res de ouis non ita plenè erit expreſſa: ſed vt dicebam erit alterum membrum priori oppoſitum; mouenti fieri vertiginem quia humor ſimiliter, & æqualiter ſe habet, ſeu vt reddit Theodorus, ſe expandit, nimirum per cerebri partes. Igitur Galeno facit vertiginem motus inæqualis, Ariſtoteli facit æqualis, impedit inæqualis. Theophraſto facit vertiginem decubitus humoris ad vnam partem, Ariſtoteli hic idem impedit. Ad Theophraſtum

Digitized by Google

phraſtum illud adhuc moleſtum: quòd ouorum ſimilitudinem adducens, eadem proponit, quæ Ariſtoteles; cùm de vertigine contrario modo videatur ſentire, ſi ea attendimus, quæ ad finem libelli ſcripta ſunt: vnde & ſibi inuicem manifeſtò videntur repugnare, quæ proponit Theophraſtus, conſentire autem, quæ proponit Ariſtoteles. Nec verò Theophraſtea nunc aut ſibi, aut Ariſtotelicis conciliare aggrediar, aut valeo. Ad Galenum, leuia nonnulla quæ ſubeunt, proponam. Inæqualitatis nomen Galeno, & Ariſtoteli variè accipi. Circularis enim motus ab humore, aut ſpiritu in cerebro factus, inordinatus, & inæqualis Galeno eſt, quem fieri conſideraret, non in eodem loco præciſè, nec eodem tenore ſemper, & aliter quàm antea: quippe animali ſpiritu naturâ ſua ad organa ſenſus rectà lato: tunc autem alieno mixto, circulariter moto. Idem vertiginis motus, quo caput in orbem fertur; aut ferri videtur, & cum eo reliqua, æqualis eſt Ariſtoteli naturam vertiginis, conſideranti, qua æqualiter in orbem res conuertitur, & humoris æquilibrium, à quo vertigo ex natura fieri apta eſt. Ita rem ſubtiliùs diſtinguit Ariſtoteles, Galenus non item: & cùm verbo multùm diſſideant, re non adeò diſſident. Præterea in vertiginoſis non videtur caſum conſideraſſe Ariſtoteles, vt ex verbis apparet, cùm ouorum, quæ cruda ſunt, ſimilitudinem adducit, ait enim illa non verti in orbem, ſed concidere. Circulariter igitur moueri, aut ſibi apparere moueri vertiginoſos conſiderat Ariſtoteles; eos cadere non conſiderat, non enim eſt ex natura vertiginis: eundem caſum, qui vertiginoſis ſæpe contingit, conſiderat Galenus, qui morbum inprimis eiúſque curationem, non ita vertiginis naturam reſpiciebat. Igitur etiam prolabente humore ad vnam partem, vnáque tantùm circularione facta, ſi cadat quiſpiam, ille Galeno vertiginoſus eſt, & ab eo conſideratur, quippe curatione indigens: Ariſtoteles hunc non conſiderat, ſed plures in vertigine circulationes, quas niſi æquali, & æquilibri humore fieri non poſſe ille mihi oſtendere videtur. ἀνίστανται οὖν. *ſurgimus igitur à quiete*, manifeſtè colligit, & concludit: verba tamen obſcuriora ſunt, iſque loquendi modus; cui aliquid ſubeſſe exiſtimem quod non deprehendam. Græca autem ita ad verbum ſonant: *ſurgunt igitur poſtquam quieuerunt: quo tempore ita affecti ſunt: ſederit autem, cùm in motu fuerint, quo tempore humidum æqualiter ſe habet, & diſperſum eſt* Igitur ex quiete ita afficiuntur, vt humor ad vnam aliquam partem decumbat, nec fiat vertigo: hæc enim fit eò per plures partes diffuſo: ex motu autem humor æqualiter ſe habet, & diſperſus eſt; ſeu æquabili modo quaque versùs ſe porrigit, vt vertit Theodorus, atque ita fit vertigo.

V.

Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχοντες ἐγρηγόρασι, καὶ καθεύδουσιν; ἐπεὶ οὖν ἐγρηγορότες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκεινται, τοὐναντίον ἐστὶν ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας. ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος; τὰ μὲν οὖν κινητικὰ μέρη δεῖ ἠρεμεῖν· τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά· οὕτω δὲ κατακειμένων, οἷον δέδεται ἀρχή τις ἐπεγερτική.

Quam ob cauſſam cùm parte corporis dextra cubamus, ſomnus magis accedit? Vtrum quòd vigilantes contra, quàm dormientes, habemus: ergo cùm vigilando parte accubemus ſiniſtra, contrarium ſequetur in dormiendi initio, cùm id contrarium ſit. An quòd ſomnus priuatio motionis eſt. Partes igitur, quarum mouere intereſt, quieſcant oportet: dextrarum autem partium mouere intereſt. Cùm autem ita accubamus, veluti initium quoddam reſurgendi detentum obligatúmque habemus.

Quare ſomni cauſſa recumbentibus, faciliùs accedat ſomnus, ſi ſuper latus dextrum iaceant, quàm ſuper ſiniſtrum, rationes duas affert Ariſtoteles: quarum primam ducit à contrarietate, quam ſomnus ad vigiliam habet: alteram ex munere, aut vſu; quem partes illæ circa motionem obtinent. Primùm igitur ita ratiocinatur. Contrariis conueniunt contraria, ſomnus, & vigilia contraria ſunt, contraria igitur illis conuenient: at vigilantes recumbunt ſuper ſiniſtram, dormientes igitur recumbent ſuper dextram; & contrario initio contrarius erit habitus, aut ſitus: appellat autem ſomnum initium contrarium, quia vt vigilia eſt initium motus, & operationum exteriorum; ita ſomnus eſt initium quietis & ceſſationis ab eiſdem operibus, initiúmque aliarum, quæ intus fiunt: tanquam tota vita duobus initiis conſtet, ſomno, & vigilia: appellantur autem hæc initia non ſanè pro-

priè,

priè, & proximè, ſed communiori quadam,& magis longinqua ratione:vnde & mox cùm alteram ſolutionem affert Ariſtoteles, dicit, *initium quoddam.* Vigilantes autem parte ſiniſtra accumbere habemus ex problemate vltimo huius ſectionis: quod putem intelligi de accubitu prandentium, & cœnantium; illi enim, cùm initio cibi proni quidem in faciem recumberent, in menſam intuentes,vt habemus ex Plutarcho libro v. ſympoſιακῶν quæſtione vi.& ex Alexandro libro primo problemate LXXXII. puluinis ad pectus appoſitis, vt ex aliis auctoribus docent, tum alij viri, tum poſtremò Petrus Ciacconus in libello de triclinio, & Fuluius Vrſinus in appendice ad eum librum; mox tamen, vt ſcribit idem Plutarchus in latus conuertebantur. In ſiniſtrum igitur, vt plurimùm conuerti ſolitos, ſiniſtróque cubito inniti, ex hoc loco appareat, fortè, vt dextram motui aptiorem magis expeditam haberent, ſi quis vſus interueniſſet: apud alium enim auctorem in ſiniſtram partem fuiſſe hanc conuerſionem non memini ſcriptum, aut adnotatum. Porrò autem extrema huius partis Theodori verba, à librario, vt putaui corrupta, reſtitui; deleta poſt *dormiendo*, nota diſtinctionis, & pro *dormiendo*, repoſito *dormiendi.* Liceat autem relicta ea diſtinctionis nota, tollere alteram poſt, *initio*, & pro, *initio*, reponere, *initium*, hunc in modum. *Contrarium ſequetur in dormiendo, initium cùm id contrarium ſit.* Contrario igitur modo affecti in ſomno, ac in vigilia, cùm in vigilia ſiniſtris accubemus, iure in ſomno accumbemus dextris. ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος. *An quòd ſomnus priuatio motionis eſt.* Altera ratio deſumpta, vt dicebam à munere, & officio partium: nam cùm ſomnus ſit priuatio motus, ſicuti pleniùs oſtenditur libro de ſomno, & vigilia capite primo, dextrarum autem partium munus ſit mouere, & à dextris motus ſit initium, vt habetur libro de inceſſu animalium capite quarto, atque tertio de partibus capite nono; quia nimirum ſunt validiores, vt eodem tertio habetur, iure fit, vt quo tempore ſiniſtris vſus, & occaſio ceſſat, quieſcant etiam partes, quibus mediis perficitur motus; quieſcunt autem, cùm ita accumbimus, ſuntque veluti illigatæ partes illæ, quæ alioquin principium ſunt, quo erigimur, & excitamur ad opera: ita enim interpretor illud ἐπεγερτική, quem ſenſum non putem fuiſſe expreſſum à Theodoro: Quemadmodum, & voculam οἷον, ſicuti Ariſtoteli cohæret verbo δέδεται, ita eidem Theodoro meliùs putem fuiſſe appoſitam participio, *detentam*, [*veluti detentum*] eſt enim ex illis particulis, quibus boni, & elegantes ſcriptores ad moderandam, tranſlationem vtuntur, quod Grammatici obſeruarunt. Eodem autem penitus modo in libro, quem adduximus de ſomno, & vigilia, ſomnum dixit eſſe ἀκινησίαν καὶ οἷον δεσμὸν, hoc eſt, *priuationem motus, & veluti vinculum.*

VI.

Διὰ τί ναρκῶσι; καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; ἢ ὅτι κατάψυξίς ἐστιν ἡ νάρκη; διὰ στέρησιν γὰρ αἵματος γίνεται καὶ μετάστασιν· ἀσαρκότατα δὲ ταῦτα καὶ νευρωδέστατα· μάλιστα δὲ οἱ πόδες· ὥστε προσοδοποιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι ταχέως.

Cur torpeamus,& cur manus potiſſimùm, & pedes? An quòd torpor refrigeratio eſt: fit enim propter ſanguinis priuationem tranſlationémque. Manus autem, & pedes omnium maximè partium carnis inopes, nerui vberes ſunt, ſed præcipuè pedes: itaque ad refrigerationem celerem ſua natura nimiùm habiles redduntur.

Antiquus Interpres vnum ſolum membtum hoc in problemate videtur agnoſcere, qui hoc modo legit: *Propter quid ſtuporem patiuntur in manibus, & pedibus magis?* Theodotus autem duo; nam & de torpore ſeu ſtupore vniuersè, qua ex cauſſa fiat, ex eius tralatione quæri videtur; & de torpore particulatim in manibus, & pedibus, quare magis his quàm reliquis partibus fiat: & ſanè verba, quæ excuſa habemus, ita ſonant. Ex ſolutione tamen magis videatur approbanda lectio antiqui interpretis: ad ſolum enim manuum, & pedum torporem omnia referri videntur: niſi primis ſtatim verbis, quibus ſolutionem aggreditur, rem dicamus etiam vniuersè diſſolui: nimirum ſtuporem fieri ex refrigeratione. At hæc vt apparet, in gratiam manuum, & pedum dicuntur, ſuntque confirmatio propoſitionis maioris ſyllogiſmi quem affert Ariſtoteles, hunc in modum: Illa maximè torpent quæ ſanguine priuantur, manus, & pedes maximè ſanguine priuantur, hæc igitur maximè torpent. Maiorem probat, vt dicebam, quia torpor eſt refrigeratio, quæ

autem priuantur ſanguine, illa refrigerantur; ſiue natura ſint partes ſanguine deſtitutæ, ſeu, quòd eo tempore is aliò receſſerit, aut translatus fuerit: nam & in partibus ſanguineis hac de cauſſa torpor fit. Probat etiam minorem propoſitionem: nam manus,& pedes, ſed potiſſimùm pedes,vt ait, ſunt carnis expertes,& neruis abundantes: neruorum autem nomine, vt puto intelligit etiam ligamenta; talia autem exiguum ſanguinem obtinent, atque ideo facilè, & refrigerantur,& torpent.

VII.

Διὰ τί κατακλινόμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ ἥδιον, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; πότερον ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. ἢ διότι ἐγρηγορέναμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς, καὶ αἱ χρήσεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι. ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον σχῆμα τοῦ ἔργου. παρακαλεῖ δὲ ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον τὸ σχῆμα μᾶλλον.

Cur libenter in latus accubamus ſiniſtrum, in dextrum autem potiùs dormimus? Vtrum quoniam conuerſi ad lucem minùs dormire poſſumus: ſomnus enim in tenebris ocyùs obrepit. An quòd dum in latus accubamus ſiniſtrum, vigilare magna ex parte conſueuimus, & operum functio ſic nobis expeditior eſt; itaque ad contrarium opus contrarius habitus ſiue ſitus requiritur. Inuitatur autem quiſque magis ad opus fungendum habitus ſui ratione.

Duo quæruntur hoc problemate; alterum quod fuit propoſitum paullò ante problemate v. cur ſuper dextrum latus potiùs dormiamus; alterum cur ſuper ſiniſtrum ſuauiùs accumbamus. Pro ſolutione autem duas affert rationes, quarum vtraque tamen videatur referri ad alterum tantùm ex quæſitis, illud nimirum, quod problemate v. fuerat propoſitum. Dicit igitur, ideo contingere, quod propoſitum eſt, quoniam ad lucem conuerſi minùs dormire poſſumus; cùm in tenebris ocyùs nos occupet ſomnus. Vbi notandum eſt Theodorum,& antiquum interpretem aliam lectionē ſequutos eſſe, quàm habeant Græca vulgata exemplaria, hic enim, *non dormimus*, ille verò, *minùs dormire poſſumus*, conuertit: Græcè autem eſt, *οὐ βλέπομεν*, id eſt, non videmus: niſi ei verbo hæc dormiendi notio inſit mihi incomperta. Quamquam autem vtriuis interpretum lectio, & tralatio ſenſui Ariſtotelis magis conueniat, non tamen video etiam quomodo concludatur ratio, niſi minorem propoſitionem addamus, hunc in modum; qui verò ſiniſtra recumbunt, illi ad lucem conuerſos oculos habent: quæ tanquam nota illis temporibus, & illa dormiendi conſuetudine fortaſſe omiſſa eſt ab Ariſtotele, nobis autem, qui dormiendo ſiue ſuper dextram, ſiue ſuper ſiniſtram partem iaceamus, oculos tam luci obuerſos, quàm minùs, pro feneſtrarum loco, & ratione habere poſſumus, illa quidem valde obſcura eſt. Aponenſis eam illinc probat, quòd recumbentes parte ſiniſtra, oculum dextrum clariorem habeamus, qui videndi acie ſiniſtro præpollet, vt collatione huius, ſi iaceamus parte dextra, & oculus ſuiſſet ſit clarior, in tenebris eſſe nos dicere poſſimus: quæ quidem tamquam leuia ſi minùs ſatisfaciunt nobis, ſupponendum ad hanc rationem eſt; ita fuiſſe moris feneſtras eò in loco in cubiculis aperiri, dormientéſque ipſos ita collocari, vt ingrediente luce, qui ſuper dextram partem in lectis reſiderent, oculos haberent minùs luci obuerſos. Vitruuius ſanè cubicula, loca nimirum in quibus dormiebant; hoc enim cubiculum apud Latinos, vt ex Varrone conſtat libro quarto, (cùm triclinia, in quibus cœnabant, pro anni temporibus mutata, ad varias cœli regiones obuerti deberent) orientem ſpectare debere, tradit libro ſexto. At hoc quidem modo pro dormientis ſitu, vel aſpiciet, vel non aſpiciet lucem. Si enim capitis vertex, ad Septentrionem ſit obuerſus, minùs ſanè videbit lucem: at ſi in meridiem,iam contrario modo res fiet, & orientis lucem è directo aſpiciet. Prorſus hac in re mihi aqua hæret. *ἢ διότι ἐγρηγόρεαμεν κατακλινόμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς. An quòd dum in latus accubamus ſiniſtrum.* Altera ratio: eadem illi, quæ priori loco adducta eſt problemate quinto, etſi non iiſdem penitus verbis propoſita. Contrariæ operationi contrarius habitus, & figura corporis conuenit; vigilans, & dormiens, ſeu vigilatio, & dormitio, vt ita loquar, contraria ſunt, aut contrariæ operationes, vigilanti igitur,& dormienti contrarius habitus, aut figura corporis conuenit. Maior propoſitio manifeſta eſt ex libro de ſomno, & vigilia: minor probatur, quoniam vnuſquiſqoe inuitatur, & incitatur ad

opus

opus fungendum, ex conuenientis figuræ poſſeſſione, qua opus illud exerceri ſolet: tum verò proſyllogizandum. Contrarius habitus, aut ſitus conuenit vigilanti, & dormienti, vigilantis ſitus eſt decubitus ſuper ſiniſtram partem; quod, vt dicebam ad problema quintum, intelligitur de illis, qui cibum ſumebant, qui ſiniſtro cubito ideo magis innitebantur: vt dextrum habiliorem ad functiones, & opera exteriora magis expeditum haberent, dormientium igitur ſitus erit ſuper dextram. Atque ita ſanè locum hunc, & rationem expoſui, ſequutus tralationem, meliùs dicam expoſitionem Theodori ad illa verba, *itaque ad contrarium opus, contrarius habitus ſiue ſitus requiritur*: Græca enim eo loco admodum conciſa & valde obſcura ſunt.

***

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Η.

ὅσα ἐκ συμπαθείας.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO VII.

Eorum quæ ad ſympathiam pertinent, THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ' τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ διότι ἐὰν ἀναμνησθῶσιν, ὀργῶντες ἐνεργοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα· οἷον οὐρῶσιν· ἡ δὲ χάσμη πνεῦμα καὶ ὑγροῦ κίνησίς ἐστι· εὐκίνητον οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ· ἔστι γὰρ πλησίον.

Cur oſcitanti ſæpenumero reſpondemus? An quoniam ſi recordemur turgido iam corpore ad actum deſcendimus, maximè in iis, quæ facilè mouentur, & procliuia ſunt, vt in vrinæ emiſſione. Oſcitatio autem flatus quidam eſt, & humidi commotio: procliuis igitur res eſt, dum ſola cogitatione eam apprehendamus: proxima enim eſt.

Magna eſt codicum varietas in hac ſeptima, & proximè ſequenti octaua ſectione ſiue numerum, ſiue ordinem problematum ſpectes. Aldina vetus, & Baſilienſis editio manifeſtè peccant. In illa enim, quæ ad frigus, & rigorem pertinentia problemata, ſiquidem titulum reſpicimus, octauæ debentur, præpoſterè huc tranſlata ſunt. In Latinis, qui Theodori tralationem continent codicibus, hoc peccatum non eſt: ſed in illis deſiderantur tria primo loco in Græcis poſita problemata, hoc, quod modo propoſitum eſt, & duo deinceps ſequentia. Apud veterem interpretem, res minùs malè habet. Leguntur enim apud illum, tum hæc tria, tum quæ dicebam ad rigorem pertinere, ſuo loco poſita ſunt. Eum igitur ordinem ego ſequutus ſum. Tria autem prima hæc denuò mihi conuertenda putaui; antiqua enim illa tralatio, cum illa fidelitate nimiùm barbara viſa eſt, & vix, aut ne vix quidem poſſe comprehendi: A Theodoro autem puto illa fuiſſe omiſſa, quoniam ob idem argumentum & fundamentum cum eo problemate quod hac noſtra editione numeratur ſextum, illis caruerit exemplar, quo doctiſſimus ille vir vſus eſt. Agitur ergo hac in breui ſectione de nonnullis pertinentibus ad ſympathiam, quam affectionem Hieronymus Fracaſtorius eruditiſſimo libro huic argumento dicato, appellat latentem rerum conſenſum, ſicuti antipathiam, diſſenſum; quarum rerum vel ipſo ſtatim initio libri, multa idem Fracaſtorius affert exempla; earum rationibus deinde inueſtigatis, & propoſitis: qui liber omnino videndus eſt, cui illud argumentum perfectè tenere eſt in animo. Ariſtoteles autem, primo hoc problemate de eo effectu inquirit, quem paſſim accidere videmus, vt oſcitantem aliquem inſpicientes, contra & nos ſæpenumerò oſciremus. Dicit autem ſæpenumerò aut frequenter; non enim ſemper accidit, ſed tunc ſolummodo, cùm ea cauſſa, ex qua oſcitatio fit, inſpicienti ſubeſt parata: quam rem disertè exprimit problemate ſequenti,

& ſignificat hoc loco per verbum ὁρμῶντος, hoc enim verbum promptitudinem illam materiæ commodæ deſignat: cùm apud Hippocratem primo aphoriſmorum XXII. non ſolùm promptitudinem, verùm etiam impetum, & motum denotet, vt in commentariis auctor eſt Galenus. Igitur materia hæc oſcitationis, quæ eſt ſpiritus, & humor, vt hîc dicitur, nec diſſimiliter à Galeno ſeptimo aphoriſmorum LV I. ſpiritus vaporoſus, aut humiditas flatuoſa in muſculis contenta, quoties turgeat corpus, facilè admodum, & promptè ciet motum hunc oſcitationis, quem ciete apta eſt: nimirum ſi ſolummodo quempiam inſpiciamus eo motu comprehendi: ex inſpectione enim excitata memoria illud efficitur, & in actum deducitur, quod antea non efficiebatur, nec in actum deducebatur à nobis, quod tanquam obliti eſſemus: eſt enim materia illa ad eam rem maximè procliuis, quippe tenuis, & facile mobilis: quod etiam in vrinæ emiſſione; de qua cùm agatur problemate ſexto, ſicuti de eadem oſcitatione eodem ſexto, & proximè ſequenti, non eſt, vt plura hoc loco addamus.

I I.

Διὰ τί ἐὰν μέν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλ᾽ ὅτι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ αὐτό; ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀεί· ἀλλ᾽ ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς ἀφροδίσια, καὶ ἐδωδήν· τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην ἐστὶ, τὸ ἔχον ὁρμὴν πρὸς τὸ φαντασθέν.

Quam ob rem ſi aliquem videamus manum extendentem, aut pedem, aut aliam huiuſmodi corporis partem, non illi in re eadem reſpondemus, ſi autem oſcitantem contra oſcitamur? An hoc non ſemper accidit: ſed cùm turgens fuerit corpus, & ita præparatum, vt humidum recalfiat: tunc enim memoria commotionem gignit, quemadmodum etiam in venereis, & comeſtione vſu venit: quod enim memoriam facit, illud idem impetum mouet, erga id, quod imaginatione eſt apprehenſum.

· Hic conſenſus inuicem reſpondendi in ſimilibus actionibus, non ſemper locum habet: ſed cum præparata materia aduenit earum occaſio. Tantum igitur abeſt, vt in extenſione manuum, aut pedum, id debeat contingere, in qua nec turgidum dicitur corpus, nec materia exiſtit, quæ memoriam excitando, cauſſam præbeat, vt neque in eademmet oſcitatione idem ſemper contingat, ſed tum ſolùm, cùm turgente corpore, materia eſt apparata: tunc enim facilè ex inſpectione, & memoria motis ſpiritibus humidum calefit, atque dimouetur: ex quo non ſolùm oſcitandi, ſed venereorum quoque, vt habemus etiam apud Fracaſtorium capite XXIII. & cibi oritur appetitus. τὸ ἔχον ὁρμὴν. *Impetum mouet.* Ita accepimus, ἔχον, putantes hoc loco idem valere, quod, ἐλαύνειν, quæ notio ab Heſychio, & aliis Grammaticis illi verbo tribuitur; Antiquus tamen interpres reddit, *conſequens:* tanquam haberet Ariſtoteles, ἐχόμενον. Porrò vltimam problematis vocem, πάθος, addidimus ex Iuſtiniani codice.

I I I.

Διὰ τί ἐπειδὰν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἐὰν πρὸς τὸ ὕδωρ οἷον ἐὰν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; ἢ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπομνῆσιν δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προχωροῦν. αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

Quam ob tem ſi propè ignem ſteterimus, deſiderio mingendi afficimut: & ſi propè aquam, vt apud fluuium, mingimus? An quoniam aqua omnis memoriam exhibet illius, quæ eſt in corpore humiditatis; & quod ſponte fertur, euocat? ignis autem ipſe diſſoluit, quod eſt concretum in corpote, quemadmodum Sol niuem.

Antiquus interpres aliam lectionem ſequutus videtur, quàm habeant Græca vulgata exemplaria, quibus nos in tralatione adhæſimus: ille enim cum negatiua particula, primam problematis partem legit, in hunc modum. *Propter quid ſi iuxta ignem ſteterimus nõ mingimus?*

illa autem carent excuſi Græci codices, quos ego viderim: & ad finem problematis in ſolutione, vbi hi habent *τὸ πῦρ διαχαλᾷ, ignis diſſoluit*, ille videtur legiſſe, *τὸ ὕδωρ διαχαλᾷ, aqua diſſoluit*: Atque ita ad marginem reponit Iuſtinianus. Cæterùm quoniam ſi negemus ab igne cieri mingendi deſiderium refellat nos experientia, malim vulgatam Græcam lectionem ſequi. Nam quod idem interpres vertit, *ſi iuxta ignem ſteterimus, non mingimus*: ex quo exiſtimare poſſit aliquis vera proponi; quippe apud ignem manentes non mingere, ſed micturire potiùs, iam non valeat: Græcè enim verbum eſt, quod non mictionem, ſed micturitionem potiùs, vt ita loquar, deſignet, nimirum, *οὐρητιῶμεν*. Igitur vulgatæ ſcripturæ malui adhærere, etſi non abſque aliquo ſcrupulo: quippe de igne res non videtur eodem niti fundamento: non enim à ſimilitudine pendet, ſicuti tum ſuperiora duo, tum quod hoc eodem problemate de aqua propoſitum eſt: vt illud vix aut ne vix quidem ad ſympathiam referri poſſit. Fortaſſe autem hic ſit ſenſus, atque tum tolletur ſcrupulus, tum verò negatio quodammodo locum habere, & non habere poterit: *quam ob rem ſi propè ignem ſteterimus non mingimus, ſed micturimus: ſi autem prope aquam non micturimus, ſed mingimus?* Ita enim, quod de igne micturitionem prouocante dicitur, iam non ſit neceſſe referre ad ſimilitudinem; quippe tantummodo propoſitum alteri membro ex aduerſo. Dicit igitur Ariſtoteles ab ignis vicinia vrinæ deſiderium prouocari, à vicinia autem aquæ multa copia exiſtentis, & potiſſimùm labentis, vt fluuij, ſicuti ipſemet exprimit, opus ipſum, ſeu operationem ad actum deduci: id autem pariter fit ob ſimilitudinem, ac memoriam, quæ ſuperiùs propoſita ſunt. Quippe inſpecta aqua eiúſque in corpore genita ſpecie, ob ſimilitudinem excitata memoria euocatur illud, quod ſatis facile egreſſu eſt, nimirum labilis illa, ac tenuis materia in corpore exiſtens. Ad ignem autem non contingit hæc ſimilitudo, aut memoria: ſed eius vi attenuante, & colliquante, ſequitur diſſolutio eius, quod in corpore erat concretum; non ſecus, ac niuis ex calore Solis liquatio fit: labente verò ea diſſoluta & liquata materia ad veſicam, mingendi oritur deſiderium. Quòd ſi hoc loco non *πῦρ, ignis*, ſed *ὕδωρ, aquam*, legamus; aquæ ſpeciem dicemus, quæ oculis obuerſatur, & intus recipitur, vim habere ſoluendi, & laxandi, tum concretos humores, tum muſculum, qui veſicam claudit, atque ita vrinam profundi, magis tamen arridet lectio Græcorum codicum, quam etiam in contextum recepimus, vt locum abſque negatione, & *πῦρ*, non *ὕδωρ* legamus; hæc enim confirmatur ab Agellio, apud quem libro xix. capite I v. dum hoc problema ex Ariſtotele proponitur, manifeſtè locus ita ſcriptus eſt: *καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προσιόν. & quod ſponte fertur euocat.* Duobus modis exponi poſſunt verba, eodem ſenſu: vno vt in tralatione fecimus participium *τὸ προσιὸν*, accipientes accuſandi caſu, vt intelligatur ab aqua euocari quod ſponte fertur, hoc eſt vrinam ipſam quæ ſe ſe facilem præſtat exitui; altero vt idem *προσιόν*, ſit nominandi caſus, & intelligatur aqua ipſa fluuij, cuius vicinia excitat memoriam, tanquam dicat Ariſtoteles: & accedens ſeu propè facta euocat illam, quæ intus eſt.

I V.

Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δ' ὑγιείας οὐδεὶς ὑγιάζεται; ἢ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις ἡ δ' ὑγίεια, ἠρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ δὲ οὐθὲν ἡ δ' ὅτι τὸ μὲν, ἄκοντι τὸ δ' ἑκόντι γίνεται; καὶ ἄγει τὰ ἀκούσια, τῶν ἑκουσίων, καὶ τῶν ἐκ προνοίας διαφέρει.

Cur à morbis nonnullis ægrotant, qui appropinquarint, à ſanitate nemo ſanari poteſt? An quoniam morbus motio eſt, ſanitas autem quies, ergo ille mouere poteſt. An quòd alterum non voluntariè, alterum voluntariè accidit: res autem non voluntariæ à voluntariis, conſultíſque plurimùm differunt.

De hac morborum contagione habuimus nonnulla problemate ſeptimo primæ ſectionis: tractatúrque iterum idem argumentum hac eadem ſectione problemate octauo. In præſentia autem, cur morbi aliqui vt lippitudo, phthiſis, ſcabies, febris maligna, dyſenteria aliquando, & alij etiam interdum contagione apprehendantur, ſanitas autem nullò in genere ex approximatione ad ſanum apprehendatur, cauſſas duas affert Ariſtoteles; Quarum prima eſt, quoniam illud, quod in aliud mittitur, & transfunditur, per motionem mittitur, & transfunditur; morbus autem motio eſt, ſanitas non eſt, ſed potiùs quies: per morbum igitur mittetur affectio, non per ſanitatem. Sciendum autem eſt, Galenum voluiſſe morbum eſſe affectum ſeu conſtitutionem corporis actiones primò lædentem;

nimirum è genere conſtantium & permanentium; quod verò in motu poſitum eſt, dici voluit pathos, non autem affectum, aut morbum, libro de differentiis ſymptomatum ita ſcribens: *Motione pathos ab affectu diſcriminatur, quum enim quieuerit alterans, alteratio permanens in re, quæ perpeſſa eſt, eiuſdem rei affectus eſſe cenſetur. Itaque pathos eſt, dum quidpiam conuertitur, mutatur, alteratur, mouetur; affectus vero in ſubiecto corpore, & permanet, & ſeruatur.* Ariſtoteles tamen hoc loco morbum dicit eſſe motionem, at motio non eſt è genere permanentium: Verùm facilè conciliantur, ſi dicamus, Galenum conſideraſſe morbum quatenus factus eſt, & quum talis non ampliùs à cauſſa pendet, & è genere permanentium eſt: non ita ſanè vt neget Galenus morbos, dum ſunt in fieri, vt in ſcholis loquuntur, non eſſe morbos; quod falſum eſt, ſic enim febris putrida non eſſet morbus: ſed quod in huiuſmodi morbis, cùm pars quidem fiat, pars autem iam facta ſit, Galenus morbi eſſentiam voluit eſſe in eo, & ex eo deduci, quod factum iam eſt, idque reſpiciens morbum dixit eſſe è genere permanentium. Ariſtoteles autem, qui morbum conſiderauit, quatenus gignitur, & dum gignitur, quod ſucceſſiuè fit, motionem hoc loco eſſe dixit: nec Galenus diſſentit; qui enim fit morbus, & dum fit, vult eſſe morbum; ſic enim ſcribit primo de locis affectis: *Nonnunquam à cauſſa quapiam oritur affectus; ſed ita oritur, vt ſeparata cauſſa haud quaquam permanentem habeat diſpoſitionem: interdum autem partim iam factus eſt, partim etiamdum fit.* ἡ δ᾽ ὑγίεια, ἠρεμία. *Sanitas autem quies.* In quiete conſiſtit ſanitas: nam cùm iuſta humorum proportione exiſtente, nihil quidquam quantitate, aut qualitate excedit, partes omnes placidè, & tranquillè, ac ſine turbulentia munere ſuo funguntur, quemadmodum in ciuitate contingit, cùm ſingulis ciuibus, quod ipſorum muneris eſt, obeuntibus, nec alio alius locum occupante, nullus motus, aut turbulentia contingit: ſecus ſi aliqua pars in alteram tirannum agat. ἡ δ᾽ οὐ θεῖν. *hæc autem non poteſt.* Nam quod mouet, mouetur, quod autem quieſcit quatenus tale non mouetur. ἢ διότι τὸ μὲν ἄκοντι. *An quòd alterum non voluntarie.* Altera ſolutio Morbus fit nolenti, ſanitas volenti: voluntaria autem à non voluntariis, & iis, quæ fiunt ex electione differunt: ex quibus concluſio ſequitur (quam tamen non expreſſit Ariſtoteles) morbus igitur & ſanitas in generatione differunt. At morbus ex morbi vicinia gignitur, non igitur gignetur ſanitas. Quomodo porrò differant voluntaria à non voluntariis, & iis, quæ fiunt ex electione, docet Ariſtoteles libro tertio de moribus ad Nicomachum, quo in loco ſcribit inuoluntaria ſeu ἀκούσια eſſe, quæ fiunt à nobis vi, ſeu propter ignorationem: voluntaria autem ſeu ἑκούσια, quorum principium, in ipſo, qui egit, manet, intelligente ſingulas res ac partes illius: quæ autem fiunt ex electione, illa arctiori ſpatio quàm voluntaria contineri, docet ibidem Ariſtoteles. Quomodo autem morbus fiat nolenti, ſanitas volenti, de eo nihil proponit Ariſtoteles. Aponenſis dicit ſanitatem eligi à quolibet modò ſanæ mentis ſit, ægritudinem autem à nemine: quod autem vnuſquiſque eligit illud ſibi habere, & nemini communicare velle: quod autem quilibet ſpernit, vnicuique potiùs, quàm ſibi velle: talia autem cùm ſint morbus, & ſanitas, meritò fieri, vt morbi communicentur, non communicetur ſanitas. Atqui enimuero cùm à voluntate & conſilio noſtro, morborum hæc tranſmiſſio, & ſanitatis, minimè pendeat, non video quomodo ea, quæ dicta ſunt, locum habere poſſint. Quid enim cùm ophtalmia afficimus, quem vnicè diligimus amicum, aut cognatum? cùm phthiſi filios, quos ſæpius à parentibus affici ob temperamenti affinitatem certum eſt? At verò num qui ægrotant, emittentes morbum, eo liberantur? aut ſi ſanitatis principia emittantur, ea priuantur, quibus inerant? Non igitur aſſequor quid electio aut voluntas poſſit hac in re præſtare: præter quàm ad faſcinationem, qua pertinet voluntas. Quòd enim legimus de Theſſalis, & quibuſdam familiis in Creta, quæ intuendo infantes in tabem verterent, ad intenſum lædendi deſiderium, cum quo lethalium ſpirituum emiſſio iungeretur putem referendum eſſe. Igitur hanc Ariſtotelis rationem accipio tanquam maximè communem: quippe principiis morbi, & ſanitatis maximè contrariis exiſtentibus, altera enim voluntaria in eo, qui ſanitate gaudet, altera inuoluntaria in eo, qui morbo afficitur; iam & contraria erunt eorum accidentia, ſeu effectus: at alterum communicatur; non igitur alterum. Itaque eſt, vt reminiſcamur, quod alicubi ſuperiùs diximus, rationes, quæ hiſce in libris afferuntur, in doctrina problematica afferri, vt ad lancem ſubtiliſſimè examinandæ non ſint: & opinio quædam ſufficiat, neceſſitas minimè requiratur. Porrò idem problema habemus apud Alexandrum libro primo XXXV. his verbis. Διὰ τί ὁ ὀφθαλμιῶν τὸν ὑγιαίνοντα μεταδίδωσι τοῦ πάθους· οὐκέτι μὴν ὁ ὑγιαίνων τῷ πάσχοντι μεταδίδωσι τῆς ὑγιείας; τοὺς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑγροὺς, καὶ μαλακοὺς, ἢ εὐπαθεῖς ἔτι γε μὴν ἡ τῆς ὑγιείας ἐκ συμμέτρου κράσεως οὔσης· ἡ δὲ νόσος ἐξ ἀμέτρου δυσκρασίας· τὸ οὖν σύμμετρον ῥᾷον ὑπὸ τοῦ ἀμέτρου μεταβάλλεται, ἢ τρέπεται πρὸς τοὐναντίον

ἐκ ἂν ἡ ὀφθαλμῶν δυσκρασία τις ἄμετρος οὖσα τὴν ὑγίειαν τρέπει, θᾶττον οὖσαν εὐκρασίαν σύμμετρον ἔγνωμα δὲ τὴν τροπὴν γίνεσθαι, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν σωμάτων συμπάθειαν. hoc eſt, vt nos conuertimus: Theodori enim, quæ habetur tralatio, variè peccat, vt mihi quidem videtur: *Cur ſano lippiens morbum communicet, ſanus autem lippienti ſanitatem haud quaquam? quoniam oculi humidi & molles ſunt, & facilè pati poſſunt. Adhuc autem cùm ſanitas in temperie moderata & inuicem proportionata conſiſtat, morbus autem in temperie immoderata, & non proportionata, quod moderatum, & inuicem proportionatum eſt, facilius ab immoderato, & improportionato tranſmutatur, & conuertitur, quàm è contrario. Igitur oculorum intemperies, quæ immoderata eſt, ſanitatem celeriùs peruertit, quippe moderatam temperiem. Nouimus autem mutationem omnem fieri ob naturalem corporum conſenſum, & ſympathiam.*

V.

Διὰ τί τὰ μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρὰ φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος, καὶ κίσηρις τεμνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὄψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἱμωδιῶμεν γὰρ τοὺς ὀξὺ ὁρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὁρῶντες, ἐκψύχουσι· ἢ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, ἐν πνεῦμά ἐστι; τοῦτο δὲ εἰσδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινοῖ δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν ποιεῖν ἢ ἀλλοιοῦν τι τῶν ἐν ἡμῖν· τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸν κινεῖ. (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχέα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδρὰν, σείει τι τοῦ τόπου, καὶ πόρρω διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει· διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόρρω. δύναμις γάρ ἐστιν ἡ ψυχρότης· αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ εἴρηται· τὰ δὲ τραχέα, τὴν πληγὴν ποιοῦντα πυκνὴν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοὐναντίον· ἀπωθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς ἀνάπαλιν γίνεσθαι· διὸ συμβαίνει ἵστασθαι αὐτάς· πᾶσαι γὰρ νενεύκασι κάτω· ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν· ὅτων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων ἡ φρίκη γένοιτ᾽ ἂν διὰ τὰ εἰρημένα· γίνονται δὲ αὗται μᾶλλον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐνταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος ἀσθενές· τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰσθήσεως ἢ τῆς ὄψεως, ὀλιγοπλάσια καὶ τὰ πάθη γίνεται ἀπ᾽ αὐτῆς ἢ ἡ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται· τῆς δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ᾽ αὐτῆς· διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ἀληθείας· ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ μὲν οὔ· τὴν δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν· ἄλγους γὰρ κακοῦ προσδοκία ἐστί.

Quid eſt, quòd nonnulla ex iis, quæ auditu triſtia nobis occurrunt, vt inhorreſcamus efficiant? vt ſerra cùm exacuitur, & pumex cùm ſecatur, lapis cùm mola frangitur. Quæ autem notæ affectionum patent aſpectui, hæc genera affectionum ipſa in nobis creant: dentes enim ſtupeſcunt, cùm aliquos rem acidam edentes aſpicimus, & pleríque cùm homines laqueo ſuſpendi, vel aliter ſtrangulari viderent, ipſi defecerunt. An quòd vox omnis, genúſque omne ſtrependi ſpiritus eſt, qui noſtrum ſubiens ſenſum, mouere nos ſolet: cúmque ſuum motum, vel magnitudine vel pulſu vehementiore amplificauit, aliquid ex iis, quæ noſtro in corpore latent immutat, & ſæpe interimit: ergo ſpiritus, qui quamuis magni, lenes tamen adierunt, ij ſedem ipſam commouent ſentiendi, à lætitia ob eam rem nos afficiunt. Aſperi autem, quoniam ictum inferunt vehementiorem, ſedem vtíque illam concutiunt, longéque pro ictus ſui facultate ſe porrigunt, quod idem res quoque frigidæ faciunt. Frigiditas enim, vis quædam eſt: ſed hanc horrorem inuehere poſſe dictum iam eſt. Aſperitas verò, quòd pulſu frequente initium pilorum concutiens, in partem pellit aduerſam, efficit vt pili ſe erigant: pulſo námque initio, cacumen pilorum ſe transferat in partem aduerſam neceſſe eſt. Itaque fit, vt pili exurgant, omnes enim deorſum procumbunt, & ſpiritus quoque, qui per aures corpori ſe inſinuat, de ſummis ad ima ſe defert. Ergo cùm ſoni, quos modò diximus, aſperi ſint, horror vtique ob cauſſam prædictam moueri poteſt. Sed euenit, vt cæteris partibus potiùs, quàm in capite moueatur: quoniam vt pili partium cæterarum imbecilliores ſunt, ſic affectus hic imbecillus occurrit, cùm verò ſenſus audiendi, quàm videndi

obtuſior ſit, affectus quoque hebetiores per ſumma errant, qui ab eo ipſo proficiſcuntur. Horror autem talis eſt, quamobrem multis, ac variis cauſſis exiſtit. Senſus videndi verò, cùm omnium exquiſitiſſimus certè ſit, euenta quoque ipſa pro ſua præſtantia ſolet ingerere, quocirca efficitur, vt ipſi veri affectus proficiſci ex eo poſſint, quamuis verò leuiores. At in ſenſu audiendi vt ipſos minimè, ſic eorum expectationem nimirum horremus: rei enim triſtis, & anxiæ expectatio exiſtit.

Inquirit cauſſam diſſimilitudinis, ac diuerſitatis, quam habet ſenſus auditus à ſenſu viſus, dum circa triſtia quædam obiecta vterque eorum verſatur: nam ob auditum, ſicuti ex ſerræ ſtrepitu, aut ſtridore dum auribus percipitur, ſolummodo horrore afficimur, ob viſum autem eandemmet paſſionem incurrimus, cùm illa, quam intuemur vt dentium ſtuporem, ſi quempiam acida comedentem videamus & ſtrangulationem, nimirum quandam ſpiritus ſuffocationem ſi aliquem ſtrangulari. Fracaſtorius libro de ſympathia, & antipathia capite primo, non dentes obſtupeſcere ei, qui intueatur acerba comedentem proponit: verùm ſaliuam in os proſilire: cuius rei rationem reddit eodem libro capite XXIII. Cuius verba referuntur à nobis in problematis ſexti commentario ad finem *σημεῖα τῶν παθῶν. Quæ autem notæ affectionum.* Triſtia illa obiecta ſeu paſſiones quæ viſui offeruntur, appellat Ariſtoteles ſigna & notas paſſionum, quoniam oſtendunt nobis, & patefaciunt paſſiones, quæ intus exiſtunt, ſicuti libro *περὶ ἑρμηνείας* ad initium, dixit voces eſſe ſigna, & notas paſſionum, quæ ſunt in anima. *ἀπαγχομένους. cùm homines laqueo ſuſpendi, aut aliter ſtrangulari viderent.* Ariſtotelis dictio vnicum tantùm verbum continet, *ἀπαγχομένους*, id autem ſtrangulationem ſignificat, quæ tum à cauſſa externa, vt laqueo, tum interna vt humore, aut alia re viam ſpiritus occupante & obſtruente contingere poteſt. *ἢ ὅτι φωνὴ μὲν πᾶσα. An quòd vox omnis, genúſque omne ſtupendi ſpiritus eſt.* Explicat, quod quærebatur. Primùm autem horroris cauſſam affert, qui ex eo ſtridulo ſono gignitur: tum explanat, quæ ad viſum pertinent. Vult autem horrorem fieri ob aſperitatem ſoni, qui editur, dum illæ res ita mouentur: id autem quomodo contingat, liquidiùs explicat. Ait enim vocem omnem & ſonum omnem ſpiritum eſſe, qui corpus noſtrum ſubiens commotionem facit. Eſt autem vox ſpecies ſoni, cùm ſit ſonus animalis, vt dicitur libro ſecundo de anima: ſonus autem eſt motus aëris, ſicuti eodem loco dicitur, efficitque in ipſo aëre circulum & vndationem, non ſecus ac lapillum in aqua proiectum circulos & vndationes efficere videmus. Hic autem ſpiritus, aut ventus qui nos intus mouet, id variè præſtare ſolet, pro eiuſdem ſpiritus modo & conditione. Nam vel ob magnitudinem ſuam, vel ob ictus vehementiam, maiorem parit commotionem, aut faciens, aut immutans aliquid eorum quæ intus in nobis ſunt. Si igitur ſpiritus aut venti non magni ſunt, ſed lenes: ipſum ſenſus locum, & audiendi inſtrumentum tantummodo mouent, blandè nimirum, & mediocriter: vnde ſuaues & naturæ grati accidunt, proportionatim etenim ſenſui, ipſum motione demulcent. At ſi aſper ſonus ſit, præ ictus vehementia, iam non mouet ſed quatit locum ipſum ſentiendi, & percuſſionis vi longè ſe ſe porrigit: nimirum ſonus ille, ſeu aër ille motus longè intus ſe ſe diffundit, efficitque frigiditatis modo, vt à circumferentia ad centrum fiat motus ſanguinis & ſpiritus: ex quo horror percipiatur, quomodo frigida facultas eundem horrorem producit. Eſtque ſanè etiam ventus ille, aut aër motus frigidus, ob quam cauſſam etiam frigiditatis meminiſſe Ariſtotelem puto. Sonus igitur ille aſper, ſeu aër ille motus crebris percuſſionibus, ſeu repercuſſionibus feriens, ac tundens radices pilorum, quæ ſunt in cute, pellit in contrariam partem, ac priùs erant: pulſa autem radice, neceſſe eſt cacumen in aduerſam partem transferri, atque ita ipſos erigi: nam cùm antea deorſum recumberent, motus autem aëris ſit ex parte, quæ eſt ſurſum ad eam quæ eſt deorſum, cùm ingrediatur per foramen aurium, & expandatur ſuper quintum par neruorum cerebri, deſcendendo per nerui ramificationes vtrimque, ſicuti dicit Aponenſis ad hunc locum, tandémque ad cor ex Ariſtotelis ſententia perueniens quemadmodum idem Aponenſis addit, fit ex huiuſmodi motu vt pili erigantur, & horror contingat. Sanè autem ad hunc de ſonis locum, qui & quamobrem ſuaues, ſeu ingrati auribus accidant videre licet, ea, quæ Fracaſtorius affert libro de ſympathia, & antipathia capite XIV. *γίνονται δ᾽ αὐταὶ μᾶλλον περὶ ἄλλα. Sed euenit, vt cæteris partibus potiùs.* Cauſſam reddit cur aliis potiùs corporis partibus, quàm capite, fiat vt pili erigantur: & ait, id contingere, quoniam pili aliarum partium ſunt imbecilliores, capitis autem validiores: at paſſio ob quam erigantur eſt imbecillis, imbecillum autem ab

imbecillo pati poteſt, validum non poteſt. τὸ μὲν οὖν ἀκοῆς ἐστίν. *Cùm verò ſenſus audiendi*, explanat alteram partem problematis, quæ ad viſum pertinet, & cauſſam reddit diuerſitatis, quam initio propoſuerat. Ait igitur ſenſum videndi eſſe multò magis exquiſitum, & ſpiritualem, vt aiunt, quàm ſenſum audiendi; hic autem eo obtuſiot & magis materialis: inte igitur fit, vt paſſiones quæ ex auditu contingunt, ſuperficiales ſint; cuiuſmodi affectus horror eſt; qui etiam idcirco facilè, & promptè ob varias cauſſas contingit. At ſenſus videndi cùm exquiſitiſſimus ſit obiectáque non ſuperficie-tenus, ſed euidentiſſimè percipiat, eadem proportione etiam qui ab ipſo fiunt effectus, & accidentia contingent: vnde non horror, ſicuti circa obiecta auditus: ſed ipſimet veri affectus ex illo oriuntut, licèt leuiores: in ſenſu autem audiendi nequaquam veri contingunt; quoniam non ita corporis partes intimas poſſunt huius obiecta peruadere, & illas afficere, cùm ſit magis obtuſus, & materialis, vt dictum eſt, & faciliùs quidem, ac promptiùs, ſed ſuperficie-tenus moueat: vnde non ſolùm obiecta ipſa actu exiſtentia, ſed futura etiam, & ipſorum expectatio horrorem inducit, cùm ſuperficialis motio ſit, quæque facilè, & promptè contingat: Inducit autem horrorem, quia eſt expectatio rei triſtis, & dolorificæ; triſtitia autem horrorem parit. ποιοῦν ἢ ἀλλοιοῦν. *immutat, & ſæpe interimit.* Licentioſiùs Theodorus conuertit verba hæc, nec magis fideliter alia nonnulla. Nos igitur, qui in expoſitione minimùm à verbis Ariſtotelis, plùs à tralatione Theodori receſſimus; vt expoſitionis ratio conſtaret, rudiorem, ſed fideliorem tralationem proponendam cenſuimus, hunc in modum: *An quoniam vox omnis, & omnis ſonus ſpiritus eſt. Hic autem corpus noſtrum ingrediens, mouere aptus eſt, mouebit autem magis, vel ob magnitudinem vel ob ictum vehementiorem, efficiens, aut immutans aliquid eorum quæ intus ſunt. Magni igitur & lenes ſpiritus ipſum ſenſus locum mouent, vnde & dulcia nobis huiuſmodi ſunt. aſperi autem, quum ictum inferant vehementiorem locum quatiunt, & ictus facultate longè ſe ſe diffundunt.* τὸ δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας οὔσης αἰσθήσεως ἀνάλογον, καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ' αὐτῆς. *Senſus videndi verò, cùm omnium exquiſitiſſimus certè ſit, euenta quoque ipſa pro ſua præſtantia ſolet ingerere.* Fideliùs hæc etiam ita conuertamus. *At cum videndi ſenſus exquiſitiſſimus ſit, proportione ei reſpondentia contingunt accidentia.* ὑπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς αὐτὰ μὲν οὔ, τὴν δὲ ἀπ' αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν. *At in ſenſu audiendi, vt ipſos minime, ſic eorum expectationem nimirum horremus* Hæc non ſunt ita coniungenda nec ita coniunguntur in Græca Ariſtotelicæ orationis ſerie: & quoniam ſententia aliquod accipit detrimentum ita fideliùs poſſunt conuerti: *In ſenſu autem audiendi nequaquam: ipſorum autem expectationem horremus.*

V I.

Διὰ τί χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται, καὶ ὅταν οὐροῦντα ἴδωσι οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; ἢ διὰ τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ κινεῖται τοῦτο τὸ μέρος· τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις, διὰ τὸ εὐαισθητοτέροις εἶναι, ἰδοῦσιν εὐθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δ' ὑποζυγίοις, οὐκ αὐτάρκης τὸ ἰδεῖν ἀλλὰ προσδέονται καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ καὶ ὀσφρανθέντα· ὅτι εὐκινητοτέρα αὕτη ἡ αἴσθησις τῆς αὐτῆς λόγῳ· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ· τότε γὰρ μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὀσφρανθῶσιν· ὀσφραίνονται δ' ὅταν πλησιάσωσι.

Cur oſciranti ſæpe in oſcirando reſpondemus: & cùm mingentem quempiam videmus ad mingendum mouemur? Quod iumentis præcipuè accidit. An propter memoriam: mouemur enim ea ipſa parre, quoties meminerimus. Hominibus tamen, quia ſenſu præditi ſunr faciliori, ſtarim vbi viderunt euenit vr moueantur, reminiſcantúrque: iumentis autem vidiſſe non ſatis eſt, ſed alio quoque ſenſu opus eſt. Quamobrem addito eriam olfactu, mouentur: quoniam ſenſus hic in brutis mobilior eſt. Vnde fit, vt eodem in loco ſequenria mingant omnia, quo primum eminxerit: tum enim præcipuè mouentur, cùm olfaciunt: olfaciunt autem poſteaquàm appropinquârunt.

Iterat primum problema de oſcitatione, idem præterea de mictu, tum in hominibus, rum in brutis, quærens, quod de oſcitatione problemate primo propoſuerat. Eſt autem ſolutio eadem fermè, quæ problemate primo adducta fuit; ob memotiam nimirum fieri commotionem: mouetur autem pars præſertim, quæ reſpondet ei, quam affici videmus; illa autem mota, motáque materia, quæ ibi continetur, ſeu vapor ſit, vt in oſcitatione, ſeu

humor,

humor, vt in mictione, fit excernendi appetitus, cui ſtatim muſculi obediunt. Oſtendit autem differentiæ cauſſam, quæ hac ipſa in re hominibus cum brutis intercedit, dicens τοῖς μὲν ἀνθρώποις, hoc eſt: *Hominibus tamen quia ſenſu prædití ſunt faciliori, &c.* Homines nimirum faciliùs, & promptiùs ſolo viſu, bruta autem tardiùs, vt etiam olfactus neceſſarius ſit, commoueri. Id autem fieri tradit, quoniam homines ſenſus habent mobiliores, quique faciliùs alterentur, ratione temperaturæ, vt ex carnis mollitie apparet: bruta autem minùs nobiles. Non igitur commotio ex vno ſolo ſenſu per ſe his ſufficiens eſt: ſed ex duobus neceſſarium eſt illam fieri; & ex illo ſenſu præſertim, in quo circa mobilitatem hominis affinia, & ſimilia bruta ſunt, hic autem eſt olfactus. καὶ διὰ τοῦτ. *Vnde fit vt eodem in loco.* Corollarium, quod deducitur ex ratione propoſita: Oſtendit autem præter quæ ſita initio problematis, quare bruta, licèt non videant mingentem ſocium, mingant tamen eo loco, quo præcedentia minxerint: Id autem fieri dicit, quoniam ex olfactu, qui ſenſus ſatis mobilis in ipſis eſt, cùm appropinquauerint loco, vbi alia minxerint excitatur memoria, parataque materia, vt dictum eſt primo problemate & ſecundo, excretio promptè contingit. Alexander libro primo problematum, idem quæſitum propoſuit; cuius verba, etſi nihil plùs ſed aliquid minùs, quàm Ariſtotelica contineant referenda putaui. Ita autem leguntur problemate XXXIV. Διὰ τί οἱ βλέποντες χασμωμένους χασμῶνται; διὰ τὸ τὴν φύσιν ὁμοιοπαθῆ καὶ συμπάσχειν τῶν ζώων, πλεῖον δὲ τῶν ἀλόγων· οὕτω γὰρ ἑνὸς οὐροῦντος ὄνου, καὶ οἱ λοιποὶ συνεξουροῦσι πεπληρωμένοι ὄντες. hoc eſt, vt idem Theodorus conuertit; *Quam ob rem, qui oſcitantem viderint, oſcitare incipiant? quoniam natura animantium conſentiens inter ſe, afficiq; mutuò aptiſſima eſt, maximéque brutorum. Hinc vbi è grege aſinorum meiere vnus adorſus eſt, cæteri quoque omnes identidem faciunt, quibus veſica plena eſt vrina.* Non omiſerim etiam, quæ Fracaſtorius capite XXIII. ad hunc locum, & oſcitationem pertinentia proponit, atque ita leguntur: *Quoſdam præterea conſenſus habet phantaſia, quum à memoria quorundam mouetur, aut valde intenta eſt: quippe alio oſcitante, & nos pariter oſcitamus, ſi non aduerterimus: quod fit excitata memoria alterius ab oſcitatione, tum & facto repentè & inaduertenter appetitu eiuſdem, quod aliàs anima, vti bonum agnoſcit, vnde & nos ſimul oſcitamus: nihil enim refert ad faciendum eum motum, an vapores aliqui pigri ſuper muſculis ſint, vnde appetitus fiat excutiendi, an alio modo, & ex memoria innaſcatur idem appetitus, idem enim omnino fit: innaſcitur autem non aduertentibus nobis facta memoria, aduertentibus autem non innaſcitur, phantaſia rectum indicante. Similiter & edente alio acerba quædam memoria fit, & appetitus conſimilium: omnis autem appetitus animam mouet, & calorem, anima autem quæ in membro eſt, quod appetit, quaſi ſibi deficiat aliquid in eo, ſuggerit proportionale quiddam, aut ſaltnam, aut quod melius iudicat.*

VII.

Διὰ τί ἐπειδὰν τεμνόμενόν τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ στρεβλούμενον, ἢ ἄλλο τι τῶν δεινῶν πάσχοντα, συναλγοῦμεν τῇ διανοίᾳ; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἡμῶν κοινὴ ἅπασι; συναλγήσειεν ἂν ἐπειδάν τι τοιοῦτον ἴδῃ τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα· ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες, καὶ αἱ ἀκοαὶ λαμβάνουσί τινας ἀποῤῥοίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν.

Quamobrem cùm ſecari quempiam, aut vri, aut torqueri, aut aliqua re tetra affici videmus, animo vicem eius doleamus? An quòd omnium communis naturâ humana eſt: ignoſcimus ergo, cùm tale quidpiam inſpeximus, propter naturæ conſortionem, & familiaritatem. An quomodo nares, & aures delibationes quaſdam rerum obductarum pro ſua facultate concipiunt, ſic etiam aſpectus afficitur, & à re delectabili, & à triſti.

Ex aliorum tormentis & cruciatibus, quæ oculis vſurpamus affici nos dolore, nemo eſt, niſi humano aſpectu fera ſit, qui non ſæpius fuerit ipſemet expertus. Huiuſce rei rationes duas affert Ariſtoteles: ſed antea illud aduertendum, quod Theodorus transfert, *aliqua re tetra*, meliùs transferri *aliqua re graui*, ſeu, *moleſta*, aut *formidoloſa*. Prima igitur ratio ita habet. Natura in omnibus hominibus vna communis eſt; quare ſocietate & conſortio ipſius, illi ita iunguntur inter ſe, vt veluti partes, & membra vnius, omnes homines ſint, vel potiùs vnus homo cuncti. Vna igitur parte laborante, aliam compati conſentaneum eſt; vel potiùs ipſomet laborante, ob ſemetipſum dolore affici neceſſarium. Homine autem naturæ accipio quæcúmque ad ipſius conſtitutionem conueniunt, quorum alia magis, alia mi-

nùs remota, elementa, humores, partes, inſtrumenta, denique anima ipſa; quæ quò magis affinia & ſimilia ſunt, eò magis efficacia ad effectum illum producendum. Quòd ſi prætera aliæ ſocietates, & ſimilitudines interueniant, ætatis, ſexus, ſtudij, morum, & ſimilium, adhuc validiùs emergit effectus: denique pro cauſſarum portione. Quod autem Theodorus vertit, *ignoſcimus ergo*, quomodo ſumat verbum, *ignoſcimus*, vt rei propoſitæ conueniat, non video. Græce eſt *συναλγησιν*, hoc eſt *condolet*, aut *dolore afficitur*, nimirum natura noſtra, aut condolemus, ſeu dolore afficimur, ſi verſionis modum ſequimur, quē proponit Theodorus. *ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες*. Altera ratio aut ſolutio, quæ proximiùs rem attingit: ſumitur autem à ſimilitudine ſenſus viſus, cum aliis ſenſibus, ſicuti eſt auditus & odoratus. Quemadmodum enim hi ſenſus iuxta proprias facultates hauriunt defluxus quoſdam ex propriis obiectis, dum obiecta illa percipiunt; nares enim odores, qui ſunt effluxus quidam, aures, ſonos, qui effluxus ſunt hauſti è re mota: hìque defluxus, aut lætitia, aut triſtitia afficiunt illos ſenſus, prout læti, aut triſtes ſunt; eodem modo in aſpectu contingit: ex re enim viſa effluxus perueniunt ad oculos, qui veluti ſunt, aut lætifici, aut triſtifici, modò lætitiam, modò triſtitiam afferunt. De his autem effluxibus, per quos fiunt ſenſationes habemus apud Lucretium libro quarto: & multa ingenioſè apud Fracaſtorium libro de ſympathia, & antipathia capite quinto; in quos effluxus à ſingulis corporibus procedentes magnorum etiam effectuum cauſſas reiicit. Porrò quod Theodorus vertit, *delibationes quaſdam rerum obductarum pro ſua facultate concipiunt*, meliùs, vt puto ad verbum transferamus: *defluxus quoſdam hauriunt iuxta proprias facultates.*

VIII.

Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψώρας οἱ πλησιάζοντες ἁλίσκονται· ἀπὸ δὲ ὕδρωπος, καὶ πυρετῶν, καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἁλίσκονται, οὐδὲ τῶν ἄλλων; ἢ ἡ μὲν ὀφθαλμία ὅτι εὐκινητότατον ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὁρωμένῳ τῶν ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου ὥς τε καὶ ἀντιβλέπων τεταραγμένῳ, ταράττεται μάλιστα; ἡ δὲ φθίσις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ, καὶ βαρύ· τάχιστα δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἅπτεται πάντων. ὅσα τούτου φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη· ὁ δὲ πλησιάζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ· νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νοσῶδες· ἀπὸ μόνου δὲ ὅτι ἐκπνεῖ, νοσοῦσι οἱ δὲ ἄλλοι, ἑτέραν τὴν αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ὧν ἂν αἰσθάνηται, τούτου ἀναπνεῖ τοιοῦτον, οἷον οἱ πεπονθότες ὦσιν· ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀπορρέον. τὰ γὰρ κνησμώδη τοιαῦτα· διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθαι, καὶ γλίσχρον εἶναι,, ἅπτεται τῶν δ' ἄλλων, τὰ μὲν οὐχ ἅπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ ὄντα ἐπιπολῆς, ὅτι περιίσταται διὰ ξηρότητα.

Cur à tabe & lippitudine, & ſcabie capiuntur, qui appropinquarint: ab aqua autem intercute, aut febre, aut ſtupore attonito, aut aliquo ex numero cæterorum malorum capi nequeunt? An à lippitudine, quoniam oculus pars noſtri corporis mobiliſſima eſt, ac cæterarum maximè omnium rei ſibi obiectæ ſimilis reddi poteſt, quippe qui facilè moueatur ab eo, quod moueat: itaque fit, vt cùm perturbatum obſpicit oculum, facilè ipſe etiam perturbetur. Tabis autem contagio ideo fit, quoniam ſpiritum vitiat grauémque reddit. Celerrimè autem omnes, morbis arripiuntur iis, qui ſpiritu corrupto proueniunt, quale eſt omne peſtilens genus: qui autem appropinquarit, talem profectò ſpiritum trahit, qualem æger ille reddiderit. Ægrotat igitur, quia morbiferum eſt, quod ſpiritu trahitur. Ab vno autem morbum excipit, quoniam vnus ille ſic ſpirat, cæteri ſecus: eundem verò, quia quo ægrotarit, hoc non aliter ſpirat, quàm fuerit affectus. Sed ſcabies magis, quàm lepra, cæteráque vitia generis eiuſdem afficere poteſt: quoniam pro ſumma corporis errat, & humore manat glutinoſo; genus námque prurientium omne tale eſt. Itaque id ipſum, quia per ſumma oritur glutinoſúmque eſt, nimirum idcirco attingere poteſt: cætera nequeunt, vel quia non per ſumma proueniunt, vel quia perſiſtere ſuam ob ſiccitatem non poſſunt, quamuis per ſummam cutem oriantur.

Dictum eſt antea, tum prima ſectione problemate ſeptimo, tum hac eadem paullò ſu-

periùs, morbos eſſe, qui contagione afficiant, corripiántque appropinquantes. Modò igitur ex illis nonnullos proponit, & propoſitis aliis, qui contagione haud inficiant, quærit cur in illis contingat contagio, in his non contingat. Quod autem Theodorus, φθίσιας conuertit, *tabe*, meliùs putem transferri, *phthiſi*; retenta voce Græca, iam Latinorum auribus vſitata. Nam cùm tabis nomen, quo vtitur Theodorus de tribus affectionibus, teſte Cornelio Celſo libro tertio capite XXII. dicatur: vna cùm corpus non alitur, altera, quæ cachexia Græcè dicitur, tertia quæ phthiſis cum vlcere pulmonis, ſola hæc contagione afficit, & de hac ſola inquirit Ariſtoteles. καὶ πυρετῶν, *& febribus*, intelligit febres ſummi ardoris, exiguæ autem putredinis, cuiuſmodi eſt ſynochus non putrida, & ſimiles quæ contagioſæ non ſunt. In peſtilentibus autem quæ contagione inficiunt, magis attenditur putredo, quàm calor febrilis, qui multò minùs nocet inſigni illa & excellenti putredine. Febris autem, cùm vi nominis ſui magis calorem denotet, ideo febres, quæ cum multo calore, abſque tali putredine corripiunt, hoc loco intelligit & excipit Ariſtoteles, καὶ ἀποπληξίας. *Aut ſtupore attonito.* Apoplexia, morbi nomen eſt Latinis medicis valde vſitatum: Appellârunt illi tamen aliquando hoc morbo correptos, *attonitos*, vt Celſus libro III. capite XXVI. *ſtuporem autem attonitum*, ſicuti vertit Theodorus, fuiſſe ab eis dictum morbum illum, non memini me legiſſe. οὐδὲ τῶν ἄλλων. *Aut aliquo ex numero cæterorum malorum.* Ad verbum. *Neque ab aliis.* Non eſt autem dictum hoc vniuersè accipiendum, nimirum à nullo alio morbo præterquàm à propoſitis hominem contagione affici: cùm & dyſenteria aliquando, & peſtilentia, de qua idem Ariſtoteles prima ſectione problemate VII. & febre peſtilente vi contagii afficiatur: ſed particularis eſt negatio, non corripi per contagionem ab hydrope, febre, apoplexia, & aliis; alios nimirum intelligens qui contagioſi non ſunt: veluti diceret, & ab aliis quibuſdam: & ad hunc ſenſum trahenda ſunt Theodori verba ſi fieri poteſt, ſin minùs corrigenda. ἢ εἰ μὴ ὀφθαλμίας. *An à lippitudine.* Aggreditur propoſitorum morborum cauſſas ſingillatim exponere, quare contagioſi ſint: & primùm ophralmiæ; Ait igitur ophtalmiam ideo contagione acciri, quoniam oculus, cuius paſſio eſt hic morbus, pars eſt omnium noſtri corporis maximè mobilis ſimilitudinéſque omnes, & omnes impreſſiones promptè recipit, cùm facilè à re quæ mouet, moueatur; præ humiditate nimirum, & mollitie ſubſtantiæ ipſius. Vnde ſi oculum conturbatum aſpiciat, à quo ipſe aſpiciatur, fit ei ſimilis, eandémque turbationem recipit. Non diuerſa ratione ſoluit idem problema Alexander, primo libro problemate XXXV. cuius verba retulimus paullò ante ad problema IV. ἡ δὲ φθίσις. *Tabis autem contagio.* Phthiſis ideo contagione afficit, quoniam ab eo, qui huiuſmodi morbo laborat, ſpiritus redditur prauus & grauis, morbi autē omnes, qui fiunt cū huiuſmodi ſpiritu corrupto, quales ſunt peſtilētes, illi celerrimè ſe ſe inſinuant eis, qui ægrotis appropinquant, ſicuti ſubdit. ὁ δὲ πλησιάζων. *Qui autem appropinquarit.* Docet quemadmodum corripiatur, qui appropinquat: quia nimirum ſpiritum trahit prauum, & corruptum, qualis ab ægroto expiratur, qui deinde pulmones ipſius inficit & deprauat. Porrò Theodorus aliter legiſſe videtur, quàm vulgara exemplaria habent, nimirum hoc modo: τοιοῦτον εἰσπνεῖ πνεῦμα, οἷον ἐκεῖνος ἐκπνεῖ. Sed vulgatæ lectionis quamquam breuioris, idem eſt ſenſus. νοσεῖ μὲν οὖν. *AEgrotant igitur.* Quæ hactenus dicta ſunt, ea poterant eſſe abundè ad quæſtionem diſſoluendam: quæ autem modò ptoponuntur ea & difficilia ad intelligendum ſunt, & quid faciant ad rem propoſitam non video; Aut, quod potiùs puto, verborum ſententiam non aſſequor. Theodorus hîc de ſuo addidit illa, *quod ſpiritu trahitur.* Græcè enim ſolùm eſt: *AEgrotat igitur, quia morboſum.* In iis etiam, quæ ſequuntur, valde diſceſſit à Græcis, nec tamen quid aut iuuet ſententiam Ariſtotelis, aut potiùs quæ ſit ipſius Theodori ſententia, omnino aſſequor. Græca ad verbum ita ſonant: *A ſolo autem quia reſpirat, ægrotat.* Theodorus igitur addit illa, quæ multùm ſententiam immutare poſſunt, *vnus ille*, &, *ſic*: atque videtur ita interpretari verba, tamquam Ariſtoteles declaret, quare à ſolo eo morboſo cui appropinquat, ægrotet, non autem ab aliis, & quare eodem morbo corripiatur, quo ille priùs afficiebatur. Aponenſis ita explicat quaſi Ariſtoteles doceat ordinem contagionis, vt ex primo inficiatur ſecundus, à ſecundo tertius, & ſic deinceps: ſed verba quomodo huic ſenſui adaptentur, ego videre non poſſum: ille verò, quia Græcas litteras ignorabat, & antiquam tralationem habebat, quæ erat ad verbum, aliqua aliquando immutare, & inuertere, & ſæpe diuinare cogebatur, quod & facit aliquando: hoc igitut loco, quod erat in antiqua tralatione, *alij autem aliter*, quæ Græcis reſpondent ἄλλοι δὲ ἑτέρως, (ſunt enim, qui poſtremum verbum ita legant, & ita etiam legit Theodorus, non ἑτέρων) ille inquam pro, *aliter* legendum putauit, *taliter*, quaſi alij taliter ſecundùm eundem morbum diſponantur, ſicuti prior ille erat affectus. Habet etiam antiqua tralatio & hanc vocem, *ſecun-*

dium, cui reſpondens abeſt à Græcis, & caret particula, δὲ, ſeu, *verò*, poſt τὴν αὐτὴν, *eundem*, quam habuit Theodorus, & habent Græca vulgata exemplaria; ne verborum diſtinctionis mentionem faciam, quæ Theodoro & Aponenſi, ſeu tralationi, quam Aponenſis ſequutus eſt, valde euariat. Ego locum puto eſſe corruptum, ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων: *Sed ſcabies magis*. Tertium ſoluit, quod propoſuerat, ſcabiem dicens ideo contagioſam eſſe, quoniam morbus eſt in corporis ſuperficie conſtitutus, & manat humore glutinoſo: Quoniam enim ſuperficialis in aperto, & omnibos obuius eſt, omnium etiam iniuriis exponitur; quoniam verò glutinoſus facilè adhæret. Patet autem morbum eſſe ſuperficialem, & glutinoſum, quoniam pruriginoſus eſt, omnia autem pruriginoſa talia ſunt, ait Ariſtoteles, nimitum ſoperficialia, & humore glutinoſo manantia. Obſeruandum autem Theodorum legiſſe ἡ δὲ ψώρα μᾶλλον, qui vertit, *ſed ſcabies magis, quàm lepra*, in vulgatis autem codicibus Græcis eſt, μόνον, & ita etiam legit antiquus interpres, qui vertit, *ſcabies autem ſolum aliorum*; Porrò ſcabies, quæ Græcè ψώρα dicitur, & lepra cùm ab eodem humore originem trahant, ea re inuicem differunt, quòd ſcabies ſit magis ſuperficialis, lepra autem altiùs penetret: pruritum autem vtràque habent, ſicuti patet ex his Pauli Æginetæ verbis libro quarto capite ſecundo. τούτων τῶν παθῶν ἑκάτερον τραχυσμὸς τῆς ἐπιφανείας ἐστὶ, μετὰ κνησμοῦ, καὶ ἀποτήξεως σώματος, ἐκ μελαγχολικοῦ χυμοῦ τὴν γένεσιν ἔχων· ἀλλ' ἡ μὲν λέπρα διὰ βάθους ἐπινέμεται τὸ δέρμα κυκλοτερέστερον μετὰ τοῦ φολιδοειδεῖς ἀφιέναι λεπίδας. ἡ δὲ ψώρα ἐπιπολαιοτέρα τέ ἐστι, καὶ ποικίλως ἐσχηματισμένη, καὶ πιτυρώδη ἀφίησι σώματα. hoc eſt. *Vterque affectus cutis aſpritudo eſt pruriens, in qua corpus paullatim abſumitur. Originem ex atra bile ambo hæc vitia trahunt, ſed lepra altius circulatibúſque eroſionibus cutem depaſcit, & piſcium modo ſquamulas ex ſe remittit: pſora verò ſeu ſcabies ſummam illam corporis cutem excedit, varias figuras habens* Hæc Ægineta quibus non diſſentanea de vtróq; affectu ſcribit Actuarius libro ſecundo de dignotione affectuum capite vigeſimo. τῶν δ' ἄλλων. *Cætera nequeunt.* Alteram ſoluit problematis partem, quare morbi aliqui non ſint contagioſi: quia nimirum vel non ſunt in ſuperficie conſtituti; ſed intus latent, vel quamquam ſunt in ſuperficie conſtituti, non manant humore glutinoſo, vtrumque enim ad illam rem deſideratur. Animaduertendum autem in Græcis exemplaribus deeſſe particulam negatiuam, quam habet Theodori tralatio in illis, *quia non per ſummam proueniunt*, atque etiam antiqua; quam ſenſus quoque videtur deſiderare. τὰ δ' ὄντα ἐπιπολῆς. *Vel quia perſiſtere*. Theodorus & antiquus interpres etiam hoc loco agnoſcunt particulam negatiuam, quorum ille vertit, *perſiſtere ſuum ob ſiccitatem non poſſunt*; hic autem, *quoniam non permanent ob ſiccitatem.* Abeſt tamen illa à Græcis codicibus: mihique ſanè videtur illa ſenſum interturbare: commodè enim ſine ea nos locum expoſuimus: morbos nimirum aliquos, qui ſunt in ſuperficie, non eſſe contagioſos, quia ob ſiccitatem, qua ſunt præditi, non manant humore illo glutinoſo: ſed ſicci permaneut, & conſiſtunt, nec poſſunt adhærere, cùm lentore, ſeu glutine careant: Aponenſis, qui tralationem antiquam habuit cum negatiua particula, exponit hoc modo: morbos, qui ſunt in ſuperficie, nec ſunt contagioſi, ideo tales eſſe, quoniam humor ille eſt ſiccus, & facilè euaporabilis, vnde cùm non conſiſtat, nec adhæreat, ſed diſſoluatur, non poteſt contagione inficere. Porrò hoc idem problema habemus etiam apud Alexandrum libro ſecundo problematum, numeratúrque XLIII. cuius verba Latinè ita leguntur ex Theodori tralatione: *Cur tabes, ſcabies, lippitudo, mala contagioſa ſunt: aqua intercus, febris, & ſtupor totius corporis, cui nomen apoplexin, tranſire in alium nunquam ſolent? Quoniam oculus quidem, vt humidus, affectionisq; opportunus facile morboſis deprauatur radijs, qui cum ſpiritu à lippientis oculo proficiſcuntur: tabes autem expirando putrem aerem reddit, qui tractus ab homine ſano pulmonem membrum affectu facile vitiat, & corrumpit. Scabies quoque cum per ſummu corporis ſit, lentamq; ſaniem emittat, facile ſe ſe propugnare, cutemq; integri corporis vitiare poteſt. Cæteri ſanè morbi, aut poſiti intus cutem attingere nequeunt, nullámue reddunt delibationem, vt aqua intercus, vt ſtupor attonitus, aut cum per ſummu corporis natent, nihil tamen humoris præ nimia ſua lentitate, & ſiccitate, & corpulentia, emittunt, vt albugo, vt lepra; aut poſiti quidem parte interiore ſunt: ſed quoniam nihil peſtilens, atque putrefaciens mittant, ſuum aliorſum tranſmittere vitium non poſſunt, vt febres crebriores & ſolitæ.* Quoniam verò in hiſce transferendis non minùs, ſed adeò plùs, quàm in Ariſtotelicis mihi lapſus videtur Theodorus; quid enim, vt alia omittam, albugo, quæ oculorum morbus eſt, hic faciat, quum leuce ſit, ſeu vitiligo, quæ ab Alexandro proponitur ex viſcido, & glutinoſo humore vitium, ortum in corporis parte ſuperficiali? faciendum igitur mihi omnino putaui, vt denuò problema, ſi non ita eleganter, ſaltim fideliùs conuerterem, hunc in modum: *Quamobrem à phthiſi, & ſcabie, & lippitudine corripiantur, qui ægrotis appropinquant, ab hydrope autem, & febre, & apoplexia non itidem? Quoniam oculus* [æger] *qui* [ſanum] *contra intuetur,*

affectioni

Google

affectioni admodum facilis, & humidus exiſtens, ac radij etiam cum ſpiritu exeuntes morboſi, oculo [ſano] *affectioni, ſcilicet maxime obnoxio, morbum communicat. Phthiſis autẽ in reſpiratione aerem remittens putrefactum, transfundit rurſus per eandem reſpirationem morbum ſano, & pulmoni putredinem. Similiter, autem & ſcabies, quæ in ſuperficie cutis exiſtit, & viſcidum habet effluxum, promptè communicat morbum, & ſani hominis cutim peruertit. Ex alijs autem morbis, alij quidem in alto poſiti cutim non attingunt, aut effluxum aliquem haud emittunt, ſicut hydrops, & apoplexia: alij autem in ſuperficie quidem ſunt poſiti, verùm ob viſciditatem & craßitiem, & ſiccitatem nihil emittunt, vt leuce, ſeu vitiligo, ac lepra: alij autem in profundo quidem ſunt, at effluxum aliquem peſtilentem, aut putridum haud emittunt, vt conſuetæ febres.*

IX.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλες; ἢ ὅτι ἡ μὲν ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὕτη μασσωμένοις τὸ νῦν στενωθῆ χρόνον τινά· ἕλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης τὸ γὰρ γλίσχρον εἰσδυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ· καὶ γὰρ ὅτι συγγενὲς ἡ ἐξύτης σημαίνει· ἔχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυλός· οἱ δ' ἅλες συντήκοντες, ἐξάγει τὴν ὀξύτητα.

Cur dentium ſtuporem porrulaca herba, aut ſal tollere poteſt? An porrulaca quia lentum quendam habet humorem, qui vel manducanti, aut manu aliquantiſper confringenti pateſcit: hæret enim, ac trahitur. Lentor igitur ſubiens ille, à corpore educit acorem, quippe qui affinitate quadam coniungi valeat, argumento ſaporis, quem acidulum reddit. Sal verò macerat, liqueſacitque, atque ita acorem quoque extrudit.

X.

Διὰ τί δ' οὐ ἡ κονία καὶ τὸ νίτρον οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει.

Sed cur lixiuium, nitrúmue hoc idem facere nequeant? An quòd hæc ſuam ob acerbitatem adſtringunt non liquefaciunt?

Hæc duo problemata propoſita fuêre ſectione prima, nimirum trigeſimum octauum, & trigeſimum nonum; ibique à nobis, vt potuimus ita expoſita, vt hoc loco nulla præterea ſint quæ addamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Θ.

ὅσα ἐκ ῥίγους καὶ φρίκης.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO VIII.

Eorum quæ ad rigorem, atque horrorem pertinent,

THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; ἢ διότι τὸ αἷμα πήγνυται διὰ τὸ ψῦχος πηγνύμενον δὲ μελαίνεται, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ θερμοῦ; τὸ δὲ λευκὸν; τοῦ πυρός· διὸ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα.

Qua de cauſſa liuidi qui rigent efficiuntur? An quoniam ſanguis appulſu frigoris gelaſcit: gelatus autem nigreſcit, propter caloris inopiam: albedo námque igni tribuitur: Quapropter iis maximè, qui ætate proceſſerunt caro liueſcit, eò quòd calorem minimum obtinent.

De rigore & horrore quæſtiones in hac ſectione proponi titulus ipſe indicat. At verò de frigore etiam quinque proponuntur problemata, tertium, ſextum, nonum, decimum ſeptimum, & decimum nonum: de horrore alia quinque: octauum, vndecimum, duodecimum, decimum tertium, & vltimum: reliqua autem de rigore. Quid autem rigor ſit quibúſque de cauſſis fiat, vberrimè à Galeno diſquiritur, & explicatur, tum aliis in locis, tum verò in libro de tremore, palpitatione, conuulſione, & rigore capite VI. quo in loco cùm eorum opiniones refutaſſet, qui rigorem definiebant eſſe perfrictionem, aut perfrictionem validam, aut perfrictionem cum tremore: & nominatim Platonem, qui idem eſſe putabat rigere, & tremere; atque cum eo Athenæum, Attalum; non etiam ſatis eſſe putauit, ſi rigor definiatur perfrictio ſenſilis aut dolorifica: ita enim appelletur ſolummodo qui ſanis accidit rigor. At morbidus habet etiam coniunctum totius corporis præter voluntatem, motum, turbationémque, ſeu inæqualem concuſſionem, & agitationem: eſtq; ab eo diſtinctus horror, & perfrictio, ſeu perfrigeratio. Si enim abſque totius corporis motu, & concuſſione, ne cutis quidem inæqualiter moueatur, perfrictio eſt, ſeu frigus: ſi autem cutis perturbetur, quatiatúrque per quoſdam inſultus, corpus autem totum non commoueatur: horror dicitur; vt hic ſit cutis affectus, qualis rigor totius corporis: Ita de his affectibus Galenus: vt exiſtimare liceat, eos quemadmodum dicunt in ſcholis, ſecundùm magis & minùs inter ſe differre. Ariſtoteles autem vt de non morbido rigore neceſſariò videtur verba facere: ſed generaliùs de omni; ita non videtur eum à perfrictione, ſeu perfrigeratione diſiungere: & nomine rigoris, ſicuti adnotauit etiam Aponenſis, perfrigerationem quandam intelligit: cum rigore enim ſemper perfrigerationis ſenſus coniungitur: quemadmodum ſcripſit eo loco Galenus: licèt illius cauſſa ſæpe etiam poſſit eſſe calida,

cuiuſmodi humor bilioſus, & acris, quod non negat Ariſtoteles. Quod igitur de rigore hoc primo problemate quærirur, illud eſt. Cur qui eo corripiuntur liuidi appareant, quæque ſit illius coloris in rigentibus cauſſa. Eſt autem color liuidus, qui Græcè πελιδνὸς dicitur, teſte ipſo Galeno XIV. methodi capite IX. medius inter rubrum, & nigrum, cuiuſmodi fuſcus color eſt: ſeu medius inter penitus nigrum, & flotidum, hoc eſt rubicundum, aut flauum vt habet idem Galenus commẽto II. in librum Hippocratis de fracturis textu XXXII. Heſychius dicit hunc colorem plumbi. Cùm autem rigentibus fieri ob ſanguinis concretionem, ſeu congelationem tradit in præſentia Ariſtoteles. Concreſcit autem ſanguis ob frigus, quod eo tempore patitur: cùm rigore enim perfrigerationem ſemper eſſe coniunctam paullò ante ex Galeno etiam diximus. Concretionem autem fieri à frigore habemus apud eundem Ariſtotelem libro IV. Meteorologicorum, etſi etiam à calore ſicco: ſed in præſentia à frigore: quod ſcripſit etiam Galenus libro primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite V. Quinimo à ſolo vehementi frigore congelationem fieri dicebat ibidem Galenus. Non tamen propriè & exquiſitè accipi puto ab Ariſtotele in præſentia congelationem, non enim in viuentis animalis corpore fieri poſſit, aut ferri adeò ingens frigus, vt congelationem pariat: nec verò in rigentibus ipſis ſanguis propriè, & verè concreſcit & gelatur: ſed potiùs craſſeſcit: quæ craſſities ſimiliter ex eodem Ariſtotele fit partim à calore, partim à frigore: quibúſque à frigore id euenit, illa ideo patiuntur, quia frigus ab eis partes calidas & tenuiores ſanguinis exprimit, cum quibus humor etiam elicitur. De hac autem congelatione loquitur idem Ariſtoteles ſectione IX. problemate ſimiliter IX. frigore itaque correptus ſanguis deſtitutúſque magna ex parte calore, cuius beneficio albedo conſtat, iam non rubens aut flauus appareat, ſed liuidus fiat, atque ita ex eo colorata membra ſimiliter. Nomine igitur ignis, calor in præſentia intelligitur, ſeu ſpiritus natiuus, æthereus & cœleſtis, qui in ſemine continetur, de quo Ariſtoteles libro ſecundo de generatione animalium capite III. Hic enim ab initio immixtus ſemini ſanguinémque ſubiens, venîſque per vniuerſum corpus diffuſus, præſertim capillaribus, quæ puriorem, magíſque defæcatum illum continent, ad carnem & cutim abundè efflorèſcens, albedinem illam rubeſcentem, viuidúmque colorem procreat. Hoc autem colore, aut ſpiritu plùs minùs priuatus ſanguis, priuatáque membra, quod rigentibus à frigore euenit, iam meritò liuida appareant. Ignis ſanè propriè, nec albus eſt, neque alium colorem habet: quod exiſtimabat Empedocles. Eſt enim color propriè affectio corporis mixti, vt ab Ariſtotele ſcribitur: albedo tamen illi aliquo modo tribuitur, ſicuti etiam fit à Galeno loco ſuperiùs citato II. de fracturis, XXXII. his verbis Vidio interprete: *Sæpe videre licet, quæ nigra ſunt, quum incipiunt verti in pus, liuida ſe oſtendere, tum paullatim nigritie amiſſa ad ignis colorem accedentia, albidiora euadere.* Quamquam ignis etiam alia ratione, alióque nomine nigredinem aliquando pariat, vt habemus apud eundem Ariſtotelem ſectione XXXVIII. problemate VIII. in quo quærebat cur ignis hominem nigrum non reddat, fictile reddat: id verò qua ratione fiat, oſtendit eo loco Ariſtoteles. Nos verò in præſentia de ſpiritu, & calore æthereo verba Ariſtotelis accipimus, ſicuti etiam fecit Aponenſis. At verò à frigore liuiditatem membris induci, habemus etiam ſectione ſequenti problemate X. & apud Aetium tetrabili ſecundæ ſermone ſecundo, capite IX. vbi ex Galeno & Rupho de melancholico humore agens ita ſcribit, Cornario interprete: *Porrò nigreſcit aliquando hic humor ſupercalefactus, aliquando ſuperfrigefactus. Nam quale quiddam patiuntur carbones, dum vruntur, lucidiſſimi ob flammam exiſtentes, extincta autem nigreſcentes: tale quiddam circa clarum ſanguinis colorem frigiditas facit.* Quæ autem habet Galenus locis ſuperiùs adductis de liuore membris eueniente ex ſanguine extra venas fuſo, & corrupto, ea his non ſunt eadem, neque huc faciunt: Nos autem Ariſtotelica in præſentia explicabimus. *Qua propter ij maximè, qui ætate proceſſerunt.* Corollarium: ſeu etiam argumentum à ſigno, cuiuſmodi multa alia in hunc modum prolata, quo probat à frigore liuiditatem produci: Senes enim, quia minimum caloris illius innati, cœleſtíſque habent, paucóſque ſpiritus, eóſque craſſiores, & minùs lucidos, quippe qui exiguum etiam ſanguinem habeant, minúſque perfectum, ideo carnem habent liuidam. Inde & Heſychius tradit à Cois, & Epirotis ſenes, appellari πελιδνοὺς, hoc eſt *liuidos*; ab eo nimirum colore, quo præditi ſunt. Huius eiuſdem caloris extinctione, qui & vitam continet, & cum vita diſcedit, mortuorum cadauera adeò liuida, tetra, & horribilia apparere ſolent.

II.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες χαλδιδόση ἐ δωίαι); ἢ διότι πάντες οἱ ῥιγῶντες μᾶλλον τὸ πνεῦμα κατέχουσι,

ὁ δ' καθεύδων ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ· ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν· ἅμα γὰρ ποιεῖν τἀναντία, ἀδύνατον.

Quam ob cauſſam, qui rigent maximè dormire non valeant? An quoniam qui riget, ſpiritum magis retinet, quàm laxat: qui dormit, magis reddit, quàm attrahit. Facit igitur rigor, vt contrà agatur quàm cùm dormitur.

Tria hæc problemata, quæ deinceps conſequuntur, ſecundum hoc, tertium, & quartum deſiderantur hoc loco in Latinis Theodori codicibus. At hoc ſecundum, in eiſdem poſtremum habetur omnium huius ſectionis. Nos qui hoc loco ordinem antiqui interpretis ſequuti ſumus, ex vltima illa ſede tralationem Theodori repetentes huc tranſtulimus. Reliqua autem duo, quòd eorum tralationem non meminiſſem à Theodoro haberi, & antiqui interpretis illa nimiùm rudis videretur; vt potuimus, ſi non eleganter, vt ſua Theodorus, fideliter, & non ita fortaſſe ruditer, vt antiquus interpres Latina fecimus, & ſuis locis appoſuimus. Inquirit igitur hoc problemate Ariſtoteles, cur ij, qui rigore prehenduntur, dormire non poſſint. Rationem autem reddit, quoniam in rigentibus, ſicut in frigeſcentibus omnibus, motus humorum eſt à circumferentia ad centrum: ex quo fit, vt eo tempore pulſus ſint rari, & tardi, quippe intus contracti: inſpiratio etiam minor, quàm exſpiratio; nam cùm aëris inſpiratio fit ad euitandum calorem cordis, & refrigerandum: qui autem rigent ſummè perfrigeſcant, exigua illi adeſt inſpirandi neceſſitas. In ſomno autem contrà, præſertim vltra initium ipſius, in quam partem magis cadit Ariſtotelis ratio. Nam vltra initium cùm genitos vapores, ſeu fumos neceſſe ſit expelli, auctúſque, & corroboratus calor hoc opus aggrediatur, inſpirationem multam conſequi neceſſarium eſt. Cùm igitur contrarij ſint affectus, qui contingunt in rigore & ſomno, ea non poſſe ſimul eodémque tempore fieri, conſentaneum eſt: Non contingit autem ſomnus neque etiam initio rigoris, licèt eo tempore videri poſſit ſimilis eſſe vtriúſque motus, à circumferentia ad centrum, nam qui motus fit in ſomno, ille quamquam ad interna, placidus, & leuis eſt, qui verò in rigore, ille cum impetu, tumultu, ac turbatione maxima fit, atque etiam cum doloris ſenſu in eo, qui verus rigor eſt ex ſententia Galeni.

III.

Διὰ τί ἐν τῷ ψύχει ὀξύτεροι, καὶ οἱ ἀῤῥωστήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι, καὶ οἱ ὀργιζόμενοι; ἢ στερεώτερον ποιεῖ τὸ καταψύχεσθαι;

Quamobrem per frigora acriores euadant, tum qui ægrotauerunt, tum mœrore affecti, & iracundi? An refrigeratio denſationem, & duritiem facit?

Tria hominum genera recenſet, qui in frigore acriores redduntur, hoc eſt, quorum naturæ, dum frigore corripiuntur, ſæuiores, & acerbiores euadunt: ſunt autem hi, ex morbo conualeſcentes, qui contriſtantur, & qui iraſcuntur. Cauſſam autem huius rei in ſingulis hiſce eſſe tradit Ariſtoteles, quoniam frigus denſationem, ſoliditatem, & duritiem affert: eſt enim huic frigori coniuncta etiam ſiccitas; cùm huiuſmodi qualitas, quæ στερεότης dicitur, quamque nos tribus Latinis nominibus, *denſi*, *ſolidi*, & *duri* expreſſimus, gignatur non à ſolo frigore: ſed ab eo ſiccitati coniuncto, licèt frigus ſit ſiccitate maius, ſicuti teſtatur Alexander problemate ſeptuageſimo libri ſecundi, ſingula igitur corpora eorum, qui dicti ſunt, per frigus denſiora reddita, meliùs quàm aliis temporibus retinent; atque etiam vehementiores, & efficaciores edunt ſuos effectus: omne enim corpus, quo denſius, & ſolidius eſt, hoc diutius ſeruat, (vt Senecæ verbis vtar) & fideliùs cuſtodit calorem, & quæcúmque impreſſa ſunt: eſtque illius vis & efficacia maior: ita ignis in ferro accenſus, diutius perſeuerat, & vehementiùs vrit, quàm accenſus in palea, quod etiam de plumbo dicit Ariſtoteles problemate ſequenti XIX. Hæc autem ratio, quamquam reliquis etiam hominibus accommodari poſſit, maximè tamen iis conuenit, qui dicti ſunt, quoniam ob debilitatem paratiores ſunt ad patiendum; conualeſcentes quidem à morbo debilitati, contriſtati autem, & irati ab ipſamet paſſione.

Διὰ τί

IV.

Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι εὖ ἔχοντες; ἢ ὅτι καθαρὰ καὶ εὔπνους ἡ ἕξις, καὶ ἀπίμελος; ἡ τοιαύτη δὲ ἀπαθεστάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν διάδιοδός τε ᾖ, καὶ μὴ ἔχῃ θερμότητα ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ πιμελὴ, θερμὸν, ἂν μὴ δίυγρος.

Quam ob rem athletæ bona & valenti corporis habirudine alſioſi ſunt? An quoniam purus,& bene perſpirabilis illorum habitus eſt, ac pinguedine carens. Talis autem habitus omnium facillimè pati ſolet ab aëre, quando & peruius ſit,& pinguedinem minimè contineat: pinguedo quippe calida eſt, niſi ſit humecta.

Athletæ cùm aſſiduè operam darent exercitationibus, eúmque ſibi finem propoſitum haberent, vt in certaminibus aduerſarium proſternerent; omni ingenio ſtudebant virium roboti comparando, & magnitudinem molis corpori adiiciendo: cuius rei gratiâ cibos multos, & craſſos, multique nutrimenti ſumere illis in more poſitum fuit; ſumméque vulgo exiſtimabatur hic athletarum bonus habitus, quem tamen ſicuti periculoſum, Hippocrates damnauit libro primo aphoriſmorum tertio aphoriſmo, & vberiùs tanquam non verè bonum, ſed potiùs multis periculis, & dêtrimentis plenum inſectati ſunt Plato in tertio de Republica & Galenus ex eo in libro ad Thraſibulum. Quærit igitur Ariſtoteles,cùm athletæ bono habitu ſint præditi, bonus autem habitus morboſis affectibus maximè reſiſtat, cur iidem rigore, qui affectus morboſus eſt, tamen frequenter corripiantur? Cauſſam autem dicit eſſe habitum illorum, qui eſt vacuus excrementis, & bene perſpirabilis ob patentes meatus;& abſque pinguedine; idque ratione frequentiſſimi exercitij, quo vtebantur, quod corpora exinaniebat, meatus recludebat,& pinguedinem ſuboriri, aut non permittebat, aut enatam colliquabat: huiuſmodi autem habitus facilè ab aëre ambiente patitur, eiúſque iniuriis maximè expoſitus eſt, tum quia expeditum ei præſtat aditum, vt promptè ingrediatur, tum etiam quia ingreſſo non eſt, quod reſiſtat; cùm ille habitus careat caliditate, quippe qui careat pinguedine, quæ calida eſt, niſi fuerit humecta, laxa, & aquoſa,ab hac enim calorem abeſſe ſignificat. Porrò quomodo pinguedo ab Ariſtotele dicatur calida, quæ à Galeno dicitur frigida; & ſi frigida quomodo calefaciat, accuratiùs à nobis diſquirendum non eſt; cùm multi præclari viri hac de re vberiùs diſputauerint,quorum ſermones videre ſicet: Nobis ſatis erit Ariſtotelis ſententiam tenere. Qui tum hoc loco, tum alibi non ſemel, pinguedinem calidam eſſe ſignificauit. *δύσριγοι*. Iulius Pollux libro tertio Onomaſtici hanc vocem exponit, *ἀεὶ ῥιγῶντας*, ita ſcribens *τοὺς δ᾽ ἀεὶ ῥιγῶντας οἱ παλαιοὶ ῥιγοσιβίους ἔλεγον; οὓς οἱ νῦν δυσρίγους.* Noſque ita accepimus edocti etiam à problemate quod ſequitur decimo: qui verò hoc loco interpretantur, ***difficulter rigorem ſentientes***, quia ſequatur *ἀπαθεστάτην*, ſicut in vulgaribus lexicis habetur, imprudenter faciunt, cùm *εὐπαθεστάτην*, legendum ſit,non autem, *ἀπαθεστάτη*, quemadmodum apparet ex Antiquo interprete qui vertit, ***bene paſſibilis***, ac ipſe problematis ſenſus: oſtendit & ita etiam reponit Iuſtinianus.

V.

Διὰ τί μάλιστα τὰ ἀκρωτήρια ῥιγῶσι; ἢ διὰ στενότητα; καὶ οἱ πόροι αὐτοῖς στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν. ὥστε καὶ ὀλιγόθερμοί εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν.

Cur extrema corporis maximè rigent? An propter anguſtiam? Foramina enim, quæ in his inſunt anguſta, parum obtinent ſanguinis, & ob eam rem parum caloris ſortiuntur, ſanguis enim calidus eſt.

Corporis extremas partes, cuiuſmodi ſunt manus, pedes, naſus, & aures, maximè omnium frigeſcere dicit Ariſtoteles, quoniam minùs cæteris ſanguinis obtinent: à ſanguine autem incaleſcit corpus. Ideo autem minùs ſanguinis obtinent, quoniam cauitates, aut vaſa, & conceptacula, quibus ille continetur, in particulis his extremis anguſta, & exilia ſunt: nec multæ ſanguinis copiæ locus conceditur. Apertè autem nomen *πόροι*, ſeu ***meatus***, ipſa ſanguinis conceptacula nimirum venas & arterias hoc loco ſignificat. Quare quam Aponenſis ad hunc locum affert obiectionem: ſuperiori problemate in athletis meatuum

reſerationem, rigoris fuiſſe cauſſam, quæ hîc eorundem anguſtia eſt, ſanè flocci facienda. Non enim contraria ſunt, réſque ſe ſe inuicem minimè patientes, meatus adaperti, & excrementis vacui, ac anguſti & breues: Tum ibi meatus erant foramina cutis, per quæ frigido aëri parebat aditus, ad interiora; hîc autem ſanguinis receptacula ſunt, quæ anguſta, & breuia parum ſanguinis continent. Alexander idem problema habet libro ſecundo xxiv. cuius ſimiliter eadem eſt ſolutio.

V I.

Διὰ τί ἐὰν μετέωροι ὦσιν οἱ πόδες, μᾶλλον ῥιγῶσι; πότερον ὑποπνεῖ μᾶλλον; ἢ ὅτι ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ αἷμα κάτω. ὥστε τὸ ἄλλο εὐψυκτότερον, ἐκλείποντος τοῦ θερμοῦ.

Cur pedes magis tunc rigent, cùm ſuſpenſi tenentur? vtrum quòd frigus amplius ad eos aſpirat? An quòd ſanguis in breuiorem ſe contrahit partem: itáque reliquum frigori opportunius redditur, cùm calor deſit.

Inquirit, cur pedes magis frigeſcant, ſi ſublimes, & elati detineantur, quàm ſi firmato veſtigio alicubi planta hæreat: ſublimes autem, ac elati intelliguntur, non quidem penduli, & appenſi: ſed veluti nobis iacentibus, ſeu ſtratis extenſo corpore locati, & quieſcere ſolent: ita enim ex ſecunda ratione apparet. Reddit enim duas huiuſce rei rationes, alteram ab externis, alteram ab internis ductam; Primùm igitur ait, eos magis frigeſcere quoniam *μᾶλλον ὑποπνεῖ*, hoc eſt, *magis ſubſpirat*, ſi ita loqui liceat, aut ſubtus ſpirat, quæ Theodorus, vt ſenſum explicet, conuertit, *quòd frigus amplius ad eos aſpirat*. Nimirum pedes ſublimes eóque ſitu locatos, quo diximus, magis recipere afflatum aëris, qui ſubtus ſpirat, & frigidus eſt; ſeu auræ liberioris: dimotus enim aër, & ab inferiori loco ſurſum aſcendens, quæ illius natura eſt, numquam enim aër tam immobilis eſt, vt inquit Seneca libro v. quæſtionum naturalium, vt non in aliqua ſit agitatione, pedibus vndique occurrit, eóſque vndique verberat, ac refrigerat: ex quo frigeſcunt magis. Altera ratio eſt, quoniam dum ſublimes, ac elati tenentur pedes, ſanguis, qui ad eas partes confluere ſolet in minorem locum colligitur, ſeu anguſtius ſpatium in eis obtinet, quàm antea, minoríque adeò quantitate eſt, cùm ad eos ratione ſitus quem diximus, non ita fluat ſicuti antea. Ita enim interpretor illa, *ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ αἷμα*, hoc eſt ad verbum: *In minori fit ſanguis inferius*: quæ Theodorus vertit: *Sanguis in breuiorem ſe contrahit partem*. Ille verò non agnoſcit vocem, *κάτω*, quæ omnino neceſſaria eſt, ſi locum ita exponimus, ſicuti nos fecimus; non enim de omni ſanguine loquitur Ariſtoteles, ſed particulatim de eo, qui ad infernas partes attinet, de quibus erat problema. Fortaſſe verò locum ita accepit Theodorus: ſanguinem totius corporis colligi in minorem locum, cùm ad pedes non fluat, ſicuti antea, eóque ipſi deſtituantur. Vtro autem modo locum accipiamus, pedes ſanguine priuati in quo continetur caliditas, iure magis, quàm antea refrigeſcunt.

V I I.

Διὰ τί μάλιστα βουλιμιῶσιν ἐπὶ τῷ ψύχει, καὶ τοῦ χειμῶνος μᾶλλον ἢ τοῦ θέρους; ἢ διότι ἡ μὲν βουλιμία γίνεται δι' ἔνδειαν τῆς ξηρᾶς τροφῆς; ἐν δὲ τῷ ψύχει καὶ τῷ χειμῶνι συστελλομένου τοῦ ἐντὸς θερμοῦ εἰς ἐλάττω, τοῦτο θᾶττον ὑπολείπει ἡ ἐντὸς τροφή· τούτου δὲ γινομένου, μᾶλλον βουλιμιᾶν εἰκός. ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ ἔκλυσις, καὶ ἀδυναμία γίνεται, συντήξεως γινομένης ἐν τῷ σώματι διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἀθρόωσιν· ἧς ῥυείσης εἰς τὸν τῶν σιτίων τόπον, αὐτὴ τροφὴ γίνεται τῷ σώματι· ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπνοῆς ἔλθῃ, ἀφωνία καὶ ἀδυναμία συμβαίνει· ἀφωνία μὲν, διὰ τὸ ἐμφράττεσθαι τὸν τοῦ πνεύματος πόρον· ἀδυναμία δὲ, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀτροφίαν καὶ σύντηξιν· ταχεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοήθειαι γίνονται τοῖς τοιούτοις, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πάθους ἔξωθεν γίνεσθαι· συστέλλον γὰρ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν τὸ θερμὸν ἡμῶν, ποιεῖ τὴν βουλιμίαν· καθάπερ οὖν ἐν τῷ φόβῳ τρέμοντες καὶ ὠχριῶντες ἀφέντες τὸν κίνδυνον, παραχρῆμα οἱ αὐτοὶ γίνονται· οὕτω καὶ οἱ βουλιμιῶντες, μικρὰ προσενεγκάμενοι ἐξ ἄρτου; βίᾳ κινηθέντες ἐκ τῆς φύσεως, μὴ φθαρέντες δὲ, ταχεῖα ἡ ἀποκατάστασις γίνεται· ταὐτὸ γὰρ ἀντιτείνει τε τὴν κατὰ φύσιν ἀγωγὴν, καὶ καθίστησιν εἰς τὴν φύσιν ἀφεῖναι οὐ μόνον αὐτὴν δεῖ, καὶ καθάπερ τὰ τῶν παιδίων τὰ ἀντιτείνοντα εἰς τοὔπισθεν τὰ σπαρτία· καὶ γὰρ τούτων ἀφιέντων τὰ σπαρτία, εὐθὺς πεπτώκασιν ὕπτια.

Cur tempore frigido maximè vis illa famis intollerabilis incidat, qui caninus appetitus, vocatus eſt & hyberno potiùs, quàm æſtiuo? An quòd

vitium hoc ob inopiam alimenti ſicci ſolet accidere. Tempore autem frigido, & hyberno, cùm calor in anguſta ſe contrahit, ocyùs interdum deficit alimentum: quod cùm defuerit, vitium id eſuriendi accidere conſentaneum eſt. At ſi in ea cibi vitioſa cupiditate, reſolutio, imbecillitáſque ſequuta eſt, materia ſtatim interna corporis à collecto calore colliqueſcit: quæ ſi ad locum cibo à natura deſtinatum influxerit, pro cibo ſe ipſam corpori applicabit. Sed ſi ſpirandi ſedem adiuerit, obmuteſcere atque langueſcere neceſſe eſt: obmuteſcere inquam, quoniam ſpirandi meatus intercipitur, atque obſidetur. Langueſcere autem eſt propter inediam, conſumptionémque corporis. Celeriter tamen paucíſque remediis ſubuenitur, eò quòd eius mali ortus extrinſecus eſt. Frigus enim calorem corporis noſtri intro compellens, ac contrahens inſatiabilem edendi illam cupiditatem inijcit, atque intendit. Quamobrem quomodo qui in metuendo tremebant pallebántque, periculo demum liberati ſubitò ad priorem redeunt ſtatum: ſic etiam eſurientes illi, vbi parum ſumpſerunt panis, citiſſimè recreantur, vt qui vi paullò à naturæ ratione ſummoti aberrent, non qui penitus corrupti deſciſcant, quod enim naturæ tenorem in partem aduerſam violat, idem ſuæ naturæ eundem reſtituit. Ergo dimiſiſſe tantummodo ſat eſt, quemadmodum cùm aduerſi inter ſe pueri funem enixi retrahunt: quippe qui fune demiſſo, reſupini protinus decidant.

Eraſiſtratus medicus inter veteres poſt Hippocratem admodum inſignis & clatus eandem rem, de qua in præſenti problemate diſquiritur, propoſuit libro primo τῶν διαιρέσεων, cuius verba referuntur ab Agellio libro xvi. Noctium Atticarum capite iii. in hunc modum: *In eodem libro Eraſiſtratus, vim quandam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον appellant, in diebus frigidiſſimis multò faciliùs accidere ait, quàm cùm ſerenum, atque placidum eſt, atque eius rei cauſſas, cur is morbus in eo plerúmque tempore oriatur, non ſibi eſſe compertas dicit.* verba quibus id dicit, hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ διὰ μὴ ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διὰ τί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται, ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις. hoc eſt, vt vertit idem Theodorus noſter, ſi modò verum eſt, quod aiunt nonnulli tralationem Græcarum vocum & ſententiarum, quæ in illis Agellij libris continentur, huius viri eſſe. *Dubium eſt indigénſque conſiderationis, tum in hoc, tum in cæteris famelicis quare in frigoribus magis. huiuſmodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.* Sanè autem Eraſiſtrato, ſi materni aui ſcripta hæc peruolutaſſet facilè innoteſcere poterat, quis effectus illius, aut bulimi cauſſa foret, quam ſibi incompertam dixit, de ea enim re, & problema hoc proponitur, & illius cauſſa pluribus explicatur. Cæterùm iam primum quod Agellius in Eraſiſtrati verbis βούλιμον vertit, *vim quandam famis non tolerabilem*; quibus prætetea Theodorus in Ariſtotelicis addit, *qui caninus appetitus vocatus eſt*: fortaſſe non bene fit. Appetitus enim caninus, qui Græcis propriè ὄρεξις κυνώδης, dicitur, à βουλίμῳ propriè diſtinguitur. Et licèt alicubi vero modo fortaſſe accipias non multùm interſit, in præſentia ſanè ad verum Ariſtotelis ſenſum non parum. Cùm bulimos hic (Græcam enim vocem præſtat retinere quàm veram intelligentiam corrumpere) apud Ariſtotelem ob vitium imbecillitatem, & reſolutionem, tollat loquendi facultatem & reſpirationem, celerriméque & paucis remediis ei ſuccurratur: in appetitu autem canino propriè hæc minimè conueniunt. Sed & diſtingui bulimon à canina appetentia manifeſtè liquet ex Galeno libro II. aphot. XXI. Eo namque in loco ad commentarij finem hæc habet Leoniceno interprete. *Paſſio bulimos nominata, eſt caſus potentiæ ex frigiditate exteriore, qui à fame quidem inchoauit, ſed non habet eam ampliùs adiunctam*; Libro etiam primo de ſymptomatum cauſſis capite VII. cùm inter ventriculi ſymptomata, primùm quidem duas appetentiæ caninæ attuliſſet cauſſas, ſuccum acidum ventriculum mordētem, & ampliorem per totum corpus vacuationem, poſtmodum circa capitis finem de bulimo loquens, eſſe dicit ſymptoma ex indigentia ſimul, imbecillitatéque, & refrigeratione illarum partium. Et libro primo ad Glauconem, bulimum nil aliud eſſe ſcribit, quàm lypothimiam, ſeu animi defectum. Nec non in libello, cui titulus, definitiones medicæ, Galeno aſcripto, ſic definitur hæc affectio. *Bulimus eſt affectus, in quo per exigua*

interualla cibus exquiritur; qui ita affecti ſunt, exoluuntur, concidunt, decolores fiunt, & extrema refrigerantur; ſtomachus angitur, pulſúſque languidus efficitur. Alexander Trallianus diſtinxit & ipſe libro VII. appetentiam caninam à bulimo, qui etiam duobus ſeparatim capitibus de vtroque verba fecit. Vtrum autem ſingula, omnino conſentanea Galeno tradiderit, nunc haud exquiro. Auicennam ſimiliter hos duos affectus manifeſtè diſtinxiſſe apparet libro III. fen XIII. tractatu II. quum ſeparatim de appetitu canino capite XII. & de bulimo capite XV. verba faciat. Sed multò magis ex eorundem affectuum deſcriptione. Nam cùm in appetentia canina ſemper os ſtomachi ſit famelicum, vt ipſe ait, de bulimo ita loquitur: præſtat enim illius verba proponere quàm meis rem explicare: *Eſt quæ nominatur fames vaccina, & ipſam quidem antecedunt plerúmque fames canina, & deſtruitur appetitus poſt ipſam. Et quandoque non, imo deſtruitur appetitus omnino incipiendo. Et eſt fames membrorum cum ſatietate ſtomachi. Sunt ergo membra famelica valde, & indigentia nutrimento, & ſtomachus reſpuens ipſum. Et quandoque peruenit res in ipſo ad ſyncopim, & venæ quidem ſunt vacuæ, ſed ſtomachus reſpuit cibum abhorrens ipſum. Et multoties quidem accidit iter agentibus in frigore, & congelatis, quorum ſtomachi ex frigore vehementi conſpiſſantur. Et cauſſa eius eſt malitia complexionis, mortificans virtutem ſenſibilem, & virtutem attractiuam.* Iam diſſimulemus, quod ait Auicennas, *fames vaccina*, ex Græcæ enim linguæ ignoratione: vnde vnde fluxit erratum: cùm ad animal retulerit particulam βυ in βύλιμος, quæ nil aliud, quàm magnitudinem ea in voce, vt in pleriſque aliis apud Græcos ſignificat: manifeſtè patet adeò non adeſſe famem ventriculi in hoc affectu, vt potiùs adſit ſatietas: ſed adeſt indigentia in toto; Nimirum propriè defectus animi ſpectatur in bulimo, virium concidentia, ac reſolutio, quod & curatio indicat, quam Auicennas itidem perficit ex paucis nutrimentis; ſed vires fouentibus, vino odorifero, fructibus odoriferis, & aromaticis, membrorum deligaturis, appoſitione odoratorum emplaſtrorum ad ſtomachum, quæ ſimiliter deſumpta ſunt ex Galeno VIII. de compoſitione medic. ſecundùm locos. Caninus autem appetitus indiget cibis valde pinguibus, & oleoſis: cui tamen quoniam aliquando ipſe bulimus poſtea coniungitur, ſicuti ex Galeni ipſius verbis coniicere potuimus, & ex Auicenna, cuius etiam verba ſunt hæc ad finem capitis de appetitu canino: *Et ſcias quòd appetitus caninus multoties perducit ad bulimum, & ſubeth, & mortem*, ideo odorifera etiam ad eam rem conueniunt, quæ & aliqua ex parte præſcribit Auicennas; ſicuti Galenus ad bulimum nidoroſos cibos, quos tamen magis olfacere ægros, quàm aſſumere velle videtur: ſicuti & Paulus libro ſecundo & Atius tetra bili tertiæ ſermone primo, niſi tamen cum bulimo ſit adhuc appetentia illa, cùm enim ex alia in aliam tranſitus fiat, cùm in confinio res eſt, mixtim eſſe vſurpanda remedia, medendi methodus docet. Igitur de bulimo propriè, non de appetitu canino verba facit in præſentia Ariſtoteles, & inquirit cur tempore frigido, & humido potiùs quàm æſtiuo hic affectus accidat. Sed quoniam Theodorus problematis ſenſu, vt exiſtimo, non percepto, multiſque extrinſecus aſſumptis, poſſet facilè Græcarum litterarum imperitum fallere, præſtat problema ferè ad verbum conuerſum proponere: & primò ſanè primam partem in hunc modum. *Propter quid bulimo maximè corripiamur tempore frigido, & potiùs hyeme, quàm æſtate? An quoniam bulimos ſit ob indigentiam ſicci alimenti, tempore autem frigido, & hyemali, interno calore anguſtiori loco collecto, celerius ob eam rem deficit internum alimentum: Hoc autem facto bulimum ſuccedere conſentaneum eſt.* Patet igitur cauſſam bulimi eſſe frigiditatem ambientis, à qua per antiperiſtaſim natiuo calore aucto, & roborato, diſſipatur alimentum internum, atque ideo vires deficiunt, languórque ſuccedit, quem ſuperiùs multis ex auctorum locis deſcripſimus. Cauſſa igitur affectionis poteſt tum caliditas, tum frigiditas ſtatui, ſed altera per ſe altera per accidens. Trallianus, & ipſe cauſſam dixit huius affectus tum calorem, tum frigus: eadem tamen Ariſtoteli penitus ſenſiſſe non affirmem. Dicit autem Ariſtoteles indigentiam alimenti ſicci, ratione diſcriminis, quod eſt inter ipſum, & potum, cuius defectus non ita ſpectatur; & vt ſignificaret magis proponit alimentum, quod proximè nutrit, ex cuius indigentia potiſſimùm oritur lypothimia, & bulimos. ἢ δ' ἐν τῇ βυλιμίᾳ. *at ſi in ea cibi vitioſa cupiditate.* Theodorus manifeſte legit, εἰ δ' ἐν, vt ex ipſius tralatione apparet, cùm dicat: *at ſi*, ſed nos meliùs putamus, quod alij habent, & ſicuti excudendum curauimus, ἢ δ' ἐν, vix enim, aut ne vix quidem illo modo mihi ſenſus conſtet. Non enim in bulimo ſi fiat exſolutio, & imbecillitas, iam materia colliqueſcit: ſed in eodem bulimo fit exſolutio ex materiæ colliquatione, vt ſtatim apparet. Verùm præter hæc, quoniam alia etiam ſunt perperam à Theodoro conuerſa, quæ tamen non præſtat ſingula examinare, ea vt nos arbitramur conuertenda in hunc modum proponimus: *In bulimia autem contingit exſolutio, & virium defectus, colliquata materia in*

corpore

corpore ob caloris collectionem: qua fluente quidem ad locum cibo deſtinatum fit illemet corpori nutrimentum; ſi verò ad reſpirationis principia venerit, priuatio vocis, & virium defectus contingit: priuatio ſane vocis, quia obſtruuntur meatus ſpiritus, virium autem defectus, quia corpus minimè nutritur, & colliqueſcit. His autem verbis rationem reddit accidentium, quæ in Bulimo contingunt, quæ ſunt exſolutio, hoc eſt animi deliquium, & virium defectus, id eſt facultatis vitalis proſtratio, quæ contingere ait ob colliquationem materiæ factam à calore ſimul collecto, & congregato ob ambientis frigiditatem: cùm enim ad aliquam partem colligitur, & congregatur calor, alias ab ipſo derelinqui neceſſe eſt: materia autem, quæ aliis partibus inerat, vt eas nutriret, destituta calore natiuo, qui ipſam vnitam continet, liqueſcit, & fluit, alimentóque priuatæ remanent partes. Illa verò ſi fluat ad ventriculum, erit ipſi pro nutrimento; cùm enim pituitoſa ſit, poteſt in cibum conuerti; atque eo tempore accidentia, quæ dicta ſunt, minimè ſequi omnia neceſſe eſt. Si verò fluat ad loca per quę reſpiratio fit, ſubſequitur priuatio vocis, quia obſtructis ſpiritus meatibus, vox emitti non poteſt: & vires concidunt, quoniam corpus non habet, quo nutriatur, & colliqueſcit, ac deficit: idque bulimos eſt, accidítque hyeme potiùs, quàm tempore æſtiuo, quoniam ob frigiditatem ambientis, vt dictum eſt, collecto calore, eiúſque viribus maximè adauctis, fit nutrimenti conſumptio, & materiæ illius colliquatio, quæ modò dicta eſt. Vtráque enim hæc manifeſtè proponit Ariſtoteles. *ταχεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοήθειαι. Celeriter tamen pauciſque*, corollarium ad curationem illius affectus pertinens. Ideo, inquit, celeriter & paucis remediis tollitur hic affectus, quoniam mali principium extrinſecus eſt; non autem pendet à cauſſa intus in corpore exiſtenti: ſed à vehementi frigore ambientis, quod calorem noſtrum intus compellens effectum hunc gignit. *τὴν βουλιμίαν. inſatiabilem edendi illam cupiditatem inijcit, atque intendit*: non ſic Ariſtoteles: ſed verbum ex verbo, *bulimiam gignit. καθάπερ οὖν ἐν τοῖς φόβοις. quam ob rem quomodo.* Similitudine docet, quare bulimo correpti, facilè releuentur: ſicuti enim, inquit, qui alicuius rei metu, tremebant, & pallebant, periculo liberati, ſubitò iidem ſunt, qui antea; ceſſante enim cauſſa externa, ceſſat etiam effectus, cùm natura integra ab externa cauſſa pendeat: eodem modo bulimo correpti, exiguo quodam oblato pane, in priſtinum ſtatum reſtituuntur; violentia enim quadam à natura ſua dimoti tantummodo ſunt, minimè verò omnino corrupti. Vertenda autem hæc etiam mihi putaui; Theodorus enim ſæpenumero, etiam cum ſententiæ detrimento, laſciuit. *Quemadmodum igitur timore affecti tremunt, & palleſcunt, at periculo liberati ſtatim iidem fiunt, ſic ij, qui bulimia corripiuntur, exiguo quodam ex pane oblato, qui violentia* [nimirum] *à natura dimoti; minimè autem corrupti ſint, celeriter reſtituuntur.* Legi autem, ſicuti etiam excudendum curaui, ἀποκατάστασις, quod nonnulli habent, id eſt, *in priorem* ſtatum reductio, non autem, ἀποκάθαρσις, id eſt *purgatio*, ſicuti plures alij. Retinui etiam φθάρεντες, quam vocem videtur habuiſſe Theodorus, & aliqui habent, ſed non eſt & illa praua, quam habent Baſilienſes, & Aldini φθαρέντος, vt ad φύσεως, referatur, id eſt, *minimè illa corrupta. ταὐτὸ γὰρ ἀντέτεινε. Quod enim natura tenorem.* Quod ſimilitudine docuerat, ratione confirmat, quæ etiam rei in ſimilitudine adductæ accommodetur. Nam ideo & trementes, & palleſcentes periculo liberati, iidem ſunt, qui antea; & ſimiliter bulimia correpti exiguo quodam ex pane oblato; quoniam illud idem, quod aduersùs naturæ tenorem antea obnitebatur, hoc ipſum ad naturæ ſtatum ſe ſe reſtituit. Eſt autem hæc ipſa vis naturæ, & facultas noſtri corporis in calore conſiſtẽs, quæ in periculo conſiſtentis prę metu intro refugiens, & in bulimia correptis, quæ ambientis frigore in vtriſque dimotionem paſſa eſt; ſed eadem met, tum in vno, cùm in altero robuſtior effecta, in priſtinum ſtatum ſe ſe redegit. *καὶ καθάπερ τῶν παιδίων. Quemadmodum cùm aduerſi.* Exemplo etiam probat quod modò propoſuit: nimirum quod violentia, à natura ſua dimotum erat, integra natura celeriter redire ad priorem ſtatum. Exemplum ſumptum eſt à pueris, ſed obſcurum, vt mihi videtur. Aponenſis illud accepit de capillis, qui calamiſtro criſpi fiunt, illi enim ſi permittantur, ad naturam ſuam redeunt: ſed non appoſitè; cùm de capillis ne littera quidem in contexto, neque etiam in tralatione antiqua. Theodorus exemplum accepit de pueris, qui aduerſi inter ſe enixi trahunt funem, qui eo dimiſſo ſupini cadunt, ſed vt verba Ariſtotelis ad hunc ſenſum trahantur, quomodo ſimilitudo ad Ariſtotelis ſententiam faciat, aut quomodo huiuſmodi exemplo doceamur, ea, quæ à natura ſua dimota ſunt, dimiſſa ad priorem ſtatum celeriter redire, ego non intelligo; non enim ſupinos cadentes pueros fune dimiſſo ad priorem ſtatum redire agnoſco. Subibat, luſum fortaſſe aliquem pueris conſuetum, in quo illud contingeret, quod dicit Ariſtoteles, ab ipſo nunc intelligi, qui vt temporibus illis, omnibus fortè notus, ſic mihi quidem nunc ignotus, cauſſa eſt, vt exemplum minùs

percipiam. Cogitabam etiam, quæ *ἀσπαρία*, dicit Ariſtoteles, noo funes eſſe, interpretanda; vt facit Theodorus, ſed geniſtas, vt Antiquus interpres, cùm vtrique ſit commune vocabulum, & ab Ariſtotele fortaſſe ſignificari quendam effectum, quem edit etiam ventus, dum violenter ſpirans arborum cacumina inflectit, eo enim ceſſante, ſtatim redeunt arbores ad priorem ſtatum: ita enim in pueris ad ſe trahentibus fruticem illum radicibus hærentem, flecti ipſum, emiſſo autem è manibus, ſtatim eleuari; voces autem *πρηνῶν*, & *ὕπτια*, non de pueris: ſed de eo, quod Ariſtoteles appellat *ἀσπαρία*, huiuſmodi loci expoſitione aceiperem; ſicuti autem opponuntur inter ſe illæ voces, vt altera partem quæ ſupra eſt, altera eam quæ ſubtus, ſignificet; ita dum inflectitur geniſta, videtur quodammodo in dorſum verti, cùm autem redit rectà reſupinari. Sic autem verba conuerto: *Quemadmodum pueri, qui à tergo geniſtas aduerſi trahunt: eadem enim geniſtæ dimiſſis, ſtatim reſupinantur.* hæc ſcio ridenda doctis, ſed quando meliora non ſuccurrunt, aliis volui propoſuiſſe.

V I I I.

Διὰ τί οἱ παχεῖς σφόδρα ῥιγοῦσι, τῆς πιότητος θερμῆς οὔσης; ἢ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάχους τοῦ μὲν ἔσωθεν θερμοῦ, πόῤῥω γίνεται τὰ ἔσχατα· τοῦ δ' ἔξω ψυχροῦ, ἐγγύς.

Cur homines pleni admodum rigent, cùm tamen pingue omne calidum ſit? An propter amplitudinem molis, vt longè à calore interiore diſtant, partes extremæ corporis, ſic propè ab extremo frigore abſunt.

Cùm pinguedo calida ſit; ipſa autem abundent, qui pingues ſunt; quare iidem vehementer frigeſcant, & rigeant, iure quærit Ariſtoteles: cauſſam autem illam reddit, quoniam calidum, quo incaleſcit corpus, continetur totus in partibus penitioribus, nimirum præcipuis viſceribus, & amplis venis, indéque ad exteriora progreditur: In iis autem, qui præpingues ſunt, ob pinguedinis amplitudinem, molem, & craſſitiem, contingit, vt calor, qui intus eſt, noo poſſit ad exteriora ferri: impedit enim tanquam murus, oppoſita pinguedo, ne ad cutim perueniat calor: longéque ab eo cutaneæ hæ partes diſſitæ ſunt: ſicuti contra proximæ frigori ambientis aëris, quod extrinſecus accedit. Carent igitur pingues, quod ad illas partes attinet, beneficio caloris interni, quod aliis promptum eſt. Expoſiti autem ſunt iniuriæ externi aëris, non ſecus ac alij, quam tamen ob dictam rationem patiuntur magis. Theodorus cùm vertit *propè ab extremo frigore abſunt*, illud, *ab extremo frigore*, poſuit pro, *ab externo frigore*, ſeu extrinſecus occurrente; licentioſiùs vt puto: niſi mendum ſit in ſcriptura, & legendum *externo*. Sed & totius problematis ad verbum fere tralatio mihi probetur huiuſmodi: *Cur pingues homines vehementer rigent, cum pinguedo calida ſit? An propter amplitudinem pinguedinis, cum calidum intus exiſtat, longè ab eo diſtant extrema, frigido autem, quod extra eſt, proxima ſunt.*

I X.

Διὰ τί πταρόντες καὶ οὐρήσαντες φρίττουσιν; ἢ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες ἐν ἀμφοτέροις; κενωθέντων δὲ, ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται ψυχρὸς, ὁ ποιῶν φρίττειν.

Cur vbi ſternuimus, vel minximus, plerúmque inhorreſcimus? An quòd ratione vtraque venis ſubtrahitur: quæ cùm redditæ ſint inaniores, aër ingreditur frigidus, qui rigorem ciere poteſt.

In ſternutatione, & mictu euacuatio fit, in altera quidem ſpiritus vaporoſi è cerebro, in altero autem vrinæ è veſica. Illis igitur excretis, quæ calida ſunt, natura vacuum noo permittente, aliquid in ipſorum locum ſuccedere neceſſarium eſt. Ingreditur igitur aer, qui cùm frigidus ſit, horrorem mouet, nimirum ſentientes ac neruoſas partes quadantenus vellicando: medici autem dum in capitis frigidis morbis ſternutamenta præcipiunt, aliò ſpectant, nimirum materiam frigidam morbum facientem; ex euius euacuatione per ſternutamenta maius putant ſubſequi iuuamentum, quàm ex refrigeratione ab aëre ingrediente noxam: præter quàm quod ex motu, qui in eadem ſternutatione contingit, non leuiter etiam caput incaleſcit: vt omnino plures ſint iuuantes in morbo frigido ex ſternutatione cauſſæ, quàm lædentes. Sæoè autem hoc nomine *φλέβες*, ſeu venæ vt propriè ſignificantur

ſangui

ſanguinis receptacula, ſic ſpiritus etiam vaſa; ſeu arterias ſignificari apud Platonem à Galeno adnotatum eſt: hoc autem loco nec venas nec arterias propriè ſignificat, ſed meatum ipſum veſicæ, qui vrinam continet, eámque per mictionem excernit, eáque excreta refrigeratur. *φρίττομεν, plerúmque inhorreſcimus.* Græci codices non habent *plerumque*, nec hoc loco, nec problemate XIII. nec etiam problemate XVI. ſectionis XXXIII. quibus in locis idem quæſitum ab Ariſtotele iteratur. Habet tamen eam, non ſanè de ſternutatione & mictu ſimul, ſed de mictu per ſe Alexander, dum idem problema proponit libro primo problemate XVII. *κενοῦνται αἱ φλέβες, ratione vtraque venis ſubtrahitur*, liquidiùs & ad verbum: *In vtriſque vena euacuantur.* Alexander quum idem problema proponit, non de mictu, & oſcitatione ſimul, vt dicebam, verùm de mictu per ſe; horroris aliam affert cauſſam, bilem nimirum, quæ ad veſicam confluens & illam mordicans, per conſenſum gignit horrorem in toto corpore. Sunt autem hæc illius verba libro primo: *Διὰ τί πολλάκις ἐν τῷ οὐρεῖν φρίττομεν; διότι χολὴ δριμεῖα συρρέουσα, καὶ δάκνουσα τὴν οὐροδόχον κύστιν ἐρεθίζει· καὶ πᾶν τὸ σῶμα διεγείρεται πρὸς συμπάθειαν τοῦ μορίου, καὶ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν μετρίως περιβάλλεσθαι, καὶ ποιεῖ τὴν λεγομένην φρίκην· τοῦτο δὲ πάσχουσι μάλιστα παῖδες· εἰσὶ γὰρ διὰ τὴν ἀδηφαγίαν περιττωματικώτεροι*: hoc eſt: *Cur ſæpenumero accidat, vt inter mingendum inhorreſcamus? Quoniam bilis acrior confluens, & mordens veſicam, quæ vrinam recipit, eandem irritat: totúmque corpus excitat ad conſentiendum illi particulæ: & ad extendendam aliquatenus ſuam excernendi facultatem: quæ res facit horrorem dictum. Id autem pueris potiſſimùm accidit, quoniam illa ætas largiore excrementorum copia redundat, propter nimium edendi vſum, & varium.* Hæc à Theodoro cõuerſa nos alicubi immutauimus, vt fideliùs Alexandri ſententia, vt nobis quidem viſum eſt, proponeretur. Idem Alexander libro ſecundo problemate CXIII. non de mictu ſolùm, vt loco, quem modò adduximus, ſed de mictu & oſcitatione ſimul, vt Ariſtoteles in præſentia, eandem rem proponit, eandémque ſimiliter ex refrigeratione ab aëre facta rationem eius rei adducit.

X.

Διὰ τί οἱ γεγυμνασμένοι δυσριγότεροι τῶν ἀγυμνάστων; πότερον ὅτι τὸ πῖον ἀπὸ τῶν πόνων ἐξήρηται, τοῦτο δὲ ἀλέαν παρέχει· θερμὸν γὰρ τὸ λιπαρόν· ἢ ὅτι εὐπνούστερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, διὰ τὸ τὸ πῖον, καὶ τὸ περίττωμα ἐξηρῆσθαι· ὥστε οὐδὲν ἀποστέγει τὸ ψῦχος· ἢ διὰ τὴν τῶν πόρων ἀναστόμωσιν, τοῖς ἱδρῶσιν οἷον πολλαὶ θύραι ἐξήρηνται; φανερὸν δὲ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἕξις πρὸς ὑγίειαν καὶ ἰσχὺν συμφέρει. ἡ μὲν γὰρ πίων ἡ δὲ, ἀραιὰ φαίνεται οὖσα.

Cur exercitati frigus vehementiùs ſentiunt, quàm inexercitati? Vtrum quoniam pingue conſumptum à laboribus eſt, quod vtique teporem præſtare poteſt: calidum enim opimum eſt. An quòd ſpiratiora, ſolutioraque corpora eorum ideo ſunt, quoniam pingue, excrementúmque omne detractum eſt, ita vt frigus arcere nequeant. An quòd meatibus per ſudationem patefactis, veluti oſtia complura aperiuntur? Habitum autem non eundem ſanitati & robori eſſe idoneum, manifeſtum eſt: alteri námque pinguis, alteri laxus videtur planè conuenire.

Hoc problemate idem quartò tractatur argumentum: ibi quidem Athletarum, hìc autem exercitatorum nomine: eadem autem res diſquiritur: quamobrem qui aſſiduis, & multis laboribus fatigantur, frigus vehementius, quàm non exercitati ſentiant. Afferuntur autem tres rationes, iis non diſſimiles, quæ problemate IV. adductæ ſunt. Prima eſt vehementem, & continuam exercitationem ideo adducere frigus, quoniam priuat corpus ea re, ex qua illud calefit, nimirum pinguedine: abſumitur enim hæc, & liquatur ob multos, & laborioſos motus, quos illi, qui ſe ſe exercent aſſiduè ſuſtinent. Altera, quoniam eorum corpora, qui vehementer exercitantur, & laborant, redduntur valde rara, & tranſpirabilia; quoniam tum pinguedo, tum alia excrementa, quæ frigus arcent ob aſſiduos & graues labores conſumpta ſunt: patet igitur facilè ingreſſus aëri, qui frigidus eſt. Tertia: quoniam illi, qui vehementer exercentur ſudant etiam copioſè, in ſudore autem aperiuntur meatus, illis autem apertis, tanquam ianuis quibuſdam frigori recluſis, ingreditur frigus: Hæc autem cauſſa eadem videtur cum proxima, tantùm ratione differens: ibi enim corpus conſiderabatur, quatenus magis rarum, & tranſpirabile eſt; eſt autem tale ratione meatuum; hìc autem conſiderantur meatus ipſi, quatenus plures ſunt, quatenus autem plures,

corpus reddunt magis rarum, & tranſpirabile. Hanc poſteriorem rationem ita expoſuimus Theodori conuerſionem retinentes, qui interpungit poſt ἱδρῶσιν, cùm vertat, *meatibus per ſudationem patefactis*: at impreſſi codices omnes, quos ego quidem viderim, interpungunt ante τοῖς ἱδρῶσιν, poſt ἀνοίγωνται, vt ſit conuertendus locus hoc modo: *An quòd meatibus patefactis multæ veluti portæ ſudoribus aperiuntur?* vt ſignificet Ariſtoteles, ideo etiam refrigerari corpora exercitatorum, quoniam multi ipſis effluunt ſudores, cùm multæ aperiantur portæ, per quas ſudoribus eſt effluxus; euacuatis autem multis ſudoribus corpus magis refrigerari par eſt. Φαίνεται δὲ. *Habitum autem.* Corollarij loco, cùm habitus exercitatorum incommoda quædam propoſuiſſet; quibus rigori facilè pateret aditus; ille tamen habitus robore plurimùm ſupra alios valeret, & tanquam bonus corporis habitus noxiis, & morbificis cauſſis maximè aduerſari exiſtimari poſſet: ideo tollit hanc ambiguitatem Ariſtoteles, & docet, non ita eſſe, ſed alium robori, alium ſanitati eſſe idoneum habitum, ſanitati enim eum, qui pinguis ſit, robori autem qui rarus, nimirum humiditatibus vacuus, cùm robur præſertim neruorum ſiccitate conſiſtat. Hanc porrò Ariſtotelis ſententiam, ſanitati eſſe idoneum habitum pinguem, ego pluribus hîc non excutiam, aut Hippocratis locum, qui eſt in libro de alimento raritatem ſcilicet corporis, quibus plura perſpirationis cauſa per cutim feruntur, ſalubriorem, quibus pauciora morboſiorem. Aut etiam alia eiuſdem, aut Galeni loca huic opponam: non enim, quod ſæpius dixi, loca conciliare quibus præſertim medica tractantur, qua in re non rarò Ariſtotelica, à Galenicis diſſentiunt, inſtitutum eſt: ſed Ariſtotelis ſententias, quæcúmque illæ ſint, exponere. Porrò de hac re, & qualis ſaluberrimus corporis noſtri ſtatus ſit Galenus copioſè diſſerit libello ad eam rem dicato, cui titulus, *De optima noſtri corporis conſtitutione.*

XI.

Διὰ τί φρίττουσι καὶ τοῦ θερμοῦ, καὶ τοῦ ψυχροῦ καταχεόμενοι; ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ ποιεῖν. αἰτία· ἢ ὅτι τὸ ἐντὸς θερμὸν σβεννύμενον, τὴν φρίκην ποιεῖ; ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν ἀντιπεριιστάμενον εἰς ἕν, καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φυγῇ ποιεῖ, ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω γίνεται· ἀλλ' ὁτὲ μὲν, ὑπὸ τοῦ ἔσω· ὁτὲ δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν.

Cur vt aqua frigida, ſic etiam calida infuſa horreſcimus? res enim contrarias inter ſe idem efficere poſſe abſurdum eſt. An frigida infuſa calor interior extinctus horrorem mouet: calida autem frigus externum circumobſiſtens in vnum ſeque profugum intercolligens efficere identidem poteſt. Quamobrem vtrumque ab eodem agitur: verùm aliàs ab interiore, aliàs ab exteriore, vt dictum iam eſt.

Rigorem fieri non ſolum à frigidis, ſed etiam ac potiſſimùm à calidis, quamquam hæc contraria inter ſe ſint: & quemadmodum illud contingeret, vberrimè à Galeno explicatum fuit libro ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite v, quem locum adire licet cupienti: ibi enim accuratiſſimè Galenus omnia perſequitur, quæ ad eius rei abſolutam cognitionem facere videntur: nec illa ad hunc locum mihi afferenda ſunt; quando melius ex ipſius Galeni verbis, quàm meis eadem referentibus illa intelligi poſſunt. ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία. *res enim contrarias.* Non diſſimiliter libro quarto Meteorologicorum capite VI. & VII. his verbis Latinè; *Contrariorum contraria ſunt cauſſa*, & V. politicorum capite VIII. *Contrariorum enim efficientia ſunt contraria.* Quæ tamen intelligenda ſunt iuxta illa, quæ idem Ariſtoteles habet eodẽ IV. Meteorologicorum paullò ante illa, quæ modò propoſita ſunt: *Idem eidem per idem contrariorum cauſſa non eſt, per diuerſa autem, aut diuerſis eſſe poteſt*; ſicuti oſtendit etiam tertia ſectione problemate XXVI. gelu, & caloris exemplo: quod itidem confirmatur ab Alexandro libro primo problemate CXXIX. ἢ ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ ψυχροῦ. *An frigida infuſa.* Explicat eam partem, quæ ad frigus pertinet, & inquit Ariſtoteles, à frigida affuſa rigorem ideo cieri, quoniam eadem extinguit calorem internum, hoc eſt, calorem innatum, qui in illis partibus eſt, quibus frigida affunditur: eſt enim ipſi inimica, & contraria: cùm autem rigor fiat innato calore patiente; eſt enim rigor natiui caloris paſſio, teſte Galeno libro de tremore, palpitatione & rigore, extincto calore rigorem cieri conſentaneum eſt. Galenus etiam libro, quem adduximus ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite v. vbi de rigore agit, qui præ metu accidit, ita ſcribit: *In timore verò cùm rato patibilem animi partem,*

nec ex

nec excitet, nec inhortetur, magis, magiſque extinguitur calor, ita vt etiam rigeant eorum nonnulli, ὑπὸ ἢ τοῦ θερμοῦ. *Calida autem frigus externum.* Alteram partem explicat, quomodo rigor à calida remoueatur: id autem fieri dicit, quoniam frigidum quod extra eſt, nimirum in partibus noſtri corporis extimis, à calore circumſtante tamquam ab hoſte impulſum, & vndique cohibitum, ſimul ſe ſe colligit, & fugam intro arripit: tunc autem ſenſilia membra permeans, rigorem mouet: breuiùs autem, & fideliùs, nec minùs perſpicuè quàm Theodorus faciat, hæc mihi ita conuerti poſſe videntur; *A calido autem frigidum externum in vnum circumobſeſſum, & ſimul collectum, fuga intro arrepta*: ſubaudi: *rigorem mouet.* ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. *Quamobrem vtrûmque ab eodem* Dubitationi ſatisfacit; non à contrariis inquit cauſſis, ſed ab eadem rigor eicitur, nimirum à frigida re: hæc tamen res frigida aliquando quidem intus eſt, ſicuti cùm à calore pulſa frigiditas, quæ in extimis partibus erat, fugam intro arripit, quo tempore videbatur rigor moueri à calido, & hoc erat ſecundum problematis membrum: aliquando autem exteriùs eſt, ſicuti cùm extrinſecus affuſa aqua frigida natiuum calorem extinguit, quod erat primum membrum.

XII.

Διὰ τί φρίττουσιν αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; ἢ ὅταν συσπάσωσι τὸ δέρμα, εἰκότως ἐξανίστανται; συσπῶσι δὲ καὶ ὑπὸ ῥίγους, καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν.

Cur pili in cute inhorreſcunt? An vbi cutem contraxerunt, meritò eriguntur; contrahunt autem & rigore, & aliis pleríſque affectibus.

Cauſſas in vniuerſum quærit, merito quarum contingat, vt pili in cute erigantur; id enim ſimpliciter ſignificari verbo, φρίττουσι, oſtendit alterum quod ſequitur ἐξανίστανται. Cauſſas autem has, illa omnia eſſe dicit quæcúmque cutim contrahere poſſunt: hac enim contracta illi eriguntur, ſicuti etiam vberiùs ſcribitur problemate XXI. Sequenti. Cùm verò eiuſmodi cutis contractio fiat à rigore, & ab aliis paſſionibus, iure merito à rigore & ab aliis paſſionibus quæ cutim contrahere poſſunt, pili eriguntur, quemadmodum etiam habemus problemate quinto ſectionis XXXV. Alexander libro primo problemate XXVII. particulatim quæſiuit, cur erigerentur per metum aut horrorem, quo loco eandem & ille ex contractione cutis cauſſam ibidem adduxit.

XIII.

Διὰ τί ἐν τῇ τελευταίᾳ προέσει τοῦ οὔρου φρίττομεν; ἢ ὅτι ἐνόντος μὲν τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ, πλήρεις ἥ τε κύστις, καὶ οἱ περὶ αὐτὴν πόροι; ἐξελθόντος δὲ ἀέρος ψυχροῦ ἐμπίπλανται· οὐδὲν γὰρ κενὸν δεῖ εἶναι, ἀλλ' ἢ ἀέρος, ἢ σώματος πλήρες· ἅτε οὖν εἰσεληλυθότος ψυχροῦ ἀέρος εἰκότως φρίττειν συμβαίνει.

Cur ad extremam vrinæ miſſionem inhorreſcere ſolemus? An dum humor calidus illic ineſt, veſica & meatus, qui circa eam poſiti ſunt, pleni, expertéſque frigoris ſubſtant: pòſt verò vbi effluxerit, aëre frigido replentur: quippe cùm inane nihil eſſe naturæ ratio patiatur, ſed aut aëris, aut corporis plenum eſſe vnumquódque neceſſe ſit. Quod igitur aër ſe induxerit frigidus, rectè vt inhorreſcamûs, euenire ſolitum eſt.

Non eſt abſimile, quod hîc quæritur problemati IX. ſuperiori: & eadem etiam redditur ratio: nos ſcilicet extrema vrinæ emiſſione ideo horrere, quoniam veſica, & meatus, qui ſunt circa ipſam, eo tempore refrigerantur. Nam cùm antea pleni vrina, ab eadem etiam incaleſcerent, ea emiſſa aër frigidus ſubingreditur, & veſicam, & meatus refrigerando horrorem mouet: ingreditur autem aër ſubitò, ne vacuus vſpiam relinquatur locus: hunc enim non patitur natura rerum: ſed omnia plena ſunt aut aëre, aut corpore, id eſt corpore ſolido: quod autem eſt plenum aëre, vacuum eſſe dicit vulgus, at non eſt; quemadmodum ſcribit Ariſtoteles libro quarto de phyſico auditu, quo loco hanc de vacuo quæſtionem vberrimè tractat.

XIV.

Διὰ τί, τῶν ῥιγώντων, ἡ γλῶσσα, καθάπερ τῶν μεθυόντων, πταίει; πότερον ὑπὸ τοῦ ψύχους πηγνυμένη, καὶ

σκληρυνομένη, δυσκίνητος γίνεται· τούτου δὲ συμβαίνοντος, οὐ δύναται σαφηνίζειν. ἢ τῶν ἐκτὸς πυκνουμένων διὰ τὸ ψῦχος εἴσω συρρυὲν, τὸ ὑγρὸν ἐξυγραίνει τὴν γλῶτταν· διόπερ οὐ δύναται ἡ γλῶττα τὸ αὑτῆς ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν μεθυόντων· ἢ διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ῥίγους τρόμον ἀτάκτου τῆς κινήσεως, οὔσης, οὐ δύναται τὰ λεγόμενα διαρθροῦν ἡ γλῶττα: διόπερ καὶ παίει.

Cur lingua rigentium, quemadmodum vinolentorum, errare ſoleat? Vtrum quòd à frigore concreſcit, ac indureſcit mouenti difficilis redditur; itáque explanare non poteſt. An quia partes exteriores appulſu denſantur frigoris humor intus collapſus linguam madificat, ex quo ſuo fungi officio lingua nequit, vt de vinolentis etiam diximus. An quòd per tremorem à rigore inductum, motus temerè agitur, articulatè vocabula lingua edere non poteſt, itaque oberrat & hæſitat.

Cauſſas tres proponit, quamobrem lingua eorum qui rigent, non poſſit liberè, & manifeſtè voces explanare, ſed inter loquendum ita peccet, & offendat, vt actionem illam non perfectè edat; ſicuti etiam ebriis accidit, quos fermè balbutire videmus. Eſt autem prima ratio; quoniam lingua, quo actionem ſuam perfectè edat, indiget facili, & expedita motione, hac autem carent rigentes, quoniam frigus eò quòd tum cæteras partes extimas, tum etiam promptè linguam corripiat, quippe quæ ſit poroſa, & facilis ad recipiendum & aëri etiam ſæpe aperto ore exponatur, eam adſtringit & indurat; id autem facilitati motus quæ mollitudine, & laxitate moderata perficitur, aduerſari conſpicuum eſt; motioni itaque non expedita, lingua ſermonem explanare non poteſt. ἢ τῶν ἐκτὸς ψυχομένων. *An quia partes exteriores.* Prima ratio deſumebatur à duritie, & conſtrictione linguæ, quæ ſequuntur ſiccitatem: hæc altera à madore, vt penè contraria videantur. At non eſt mirum: nam cùm actio illa explanatè loquendi perficiatur moderatis qualitatibus, quæ ſunt poſitæ in medio, excedentes, ſeu ad vnam, ſeu ad alteram extremitatem accedant, illam impediunt, & peruertunt. Ait itaque Ariſtoteles, in rigentibus, ob frigus, quod exteriùs contingit, & conſtringit partes illas, expreſſas humiditates intus confluere, & madefacere linguam, quæ maximè parata eſt ad fluxionem recipiendam, tum ratione loci, quæ ſubdita ſit cerebro, fonti humiditatum, tum ratione ſubſtantiæ, quæ laxa; & plena meatibus. Nimiùm igitur humectata non poteſt ſuo munere fungi, ſicuti etiam ebriis accidit, in quibus præ madore lingua oberrat. ἢ διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ῥίγους. *An quòd per tremorem.* Tertia ratio. Explanatæ loquutioni neceſſarius eſt motus ordinatus, & non confuſus, vt debito interſtitio, & abſque offenſione vna ſyllaba, alteram rectà ſequatur, & vna vox aliam: Id autem in rigentibus non poteſt vſuuenire, quia illi tremorem habent adiunctum: tremor autem eſt motus inordinatus, & confuſus, compoſitus ex duobus motibus, altero ſurſum, altero deorſum, nitente quidem natura ſurſum, pondere autem membri deorſum trahente, ſicuti ſcripſit Galenus libro ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite ſecundo. Hoc autem tunc contingit, cùm natura occaſione aliqua debilis eſt, ſicuti in ſenibus, in ebriis, in timentibus, & in aliis animi paſſionibus. Porrò quod Theodorus tranſtulit eleganter, *motus temerè agitur*, meliùs ad proprium ſenſum, etſi rudiùs conuertatur, *inordinato exiſtente motu*, quæ verba nos expoſuimus.

X V.

Διὰ τί τῶν ῥιγούντων ὀρθαὶ αἱ ἐν τῷ σώματι τρίχες γίνονται; ἢ διότι ἀπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον συναγομένης δὲ ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται· ἢ διότι * *

Cur pili rigentium eriguntur? An quòd ex refrigeratione calor in partem interiorem ſe colligit. Vbi autem carni caloris beneficium deficit, magis cogitur; quod cùm fit, pili erectiores effici coguntur.

Quod hîc quæritur, proponitur itidem vigeſimo primo problemate huius ſectionis quo in loco cùm duæ afferantur ad ſoluendum rationes, altera hîc propoſitæ eadem eſt, iiſdémque verbis effertur: ſed exemplo quodam præterea magis illuſtratur: ibi autem nos eam exponemus. Hoc loco altera etiam videbatur ab Ariſtotele proponi, ſed verba deſideran-

tur

tur. Illa enim tantùm habemus, vnde ratio inchoabat; *An quoniam.* Ea fortaſſe erat, quæ proponitur problemate vigeſimo primo,quod nimirùm idem problema bis ſcriptum eſſet, ſicuti aliquibûs aliis problematis contigiſſe videmus.

X V I.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος τρέχοντες μᾶλλον ῥιγῶμεν ἢ ἑστῶτες; ἢ ὅτι ὁ ἀὴρ ὁ περὶ τὸ σῶμα, ἑστώτων μὲν, ἐπειδὰν ἅπαξ συνθερμανθῇ, οὐκ ἔτι ἐνοχλεῖ· τρεχόντων δὲ, ἀεὶ ἄλλος καὶ ἄλλος προσπίπτει ψυχρὸς ὤν· διόπερ μᾶλλον ῥιγῶμεν; ἔτι δὲ, καὶ κινούμενος, ψυχρότερος γίνεται ὁ ἀήρ; τοῦτο δ' ἐν τῷ τρέχειν μάλιστα συμπίπτει.

Cur hyeme, cùm currimus, magis rigemus, quàm quum ſtamus? An quòd aër noſtra ambiens corpora cùm ſtamus vbi ſemel concalefactus eſt, nullam præterea moleſtiam infert: cùm autem currimus, alius, atque alius ſubinde frigidus occurrit, itaque facit, vt magis rigeamus. Ad hæc aër, cùm mouetur frigidior redditur: quod quidem in currendo maximè incidit.

Quare tempore frigido cuiuſmodi eſt hybernum,dum currimus,aut incitatiùs ambulamus,magis refrigeremur, quàm ſi quieſcamus, cauſſam inquirit Ariſtoteles: cùm videretur potiùs ex ambulatione incaleſcere nos magis debere; cùm motus non frigoris, ſed caloris cauſſa exiſtimetur; qua de re plura ſectione quinta. Rationem autem huius accidentis eam reddit: quoniam dum quieſcimus, aër, qui corpus noſtrum, & ſingulas eius partes ambit, poſtquàm calefactus ab ipſo eſt, non poteſt ampliùs ipſum refrigerare: eſt enim calidus; at ſi curramus, & locum mutemus mutatur etiam deinceps aër: qui autem occurrit corpori frigidus eſt: refrigerat itaque donec & ipſe excalfiat à corpore noſtro. Semper etenim corpus noſtrum proprium quendam tepidum vaporem de ſe mittit, qui proximum aëra, ſicuti titio calefacit, vt habuimus ab eodem Ariſtotele problemate XXXIV. ſectionis quintæ. At ſi antequàm calefiat, moueamur denuò, & ſic ſubinde faciamus: vt in currentibus accidit,frigidus ſubinde occurrit nouus aër,& nouum frigus ſubinde percipitur,quod maximè, & potiſſimùm ſentiunt partes nudæ, & aëri expoſitæ, cuiuſmodi facies eſt, & præſertim aures, & naſus. ἔτι δὲ κινούμενος. *Ad hæc aër non mouetur.* Superior ratio deſumebatur ab aëre naturam ſuam dum corpori occurrit, obtinente, & veluti nihil ex motu eo tempore paſſo: hæc autem ſumitur ab eo tanquam aliquid patiente, nimirum magis refrigerato: nam dum currimus, aër mouetur, motus autem magis frigeſcit, magis autem frigefactus, nos magis refrigerat: motum porrò aëra magis frigerari, non hic probat, ex eo fortaſſe probetur, quod habuimus ſectione V. problemate XVII. aëra motum ventum fieri. Ventus igitur ille ſubinde proximum alium aëra refrigerat: ille verò in nos incidens magis adhuc refrigerat.

X V I I.

Διὰ τί ὑποφαύσκοντος μᾶλλον ψῦχος, ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ὄντος; ἢ ὅτι πλείων χρόνος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας ὥστε μᾶλλον ἀπέψυκται ἡ γῆ; ἢ ὅτι, πρὸς ἡμέραν ἡ δρόσος πίπτει ὥσπερ πάχνη· ταῦτα δὲ ψυχρά; ἢ καὶ ταῦτα πίπτει, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸ ἀναφερόμενον θερμόν; κρατεῖται δὲ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀπουσίαν· διὸ καὶ πλεῖον μὲν ἀπέχοντος, οὐ πίπτει· ἐγγυτέρω δὲ ὄντος πίπτει καὶ πήγνυται· διότι μᾶλλον ἀπέψυκται ὁ τόπος πλείω χρόνον τοῦ ἡλίου ἀπόντος· ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον τὰ ἐκ νυκτῶν πνεύματα τῆς ψύξεως; ἢ ἡμῖν δοκεῖ μᾶλλον εἶναι ψῦχος, διὰ τὸ πεπέφθαι τὰ σιτία; κενώτεροι δὲ ὄντες, δυσεκρατότεροι· σημεῖον δὲ, τὸ μετὰ τοὺς ἐμέτους μάλιστα ῥιγοῦν.

Cur tempore matutino frigus acrius eſt, cùm tamen Sol propiùs adſit? An quòd plus temporis abſentiæ Solis exultat: itaque terra magis refrigerata eſt. An quòd die inſtante, ros & pruina cadere ſolent, quæ frigida ſunt: an hæc etiam ideo cadunt, quoniam calor, qui ſurſum ſe extulit vi frigoris ſuperatur, idq; non niſi Solis abſentia euenit; quocirca cùm longè diſtat, non cadunt: cùm propiùs, tum cadunt, atque gelantur, quòd locus vehe-

mentiùs refrigeratus eſt propter Solis diuturniorem abſentiam: An die inſtante potiùs flatus incitantur nocturni, qui gelidi admodum ſpirant. An nobis frigus acrius idcirco eſſe videatur, quòd cibi cõcocti iam ſunt, inaniores autem cùm ſumus, frigus vtique acrius ſentimus: argumentum quod à vomitu maximè frigere ſolemus.

Cùm Sol cuius beneficio terra caleſcit, propinquior nobis fit aurora ſublucente, quàm media nocte, punctum enim mediæ noctis remotiſſimum eſt, vt ſcribit idem Ariſtoteles ſectione x x v. problemate x v. ſub aurora autem Sol ex alio hemiſphærio ad nos aduentat; cúmque res calefaciens, quo vicinior eſt, magis ſubiectum calefaciat, conſentaneum videretur, vt manè frigus tepeſceret, & calor augeretur: at contra fieri videmus, frigus enim illa hora acrius percipitur, huius ideo effectus cauſſam quærẽs Ariſtoteles, quattuor affert rationes. ἢ ὅτι πλείων χρόνος· *An quòd plus temporis.* Prima ratio. Maius eſt temporis interuallum ab ea hora, qua Sol terram noſtram deſeruit ad auroram, quàm ab eadem hora ad mediam noctem: diutius igitur terra, illa hora caruit eo beneficio, quo incaleſcit, iure itaque magis refrigerata eſt. Porrò hæc, ἢ ὅτι πλείων χρόνος ὁ τοῦ ἡλίου ἀπουσίας; quæ Theodorus vertit: *An quòd plus temporis abſentia Solis exultat?* ad verbum ita ſonant: *An quòd maius abſentia Solis tempus eſt?* Verbum autem *exultat* qua ſignificatione hìc locum habeat, non video. ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν. *An quòd die inſtante.* Altera ratio. Aurora appetente ſunt plures refrigerationis cauſſæ, quàm media nocte: cadunt enim eo tempore, non media nocte, ros, & pruina, quæ frigida ſunt, & à frigido generantur, licèt à maiori pruina, à minori ros, vt ſcribit idem Ariſtoteles primo Meteororum; iure igitur in aurora maius percipitur frigus. ἢ καὶ ταῦτα. *An hæc etiam ideo cadunt.* Hæc videntur emendare alteram rationem modò poſitam, qua pruina, & ros referebantur inter cauſſas refrigerantes horam matutinam, confirmare autem primam, nimirum ideo frigus percipi acrius hora matutina, quia Sol diutius abfuit, exemplo, aut ſigno pruinæ, & roris: nam cùm illa hora hæc in terram cadant, qua Sol longiori temporis ſpatio à nobis abfuit, & cadant vi frigoris: non cadant autem media nocte, at ſolùm matutino tempore, profectò oſtenditur, qua hora Sol diutius abfuit, ea magis percipi frigus, quæ erat prima ratio. Vel nullo pacto emendat Ariſtoteles eam rationem, ſed potiùs ſignificat ea, quæ paullò ante propoſuit de rore, & pruina, & frigiditate aëris eſſe ex illis rerum generibus, in quibus, cùm inuicem ſint cauſſa, & effectus, licèt vtrinque argumentari, circulóque demonſtrationem efficere: huiuſmodi enim demonſtratio, quæ circularis appellatur, quamquam ſimpliciter reprobetur ab Ariſtotele libro primo poſteriorum Analyticorum capite I I I. conceditur tamen ab eodem libro ſecundo poſteriorum capite X I I I. cùm ſe mutuò conſequuntur medium, & extrema: Igitur licet hoc loco vtrinque argumentari, & ex pruina, & rore temporis illius frigiditatẽ oſtendere, & ex temporis illius frigiditate roris & pruinæ eo tempore caſum. Is autem caſus quomodo fiat liquidiùs etiam docet. Ait enim calorem, hoc eſt, vaporem calidum ſurſum latum ibi nocte detineri ob Solis abſentiam, Sole nimirum ipſum non reſoluente, aut exſiccante, frigiditas enim ibi adeſt huiuſmodi, quæ operi illo ſit idonea, non ea tamen tanta eſt, quæ pruinam, aut rorem iam poſſit in terram demittere: quare eo tempore, cùm Sol longiore loci ſpacio diſtat, id eſt media nocte, non cadit, eſt enim hora minùs frigida, cadit autem eo appropinquante, quia aëris locus magis refrigeratur, frigiditas autem hæc maior ad eum effectum requirebatur. Quamquam enim Sol ratione ſitus, & loci ſit nobis diſtantior media nocte, quàm appetente aurora, quia tamen calor, quem ab eo recepit aër die præcedenti, minor fit in horas, nox autem media proximior eſt diei præcedenti, minúſque intereſt horarum ſpatium, idcireo illa minùs frigida eſt, & ex his illud licet ſoluere, quod Ariſtoteles in proponendo problemate initio obiecerat. κρατεῖται, *vi frigoris ſuperatur*, verba illa, *vi frigoris*, addita ſunt à Theodoro, Græcè enim ſolùm eſt: *Quia calidum ſublatum detinetur, aut ſuperatur*, vt vertit Theodorus verbum κρατεῖται. Porrò autem tum hæc, tum altera prior ratio proponitur etiam ab eodem Ariſtotele ſectione x x v. hæc ſanè problemate v. illa xv. duobus enim hiſce in locis de eadem re ſimiliter quæritur. Tum verò tertiam etiam rationem adducit Ariſtoteles per ea, quæ ſequuntur. ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον. *An die inſtante potiùs.* Sub auroram multi ſpirant venti; ſicuti etiam ſcripſit idem Ariſtoteles ſectionis vigeſimæ ſextæ problemate quinquageſimo ſexto: Sol enim appropinquans vapores multos vnà ſecum attrahit, qui in ventum reſoluuntur, huiuſmodi autem venti, cùm ſint frigidi, iure horam illam refrigerant. Porrò de ventis cum aurora naſcentibus,

multo

multorum Poëtarum ſunt carmina, inprimis ex noſtris Italicis Torquati Taſſij hæc admodum ſuauia, vbi etiam de cadente rore:

Vſciua hormai del molle, e freſco grembo
De la grán madre ſua la notte oſcura,
Aure lieui portando, e largo nembò
Di ſua rugiada pretioſa, e pura:
Eſcotenda del Ciel l'humido lembo,
Ne ſpargeuai fioretti, e la verdura,
Et venticelli dibattendo l'ali,
Luſcingauano il ſonno de mortali.

Verba autem Ariſtotelis, quæ à Theodoro ſatis liberè ſuo more ſunt reddita, ita fideliter verti poſſunt: *An die inſtante plures ſunt nocturni flatus qui frigus afferunt?* ἢ ἡμῖν δοκεῖ μᾶλλον. *An nobis frigus acrius.* Vltima ratio. Ideo frigus nobis ea hora apparet maius, quoniam vacua contingit eadem eſſe corpora, vacua autem corpora frigus magis percipiunt; ſunt autem corpora illa hora vacua, quoniam coctiones iam ſunt perfectæ, nec in ventre amplius reperitur alimentum, quod ſolet corpus totum excalfacere: niſi ſtatim aſſumpto eo in nonnullis, in omnibus ſaltem paullò poſtea. Corpora autem vacua magis frigus percipere ſigno & à poſteriori oſtendit, quoniam poſt vomitum, qui corpora inanit, frigus magis ſentimus. Id autem poſt multam deiectionem ob eandem cauſſam ſimiliter contingit.

XVIII.

Διὰ τί πονοῦσιν, ὅταν ῥιγῶντες πρὸς τὸ πῦρ φέρωσιν· ὅταν δὲ κατὰ μικρὸν χλιαίνωσιν, οὔ; ἢ ὅτι ὅλως ἐκ τῶν ἐναντίων τἀναντία γενόμενον μεγάλην ποιεῖ τὴν μεταβολήν; ὥσπερ ἐπὶ τῶν δένδρων, εἰ μὴ κατὰ μικρὸν κάμπτοι τις, οὐκ ἂν πονοῖ· εἰ δὲ σφοδρότερον, καὶ μὴ κατὰ μικρόν, κλᾶται. εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου ἀπαθής, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ ῥιγῶντος εἴσω συνεῖται, καὶ συνέχεται, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλείπεται, καὶ τὸ ψυχρόν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου φθαρτικὸν· ὥστε ἐὰν μὲν χλιαίνῃ, κατὰ μικρὸν ἐξέρχεται τὸ θερμόν, καὶ ἧττον πονεῖ, ἐὰν δὲ μὴ ἀναχλιαίνῃ, πιέζεται μᾶλλον.

Qua de cauſſa qui vehementer frigent, ſi ſtatim copioſo igne concalefiant, indoleſcunt: ſi paullatim verò tepefiant, ſine magno dolore recreabuntur? An quòd omnino cùm ex contrariis in contrarium proficiſcitur, magna effici commutatio ſolet: vt in arbore, ſi quis paullatim deflectit, nihil eſt, quod ſtirps ipſa laboret. At ſi vehementiùs corripit, nec ſenſim adducit, frangatur neceſſe eſt. Ergo ſimile à ſuo ſimili affici nihil poteſt: vt autem calor hominis frigentis intus conſiſtit, & ſe colligit, ſic humor, & rigor parti exteriori relinquuntur, contrariúmquè ſui contrarij corrumpens eſt: efficitur rectè, vt ſi ſenſim, paullatímque tepefiant, calor prouocetur, & exeat: itaque minùs doleant: ſin ſubitò recaleſcant ampliùs adducatur, & adſtringatur, itáque dolendum àcriùs ſit.

Theodorus ſenſum quidem non variauit, ſed valde liberè tranſtulit: hæc autem poſſit eſſe fidelis conuerſio: *Propter quid laborant rigentes ſi ad ignem deferantur; ſi autem paullatim tepefiant nequaquam?* Rationem autem reddit, dicens valde refrigeratos, qui ad ignem accedunt; ideo dolorem, & laborem pati, quia magna ſubitò & ſimul in ipſis ex contrariis in contraria fit mutatio, ex algore in calorem ſummum; qualis ignis eſt. Huiuſmodi autem mutatió ſine dolore ferri non poteſt, nam alterat, & corrumpit naturam: ſed paullatim vt illa fiat, neceſſe eſt; ſicuti probat exemplo arboris, quam ſi quiſpiam paullatim inflectat, nihil illa laborat, at ſi vehementiùs & ſubitò, frangitur. Galenus porrò libro primo de ſymptomatum cauſſis, vbi de cauſſis doloris agit ex Platone, & Hippocrate, quæ ad hunc locum illuſtrandum maximè faciant, hæc ſcribit; *Sed quæ eſt communis omnium* [dolorum] *cauſſa, & quæ ſingulorum propria? Communis quidem quam Plato in Timæo his verbis explicat: Paſſio præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat, cùm verò ad naturalem habitum redit, idq; rurſus affatim, delectationem inducit. At quod ſenſim paullatímque fit, ſenſu non percipitur. Atquè hactenus Plato. Hippocrates verò Platone vetuſtior, ab his inquit, quæ natu-*

rum mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula corrumpunt, & celeritatem, & vehementiam tranſmutationis indicans. Hæc Gal. Locus autem, quem ex Hip. citat, is eſt in lib. de locis in homine. Nobis porrò ille ex Plat. verbis non reſideat ſcrupulus quod velit, delectationem induci ex ſubito,& confertim, aut vniuerſim facta regreſſione in naturalem ſtatum,tanquã ei ſententiæ ſit cõtrarium,quam modò in probl.ab Ariſt.habuimus. Quamquam enim verba fortaſſe aliquantiſper inuicem pugnare videantur, ſententia prorſus eadem eſt: Vult enim Plato, quod futurum eſt, vt ſuauitatem afferat, confertim reducturum ad naturalem ſtatum, non tamen ita ſubitò & confertim, vt corrumpat; & vult Ariſtoteles, qui ex frigore ad naturalem ſtatum, & calorem redúcturus eſt, vt redeat ſenſim,& paullatim, non tamen adeò, vt ſenſum lateat, tale enim non excitat voluptatem: cùm igitur latè pateat, quod ſubitò, & confertim fit, & late etiam, quod ſenſim; moderatio quædam motus,quæ vtrobique locum habet ad voluptatem inducendam requiritur,quam intellexerunt tum Plato, tum Ariſtoteles. Si verò algidus, ſubitò, & vniuerſim ardenti igni exponatur, illius natura corrumpitur, & ideo gignitur dolor, quod dicit Ariſtoteles. Hæc autem ratio eorum Philoſophorum verba conciliandi quam modò propoſuimus tum ſumitur ab eodem Platone poſtremis verbis, tum etiam ab iis, quæ habet Galenus libro de conuulſione, & rigore capite VI. in hunc modum: *Rurſus enim, vt Plato dixit, quod ſenſim, & paullatim fit., inſenſibile: quod autem ſenſile, neceſſe eſt hoc vehementer moueri, & tremore ſubito,quare perfrictio quidem inſenſilis, longiori temporis ſpatio, & paullatim accidit: ista autem, & emergens admodum, cum ſenſu prorſus contingit: neque enim huiuſmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis ſenſu non omnis dolorem affert, ſed interim etiam voluptatem.ex Platonis nimirum teſtimonio, cuius verba ita habent: Affectus præter naturam, & violentus ſubitò accidens doloroſicus eſt in nobis: quod autem ad naturam redit ſubitò, ſuaue eſt. Quare* [ſubitò] *vtrique, & ſuaui, & dolorifico commune eſt, neceſſariò ne affectus lateat coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturalem ſtatum reducit, ſuaue eſt: quod autem extra naturalem ſtatum eduxit dolorificum.* Hæc Galenus. εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. *ergo ſimile à ſuo ſimili.* Rationem liquidiùs explicat his duobus fundamentis. Simile non patitur à ſimili; contrarium eſt contrarij corruptiuum. In rigentibus igitur calidum innatum confluit, & conſiſtit intus, frigidum autem, & humidum derelinquitur extra: calore enim intus exiſtente, exteriores partes cum ea humiditate, quam habent frigidæ neceſſariò deſeruntur. Has igitur calore deſtitutas, præfrigidáſque partes aggrediens ſubitò ignis, quippe qui contrarius, corrumpit ratione alterius fundamenti: id autem exterioribus hiſce partibus non vſuueniret, ſi calore natiuo fouerentur, ratione primi fundamenti, ſimile non patitur à ſimili. Igitur cùm partes præfrigidæ paullatim tepeſcunt,calórq; externus ſenſim ipſis inducitur,tum internus paullatim euocatur, nec laborant partes, quia ſimile non patitur à ſimili: ſi autem non tepeſcunt, ſed præfrigidis ſummus applicatur externus calor, innatus non exit, ſed magis adſtringitur, vnde partes eo destitutæ à contrario corrumpuntur. ἧττον πονεῖ. *Itaque minus doleant.* Verterim potiùs: *non doleant*, ex propoſitione probl. Quod enim ibi Theodorus vertit, *ſi paullatim verò tepeſiant ſine magno dolore recreabuntur*, Græcè breuiter eſt, *ſi paullatim verò tepeſiant, nequaquam.* εἰ οὖν τὸ ὅμοιον. *Ergo ſimile à ſuo ſimili,* non omiſerim hic libenter particulam, *ſi*, quam habet Ariſtoteles, hoc modo: *ſi igitur ſimile à ſuo ſimili*, & eſicuti tollerem voculam, *vt*, & *ſic*, quam paullò poſt habet Theodorus,vt ita locus verteretur: *Si igitur ſimile à ſuo ſimili affici non poteſt, calor autem hominis frigentis intus conſiſtit, & ſe colligit, humor autem, & frigus relinquuntur, contrariúmque, &c.*

XIX.

Διὰ τί ψυχθέντες, μᾶλλον ὑπὸ τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα, καὶ ἀλγοῦμεν; πότερον διὰ πυκνότητα στέγει ἡ σὰρξ τὸ προσπῖπτον θερμόν; διὸ μόλιβδος ἐρίου θερμότερος. ἢ βίαιος γίνεται τοῦ θερμοῦ ἡ δίοδος διὰ τὸ πεπηγέναι ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς πόρους.

Cur refrigerati magis ab eodem calore vrimur, atque dolemus? Vtrum caro ſuæ cauſſa denſitatis calorem occurrentem ſibi tenaciùs ſuſcipit, ex quo plumbum calidius redditur quàm lana. An calor vi penetrat, eo quod foramina nimio frigore congelauerunt.

Quamobrem ſi ad eundem ignem accedat refrigeratus, & qui frigore non eſt correptus, ſed caleſcit, maiorem, & acriorem ex ignis calore percipiat vſtionis ſenſum, & do-

lorem

lorem refrigeratus, quàm calidus, duas aſſignat Ariſtoteles cauſſas, quarum prima eſt, quoniam caro illius, qui refrigeratus eſt, denſior eſt, & ſpiſſior, non refrigerati: frigiditatis enim eſt adſtringere, & denſare: quod autem denſum eſt, & ſpiſſum, calorem quo afficitur, arctis illis meatibus retinet, & celat magis, quàm minimè denſum; & ob hanc rationem fit vt plumbum quia denſius eſt, quàm lana, calidius reddatur, hoc eſt, maiorem caloris vim poſſit corpore ſuo recipere & retinere, quàm lana, in qua præ laxitate calor aëris nec imprimi, nec retineri poteſt. ἢ βίαιον γίνεται τὸ θερμόν. *An calor vi penetrat.* Altera ratio. Calor ſubiens meatus illius, qui refrigeratus eſt, vtitur inter ſubeundum violentia; Nam corpus præ frigiditate aſtrictum, & congelatum eſt, nec liberè poteſt calor ſubire: violentia autem hæc dolorem affert: præſertim ob rationes dictas proximè ſuperiori problemate, illuc enim tendit hæc ratio. Porrò hoc problema iteratur ſectione trigeſima ſeptima, eſtque ibi quartum; pro *meatus*, autem ibi ſcribitur *corpus.* στέγει, *tenacius ſuſcipit.* Verbum στέγει, quo Græcè vtitur Ariſtoteles propriè ſignificat, *celat*, & *operit*, quod feliciter exprimit illam caloris non ſolùm ſuſceptionem, ſed arctam retentionem, quam Theodorus conatus eſt aſſequi additione voculæ *tenacius.*

XX.

Διὰ τί ὀργιζόμενοι οὐ ῥιγῶσιν; ἢ ὅτι ἡ ὀργὴ τῇ δειλίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ θυμός; ἔστι δὲ ἡ μὲν ὀργή, ἀπὸ τοῦ πυρός· πολὺ γὰρ τὸ πῦρ κατέχοντες εἴσω, χλιαίνονται· μάλιστα δὲ δῆλον ἐπὶ τῶν παιδίων καταμαθεῖν· οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες, βλάπτονται· τὰ δὲ παιδία πρῶτον μὲν τὸ πνεῦμα πολὺ ἀναλαμβάνουσιν, εἶτα ἐρυθριῶσι· πολὺ γὰρ εἴσω ὂν τὸ θερμὸν, καὶ ἐξυγραῖνον, ἐρυθριᾶν ποιεῖ· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολὺ τοῦ ψυχροῦ προσχέοι, παύσοιντο ἂν ὀργιζόμενοι· κατασβεσθείη γὰρ ἂν αὐτῶν τὸ θερμόν· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ φοβούμενοι τοὐναντίον ῥιγοῦσί τε γὰρ, καὶ ψυχροὶ, καὶ ὠχροὶ γίνονται· ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τόπων.

Quam ob cauſſam non rigent, qui iraſcuntur? An quòd ira, & excandeſcentia timiditati contrarij affectus ſunt. Eſt autem ira ex igne proficiſcens. Cùm enim intus copiam ignis retinemus, concaleſcimus: quod maximè in puerili ætate perſpicere licet. Pueri námque primùm ſpiritus copiam retrahunt, deinde rubeſcunt: calor enim cùm intus affatim ſubſtat, atque humificat, facit, vt erubeſcant. Nam ſi quis largè aquam frigidam his infuderit, iram ſedabit: ſic enim calor extinguitur, pauidi autem, & perterriti contrà: rigent enim, & frigidi pallidíque redduntur. Calor námque eorum ſe ſummis de partibus ſeuocat ad imas.

Ex contrarietate, quam ira, ſeu iracundia habet cum timore, rationem ducit Ariſtoteles, quamobrem minimè rigeant, qui iraſcuntur. Nam cùm affectuum contrariorum contrarij quoque ſint effectus, & accidentia, timiditas autem, & ira ſint contraria, erunt vtique ipſorum contrarij effectus. At rigent timore affecti: non igitur rigebunt ira correpti. Explicat autem meliùs & confirmat hanc rationem Ariſtoteles, docens ſtatim, quomodo ira, & timor ſint contraria: & mox, quare rigeant timore affecti, vt cùm calor natiuus, ratione cuius rigor attenditur, (illius enim paſſio eſt, vt ſuperiùs diximus) alio & alio modo in vtróque moueatur, iure non rigere iratos appareat. Docet autem timiditatem, & iram eſſe contraria, quoniam ira eſt paſſio cum calore vndique exundante, timiditas autem cum frigore. Ira enim, inquit Ariſtoteles, eſt ab igne: non igitur ſolùm cum calore, ſed etiam à calore. Nam cùm intus in iraſcentibus multa ignis, ſeu caloris copia contineatur, eo ſanè hac illac exundante caleſcunt vtique toti: quod maximè in pueris diſcere licet: illi enim cùm iraſcuntur primùm quidem magnam ſpirituum copiam ſurſum ad cutim attrahunt, deinde rubri fiunt, id autem non ab alia re ortum ducit, quàm à multo calore intus contento vnà cum humore nimirum à ſanguine, intus commoto, atque ebulliente. Hic enim eſt, qui ruborem illum deinde inducit in cutim. Puerorum autem maximè adductum eſt exemplū, quoniam ob calorem, & humiditatem, quibus illa ætas abundat, magis perſpicuè res apparet. Porrò autem, dum hæc exponerem, neglexi illa *viri enim læduntur*, quæ tamen habent Græca exemplaria, & Antiquus interpres: quod illis caret Theodori tralatio; & ſenſum, quod ego quidem intelligerem, iuuarent nihil; niſi mendum aliquod ſubſit, quod potiùs ſuſpicor; & particulam, δὲ, in illis, τὰ δὲ παιδία, pro γὰρ accepimus, vt fecit Theodorus, qui etiam fortaſſe γὰρ legit. Probat autem deinceps Ariſtoteles etiam experi-

 mento

mento quodam, multum calorem exundare in pueris iratis, qui ruborem illum inducere dictus eſt. Nam ſi quiſpiam copioſam aquam frigidam ipſis affundat, iram vtique ſedabit: quod nimirum à frigido extinguatur, contrarium illi occurrens: hoc eſt exundans calor: hoc autem iræ diſcutiendæ remedium ex aqua affuſa, tanquam Ariſtotelicum refertur, etiam à Plutarcho in libro *περὶ ἀοργησίας*; ſeu *de cohibenda ira*, quo loco ſignificari præſens problema exiſtimauit Petrus victorius. Hinc autem iam oſtendit Ariſtoteles contrarietatem, quæ timori cum ira ineſt; vt ſolutio quæſtionis liquidiùs pateat, qui enim timore afficiuntur, non calidi, nec rubentes ſunt: ſed frigidi, & lutei, ſeu pallidi: atque affuſa aqua haud itidem accidentia hæc deſinunt, vt illa in iratis: ſed augentur potius rigéntque illi omnino; quoniam calor natiuus, partes corporis ſummas, & ſuperficiales deſerens, retrahitur ad interna, ibique ſuffocatur. Vnde extimæ deſtitutæ calore, & ſanguine, pallidæ, ac frigidæ redduntur. In ira contra, vt dicebamus, ſanguis vndequaque & ad omnes partes diſpergitur, omnéſque reddit calidas,, & rubentes, nec frigori, aut rigori vllus eſt locus. De hoc autem caloris motu contrario iraſcenti, & metuenti, déque aliis eorundem contrariis accidentibus licet etiam videre problema III. ſectionis XXIII.

XXI.

Διὰ τί ὅταν φρίξωμεν, αἱ τρίχες ὀρθαὶ ἵστανται; ἢ διὰ τὸ ἐν ὑγρῷ πεφυκέναι κατακεκλεῖσθαι; κρατεῖ γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ βάθος τῆς τριχός. ἡ δὲ φρίκη γίνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ δὲ ψύχος κατὰ φύσιν πήγνυσι τὸ θερμόν· ὅταν οὖν μεταβάλλῃ τὸ ὑγρὸν, ἐξ οὗ πεφύκασιν αἱ τρίχες, καὶ παγῇ μεταβάλλειν εἰκὸς τὰς τρίχας· εἰς μὲν οὖν τοὐναντίον εἰ μεταβάλλουσιν, ἢ ἐν ταυτῷ μένουσιν, ἢ ἐπικρατήσει πάλιν ἡ θρὶξ τοῦ ὑγροῦ· οὐκ εἰκὸς δὲ πεπηγότος καὶ πεπυκνωμένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν τρίχα τῷ βάρει κρατεῖν· εἰ δὲ μηδαμόσε κλιθῆναι δύναται τὴν τρίχα; τοῦ ὑγροῦ πεπηγέναι, λείπεται ἑστάναι ὀρθήν· ἢ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν, εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον ἡ σάρξ· συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται· καθάπερ ἐάν τις εἰς τὴν γῆν ἐμπήξας κάρφος, ἢ ἄλλο τι, συντάττῃ, καὶ πάντοθεν συνάγῃ τὴν γῆν, μᾶλλον ὀρθοῦται, ἢ ἐὰν ἐᾷ μὴ συνεστηκυῖαν.

Quam ob rem quoties inhorreſcimus pili eriguntur? An quòd in humore occluſi connectuntur: humor enim à pili altitudine vincitur. Horror autem, pulſu frigoris fieri ſolet. Frigus verò calidum humorem congelet, naturæ ratio vult; ergo vbi commutatus, congelatúſque humor eſt, in quo pili inhærent, pilos ipſos mutari conſentaneum eſt; aut igitur in partem aduerſam ſe transferent, aut in eadem manebunt, ſi rurſus vincere humorem potuerint; ac veriſimile non eſt, vt humorem gelatum coactúmque pilus vincere ſuo ponduſculo poſſit. Ergo ſi pilus vndique gelido humore obſeſſus, ne quò valeat inclinari, reſtat ſanè, vt erectus conſiſtat: An quoniam calor pulſus frigore ad locum interiorem ſe colligit: vbi autem calor ſe à carne dimouit, caro pleniùs cogitur, coactáque pilos eminentiùs erigi cogit: quomodo ſi cùm terræ feſtucam, aut aliud quodlibet infixeris, conſtruas, atque vndique terram colligas, efficies, vt magis erigi poſſit, quod infixum eſt, quàm ſi terra minùs eſſe coactum fueris.

Quod ſuperiùs problemate XII. ſub rigoris nomine propoſuerat, idem hîc ſub nomine horroris quærit; quam ob cauſſam horreſcentibus pili erigantur: duas autem reddit Ariſtoteles rationes, quarum poſtrema eadem eſt, & iiſdem omnino exprimitur verbis, quibus vſus eſt problemate XII. altera autem ab humore ducitur, cui infixi ſunt pili, de quo in altera nulla mentio. Etſi fundamentum non ſit à priori diuerſum. ἢ διὰ τὸ ἐν τῷ ὑγρῷ. *An quòd in humore.* Theodorus ſolita vſus libertate, nimiùm diſceſſit à verbis, & diuerſam etiam lectionem ſequutus videtur, quàm vulgata Græca exemplaria habeant. Eam ob rem nos qui in expoſitione verba ipſa inprimis ſpectamus, & eiſdem, quibus Ariſtoteles vſus eſt, ſenſa ipſa explicare conamur, hunc locum ita conuertimus: *An quia ſunt à natura ita conſtituti, vt in humido reclinent? capillorum enim radices detinent ipſum humidum. Horror autem à frigore fit, ſed calidum natura ratione à frigore congelatur: ſi quidem igitur in contrarium mutentur, vel in eodem ſtatu manebunt, vel ſuperabit denuò capillus humorem ipſum. Non eſt autem*

conſen-

conſentaneum, vt congelato, & coacto humore, poſſit capillus eum grauitate ſua ſuperare, ſi autem nullo pacto pilus, quia humori ſit impactus, poſſit inclinari, reliquum eſt vt rectus ſtet. Eſt autem hæc prima ratio ex humore illo deſumpta, cui pili affixi ſunt, quique ſub cute eſt diſperſus, & aſſiduè eiſdem incrementum ſuppeditat: hic enim humor occupatur ab ipſis pilorum radicibus, eiſdem ſeruiens, illique ipſo vèluti pro arbitrio ad ſuſtentationem vtuntur. Quoties igitur à frigore gignitur horror, tunc ab eodem frigore conſtringitur, & congelatur humidum: eſt enim hæc frigoris natura, vt calidum humorem congelet, nomine enim calido, humor etiam intelligitur, vt apparet ex ſequentibus verbis. Tranſmutatur igitur humor, quem continent radices pilorum & à priſtina natura dimouetur, quippe congelatus: hoc autem tranſmutato par eſt etiam tranſmutari capillos, & erigi, qui antea inclinati erant. Si igitur tranſmutentur in partem aduerſam, ſic, vt recti ſtent, aut permanebunt in eodem ſtatu, aut denuò vincent, & humori dominabuntur, ita vt non aliter, ac antea ipſis ille inſeruiat, & obediat, eodémque ſtatu, quo priùs capilli permaneant: hoc autem non eſt conſentaneum, nimirum vt capillus poſſit pondere, & grauitate ſua, quæ exigua admodum eſt, humorem gelatum, & coactum ſuperare: reliquum igitur erit, cùm nullo modo poſſint, quia coacto illi humori affixi, & concreti ſunt, iamque vincuntur, & non vincunt, ſicut antea inclinari, vt in horrore, & quoties ille durat, recti perſiſtant. Nos porrò Ariſtotelis rationem ita deduximus, lectionem vulgatam Græcorum codicum ſequuti, τοὐναντίον εἰ μεταβάλλοιεν, &c., ἢ ἐπικρατοῖεν, quo modo etiam conuertimus. At Theodorus videtur legiſſe, τοὐναντίον ἢ μεταβάλλοιεν, &c., εἰ ἐπικρατοῖεν, qua lectione ſenſus quidem, & momentum rationis idem redit, ſed ratio ipſa aliter erit deducenda, vt ex Latina Theodori verſione facilè colligi poteſt. ἢ διότι ὑπὸ τῆς κατεψύξεως. *An quoniam calor pulſus.* Altera ratio, quæ adducta etiam fuit problemate XII. In horrore merito frigoris, quod eo tempore contingit, calor hoſtem fugiens, colligit ſe ad partes interiores, deſeritque externam carnem. Hæc autem refrigerata, magis cogitur, & contrahitur: eſt enim hic frigoris effectus; contracta autem carne pili eriguntur, non ſecus ac ſi quiſpiam feſtuca, aut ſurculo, aut alio quopiam terræ infixo, terram vndique aggerat: facit enim ille profectò, vt ab ea detentus, & vndique obſeſſus ſurculus, poſſit rectus ſtare magis, quàm ſi terra circum minimè conſtruatur. Quam rationem etiam, licèt ſurculi ſimilitudine minimè adducta, habemus apud Alexandrum problemate XXVII. libri II. quo loco eadem res proponitur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ι.

ὅσα περὶ ὑπώπια καὶ οὐλὰς, καὶ μώλωπας.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO IX.

De iis, quæ ad vibices, ſugillata, & cicatrices pertinent:
THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ τί τοὺς μώλωπας κωλύει τὰ νεόδαρτα δέρματα προστιθέμενα, καὶ μάλιστα κελῶν, καὶ ᾠὰ ἐπικατεαγνύμενα; ἢ ὅτι ἄμφω κωλύει τὴν ἄθροισιν τοῦ ὑγροῦ, καὶ τὴν ἔπαρσιν; τὸ γὰρ ἀφηλκωμένον ἕλκει ἐπαίρεται διὰ τὴν θερμασίαν. τὰ δὲ δὴ ᾠὰ, διὰ τὴν γλισχρότητα κατακολλῶντα, κωλύει ἐπαίρεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ καύματα ὥσπερ καὶ ἡ κόλλα, καὶ τὰ δέρματα, τῇ τε γλισχρότητι προσκολλᾶται, καὶ ἅμα τῇ θερμότητι συμπέττει, καὶ παύει τὴν φλεγμασίαν· οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν ἡμερῶν τινων. ἐξάγειν δὲ βούλονται τὴν φλεγμασίαν καὶ οἱ περὶ ἅλα, καὶ περὶ ὄξος τρίβοντες.

Cur pelles recenter detractæ, maximè quæ arictum, verberum vulneribus & vibicibus admotæ, & oua ſuperconfracta prohibent vlcera, ne conſiſtant? An ratione vtráque humor colligi intumeſcéque prohibetur? Pars enim colliſa humorem trahit, intumeſcitque propter feruorem. Oua ſua lentitia glutinant, atque ita intumeſcere non ſinunt, vt etiam in ambuſtis glutine agitur. Conglutinare poſſunt pelles quoque ob ſuam lentitiam, hærentes nimirum, ſimúlque ſuo calore concoquunt, inflammationémque ſedant: neque enim detrahere eas ſolemus, niſi diebus aliquot poſt. Etiam qui ex ſale, acetóve perfricandum cenſent inflammationem tollere volunt.

Ariſtoteles hoc ſegmento problemata quædam proponit pertinentia ad ictus, ſeu incuſſiones verberum, liuores ex iis prouenientes, & cicatrices: dicuntur autem illa à Græcis ὑπώπια, & μώλωπες, à Latinis autem, *vibices*, & *ſugillata*, aut *ſugillationes*, de quorum nominum ſignificatione nonnulla paullò poſt ſubiiciemus. Primùm igitur quærit Ariſtoteles de iis, quæ μώλωπες dicuntur, quæ vox ictus ſignificat, aut percuſſiones, propriè factas ex corio, ſeu flagello bubulo; inde enim etymon vocis deducunt, nimirum παρὰ τὸ βοὸς βοὸς, καὶ τὸ λέπω, τὸ λεπίζω, hinc enim fit βώλωψ, & mutatione β, in μ, μώλωψ; Quoniam verò ex percuſſionibus his notæ, & veſtigia liuida ob affluxum refrigerati ſanguinis in cute relinquuntur, ſæpe etiam eodẽ nomine ipſa veſtigia, vix plagæ ipſius amplius, habita ratione accipiuntur. Ariſtoteles autem hoc problemate intellexit eo nomine ictum ipſum, & percuſſionem vnà cum laboribus, & accidentibus, quæ ſecum affert. Vnde Theodorus haud opinatus ſe perfectè ſenſum conſequi ſolo nomine *vibicum*, aut *ſugillatorum*, non interpretis, ſed expoſitoris potiùs functus munere, quod ſimpliciter erat Græcè, *prohibent molopas* vertit,

verberum

verberum vulneribus, & vibicibus admotæ, prohibent vlcera, ne conſiſtant : ſequutus etiam aliqua ex parte Plinium, qui libro xx. capite xiii. eandem Ariſtotelis ſententiam ita protulit : ***verberum vulnera, atque vibices pellibus ouium recentibus impoſitis obliterantur***, quamquam ſint, qui legant : ***verberum vlcera, pellibus ouium, &c.*** Quærit igitur Ariſtoteles, quamobrem pelles animalium, & præſertim arietum, ſi recens detractæ, & calidæ admoueantur parti alicui percuſſæ, prohibeant futurum affectum, nec ſinant ea ſuccreſcere accidentia, quæ illi ſuccedere ſolent : quam eandem rem etiam quærit de ouis confractis, ictæ parti ſuperimpoſitis. Soluit autem quæſtionem ; vtráque dicens, & pelles recenter excoriatas, & oua confracta, ideo prohibere affectum augeri, quoniam prohibent collectionem humoris ad partem laborantem, atque tumorem eiuſdem partis. Ea enim, quæ cõtuſa ſunt, & vlcerata trahunt ad ſe, ratione doloris, & coloris ibidem geniti, & promptè recipiunt ratione imbecillitatis partis: inde autem locus in tumorem eleuatur: oua autem confracta, & loco appoſita, quia lentitia prædita ſunt, glutinant partes ſimul, & prohibent locum eleuari: quoniam partes coactæ, & adſtrictæ non admittunt influentem humorem ; ſed potiùs repellunt, quod in ambuſtis ſimiliter oua operantur, in quibus ratione non diſſimili prohibent locum eleuari. Pelles autem non ſecus, ac gluten, tum lentore ſuo partes agglutinant, & idẽ efficiunt, quod oua, tum etiam calore tepido, quo ſunt præditæ, concoquunt, & ſedant inflammationem, quoniã & reſoluunt. Id autem non ſtatim præſtant, ſed procedente tempore; quare non illico auferuntur ; ſed aliquot diebus pòſt. Serapio libro de ſimplicibus ex animalibus capite ccccii. de arietis pelle eadem Ariſtoteli tradit his verbis. ***Cutis arietis quando accipitur recens, ſicuti excoriatur aries, & ponitur ſuper locum percuſſionis confert adeò, quòd curat percuſſionis læſionem in die vna, & nocte, & hoc quoniam maturat, & reſoluit loca percuſſa, quæ ſunt repleta ſanguine.*** ἐξάγει ἢ ἕλκει τὴν φλεγμασίαν. ***etiam qui ex Sole.*** Confirmat quæ dixit de recentibus pellibus, ſimili alius medicinæ, qua nonnulli vtuntur ; Nam ſicuti nonnulli ſale, & aceto eas verberum incuſſiones perfricant, quibus illud eſt propoſitum, vt inflammationem tollant, quod volebant conſequi, vt puto, aſtrictione, quæ aceto, & ſale præſtatur ; ſimiliter proficuæ ſunt pelles recentes, quia inflammationem, & ipſæ ſedare poſſunt : acetum autem, & ſal, vel coniunctim accipiuntur, vt vtriſque ſimul mixtis illi vterentur, aut vtrumque per ſe, vt alij quidem aceto, alij autem ſale eas perfricarent. Atque hodie ſanè etiam Medici in contuſionibus, & percuſſionibus hiſce, eiſdem vtuntur pellibus recenter detractis, conſperſis etiam ſale, roſis, & myrtis. Nos porrò ita problematis rationem explicuimus, atque deduximus iuxta Græci exemplaris excuſi lectionem, Theodorus autem diuerſam habuiſſe videtur. Quamquam autem non magni intereſt, quoniam rationis momentum idem eſt, tamen noſtra expoſitio verbis Ariſtotelis conſona appareat, totum problema ita fermè verbum è verbo conuertendum putaui : ***Cur pelles recenter detractæ, maximéque arietum, atque etiam oua ſuper confracta verberum vlcera prohibent ? An quoniam vtráque prohibent humoris collectionem, atque tumorem? quod enim vlceratum eſt, trahit, & propter feruorem attollitur. Oua porrò, quia ratione lentoris agglutinant, prohibent loci tumorem ; ſicuti etiam prohibent ambuſta. Quemadmodum autem gluten, ita etiam pelles, tum lentore ſuo agglutinant, tum etiam caliditate concoquunt, & ſedant inflammationem, & qui ſale, & aceto perfricant*** ; Theodorum igitur puto legiſſe καθάπερ δὲ τὰ καύματα ἡ κόλλα· καὶ τὰ δέρματα. cùm verteret, ***vt etiam in ambuſtis igne agitur : conglutinare poſſunt, &c.*** tanquam vox ***gluten*** ſuperiori ſententiæ ſit connectenda : illa etiam, ***hærentes nimirum***, de ſuo addidit, vt multa alia ſæpenumero.

I I.

Διὰ τί ἐν μὲν τῷ ἄλλῳ σώματι αἱ οὐλαὶ μέλαιναι, ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ λευκαί; ἢ ὅτι ἐναντίαν χρόαν ἡ οὐλὴ λαμβάνει τῇ πρότερον, ὥσπερ πᾶν τὸ νενοσηκός; ἐν τῷ μέλανι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἕλκη· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν σώματι μέλαιναι εὐθύς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς λευκαί, οὐδὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀεὶ μέλαιναι, ἀλλ' ὑποκαθίστανται τῷ χρόνῳ, ἢ ἁπλῶς, ἢ μᾶλλον.

Cur cicatrices reliquo quidem in corpore nigræ, oculis albæ inducuntur ? An quòd cicatrix colorem priori contrarium trahit ſcilicet quemadmodum omnia, quæ ægrotârint. Vlcera autem parte oculi nigra contrahi ſolent : veruntamen neque in corpore ſtatim nigreſcunt, ſed principio albæ ſunt : neque in oculo ſemper nigræ, ſed demum vel ex toto, vel magna ex parte redduntur.

Non omnes dicit cicatrices in corpore nigras eſſe: non enim id ex toto verum eſt: ſed cauſſam quærit diuerſitatis earum quæ in reliquo corpore immutantur ab illis, quæ immutantur in oculis, illæ enim nigræ redduntur, hæ autem albæ. Dicit igitur illas, quæ in oculis fiunt, ideo albas eſſe, quoniam cicatrix morboſum quiddam eſt; morbus autem partem deducit in ſtatum contrarium, ac priùs erat: oculi autem pars, in qua fit cicatrix eſt nigra, aut talis apparet, fit enim in cornea, quæ nigra plùs minùs apparet: meritò igitur à cicatrice in contrarium ſtatum parte illa deducta alba reddetur. Hæc autem ratio, quæ ſatis communis, & longinqua eſt, ex ea re proximiùs videtur poſſe confirmari. Nam cùm vnaquæque pars ſana, alimentum, quod trahit in colorem ſibi ſimilem, conuertere ſolet, pars in corpore carnoſa, & alba, vbi fit cicatrix quia debilis eſt, & præ morbo non poteſt alimentum perfectè concoquere, & aſſimilare, & ad albedinem propriam deducere, cicatrices in ea nigræ euadunt, & in oculo ſimiliter, cùm ratione eiuſdem imbecillitatis ad colorem, qui oculo proprius eſt aut niger, aut nigro proximus, trahi non poſſint, albæ. Eſt enim cornea in qua hæ cicatrices fiunt, coloris propoſiti, quemadmodum dicit in præſentia Ariſtoteles, & v. de generatione animalium capite primo, & alibi. Verùm ſicuti hæc ratio poſſit apptobari, quod pertinet ad cicatrices in reliquo corpore, & conſona ſit iis, quæ ab eodem Ariſtotele dicuntur problemate xi. ita quòd pertinet ad oculum falsò nititur fundamento, nec video quomodo ab anatomicis recipi poſſit, quibus cornea ex ſe minimè eſt nigra, aut alius coloris, ſed alba, vel potiùs diaphana, & pellucida, ſicuti cornu, vnde illi nomen; & color, quem in ea videmus, illi ſit ab vuea tunica ſubiecta, quæ ſola pars in toto oculo eſt colorata. Quinimò ſi colorata eſſet cornea, viſionem rectè fieri impediret. Igitur non tranſmutatur in ea alimentum ad colorem nigrum, cùm eſt ſana, nec ex immutationis defectu candida apparet cicatrix. Valeret ea ratio ſi vnà cum cornea vulnerata fortè eſſet ad circulum iridis vuea, & in hac fieret cicatrix: At de corneæ etiam cicatricibus, quæ tales ſemper apparent, loquitur Ariſtoteles. Hæc ideo propoſui fruſtrà alioquin prolata, quòd ex iis, quæ habet Aponenſis in commentariis ita videatur Ariſtotelis ratio explicari, & confirmari; etſi Aponenſis confusè ſatis, & obſcurè loquens, vt ſæpe aliàs, mihi quidem rudi ingenio viro, nec ex toto vera afferens, non omnino explanet eam ſententiam. Vidit enim fundamenti falſitatem Aponenſis, & corneam ex ſe minimè eſſe nigram, manifeſtè dicit. Igitur Ariſtotelis rationem communem, & remotam, qualis eſt, ſicut pleráque alia hoc in libro accipiamus: & oculorum, ſeu corneæ apparentem colorem, de quo loquitur Ariſtoteles, verum, & proprium requirentes, minimè dimittamus. Nam & Ariſtoteles idem, quanquam de oculorum coloris cauſſa non ita ſenſerit, quemadmodum anatomici, vt apparet ex libro quinto de generatione animalium capite primo vbi eorum colorum diuerſitatem ad copiam, aut inopiam humoris reduxit, ſimilitudine ex mari ſumpta: qui enim multum habent humoris, illos eſſe nigros, vt profunda maris, ſeu altorum gurgitum apparent: qui parum cæſios: & ſic pro abundantia aut paucitate humoris, ex horum mediis coloratos, corneæ tamen colorem, quem videmus, non verè illi inesse, ſed apparere, vt in mari fit, apertè ex ſimilitudine adducta ſignificat. Igitur ex apparenti colore deducitur ratio, quantum quidem poteſt. Hic autem color cùm oculo morboſo, & ſano contrarius eſſe debeat, qua parte morboſus eſt; ſi ſanus niger apparet, morboſus, qua remanet cicatrix apparebit albus. Ad problema ſi aliquid prærerea afferendum eſt, dicerem, cùm alba, lucida, & perſpicua ſit cornea oculi tunica, nec verè in ſe colorem illum contineat, quem in ea videmus, ſed ab vuea ſubtus poſita illi inſit, quoties ob cicatricem duratur, & ſpiſſeſcit, iam non poſſe ampliùs colorem illum oſtendere, quippe quæ non ampliùs lucida, & petuia ſit, vnde color ille albus, aut albo ſimilis, quem ex ſe habet, iam in ea apparet: cùm etiam nutrimentum ad eandem confluens, quod pituitoſum eſt, & albidum, non poſſit ob partis imbecillitatem, ſicuti antea concoqui, & immutari. Porrò Alexander primi libri problemate cxiii. cùm eandem quæſtionem pertractaret non oculorum generatim cicatrices albas fieri propoſuit, ſed eas tantùm, quæ ſunt in pupilla: Extra pupillam enim, in parte etiam nigra, tales non fieri: quod dictum Ariſtotelicis hiſce non eſt omnino idem. Sed & idem Alexander aliam problematis rationem reddit, ſumptam ex ſpiritu viſiuo, qui cùm per pupillam tantùm permeet, vbi illius meatus ex cicatrice obcæcati ſunt, & egredi non poſſit, ibidem cogitur, adaugetúrque: adauctus autem, cùm maximè lucidus, & luminoſus ſit, pro ſua copia cicatricem illuſtrando reddere albam poteſt: id autem nulli ex aliis partibus contingit, quia ad nullam aliam ſpiritus ille allabitur. Hæc de oculorum cicatricibus. De aliis quæ in toto corpore fiunt illud repeto, non omnes ab Ariſtotele nigras dici: non enim hoc verum; quia exiguæ reliqua carne albi-

diores mihi quidem videntur: nigræ autem maiores, quæ ex ſubſtantiæ, & carnis deperditione relinquuntur; omninóque pro conditionum varietate illius, qui vulnus patitur, nigriores, aut minùs fiunt. In iuuene enim ſano, boni temperamenti, & vegeto calore, cicatrix ex leui vulnere vix apparebit nigra, aut ne apparebit quidem. Contra in ſene lienoſo, ex vlcere magno, & diuturno, præſertim in cruribus, ob diſtantiam, quæ illis eſt à caloris fonte, valde nigra, & in dies magis talis. Vnde problemate v. de lienoſis ſpeciatim, & xi. de vlceribus eodem loco ſæpius exiſtentibus eandem proponit quæſtionem. Porrò cicatricibus nigris, quæ poſſint reſtituere candidum colorem medicamenta habemus tum à Galeno, qui libro vii. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, calamintham, ſeu nepitam huiuſmodi facultate pollere tradit, tum etiam plurima alia à Plinio, qui & ſylueſtrem ocymum cum felle bubulo, & ſatiuos lupinos ex aceto coctos, & ſeuum aſininum cicatricibus nigris candidum colorem reſtituere variis in locis ſcriptum reliquit, ſicuti etiam ad albas oculorum in libro de virtutibus Centaureæ huius herbæ ſuccus commendatur. *οὐ μὴν ἀλλὰ ἐν τῷ σώματι. verumtamen neque in corpore.* Quæ ſimpliciter propoſuerat, ea limitibus quibuſdam comprehendit, ne ſimpliciter acceptis, ipſe aut erroris coargueretur, aut alius in errorem induceretur. Ait igitur cicatrices, ſiue oculorum, ſiue aliarum corporis partium, non ſemper eſſe vnius, & eiuſdem coloris: nam quæ in corpore fiunt non ſtatim, & ab initio ſunt nigræ, ſed albæ potiùs, cuius rationem non reddit: ſed ea duci poteſt ex iis, quæ dicentur problemate v. nec quæ in oculo, ſemper nigræ, aut etiam albæ: ſed procedente tempore, aut ex toto, aut maiori ex parte alij colori redduntur.

III.

Διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλῳ τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρά, τὸ δὲ μέσον, λευκόν; πότερον ὅτι ἀποπιέζει τὸ αἷμα ἐκ τοῦ μέσου καθὸ μάλιστα προσπίπτει περιφερὴς ὤν; ἢ ἔδει ἐπανιέναι; διά γε τοῦτο πάλιν· ἀλλ' αἵματός συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστι· συνδρομὴ δὲ, εἰς τὸν πληγέντα τόπον.

Cur ferula oras, ſiue ambitum plagæ rubidum, medium album facit? Vtrum, quòd ſanguinem pellit ex medio, quod maximè ferit, quia in orbem ſe colligit, & rotunda eſt: An ea quidem de cauſſa ſanguinem deinde redire oporteret? rubedo autem, non niſi concurſus ſanguinis eſt, íſque in eum locum, qui ictus eſt.

Quod hic de ferula proponit Ariſtoteles, id latiùs explicatur problemate ſequenti, in quo tum idem de ferula, tum de ligno contrarius proponitur effectus. Nomine autem ferulæ, quæ *νάρθηξ* Græcè dicitur, intelligendus eſt bacillus, leuis, & rotundus, cuiuſmodi ſcapus eſt illius plantæ, quæ propriè ferula dicitur, feniculo ſimilis; cuius etiam ſcapus veluti arundo, & ſimilia, eo nomine hic poſſunt intelligi. Huiuſmodi enim bacillo ſi pars aliqua percutiatur, medium quidem eiuſdem partis percuſſæ album, extrema autem rubida efficiuntur: cuius rei illam eſſe cauſſam dicit Ariſtoteles, quòd ferula dum percutit, ſanguinem premit, & pellit ipſum de medio; medium enim illud eſt, quod maximè ab ea ictum percipit, quia nimirum ferula eſt rotunda, & circularis, nec æquè partes omnes illius loci, ad quem cadit, ab ea tanguntur, & percutiuntur; ſed omnium maximè medium. Inde autem pulſo ſanguine, meritò pars illa alba redditur, cùm à ſanguine rubidum acciperet colorem. Extrema autem ad quæ tendit ſanguis rubentiora. *ἢ ἔδει ἐπανιέναι. An ea quidem de cauſſa.* Videtur ea reuocare in dubium, quæ propoſuit, ſi enim ideo medium eſt album, quia illinc ictu ferulę pulſus eſt ſanguis, oportet quidem ob hanc cauſſam, & niſi aliud afferatur, ſanguinem denuò redire, & medium denuò rubeſcere; rubedo enim aliud non eſt, quàm ſanguinis concurſus, ſanguinis autem concurſus eſt in eam partem, quæ percuſſa fuit: inde enim diſceſſit, & hic eius erat locus, ad quem ipſi reditus meritò ſit. Huic porrò dubitationi non ſatisfacit in præſentia, ſed problemate ſequenti, cauſſam afferens, quare ſanguis non poſſit iis, qui ferula icti ſunt ad eundem locum redire, poſſit autem illis, qui percuſſi ſunt ligno.

IV.

Διὰ τί τοῖς μὲν νάρθηκι σφόδρα τυπτόμενον, τὸ μέσον τῆς σαρκὸς λευκὸν γίνεται, τὸ κύκλῳ δὲ, ἐρυθρόν· ξύλῳ δὲ, ἐρυθρότερον τὸ μέσον; ἢ ὅτι ὁ μὲν νάρθηξ διὰ κουφότητα, ἐὰν σφόδρα πατάξῃ, τὸ

ἀποπηδῆς

ἐπιπολῆς διεσκέδασεν αἷμα· ὥστε ὅθεν μὲν ἐξέλιπε, λευκὸν φαίνεται· οὗ δὲ πλεῖον ἦλθεν, ἐρυθρότερον. οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς οὐ ταχέως ἀποκαθίσταται τὸ σκεδασθὲν αἷμα, διὰ τὸ ὀλίγον τε εἶναι, καὶ τὴν φορὰν εἰς τὸ πρόσαντες εἶναι· πλῆθος γὰρ βιασθὲν μᾶλλον τὴν παρὰ φύσιν φορὰν ἐνεχθῆναι. διὰ δὲ τὸ σκληρὸν, αἱ πληγαὶ, διὰ βάρος, καὶ τὴν ἰσχὺν, θλῖψιν καὶ θλάσιν ποιοῦσι. θλιβόμενον μὲν οὖν κοῖλον γίνεται. θλώμενον δὲ, ἀραιόν· τμῆσις γὰρ καὶ διαίρεσίς ἐστι μαλακὴ ἡ θλάσις. κοίλου δὲ καὶ ἀραιοῦ γενομένου τοῦ μέσου, φέρεται εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς πέριξ ἐπιπολῆς αἷμα. κάτω τε γὰρ πέφυκε φέρεσθαι, καὶ εἰς τὰ ἀραιὰ τῷ εἴκειν αὐτά. ἀθροιζομένου δὲ ἐνταῦθα εἰκότως τοῦ αἵματος, τοῦτο μὲν ἐρυθραίνει· ἃ δὲ ἀπολείπει, λευκαίνει.

Quare cùm membra à ferula vehementiùs feriuntur, medium carnis album, oræ rubræ redduntur: Ligno autem contra, medium amplius rubet? An quòd ferula ſuam ob leuitatem, vbi vehementer percuſſit, ſanguinem reſidentem per ſumma diſſipat. Itaque vnde ſanguis defuerit, mox ea pars alba exiſtit: quo autem pleniùs fluxit, hîc rubor ambit. Cùmque plaga intumuit, ſanguis citò ſuam ſedem repetere non poteſt, quoniam & exiguus eſt, & relationem per accliue agat, neceſſe eſt: non enim niſi copia, magna referri poteſt contra naturam. At ictus, quos dura, corpora inferant, affligunt, colliduntque ponderis ſui ratione, ac robore. Afflictum itaque medium cauum redditur, colliſum autem rarò exiſtit: colliſio nanque, diſſectio, & diſtractio leuis eſt. Quod cùm cauum, colliſumq; reddatur, ſanguis ad id ſummis de oris vndique fertur: nam & aptus ferri deorſum eſt, & laxa expeditiùs ſubit, quòd ea cedunt faciliùs, vbi autem ſanguis eò ipſe ſe collegit, efficitur meritò, vt medium rubore tingatur: oræ autem, quas deſeruit, albedine decolorentur.

De ferula idem quærit, quod ſuperiori problemate; cur ſi ea quiſpiam vehementiùs percutiatur, medium percuſſæ carnis album, extrema rubra efficiantur: de ligno contrarij effectus cauſſam, medium nimirum rubidius. Ligni autem nomine rem intelligit ſolidam, & grauem, ferulæ ſanè hiſce qualitatibus contrariam. Cauſſam autem eam reddit, quòd ferula vbi vehementer percuſſit, ſanguinem, qui eſt in ſuperficie diſpergit, & ab ea parte, quam vehementiùs attigit ad alias pellit: vnde autem ſanguis abit, alba apparet ea pars, illa re deſtituta à qua rubeſcebat, quò autem tendit rubidior, maiore rubefacientis rei copia repleta. οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς. *Cumque plaga intumuit.* Satisfacit dubitationi ſuperiori problemate propoſitæ, cur ſanguis non poſſit eundem locum repetere: duo autem recenſet impedimenta; alterum quòd ſanguis pulſus, ſit exigua quantitate, non enim à leui re plurima copia poſſit protrudi: alterum, quia per ardua, & accliuia feratur, neceſſe eſt, cùm in parte tumor exiſtat; huiuſmodi autem latio præter naturam, eſt admodum difficilis: ſanguis enim ſua natura grauis, deorſum potiùs vergit: non poſſit itaque viam infeſtam, & ſurſum tendentē repetere, niſi multa copia ſit, tunc enim multitudine oppreſſus, vi adigitur ad crumpendum; qui verò hîc propoſitus eſt ſanguis, ille eſt exigua quantitate. Theodorus ſenſum eundem voluit exprimere, ſed & obſcuriùs & minùs Latinè vt puto per illa, *relationem per accliue agat, neceſſe eſt*; cùm Græcis verbis nihil ſit magis perſpicuum, ſi verbum verbo ita reddatur: *Quoniam, & exiguus eſt, & latio ad accliue.* Quod autem ſequitur meliùs etiam vt puto ſic; *fertur enim latione contra naturam, quũ ob multitudinem vi adigitur.* διὰ δὲ τὸ σκληρὸν. *At ictus, quos dura corpora.* Aggreditur alteram partem. Quæ percuſſiones inferuntur à re ſolida, & dura, ſicuti lignum eſt, illæ ob pondus, ac robur, quod in ſe continent, comprimunt, & contundunt, ſeu collidunt carnem, quod autem comprimitur, cauum redditur, cedit enim rei comprimenti: quod autem contunditur, ſeu colliditur, rarum euadit: Colliſio nanque; aut contuſio, eſt diſſectio quædam, & diuiſio, ſeu diſtractio mollis, & leuis: quæ autem diuiditur, & diſtrahitur pars, illa procul dubio, rara exiſtit, cùm partes ipſius alteræ ab alteris longiùs diſtent. Facta igitur concaua, & rara parte illa, quæ medium occupat, facilè ex locis, qui circa ſunt, & in ambitu, ſanguis in ſuperficie reſidens ad eam defertur, duo habens ad hanc rem adiumenta, vnum ex ſe, alterum ex parte, ad quam fertur: ſanguis enim naturâ ſua deorſum ferri aptus eſt, quippe grauis, in concauum autem locum delabens deorſum fertur, & pars, ad quam tendit, prompta eſt ad recipiendum, quia laxa, & rara eſt, & facilè cedit impreſſioni. Nos porrò vocem θλῖψιν, reddidimus, *compreſſionem*, quòd puta-

remus

remus clariùs,& euidentiùs exprimere illam membri paſſionem, & continui ſolutionem, quam intelligit Ariſtoteles, quàm voce, afflictionis ſola, qua vtitur Theodorus, θλάσις autem, colliſio vertitur à Theodoro, poſſit etiam, *contuſio*. Quid autem ea ſit, cùm habeamus Ariſtotelem interpretem, ſtultum ſit ab aliis auctoribus petere, qui tamen multis verbis eam explicant. ἀθροιζομένου δ' ἐνταῦθα. *vbi autem ſanguis*. Concludit. Sanguine collecto ea parte, quæ medium occupat, illa meritò rubeſcit: à ſanguine enim rubor extrema autem, vnde diſceſſit, meritò alba, deſtituta nimirum eo vnde rubeſcebant.

V.

Διὰ τί αἱ οὐλαὶ μέλαιναι τῶν σπληνιώντων; ἢ ὅτι αἷμα διεφθαρμένον ἔχουσι, διὰ τὴν ἐκ τοῦ σπληνὸς σύμμιξιν νοσῶδες αἵματος καὶ ὑδαρές; ἡ μὲν οὖν οὐλὴ, τὸ δέρμα λεπτὸν καὶ ἐπιπόλαιον ἴσχει· τὸ δὲ αἷμα διὰ τὸ ὑδαρὲς καὶ θερμὸν εἶναι μέλαν ὄν, τοιαύτην ποιεῖ τὴν οὐλὴν διαφαινόμενον. καὶ δὴ πλεονάκις ἡ οὐλὴ ἐν τούτοις γίνεται μελαντέρα· γίνεται δὲ διὰ ταῦτα· δι' ἀσθένειαν γὰρ τοῦ δέρματος, καταψύχεται τὸ αἷμα, καὶ ἐξατμίζοντος τοῦ θερμοῦ, γίνεται μελάντερον. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πρεσβύταις, οἵ τε χρῶτες μελάντεροι γίνονται, καὶ αἱ οὐλαὶ αἱ συγγενεῖς μελάντεραι, ἢ νέοις· οἷον ὑπώπιον γὰρ αὐτοῖς ἅπαν τὸ σῶμα οὐ διὰ λεπτότητα τοῦ δέρματος, ἀλλ' ὅτι τὸ θερμὸν ἐκλέλοιπεν.

Cur nigræ cicatrices hominum ſunt, qui vitio lienis tenentur? An quòd ſanguis eorum corruptus eſt, propter admixtionem morboſi, dilutíque ſanguinis, quia liene procedit? Cicatrix igitur cute prætenui, ſummáque conſiſtit: ſanguis verò ille, quia vt dilutus, & calidus ſit, niger eſt: cicatricem nigram tranſpectus vtique oſtendit, & quidem ſæpius. Hac eadem de cauſſa cicatrix nigrior fit: ſanguis etenim cutis imbecillitate frigeſcit, & calore euaporante atrior redditur. Senioribus etiam pari ratione cutis magis nigreſcit, & natiuæ cicatrices atriores, quàm iunioribus habentur: eſt enim quaſi vibicatum corpus eorum totum, non ob aliquam cutis tenuitatem, ſed quòd calor defecerit.

Quod ſuperiùs problemate ſecundo propoſitum erat de cicatricibus, quæ in corpore nigræ apparent; id euidentiùs, quàm in aliis, in lienoſis conſpicitur, eam ob rem ſeparatim modò illam quæſtionem proponit: lienoſos autem ſeu σπληνικοὺς, Galenus libro nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos capite ſecundo appellat eos, quibus diu lien obduruit, & talis adhuc perſeuerat: atque etiam libro de definitionibus medicis, ſexto autem aphoriſmorum XLIII. iidem tum à Galeno, tum ab Hippocrate dicuntur σπληνώδεις. Hoc autem in loco Ariſtoteles σπληνιῶντες ſunt, quibus lien vitio aliquo ita afficitur, vt ſanguis in eo exiſtens contaminatus, & corruptus fiat; eſt autem huiuſmodi ſanguis præ vitio illo aquoſus, & diffluens, nec eam nactus craſſitiem, & conſiſtentiam, quæ huiuſmodi ſanguini naturam ſuam obtinenti, eſt neceſſaria. Cùm igitur is ſanguis per reliquas corporis partes diffuſus, miſceatur alij, qui in venis eſt; & niger fit, quippe aquoſus, & calidus, hoc eſt putredinoſus: humidus, & calidus calore extraneo, deſtitutus autem calore, & ſpiritu natiuo, eundem inficit, & ad ſummam cutim, vbi conſiſtunt cicatrices, perueniens, efficit, vt talis inde appareat cicatrix. καὶ δὴ πλεονάκις. *& quidem ſæpius.* Hæc iuxta Theodori interpunctionem ſuperiori membro adhærent: ſed meliùs annectentur ſequenti, vt habent Græci excuſi codices, & antiqua tralatio. Eſt autem hoc corollarium, ſeu potiùs confirmatio eorum, quæ dicta ſunt, cicatricem nigram fieri natiui caloris defectu. Eadem, inquit, cicatrix in lienoſis nigrior procedente tempore ſæpius fit: debilitata enim cute ex vlcere præcedente, ſanguis, qui ad eam nutrimenti cauſſa defertur, refrigeratur aſſiduè magis, & idcirco nigrior fit, deficiente nimirum magis natiuo calore, qui ſplendorem, & colorem proprium rei conſeruat, indéque cicatrix nigrior & ipſa fit. Idem ſenioribus contingit, qui ætatis ratione lienoſis ſimiles ſunt: vnde corpora, id eſt carnes ipſorum nigriores fiunt, & cicatrices congenitæ, id eſt ipſis cognatæ; & non ſecus ac carnes mutationem ſequutæ, nigriores, quàm iuuenibus, eiſdem ſunt. Cùm totum corpus ipſorum, quaſi vibicibus notatum, & ſuggillatum appareat; idque non ob ſubtilitatem cutis, quod in iuuenibus dictum eſt, ſed ob natiui caloris defectum. Theodorus omiſit duas illas voculas ἐν αὐτοῖς, quas nos expoſuimus, *in eiſdem lienoſis*, quæ non erant omittendæ: locus igitur

iuxta lectionem Græci exemplaris typis excuſi, ita conuerti poteſt: *At ſanè in eo cicatrix ſæpius nigra euadit: ob hanc autem cauſſam euadit: ſanguis etenim, &c.*

V I.

Πότερον ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἴτια, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν εἰς τὸ ποιεῖν, ἢ οὔ. λέγω δὲ οἷον. ἐπεὶ τὰ ὑπώπια καὶ ὁ χαλκὸς ἐξαίρει, καὶ ἡ ῥαφανίς, καὶ ὁ κύαμος διαμασώμενος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλος, καὶ ἕτερ᾽ ἄττα, τῇ αὐτῇ δυνάμει ἢ ὁ μὲν χαλκὸς τῷ ἰὸν ἔχειν, τὸν δὲ ἰὸν φαρμακώδη· ὁ δὲ κύαμος καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλος, τῷ ἐπισπᾶν ἐφ᾽ ἑαυτὰ διὰ μανότητα· ἄλλα δὲ, δι᾽ ἑτέρας αἰτίας; ἢ τὸ μὲν ἔσχατον, ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων ταυτό; τὰ δὲ πρὸ τούτου, οὐδὲν κωλύει ἕτερα. πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τοῖς, καθάπερ καὶ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρόν.

Vtrùm quæcumq; rei eiuſdem cauſſam obtinent, vim habent eandem ad agendum, an non? Verbi cauſſa, cùm vibices diſcuti, & ab aëre, & à radicula, & à faba commanducata, & à pulmone, & ab argilla, & ab aliis huiuſcemodi poſſint, ſingulàne vi eadem hoc efficiant an diuerſa? An æs ideo tollit, quoniam rubiginem præ ſe fert, quæ pro medicamento accipi poteſt? faba verò & pulmo, & argilla, eò quòd ad ſe attrahunt propter ſui corporis raritatem, cæteráque prædicta aliis ex cauſſis idem faciunt. An vltimum quidem in his omnibus idem eſt? Quod autem antecedit, hoc diſcrimini fore, nihil eſt, quod prohibeat.

Cùm res nonnullas inter ſe diuerſas videre liceat vnius, & eiuſdem effectus eſſe cauſſas, ſeu eundem effectum à rebus inter ſe diuerſis prouenire; quærit Ariſtoteles an illa omnia, quæ inter ſe diuerſa ſunt, eundem gignentia effectum, eandem ad agendum habeant facultatem, an non? Exemplis autem declarat, quod propoſuit; & quinque enumeratis rebus, vnde vibices, aut ſuggillata tollantur, ære, radicula, faba, pulmone, & argilla quærit vtrum eadem facultate hæc omnia liuores illos tollant, an diuerſa; Et cùm ad finem problematis quæſtionem diſſoluat, explicat interim quomodo vnaquæque ex rebus propoſitis deleat ſuggillata, aut vibices, liuores ſcilicet illos, qui Græcis ὑπώπια dicuntur, de cuius nominis ſignificatione dicetur problemate IX. Ære igitur eos inprimis tolli affirmat ratione rubiginis, ſeu æruginis, quæ ex ipſo eſt, medicamentoſa nimirum re. Quæ cauſſa, etſi non admodum proxima videri poſſit, tam latè patenre medicamenti nomine, quando tamen res in medium veniat comparatione radiculæ, fabæ, & pulmonis, quæ comeſtibilia ſunt & argillæ, quæ exiguum, & obſcurum in medicina vſum habet, cùm æs, ſeu potiùs illius rubigo, quæ ærugo dicitur, & alia, quæ ex ipſo ſunt, adeò validas, & manifeſtas obtineant vires, iure non abſona videatur adduci ratio: cogitandum enim eſt, nomine pharmaci illud intelligi, quod adhibitum eius naturam, cui adhibitum eſt immutat, quod venenum apud Latinos dicitur. Cùm tale igitur exiſtat æs iure poterit naturam priorem immutando, quod liuidum erat album facere, id autem de aliis quattuor, quæ mitiori natura conſtant, haud quaquam poterimus ſimpliciter proferre. Vt denique idem ferè ſit dicere, æs ideo ſuggillata tollit, quia æruginis ratione medicamen, ac dicere, quia æruginis ratione admodum excalfacit, & exſiccat, ac diſcutit; vnde & dicit Auicennas, quòd exedit callos, & attenuat. ὁ δὲ κύαμος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλος. *faba verò & pulmo, & argilla.* Tria ex propoſitis, quæ nomine recenſet, fabam, pulmonem, & argillam, ideo vibices tollere affirmat, quia cùm ſint ſubſtantiæ corporis, raritate, & laxitate præditæ, eiſdem admota, facilè trahunt ad ſe, & recipiunt quæcúmque attrahuntur; extracto autem ſangume tollitur ſuggillatio. Porrò in veteri tralatione duæ tãtùm ex rebus propoſitis enumerantur, faba, & pulmo, omiſſa argilla; & Iuſtiniani codex notis compunctam habet illam vocem, tanquam ab exemplari abeſſet, ex quo deſcribebat. Vnde cogitabam, fuiſſe forte eam vocem ſuſpectam, quòd nimirum argilla omnis haud eſſet illis annumeranda, quæ præ raritate, & laxitate corporis attrahendo vibices tollunt, nec eiuſmodi ſubſtantiæ raritate conſtaret. Pro qua dubitatione illud occurrit, eſſe inter terras, atque adeò inter argillas alias rariore, alias denſiore conſiſtentia, quòd docet Galenus, qui etiam ex grauitate, & leuitate eius rei argumentum ducit; terræ enim inde leuitatem prouenire, quòd larga, & copioſa in tota eius temperie aërea inſiſtit ſubſtantia, ibidem ſcribit: quare & Samiæ terræ eſſentiam magis quodammodo aëream, quàm Lemniæ eodem loco eſſe affirmat. Vnde ſi admittẽda

ea vox, quam ſanè recipit Theodorus, de ea, quæ leui conſiſtentia eſt prædita erit accipiendus locus. Et ſanè Crito in compoſitionibus, quas recitat Galenus libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos capite primo, ad ſuggillata tollenda vtitur ſamia. Plinius etiam libro XVII. capite VII. leucargilli, ſeu leucargionis ſpeciem quandam ſecundo loco numerat, quæ ſubtuſa eſt, & vocatur capnumargos, quam leuitate, quàm cæteræ dimidio minorẽ eſſe dicit; vnde & Dalechampius ſe habere manuſcriptum exemplar teſtatur, in quo non, *capnumargos*, ſed *caunumargo* legatur, quaſi laxa, & rara. De hac igitur, & ei ſimilibus ſi locus accipiatur, omni carebit difficultate. ὁ δὲ κύαμος. *Faba verò*. Faba ad ſuggillata recipitur in multis compoſitionibus veterum medicorum, quas recitat Galenus libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundùm locos capite primo. Archigenes enim vtitur faba freſa, eàque cruda, vt exponit Galenus in cataplaſmate, nec minùs eadem commanducata cum mellè, & impoſita; atque etiam cum ceruſſa, & argenti ſpuma ad cerati formam vino quoque macerata, donec tenera fiat, & trita ſplenij modo impoſita. Apollonius etiam vtitur eadem freſa, & fracta in cataplaſmate. Crito ſimiliter libro tertio de Orpatu ad eandem rem vtitur farina fabacea aliis multis immixta. Quin & Dioſcorides libro ſecundo eandem cum melle & farina fenugreci ſcribit ſuggillata diſſoluere. Et Plinius libro XXII. capite XXV. eam dicit liuoribus mederi. καὶ ὁ πνεύμων, *& pulmo*, & hunc etiam ad tollenda ſuggillata adhibuiſſe medicos, ſe antiquiores refert Galenus loco quem modò adduxi; Archigenes enim porci pulmonem calidum imponendum dixit; & Crito ex Ariſtarcho pulmone caprino vſto vnà cum aliis permultis vtitur. Et eodẽ etiam ſeu caprino, ſeu agnino ſimiliter vſto cum aliis multis ex cerato roſaceo exceptis. καὶ ἡ ἄργιλος. *& argilla*. Crito vtebatur ſamia terra vnà cum tordyllio, exceptis aceto, & mellis exiguo ad ſuggillationes, quæ profundæ erant. ἄλλα δὲ ἃ εἴρηκε. *Cateráque prædicta*. Hoc eſt radiculum, ſeu raphanum, & alia, quæ nomine haud expreſſit, & argillam ipſam ſi ſuperiùs omiſſa fuerit. Raphano porrò, nimirum eius radice ad ſuggillata vti medicos eoſdem, quos ſuperiùs ex Galeno nominaui, Archigenem, Apollonium, & Critonem, ex ipſorum compoſitionibus à Galeno recitatis eodem loco videre licet. Dioſcorides etiam libro ſecundo capite CXXXVII. radiculam cum melle ſuggillata tollere ſcribit. Porrò autem quomodo ſingula ex dictis ſuggillatis medeantur non explicat vbique Galenus: genus, & qualitatem medicamenti ei initio ſatis eſt propoſuiſſe, quo affectus tollatur. Hæc enim initio ſtatim libri quinti cùm de ſuggillatorum curatione ageret appoſuerat verba: *Meritò ad curationem ſtatim feſtinant medici, priuſquàm ſanguis denigreſcat, ſcopum medendi habentes, vt ſanguis diſcutiatur, cùm ſciant id quod in grumos coierit ex ſanguine ægerrime diſcuti poſſe. Cùm verò tunicula venarum, ex quibus ſanguis exilit rumpatur, parum quiddam ex adſtringentibus ad diſcutientia admiſcetur. Si enim ex ſola ſimplici facultate diſcuſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolùm, quod effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine: in contuſis venis contento. Poſtquàm verò in ſuam naturam redierint venulæ ad diſcuſſoria pharmaca citra adſtringentium admiſtionem opportunè tranſierit.* Et paullò pòſt. *Porrò ſi vos eorum, quæ in libris de ſimplicium pharmacorum facultate dedicitis, memores fueritis, facile diſcernere poteritis, quas nam ſuggillationes ſola diſcuſſione digerere oporteat, abſque adſtrictione, & in quibus admiſcere conueniat quippiam ex parte adſtringentibus. Quin & ex ipſis diſcuſſoriis imbecilliora primùm adhibenda eſſe manifeſtum eſt, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda.* ἢ τὸ μὲν ἔσχατον. *An vltimum quidem.* Quæſtioni reſpondet. Ea dicens, quæ propoſita ſunt, & eis ſimilia, partim quidem eadem facultate, partim autem non eadem effectus illos inducere. Si enim extremam illam actionem, & operationem, qua ab eis res effecta redditur, conſideremus, illa eadem eſt in omnibus, terminus ille nimirum vltimus actionis à facultate prodeuntis, à quo curatio abſque medio perficitur. Hic autem nec ab Ariſtotele exprimitur, nec proprio nomine exprimi poteſt; nam quæ vi ſua immutant, quæ attrahunt, quæ extenuant, quæ adſtringunt, hæc tandem in curatione abſoluenda qua vibices tollunt, ad eum terminum perueniunt, qui in omnibus idem eſt. Sed nomine caret; eandem autem rem in aliis medicamentis, quæ eundem effectum gignunt, extremo affectionis termino conſiderato affirmare nihil prohibet Si autem conſideremus ea, quæ præcedunt, nimirum operationes, ſeu apparatus præcedentes extremum terminum actionis, illa nihil prohibet eſſe diuerſa, quod confirmatur à maiori: per illa πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τινές, multa enim eidem effectui producendo apparatus ratione idonea, contraria ſunt inter ſe, ſicuti calidum, & frigidum; igitur diuerſa. At hæc eadem ſeu eorum actio cùm in eo iam res eſt ab iis producenda, vt abſoluatur, tunc in idem redeunt ex Ariſtotelis ſententia. Non ignorandum autem hæc extrema, quæ confirmationem continere diximus, deſiderari in Latina Theodori tralatione, haberi tamen tum in

codicibus Græcis excuſis, tum etiam in tralatione antiqua; ſed cùm illico, legerentur poſt illa verba ὅτι πάντων τούτων ταὐτό, nos reiecimus illa ad finem problematis: hîc enim nobis viſa ſunt aptè confirmationem continere, quam diximus, illic autem nullum omnino habere locum. Ita igitur locus conuertatur: *An vltimum quidem in his omnibus idem eſt, quod autem antecedit, nihil prohibet alia, & diuerſa eſſe. Multa enim etiam in his contraria ſunt, ſicuti calidum, & frigidum.* Atqui ex vulgata ſcriptura ita conuertendum eſt: *An vltimum quidem in his omnibus idem eſt. Multa enim his contraria, quemadmodum & calidum, & frigidum, quæ autem antecedunt, nihil prohibent alia, & diuerſa eſſe.* Iam ad Theodori verba, vt Ariſtotelica magis fiant perſpicua, hæc adnoto. ἔστι τοῦ αὐτοῦ αἴτια. *Quæcumque rei eiuſdem cauſſam obtinent.* Simpliciter. *Quæcumq; eiuſdem rei ſunt cauſſæ.* ἢ ὁ μὲν χαλκὸς ποῖ ἔχει τὸν ἰόν. *An æs ideo tollit, quoniam rubiginem præ ſe fert, quæ pro medicamento accipi poteſt.* Simpliciter: *An æs quidem, quoniam adſit ærugo: ærugo autem res medicamentoſa ſit.*

VII.

Διὰ τί αἱ μὲν ἄλλαι οὐλαὶ, μέλαιναι γίνονται· αἱ δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, λευκαί; ἢ διότι μεταβάλλουσιν ἐν ᾧ ἂν ὦσι πρὸς τὰς χροιάς; ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ μέλανι ὄντι γίνονται· ὥστε ἀνάγκη λευκὰς γίνεσθαι.

Cur cæteræ cicatrices nigræ, oculi albæ conſiſtunt? An quòd cicatrices colorem contrahunt contrarium parti in qua efficiuntur. At in parte oculi nigra fieri ſolent: ergo albæ efficiantur neceſſe eſt.

Hoc problema ſcriptum etiam fuit ſuperiùs hac eadem ſectione ſecundum, eóque loco à nobis expoſitum: & de eadem materia pertractatum fuit problemate v. atque denuò etiam agetur problemate xi. Quare hoc loco alia adducenda non ſunt.

VIII.

Διὰ τί ἀλγεινοτέρα ἡ πληγὴ τοῦ νάρθηκος, ἢ ἐνίων σκληροτέρων, ἐάν τις κατὰ λόγον σκοπῇ τύπτων; εὐλογώτερον γὰρ τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινοτέραν· μᾶλλον γὰρ τύπτει. ἢ ὅτι ἡ σὰρξ ἀλγεῖ οὐ μόνον τυπτομένη, ἀλλὰ καὶ τύπτουσα; ὑπὸ μὲν οὖν τοῦ σκληροῦ τύπτεται μόνον (ὑπείκει γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ) ὑπὸ δὲ τοῦ νάρθηκος, ἄμφω αὐτῇ συμβαίνει, τύπτεσθαί τε, καὶ διὰ κουφότητα τοῦ βάρους τύπτειν μὴ εἴκουσαν· ὥστε διπλασία γίνεται ἡ πληγή.

Cur ictus ferulæ dolorem ampliùs mouet, quàm aliquod duriorum? Ita enim deprehendetur, ſi quis cùm verberat, ratione conſiderat, cùm tamen ictum durioris vehementiorem eſſe ratio potior exigit: acriùs enim ferit, quod durius eſt. An quòd caro non ſolùm cùm percutitur, ſed etiam cùm repercutit, dolet. Igitur à duris percuti tantum poteſt: cedit enim propter eorum duritiem. At verò à ferula vtrunq; ſanè accidit, vt & percutiatur, & repercutiat, propter ponderis leuitatem, cùm ſcilicet non cedat, ſed reſiſtatur, ita vt ictus poſſit duplicari.

Comparat ictum ex re dura, ligno puta quercino, aut ſimili illatum, cum eo qui ex re molli, vt ferula aut viminea virga infertur. Et cauſſam quærit, quam ob rem ex hoc maior fiat dolor, quàm ex illo, ſi tamen rei propoſitæ veritas adhibita ratione conſideretur, non illico enim patere, quin videri contrarium, cùm à re dura magis rationi conſonum videatur, maiorem excitari dolorem, quàm à re molli, quia ictus eſt maior, & maiori pondere ferit. Illa autem, εὐλογώτερον γὰρ τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινοτέραν· μᾶλλον γὰρ τύπτει, ita conuertenda ſunt, ſi verborum proprias obſeruamus ſignificationes: *Rationi enim magis conſonum videatur, ictum durioris eſſe magis dolorificum, quia ferit vehementiùs*, non quomodo vertit Theodorus. Satisfacit autem dubitationi Ariſtoteles, & quæſtionem ſoluit per illa, quæ ſequuntur, ἢ ὅτι ἡ σάρξ. *An quòd caro non ſolùm.* Ideo ferula percuſſa caro magis dolet, quàm à re dura; quoniam à ferula incuſſi ictus plures numero ſunt, quàm à re dura, vnus enim, & ſimplex ferulæ ictus, duplex redditur, quod non contingit in ictu ex re dura: atque ita ferulæ ictus omnes duplicantur. Id autem ea ratione fit, quia cùm ferula ſit res leuis, (Plinius enim de ea: Nulli fruticum leuitas maior) magno pondere ferri non poteſt; vnde caro, cum

ab ea percutitur, præ ferulæ leuitate non cedit, ſed contra renititur, in renixu autem verberat ferulam ipſam, & ex eo alter accedit dolor. Id cùm in ſingulis ictibus contingat, ſinguli ictus, & ex eo ſinguli dolores duplicantur, quod non contingit in ictu ex re dura, quia rei duræ caro cedit, nec renixus accidit, aut repercuſſio. Ita maius ad faciendum dolorem momentum habet iterata percuſſio, quàm ſimplex vehementia, percutiente vi nimirum æquè valida exiſtente, tum quæ ferulam, tum quæ rem duriorem carni incutit, id enim vel ab initio ſupponendum eſt.

IX.

Διὰ τί ἡ θαψία καὶ ὁ κύαθος τὰ ὑπώπια παύει· ὁ μὲν δεχόμενα, ἡ δὲ, ὕστερον, ἐναντία ὄντα; ὁ μὲν γὰρ κύαθος, ψυχρὸς (ὥσπερ καὶ ὁ ποιητὴς φησί·

-----ψυχρὸν δ᾽ ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσιν.)

ἡ δὲ θαψία, θερμὸν καὶ καυστικόν· ἢ ὁ μὲν κύαθος, ὥσπερ, τοῖς μικροψυχοῦσι τὸ ὕδωρ; ἀπαντῶσα γὰρ ἡ ψύξις, κωλύει ἐξιέναι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ αἵματος ἐξ ἐπιπολῆς, διὰ τὴν πληγὴν συνεωσμένος, καὶ ὅταν ἐξέλθῃ τὸ θερμὸν, πηγνυμένου· ὥσπερ γὰρ ἂν εἰ ἔξω ὂν πήγνυται, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἔξω τὸ αἷμα, ὅταν ᾖ ὑπὸ τὸ δέρμα, κωλυθέντος διεξιέναι τοῦ θερμοῦ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ πήγνυται, ἀλλὰ πάλιν διαχεῖται, καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν συνεωσμένον. ἡ δὲ θαψία, θερμὴ οὖσα, τὸ αὐτὸ ποιεῖ· κωλύει γὰρ πήγνυσθαι, θερμὴ οὖσα.

Cur thapſia, & cyathus, quæ contraria planè inter ſe ſunt, pariter vibices poſſint diſcutere, hic principio, illa poſt? Cyathus enim frigidus eſt: quod etiam Poëta inquit Homerus:

----- Et gelido dentes defixit in ære.

thapſia verò calida, & vrens: An quod vt animo deficientibus aqua, ſic cyathus vibicatis occurrit. Obuians enim refrigeratio calorem prohibet educi è ſanguine, qui per ictum ad ſumma confluere corporis, atque concreſcere ſolet, vbi calor deceſſerit; fit enim, vt perinde, ac ſi extra ſit, congeletur, cùm ſub cute eſt, propéque ab eſt, vt extra ſit. At verò cum calori exitus negatur, non concreſcit, ſed ſe rurſum diffundit, & ſedem, vnde effluxit, repetit. Quod idem thapſia quoque præſtare poteſt, quippe quæ caloris ſui facultate prohibeat, ne ſanguis gelaſcat.

Agit de hypopiis, quæ Latinè vibices, aut ſuggillata dicuntur, de quibus etiam tractauerit problemate ſexto. Hypopia autem quæ ſint, nimirum Græcè ὑπώπια, cum, ω, in media &, α, in vltima ſyllaba, vt alios auctores omittam, manifeſtè patet ex primis Galeni verbis libri quinti de compoſitione medicamentorum ſecundum loca, quæ ita habent: *Quod hypopion ſub oculis fiat, nomen ipſum indicat: idem enim eſt, veluti ſi quis hypophtalmion dicat (quod ipſum ſub oculis ſonat.) Eſt autem ex genere effuſionum ecchimomatum appellatarum. Appellant ita Hippocrates, & alij multi medici, circa cutim affectionem, cùm tenuibus in ipſa venis contuſis, ſanguis per fiſſuras effunditur: non ſanè aceruatim in vnum locum; qui enim ita excernitur ſtatim in grumos coit: ſed quando per diapedeſim, vt ipſi dicunt, hoc eſt, perſiliendo, aut exſiliendo, effuſio ipſa facta eſt. Contingit ſanè aliquando, & ſi ita coierit, temporis progreſſu liueſcere, & denigrari, paruis nimirum grumulis coactis ex ſanguine, qui in multas cutis partes diſperſus, & diſſeminatus erat.* Hæc Galenus: quæ nos Latinè paullulum immutauimus ab iis, quæ Cornarius verſa edidit, ſequuti etiam lectionem Græcam vulgata aliquantiſper emendatiorem. Sunt igitur Galeno hypopia, ſuggillata Latinè, ſub oculis contuſiones, temporis progreſſu nigreſcentes: atqui etiam generaliùs de qualibet corporis parte contuſa, & plagis ſuggillata, ſumi ea aliquando, ſunt qui affirment auctores. Liuiditatem porrò illis ſemper eſſe coniunctam, cùm vlteriùs prouecta ſunt tempora, patet ex verbis Galeni: Antea verò, aut itidem liuidum, vt in nonnullis contingit, aut cruentum, aut ſubflauum, aut ſubpallidum eſſe colorem dicit idem Galenus, & ex deſcriptione ſatis conſtare poteſt. Verùm dubitationem aliquam parit vnus Theophraſti locus libri noni capite vltimo, quem proponit Marcellus Virgilius in commentariis ad caput de thapſia Dioſcoridis: ibi enim apud Theophraſtum hæc habentur, verba: ἡ δὲ τῆς θαψίας, ἐμετικὴ ἐὰν δή τις κατάσχῃ, καὶ καθαίρει ἄνω, καὶ κάτω· δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν ὑπώπια δὲ ποιεῖ, ἀλλ᾽ ἀσθενικά. Hoc eſt: *Thapſia radix vo-*

mitoria: & ſi quis eam continuerit, tum ſuperiùs, tum inferiùs purgat, quin & poteſt liuores tollere, hipopia autem facit, ſed candida. Dubitat igitur Marcellus ex hoc loco, quomodo thapſia faciat hypopia candida, cùm vt ille ait, hypopium denotet ſanguinis concurſum ex ictu, ſuctúve, aut aliqua iniuria alia in aliquam corporis partem, integráque cute in eo loco ceſſantem, & quaſi mortuum, indéque nigreſcentem cutem, ſatisfacit difficultati idem Marcellus, rem ad thapſinum colorem referendo, quem fuiſſe pallidum; & eo ſolitos faciem perungi, qui pallidi, & valetudinarij apparere volebant, teſtis eſt Nicandri ſcholiaſtes in Alexipharmacis. Vt vocauerit Theophraſtus hypopia candida, pallores ex thapſia factos. Verùm hac in ſolutione inprimis illud moleſtum eſt; quod & ipſe Marcellus propoſuit, eum colorem non à thapſia herba, ſed à thapſo ligno fieri conſueuiſſe, vt omnes auctores teſtantur, indéque thapſinum colorem dictum. Deinde quod vocis ἔκλευκα, cui virtute particulæ ἐκ, ſignificatio augetur, ſicuti in ἐξέρυθρος, ἔκπικρος, ἐξώχρος, quemadmodum Budæus oſtendit, vt *candidum*, ſeu *intensè album* ſignificet, ipſe ſignificationem minuit, vt vix album denotet, quale pallidum eſt. Tum verò quis à thapſia eiuſmodi colore infici cutem, aut dixit, aut experientia probauit? quique à Plutarcho in Phocione dicitur thapſinus color quem etiam adducit Marcellus, talis erat, mortuorúmque ſimilis, ſicuti eodem loco ſubdit Plutarchus: Quòd ſi ille erat à thapſia, malè enimuero poterat eodem colore, nocturnis graſſationibus verberatam faciem Nero diſſimulare, quod ait Plinius. Præterea cùm Theophraſtus hypopij nomine nil aliud ſanè intelligere voluerit, quàm morboſam affectionem ſponte, & per ſe thapſiæ facultate genitam, quid enimuero pallores opera noſtra productos ſomniamus? Aut cur nomine tam longinquo, & extraneo rem facilem implicare voluit Theophraſtus? Gaza aliter videtur legiſſe eum locum: Ita enim conuertit: *thapſia radix vomitoria eſt, & ſi quis continuit, tam ſuperiùs, quàm inferiùs purgat. Ad hæc liuida tollere poteſt: ſuppurationes tamen alias exalbidas facit.* Videtur igitur legiſſe ὑπώπυα ἢ ποιεῖ ἀλλ', ἔκλευκα nimirum ὑπώπυα cum, *o*, in prima ſyllaba, & *υ* in poſtrema. Huius veſtigia, vt puto ſequutus Matthæolus in commentariis Italicis ad Dioſcoridem ita hunc Theophraſti locum capite de thapſia Italicè conuertit: *La tapſia è vna radice, che fa vomitare, e quando ſi ritiene, fa purgare di ſotto, e di ſopra, ſpegne applicata i liuidi: ma cauſa non dimeno alcune bolle bianchiuie.* Vtérque ſanè malè vocem ἔκλευκα, accepit, ſi vera ſunt, quæ paullò ante ex Budæo retulimus, cùm Theodorus verterit, *exalbidas*, quæ vox licèt forma Græcæ ſimilis, ſignificatione contraria eſt, *ex*, enim hac voce, ſicuti etiam aliis ſimilibus apud Latinos minuit, cùm Græcè augeat; Matthæolus autem, *Bianchiuie*. Deinde quid illud eſt, quod Theodorus, ait thapſiam ſuppurationes facere exalbidas? ſuppuratoria equidem facultas, haud ineſt thapſiæ, quæ ſummè calida, & cauſtica dicitur ab Ariſtotele: at ſuppurantia, ſiue pus mouentia, moderatè calida, & humida ex Galeno. Matthæolus fortaſſe rem accepit de illo thapſiæ effectu, quem recitat Dioſcorides his verbis: *Qui ſuccum colligit, ſtare debet non obuerſus vento, aut potius cùm dies apricus eſt, & à flatu ſilet, quoniam ob halitus acrimoniam, facies vehementer intumeſcit, nudáque corporu inuadunt puſtulæ.* Quam rem ſimiliter ex Dioſcoride ſcribit Serapion capite de thapſia. At durum videtur, quæ hîc exprimũtur vocibus ἐποιδεῖ, & φλυκταινοῦνται, quibus tumores, & puſtulæ, & bullæ, aut veſicæ comprehenduntur, eadem intelligi apud Theophraſtum voce ὑπώπια, cùm ille idem auctor Dioſcorides, qui thapſiam efficere tumores, & bullas dixerat, voces proprias vſurpando, paullò pòſt eandem tollere ſuggillata, & liuores dicat, propriis itidem vſurpatis vocibus, quæ ſunt πελιώματα, & ὑπώπια; Quin & eundem thapſiæ effectum memorauerat antea Theophraſtus libri noni capite nono eodem verbo οἰδεῖν, quo Dioſcorides vſus. Præterea, quod albedinis veſtigium in hiſce Dioſcoridis verbis, qui videtur præcipuus Theophraſti ſcopus? ſed & quæ ex thapſia excitantur bullæ, nonne potius coniunctæ rubori, ſicuti apparet ex voce φλυκταινοῦνται, quæ comprehẽdi inflammationem dicitur libro de definitionibus medicis? Porrò Iacobus Dalechampius libro ſexto de hiſtoria plantarum capite XXIX. hunc de thapſia nodum breuiter expedire conatus eſt, Alexandri gladio diſſoluens, dicit enim apud Theophraſtum legendum eſſe ὑπώπια τ' ἀλλ' ἔκλευκα. Id eſt, *ſuggillata alia alba reddit*; quo modo, ille ſanè Marcelli dubitationem ſuſtulit, nodum tamẽ omnem haud omnino diſſecuit: quæ enim illa ſententia? *Quin & liuores tollere poteſt, & ſuggillata alia alba reddit.*? Quando idem ſint πελιώματα, & ὑπώπια? ac ſi diceret, liuores tollere poteſt, & liuores alios albos reddit: quòd ſi aliquid intereſt, generaliùs vtique ſit πελίωμα, quàm ὑπώπιον: ὑπώπιον enim propriè ſumptum, liuiditatem ſub oculis ex percuſſione ſignificat, vt huc recidant illa verba: *liuores tollere poteſt, & liuores alios ſub oculis albos reddit*: vnde ſi coniecturæ locus eſt, & abſque antiqui exemplaris auctoritate immutare licet, quod ſanè aliquando facere cogimur,

enimuero

enimuero potiùs vocem ἄλλα paullò ſuperiùs retraherem,& ita legerem: *δύναται δὲ τ' ἄλλα πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπιά τε ποιεῖ ἔκλευκα*. Id eſt. *Quin & poteſt liuores tollere, nec non & ſuggillata alba reddit*: ſuggillata nimirum accipientibus nobis, minùs vniuerſaliter, id eſt plagarum veſtigia liuida ſub oculis; tanquam hæc præcipuè, generaliori nomine, quo antea vſus erat, haud contentus, voluerit Theophraſtus nominare. *ἡ θαψία. thapſia.* Præter loca quæ modò adduximus ex Theophraſto, & Dioſcoride, ad ſuggillata vtuntur thapſia alij auctores, vt Archigenes, Crito, & Heras, quorum compoſitiones apud Galenum videre licet. *καὶ ὁ κύαθος, & cyathus.* Hoc nomine ſignificari vas, ſeu inſtrumentum ex ære, præcipuè conſtat ex eo, quem illico citat Ariſtoteles Homeri verſu, atque etiam ex problematibus, quæ ſequuntur decimo, & duodecimo. Erat autem cyathus vas potorium, quo vinum ex cado hauriebatur, & poſtmodum fundebatur in calicem, ſicuti conſtat ex Iulio Polluce libro ſexto capite ſecundo, & ex Athenæo libro decimo. Erant porrò ex varia materia: ibidem enim Athenæus ex Pherecrate in nugis nominat cyathum argenteum, & libro XI. ex Hellanico cyathum ex ære his verbis: *In Ægyptiorum domibus ſupellex eſt, phiala ex are, cyathus ex are, & exiguum colum ex are.* Æneus igitur cyathus hoc loco ab Ariſtotele intelligitur. Quin & expreſſum ab eodem fuiſſe æs, ſuſpicionem facit vetus tralatio, quæ habet: *thapſia, & cyathus aris* Huiuſmodi igitur æneo vaſe ſuggillatis appoſito, ſeu afflicto liuidus ille color vulgò tollebatur, ſicuti conſtat ex Ariſtophanis interprete in Pace, illis ſuper verbis;

——ὑπωπιασμένα

Ἀπαξάπαντα: καὶ κυάθοις προσκειμένα.

Hoc eſt. *ſuggillata*

Omnes, & cyathis adiacentes.

Quo in loco hæc habet interpres: *Oxibaphis ex are confricantes ſuggillata, efficiunt, vt euaneſcant, huiuſmodi enim re ex plagis ortas vibices curare ſolent.* Qui Ariſtophanis locus citatur etiam ab Athenæo libro x. his verbis: *Huc pertinet, quòd Ariſtophanes in pace ait, ſuggillata: nam ſuggillata compreſſa cyathis delentur, ac euaneſcant.* Huiuſmodi igitur remedij genere in præſentia propoſito, rationem ipſius quærit Ariſtoteles, & ſimul thapſiæ, quam hypopiis, aut ſuggillatis admodum prodeſſe multorum auctoritate ſuperiùs confirmauimus, quibus etiam illa ex Plinio adiici poteſt libro XIII. capite XXII. qui ſuggillatis, & liuentibus remedio eſſe thapſiam ex medicorum ſententia ſcriptum reliquit, & clariſſimo Neronis exemplo eo remedio valde feliciter vſi auctoritate firmauit. Cùm igitur contraria inter ſe ſint cyathus, & thapſia, quomodo vtraque eundem producant effectum diſquirit: contraria autem eſſe ex eo probat, quòd cyathus frigidus eſt, quippe qui ex ære, æs autem frigidum; thapſia autem calida: æs porrò frigidum eſſe probat auctoritate Homeri qui libro quinto Iliadis, mortem Pedæi à Megete interfecti deſcribens, dixit Pedæum dentibus æs frigidum recepiſſe. Ibi autem Scholiaſtes, pro ære, ferrum exponit: ex ferro enim gladij, & enſes, & lancearum cuſpides. At Poëta loco ferri ære ipſo (cuius etiam vſus antiquior, vt ait Lucretius eo carmine:

Et prior æris erat, quàm ferri cognitus vſus.)

vti ſolet. Ariſtoteles autem in præſentia æs nominat, & de eo loquitur, idque frigidum eſſe ex Homeri loco dicit. Homericus ſanè interpres, æs ſiue ferrum ideo frigidum à Poëta eo loco vocari ſcribit, ſeu propriè quòd frigidum ſit, & caloris expers, ſeu ab effectu, quia frigiditatem inducat, nimirum mortem, quæ frigida dicitur. Quod autem ſcholiaſtes inquit, propriè frigidum, non explicat tamen, vtrum actu, an facultate tale intelligat. Lucretius etiam, quem modò nominaui libro primo de rerum natura æris frigiditatem, eámque ſummam oſtendiſſe videtur, cùm cecinit:

Tum glacies æris flamma deuicta liqueſcit.

Si vera eſt lectio, quam Lambinus propoſuit. Nos ſanè in præſentia hanc æris frigiditatem actu intelligimus, ea enim eſt, qua ad ſuggillata vtimur: facultate tamen, ſeu potentia frigidum etiam dixit illum Galenus libro IX. meth. medendi capite vltimo, cuius hæc ſunt verba Latinè: *lapidum ſubſtantia conſtans, ſtabiliś, propter ſiccitatem, & frigus eſt: ad eundem modum æris, & ferri, & auri, & vno verbo omnium, quæ ex terra ſunt corporum.* Aponenſis tamen in commentariis ad hunc locum, dixit illum eſſe calidum, & ſiccum in tertio gradu: nimirum quod de æris flore ſicuti puto, dixit Auicennas libro ſecundo tractatu ſecundo ad æs ipſum trahens. Sunt enim & flos æris, & ærugo, & æris ſquamma, & ſcoria, & æs combuſtum, omnia calida, & ſicca, æs non item, ſicuti ex Galeni loco, quem adduximus, conſtat, æris igitur frigiditas in cyatho, quo appoſito, ſeu affricato liuores delentur, ea nobis

præcipuè

præcipuè accipienda, quæ actu ineſt. At hoc modo, iam nihil interſit, an ex ære, an ex ferro, ſeu argento, aut alio metallo, ſiue etiam lapide ſit illud, quod apponitur, dummodo ſit actu frigidũ: Et ea ſanè medicina hoc modo homines vulgò vtuntur, percuſſæ parti, quidpiam frigidum apponentes, qui ita liuorem illum prohiberi ſibi perſuadeant. Thapſiam autem calidam eſſe affirmat etiam Galenus libro VI. ſimplicium, ſcribens eam habere acrem, & vehementem excalſaciendi facultatem. ὁ μὲ διχόμενα. *Hac principio, illa pòſt.* Galenus libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, hypopia, aut ſuggillata alia eſſe dicit recentia, alia inueterata. Appellat autem inueterata, quando iam nigreſcunt, quod fit progreſſu temporis, niſi contingat aliquando, nonnulla præuenite, vt ſtatim nigreſcant, hæc enim, licèt recentia, iam pro veteribus habentur, recentia autem dicuntur antequàm nigreſcant. Vtrorúmque autem curationem diſtinctè docens, hæc ſcribit eodem loco, quæ nos etiam problemate ſexto citauimus: *Contingit ſanè aliquando vbi ita coierit ſanguis temporis progreſſa liueſcere, & denigrari, paruis nimirum grumulis ex diſperſo in multas cutis partes ſanguine coactis; quare meritò ad eius curationem ſtatim feſtinant Medici, priùs quàm denigreſcat, ſcopum medendi habentes, vt ſanguis diſcutiatur, cùm ſciant id quod in grumos coierit ex ſanguine, ægerrimè diſcuti poſſe. Cùm verò tunicula venarum, ex quibus ſanguis exilit, rumpatur, param quiddã ex adſtringentibus ad diſcutientia admiſcetur: ſi enim ex ſola ſimplici facultate diſcaſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolùm quod effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine in contuſis venis contento; Poſtquàm verò in ſuam naturam redierint venulæ ad diſcuſſoria pharmaca citra adſtringentiam admixtionem opportunè tranſimus.* Et paullò pòſt. *Porrò ſi vos eorum quæ in libris de ſimplicium pharmacorum facultate didiciſtis, memores fueritis, facile diſcernere poteritis, quas nam ſuggillationes ſola diſcaſſione digerere oporteat abſque adſtrictione, & in quibus admiſcere conueniat quippiam ex parte adſtringentibus; quin & ex ipſis diſcaſſoriis imbecilliora primùm adhibenda eſſe manifeſtum eſt, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda.* Hæc Galenus: Iuxta quem methodum deinde pharmaca deſcribens à vetuſtioribus medicis compoſita, alia aliis conuenire, & quæ recentioribus, quæque inueteratis cõueniant, diſtinctè docet. Ariſtoteles autem hoc loco de ſolis recentibus videtur loqui, quando velit ex propoſitis remediis impediri ſanguinis concretionem, qua non exiſtente, nec inducitur nigredo. Quoniam tamen hoc idem tempus, & ipſum latitudine obtinet, vt loquuntur, hoc eodem tempore cyathum illicò & ab initio, thapſiam autem pòſt, dicit adhiberi ſolitam. Quæſito deinde ſatisfacit Ariſtoteles per ea, quæ ſequuntur. ἢ ὁ μὲν κύαθος. *An quòd vt animo deficientibus.* De cyatho primò rem longiùs explanat, tum de thapſia breuiſſimè. Eadem ratione cyathus, inquit, præſtat eum effectum, qui propoſitus eſt, ac animo deficientes recreat aqua. Illud autem quomodo fiat, vberiùs exponit: frigiditas enim æris occurrens parti percuſſæ, prohibet, ne exeat calor, qui eſt in ſanguine contento in ſuperficie corporis, qui ſcilicet ad eam ob percuſſionem ſe contulit, quique ſanguis ob caloris diſceſſionẽ congelari ſolet. Docet autem, quà ratione congeletur. Nam ſicuti congelatur cùm extra corpus eſt, ſcilicet à frigiditate ambientis, eodem modo tunc congelatur cùm propè eſt, vt extra ſit, nimirum ſub cute ipſa aëri ambienti proxima: ſi autem ob æris appoſiti frigiditatem prohibeatur exire calor, merito, & beneficio ipſius, non concreſcit ſanguis, ſed turſus diffunditur, & redit eò, vnde diſceſſerat; atque ita prohibetur cutis à liuore. Verùm ſi in percuſſione ſanguis extra venas erumpit, & per inania muſculorum ſpatia firmatur, in quibus deinde corruptus nigreſcit, quomodo poſſit hic quidem intus in venas, vnde diſceſſit, quod ait Ariſtoteles, denuò redire, digna conſideratione res eſt. Niſi dicamus cenſuiſſe Ariſtotelem, in ſuggillatis initio, ac ſtatim haud effundi ſanguinem extra venas: ſed ex maioribus ad minores, quæ ſunt ſub extima cute detrudi, quo tempore ſi applicetur cyathus, fiat repulſio, & poſſit redire ad priorem locum. Nec verò id fieri non poſſit, quando etiam ex Galeni ſententia in ſuggillatis fiat effuſio non ſtatim, & confertim, ſed paulatim, & per diapedeſim. Locum porrò nos expoſuimus ſequuti tralationem Theodori, qui aliam à vulgatis Græcis codicibus, quos ego quidem viderim, videtur habuiſſe ſcripturam, nimirum cum negatione; quod illa expeditior, & rectior videretur hoc modo: κωλύεται δ' ἐξιέναι τὸ θερμὸν, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ οὐ πήγνυται. Lubrica autem fuit merito negatiuæ particulæ omiſſio rudi librario, eadem proxima ſyllaba præcedente in voce χαλκοῦ. ἡ δὲ θαψία. *quod idem thapſia.* Quæ de cyatho dicta ſunt, eadem breuiſſimè thapſiæ accommodat. Thapſia inquit, idem præſtat, quod cyathus, quia calida eſt, calor autem prohibet, ne ſanguis concreſcat. Hæc igitur propriè, & abſque medio illud præſtat, quod cyathus mediate, ac per accidens, vt loquuntur, agebat: Ille enim non niſi reprimendo calorem foras ſe agentem, cúmque cõtinendo, hæc autem propria calefactoria virtute. Sed quare cyathus

initio,

initio, thapſia adhibetur poſt, ſicuti in problematis propoſitione dictum eſt? Quia nimirum, quò vlteriùs tempora procedunt, maiori, & efficaciori eſt opus remedio, at maius, & efficacius eſt thapſia, quæ non per aliud, & ſolum proprium retinendo partis calorem, ſicuti cyathus, auxilio eſt, ſed propria calefactoria virtute, eáque valde inſigni. *ἐναντία ὄντα. Quæ contraria planè inter ſe ſunt.* Theodorus, *planè*, addidit de ſuo: non bene: illa enim non perfectè, & omnino contraria: ſed quodammodo, & vulgi more: cyathi enim frigiditas, actu intelligitur, thapſiæ autem facultate, ſeu potentia, nec ad actum reducitur, niſi poſt caloris natiui actionem, vt omnia medicamenta facultate calida. Ariſtoteli tamen in eo ſcientiæ genere, quod problematica doctrina profitetur, illa contrarietas, haud erat reiicienda. *Cum calori exitus negatur, non concreſcunt ob aeris frigiditatem*, illa, *ob aeris frigiditatem*, quibus carebat Theodori tralatio, ſuppleuimus è Græco textu.

X.

Διὰ τί τὰ ὑπώπια ἐξαλύεται προσέχουσι τὰ χαλκᾶ, οἷον κυάθους, καὶ τὰ τοιαῦτα; ἢ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι; κωλύει οὖν τὸ θερμὸν ἐξιέναι ἐκ τοῦ συνιόντος αἵματος ὑπὸ τῆς πληγῆς. τοῦ ἐξελθόντος ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς γίνεται ὑπώπιον. διὸ καὶ ταχὺ δεῖ προστιθέναι πρὶν παγῆναι. καὶ ἡ θαψία ἡ μετὰ μέλιτος βοηθεῖ, διὰ τὸ αὐτό· θερμὴ γὰρ οὖσα κωλύει ψύχεσθαι τὸ αἷμα.

Cur æneis quibuſdam admotis, vt cyathis, aliíſque generis eiuſdem, vibices reprimi, reſoluíque poſſunt? An quoniam æs naturâ frigidum eſt: ergo calorem effluere vetat ſanguine, quem ictus collegit. Eo námque per ſumma corporis exhauſto, vibex exiſtit. Itaque celeriter admouendum eſt ante, quàm geletur. Et thapſia verò ex melle illita eadem de cauſſa iuuat: quia enim calida eſt, ſanguinem refrigeſcere prohibet.

Iterat problema proximè ſcriptum, mutatis ſanè verbis aliquot: ſed minimè ſententia. Quæſtio ibi proponebatur, nomine cyathi, omiſſo ære, vt quidem habet Theodori tralatio, hîc proponitur nomine æris, omiſſo cyatho, qui deinde adiungitur ratione exempli: vnde & ſubdit ſtatim, non à cyathis ſolùm, ſed aliis ſimilibus, nimirum vaſis æneis diſſolui ſugillata. Vidimus porrò Ariſtophanis interpretem in verbis, quæ ſuperiori problemate adducta ſunt, non cyathos dixiſſe, ſed oxibaphos, quod aliud vaſis genus eſt. *ἢ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι. An quoniam æs naturâ frigidum eſt.* Theodorus hoc loco magni momenti verbum, *natura*, de ſuo addidit: quod non putem addendum eſſe: non enim æris naturam dicit Ariſtoteles in præſentia: ſed eius tantùm frigiditatem nominat: illa verò ſicuti diximus in commentariis ad problema ſuperiùs, accipienda eſt, quæ æri ineſt actu, de ea enim propriè loquitur Ariſtoteles. At verò problemate VI. cùm ab ære diſcuti vibices dixit ratione æruginis, noſque id efficere vi diſcuſſoria, calefaciente, & exſiccante expoſuimus, iam non de qualitate actuali, vt loquuntur, ſicuti hoc loco, ſed de ea, quæ potentiâ eſt, loquebatur Ariſtoteles. *διὸ καὶ ταχὺ δεῖ. Itaq. celeriter admouendum eſt.* Problemate ſuperiori, quod hîc dicit, *celeriter*, dixit, *initio*: declarat autem temporis huiuſce terminum, nimirum ante quàm ſanguis concreſcat. *ἡ θαψία ἡ μετὰ μέλιτος. Thapſia verò ex melle illita* Cum cera, & thure adhibebat eam Nero teſte Plinio. Archigenes eum thure, & cerato roſaceo, & aliis etiam modis. Aliis itidem, & Crito, & Heras teſte Galeno.

XI.

Διὰ τί ποτε ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πλεονάκις ἕλκος γένηται, ἡ οὐλὴ μέλαινα γίνεται, ἢ ἐπὶ τὸν γένηται ἕλκος, πᾶν ἀσθενές ἐστι τοῦτο, καὶ ὅσῳ ἂν πλεονάκις, τοσούτῳ μᾶλλον τὸ δὲ ἀσθενὲς, κατεψυγμένον καὶ ὑγρότητος πλήρεσι. διὸ καὶ μέλαν φαίνεται, εἶτα μεγάλα ἕλκη καὶ πολυχρόνια μελαίνας τὰς οὐλὰς ἴσχει. τὸ δὲ πολλάκις λαβεῖν ἕλκος, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πολὺν χρόνον ἔχειν ἐστὶν ἕλκος.

Cur ſi eodem loco ſæpius vlcus extiterit, cicatrix atra ducetur? An quacúmque parte vlcus ſe oſtenderit, hæc admodum debilitatur, eóque magis, quò vlceratum ſæpius ſit. Debile autem omne frigeſcit, humoríſque plenum eſt: quo fit, vt nigrum quoque appareat. Et quidem vlcera magna, &

vetera cicatrice atra obducta videmus. Sæpe autem vlcus cœpiſſe, non aliud eſt, niſi vlcus diu habuiſſe.

Quæ fiunt cicatrices ex vlceribus, eodem loco ſæpius exiſtentibus, ex illis eſſe dicit Ariſtoteles, quæ atro colore inducuntur: huius autem rei duas tradit rationes: quarum prima proximior eſt, & rei cauſſam continens, altera autem remotior rem aliquo modo declarans. Eſt autem prima, quòd quandocumque alicubi vleus fit, tota illa pars vlceris ratione debilis, & infirma redditur, & quò ſæpius vlcus extiterit, eò debilior, & infirmior ob eandem rationem redditur identidem: quod autem debile in noſtro corpore eſt, illud etiam frigidum exſiſtit, atque humiditate repleri ſolet: ſunt enim debiles partes, quæ calore natiuo deſtituuntur. Nam merito, & beneficio huius naturales omnes actiones obeuntur: hoc autem deficiente frigiditas parti inducitur: repletur etiam ſuperflua, & excrementitia humiditate ob eandem rationem: nam cùm vnaquæque pars humidum ad ſe alimentum trahat, quo nutriatur, non poſſit autem debilis illud concoquere, excrementa multa gignuntur; & cùm à ſanis partibus, excrementa aliqua, itidem humida propellantur, illa ad infirmiores decumbunt, atque hinc humiditates in illis redundant: Porrò autem à frigiditate induci nigredinem, dictum etiam, & oſtenſum eſt, problemate primo huius ſectionis, atque etiam quinto. *ἔπι μεγάλα ἕλκη καὶ πολυχρόνια. & quidem vlcera magna & vetera.* Secunda ratio. Lego autem libentiùs *ἔπι* coniunctim: hoc eſt, *deinde*, vt oſtendat haoc eſſe ſecundam rationem: eſt autem huiuſmodi: Vlcera magna, & longi temporis nigras habent cicatrices, ſæpius autem vlcus eodem loco habere, eſt habere vlcus longi temporis. Nam ſemel ſanatum denuò reuiuiſcere, nihil aliud eſt, quàm illud idem vlcus aſſiduè permanere. Eadem igitur huic accideot, quæ illi, at illa habent cicatrices nigras, hæc igitur eaſdem habebunt.

XII.

Διὰ τί ποτε πρὸς τὰ ὑπώπια τοὺς κυάθους προστιθέμεθα; ἢ διότι ὅταν πληγῶμεν, ὁ τόπος καταψύχεται, τὸ δὲ θερμὸν ὑποχωρεῖ προστιθέμενος οὖν ὁ κύαθος, ψυχροῦ ὄντος τοῦ χαλκοῦ, διακωλύει τὸ θερμὸν ἐκπορεύεσθαι.

Cur vibicibus cyathos admouere ſolemus? An quòd locus, quo icti fuerimus, refrigeratur, calórque inde omnis deceſſit, cyathus itaque admotus, facit æris frigiditate, ne calor abeat.

Repetit problema nonum, ea ex parte, qua cyathi rationem ad ſuggillata inquirebat, quoniam verò vberrimè ſuperiùs expoſitum fuit, non eſt, vt hic alia addamus.

XIII.

Διὰ τί ἐν ταῖς οὐλαῖς οὐ γίνονται τρίχες; ἢ ὅτι οἱ πόροι ἐπιτυφλοῦνται ἐξ ὧν αἱ τρίχες, καὶ παραλλάττουσι;

Cur pili cicatricibus nequeunt exoriri? An quòd omnes meatus obcœcantur, & variant, è quibus pili ſe promouere ſolent?

Hoc quæſitum examinatur etiam ſectione ſequenti decima, duobus in locis: Hic autem dicit, ex cicatricibus, quæ nimirum in homioe fiunt, ideo non oriti pilos, quia cùm pili exeant meatus corporis ſubeuntes, & per illos tanquam per foramina tranſeuntes, in cicatricibus meatus cutis obſtructi, & obcæcati omnino ſunt: eſt enim illa cicatricis caro, adeò denſa, & compacta reddita, vt meatus occluſi omnino ſint, oec pilis pateat aditus: non enim poſſunt præ imbecillitate eam duritiem perforare. *καὶ παραλλάττουσι. Et variant.* Et immutantur; nimirum ab eo ſtatu, quem priùs obtinebant. Alexander huius rei eandem ſimiliter rationem reddit libro primo problemate CLI. ex qua itidem oſtendit, cur equorum cicatricibus iidem pili oriantur, quia nimirum equorum cutis laxior eſt, nec eius foramina claudi ex toto per cicatricem poſſunt.

XIV.

Διὰ τί οἰδήματα καὶ πελιώματα λαμβάνουσιν αἱ πληγαί; ἢ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασταλέντα τὰ

ὑγρὰ,

ὑγρὰ, εἰς τοὺς πλησίον τόπους προσκρούοντα ἀπωθεῖται πάλιν, καὶ τῇ κολλήσει τῶν ὑγρῶν συνίσταται· ἐὰν δὲ καὶ φλέβια τινὰ ῥαγῇ, ὕφαιμος ἡ συνδρομὴ γίνεται.

Cur ictus tumorem liuorémque ſuſcipiant? An quòd de loco percuſſo humores diſiecti, in loca proxima ruunt, in quibus offendentes retorquentur. Itaque coniuncta, conglutinatáque humorum copia, tumor per collectionem exurgit, & ſi quæ venulæ ruptæ ſint, confluuium id humoris ſubcruentum fiat, neceſſe eſt.

Duo inquirit circa locos, aut partes, quæ percuſſionem acceperunt; quare intumeſcant, & quare liuidæ fiant? Prioris autem rationem reddit hanc, quòd ex locis, & per loca, quæ icta ſunt, humores vi percuſſionis diſiecti, & diſperſi ruunt in loca proxima, ibique offendentes retrò denuò pelluntur, pars enim ſana, & valida eos innata virtute facilè repellere poteſt: illi igitur vndique pulſi, ad vnum debilem, & percuſſum locum congregantur, & ſimul agglutinantur, atque ita tumor exurgit. Addamus ex Galeno, ad locum percuſſum vi doloris trahi vndique humores, eúmque tum præ imbecillitate facilè recipere excrementa aliorum, tum etiam proprium nutrimentum haud poſſe concoquere, & aſſimilare; quòd ob eam rem in excrementum magnam partem abeat, atque hæc omnia tumori cauſſam præbere. ἐὰν δὲ καὶ φλέβια. *Et ſi quæ venulæ ruptæ.* Alterius accidentis cauſſam refert; liuidum nimirum, & ſubcruentum fieri percuſſum locum dicens, quoties contigerit venulas aliquas exiguas rumpi, tunc enim ſanguis exiens niſi prohibeatur, & in vnum locum confluens, liuidam facit partem, nimirum ob refrigerationem, vt ſuperiùs abundè dictum eſt, quibus tamen in locis fracturæ venarum numquam meminit. ἢ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασπασθέντα. *An quòd de loco percuſſo, & reliqua.* Hæc Theodori tralatio vſque ad finem problematis, potiùs expoſitio, quàm tralatio eſt; quare ferè ad verbum ita nobis hanc partem conuertere placuit: *An quòd per hunc locum diſiecti humores proxima loca offendentes retrò repelluntur, & ob humorum agglutinationem* [tumor] *colligitur. Si autem & venulæ aliquæ rumpantur, ſubcruenta fit illa collectio.*

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟ-ΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Κ.

ἐπιτομὴ φυσικῶν.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO X.

De Naturalibus per compendium; THEODORO GAZA *Interprete:*

AD EANDEM IVLII GVASTAVINII COMMENTARIVS.

I.

ΔΙΑ' τί τὰ μὲν βήττει, τὰ δ' οὔ; οἷον ἄνθρωπος μὲν βήττει, βοῦς δ' οὔ; πότερον τοῖς εἰς ἄλλό τι τρέπεται τοῖς πλείστοις ζώοις τὸ περίττωμα, ἀνθρώπῳ δὲ συνέβη ὅτι ἐγκέφαλον πλεῖστον καὶ ὑγρότατον ἔχει ὁ ἄνθρωπος; ἡ δὲ βὴξ καταρρέοντος γίνεται φλέγματος.

Cur in animantiũ genete alia tuſſiunt,alia non?Vetbi gtatiâ, homo tuſſit, bos minimè? Vtrum quòd cætetis maxima ex parte excrementum aliorſum ſe vertit: homini autem eo conuetti natura voluit. An quòd homo maximum, humidiſſimúmque cetebtum continet: tuſſis autem pituita diſtillante fieri ſolet.

Inſcribitur hæc particula ἐπιτομὴ φυσικῶν, id eſt *naturalium epitome*, ſeu, ἐστι ἐν ἐπιτομῇ φυσικῶν, hoc eſt *De naturalibus compendioſè*, titulo quidem admodum communi, & latè patenti; quota enim naturalium pars, quæ hîc percurruntur de animalibus? Totum enimuero problematum volumen naturales quæſtiones ſeu phyſica problemata fuiſſe inſcriptum,ex Athenæo,Agellio, & Macrobio vidimus in prolegomenis: At ſane pleræq; omnes ſectiones,præter paucas hoc titulo inſcribi non malè poſſent. Sicuti qui alia ab his, & admodum diuerſa argumenta continent libri. Alexander enim Aphrodiſienſis quos *naturalium queſtionum* inſcripſit libris, alia omnia ab hiſce pertractaſſe videmus, & Seneca itidem, ſeptem eodem modo inſcriptis, ſola Meteorologica cõprehendit. Equidem de Animalibus titulus, vt ſectioni fuiſſet, ſicuti exiſtimo aptior, & commodior; ad illa enim quæ hîc tractantur pertinent omnia, ita generaliori vocabulo, quæ magis ſpecialia ſunt comprehendunt, & intelligunt aliquando Auctores, vt Seneca fecit. Sed enim hunc huius ſectionis titulum ab Ariſtotele non eſſe, ſicuti nec multos alios earundem, quemadmodum nec ordinem, quo ad nos diſpoſitæ peruenerunt, ſicuti etiam in Prolegomenis diximus; mihi facilè perſuadeo. Igitur de naturalibus, hoc eſt de animalium natura tota eſt ſectio. Et quidem naturæ ipſius opera, & actiones in animalibus ipſis maximè conſpicua ſunt. Fortaſſe autem *epitome* dicta eſt, quoniam plurima, quæ hîc breuiter percurruntur, illa in libris ipſis de animalibus vberiùs pertractata ab eodem ſunt: etſi non ignorem problemata in illis libris citari; Niſi tamen epitomen ſibi nominauit, qui ex multis alijs Ariſtotelis locis ſectionem hanc compilauit. Vt vt ſit, primum hoc problema proponit Ariſtoteles de tuſſi; & quærit; cur alia tuſſiant, alia non, nimirum animalia, quod quamquam non exprimitur, ſubintel-

ligitur; vt confirmetur, quod dicebamus, per Naturalia in titulo, Animalia ipſa intelligi. Homo igitur, dicit Ariſtoteles tuſſit, bos non tuſſit. At hoc exemplum reuocatur in dubium; ex auctoribus enim de re ruſtica habemus, boues tuſſire: & ab eiſdem ad boum tuſſim habemus propoſita remedia. L. enim Iunius Moderatus, Columella libro ſexto capite decimo, tum ad recentem, tum ad veterem boum tuſſim, ſorbitiones parat; & in Geoponicis Græcis, qui liber apud Latinos Conſtantino Cæſari aſcribitur, libro decimo ſeptimo ex Didymo ad tuſſientem bouem remedia præſcribuntur, quod etiam faciunt magis recentes de agricultura ſcriptores. De tuſſi etiam equorum déque ipſius variis cauſſis, non minùs pertractatur in veterinariæ medicinæ libris ex Apſyrto, Hierocle, Tiberio, Eumelo, Theomneſto, Hippocrate, & Pelagonio; & ab ipſo etiam Vegetio in libris, qui *de Mulomedicina* inſcribuntur. Quin & Galenus libro ſecundo de ſymptomatum cauſſis capite tertio, de animalium tuſſi mentionem facit, his verbis: *Sanè nullum animal aut nauſeare, aut vomere, aut tuſſire docetur. Immò longo ſæpe à natali vſque ſpatio integra ſanitate fruentia, tam alia complura animalia, quàm homines, nec vomitum experiſcunt, nec tuſſim: & tamen vbi contriſtans aliqua cauſſa, vel os ventris, vel ſpiritus vias occupauit, illico & tuſſiunt & vomunt.* Ad hanc dubitationem reſpondemus: primo Ariſtoteles octauo de hiſtoria animalium capite XXIII. cùm boum morbos recenſet, duos eſſe ait, podagram, & ſtrumam, qui eſt morbus pulmonum cum caliditate. An igitur tuſſis eidem ignota, quæ non proponitur? aut non pro morbo habita? deinde tuſſis ſi boues exercet, id ſanè admodum raro contingere poteſt, ob eas quæ in problemate adducuntur rationes: at de iis, quæ raro contingunt, non eſt doctrina, aut ſcientia, verùm de illis, quæ aut ſemper, aut neceſſariò, aut plerumque ita fiunt, ſicuti ſcribit idem Ariſtoteles libro primo poſteriorum Analyticorum capite XXV. & ob eam rem ab Ariſtotele in libris de animalibus prætermiſſa eſt. Præterea tuſſire hominum ab eo diſſimile eſſe, quod in bobus obſeruamus: hæc enim res purè naturalis eſt, coacta natura à morbificis cauſſis, vt motum illum mediante ſpiritu edat: at hominum tuſſis eſt cum aliqua prouidentia, & ad eum finem, vt quod in viis ſpiritus continetur, pellatur extra: extuſſiunt itaque, non ſolùm tuſſiunt: ac ſi votum haud ſuccedit primo conatu, iterantur ſæpius ad eundem finem motus: in brutis autem, quod ego exiſtimem non abſoluitur hæc materiei expectoratio, nec abſoluta fit tuſſis, ſed impetus ille fortè ſolummodo, qui tuſſim præcedit. Et à Græcis dicitur κέρχνος, quod idem contingit infantibus dum adhuc brutorum vitam agunt, illi enim, aut propriè tuſſire, aut expectorare, nec ſciunt, nec verò etiam poſſunt. Ariſtoteles autem tuſſim illam intelligit, non autem hanc. *πότερον τῷ εἰς ἄλλον. Vtrum quòd ceteris.* Cur non tuſſiant plurima ex animalibus, illam eſſe cauſſam dicit, quoniam in ipſis excrementum quod tuſſim gignit, non ad partes ſpiritui dicatas ſe conuertit, ſed in aliam quandam rem alibi exiſtentem: illa eadem nimirum, quorum ratione ab ipſomet Ariſtotele libro ſeptimo de hiſtoria animalium capite ſecundo dicitur, mulierem in ſexu fœmineo plurimam habere menſtruam purgationem: nam in animalibus, quæ animal non pariunt, nihil tale contingit, quoniam eiuſmodi excrementum vertitur in corpus, hoc eſt, in corpulentiam, nonnulla enim ex ipſis ſunt maiora maribus, atque etiam aliis in corticem, aliis in ſquammam, aliis in frequentiam pennarum abſumitur, terreſtribus autem quæ animal pariunt in pilos, & corpulentiam, homo enim ſolus læuis eſt, & ſine pilis, & in vrinas; plurimam enim, & craſſam vrinam huiuſmodi animalia emittunt: fœminis autem excrementa in menſtruas purgationes vertuntur. In maribus autem, qui illis carent, ſimili modo fieri ſeminis genitalis ratione dicit Ariſtoteles, cùm plurimum ſeminis inter alia animalia, comparatione magnitudinis ſuæ emittat homo, multò igitur plures excrementorum purgationes cùm habeant animalia, quibus in tot, tantáſque res verti poſſunt, quàm homo, cui in rem valde exiguam & cuius vſus etiam prohibere poſſit, & verò etiam prohibeatur ſæpe iure tuſſi, aut numquàm, aut raro vexabuntur, homines verò frequentiùs. *ἢ ὅτι ἐγκέφαλον. An quòd homo.* Altera ratio. Homo maius, & humidius, quàm cætera animalia cerebrum habet, quod autem maius, & humidius eſt, illud faciliùs, & maiorem humiditatis copiam demandare ſolet, promptiùs igitur fiet tuſſis in homine, cùm hæc ex huiuſmodi materia ad pectus diſtillante fieri ſoleat. hominem porrò proportione magnitudinis ſuæ, plurimum habere cerebri, atque humidiſſimum teſtatur idem Ariſtoteles libro primo de hiſtoria animalium capite decimo ſexto; libro etiam ſecundo de partibus animalium capite ſeptimo eandem rem ſcribit, cùm multam cerebri humiditatem, & frigiditatem ſummæ cordis caliditati opponi dicat. πλεῖστοις. *Vtrum quòd cateris. plurimu:* Græcè enim, πλεῖστοις.

II.

Διὰ τί ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; ἢ ὅτι ἐγκέφαλον ἔχει πλεῖστον καὶ ὑγρότατον. ἀφ᾽ οὗ αἱ φλέβες πληρούμεναι τοῦ περιττώματος, διὰ τῶν πόρων προΐενται τὴν ῥύσιν; λεπτότερον γὰρ γίνεται τοῦ αἵματος τοῦ καθαροῦ τὸ νοσηρόν. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ μιχθὲν τοῖς τοῦ ἐγκεφάλου περιττώμασι καὶ ἔστι καθάπερ ἰχώρ.

Cur homini tantummodo ex omni animantium numero, ſanguis è naribus defluit? An quoniam plurimum cerebri, idémque humidiſſimum homo continet. Vnde venæ excrementis per ora eodem tendentia nimiùm repletæ, profundere inde coguntur. Sanguis enim vitiatus quiſque, integro tenuior redditur, talis autem eſt, qui ſe cerebri excrementis miſcuerit, & quaſi in ſaniem degenerat.

Cauſſam propter quam ex omnibus animantibus ſoli homini ſanguis de naribus fluat, eandem eſſe dicit hoc problemate Ariſtoteles, in quam ſuperiori tuſſis cauſſam reiecerat, abundantiam nimirum, & humiditatem cerebri, hac enim ratione fit., vt maxima ex ipſo fluat humidorum excrementorum copia ad ipſas venas, quæ excrementa mixta ſanguini, qui in venis eſt, vitiant illum, & morboſum reddunt, ac efficiunt tenuiorem, quàm purus, & integer ipſe ſanguis ſit, hiſque reddatur, vt potiùs *ichor* ſanguinis ſit dicendus, quàm ſanguis; eſt autem *ichor ſanguinis*, ſanguis inconcoctus, vel quia nondum coctus eſt, vel quia in ſerum degenerauerit, vt ait idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animaliū capite decimo nono; Tali igitur ſanguine venæ repletæ, id eſt tenui, & morboſo merito excrementorum à cerebro deſcendentium, adapertis oſculis eum extra proijciunt. Cætera autem animalia, quia minimum cerebri habent, eidem accidenti minimè opportuna ſunt. *διὰ τῶν πόρων. Per ora eodem tendentia.* Theodorus hæc ita diſtinguit, vt adaptet ſuperioribus, nimirum hoc modo, *Venæ repletæ per ora eodem tendentia*, id eſt à cerebro ad nares: at in Græcis iunguntur ſequentibus in hunc modum, *profundere coguntur per ora*, id eſt adapertis oſculis quæ extra pertingunt, vt nos expoſuimus.

III.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν ὑπὸ σάρκα, τὰ δὲ κατὰ σάρκα πίονά ἐστι, τὰ δὲ κατ᾽ ἀμφότερα; ἢ ὅσων μὲν πυκνὴ ἡ σὰρξ ὑπὸ δέρμα μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς συνίσταται ἡ ἰκμὰς διὰ τὸ ταύτῃ εἶναι τὸ δέρμα ἀφεστὸς φύσει. ἡ πεττομένη, γίνεται πιμελή· ὅσα δὲ ἀραιοτέραν ἔχει τὴν σάρκα, καὶ τὸ δέρμα προσεστὼς, κατὰ σάρκα πίονα γίνεται· τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα, ἐπ᾽ ἀμφότερα πιαίνεται.

Cur alia ex animantibus ſub cutem, alia intra carnem, alia vtróque modo pingueſcere conſueuerunt? An quibus denſa eſt caro, iis inter cutē, & carnem humor prætenuis cogitur? quòd is ſemper ſua naturâ eminet, atq; reſidet, qui tandem concoctus pingue effici ſolet, quæ autem carne ſunt rariore, cutémque gerunt obuiam, hæc opima intra carnem redduntur: quæ verò vtroque modo ſe habent, vtróque etiam pingueſcunt.

Idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animalium capite decimo ſeptimo de hac eadem re ita ſcribit: *καὶ πάντα δὲ τὰ ζῶα, τὰ μὲν κατὰ σάρκα ἐστὶ πίονα, τὰ δὲ ἀφωρισμένως· ὅσα δὲ μὴ ἔχει κεχωρισμένην τὴν πιότητα, ἧττον ἐστὶ πίονα κατὰ κοιλίαν, καὶ ἐπίπλοον, οἷον ἔγχελυς.* Hoc eſt. *Ex omnibus animalibus, alia quidem intra carnem pinguia fiunt, alia autem ſeorſim. Quæcumque autem ſeorſim non habent pinguedinem, illa circa ventrem, & omentum ſunt minus pinguia.* Et ſuperiori etiam capite decimo ſexto in eandem ſententiam. *γίνονται δὲ κατὰ σάρκα πίονα τὰ τὰς κοιλίας ἔχοντα μικράς.* Hoc eſt. *Fiunt autem intra carnem pingues quæcumque ventres habent paruos.* Et eodem capite paullò ante; *quibus carnes multæ, ijs ventres parui.* De illis autem, qui ſub carnem, aut ſub cutem, vt legit Theodorus pingueſcunt, hoc quidem nomine, nihil ibidem. *ὑπὸ σάρκα. ſub cutem.* Theodorus videtur legiſſe, *ὑπὸ δέρμα. ἢ ὅσων μὲν πυκνὴ ἡ σάρξ. An quibus denſa eſt caro.* Ex animalibus illa ſub cutem dicit reddi pinguia, quæcumque ſub cute carnem obtinent denſam, & compactam; in illis enim cùm cutis, ſeu corium naturâ ſua à carne abſcedat, & inane ſpatium relinquatur, colligitur eo ſpacio humor qui-

dam

dam tenuis, qui vlterius coctus, pinguedo fit; illáque animalia ſub cute pingueſcere dicuntur. Nos porrò verba illa, quæ rationem quæſiti continent, & admodum corrupta ſunt, tum in Baſilieſi, tum in Aldina editione, valde alio ſenſu expoſuimus, quàm verterit Theodorus, qui videtur legiſſe, *διὰ τὸ ταύτην εἶναι ἐφεστῶσαν φύσιν*. hæc enim Latinè ab ipſo reddita ſunt. At vt vera ſint dubito; tenuis enim ille humor, ſi ſua naturâ ſemper eminet, atque reſidet, quod ait Theodorus; iam niſi ſub cutem non pingueſcerent animalia, nunquam autem intra carnem. Porrò ex Baſilienſis, & Aldini codicis lectione nullus omnino ſenſus elici poteſt. Ego ſequutus ſum, quam edidit doctiſſimus Caſaubonus, eámque retinoi, eo ſenſu, quem paullò ante expreſſi: ita autem verbum verbo reddo: *Quod hæc cutis natura ſua abſcedat. ὅσα δὲ ἀραιοτέραν ἔχει τὴν σάρκα. quæcumque autem rariore ſunt carne.* Docet quæ ſint illa, quæ intra carnem pingueſcunt, nimirum quæ carnem habent rariorem, cutem autem adſtantem, & adiacentem, ac proximam ipſi carni; ita enim interpretor vocem *προσεστῶς* qua vſus eſt Ariſtoteles, tanquam oppoſita ſuperiori, *ἀφεστῶς*, ſic enim cùm locus vacuus, non relinquatur inter cutem, & carnem, quo poſſit tenuis ille humor alimentarius colligi, permeans ille idem ad carnes, per eáſque diffuſus quod facilè poteſt, præ earundem raritate reddit illas eo modo pingues. Theodorus autem qui vertit, *cutémque gerant obuiam*, quomodo locum accipiat, aut quem velit eſſe ſenſum, fateor me non intelligere. Proſequitur autem Ariſtoteles declarare, quæ ex animalibus vtroque modo pingueſcant: Et ait: *quæ autem media ſunt inter vtrumque habitum, & ambobus extremis participant, illa vtroque modo pingueſcunt.* Quæ porrò hic de huiuſmodi impinguationibus dicuntur, illa vt puto non ſolùm de ipſis animalium ſpeciebus intelligenda ſunt; ſed etiam in ipſiſmet ſpecierum indiuiduis locum habent, pro cuiuſque indiuidui conditionibus. Illud etiam præter dicta annotandum, quod ait ibidem Ariſtoteles: Plurimam animalium partem, circa ventrem pingueſcere, & præcipuè, quæ parùm ſe moueant.

I V.

Διὰ τί οἱ παῖδες, καὶ αἱ γυναῖκες, ἧττον ἔχουσι λεύκην τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν μὲν γυναικῶν, αἱ πρεσβύτιδες μᾶλλον; ἢ ὅτι ἡ λεύκη ἐστὶ πνεύματος ἔξοδος; ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν παίδων οὐκ εὔπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνὰ καὶ τὰ τῶν γυναικῶν ἧττον, ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ταύτας εἰς τὰ καταμήνια τρέπεται. δηλοῖ δὲ ἡ λειότης τὴν πυκνότητα, τῆς σαρκός. τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τὰ τῶν γραιῶν σώματα εὔπνοα. μόνα γὰρ, ὥσπερ τὰ παλαιὰ οἰκοδομήματα, διεστῶσαν ἔχει τὴν σύνθεσιν τῶν μορίων.

Cur vitiliginem pueri, mulieréſque minùs habent, quàm viri, & in eo ipſo fœmineo ſexu, quæ prouecta ætate ſunt, magis habent, quàm minores? An quòd vitiligo exitus ſpiritus eſt. Corpora autem puerorum contextu denſo, non facili expiratu conſtant; & mulierum minùs expirant, quàm virorum. Spiritus námque in menſtrua ſe auertit fœminæ: denſitatem verò leuitas eiuſdem ſatis declarat. Quæ autem corpora ætate proceſſerint, aut conſenuerint, reſpiratiora euadunt: hæc enim modo ædificij veteris, ſtructuram ſuarum partium laxiorem iam habent.

De vitiligine, eiúſque generatione, & cauſſis, variis in locis egit Galenus. Ea huc congerere importunum: ne dum neceſſarium exiſtimem. Illa ſolummodo ex Celſo afferenda, quæ breuiter, quale ſit vitium oſtendunt. Scribit igitur Celſus libro quinto capite vltimo hunc in modum: *Vitiligo quoque: quamuis per ſe nullum periculum affert; tamen fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres ſpecies ſunt. ἀλφὸς vocatur, vbi color albus eſt; ferè ſubaſper, & non continuus, vt quædam quaſi guttæ diſperſa eſſe videantur. Interdum etiam latiùs, & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. μέλας colore ab hoc differt, quia niger eſt, & vmbræ ſimilis. Cætera eadem ſunt. λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt, & altiùs deſcendit, in eáque albi pili ſunt, & lanugini ſimiles.* Hæc Celſus. Quamuis autem nec Galenus, nec Celſus, nec alij de Medicina ſcriptores, dum huiuſcemodi affectus meminerunt, ſpiritus mentionem faciant; quem inprimis memorat hoc loco Ariſtoteles, non tamen inuicem diſſentanea, aut quæ ſimul ferri non poſſint, eos proponere animaduerto. Non omiſit tamen illum diuiniſſimus vir, quo præceptore Ariſtoteles vſus eſt. In Thimæo enim, cùm de morborum cauſſis loqueretur, de vitiligine, ſeu de ea, quæ Græcè *λεύκη*, & de alphis hæc ſcribit: *τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα χαλεπὸν ἀποληφθὲν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς*

ἴσχον, ἠπιώτερον μὲν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα, λεύκας, ἀλφούς τε, καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον. Hoc eſt: *Alba autem pituita ob bullarum ſpiritum intus detenta perturbat, ſumptò verò extra corpus ſpiramine, mitior illa quidem, variè nihilominùs corpus inficit, vitiligines, leucas, & alphos, & id genus morbos procreans.* Hæc Plato. Ariſtoteles porrò, de eo affectu hoc loco cauſſam inquirit, quamobrem ille minùs comprehendat pueros, & mulieres, quàm viros, inter mulieres autem illas magis, quæ ſeniores ſunt. Dicit autem cauſſam eſſe maiorem habilitatem, & opportunitatem corporum virorum, quàm puerorum, & mulierum. Vitiligo enim eſt exitus quidam ſpiritus: Nimirum huiuſmodi cutis deffœdatio fit tum ab humore, tum à ſpiritu, qui ipſi mixtus eſt, vidimus enim paullò ante ex Platonis verbis, albam pituitam cùm ad externas partes ἀναπνοὰς ἴσχει, hoc eſt: *reſpirationes molitur*, ſeu, *vnà cum ſpiritu erumpit*, hunc affectum procreare. At huiuſcemodi ſpecies exitus promptiùs fit in viris, quàm in pueris, quoniam hi corpora obtinent minùs perſpirabilia, hoc eſt minùs peruia ſpiritui, magiſque denſa: cutis enim omnis, ſicuti ſcriptum reliquit Galenus primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus capite duodecimo, in primo ſtatim ortu ſibi eſt continua, at temporis ſpatio perforatur, ac plurima nanciſcitur ſpiramenta ritu cribrorum. Id autem fit ratione humiditatis, qua plurima pueri abundant, partes ipſas iungentis, & replentis, qua deinde paullatim abſumpta, meatus, & foramina aperiuntur, quæ indies laxiora fiunt. καὶ τῶν γυναικῶν ἧττον. *Et mulierum minùs expirant*. Mulierum corpora, ſeu cutem earundem minùs perſpirabilem eſſe, quàm virorum, ratione, & ſigno docet Ariſtoteles: ratione quidem, quoniam in mulieribus ſpiritus hic, qui ad cutim vnà cum humore in viris impetum facere conſueuit, eámque penetrare cutaneas partes deſerens, ad menſtrua ſe conuertit: ſigno autem, quoniam eædem mulieres carnes habent læues, & ſine pilis, quod ſignum in pueris etiam locum habet: denſo enim exiſtente corporis contextu, non patet exitus fuliginibus, quæ pilorum materia ſunt. Vnde læuitas, & pilorum defectus oritur. Quo ſigno etiam vſus eſt Hippocrates quinto aphoriſmorum ſexageſimo nono, cùm rationem traderet, quare rigores magis ex partibus poſterioribus, quàm anterioribus inchoarent, dicens: *Sed & cutis raritas: indicio autem eſt pilus*, vbi Hippocratis ſententiam liquidiùs explicans Galenus ait, dicere Hippocratem ex partibus anterioribus rigores non inchoare, quoniam calidiorem habent, quàm partes poſteriores temperaturam, huiúſque argumentum ſumere ex cutis raritate, rurſúſque raritatis ex pilorum multitudine. Poſſint autem etiam prima illa verba ita exponi, vt ſint princeps ratio, quare mulieres hoc ſymptomate corripiantur; nimirum, quia ſpiritus ille, cuius exitu ſeu excretione, vt dicitur problemate trigeſimo quinto, vitiligo fit, in his non ad cutim, ſed aliorſum ſe conuertit, hoc eſt ad menſtrua ipſa, quo ſenſu fortaſſe accepit Theodorus, qui tamen, quoniam liberiùs eadem vertit, ita verbum verbo reddo: *An quoniam vitiligo ſpiritus exitus eſt? puerorum autem corpora non bene perſpirabilia ſunt, verùm denſa. Mulierum autem minùs quàm virorum, quoniam his ad menſtrua conuertitur: carnis autem denſitatem læuitas ipſa oſtendit. Eorum autem, qui ætate proceſſerint, ac ſeniorum corpora, illa bene perſpirabilia ſunt. Sola enim veluti antiqua ædificia laxam habent partium ſtructuram.* τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων. *Quæ autem corpora*, alteram partem ſecundi membri explicat, docens ſimilitudine ædificij veteris, quod compagem habet laxiorem, & rimas ducit, ſenum corpora multa poſſidere foramina, & magis patere perſpiratui.

V.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον ἴσχει λεύκην; πότερον ὅτι λεπτοδερμότατον τῶν ζώων ἐστὶν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον; σημεῖον δὲ ὅτι ἡ λεύκη ἐν τοῖς λεπτοδερμοτάτοις μάλιστα καὶ πρῶτον γίνεται μέρεσιν ἢ διὰ ταῦτά τε, καὶ ὅτι μόνον πολιοῦται τῶν ζώων; ἐν γὰρ ταῖς λεύκαις πολιαὶ γίνονται αἱ τρίχες· ὥστε ἀδύνατον ὅσα μὴ πολιοῦται, λεύκην ἴσχειν.

Cur homo tantùm habeat vitiliginem? Vtrum quòd tenuiſſimam is ex omnibus animalibus cutem habet, ſimúlque flatibus redundat: indicium verò, quòd vitiligo partibus tenuiſſima cute obtectis, maximè, primúmque exiſtit. An & his ipſis de cauſſis, & præterea quòd homo vnus ex omnium animantium numero caneſcit: quippe cùm in vitiligine pili canitie immutentur. Itaque fieri non poteſt, vt vitiliginem habeant, quæ numquàm caneſcere ſoleant.

Quiam inter homines vitiliginem minùs patiantur pueri, & mulieres, quàm viri facti, quærebatur ſuperiori problemate; hoc autem, quare inter animalia ſolus homo. Duas autem primùm affert rationes, quibus deinde tertiam addit. Dicit igitur primùm, ideò ſolum hominem inter animalia vitiliginem pati, quoniam cùm vitiligo cutis affectus ſit, homo cutem habet eidem maximè opportunam, quippe quæ illi ſit inter animalia tenuiſſima, proportione magnitudinis corporis, ſicuti dicit idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animalium capite vndecimo, & alibi etiam; cutem autem tenuiſſimam facilè poteſt ea materia penetrare, à qua vitiligo fit. Præterea homo plùs, quàm cætera animalia ſpiritibus, & flatibus abundat: fieri autem vitiliginem à flatu, ſeu ſpiritu, ſuperiùs etiam dictum eſt, & dicetur etiam problemate trigeſimo quinto. Obtinet autem hic ſpiritus, vt exiſtimo rationem cauſſæ, partim efficientis, partim materialis: nam & vi ſua pellit ad cutim materiam, ex qua vitiligo fit, atque etiam ipſemet, quippe qui craſſior, quàm ſpiritus, licet comparatione humoris, cui miſcetur, tenuis vitiligini ipſi materia aliqua fit. Hæc autem ratio à cutis ſubtilitate dependens, eo ſigno confirmatur, quòd vitiligo maximè & primùm, ſeu propriè in locis fit, quibus cutis maximè tenuiſſima, nimirum in facie, huius enim cutis tenuiſſima eſt, ſicuti inter alios ſcribit Haly Abbas ſecundo theoricæ capite xiv. *& alia multa q. q. in. An & hu ipſo de cauſa.* Tertiam rationem addit. Non fit vitiligo in iis, qui non caneſcunt, at alia animalia præter hominem non caneſcunt, in iis igitur fieri non poterit vitiligo. Maiorem propoſitionem ex eo probat, quòd in vitiligine ſemper pili caneſcant, agit porrò de ea quæ *λεύκη* Græcè dicitur, à Latinis *alba vitiligo*, quòd ſcriptum etiam reliquit quinto de generatione animalium capite quarto, & hac eadem ſectione problemate trigeſimo ſexto, quibus in locis eiuſdem etiam effectus rationem reddidit: minorem autem propoſitionem habemus quoque eodem quinto de generatione animalium capite primo: homini tamen ibidem adiungitur equus, quem etiam caneſcere teſtatur experientia, quémque etiam pati vitiliginem circa faciem ſunt qui affirment.

V I.

Διὰ τί αἱ αἶγες καὶ τὰ πρόβατα ἀμέλγεται πλεῖστον γάλα, οὐ μέγιστα σώματα ἔχοντα; ἄνθρωπος δὲ καὶ ὁ βοῦς, ἀνὰ λόγον; ἢ ὅτι τοῖς μὲν εἰς τὸ σῶμα ἀναλίσκεται, τοῖς δ᾽ ἄλλοις εἰς τὸ περίττωμα· τοῖς δὲ προβάτοις καὶ ταῖς αἰξὶ τὸ γινόμενον τοῦ περιττώματος, γάλα γίνεται πᾶν. ἢ ὅτι πολυτοκώτερα ἐστὶ τῶν μεγάλων· διὸ πλέον ἕλκει περίττωμα διὰ τὸ πλείω τρέφειν; ἢ δι᾽ ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς πλέον περίττωμα γίνεται κυούσαις· τὸ δὲ γάλα γίνεται ἐκ τοῦ περιττώματος.

Cur capris, & ouibus lac plurimum demulgetur, quæ corpora non maximo ſunt: homini autem, & boui minus, ſcilicet ad corporis proportionem? Vtrum quòd his copia in corpus abſumitur, cæteris in excrementum ſe confert: ouibus autem, & capris, quantum excrementi acceſſerit, omne in lac tranſit. An quòd plura gignunt quàm quæ magno ſunt corpore; itaque plus attrahunt excrementi, quoniam plura alendum ſit. An his grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat: lac autem excremento conſiſtere certum eſt.

Exemplo caprarum, & ouium, alia etiam intelligi voluit, ſicuti exiſtimo minorum animalium genera, quæcumque copioſo lacte abundant: quemadmodum etiam bouis, & mulieris, maiorum: quas enim affert rationes, illis non minùs accommodantur. Demulgetur autem plurimum minoribus, minus maioribus proportione magnitudinis, vt ſit, plus enim vere mulgeri vaccæ, quàm oui: At ſi magnitudinem corporis vtriuſque inuicem æſtimemus, menſuram haud eſſe proportione æquam dicit Ariſtoteles. Sanè ouis apud nos non tanta vbertate luxuriat, quantam videtur Ariſtoteles innuere; & vaccæ quæ ex Germaniæ finibus aduehuntur, multum adeò, vt comparata magnitudine, non ſuperetur vacca, ſed potiùs ſuperet: capræ autem eò multo abundant, at vaccæ, quæ hîc naſcuntur, exiguo: vt in huiuſcemodi, dictum Ariſtotelis veritatem magis appareat obtinere: minùs tam in illis, quas diximus, tum in bucculis regionis Phaſidis, quas corpore exiguo Ariſtoteles ipſe tertio de hiſtoria animalium capite vigeſimo primo ait beneficio pabuli regionis multa lactis copia emulgeri: minimè omnium in Epiroticis vaccis magnitudine corporis præſtantibus, quarum ſingulæ ſingulas amphoras lactis implerent, & menſuræ eius dimidium,

mammis duabus; quod eodem loco idem Ariſt. ſcripſit. Porrò quærit tres affert Ariſtoteles rationes. Prima eſt, quòd in animalibus magnis, vt bos, & homo, quæ ingerantur, abſumantur in corpus, hoc eſt, in corpulentiam, cùm in multam excreſcant magnitudinem, in aliis autem, quæ ita magna non fiunt, in excrementa abeunt: intelliget autem; ipſis ouibus & capris, & aliis minoribus, quæ lacte abundant, quodcunque excrementis ipſis neceſſariis ſuperest, totum abit in hic, vnde illa lactis vbertas. Porrò ea verba [illegible] non expoſui ſicuti vertit Theodorus, *quantum excrementi aſſerſerit: ſed quantum incremento ſuperfuerit*, quòd non exiſtimarem velle Ariſt. totum excrementum in lac abſque verbi ſignificatio id valeat, quod nos diximus, vt ab exemplis poteſt obſeruari. Idem enim Ariſtoteles quarto de generatione animalium capite octauo hæc verba proponit: [illegible], quæ idem Theodorus, vt valeat, ſic vertit: *ſed cùm fœtus magis magisque perficiatur, plus excrementi ſupereſt.* [illegible] *An quòd plura gignunt.* Altera ratio. Plures fœtus edunt minora animalia; ſunt igitur maior lactis copia eſt eis neceſſaria, nihil enim [illegible] natura producit, quin ei præparet alimentum: vel plures fœtus edunt, trahitur igitur plus excrementi ad mammas; plures enim ſunt qui ſugunt; eo autē curſu excrementi, quo trahitur. Porrò aſſumptum ipſum, quòd plura pariant, ex eo probari poteſt: primum quòd cùm fœmina, & vacca rariùs concipiat, & pariat, quàm animalia minora, illa enim vix anno ſemel, hæc bis, vt ſcribit tum Ariſtoteles ipſe libro ſexto de hiſtoria animalium capite decimo ſexto, & hac eadē ſectione problemate quadrageſimo ſexto de ouibus, quæ ſunt in Aphrica, & in Magneſia: tum etiam ipſi de re ruſtica ſcriptores, qui ſummittere marſium capras, & oues volunt tum Aprili, aut Maio menſe, tum etiam Octobri, aut Nouembri, cùm illæ nimirum fœtum non geſtent, niſi quinque menſibus. Deinde, quod Ariſtotelis verba propriè ſignificant, quòd cùm fœmina rariſſimè, & vacca geminos pariat, capra & ouis maxima ex parte binos, aliquando ternos, vſque etiam quaternos pariat, ſicuti teſtatur idem Ariſtoteles libro ſexto de hiſtoria animalium capite decimo nono. Quanquam Theodorus lectionem diuerſam ſequutus ab exemplaribus Græcis typis excuſis, quæ modò adduximus, ita conuertat: *Pariunt maxima ex parte ſingulos: ſed aliquando & binos, & ternos, & quaternos.* Libro etiam quarto de generatione animalium capite itidem quarto capras, & oues plura parere ſimiliter affirmauit: quin & ipſi etiam de re ruſtica ſcriptores idem monumentis mandarunt. Columella enim inter alios libro ſeptimo capite ſexto de capris ita ſcribit: *Parit autem, ſi eſt generoſa, proles frequenter duos, nonnunquam trigeminos*; vt veriorem putem vulgatam lectionem ſexti de hiſtoria animalium, quàm eam, quam habemus à Theodoro conuerſam. [illegible], *An bis grauidæ.* Tertia ratio. Animalia hæc minora maioribus debiliora ſunt: non enim à natura illud habent corporis robur, nec vim adeò validam, quæ conſiſtit in calido innato, & partium temperamento, ſicuti illa maiora. Igitur cùm grauida ſunt, quo tempore etiam augetur imbecillitas, plus congerunt excrementorum, cùm paruum caloris obtineant, & imbecilla exiſtat facultas, nec benè concoquere poſſint, vnde excrementorum fit prouentus: quæ eſt eiuſdem Ariſtotelis doctrina libro quinto de generatione animalium capite ſexto. Laborant etiā hæc animalia in partu, præcipue ouis, quam ait Columella libro ſeptimo, obſtetricum more cuſtodiendam eſſe, non enim aliter hoc animal eniti, quàm muliebrem ſexum, ſæpiùſque etiam, quanto eſt omnis rationis ignarum laborare in partu. Hæc tamen imbecillitas, quam intelligit Ariſtoteles, non eò progrediatur, vt morbus iam ſit, non enim ſic vt puto augetur lactis copia; at imminueretur potiùs. Congeſtis igitur pluribus excrementis lactis copia augetur, quoniam ex excremento fit, aucta verò materia, vnde fit, & ipſum etiam augeri conſentaneum eſt. Dicitur autem fieri ex excremento lac, quoniam fit ex eodem ſanguine, ex quo infans in vtero gignitur, quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles quarto de generatione animalium capite octauo, fit autem ex Ariſtotelis ſententia ſexto de hiſtoria animalium capite decimo octauo, primò quidē ad ſpeciem puris, deinde verò cùm peperint, vtile redditur. Non dixerim hæc eſſe Galeni doctrinæ conſentanea; qui vult lac fieri ex ſanguine exactè cocto, qui idcirco diutius in vaſe moretur ob viæ longitudinem ad mammas. Appellat tamen & ipſo ſeptimo de vſu partium lac ſuperfluum benigni alimenti.

V. I I.

[illegible] ([illegible]Greek text)

ἐαξ οὐ μεταβάλλει; ἢ ὧν μὴ οὐ κρατεῖ ἡ φύσις τοῦ ὑγροῦ, ὥσπερ ἡ τῶν ὀρνίων (διὸ καὶ κύστιν οὐκ ἔχει) οὐ μεταβάλλει; Καὶ διὰ τί οὐκ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἔκγονα μεταβάλλει; ἢ ὅτι ἀσθενέστερα τὰ νέα τῶν γεννησάντων.

Cur animantium alia, cùm aquam mutârint, colorem ſuum amittunt, ſimiliáque loci illius domeſticis redduntur, vt capræ: alia verò numquam amittunt, vt homo. Ad ſummam, cur alia mutantur alia non: vt coruus, qui ſemper incommutabilis perſiſtit? An quorum natura vincere, perdomaréque humorem non poteſt, vt auium, quæ veſicam quoque nullam ob eam rem obtinent, hæc nuſquam mutari poſſunt. Sed cur non illa eadem, ſed quæ nata ex his ſunt, hæc mutentur? An quòd recens nata ſuis parentibus ſunt infirmiora.

Septimum hoc problema, & duo, quæ deinceps ſequuntur, octauum, & nonum ab antiquo interprete, & Aponenſi ſimul coniunguntur, tanquam vnum tantùm, & continuum ſit problema: quomodo etiam in Theodori tralatione, quam habet idem codex, proponuntur. In aliis tamen editionibus, quæ eandem Theodori tralationem continent, diſiunguntur, ac tria numerantur. Id verò refert nihil, ſi enim tria ſunt, illa ordine ſe conſequuntur, aliudque ex alio aptum eſt: quin & primi nulla proponitur ſolutio, tanquam ex ſecundo repetenda. Inquirit igitur hoc primo, de coloris mutatione in quibuſdam animalibus ex vſu nonnullarum aquarum eueniente, qua de mutatione ſimiliter præclara tum eiuſdem Ariſtotelis, tum aliorum auctorum habemus teſtimonia. Idem enim tertio de hiſtoria animalium capite duodecimo ita ſcribit: *Immutant etiam nonnulla ex animalibus pilorum colores ex aquarum immutatione, alibi enim candida fiunt, alibi nigra: ſunt etiam ad concubitus ipſos aquæ multis in locis eadem virtute prædita, quas cùm biberint oues, & ſtatim poſt potum coiuerint, nigros generant agnos, vt in terra Aſſiritide agri Chalcidici Thraciæ facit amnis, quem præ nimia frigiditate Pſychrum vocant. & in Antandria quoque duo ſunt fluuij, quorũ alter candorẽ, alter nigritiam pecoribus facit. Leamandor etiã amnis flauas reddere oues creditur.* Strabo lib. 10. *Eubœæ porrò flumina ſunt Cireus, & Neleus, è quorum altero bibentes oues albæ fiunt, ex altero nigræ, quale aliquid etiam apud Crathim euenire monuimus.* Seneca naturalium quæſtionum libro tertio, capite vigeſimo quinto: *Quibuſdam fluminibus vis ineſt mira: alia enim ſunt, quæ pota inficiunt greges ouium. intraque breue tempus, quæ fuêre nigra, albam ferunt lanam, quæ alba venerant, nigræ abeunt. Hoc etiam in Bœotia amnes duo efficiunt, quorum alteri ab effectu Melas nomen eſt, vterque ex eodem exeunt diuerſa facturi. In Macedonia quoque, vt ait Theophraſtus eſt flumen ad quod, qui facere albas oues volunt. adducant, quod vt diutius potauêre, non aliter quàm infectæ mutantur. At ſi illis lana opus fuerit pulla, paratus gratuitus infector eſt, ad Ceronem eundem gregem appellunt. Auctores nonos habeo eſſe in Galatia flumen, quod idem in omnibus efficiat, eſſe in Cappadocia, quo poto equis, nec vlli præterea animali color mutatur. Et ſpargitur albo cutis.* Vitruuius libro ſeptimo capite tertio: *Sunt enim Bœotiæ flumina Cephiſus, & Melas, lucaniæ Crathis, Troiæ, Xanthus, inque agris Clazomeniorum, & Erythreorum, & Laodicenſium fontes, & flumina, cùm pecora ſuis temporibus anni parantur ad conceptionem partus, per id tempus adiguntur eo quotidie potum, exque eo, quamuis ſint alba, procreant alijs locis leucophæa, alijs locis pulla, alijs coracino colore.* Plinius libro vndecimo capite centeſimo tertio: *In Faliſco omnis aqua pota candidos boues facit, in Bœotia amnis Melas oues nigras, Cephiſus ex eodem lacu profluens albas: rurſum nigras Peneus, rufáſque iuxta Ilion Xanthus, vnde & nomen amni.* Et rurſus libro 31. capite vndecimo: *Ladicus in Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe Ceronem, ex quo bibentes oues albas fieri, Melan, ex quo nigras, ex vtroque autem varias. Theophraſtus in Thurijs Crathim candorem facere, Sybarim nigritiem bobus, & pecori.* Cæterùm exemplum de homine, quo vtitur Ariſtoteles, quémque pilis non immutari dicit, poteſt in dubium reuocari. Aquarum enim nonnullarum vſu mutari ipſi pilos teſtatur idem Strabo libro ſexto, ita ſcribens de fluuio Crathi, vt vertit interpres: *At Crathis hominum qui in eo lauant, crines fuluos, albóſque reddit*: atque etiam Plinius, qui loco ſuperiùs adducto libri trigeſimi primi de Sybari, & eodem Crathide hæc habêt: *Quin & homines ſentire differentiam eam, nam qui Sybarim bibunt, nigriores eſſe, durioréſque, & criſpo capillo, qui ex Crathide candidos, mollioréſque, ac porrecta coma.* Cuius rei meminit etiam Ælianus, & Vibius Sequeſter. Nec non Ouidius duobus illis carminibus:

Crathis, & hinc Sybaris veſtris conterminus oris
Electro ſimiles faciunt, auróque capillos.

Reſpondemus: negari de homine mutationem ab Ariſtotele, ſi comparetur mutationi ouis, aut capræ, quæ in colorem prorſus contrarium mutantur; ex albedine in nigredinem, & contra, cùm hominis leuis tantummodo ſit immutatio, vt ex verbis tum Strabonis tum Plinij appatet. Huius rei igitur effectus, qui variè in diuerſis animalibus conſideratur cauſſam inquirit hoc loco Ariſtoteles. Nec tamen eam ſtatim reddir, ſed mox. Priùs enim idem quæſitum videtur latiùs extendere, ad illa verba: ὅλως δὲ, ſeu, *ad ſummam*, vt vertit Theodotus, quæ octaui problematis in nonnullis codicibus, qui eiuſdem Theodori tralationem continent, vt dicebam, initium ſunt, & generaliùs quærere cur alia animalia colore immutentur, alia non immutentur? Ex quo huiuſce ſeptimi etiam patere velit ſolutionem. Huius igitur rationem reddens, ait Ariſtoteles illa non immutari, quorum natura humorem non continet, vincit, ac edomat, atque adeò alterat: talis autem eſt natura auium; cuius rei illud ſignum affert, quòd ipſæ veſica careant, qua de re habemus eiuſdem Ariſtotelis teſtimonia tertio de hiſtoria capite quinto, ac tertio de partibus capite octauo, & quarto eorundem capite primo. Nam cùm ea fuerit à natura fabricata, vt locus eſſet excrementis humidi alimenti aſſumpti, ſicuti aluus ſicci, quemadmodum teſtatur idem Philoſophus libro primo de hiſtoria capite ſecundo, & primo de generatione capite decimo octauo, quæ excrementa poſt alterationem, & coctionem illuc demandarentur; in quibus vtique non continetur, nec alteratur humor, ſed vel inſenſibili tranſpiratione exhalat, vel alia via excernitur, cur excrementi receptaculum fabricaretur, cauſſa nulla erat: mutatio enim pilorum in animalibus fit alterato humido, quod intus eſt, ſiue eo ſanguineo, ſiue alius generis, quemadmodum ſcriptum habemus à Theophraſto in Excerptis de iis, quæ colore immutantur; humor enim alteratus cutem immutat, cuius colorem deinde ſequuntur pili, nam quibus alba, albi, & quibus nigra, nigri, & quibus varia, varij; nimirum in aliis animalibus; in homine enim ſecus contingit, ſicuti ſcribit Ariſtoteles quinto de generatione animalium capite quinto: In quibus igitur humor non continetur, non paritur, nec alteratur, non poteſt fieri pilorum, aut pennarum mutatio, ſicuti contingit coruo, quod pro exemplo adducit Ariſtoteles: fit autem ex aqua in capra, quemadmodum paullò ante propoſuit Ariſtoteles, cuius ratio hinc accipienda eſt. Nam in capra ex vſu illarum aquarum aſſumptus humor continetur, & alteratur: quare autem ex eodem non immutatur homo, quod itidem proponebatur ab Ariſtotele: non enim dicere poſſumus, quia illius natura humorem non continet, cùm veſicam ille habeat, quo ſigno ſuperiùs vſus eſt Ariſtoteles.

Dicit Aponenſis hominem non permutari ſecundùm colorem ex mutatione aquarum, quoniam aut non ſic vtitur aqua quemadmodum illa animalia, aut ea vtitur aliquantiſper alterata: & quia exiguam eiuſdem aquæ quantitatem aſſumit: Et quia etiam, licèt homo maximè ſit humidus, contineátque humiditatem; hæc tamen humiditas, tum à natura, tum ab arte magis conſeruatur à permutatione, quoniam hominis natura magis à contrarietate, & fæce elementorum eſt depurata, & veluti aurum in fornace præ cæteris metallis probatum, vt ille ait. Reſiſtit igitur magis hominis natura; ſúntque cauſſæ aliæ valentiores aquarum virtute, quæ cauſſæ mutationem impediunt. Vera tamen eſt Ariſtotelis propoſitio, quorum natura humorem non continet, qui patiatur, ea non immutari; licèt quotumcúmque continet, neceſſariò non immutetur. Iam verò ex eadem ratione, atque ex verbis ab Ariſtotele adductis, manifeſtò videtur oſtendi, aues nullas colore immutari, cùm illarum natura humorem non contineat, qui vt immutetur, neceſſe eſt: ipſæ enim veſica carent: hoc enim ſigno vſus eſt hoc loco Ariſtoteles; ſed exuritur difficultas maxima, nam tertio de hiſtoria capite duodecimo, idem Ariſtoteles diſertis verbis mutationem coloris in auibus proponit, & corui nominatim, ita ſcribens, eodem Theodoro interprete: *Pennæ auium nulla per ætates mutantur, præter quàm gruum, quas nigreſcere in ſenecta perſpicuum eſt. At verò per affectus temporarios, quoties frigora vrgent acrius, pēnæ volucrum vnicolores interdum è nigris, aut nigriuſculis albidiſve in albas tranſeunt vt corui, paſſeris, hirundinis. Cuius rei contrarium, vt quicquam ex genere albo veniret in nigrum, numquam viſum eſt. Temporum quoque viciſſitudine bona pars auium, ita colore immutatur, vt quænam ſint, latere poſſint, niſi rem penitus noueris. Aquarum item diuerſarum vſu, nonnulla ſuos immutant colores: alibi enim candida, alibi nigra redduntur.*

Quam eandem rem confirmauit quinto de generatione animal. cap. v. & vi. quibus in locis etiam cauſſam huius effectus tradere conatus eſt his verbis capite quinto: *Grues ſeneſcentes effici nigriores aiunt, cuius affectus cauſſa eſſe poteſt, quòd pennarum natura earum albicat, pluſque humoris ſeneſcentibus ijs conſtituitur in pennis, quàm vt facultas putredini parcat.* Et capite ſexto: *Tranſeunt verò toticolora multò magis, quàm vnicolora, tum in colorem ſui generis ſimplicem, vt ex albis nigra, & ex nigris alba reddantur, tum verò in miſtum ex ijs, quoniam in totius generis natura*

ineſt, ne vnum habeat colorem. Hinc enim facilè vtroque versùs mouetur, vt viciſſim mutetur, & varium efficiatur. Vnicolora contra: numquam enim mutantur, niſi per affectum, idque rarò, iam enim perdix viſa eſt alba, & coruus, & paſſer, & vrſa. Et paullò poſt: *Aquis etiam immutantur ea potiùs, quæ ſua natura toticolora, genere autem verſicolora ſunt: calidæ enim aquæ pilum faciunt album, frigidæ nigrum, quomodo plantis etiam euenit. Cauſſa eſt, quòd calida plus aeris habent, quàm aqua. Aer autem perlucens albedinem facit, quemadmodum ſpumam quoque effici certum eſt.* Et mox: *Mutant colores auium nonnullæ, atque etiam quadrupedum ſylueſtrium aliquæ per tempora anni. Cuius rei cauſſa eſt, quòd vt homines per ætatem mutantur, ſic illa per tempora, plus enim diſcrimen hoc in ijs poteſt, quàm mutatio ætatis.* Hæc Ariſtoteles, ex quibus ſatis manifeſtè patet, colore immutari aues, non quidem ratione ætatis: ſolas enim grues id pati, ſicuti dicitur tertio de hiſtoria animalium, & quinto de generatione, ſed alijs rationibus, quarum tres eo loco proponit: affectus, qui fiunt ex frigore, tempora anni, & aquas, quæ plùs poſſe in auibus, quàm ætatis diſcrimen ibidem affirmat. Quid igitur dicemus ad problema, quo non immutari aues proponitur? An de mutatione, quæ fit ratione ætatis, Ariſtotelem in problemate loqui reſpondeamus? At generatim, & vniuersè rem videtur proponere, & inquirere, cur alia immutentur, alia non? & ex ratione propoſita colligere, non immutari aues, quia humorem non continent. An dicamus potiùs, rationem quidem ex humore petitam ſeu maiorem propoſitionem eſſe veram ſemper, non tamen ſemper veram minorem, in auibus ſcilicet non contineri humorem: quippe in quibuſdam auium naturis humorem contineri & fieri coloris mutationem. An adhuc ratio & ipſa problematis probabilis, & vera vt plurimùm eſt, non ſemper, & neceſſariò, ſicuti pleræque aliæ? Idq; indicat particula ὅλως, eáque in hunc ſenſum eſt accipienda, non vt vertit Theodorus: *ad ſummam*: ſed ita potiùs, vt hæc ſit ſententia. Generatim, quæ eſt cauſſa immutationis quomodo non omnia penitus illa ratione comprehendi, nonnulláque excipi non ſit fortaſſe abſurdum. Neque ego ſanè ad illa aduerſaria dicta cõcilianda, quid aliud afferam, habeo. Tum de eadem coloris mutatione rurſus loquitur Ariſtoteles, & inquirit, quam ob rem, cùm non mutentur illa eadem, mutentur quæ ex illis naſcuntur. Ait autem id fieri, quoniam hæc ſunt imbecilliora parentibus, & ideo faciliùs præ teneritudine impreſſiones recipere poſſunt, quibus ætate prouectorum reſiſtit durities. Hoc autem illud idem eſt, cuius cauſſa ſimiliter redditur primo libro de generatione capite ſexto ſuperiùs adducto, cùm de perdice, coruo, & paſſere albis loqueretur, de quibus etiam paullò ante; hos enim colores illis accidere ſcripſit, cùm in generatione peruertuntur, ac deprauantur: id autem facilè contingere poſſe, quia facilè mouetur, & deprauatur quod paruum eſt; at quod fit, & gignitur illud eſt paruum, in paruo enim conſiſtunt generationis principia; filij igitur ex his verbis videntur intelligi, qui nondum prodierunt in lucem: ſed cùm fiant, aut vteris, aut ouis continentur. Quòd ſi proditos in lucem accipiamus, quo modo videtur requirere tralatio Theodori, quæ habet, *recens nata*, eos accipiemus, qui modò editi, & admodum teneri ſunt: quamquam Græca lectio, ſiue hæc ſit: ὅτι ἀσθενέστερα τῶν γεννησάντων, vt habet editio Baſilienſis, ſiue addamus, τὰ νέα, hoc modo: ὅτι ἀσθενέστερα τὰ νέα τῶν γεννησάντων, ſicuti edidit doctiſſimus Caſaubonus, & reponit Iuſtiniani codex, & opinor habuiſſe Theodorum, non cogit, vt de iam natis locum accipiamus, τὰ νέα, enim, tam de iis, qui nondum editi in lucem ſunt, ſed adhuc in vtero, aut in ouis continentur, quàm de iam editis vſurpauit Ariſtoteles: vt quarto de generatione animalium vi. his verbis. ἀσθενέστερον γὰρ τὸ νέον.

VIII.

Διὰ τί τὰ ἄρρενα μείζονα τῶν θηλειῶν ὡς ἐπίπαν ἐστί; πότερον ὅτι θερμότερα· τοῦτο δὲ αὐξητικόν; ἢ ὅτι ὁλόκληρα· τὰ δὲ, πεπήρωται; ἢ ὅτι τὰ μὲν ἐν πολλῷ χρόνῳ τελειοῦται· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ.

Cur mares corpore maiori ex toto penè ſunt, quàm fœminæ? Vtrum quòd mares calidiores fœminis ſunt, quæ res vim obtinet augendi? An quòd mares præditi natura integra ſunt, fœminæ manca, oblæſaque deſiſtunt? An quòd mares longo temporis ſpatio perficiuntur, fœminæ breui.

Cur mares generatim, & vniuersè maiori ſint corpore, quàm fœminæ in eodem ſexu, inquirit hoc problemate Ariſtoteles: & ad quæſitum tres affert rationes. Dicit ὡς ἐπίπαν, hoc eſt, *generatim*, nimirum vt plurimùm, ſeu, vt Theodorus vertit, *ferè ex toto*, quia ſunt aliquæ animalium ſpecies, in quibus contrarium obſeruatur, vt ex inſectis ea, quæ coëunt,

piſces ouipares, & ouipares quadrupedes, cuius rei etiam cauſſam tradidit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite decimo ſexto. Prima autē ratio eſt, quoniam mares ſunt calidiores fœminis. Id etiam affirmauit idem Philoſophus libro de longitudiue, & breuitate vitæ capite quinto: At caliditas vim obtinet augendi, nimirum humiditati coniuncta, ſicuti affirmauit eodem loco in libro de longitudine, & breuitate vitæ ita ſcribens: *Incrementi namque & vita cauſſa eſt humida caliditas.* Hæc autem humida caliditas ex ſententia eiuſdem Ariſtotelis conſiſtit in humido proportionato, & pingui: ideo autem incrementum præſtat, quoniam dilatat, & quaqua versùs extendit partes. Altera ratio eſt, quoniam mares integra, abſolutáque natura præditi ſunt, nec illis quicquam deeſt, fœminæ autem naturâ mutilata, & manca, cùm ſint tanquam mares decurtati, & in quibus perfectio, & abſolutio deſideretur: ſicuti ſcribit idem Philoſophus libro vndecimo de generatione animalium capite quarto: & quarto eorundem librorum capite ſexto his verbis: *Sunt fœmina ſua naturâ debiliores, frigidioréſque, & ſexum fœmineum quaſi læſionem naturalem, & detrimenta eſſe putandum eſt.* Quam rem primo eorundem appellat imbecillitatem, ſeu impotentiam. Ab iis autem, quæ perfecta, & abſoluta ſunt ſuperari magnitudine illa quæ ſunt imperfecta, imbecilla, & manca, quæque natura non potuit abſoluere, conſentaneum eſt. Poſtrema ratio eſt, quoniam mares poſt quàm in lucem prodierint, longiori temporis ſpatio perficiuntur, fœmina autem breuiori, ſicuti ſcriptum reliquit idem Ariſtoteles libro ſexto de hiſtoria animalium capite vigeſimo ſecundo, ita ſcribens, cùm de equis loqueretur: *Celeriùs autem fœmina quàm mares perficiuntur, at in vtero mares, quàm fœmina citiùs: quemadmodum etiam homines.* Quam rem, cauſſa propoſita confirmauit etiam libro quarto de generatione animalium capite ſexto, cuius verba, quoniam maximè faciunt ad hunc locum declarandum tota deſcribere placuit ex eiuſdem Theodori interpretatione: *Hac eadem cauſſa eſt, ne fœmina ſimiliter atque mares perficiantur in genere hominum, quippe cùm, & intra parentem fœmina tempore longiore perficiatur, quàm mas: & vbi in lucem venerint, celeriùs fœmina, quàm mares perficiantur. Nam & pubes, & vigor, & ſenectus fœminis priùs venit, quàm maribus, ſunt enim fœmina ſua natura debiliores frigidioréſque, & ſexum fœmineum quaſi læſionem naturalem, & detrimentum eſſe putandum eſt. Intus igitur tardè præ ſua frigiditate diſcernuntur. Hæc etenim diſcretio concoctio eſt, calor autem concoquit, & quod calidius, id concoctu facilius eſt. Sed foris propter ſuam debilitatem citò ad ætatis florem, ſenectutémque perueniunt. Etenim omnia minora vt in artis operibus, ſic in natura citiùs ad finem deueniunt.* Hæc Ariſtoteles quibus Philoſophus ille duobus mediis propoſitis declarauit, cur breuiori tempore extra vterum fœminæ perficiantur, quorum alterum eſt frigiditas, & debilitas illius ſexus, alterum autem minor corporis magnitudo; quia enim minora ſunt, ſicuti in artis operibus contingit, citiùs perfici ait Ariſtoteles: minor enim domus, exempli gratiâ, cæteris paribus citiùs perficietur, quàm maior. Quod ideo obſeruo, quia hoc loco, quod ibi erat medium, eſt maior extremitas, quod autem ibi maior extremitas, hìc pro medio aſſumitur: hìc enim ideo colligit eſſe minora fœminea corpora, quia breuiori tempore perficiuntur, illa autem breuiori tempore perfici, quia minora, ſicuti accidit illis operibus quæ ab arte fiunt, vt manifeſtus ſit circulus, circulariſque argumentatio. Eodem autem argumentandi genere alibi etiam in his problematis eum vſum fuiſſe, nos etiam adnotauimus: & verò in ea doctrina, quam profitentur hi problematum libri, non eſt vt huiuſmodi argumentandi, aut probandi genera refugiamus. His quæ dicta ſunt de breuiori tempore, quo fœminæ intus perficiuntur, addam etiam teſtimonium Plinij, qui libro ſeptimo capite quarto ita ſcripſit: *Fœminas gigni celeriùs, quàm mares; ſicuti celeriùs ſeneſcere.* Quamquam ſunt, qui legant, *gignere*, vt ad tempus procreationis ſobolis referatur.

I X.

Διὰ τί τὰ μὲν, ταχυτόκα τῶν ζῴων ἐστὶ· τῶν δὲ, πολυχρόνιος ἡ κύησις; ἢ ὅτι τὰ μὲν μακροβιώτερα βραδύτερον πέφυκε τελειοῦσθαι; ἔστι δὲ βραδυτόκα, τὰ μακρόβια. οὐ μέντοι τὰ μάλιστα· οἷον ἵππος ἀνθρώπου βραδυτοκώτερος μὲν μάλιστα, ὀλιγοχρονιώτερος δὲ· τούτου δ' αἴτιον, ἡ σκληρότης τῶν ὑστέρων· ὥσπερ γὰρ ἡ ξηρὰ γῆ οὐ ταχὺ ἐκτρέφει, οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἵππου ὑστέρα.

Cur in animantium genere alia breui tempore pariunt, alia diu geſtant? An longiùs perfici ſolent, quibus longiora ſunt vitæ ſpatia. Sunt autem partu tardiora, quæ longo tempore viuunt: ſed non vniuerſaliter id eſt. Equus enim vt tardiùs maximè, quàm homo, parit, ſic viuere minùs poteſt. Cuius

rei

[illegible] vulua, ſiue vteri duritiem habet. Quomodo enim ager ſitiens haud cito ſuas ſtirpes enutrit: ſic durior vulua equarum; informando, nutriendoque ſuo fœtu remoratur.

Ex animantibus alia eſſe, quæ breuiori tempore, alia quæ longiori vterum ferant, ex libris de animalium hiſtoria conſpicuum eſt. Vrſa enim ſolum triginta diebus, vt ſexto libro dicitur, canis ſexaginta, [illegible] aut duobus, vel tribus, vt libro quinto, ceruæ menſibus octo, vaccæ nouem, decimo pariunt; Equæ vndecim, pariunt duodecimo. Camelus duodecim, oues, & capræ quinque. Mulierum plura ſunt tempora, nam tum ſeptimo, tum decimo, tum etiam inter ſeptimum, & decimum poſitis parere ſolent; teſte eodem Ariſtotele quarto de generatione capite quarto. Elephas ex quorundam ſententia vterum fert anno & menſibus ſex, ex aliorum triennio. Ariſtoteles autem tum libro quinto de hiſtoria, tum quarto de generatione dixit biennio. Omitto enim ad hanc partem varietatem, quæ ſunt apud Plinium: ille enim ferè omnia ex Ariſtotele. Huius igitur accidentis, & varietatis cauſam inquirit hoc loco Ariſtoteles, eamque refert in longæuitatem; vt quæ longæua ſunt, illa diutius ferant vterum, quæ autem non ſic, tempore breuiori. Nam quæ longæua futura ſunt, illa tanquam longiſſime duraturum ædificium, ad formationem; longius deſiderant tempus; bene enim, & admodum diligenter vt conſtruantur, & fundentur ſingulæ partes neceſſe eſt, id autem niſi longo tempore perfici non poteſt. Hoc autem vniuerſaliter verum non eſſe, atque hanc rationem aliquo in animantium genere deficere, admonet Ariſtoteles: equus enim imprimis tardius, quam homo parit, partum enim fert vndenis menſibus, duodecimo gignit teſte Plinio, nec tamen longioris vitæ eſt. Equorum enim vita longiſſima maior ex parte ad annum triceſimum teſte Ariſtotele ſexto de hiſtoria; homo autem, & elephas inter animalia ſunt, quæ omnium diutiſſime viuant, ſicuti apud eundem Ariſtotelem libro de longitudine, & breuitate vitæ capite quarto. Ideirco tradit Philoſophus cauſam ſingularem, cuius ratione in equis non valeat ratio; eam autem dicit eſſe duritiem vteri, quâ præditæ equæ ſunt; ſicut enim in ſicca terra non poſſunt celeriter plantæ adoleſcere, ſimiliter præ alimenti inopia, ita in equarum vteris, cum ob eorum duritiem ſenſus [illegible], tum vaſorum, per quæ alimentum tranſit, tum aliarum partium, quæ non cedunt, non poſſit alimentum niſi ægrè à fœtu trahi, mora in perficiendo partu contingit; atque ideo plus temporis requiritur. Nec tamen ratio ab Ariſtotele ſuperius adducta, non eſt approbanda, niſi, vt de equarum vteris dictum eſt, alia interueniat proximior, quæ ei plus poſſit. Porrò quæ Theodorus vertit: *Equus enim vt vir diu maxime quam homo parit*: eaque in illis accipiendum eſt aduerbium, *maxime*, ſicuti etiam in Græcis [illegible] non enim ſenſus eſt, quod equus hominem ſuperet *maxime*, hoc eſt, *maximo temporis interuallo*, aut plus, quam alia animalia, ſed poſitum eſt affirmationis, aut exempli gratia, quod primum obuium fuit tanquam potiſſimum, imprimis, aut etiam, ſanè, diceret hoc modo: *Equus enim ſanè tardius, quam homo parit, breuioris tamen vitæ eſt*: eoque modo tum apud Græcos [illegible], tum apud Latinos, *maxime*, vſurpatur. Licet Theod. ipſa verborum collocatione ſenſum obſcurauerit, multo enim clarius ſic fuerit: *equus enim maxime, ut tardius, quam homo parit, ſic viuere minus poteſt*. Extrema etiam problematis verba non in Latinum conuertere, ſed paraphraſi exponere dicendus eſt. Græcè enim ita ad verbum: *ſicut enim ſicca terra haud celeriter enutrit, ita & equi vterus*: quod licet ad ſenſum hoc loco nihil intereſt, annotaſſe tamen libuit, vt vſum [illegible], cum quo nobis hiſce in problematibus conſuetudo eſt, cognitum habeamus.

X.

[illegible]

Cur proles cæterorum animantium magis, quam hominis ſuis parentibus ſimilem gerit naturam? An quod homo vago, variòque plurimum animo in coitu eſt, prout autem pater, materque in concepru affecti fuerunt, ita partus euariant. Cætera verò animantia omnia, aut certè plurima, rei tantum ipſi intendunt, totaque ſe ſe veneri dedunt. Adde quod ob eam auiditatem, minimè repleri magna ex parte patiuntur.

Naturæ

Naturæ nomine in hac filiorum ad parentes maiori, aut minori ſimilitudine in animalibus, non ſolùm intelligit Ariſtoteles temperamentum ipſum, quia notione Hippocrates ea voce ſæpiſſime vſus eſt, atque etiam formam corporis, quomodo etiam eandem aliquando vſurpauit idem Hippocrates: ſed eas omnes actiones, & operationes, quas Galenus libro de differentiis ſymptomatum capite tertio, ad animum refert, eaſque animales vocat, particulatim autem ſenſibiles, motiuas, & principes tres, imaginationem, ratiocinationem, & memoriam: ex quibus ſingulis etiam, ſigna deſumi ad dignoſcenda partium corporis temperamenta, docuit idem Galenus libro artis medicæ. In his igitur omnibus, quæ naturæ nuncupantur; quæ quidem idcirco plurali nomine etiam fortaſſe expreſſit Ariſtoteles, dicens *τὰς φύσεις*, quaſi *naturas* diceremus, licèt ſingulari verterit Theodorus *naturam*, quare maior filiorum ad parentes obſeruetur ſimilitudo in aliis animalibus, quàm in homine, inquirit hoc loco Philoſophus. Cauſſam autem dicit eſſe varias & multiplices affectiones, aut motiones, quibus homo animo agitatur dum concumbit, ab illis enim immutatur viri ſemen, & menſtrua mulieris, atque ita diſponuntur, vt quod gignitur, illa nota impreſſum appareat, quæ in imaginatione prius inerat, cùm igitur non ab eo, quo natura præditi ſunt parentes habitu, ſimilitudo ducatur à filiis, ſed ea, quæ conceptionis tempore adeſt affectio, quid mirum à robuſto imbecillum, à prudente fatuum, & ab audaci gigni timidum? Cuius rei eandem etiam tradidit rationem Alexander problemate vigeſimo octauo libri primi. Porrò autem iuxta affectionem, quæ concubitus tempore parentibus inſit, variari prolem, illuſtre etiam in eiſdem animalibus habemus exemplum in libro Geneſeos in pecoribus, quæ ſocero Iacobo paſcebat Labanus, hæc enim iuxta colorem virgarum, quæ ipſis concubitus tempore apponebantur, modò quidem vnius, modò autem alterius coloris ſobolem procreabant. Illuſtre etiam in Æthiopica Heliodori hiſtoriæ lib. quarto, in Perſina Hydaſpis Æthiopum regis vxore, quæ patrio colore nigra, quòd marito iuncta concepiſſet in thalamo vbi Andromedam nudam, & albam (quòd Andromeda fuſca ab aliis dicatur, hoc quidem loco nihil intereſt) pictam aſpexiſſet, quo tempore eam Perſeus à Saxo deduxit Charicleam albam concepit, & peperit: quod exemplum deinde diuiniſſimus Poëta noſter Torquatus Taſſus in heroico poëmate ſequutus eſt, vbi albam Clorindam, nigra mater ideo gignit, quòd in thalamo ſimiliter pictam albam virginem ope Diui Georgij à dracone liberatam præ oculis conceptionis tempore aſſiduè habuiſſet: eſt enim adeò efficax imaginandi vis, vt facultas, quæ formando fœtui inſiſtit, eò tota attrahatur, humoreſque omnes habeat obſequentes. Alia autem animalia omnia ferme cùm concumbunt, tota in hoc ſunt, huiuſque rei dedita, nec fantaſiam aliò attentam, aut ſpiritus aliò habent diſtractos, vnde ſemen effuſum iis, qui ibi ſunt parentibus, non aliis, ſimiles procreat filios. *ἐν δὲ* [illegible]. *Adde quòd ob eam auiditatem.* Corollarium, quo ſimul confirmantur ea, quæ dicta ſunt. Adeò verum eſt ſemen affici pro affectione, quæ tempore concubitus inſit animo, vt ampliùs, ſic varia cupiditate affecto, animoque ab ea re alienato, celebret quiſpiam veneream, non concipiat mulier, ſemen enim ſpiritibus deſtitutum, qui ad alias res, & cupiditates abſtracti erant, remanet infecundum: vnde fit vt conceptione ſæpe fruſtrentur mulieres, alia animalia non item. Cuius tamen rei, & ſterilitatis aliæ etiam cauſſæ aſſeruntur libro quinto de placitis Philoſophorum apud Plutarchum ex Dioclis, Stoicorum, & Eraſiſtrati opinione, quæ ſimiliter leguntur in libro quodam inſcripto *de hiſtoria Philoſophica*, qui in Galenum auctorem refertur. [illegible] ſi pro *ἀνδιγμένη*, legeremus *ἀλγοῦν*, id eſt *angorem*, liquidior eſſet ſenſus, quem agnoſcimus, nulla enim ſuperiùs de cupiditate, ſed de varia animi affectione tantummodo facta eſt mentio. Verùm abſque exemplaris auctoritate, aliquid innouare mihi ſemper religio ſit, & perſuadeat potiùs à me locum non intelligi. Problema autem totum quoniam nimiùm liberè mihi tranſtuliſſe viſus eſt Theodorus, ita ferme ad verbum reddidiſſe placuit: *An quoniam in concubitu homo quidem multipliciter animo afficitur, prout autem pater, & mater affecti ſunt, ita etiam variantur partus. Alia autem animalia, aut omnia, aut pleraque, in hac ipſa tota ſunt. Adhuc autem non replentur vt frequenter ob eandem cupiditatem.* Præter hæc autem quæ dicta ſunt, in eandem ſententiam apponere libuit, quæ libro paullò ante citato de Hiſtoria philoſophica Galeno aſcripto ſeu potiùs apud Plutarchum libro quinto de placitis Philoſophorum capite duodecimo, de eadem ſimilitudine aſſeruntur his verbis; [illegible] *ὁμοιότητες* [illegible] *τὰς ἐν τῇ ὄψει* [illegible] *καὶ ἐκ τῆς* [illegible] *ἀνδρός, καὶ τῆς γυναικός,* [illegible] *φαντασίᾳ τῆς γυναικός* [illegible] *πολλάκις* [illegible] *Οἱ* [illegible]

γίνεσθαι τὰς ὁμοιότητας: Id eſt, vt nos conuertimus, minùs quidem eleganter, ſed cum fide. *Quamobrem filij non parentibus, ſed aliis ſimiles gignuntur? plurimi quidem medicorum fortuitò, & temerè id euenire putant, poſtquam enim ſemen tum maris, tum fœminæ refrixerit, eos gigni diſſimiles. Empedocles autem pro figura & qualitate earum rerum, quas viderint, aut imaginatæ fuerint tempore conceptionis formare partus dixit. Quare ſæpenumero contigiſſe, vt quæ ſtatuis, aut pictas imagines adamâſſent, eiſdẽ ſtatuis, & picturis ſimiles filios parerent. Stoici per ſympathiam quãdam cogitationis ac effluuij & radiorum inſinuationem nõ imaginum ratione fieri ſimilitudines dixerunt.*

XI.

Διὰ τί οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἵπποι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γλαυκοί; ἢ διότι τριῶν χρωμάτων ὄντων τοῖς ὄμμασι, μέλανος, καὶ αἰγωποῦ, καὶ γλαυκοῦ, τῷ τοῦ σώματος χρώματι, καὶ τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῶμα ἀκολουθεῖ; τοῦτο δέ ἐστι γλαυκότης.

Cur albi tam homines, quàm equi, oculis magna ex parte cæſiis ſunt? An cùm oculi triplici coloris genere diſtinguantur, nigro, caprino, & cæſio, corporis totius colorem oculi quoque color conſequitur: itaque haud immeritò cæſius eſt.

Homines & equos, qui corpore albi ſunt, oculos magna ex parte habere glaucos, qui color eſt & ipſe ad albedinem tendens, ideo dicit Ariſtoteles, quoniam totius corporis colorem, oculorum quoque color conſequitur, qui enim humores corporis cutim colorant, ijdem proportione oculum etiam colorant, tunica enim cornea, in qua huiuſmodi colores apparent, eſt veluti exterior cutis ipſorum oculorum. Cæſius autem ſeu glaucus color albedini proximior eſt, quàm aut niger, aut caprinus, qui alij duo oculum colorare ſolent. Verùm dubitatur de colorum numero, qui hoc loco referuntur. Nam idem Ariſtoteles primo libro de hiſtoria animalium capite decimo, atque etiam quinto de generatione capite primo, quatuor illos eſſe dixit, nigro, cæſio, & caprino charopum adiungens: Reſpondemus oculorum colores primarios eſſe duos, nigrum, & cæſium, qui ad albedinem refertur, ſicuti etiam duo extremi colores, albus, & niger, alij autem ſunt medij, quomodo eos accepit Galenus libro artis Medicæ: medij autem plures eſſe poſſunt, variiſque nominibus appellantur, nam præter caprinos, Ariſtoteles etiam loco adducto aquinos retulit ouium, hi verò omnes ad duas illas primas differentias reducuntur. Hoc autem loco omnes non habuit neceſſe numerare Ariſtoteles, cui ſatis erat, cæſium totius corporis cuti, quæ dicta erat, eſſe proximiorem. Dicere etiam poſſumus ſub cæſijs comprehendiſſe etiam charopos, ſunt enim hi colores ſatis ſimiles, quamuis charopus dilutior, & ad albedinem magis tendens, cæſius autem ſaturior, & intenſior, vt ſi de cæſiis valet ratio, multò magis de charopis, illa quidem valeat. Quin ſcribit, & Apollonij ſcholiaſtes γλαυκὸν & χαροπὸν, ſeu cæſium, & charopum ſynonimως accipi: Atque etiam Theocritus Mineruam dicit habere oculos charopos, quæ ab Homero toties cæſia dicitur. Nec ignoro tamen Galenum commentario tertio in librum tertium de morbis vulgaribus particula trigeſima, de eiſdem cæſiis, & charopis oculis non breuiter diſputâſſe, eoſque de quorundam opinione proponi apparere poſſe contrarios, ſed huc non ſunt omnia congerenda, nec omnia diſputanda. Porrò huiuſmodi colorum cauſſas, quæ tum ab humore, tum à ſpiritu peruntur, abundè diſquirit Ariſtoteles libro, qui adductus eſt, quinto de generatione animalium capite primo, atque etiam Galenus libro de arte Medica.

XII.

Διὰ τίνα αἰτίαν οἱ νάνοι γίνονται; ἔτι δὲ μᾶλλον καθόλου διὰ τί τὰ μὲν ὅλως μεγάλα, τὰ δὲ μικρά; εἶτα οὕτω σκεπτέον. δύο δὴ τὰ αἴτια. ἢ γὰρ ὁ τόπος ἢ ἡ τροφή. ὁ μὲν οὖν τόπος ἐὰν ᾖ στενός, ἡ δὲ τροφή, ἐὰν ᾖ ὀλίγη. ὥσπερ καὶ ἤδη γεγυμνωμένων, πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρτυγοτροφίοις. ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος, οὗτοι πυγμαῖοι γίνονται· τὰ μὲν γὰρ πλάτη καὶ τὰ μήκη ἔχοντες γίνονται κατὰ τὸ τῶν τυχόντων μέγεθος· μικροὶ δὲ ὅλως. τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου συγκλώμεναι αἱ εὐθεῖαι, καμπύλαι γίνονται. ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλείων γραφόμενοι μικροὶ μὲν εἰσί, φαίνονται δὲ ἔχοντες πλάτη, καὶ βάθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς πυγμαίοις. ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν ἀτελεῖς γίνονται, οὗτοι καὶ παιδαριώδη τὰ μέλη ἔχοντες φαίνονται. καὶ ἐνίους ἰδεῖν ἐστι, μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥσπερ τὰ μελιταῖα κυνίδια, αἴτιον δὲ, ὅτι οὐχ ὡς ὁ τόπος ἡ φύσις ποιεῖ.

Cur homines nana ſtatura proueniunt? vel potiùs quærendum in vniuerſum, cur in animantium genere alia paruo, alia magno conſiſtant corpore?

Cauſſa duplex ſanè reddi poteſt: aut enim locus, aut alimentum id facit. locus ſi anguſtus eſt, alimentum, ſi exiguum. Quod etiam partu iam edito nonnulli efficere conantur, vt qui catellos in caueolis occluſos educant. Quibus itaque cauſſæ locus eſt, hi pomiliones redduntur, ſunt enim latitudine quidem, profunditatéque pro magnitudine ſuorum parentum, breues tamen omnino. Cuius rei cauſſa eſt, quòd rectæ lineæ in aduneas ſe flectunt. Igitur quomodo tabernarum picturæ, quamuis breues, tamen diſtentæ in latitudinem, profunditatémque cernuntur: Ita pomiliones quoque formari ex loci anguſtia incidit. At verò qui ob alimenti inopiam perfici non potuerint, hos membris quoq; puerilibus conſtare videmus: fitq; vt aliqui, quamuis breues admodum ſint, modicè tamen coagmentatas omnes ſui corporis partes habeant, vt Melitenſes catelli. Ratio enim quòd non vt locus, ſic natura ſuum efficere opus ſoleat.

Duo proponit Ariſtoteles: alterum de nanis hominibus ſpeciatim, qua ex cauſſa gignuntur: alterum circa eandem materiam, vniuersè; quare alia omnino ſint magna, alia parua: nec adſtringit propoſitionem ad ipſos ſolùm animantes; licèt Theodorus, qui ita locum accepit, ita etiam conuerterit, animantibus nomine expreſſis, quod non fecit Ariſtoteles, cuius Græca ita ad verbum Latinè ſonant: *Qua ex cauſſa nani gignuntur? Adhuc autem vniuerse magis, propter quid alia quidem omnino magna, alia autem parua?* particulam autem ὅλως, id eſt, *omnino*, omiſit Theodorus, cui illud ſatis fuit dicere; *quærendum in vniuerſum cur in animantium genere, &c.* At hæc exprimunt, quod Ariſtoteles dixit μᾶλλον καθόλου; ſanè Theodorus, vt ego quidem exiſtimo, non planè aſſequutus eſt ſenſum, atque idcirco particulam omiſit, quæ magnum hîc habet momentum, vt apparebit. Non eſſe autem in altero membro ad animantia adſtrictam propoſitionem ideo dicimus, quia præter hæc, arbores etiam ipſas comprehendere poteſt, quarum in genere pumilionum etiam infelicitas dicta continetur, vt Plinij verbis vtar, licèt ille cauſſas alias afferat, qui ab arte eos formari proponebat. Ariſtoteles autem hoc loco duplex facit pumilionum genus: alterum, quos propriè tales dicemus, qui inter homines tantùm ſunt, & primo problematis membro continentur, alterum eorum, qui dicuntur ὅλως μικροὶ, hoc eſt, *omnino parui* (alteram autem partem huius ſecundi membri, quæ continet omnino magnos Ariſtoteles non explicat) primi autem illi, quos propriè nanos dicimus, differunt ab his, qui ὅλως μικροὶ appellantur, tum formâ corporis, tum etiam cauſsâ: nam vt duas affert Ariſtoteles cauſſas, ita altera alteri generi conuenit: formâ quidem quoniam propriè nani ex Ariſtotele quarto de generatione animalium capite decimo, illi ſunt, qui habent partes ſuperiores magnas, inferiores autem, quæ pondus ſuſtinent, & pedes mouent, paruas, nec ſuperioribus proportione reſpondentes, & hi ſolùm inter homines reperiuntur: nam cætera animalia, hoc quidem modo, ſimilitudine quadam ſunt omnia nana, & infantes ipſi omnes nani, nam & hi ob partium ſuperiorum magnitudinem recti ambulare non poſſunt, at ſerpere coguntur, ſicuti ſcribit idem Ariſtoteles loco priùs adducto. Qui autem omnino parui, aut quæ omnino parua dicuntur, illa habent partes proportione reſpondentes, & inuicem commenſuratas: hæc autem tum in animalibus, tum etiam in plantis reperiri poſſunt; tales enim ſunt catuli Melitenſes, quos hîc dicit Ariſtoteles, & equi illi puſilli, quos memorat idem libro octauo de hiſtoria capite duodecimo; atque arbores illæ puſillæ, quas deliciarum cauſsâ, tum in viridarijs, tum in vaſis ſerere ſolemus: differunt autem hæc, etiam cauſsâ ipſa, nam primi generis cauſſa eſt loci anguſtia, alterius, defectus alimenti, quamuis in plantarum genere altera ex altera pendeat. ὥσπερ ϗ ἤδη γεγενημένων. *Quod etiam partu iam edito.* Hæc pertinent ad ſecundum membrum eorum, quæ omnino parua ſunt, ſed partes habent proportione reſpondentes, vt ſunt catuli Melitæi, quoniam verò tales eſſe poſſunt, tum ab ortu, deficiente in vtero alimento, tum etiam ab arte ipſa, idcirco hæc addidit Ariſtoteles, quæ verò dicit ὀρτυγοτροφία, & Theodorus transfert, *caueolas*, erant propriè, vt nomen ipſum indicat, coturnicum loca, vbi alebantur, ſeu caueæ, ſeu quo alio modo eſſent constructæ: hinc verò vicinitate, ad canum ſimilia loca tranſtulit Ariſtoteles: quin & in eiſdem fortaſſe alebantur ſimul. ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος. *Quibus itaque cauſſæ.* Explicat alteram ex cauſſis, nimirum loci anguſtiam; hæc autem pygmæos, ſeu nanos efficit, quorum membra, inuicem proportione haud reſpondent: nam longitudine, & profunditate, parentum iu-

ſtam

ſtam magnitudinem æquant; quæ latitudo, & profunditas eſt in partibus ſuperioribus, capite, & thorace, reliqua autem ſunt omnino parua; vt partibus his exceptis, ſimiles aliis ſint, quos alterum membrum comprehendit. Obſeruandum autem *μῆκη*, quod *longitudinem*, aut *proceritatem* denotare ſolet, hoc loco ſumi pro *altitudine*, aut *profunditate*, vt ſenſus neceſſariò requirere videtur, & apparet ex verbo, quod ſequitur in ſimilitudine ex picturis adducta. *ἢ βάθη.* proſequitur autem Ariſtoteles oſtendere quomodo ex loci anguſtia oriatur paruitas, quæ dicta eſt: locus autem eſt vterus ipſe, in quo homines formantur. Cùm ille igitur auguſtus eſt, nec poteſt in directum ſe ſe materia exporrigere, contrahuntur lineæ, & flectuntur in alias dimenſiones, compreſſiorque redditur figura, vt ferè nodoſum in globum ligati videantur, quemadmodum eleganter hiſce carminibus de eiſdem dixit Stat.

Hic audax ſubit ordo pumilionum,
Quos natura breui ſtatu peracto,
Nodoſum ſemel in globum ligauit.

συγκλώνθαι αἱ εὐθεῖαι. Recta lineæ in aduncas ſe flectunt. Addenda vox, *contracta*, vt reddatur Græca, *συγκλωμέναι*, ſic, *contracta recta lineæ &c.* *ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλείων. Igitur quomodo.* Similitudine docet quales ſint hi pumiliones, parui quidem, diſtenti tamen latitudine, & profunditate, nimirum quales videntur homines depicti in cauponis. Ibi autem ideo tales fuiſſe depictos credibile eſt, quòd cauponæ, cùm loca eſſent vilia, & ſordida, vbi impuri tantùm homines, comeſſandi gratiâ diuerſabantur (vt Areopagitæ quendam vetuerint in Areopagum accedere teſte Athenæo, quòd pranſus eſſet in caupona) vt vel riſum tanquàm noua animalia, & naturæ ludibria, inæquali illa, & minimè iuſta proportione aſpicientibus mouerent, aut quòd loci anguſtia, quà in cauponis hæ picturæ viſebantur, alias capere non poſſet, aut quòd vilibus locis viles, & rerum vilium picturæ vilibus hominibus gratæ eſſe ſolerent. *ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν. At verò qui ob alimenti defectum.* Explicat alterum membrum ad animalia pertinens, quæ ex alimenti inopia parua ſunt: Hæc autem talia apparent, quia imperfecta ſunt, ſicuti ea appellat Ariſt. ad iuſtam enim cuiúſque rei magnitudinem, iuſta requiritur alimenti mẽſura: ſed huiuſmodi, quamquam membra habent admodum exigua, & puerilia, eorundem tamen iuſtam habent proportionem, ſibique inuicem reſpondent, vt caput pedi, hic thoraci, & ſingulæ ſingulis: cauſſa autem eſt, quòd natura, non ſicut locus, opus ſuum facit, ſed alio modo: At nani illi fiunt tales à loco, hi non à loco, qui ſupponitur proportione æqualis; ſed naturæ interuentu; natura autem membra facit inuicem proportione reſpondentia; nam alimentum, quod ab ipſa diſtribuitur, diſtribuitur æquè per ſingulas partes pro neceſſitate, atque vſu ſingularum, vt ſi multum, ſingulis multum, ſi exiguum, ſingulis exiguum impertiatur, idque tam extra vterum, quàm in vtero; niſi hic vel à loci anguſtia, vel ab alia re eius impediatur operatio, & membra vitientur. In arbuſculis autem, quæ in vaſis ſeruntur defectus alimenti, paruitatis eſt cauſſa, alimenti autem defectus in iis à loci anguſtia ortum habet, ex loco enim habet alimentum, at locus exiguus exiguum præſtat alimentum: alia enim georgicorum ad hanc rem præcepta modò in hunc cenſum non veniunt. *συμμέτρους δὲ, ὥσπερ. modicè tamen coagmentatas.* Vereor, vt ſenſum Theodorus expreſſerit; vox enim, *modicè*, qua vtitur, non eam habet vim, quam *συμμέτρους*. Modicum, enim vel ſignificat paruum, & puſillum, quod Græcè *ὀλίγον*, aut *μικρὸν*, aut *moderatum*, & *temperatum*, *nec nimis, nec parum*, quod Græcè *μέτριον*. At *σύμμετρος*, hoc ſanè loco denotat proportionem partium, commenſúmque reſponſum, vt loquitur Vitruuius, aut membrorum competentiam, vt Agellius, denique ſymmetriam, quæ Latinis iam auribus vſitata vox eſt. Non ignoro tamẽ in veteri lexico *σύμμετρον* exponi, *modicum*; quod vt alicubi fortaſſe recipi poſſit, ita hoc quidem loco ineptum eſt, niſi alicuius Latini ſcriptoris autoritate confirmetur, eam voci, *modicum*, ſubeſſe ſignificationem, quæ proportionem denotet. Alibi etiam in hac problematum tralatione eadem voce eadem ſignificatione vſum Theodorum memini me adnotâſſe. Ita igitur totum lócum, fermè verbum verbo reddo: *Nonnullóſque eſt videre, qui parui quidem admodum ſunt, proportione tamen ſibi inuicem reſpondent, ſicuti catuli Melitenſes; cauſſa autem eſt, quòd non ſicut locus, ita natura facit.* Porrò de catulis Melitenſibus multi meminēre auctores; Strabò, Stephanus, Athenæus, & Plinius. Hi verò ſiue eſſent ex Melita inſula inter Siciliam, & Aphricam, ſicuti vult Strabo libro ſexto, ſiue ex alia Melita inter Corcyram nigram, & Illyricum, vt vult Plinius libro tertio, qui etiã Callimachi auctoritatem adducit, & Stephanus, qui tamen eam inter Epirum & Italiam collocat, canes erant puſilli & admodum graciles, vt eam ob rem in amore, ac deliciis, ocioſis eſſent mulie-

ribus, & voluptuoſis viris, quales erant Sybaritæ, quos huiuſmodi animalculis, ſicuti etiam puſionibus ex hominum genere ſe oblectare ſolitos, Athenæus teſtatur libro duodecimo. De pygmæis ita ſcribit Ariſtoteles octauo de hiſtoria capite vndecimo: *Eſt autem hic locus, circa quem pygmæi habitant: non enim hæc fabula eſt, ſed re vera eſt genus quoddam (vt dicitur) puſillum tum hominũ, tum equorum.* Plinius de eiſdem libro ſeptimo capite ſecundo. *Supra hos extrema in parte montium ſpithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt ternos dodrantes non excedentes, ſalubri cælo, ſempérque vernante, montibus ab aquilone oppoſitis, quos à gruibus infeſtari Homerus quoque prodidit. Fama eſt inſidentes arietum caprarúmque dorſis, armatos ſagittis, veris tempore vniuerſo agmine ad mare deſcendere, & oua, pullóſque earum alitum conſumere: ternis expeditionem eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto, penníſque, & ouorum putaminibus conſtrui.* Hæc Plinius. Strabo & pygmæos, & omnia illa fabulas eſſe dixit libro decimo ſeptimo: neminem enim vmquam fide dignum pygmæos vidiſſe: libro autem ſecundo eorum longitudinem memorans, trium ſpithamarum ſimiliter vt Plinius dixit: eſt autem ſpithama quam Plinius loco modò adducto dodrantem interpretatur, idem ac palmus maior, nimirum quantum extenſa manus ſpatij capere poteſt, qui ſunt pollices duodecim. Erunt igitur pygmæi longitudine trium palmorum noſtratium, ſeu pollicum digitorum triginta ſex. Finem faciam huiuſce problematis expoſitioni, ſi addidero, quæ omnia hîc de pygmæis eorúmque cauſſis ab Ariſtotele proponuntur, eadem ferè ad verbum adduci à Cęlio Rhodigino lectionum antiquarum libro tertio capite decimo deprauata tamen aliqua ex parte, ſed quod ſtomachum magis faciat, magiſtri Ariſtotelis nomine præterito. Atqui, & eruditiſſimum Dalechampium in annotationibus ad Plinium cùm ea Rhodigini citaret, Ariſtotelis & ipſe nomen, vnde illa penè furto deſumpta erant à Cælio, reticuiſſe, magis vtique mirandum.

XIII.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, ἐξ ἀλλήλων γίνεται, τὰ δ' ἔκ τινων συνισταμένων ὁμοίως τῇ ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης; ἢ καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες, λέγουσι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ζώων γενέσθαι, διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παντὸς οὔσας μεγάλας· καὶ νῦν εἴπερ μέλλει πάλιν ἔσεσθαι, τοιαύτας τινὰς ὑπάρξαι δεῖ κινήσεις; ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, παντὸς ἔργου μέγιστον· ἥμισυ γάρ. τὸ δὲ σπέρμα, ἀρχή. τῶν μὲν οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα γενέσθαι ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἡ τοῦ σπέρματος μικρότης. τοῦ γὰρ ἐλάττονος, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐλάττων. ὥστε ἱκαναὶ καὶ αἱ τούτου μεταβολαὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αὐτοῦ τὸ σπέρμα· ὅπερ συμβαίνει· γίνονται γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα. τοῖς δὲ μείζοσι, μείζονος δεῖται, τῆς μεταβολῆς.

Cur in animantium genere alia maris, ac fœminæ coitu creantur, alia concretis quibuſdam proueniunt, ſimiliter atque primus eorum ortus extiterit? Quemadmodum qui de natura docent, primum animantium ortum, mutatione, dimotionéque mundi, vniuerſiq; orbis ingente, diſſerunt extitiſſe. Et quòd nunc, ſi rurſum ortus eiuſmodi futurus ſit, tales motiones aliquas præceſiſſe oportebit. Principium enim rei cuiúſque maximum eſt, quippe quòd rei dimidium ſit. Semen autem genitale principium eſſe, certum eſt. Ergo minutorum animalium quorúmque ortus, nullo agi mutuo concubitu ſolet: cauſſa cur vt principio extiterunt, creari nunc etiam poſſint, ſeminis exiguitas eſt; rei námque minoris, minus quoque principium eſſe conuenit. Quamobrem huius etiam ſæculi mutationes, ſemen animantium minutorum generi ſatis contrahere poſſunt, quod ſæpius vſu euenit. Tum enim maximè oriuntur, cùm mutationes temporum inceſſerunt. Maiorum autem genus, mutationem quoque pro ſui magnitudine deſiderat ampliorem.

Duos proponit animaliũ generationis modos, alter cùm animalia ex ſe inuicem gignuntur, vt homo ex homine, equus ex equo, quæ generatio vniuoca à Philoſophis dicitur: alter cùm animalia ex concretis quibuſdam oriuntur, vt hîc dicit Ariſtoteles, quę alibi ab eodem Philoſopho dicuntur oriri ſponte, Græcè *αὐτόματα*, ſeu, *ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου*, vt hac eadem ſectione problemate ſexageſimo quarto, & libro ſeptimo primæ Philoſophiæ capite nono; ac tertio libro de generatione animalium capite vndecimo: Hæc autem ſunt, quæ abſque

animalis ſemine gignũtur ex materia putri, vt dicitur lib. primo de generatione animalium capite primo, nimirum alia humo, aut ſtirpe putreſcente, vt compluta inſecta, alia in animalibus ipſis, & ex partium excrementis, vt ſcribit idem Ariſtoteles, tum loco citato primo de generatione animalium, tum libro quinto de hiſtoria animalium capite primo: atque hæc à nonnullis Philoſophis dicitur generatio æquiuoca. Inquirit igitur Ariſtoteles hoc problemate, quare ex animalibus nonnulla eo modo, nonnulla hoc poſtremo oriantur? Primum autem (etſi non valde referat) illud circa Theodori tralationem obſeruo, cum non fideliter prima verba reddidiſſe, ſenſum tamen explicuiſſe: nec enim mas, aut fœmina ab Ariſtotele nominatur: ſed ita prorſus Ariſtotelica Latinè ſonant: *Cur ex animalibus, alia quidem ex ſe inuicem gignuntur, alia autem ex quibaſdam concretis, non ſecus atque ab initio ipſis extitit generatio?* Quòd autem in Theodori verbis eſt *ſimulátque*, operarum ſanè puto fuiſſe erratum, licèt quotquot Latinos codices mihi videre contigerit, ita ſcriptum habeant; & legendũm *ſimiliter atque*, vti nos etiam excudendum curauimus. *ὁμοίως τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης. ſimiliter atque primus eorum ortus extiterit.* Non ſimpliciter in ſecundo membro proponit, quare alia ſponte gignantur, ſicuti problemate ſexageſimo quarto huius eiuſdem ſectionis: ſed hæc addit, quæ oſtendunt, qualem hic putauerit Ariſtoteles fuiſſe ab initio eorundem animalium ortum, cùm primùm genita ſunt. Fuiſſe enim his aliquando aliquod primum initium hic disertè ſcribit Ariſtoteles. Id autem, vt puto, dicit, quoniam hæc eadem animalia, quæ ſponte naſcuntur, generant & ipſa, vt ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite primo; ſed genus diuerſum, vt ibidem ille quidem affirmat; Atqui, vt experientia in nonnullis animalibus docuit, idem ſpecie, ſicuti in muribus, qui ex putredine in naui orti, deinde coëuntes breui totam nauem muribus repleuerunt. Orta igitur, & ab initio ſunt illa animalia, & ſequentibus temporibus denuò genita ex quibuſdam concretis, hoc eſt talibus ſimul contractis, & vnitis, quæ tale principium ad ortum idoneum habent; ita enim ſcribit quinto de hiſtoria animalium capite primo, vbi quod hic dicit *συμπεπηγμένων*, ibi dicit, *σύστασις*, ac tertio de generatione animalium capite vndecimo appellauit *σύστασιν αὐτομάτην*, hoc eſt *ſpontinam concretionem. ἢ καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες. An quemadmodum qui de natura docent.* Editio Baſilienſis non habet particulam quæ ſolutionem inchoare ſolet, *ἢ*, *an*, nec eam agnouit Theodorus, nec antiquus interpres: Addidit illam ex aliquo antiquo exemplari, vt puto, doctiſſimus Caſaubonus. Erant autem in illis exemplaribus hæc apta è ſuperioribus, nec tamen minùs ſenſus conſtabat. Hæc autem ſiue cum particula, *ἢ*, aut abſque ea legantur, continent tum explanationem eorum, quæ in poſtrema parte ſecundi membri addidit, cauſſam nimirum quare hæc animalia ab initio ſponte naturæ genita ſint, tum etiam ampliùs, ex opinione nonnullorum Phyſicorum, quare omnia animalia ita etiam fuerint genita ab initio ortus ipſorum: ac ex illis deinde ſolutionem problematis deducit. Inquit igitur fuiſſe nonnullos Phyſicos, qui dicerent, cùm ab initio extitit animalium generatio, extitiſſe eam ob tranſmutationes, & dimotiones admodum magnas mundi, totiúſque vniuerſi. Atque ſi nunc etiam contingat, illa denuò exorienda eſſe, corruptis nimirum rerum omnium ſingulis ſpeciebus; neceſſarium ſimiliter eſſe, huiuſmodi quaſdam motiones, id eſt, admodum magnas, & quibus totus dimoueatur mundus, præcedere. Sanè vt multi fuêre Phyſici, qui dixerunt mundum fuiſſe genitum, veluti Empedocles Agrigentinus, & Heraclitus Epheſius, vt teſtatur Ariſtoteles libro primo de Cœlo, atque alij; ita quis ex ipſis hoc præcipuum dixerit, animalia fuiſſe per illas magnas dimotiones, atque eo modo genita, non habeo dicere. Plutarchus libro quintò de placitis Philoſophorum, de eiuſdem Empedoclis opinione, quod ad hanc rem pertinet, ita ſcribit: *Empedocles primo animalia, & plantas nequaquam integro ortu extitiſſe: ſed membris, quæ nondum coaluiſſent: deinde partes coaluiſſe, ita vt ſpectri formam compages referret: tertiam ortum fuiſſe ex his, quæ viciſſim naſcantur: quartum non iam ex ſimilibus, vt ex terra, & aqua; ſed proinde viciſſim, cùm alimentum aliorum eſſet denſatum, alijs mulierum forma venuſtas incitamentum emittendi ſeminis attuliſſet.* Sed & eodem loco, paullò ante hæc, quæ modò attulimus Anaximandri de eadem re opinionem his verbis recenſet idem Plutarchus: *Anaximander prima animalia in humore nata, corticibus contenta ſpinoſis: adultiora autem facta ad ſiccitatem deſciuiſſe, veruptoſque cortice, non multo tempore ſuperuixiſſe.* Archelaus etiam, qui Phyſicus dictus eſt, memoratur à Diogene Laërtio, cenſuiſſe animalia de limo nata eſſe, nimirum ex terræ calore, quæ limum lacti ſimillimum ad eſcam eliquauerit, & ſic etiam homines natos. Quin & quæcumque de chao, confuſaque illa, & rudi mole à Philoſophis, & à Poëtis, qui à Philoſophis ea deſumpſerunt, dicta ſunt, illa huc omnia, vt exiſtimo pertinent, quamquam non ſine efficienti cauſſa idem chaos, ſicuti alij

aliam materiam proponerent. Porrò hanc opinionem qua de loquimur, animalia etiam perfecta, & hominem ipſum: omnia denique quæcumque ex ſemine oriuntur, etiam abſq; ſemine oriri poſſe, non videtur refugiſſe Auicenna libro xv. de Natura animalium capite primo, quam tamen multis rationibus impugnauit Auerroës ſecundo Metaphyſicorum. Sed & noſtris temporibus Auicennę opinionem ſecutus Andreas Cæſalpinus vir ſubtiliſſimus, quo ego olim in medicina præceptore vſus ſum, Auerrois rationes ſoluere conatus, quæ Auicennæ fuit renouaſſe, & multis argumentis comprobare conatus eſt libro quinto quæſtionum Peripateticarum. Porrò Ariſtoteles ex eorundem Philoſophorum opinione, vt exiſtimo, rationem deducens, vnde problematis ſolutionem colligat, ait iure fieri, vt ad animalium, perfectorum nimirum, generationem, magnæ illæ requirantur mutationes, quæ dictæ ſunt; illæ enim mutationes ſunt principia rerum ex illis gignendarum, principium autem eſt maxima pars rei, nimirum dimidium, vt dicitur etiam quinto de Republica capite quarto; mutationes igitur maxima pars ſunt rei gignendæ; quæ autem dicuntur de principio, illa eadem intelligenda de ſemine: eſt enim hoc principium quoddam; igitur prout ſe habebunt mutationes, ita etiam ſe habebunt principia, & ſemina: at rerum paruarum, vt eorum, quæ non gignuntur ex inuicem ſemina, & principia ſunt parua, principia enim, & ea, quæ ex illis ſunt, proportione ſibi inuicem reſpondent. Iure igitur paruæ mutationes, quas Ariſtoteles appellat *τούτου huius*, nimirum aëris ambientis, quas Theodorus expoſitoris potiùs, quàm interpretis munere fungens, *huius ſæculi*, interpretatus eſt, poſſunt ſemen talium paruorum animalium gignere, illáque procreare, ſicuti, & contingit: huiuſmodi enim animalium prouentus in mutationibus ipſis apparet, calidi, humidi, ſicci, quæ certis quibuſdam anni temporibus fiunt: huiuſmodi enim mutationes intelligit Ariſtoteles, vt apparet ex problemate ſexageſimo quarto, vbi tempora ipſa nominat, atque etiam quarto de generatione animalium capite vndecimo, quo in loco hanc materiam vberrimè pertractat. Dicit autem ibi, quod in animalibus perfectis, calor ex alimento operatur, id in hiſce operari caliditatem ſtati temporis, quæ in ambiente aëre continetur. Muſcarum igitur, culicum, & aliorum plurium, ad æſtum mutatione prouentus exiſtit. Salamandra niſi magnis imbribus haud prouenit, ait Plinius libro decimo capite ſexageſimo ſeptimo, & mures niſi magna ſiccitate ait Theophraſtus libello *περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζώων*. Idem Plinius libro adducto capite ſexageſimo octauo: *Quædam gignuntur ex non genitis, quæcúmque æſtas aut ver, ſtatúmque tempus anni generant:* Quibus verbis hanc qualitatum in temporibus mutationem manifeſtè ſignificauit. Sed & in Ægypto deturgente Nilo, quod ſtato quodam tempore fit, exiguos mures reperiri inchoato opere genitalis aquæ, terræque, iam parte corporis viuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena, ait idem Plinius libro nono capite ſexageſimo octauo; Etiam poſt ingentem illam mutationem, quæ accidit ex diluuio, quod ſub Deucalione fuit, diuerſa animalium genera, quæ numquam viſa fuerant, orta eſſe, conſtat tum ex aliis, tum ex his Ouidij verſibus:

Cætera diuerſis tellus animalia formis
Sponte ſua peperit, poſtquàm vetus humor ab igne
Percaluit ſolis, cœnúmque, vdæq; paludes
Intumuére æſtu. ——

τοῖς δὲ μείζοσι, μείζονος δεῖ. *maiorum autem genus.* Animalia maiora, & perfectiora cuiuſmodi ſunt, quæ inuicem generantur, maiores deſiderant mutationes, quàm quæ modò in ambiente dictæ ſunt, eorum enim ſemen maius quiddam eſt, aliáſque conditiones, & maiorem apparatum deſiderat, ſi enim non aliud, vt dicitur problemate. LXIV. maius ad eorum generationem tempus deſideratur, cùm alia anno, alia decem menſibus perficiantur, ſed & elephantem duobus annis vtero geſtari, vidimus antea.

XIIII.

Διὰ τί τὰ μὲν πολύτοκα τῶν ζώων οἷον ὗς, κύων, λαγώς· τὰ δ᾽ οὔ, οἷον ἄνθρωπος, λέων; ἢ ὅτι τὰ μὲν, πολλὰς μήτρας καὶ τόπους ἔχει ἴσως, καὶ πίμπλασθαι ἐπιθυμεῖ, καὶ εἰς ἃ σχίζεται ἡ γονή. τὰ δὲ, τοὐναντίον.

Cur animantium alia partu ſunt numeroſo, vt ſus, canis, lepus: alia non, vt homo leo? An quòd alia vuluas, ſiue vteros cõtinent multos, totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibúſque ſemen genitale

diuidendum, inſerendúmque eſt: alia contra ſe habent.

Partus animalium, quod pertinet ad numerum prolis, triplex eſt: aliquando enim multi pariuntur, qui vocatur Græcè *πολυτοκία*, Theodorus vertit, *partus numeroſus*, & tale animal, *multiparum*; aliquando pauci, qui ὀλιγοτοκία, idem Theodorus vertit, *paucifer*, & animal *pauciparum*; aliquando vnum tantùm paritur, quem idem Theodorus vertit *partus ſingularis*, & animal *vniparum*: Hanc diuiſionem habemus libro quarto de generatione animalium capite quarto. Hoc autem loco animalia diuiduntur in multipara, & quæ talia non ſunt, atque cauſſa quæritur diuerſitatis: multipara loco exempli proponuntur ſus, canis, lepus, non talia homo, & leo. Sues multiparæ ſunt, quia pariunt etiam vicenos, vt ſcribitur ſexto de hiſtoria capite decimo octauo: canes itidem: pariunt enim etiam duodecim, vt ſcribitur eodem ſexto capite vigeſimo; vbi adnotandum, quod ibi vertit Theodorus, *parit canis duodecim complurimùm*, accipi, *complurimùm*, quod Græcè eſt τὰ πλεῖστα, pro eo quod aliter dicitur, *ad ſummum*, vt extremum terminum ſignificet; quod idem Theodorus cùm de ſuibus loqueretur, dixit, *plurimum*, ſi ea ſignificatione aduerbium hoc loco accepit; ſi enim ibi illud acceperit pro eo, quod vulgò dicitur, *vt plurimum*, id eſt ſæpenumero, fallitur omnino; nos autem vertimus, pariunt etiam vicenos; poſſit quoque, vt exiſtimo, pariunt ad vicenos, &, vt plurimos pariunt vicenos; quamquam enim aduerbium τὰ πλεῖστα, plerumque idem ſignificet, quod ἐπιτοπολύ, id eſt, frequenter, ſeu maiori ex parte, vt etiam vertit Plinius, & adnotant lexica, illis tamen verbis quæ modò adducta ſunt, manifeſtè patet, aliter ſumi, cùm ἐπιτοπολὺ ſubdatur, & idem ſignificare, ac, *ad ſummum*, quo pacto Galenus vſus eſt eodem, ſed numero ſingulari τὸ πλεῖστον, atque etiam ſuperiùs idem Ariſtoteles. Canis igitur multipara eſt, parit enim vt plures, duodecim, maiore ex parte quinque, aut ſex: iam enim & vnum aliqua peperit: Laconicæ verò magna ex parte octo, lepores etiam inter multipara numerantur libro quarto de generatione animalium capite quinto: quæ etiam, & ſuperfœtant, vt ſcribitur libro ſexto de hiſtoria capite trigeſimo tertio, cuius ratio redditur eodem quarto de generatione capite quarto. Hæc de multiparis. Non multipara propoſuit hoc loco, hominem & leonem: de homine quid ſentiret, notum fecit exactiùs libro ſeptimo de hiſtoria animalium capite quarto his verbis: *Multiplex perficiendi tempus, pariendiq́; diuerſum homini datum eſt. Et cùm alia ſingulos pariant, alia plures, genus humanum in ancipiti eſt. Nam quod plurimum, & locis plurimis agitur, mulieres ſingulos ſingula pariunt: ſed ſæpe & locis pleriſq́; geminos etiam, vt in terra quoque Ægypto fieri id certum eſt. Pariunt etiam tres, & quatuor. Et quidem locis nonnullis valde ita fit, quod dictum iam eſt: ſed quinque complurimum naſcuntur. Iam enim hoc pluribus euenisſe conſpectum eſt. Et quadam viginti, partubus quatuor edidit: quinos enim ſingulis partibus enixa eſt, maiorq́; eorum pars enutriri, & adoleſcere potuit.* Hæc de homine: leonem etiam recenſuit hoc loco inter illa quæ plura non pariunt, eſt enim potiùs ex paucifieris, de eo autem ita ſcribit ſexto de hiſtoria capite trigeſimo primo: *Vere parit, & magna parte geminos: ſed cùm plurimos ſex, nonnunquam etiam vnum* Et paullò poſt de leonibus terræ Syriæ: *Quinquies vita pariunt, primùm quinque, pòſt vno, ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt*; quam rem, cauſſa reddita, iterauit tertio de generatione animalium capite primo, de leonibus vniuerſe, non de Syriacis, ita ſcribens: *Hac eadem affectio cauſſa leana etiam eſt, vt ſterileſcat: primùm enim quinque, aut ſex parit catulos, tum anno ſequenti quatuor, mox tres, deinde pari modo per annos ſingulos minùs vno, poſtremo nullum.* Atque hæc de numeroſis, partubus, & qui tales non ſunt, eorum animalium, quæ loco exempli Ariſtoteles propoſuit: cauſſam deinde affert. *ἢ ὅτι τὰ μὲν πολλὰς μήτρας. An quòd alia vuluas?* Cauſſam refert tum in locorum aptitudinem, tum in naturalem cupiditatem; animalia dicens, quæ multos pariunt, multas etiam habere matrices ſeu locos, nimirum ſpatiis diſtinctos, quibus fœtus gignuntur, qui loci omnes præ cupiditate naturali repleri deſiderant, quare ſemen trahentes, ſinguli ſingulos diuiſo ſemine concipiunt, adeſt enim habilitas ad diuiſionem, cùm multa ſint loca, aut cellulæ diſtinctæ, adeſt etiam cupiditas, quæ diuiſionem operatur: Quamuis autem omnia exemplaria, quæ viderim, habeant τύπους, legerim libentiùs τόπους ex quarto de generatione animalium capite quarto, ſicuti etiam expoſui, id enim magis videtur quadrare ſenſui: quomodo enim, typus, id eſt, *effigies, ſimulachrum*, aut *ſimilitudo* ſit in vtero? quod enim Theodorus vertit, *formandi loculamenta*, ex ingenio facit, vt eandem lectionem, quam & ipſe habuit, aliquo modo exprimeret, *typus* enim loci ſignificationem minimè continet. Sed & pro ἴσους quod Theodorus vertit, *totidem*. Iuſtiniani codex ad oram habet, ὡς, quæ lectio faciliorem exhibet ſenſum hoc modo: *An quoniam alia multas habent matrices, & locos, quos, & repleri deſiderant, & in quos ſemen diuiditur*, ita enim fideliter & verbum verbo reddamus; quod tamen

ſæpius

ſæpius negligit Theodorus: ſi portò legamus ἴσους, quod Theodorus vertit, *totidem*, hoc ita erit accipiendum, totidem eſſe locos, aut cellulas, quot fœtus progignuntur. Porrò ſciendum eſt, quæſtionem hîc propoſitam de copioſo, & paucifero partu, pluribus agitari libro quarto de generatione animalium capite quartò, ibidemq; aliis cauſſis adductis, tum ſeminis copiam, tum corporis magnitudinem ſpectantibus, hanc de pluribus locis, aut cellulis rationem tanquam nihili explodi his verbis; vt Theodorus vertit: *Semen igitur trahi à locis vteri, atque ob eam rem multa generari pro numero locorum, & acetabulorum, quæ vnum non ſunt, opinari nihili rationis eſt. Sæpe enim eodem in loco vteri gemini conſiſtunt.* Hæc Atiſtoteles. De vtero hominis habuerunt etiam quidam rudiores Anatomici, ſicuti Mondinus, eandem opinionem: Atqui exploſa iam pridem fuit, qui enim gemini concipiuntur, illi non cellulis: ſed membranis propriis diſtinguntur.

X V.

Διὰ τί ἐλάχιστον διάστημα τῶν ὀμμάτων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζῴων κατὰ μέγεθος; ἢ διότι μάλιστα κατὰ φύσιν ἔχει τῶν ἄλλων; ἡ δὲ αἴσθησις φύσει τὸ ἔμπροσθεν. ἐφ' ὃ γὰρ ἡ κίνησις, τοῦτο δεῖ προορᾶν, ὅσῳ δ' ἂν ᾖ πλεῖον τὸ διάστημα τῶν ὀμμάτων, τοσούτῳ μᾶλλον αἱ ὄψεις ἔσονται ἐν τῷ πλαγίῳ. εἰ οὖν ἔχειν δεῖ κατὰ φύσιν, ὅτι ἐλάχιστον δεῖ τὸ διάστημα εἶναι. οὕτω γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν μάλιστα πορεύεται. ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις ζῴοις, ὅτι χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, ἀναγκαῖον προορᾶν εἰς τὰ πλαγία. διὸ πλεῖον διέστηκε τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν προβάτων, διὰ τὸ μάλιστα ποιεῖσθαι τὴν πορείαν κύπτοντα.

Cur homo inrer animanres oculotum minimum pro ſua magnitudine haber interuallum? An quòd omnium maximè naturali ſolertia homo conſtar. Senſus autem conruendi partem versùs priorem natura poſuit: id enim conſpicere oportet in quod nos ducit ratio mouendi. Quanto autem oculorum plus diſcriminis ſit, tantò magis conſpectus vergent in latus: qui ſi ſecundùm naturam ſedem debeant obtinere, quàm minimum eſſe interuallum certè oportet. Sic enim partem versùs priorem ingredi maximè poſſumus. Ad hæc cæteris animanribus, cùm careant manibus, deſpiciant prorſus in latera, neceſſe eſt: itaque plus eorum oculi diſtant inrer ſe ſe, & maximè ouium, eò quòd maximè prono capite ingrediuntur.

Cuius rei hoc problemate rationem quærit, eandem propoſuit libro primo de hiſtoria animalium capite duodecimo eiſdem verbis: τὰ δ' ὄμματα ἐλάχιστον κατὰ τὸ μέγεθος διέστηκεν ἄνθρωπος τῶν ζῴων. hoc eſt, vt vertit Theodorus; *Diſtant oculi hominis ſibi interuallo, proportione magnitudinis, reſpectu cæterorum animalium minimè.* Illa porrò quibus Ariſtoteles quæſiti rationem reddit, vti ſanè conuertit Theodorus, mirum quàm diſcedant ab Ariſtotelis Græcis verbis, quæ nos quidem legimus. Eſt autem hic Ariſtotelis textus fermè ad verbum: *An quòd homo omnium maximè ſecundùm naturam ſe habet, ſenſus autem ipſe ad anterius natura eſt; ad quam enim partem motio eſt, hanc proſpicere oportet; quantò autem maius ſit oculorum interuallum eò magis ad latera vergit, ipſe conſpectus: ſi igitur ſecundùm naturam ſe habere debet, quàm minimum oportet eſſe interuallum:* Puto tamen Theodorum initio huius dictionis legiſſe ἡ δὲ αἴσθησις τῶν ὀμμάτων, hoc eſt: *Senſus autem oculorum:* ita enim etiam legit antiquus interpres. Atqui eadem ratio eſt. Homo, inquit Ariſtoteles, omnium maximè animantium, ſecundùm natutam ſe habet, hoc eſt ſingulas corporis partes, ita fabrefactas, & locatas habet, vt vſibus, quibus ſunt deſtinatæ maximè poſſint inſeruire; de cæteris animalibus, id minimè negat, ſed hominem aliis præſtare vult: ſenſus autem videndi maximè factus eſt ad ea, & ratione illorum, quæ anterius ſunt: quo enim progredimur, id proſpicere oportet, progredimur autē, & mouemur ad anteriota, anteriora igitur proſpiciēda ſunt: quò autem maius erit oculorum interuallum, magis ad lateta erunt illi collocati, & magis quæ ad lateta videbuntur, minus autem, quæ ante pedes. *Galenus etiam ratione motus, qui in partem anteriorem fit, oculos fuiſſe in parte antetiori locatos ſcriptum reliquit libro decimo de vſu partium capite primo. ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις. *Ad hæc cæteris.* Aliam affere rationem. Cætera animalia carent manibus, quibus præditus eſt homo: manus autem miniſterium ad multos vſus eſt, de quibus abundè idem Ariſtoteles quarto de partibus animalium capite decimo. Illarum igitur ope, quæ improuisò ex lateribus eidem inimica occurrūt, cùm proxima ſunt, abigere, & euitare poteſt, quæ amica apptehendere: Hoc autem beneficio

ob ma

ob manuum defectum carent reliqua animalia; neceſſarium igitur fuit, oculos magis ad latera habere collocatos, vt longiùs, quæ ex lateribus adueniunt ſibi noxia, aut commoda proſpicientes, ea longiori tempore commodiùs,aut euitare,aut apprehendere poſſent:ſanè rem probat exemplo maximè ouium, quæ cùm capite maximè prono incedant, illo oculorum interuallo ob vſus dictos maximè indiguerunt.

X V I.

Διὰ τί τὰ ζῷα τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει τὰ δὲ ὀλιγάκις; πότερον ὅτι οὐδὲν ὕπτιον κατάκειται; ἐξονειρώττει δὲ οὐδὲν μὴ ὕπτιον. ἢ ὅτι οὐκ ἐνυπνιάζει τὰ ἄλλα ὁμοίως; ὁ δὲ ἐξονειρωγμὸς, μετὰ φαντασίας γίνεται.

Cur cæteris animantibus, partim numquàm profuſio ſeminis per ſomnum incidere aſſolet, partim raró? Vtrum quòd nullum, homine excepto, reſupinum cubare conſueuit. Nullum autem, niſi reſupinum, ſemen profundere poteſt. An quòd cætera non pariter, vt homines ſomniant? Seminis autem per quietem illa profuſio, non niſi cum imaginatione fieri poteſt.

Duas affert cauſſas, quamobrem cætera animantia, alia quidem numquàm, alia raró in ſeminis effuſionem per quietem incidant, cùm homo ſæpius eam patiatur: alia ducitur ex corporis forma, quia enim homo dorſum habet latum, & planum, poteſt commodè ea parte, & ſupinus cubare, atque verò cubat: huiuſmodi autem cubatio cum caliditatem augeat renibus, & partibus aliis ſeminalibus,facilè genituram mouet, atque effundit: quæ verò haud ſupinè iacent, illis profuſio non contingit; quod frequenter ita euenire intelligendum eſt, ſeminè enim vaſis genitalibus admodum repletis, etiam prono corpore profuſionem ſeminis accidere, aliqui iam experti re ipſa ſunt. Altera cauſſa eſt, quòd frequentiùs, quàm alia animalia, ſomniis homo ſtimulatur, vt ſcribit idem Ariſtoteles quarto libro de hiſtoria capite decimo: *Homo maximè animalium ſomniat.* In ſomnis autem fit ſeminis commotio,ob imaginationem à phantaſmatibus inhærentibus, præſertim earum rerum,quas vigilans homo geſſerit, aut cogitârit: quam rem pulchrè expreſſit elegantiſſimis verſibus,vti aſſolet T. Lucretius Carus libro quarto de rerum natura:

Tum, quibus ætatis freta primitus inſinuantur,
Semen vbi ipſa dies membris natura creauit:
Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque
Nuncia preclari vultus, pulchrique coloris:
Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo:
Vt quaſi tranſactis ſæpe omnibu' rebu' profundant
Fluminis ingentes fluctus, veſtémque cruentent.

Huc etiam pertinent,quæ leguntur apud Horatium Satyra quinta libri primi:

Hic ego mendacem ſtultiſſimus vſque puellam
Ad mediam noctem expecto: ſomnus tamen aufert,
Intentum veneri: tum immundo ſomnia viſu
Nocturnam veſtem maculant, ventrémque ſupinum.

X V I I.

Διὰ τί τῶν ζῴων τὰ μὲν κινεῖ τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ οὐ κινεῖ; ἢ ὅτι ἔνια οὐκ ἔχει αὐχένα; διὸ ταῦτα οὐ κινεῖ τὴν κεφαλήν.

Cur animalium alia caput moueant, alia non moueant? An quòd quæ collo carent,ea caput mouere nequeunt:nonnulla autem carent collo.

Manifeſta admodum eſt Ariſtotelis ratio: illa animalia non mouere caput, quæ collo carent, caput enim beneficio colli mouetur; illius ſiquidē os cum ſubiectis vertebris committitur, & illis mediis tum dextra, ac ſiniſtra circumagitur, tum ante, & retrò inflectitur. Carent autem collo inter animalia, omnes plerique piſces, nam cùm pulmonem non ha-

beant, collo non indiguerunt, qua de re ita ſcripſit idem Ariſtoteles tertio de partibus animalium capite primo ex Theodori verſione: *Collum capiti ſubiacet iis, quæ id habent animalibus: non enim omnia habent: ſed ea tantùm, quibus ſunt partes illæ, quarum gratiâ collum conditum eſt; hoc eſt guttur, & quæ gula vocatur. Guttur ſpiritus cauſsâ datum eſt, hoc enim ſpiritum animalia trahunt, & reddunt, & reſpirando, & exſpirando: quamobrem, quæ carent pulmone, collo etiam carent, vt genus piſcium.* Hæc Ariſtoteles, quæ ſimiliter comprobauit, & retulit Galenus octauo de vſu partium capite primo, & vndecimo capite octauo.

XVIII.

Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται τῶν ζῴων μάλιστα; πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει δι' ὧν τὸ πνεῦμα, καὶ ὀσμὴ εἰσέρχεται; τούτοις γὰρ πληρωθεῖσι πνεύματος, πτάρνυται. ὅτι δὲ εὐρεῖς, σημεῖον ὅτι ἥκιστα ὀσφραντικὸν τῶν ἄλλων ζῴων. ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτότεροι. εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεῖον καὶ πλεονάκις εἰσέρχεται ὑγρὸν, (οὗ πνευματουμένου, ὁ πταρμὸς γίνεται) τούτους δὲ μάλιστα τῶν ζῴων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι πλεονάκις ἂν πτάρνοιντο εἰκότως. ἢ ὅτι ἐλάχιστοι κατὰ τὸ μῆκος οἱ μυκτῆρες; ὥστε τὸ θερμανθὲν ὑγρὸν, ταχὺ δύναται πνεῦμα γίνεσθαι· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον.

Cur in animantium genere homo ſternutare maximè ſolet? Vtrum quòd meatus obtinet ampliores, per quos ſpiritus, odórque ſubeunt: his enim ſpiritu repletis ſternuimus. Indicium verò datos eſſe meatus homini laxiores, quòd is olfactu minimè omnium valet. Quò námque arctiores meatus ſunt, eò magis vim obtinent olfaciendi. Quòd ſi in ampliores plus humoris ingrediatur, quo inflato ſternutamentum fieri ſolet: tales autem genus hominum, omnium maximè animantium obtinet, meritò homo ſolus ſternuere ſæpiſſime conſueuit. An quòd homo breuiſſimis naribus eſt, ita vt humor concalfactus celeriter commutari in ſpiritum poſſit, cùm cæteris refrigeſcat præ longitudine, priùs quàm mutetur.

Hæc de ſternutatione quæſtio iteratur hac eadem ſectione problemate LIII. pluribuſque verbis ibidem pertractatur. Multa etiã de ſternutatione affert idem Ariſtoteles ſectione trigeſima tertia in initio. Hoc autem loco quærit, cur homo inter alia animalia maximè ſternutare ſoleat: dicit autem *maximè*, nam & alia animalia ſternutant, non tamen ita frequenter ac homo: huius autem rei cùm aliæ afferantur rationes problemate quinquageſimo tertio; hîc duæ adducuntur deſumptæ ex forma narium: vult enim prima ratione ideo ſæpius ſternuere hominem, quia nares habet, ſeu meatus, quibus ſternutatio fit, quàm alia animalia, latiora, & ampliora: ſecunda autem quia minora & breuiora. Cùm igitur ſternutatio fiat meatibus illis repletis ſpiritu, ſeu flatu; quò iidem ſunt ampliores, commodiùs, & pluri copia replentur; atque hinc ſternutatio frequentior: ſpiritus autem, ſeu flatus gignuntur ex humoribus vi caloris attenuatis, diſſolutis, & in eam ſubſtantiam conuerſis; qui ſpiritus veniunt ad nares, tum ex capite, tum etiam aliquando cum tuſſi ex partibus inferioribus; non enim ex capite ſemper eſt hic ſternutationis motus, vt quidam dicunt: fit etiam aliquando ex humore à capite fluenti; ſi modò ille mordax eſt: at ſi huiuſmodi non ſit, neceſſe eſt, vt in ventum conuertatur, ſicuti ſcribit Galenus ſeptimo aphoriſmorum quinquageſimo primo: Omnino; ad recipiendam materiam ſternutamenti, nares ampliores ſunt magis aptæ: huiuſmodi autem hominum ſunt, quod eo ſigno probat Ariſtoteles, quòd illi olfactu minimùm valeant; huius autem ſenſus præſtantia eſt ob anguſtius ſenſiterij ſpatium. In quibus igitur exquiſitior olfaciendi facultas, illis meatus arctiores, quibus minùs exquiſita, laxiores, vt homini; Hunc porrò ſenſum homini non ineſſe admodum exactum, ſed peiorem multis animalibus, ſcribit idem Ariſtoteles libro ſecundo de anima capite nono, ſeu textu nonageſimo primo his verbis: *Cauſſa eſt quòd ſenſum hunc* [olfactus] *non habemus exquiſitum; ſed multis animalibus peiorem; male enim olfacit homo, nec quidpiam ſentit ex olfactilibus, ſeu moleſtia, aut iucunditate, quippe ſenſiterio non exiſtente perfecto aut exquiſito*: quo in loco hac de re multa dicunt interpretes tũ Græci, tum Latini. *ἢ ὅτι ἐλάχιστοι. An quòd homo breuiſſimis naribus.* Altera ratio, itidem ex narium forma deſumpta: homo nares habet admodum breues, quod poſſit probari eodem ſigno, quo latitudinem earundẽ paullò ante probauit: quòd minimè valeat olfactu: tales enim breues nares ſunt, cùm contra quorum nares ſunt porrectæ longiùs, vt catellorum Laconicorum, illæ olfaciendi præſtantia

admodum polleaot, quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles quinto libro de generatione animalium capite ſecundo. Igitur in naribus, quæ breues admodum ſunt, humor ex quo fit ſpiritus, qui ſternutationem ciet, poteſt commodè beneficio caloris eum diſſoluentis in eum ſpiritum verti, & ſternutationem mouere: in aliis quæ ſunt longiores, non ita facilè poteſt; quin præ loogitudine partis, humor ibi diutius immorans refrigeretur, nec qui in eo eſt calor, tantum obtinet virium, quantùm ad ſpiritum perficiendum deſideratur: nares enim arctiores, & caloris plus continent, quia coactior, & quia minor in eis eſt mora, quæ cùm cartilagineæ ſint, & frigidæ, poſſunt quæ in eis continentur refrigerare. Apparet autem hinc, ſpiritum, qui ſternutationem mouet, in eiſdem naribus fieri, quod ſicuti interdum accidere poteſt, ita etiam ex aliis partibus aliquando ad eas aduenire, ſuperiùs oſtendimus. Alexander idem problema propoſuit libro primo & eſt centeſimum quadrageſimum quartum; quem locum videre potes. ᾧ πνευματουμένῳ. *Quo inſlato.* Et obſcurè, & minùs Latinè vt puto, interpretatus eſt πνευματουμένῳ. Theodorus, clarè autem, & aptè, *quo in flatum conuerſo.*

XIX.

Διὰ τί ἡ γλῶττα οὐδενὸς πίειρα τῶν ζώων; ἢ ὅτι τὸ πῖον, πυκνόν· ἡ δὲ γλῶττα, ἀραιὰ φύσει ἐστιν, ὅπως τοὺς χυμοὺς γνωρίζῃ.

Cur nullius aniinalis lingua eſt pinguis? An quoniam pingue vnumquódque denſum eſt. Lingua aurem rara ſua naturâ propterea eſt, vt percipere poſſit genera ſaporum.

Lingua eſt noſtri corporis ea pars, quæ ſapores ſentit, ſentit etiam omnia, quæ caro ſentire poteſt, vt durum, calidum, frigidum, ſicuti ſcribit Ariſtoteles libro primo de hiſtoria capite ſexto, ad hunc igitur vſum eam pinguedine carere neceſſe fuit; pinguia enim ſunt denſa, & concreta, pinguedo enim à frigore adſtringeore: at denſa non ita commodè percipiunt ſapores, quoniam partes ſuot nimiùm cohærentes, & ſimul adſtrictæ, nec ſaporum vis poteſt ſe illuc inſinuare; eſt igitur ad hunc vſum potiùs rara, & mollis, atque ideo facilè ſubeuntium ſaporum differentias percipiens: præſertim in homine, cui etiam inſeruire debuit ad ſermonis expreſſiooem: vnde & quadrupedes, quæ & ſanguinem habent, & animal pariunt, vocem parum explanare poſſunt, quia linguam duram, craſſam, & minimè abſolutam habent, vt ſcribitur ſecundo libro de partibus animalium capite decimo ſeptimo, non tameo pinguem habent, quomodo hîc accipitur, talis enim nulli animali conceditur.

X X.

Διὰ τί τὰ θήλεα συντείνοντα οὐρεῖ, τὰ δ' ἄρρενα οὔ; ἢ ὅτι πορρώτερόν ἐστιν ἡ κύστις ἡ τῶν θηλειῶν, καὶ εἰς βάθος καὶ εἰς μῆκος; μεταξὺ γὰρ αὐτῶν ἡ μήτρα τῆς ἕδρας, καὶ τῆς κύστεως· ὥστε δεῖται βίας πλείονος τὸ ἐκπεμπόμενον, διά γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας. βιάζεται δὲ συντεῖνον τῷ πνεύματι.

Cur fœminæ intento corpore mingunt, mares minimè? An quòd fœminarum veſica remotiùs, tum profundirare, tum longitudine, ſita eſt: iacet enim vulua earum interiùs ſedem, atque veſicam. Iraque humor emitrendus, vim propter ſpatium vuluæ deſiderat pleniorem, quæ per ſpiritum corpore intento acquiritur.

Non de fœminis ſolùm humani generis: ſed de aliorum etiam animalium fœminino ſexu, inquirit hoc loco Ariſtoteles, cur ioteoto corpore miogant, ita enim vertit Theodorus, quod Græcè eſt συντείνοντα, hoc eſt, contentionis auxilio nixu, & quibuſdam membris adductis, & diſteotis, quemadmodum maribus etiam contingit, ſi duriores fæces ex aluo excerni oporteat. Ioquit autem cauſſam eſſe, quòd veſica, vbi continetur vrina, longiùs abeſt, ſiue longitudinem, ſiue profunditatem corporis ſpectes in fœminis, quàm in maribus, à loco vnde è corpore proximè defluit vrina; atque ob eam rem, quod excernitur maiore vi indiget, quippe longiùs diſtans: hanc autem vim adhibet ſpiritus ipſe, à quo & partes intenduntur, & veluti rigidæ fiuot. Contentionem quippe hanc, quæ Græcè σύντασις dicitur,

& ipſi Grammatici, cùm nomen explanant, à ſpititu etiam intet alias cauſas fieri dicunt: Eſt quippe ſpiritus ad omnes animalium functiones obeundas præcipuum inſtrumentum. Veſicam autem longiùs diſtate, ex ea re docet Ariſtoteles, quòd vterus poſitus eſt inter eandem veſicam, & ſedem, atque occupat ſpatium illud, quo ei cedens veſica longiùs receſſit: id autem ſignificauit illis verbis, διά γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας, quod Theodotus vertens, *propter ſpatium vulua*, haud omnino expreſſit; dicit enim Ariſtoteles, humor emittendus indiget maioti vi ob receſſum à matrice, nimirū ob locū, & ſpatium illud ei cedens.

XXI.

Διὰ τί τῶν ζώων ὅσα μὴ πτερωτά, πάντα ἀποβάλλει τὰς χειμερινὰς τρίχας, πλὴν ὑός. καὶ γὰρ κύων ἀποβάλλει, καὶ βοῦς; ἢ ὅτι θερμότατον ὁ ὗς ἐστι, καὶ ἐκ θερμοῦ πεφύκασιν αἱ τρίχες αὐτοῦ· τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ λιπαρόν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων, ἢ διὰ τὸ ἀποψύχεσθαι, τὸ ὑγρὸν, ἀποπίπτουσιν, ἢ πέττειν τροφὴν οὐ δυναμένης τῆς οἰκείας θερμότητος, ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφὴν, οὐκ ἀποβάλλει τὰς τρίχας. ὅπου τε γὰρ ἡ αἰτία τῆς ἀποβολῆς ἐστιν, ἱκανὴ ἡ πιότης κωλῦσαι. πρόβατα δὲ καὶ ἄνθρωποι, διὰ τὸ πλῆθος, καὶ πυκνότητα τῆς τριχὸς, ἀπαθῆ ἐστιν. οὐ γὰρ διικνεῖται ἡ ψύξις εἰς βάθος, ὥστε πῆξαι τὴν ὑγρότητα, ἢ πέψαι κωλῦσαι τὴν θερμότητα.

Cur ſues hybernum pilum amittere non ſolent, cùm cæteræ quadrupedes ſoleant? Nam & canes, & boues certè amittere ſolent. An quòd ſus calidiſſimus omnium eſt, partíque calenti corporis eius pili adhærent, quippe cùm pingue tale eſſe neceſſe ſit. Cæteris itáque, vel quia humor refrigeſcit, pili defluunt, vel quia ſuus calor alimentum concoquere non poteſt. Suibus verò non idem incidit, vel quia nihil humor interior affici poteſt, vel quia bene alimentum concoquitur, nam & ſi quando cauſſa, cur defluant, ſit, tamen pinguedo vetare poteſt. Oues, ac homines propter ſui pili tum denſitatem, tum copiam non ita affici pulſu frigoris poſſunt: non enim altiùs refrigerationi ſubire licet, vt poſſit vel humorem gelare, vel calorem à concoquendo ſeuocare.

Quamquam de omnibus quæcúmque non volant animalibus, ptoponatur vniuersè quæſtio, cur ea ſcilicet per hyemis rempora pilum amittant, non amittat autem ſus? eſſe tamen quibus id non eueniat hominem, & ouem ex eiuſdem problematis verbis patet, quibus illius etiam rei cauſſa declaratur. Theodorus autem, quod nos verbum verbo reddentes diximus: *Quæcumque non volant*, ſenſum potiùs inſecútus tranſtulit, *cætera quadrupedes*. In iis igitur pilotum amiſſionis cauſſam quærit hoc loco Ariſtoteles; Nec tamen, etſi non volantes proponantur, eam auibus negari intelligendum eſt, cùm eiſdem illa contingant, ſicuti affirmauit idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio; aues enim, quæ certo tempore ſe abdunt, & latent, pennas amittunt. At de iis, quæ non volant hoc loco quæſtione propoſita, cur ſues hanc pilorum amiſſionem haud patiantur, inquirit, & ait cauſſam eſſe illius animalis caliditatem, quæ inſignis admodum eſt: ex qua fit, vt etiam pili loco calido innaſcantur, cutis námque, cui inhærent, aliis partibus caliditate reſpondet: eſſe autem calidum ſuem, ex eo oſtendit Ariſtoteles, quia pinguis eſt, pingue enim calidum, quod habuimus etiam hoc in libro antea. Cùm igitut aliis animalibus pilus decidat, vel quia humor, qui eos gignit, auget, & nutrit, refrigeratur, & redditur ineptus illis vſibus, eſt enim humor pinguis, & calidus, vt ſcribit idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio, & ex nimia refrigerarione exſiccatur; inſignis námque hoc loco ſupponitur refrigeratio: alioqui enim ab eadem, ſed moderatiori pinguedo gignitur: vel quia proprius, & innatus animalium calor, à temporis frigore debilitatus non poteſt alimentum concoquere, nec is ſanguis aut ea copia gigni, vnde pilis ſuſtinendis poſſit inſeruire; ſuibus nihil tale contingit, nam beneficio caliditatis, quæ in ipſis eſt humiditas, nihil ab externo frigore patitur, & bene alimentum concoquunt. Quamobrem quando etiam adueniat cauſſa, cut pili amittantur, nimitum hybernum frigus, pinguedo eorum ob rationes dictas prohibet. Porrò autem cur homines, & oues eundem pilum non amittant, alia affertur ratio ex pilorum denſitate, & copia deſumpta; hæc enim efficiunt, vt illi à frigore non patiantur, cùm cutim, & carnes ita veſtiant, & mu-

niant;

niant; vt non poſſit frigus altiùs ſubire, & humorem, aut refrigerare, aut coctionem impedire, quo facto pilum amitti neceſſe eſt. Porrò in expoſitione ſequutus ſum Theodori verſionem, qui integriorem videtur habuiſſe ſcripturam hoc modo. *ὡς δὲ ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτοῖς, ἢ διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφήν.* Theodori etiam tralationis verba extrema hæc: *Vel calorem concoquendo ſeuocare*, quomodo in omnibus Latinis legebantur, putaui à librario, ſeu qui formis excuſit, fuiſſe deprauata, cùm Græca, quæ admodum clara ſunt, nec exprimerent, nec ſenſum aliquem idoneum continerent, atque legendum eſſe, ſicuti nos repoſuimus, *Vel calorem à concoquendo ſeuocare*: hæc enim Græca ſunt, *ἢ πέψαι κωλύεται τὴν θερμότητα*, hoc eſt, *vel ne concoquat, prohibere calorem.*

XXII.

Διὰ τί τῶν μὲν προβάτων, μαλακώτεραι αἱ τρίχες ἀναφύονται τιλλόμεναι· τῶν δ' ἀνθρώπων, σκληρότεραι; ἢ ὅτι τῶν μὲν προβάτων ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς πεφύκασι; διὸ καὶ ἀλύπως ἐκσπῶνται, μενούσης τῆς ἀρχῆς τῆς τροφῆς ἀδιαφθόρου ἥ ἐστιν ἐν σαρκί· τῶν μὲν οὖν περιττώματα, ἀνοιχθέντων, ἐξατμίζει μᾶλλον· τὸ δὲ ἔριον, σαρκὸς οἰκείαν τροφὴν λαμβάνει· σὰρξ δὲ μαλακοῖς, καὶ γλυκέσι τρέφεται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων τρίχες ἐκ βάθους πεφυκυῖαι, βίᾳ, καὶ μετ' ἀλγηδόνος ἐκσπῶνται· δῆλον δ' ἐπισπῶνται γὰρ αἷμα. τραυματιζομένου οὖν τοῦ τόπου, συμβαίνει αὐτὸν καὶ ἑλκοῦσθαι· διὸ τέλος μὲν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς τιλλομένοις ἕως δ' ἂν ἀνίωσι τρίχες, σκληρὰς εἶναι, διὰ τὸ τὴν μὲν τροφώδη τῆς σαρκὸς ἐκλελοιπέναι πᾶσαν τροφὴν ἐκ περιττωμάτων δ' αὐτὰς γίνεσθαι· σημεῖον δὲ· τῶν μὲν γὰρ πρὸς μεσημβρίαν πάντων σκληραί εἰσιν αἱ τρίχες, διὰ τὸ, τὸ ἐκτὸς θερμὸν εἰς βάθος διικνούμενον, ἐξατμίζειν τὴν εὔπεπτον τροφήν· τῶν δὲ ὑπὸ τὰς ἄρκτους, μαλακαί· τούτοις γὰρ ἐπιπολῆς μᾶλλον ἐστὶ τὸ, θ' αἷμα καὶ οἱ γλυκεῖς χυμοί· διὸ καὶ εὔχροοί εἰσι.

Cur ouibus expilatis mollior pilus ſubnaſcitur, homini durior? An quòd ouium pili ſummæ cuti cohærent, euellíque ob eam rem ſine vllo poſſunt labore, cùm initium alimenti integrum maneat, quod carni iunctum eſt. Meatibus itaque patefactis, excrementa reſpirare meliùs poſſunt, vellus enim proprio carnis veſcitur alimento. Caro autem molli, dulcíque alitur pabulo. Hominum contra, quòd altiùs pili inhærent per vim, ſummóque cum dolore euelluntur. Conſtat id, quandoquidem ſanguinem ſecum detrahunt. Corpore igitur ſaucio euenit, vt tandem cicatrix obducatur: vnde fit, vt vel finem pili ampliùs promendi faciant, qui euulſi fuerint, vel quandiu præterea promere poſſint, duri extrudantur, eo quòd omne valens alimentum carnis exhauſtum eſt, nec niſi materia inutili, & ſuperuacua pilus prouenit. Indicium, quòd hominum omnium plagam inhabitantium meridianam, pili duritiem præ ſe ferunt: quoniam calor exterior altiùs corpus ſubiens, alimentum concoctum facilè abſumat in vaporem: contra, eorum qui ſub aquilone incolunt, molles, laſciuíque funduntur, quòd his ſanguis, dulcíſque ſapor per ſummam potiùs fluitat formam: quamobrem his color quoque hilarior eſt.

Cur ſi ouium pili euellantur, non forcipibus præcidantur, vt moris eſt, molliores eiſdem innaſcantur, contra homini duriores, proponit declarandum. Ait autem loci differentiam, vnde vtrique oriuntur, cauſſam eſſe. Ouium enim vellera ortum habent ex cutis ſuperficie, ex quo fit vt euellantur abſque dolore, nec alimenti initium, aut fundamentum, qui eſt ſanguis per carnes diffuſus ſubtus cutim vitiari, aut corrumpi ex euulſione contingat; quinimmo ad molliorem pilum producendum beneficio eſt: aperiuntur enim meatus, vnde excrementa, quæ humorum ſunt deterior pars, magis ſicca, & terreſtria, extra meliùs euaporant, quibus exeuntibus, vellus eodem, quo caro ipſa fruitur alimento, nimirum molli, & dulci, tali enim nutritur caro, pilus itaque eandem retinens naturam, tener & mollis ſubnaſcitur: contra homini accidit; quia enim oriuntur eidem ex altiori loco pili, cum dolore velluntur, quod illinc patet, quia ſecum trahunt ſanguinem: quamuis enim extra ſanguis non prodeat, rubeſcit tamen locus ex ſanguine de partibus altioribus ad extimiores attracto: facto autem vulnere inducitur cicatrix: vnde pilis euulſis, vel tandem nulli

ampliùs oriuntur; ex cicatrice enim ob duritiem non poſſunt erumpere pili, vel quandiu proueniunt, duriores gignuntur: nam alimentum illud quo nutritur caro, quódque paullò ante dulce, & molle appellauit, hîc autem appellat alimentarium, & ex quo molles oriuntur pili, exhauſtum eſt: euaporat enim adapertis ex euulſione profundiore, & intimiore loco meatibus, quo in homine pili radicem habent. Illi itaque gignuntur ex excrementis, quæ cùm ſint terreſtria, dura & ſicca, eiuſdem generis pilos creant. Apparet autem ex meatuum reſeratione omnino contrarium effectum in homine, ac oue gigni, nam in oue excrementa dicuntur extra, & pili ex dulci, ac molli materia progignuntur in corpore: in homine contra abſumitur alimentarius humor, & ex excrementis pili creantur. Cauſſa autem eſt locorum varietas, quibus pili innaſcuntur, vt diximus, & apparet ex illis, quæ ſtatim ſubdit Ariſtoteles. Pro eo autem quod in Theodori verſione legitur: *Vellus enim proprio carius*, ſcribendum, *vellus autem*, ſi ſenſus, & Ariſtotelis ratio conſtare debet, & ita Græcè eſt: τὸ δὲ ἔριον. *valens alimentum.* Suſpicatus aliquando ſum ſcripſiſſe Theodorum *alens*, ita enim propriè, & proximè redderetur Græcum τρόφιμον: ſed & *valens* accommodatum eſt, ſignificat enim alimentum bonæ ſubſtantiæ, & bene nutriens. σημεῖον δέ. *Indicium quòd.* Exemplo ex ſimili ducto probat rationem allatam; homines enim, qui regiones habitant meridionales, capillos habent duros, & ſiccos ob eandem cauſſam, nam calor externus, qui inſignis eſt, penitiùs corpora ſubit, & profundiori corporis loco meatus aperit, ex quo alimentum bene coctum & bonæ ſubſtantiæ euaporat: remanent autem excrementa, ex quibus pili fiunt duri, & ſicci. In aquiloniis autem locis contrario modo res ſe habet: nam in iis ſanguis, & humores dulces veniunt quidem, & pertingunt ad partes ſuperficiarias, non tamen euaporant, quòd calor ſit frigore temperatus: neque enim etiam de extremi frigoris regionibus: accipiendum eſt Ariſtotelis dictum. Ex huiuſmodi igitur frigore pili molles gignuntur, & boni coloris exiſtunt. Homo igitur hac quidem re cum meridionalibus, ouis autem cum aquilonariis ſimilitudinem gerit. Porrò autem ratione loci, varios eſſe pilos teſtatur idem Ariſtoteles tertio de hiſtoria capite decimo his verbis: *Differunt etiam pili iuxta regiones, aut calidiores, aut frigidiores. Hominum enim capilli, qui locos calidiores habitant, duri, qui verò frigidiores, molles.* Eadem etiam diſtinctiùs Galenus habet libro ſecundo de temperamentis capite quinto. Cui tamen cum Ariſtotele de pilorum materia, ſeu nutrimento, non dixerim omnino conuenire: ſed pluribus non ſunt hæc in præſentia examinanda. *Per ſummam potiùs fluitat formam*, Græcè admodum ſimpliciter: *Magis in ſuperficie eſt ſanguis, & dulcis ſapor.*

XXIII.

Διὰ τί αἱ μὲν τῶν προβάτων τρίχες, ὅσῳ ἂν μακρότεραι ὦσι, σκληρότεραι γίνονται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, μαλακώτεραι; ἢ ὅτι αἱ τῶν προβάτων, οἷαι εἴρηται τροφὴν ἔχουσαι, μακρὰν τῆς ἀρχῆς ἀπηρτημέναι, ἀτροφώτεραί εἰσι, καὶ ῥᾳδίως ἐξ αὐτῶν ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἡ συνυπάρχουσα τροφὴ διὰ τὴν πέψιν; ξηραινόμεναι δὲ, ξηρότεραι γίνονται· τὸ γὰρ ὑγρὸν, μαλακόν· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐλάττω μὲν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς πέττεται δι' αὐταῖς μᾶλλον, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι· πεττομένη δὲ, μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν τρίχα· πάντα γὰρ τὰ πεπεμμένα, τῶν ἀπέπτων μαλακώτερά ἐστιν· ἐκ περιττώματος γὰρ πλείονος ἡ τοῦ ἀνθρώπου θρίξ, ἢ ἡ τοῦ προβάτου· σημεῖον δέ· τὰ γὰρ νεαπρόβατα, τῶν παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια.

Cur ouium pili eò duriores ſunt, quò prolixiores: hominum contra molliores, quo prolixiores? An quòd ouium pili, qui quale diximus, capiunt alimentum, vbi procul ſe ab ſuo deduxerunt initio, ieiuniùs veſcuntur: & alimentum quod ineſt vi caloris, facilè pro ſua incoctione euaporatur: Itaque ſiccati duriores redduntur: molle námque humidum eſt. Hominum verò pili minùs alimenti, ſed plus ſuo initio hauriunt: concoquitur autem pleniùs, quoniam minus eſt. Concoctum autem pilum efficit molliorem: concocta etenim quæcumque molliora inconcoctis redduntur. Indicium quòd oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulæ: copia námque excrementi pilum & ouis, & hominis procreat.

Ex alimenti qualitate, vnde nutritur pilus, pendet huius problematis ſolutio: Appello nutritionem cum Ariſtotele pili incrementum, illam nimirum materiei, ſeu alimenti ap-

poſitionem, vnde pilus augetur: hanc autem materiem plùs, aut minùs, hîc aut illic eſſe coctam nec negârint ipſi Galenici. Igitur huiuſmodi alimentum, vnde ouium pili, dulce, & molle eſt, ſicuti dixit proximo problemate: ex eo fit, vt quo longiùs diſcedit à proprio initio, vt in extremis pilorum partibus externis, ſiccior euadat: minúſque eo vellera frui poſſint; à calore enim qui illius alimenti, ſeu humiditatis perpetuus comes eſt, euaporando abſumitur, quod facile factu eſt, cùm ſit humiditas illa dulcis, mollis, & bene cocta, quæque promptè euaporet, & abſumatur: abſumpta autem, & reſoluta humiditate, duriores redduntur capilli. Humidum enim molle, ſiccum autem durum. Hic autem adnotandum nos locum expoſuiſſe iuxta lectionem Græcorum codicum, *δι᾽ ἀπεψίαν*, cùm Theodorus contrario prorſus modo conuerterit, *pro ſua incoctione*, qui videtur legiſſe *δι᾽ ἀπεψίαν*. At ſenſus qui ea lectione admodum planus videtur, hac vix magna adhibita vi, totóque loco alterato eliciatur. *αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων. Hominum verò pili.* Altera problematis pars, qua in homine oſtendit ex alimenti itidem qualitate contingere illum effectum; ex mollitie nimirum, qua alimentum initio deſtitutum, acquirit cùm producitur capillus; alimentum enim, ſeu humiditas, qua in homine capilli fiunt, generatim minor eſt ea, qua fiunt ouium vellera, hæc enim dulcis, pinguis, vber, & exundans, hominis autem ſicca ſquallens, & excrementitia: Atqui tamen hæc eadem, maior eſt capillorum initio, quàm ipſis productis, cùm cruda excrementa initio abundent: at quò illa minor eſt, meliùs concoquitur, quod etiam minus eſt, ab eodem calore meliùs concoquitur, eo quod plus eſt: at dum producitur capillus, minuitur aſſiduè, meliùs igitur concoquitur, concocta autem, pro ſua qualitate molliorem efficit capillum, omnia enim concocta inconcoctis ſunt molliora. Id autem minimè exiſtimandum eſt aduerſari illis, quæ paullò ante dicta ſunt de auium pilis, quorum materia, quò plus extendebatur, ſiccior euadebat; nam pro materiei varietate, & pro varietate termini actionis caloris, vterque poteſt contingere effectus. In mollem materiem, qualis ponebatur ſuperiùs alimentum velleris ouium, ſi plus, quàm par ſit, calor agat; reddet ſicciorem, & duriorem, at in excrementa, quæ dura, cruda, & difficile coctilia ſunt, de quibus hîc agitur, quò plus calor aget, eo reddet molliora: neque is accipi debet hoc loco calor, aut tanta caloris actio, vt emollitis excrementis, quæ dura erant, illa ad exſiccationem perducat. Porrò autem concocta inconcoctis eſſe molliora, eo ſigno oſtendit Ariſtoteles, quòd oues iuniores vellera molliora gerunt, quàm ætate ſeniores, in iunioribus enim ratione validioris caliditatis, melior fit concoctio excrementorum illorum, & illius materiæ, ex qua tum in homine, tum in oue pili gignuntur. Ita ſanè hanc problematis extremam partem expoſui, ſequutus tralationem Theodori, quæ ſatis quidem plana eſt: at admodum diuerſa à lectione Græca euulgata; illa enim verba: *σημεῖον δὲ τὰ γὰρ νέα πρόβατα τῶν παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια.* quæ Theodorus vertit: *Indicium quòd oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulæ*, Theodorus antepoſuit illis *ἐκ περιττώματος γὰρ πλείονος ἡ τοῦ ἀνθρώπου θρὶξ, ἢ ἡ τοῦ προβάτου*, quæ Theodorus vertit: *Copia námque excrementi pilum & ouis, & hominis procreat.* At hęc præter diuerſam, & præpoſteram collocationem, etiam multùm ſenſu differunt à Græcis allatis, quæ ita ſonant: *Ex pluri enim excremento fit hominis capillus, quàm ouis*: vt totus locus ſicuti ſanè Græca ſe habent, ita ſit conuertendus: *Concocta etenim, queq, molliora inconcoctis redduntur: ex pluri námque excremento hominis, quàm ouis pilus conſiſtit. Indicium quòd oues iuuenculæ, vellera molliora gerunt, quàm vetulæ.* Hoc autem modo ſi legamus, quemadmodum etiam legiſſe antiquum interpretem apparet, obſcurior ſanè locus eſt, nec adeò commodè ſenſus inde elici poteſt: ita tamen eum exponerem. Concocta etenim quæque, molliora inconcoctis redduntur, pili autem hominum, quò producuntur magis, eò magis illorum materia coquitur, nam hominum pili ex pluri excremento conſtant, id eſt, ex materia, quæ plus excrementi continet, quàm ouium: hoc autem excrementum, dum producuntur capilli, minuitur, & ideo meliùs coquitur; non itidem in ouibus, cùm minus excrementi illa materia contineat, puriórque ſit, & ob eam diuerſitatem caloris actio diuerſum gignit effectum. Ex pluri autem excremento, hominum pilos conſtare, quàm ouium, ſignum eſt, quòd oues iuuenculæ, quia minus excrementorum habent, quippe quæ valido calore præditæ, ea concoquunt, lanam gerunt molliorem, vetulæ contra; homo autem hac quidem re, vetulæ oui ſimilis eſt.

X X I V.

Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ὄρνιθες οἱ δασεῖς, λάγνοι εἰσίν; ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν εἰσί; δεῖ δὲ ἀμφοῖν πρὸς τὴν ὀχείαν· τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, ἐκκρίνει· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἐκκρίνεται· διὰ τὸ αὐτὸ δὲ, καὶ οἱ

χωλοὶ ἄνδρες· ἡ γὰρ τροφὴ αὐτοῖς ὀλίγη μὲν κάτω ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν εἰς δὲ τὸν ἐπάνω τόπον ἔρχεται πολλή, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Cur hirti homines,& aues, veneris ſunt auidiores? An quòd naturâ humida, & calida ſunt, qua quidem vtraque qualitate opus ad coitum eſt: calor enim excernit,humor excernitur. Hæc eadem ratio eſt, cur etiam claudi homines ſint ſalaciores: his enim vt parum alimenti deorſum,propter crurium vitiationem labitur,ſic multum loca petit ſuperiora, ſeq; in ſemen conuertit.

Hæc eadem quæſtio propoſita etiam fuit ſuperiùs ſegmento quarto problemate trigeſimo ſecundo, ibidémque copioſiùs ab Ariſtotele pertractata: nec ad eam quicquam nobis addendum eſt hoc loco.

XXV.

Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος χαίτην οὐκ ἔχει; ἢ διότι πώγωνα ἔχει· ὥστε ἐκεῖ ἀπελθοῦσα τροφὴ τῆς τοιαύτης περιττώσεως, εἰς τὰς σιαγόνας ἔρχεται.

Cur homini nulla iuba data à natura eſt? An quoniam barba data eſt: ergo quod excrementitium alimentum cæteris animantibus in ceruicem ſe confert, id homini maxillas adire ſolitum eſt.

Iubam ſeu χαίτην propriè accipit hoc loco Ariſtoteles, nimirum in collo exorti & promiſſi crines, quales leoni mari,& equo; quum tamen equini ab Ariſtotele libro ſecundo de partibus animalium vocentur potiùs, λοφιὰ. Dicitur tamen eadem χαίτη de homine etiam, nimirum comam, aut cæſariem ſignificante voce, quod &,ait Ruphus, & eo modo vtitur Homerus Iliados χ.

—ἀμφὶ δὲ χαῖται
Κυάνεαι πίμπλαντο. Id eſt.

Cerulea coma implebantur puluere. Ariſtoteles autem, qui propriè in collo oriuntur crines, hoc loco nomine χαίτης intelligens,cur eos non gerant homines, nec illi in collo innaſcantur, eam eſſe cauſſam dicit quòd innaſcuntur mento, & barbam conſtituunt: materies igitur illa quæ in quibuſdam animalibus ad collum ratione iubæ demandatur, in homine demandatur ad mentum, & maxillas; ſolet enim natura vbique, quod aliunde dempſerit, reddere ad partem aliam, ſicuti teſtatur idem Ariſtoteles ſecundo de partibus capite decimo quarto: quod verò ad vnam partem deſtinatur, illius defectum ſentiunt proximæ, ſicuti in cornigeris vſuuenit,quorum nullum vtrinque dentatum eſt: ſupernè enim primores dentes non habent, quippe cùm natura hinc adimendo, addiderit cornibus: & alimentum quod in eos dentes digeratur, in cornuum incremētum abſumitur: ſicuti ſcribit idem Ariſtoteles tertio libro de partibus animalium capite ſecundo. Porrò autem ex pilis alios à natura ex neceſſitate eſſe factos,alios munimenti cauſſa,teſtatus eſt idem Ariſtoteles, loco quem paullò ante citaui,ſecundo de partibus capite decimo quarto.

XXVI.

Διὰ τί πάντα τὰ ζῷα ἀρτίους τοὺς πόδας ἔχει; ἢ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μὴ ἑστηκότος τινὸς, ἂν μὴ ἅλληται; ἐπεὶ τοίνυν ἐκ δυοῖν τινοῖν κίνησιν ἀνάγκη τῇ πορείᾳ εἶναι, ἔκ τε κινήσεως καὶ στάσεως· ταῦτα δὲ δύο, καὶ ἄρτια ἤδη· καὶ τετράποδα, διότι πλείους. τοὺς μὲν γὰρ δύο κινεῖ, οἱ δὲ δύο ἑστήκασι. καὶ οἱ ἓξ καὶ τὰ ἄλλα δὲ δύο ἐπὶ τούτων δὲ τὸ μὲν, κινεῖται· τὸ δὲ, ἕστηκε.

Cur pedes animalia pares habeant? An quòd fieri non poteſt, vt aliquid moueatur, niſi parte aliqua ſui conſiſtat; dummodo non proſiliat. Cùm igitur ex duobus illis, motu, & ſtatu confici ingreſſum, neceſſum ſit, paritaris iam inde ratio patet: bipes enim altero pede mouetur, altero ſtat: & quadrupes quoque cùm duobus mouetur, reliquis duobus innititur. Parique modo de cæteris, quæ vel ſenis, vel etiam numeroſioribus pedibus ingrediuntur, animaduertere licet.

Hæc de animalium pedibus vtrinque ſibi pari numero reſpondentibus, dicta etiam ſunt ab eodem Ariſtotele primo de hiſtoria capite quinto his verbis: *Et quæ obtinent pedes aut binos habent vt homines, atque aues. Duo hæc tantummodo genera: aut quaternos vt lacerti, vt canes: aut plures vt centipedes & apes; verùm quæcúmque ambulant, omnia pedes pari numero poſſident.* Vberiùs autem ab eodem Ariſtotele pertractata in libro de animalium inceſſu capite octauo; quæ verba, quoniam Ariſtotelis ſententiam adhuc planiùs explicant, huc afferenda exiſtimaui ex Theodori tralatione: *Omne autem pedeſtre animal pares neceſſariò habet pedes. Quæcúmque enim ſolo ſaltu, eam quæ per locum eſt, faciunt mutationem, nihil ſane pedibus ad huiuſmodi indigent motum. Quæcúmque verò ſaltu quidem vtuntur, ipſis autem is ſufficiens, ſed progreſſu etiam indigent, certum eſt, quod iis quidem melius, illis verò impoſſibile penitus progredi, quoniam omne animal pares habere pedes neceſſe eſt. Cùm enim talis per partes ſit mutatio, & non toto ſimul corpore, vt eſt ſaltus; neceſſe eſt has quidem commutatis pedibus mouere, illas verò moueri, & oppoſitis vtrinque horum præſtare, commutans à motis partibus pondus ad illas quæ permanent. Quam ob rem neque tribus vtens, neque vno, vllum ingredi poteſt animal. Hoc enim nullum penitus habet fulcrum, quo corporis ſuſtineat pondus: illud verò in altera oppoſitorum laborat. quare neceſſe eſt, ipſum ita ſe mouere tentans, ruere. Quæcúmque autem ſunt multipeda vt ſcolopendræ, hæc certe imparibus progredi poſſunt pedibus, quemadmodum moueri conſpiciuntur, ſi illorum quiſpiam vnum decurtauerit pedem: quoniam contraſtantium multitudini pedum, illorum frequentia qui in alia ſtant parte, ſuccurritur. Fit enim in illis vt mutilati membri tractus ab aliis, & non progreſſio. Attamen manifeſtum eſt, quòd melius illa hæc ipſa mutationem efficerent, ſi pares haberent pedes, nulloq; deficiente contra ſe ſtantes omnes haberent pedes. Ita enim magis æquari poterit pondus, neque in alteram partem declinare, ſi contra ſe ſtantia habuerint fulcra, nullamq; oppoſitorum vacuum locum. Procedit autem ab vtraque ſui parte alternatim id quod ingreditur: ita enim ad eum qui in principio fuit ſitum, fit reſtitutio.* Hæc Ariſtoteles. ἂν μὴ ἅλλωνται. *Dummodo non proſiliunt.* Qui enim ſaliunt cùm toto ſeſe ſimul corpore, non per partes moueant, non egent aliqua parte, quæ ſtet: indigent tamen aliquo quo ſuſtentur, quod tamen ſtare propriè dici non poſſit, vt hìc accipitur; Et partes etiam eorundem ſalientium, alteræ alteris, ſuperiores inferioribus innituntur; vt in ſaltu hominis, exempli loco, tellus eſt neceſſaria; quæ pedes ſuſtentat, ſed & femur tibiæ, tibia talo innititur, quod oſtendit idem Ariſtoteles libro de animalium inceſſu capite tertio his verbis ex Theodori tralatione: *Animalium profectò quæcumq; loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa quæ ſaltu locum mutant: alia verò per partes vt quæcumq; progreſſionibus vtuntur, in vtriſque autem huiuſmodi mutationibus, ſemper mutatur id quod mouetur innixum ad id quod illi ſubiacet. Quamobrem ſiue id citiùs dilabatur quàm vt inniti poſſit id quod ſuper eam mouetur: ſiue nullum omnino motis præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſe ipſum mouere poterit. Etenim quod ſaltu mouetur, & ad ſe ipſum quod ſupra eſt innixum, & ad id quod pedibus ſubiacet, ſaltum planè facit. Renixus enim quoſdam ad ſe inuicem habeant partes in ipſis flexuris, & omnino ad depreſſum id quod deprimit.* ἐκ τε κινήσεως καὶ στάσεως. *Motu & ſtatu confici ingreſſum neceſſe eſt.* Sectione quinta problemate trigeſimo nono dixit ἐκ ἄρσεως καὶ θέσεως conſtare ingreſſum, hoc eſt *attollentia & poſitione* vt tranſtulit Theodorus: eſt autem attollentia, quam hìc appellat *motionem*, & poſitio quam hìc *ſtatum*. In libro etiam de communi animalium motu capite primo, de eadem re ita ſcripſit, vt vertit Leonicus: *Etenim in iis manifeſtum eſt, non poſſe quicquam moueri, niſi aliquid quieſcat. Ac primùm quidem in animalibus. Oportet námque ſi aliqua moueatur pars, quieſcere quippiam, & hanc ob cauſſam articulorum flexus animalibus inſunt.* ταῦτα δὲ δύο. *Paritatis iam inde ratio patet.* Quæ hinc ad finem problematis ſequuntur, ea omnia, alia ſunt in Theodori tralatione, ac in Græcis excuſis exemplaribus. Puto autem Theodorum, niſi aliam habuit lectionem cui inhæſerit, cùm in deprauatum admodum locum incidiſſet, nec commodus aliquis elici è verbis, vt ſcripta erant, ſenſus poſſet, ea ex ingenio ſuppleuiſſe, quæ propoſitæ rei quadrare viſa ſunt; ſicuti autem neceſſitatem excuſo, & ingenium laudo, ita ſunt quibus omnino haud acquieſcam: nam quòd ait, paríque modo de cæteris quæ vel ſenis, vel etiam numeroſioribus pedibus ingrediuntur; ſuſpecta ſententia eſt; nam nullum eſt ſanguine præditum animal, quod pluribus quàm quatuor ingrediatur pedibus, teſte eodem Ariſtotele libro de animalium inceſſu capite octauo: Quid igitur illa nominat Theodorus, quæ ſenis pedibus mouentur? illa autem quæ numeroſioribus mouentur pedibus, ſicuti ſcolopendræ, non puto ab Ariſtotele fuiſſe hoc problemate comprehenſa; in illis enim nec pedum paritas requiritur neceſſariò ad progreſſionem, licèt eadem maximè illi inſeruiat. Puto igitur potiùs Ariſtotelem dixiſſe, neceſſariò eſſe pedes pares, vtrinque ſibi reſpondentes, ſiue duo illi ſint, ſiue

quatuor, idque non minùs deſiderari, vbi etiam ſex eſſent, aut plures, ratione enim colligitur neceſſariam eſſe in illis paritatem.

XXVII.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις, καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὔ; ἢ διότι τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἐστὶ, τὸ δέρμα μέρος τῆς σαρκὸς, ἀνθρώπῳ δὲ καθάπερ τὸ πάθος σαρκός; δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐπιπολῆς καταψυχόμενον στερεώτερον γίνεσθαι· καθάπερ τῶν ἑφθῶν ἀλεύρων αἱ γραῖαι καλούμεναι. ἐπεὶ οὖν κἀκεῖναι εἰσὶν ἄλευρον ἑφθὸν, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καλούμενον δέρμα, σὰρξ ἂν εἴη. τραυματισθέντος δὲ, ἢ τελωθέντος, ἀνθρώπου μὲν τὴν σάρκα συμβαίνει πυκνοῦσθαι· διὸ ἠλλοιωμένης τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς, οὐ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει τὰ τραύματα, ὥσπερ καὶ ἐκ γενετῆς. ἀλλοιωθείσης δ' αὐτῆς μὴ γίνεσθαι ἔτι τὸ ἐξ αὐτῆς, οὐθὲν ἄτοπον, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν ἀλωπεκιῶν καλουμένων. καὶ γὰρ αὗται τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς φθοραὶ καὶ ἀλλοιώσεις εἰσίν. τῶν δὲ ὑποζυγίων τελωθέντων καὶ ὑγιαζομένων, πάλιν ἀναπληροῦται τὰ νενοσηκότα μέρη τοῦ σώματος. τῶν αὐτῶν μὲν, ἀσθενεστέρων δ' ἢ ἐξ ἀρχῆς ἦν. ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ τὸ δέρμα μέρος αὐτῶν, γίνοιτό τε ἂν καὶ φύοιντο τρίχες. ἐκ δέρματος γὰρ φύονται τρίχες. λευκαὶ δὲ φύονται, διὰ τὸ, τὸ δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν λευκὴν ἀσθενεστέραν εἶναι τρίχα.

Cur equis & aſinis pili è cicatrice promere ſeſe poſſunt, hominibus autem non poſſunt? An quòd cæteris animalibus tergus pars per ſe corporis eſt: hominis autem cutis veluti affectus carnis exultat, quippe quæ ſumma illis forma refrigente, ſolidiuſcula exiſtere videatur: quemadmodum cruſtæ in pulte ſuperducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non niſi farina elixa ſint, hominis quoque cutis nominata, non niſi caro putanda eſt. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit, vel attrita fuerit, incidit vt hominis quidem caro condenſetur. Quam ob rem ſumma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, qua corpus iam inde ab ortu naturæ extitit; cùm itaque hæc immutata ſit, nihil profectò abſurdum fuerit, ſi ex ea non idem præterea proficiſcatur: ſicut in areis quoque appellatis licet percipere: nam illas etiam corporis ſummi corruptionem, immutationémque eſſe nouimus. At iumentis attritis, vbi ad ſanitatem redierunt, partes vitiatæ, corporibus denuò eiſdem replentur, quanquam debilioribus, quàm principio fuerint. Sed cùm etiam cutis eorum pars ſit, confici pili, prouenireque poſſunt: cute námque pilos enaſci certum eſt: ſed candidi propterea oriuntur, quoniam vt ſecunda hæc cutis imbecillior, quàm prima eſt, ſic pilus candidus ille imbecillimus exit.

Tribus in locis hanc eandem quæſtionem propoſuit Ariſtoteles, primùm ſectione nona problemate decimo tertio, qua ex parte ad hominum cicatrices pertinet; iterum hoc in loco; tertiò hoc ipſum problema paullò poſt hac eadem ſectione; variaſque vt videre licet, eiuſdem attulit ſolutiones. Quam affert hoc loco, ea tota pendet à diuerſitate cutis, quæ alia eſt, & variè affecta in homine ac in equo & aſino: in his enim eſt pars carnis, in homine, non pars, ſed tanquam paſſio, aut morbus. Dicit autem, tanquam morbus, quia verè morbus non eſt, particula enim illa *καθάπερ, tanquam*, ex eis eſt, quæ exactam rei formam negantes, ſimilitudinem potiùs indicant: eſt igitur caro, non ægrotans, ſed aliquid tantummodo iam paſſa; quod probat: videtur enim cutis in homine eſſe ſuperficies corporis refrigerata, atque indurata, non ſecus ac cruſta, quæ pulti ſuperinducitur, quæ ratione ambientis frigoris durior quàm aliæ partes euadat: Quemadmodum igitur hæc dicitur farina elixa, aut puls, licèt varia à reliquo corpore, eodem modo cutis dicatur caro, hoc eſt caro paſſa, & immutata. Vulnerato igitur homine aut contuſo, ſeu attrito, in ſanatione carnem denſari contingit, eadem autem ſpecie gignitur, quæ antea fuit, ſicuti Galenus affirmat tertio libro de methodo medendi capite quinto: quæ autem in ſuperficie corporis eſt, nimirum cutis, immutatur: cutis enim talis omnino, qualis erat quæ periit, prorſus teſtitui non poteſt, teſte eodem Galeno loco quem paullò ante adduximus: imbecillam autem admodum ſuapte natura eſſe hominis cutim, ſcripſit etiam idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium ca-

pite quinto:hac autem immutata,vulnera ipſa ſeu partes vulneratæ non eam ampliùs accipere naturam poſſunt, quam ab ortu naturæ habuerunt: ex illis igitur id non ampliùs gigni quod antea gignebatur, nihil abſurdi eſt: quam rem probat exemplo illius vitij quod *ἀλωπεκία* dicitur, Latinè *area*, ac fit ob prauorum humorum redundantiam,qui ita corporis ſuperficiem,id eſt, cutim ipſam corrumpunt, & immutant, vt capilli primùm colore immutentur, poſtmodum autem defluant, nudúſque fiat locus & glaber, ſicuti & Galenus & alij poſt ipſum medici variis in locis memoriæ mandârũt.In iumentis autẽ quum vulnerantur, non ita ſe res habet; in ſanatione enim partes corporis malè affectæ replentur eiſdem, quibus antea repletæ erant, licèt imbecillioribus; neceſſe enim omnino eſt, vt ex vulnere imbecillitatem etiàm ſubingalia acquirant, non eam tamen quam homo. Quoniam igitur in his,vt dicebatur,cutis eſt carnis pars, reſtituitur & ipſa, licèt debilior quàm antea, & idcirco ex illa poſſunt oriri pili, quum ex cute naturâ oriantur,non tamen eodem colore quo antea erant præditi oriuntur, ſed albi:quia vt præ vulnere debilitata eſt cutis magis, quàm antea, ita omnium debiliores oriuntur pili, hi autem albi ſunt,debilitatem enim oſtendit hic color,vt etiam ex canitie apparet. Vnde & de equis dixit Virgilius in Georgicis:

--- Color deterrimus albis.

Nonnulla etiam ad Theodori tralationem obſeruanda: ille enim nimiùm ſæpe ab Ariſtotelis verbis ita diſcedit, vt qui Græca non conſulat, in alium facilè poſſit incidere ſenſum,quàm qui fuit Ariſtotelis manifeſtò. *cæteris animantibus tergus pars per ſe corporis eſt,hominis autẽ cutis,veluti affectus carnis exſulsat,quippe quæ sũma illius forma refrigente,ſolidiuſcula exiſtere videatur,quemadmodũ cruſta in palte ſuperducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non niſi farina elixa ſint,hominis quoque cutis nominata, non niſi caro putanda eſt.Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit,vel attrita fuerit, incidit vt hominis quidem caro condenſetur, quamobrem ſumma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, qua corpus iam inde ab ortu natura extitit.* His verbis videtur Theodorus,animalium tergus ſeparatã quandam partẽ facere, & admodum ab eorundẽ carne diſtinctã, ac plus quàm cutim in homine ab hominis carne:id autem ſecus eſt,contrarioq; ſenſu,vt apparuit,tota problematis ſolutio nititur, verbáque illa, *per ſe*, à Theodoro addita ſunt:ita enim Ariſtotelis verba ſonant: *Cæteris animalibus cutis* (aut tergus,aut corium,id enim nihil intereſt hoc loco)*pars carnis eſt, homini autem veluti paſſio carnis, apparet enim, in ipſis, quod in ſuperficie eſt refrigeratam durius euaſiſſe,non ſecus ac in elixis farinis, quæ vetulæ appellantur. Quoniam igitur illa, & farina elixa ſunt* (hoc tamen loco libentiùs legerim ὡς, quàm ὅτι,vt ita locus vertatur) *quemadmodum igitur illa &c.* (quem ſenſum etiam in expoſitione ſecutus ſum) *hominis etiam appellata cutis, caro vtique ſit. Vulnerato autem ſiue contuſo homine, carnem ſanè ipſius ſpiſſari contingit: vnde carnis ſuperficie immutata;non eandem naturam vulnera ſumunt,quam ab ortu natura.*

XXVIII.

Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζώοις διαμένει ὁμοίως τὰ δίδυμα θήλεα καὶ ἄρρενα ὄντα· ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, οὔ; ἢ διότι ἀσθενῆ μάλιστα τὰ δίδυμα· μονοτόκον γάρ ἐστιν· ἐν δὲ τοῖς διδύμοις παρὰ φύσιν τὸ θῆλυ γίνεσθαι καὶ ἄρρεν ὥστε ὃ μάλιστά ἐστι παρὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀσθενέστατον.

Cùr in animalium cæterorum genere ſeruari æquè gemini poſſunt, quanquam ſexus ſunt vtriúſque, in hominum autem non poſſunt? An quòd homini maximè partus geminatio contra ſuæ naturæ legem accidit: ſingulos enim parere ſancitum eſt, tum in geminis ipſis marem, ac fœminam creari natura omnino recuſat. Ergo quòd maximè contra naturam eſt, id & imbecillum eſſe ratio poſtulat.

Quæ hîc proponuntur, illa etiam ſcripta ſunt ab eodem Ariſtotele libro ſeptimo de hiſtoria animalium capite quarto his verbis, vt idem Theodorus vertit: *Et cùm in cæteris animalibus gemini nati, etiamſi mas & fœmina ſint, nihilominùs enutriantur, ſeruentúrque, quàm ſi mares ambo, aut fœminæ ſint, in genere certè humano, pauci gemini ſeruantur, ſi alter mas ſit, alter fœmina.* Huius autem effectus cauſſam tradidit tum hoc loco, tum etiam quarto de generatione animalium capite ſexto. Dicit autem hoc loco, cauſſam eſſe cur non ſeruentur gemini, maximam fœtuum imbecillitatem, quæ duabus rationibus prouenit: prima quia præter naturæ legem eſt, vt fœmina duos concipiat; eſt enim fœmina ſua naturâ vni-

para; qua de re ſuperiùs problemate decimo ſexto: Altera quia in geminatione ipſa marem & fœminam gigni magis præter naturæ ordinem eſt, quàm aut ambos mares, aut ambas fœminas, quia nimirum natura conditionéſque alterius, ab alterius natura & conditione differunt, nec legibus naturæ poſſit vtrique ſimul officium præſtari; vnde debilibus admodum vtriſque redditis, raro ſeruantur. Hanc autem rationem, pleniùs explicat idem Ariſtoteles quarto de generatione animal. cap. 6. nam cùm dixiſſet, quòd in hominibus longè mas à fœmina diſtat calore naturæ, ſubdit: *Hac eadem cauſa eſt, ne fœmina ſimiliter atque mares perficiantur. in genere hominum, quippe cùm & intra parentem fœmina tempore longiore perficiatur, quàm mas, & vbi in lucem venerint, celeriùs fœminæ, quàm mares perficiantur; nam & pubes & vigor, & ſenectus fœminis priùs venit, quàm maribus: ſunt enim fœminæ ſua naturâ debiliores, frigidioréſque, & ſexum fœmineum, quaſi læſionem naturalem, & detrimentum eſſe putandum eſt. Intus igitur tardè præ ſua frigiditate diſcernuntur; hæc etenim diſcretio concoctio eſt: calor autem concoquit, & quod calidius, id concoctu facilius eſt: ſed foris propter ſuam debilitatem, citò ad ætatis florem, ſenectutémque perueniunt: etenim omnia minora, vt in artis operibus, ſic in natura citiùs ad finem deueniunt. Eadem cauſſa eſt, vt qui gemini mas & fœmina in genere hominum prodeunt, minùs ſeruentur, cùm in cæteris animalibus nihilo referat: hominibus enim hic concurſus præter naturam eſt, cùm non pari tempore mas & fœmina diſcernantur: ſed aut marem cunctari, aut fœminam præuenire neceſſe eſt: at in cæteris id non præter naturam eſt.* Ex his verbis patet, quomodo in homine ſit præter naturam geminus partus maris & fœminæ, non ita in cæteris animantibus: quòd ſi contingat aliquando partum incolumem euadere, & vtroſque ſeruari, ſicuti oſtendit Ariſtoteles loco quem adduximus quarto de hiſtoria animalium, & ab experientia obſeruare licet: Ego enim noui geminos natos marem & fœminam incolumi matre adoleuiſſe, & iuuentuti proximos etiamnum viuere, illud ideo fieri exiſtimandum eſt, quòd geſtationis tempus quamquam varium eſt in fœmina ac mare, vt patuit; tempus tamen, ſeu hunc, ſeu illam pariendi, non punctum eſt, aut indiuiſibile aliud: ſed latitudinem obtinet, vt altero fœtu perfecto, atque adhuc in vtero immotante, alter interim perfici poſſit; ac vtrique deinde perfecti ſimul in lucem prodire. *An quòd homini maximè partus geminatio contra ſuæ naturæ legem accidit?* Theodorus non videtur lectionem babuiſſe, quæ modò extat in excuſis exemplaribus huiuſmodi· ἢ διότι ἀσθενῆ μάλιστα τὰ δίδυμα. hoc eſt. *An quòd debiles maximè, qui gemini ſunt?* Interpres antiquus etiam hunc locum habuit corruptum, vt ex ea tralatione apparet. Quod etiam Theodorus vertit: *contra ſuæ naturæ legem*, dixerim potiùs, *præter legem*, quomodo etiam tranſtulit idem Theodorus loco adducto quarto de generatione animalium capite ſextò.

XXIX.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις, καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οὔ; ἢ διότι ἡ οὐλὴ κωλύει διὰ τὴν πύκνωσιν; ἢ διὰ τὸ φθείρειν τὴν τροφήν; τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις παντελῶς κωλύει, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς τριχός· τοῖς δὲ ἵπποις οὐκ ἐκώλυσε, διέφθειρε δέ.

Cur equis & aſinis pili è cicatricibus poſſunt euenire, hominibus autem non poſſunt? An quòd cicatrix vel ſuam ob denſitatem impedimento eſt, vel quia deprauat nutrimentum. Hominibus itaque ex toto propter pili infirmitatem impedimento eſt. Equis autem ne pili exeant, nunquam eſt, ſed deprauat, facítque ne prior integritas ſeruetur.

Iam tertiò de cicatricibus quæſtionem proponit. Affert autem cauſſas duas, quarum ad hominem quidem vtraque, ad equum autem & aſinum altera accommodetur. Inquit igitur à cicatrice impediri pilos, vel ob ipſius denſitatem; vbi enim cicatrix, ibi caro aut cutis denſa, dura, & calloſa, vt pilis non pateat exitus; vel quia eadem corrumpat nutrimentum: pars enim illa immutata debilior facta eſt, nec ad eandem quodcúnque ratione nutrimenti fertur, poteſt concoqui, aut materia habilis gigni ad pilos ſicuti antea. Homini igitur tum ob cicatricis duritiem impediũtur pili ne exeant, pili enim in ipſo debiliores quàm in equo, non poſſunt duritiem illam peruadere: tum etiam quia ob rationem dictam, vitiatur nutrimentum. Equo autem & Aſino, quia pili validiores ſunt, non poteſt duritics eruptionem impedire: at corrupto nutrimento, variat in eum colorem qui omnium eſt debilior, ſicuti antea dixi. *Facitq́; ne prior integritas ſeruetur.* Hæc addita ex toto ſunt à Theoduto: Ariſtoteles enim id ſolùm dicit: *Equis autem non prohibet: at corrumpit.* Integri-

tatem

tatem autem non ſeruari, quum ſolus color immutatur, mihi quidem haud expeditum ſit dicere.

XXX.

Διὰ τί τοῖς ζῴοις ἄρτιοι πόδες; ἢ ὅτι παντὸς μὲν τοῦ κινουμένου, ἀνάγκη τι ἠρεμεῖν; συμβαίνει δὲ, περιττῶν ὄντων, μὴ γίνεσθαι τοῦτο ὁμῶς κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν ἐν ᾗ κίνησις.

Cur pares pedes natura animantibus dedit? An cuique, cùm mouetur, partem aliquam requieſcere neceſſe eſt. Quòd ſi pedes impares eſſent, ne hoc fieri poſſet, accideret: agitur enim motus ſitu obuerſatio pedum.

Hoc problema fuit etiam paullò ante propoſitum, & pluribus verbis explicatum, vt alia inſuper expoſitione non egeat. Illa tantùm Theodori extrema verba conſideranda: *ſitu obuerſatio pedum.* Quibus Græca, κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν, exprimere voluit: at ſicuti maximè accommodata eſt ad rem exprimendam, vox ἀντιστοιχία, quam hoc loco Ariſtoteles vſurpat, qua tamen vſus antea non eſt, dum eandem rem tractaret; ita quæ erat Theodoro neceſſitas nouæ vocis fingendæ? Eam ſanè primus quod ſciam in linguam Latinam introducit hoc loco Theodorus, eadem ſignificatione qua vſitatum, *obuerſus*, illi inſeruire potuiſſet, cùm tamen nec omnino feliciter & plenè; eò quòd aduerſum, & obiectum tantùm ſignificat; ſenſum Ariſtotelis expreſſiſſet, qui voce ἀντιστοιχίας, non ſitum ſolum, ſed ordines etiam pares oſtendere voluit: hic enim κατὰ ἀντιστοιχίαν valet, vtrinque reſpondentibus ordinibus, ſicuti in exercitu ſolet, cùm in ordinibus & acie collocati milites, ſibi inuicem pari numero reſpondent: ordinéſque illi στοῖχοι dicuntur. Dicit igitur Ariſtoteles motum fieri pedum ordine ſibi inuicem reſpondente: ita enim pari & æquali ratione fiet motus, & quies illa, quam ad ingreſſum eſſe neceſſariam dicit hoc loco, atque etiam problemate vigeſimo octauo.

XXXI.

Διὰ τί ἐλάττω χρόνον τὰ ζῷα καθεύδει, ἢ ἐγρήγορεν, οὐ συνεχῶς δέ; ἢ διὰ τὸ μὴ ἅμα πᾶσαν πέττεσθαι τὴν περίττωσιν; ἀλλ' ὅταν τι πεφθῇ, κουφισθὲν διεγείρεται. καὶ πλεονάκις δὲ ἐγείρεται ὅσοις ψυχρὸς ὁ τόπος ὁ κρατῶν ἐστὶ τὴν περίττωσιν. ταχὺ γὰρ παύεται, καὶ πολλάκις. ἡ δὲ διάπαυσις, ἐγρήγορσίς ἐστιν. ἡδὺ δὲ οὐδὲ εἰκὸς, διὰ τὸ ἀνάπαυσιν εἶναι φαίνεσθαι· ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα πλείω χρόνον ἡ ἀνάπαυσις γίνεται τῶν κατὰ φύσιν ἔργων οὐδ' εἰ τὸ ἐσθίειν ἥδιον ἢ μή, ὅμως πλείω χρόνον ἐσθίουσιν ἢ ἀσιτοῦσι.

Cur animalia, nec minus temporis dormiunt, quàm vigilent, ſic non continuè, ſed viciſſim modò vigilando, modò dormiendo, ſomnum ſuum perficiunt? An quòd non ſimul omnis vacans materia coquitur: ſed vbi pars aliqua eſt concocta, leuatum iam animal expergiſcitur. Et verò ſæpius illi expergiſcuntur, quibus ea pars frigida eſt, quæ quidem excrementum domat, & concoquit. Fit enim vt celeriter, ſæpeq; ceſſetur: ceſſatio autem, non niſi expergefactio eſt: ſuauis quoque res ea ipſa, quoniam requies eſt, non immeritò eſſe videtur: ſed nihilo quidem plus temporis in munere naturalium actionum conſumimus. Nam etſi eſſe, ſuauius eſt, quàm non eſſe, non tamen plus temporis propterea edimus, quam à cibo abſtinemus.

Ariſtotelis verba, quibus in proponenda quæſtione vtitur, ita ſimpliciter ſonant: *Propter quid minori tempore animalia dormiunt, quàm vigilant? non autem continenter?* Illis autem duo quæri, vt quidem locum vertit, ſignificare videtur Theodorus: quæ duo cùm non ſint abſona doctrinæ Ariſtotelicæ alibi traditæ, & illis quæ in ſolutione afferuntur, ita & nos locum exponamus. Duo igitur quærit: alterū cur animalia minori tempore dormiant, quàm vigilent: alterum cur non continuè, & ſine vlla intermiſſione, aut dormiant, aut vigilent: ſed viciſſim modò dormiant modò vigilent. A primo membro excipienda infantulorum prima ætas; animalia enim recens nata, plùs minùs, pro naturæ ratione, omnia tamen plùs dormiunt, quàm vigilent, ſicuti habemus ab eodem Ariſtotele libro quinto de generatione animalium capite primo. Alterum membrum proponit idem Philoſophus libro de ſomno & vigilia capite primo his verbis: *Pari quoque modo conſtat nullam eſſe animal, quod aut*

Digitized by Google

ſemper dormiat: aut ſemper vigilet: ſed vtrumque eidem tributum à natura eſſe. Et ibidem paullò poſt: *Fieri autem non poteſt, vt alterum horum eidem ſemper inſit: verbi gratiâ vt genus aliquod animalis aut ſemper dormiat, aut ſemper vigilet.* Hanc autem rem probat ibidem Ariſtoteles pluribus rationibus, quas huc afferre neceſſarium non arbitror. Illud obſeruo: vt hoc problemate vſus eſt particula συνεχῶς, *continuè*, ſeu, *continenter*, ita loco adducto particula, ἀεὶ, *ſemper*, at eodem libro capite ſecundo, eiſdem coniunctis, ἀεὶ καὶ συνεχῶς, *ſemper & continenter.* Priùs igitur explicat Ariſtoteles quòd poſteriùs propoſuit; atque ideo partim dormire, partim vigilare dicit animalia, quoniam excrementum vnde ſomnus gignitur, non totum ſimul, at paullatim & ſubinde concoquitur: nam ſicuti fit ſomnus ex euaporatione, ſeu exhalatione, nimirum calido, & humido alimento, aut vapore, aut excremento (non ſit enim de nomine quæſtio, dum rem ipſam teneamus) ad partes ſuperiores delato, eo modo quo ſcribit idem Ariſtoteles libro adducto; ita expergiſcitur animal; quando abſoluta concoctio eſt, & calor qui ambientis frigoris opera ex amplo in arctum coierat, euicit, atque ſanguinem fœculentum à ſincero diſcernit: quæ ſunt verba eiuſdem Ariſtotelis libro adducto ad finem voluminis. καὶ πλεονάκις δὲ ἐγείρεται. *Et verò ſæpius illi expergiſcuntur.* Additamentum; quo etiam confirmatur quod propoſitum eſt; concocta materia expergiſci animal: quibus enim pars concoquens materiam efficientem ſomnum, frigida eſt, illi ſæpe expergiſcuntur, nam calor debilis celeriter & ſæpe ceſſat ab opere: eſt autem hæc ceſſatio non aliud quàm expergefactio. Atqui verò & illis eiſdem, quibus ea pars refrigerata eſt, pauca fit exhalatio, quam concoquere calor habeat, ſicuti ſcribit idem Ariſtoteles eodem libello capite vltimo his verbis: *Neque item melancholici* [ſomniculoſi ſunt.] *Nam locus interior refrigeratus eſt: quare in eis euaporatio multa non fit.* Euaporationem autem fieri vi caloris ſurſum materiam ferentis probat Ariſtoteles exemplo puerorum, pumilionum, & eorum qui habent capita magna, quibus omnibus materia multa ſurſum exſpirat. ἡδὺ δὲ. *ſuauis quoque res ea ipſa.* Quod priùs erat propoſitum poſteriùs explicat, cur minori tempore animalia dormiant quàm vigilent? eſt autem ratio à ſimili adducta: Nam licèt (inquit Ariſtoteles) ſuauis res ſit ſomnus, quippe quæ ceſſatio à laboribus ſit, non tamen ei plùs temporis impendimus, ab aliis naturalibus operationibus ceſſantes, quoniam illud idem hîc contingit, quod in vſu ciborũ: licèt enim comedere ſuauius ſit quàm non comedere, non tamen plus temporis præterea edimus, quàm à cibo abſtinemus. Alia porrò ex adducto libello de ſomno & vigilia, ad hoc ſoluendum quæſitum afferri poſſent, ſed ea illinc lectori petenda; non enim omnia huc nobis congerere in animo eſt. ὅτι δὲ ἄνεσις. *Quoniam requies eſt.* Hîc ſecutus ſum tralationem Theodori, qui aliam ſcripturam habuiſſe videtur ſenſui magis conſentaneam. At quum vertit idem Theodorus: *ſed nihilo quidem plus temporis in munere naturalium actionum conſumimus*: aut non habuit in exemplari, quo vtebatur, ἐνταῦθα, hîc; aut aliter ſunt illa conuertenda, & exponenda, quod & nos fecimus, Græcum exemplar ſecuti. Theodori autem tralationem ſi approbamus, exponimus hoc modo: *Suauis quoque res eſt ſomnus, quippe requiem laboribus afferens; at ſicuti aliis naturalibus actionibus, quamquam & ipſa dulces ſunt, non tamen ideo plus temporis inſumimus, ita de ſomno res contingit: aliis autem naturalibus actionibus non plus temporis nos ideo tribuere, exemplo comeſtionis apparet, quæ licèt dulcior ſit, quàm non comedere, non tamen nobis plus temporis eripere ſolet.*

XXXII.

Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τοῖς γεννήσασι· τὰ δ' ὀψὲ, οἷον ἄνθρωπος ἢ μόλις, ἢ οὐδέποτε; ἢ διότι τὰ μὲν, ταχὺ ἀπολαμβάνει τοῦ γνωρίζειν· τὰ δ' ὀψέ; καὶ τὰ μὲν, ἀναίσθητα τῶν ὠφελούντων· τὰ δ', ἔχει αἴσθησιν· ὅσα μὲν οὖν ἔχει ἄμφω ταῦτα (λέγω δ' οἷον καὶ αἴσθησιν τῶν ὠφελούντων, καὶ ἐπιτέλειον τοῦ σώματος) ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ μὴ ἄμφω, οὐ ποιεῖ τοῦτ. δεῖ γὰρ δυνάμεως καὶ διαισθάνεσθαι.

Cur animantium alia ſtatim parentes ſectantur, alia ſerò, vt homo, vel vix vnquam? An quòd alia citò vim recipiunt cognoſcendi, alia ſerò, & alia rei ſibi commodæ ſenſum obtinent, alia carent. Quæ igitur hæc ambo, ſenſum dico rei commodæ ſuique corporis perfectionem ſortiuntur, hęc parentem ſectari protinus queunt. Quæ non vtrumque illorum habeant, hæc id facere ipſum nequeunt: opus enim eſt viribus, & ſenſu.

Problematis propoſitio, aut quadrimembris eſt hoc modo; Animantium alia ſtatim

ſectantur parentes, alia tardè, vt homo; alia vix; alia numquam. Aut bimembris, & quæ ſequuntur partes ſunt alterius membri hoc modo: Animantium alia ſtatim ſectantur parentes, alia tardè: tardè autem ſectantium exemplum eſt homo, qui aut vix, aut numquam parentes conſequitur. Exemplum animantium pro ea, quam inquirebat re, nullum præter hominis poſuit Ariſtoteles. Ad primum membrum referuntur coturnices,& perdices, quas ait Ariſtoteles libro nono de hiſtoria animalium capite octauo mox, atque excluſerint pullos, protinus educere, eo quòd nequeant ſuo volatu iis cibum adminiſtrare: Et referunt, qui eas venantur, illas vix capite, & pedibus ex oui teſta extractis, teſtam ipſam ſecum ferentes matrem inſequi. Porrò Ariſtoteles in ratione reddenda duas affert animalium diuiſiones, alia enim dicit eſſe, quæ celeriter admodum vim cognoſcendi recipiunt, hoc eſt, ita facta à natura ſunt, vt ſtatim parentes ipſos cognoſcant, alia autem ſerò, vt homo. Iterum: animalia ſunt; quæ rei commodæ, & proficuæ ſenſum ſtatim obtinent, ſunt quæ non ſtatim. His diuiſionibus addit aliam: Animantium alia ſtatim habent corporis perfectionem, hoc eſt, robur, & firmitatem gradiendi, alia non.His propoſitis quæſitum ſoluit: Animalia, quæ ex propoſitis conditionibus duas illicò habent, corporis perfectionem, & ſenſum rei proficuæ, illa parentes illico conſequuntur, tanquam notos, & ipſis profuturos; quæ autem vtrumque non habent, haud quaquam: Neceſſe enim eis eſt, vt tum parentes ipſos cognoſcant, tum etiam illam habeant corporis firmitatem, vt cognitos poſſint inſequi: ſi autem alterutrum deſit, fieri nullo pacto poteſt, vt eos inſequantur. Ex eiſdem diuiſionibus poſſumus etiam cæteris membris, quæ propoſita ſunt, ſatisfacere; quæ enim animalia vtraſque conditiones ſerò habent, ſerò; ea quæ numquam, numquam. Porrò cùm in omnibus exemplaribus Græcis, quæ ego quidem viderim, etiam quod ex bibliotheca doctiſſimi Caſauboni prodiit, ad finem problem. legeretur, καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι, contrario prorſus ſenſu nos ex Iuſtiniani codice repoſuimus, αἰσθάνεσθαι, quam lectionem habuiſſe etiam videtur tum Theodorus tum antiquus Interpres.

XXXIII.

Διὰ τί λεύκη οὐ γίνεται τοῖς ἄλλοις ζῴοις; πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις νόσημα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ γίνεται διάλευκα τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν; ἀλλ' ὅμως ἀπορήσειεν ἄν τις διὰ τί ὕστερον οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐκ γενετῆς ἡ ποικιλία· ἢ ὅτι τὰ δέρματα τῶν ἄλλων ζῴων σκληρά, ἄνθρωπος δὲ φύσει λεπτοδερμότατον; ἡ δὲ λεύκη, πνεύματός ἐστιν ἔκκρισις, ὃ κωλύεται διὰ τὴν πυκνότητα ἐξιέναι τοῖς ἄλλοις ζῴοις τοῦ δέρματος.

Cur genus vitiliginis, quod leuca appellatur, quaſi albam dixeris, cæteris animantibus contrahi nequeat? Vtrum quòd hominibus, morbo hæc eſt: cæteris autem animalibus tergora varia, piliſque eodem modo albedine afficiuntur. Attamen ambiget aliquis, quæretque cur non poſtea, ſed ſtatim ab ortu naturæ varietas illa exiſtere ſoleat? An quòd cæterorum animantium tergora dura ſunt: homo autem è natura prætenui cute continetur. Vitiligo autem ſpiritus ſecretio eſt, qui cæteris animantibus excerni tergore denſo prohibetur.

Superiùs hac eadem ſectione problemate quinto, de vitiligine idem quæſiuit Ariſtoteles, quod hoc loco proponit. Quamquam autem ad problematis finem hîc eadem afferatur ratio, quæ & ibi adducta eſt; antea tamen nonnulla proponit, quæ & obſcura ſatis ſunt, & mendi ſuſpicionem faciunt. Primùm enim ſatis manifeſtè patet Theodorum, vt ſanè conuertit, aliam lectionem, & penè contrariam ſequutum fuiſſe, quæque ita habent: *πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἀνθρώποις νόσημα, τοῖς δ' ἄλλοις οὐ γίνεται διάλευκα τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν*: hoc eſt verbũ è verbo: *Vtrum quoniã hominibus quidem morbus eſt, alÿs autem quòd alba fiant tergora, & pili ipſorum*; hoc ſenſu, vt mihi quidem videtur. Vtrum quoniam illis morbus eſt, nimirum quia corpora habent & ſubiecta illi affectui, & morbo recipiendo idonea, minimè autem cæteris morbus eſt, ſed ipſorum efficit cutim, & pilos albos. Atqui hominibus nónne & cutim, & pilos ſimiliter albos efficit, & in coloris ea immutatione, nónne hominis morbus hic conſiſtit? quæ igitur homini ad cætera animalia diuerſitas? An dicamus ex eis, quæ ſtatim Ariſtoteles ſubdit, cæteris animalibus illam mutationem eſſe ab ortu naturæ, in vtero enim contrahi cùm tenera,& recentia ſunt; accidens igitur naturæ dicendum,

minimè

minimè autem morbum, morbum autem hominibus, quibus, & adultis contingit? Atqui verò non omnibus in vtero fit, non enim omnia cutim, & pilos albos trahunt: Reſpondendum: Omnia tamen eſſe eo tempore habilia, vt trahant, ſicuti omnes homines vitiliginem non patiuntur: ſed habiles ſunt, vt patiantur, idque inter homines, & cætera animalia intereſſe; Quare autem hæc non ſint habilia poſteriùs ſequitur Ariſtoteles ad inquirendum, & oſtendendum, atque eandem proponit rationem, quam problemate quinto priori loco adduxit, homini nimirum fieri vitiliginem, quia cutim obtinet tenuiſſimam, cæteris animalibus non fieri, quia admodum duram: nam cùm vitiligo fiat ob excretionem, ſeu exitum ſpiritus, ſicuti problemate quinto vberiùs oſtenſum eſt; durum cæterorum animalium tergus cùm adulta ſunt non poteſt ſpiritus penetrare, poteſt autem hominis etiam adulti; ſed cùm illa adhuc tenera in vtero ſunt, fieri poteſt, vt ſpiritus eorum cutem permeet, & varietatem, ſeu immutationem illam cutis, & coloris eo tempore progignat, homini autem præ cutis teneritudine ſemper. Porrò autem, vt alicui fortè ex legentibus ſatisfacerem, Latinè etiam proponenda duxi ipſa problematis prima verba, Græcis, vt in excuſis leguntur, reſpondentia. Sonant autem in hunc modum: *Vtrum quoniam alijs quidem morbus eſt, hominibus autem nequaquàm alba fiunt cutis, & pili ipſorum.* Occurrebat interpungere poſt οὐ, *nequaquam*, & ante διάλευκα, *alba*, addere δὲ, *autem*, hoc ſenſu; *Vtrum quoniam alijs quidem animalibus eſt morbus*; hoc eſt materia efficiens vitiliginem in alium quempiam morbum illis conuertitur, homini autem albam reddit cutim, & pilos, vitiliginem creando: & hoc modo videtur exponere Apponenſis, qui vulgatam Græcam lectionem ſecutus eſt; at reclamare videntur, quæ ſtatim conſequuntur; illis enim omnino requiri apparet albedinem cutis, & pilorum, dictam eſſe de homine non de aliis animalibus.

XXXIV.

Διὰ τί ἐν μὲν τῇ λεύκῃ πολιαὶ γίνονται' ὅπου δ' ἂν πολιαὶ, οὐκ ἀεὶ λεύκη; ἢ διότι αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματός εἰσιν; ἡ δὲ πολιὰ, ὥσπερ σαπρότης τις τῶν τριχῶν ἐστιν. ὅταν μὲν οὖν τὸ δέρμα κάμνῃ, ἀνάγκη καὶ τὴν τρίχα ἐξ ἐκείνου κάμνειν· ὅταν δ' ἡ θρὶξ, οὐκ ἀνάγκη τὸ δέρμα.

Cur vbi vitiligo, canities quoque eſt? reciprocari autem non licet, vt ſemper vbi canities, ſit etiam vitiligo. An quòd pili omnes cute proueniunt: canities autem putredo veluti quædam eſt. Cùm itaque cutis morbo laborat, pilum etiam laborare inde neceſſe eſt: cùm autem pilus, cutim malè affici neceſſe non eſt.

In vitiligine pilos canitie immutare dictum etiam ſuperiùs eſt ab Ariſtotele problemate decimo, & ab aliis, quorum teſtimonia ibidem adduximus: Contra autem cur non fiat, vt vbi canities, ibi quoque ſit vitiligo, (caneſcunt enim multi, qui vitiliginem non patiuntur) quærit hoc loco Ariſtoteles: Dicit autem ideo fieri, quoniam vitiligo propriè, & primùm pertinet ad cutim, cuius vitio hæc affectio exoritur; & quoniam pili ex cute oriuntur, ſicuti etiam ſuperiùs dictum eſt, laborante & vitioſa cuti; laborant etiam, & ægritudinem patiuntur pili vnde in omni huiuſmodi vitiligine illi albi fiũt: canities autem propriè pertinet ad capillos; effici autem putredine oſtenditur ab eodem Ariſtotele libro quinto de generatione animalium, capite quinto. Fieri autem poteſt, vt afficiantur capilli, non afficiatur autem cutis, exigua quippe læſio eos immutat, hanc non immutat; contrà hac immutata, cùm & læſio maior ſit, & ex ea ſint pili, ſicuti dicebatur, ipſos etiam immutari neceſſe eſt. Dubitat Apponenſis, quomodo in vitiligine, quæ propria homini affectio eſt, ex cuti neceſſariò trahant colorem pili, cùm quinto libro de generatione animalium capite quinto dicatur, in cæteris quidem animalibus cauſſam colorum cutim eſſe, alborum enim albam, nigrorum nigram, variorum, permixtorúmque partim albam, partim nigram conſpici, in homine autem cutim nullam cauſſam eſſe; qui enim ſunt albi, admodum nigros habẽt capillos; Quin potiùs cutem ipſam præ ſua imbecillitate ipſam mutari, & vel à Sole, vel à flatu reddi nigriorem, nec pilos tamen vllo pacto cum ea immutari. Reſpondetur, accepiſſe Ariſtotelem cutim integram, & valentem, déque iis pilorum affectionibus locutum, quæ extrinſecus originem ducunt, ſicuti à Sole, & flatu. At cutim morboſam, & vitioſis humoribus intus redundantem, communicare neceſſariò affectionem ſuam pilis ipſis; ſicuti in vitiligine contingit.

XXXV.

Διὰ τί τῶν ζῴων τὰ μὲν χαλεπὰ ἐστὶ μετὰ τὸ τεκεῖν, οἷον κύων, καὶ ὗς· τὰ δὲ, οὐδὲν ἐπιδήλως, οἷον γυνὴ, πρόβατον; ἢ ὅτι ὅσα μὲν περιττωματικὰ πρᾶα; ἀπέρχεται γὰρ ἐν τῷ τόκῳ τὰ λυποῦντα. ὅσοις δὲ ἀπὸ τῶν εὖ ἐχόντων γίνεται ἀφαίρεσις, ταῦτα ἐξαγριαίνεται, καὶ χαλεπά ἐστι. ὥστε καὶ ἰσχνότης, ποιεῖ διὰ τὴν ὀργήν· ὥσπερ καὶ αἱ ἀλεκτορίδες οὐ τεκοῦσαι, χαλεπαὶ, ἀλλ' ἐπῳάζουσαι, διὰ τὴν ἀσιτίαν.

Cur animantium alia poſt partum ſæuire ſolent, vt canis, vt ſus: alia nihil efferantur, quod perſpicuum ſit, vt mulier, vt ouis? An quæ ſuperuacua redundant materia, hæc ſuam clementiam ſeruant? Quantum enim doloris eſſet, ſeceretum in partu eſt. Quibus autem ſecretio non à vacantibus, ſed integris fieri materiis ſolet, hæc exaſperantur, & ſæuiunt. Vnde fit, vt extenuatio quoque iram ratione habitus moueat: vt etiam gallinæ furiant, non cùm pepererint, ſed cùm incubant ratione inediæ.

Sæuitia, & manſuetudine differre inter ſe animalia nonulla, quo tempore filios enixa eos nutriunt, experientia ipſa conſtat: ſunt enim, quæ ad appropinquantes rabie efferata eos appetant, ſunt quæ mitia, & placida ſe oſtendant. De ſuibus feris habemus etiam Plinij teſtimonium, eas in partu aſperiores, quod tamen ſimiliter de omni ferè beſtiarum genere idem ſcribit. Ariſtoteles autem hoc loco diuerſitatis cauſſam eſſe dicit naturam, & habitum eorundem animalium; nam quæ naturâ, & habitu excrementitio ſunt prædita, multáque & inutili materia redundant, illa poſt partum manſuetudinem ſeruant, quoniam in partu ipſo quicquid erat, quod eas dolore afficeret, illud ſeceſſit, nimirum & copia materiæ, qua onerabantur, & fortaſſe eiuſdem vitium, quod in ea copia aliquod ſubeſſe exiſtimati facilè poſſit: Illa igitur onere, & partus moleſtia alleuata cur ſæuiant, cauſſa nulla eſt: quæ verò excrementis abundare non ſolent, neque eorum copia opprimuntur; quæque euacuantur, à ſanis, & bene habentibus, & ex vtili, nec moleſta materia euacuantur, illa exaſperantur, & ſæuiunt; bonis enim humoribus euacuatis fit in animalibus extenuatio, & talis habitus gignitur quo ad ſæuitiam facilè concitentur: habitus nimirum ſiccus, quo calor facilè accendatur, cuius limam ſiccitatem eſſe, peruulgatum eſt: vnde & qui extenuati ſunt conualeſcentes, & maciе affectos, ad iram maximè pronos eſſe videmus. Hanc autem inanitionis & ſiccitatis rationem rectè aſſignari, ex eo conſtare poteſt, quoniam gallinæ non cùm oua pepererint: ſed cùm incubant exaſperari ſolent: hoc enim tempore, non illo à cibo abſtinentes extenuantur, & ſicciores euadunt; vnde acutiore calore reddito, ad iram, & ſæuitiam faciliùs concitantur. Porrò autem, quoniam ipſa Ariſtotelis verborum ſeries, quamquam breuior, planior tamen, & dilucidior, Latina Theodori interpretatione mihi viſa eſt, eam fideliter quidem, ſed admodum pingui Minerua in Latinum conuerſam ita proponere libuit: *Propter quid ex animalibus alia poſt partum ſæuire ſolent, vt canis, & ſus, alia nequaquam, quod ſit manifeſtum, vt mulier, & ouis? An quæcúmque excrementoſa ſunt, hæc itidem manſueta: ſecedunt enim in partu quæcúmque moleſtia afficiunt, quibus verò ex bene habentibus fit ablatio, illa exaſperantur, & ſæuiunt. Quoniam & extenuatio ob habitum ipſum iram mouet. Quamobrem & gallina non cùm pepererint; ſed cùm incubant, exaſperantur ob cibi deffectum.*

XXXVI.

Διὰ τί εὐνοῦχοι, τὰ μὲν ἄλλα εἰς τὸ θῆλυ διαφθειρόμενοι μεταβάλλουσι· καὶ γὰρ φωνὴν θηλυκὴν ἴσχουσι, καὶ ἀμορφίαν, καὶ ἀναρθρίαν καὶ οὕτω σφόδρα μεταπίπτουσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις τὰ ἐκτεμνόμενα· ἐναντίως δὲ οἱ ταῦροι, καὶ οἱ κριοὶ τὰ κέρατα ἴσχουσι. διότι καὶ τὰ θήλεα ἐναντίως αὐτῶν ἔχει· διὸ οἱ μὲν μείζω ἐκτεμνόμενοι ἴσχουσιν· οἱ δὲ ἐλάττω, ἀνισχυροί εἰσι τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι εἰς τὸ ἄρρεν μεταβάλλουσι· μείζους γὰρ γίνονται· ἔστι δὲ τοῦτο τοῦ ἄρρενος. τὰ γὰρ θήλεα, ἐλάττω ἐστὶ τῶν ἀρρένων. ἢ οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ ἄρρεν, ἀλλ' εἰς τὸ θῆλυ; οὐ γὰρ εἰς πᾶν τὸ μέγεθος, ἀλλ' εἰς τὸ μῆκος μόνον. τὸ δὲ ἄρρεν, καὶ εἰς πλάτος, καὶ εἰς βάθος· τότε γὰρ τετελείωται. ἔτι δὲ ὡς ἔχει τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν, οὕτως αὐτοῦ τοῦ θήλεος ἡ παρθένος πρὸς τὴν γυναῖκα· ἡ μὲν γὰρ, ἤδη γυναικεία ἡ δὲ οὔ· εἰς τὴν τοιαύτην οὖν μεταβάλλει. ἐπὶ μῆκος γὰρ ταύταις ἡ αὔξησις. διὸ καὶ Ὅμηρος εὖ.

— μῆκος δ' ἔπορ' Ἄρτεμις ἁγνή.

ὡς διὰ τὴν παρθενίαν, ὃ εἶχε, δυναμένης δοῦναι. οὕτω οὖν εἰς τὸ ἄρρεν κατὰ τὸ μέγεθος μεταβάλλει. οὐ γὰρ εἰς τὸ τέλειον μεταβάλλει. οἱ δὲ εὐνοῦχοι, ὡς μέγεθος τὸ μῆκος ἐπιδιδόασιν.

Cur ſpadonibus cætera in ſexum fœmineum vitiata mutâtur? (vox enim tenuis, corpus imbecillum, denique ita homines commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcúmque caſtrata. Nam & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt, quòd fœminæ quoque eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaque alii maiora exciſi gerunt, alij minora) magnitudo verò tantummodo, ſpadonibus dico, ad ſexum virilem commutatur: maiores námque redduntur. Quæ quidem res maris ſua profectò eſt; quippe cùm fœminæ minores maribus eſſe ſoleant. Anne id quidem ad marem, ſed ad fœminam pertinet. Haud enim omne magnitudinis genus, ſed longitudinis duntaxat acquiritur, cùm mas profunditate etiam augeatur, & latitudine: ſic etiam perfici ipſe aſſolet. Ad hæc, vt fœmina ad marem, ſic fœminæ ipſius virgo ſe habet ad mulierem: altera enim generoſa iam eſt, altera nondum eſt. In eam igitur ipſam fœminæ magnitudinem mutantur: creſcere námque in longitudinem corpus aſſolet fœminarum. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vſum.

Vtpote cùm rem, quam ſuam ob virginitatem haberet, largiri nimirum poſſet. Ergo non magnitudine in marem mutatur, cùm non in magnitudinis genus perfectè commutetur. Spadones enim longitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Spadonum, quibus exciſi ſunt teſtes, deprauatur, atque ita ferè tota immutatur natura, vt alij propemodum omnino fiant, quàm antea eſſent. Immutatur autem ipſorum virilis natura, parte genitali corrupta, quòd ea principium ſit, principio autem vel exiguo immutato, multa ex iis, quæ à principio ſunt, immutari ſolent; quemadmodum ſcribit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite ſecundo, & quinto eorundem librorum capite ſeptimo. Immutantur autem in fœminam, eodem teſte, libro quinto de generatione animalium capite ſeptimo. Vnde & elegantiſſimus Veronenſis Poëta, membra ſine viro eos habere dixit, & antiquo Gripho, eunuchi appellati ſunt homines, non homines, quamquam de pumilionibus id etiam dictum fuerit. Ariſtoteles igitur hanc immutationem perpendens hoc loco, inquirit, cur cùm cæteris rebus eunuchi fœminis ſimiles ſint, voce, formâ, & imbecillitate, magnitudine tamen ab eis differant: qui enim caſtrati ſunt, maiores euadunt non caſtratis: at magnitudo marium potiùs, quàm fœminarum eſt. Antequàm verò quæſitum diſſoluat, pluribus confirmat cum fœminis propoſitam ſimilitudinem; ait enim eunuchos habere vocem, formam, & imbecillitatem fœmenilem; Theodorus autem in tralatione formam omiſit, & voci addidit, ***tenuitatem***, vt putandum ſit, ipſum pro ἀμορφίαι legiſſe ὀξύτητα, ſicuti etiam nonnulli habent, cùm tamen ὀξύτητα, acuitatem idem tranſtulerit in libris de generatione animalium, non tenuitatem. Verùm, qui fœmenilem vocem dicit, idem dicit tenuem, aut acutam, talis enim fœminini generis vox, præterquàm vaccarum, vt loco citato quinto de generatione, capite ſeptimo, idem Ariſtoteles ſcripſit. Formam tamen non omiſerim hoc loco, cùm eiuſdem nominatim mentionem fecerit, tum nono de hiſtoria animalium, his verbis de caſtratis loquens: ***Immutant autem animalia non ſolùm formas***; tum etiam primo de generatione animalium capite ſecundo: ***Patet hoc in exſectis, quibus parte genitali tantùm corrupta, tota ferè forma vſque eo commutatur, vt aut fœminæ eſſe videantur, aut parum abſint.*** Non diſſimiliter denique tranſmutari homines dicit Ariſtoteles, atque contingit in cæterorum animalium genere, quæ caſtrata ſunt: huius autem maximæ diuerſitatis exemplum à taurorum, & veruecum cornibus petit; hæc enim animalia contrario modo cornua gerunt, quàm ſui generis non caſtrata; taurorum enim nomine exſectos tauros in præſentia accipio: gerunt autem contrario modo, quia fœminis ſimilia reddita ſunt, at fœminæ contrario modo; contrarietas autem hæc in magnitudine, & paruitate conſiſtit; maiora enim, quàm maribus ſunt fœminis in ſuo genere cornua. Igitur & ex tauris, ac veruecibus, qui exciſi ſunt maiora, qui autem non exciſi, minora. Si autem taurorum nomine accipiamus non caſtratos, verba erunt exponenda hoc modo: ***Tauri & verueces contrario modo inter ſe cornua gerunt: tauri enim minora, quàm ſui***

generis

generis caſtrata, verueces autem maiora, quàm ſui generis non caſtrata: fœmina enim & ipſa contrario modo gerunt, quàm ipſi mares, quoniam maiora. Diſtare autem inter ſe boum fœminarum, & taurorum cornua ſcripſit idem Ariſtoteles libro tertio de partibus animalium capite primo: tauris enim robuſtiora; quod etiam affirmauit libro quarto de hiſtoria capite vltimo: *at robuſtiora iure minora ſunt, minúſque prolixa.* Caſtratos autem boues longiora ſimiliter habere cornua teſtatur etiam Ælianus libro XII. capite decimo nono his verbis: οἱ τμίαι βόες Δημόκριτος λέγει, σκολιὰ, λεπτὰ, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δὲ ἐνόρχοις παχέα τὰ πρὸς τῇ ῥίζῃ, καὶ ὀρθὰ, καὶ πρὸς μῆκος προήκοντα ἧττον. hoc eſt. *Bubulo pecori caſtrato, tortuoſa, gracilia, longa naſci cornua. Contra teſtibus prædito enaſci ſecundùm radicem craſſa, recta, minúſque prolixa.* Porrò duas illas voces, ἰσχυροί εἰσι, neglexinus tanquam ſuperfluas, neque enim redditæ ſunt à Theodoro, aut ab antiquo interprete, & eas expungit Iuſtinianus, nec video cui vſui poſſint inſeruire. τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι. *Magnitudo verò tantummodo, ſpadonibus dico.* Proponit diſſimilitudinem, quam eunuchi à fœminis habere videntur; hæc autem magnitudo eſt, qua illi in mares potiùs immutantur. Caſtrati enim maiores aliis euadunt: at magnitudo marium eſt, fœmenile enim genus minus. Porrò caſtratos maiores aliis euadere ſcripſit idem Ariſtoteles libro nono de hiſtoria animalium capite vltimo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnia denique ſi dum creſcunt, caſtrantur, maiora & elegantiora, quàm incaſtrata euadunt.* Obſeruandæ tamen ſunt in hac re conditiones, nam, & vituli, niſi caſtrentur aniculi, minores, & deformes fiunt, ne dum maiores, quod ſcribit idem Ariſtoteles paullò poſt. Fœminas autem minores eſſe in ſuo genere maribus, nimirum viuiparas, teſtatum reliquit idem Ariſtoteles libro primo de generatione animalium capite decimo nono, his verbis ex Theodori tralatione: *Hanc eandem cauſſam eſſe putandum, & vt corpora minora ſint fœminarum, quàm marium in viuiparo genere.* His autem propoſitis ſolutionem aggreditur Ariſtoteles. ἢ οὐδὲ τοῦτ'. *An ne id quidem ad marem.* Negat, ex magnitudine, quam acquirunt eunuchi, dicendum eos in marem mutari, quin contra con-
1. firmari eos mutari in fœminam; quam enim acquirunt magnitudinem, fœminatum eſſe, cùm non veram & exactam, ſed quæ longitudo tantùm ſit, illi nanciſcantur, fiunt enim longiores, & proceriores, ſicuti fœminæ; mares autem, cùm perfecti ſunt, non ſolùm longitudinem, ſed latitudinem etiam, & profunditatem acquirunt, omnéque dimenſionis genus. Magnitudinem autem vtroque modo accipi, ſed propriè cùm trinas obtinet dimenſiones, liquidò admodum explicat Galenus commentario ſecũdo aphoriſmorum ad aphoriſmum quadrageſimum quartum his verbis Leoniceno interprete: *Magnitudo corporis propriè quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum verò, & quod longitudine ſola ampliùs auctam eſt corpus, ſolemus magnum nominare, quamuis huic proprium nomen ſit longum. Nam & aliquando, quod ſecundùm latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus eſt auctam, dicunt eſſe magnum, quamuis & hoc craſſam proprio vocabulo nominetur.* Libro etiam ſecundo de differentiis pulſuum capite ſeptimo, eandem rem pluribus percurrit, cùm de pulſo magno, longo, lato & profundo accuratiùs aduersùs Archigenem diſputat. Sed & Ariſtoteles cùm fœminarum corpora marium ſcripſit eſſe minora primo de generatione animalium capite decimo nono dixit, τοῖς ὄγκοις ἐλάττους εἶ(ναι), id eſt *minora eſſe tumore*, aut, *corpulentia*, vt dimenſionis genus euidentiùs demonſtraret. ἔτι δ' ὡς ἔχει. *Ad hæc vt fœmina.* Non rationem nouam affert, ſed propoſitam magis confirmat, & corroborat, quod ex concluſione apparet: hic autem eſt, vt exiſtimo Ariſtotelis ſenſus: Eunuchi mutantur acquirentes longitudinem, igitur virginibus hac re ſimiles redduntur, earum enim longitudo eſt, non igitur ratione magnitudinis mutantur in mares, cùm in eam mutentur, quæ virginum eſt. Porrò virginum longitudinem eſſe, & proceritatem auctoritate Homeri confirmat, qui Odyſſeæ libro XX. de Pandarei filiabus loquens dixit, eis Iunonem dediſſe ſpeciem, & prudentiam, virginem autem Dianam dediſſe longitudinem, ſeu proceritatem. Obſeruat autem ſummus Philoſophus ideo apud Poëtam Pandarei filiabus, quæ virgines erant, virginem etiam Deam proceritatem dediſſe, quòd rem tribueret, quam præ virginitate poſſideret, & alteri donare poſſet; eſt autem & alter etiam de eadem virgine Diana Poetæ locus, quo ipſam hac proceritate, & corporis longitudine commendans, dicit eam ludentes ſimul ſocias nymphas capite, & fronte omnes ſupereminuiſſe; eſt autem locus Odyſſeæ ζ. quo eidem Dianæ Nauſicaam virginem comparabat, illis carminibus:

— οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' ὄρος.

Quem locum imitatus eſt Virgilius Æneidos libro primo:

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Exercet Diana choros. --
Illa enim etiam
--*Gradiénſque Dea ſupereminet omnes.*

Colligemus autem Ariſtotelis rationem ſingulis eiuſdem verbis & ſententiis expoſitis, vt illa faciliùs percipi poſſit: Conſtituit igitur Ariſtoteles vtrinque ſeriem, aut gradus quorundam perfectorum, & imperfectorum, ſeu illorum, quæ ob imperfectionem immutantur: ſunt autem hæc, fœmina, mas, virgo, mulier. Ait igitur quemadmodum ſe habet fœmina ad marem, ſic in ipſo fœmineo ſexu virgo ad mulierem, vtraque enim res alteri comparata, res eſt imperfecta, nec abſoluta; dixit enim ſecundo & quarto libro de generatione animalium, mulierem eſſe veluti marem oblæſum, mutilum, & cui aliquid deſit: virgo eodem modo ſe habet. Probat id Ariſtoteles, mulier enim generoſa eſt, virgo non itidem; generoſa autem, id eſt, abſoluta, quæ amplius non immutatur, quæ denique non degenerat, quæ eſt propria vocabuli notio, talis enim mulier eſt, taliſque eius natura, virgini comparata; virgo autem nequaquam: hæc enim dum adoleſcit, & incrementum ſuſcipit, mutatur in τὴν ἧτταν, ait Ariſtoteles: Non eſt autem facilè videre, quid repetat τὴν: Theodorus vertit, *magnitudinem*; mutatur itaque in fœminæ magnitudinem, ſeu proceritatem, quoniam auctio virginibus, cùm immutantur in hanc eſt, vt auctoritate Homeri comprobatur, cuius ea ſunt verba *longitudinem autem dedit Diana virgo.* Si igitur eunuchi, concludit Ariſtoteles, in hanc immutantur, non immutantur in mares, quoniam hanc virginum, ſeu fœminarum eſſe, non autem marium probatum eſt.

XXXVII.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἢ ὅλως οὐκ ἴσχουσιν, ἢ ἧττον ἰξίας; ἢ ὅτι μεταβάλλουσι τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐκτμήσει εἰς τὰ ἄγονα; τοιοῦτος δὲ παῖς καὶ γυνή. ὧν οὐδέτερον ἴσχει ἰξίας. εἰ μή τι σπάνιον ἡ γυνή.

Cur ſpadones vel omnino varicibus vacant, vel minùs habent, quàm cæteri? An quoniam naturam ſuam, dum caſtrarentur, in genus ſeminis infœcundum commutarent. Talis autem eſt puer, & mulier: quorum neutrum habere varices ſolitum eſt, præterquàm ſi mulier rarò.

Eunuchos in fœminas mutati ſcriptum eſt in proximè ſuperiori problemate. Nihil igitur miri ſit, coſdem illis non ſubiacere accidentibus, quibus & muliebris natura vacare conſpicitur. Horum autem vnum ſunt varices, nimirum venæ laxiores in coxis, & cruribus, quæ ex craſſo & melancholico ſanguine contingunt, ſicuti ſcribit Galenus commento ſexto aphoriſmorum ad aphoriſmum vigeſimum primum. Hac autem re ſimiles etiam ſiunt pueris ipſis, nam & forma ſimilis mulieris, & adoleſcentuli eſt; & eſt mulier, quaſi mas carens ſemine, quod ſcribit Ariſtoteles primo de generatione animalium capite vigeſimo, & quinto, capite tertio his verbis: *Mulierum natura ſimilis puerorum naturæ eſt, vtraque enim ſterilis ſeminalis excrementi eſt.* Quemadmodum etiam mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint, nec pueri ſimiliter ante vſum venereorum, ſicuti ſcriptum eſt ab Hippocrate ſexto aphoriſmorum libro; his autem ratione ſimilitudinis ex eodem Hippocrate adduntur, de quibus nunc loquimur, eunuchi, qui neque ipſi podagra laborant; quamquam illud notum eſt, à Galeno, quo viuebat tempore, & eunuchos, & mulieres viſas, quæ ob victus intemperantiam podagra laborarent: ſimilitudo autem, quam inter ſe habent fœminæ, pueri, & eunuchi, ex eo eſt, vt videre licet, quòd omnes naturam habent ſeminis infœcundam, in talem enim mutati ſunt eunuchi, quo tempore exciſi ſunt. Fœminas autem ſemen genitale non emittere, cuiuſmodi mares emittunt, nota Ariſtotelis ſententia eſt, loco citato libri primi de generatione animalium. Eaſdem porrò minimè tentari varicibus, aut paucas, ſeu rarò, quod hic dicitur, ſcribit idem Ariſtoteles libro tertio de hiſtoria animalium capite decimo nono, & primo de generatione capite itidem decimo nono, nimirum antequàm eis menſtrua profluant, vt ibidem ſcribitur. Carent igitur varicibus eunuchi, quia cùm careant ſemine, pueris, & mulieribus ſimiles redditi ſunt. Vel, quia, vt pueri, & mulieres ſemine carent; quare autem carentia ſemine careant varicibus, alia quæſtio ſit. Iis porrò qui varices habent tolli generandi facultatem (quod minimè aduerſatur iis, quæ hic dicuntur) propoſitum eſt ab Ariſtotele ſuperiùs ſectione quarta problemate vigeſimo primo, cuius rei cauſſam refere-

bat ad

Digitized by Google

bat ad ſpiritus, ſeu flatus, quibus & venus exercetur, & quibus varicoſi parte affecta abundant, vnde à varicibus etiam iuuari, qui flatibus infeſtantur, ſcriptum etiam ſuperiùs eſt ſectione ſeptima problemate tertio; ex quo ad quæſtionis propoſitæ diſſolutionem peti ratio etiam poſſit.

XXXVIII.

Διὰ τί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων· πότερον ὅτι ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ σκέλη τῶν ζώων, ὀστώδη γὰρ καὶ νευρώδη, καὶ τετράποδα καὶ ὄρνιθες ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι, σαρκώδη. διὰ τὴν ἁπαλότητα οὖν θᾶττον πηροῦνται ἐν τῇ κινήσει; ἢ διότι μόνον τῶν ζώων πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως. καὶ γὰρ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ δεκάμηνα γίνονται. τοῖς δ' ἄλλοις εἷς χρόνος τῆς τελειώσεως γέγονεν ἢ διατετάχας. τοῖς δ' ἀνθρώποις πολὺς ὁ χρόνος γίνεται τῆς ἐν πλήθει διατελέσεως. ὥστε κινουμένων διὰ τὸ ἁπαλὰ εἶναι, καὶ θραύεται τὰ ἀκρωτήρια ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ πλείω.

Cur homo omnium maximè animantium oriri claudus poteſt? vtrum quòd cæterorum crura robuſtiora ſunt, oſſe námque, & neruo, ram quadrupedum, quàm auium conſtant, hominum carne redundant. Iraque faciliùs hæc ob ſuam mollitiem lædi poſſunt, cùm ſe in vtero mouenr. An quòd ſolus ex omnium animantium genere varia generationis tempora obtinet, nam & ſeptimo, & octauo, & decimo menſe venire in lucem poteſt. Cæteris rempus vnum perficiendi ſine mora ſtatutum eſt: hominum generi temporis multum, pro varia ratione immorandi conſumi neceſſe eſt. Itaque cùm fœtus mouenrur, extrema, quòd tenerrima ſunt, facilè infringuntur, & eò magis, quò plus temporis interceſſit.

Hominem claudum naſci, niſi ſit vitio ſeminis, qua ratione dixit Ariſtoteles libro ſeptimo de hiſtotia animalium, capite ſexto; *Gignuntur quoque laſi ex laſis, verbi cauſſâ, claudi ex claudis, & cæci ex cæcis*, duabus contingere ex cauſſis, ſcribit hoc loco Ariſtoteles; quarùm altera ex imbecillitate partis, quæ afficitur, altera ex frequentioti pendet occaſione, quam præter cætera animalia ad claudicationem patiendam homo habet: poſtrema autem hæc tangitur etiam ab Hippocrate libro de ſeptimeſtri partu. Ad primam igitur ait Ariſtoteles, cæterorum animalium cruta eſſe validiora, & robuſtiora, quàm hominum; quod probat inductione in quadtupedibus, & auibus, hæc enim ſunt, quæ claudicanr, quorum crura, quia magna ex parte ex oſſe, & neruis componuntur, validiora hominum cruribus ſunt, quæ multa catne conſtant: hanc autem ſententiam protulit etiam tum libro ſecundo de hiſtoria capite primo his verbis ex Theodori tralatione: *Omnium quadrapedum crura, oſſe neruoq́ abandant, carne deficiant*; tum quarto de partibus capite decimo his verbis ſimiliter eodem interprete: *Crura etiam homini famore, ſuraq́ carnulenta ſunt, cùm catera animalia omnia non modò viuipara, verùm etiam quacumq́ cruribus conſtant, vacaa carne hac habeant: neruoſa enim, oſculenta, ſpinoſa, & rigida.* Qua de firmitate atque imbecillitate tum in homine, tum in aliis pedeſtribus, locus etiam legitur in libro de animalium inceſſu capite nono, non omnino huic idem; ſed eum non vacat in præſentia ampliùs conſiderare. Caro igitur, quia mollior, ideo imbecillior, & magis opportuna eſt, vt in agitatione, & motu peruertatur, laxetur, & detrimentum accipiat, quæ in cruribus ſi fiant, oritur claudicatio. Altera ratio ſumpta eſt à diuerſitate, & varietate temporis partus, quam humanum genus habet inter ſe; natalitium enim tempus, aliis aliud, cùm & ſeptimo, & octauo, & decimo veniat in lucem homo, non idem autem omnibus ſtatum, & præfixum ſit; quam ſententiam habemus etiam libro ſeptimo de hiſtoria capite quarto his verbis: *Sed cùm catera animalia omnia ſingulari, ac ſimplici modo partum ſuum perficiant (vnum enim pariendi tempus ſtatutum omnibus eſt) homini vni multiplex datum eſt, nam & ſeptimo menſe, & octauo, & nono parere poteſt, & quod plurimum decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt.* Eandem rem, teſtimonio mulierum ipſarum affirmauit Hippocrates libro de ſeptimeſtri partu his verbis: *Qua verò iudicio pradita ſunt, & victoriam de hac ſententia pronunciant, ſemper dicant, ac teſtantur, naſci ſeptimeſtres, & octimeſtres, & nonimeſtres, & decimeſtres, & vndecimeſtres.* Cæteris autem animalibus vnum pariendi tempus ſtatutum eſſe, habuimus ex Ariſtotelis verbis modò adductis, quamquam in catum genere etiam ex Ariſtotelis ſententia, exigua aliqua poſſit intercedere varietas, quæ tamen propoſitam rationem non poſſit de medio

 tollere.

Digitized by Google

tollere. Variis igitur hiſce temporibus, quæ exitui ſingula deſtinata ſunt, quibúſque poteſt in lucem prodire homo, variis motionibus afficitur fœtus in vtero, ſingulis enim illis temporibus mouetur, & explorat vires ſuas, num in lucem prodire poſſit: vnde & laborat, & in periculum vitij alicuius, & claudicationis ipſius, & in ipſam claudicationem eo tempore incidit. Non ſic alus animalibus vſuuenit, quibus vnico exeundi tempore conſtituto, nulla aliis temporibus fit agitatio, aut impetus ad exeundum, ſed quietè, & pacatè tempora peraguntur. Hanc agitationem & labotem, ex quo claudicatio, aut aliud vitium oritur, agnouit etiam, vt dicebam Hippocrates, qui eadem in octauum menſem præcipuè retulit, ita ſcribens: *Quæcunq; verò mulieres multos pueros pepererunt, & quidam ex ipſis claudus natus eſt, aut claudus, aut cæcus aut aliud quoddam malum habens, aiunt in hoc puero octauum menſem ipſas difficilius tranſegiſſe, quàm in his, quos pepererunt, nihil mali habentes.* Hæc Hippocrates. ὥστε κινουμένων διὰ τὸ ἁπαλὰ εἶναι. *Itaque cùm fœtus mouentur, extrema quòd.* Vtraſque rationes in concluſione iungit, & ex altera alteri vim addit. Et quoniam, inquit, mollia hominum crura ſunt, & multis temporibus in vtero mouetur homo egreſſum tentans, facilè contingere poteſt, vt in motione fractis oſſibus, aut articulo dimotis, quæ in crure ſunt, claudicatio ſubſequatur. πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως. *Varia generationis tempora obtinet.* Cicero, γένεσιν, vertit *orſum*, vt in illis Platonis in Timæo περὶ θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως. *de Deorum natura, orſuq; mundi*: quæ vox & iam hoc loco minùs ambiguè ſenſum explicet; & Ciceroniana eſt, cùm generatio vix Latina.

XXXIX.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἑλκώδεις τὰς κνήμας ἔχουσι, καὶ σαπράς; πότερον ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες οἱ δ' εὐνοῦχοι, γυναικικοί; ἢ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν. αἴτιον δὲ καὶ τοῖς γυναιξὶν, ὅτι ἡ θερμότης κάτω ὁρμᾷ. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γυναικεῖα. διὸ οὐδὲ οἱ εὐνοῦχοι, οὐδὲ γυναῖκες δασεῖς γίνονται, διὰ πολλὴν ὑγρότητα.

Cur ſpadones cruribus putridis, vlceroſiſq; ſunt? Vtrum quòd etiam mulieres crura habent eiuſmodi: ſpadones autem effœminati omnino ſunt. An hoc accidit. Cauſſam autem mulieribus quoque reddere illam debemus, quòd calor deorſum ſe vertit: quod etiam menſtrua declarant. Vnde fit etiam, vt præ nimio humore, neque ſpadones, neque mulieres pilis valeant redundare.

Eunuchis malè affici ſolere crura dictum etiam ſuperiùs eſt ſectione quarta problemate tertio, quo loco tumorem eiuſdem partis proponebat, hîc autem vlcera, & putredinem proponit. Affert autẽ duas rationes, alteram à ſigno, ſeu per accidentalem cauſſam, alteram per ſe. Primùm igitur accidentalem proponit, ideo dicens, eunuchorum crura eſſe vlceroſa, & putredinoſa, quoniam mulieres eodem modo affecta habere crura conſueuêre, eunuchi autem effœminati ſunt. *At num id accidit?* inquit Ariſtoteles; nimirum num autem putanda eſt hæc cauſſa per accidens? talis enim verò (etſi non diſſimili vtatur aliquando hiſce in problematibus Ariſtoteles) exiſtimanda, ſi eiuſdem Philoſophi doctrinam attendimus in libro ſecundo Phyſicorum: quâ cauſſarum genera percurrit; illa enim per accidens cauſſæ ſunt, quæ cauſſis per ſe accidunt aut inſunt; accidit autem ei, in quo ad crura, ex caliditate, & humiditate fluxio fit, vt muliebrem induerit naturam; Cauſſam igitur per ſe proponens Ariſtoteles, quæ tum mulieribus, tum eunuchis ſit communis, ait eſſe caliditatem, quæ ad partes inferiores impetum facit; caliditatem autem intelligit coniunctam humiditati vt apparet ex vltimis verbis problematis, & ex problemate citato ſectionis quartæ, quo non caliditatem, ſed humiditatem dixit ad crura tendere; nimirum intelligit fluxionem rei calidæ, quæ humori eſt coniuncta, & rem humidam, quæ à caliditate non eſt diſiuncta; vnà enim cum calore humor abſtrahitur, nullus enim humor ſine calore eſt, ait Ariſtoteles quinto de generatione animalium capite tertio, & alibi eodem libro. Huiuſmodi autem humorem deorſum tendere in fœminis, ſignificari tradit ex menſtruis, illuc enim tendunt, & inde erumpunt, in eunuchis autem peculiarem aliquam rationem non affert, ſed multam tantummodo nominat humiditatem, ex qua vlcera; & putredo in cruribus oriuntur, & ratione cuius etiam fieri tradit, vt tum eunuchi, tum mulieres pilis haud quaquam redundent; ſiccitatem enim ad pilorum generationem multùm conferre ſcripſit idem Ariſtoteles ſuperiùs ſectione quarta problemate quarto, & Galenus etiam libro ſecundo de tempe-

ramentis capite quinto, intelligentibus nimirum nobis ſiccitatem in corpore humano, quæ humoris expers numquam eſſe poteſt, ſicuti ibidem affirmat Galenus.

X L.

Διὰ τί τῶν ζώων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος; ἢ ὅτι τῶν μὲν ὑποζυγίων καὶ τῶν πολυωνύχων οἱ πόροι τῆς κύστεως εὐρεῖς εἰσιν; ὅσα δὲ μὴ τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ζωοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων, τούτων δὲ οὐδὲν κύστιν ἔχει, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη συνθλίβεται ὑπόστασις, οἷον καὶ τοῖς ὄρνισιν· ὥστε ταχὺ καὶ διεξέρχεται κατὰ τὴν ἕδραν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, κύστιν τε ἔχει, καὶ στενὸν τὸν καυλὸν, ὡς κατὰ μέγεθος· διὰ μὲν οὖν τὸ ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον, συνθλίβεται τὸ γεῶδες εἰς τὴν κύστιν (διὸ καὶ χρώζονται αἱ ἀμίδες ὑπ' αὐτοῦ) διά τε τὴν θερμότητα τοῦ τόπου, συμπέττεται καὶ παχύνεται μᾶλλον. ἐμμένει δὲ καὶ αὐξάνεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ οὐρητῆρος· οὐ γὰρ δυνάμενα τὰ γεώδη ὑποστήματα ῥᾳδίως ὑπεξιέναι, πρὸς ἄλληλα ὑποστρεφόμενα, γίνεται λίθος.

Cur nullum animal, niſi homo, calculoſum fieri poteſt? An quòd iumenta, & quæ vnguibus ſunt numeroſis, veſicæ meatus obtinent ampliores. Quæ autem non protinus, ſed poſt parere intra ſe animal conſueuerunt, vt piſces nonnulli, ex his nullum veſicam habere nouimus. Sed humor ſubſidens, ille totus in aluum conſtringitur, ſicut etiam in auibus fit: itaque celeriter exit per ſedem. At homo veſicam habet, & ceruicem eius canali anguſto pro magnitudine porrectam. Ergo quod membrum id adeſt, quantum terreni humoris ſeuocatur, in veſicam contruditur, ex quo vaſa quoque vrinaria, id eſt matula eo ipſo tinguntur. Loci autem calore efficitur, vt ampliùs concreſcere, atque craſſeſcere poſſit. Retinetur verò, augetúrque propter canalis anguſtiam: cùm enim terrena illa ſubſidentia prodire ex facili nequeant, reuerſa cohærent inter ſeſe calculúmque ita conficiunt.

Cur animal quodpiam calculo laboret, duas requiri conditiones docet Ariſtoteles, quarum alterutrum ſi deſit, lapis haud gignitur; veſicam habere, & meatus ad ipſam pertinentes anguſtos: vtraſque quoniam habet homo, calculoſus fit; quoniam eadem nullum aliud animal, nullum eo vitio laborat: Ad hanc rem oſtendendam diuidit in præſentia animalia hoc modo, vt alia ſint ſubiugalia, & multiunguia, nimirum quæ animal ſtatim pariunt, cuiuſmodi, bos, equus, capra, canis, & multa præter hæc: alia autem quæ non ſtatim intus gignunt animal; ſed ouum, ex quo deinde animal, quam diuiſionem etiam proponit libro primo de hiſtoria animalium, capite quinto; huius autem alterius generis ſunt nonnulli piſces, & aues. Primi igitur generis animalia veſicam quidem habent; ſed meatus latos, & amplos: poſterioris autem, neque habent veſicam, teſtudine excepta: hæc enim ex ouiparis ſola veſicam habet, vt ſcribit idem Ariſtoteles tertio de hiſtoria capite decimo quinto. In his igitur animalibus veſica carentibus, humor ille, qui ſubſidere ſolet, in ventre totus contruditur, ex quo loco deinde celeriter forâs per ſedem prodit. Homo autem tum veſicam habet, tum etiam meatum, quà ex veſica vrina fluit, anguſtum ſatis proportione magnitudinis ipſius. Hinc fit, vt craſſa, & terreſtris materia ſeroſo humori ammixta, ad partem illam feratur, cùm ea præditus homo ſit: ferri autem craſſam, & viſcidam, ea re patet, quoniam matulæ adhæret, & eam colorat. In veſica autem recepta, ob loci caliditatem, quamquam hæc ſatis modica concoquitur, ea coctione ſcilicet, quam illiuſmodi excrementa recipiunt, & craſſeſcit magis; coctio enim incraſſando fit; eodem autem in loco diutius permanens, quippe cui per meatus anguſtiam non pateat extra aditus, non enim terreſtria illa ſubſidentia poſſunt facilè egredi, augetur aſſiduè, remeans enim materia, alteráque ſuper alteram identidem aggeſta, lapidem tandem creat. Hanc de calculi in homine generatione, illiúſque tum efficienti, tum materiali cauſſa ſententiam, propoſuit etiã auctor libelli *de Renum affectuum dignotione, & curatione*, cuius hæc ſunt verba: *Subnectam aliud de eadem re notum exemplum. In lebete generari lapides ſæpe compertum eſt, aquæ parte, quæ tenuis fuerat diſſoluta, manẽte alia, quæ craſſa, & terrena eſt; ea enim lebetis, vel alius æris corpori affigitur, & lapideſcit. At in nobis lapidem frigus non parit; neque enim fieri poteſt, vt viuo corpori tantum frigus accidat, quo concreſcere valeat in homine lapis, quemadmodum fieri in externis videmus: quo fit, vt à calore lapis in homine generetur, coq; vel vehementi, vel tepido. Nam ſi craſſa materia eſt, ſufficere poteſt tepida, & moderata caliditas, & quæ naturalis eſt, ad firmandam & indu-*

randam

randam terra modo craſſam hanc materiam : eſt enim craßities ad generandum lapidem ſingulariter accommodata. Sin tenuior eſt , vehementiori tum planè indigebit caliditate , ſiue naturali , ſiue prater naturam, qua dareſcat in terram : ſiquidem calor tenues materia partes euaporare facit , atque ita vbi valuerit , lapidem conformat. Ideòque ſimpliciter à calore fit in nobis calculus. Hæc auctor ille, cui non diſſimilia tum de materie, craſſitie , tum de mediocri calore ſcribit etiam Galenus commẽto tertio in ſextum Epidemiorum particula vigeſima quinta. καὶ στενὸν τὸν καυλόν. *Et ceraucem etias canals angusto pro magnitudine porrectam.* Theodorus ſenſum multò pluribus expreſſit , quàm Ariſtotelis Græca ſint : hæc enim tantùm Ariſtoteles habet : *Et caulem angaſtum proportione magnitudinis* : quod autem hîc dicit *caulem*, καυλὸν, paullò poſt, eiuſdem partis anguſtiam denuò referens , nominat οὐρητῆρα, vt illis vocibus hoc quidem in loco idem ſignificari appareat : καυλὸς autem, ſeu caules vt in plantis , & oleribus eſt in altum ſurgens veluti virga, ſic in homine auctore Iulio Polluce libro ſecundo, non eſt aliud, quàm in pudendis prælonga illa pars, per quam ex veſica profluit vrina , nimirum penis ipſe. οὐρητῆρες autem ſeu *Vreteres* apud Galenum libro quinto de vſu partium ſunt meatus illi duo, per quos vrina à renibus in veſicam ſtillat , & ſic etiam appellantur à Celſo libro quarto capite primo his verbis : *At à renibus ſingula vena colore alba ad veſicam feruntur οὐρητῆρας Graci vocant , quòd per eas inde deſcendentem vrinam in veſicam deſtillare concipiant* ; Et à Rupho Epheſio libro primo de corporis humani partium appellationibus capite vndecimo. At hoc loco Ariſtoteles , vt ex ſenſu apparet hanc vocem οὐρητῆρα *vreteram* non ea ſignificatione ſumpſit , ſed pro eo , quod Galenus libro primo de locis affectis capite primo appellat οὐρήθραν, quod definit, πόρον τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως, *meatum colli veſica* , quo modo Theodorus ſenſum potiùs ſecutus , quàm verba locum interpretatus eſt : quamquam Iulius Pollux, & Ruphus Epheſius οὐρήθραν , non eo modo deſcripſerint : Sed & Ruphus Epheſius diſertis verbis nos admonet ne pro οὐρήθρα , quam ipſe dicit eſſe cauitatem per quam ſemen , & vrina excernitur , dicamus οὐρητῆρα , cùm οὐρητῆρες, alij meatus ſint , per quos vrina è renibus in veſicam fluit, quod dictum auctoritate Ariſtotelis hoc loco refellitur. Adnotandum igitur hæc duo nomina καυλὸς, &, οὐρητὴρ, tum pro eadem re hîc vſurpari , tum verò ea notione ſumpta eſſe hîc ab Ariſtotele, quæ à lexicis, quæ ego quidem viderim , minimè fuerunt obſeruata.

XLI.

Διὰ τί οὐκ ἐρεύγεται τὰ ὑποζύγια, οὐδὲ οἱ βόες, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐδὲ οἱ ὄρνιθες; ἢ διὰ ξηρότητα τῆς κοιλίας, ταχὺ γὰρ ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν καὶ διηθεῖται· ἐμμένοντος δὲ καὶ πνευματουμένου, γίνεται ὁ ἐρυγμός. τοῖς δὲ λοφούροις, διὰ μῆκος τοῦ αὐχένος, εἰς τὸ κάτω ὁρμᾷ τὸ πνεῦμα· διὸ καὶ ἀποψοφοῦσι μάλιστα. οἱ ὄρνιθες δὲ, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐ ποιεῖ οὐδέτερον. οὐδὲ ἐρεύγονται δὲ ὅσα μηρυκάζει, διὰ τὸ πολλὰς ἔχειν κοιλίας, καὶ τὸν καλούμενον κεκρύφαλον· διὰ πολλῶν οὖν γίνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω τῷ πνεύματι ἡ πορεία, καὶ φθάνει ἀναλισκόμενον τὸ ὑγρὸν, πρὶν ἐκπνευματωθῆναι, καὶ ποιῆσαι ἢ ἐρυγὴν, ἢ ψοφῆσαι.

Cur non iumenta , non boues, aut omnino, quæ cornua gerunt, non aues ructare ſoleant? An propter ventris ſiccitatem. Celeriter enim conſumitur, percolatúrque humor : qui dum immoratur , inflatúrque ructationem mouere poteſt. Iumentis tamen , ob colli etiam prolixitatem, flatus deorſum ſe vertit : quam ob rem his crepitus ventris maximè incitatur. Auium , cornigerorúmque genera neutrum faciunt. Quinetiam ruminantibus ructare negatum eſt, quoniam plures continent ventres , & quem reticulum appellamus : facultas etenim meandi tam ſuper, quàm ſubter, flatibus multifariam præſtatur. Itaque humor conſumitur ante, quàm in flatum vertatur: qui flatus moueat vel ructum, vel crepitum.

De alio accidenti loquitur, cuius ſunt expertia cætera animalia, ſoli autem homini illud commune eſt , nempe eructatio , qua flatuoſus ventus per os excernitur. Proponit autem Ariſtoteles animalia, triplici membro vtens, vt alia ſint ſubiugalia, vt equus, mulus, & aſinus, alia boues & cornigera , alia aues: quamquam autem inter ea quæ iugo ſubiiciuntur , boues ſunt , eos tamen hic ſeiungit Ariſtoteles , vt cornigeris adnumeret. Primò autem cauſſam proponit, quæ omnibus communis ſit, tum alicui generi aliquam particularem. Communis autem cauſſa eſt, ipſa ventris ſiccitas , ob quam generatim in omnibus animalibus celeriter

abſumitur humiditas, ructuum materialis cauſſa, tranſmittitur enim per partes illas ſiccas, perq; illorum foramina percolata fugitur, & abſorbetur; ſicca enim promptè recipiunt, admittunt, & trahunt aquam & humores omnes. Cætera autem animalia eſſe ſicciora, hominem autem humidiorem, habemus ex Galeno libro primo de temperamentis, capite quinto, vbi ſcribit, animalibus ad inuicem ſecundùm ſpecies comparatis, hominem quidem humidiorem, canem autem ſicciorem eſſe, cui tamen homini ſimilem temperaturam inter eadem animalia habere porcos domeſticos, quibus exciſi ſunt teſtes, ſcribitur ab eodem Galeno: libro vndecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Idem habemus etiam ab ipſo Ariſtotele libro primo de generatione animalium capite vigeſimo, cùm ſcribit ex omnibus animalibus plurimam purgationem mulieribus fieri, atque maribus plurimum emitti ſeminis, magnitudinis eorum proportione; Huius rei cauſſam eſſe corporis cõſtitutionem, quæ humida & calida eſt, ratione cuius plurima in eo fiunt excrementa. Igitur ratione ſiccitatis ventriculi, abſumptis humiditatibus, & excrementis, quæ ſunt ructus materia, illi in cæteris animalibus non fiunt, in homine fiunt: manent enim illæ humiditates, & excrementa, atque in flatum conuerſæ, perque os excretæ, ructum pariunt: ſcribit enim Galenus, libro tertio de ſymptomatum cauſſis capite ſecundo, fieri ructus ex halituoſo ſpiritu, genito in locis, qui ſunt in ventre, ſuccis quibuſdam pituiroſis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum ſolutis; ſolam enim & ſinceram frigiditatem prorſus halitum facere non vult, quoniam nec attenuat, nec conficit, nec alimentum diſſoluit: nec etiam fortem calorem, quoniam longiori interuallo nutrimentum ſuperat, & attenuat, quàm pro halituũ generatione ſit neceſſe; calorẽ autem qui in cibos quidem agit, cæterum diminutè; eos ſanè modo quodam diſſoluere, non tamẽ prorſus conficere; atque hinc oriri flatuoſum ſpiritum, qui cùm per os excernitur, ructum parit, cùm per ſedem, flatum, aut cum ſtrepitu, aut ſine ſtrepitu, quod pedere Latini dicunt. τοῖς δὲ λοφούροις. *Iumentis tamen ob colli:* Cauſſam aliam aſſignat, alicui generi propriam, nimirum iis quæ λόφουρα appellantur, hæc autem ſunt, quæ habent ſetas in ceruice erectas in modum criſtæ, & caudam: Theodorus vertit, *iumenta*, qua voce etiam ſuperiùs dum problema proponeret vſus idem Theodorus eſt, ibi tamen Ariſtoteles non λόφουρα, ſed ὑποζύγια dixit, hoc eſt *ſubiugalia* vt expoſuimus; ſubiugalia autem non eadem ſunt, quæ λόφουρα: bos enim ex ſubiugalibus eſt, non tamen ex iis quæ λόφουρα dicuntur, quamuis hoc loco cùm à ſubiugalibus boues ſuperiùs diſtinxerit Ariſtoteles, non multùm interſit. In huiuſmodi igitur animalibus, quæ iubam & caudam habent, quia collum etiam longum obtinent, flatus qui gignuntur, ad partes inferiores impetum facere dicit Ariſtoteles, illàc enim tendunt, quâ exitus illis promptior & expeditior eſt, at breuior via per inferiores partes, quàm per ſuperiores ob colli longitudinem, illâc igitur & illuc pergunt: vnde fit vt huiuſmodi animalia multùm etiam & frequenter pedere ſoleant. Aues autem & cornigera neutrum horum facere dicit Ariſtoteles, id eſt nec ructare, nec pedere; non tamen cauſſam aliquam ambobus communem aſſignat, aut auibus vllam peculiarem: ſed cornigeris omnibus quæ conueniat, quod erat reliquum membrum, aliam proponit; & aliis etiam præter cornigera: dicit enim non etiam ructare quæcumque ruminant, ruminant autem omnia cornigera, quæ vtrinque dentata non ſunt, & ex dentatis vtrinque, mures pontici, & piſcis ille quem ab ea re ruminalem quidam appellarunt, vt ſcribit idem Ariſtoteles nono de hiſtoria capite vltimo: & camelus etiam ruminat more cornigerorum, vt ſcribit idem Ariſtoteles libro tertio de partibus capite decimo quarto. Huiuſmodi autem ruminantia animalia habent plures ventres, ſicuti hoc loco ſcribit Ariſtoteles, atque etiam libro ſecundo de hiſtoria capite decimo ſeptimo, & tertio de partibus, quem modò adduxi, capite itidem decimo quarto; quo loco cùm eos ventres ſigillatim enumerat & nominat, tum etiam rationem proponit, cur plures à natura ſint facti, cuius verba etiam prætereunda non duxi: de ruminantibus igitur loquens hæc ſcribit eodem Theodoro interprete: *Habent hæc ſingula plures ventres, vt ouis, capra, ceruus, & ſimilia, vt cùm officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur propter inopiam dentium, munus dentium expleant, dum alius ab alio cibum recipit, ſcilicet primus inconfectum, ſecundus aliquantulum confectum, tertius pleniùs, quartus perquàm plenè confectum. Ita fit vt genus hoc animalium, receptacula cibi habeat plura quibus nomina hæc aut indita ſunt, aut indere licet, venter, araneum, ſiue reticulum, omaſum, abomaſum. Quónam modo hæc ſe habeant, tum ſitu, tum etiam ſpecie, ex hiſtoria, diſſectioneq; animalium petendum eſt.* Innuit autem Ariſtoteles locum quem citaui ſecundi de hiſtoria capite vltimo. Oſtendit deinde Ariſtoteles quomodo ratione plurium ventrium, non fiant aut ructus, aut crepitus. Inquit enim quoniam plures ſunt in huiuſmodi animalibus ventres, facultatem præſtari flatibus, qui in eiſdem gignun-

tur,ſurſum & deorſum multifariam per eos ventres meandi,qua varia motione fit vt humiditas anticipet abſumi, quàm flatum pariat, qui aut ructum,aut crepitum moueat. Quod igitur paullò ante dixit, flatibus præſtari facultatem ſurſum & deorſum meandi, intellexit flatus imperfectos, & inchoatos, & rudimenta quædam flatuum, hic autem cum humiditatem ante abſumi, quàm flatum excitet; flatum intelligit perfectum & abſolutum, qui ructum moueat,aut ventris crepitum. *Facultas etenim meandi.* Pro *etenim*,verterim libentius, *ideo*, aut *igitur*, cùm ea Græcè ſit οὖν, & meliùs ſenſum, vt mihi quidem videtur, hæ particulæ exprimant.

XLII.

Διὰ τί ὅσα μὲν ἥμερα τῶν ζώων, ἐστὶ πάντως καὶ ἄγρια· ὅσα δὲ ἄγρια, οὐ πάντως ἥμερα· καὶ γὰρ ἄνθρωποί πῃ φαίνονται ἄγριοι ὄντες, καὶ κύνες ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἵπποι ἄλλοθι· ἀλλ' οὐ λέοντες ἥμεροι, οὐδὲ παρδάλεις, οὐδ' ἔχεις, οὐδ' ἄλλα πολλά; ἢ ὅτι ῥᾷον τὸ φαῦλον καὶ γίνεσθαι ἐξ ἀρχῆς, καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό; ἡ γὰρ φύσις, οὐχ ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ ἐντελὴς ἐργώδης τυχεῖν εὐθύς· διὸ πάντα καὶ τὰ ἥμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον, ἢ ἥμερα· οἷον παιδίον ἢ ἀνήρ, παμφάγον, καὶ περὶ θυμὸν ζῶν ἀλλὰ ἀσθενέστερα· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν τῆς τέχνης ἔργων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων. καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων, πάντ' ἐστὶ φαύλως εἰργασμένα, καὶ πλείω τὰ φαῦλα, κλίνη, καὶ ἱμάτιον, καὶ ἄλλο ὁτιοῦν· καὶ ὃ μὲν ἐστὶ καλόν, λαβεῖν ἐστὶν ἅπαν καὶ φαῦλον· ὃ δὲ φαῦλον, οὐ πᾶν καὶ καλόν· οἷον εἴ τις ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γραφέων, καὶ ἀνδριαντοποιῶν σκοπεῖ τὰ ἔργα· οὐ γὰρ ἦν πώποτε οὐδεμία γραφὴ σπουδαία, οὐδὲ ἀνδριάς· φαῦλα δὲ ἦν· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, φαῦλα μὲν πάντα ποιεῖ, καὶ πλείους, καὶ πλείω· σπουδαῖα δὲ ἐλάττω, καὶ οὐ πάντα δύναται· τὸ δὲ ἥμερον, βέλτιον· τὸ δὲ ἄγριον, φαῦλον· φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐφ' ἣν οἶμαι ῥᾷον, ποιεῖ σπουδαῖα καὶ ἥμερα· τὰ δὲ ἐναντία; ἢ οὐδέποτε, ἢ μόλις, καὶ ἔν τισι τόποις, καὶ ἐν χρόνοις, ἢ δεξιᾶς ἢ ποτὲ ἔν τινι κράσει τοῦ ὅλου, γίνονται ἥμερα τὰ ζῷα πάντα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων ἐστίν· ὅσα μὲν γὰρ ἥμερα, καὶ ἄγρια· οὐ πάντα δὲ δύναται ἡμεροῦσθαι, ἀλλ' ὅμως εἰσὶν ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ πρὸς πολλὰ ἰδίως ἔχουσιν· ὥστε ἠμελημένα, καὶ ἄγρια κρείττω καὶ ἡμερώτερα φύεσθαι, τῶν ἐν ἄλλῃ γεωργημένων.

Cur in animantium genere quæcumque domeſtica, eadem etiam fera reperimus: quæcumque autem fera,non vtique eadem domeſtica natura creauit? Etenim homines feri nonnuſquam cernuntur, & canes apud Indos, & equi alibi: ſed non leones, non panthera, non viperas, non alia complura domeſtica eſſe nouimus. An quòd res praua & facilis ortu eſt,& mutari quoque expeditè in eam rem poteſt. Naturam enim non quæ prima, ſed quæ vltima eſt, aſſequi ſtatim perdifficile eſt. Quapropter omnia etiam domeſtica, principio fera potiùs,quàm domeſtica eſſe ſolent, vt puer ferocior profectò quàm vir, quippe qui omnium edax, & iræ deditus ſit, quamquam infirmus. Ergo quomodo in operibus artis, ſic etiam in naturæ licet perſpicere. Nam in his quoque prauè omnia facta ſunt, & plura ſunt praua, quàm proba, vt lectus, veſtis, quoduis aliud: quódque probum eſt, id omne prauum, etiam comperiri poteſt. Quod autem prauum, id non omne probum quoque reperies: vt ſi quis vetuſtiſſimorum pictorum, fictorúmque opera cogitet, nondum enim peritè pingebatur, aut ex ære ducebatur, ſed pingui Minerua omnia effigiabantur. Natura etiam prauè omnia facit, & plura praua, quàm proba: proba verò pauciora præſtare, non omnia, poteſt. Atqui domeſticum omne melius eſt, ferum autem atque ſylueſtre prauum naturâ, ſcilicet non quæ initia, ortúſque continet, ſed cui, opinor, factu difficile ſit probum illud vrbanum, atque domeſticum. Contrarium verò, aut numquam; aut rarò efficitur. Attamen vel temporum locorúmque conditione, temperamentóque vniuerſi quodam fieri poteſt, vt vrbana, & mitia reddantur omnium animalium genera. Hoc idem in omni etiam ſtirpium genere intelligere licet. Quæcumque enim vrbana ſunt, eadem etiam comperiri ſylueſtria poſſunt. At quæ ſylueſtria extitêre, eadem omnia manſueſcere non poſſunt. Non tamen deſinit, quæ ſuis locis quibuſdam peculiariter ita ſe habeant, vt neglecta, feráque proue-

nire præſtantiora poſſint, & mitiora, quàm quæ alibi ſummo cum ſtudio colantur.

Quod hîc proponit Ariſtoteles,ex animalibus quæcunque manſueta & domeſtica ſunt, eadem quoque fera & ſylueſtria eſſe, ſcriptum etiam ab eodem Ariſtotele habemus libro primo de hiſtoria capite primo ad extremum caput, vbi animantium varias proponebat diuiſiones his verbis,Theodoto interprete: *Addo etiam alias eſſe cicures,alias feras,& alias perpetuò cicures,vt hominem, vt mulum:alias perpetuò feras, vt pantheram , vt lupum:nonnullas etiam facile poſſe manſueſcere,vt elephantos:ſed quin aliter partiendum eſt:Genera enim quæcunque placida ſunt,hæc eadem fera quoque poſſunt reperiri , vt ſues,equi , homines,oues,capræ , canes,boues.* Libro etiam primo de partibus capite tertio,eandem protulit ſententiam, omnia quæcunque domeſtica ſunt , ſylueſtria etiam reperiri dicens , quo loco ſylueſtre & domeſticum pro differentiis animal diuidentibus docebat non rectè ſumi. Plinius etiam libro octauo capite quinquageſimo tertio,eandem rem monumentis conſignauit,cuius hæc ſunt verba: *Non in ſuibus tantùm,ſed in omnibus quoque animalibus,cuiuſcúnque generis vllum eſt placidum, eiuſdem inuenitur & ferum , vtpote cùm hominum ſylueſtrium tot genera prædicta ſint.* Hæc Plinius. Atqui autem quales ſunt hæ feræ animantes,& qua differentia, aut qua nota, vndéque ſumpta inſignitæ, vt à domeſticis internoſcantur? Non enim ſanè quòd gregales,aut ſolitariæ , aut vtriuſque participes,non quòd politicæ,aut non politicæ,non quòd ſub duce degant , aut nullius imperio ſint ſubditæ,hæc domeſtici,& ſylueſtris natura conſtat; cùm illæ differentiæ tanquam res diuerſæ à domeſtico , & ſylueſtri ab Ariſtotele proponantur loco citato primi de hiſtoria; & in ſingulis hiſce generibus tum ferum, tum domeſticum reperire liceat. Plato in dialogo qui *Politicus* inſcribitur , cùm diuiſiſſet omne animalium genus in cicurum & ferum, illa cicura eſſe dixit appellanda , quæ huiuſmodi naturam habent , vt cicurari poſſint, quæ non item,fera. Theophraſtus etiam libro tertio de hiſtoria plantarum capite tertio , quo de ſylueſtri & domeſtici diſcrimine pulchrè admodum pertractat, *Quod* (ait) *mitigari recuſat,vt etiam inter animalia eſt, id natura ſylueſtre iudicandum apparet. Quamquam Hippon ſylueſtre , vrbanúmque eſſe vnumquodque putat, & cultu quidem vrbanum , incultu reddi ſylueſtre; quod partim rectè,partim non rectè putat. Etenim quodque neglectum degenerat , immiteſcítque:ſed haud quoque cultum melius redditur , vt retulimus. Quapropter diſcernendum diligentiùs , & quædam ſylueſtria, quædam vrbana dicendum:vt animalium , quæ non niſi cum hominibus viuunt , quæque manſueſcere poſſunt.* Igitur ad hominem ratione habita,ſylueſtria,& domeſtica dicentur animalia, homo enim cicurator eſt ; atque ex illis quæcunque eius imperio obediunt , & illius ſocietate, fruuntur, illa domeſtica, quæ neutiquam , fera. Igitur de huiuſmodi feris natura animantibus proponit Ariſtoteles problema , quam ob rem , cùm cuiuſcunque generis reperiantur domeſtica,illius etiam reperiantur ſylueſtria,quæ tamen cicurari poſſunt, non etiam è conuerſo, cuiuſcunque generis reperiuntur ſylueſtria,illius etiam reperiantur domeſtica? Probat autem vtriuſque partis veritatem,exemplis nonnullis inductis ; homines enim ſunt domeſtici,ſunt etiam ſylueſtres. Plinius loco ſuperiùs adducto ſe hominum ſylueſtrium multa genera prædixiſſe affirmat , & ſanè dixerat antea libri ſeptimi capite ſecundo,Cyclopas , & Læſtrigones , & Arimaſpos , & in conualle Imai montis habitantes auerſis poſt crura plantis, & monoſcelos , & ſciopodas , & quoſdam ſine ceruice , oculos in humeris habentes , & alios præter hos; quæ genera etiam recenſentur à Strabone libro ſecundo , & decimo quinto. Sicuti autem pleraque ex illis fabuloſa exiſtimare par eſt , quemadmodum etiam exiſtimantur ab eodem Strabone;ita de nonnullis,fortaſſe dubitare liceret,num ſylueſtres homines appellandi ſint , cùm ita ſint efformati , vt hominum formam, quàm illi ſimiæ magis referre videantur. Canes feros apud Indos reperiri ſcripſit etiam vt vidimus ſuperiùs libro primo de hiſtoria animaliũ idem Ariſtoteles, & ſcribit etiã Ælianus,libro quarto capite decimo nono his verbis: *Canes Indos feris adnumero.* Equi ſylueſtres vbi naſcantur, regionẽ non memorat Ariſtoteles : ſed Plinius libro octauo capite decimo quinto , dicit eos naſci in ſeptentrionalibus regionibus his verbis: *Septentrio fert & equorum greges ferorum , ſicuti aſinorum Aſia,& Africa.* Ioannes etiam Leo in ſuis de Africa libris tradit in vaſtis Africæ ſolitudinibus huiuſmodi equos naſci , quorum vniuerſam hiſtoriam diligentiſſimè etiam percurrit. Ælianus quoque libro decimo ſexto capite nono, ſcribit in India tum equorum tum aſinorum agreſtium eſſe greges. Et Strabo libro quarto in Alpibus eoſdem naſci ſcribit. Aliam deinde partem probat Ariſtoteles exemplis ſimiliter adductis: Non enim leones , aut pantheræ , aut viperæ natura ſua domeſticæ reperiuntur , vt ille quidem dicit , cùm feræ reperiantur. Hæc tamen omnia manſueſcere negandum minimè eſt , viperas enim ſeu

angues etiam mites & innoxij ex Plinio reperiuntur, libro etenim vigeſimo nono capite quarto, vbi de Æſculapio dicatis loquitur, hæc ſcribit: *Atqui anguis Æſculapio Epidauro Romam aduectus eſt, vulgóque paſcitur, & in domibus.* Sed ex circumforaneis plurimos videre licet iis, qui aduersùs venena remedia in plateis & circulis vulgo propinant, angues varij generis non ſolùm manibus innoxiè contrectare, ſed etiam collo, tanquam monilia appenſos geſtate, in ſinúque & inter mammas ludentes eoſdem conſpicari licet, quam rem antidotorum inſigni vi fieri, quæ eos ab animalibus defendat, mihi quidem illi non perſuaſerint. *ἢ ὅτι ῥᾷον τὸ φαῦλον. An quòd res praua.* Solutionem proponit: eſt autem talis argumentatio: Res praua tum facilior ortu eſt, tum facilior vt in eam quidpiam tranſmutetur, ferum & ſylueſtre eſt res praua, igitur ferum ac ſylueſtre, tum faciliùs eſt ortu, tum faciliùs vt quidpiam in illud tranſmutetur; ex hoc autem facilè colligitur, ſylueſtrium iure maiorem eſſe prouentum, cùm faciliùs tum ab ortu generentur, tum poſtmodum talia euadant. Maiorem propoſitionem pluribus probat Ariſtoteles, antequàm minorem proponat; & primùm quidem hac ratione, quòd naturam ipſam quæ in fine conſiſtit, nimirum ipſam rei perfectionem, operoſum admodum ſit, ſtarim à principio conſequi: quam verò naturam hic in fine ſitam dicit Ariſtoteles, eandem, finem appellauit primo libro politicorum capite ſecundo his verbis: *Natura verò finis eſt, quale enim vnumquodq; eſt generationis perfecta, hunc vniuſcuiuſque naturam eſſe dicimus.* Multa igitur ad hunc finem acquirendum, quocunque in genere, eidem generi conuenientia requiruntur: quibuſcunque modis autem ab hoc fine & ab hac in fine natura abſumus (variis autem de cauſſis poſſumus) in prauum incidimus; eſt enim finis optimum, vt dicitur eodem loco, atque etiam libro ſecundo de phyſico auditu textu trigeſimo primo: Primam autem naturam hoc loco, non quemadmodum quinto libro de ſapientia, intelligit, ipſum primum à natura exortum, & inceptionem rerum quæ nondum operi abſolutionem tribuant, quam vt facile eſt conſequi, ſic aliam difficile ob varia impedimenta: hanc autem difficultatem ex ea re probat Ariſtoteles; ant verò ex hac difficultate illud fieri docet, vt domeſtica omnia primùm (dicit autem nunc, *primum*, quod paullò ante dixit, *ab initio*, & *primam naturam*) ſint inquam primùm, potiùs fera, quàm domeſtica: adeò enim facilis res eſt ferum & ſylueſtre, vt ipſa etiam quæ ad domeſticam naturam ordinata ſunt, aliquo tempore illis participent. Probat id exemplo puerorum Ariſtoteles, hi enim etſi debiles; quoniam longiùs abſunt ab ea natura, quæ finis eſt, quàm viri facti, ſunt etiam agreſtiores, ſylueſtrémque naturam magis imitantur: nam omnia vorant, ſicuti ſylueſtria animalia conſueuerunt, cùm domeſtica ab homine oblatum cibum accipiant, vt de multis piſcibus legitur, ne alia magis domeſtica proponamus animalia, inter quæ numeretur anguilla ſacra in Arethuſa, & Murena Craſſi omnium prædicatione celebrata, de qua Ælianus libro octauo capite quarto; aut ſaltim non ſicuti fera in omne cibi genus impetum faciat. Sunt etiam pueri iræ magis dediti, quàm viri ipſi, vitámque penè degunt in iracundia, quod ait Ariſtoteles, nimirum quòd leui quaque de re, vt agreſtes feræ, facilè excandeſcant, quippe qui promptiſſimè moueantur, nam vt ſcribit idem Ariſtoteles ſectione trigeſima prima problemate decimo tertio, facit calor qui nimius in his eſt, vt motu plurimo vehementiſſimóque pueri inquietentur, vnde & amentes illos eſſe, ſicuti ebrios ibidem tradit. Scribit etiam octauo libro de hiſtoria animalium capite primo, puerorum animas, per illa tempura nihil à ferarum belluarum anima differre. Porrò quæ vox in Theodori tralatione legitur, *ferocior*, illa deſideratur in Græcis exemplaribus, quorũ verba ita ſonant: *Quapropter omnia domeſtica, primùm ſylueſtria ſunt potiùs quàm domeſtica, ſicuti puer quàm vir, omniũ vorax & iracundia viuens. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Ergo quomodo in operibus.* Concludit non totum argumentum, ſed probationem maioris propoſitionis, nimirũ rem prauam eſſe factu faciliorẽ, magnumq; idcirco eſſe illius generis prouentũ. Probationi autẽ adiungit ſimilitudinem, qua etiã totum argumentũ magis confirmatur; idem vſuuenire dicens in rebus factis à natura, ac factis ab arte. Hæc igitur, ait Ariſtoteles, omnia prauè fabrefacta ſunt, & plura ſunt praua. In his autẽ verbis, vel nõ ita præciſè, vniuerſalis terminus, omnia, eſt accipiendus, cùm nõ omnia, ſed plura eſſe praua ſtatim ſubdat, quemadmodum etiam facit paullò poſt, cùm ſimilitudinem repetit, ſed eſt accipiendus, ac ſi diceret Ariſtoteles, vel omnia, vel plura: vt ita intelligat, omnia fuiſſe prauè fabricata, quòd omnibus aliqua abſolutionis pars deſit, quæ praua appellat, plura autem eſſe praua, quàm bona, quia aliis plùs, aliis minùs deſit ad perfectionem, plura autem eſſe quibus plus deſit, quàm quibus minùs, praua itaque plura eſſe. Probat ſententiam ſuam Ariſtoteles exemplo operum tum artium mechanicarum lecti, veſtis, & aliorum, tum mox liberalium picturæ & ſculpturæ. In vnoquoque enim horum genere, quodcumq;

bonum reperitur, reperitur etiam prauum, dicit Ariſtoteles, quæ eſt ad prauitatem facilitas,& proclinitas,è conuerſo,autem minimè fit; quod etiam probat exemplo artium liberalium,nam ſi conſideremus vetuſtiſſimorum pictorum,& ſtatuariorum opera, plura reperire licet praua quàm bona: cauſſam autem eſſe dicit quia ſtudium & accurata ratio ea opera perficiendi, nullatenus ſemper eadem ſedulitate viget:ſed varia eſt,& ſæpius etiam ad contrarium vergit; hanc autem ad praua appulſionem non ſolis antiquorum operibus aſſignâſſe Ariſtotelem exiſtimo, ſed ea in exemplum adduxiſſe, quibus illud te ipſa contingeret, quod volebat exponere: omnium autem temporum operibus commune eſt, vt potiùs ad praua quàm ad bona appropinquent, eo tamen fortaſſe plus antiquis, quòd recens inuenta, & ortui proxima, minùs poſſunt eſſe abſoluta, cùm paulatim procedant inuenta: progrediendo autem, ſemper qui ſuccedunt partem addant, quod in arte oratoria vſuueniſſe, pluribus verbis teſtatus eſt idem Ariſtoteles vltimo capite ſecundi libri elenchorũ,in artibus tum mechanicis, tum liberalibus, elegantiſſimis hiſce carminibus Lucretius Carus:

Nauigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, veſteis, & cætera de genere horum
Præmia, delicias quoque vitæ funditùs omneis,
Carmina, picturas, & Dædala ſigna polire,
Vſus, & impigræ ſimul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientis.
Sic vnum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratióque in luminis eruit oras.
Nanque alid ex alio clareſcere corde videbant
Artibus, ad ſummum donec venêre cacumen.

Sed & illud contingere poteſt, vt diu ante exorta aliqua arte, paullatímque ad cacumen prouecta, qui humanarum rerum mos eſt, retrò labatur, eadem verò denuò, hominum diligentia, & induſtria elaborata, ad ſummam perueniat amplitudinem: variis autem hiſce temporibus, quis prauitate & bonitate varia artificum opera non cogitet eſſe? Primo enim rudia, & impolita, tum bona, poſtea labente ſtudio & induſtria, praua vt antea: iterum verò eadem renata, bona & ſedula: quod te ipſa in pingendi, & ſculpendi arte contigiſſe vidimus: nam cùm illa quæ Ariſtotelis temporibus erant antiqua, praua is fuiſſe dicat, quæ verò ipſi æqualia, cuiuſmodi Apellis, & Hiſippi opera, qui æquales Philoſopho erant, bona; quis neſcit ſucceſſiſſe tempora quibus praua denuò earundem artium opera fuerunt? In Italia certè quod omnes ſcimus, ante trecentos & quadringentos annos nónne fuerunt, non ſolùm rudia, & impolita, ſed puerilia picturæ, & ſculpturæ opera? cùm annos ante mille, elegantia, venuſtatéque plurima efformata eſſent? à barbaris enim deuaſtata Italia, omníque cultu corrupto, peſſum iêre omnes bonæ artes: at patrum noſtrorum memoria, non ſolùm ſubleuatæ fuerunt illæ artes: ſed maximam præſtantiam & claritatem adeptæ cùm Bonartotus, Raphael, Titianus,& alij,antiquiſſimis quidem haud comparandi, ſed tamen admodum illuſtres præclaris operibus fuerint. Non igitur quæ antiqua ſimpliciter,ſed quæ ortui proxima, illa praua dicit Ariſtoteles: quam rem etiam,lepidè admodum & facetè expreſſit Ioannes Boccatius vir ingenio & facundia præſtantiſſimus, quo loco Florentinæ Baronciorum familiæ antiquitatem facetè oſtendere volens, hoc argumento vſus eſt, turpes illos, & deformes eiuſdem familiæ vultus à natura tunc efformatos dicens, cùm illa primùm pingere didicit. Porrò ad Theodori tralationem nonnulla ſunt adnotanda, & primùm illa, *nondum enim peritè pingebatur*, nolim conuerti *nondum*, nam cùm ſignificatio ἔ, ὑπώποτε, haud cogat, non incidam libenter in eum ſenſum, quem reieci, vt in antiquitatem prauitatis cauſſa referatur; quæ autem ſequuntur poſtea, cùm libetiùs more ſuo transferat, ita totus locus ad verbum ferè mihi conuerti poſſe videtur: *Fuit enim aliquando nullatenus accurata ars pingendi & ſtatuaria, ſed praua erant.* Poteſt autem ſtatuaria non ære ducere, ſed marmor, aut argentum, aut aliam materiam elaborare. ὁμοίως ᾗ ϗ ἡ φύσις. *Natura etiam* ſequitur Ariſtoteles, & ſimilitudinem propoſitam accommodans, eodémque modo euenire dicens in rebus naturalibus ac in artificialibus dictum eſt, aliam conſtituit maiorem propoſitionem, ſed priori ſatis ſimilem, hoc modo: Natura prauè omnia facit, & plures ac plura praua quàm proba, quod ita exponimus, ſicuti ſuperiùs diximus. Plures, autem maſculino genere hoc loco dicit Ariſtoteles, fortaſſe vt homines

ſpeciatim intelligeret, accipimus autem Initia ipſa; ea tamen voce videtur caruiſſe Theodorus, qui illam non expreſſit in tralatione. Proponit deinde minorem propoſitionem, quæ vtrique poteſt eſſe communis hoc modo: Ferum & ſylueſtre eſt prauum, igitur natura plura facit fera, & ſylueſtria: ex quo ratio patet, quæ ad inquirendum proponebatur, cur quæ domeſtica ſunt, illa etiam ſylueſtria reperiantur, non è conuerſo. Atque hæc ſatis eſſe poterant ad eam rem oſtendendam: verùm alia ſubdit Ariſtoteles quæ vt corruptiſſima, ita etiam obſcuriſſima ſunt. φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς. Theodorus annectit hæc ſuperioribus: at in Græcis exemplaribus formis excuſis quæcunque vidi interpungitur ante φύσει. Præterea Theodorus videtur locum habuiſſe abſque particula, δὲ: denique totum locum ita vertit, vt manifeſtè appareat lectionem admodum diuerſam, ipſum eſſe ſecutum. At hoc haud ita magni referret, ſi ex Theodori tralatione aptus aliquis ad problema ſenſus elici poſſet, at nedum accommodatum, nullum ego quidem elicio. Porrò autem vt vulgatæ lectionis à Theodoræa diuerſitas omnibus pateat, locum ad verbum conuerſum proponere placuit hunc in modum: *Domeſticum autem melius eſt, ſylueſtre verò prauum. Natura autem, non quæ ab initio, ſed ad quam; arbitror, facile facit proba & domeſtica. Contraria verò aut nunquam aut vix, & in nonnullis locis, & in temporibus, ſeu nuper, ſeu aliquando in aliquo temperamento vniuerſi domeſtica fiunt animalia omnia.* Sed & in editione doctiſſimi Caſauboni poſt illa, τὰ δ' ἐναντία, *contraria autem*, ponitur interrogationis nota, hoc modo: *contraria autem*? Hæc porrò omnia plena tenebris, & plena mendis quilibet videt: menda autem tollere, & lucem afferre, antiquis & melioribus libris deſtitutus, ego quidem non poſſum. Sanè hoc mihi perſpicere videor, primis illis verbis: *natura autem, non quæ ab initio; ſed ad quam, arbitror, facile*: velle Ariſtotelem idem iterare quod principio dixerat, facilia factu eſſe ab initio praua ipſa; eiſdem enim vtitur terminis ἐξ ἀρχῆς ῥᾷον τὸ φαῦλον: Dicit autem, *naturam ab initio*, quam ſuperiùs appellauit *naturam primam*; &, *naturam ad quam*, quam ibidem, in fine cogitabam pro ποιεῖ, addita ſola litera, legere ποιεῖν, vt verba ſaltim conſtarent, at quid lucri pro tota ſententia? Hiſce in tenebris illud dico, exiſtimare me nihil aliud illis verbis Ariſtotelem attuliſſe, quàm ſylueſtria arte & ſtudio domeſtica fieri, abſque illis verò, aut nunquam, aut vix; niſi enim magno concurſu mutationum locorum, aut temporum: ſanè enim locis mirificè naturam immutari, cùm in animalibus, tum in plantis pleríſque obſeruatum eſt. Hinc addit Ariſtoteles, fieri etiam poſſe tantam vniuerſi mutationem, temperationémque illius eam gigni, vt in diluuiis exempli gratiâ contingit, vt ſylueſtria cuncta abſque ſtudio & induſtria domeſtica reddantur, quod antea oſtenderat, vt quidem nunc naturæ ratio ſe habet, minimè fieri poſſe. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων. *Hoc idē in omni.* Quod in animalibus euenire dixit, idem in plantis contingere affirmat, quæcunque enim domeſtica, illa etiam ſylueſtria reperiuntur, non è contrario: nec quæ ſylueſtria ſunt, omnia manſueſcere poſſunt: ſunt enim quæ in propriis locis ita ſe habeant ad multa, quorum nimirum ratione, naturam propriam ſortiuntur ſicuti aër, humus, aqua, vt neglecta, & ſylueſtria gignantur meliora, & manſuetiora, quàm eiuſdem generis alia, quæ alibi hominum ſtudio colantur. Ex his autem eſſe capparim, & qua ratione illud contingat, oſtenditur ab Ariſtotele problemate duodecimo ſectionis vigeſimæ. Theodorus neglexit verba illa, πρὸς πολλὰ, *ad multa*, quæ nexum adhuc peculiariùs oſtendunt; nos autem in expoſitione ea retinuimus.

XLIII.

Διὰ τί τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἱ ὀμφαλοὶ μεγάλοι γίνονται, τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις οὐ φανεροί; ἢ διότι τοῖς μὲν διὰ τὸ πολὺν χρόνον εἴσω μένειν αὐαφαίνονται, καὶ εὐθὺ τείνονται· ὅλον δ' ἐπανοιδοῦσι τὰ ἕλκη; διὸ ἐνίοι τῶν ὀμφαλῶν καὶ αἰσχίους εἰσίν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀτελὴς ἐξέρχεται· ὥστε ἔφυγροι καὶ ἄναιμοι οἱ ὀμφαλοὶ ἀκολουθοῦσιν· ὅτι δὲ τὰ μὲν, τετελειωμένα, τὰ δὲ, ἀτελῆ ἐξέρχεται, σημεῖον, ὅτι τὰ μὲν εὐθὺς δύναται ζῆν, τὰ δὲ παιδία ἐπιμελείας δεῖται.

Cur hominum vmbilici ampliores, cæterorum autem animantium exigui, incertíque fiunt? An cæteris, quoniam temporis multum geſtentur, vmbilicus areſcit, ínque directum porrigitur, denique vlceribus intumeſcit: quam ob rem nonnulli vmbilici deformes ſunt. At verò homo imperfectus prodit: itaque humidus, atque ſanguinolentus ſequitur eius vmbilicus. Indicium verò, cætera perfecta, hominem imperfectum prodire, quòd illa

ſtatim

ſtatim inde ab ortu naturæ viuere ſua operâ queunt: pueri curam deſiderant, nec ſeruari, niſi alieno beneficio, poſſunt.

Cur hominum vmbilici magni ſint, atque perſpicui, cæterorum autem animalium obſcuri, eam cauſſam tradit Ariſtoteles, quòd homo prodit in lucem imperfectus, cætera autem animalia magis perfecta. Id ex ea re ſtatim probat (probabit alia ratione ad finem problematis) quoniam longum temporis ſpatium manent intus animalia: cuius veritas ex hiſtoriarum libris petenda: longiori autem temporis ſpatio maiorem acquiri perfectionem conſentaneum eſt. Ex hac diutina geſtationis mora, vmbilicos in animalibus obſcurari videtur colligere Ariſtoteles. Illo autem fundamenro rationem niti exiſtimo, quod poſuit tum libro ſeptimo de hiſtoria capite octauo, tum libro ſecundo de generatione capite ſeptimo; ea nimirum quæ ad vmbilicum pertinent, aucto animali & perfecto imminui, & tandem obliterari, quo plus enim moræ in vtero eſt, plus augentur animalia. Ponam autem Ariſtotelici vtriuſque loci verba, quæ tamen eadem fermè ſunt. Hæc igitur habet libro ſeptimo de hiſtoria: *Augentur animalia omnia quibus eſt vmbilicus, per ipſum vmbilicum. Hic acetabulis vuluæ adhæret, ſi ſunt: ſed ſi læuis ſit vulua, ipſi vuluæ adhæret vena ſubiecta.* Et paullò poſt. *Quibus in vulua acetabula ſunt, fœtu accreſcente, acetabula ipſa ſubinde minuuntur, poſtremò abolentur omnia. Vmbilicus autem velati putamen eſt circa venas, quarum origo ab vtero eſt, aut acetabulis ſi habentur, aut venæ commiſſa eſt; ſunt fœtui maiori, vt bovi, quatuor venæ, minori duæ, minimo vna, vt auibus. Pertinent duæ ad fœtum per iecur, quas portas appellant, orta à vena minori: reliquæ duæ à orta, qua finditur, & duæ de vna efficiuntur. Vtrumque venarum par membranulæ ambiunt, & membranulas ipſas ambit velut putamen vmbilicus. Collabuntur ſubinde venæ, & quò fœtus ampliùs creuerit, eò ad du[c]tum ipſæ contrahuntur.* Libro autem ſecundo de generatione animalium ita ſcribit: *Augentur fœtus, qui formâ animalis naſcuntur, per vmbilici annexum, vt ante diximus. Cùm enim vis quoque nutriendi in animalibus inſit, vmbilicum ſtatim quaſi radicem agunt in vterum. Vmbilicum venæ contentæ in putamine complent. Plures in maioribus animalibus, vt boue, cæteriſq; generis eiuſdem: binæ in mediocribus, ſingula in minimis: hoc ſanguineum hauriunt alimentum. Vterus enim exitus eſt venarum multarum. Animalia igitur non vtrinque dentata omnia, & dentatorum vtrinque, quorum vterus venam non ſingularem habet pertinentem grandem, ſed pro vna plures frequentes continet, hæc in vtero habent quæ acetabula appellantur, in quæ vmbilicus deuenit, atque adhæret: tenduntur enim venæ vmbilicares vndique laterum, fiſſæq; ſparguntur vſquequaque per vterum, & quà deſinunt, hæc illa acetabula exiſtunt curuamine ſuo continenta cum vtero: cauo autem ad fœtum conuerſa, ſecundæ vero, & membranæ inter fœtum & vterum poſitæ ſunt. Acetabula fœtu accreſcente, proficiſcentéque ad exitum, minora ſubinde redduntur, demumq; obliterantur, cùm perfectus iam eſt. In ea enim veluti mamma reponitur à natura fœtui alimentum ſanguineum, quod dum colligitur, & paullatim ex multis conſiſtit, quaſi puſtula & inflammatio corpus acetabulorum exiſtit.* Itaque quandiu fœtus ſit minor, nec multum cibi aſſumere poſſit; conſpicua maioráque ſunt: ſed aucto iam fœtu conſidunt, & exiles ſunt. In auibus ſpeciatim quomodo deliteſcant docuit libro quarto de partibus capite duodecimo his verbis: *Vmbilicum in generatione ipſa omnia habent quæ vel vtero in viuiparis edantur, vel ouo in ouiparis excluduntur: ſed auibus iam adultis hic delitescit, incertuſq; eſt, vt patet per generationem eorum: inteſtino namque coalitus vmbilicus auium conſiſtit; & non venarum pars illa eſt, vt in viuiparo genere.* Hæc omnia Ariſtoteles, ex quibus quamquam problematis ratio ſatis patere poteſt, problematis tamen verba exactiùs conſideranda ſunt, nonnullaque ibidem obſeruanda. Sed illud hoc loco ant[e]a libet adnotare. Platonem in Conuiuio iocosè hanc vmbilici turpitudinem, qui quibuſdam veluti cicatricibus apparet deformatus, in hominibus finxiſſe ita fuiſſe fabricatum, vt veſtigium remaneret antiquæ paſſionis; quum iunctis inter ſe hominibus, copulatíſque etiam ſexibus, quod figmentum ſub Ariſtophanis perſona eo loco proponit, iuſſu Iouis medij diſciſſi ſunt. Sed verba problematis conſideremus. *ἀναφαίνονται. Vmbilicus creſcit.* Aptè ad ſenſum: at notio verbi penitùs contraria, quando, *ἀναφαίνομαι*, non ſit aliud quàm *appareo, emergo, manifeſtus reddor, conſpicuus ſum.* Putandum igitur Theodorum aliter legiſſe, ſicuti etiam antiquum interpretem, qui Theodoro conſentiens vertit, *euaneſcunt*; Putem ſcriptum fuiſſe αὐαίνονται, ſeu ἀφαυαίνονται, quod eſt, *intabeſcunt, areſiunt, conſumuntur.* Nam ἀφανίζονται, quo vtitur Ariſtoteles locis citatis ſeptimo de hiſtoria, & ſecundo de generatione, longiùs à vulgata ſcriptura abeſt, ex ἀφαυαίνονται autem, facilis eſt lapſus in ἀναφαίνονται· καὶ εὐθὺ τείνονται. *Inq; directum porrigitur.* Non aſſequor quomodo in directum porrectus vmbilicus, obſcurus & incertus ſit, quod propoſuit Ariſtoteles: nec illa ſatis-

facere

facere poſſunt quæ à ſe in diſſectionibus viſa affert Aponenſis hoc loco. Puto igitur nulla litteræ immutatione coniunctim legendum εὐθύνονται, hoc eſt, *corrigitur*, ſeu *formatur rectus*, hominis enim quia nimis magnus, tamquam vitium & res turpis notatur: quam emendationem ea maximè confirmant, quæ ſequuntur ὅλον δὲ, & cætera, quæ aliter ego quidem vix poſſum ſententiæ accommodare: nec Theodorum puto ſenſum aſſequutum; illa enim ita conuertit, tanquam de aliorum animalium vmbilico ſint dicta, faciántque ad id oſtendendum quod propoſuerat, cur illorum vmbilici minimè ſint manifeſti: At vlceribus intumeſcentes, & deformes, nónne contrarium potiùs oſtendunt? nec ὅλον vertendum eſt, *demque*, ſed, *omnino*. Hic autem ſicuti exiſtimo eſt ſenſus: cùm dixiſſet, magnos, atque adeò turpes eſſe hominum vmbilicos, minimè autem tales cæterorum animalium, quippe qui præ mora in vtero, ipſis iam perfectioribus, exareſcant, & corrigantur, vt magnitudinis turpitudo & vitium non appareat, ſententiam communem ſubdit, qua propoſitum manifeſtat, fieri nimirum dicens, vt vmbilici omnium vlceribus intumeſcant, ſcilicet intus in vtero, & ex hoc contingere, vt nonnulli ex ipſis deformes fiant, nimirum qui hominum ſunt quippe ex tumore & inflammatione. Puto autem hoc loco intelligi illud quod loco citato ſecundi de generatione dicebat idem Ariſtoteles, ad cotiledones ſeu acetabula tanquam ad mammas reponi fœtui à natura ſanguineum alimentum, quod dum colligitur, & paullatim ex multis fit, corpus ipſum acetabulorum repletum eo ſanguine, fit tanquam puſtula, & inflammatio: Quamdiu igitur fœtus eſt maior, nec multum cibi, qui eſt ſanguis aſſumit, partes illæ patiuntur quod dictum eſt, at aucto fœtu, multúmque cibi aſſumente, depletis illis, iam ea ceſſant, vmbilicíque corriguntur. Hæc igitur tum homo, tum alia animalia patiuntur, at quoniam homo non ibidem diutius permanet, nec ita in vtero perficitur, non poteſt præ temporis breuitate, ita corrigi, & ad rectum reduci illius vmbilicus, in aliis animalibus poteſt, quia longior eſt intus mora, magíſque perfecta eduntur, vt iam extenuatis tumoribus & areſactis partibus, non ſint ampliùs illi conſpicui. ὑφυγροὶ καὶ ἔναιμοι. *humidus atque ſanguinolentus*. Non enim præ temporis breuitate potuit exſiccari, puſtuláque, & humeſcens inflammatio illa tolli: ſed quomodo ἔναιμοι vertatur, *ſanguinolentus*; cùm ſit ei omnino contraria notio? equidem neceſſe Theodorum legiſſe ἄναιμοι & ita legendum poſtulat ſenſus, quamuis etiam antiquus interpres eo modo legiſſe videatur, qui vertit, *exangues*. ὅτι δὲ τὰ μὲν τετελειωμένα. *Indicium verò*. Oſtendit alio argumento hominem naſci imperfectum, cætera animalia perfecta, hæc enim inquit Ariſtoteles ſtatim viuere poſſunt, nimirum abſque operâ & auxilio alicuius, eiſdem illa ſuppetunt, quæ ad tuendam vitam neceſſaria ſunt; pleráque enim omnia à natura veſtimentis ſunt operta, multis alimenta ſunt in promptu, alia facilitate multa à parentibus aſſumunt, eoſdem alia ſtatim ab ortu ſectantur, quę nimirum corporis perfectionem ſtatim adepta ſunt, ſicuti ſcripſit idem Ariſtoteles ſuperiùs problemate trigeſimo ſecundo: homo ſolus naſcitur nudus, imbecillis, & omnibus egens, vnde niſi nutricum operâ, & diligentia longo etiam temporis ſpatio adiuuetur, mox frigore, & fame pereat. Eandem pueri recèns nati miſeriam, Plutarchus etiam in libro de amore prolis, ita deſcripſit: οὐδὲν γάρ ἐστιν οὕτως ἀτελὲς, οὐδὲ ἄπορον οὐδὲ γυμνὸν, οὐδὲ ἄμορφον, οὐδὲ μιαρὸν ὡς ἄνθρωπος ἐν γοναῖς ὁρώμενος ᾧ μόνῳ σχεδὸν οὐδὲ καθαρὰν ἔδωκεν εἰς φῶς ὁδὸν ἡ φύσις, ἀλλ᾽ αἵματι πεφυρμένος, καὶ λύθρου περίπλεως, καὶ φονευομένῳ μᾶλλον, ἢ γεννωμένῳ ἐοικὼς, οὐδενός ἐστιν ἅψασθαι, καὶ ἀνελέσθαι, καὶ ἀσπάσασθαι, καὶ περιλαβεῖν. Hoc eſt: *Nihil enim eſt ita imperfectum, inops, nudum, informe, ſpurcum, vt homo à partu ſtatim conſpectus; cui ſoli ferè ne exitum quidem in lucem mundam natura conceſſit; ſed ſanguine inquinatus, taboq; oppletus, & occiſo magis, quàm nato ſimilis, à nemine tangi, tolli, ſuauiari, & amplexu foueri poteſt*. Hæc Plutarchus. Illa porrò: *Nec ſeruari niſi alieno beneficio poſſunt*; non Ariſtotelis ſed Theodori verba ſunt, ſenſum potiùs interpretantis quàm verba reddentis, quod eidem in more poſitum eſſe, ſæpenumero obſeruare licet.

XLIV.

Διὰ τί τὰ μὲν τῶν ζώων, ἅπαξ ὀχεύεται, τὰ δὲ, πολλάκις· καὶ τὰ μὲν, ὥρᾳ ἔτους, τὰ δ᾽, ὅτε ἔτυχεν· ἄνθρωπος μὲν ἀεὶ, τὰ δὲ ἄγρια, οὐ πολλάκις· καὶ ὗς μὲν ἄγριος ἅπαξ· ἥμερος δὲ, πολλάκις; ἢ διὰ τὴν τροφὴν, καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον; ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις ἔπειτα τὰ αὐτὰ ἄλλοθι μὲν ἅπαξ τίκτει, ἄλλοθι δὲ πλεονάκις· οἷον τὰ πρόβατα ἐν Μαγνησίᾳ καὶ Λιβύῃ τίκτει δίς· τὸ δ᾽ αἴτιον, ἡ πολυχρονία τῆς κυήσεως· οὐ γὰρ ἐπιθυμεῖ ὅταν πληρωθῇ, ὥσπερ οὐδὲ τροφῆς, τὰ πλήρη· τὰ δὲ κενοῦντα, ἧττον ὀχείας ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν κάθαρσιν.

Cur animantium alia ſemel coëunt, alia ſæpe, & alia anni tempore certo,

alia nullo ſtatuto tempore, ſed prout inciderit? homini ſemper concubitus opportunus eſt, feris non ſæpe? & quidem ſues agreſtes ſemel concumbunt; domeſtici ſæpe? An propter pabulum, calorem, atque laborem: quippe cùm Venus comes ſatietatis ſit? Nam eadem alibi ſemel, alibi ſæpius pariunt, vt oues in Magneſia, & Africa pariunt bis. Cauſſam verò tempus pariendi prolixius obtinet. Vbi enim ſe impleuerunt, non ampliùs concupiſcunt: quomodo nec cibum affectant, quæ ſatiata ſunt. Quæ autem grauida iam eſſe incœperint, minùs auida Veneris euadunt, quoniam menſtruæ purgationes nullæ præterea veniant.

In eandem ſententiam de coitus brutorum, hominíſque tempore, eiúſque rei ratione habemus ab eodem Ariſtotele libro quinto de hiſtoria animalium capite octauo hunc in modum: *Tempora autem, atque ætates coitus ſingulis animalibus definita, & ſtatuta ſunt; ergo plurimorum animantium natura vult quidem rem veneream per id tempus, cùm hyemis ceſſante ſæuitia, æſtatis clementia oritur; quod ſanè tempus veris eſt, quo plurima, & volatilia, & pedeſtria, & natantia ad coitum excitantur. Sed ſunt quæ per autumnum etiam & hyemem coeunt, atque pariunt, vt nonnulla cùm aquatilium, tum volucrium genera. Homini maximè temporibus omnibus opportunus coitus eſt: atque etiam alia plura pedeſtris generis, quæ cùm homine viuunt, coitum nullo tempore aſpernuntur, videlicet propter teporem, & pabuli vbertatem. Quorum tempus etiam gerendi vteri breue eſt, vt ſuis, vt canis, & volucrum quæ ſæpius pariunt. Complura etiam educationi ſuorum partuum conſulendo, non niſi commodo tempore coëunt.* Libro etiam ſexto capite decimo octauo ea de re nonnulla traduntur, de qua etiam Plinius libro decimo capite ſexageſimo tertio in hunc modum: *Cæteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus, homini, vt dictum eſt, omnibus horis dierum, noctiúmque.* Porrò autem quibus ſpeciatim temporibus ſingula animalium genera coëant, & in ipſis generibus, quæ ſit hac in re differentia, ſicut i etiam, quæ ſemel, & quæ ſæpius ex hiſtoriarum libris de animalibus petenda cognitio eſt. Ipſe enim Ariſtoteles libro quinto, & ſexto abundè hanc materiam perſequitur. τὰ δ' ἄγρια, οὐ πολλάκις. *feris non ſæpe.* Idem Ariſtoteles quinto de hiſtoria capite nono: *Semel anno magna pars ſyluestrium animalium parit, quæ ſcilicet non vt lepores ſuperfœtant. Piſces plurimi etiam ſemel pariunt.* De auibus etiam ſylueſtribus capite decimo tertio idem Ariſtoteles: *Auium etiam ſylueſtres, vt dixi, ſemel magna ex parte coeunt, atque pariunt.* Domeſticos autem, qui cum hominibus verſantur, ſæpius parere habuimus ab eodem, loco paullò ante adducto capite octauo libri quinti: & ſpeciatim quod ad aues pertinet eodem libro capite decimo tertio. ἢ διὰ τὴν τροφὴν, καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον. *An propter pabulum, calorem, atque laborem.* Tres affert cauſſas: duas quidem poſitiuas, vt loquuntur, tertiam priuatiuam; duæ priores frequentiorem efficiunt coitum, tertia rariorem. Sunt poſitiuæ alimentum, & tepor. Propoſitum comprobat Ariſtoteles; & primùm magis propriè, quod pertinet ad alimentum; Nam in ſatietate venus. Id autem ita profert Ariſtoteles, tanquam non ipſius proprium, ſed aliorum etiam, & fortè vulgare fuerit dictum, vt ſanè ita vim rationis maiorem habeat. Et verò ex pabuli vbertate magna gignitur ſeminis copia, quæ ad concubitum animalia proritare poſſit; habemúſque ſimiliter apud Latinos prouerbium, Ariſtotelico dicto reſpondens; *Sine Cerere, & Libero friget Venus*: id autem ad teporem etiam referri poſſit, bene enim enutriti incaleſcunt; famelici autem frigidi, vt etiam Latino prouerbio indicatur, tepor autẽ etſi in aëre, primùm tamen in corpore accipiendus. Tum probat Ariſt. propoſitũ, & ratione teporis, & ratione alimẽti, vnde quod Theod. vertit *non eadem*, vertendum potiùs eſt, *deinde eadem*, Græcè enim, ἔπειτα; temperies igitur aëris, ex qua corporis fit temperies, multùm & ipſa adiuuare eam rem poteſt: nimia enim frigiditas corpus debilius, & torpidum reddit: & nimia etiam caliditas vires diſſoluit. Hæc tamen iuxta rationem ſubiecti accipienda ſunt, alia enim aliis calida, & frigida, ipſe verò tepor huic muneri maximè accomodatus eſt, vnde & veris tempore venerem maximè vigere ſcripſit loco ſuperiùs citato Ariſtoteles. Probat autem propoſitum Ariſtoteles, quod ad vtramque rationem attinet, exemplo ouium, quæ in Magneſia ſunt Macedoniæ regione, & in Africa; ibi enim bis illæ pariunt, quæ ſemel pariunt alibi; id autem tum ob pabuli vbertatem, tum aëris teporem, quam rem ſcripſit ſexto de hiſtoria capite decimo nono his verbis, de ouibus, & capris loquens: *Ferunt quinque menſibus tum oues, tum capræ: vnde fit, vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia eſt, bis pariant*: hic enim ſine dubio Magneticas, &

Libycas oues intellexit. Duas eaſdem cauſſas frequẽtiores partus propoſuit etiã generatim libro quinto hiſtoriarum capite octauo, & ſpeciatim eodem quinto capite decimo tertio, cùm frequentiorem identidem partum in columbis ex eiſdem prouenire affirmaret his verbis: *Pariunt columbæ omnibus anni temporibus, pullóſque educant, ſi locum apricum habeant, & cibum. Sin minùs æſtate tantummodo fœtant.* τὸ δ᾽ αἴτιον ἡ πολυχρονία. *Cauſſam verò tempus pariendi prolixius obtinet.* Hæc non ſunt apta è proximè dictis, quamquam ita poſita eſſe videntur: non enim, quæ dicitur cauſſa, eſt cur oues in Magneſia & Africa bis anno pariant, cùm hoc medium ſit potiùs contrarium, πολυχρονία enim τοῦ τόκου, quam Theodorus vertit, *tempus pariendi prolixius*, nimirum mora dum pariant, ſeu geſtationis fœtus longius tempus, rarioris conceptus, & partus, potiùs cauſſa eſt; quæ enim diutius gerunt, rariùs concipiunt, impedit enim geſtationis mora; quæ autem ſæpius, ſæpius etiam concipiunt. Igitur dicendum hîc proponi aliam cauſſam rarioris, aut frequentioris concubitus, fœminis propriam, ſine qua duæ quæ prædictæ ſunt, pabuli vbertas, & tepor, non poſſint quidquam efficere: nec abeſt ſuſpicio, deeſſe particulam, quæ illud indicet, ἔτι, ſcilicet, præterea alia cauſſa eſt, nimirum vt alia ſæpius, alia ſemel venere vtantur: fuit autem hæc tertia cauſſa, cum ſuperioribus duobus ſimiliter propoſita loco citato libri quinti his verbis: *Quorum tempus etiam ferendi vteri breue eſt, vt ſuis, vt canis, & volucrium, quæ ſæpius pariunt.* Igitur ex animalibus illa, quæ diutius vterum ferunt, vt anno, non poſſunt ſæpius concumbere, nam per longum tempus grauida ſunt: quo autem tempore ſunt grauida, non amplius venerem appetunt; ſicuti nec cibum affectant, quæ ſunt ſatiata, quæ nimirum naturali tantùm deſiderio eius rei ducuntur. Ex animalibus autem poſtquàm conceperunt, nulla coitum pati præter equam, & mulierem, ſcripſit idem Ariſtoteles quarto de generatione animalium. Hîc autem eius rei illam rationem affert, quòd eo tempore menſtruæ purgationes deficiant. Illis nimirum vterus irrigatus, quum paullò ante ceſſauit fluxus, tanquam terra veris tempore humido calore irrigata, poſſit ſemina genitalia ad concipiendum maximè idonea. Hæc autem accommodentur etiam Libycis ouibus, hæ námque beneficio vbertatis pabuli, & teporis regionis, bis anno concipiunt, & pariunt, non ſimiliter atque aliæ ſemel. Poteſt autem frequentiori huic conceptui eſſe locus, quoniam huius generis animantium ea eſt natura, vt tantùm quinque menſibus vterum ferant, vt duodecim menſium ſpatio duobus partubus ſit locus. Labor autem, quæ tertia ab Ariſtotele proponebatur cauſſa, duarum, quæ prædictæ ſunt, vim minuit, atque adeò vbique rarioris partus eſt cauſſa, qui diſſoluendo abſumat ſeminis materiam. Hinc ſyluestrium genus, quia multis exercentur laboribus ſemel, vt dictum eſt, magna ex parte coëunt, & ex domeſticis, quæ magis laborioſa, minùs veneri dedita. Homo quia bene, boniſque nutritur cibis, & aduersùs cœli iniurias veſtium, & vmbrarum remedia multa parata habet, veneri maximè opportunus: cùm etiam fœmina quamuis vterum gerens, patiens veneris nihilominus eſt.

X L V.

Διὰ τί τῶν ἀνθρώπων οἱ ἀραιοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας βραχύβιοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ ὅτι σημεῖον τοῦ τὸ ὀστοῦν πυκνὸν εἶναι; ὡς ὁ ἐγκέφαλος ἀσθενὴς οὐκ εὔπνουν· ὥστε ὑγρὸς ὢν τὴν φύσιν, ταχὺ σήπεται· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὴ κινούμενα καὶ ἀπατμίζοντα· διὸ καὶ ἄνθρωπος τὴν κεφαλὴν δασύτατον, καὶ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος μακροβιώτερον, διὰ τὰς ῥαφάς· δεῖ δὲ ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Cur homines, qui raris dentibus ſunt, magna ex parte breuioris ſunt vitæ? An indicium hoc eſt, denſum os eſſe capitis: ergo cerebrum inualidum eſt, quia minùs ſit reſpirationibus opportunum: itaque celeriter putret, vt quod ſua naturâ humidum ſit. Nam & cætera cùm non moueantur, neque exhalant, facilè corrumpuntur. Quo etiam fit, vt homo capite piloſo maximè ſit, & mas, quàm fœmina, diutius viuit futurarum ſui capitis beneficio. An in cæteris quoque id ſit cogitandum.

Eandem de paucitate, & raritate dentium ſententiam videre eſt apud eundem Ariſtotelem libro ſecundo de hiſtoria animalium capite tertio his verbis: *Quibus plures* [dentes], *hæc viuaciora, magna ex parte ſunt, quibus pauciores, & rariores, hæc magna ex parte vitæ ſunt breuioris.* Dicit autem *magna ex parte*, quia aliæ interuenire poſſunt cauſſæ, ratione quarum effectus aliter contingat. Modò autem affirmat eam rem ita ſæpius contingere, quia rario-

tes

res dentes indicio ſunt os capitis eſſe denſum & compactum, nimirum dilatari, rarefieri, & extendi non potuit os illud, ſeu materia illa oſſifica, ex qua tum dentes, tum calua efformabatur, vnde pauci, & rari extitère dentes, & os capitis denſius: oſſe autem denſiori infirmum caput eſt; quippe quod minimè expiret: aſſiduè enim gignuntur in ipſo, & feruntur ad ipſum vapores, & fuligines excrementitię, quibus niſi per oſſis meatus exſpirante capite, pateat exitus, accedit celeriter putredo, cùm ſua naturâ humidum ſit cerebrum, humida autem putredini obnoxia ſint: putrent autem quæcunque alia etiam non mouentur, nec expirant, ſicuti dicitur de aqua ſectione prima problemate quinquageſimo tertio: caput autem hominis multa huiuſmodi materia redundare ex eo oſtendit, quòd maximè piloſum ſit, ſicuti dicitur libro ſecundo de hiſtoria capite primo, & ſecundo de partibus capite decimo tertio, quo loco etiam in humiditatem, & caliditatem partis cauſſam referebat: ſed & hac eadem ſectione problemate ſexageſimo primo de capitis hiſpiditate quæſtione propoſita idem confirmatur. Exſpirationem autem capiti eſſe apprimè vtilem, & neceſſariam ad vitam producendam ea re docet (quæ etiam eſſe poſſit corollarium) quòd mas, quàm fœmina diutius viuat, homo enim plures in capite habet, quàm fœmina ſuturas, per quos exhalans materia, minimè putreſcit, nec ægritudinibus occaſionem præbet, quam rem manifeſtis admodum verbis expreſſit Ariſtoteles ſecundo de partibus capite ſeptimo hunc in modum: *ſuturas etiam plurimas in capite homo habet, & mas plures, quàm fœmina eadem de cauſſa, vt locus ſpirantior ſit: & ampliùs in quo plus cerebri habetur: nam ſi cerebrum vel humet, vel ſiccet ſupra modum, ſuo fungi officio non poteſt: ſed aut non refrigerabit, aut coagulabit. Itaque morbos, deliria, mortes afferet.* Atqui tamen plures hæ in capite viri quàm mulieris ſuturæ ab omnibus haud conceduntur: cùm ipſa diſſectio, & experientia doceat, homines eſſe, qui exiguas, & nullas etiam haberent, ſicuti etiam in fœminarum genere, vnde ad ſingularium potiùs naturas in vtrouis ſexu, quàm ad ſexum ipſum cauſſa referenda eſt: ſicuti etiam eadem experientia, manifeſtò innotuit, detrimendum, quod ex ſuturarum arcta compage exoritur; affirmat enim Realdus Columbus libro primo, quæcúmque ſine ſuturis oſſe denſo, & compacto reperta ſunt capita ſiue hominum, ſiue fœminarum, illa perpetuo ferè capitis dolore laboraſſe, breuique etiam interiiſſe, quòd vaporibus, & excrementis minimè pateret exitus: Atqui Cornelius Celſus elegantiſſimus Medicinæ ſcriptor contrarium manifeſtiſſimis verbis aſſeruit capite primo libri octaui ita ſcribens. *Raro autem caluaria ſolida ſine ſuturis eſt: locis tamen æſtuoſis faciliùs inuenitur: & id caput firmiſſimum, atque à dolore tutiſſimum eſt: ex cæteris, quò ſuturæ pauciores ſunt, eò capitis valetudo commodior eſt, neque enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem.* Porrò autem vera eſſe, quæ ſcribit Cornelius, ſi iniurias tantùm, atque detrimenta conſideremus, quæ exteriùs capiti incidunt, minimè verò ſi ab internis vaporoſis & fuliginoſis excrementis, quæ afferuntur damna pendamus, alij ante nos dixerunt. Atqui ſanè, cùm plura capiti detrimenta per interiora illa importentur quàm per exteriora hęc; vniuerſim, multis, & laxis ſuturis prędita, potiùs, quàm contrario modo affecta, erunt firmiora exiſtimanda capita; quod & hoc loco ſcribit Ariſtoteles, & ſcribit Hipp. libro de locis in homine his verbis: *ſaniores autem capite ſunt, qui plures ſuturas habent.* Illud etiam hoc loco non omiſerim pro *ῥαφὰς* eſſe qui legant *τροφὰς*, & ita etiam legiſſe antiquum interpretem, qui vertit, *propter nutrimentum.* Iuſtinianus autem in margine habet *στροφάς*. At ſi ante pedes via certa, & expedita eſt, quid ſalebras ſequar? *δεῖ δὲ ἰδεῖν. An in cæteris quoque idem ſit cogitandum.* Ad verbum. Oportet autem etiam conſiderare de aliis. Duobus autem modis hæc exponi poſſunt: primo ſic. Quod de homine, & muliere dicitur, idem etiam conſiderare debemus in aliis animalium generibus, in iis enim ſimiliter mares ſunt vitæ longioris, quàm fœminæ, ita enim ſcribit idem Ariſtoteles libro de longitudine & breuitate vitæ, niſi tamen mares ſalaces, ſint. Iterum hoc modo. Non ex ſola dentium raritate, & frequentia conſideranda eſt vitæ longitudo, & breuitas: ſed ex aliis etiam; multæ enim aliæ huius cauſſæ afferuntur in libro proprio de longitudine, & breuitate vitæ. Hoc problema iterum ſcribitur ſectione trigeſima quarta, & primum omnium poſitum eſt. In eo autem pro ſolutione Ariſtoteles vtitur tantummodo ſigno quodam, cui ratio ex iis adhiberi poſſit, quæ hoc loco poſita ſunt, vt legenti animaduertere licet.

XLVI.

Διὰ τί δὲ ὅσοι τὴν διὰ τῆς χειρὸς τομὴν ἔχουσι δι' ὅλης, μακροβιώτεροι; ἢ διότι τὰ ἄναρθρα, βραχυβιώτερα, ὡς τὰ ἔντομα; εἰ δὲ τὰ ἄναρθρα βραχύβια, δῆλον ὅτι τὰ ἠρθρωμένα τοὐναντίον· τοιαῦτα δὲ ἂν εἴη τὰ φύσει ἄναρθρα μάλιστα ἠρθρωμένα· τὸ δὲ χειρὸς τὸ ἐντὸς, ἀναρθρότατον.

Cur qui manus cæſuram per totam obtinent palmam, viuere diutius poſſint? An quoniam minus viuere poſſunt, quæ carent articulis, incompactáq; ſunt, quale genus omne aquatile eſt. Quòd ſi quæ articulata non ſunt, vitam breuiorem agere ſolent, conſtat contra ſe ſe habere quæ articulata. Cuius profectò generis illa etiam ſunt, quæ cùm ſua natura omni articulo careant, tamen articulata, nonnumquam quoad maximè licet, conſiſtunt. Manus autem pars interior penitus articulo vacat.

De hac eadem re ſic idem Ariſtoteles libro primo de hiſtoria animalium capite decimo quinto eodem Theodoro interprete: *Pars interior manus vola dicitur: carnoſa eſt, ſciſſuris vitæ indicibus diſtincta: longioris ſcilicet vitæ ſingulis aut binis ductis per totam, breuioris binis, quæ non longitudinem totam deſignent.* Sed quas Theodorus *ſciſſuras* vertit, Græcè eſt ἄρθρωσις, quæ vox propriè ſignificat *articulum*, id eſt, *naturalem oſſium compoſitionem*, quæ variis modis fit, vt latè docet Galenus initio libri de oſſibus: hîc autem appellat τομήν, ſicuti etiam problemate decimo ſectionis trigeſimæ quartæ, vbi hoc idem iterat problema, hoc eſt ſciſſuram, ſectionem, aut diuiſionem: articuli autem propriè non ſunt, ſed merito articulorum fiunt; vulgò lineæ appellantur; bene quidem articulatis longiores, malè autem breuiores: cùm enim fœtus in vtero manus habeat adductas, & veluti in orbem conglobatas, ex articulorum, qui in digitis ſunt, motione, & flexu, lineæ illæ exculpuntur, quæ editis augentur. Et ſi quidem virtus formatrix valida, & materia obediens per totam manum protenſæ, ſin ſecus non per totam. Porrò autem quæ linea à quorum articulorum motione fiat, non eſt hîc explicandi locus neceſſarius. Igitur quæ articulis carent, aut malè articulata, illa ſunt debilia, ſicuti oſtendit idem Ariſtoteles loco adducto ſectionis trigeſimæ quartæ, teneræ ætatis exemplo. Non articulatorum autem, & breuis vitæ exempla affert tum problemate citato, tum hoc loco piſces. Athenæus autem libro octauo, ex eiuſdem Philoſophi ſententia, ſerpentes, oſtrea, & pulmones marinos his verbis: πάλιν τῶν ζώων τὰ μὲν ἔναρθρα, ὡς ἄνθρωπος, ὄνος, βοῦς, τὰ δὲ ἄναρθρά ἐστιν, οἷον ὄφεις, ὄστρεα, πνεύμονες. Quæ Dalechampius ita vertit: *Animalium quædam rurſum Ariſtoteles ſcribit, commiſſuris articulorum compingi, vt hominem, bouem, aſinum, quorundam membra nullis articulis vinciri, vt pulmonis marini, oſtreorum, ſerpentis.* Igitur articulus firmitudinem, robur, & rei abſolutionem, ac perfectionem denotat: vnde & metaphoricè ἀναρθρὸς, quod eſt *articulis carens, pro* ἄτονος, & ἀδυνὴς, hoc eſt *infirmus & debilis*, poni, obſeruant Grammatici; ſicuti, διαρθρὸς, *informis, imperfectus*, partes diſtinctas, & abſolutas non habens, vt ἔμβρυον ἀδιάρθρωτον, *fœtum informem*, & minimè diſtinctum dixit Ariſtoteles: contra ἀρθρώδης *articuloſum, robuſtum*, vt de leone dixit idem Ariſtoteles; vniuerſum corpus ἀρθρώδης, ἢ νευρώδης, *articuloſum, & neruoſum*, quod dixit alibi διηρθρωμένον: διαρθροῦν etiam, *articulare*, pro vltimam manum imponere, tanquam huiuſmodi perfecta, & abſoluta ſint alia verò minimè: Ergo malè articulata vitæ breuioris: à contrario igitur bene articulata longioris ſunt: quæ autem manus interior pars cæſuras habet per totam protenſas, illa quoad licet, bene articulata eſt, atque idcirco vitæ longioris nuncia; dicitur autem *quoad licet*: illa enim pars naturâ ſua articulo caret, eſt enim carnoſa, vt habuimus ſuperiùs ab eodē Ariſtotele; perpaucā autem in ipſis articulis carnem; plurimam autem in partibus inter articulos mediis à natura meritò productam, monumentis conſignauit Galenus libro primo de vſu partium capite decimo tertio: Huiuſmodi autem quaſdam articulationes in ipſo cordis etiam corpore extare, ſcripſit idem Ariſtoteles libro tertio de partibus animalium capite quarto his verbis: *Quin etiam articulationem rimis, ſuturíſve capitis ſimilem habere viſuntur, quamquam non ita conſiſtant, vt quod ex pluribus ſit compactum, ſed vt modò dixi, articulationem potiùs oſtendunt. Sunt articulatiora corda eorum, quæ ſenſu meliùs valent: inarticulatiora eorum, quæ ſenſu hebetiori ſunt, vt ſuum.* Hæc Ariſtoteles eo loco.

XLVII.

Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται; ἢ ὅτι ἢ μόνον ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται, ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι.

Cur animantium homini vel vni, vel maximè oculi deprauantur? An quòd homo vel ſolus, vel maximè morbo comitiali capi in puerili ætate ſolet, cùm certè deprauari omnibus accidit.

Sectione trigeſima hoc idem problema repetit Ariſtoteles iterum; atque tertio continenter: quæ ibi ſunt problemata vigeſimum ſeptimum,& vigeſimum octauum: cùm verò vigeſimum ſeptimum eiſdem omnino quibus hîc efferatur verbis; vigeſimum octauum duabus rebus differt, primùm quia illo nominantur oculi, τὰ ὄμματα διαστρέφονται, *oculi peruertuntur*, quorum hîc nulla mentio, ſed ἄνθρωπος διαστρέφεται, *homo peruertitur*, vt appareat manifeſtè in præſentia de oculis problema proponi, ſicuti interpretans facit Theodorus; quamquam & ſanè verbum ipſum διαστρέφεσθαι, de oculis ipſis,etiam haud nominatis accipi, exemplum habeamus in Hippocraticis: deinde quòd eodem vigeſimo octauo cùm tres afferantur ad quæſitum rationes, atque tertia eadem huic ſit; ibi dicitur hominem ſolum ex animantium genere morbo comitiali corripi, quod cùm falſum ſit, oues enim, & capræ eodem corripi dicuntur, & canes obſeruaſſe me aliquando memini; ex præcedenti vigeſimo ſeptimo, & hoc quod in præſentia exponimus (ſicuti admonuit Hieronymus Mercurialis variarum lectionum libro quarto capito nono) ita moderanda eſt Ariſtotelis ſententia, vt non ſolùm inter animantia hominem, ſed maximè eo morbo corripi dicamus. Plinius tamen & ipſe libro vndecimo capite trigeſimo ſeptimo, ſoli ex animalibus deprauari dixit his verbis, cùm de oculis loqueretur: *Vni animalium homini deprauantur; vnde cognomina Strabonum, & Pætorum.* Ariſtoteles igitur cur homini deprauentur, eam cauſſam ſatis perſpicuè tradit, quòd vel ſolus, vel maximè epilepſia in puerili ætate corripiatur; hic verò morbus cùm partes omnes corporis conuellat, præcipuè tamen oculos, qui ſua naturâ mobiliores, & infirmiſſimi ſunt, ſicuti ſcripſit idem Ariſtoteles ſectione trigeſima prima problemate vigeſimo ſecundo, & vigeſimo tertio. Quòd verò pueros maximè morbus ille infeſtet, puerilis etiam dictus eſt:quia igitur obnoxius puer epilepſiæ, obnoxius etiam oculorum diſtorſioni, præſertim ætate puerili, quo tempore maximè accidere ſolet.

XLVIII.

Διὰ τί τῶν ζῴων ἄνθρωπος μάλιστα καπνίζεται; ἢ ὅτι μάλιστα δακρύει· ἡ δὲ κάπνισις, μετὰ δακρύων;

Cur animantium homo maximè fumo affici poteſt? An quòd homo lacrymam maximè emittit: fumatio autem non niſi cum lacryma eſt?

Ad hanc oculorum ex fumo læſionem pertinentia problemata alia duo propoſuit ſectione trigeſima prima, ſextum propriè ad prominentes, vigeſimum ſecundum generatim ad omnes: non eodem tamen quo hîc termino vſus eſt problemate vigeſimo ſecundo ἄνθρωπος καπνίζεται, *fumatur homo*, ſed καπνὸς δάκνει τοὺς ὀφθαλμούς, *fumus oculos mordet.* Porrò de iis erit nobis ſermo cùm Deo concedente illa exponemus. Nunc cur fumo irritetur homo, aut eius oculi moleſtiam eam ſentiant, illam reddit rationem, quod affectus hic ſit cum lacrymis: fumus enim lacrymas eiet, homo autem maximè illacrymat: dicit autem *maximè*, quia etiam alia animalia vt crocodilus poſt interfectum hominem dicitur lacrymare, vnde adagium, *Crocodili lacryma.* Cur autem fumus lacrymas cieat, alia quæſtio eſt ad quam ex problemate citato vigeſimo ſecundo multa ſuppetunt.

XLIX.

Διὰ τί ἵππος ἵππῳ χαίρει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄνθρωπος δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ὅλως δὲ τὰ συγγενῆ τοῖς συγγενέσι, καὶ ὁμοίοις; οὐ γὰρ δὴ ὁμοίως, ὅτι τὸ ζῷον καλόν· ἡ δὲ ἐπιθυμία, τοῦ καλοῦ. ἔδει οὖν τὸ καλὸν ἥδιον εἶναι. νῦν δὲ μᾶλλον λύπης κάλλος, ἡδύ, τὸ καλὸν ἐστὶ τὸ ἡδύ. οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονή, ἢ τὸ καλόν, ἡδύ· οἷον φαγεῖν ἢ πιεῖν ἕτερον ἥδιον ἑτέρῳ, καὶ ἀφροδισιάσαι ἄλλῳ. διότι μὲν οὖν ἕκαστοι τοῦ συγγενεῖ μιγνύμενοι μάλιστα καὶ ἥδιστα ἀφροδισιάζει, ἄλλο πρόβλημα. ὅτι δὲ καὶ κάλλιστον, οὐκέτι ἀληθές. ἀλλὰ ἡμεῖς τὸ εἰς τὴν συνουσίαν ἡδύ, ὅτι ὃ μὴ καλόν, ὅτι ἐπιθυμοῦντες χαίρομεν ὁρῶντες· καί τοι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔχει ὁμοίως. διψῶντες γὰρ, ἥδιον ὁρῶσι τὸ πόμα· τὸ μὲν οὖν πρὸς χρείαν τινὰ καλόν, οὐ καὶ μάλιστα ἐπιθυμοῦμεν, τοῦτο δοκεῖ ἥδιστον εἶναι. τὸ δὲ καθ' αὑτό, οὐκέτι οὕτως. σημεῖον δὲ τούτου· δοκοῦσι γὰρ ἡμῖν καὶ ἄνδρες καλοὶ εἶναι, πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψασιν. ἆρ' οὖν οὕτως, ὥστε καὶ ἥδιον ἂν ὁρῶσι μᾶλλον ἢ εἰς συνουσίαν; οὐδὲν γε κωλύει, εἰ μὴ ἐπιθυμοῦντες τύχοιμεν. οὕτω δὲ πόμα κάλλιον. εἰ γὰρ διψῶντες τύχοιμεν, ἥδιον ὀψόμεθα.

Cur equus equo, homo homini,atque omnino cognata cognatis,ſibíque ſimilibus gaudent, atque cupiunt? non enim quia pulchrum videtur. Cupi-

ditas autem formam ſequitur elegantiorem: nam ſi id eſſet, rem pulchram ſuauiorem eſſe oporteret. Nunc autem contra potiùs euenit, vt quia iucundum, ſuauéque eſt, ideo pulchrum eſſe videatur. Nec etiam omnibus res eadem voluptati eſt, nec pulchrum idem lætitiæ: aliis enim eſſe, aut bibere, aliis concumbere lætabilius eſt. Sed cauſſa cur vnumquodq; iunctum ſuo cognato maximè, ſuauiſſiméque concumbat, in aliam cadit quæſtionem. Pulcherrimum verò id etiam eſſe, nondum aſſeri verè poteſt, ſed nobis quod ad concumbẽdum ſuauius eſt, pulchrum certè videtur: quoniam rei quam cupimus aſpectu quoque nimirum delectemur. Et quidem in cæteris etiam cupiendi generibus res pariter ſe ſe habet. Cùm enim ſiti detinemur, humorem ſuauiùs cernimus. Quod itaque ad vſum aliquem pulchrum eſt, & quod idem maximè cupere ſolemus, ſuauiſſimum id eſſe ipſum videtur. Quod autem per ſe tale eſt, non præterea ſic eſſe videbitur. Argumentum quòd adoleſcentuli, pleríque formoſi aptíque nobis eſſe videbuntur, cùm ad concumbendi vſum reſpexerimus: Nunquid igitur ita, vt etiam plus geſtiamus, quàm ſi deformes quoſdam intueamur? Non hercle, niſi eorum auidi ſumus: quo modo potio quoque videtur pulchrior. Nam ſi ſiti detinemur humorem multò ſuauiùs aſpiciemus.

Verſus eſt Homeri Odyſſea ρ.

– Αἰεὶ τοι τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον:

Hoc eſt: *ſemper ſimilem ducit Deus ad ſimilem.* Ex quo verſu multa ad hanc ſimilitudinem, & amicitiam inde prouenientem diſputat Plato in Dialogo, qui inſcribitur Lyſis; quæ videre, ad hanc quidem materiam conducibile ſit. Ariſtoteles autem non ſoluit quæſtionem conſueta particula, ἤ, adhibita: ſed amouet reſponſionem quandam, & ex ea viam ſternit ad ſolutionem; vt videbimus. οὐ γὰρ δὴ ὁμοίως ὅτι σὺ ζώων καλόν. *Non enim quia pulchrum videtur.* Amouet reſponſionem, & inquit non ideo contingere delectationem, & mutuum illud deſiderium, quod inter ſimiles, & congeneres eſt, quia ſimile pulchrum ſit. Erat autem hæc reſponſio, vt puto, ex vulgari ſententia, ſeu potiùs antiquo prouerbio, de quo idem Plato in citato dialogo, τὸ καλὸν φίλον εἶναι, *pulchrum eſſe amicum.* Hic autem problematis locus admodum corruptus eſt, primùm enim particula, σύ, hoc eſt, *tu*, locum nullum hîc habere videtur, & omittitur ab antiquo interprete, qui pro ea reddit *autem*, nec in Theodori tralatione eam agnoſco: deinde ipſe Theodorus haud exprimit ζώων: quo modo coniectura exiſtimem poſſe corrigi, dicam ad finem. Interim puto hunc eſſe ſenſum: Voluptas, & deſiderium, quo congeneres animantes ſimul eſſe & verſari cupiunt, non inde oritur, quòd pulchrum congeneri videatur, cupiditas autem, & voluptas à re pulchra oriatur; ſi enim ita eſſet, quò res quæque pulchrior apparet, dulcior etiam, & ſuauior videretur, id autem non vſuuenire ſequitur ad probandum. νῦν δὲ μᾶλλον λύπαις. *Nunc autem contra potiùs.* Et hunc locum magis etiam priore corruptum eſſe puto: ac Theodorum valde diuerſam lectionem ſecutum eſſe. Ego autem Græci textus, quem excuſum habemus veſtigia ſecutus, hunc puto eſſe ſenſum: Non ſolùm, quod pulchrius eſt, illud etiam non eſt ſuauius, quod proximè dixerat; ſed potiùs contingit aliquando, vt pulchritudo contriſtet, & dolore afficiat, quæ res nimirum variis occaſionibus accidere poteſt; neque quod verè, & re ipſa eſt pulchrum, illud etiam eſt ſuaue. Hoc autem ſenſu duntaxat immutanda eſt particula ἡδὺ primo loco poſita, & pro ea reponendum οὐδὲ, hoc modo οὐδὲ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ, quòd ſi pro λύπαις, dicamus λύπει, expeditior adhuc erit idem ſenſus: eſt autem hæc veluti iteratio eius, quod initio dixerat, non quia pulchrum videatur, opportuna tamen, tanquam modò ratione probata ſit. οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονὴ. *Nec etiam omnibus res.* Sequitur ad probandum Ariſtoteles, non ideo cõtingere alteri alterius deſiderium, aut mutuam inter congeneres animantes voluptatem ob pulchritudinem; quam rem modò alio etiam argumento confirmauerat. Ait itaque, quod volupe eſt, quódque eſt pulchrum, nimirum naturâ, & ex ſe, non illud volupe, & pulchrum omnibus eſt: & fortaſſe legendum πᾶσι, non πᾶσα, & ita puto legiſſe Theodorum, qui, *omnibus* vertit. Non eſt autem idem omnibus volupe, quoniam alius deſiderat comedere, aut bibere, alius concumbere: ſi verò quæ dulcia ſunt, talia apprehenderentur, æquè ab omnibus omnia, & à ſingulis ſingula appeterentur,

rentur, quod non ſit. Ex verbis autem allatis, & ex materiæ vicinia, de concubitu verba faciens, qui inter congeneres ſuauiſſimè perficitur, aliam ait eſſe quæſtionem, quæ nimirum ſpeciatim ſit pertractanda, de qua tamen illico nonnulla ſubdit, illud ſtatim excludens, quod propoſitæ ſententiæ aduerſabatur, non creari in eo voluptatem, quia pulcherrimus ſit congener: ſed potiùs, vt apparebit, quia vſui ſit, vnde ſternit viam ad problematis ſolutionẽ dicens: *ἀλλὰ ἡμαῖς τὸ εἰς τὴν συνουσίαν. ſed nobis quod ad concumbendam.* Nobis inquit, quod in conſuetudine, & vſu dulce percipitur, hoc pulchrum videtur, hoc deſideramus, & hoc cùm aſpicimus, gaudemus: quia igitur cognatus cognato ſuauiſſimus ad vſum percipitur, & ſimilis ſimili, ideo cognatus cognato, & ſimilis ſimili mirificè gaudet. Vſus autẽ ratione, iucunditatẽ in nobis oriri probat exẽplis; nam quia ex potione, cùm ſiti afficimur, maximum vſum percipimus, quia ſiti nos leuat, ideo ſitientes potionẽ iucundiùs aſpicimus: vnde colligit iã problematis ſolutionẽ, perſpicuè inſerẽs. Igitur quod ad vſum quendã pulchrum eſt, quodq; maximè deſideramus, hoc videtur dulciſſimũ eſſe; tale autem nimirum eſt congener, non autem quod per ſe pulchrũ eſt: illam etenim adhuc perſeuerat amouere, reſponſionem, quam initio attulerat, dicens non quod per ſe, & ex natura ſua dulce, ſeu pulchrum eſt, iam ſuaue appareat, neq; eo gaudemus, niſi tale vſui fuerit; Probat id ſigno Ariſtoteles in re quidem turpi, & inhoneſta, ſed materiæ propoſitæ admodum affini, & illis temporibus in Græcia admodum vſitata, quid enim illa in regiòne vulgatius puerorum amoribus? Probat igitur Ariſtoteles, quod ex ſe tale eſt, non videri nobis tale, niſi vſui ſit. Viri enim ſunt, inquit, qui pulchri nobis appareant, quum ad conſuetudinis vſum reſpexerimus (dicamus potiùs conſuetudinis, quàm, *concumbendi*, quod transfert Gaza; ſuus enim eſt, & conſuetudinis vſus) ſunt, inquit, qui tales nobis appareant, vſum illum reſpicientibus qui etiam, quà viri pulchri fortaſſe ſint; apta nimirum, & proportione reſpondentia membra habentes, cum vitis conuenienti & accommodato colore; indéque etiam voluptatis aliquem ſenſum haurimus. Nunquid autem, ait Ariſtoteles, ita pulchri appareant, vt magis delectemur, quàm illi, aut nos ipſi, quum alios aſpicimus ad conſuetudinis vſum aptiores, at re ipſa fortaſſe magis deformes, membrorum ſymmetria & colore? id vero non fit, ait Ariſtoteles: nihil verò prohiberet fieri, ſi deſiderio non afficeremur; at deſiderium, rectum iudicium impedit: quæ enim ob vſum, quem præſtant à nobis deſiderantur, illa libentiùs aſpiciuntur, etſi ſua naturâ haud ita pulchra ſint: ſic enim etiam contingit, vt pulchrior videatur humor, ſuauiùſque ab eo conſpiciatur, qui ſiti afficitur. Atque hoc modo videtur procedere ratio; verùm expeditiùs aliquantò (ſi modò incorruptis locis ferendæ coniecturæ) ſi ad illa *πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψωσιν*, negatiua particula apponatur, legentes *οὐ πρὸς*; hic enim erit ſenſus, & ita procedet ratio: ſi ad conſuetudinis vſum minimè reſpexerimus, viri ſanè nobis videntur pulchri, qui naturâ ſua tales ſunt, partéſque illas, & conditiones habent, quæ in viro pulchri aſpectus deſiderantur, quo aſpectu etiam voluptas aliqua percipitur. Nunquid autem, ait Ariſtoteles, ita pulchri appareant, vt iis delectemur magis, quàm alij, aut nos etiam quum alios aſpexerimus ad conſuetudinis vſum oculis intentis, qui fortaſſe naturâ haud ita pulchri ſint? Id verò minimè contingit, ait Ariſtoteles, nihil autem prohiberet; vt ſcilicet, quæ pulchriora ſunt, pulchriora viderentur, ſi vſus deſiderio non eſſemus affecti. Vſus igitur eſt qui gaudium, & ſuauitatem commendat. Nec verò Plato in dialogo, quem adduxi, cùm de amicitia ex ſimilitudine loqueretur, vtilitatem, quæ ex ſimili eſt, prætetiit; licèt ille rem alio modo pertractârit, & in alia abierit. Porrò autem quoniam nos à Theodori tralatione admodum receſſimus, quia & ille à Græcis verbis, quæ excuſa habemus, admodum receſſit; vt expoſitionis noſtræ ratio conſtet, & diuerſitas appareat, neceſſarium exiſtimauimus, problema ipſum Latinè, ſeu potius barbarè verbum è verbo proponere, & ad verba ipſa ſubinde quædam adnotare, fidelitatem omnino, elegantiam nullatenus ſequentes: *Cur equus equo, & homo homine gaudet, atque omnino cognata cognatis, & ſimilibus? non enim ſanè quod ſimile animal pulchrum ſit, deſiderium autem pulchri.* [Puto legendum *οὐ γὰρ δὴ ὅμοιον ὅτι ζῶον καλὸν*, pro *ὁμοίως, ὁμοίαν*, & ablato *οὐ*.] *Oportebat enim pulchrum ſuaue eſſe; nunc autem potiùs contriſtat pulchritudo; neque quod pulchrum etiam ſuaue eſt.* [Puto legendum, vt dixi pro *λυπεῖς λυπεῖ*, & pro *ἡδὺ, ἡδὺς*.] *Neque omnibus voluptas, aut pulchrum, ſuaue: quemadmodum eſſe vel bibere alij dulcius eſt, alij concumbere.* [Melius, *πᾶσι*, quàm *πᾶσαν*: ſenſus enim, quem expreſſimus eo modo expeditior.] *Propter quid igitur vnumquódque cognato mixtum maximè, & ſuauiſſimè venerem exerceat, alia quæſtio eſt: quoniam ſanè pulcherrimum ſit, non tam verum: ſed nos, quod ad conſuetudinem iucundum eſt, quoniam ſanè pulchrum, & quoniam deſiderio afficimur, gaudemus cùm aſpicimus. Et ſanè in alijs etiam cupiditatum generibus res ita ſe habet: ſitientes enim iucundiùs potionem vident. Quod itaque ad vſum*

aliquem

aliquem pulchrum eſt, quódque maximè deſideramus, hoc videtur dulciſsimum eſſe: quod autem per ſe tale, non ita: ſignum autem huius. Videntur enim nobis etiam viri pulchri eſſe, ad conſuetudinem ipſam reſpicientibus. [Hoc loco putabam addi poſſe negationem, vt ſenſus expeditior eſſet.] *Nunquid autem ſic, vt etiam delectemur magis, quàm aſpicientes alios intenti ad conſuetudinem.* [Hic etiam puto ſubeſſe mendum; quem tamen exiſtimem eſſe loci ſenſum, patet ex commentario.] *Nihil ſanè prohibet, niſi deſiderio affecti ſimus: ita verò potto pulchrior eſt; ſi enim detineamur ſiti, eam iucundiùs aſpicimus.*

L.

Διὰ τί ποτε τοῦ μὲν ἀνθρώπου τὰ ἔμπροσθεν δασύτερα τῶν ὄπισθέν ἐστι, τῶν δὲ τετραπόδων τὰ ὄπισθεν; ἢ ὅτι πάντα τὰ δίποδα, τὰ ἔμπροσθεν ἔχει δασύτερα; οἱ γὰρ ὄρνιθες τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσιν· ἢ τὰ ἀσθενέστερα μᾶλλον ἀεὶ σκεπάζειν ἡ φύσις εἴωθεν; ἀσθενὲς δὲ ἕκαστόν ἐστί τινα τρόπον· τῶν δὲ τετραπόδων ἁπάντων, τὰ ὄπισθεν ἀσθενέστερά ἐστι τῶν ἔμπροσθεν, διὰ τὸν τόπον· ὑπὸ γὰρ τῶν ψυχῶν καὶ καυμάτων, μᾶλλον δυνατά ἐστι πάσχειν· τῶν δὲ ἀνθρώπων τὰ ἔμπροσθεν ἀσθενέστερά ἐστι, καὶ τὸ αὐτὸ πέπονθεν.

Cur hominis prior pars piloſior, quàm poſterior eſt: quadrupedum contra poſterior, quàm prior, ſetoſior? An quòd omne animal bipes partem priorem habet piloſiorem: nam aues quoque eodem modo, quo homines ſe habent. An partes infirmiores natura ſemper integere potiùs conſueuit: infirmum autem vnumquódque loco ſui corporis aliquo eſt. Quadrupedum verò omnium partes poſteriores, infirmiores loci cauſsâ ſunt, quàm priores affici námque à frigore, æſtúque ampliùs poſſunt. Hominum priores infirmiores ſunt, incommodíſque illis eiſdem opportuniores.

Quæ hic proponuntur habemus etiam apud eundem Ariſtotelem libro ſecundo de hiſtoria capite primo his verbis: *Cæteris animalibus, quæ pilis veſtiuntur, partes prima piloſiores ſunt, ſupina autem glabræ omnino, aut minùs piloſæ: homo contrà.* Et eodem libro capite octauo. *Simiæ tum parte corporis prona piloſa ſunt, vtpote quadrupedes, tum ſupina tanquam hominis formam gerentes: hæc enim res contrario modo ſe habet in hominibus, ac in quadrupedibus, vt dictum eſt.* At libro ſecundo de partibus capite quartodecimo, cauſſam præterea appoſuit his verbis: *Quadrupedum generi pili non parte ſupina, ſed prona potiùs habentur. Homo contra parte magis ſupina, quàm prona: pili etiam operimenti gratiâ adiuncti ſunt animalibus. Itaque quadrupedibus prona potiùs egent tegumento, priora autem quamquam nobiliora ſunt, tamen per corporis totius flexum fouentur, ac tepent. At hominis quoniam prior pars compar poſteriori eſt, propter corporis excretionem, idcirco natura parti nobiliori adiumentum cenſuit adhibendum, ſemper enim natura res melioris auctor eſt: quoad eius fieri poteſt.* Hæc autem ratio eadem eſt, quæ & hoc problemate ſecundo loco affertur: ſed priùs de priore agamus. Homo ideo partes ſupinas, quæ ad ventrem & pectus pertinent habet piloſiores, quàm pronas dorſi, quoniam bipes eſt, omne autem bipes ita ſe habet, ſicuti oſtendit auium argumento; hæ enim ventris partes pluribus, ſed minutioribus plumis veſtitas gerunt. Hæc autem ratio, eſt quidem à poſteriori, euiuſmodi multas alias in hoc problematum libro affert Ariſtoteles, ſed ea, ſicuti & illæ, vt plurimùm aliis validioribus innituntur: bipes enim ideo ſupinas partes habet piloſiores, quoniam eſt rectæ ſtaturæ, rectæ autem ſtaturæ ita conuenit ob eam, quam ſecundo de partibus attulit rationem à nobis modò adductam, & iam declarandam: vt enimuero in idem denique hæ duæ rationes cadant, ſitque prior imperfectior & veluti inchoata, altera autem perfectior, & abſoluta. *ἢ τὰ ἀσθενέστερα. An partes infirmiores.* Manifeſta admodum argumentatio. Natura ſolet integere partes infirmiores, partes infirmiores in quadrupedibus ſunt poſteriores, aut pronæ, natura igitur has meritò integere ſolet. Porrò pilos eſſe animalibus integumento hîc non exprimit, exprimit autem citato loco ſecundi de partibus. Illud probat, poſteriores partes in quadrupedibus eſſe infirmiores: proponit autem; animal vnumquodque eſſe aliqua ſui corporis parte infirmum; quod inſeruiat tum infirmitati quadrupedum, tum hominum oſtendendæ, de qua mox. Videtur autem Theodorus legiſſe τὸν τόπον: at formis excuſa habent τρόπον: id verò haud multùm intereſt, bonus enim, & aptus ex vtroque ſenſus; ſiue aliquo modo, ſiue aliqua ex parte, aut aliquo corporis loco dicamus vnumquodque animal eſſe infirmum. Igitur in quadrupedibus par-

res hæ infirmæ poſteriores ſunt, quia obnoxiæ multis incommodis, loci, & ſitus cauſsâ, qui eſt apertus, & detectus, vnde frigora, & æſtus patientes, redduntur imbecilliores; anteriores autem, quod dicebat ſecundo de partibus ob corporis flexum, cùm prona incedant quadrupedia, tepeſcunt: fruuntur igitur commodo, & carent incommodis: debilioribus igitur, æquiùs, & meliùs erat conſulere. In hominibus res aliter ſe habet: priores enim, ſeu ſupinæ partes, debiles ſimiliter, ac infirmæ ratione loci ſunt, nam eiſdem incommodis ſubiiciuntur, quibus poſteriores, nam ratione figuræ rectæ, æquè frigora, & æſtus patiuntur venter, & pectus, ac dorſum, & nates: & hoc eſt, quod dicebat ſecundo de partibus, ἐξίσου διὰ τὴν ὀρθότητα τὰ πρόσθια τοῖς ὀπισθίοις, *ratione figuræ rectæ æqualia eſſe priores poſterioribus*. Cùm igitur partes hæ, ratione loci ſint non diſſimiliter infirmæ; cur ob eam quidem debilitatis rationem, homini piloſa redderet poſteriora, cauſſa non erat: at erat in quadrupedibus. Adfuit autem alia, quam propoſuit loco ſæpius iam adducto ſecundi de partibus; quia haud cogente alibi indigentia, parti nobiliori magis conſentaneum fuit adiumentum adhibere: priora autem nobiliora ſunt, ſicuti ibidem ſcribit Ariſtoteles. Porrò autem quod Theodorus vertit ad finem, *incommodiſque illis eiſdem oportuniores*, non bene facit, vt puto, nam & ſenſum corrumpit, & verba. Verba ita ſonant: *& hoc idem patiuntur.* Nulla verò hìc adeſt comparatio; dicit enim, idem pati, minimè verò, magis pati; Nec verò comparationi locus eſt: non enim verum in homine partes anteriores poſterioribus infirmiores eſſe, ſicuti in quadrupedibus poſteriores anterioribus ratione loci & ſitus dictum eſt: ſed paria ſunt, hac quidem parte vt diximus. Igitur ſi rationis vim & ſenſum attendimus, quod Ariſtoteles dixit, hominum anteriora eſſe infirmiora, cautè accipiendum, & explicandum eſt ex illis quæ ſequuntur, *patiuntur hoc idem*, minimè verò, quod Theodorus facit, ex illis hæc poſtrema corrumpenda. Alioquin etiam cui ignotum, comparatiuum pro poſitiuo ſumi aliquando? Vel etiam dicamus, Ariſtoteli anteriora hominum eſſe infirmiora, non tamen ratione loci, aut ſitus: ſed alio nomine: debiliora igitur alio nomine, paria ratione ſitus, eiſdemque paſſionibus ſubiecta, erant tanquam nobiliora veſtibus integenda: Et verò etiam argumentationi ſuperiùs poſitæ locus eſt: Nam ſi natura partes debiles & infirmas contegere ſolet, partes autem anteriores & ſupinæ debiles ſunt, non ſecus ac poſteriores & pronæ, quia eiſdem incommodis ſubiectæ, non ſanè hac ratione negetur illis hoc adiumentum, quod denegatur quadrupedibus, quia eis aliud ex corporis flexu paratum eſt.

L I.

Διὰ τί ἄνθρωπος τῶν ζώων μᾶλλον πτάρνυται; ἢ ὅτι καὶ κορυζᾷ μάλιστα; τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τοῦ θερμοῦ ὄντος περὶ τὴν καρδίαν, καὶ πεφυκότος ἄνω φέρεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορὰ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἐντεῦθεν δὲ ἐξ ἀνακλάσεως σχιζόμενον, τὸ μὲν, ἐπὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὴν κεφαλὴν φέρεται αὐτοῦ· τὸ δὲ εἰς τὴν ῥάχιν, καὶ τὴν ὀσφὺν, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας εἶναι πάντα ταῦτα, καὶ παρὰ τὴν βάσιν φερόμενον δὲ ὁμοίως τὸ σῶμα, καὶ τὰ ὑγρὰ μερίζει εἰς αὐτὰ ὁμαλῶς· ἕπεται γὰρ τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ· διὸ οὐδὲ πάνυ κορυζᾷ τὰ τετράποδα ζῷα, οὐδὲ πτάρνυται· ὁ γὰρ πταρμὸς, ἢ πνεύματος ἀθρόου φορά ἐστιν, ὑγρῶν ἐξατμιζόντων τι μᾶλλον τοῦ συμμέτρου· ἢ ὑγρῶν ἀπέπτων· διὸ πρὸ τοῦ καταῤῥοῦν γίνεται, ὃ οὐ συμβαίνει τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν τοῦ θερμοῦ φορὰν ὁμαλίζειν ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὄπισθεν· τοῦ δὲ ἀνθρώπου πρὸς ὀρθὴν πεφυκότος τῇ βάσει, καθάπερ τὰ φυτὰ, συμβαίνει τὴν τοῦ θερμοῦ φορὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι πλείστην, καὶ σφοδροτάτην φερόμενόν τε ἐνταῦθα, ἀραιοῖ, καὶ θερμαίνει τοὺς περὶ αὐτὴν πόρους· ὄντες δὲ τοιοῦτοι, δεκτικοὶ γίνονται τῶν ὑγρῶν μᾶλλον, ἢ οἱ κάτω τῆς καρδίας πόροι· ὅταν οὖν συμβῇ ἐξυγρανθῆναι μᾶλλον τοῦ δέοντος, καὶ καταψυχθῆναι, ἔξωθεν συμβαίνει τὸ θερμὸν τροφήν τε ἔχον καὶ συστελλόμενον ἐντὸς αὔξεσθαι· αὐξανόμενόν δὲ, φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πόρους εἰς οὓς ἀπολισθαίνει τὰ ὑγρὰ, ὄντα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα, πληροῖ αὐτοὺς, καὶ τοὺς καταῤῥοὺς ποιεῖ, καὶ πταρμοὺς ὁμοίως· ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν καταῤῥῶν, τὸ θερμὸν προαναφερόμενον τοῦ ὑγροῦ, καὶ πνευματοῦν τοὺς πόρους, τῇ τε ἐκβολῇ τοῦ πνεύματος τοὺς πταρμοὺς ποιεῖ, καὶ τῇ πρὸ τῶν ὑγρῶν ἀναγωγῇ, ἃ ἐστι λεπτὰ καὶ δριμέα· διὸ καὶ συμβαίνει μετὰ τὸν τῆς κορύζης πταρμὸν, ὑδατώδη ἀπομύττεσθαι· πάντων δὲ τούτων ὁρμησάντων, τὰ συνεχῆ καὶ πάθος ἔχοντα ὑγρὰ, ὑφίσταται αὐτοῖς, καὶ ἐμφράττει τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ῥῖνα πόρους· ἐγκαιρότερα γὰρ γινόμενα, καὶ διατείνοντα, ποιεῖ τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόνους· σημεῖον δὲ, τὸ μηκέτ' ἐκτὸς, ἢ δι' αὐτῶν πνεῦμα ἀφίεσθαι· διὸ οὔτε πτάρνυνται, οὔτε ὀσφραίνονται οἱ κορυζῶντες οἱ δὲ ἀπὸ κορύζης γινόμενοι, διὰ μὲν τὰς αὐτὰς αἰτίας γίνονται. μικρὰς δὲ καὶ ἐλαφρὰς ἀρχὰς λαβόντος ὥστε συναχθέντα τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ, ἐκπνευματούμενα ὑπ' αὐτοῦ δι' ὀλιγότητα, ἐμπίπτει κατὰ τὰς ῥῖνας· ποιεῖ δὲ τὸν ψόφον τοῦ πνεύματος, οὐχ ἧττον ἡ βία τῆς φορᾶς, ἢ τὸ πλῆθος αὐτοῦ· ἐνεχθέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ πρὸς ὀρθὴν, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ προσπεσόντος αὐτῷ, ἀνακλᾶται ἐπὶ τὰς ῥῖνας, διὰ

τὸ τοὺς ταύτῃ πόρους ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διατείνειν· παρὰ φύσιν οὖν τῆς ἀντικλάσεως φορᾶς γενομένης ἐπὶ τὰς ῥῖνας τοῦ πνεύματι, σφοδρὰν συμβαίνει γίνεσθαι· διὸ ποιεῖ τὸν ψόφον. τῶν δ᾽ ἄλλων ζώων συμβαίνει μάλιστα κορυζᾶν τοὺς ὄρνιθας, διὰ τὸ μάλιστα ὁμοιόσχημον εἶναι ἀνθρώπῳ· ἧττον δ᾽ ἢ ἄνθρωπος πάσχει αὐτὸ, ὅτι τὰ πολλὰ κάτω ἔχει τὴν κεφαλὴν, διὰ τὸ τὴν νομὴν ἀπὸ τῆς γῆς εἶναι.

Cur animantium homo maximè ſoleat ſternutate? An quòd etiam grauedine maximè homo teneatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd calor, qui circa cor eſt, ſurſúmque ſua naturâ effertur cæteris animantibus in armos ſe effert, vnde per refractionem diſiectus, partim ceruicem, capútque petit; partim in ſpinam, lumbóſque defertur: hæc enim linea recta, iuxtáque baſim ſita omnia ſunt. Quòd cùm æquè corpus penè totum recaleſcat, humores quoque in ſe ſe patiter digerit, planéque partitur: humores enim calorem ſequuntur. Ex quo fit, vt neque à grauedine admodum infeſtari, neque ſternutare quadrupedes ſoleant. Sternutamentum enim, vel ſpiritus vniuerſi delatio eſt, humore ſcilicet plus aliquid exhalante, vel crudi humoris conatus, excurſúſque. Quocirca deſtillationes ſolet præcedere, quæ quidem animantibus cæteris minimè incidunt, eò quòd caloris illa delatio, antè, tertóque portionibus æquis ſe digerit. Homini verò, quòd erecta baſi ſe in ſublime modo ſtirpium, attollit, euenit, vt caloris elatio plurimi, & vehementiſſimi caput adeat: elatúſque eò calor, meatus concalfacit, rarefacítque capitis, qui tales demum effecti, nimirum capaciores humorum, quàm meatus cordis inferiores redduntur. Quoties itaque accidit, vt caput humeſcatur, refrigeretur $\mathfrak{q}$; extrinſecus ampliùs, quàm ſatis ſit, efficitur vt calor, qui & alimentum habet, & ſe in partem interiorem contrahit, nimirum, creſcat, creſcens ſe ſe in caput, meatuſq; capitis efferat, quò humores prætenues, crudiq; ſecantes, implent meatus, deſtillarionesq; faciunt, & ſternutamenta ratione ſimili mouent. Nam inter initia deſtillandi, calor humorem ſurſum præcedens, inflanſq; meatus, ſternutamenta expulſu ſpiritus, ductuq; humoris tenuis, acriſq; incitat. Vnde fit, vt poſt grauedinis ſternutamentum, pituitam aquæ ſimilem abſtergamus. Hæc cùm omnia ſeſe mouerint, humores coacti, craſſiq; ſubſident, & fotamina capitis, naſiq; interſæpiunt. Facta enim tumidiora, diſtentioráque caput dolore infeſtant. Argumentum quòd nullus per eas ſpiritus foràs mittitur. Ex quo ſequitur, vt neque ſternuere, neque olfacere poſſint, qui grauedine detinentur. Sternutamenra autem, quæ ſine grauedine mouentur, has quidem eaſdem ob cauſas veniunt, ſed exiguis, leuibúſque initiis. Itaque vbi vi caloris collecti humores ſunt, facilè ab eodem calore pro ſua exiguitate ſpiraſcentes, in nares interrumpit. Strepitum verò ſpiritus, non minùs violentia ſe ſe efferendi, quàm ſui copia, mouet. Cùm enim calor directo tramite ſe ad cerebtum vſque extulerit, eíque ipſi impegerit, ad nares reflectitur, eò, quoniam meatus illac foràs de cerebro pertendant. Quòd cùm illa foràs reflectendi delatio ſpiritus, nares versùs contra naturam agatur, vehemens vt fiat nimitum euenit: itaque ſtrepitum mouet. Cæterorum autem animantium aues maximè grauedinem ſentiunt, quòd formam corporis maximè ſimilem hominibus gerunt: verùm minùs quàm homines afficiuntur: quoniam caput magna ex parte deorſum tenent, vt quæ victum abs terra petere ſoleant.

Hoc problema ter ab Ariſtotele hoc libro proponi video. Primum ſuperiùs hac eadem ſectione vigeſimum: iterum hoc loco; tertio ſectione vigeſima tertia decimum. Cum verò huius ſectionis vigeſimum, & decimum trigeſimæ tertiæ, iiſdem penè verbis, iiſdem ſanè

ſenten

ſententiis fuerint explicata, ratioque ducta ex forma ſeu figura loci per quem fit ſternutatio;hic à materia & eſſentiali forma eiuſdem ſternutamenti rationes promit. Tradit autem non minùs deſtillationis quàm ſternutamenti cauſſas, quoniam eodem fermè gradu procedunt,& eodem fonte manant:vnde & ſtatim illam frequentioris in homine ſternutationis cauſſam reddit, quòd frequentiùs etiam grauedine ob deſtillationem corripiatur. Primò igitur deſtillationem pertractat, tum ſternutationem. Deſtillationis autem cauſſam eam reddit,quòd caliditas multa (cui humiditatem iungi mox ſubdit)in homine ad caput feratur,minimè verò in cæteris animalibus,in quibus per vniuerſum corpus, & per cæteras partes diſpergitur, idque ratione figuræ, qua prædicta animalia ſunt:nam cùm quadrupedia prona incedant,& caput demiſſum habeant, calor qui ſua naturâ ſurſum fertur, non in caput rectà aſſcendit, quia demiſſum, & minimè ſurſum vt in homine eſt:ſed in armos impingit; inde autem per refractionem diſpertitus in ceruicem, caput,ſpinam, & lumbos defertur;nam hæc omnia ſunt in eadem circumferentia,nec à corde & baſi vnde calor manat, magis rectum,aut magis promptum calori eſt iter ad caput, quàm ad armos:quoniam verò calorem ipſum ſequuntur humores,ſicuti etiam ſcribitur quinto de generatione, quemadmodum diximus ſuperiùs, ſicuti calor diſpergitur per omnes dictas partes, ita etiam humor, vnde multo humiditatis onere capite leuato, cuius partem cætera etiam membra ſuſtinent, minimè infeſtatur grauedine, aut ſternutatione: fit enim ſternutatio merito eiuſdem caloris & humoris. Sternutamentum enim nil aliud eſt quàm delatio vel ſpiritus, qui ſimul & vniuerſim eſt collectus, eò quia corporis humores aliquid plus exhalârint à calore; aut delatio humorum crudorum,nimirum tenuium,& aqueorum, cum quibus etiam ſpiritus neceſſariò coniungitur, ſicuti oſtendit Galenus commentario ſeptimo aphoriſmorum quinquageſimo primo, quem locum etiam arbitror ſuperius à me fuiſſe adductum; ex quo etiam fieri ſolet vt ſternutamentum præcedat diſtillationes ipſas, tanquam nimirum incipiente materia agitari, & in ſpiritum verti, quæ deinde copioſius ad nares fluens grauedinem gignit. Deſtillatio autem haud contingit animalibus, quæ quadrupedia ſunt ob rationem dictam, cùm ratione figuræ calor æqualiter per totum corpus diſpertiatur, nec minùs ad anteriora quàm ad poſteriora feratur. Porrò autem quoniam hæc Ariſtotelis ſenſa, alicubi à Theodori tralatione diuersè expoſuimus, quod fecimus Græci textus verba ſecuti, vt expoſitionis ratio conſtet, operæ pretium putaui, verbum penè è verbo conuertentes problematis partem quam hactenus expoſuimus, lectoribus, Græcæ linguæ ignaris proponere,ſicuti in reliquis,vbi opus fuit à nobis factum adhuc eſt,& verò fiet poſtea: *Cur ex animalibus homo maximè ſternutet? An quòd & grauedine maximè corripitur? Huius autem cauſſa eſt,quoniam exiſtente calore circa cor, & natura apto ſurſum ferri, in aliis quidem animalibus ſecundùm naturam eius, latio eſt ad armos; hinc autem per refractionem diſciſſus, partim quidem ad collum,& caput fertur, partim autem ad ſpinam & lumbos, quoniam in eadem rectitudine hæc omnia ſunt, & porrecta ad baſim. Æquè autem per corpus delatus, humores etiam per ipſum æqualiter diuidit,quoniam humores calidum ipſum ſequuntur: ex quo neque admodum grauedine corripiuntur quadrupedia, neque ſternutant. Sternutatio enim vel ſpiritus vniuerſim collecti delatio eſt, humoribus ipſis corporis aliquid magis exhalantibus, vel humorum crudorum, vnde ante deſtillationes contingit, quæ minimè eueniunt cæteris animalibus,quoniam calidi delatio illa æqualiter ſe habet, & ad anteriora, & ad poſteriora.* Quod autem vertimus, *æquè autem per corpus delatus*, vbi Theodorus habet, *cùm æque corpus pene totum recaleſcat*, puto Theodorum legiſſe θερμαινόμενον: nos autem ſecuti ſumus formis excuſos codices, qui omnes habent φερόμενον, hoc eſt *delatus*. τῷ δ' ἀνθρώπῳ πρὸς ὀρθῇ. *Homini verò quòd erecta.* Hactenus docuit, quare grauedo, & ſternutatio non fiant in quadrupedibus:nunc docet quare fiant in homine,ab illius figura ſimiliter argumento ducto,quæ à quadrupedum figura diuerſa eſt:homo enim erectus eſt,& ſublimis, capite elato, quod Ariſtoteles dicit, erecta baſi;animalia non item. Superiùs igitur in illis vſus eſt voce εὐθείας hic autem ὀρθῇ, at εὐθύ, vt Grammatici docent, *rectum* eſt,nimirum porrectum in rectum, aut in rectum tendens,ὀρθὸν autem, *erectum*, ſeu *arrectum*, aut ſublime. Eſt igitur motus caloris, & cum ipſo humoris, in quadrupedibus à corde ad omnes partes directus,ſeu recta porrectus,minimè declinans, non tamen erectus,vt ita dicam, aut ſublimis:talis verò eſt in homine, quia ille ſtirpium modo ſublimi capite ſtat. Ex hoc igitur fit vt tota ad caput aſcendente euaporatione, maxima & vehementiſſima ſit, ad alias partes haud diſtributa, ex qua capitis pori, hoc eſt venæ & arteriæ, ac etiam meatus inſenſibiles dilatantur, & incaleſcunt, ob quam rem capaciora redduntur ad humores ſuſcipiendos quàm ſint vaſa inferiora cordis: calor enim aſcendens maior & vehementior in capite colligitur quàm inferius ſit, & effectum, qui dicitur, ibidem gignit. Si igitur contingat caput

ita affectum extrinſecus aliqua de cauſſa magis quàm par ſit humeſcere, & refrigerari, calor idem in corpore turſus augetur ob duas cauſſas; nam & alimentum habet, ſcilicet humores ipſos qui abundant, quorum aliqua pars etiam coquendo & nutriendo eſt, atque eidem calori augendo apta; & ob contractionem ſimul idem calor cogitur, vnde etiam illi augmentum: Auctus autem in caput & illius meatus fertur. Iam verò etiam cum ipſo, qui remanſerunt crudi & tenues humores illuc aſſcendunt, & meatus ac vaſa opplentes, efficiunt deſtillationem, ac ſternutamenta. καὶ κατεψῦχθαι ἔξωθεν συμβαίνει. Interpunximus iuxta Theodori tralationem post ἔξωθεν, & hoc aduerbium ſuperioribus iungendum cenſuimus. ἐν γὰρ τῇ ἀρχαῖς. *Nam inter initia.* Perſequitur adhuc eundem ſternutationis, & grauedinis ſermonem, & docet liquidiùs ex qua materia ſternutatio fit, & ex qua grauedo, cur ſternutatio inter initia catarrhi; & cum vera grauedine non fieri ſternutationes, ſed abſq; illa, verùm ab eiſdem cauſſis, ſed leuioribus. Ait igitur ſternutamenta ab initio fieri, quia oriuntur à calore, & ex materia magis ſubtili & acri; calor autem fertur in caput antequàm ipſi humores ex quibus poſtea fit grauedo, meatúſque replet ſpiritu, cuius emiſſione ſternutatio creatur: argumento autem eſt fieri ex materia magis ſubtili, quoniam poſt ſternutamenta ex grauedine orta, abſterguntur aquoſa, nimirum cruda, & ſubtilia. Poſtquàm autem hæc omnia extra impetum fecerint, alij humores magis denſi, craſſi, & qui ab illa affectione paſſi ſunt, ſubſident, & obſtruunt meatus, qui ſunt in capite, & circa nares, fitq; grauedo; ex qua etiam gignuntur capitis dolores: nam tumidioribus factis, & extentis partibus illis, ſolutionéque continui genita, dolores creantur. Illinc autem perſpicitur, obſtructos eſſe meatus iſtos, quoniam ne ſpiritus quidem ex illis prodire poteſt: vnde ſequitur vt neque ſternutare, neque olfacere poſſint, qui grauedine tenentur: cùm ſternutatio fit cum ſpiritus emiſſione, & olfactus cum ſpiritus attractione: grauedinem autem hîc accipit propriè, nimirum quæ fit ex materia magis craſſa vt dictum eſt, cùm hac enim minimè fieri ſternutamenta dicit; atqui cum alia, quæ etiam dicitur grauedo, nimirum ex tenui & aquoſa materia fieri ſternutamenta apparuit ſuperiùs, cùm diceret, poſt ſternutamenta grauedinis abſtergi à naribus aquoſa: quin & apparet ex verbis, quæ illico ſubdit, ſternutamenta nimirum quæ fiunt abſque grauedine, de qua ſcilicet modò locutus eſt, fieri ob eaſdem cauſſas: ſed cauſſas eſſe leuiores; nimirum materiam pauciorem; vnde haud quaquam replet caput: ſed à calore ipſo præ exiguitate coacta ſimul, atque in flatum conuerſa, & in nares incidens, erumpit, & ſtrepitum facit; quamuis enim exigua ſit, vis tamen qua fertur ea eſt, vt ſtrepitum edere poſſit, cùm non ſolùm multitudo, ſed impetus etiam poſſit ſtrepitum gignere: eſt autem motus vehemens, quia præter naturam, nam cùm calor vnà cum iſtis tenuibus humoribus, ex quibus grauedo haud fit, ſurſum rectà ad cerebrum efferatur, & in ipſum impingat, reflectitur cum eiſdem ad nares; via enim eſt ab eo ad has, at quia præter naturam hæc reflexio aut refractio: ſurſum enim aſſcendens retrò flectitur, violentam, & maiori cum impetu eſſe contingit: nimirum ſicuti ventus alicubi incluſus, magis ſtrepit, & maiori impetu mouetur. Porrò autem de ſtrepitus cauſſa, qui in ſternutatione contingit, hæc habet Hippocrates citato loco ſeptimi aphoriſmorum quinquageſimo ſecundo: *Sonat autem quia per anguſtum ipſi eſt exitus.* τῶν δ' ἄλλων ζώων. *Cæterorum autem animalium.* Corollarium, quo illius etiam quod dictum eſt, veritas magis confirmatur; ratione figuræ rectæ deſtillationem maximè contingere: nam inter bruta ipſa, eadem ratione aues maximè corripiuntur grauedine, quia formam gerunt hominibus ſimilem, id eſt capite ſublimi ſunt; id autem eò contingit, quia ſunt, ſicuti homo bipedes: minùs tamen quàm homines deſtillationem & grauedinem patiuntur, quoniam victus cauſsâ, quem è terra, & humilioribus locis petere ſolent, ſæpius caput demiſſum, & humi inclinatum habent.

L I I.

Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῷα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστι; ἢ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν, ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι· πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῷα.

Cur maris animalia maiora, vegetioráque ſunt, quàm terræ? An quòd vis Solis conſumendo, quæ terram ambiunt, copiam detrahit nutrimenti: quam ob rem quæ abdita vitam agunt, vegetiora ſunt. His igitur omnibus incommodis cùm genus maritimum ſit immune, meritò tum adoleſcere poteſt corpore ampliori, & vegetiori.

Plinius

Plinius capite ſecundo libri noni in eandem ſententiam cùm de aquatilibus loqueretur ita habet: *Sunt autem complura in ijs, maiora etiam terreſtribus.* Et capite ſequenti: *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, priſtes ducenûm cubitorum, quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant; anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes.* Enimuero mira de hac aquatilium magnitudine narrant hiſtoriæ: Nam & balenam fuiſſe referunt adeò vaſtam & immenſam, vt ad eam tanquam inſulam appellerent olim nautæ, & veluti in terram neceſſariis rebus expoſitis deſcenderent. Cauſſam huius magnitudinis refert Ariſtoteles in nutrimenti copiam, quæ aquatilibus ſuppetit, non itidem terreſtribus: Sol enim qui totam terram ambit, calore ſuo quæcunque in ipſius ſuperficie continentur exſiccat, & abſumit. Vnde quæ animalibus in nutrimentum cedunt, quæcunque illa ſint, tenuiora & minùs bene nutrientia eſſe neceſſe eſt: & ipſa etiam quæ nutriuntur animalia, Solis vi exſiccata nutrimentum haud ita latè, & amplè poſſunt digerere, ſicuti aquatilia, quibus præ mollitie facilè vndequâque extenditur. Igitur quæ Soli minimè expoſita ſunt, ſed ab illius vi abſcondita, ſicuti aquatilia, cùm illis incommodis ſint immunia, & magis ac meliùs nutriri poſſint, tum ratione corporis proprij nutritioni magis apti, tum ratione cibi ampliùs & meliùs nutrientis, iure maiorem acquirunt corporis magnitudinem. Plinius loco citato haud abſimilem attulit rationem his verbis: *Cauſa euidens, humoris luxuria: alia ſors alitum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam latè ſupino, molliq; ac fertili nutrimento, accipiente cauſſas genitales è ſublimi, ſempérque pariente natura, pleraq; etiam monſtrifera reperiuntur.*

LIII.

Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῷα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσφέρεται· ὁ δ' ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν, ἢ τὴν ξηράν; ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατον; πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται.

Cur cætera animalia cibum ſæpius ſiccum, quàm humidum capiant, homo humidum ſæpius, quàm ſiccum? An quòd homo naturâ calidiſſima eſt, plus refrigerationis deſiderat?

Hominem potus quàm cibi eſſe auidiorem; atque ideo ex illo ſæpius, ex hoc rariùs aſſumere, quotidiani victus experientia conſtat. Multi enim vix ſemel aut iterum demorſo pane, aut exiguo alio attacto cibo, largo hauſtu ſe proluunt. Quin & notæ, ac admodum celebres Græcorum compotationes, præſertim ad finem conuiuiorum etiam ad ebrietatem; vt naturali non ſolùm indigentiæ, ſed multa quoque ex parte videantur voluptati inſeruire: Denique homines, vix aut ne vix quidem comedunt, quin bibant, bibunt autem multi abſque vllo paſtu; mirum quàm ſæpe. Bruta contra plurima, poſt longum & copioſum totius ferè diei paſtum, ex ſicco etiam pabulo, vix ſemel hauriunt; cùm tamen nonnulla etiam ſint, quæ humidiori aliquantulùm delectentur vt ſues. Ariſtoteles cauſſam dicit eſſe caliditatem. Homo enim calidiſſimus eſt, nimirum in genere animalium: calidiſſimus autem *naturâ*, id eſt *calore innato*, vt Hippocratis verba exponit Galenus commentario primo aphoriſmorum decimo quinto: Abundantia igitur caloris, ſeu calorificæ ſubſtantiæ multitudine, ſuperat homo cætera animalia, qualitate autem, nimirum vehementia, aut acrimonia, quædam ex illis excellere vt leonem, pardalim, canem; id verò haud negat Ariſtoteles: & videtur conſentaneum ſiccitati, quæ illorum animalium calori eſt coniuncta: illa enim calida & ſicca; homo autem calidus & humidus, vt habetur primo de generatione animalium: plus tamen hac in re caloris poſſe abundantiam, & ſubſtantiæ multitudinem, quàm qualitatis modum, hoc quidem loco appareat: quæ tamen abundantia ſi ipſa qualitate adiuuetur, vt in æſtate vſuuenit, mirùm quàm efficiat homines ſiticuloſos, & humoris auidos. Igitur homo quia maximè calidus, maximè indiget refrigerio, refrigeratio autem à potu, qui & actu & facultate talis eſt; iure igitur frequentiorem & copioſiorem ſumit potum quam cibum: temperamento autem quo quiſpiam præditus eſt contraria, minimè autem ſimilia, conſuêſſe hominem accipere, ſcribitur etiam problemate ſequenti quinquageſimo octauo, qua de re ad eum locum nonnulla dicemus.

LIV.

Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; ἢ ὅτι πολλὴν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν· ἡ γὰρ γονὴ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα διὰ τῆς ῥάχεως· διὰ τοῦτο

οὖ δοκοῦσι καὶ οἱ βόες οἱ ἐκτομίαι μεγάλα τὰ κέρατα ἔχειν, ὅταν ἐκτμηθῶσι· δοκεῖ δ' ἡ αὐτὴ αἰτία εἶναι, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες οὐκ εἰσὶ φαλακροί.

Cur ſpadones calui effici nequeant? An eo quòd multum cerebri obtinent: quod ſanè his contingit, quia rem veneream non agunt: ſemen enim labi per ſpinam à cerebro videtur. Qua de cauſſa boues quoque caſtrati cornua gerere maiora putantur: nec non & mulieres, & pueri cur calui non ſint, eadem ratio eſſe creditur.

Hippocrates ſexto aphoriſmorum vigeſimo octauo hæc habet: ***Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.*** Ad quem locum ita Galenus: ***Eunuchos ſectio teſticulorum ſimiles efficit fœminis; ſicuti ergo in eis caluities non accidit, ſic neque in eunuchos propter temperatura humiditatem.*** Caluitium autem à ſiccitate oriri ſcripſit etiam idem Galenus libro ſecundo de temperamentis capite ſexto: & commentario tertio in ſextum de morbis vulgaribus particula prima, fieri ex ſiccatione in calueſcentibus, cerebri conſumptionem, hoc eſt imminutionem. Ait igitur Ariſtoteles hoc loco eunuchos quia vſu veneris carent, multum cerebri habere, atque ideo multam eadem parte humiditatem, qua redundante, haud fiat caluitium. Porrò autem vſu veneris priuatos, multum cerebri habere ex eo probat, quoniam ſemen ex cerebro fluit per ſpinam: quibus igitur ſemen haud decidit, eis hac quidem ratione haud inſumitur cerebrum: ſed æquè multum perſiſtit: decidere autem ſemen ex cerebro, argumento boum caſtratorum probat, qui cornua maiora habere videntur: tanquàm ſcilicet vberiori materia ad partes illas auerſa, quæ in non caſtratis ad teſtes è cerebro deſcendebat. De hac autem in caſtratis bobus cornuum amplitudine diximus etiam ſuperiùs problemate trigeſimo octauo. Porrò autem ſemen ex cerebro per ſpinam delabi, ſcripſit etiam Hippocrates in libro de genitura, & in libro de aëre, aquis, & locis, quæ omnia cùm à nobis allata fuerint in commentario ad problema ſecundum ſectionis quartæ, non eſt vt hic denuò referantur. *δοκεῖ δ' ἡ αὐτή. Nec non & mulieres & pueri.* Eandem rationem extendit etiam ad mulieres, & pueros, quia non diſſimili conditione ſunt, nimirum ſeminis expertes, talis enim Ariſtoteli mulier eſt libro primo de generatione animalium capite vigeſimo; vt hac quidem ratione cerebrum non diſſimiliter afficiatur. Porrò hanc de caluitio materiam, cùm pertractaret idem Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite tertio, eaſdémque tangeret quæſtiones, quamquam non diſſimilia attulit, non tamen eadem omnino. Proceſſit autem hoc ordine: nam primùm oſtendit, homines non calueſcere niſi tempore venerei vſus; pueros igitur non calueſcere, nec mulieres, quia natura earum ſimilis puerorum naturæ eſt, nec eunuchos quia in fœminam mutantur. Cur autem calueſceret nemo ante venereorum vſum, non ſolùm ſiccitatem propoſuit, ſed frigiditatem etiam, quæ ad eam ſequeretur: dixerat enim paullò ante; nullus humor ſine calore eſt: ablato igitur humore, aufertur calor: exſiccationi igitur ſuccedit frigiditas. Caluitij ergo cauſſam dixit eſſe inopiam humoris calidi, qualis præcipuè eſt humor pinguis. Cerebrum autem cùm frigidiſſimum ſit omnium corporis partium, veneris vſu refrigeratur etiam ampliùs: eſt enim vſus veneris depuratæ & naturalis caliditatis ſecretio. Itaque (ait Ariſtoteles) cerebrum, ſentit meritò prius. Quæ enim imbecilla ſunt, & malè habent, cauſſa parua exiguóque momento immutantur. Quapropter ſi expenderet quiſpiam quòd ipſum cerebrum exiguæ caliditatis eſt particeps; quodque & ipſam cutem, quæ illi eſt circumpoſita talem adhuc magis eſſe neceſſe eſt, atque hac etiam magis naturam pilorum, quantò ſcilicet longè plus receſſit, meritò exiſtimabit fieri, vt qui ſemen ferunt eadem ætate calueſcant, qua ſemen emittunt. Eadem cauſſa eſt, & vt priore capitis parte calueſcant, & vt hominibus ſolis omnium animalium id eueniat: quòd enim parte priore cerebrum continetur, hinc ea parte calueſcimus. Quòd autem homo maximum humidiſſimúmque cerebrum habet, hinc ſolus animalium ita afficitur. Mulieres non caluent, quoniam natura earum ſimilis puerorum naturæ eſt; vtraque enim ſterilis ſeminalis excrementi eſt. Spadones etiam non calueſcunt, quoniam in fœminam mutantur. Atque his quidem exactè declarata videntur, tum quæ ad præſens de caluitie ſpadonũ problema, tum etiam ad alia quædam proxima pertinent. Leuis tamen in Ariſtotelis verbis reſtat dubitatio, quæ proponenda & diluenda eſt. Dicit enim Ariſtoteles hoc problemate, eunuchos ideo non calueſcere, quia multum cerebri obtinent: at loco qui adductus eſt quinto de generatione; ideo inter animalia ſolum hominem calueſcere, quia plurimum, & humidiſſi-

mum

mum habeat cerebrum, vt idem cerebrum, eiuſque copia & humiditas videatur eſſe cauſſa, tum vt quiſpiam calueſcat, tum vt quiſpiam non calueſcat. Reſpondetur: fieri verò poſſe vt eademmet res & cauſſa variè affecta, & accepta contraria effecta producat, alterum per ſe, alterum per accidens. Cerebrum plurimum bene habens & validum piloſitatis multæ cauſſa eſt, idem vſu veneris vitiatum & imbecille, caluitiei. Quæ habentur ex eiuſdem Ariſtotelis verbis libro quinto de generatione animalium.

L V.

Διὰ τί τὰ μὲν, εὐθὺς δύναται δι' αὑτῶν τρέφεσθαι μετὰ τὴν γένεσιν τὰ δ', οὔ; ἢ ὅσα ὀλιγοχρονιώτερα τῶν μνήμης δεκτικῶν; διὸ ἅπαντα καὶ τελευτᾷ θᾶττον.

Cur animantium alia, vbi primùm in lucem edita ſunt, nutriri per ſe ipſa poſſint, alia nequeant? An ea poſſunt quæ in genere, quod memoriæ capax eſt, breuius viuunt: quocirca ocyus quoque morte eadem omnia occumbunt.

Non eſt abſimile ei quod propoſitum eſt ſuperiùs problemate trigeſimo ſecundo. Dicit itaque ideo fieri vt quædam animalia ſtatim in lucem edita per ſe ipſa nutriri poſſint, vt perdicum, & coturnicum pulli, quoniam duas habent conditiones, quarum alterutra ſi deſit, id verò haud quaquam fiat, nimirum vt & memoria polleant, & vitæ breuioris ſint. Igitur in animalium genere, quæ memoriam habent, non enim omnia habent, vt ſcribitur libro de memoria & reminiſcentia capite primo, & primo capite libri primi de diuina philoſophia. Quæ igitur inter animalia memoriam habentia, ſunt vitæ breuioris, illa ſtatim edita nutrire ipſa per ſe ipſa poſſunt, ſi enim memoria carerent, ad victum neceſſaria exquirere, & comparare haud poſſent: & quoniam breuioris vitæ ſunt, illa iam ſibi præſtant, quæ alia animalia, quibus longius vitæ percurrendum ſpatium, non niſi multo temporis ſpatio exacto: omnia enim ipſis celeriùs contingere apparet, nam & breuiùs intus gignuntur, ſicuti dictum eſt problemate nono huius ſectionis; & celeriùs augentur, ac vigent; & denique vt hîc ſcribit Ariſtoteles, ocyùs intereunt, eſtque hoc præcocioris augmenti ſignum.

L V I.

Διὰ τί ποτε ὁ μὲν ἄνθρωπος, πλείω τὴν ὑποχώρησιν ποιεῖται τῆς ξηρᾶς τὴν ὑγράν· οἱ δ' ἵπποι καὶ οἱ ὄνοι, τὴν ξηράν; ἢ διότι ταῦτα μὲν τὰ ζῷα, πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται τῇ ξηρᾷ· ὁ δ' ἄνθρωπος ὑγρᾷ μᾶλλον ἢ τῇ ξηρᾷ· πᾶσα δ' ὑπόστασις, ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐστι, καὶ ἀπὸ τῆς πλείονος πλείων· τὰ μὲν οὖν, τῇ ὑγρᾷ μᾶλλον· τὰ δὲ, τῇ ξηρᾷ πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται· διότι τὰ μὲν τῶν ζῴων, ἐστὶ φύσει ξηρὰ τὰ δ' ὑγρά· τὰ μὲν οὖν τῇ φύσει ξηρὰ, τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἐπιθυμεῖ· (ταύτης γὰρ ἐνδεέστερά εἰσι) τὰ δὲ τῇ φύσει ὑγρὰ, τῆς ξηρᾶς· ταύτης γὰρ ἐνδεέστερα καθέστηκεν.

Cur homo plus excrementi humidi egerit, quàm ſicci, equi & aſini plus ſicci, quàm humidi? An quòd hæc animantium genera ſicco pabulo largiori vtuntur: homo humidis magis, quàm aridis, veſci ſolet. Ex cibo autem omne proficiſcitur excrementum, & ex copioſiori copioſius. Igitur alia humido potiùs, alia ſicco largiori vtuntur pabulo: quoniam alia ſicca naturâ ſunt, alia humida. Itaque humidum potiùs capiunt, quæ ſicca conſtant natura: huius nánque ſunt indigentia. Contra ſiccum affectant, quæ humida ſunt naturâ, vtpote quæ qualitatis eius inopia magis teneantur.

Quæ egeruntur, illa tum quantitate, tum etiam ſimilitudine & qualitate reſpondere iis debent, quæ ingeſta ſunt, ipſorum nimirum ratione, & niſi alia interueniat cauſſa, quæ proportionem hanc de medio tollat, quæ plurimæ eſſe poſſunt, & à Galeno variis locis, atque ab aliis Medicis proponuntur. Porrò ſimpliciter homo plus exerementi humidi egerit quàm ſicci: equi & aſini contrà. Cauſſam affert Ariſtoteles, quæ modò dicta eſt, quia ſimilia iis ſunt vnde proficiſcuntur, proficiſcuntur autem à cibis: at cibi ab iis animalibus aſſumpti maiori ex parte ſicci ſunt, ab homine autem humidi, iure igitur talia redduntur

excremen

Digitized by Google

excrementa. καὶ ἀπὸ τοῦ πλείονος πλείων. *Et ex copioſiori.* Ita Galenus libro tertio de pulſuum cauſſis capite vltimo: *Semper quantitati confectorum ſuccorum quantitas reſpondet excrementorum: proinde vbi plurimi conficiuntur, illic plurima ſunt excrementa.* Oſtendit autem præterea Ariſtoteles, cur alia potiùs ſicco, alia potiùs humido pabulo delectentur: quia nimirum alia ſicca, alia humida naturâ ſunt; ab vnaquaque autem contrarium deſideratur pabulum; à ſicca humidum, ab humida ſiccum; quia nimirum vnumquodque illud expetit cuius percipit indigentiam: at humida indigent ſiccis, ſicca humidis; meritò igitur ita appetunt. Perſpicuum autem eſt, Ariſtotelem non loqui de proba & propria hominis natura, ſed de iis quæ non ſunt bene ſecundùm naturam temperata, dixit enim, illa indigere, ſicca humidis, humida ſiccis, vt hac contrariæ qualitatis appoſitione, vel leuis aliqua fiat immutatio, aut ſaltim præſeruetur ne ad vlteriorem contrariæ qualitatis gradum delabatur: At probè temperata non egent immutatione, ſed conſeruatione in eodem ſtatu, quæ per ſimilia fit, ſimilia enim ſimilibus conſeruantur: præſeruatio autem ad curationem, quæ per contraria fit, reducitur. Galenus in hanc ſententiam libro tertio de alimentis capite quadrageſimo ſecundo: *Atque animalibus naturalem temperiem inculpatam quidem ſeruantibus, ſimilia ſuis naturis cibaria conueniunt: iis verò quæ prauam temperiem aut ab initio ſunt ſortita, aut poſt acquiſiuerunt, non ſimilium ſibi ipſis eſus, ſed contrariorum eſt vtilis. Seruatur enim ſimilibus, quod probè ſecundùm naturam eſt temperatum: quemadmodum quod malè eſt temperatum, à contrariis ad proprium temperamentum adducitur.* Quæ verò hîc de cibis dicta ſunt, eadem de anni temporibus, & regionibus ſimiliter proponit tertio aphoriſmorum, decimo octauo aphoriſmo; vbi Hippocratis in eandem ſententiam propoſitum aphoriſmum exponebat. In ventriculo frigido memini quid hac de re ſcripſerit idem Galenus libro artis medicinalis, quod propoſitæ ſententiæ videatur contrarium, cùm naturales eius intemperaturas ſimilia appetere diceret, morboſas contraria; ſed huc non ſunt omnia congerenda.

LVII.

Διὰ τί ὄρνιθες καὶ ἄνθρωποι, καὶ τῶν ζώων τὰ ἀνδρεῖα, σκληρότερα; ἢ ὅτι ὁ θυμὸς μετὰ θερμότητός· ὁ γὰρ φόβος, κατάψυξις· ὅσων οὖν τὸ αἷμα ἔνθερμόν ἐστι, καὶ ἀνδρεῖα, καὶ θυμοειδῆ. τὸ δὲ αἷμα τροφή· ὅσα δὲ θερμῷ ἄρδεται τῶν φυομένων, σκληρότερα πάντα.

Cur aues & homines, & genus quódque animantium forte, corpore ſunt duriori? An quòd animoſitas eum calore eſt: metus enim refrigeratio eſt. Quorum igitur ſanguis ampliùs feruet, hæc & robuſtiora, & animoſiora ſunt: ſanguis autem alimento corporibus eſt. Et quæcunque verò ex ſtirpibus terræ aqua tepida irrigaueris, omnia duriora euadent.

Quæ animalium genera animoſa & fortia ſunt, in ipſiſque generibus quæ talia ipſa ſunt, illa corporis duritiem cur obtineant, cauſſam dicit eſſe Ariſtoteles, caliditatem ſanguinis, quo illa nutriuntur; quæ enim calido nutriuntur, duritiem acquirunt, ſicuti patet exemplo plantarum, quæ calido irrigatæ, ac enutritæ duriores fiunt: at robuſti ac animoſi ſanguine calido nutriuntur, quod oſtendit quia timor, qui ei affectui contrarius eſt, frigidus eſt. Nutriuntur igitur ſanguine calido, quia ſanguis nutrimentum animalium eſt, eis verò calidus in corpore ineſt ſanguis. Huic autem caliditati quæ multa eſt, iungi etiam ſiccitatem profectò conſentaneum. Dicit autem Galenus libro artis medicinalis, qui calidum & ſiccum hepar habent, illis eſſe ſanguinem craſſiorem, nimirum tenuiori parte à calore reſoluta; craſſior autem & terreſtris ſanguis, membra duriora efficit. A caliditate etiam cordis audaciam & ad actiones promptitudinem oriri ſcripſit eodem libro Galenus. Signum autem eiuſdem fortitudinis Ariſtoteles libro de phyſiognomia capite ſecundo & tertio poſuit duritiem pilorum, pili autem naturam à cute habent.

LVIII.

Διὰ τί τέρατα τίκτουσι μάλιστα τὰ τετράποδα τὰ μὴ μεγάλα· ἄνθρωπος δὲ, καὶ τὰ μεγάλα, ἧττον, οἷον ἵπποι καὶ ὄνοι; ἢ ὅτι πολύγονα ταῦτα, οἷον κύνες, καὶ ὕες, καὶ αἶγες, καὶ πρόβατα, πολὺ μᾶλλον τῶν μεγάλων; ἐκείνων δὲ τὰ μὲν ὅλως μονότοκα, τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ· τὰ δὲ τέρατα γίνονται, ἐπαλλαττόντων σπερμάτων ἀλλήλοις, καὶ συγχεομένων ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς γονῆς, ἢ ἐν τῇ μίξει τῇ ἐν τῇ ὑστέρᾳ τῆς θηλείας.

διὸ καὶ

διὸ καὶ ὄρνιθες αὐτὰ ποιοῦσιν. τὰ γὰρ ᾠὰ δίδυμα τίκτουσι. τὰ δὲ τέρατα ἐκ τῶν διδύμων γίνεται, ὧν ἡ λέκιθος τῷ ὑμένι οὐ διαιρεῖται.

Cur monſtra paruæ quadrupedes pariunt, homo autem, grandéſque animantes omnes minùs, vt equi & aſini? An quòd paruæ vt canes, ſues, capræ, oues longè ſunt fœcundiores, quàm grandes. Illarum enim aliæ omnino ſingulos pariunt, aliæ magna ex parte. Monſtra autem tum confici ſolent, cùm plura ſemina inter ſeſe cohæreſcunt, confunduntúrque; vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm ſe in fœmina permiſcent, vnde aues monſtra edere poſſunt. Oua enim vitello pariunt geminato. Monſtrum autem ex geminatis illis conſiſtit, quorum vitelli nulla interiecta membrana diſtinguntur.

Quæ ad animalia monſtroſa, corúmque generationem pertinent, illa multò quàm hîc exactiùs pertractantur ab Ariſtotele libro quarto de generatione animalium capite quarto, & ad finem tertij; vt qui ea legat nulla omnino opus habeat hoc loco alia explanatione. Inde igitur quædam tantummodo huc afferentes reliqua lectori ſuo loco videnda relinquemus. Igitur quæ partum numeroſum edunt, ab iis monſtra enaſci, & quomodo id contingat per hæc verba ſcribit: *Omnino autem magis cauſſam putandum eſt eſſe in materia, conceptibuſq́ue conſtituendis. Quam ob rem monſtra eiuſmodi rarò admodum fiunt in iis quæ ſingulos pariunt: ſed crebriùs in iis, quorum partus eſt numeroſus, & præcipuè in auium genere, earumq́ue potiſſimùm in gallinis. Iis enim partus numeroſus non modò quòd ſæpe pariant, vt columbæ, verùm etiam quòd multos ſimul conceptus intra ſe continent, & temporibus omnibus coeunt. Hinc gemina etiam pariunt plura. Cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri eſt, quomodo interdum fructus arborum complures. Quòd ſi vitella diſtinguantur membrana, gemini pulli diſcreti ſine vlla ſuperuacua parte generantur. Sed ſi vitella continuantur, nec vlla interiecta membrana diſterminantur; pulli ex eis monſtrifici prodeunt, corpore & capite vno, cruribus quaternis, alis totidem, quoniam ſuperiora ex albumine generentur, & prius: (vitellum enim cibo eis eſt) pars autem inferior poſtea inſtituitur, quamquam cibus idem, indiſcretúſque ſuppeditatur. Iam ſerpens etiam bipes viſus eſt, videlicet eadem de cauſſa.* Et paullò poſt: *Vnde apertum eſt cauſſam euentorum huiuſmodi in materia eſſe putare oportere. Vt enim in iis quæ plura pariunt magis, ſic in iis quæ pauciora, minùs id accidit: quocirca homini minùs. Singularem enim perfectumq́ue parit. Nam & homini locis quibus mulieres præfœcundæ ſunt, magis id euenit, vt in terra Ægypto. Capris verò & ouibus magis vt fœcundioribus accidit. Atque etiam magis multifidis: multipara enim id genus animalia ſunt, nec partum perficiunt vt canis.* Hæc adduximus quòd ad eorum explanationem facerent, quæ in problemate ipſo afferuntur. Monſtra porrò ad finem capitis tertij duplicia conſtituit, alia vt puer capite arietis, aut bouis, ſiue vitulus capite pueri, quod genus fieri non poſſe eodem loco docet: Alterum genus eorum quæ forma prodeunt multimembri, ſcilicet multis pedibus, aut multis capitibus. Sed vniuerſim capite quarto ſcribit: *Deeſſe, aut ſupereſſe quicquam monſtroſum eſt: monſtroſum eſt enim res præter naturam: ſed præter eam quæ magna ex parte fit; nam præter eam, quæ ſemper & neceſſariò eſt, nihil fit: Demum in rebus iis quæ magna quidem ex parte ita fiunt; ſed aliter etiam poſſunt fieri, euenit quod præter naturam conſiſtit.* Et mox: *In iis autem quæ pariunt plura, tum ea ipſa eueniunt, tum verò copia partus impedit alter alterius perfectionem, & cauſſam genitalem.* Monſtra etiam accidere non ſolùm partibus externis: ſed etiam internis, ibidem per hæc ſcribit Ariſtoteles: *Partibus etiam internis mutationes, detrimentáque accidunt: vt vel careant aliquibus, vel habeant minuta, aut læſa, vel plura numero: vel non ſuis poſita locis: ſed corde carens nullum vnquam animal ortum eſt, quamquam liene carens, & duplicem habens lienem, & altero vacans rene viſum eſt. Iecore etiam carens toto nullum notatum eſt: quamquam quod non totum haberet iam patuit. Hæc autem in perfectis viuíſque reperiuntur. Felle item priuata prodierunt, cùm ſua natura habere deberent: Alia contrà plura habuerunt. Iam locis etiam permutatis iecur latere ſiniſtro, lien dextro contineri viſus eſt. ἢ ὅτι πολύγονα ταῦτα. An quòd paruæ.* Hac de re habuimus nonnulla ſuperiùs, & de eadem agit Ariſtoteles loco adducto, nimirum quarto de generatione capite quarto, cauſſas pluribus exponens. *τὰ δὲ τέρατα γίνεται. Monſtra autem.* Ex Democriti ſententia hanc opinionem adducit loco citato, ſicuti autem eam non improbat, ita meliori via in hac quæſtione eo loco ſibi procedendum ſtatuit. Porrò Theodori tralatio obſcura mihi videtur, atque haud ſcio an fidelis: nam quod inquit: *ſemina inter ſeſe cohæreſcunt*: Græcè eſt ἐπαλλαττόντων, hoc eſt, *errarint, nec eodem*

tempore procedunt: ciratúrque hic Theodori locus à lexicis cum particula negatiua hoc modo: *ſemina inter ſeſe non cohæreſcunt.* Enimuerò ad verbum hæc erit conuerſio ſatis liquida: *Monſtra autem fiunt cùm inter ſeſe ſemina euariant, confunduntúrque vel in ipſo ſeminis exitu, vel dum in vtero fœminæ fit commixtio.*

LIX.

Διὰ τί ἡ κεφαλὴ δασεῖα τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ οὐ κατὰ λόγον· τοῖς δ' ἄλλοις ζώοις τοὐναντίον; ἢ ὅτι καὶ τῶν ἄλλων, τὰ μὲν, εἰς ὀδόντας ἐκδιδῶσι καθ' ὑπερβολὴν τῆς τροφῆς· τὰ δὲ, εἰς κέρατα· τὰ δὲ εἰς τρίχας; ὅσα μὲν εἰς κέρατα ἧττον τὴν κεφαλὴν ἔχει δασεῖαν· ἐκεῖ γὰρ ἀνήλωται· ὅσα δὲ εἰς ὀδόντας, μᾶλλον μὲν τῶν κερατοφόρων· ἔχει γὰρ λοφιάν· ἧττον δὲ τῶν πτηνῶν, οἷον ὀρνέων· ἔχουσι γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων· ὃ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος, τοῦτο εἰς κεφαλὴν ἐκδιδόασιν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἔχει, οὐδὲ πολὺ οὕτως ὥστε πανταχῇ.

Cur hominum caput piloſius, quàm reliquum corpus, nec ex proportione piloſum eſt: cæterorum autem contrà? An cætera vel in dentes exuperant præ nimia alimenti copia, vel in cornua, vel etiam in ſetam. Quæ igitur in cornua, capite minùs ſetoſo hæc ſunt: abſumptum enim illam in rem eſt. Quæ autem in dentes, plus quidem pili, quàm cornigera, obtinent: capronarum enim nonnihil ſortiuntur, ſed minus, quàm aues. His enim illud etiam, quod homini, genus integendi natura tribuit: ſed quod illis præ copia nutrimenti multis luxuriat locis, id in capite homini abundat. Nec enim nullum haber, nec adeò multum, vt pilorum vndique excreſcat congeries.

Hominum membra quod pertinet ad piloſitatem, proportione haud ſibi reſpondent: nam cùm caput ſit admodum hirtum, cætera præter pauca ferè nuda ſunt, quam rem ſcripſit etiam libro ſecundo de hiſtoria capite primo his verbis: *Omnia ferè quadrupedia, eadémque viuipara ſunt piloſa: nec hominis modo læuia eſſe nouimus. Homo certè pauciſſimis, exiguiſque integitur pilis, niſi in capite, qua quidem parte hirtiſſimus omnium ipſe eſt.* Cætera animalia contra ſe habent: piloſiora enim ſunt reliquis partibus, quàm capite. Cauſam Ariſtoteles refert ad illud, quod ſcriptum reliquit ſecundo de partibus capite decimo quarto his verbis: *Vbique natura quod aliunde dempſerit, reddere ad partem aliam ſolet. Igitur nonnullis animalibus quæ ſuperſunt ex alimentis, abeunt in dentes, alijs in cornua, alijs in iubas & criſtas:* ſicuti autem aliqua parte abundant, ita alia deficiunt, quemadmodum oſtendit idem Ariſtoteles loco citato ſecundi de partibus capite decimo quarto, & hoc loco: nam quibus in cornua abeunt excrementa, illis caput eſt minùs piloſum, abſumptum enim excrementum non ſufficit etiam alteri loco. Quibus autem in dentes, plus quidem, quàm cornuta habent pilorum circa caput, quoniam non tanta abſumpta eſt materia; iubam enim ſeu criſtam habent, vt equi, & leones mares: minùs tamen hæc habent quàm aues: Hæ enim quod ad hanc rem pertinet diſpoſitæ ſunt quemadmodum homo, verùm in illis propter abundantiam, & copiam materiei, vbique luxuriant pennæ, homini verò, quia non adeò largè ſuppetebat, in capite ſolummodo. Porrò in illis verbis: ἔχουσι γὰρ ταῦτα, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων: quæ Theodorus vertit: *his enim illud etiam quod homini genus integendi natura tribuit:* ſuſpicor ineſſe mendum: nam cùm appareat velle Ariſtotelem rationem reddere communem, quare auibus & hominibus ſit caput piloſum, quia aliqua re conueniant, vnde vtriſque caput integatur, non exprimitur hæc res in textu Ariſtotelis. Quæ enim Theodorus habet illa: *genus integendi natura tribuit*: vt finem naturæ, ſeu adiumentum ſignificaret, de ſuo addidit, niſi aliud ab excuſis habuit exemplar. Fortaſſe autem expreſſerat Ariſtoteles figuram bipedem aut erectam, ratione cuius in caput magna pars excrementorum aſſcendat, vnde piloſitas oriatur: in auibus tamen quoniam copia maior eſt, toti etiam corpori ſufficiat. Porrò huius eiuſdem quæſtionis ſolutionem etiam attulit Ariſtoteles loco citato ſecundi de partibus capite decimo quarto, ſunt autem hæc verba: *Homo animalium maximè omnium piloſo capite eſt, cuius rei cauſſa, tum ad neceſſitatem, tum ad præſidij rationem referenda eſt: neceſſarium enim propter cerebri humiditatem, & commiſſuras caluæ. Nam vbi plurimum humoris, caloriſque eſt, ibidem ortum pilorum eſſe coproſum neceſſe eſt. Adiumenti autem ratio, vt frequentia pili caput operiens defendat à nimio frigore & calore.* Hippocrates ortum pilorum refert ad glandulas,

libro

libro de glandulis ita ſcribens: *Vbi cœnoſæ partes ſunt & humectæ, ibi etiam pili. Natura enim facit glandulas & pilos, vtraque eadem vtilitate participantes: illas quidem vt quod influit (velut antea dictum eſt) ſuſcipiant. Pili verò ex glandulis opportunitatem habentes naſcuntur, & augeſcunt, colligentes id quod in extremitates redundat, ac efferueſcit. Vbi autem corpus ſiccum eſt; neque glandula, neque pilus ineſt. At verò tenera & exercitata, & humectæ partes glanduloſæ ſunt ac piloſæ. Glandulæ porrò ſunt ab vtraque aurium parte iuxta iugulares colli venas, & pili etiam ibidem. Item ſub alis vtrinque, & glandulæ & pili ſunt. Inguina & pubes ſimiliter vt alæ, & glandulas, & pilos habent.* Et mox quod ad caput pertineat; *Caput etiam ipſum glandulas habet, cerebrum nimirum ſimile glandulæ. Eſt enim cerebrum album, ac friabile, quemadmodum etiam glandulæ.* Et paullò poſt. *Maius autem eſt cerebrum, quàm aliæ glandulæ, & capilli etiam maiores, quàm alij pili.* Hæc Hippocrates. ὃ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος. *Sed quod illis præ copia nutrimenti*: Hæc Iuſtinianus virgula includit, tanquam à codice abeſſent, vnde lectionum varietatem deſcribebat, & verò ſine ſenſus iactura abeſſe licet. Nihil enim præter quàm continent, hominem non omnino, & cunctis partibus eſſe depilem; cùm ei aliqua adſit pilorum materia, quæ alibi minimè inſumpta eſt; nec vndique piloſum, quòd ea copia minimè ſuppetat.

LX.

Διὰ τί ἄνθρωπος μόνον τῶν ζώων πολιὰς ἔχει; ἢ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων, ῥυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς; ἔνια δὲ ῥυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δέ εἰσι, καθάπερ τὰ πρόβατα καὶ ἄλλα· οὐ γὰρ θρὶξ αὐτοῖς ἡ γηράσκουσα, οὐδὲ πολιοῦται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ῥυάδα ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιόν τέ ἐστιν· ὥστε ὑπὸ τοῦ χρόνου πολιοῦται.

Cur vnus omnium animantium homo caneſcit? An quòd pars animantium maxima pilum quotannis deciduum gerit, vt equus, vt bos: nonnulla deciduum non gerunt, tempus autem viuunt breue, vt oues, & quædam alia, quorum pilus, vtpote non ſeneſcens, caneſcère non poteſt. At homo nec deciduum gerit pilum, & longam degit ætatem, itaque breui tempore caneſcit, atque inueteratur.

De canitie quid ſit, & qua ratione homini contingat, pluribus agit Ariſtoteles libro quinto de generatione animalium capite quarto; & quare non aliis animalibus capite quinto. Caneſcère tamen equum eodem loco ſcripſit, & cauſſam etiam attulit, oſſis cerebri tenuitatem. Vnde quod hìc ab eodem dicitur, ſolum hominem caneſcere, ita intelligendum eſt, eum ſolum caneſcere, quia in hoc genere omnes homines plùs minùs, ſeriùs, citiùs caneſcunt; in genere autem equorum non omnes: ſed pauci. Quin & equus diutiſſimè etiam inueteraſcens ad tantam non peruenit pilorum albedinem, ad quam homo etiam non admodum ſenex peruenire conſpicitur, vt illi propria videatur hæc affectio: quam rem ſignificauit etiam Ariſtoteles eodem quinto libro de generatione capite his verbis: *Sed altero oculo cæſij præcipuè homines, atque equi gignuntur, eadem de cauſſa, qua & homo ſolus caneſcit, & equus inter cætera animalia vnus cardentiùs albeſcit pilo per ſenectatem.* Ariſtoteles igitur hoc loco præter cauſſas, quas alibi adduxit, duas vult adeſſe conditiones, vt canities animali adueniat, quarum alterutra ſi deſit, canitiei locus non ſit. Prima vt animal pilum minimè gerat quotannis deciduum; altera vt non ſit vitæ breuioris. Oſtendit autem has conditiones eſſe neceſſarias, cùm ſcribit: *quorum pilus vtpote non ſeneſcens, canére non poteſt.* Hæc enim quamquam videntur poſita ad comprobandam poſteriorem ex duabus conditionibus, quæ pertinet ad vitæ longæuitatem, poteſt tamen etiam accommodari ad priorem: ſi enim pilus in iis, quæ vitæ breuioris ſunt, haud poteſt caneſcere, quia haud ſeneſcit morsque anticipat animal occupare, cur non etiam illis id contingat, quibus quotannis decidit? Qui enim quotannis decidit, ille etiam quotannis renaſcitur, & iuueneſcit, nec ſeneſcit, vnquam. Igitur vtræque conditiones ſunt neceſſariæ; vtraſque autem, præter hominem, nulla animalia habent. Nam equi, & boues, quotannis pilum mutant, carent igitur prima, oues non mutant, ſed ſunt vitæ breuioris: carent igitur altera conditione. Homo autem nec deciduum gerit pilum, niſi aliquo ex accidenti, vt morbo; & vitæ eſt longæuæ; meritò igitur ob temporis curſum, & diuturnitatem ſolus caneſcit. Porrò hæc vltima problematis ſententia, ſeu concluſio à Theodoro corrupta eſt, qui legerit παλαιοῦται, cùm legendum ſit, πολιοῦται, quem-

admodum habet doctiſſimi Caſauboni editio: quæ vox cauſſa fuit Theodoro vt ſenſu immutato, & corrupto, addiderit de ſuo vocem, *breui*, quæ à textu abeſt. Addita autem à Theodoro fuit, vt ſenſum illum concinnaret, quem putabat elici ex verbo *παλαιοῦ*. At verus ille eſt, quem nos in declaratione explicuimus.

L X I.

Διὰ τί ὅσοις τὰ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ κάτω μείζονα, ἢ τὰ πρὸς τὰ στήθη, βραχύβιοι καὶ ἀσθενεῖς; ἢ ὅτι ἡ κοιλία ψυχρὰ διὰ μικρότητα· ὥστε οὐ πεπτική, ἀλλὰ περιττωματική; οἱ δὲ τοιοῦτοι, νοσηροί.

Cur vita breui, imbecilliſq; viribus ſunt, qui partem vmbilico ſubiectam maiorem, quàm ſuperiorem habent, pertinentem ad pectus? An quòd venter ſuàm ob breuitatem frigidus eſt: itaque vt vim paruam obtinet concoquendi, ſic excrementis redundare aptiſſimus eſt. Morbis autem nimirum patent, quia tali ventre conſtiterint.

Ariſtoteles capite tertio libelli de phyſiognomia ſcriptum reliquit, eos qui ſpatium haberent ab vmbilico ad pubem maius, quàm ab eodem vmbilico ad pectus, indicari eſſe bonos, & validos comeſſatores: quod non alia ratione fieri exiſtimandum eſt, quàm ea, quæ hic ſcribitur, eos, qui vmbilico ſubiectam partem habent maiorem, quàm ad pectus pertinentem, id eſt ab vmbilico ad pubem maiori, & amplioti ſpatio porrectam, quàm ab eodem ad pectus, breui vita, imbecilliſque viribus eſſe. Vtrumque enim ex meliori, aut deteriori ventriculi coctione ortum ducit. Nam quod ſpatium eſt ab vmbilico ad pectus, eo ventriculus ipſe continetur, quo concoquuntur cibi, & quæcumque ad ſuſtinendam vitam alimenta aſſumuntur. Qui igitur huiuſmodi ſpatium amplum habent, illi ventriculum etiam amplum obtinent: At amplus, & magnus ventriculus, magnam calidi innati copiam obtinet, cuius vi, quæcumque aſſumpta ſunt, facilè & promptè concoquuntur: atque inde boni comeſtores, & compotatores exiſtunt. Quibus verò ſpatium illud exiguum eſt, ſicuti illis vſu venit, quibus maius eſt, quod ab vmbilico tendit inferiùs ad pubem, quod hoc problemate dicitur, illi frigidum habent ventriculum, quoniam præ breuitate exigui calidi innati copia ei ſuppetit. Ita verò fit, vt excremẽtorum magna copia colligatur, cibis enim haud concoctis, multa relinquuntur excrementa, quæ morborum occaſiones afferunt, debilitatos pariunt, & tandem vitam reddunt breuiorem. Porrò duo hoc loco ſunt animaduertenda. Alterum eſt, partem illam ab vmbilico ad pectus, qua ventriculus ſitus eſt, quam ad longæuitatem amplam requiri diximus, bene etiam efformatam cæteris partibus proportione reſpondere debere; ita enim natiui caloris copia in eo vnita & coacta abundabit: alioqui præ loci amplitudine diſſoluenda, & diſſipanda: quam rem etiam Ariſtoteles ſignificans, non dixit ſimpliciter partem illam, vt ampla, & magna eſſet, conuenire: ſed ſi minor eſſet, quàm inferior ab vmbilico ad pubem, imbecillitatem, & vitæ breuitatem effici. Alterum eſt, ita ventriculo efformatos, bonoſque comeſſatores, & compotores, vt dicitur in phyſiognoticis, non eſſe accipiendos, qui omnia vorent, & quàm nimia aſſumant, hóſque robuſtos eſſe, & vitæ longioris, ſed hac quidem ventriculi ratione, quod aſſumitur ab iis, meliùs concoqui, minoráque gigni excrementa, ac vitam ideo longiùs produci. Vnde & in phyſiognomicis, vt nihil diſſonet, libentiùs verterim, quod Græcè eſt, *ἀγαθοὶ φαγεῖν*, *non voraces*, vt faciunt interpretes, quæ vox excedentem quandam oſtendit copiam: ſed vt nos vertimus ad verbum, *bonos comeſſatores*, quod robur potiùs, & firmitatem oſtendit: nimirum præ caloris ventriculi copia, celeriter facta coctione, ad alia præterea aſſumenda, & concoquenda eſſe maximè apparatos, & firmos.

L X I I.

Διὰ τί τὰ μὲν γίνεται τῶν ζώων, οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ αὐτόματα· τὰ δὲ, ἐξ ἀλλήλων μόνον, οἷον ἄνθρωπος, καὶ ἵππος; ἢ κἂν εἰ μὴ καὶ δι' ἑτέρας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ὀλίγος ὁ χρόνος τῆς γενέσεως· ὥστε ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει, καὶ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ὡρῶν; τῶν δὲ πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει· ἐνιαύσιοι γὰρ, ἢ δεκάμηνοί εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι.

Quam ob cauſſam animantium alia non ſolùm coitu, ſed etiam ſponte

naturæ procreantur, alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus? An quòd etſi non aliam ob cauſſam, tamen quòd aliis gignendi tempus breue ſtatutum eſt. Itaque fieri non poteſt, vt tempus, quod vim obtinet generandi amplificetur, prorogetúrque: ſed temporum viciſſitudine, commutationéque, vt procreentur, contingit. Aliis multò generatio ampliari ſolet: etenim vel anno vel decem menſium ſpatio confici aſſolet. Quapropter vel nullo pacto, vel ex coitu procreentur illa neceſſe eſt.

De animalium ſpontina, & non ſpontina generatione pluribus etiam actum eſt ſuperiùs huius eiuſdem ſectionis problemate decimo quinto, quo eadem proponebantur. Quamquam autem rationum momenta eodem fermè tendunt; quoniam tamen verba non eadem ſunt, & aliqua indigent conſideratione, nonnulla ad hæc afferemus. Primùm autem Ariſtoteles videtur negare, quod problemate decimo quinto ex quorundam ſententia vidèbatur conceſſiſſe, perfecta animalia, vt hominem, vt equum ſponte naturæ oriri poſſe, qua de re eodem loco pluta dicta ſunt. Tum verò problema ſoluit dicens, ſi non alias, hanc tamen eſſe cauſſam, vt quædam animalia non ſolùm ex ſe inuicem, *ſeu coitu*, vt vertit Theodorus, ſed etiam ſponte; alia vero ſolummodo ex coitu procreentur; quoniam alterius generis procreatio aliam temporis rationem, & occaſionem, alterius aliam exquirit: quæ enim ſponte gignuntur, illorum generationis tempus, ſeu interuallum exiguum, & breue eſt, facilè nimirum, & exiguo materiæ apparatu fit eorum procreatio, vnde contingit, vt ipſa temporis occaſio, qua gignuntur poſſit extendi, & ampliari, nec ſtatuto quodam, & præfixo termino concludatur, vt in altero genere, vnde in tempeſtatum mutationibus, quæ variæ ſunt, ac eſſe poſſunt, de quibus diximus problemate decimo quinto; fieri ipſorum generationem contingit. Non ita vſuuenit in alterius generis procreatione: nam cùm illorum generationis tempus multùm extendatur, hoc eſt prolixius ſit ob maiorem apparatum, pluréſque conditiones, quas materia requirit, nam & annus, & decem menſium ſpatium eſt, occaſio temporis genitalis aut generatio ipſa non poteſt per illas temporum mutationes contingere, ſed alia requiruntur, vnde vel non fiunt, vel ex inuicem neceſſariò fiunt. Rationis igitur fundamentum his verbis poſitum eſt, quæ conſideranda ſunt: Nam ſpontinis dixit breue eſſe generationis tempus, ὀλίγος ὁ χρόνος γενέσεως: *non ſpontinis multùm extendi generationem*, πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει. Sunt autem varij termini, quamquam eadem exprimitur res, quod fortaſſe locum aliquantulum obſcurauit; eò magis, quòd eadem dictione ὑπερτείνει vſus eſt, cùm tempus, ſeu potiùs temporis occaſionem denotauit, qua ſpontina procreantur, eámque extendi dixit; vt niſi diligenter ſenſus obſeruetur, in verbis videatur contrarietas, quæ nulla omnino eſt; fuítque, vt puto hæc Theodoro cauſſa, qui ſenſum non aſſequutus, eum corrupit, vt in illis, *Itaque fieri non poteſt, vt tempus, quod vim obtinet generandi, amplificetur, prorogetúrque*, negationem adderet, qua Ariſtotelis verba carent, quæ ita ſcribuntur, ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει. Vnde neceſſarium putaui, etſi ruditer, vt conſueui, conuerſum problema ita Latinè proponere: *Cur animalium alia non ſolùm ex ſe inuicem fiunt, ſed etiam ſponte; alia autem ex ſe inuicem ſolùm, vt homo & equus? An quoniam niſi ob alias cauſſas, tamen quoniam aliis quidem breue eſt gignendi tempus. Vnde genitalis temporis occaſio extenditur, ac in mutatione tempeſtatum, generationes fieri contingit. Aliorum autem generatio multùm extenditur, nam & annua, & decem menſium ſunt. Quare neceſſe eſt, vel non fieri, vel ex ſe inuicem fieri.* Porrò his extremis verbis cùm in Græco textu deeſſe negationem exiſtimarem, ſecutus ſum Theodori tralationem, quæ illam habet; & quem puto ita legiſſe. ὥστε ἀνάγκη ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι.

LXIII.

Διὰ τί τῶν Αἰθιόπων οἱ μὲν ὀδόντες λευκοὶ, καὶ λευκότεροι ἢ οἱ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες, οὐκ ἔτι; ἢ οἱ μὲν ὄνυχες ὅτι καὶ τὸ δέρμα μέλαν, καὶ μελάντερον ἢ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες ἐκ τοῦ δέρματος φύονται· οἱ δὲ ὀδόντες λευκοὶ διὰ τί; ἢ ὅτι ἐξ ὧν ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ἐξάγει, αὐτὰ τῇ ἐπιβάψει λευκαίνεται, οἷον καὶ ὁ κηρός· τὸ μὲν οὖν δέρμα ἐπιβάπτει, τοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ ἐπιβάπτει, ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν διὰ τὴν ἀλέαν ἐξατμίζεται ἐξ αὐτῶν.

Cur Æthiopum dentes candidi, & candidiores, quàm cæterorum, vngues autem non dentibus in candore reſpondeant? An vngues ideo nigri-

canr, quia cutis etiam nigra eſt, & nigrior, quàm cæterorum: vngues autem ex cute proueniunt. Sed cur dentes candeant, quæ nam ratio ſit? An quòd albeſcere illa ſolent, quibus vis ſolis humorem detrahit, dummodo nihil ſuperinficiatur, quo modo etiam ceram albeſcere nouimus. At cutem ſuperinficit calor, dentes minimè: ſed totus eorum humor in vaporem à calore conuertitur, atque exhalatur.

Hæc ſatis per ſe manifeſta, quæ ad vnguium, & dentium Æthiopum pallorem pertinent, explicantur etiam magis eiuſdem Ariſtotelis verbis tertio de hiſtoria animalium capite nono, quæ ita habent: *Colores cornuum, vnguium, vngularum, pro cutis pilorúmque colore ſequuntur, etenim cutis nigra cornua nigra, & vngulæ nigra oriuntur, & candida pari modo in colore reſpondent, & cornua, & vngues, & vngula medii etiam medium eadem colorem præferunt. At dentes naturam oſſium æmulantur, quam ob rem hominum nigrorum, vt Æthiopum, atque ſimilium, dentes, & oſſa candent, vngues nigri modo ſua cutis apparent.* Et libro ſecundo de generatione capite quarto: *De dentibus dubitaueris, ſunt enim eiuſdem natura, cuius oſſa, gignuntúrque ex oſſibus: vt vngues, pili, cornua & ſimilia ex cute, quo fit, vt ipſa colorem pariter cum cute immutent: alba enim & nigra, & vario modo diuerſa pro colore cutis redduntur. At dentes nihil tale recipiunt; oſſibus enim annumerantur in iis animalibus, quæ oſſa habent, & dentes.* Hæc ibi Ariſtoteles. Quod verò ad candorem dentium pertinet, exactiùs adhuc rem hoc loco pertractat. Ait autem illa albeſcere à quibus vi, & calore Solis expellitur, & diſſipatur humiditas, nimirum impura, ſordida, craſſa, denſa, qua nigrities continetur ob admixtionem terreſtris cum eodem humido, ſicuti ſcribitur problemate primo ſectionis trigeſimæ octauæ: abſumitur enim, & in halitum reſoluitur; redditurque ea ſubſtantia magis rara, & pura; pelluceníque aër permeans, & incluſus albedinem inducit, quemadmodum ceræ contingit, cùm aëri expoſita dealbatur; quod ſcribit idem Ariſtoteles problemate primo ſectionis trigeſimæ octauæ. Hæc autem ita fiunt, niſi ei rei alia quæpiam interueniat cauſſa, quæ effectum impediat, & rem eandem inficiat; ſicuti cuti ipſi contingit: ab ea enim Sol ſi expellit humidum, quod in ſuperficie eſt, interim tamen ex partibus internis extrahit, quod impurum, & craſſum ſimiliter exiſtens cutim ſubinde inficit, ac nigram reddit. Hoc in dentibus minimè fit: totus enim humor vi caloris in vapores reſoluitur, exhalat, ac expellitur; quòd ſi aliquis remanet, ille tenuis, & purus eſt, qualis & albedinem inducit, ex Ariſtotelis ſententia libro quinto de generatione animalium capite ſexto.

LXIV.

Διὰ τί τὰ μὲν, ἀφαιρεθείσης τῆς κεφαλῆς, ἀποθνήσκει εὐθὺς, ἢ ταχὺ· τὰ δὲ, οὔ; ἢ ὅσα ἄναιμα καὶ ὀλιγόθερμα, τοῦτο πάσχει; οὔτε τροφῆς γὰρ δέονται βραχὺ· οὔτε ἐγχεῖται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ· ὧν ἄνευ οὐχ οἷόν τε ζῆν τοῖς ἐναίμοις· τούτοις δὲ οἷόν τε. ἄνευ ἀναπνοῆς ζῆν γὰρ δύνανται πολὺ μᾶλλον· ἡ δὲ αἰτία ἐν ἑτέροις εἴρηται.

Cur animantium alia præciſo capite, vel protinus moriuntur, vel paullò poſt; alia minimè? An ita afficiantur quæ ſanguine carent, exiguóque cibo contenta ſunt: quippe quæ neque continuo cibum deſiderent, neque in humore calor eorum diffundatur, quibus rebus priuatum animal ſanguine conſtans viuere nequit. Illa verò ſine reſpiratione viuere multò diutius poſſunt. Cauſſam cur ita, alias abundè reddidimus.

De animalibus quibuſdam, quæ diuiſa viuunt, agit etiam Ariſtoteles libro de reſpiratione capite decimoſeptimo: nominat autem ibidem inſecta, quæ ſanguine carent, & teſtudinem, quæ licèt ſanguinea ſit, corde tamen exempto etiam longo temporis ſpatio viuit, eius enim natura, quod eo loco dicit Ariſtoteles, non bene compoſita eſt, ſicut etiam inſecta. Cauſſam porrò cur diuiſa viuant inſecta, quam eo loco tradit Ariſtoteles, cum iis ſanè conuenit quæ hoc loco afferuntur, eiſdémque innititur fundamentis; ſed non eiſdem mediis proponitur. Illa verò nobis huc afferenda non ſunt: ſed ea ſolùm exponenda, quæ problemate continentur. In eo igitur Ariſtoteles primùm ſanè quæ animalia ſint, quæ præciſo capite aliquo etiam temporis ſpatio plùs minùs vitam producere poſſint, vniuerſaliter docet, tum ex eo cauſſam elicit, quam ob rem effectus ille contingat. Inquit igitur animalia,

quæ

quæ poſt capitis, aut etiam alterius partis præciſionem viuunt, eſſe quæ carent ſanguine, & exiguo alimento ad vitam tuendam opus habent. Nam quoniam exiguum eis ſufficit alimentum, minimè neceſſe eſt, vt continuo, & breuibus omnino interuallis cibum ſumant: & quoniam ſine ſanguine ſunt; in capitis amputatione, ille haud effunditur, qui nullus eſt: nec cum eo effunditur calor, & ſpiritus, qui in eo humore continetur: vt ſine quibus animalia, quæ ſanguinem habent, viuere haud poſſunt. Nomine autem alimenti & cibi intelligitur hoc loco aër ipſe, quod eſt ipſius caloris cordis tum nutrimentum, tum refrigerium; ſicuti habemus apud Galenum libro de vtilitate reſpirationis, & apud Ariſtotelem in libro de reſpiratione: hoc enim nutrimentum eſt, quo continenter, & ſingulis penè momentis ſanguinea animalia opus habent, & ſine quo viuere haud poſſunt. Quæ autem ſanguine carent, illa etiam abſque reſpiratione, qua aër attrahitur, poſſunt vitam ſuſtinere. Id autem cur fieri poſſit, inquit Ariſtoteles ſe dixiſſe alio loco: id autem præſtitit in libro de reſpiratione capite nono, & decimo. Porrò autem verba illa: ὅτι ἴσχεται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ, quæ Theodorus ita conuertit: *Neque in humore calor eorum diffundatur:* poſſunt etiam alio modo exponi, ac nos fecimus; & verò exponenda videntur ex eiuſdem Theodori tralatione, qui verbum ἴσχεται, quod nos expoſuimus, *effunditur*, vertit, *diffunditur*, quæ ſanè magis illius verbi communis notio eſt. Igitur licet etiam ſic exponere. Quæ animalia carent ſanguine, in iis natiuus calor haud eſt diffuſus, diſperſus, & dilatatus in eorundem humido, ſed eidem magis adſtrictus, & vnitus: humidum enim, quod illa animalia habent, craſſius, & viſcidius eſt, quàm ſanguis, magis igitur ei hæret calor, atque ideo difficiliùs exhalare poteſt: in ſanguineis non item; quoniam in liquido ſanguine calor eſt diffuſus, atque exhalationi facilis admodum patet exitus, & via.

FINIS.

Digitized by Google

RERVM ET VERBORVM OMNIVM INDEX CERTISSIMVS AC LOCVPLETISSIMVS, QVÆ IN HIS Commentariis notatu digniſſima recenſentur.

A

ABORTVS quando vt plurimùm fiant,& rorum cauſſa duæ. 14
Abſtinentia rei venereæ quibus noxam afferat. 207
Accubitus in planis cur laborioſior ſit,quàm in concauis. 228
Aceti & ſalis vſus contra inflammationem. 305
Adoleſcens qua ratione mulierem, re venerea peracta, odio proſequatur. 179
Ἀκρατίσειν,& ἀκρατον ἴσον idem. 117.150
Ἄκρατος quid ſit ex Heſychio. 117
Ἀκροχειρισμὸς, exercitationis athleticæ genus. 78
Ἀκροθώρακες qui dicantur. 116
Ægineta de ſcabie & lepra ſententia. 282
cur Ægritudines æſtate plures, ſed periculoſæ minùs, hyeme contrà pauciores, ſed magis periculoſæ, ac lethales incidant 35.37. cur pernicioſos poſt vtrumlibet ſolſtitium. 36
Ægritudinibus longis affecti, à Vergiliarum occaſu ad Fauonij vſque flatus, interire ſolent: de eo ſolutiones duæ afferuntur. 25.26
Æqualitas aut inæqualitas ambulationum quomodo accipienda. 225
Aer verberans qua ratione lacrymas excitiat.231.257. cur in flatum nobis fieri videatur inter currendum. 237
Aëris permutatio grauis admodùm eſt, & morboſa. 21. an ipſe nutriat. 22
cur Ære tollantur lituræ.320.an natura frigidum.315. 327
Æs cur in opere ſectionis cum maiori ſanitate adhibeatur quàm ferrum. 42.43
cur Æſtas febribus & ophthalmijs abundat,cùm hyems Aquilonia,ver autē pluuioſum fuerit. 22.cur ſicca,& Aquilonia pituitoſis & mulieribus maximè conferat, bilioſos verò morbo infeſtet. 28. 29. cur in ea plures ſint morbi. 35.37. laſſitudinum medela per eam quæ. 47.48.258. in ea potiùs mouendus ſudor quam hyeme. 92. 105. 110. 111. cur per eam minùs viri concumbere valeant,mulieres magis. 198.199.206
per Æſtatem pluuioſam quid intelligatur. 12
Æſtuantes, ſeu ſicco calore inflammati quare vigiles eſſe dicantur. 153
Æſtas in corporibus humidis quare ſuffocationis & ſtrangulationis cauſa ſit. 240
Ætate tenella qui inebriantur, magis per ſomnos immingunt,quàm ſeniores,& quare. 263
Æthiopes qua ratione dentes candidos habeant,vngues verò nigricent. 394
Affectus calidus quomodo curetur à calidis. 55
Agoniæ affectu qui percelluntur, quare ſudent pedibus non autem facie. 97.102. quid ſit. 103
Ἀγωνιῶντες Græca voce,qui intelligantur. 97
Αἱμωδία,ſiue dentium affectus quid ſit. 45. vnde dicatur, & curatur. 45
Alæ quare maximè fœtent. 79. & ſudent. 86
Albedo,& nigredo igni tribuuntur. 215
Alexander Magnus quare ad Venerem minimè proclinis fuerit,ex Athenæo. 136
Alimenti exceſſus morbos curat. 3
Alimenti defectus marcorem caloris gignit. 123
Alimenti & cibi nomine aër intelligitur,& quare. 325
Alimentum quod ex potione eſt,valentius & magis principale dicitur quam ſiccum, duabus rationibus. 23. 24. eſt materia ſeminis. 175
in Alis tumoribus aut morbis alijs affectis, nec ferro, nec igne vtendum,ſed medicamentis,& quibus. 41.42
Allium calidum, & ſiccum, vrinas ducit. 59. valet ad arcendam ebrietatem,ex Hippocrate, ſed non eadem ratione qua oleum. 164
Ἀλωπεκία vnde fiat. 351
ad Aluo fluxiones cur braſſica vtantur Medici. 143
cur Amara,& auſtera,aut alijs ſimilibus excedentibus qualitatibus prædita,non eundem creent effectū, purgentq́; & ipſa, ſicuti purgant pharmaca. 53. contrà. 57
Ambulationes longæ per loca plana vtrùm laborioſiores ſint quàm per inæqualia, breues autem leuiores. 214. 225.229.244.255.259.262. quam noxam afferat. 223.denominationem ſortiuntur à locis quibus fiunt. 225.ex quibus conſtare debeant.227.262.earum genera,aut differentia. 260.quare per frigus factæ cibi appetentiores nos reddant. ibid.
Ambuſta ex ære celeriùs ſaneſcunt, quàm ambuſta à ferro, & quare. 43
Angues mites & innoxiæ reperiuntur. 368
Angina,autumnalis morbus. 8
Anima in ebrietatibus labitur, offendit,& peccat. 260
Animal ex noſtro ſemine procreatum, qua ratione proles noſtra appelletur. 185
Animalia ſphacelo quandoque laborant. 14. cur plurima non tuſſiant. 321. quare quædam ſub cutem, alia intra carnem pingueſcant. 322. nonnullorum coloris immutatio ex vſu aquarum. 327. cur alia breui tempore,alia longiori vterum ferant. 331. eorum generatio duplex. 336.multipara, paucipara, & vnipara quæ. 339. cur ſeminis effuſionem non habeant per ſomnum ſicut homo. 341. cur alia caput moueant, alia non.ibid. quare pedes pares habeant. 349.353. quare minori tempore dormiant, quàm vigilent: cur

non continuè, & ſine intermiſſione. 353. 354. quare vitiliginem non contrahant. 355. 356. diuerſitas eorum poſt partum vnde procedat. 357. quæ veſicam habeant, & quæ non. 363. quæ eructare & pedere ſoleant, & quæ non. 365. vtrùm ſylueſtria à domeſticis dignoſcantur. 367. an cuiuſcunque generis inueniantur. ibid. cur vmbilicum exiguum habeant. 371. perfectiora naſcuntur homine. 372. quo tempore coeant. 373. cur habeant poſteriores partes piloſiores. 380. cur maiora in mari, quàm ſuper terram. 385. quare paſtu magis delectentur, quàm potu. 385. quæ nutriri per ſe ipſa poſſint ſtatim in lucem edita. 355. 387. cur duritiem corporis obtineant quæ animoſa & fortia ſunt. 388. quænam ſint illa, quæ poſt capitis, aut alterius partis præciſionem viuunt. 395

Animalium motus omnium partium ſenſu indiget. 222

Anni humidi morbos afferunt. 31

Ἀντισοιχία, *quomodo accipienda.* 353

Apollonius, & Dexippus Hippocratis diſcipuli defenduntur. 3

Aponenſis opinio de ebrioſorũ ſemine. 129. de more Italorum circa experientiam ebriorum. 132. de ebrietate exercitatorum ac inexercitatorum. 139. de braſſica facultate. 144. de ebriorum balbutie. 160. de immictione puerorum. 163. de oculorum à ſitu ſuo varia dimotione. 165. de calida & humida hominis qualitate. 175. de ſeminis emiſſione in morientibus. 177. de fœmina plurimùm diligente eum à quo deuirginata eſt. 180

per Ἀπολαυςικὰς ἀφροδισίας *quid intelligat hic Ariſtoteles.* 355

Apoplexia morbus acutus. 30

Appetentia canina quid ſit, eius cauſa, & differentia cum bulimo. 289. 290

Apprehendere, pro obſtruere. 96

Vtrùm Aqua nutriat. 21. 22. eius ſunt multæ ſpecies inter ſe differentes. 21. calida aut frigida quare proſit peruionibus. 66. eius mixtio cum oleo quare magis approbanda ad laſſitudines tollendas, quàm ſingulorum ſeparatim vſus. 217. frigida affuſa pueris, iram ſedat. 302. aqua vino, & vinum aqua mutuum præbet auxilium. 118

Aquarum permutatio grauis admodùm, & morboſa eſt, & quare. 21. grauior quàm aliorum ciborum. 22

Aquatilium magnitudo qua ratione terreſtrium magnitudinem ſuperet. 385

Aquilonares homines capillos habent molles, & boni coloris. 346

Arbuſculorum, quæ in vaſis feruntur, paruitatis cauſa. 335

Archelai opinio de animalium generatione. 337

Ἀρχὰς *cur Theodorus hic reddiderit,* renes. 169

Arcturi ortus quando. 6

Argilla quare vibices tollat. 310

Arietis pellis recenter excoriati parti percuſſæ ſuperimpoſita ad quid conferat. 305

Arrectionis penis cauſa. 196. 197

Ars curandi morbos per exceſſus, à duobus medicorum generibus exercetur. 4

Articuli quid, & quomodo ex Auſtri flatu debilitentur. 34

Aſcenſus genibus contrarius eſt, quia fit motus præter naturam. 239. itus labor qualis. 245

Aſini pediculis carent. 24. ſylueſtres vbi naſcantur. 367

cur Aſinis & equis pili è cicatrice exoriri poſſint. 350. 351. 352

Ἀσφοδέλια *&* σφακελισμὸς *quid ſint, & in quo differant.* 24

Aſthma morbus acutus. 30

Athenæi ſententia & verba, de braſſicæ virtute aduerſus crapulam & ebrietatem. 142

Athletæ non ſolùm ponuntur pro tanquàm ſanis, verum etiam tanquàm pro ſummè & perfectè ſanis. 38. qua ratione rigore afficiantur. 287. 293

Athletica quædam vitioſa Galeno dicitur. 38

Ἀθρόως *variè & diuersè redditur.* 189

Attolli, & efferri, eſſe contra naturam, probatur. 227

Auditus quare horrorem, non ita pariat, atque viſus. 278

Aues vtrùm colorem mutent. 328. 329. piloſæ quare libidinoſæ. 209

Auicennæ ſententia de ſigno peſtilentiæ futuræ. 31. de ebrietatis origine. 117. de ſemine infœcundo ebrioſorum. 119. de ſomni ortu. 152. de immictione puerorum. 163. de eleris. 164. de ortu ſeminis genitalis. 168. de ſeminis ad ſanguinem proportione. 183. de tempore diſpoſitionis ad coitum tam viri, quàm mulieris. 198. de vomitu 220. de bulimo & appetitu canino. 290

Aurora apparente ſunt plures refrigerationis cauſæ, quàm media nocte. 298

Auſtri ſicci qui dicantur, & quare febres creare ſoleant. 32. quinam plantis proſint. ibid. eorum effectus. 33

Αὐτόματα, *ſeu* ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου *quæ dicantur.* 336

Autumnus quare pernicioſus, cùm poſt hyemem Aquiloniam, & ver Auſtrinum, ac pluuium, æſtas ſicca fuit. 27. 28. magis morboſus eſt, quàm ver, & quare. 37

B

B*Alneum æſtate maximè conuenit, & quare. 47.* 258

Balneum calidum prodeſt febre quartana laborantibus. 70

Bilioſi morbi magis æſtate concitantur, & quare. 8

Bilioſis quantùm ſit noxia æſtas ſicca, & Aquilonia, eodemque autumno. 19

Boues tuſſire dicuntur. 320

Βούλιμος *quid ſit, & in quo differat ab appetentia canina. 289. 290. eius accidentia, & rationes. 291. curatio.* ibid.

Boum fœminarum & taurorum cornua diſtant inter ſe. 319

Brachij iactatio manu inani laborioſa, & quare. 222

Brachiorum exercitatio ſudores excitat, & quare. 78

Braſſica ſeu raphani facultas aduerſus crapulam & ebrietatem. 142. cur ea vtantur Medici, ad alui fluxiones. 143

Bruma quid ſit, & quando fiat. 36

Bruta, licèt non videant mingentem ſocium, qua ratione tamen mingant eo loco, quo præcedentia minxerunt. 279

C

C*Æſius color, ſeu glaucus, quis dicatur.* 333

Καλάμινθον *vnde deriuetur.* 227

Calces pedum quare conquaſſantur, ſi quis peracta longo itinere, aut curſu, ſe ſuper ſummos erexerit digitos. 233. 234

Calculus in homine, quomodo generetur. 363

Caldaria quare ſudorem eliciant. 82. cur magis tempore frigido, quàm calido. 100. cur in illis magis ſudatur, igne neque vniuerſe, neque decreſcente aſſiduo, ſed per incrementa continua oblato. 104

Calefactio multa procuranda eſt in febre quartana laborantibus. 70

Caliditas cur ambuſta faciat, & tollat. 67

Calor innatus extinguitur à ſummo frigore duobus modis. 14

Caloris corruptio in corpore humano quot & quibus modis fiat. 122.123
Caluitium unde oriatur, & quare eunuchi eo non afficiantur. 192.386
Camelus quot menſibus vterum ferat. 331
Canes feri vbi reperiantur. 367
Canis ortus quando. 6
Canis quot diebus vterum ferat. 331
Canities vnde fiat, & quare vbi eſt, non ſit quoque ſemper vitiligo. 358
Capite ſaniores qui ſint. 375
Caput ſemper humidum eſt, & quare. 24. calefactum cur maximum ſudorem effundat. 90. dolores eius vnde oriantur. 384. quare contingant in hyeme ſuccedente æſtatem ſiccam, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Auſtrinum. 17. cur eius vlcera celeriùs ſanentur, quàm tibiarum, in iis, qui in paluſtribus, & humidis locis degunt. 26. ſudor eius quare minùs fœtet. 79
Capræ pediculis carent. 24. cur maximè abundent lacte. 326. quot menſibus vterum ferant. 331
Καρδία os ventriculi, ex Erotiano. 146
Καρδιώσσειν, & καρδιαλγεῖν, quid ſignificent. ibid.
Carnis copia duplici nomine ſudorem tergo conciliat. 86
Caro cur percuſſa ferula magis doleat, quàm à re dura. 312
Caſſij Iatroſophiſtæ ſententia de doloribus capitis ex curſu veloci. 224
Caſtrata & ſaccata vina quæ dicebantur. 118
Caſtrati maiores aliis euadunt non caſtratis. 359. an podagra laborent. 360
Cataplaſma quid ſit, & eius virtus. 39.40
Cataplaſmata cur mutari debeant in tumoribus, & vlceribus, aut in aliis, quæ id genus remedij poſtulent. 56
Κατέχειν & συντείνειν verba quomodo accipienda. 72.73
Catonis ſententia de braſſicæ facultate. 143
Catuli Melitenſes quinam eſſent. 335
Καυλὸς de plantis & homine dicitur. 364
Καῦμα quid ſignificet. 12
Caupona loca vilia & ſordida. 335
Cauſtica eſcharotica, aut putrefacientia in quo diſſideant inter ſe. 41
Cauterium in quibus vulneribus aut vlceribus eſt adhibendum. 40
Celſi ſententia de Petrò quodam antiquo medico. 3.4. de morbis hyemalibus. 12. de hyeme Auſtrali, & pluuioſa, vere autem frigido, & ſicco. 16. de autumno ſicco Aquilonibus perflato. 18. de alimento copioſo hyemis tempore. 48. de odoratis. 59. de vitiligine. 323
Cerebrum eſt metropolis frigidi & glutinoſi humoris. 88
Ceruæ quot menſibus vterum ferant. 331
Chæremon quis fuerit, eiúſque de vino ſententia. 141
Χαίτη quid propriè ſignificet, & de quo etiam dicatur. 348
Χειρονομία, exercitationis athleticæ genus. 79
Χύματα, ſiue permones quid. 66
Chirurgi in bubonibus paſſim ferro & igne vtuntur. 42
Κιβδηλιῶντες qui dicantur ab Ariſtotele. 7
Χυλίζειν & ἀποχυλίζειν quid ſignificet. 144
Cibi copia parcendum æſtatis tempore, potus verò magnopere indulgendum, & quare. 48
Cibi quantitas qualis eſſe debeat initio morbi. 61. & quis alle. 62
Cibo crudo ſeu inconcocto caloris & humoris elatio ſurſum fit, cocto autem deorſum. 162
Ciborum & aquæ mutatio cur noxia ſit, & corporibus morbos conferat. 23. vnde fiat eorum corruptio. ibid.
Cibus quamobrem ſtatim ab exercitatione non ſit aſſumendus. 250
Cicatrices in oculis qua ratione albæ ſint. 306. 312. cur atræ fiant ex vlceribus eodem loco ſæpiùs exiſtentibus. 318
in Cicatricibus quare pili non oriantur. 172. nigris quæ medicamenta poſſint reſtituere candidum colorem. 307
Cicatrix etiam vſu exſiccantium inducitur. 60
Ciceronis ſententia de mania & melancholia. 20
ex Cicuta quomodo mors oriatur. 151
Claudicatio vnde oriatur. 361.362
Clepſydrarum vſus antiquus quis. 73
quare Clunes in opere venereo maximè laborent. 167.168
in Coitu cur oculi ſurſum attollātur, & maximè afficiantur. 165.168.211
Coituri noctè, quare largè prandere debeant, & parcè cœnare. 135.162
Coitus humectat per accidens, & quatenus proſit morbis qui à pituita contrahuntur. 60. 190. eius dulcedo an ex neceſſitate, vel rei alicuius gratiâ oriatur. 188.189. cur ventrem refrigeret, & exſiccet. 190. eius facultas tollitur, cùm mingendi deſiderium adeſt. 193. per eum, qua ratione totus homo reſoluatur & langueſcat. 195
Colliquamentum, & excrementum, duo humiditatum genera Ariſtotelis. 51
Colliquatio, quæ σύντηξις, vel fit latenter, vel manifeſta aliqua fluxione. 7
Color in paucitate perfectiùs apparet, quàm in multitudine. 63
Color bonus eſt ſudoris melioris & vtilioris effectus. 102
Color liuidus, qui Græcè πελιδνὸς, quis ſit. 285
Coloris immutatio in nonnullis animantibus ex aquarum vſu. 327
Κόνιζα qua ſignificatione ab Heſychio accipiatur. 192
Columbæ cur frequentiùs pariant. 374
Comeſſatores boni & validi vnde dignoſcantur. 392
an Comitiali morbo ſolus homo corripiatur. 377
Concoctio iuuatur maximè à labore. 35
Concumbentes magna ex parte reſolui atque langueſcere, duobus modis exponi poteſt. 194
Contentio, participium tum à contendo, tum à contineo, ambiguitatem parit. 72
Contraria contrariis curantur, quomodo intelligendum. 71
Conualeſcentes quare in frigore acriores reddantur. 286
Conuulſio fit vel ex repletione, vel manitione. 34
Cor quare in anterioribus partibus locatum ſit. 86
Cordis & penis inuoluntarij motus vnde proueniant. 234
Cornea cuius coloris ſit. 306
Corpora veſtibus induta cur magis ſudent, quàm nuda. 81. 108. contrà. 110. εὔσαρκα, ſiue εὐεκτικὰ quæ dicantur. 241. an ſæpiùs in morbos incidant, aut ab iiſdem remoueantur, néc ne. 242.243
Corporis conſtitutiones duæ, in quibus pedes intumeſcere ſolent. 7
Corporum genus duplex eſt, quod à frigore variè afficitur. 30
Corpus rarum cur ſalubrius denſo exiſtimetur 65. quare nudum in Sole ambulare non debeat. 66. nedum nudo pectore. ibid.
Corpus humanum etſi aſſiduè fluat, effluxúſque ipſo de excrementis proueniat, leuari tamen non poteſt, niſi ſudauerit, & quare. 93

Coturnices mox atque excluſerunt pullos, protinus educunt. 355.387
Coxa ſiue femora qua ratione in deſcendendo laborare dicantur. 238.245
Κραιπάλη, *ſiue crapula, quid ſit ex Galeno.* 117. *ex Ariſtotele.*
Crapula quid ſit, eiuſque cum febre differentia. 144. *item cum temulentia.* 145
Crapulam magis ſentire quid ſit, & quare id vſueniat potiùs illis, qui vinum aqua admixtum bibunt, quàm qui ex toto merum. 117.118.150
Crepitus, qui glutinatis contingunt, vnde. 33.34
Cruciatus & tormenta aliorum quare nos commoueant. 279
Cruditas, pediculorum materia. 24
Cruditates plurimæ gignuntur æſtatis tempore, & quare. 35
per Crudorem, cui ſyderatio nomen eſt, quid hic intelligatur. 17.18
Crura ſpadonum quare afficiantur vlceribus & putredine. 362
cur Cubare corpore inflexo melius ſit, quàm extento. 266
Cubicula Vitruuio Orientem ſpectare debebant. 270
Cupiditas à quibus excitetur. 202.203
Curationem aliquando exceſſibus perfici probatur. 3
Currentes qua ratione magis cadere dicantur, quàm ambulantes. 237.251
Currere, qua ratione ſit difficilius, quàm ambulare. 251
in Curſu dum ſumus non aquè fit ſudor, ac dum quieſcimus, & quare. 95
Curſus motum & euacuationem corporis parit. 58
Curſus velox quis dicatur, & vtrùm partes capitis morboſas reddat. 223
per Curuaturam corporis quid hoc loco intelligat Ariſtoteles. 109
Cutis raritas pilorum abundantia cauſa eſt. 88
Cyathus quid erat, ex qua materia, quare vibices tollat. 315.318
Cyceon craſſa potio valdè antiqua. 137. *ebrietatem reprimebat.* ibid.

D

Δὲ *particulæ vſus apud Ariſtotelem, & hoc præſertim loco.* 2. *à* δὲ *paſſim dependet.* 15
Debilitatis corporum ex Auſtrorum flatu prouenientes, duæ redduntur cauſæ. 33
Dentes rariores in homine qua ratione breuiorem eius vitam magna ex parte indicent. 375
Dentium affectus, αἱμωδία *Græcis dictus, quid ſit, vnde ita appelletur, & oriatur.* 45
Deſcenſus femoribus contrarius eſt, quia accidit illis motus præter naturam. 239. *eius labor quis.* 245
Deſiderium & voluptas inter congeneres animantes vnde oriatur. 378.379
Dexippus, & Apollonius Hippocratis diſcipuli defenduntur. 3
Diætetarij qui fuerint, & vnde originem duxerint. 61
Dioſcoridis ſententia de elaterio. 52. *de braſſica facultate.* 143.144. *de ekapſia.* 314
Dioſcoridis ſententia de elaterio. 52
Diſtenſio partium ſeu membrorum quomodo fiat, & ad quem vſum. 165
Diſtillationis cauſa quæ. 383
Dormientes cur magis ſudent, quàm vigilantes. 87.99
Dormientes multùm temporis, minùs bene colorati ſunt, quàm qui dormiunt moderatè. 102
Dormire non poſſunt qui rigore afficiuntur, & quare. 286
Durities vnde acquiratur. 388
Dyſenteria quomodo appelletur à Cornelio Celſo. 12. *in mulieribus quando gignitur.* 16. *eius origo autumni tempore.* 29

E

Ebrietas tremorem gignit, & quæ. 122.155.156.157. *quare impediat ſomnum, & vigilias inducat.* 153
Ebrietate incipiente, quare ea quæ procul poſita ſunt, conſpici non poſſint. 132.147
Ebrij leniter quare petulantius ſe & iniurioſiùs gerant aduerſus alios. 115.116.158
Ebriorum lingua quare inter loquẽdum offendat & vacillet. 160
Ebrioſi tremunt, & eò magis, quò liberaliùs merum hauſerint. 120.155. *eorum ſemen eſt infœcundum, & quare.* 119. *cur illis res omnes videantur circulo ferri.* 131.132.147.149. *ad Venerem inepti.* 155.160. *ſunt veluti non deſiderantes, ſobrij ſicut deſiderantes.* 247. *cur ad lacrymandum propenſiores.* 155. *quare ſomnium ijs oriri nequeat* 152. *cur Solis calore gaudere maximè ſoleant.* 158.160
Ἐλᾶν *pro* ἐλαύνειν. 237
Efferri & attolli, eſſe contra naturam probatur. 227
Elaterium tum vomitum tum aluum ciet. 52
Elephantes coituri aquam ingrediuntur. 187
Elephas quot menſibus vterum ferat. 331
Enæma medicamenta ſeu pharmaca quænam ſint, eorùmque vſus duplex. 41
Epilepſia cur morbus puerilis dicatur. 377
cur Equa & mulier poſtquàm conceperunt, coitum patiantur. 374
Equa quot menſibus vterum ferat. 331
Equitatio motum & euacuationem corporis generat. 58
Equitatio muli quàm aſini minùs periculoſa. 263
Equitationis vſus Veneris appetitum & frequentem incitat. 181
Equi tuſſire dicuntur. 321. *quare albi oculos glaucos vt plurimùm habeant.* 333. *ſylueſtres vbi naſcantur.* 367
qui Equis vehuntur, quò velociorem curſum exciterit, eò magis illorum oculi illacrymari ſolent, & qua ratione. 230.257. *quare curſum arripientes minùs cadant.* 262
cur Equis & aſinis pili è cicatrice oriri poſſint. 350.351.352
Equos caneſcere quare dicatur. 391
Eſcharotica cauſtica in quo differant à putrefacientibus. 41
Eſuritio vnde fiat. 252
Ἔτι *per* iam, & adhuc, *exponitur.* 106
Euacuatio ſpirituum aut halituum percuſſis meatibus, non alleuat corpus oppreſſum, ſicuti per ſudores fit. 94. *quæ fit per ſudores, quare cognata appelletur.* 105
ex Euaporatione quomodo ſomnum fieri dicatur. 153
Εὔκρατον, & ἄκρατον οἶνον, *idem.* 117.150
Εὐδία, *dictio quomodo hic accipienda.* 15
Eunuchi qui dicantur, & quare in acumine oculorum etiam offendantur, ſicut ij qui immoderata vtuntur Venere. 121
in Eunuchis ſiue caſtratis quare tota immutatur natura. 358. *an podagra laborent.* 360
Euſtathij de cyceo opinio. 137
Excalefactio ad ſeminis expulſionem maximè neceſſaria. 135.162

Exceſſi

Exceſſibus perfici aliquando curationem probatur. 3. *duplex eorum conſideratio.* 4
Excrementa varia, vel etiam contraria gignuntur in temporum mutationibus, & quare. 7
Excrementa & putredines, & quæ ex illis oriuntur, noſtra dici non poſſunt, & quare. 186
Excrementum, & colliquamentum, duo humiditatum genera Ariſtoteli. 51. *ſumitur pro eo quod alicui parti ſupereſt.* 210
Excretio ſeminis cur timentibus & morientibus plerũq; contingat. 176
an Exercitati facilius vino prehendantur, quàm inexercitati, néc ne. 132
Exercitatio maximè ad ſanitatem confert, & quare. 56. 58. *in vniuerſum melior eſt otio.* 101. *eius vtilitas.* 112. *cur ſtatim poſt illam cibus non eſt aſſumendus.* 250. *nec eſurimus.* 252
Exercitationes proficuæ ſunt febre quartana laborantibus, 70. *quæ manuum motibus perficiuntur, maximè ſudores eliciunt, & quare.* 78
Expergiſcentia & ſomnus vnde fiant. 354
Exſuperantia quid ſit. 2
Exſuperantias vim habere morbos committendi, confirmatur. ibid.
Extinctio, & marcor, duæ ignis corruptiones. 123

F

F*Aba quare vibices tollat.* 310. 311
Fabrorum ferrariorum exemplo confirmatur, calorem ambuſta facere, & tollere. 67
Facies quamobrem maximè ſudet. 81. 88. *quid per eam hic intelligatur.* 88
Fames eſt calidi & ſicci appetitus. 96. *non coniungitur cum ſiti.* 252
Fauonij, qui & Zephyri dicti, quando ſpirare incipiant. 25
cur Febres hyeme contingentes ſint violentæ, & præter naturam. 9. *acutæ gignuntur bilioſis æſtate ſicca, & Aquilonia, eodémque autumno.* 19. *ardentes quibus, & qua ratione hyemis tempore contingant.* 30. 39
Febricitantibus ſæpe, & paulatim potus eſt exhibendus, quare. 68. *immunes à motu iacere debent, minimè vento expoſitos, ſed concluſos, exemplis confirmatur.* 69
Febricitantis hominis curatio à Petrò ſeu Petronà antiquo medico facta. 3
Febris definitio. 30. 32
Femora qua ratione in deſcendendo laborare dicantur. 238. 245. *cur media eorum pars in omni itinere.* 259. *quamobrem in omni motu magis laborent, quàm tibia.* 248
cur Ferrum non ſit ita commodum in opere ſectionis atque æs. 43
Ferula nomine, quæ Græcè νάρθηξ dicitur, quid intelligatur. 307. *cur partis ab ea percuſſæ medium, album; extrema verò rubida efficiantur.* 307. 308. *quare ex illius ictu maior fiat dolor.* 312
Ferum & ſylueſtre quid fieri quàm ſit facile. 368
Flatus qua ratione emitti nõ debet, niſi natura poſtulet. 177
Fluxiones minùs vrgent cibo ſumpto, & quare. 96
cur Fœmina maximè diligat eum virum à quo deuirginata eſt. 180
Fœminæ cur intento corpore mingunt, mares minimè. 343
Fœtoris in ſudore cauſa quænam ſit. 79
Fœtuum imbecillitas duabus rationibus prouenit. 331
Frictio cruris ſiniſtri quamobrem moleſta & laborioſa. 254
Frictionis vſu an corpora augeantur, & carne repleantur. 232
Frigiditas facit & tollit perniones. 67
in Frigore acriores qui reddantur. 286
Frigus quot modis in corpore noſtro progignatur, ſeu calidum corrumpatur. 122. 123. *quare lacrymas moueat.* 230. 257. *qua ratione reddat homines cibi appetentiores.* 260. *cur acrius ſit tempore matutino.* 298
Fumus cur oculos hominis afficiat. 377
Funambuli minore cũ labore exercitationes ſuas obeunt, ſi vtraque manu baculum teneant. 223

G

G*Aleni ſententia de Petrò quodam antiquo medico.* 3. *de exceſſu.* ibid. *de mutationibus temporum.* 6. *de ſphacelo.* 14. *de aqua cibi vehiculo.* 21. *de conuulſionis ortu.* 34. *de phymatibus.* 41. *de remedijs aduersùs laſſitudines.* 47. *de diureticis.* 59. *de corporis habitu, ſeu textura* 65. *de vehementioribus contrarium efficientibus.* 69. *de maiori igne trahente ad ſe minorem.* ibid. *de ſudore ſalſo & amaro.* 75. *de exercitationibus per brachia.* 78. *de trepidationis affectu.* 97. *& vini quantitate.* 114. *de crapula.* 117. *de vini cum aqua, aut aceto mixtione.* 118. *de refrigeratione caloris innati.* 124. *de Scytharum colore & temperatura.* 129. *de vino dulci.* 136. *de cyceo.* 137. *de ſeculiate braſſica.* 143. *de rebus geminatis apparentibus.* 148. *de ſomni ortu.* 152. 153. *de ebriorum balbutie.* 160. *de ſpiritibus oculorum.* 165. *de caluitio, & capitis cute.* 171. *de verbo* ἰσχάν. 177. *de coire incipientibus.* 179. *de pruritu & Veneris deſiderio.* 189. *de voluptate coitus.* 190. *de pilis congenitis.* 192. *de melancholicis, quòd ſint libidinoſi.* 208. *de laſſitudinum medela.* 217. *de lacrymis.* 230. *de frictionis effectu.* 232. *de rhythmo.* 235. *de corporibus ſymmetris.* 241. *& ſeq. de vlceribus in exercitationibus contingentibus.* 249. *de cibo non dando ſtatim ab exercitatione.* 250. *de corporis diſtenſione.* 263. *de vertigine.* 267. *conciliatur cum Ariſtotele quoad vertiginem attinet.* 268. *de pathos & affectionis differentia.* 275. *de bulimia & canina appetentia.* 289. *de tremore.* 296. *de cauſſis doloris.* 299. *de medicamento ad reſtituendum colorem candidum cicatricibus nigris.* 307. *de ſuggillatorum curatione.* 311. *de hypopio.* 313. 316. *de aëris frigiditate.* 315. *de magnitudine corporis.* 352
Gelu quomodo vrere dicatur. 156
Gemelli hominum qua ratione non ſeruentur. 351. *cur aliquando viuant.* 352
Gemina conſpici ab ebrijs quare dicantur. 134. 148. 159
Generatio animalium duplex. 336
Genitalium ſedes tum ſurſum, tum deorſum conſtituit Ariſtoteles. 177
Genua ſine tibia quamobrem aſcendendo laborare dicantur. 238. 245
Grauedo hic quomodo accipiatur, & vnde oriatur. 384
Grues ſeneſcentes efficiuntur nigriores, & quare. 328

H

H*Abitus rarus denſo præferendus, & quare.* 65
Halteres quid, ex Galeno & Antyllo apud Oribaſium. 222

Haly opinio, quòd vinum humectet & exſiccet. 151
Henricus Stephanus arguitur volens Theodorum reprehendere. 225
Heſychy de cyceo ſententia. 137
Hieronymi Fracaſtory de vini qualitate ſententia. 114
Hippocratis ſententia de Auſtri flatu. 33. *de cataplaſmate.* 40. *de elleboro.* 58. *de corporis habitu, & texture.* 66. *de cutis raritate.* 88. *de curſus effectu.* 101. *de ſudore ſpontaneo.* 112. *de Scythis.* 128. 129. *de vino dulci.* 136. *de allij ad ebrietatem arcendam facultate ſententia.* 164. *de oculorum ſpiritibus.* 165. *de genitalis ſeminis ortu.* 168. *de coitus monendis, non crudis.* 178. *de coitus dulcedine & voluptate.* 188. *de elleborum aſſumentis preparatione.* 221. *de ambulationibus qua fiunt ἐν ἀλέᾳ.* 260. *de partus tempore.* 361. 362. *de ſtrepitu ſternutationis.* 384. *de ortu pilorum.* 391
Hirquitalli, & hirquitallire adoleſcentes quando dicantur. 182
Homines cur non inter laborandum, ſed poſtquàm à labore deſtiterint, ſudare ſoleant. 90. 94
Homines albi quare oculis caſiis ſint magna ex parte. 333
Hominis ſolis qua ratione ſanguis fluat de naribus. 322
Homo ſolus ex cæteris animantibus tunc incipit pubeſcere, cùm etiam concumbere poſſe, & ratio. 172. *quare ex vſu Veneris, plus diſſoluatur, & langueſcat.* 174. *cur plurimum ſeminis emittat.* 175. *in aqua corre nequit, & quare.* 187. *cur piloſus ſit maximè libidinoſus.* 209. *menſuratus idem eſt qui Græcè σύμμετρος, & quod ſit eius medium.* 240. *eius per memoriam commotio differt ab illa brutorum.* 279. *cur ſolus vitiliginem patiatur.* 325. *quare non immutetur ſecundum calorem ex vſu aquarum.* 328. *cur inter alia animalia maximè ſternutare ſoleat.* 342. *qua ratione claudus naſcatur.* 362. *calculo afficiatur.* 363. *naſcitur imperfectus.* 372. *quare diutius viuat, quàm fœmina.* 375. *an ſolus comitiali morbo corripiatur.* 377. *cur priores partes habeat piloſiores.* 380. *quare potus auidior quàm cibi.* 385. *cur plus excrementi humidi egerat, quàm ſicci.* 387. *quare omnium animalium maximè piloſè ſit capite.* 390. *quare caneſcit.* 391
Hordeum quomodo humidius eſſe tritico intelligatur. 44
Horror per nonnullos ſudores efficitur, & ratio. 106. *ob aſperitatem ſoni quomodo contingat.* 277
Humiditates congeſta in hominibus inexercitatis, aſſumpto vino multo diluuntur & attenuantur. 132
Humor qualis oporteat in articulis exiſtere, vt conſeruentur. 34
Humoris multùm haurimus in potu & cibo æſtatis tempore. 111
Hyems Aquilonia quos morbos gignat. 11. *quos Auſtrina, & pluuioſa.* 13. *cur ea qua ſequitur æſtatem ſiccam, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Auſtrinum gignat dolores capitis, raucedines, & tuſſes, ac nonnunquam phthiſes.* 17. *cur morboſa qua æſtatem & autumnum pluuioſas & humidos ſequitur.* 30. *cur in ea ægritudines ſint magis periculoſa, ac lethales.* 35. 37. *laſſitudinū medela per eam que.* 47. 48. 258. *an in ea ſit ſudor mouendus.* 91. 105. 110. 111. *qua ratione in ea magis refrigeremur dum currimus, quàm ſi quieſcamus.* 297
Hyoſciami ſuccus multùm prodeſt pernionibus. 67

I

Ichor ſanguinis quid ſit. 322
Ieiunis qua ratione facilior & expeditior ſit Veneris vſus. 178
cur ad ignem multum minùs ſudamus, cùm tamen pra calore ſudor omnis moueri ſoleat. 82. 104. 108
Ignis maior trahit ad ſe minorem. 69. *tribus modis poteſt ſudaturis offerri.* 82. *eius corruptiones duæ.* 123. *an illius vicinia prouocet deſiderium vrinæ.* 274. *cur partes exteriores calore deſtitutas, & præfrigidas ſubitò aggrediens, afficiat illas.* 300
Illinimentum, quo probantur mulieres, vtrùm fœcundæ an ſteriles ſint. 169
Immutatio partis laborantis quomodo agnoſcatur. 40
Impotentia coëundi in ebrioſis vnde oriatur. 162
Inæqualitas in ambulationibus variè conſideratur. 226. 229
Inciſio facienda eſt in tumoribus, qui in acutum ſe colligunt. 41
Inediæ exceſſus morbos curat. 3
an Inexercitati facilius vino prebendantur, quàm exercitati. 132
Infantes tuſſire nec ſciunt, nec poſſunt. 321
Inflammationis aut phlegmaſia nomine quid ſignificetur. 55
Infœcunditatis cauſa in ebrioſis quænam ſit. 219
Ingreſſus cōſtat ἐκ ἄρσεως καὶ θέσεως, & quid illa ſint. 349
in Inguinibus tumoribus aut alijs morbis affectis, nec ferro, nec igne vtendum, ſed medicamentis, & quibus. 41. 42
Inſecta cur diuiſa viuant. 394
Inſpectio vrinarum fieri debet potius in modica, quàm in multa quantitate. 62
Inunctio qua adhibeatur ijs qui per hyemem laſſitudinem patiuntur, & quare. 47
Ioannitij de refrigeratione & deſiccatione vētris per coitum, relata ab Aponenſi ſententia. 191
Ira eſt ebullitio quædam ſanguinis circa cor. 27
Ira & timor quomodo ſint contraria, & qua ratione fiat, vt qui illa ſunt correpti, non rigeant. 301. *contra illam remedium aqua frigida affuſa.* 302
Iracundi quare in frigore acerbiores reddantur. 286
Italorum mos in experiundo vtrùm aliqui ſint ebrij necne. 132
Itineris notitia vel ignorantia an aliquid conferant. 246. 247
Ἰξίας vocabulum quid ſignificet. 123

L

L*Abor maximè iuuat concoctionem.* 35. *qui Græcè πόνος, duobus hîc modis ſumitur.* 213. *cur ventrem extenuet.* 216. 231. 232. *pinguedinem abſumat.* ibid. *ex eo fit liquamentum.* 220. *ſuffocationis & ſtrangulationis cauſa eſt in corporibus humidis, & qua ratione.* 240
Laborare melius eſt quàm non laborare. 101
Lac, etſi purget, non eſt propriè pharmacum, & quare. 58. *qua ratione maximè abundet in ouibus & capris.* 326
Lacrymæ quid ſint, & vnde fluant. 201
Lacrymam ſudorem eſſe quendam, aut illi ſimilem, probatur. 230
τὸ Λαγνεία nihil aliud ſignificat quàm τὸ συνουσία. 60. *& moderatum & immoderatum coitum ſignificat.* 121
Laſſitudines morborum nuncia. 35. *quid ſint, earumq́; medela* 47. 217. *vnde oriantur, & qui illis vomitus conferat.* 219. *tres earum differentiæ.* 220
Lectiones variæ, prout neceſſariæ viſæ ſunt, notantur. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 13. 15. 16. 17. 19. 22. 26. 27. 28. 29. 34. 38. 39. 40. 43. 44. 49. 50. 51. 53. 55. 58. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 68. 71. 73. 75. 76. 78. 82. 83. 91. 92. 93. 96.

93.96.97.98.99.101.102.105.106.108.112.113. 116.119.121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 130. 132.134.135.138. 140. 141. 144. 145. 147. 148. 151.153.156.159.164.167.168.169.170.172.173. 176.183.184.195. 186. 188. 191. 194. 195. 196. 197.199.201.202.203. 204. 206. 209. 210. 211. 214.215.221.225. 227. 230. 231. 232. 233. 237. 238.244.246.247.253. 254. 258. 260. 261. 267. 269.272.273.274. 280. 281. 282. 286. 290. 291. 294.298.300.301.302. 304. 305. 308. 310. 312. 315.316.323. 327.329. 331. 332.334. 333.337. 339.346.347.351. 352. 353.334. 333. 356. 358. 369.370.371.372. 375. 378. 379. 383. 391.393. 395

Leo ex pauciparis animalibus. 339

Léporis fœcunditas vnde. 210

Lepra & ſcabies in quo differant. 282

Libido immoderata adiumento eſt morbis qui à pituita contrahuntur. 60. 190. quomodo excitetur. 209. 210

Lienoſi Græcis quomodo appellentur: & cur eorum cicatrices nigræ ſint. 309

Lingua ebriorum, cur inter loquendum offendat & vacillet. 160

Lingua rigentium quamobrem errare ſoleat, quemadmodum & ebriorum. 296

Lingua cur pinguedine carere debuit. 343

Lippus qua ratione morbum ſuum ſano communicet. 276

Lauditas quid ſit, & vnde producatur. 285

quare Lixiuium non tollat dentium ſtuporem. 46. 283

Λειφύρα quæ ſint, & quomodo differant ab ἀσφυξίαις. 365

Lucretij carmina de oculi ſuppreſſione, per quam efficitur, vt viros geminatæ appareant. 148

Luctæ intermiſſio quare ſudorem pariat. 80

M

MAcrobij ſententia de ebrioſorum infœcundo ſemine. 119

Μᾶλλον & Μάλιστα particularũ vſus ſæpe cõfunditur. 37

Mania quomodo generetur, vtrium, & in quo differat à melancholia. 19. 20. an bene interpretes eam Latinè inſaniam vel furorem interpretentur. 20

Μανικὸς quid ſignificet. 140

quare Manſuetudo reperiatur in quibuſdam animalibus, in alijs verò ſæuitia. 357

Manus bene articulata quid indicet, & contrà. 376

Manus nomine totum brachium intelligitur. 78

Manus quomodo laborare dicantur. 103

Marcor, & extinctio, duæ ignis corruptiones. 123. fit duobus item modis. ibid.

Mare cur ſaluberrimum eſſe dicatur. 65

Mares cur maiori ſint corpore vt plurimùm quàm fœmina. 330

Marſilius Cagnatus vir multæ lectionis, & inſignis doctrinæ. 60

Materiæ ablatio & abſumptio, quartus refrigerandi modus, an comprehendatur in extinctione, quæ eſt ſecundus. 123

Meatuum reſerationis & occluſionis ad ſemen emittendum efficacia. 179

Medicamenta ſeu pharmaca enema quæ ſint, eorumq; duplex vſus. 41. quæ ventrem ſoluunt, non autem veſicam, & contrà, qualia ſint. 48. 49. cur nonnulla vomitum, nonnulla aluum, alia vtramq; cieant. 50. 51. quæ poſſint reſtituere candidum colorem cicatricibus nigris. 307

Medicamentorum purgantium conditiones neceſſario requiſitæ quænam ſint. 53

Medicina definita eſt adiectio & ablatio, & quare. 2. temeraria quæ. 4

Mediocritas tuendæ valetudinis vim habet, exſuperantia contrà. 2

Medium hominis ſymmetri quodnam ſit. 240

Melancholia quomodo generetur, vtrim, & in quo differat à mania. 19. 20

Melancholici naturâ qui intelligantur, & quare ex vino reddantur celeres. 141. quare vigiles ſint, 219. etiam qui ſicco calore æſtuant. 153. an, & qua ratione ſint libidinoſi. 208

per Μέλλον quid intelligatur. 98

Membra aquâ calida immerſa cur non ſudent. 74

Menſura & proportio aquæ vino miſcendæ exactè definiri non poteſt. 118

Meridionales homines capillos habẽt duros & ſiccos. 346

Mictus qua ratione horrorem moueat. 292. 293. 295

Mixtio aquæ & vini duobus modis fieri poteſt. 145

Μύωπες quid ſint, & vnde hæc vox deriuetur. 304

Monſtra quæ ſint, & quotuplicia, & in quibus illa eueniant. 382

Morbi futuri ſigna ſunt ſudores ſpontanei, & quomodo. 112

Morbi curantur aliquando per exceſſus, & quare. 3

Morbi ex bile acuti, & periculoſi quare hyeme potius quàm æſtate contingant. 9

Morbi acuti quibus, & qua ratione hyemis tempore contingant. 30

Morbi magis contingunt ex refrigerato calido, quàm frigido calefacto. 37

Morbi ignis ſeu calidi, ab humiditate: & qui ex humiditate, à caliditate curantur. 70. 71

Morbi longi natiuum calorem corrumpunt. 125. quinam ex ea corruptione oriantur. 126

per Morbum qua ratione mutatur affectio, non autem per ſanitatem. 274. 275

Morbus & ſanitas definiuntur. 2. 5

quare Morbus dicatur à Galeno ex genere permanentium. 275. quomodo fiat nolenti, ſanitas volenti. ibid.

le Moreſche, aut Mattacini. 79

Mors quomodo non potius à frigefaciente, quàm à calefaciente oriatur. 151

in Morte cur oculi ſurſum attollantur. 165

Motus vehemens qui dicendus, & qui multus. 214. omnis animalium indiget partium tumſu. 222. an omnis ſemper calefaciat. 256. triplex in omnium ambulatione. 262

cur Mulier poſtquàm concepit, coitũ etiam patiatur. 374

Mulieres vtrùm fœcundæ an ſteriles ſint, quomodo aliqui experiantur. 169. quare magis per æſtatem, minùs autem vere concumbere valeant. 198. 199. 206. cur non caluefcant. 386

Mulieribus maximè conferunt æſtas ſicca, ſiccuſq; autumnus Aquilones habentes. 18

Mulierum corpora & cutem minùs perſpirabilem eſſe, quàm virorum, ratione & ſigno docetur. 324. pariendi plura tempora. 331

Μύξα quid propriè ſignificet. 84. 85

Muſtum, etſi purget, non eſt propriè pharmacum, & quare. 58. cur non inebriet. 136

Mutatio omnis mobilitas quædam eſt. 23

Mutationes temporum ſedant, aut pariunt morbos, & quare. 5. 37. duobus modis accipiuntur. 6

Mutationes maxima pars ſunt rei gignendæ. 338

N

NAni differunt ab his qui ἄνω μικροὶ appellantur. 334

Natura nomine quid intelligatur. 332
Nauigatio motum & euacuationem corporis parit. 58
Nautæ & piſcatores cur Solis calore gaudeant. 161
Nisi vox pro tenera ætate ſiue pueritia accipitur. 163
Nigredo & albedo igni tribuuntur. 285
Nitrum non tollit dentium ſtuporem, & ratio. 46.283
Νοτὶς, quod eſt humiditas, de rore etiam dicitur. 71
Nuditas pedum vtrùm conferat in re venerea, nécne. 173.174

O

OBiecta quæ viſui offeruntur qua ratione ſigna & notæ paſſionum appellentur ab Ariſtotele. 277
per Oculi ſuppreſſionem quod vnum eſt, duo apparent, & quare. 148
Oculi cur in coitu, & in morte ſurſum, in ſomno autem deorſum ſubmittantur. 165. *cur maximè laborent.* 168. 169. 211. *qua ratione vni animalium hominis deprauentur.* 377
Oculus eſt ex natura aquæ non ignis. 171
Odor, qualitas quædam eſt minimè corpulenta, ſed tenuis. 59. *grauis, qua ratione pubertatis tempore contingat.* 182
τὸ Οἰκεῖον τῆ ὑπὸ οἰκίαν ἐστὶν ἀπελθεῖν, quomodo explicandum. 130
Οἶνος γλυκερὸς, ſeu γλυκὺ, & ἡδὺ in quo differant. 137
Oleum calefacit tum actu, tum facultate. 47. *etſi purget, non eſt propriè pharmacum, & quare.* 58. *ebibitum ad arcendam ebrietatem confert, & ante vini potum, largiùs potandi occaſionem præbet, & ratio.* 164. *quare illius mixtio cum aqua magis approbanda ſit ad laſſitudines tollendas, quàm ſingulorum ſeparatim vſus.* 217. *exſiccare probatur.* 218
Οἰνόφλυγες, per ebrioſos reddit Theodorus. 119
Ophthalmiæ quare æſtatis tempore abundent. 11. *cur in eas incidant bilioſi vere frigido, & ſicco.* 15. *æſtate ſicca, & aquilonia, eodemq́; autumno.* 19. *morbus contagioſus.* 281
τὸ Ὀπτικὸν per ι, *& ὀπτικὸν per* ο, *notiones.* 126
Ὀργᾷν quid ſignificet. 177.178
Ὄρεξις κυνώδης, & βούλιμος quid ſint, & in quo differant. 289.290
Oribaſius quid de vſu vomitorij ſuis temporibus referat. 51
Orionis ortus quando. 6
Ὀρτυγομήτρα quid ſint. 334
Ortus ſtellarum quid ſignificet hoc loco. 5. *varietatis cauſa duplex.* 6
Oſcitationis materia quæ. 273
Oua cruda quare non poſſint in gyrum verti, cocta verò contrà: eorúmque apta ſimilitudo. 267
Oua confracta parti alicui percuſſæ ſuperimpoſita, futurum affectum prohibent, & quare. 305
Oues pediculis carent. 24. *cur maximè lacte abundent.* 326. *quot menſibus vterum ferant.* 331. *qua ratione molliores pili illis ſubnaſcantur, ſi euulſi prius fuerint, non forcipibus præciſi.* 345. *cur quò prolixiores, eò duriores.* 347. *quædam bis pariunt in anno, & quare.* 373.374
Οὖν particula illationem inducens, non concluſionem. 31
Οὐρητῆρες & οὐρῆθρα quid ſint Galeno. 364

P

PArtes externæ corporis qua ratione maximè frigeſcere dicantur. 287
cur Partes, quæ percuſſionem acceperunt, intumeſcant, & liuidæ fiant. 319
Partes in quadrupedibus infirmiores quænam ſint. 380. 381
Partibus carnoſis non eſt adhibendus ignis, & quare. 42
quare Partibus quibus innitimur, & iacemus, non ſudemus. 87
Partus animalium, quoad numerum prolis quotuplex ſit. 339. *frequentioris cauſa.* 373.374
Pathos & affectio differunt, ex Galeni doctrina. 275
Pedes calefacti cur maximum ſudorem effundant. 90. *quare dicantur inepti ad ſudandum.* 97. *ſublimes & elati qui dicantur, & quare magis frigeſcant, quàm ſi firmato veſtigio hæreant.* 288. *cur pares animantibus natura dederit.* 349. 353
qui Pedibus currendo iter faciunt, quò velocior curſus fuerit, eò magis illorum oculi illacrymari ſolent, & qua ratione. 230.237
Pediculi gignuntur ex mutatione aquarum. 24
Pedum intumeſcentia vnde oriatur. 7
Pelles animalium recenter excoriatæ parti alicui percuſſæ calidæ admotæ affectum futurum prohibent, & quare. 305
Penis qua ratione vehementius intendi poſſit iis qui concumbunt, ſi mingendi deſiderio teneantur. 193.196. *arrectionis eius duæ cauſæ.* 196. *cur minus attollatur, licèt inſignis menſuræ ſit.* 197. *illius & cordis inuoluntarij motus vnde proueniant.* 234
Pentathli erant, qui Latinè quinquertiones dicebantur. 222
Perdices mox atque excluſerūt pullos, protinus educunt. 355.387
Περιοχὴ quid ſignificet propriè, & quomodo à Theophraſto vſurpetur. 107
Peripneumonia, hyemalis morbus. 8. *quo tempore bilioſis contingat.* 30
Perniones, Græcis χίμετλα, quid ſint. 66. *quare ex frigiditate generentur, atque etiam curentur.* 67
Peſtis conditiones duæ aſſignantur, ratione quarum dicitur eſſe contagioſa. 10 *futuræ ſigna quæ.* 31
Petri Bembi de mulierum manca & imperfecta perſona relatio. 180
Petro, ſeu Petronas antiquus medicus. 3
Pharmaca enema quæ ſint, eorumq́; duplex vſus. 41. *qualia ſint ea quæ ventrem ſoluunt, non autem veſicam, & contra.* 48.49
Φιλοβελίτου quomodo hoc loco exponantur à nonnullis. 122
Φιλοποσία propriè bibendi amorem ſignificat, non vinoſitatem. 128
Φλέβες quid ſignificent. 292.293
Phlegmaſia, aut inflammationis nomine quid ſignificetur. 55
Φλίων, eſt τὸ ὀργὴν ἔχον. 119
quare Phthiſes quibuſdam contingant in hyeme ſuccedente æſtatem ſiccam, & Aquiloniam, autumnum vero humidum, & Auſtrinum. 18
Phthiſicis qua ratione ſemen in ſomnis profluere ſoleat. 253
Phthiſis quare contagione afficiat. 281
Phymata quid ſint, ex Galeno. 42
Pigmenta quæ ſint. 84
Pili capitis quomodo oriantur. 80. 88. *quare non oriantur in cicatricibus.* 172. 318. *congeniti qui ſint, & quando defluere ſoleant.* 191.192. *quæ ſit eorum materia.* 209. *qua ratione erigantur ex ſoni alicuius aſperitate.* 277. *item ex horrore.* 299. 296 302.303. *cur cicatricibus animantium exoriantur.* 350. 351. 352. *quamobrem in vitiligine ex cuti neceſſario trahant colorem.* 356

Pinguedinis circa ventrem, aut eius partes, cauſa duæ. 217.232
Pinguedo qua ratione fiat in quibuſdam animalibus ſub cutem, aliis intra carnem, & aliis vtroque modo. 322.323
Pingues homines qua ratione frigeſcant & rigeant. 292
Piper larga copia aſſumptum veſicam ſoluit, exigua verò aluum, & quare. 14
Piſcatores & nautæ cur Solis calore gaudeant. 161
Piſces in aqua concumbunt, quia ſine attritu coëunt. 187.
Pituitoſi in rancedines & diſtillationes incidunt vere frigido & ſicco ſuccedente hyemem Auſtrinam, & pluuioſam. 16
Pituitoſis ſicca æſtas, ſiccéſque autumnus Aquilones habentes maxime conferunt. 18
Πιτυλίζειν, *exercitationis athleticæ genus comprehendit.* 79
Plantæ ſphacelo quandoque laborant. 14. *odorata, diuretica.* 59. *quæcunque domeſtica, illa etiam ſylueſtres reperiuntur, non è contrario.* 270
Plantis præſunt auſtri quos mare miſerit. 32
Pleiadum ortus & occaſus quando. 6.25
Pleuritis ponitur inter morbos à frigore gigni conſuetos. 8.214
Pleuritides, & Peripneumonia qua temporis conſtitutione bilioſis contingant. 30
Plato maniæ duas ſpecies tradidit. 20. *arguitur à Galeno.* 121. *eius ſententia de vini qualitate.* 114. *de vocis* οἶνος *etymologia.* 140. *de vitiligine.* 323. *locus de vmbilico.* 371
Plinij ſententia de aquis pediculos gignentibus. 24. *de braſſicæ facultate.* 143. *de medicamento pro reſtituendo colore candido nigris cicatricibus.* 307. *de pygmæis.* 336. *de aquatilium quorundam magnitudine immenſa.* 385
Plumbum calidius redditur quàm lana, & quare. 301
Plutarchi ſententia de vulneribus acries gladiis inflictis. 43. *de vini qualitate.* 114. *rationes de ſenis ebrietate.* 116. *de infœcundo ebrioſorum ſemine.* 119. *de muſto.* 136. *de pueri recèns nati miſeria.* 372
Πνεῦμα, *ſiue ſpiritus non tanquàm efficiens, ſed tanquàm materialis cauſa ſumitur.* 89
Πνεῦμα μεθύειν *quid ſit.* 261
Poculis magnis & amplis potantes, cur minus inebrientur, quàm qui paruis eandem vini quantitatem hauriunt. 136
Pori aut meatus purgantur ſpiritu, qui illis proprius & domeſticus eſt, per diſtenſionem. 263
Portulaca cur dentium affectus medeatur. 45.46.283
cur Potio multa vniuerſim & raptim bibita minus ventrem humectet. 149
Potus magnoperè indulgendum eſt æſtatis tempore, cibi verò copia parcendum, & quare. 48
poſt Potum non ingeſto cibo quare plus ſudent qui ingerunt. 96
quare Potus ſæpe, & paulatim febricitantibus eſt exhibendus. 68
Praua plura eſſe quàm bona, probatur ab Ariſtotele. 368.369
Problemta, quæ hac prima ſectione continentur, ad medicinam pertinent omnia, ſicut & aliarum quàm plurima. 1
Περιστάναι, περιστάσθαι τὸ πνεῦμα, *quid ſit.* 109
Prolem variari iuxta affectionem, quæ concubitus tempore parentibus inſit, exemplis comprobatur. 332
cur Proles noſtra appelletur id quod ex ſemine noſtro procreatum eſt. 185
Propoſitiones in materia contingente, etſi contrariæ, vel ſubcontrariæ, vera ſimul eſſe poſſunt. 2
Πρὸς τὴν πεντάδα, *quomodo explicandum.* 106
Προσαναφέρεσθαι *quomodo explicandum.* 125
Ptiſanæ nomine quid intelligatur, quomodo fiat, & an triticea vel hordeacia lenior ſit, & ægrotantibus conueniention. 44. *ab Hippocrate datur ſtatim exhibito pharmaco, & quare.* 250
Pubertatis tempore quare abſcedant cocta, & relinquantur cruda. 183
Pubeſcere quando dicamur, & quid ſit. 1;2
Pueri quare ægrotent autumni tempore, hyemi Aquilonia, & veri Auſtrino ac pluuio, æſtiuíue ſicca ſuccedentes. 28. *ad quam vſque ætatem hic intelligantur, & qua ratione non ita vinum appetant ac viri robuſti, & Scythæ.* 128. *ebrij magis per ſomnos immingunt, quàm ſenes, & quare.* 163. *per æſtatem redduntur teniores, & ratio.* 206. *ſunt agreſtiores, & iræ magis dediti, quàm viri facti.* 368. *quare non calueſcant.* 386
cur Pueruli vere frigido & ſicco nati, debiles ſint & imperfecti. 15
Pulchrum omne non omnibus eſt iucundum. 378
Pulmo quare vibices tollat. 310.311
Pus eſſe factum, vnde nobis apparere poſſit. 40
Putredines & excrementa, & quæcunque ex his oriuntur, noſtra dici minimè poſſunt, & ratio. 186
Putrefacientia cauſtica in quo differant ab eſcharoticis. 41

Q

QVadrupedũ *partes infirmiores quænam ſint.* 380.381. *cur illis deſtillatio non contingat.* 383
Qualitates corporum ad peſtem recipiendam aptorum quales. 10
Qualitates medicamentorum quæ ventrem ſoluunt, veſicam minimè, & contra, quænam ſint. 48.49
Quantitas cibi initio morbi qualis eſſe debeat. 61
Quantitas vrinarum obſeruanda eſt, vt ſignum ex colore certius & fidelius nobis appareat. 64
Quartanæ origo, autumni tempore. 29
Quartanæ remedia quæ adhibenda, & quæ non. 70
Quies Solis radiis expoſito qua ratione maiorem adferat calorem quàm ambulatio. 256
Quieſcentes qua ratione minùs afficiantur vertigine, quàm ſurgentes. 267. *cur minus refrigerentur hyeme, quàm currentes.* 297
Quinquertiones erant, qui Græcis pentathli dicebantur. 222

R

R*Anarum paruarum rubetis ſimilium prouentus, peſtilentiæ futuræ ſignum, & quare.* 31
Raphani ſeu braſſicæ facultas aduerſus crapulã & ebrietatẽ. 142. *cur eo vtantur medici ad aluí fluxiones.* 143
cur Rancedines contingant in hyeme ſuccedente æſtatem ſiccam, & Aquiloniam, autumnum humidum, & Auſtrinum. 17
Refrigerati admodùm quare dolorem & laborem patiantur ſi ad ignem accedant. 299.301
Refrigeratio exitum prohibet nouo ſudori. 84
Refrigeratio caloris in ebrioſis an eodem modo fiat quo in ſenibus. 124.156
Renes quare his vocibus ἰξύα, *&* ἀρχὸς, *ſignificentur, & in coitu maxime afficiantur.* 170
Repleti non ita faciles atque expediti ſunt ad Veneris vſum, ſicut ieiuni, & quare. 179
Reſpiratio in moderatè currentibus quomodo rhythmum

efficiat. 235
Rheuma quid ſignificet apud Medicos. 96
Rhythmus omnis menſuratur ex motu determinato, ſeu definito. 235
Rigor, tremor, horror, quid ſint, & in quo differant inter ſe. 39.121.157.284.296
Ructus vnde fiant, quæ ſit eorum materia, & qua ratione in hominibus fiant, non autem in cæteris animalibus. 365
Ruta quomodo ſudores fœtidos mouere dicatur. 84.86

S

SAccata & caſtrata vina quæ dicebantur. 118
Sæuitia qua ratione reperiatur in quibuſdam animalibus, in alijs verò manſuetudo. 357
cur Sal poteſt tollere dentium ſtuporem. 45.46.283
Salis & aceti vſus contra inflammationes. 305
Saliua profluit in os illius qui alium intuetur acerba comedentem, & quare. 277.279
Saltatio corporis motum & euacuationem generat. 58
Saltatores cur halteribus vterentur. 222.223
Sanguis in venis exiſtens excrementum appellatur. 101. quare cùm plaga intumuit, non poſſit eundem locum repetere. 308. quomodo congeletur in ſuggillatis. 316. cur ſoli homini è naribus fluat. 322
Sanitas & morbus definiuntur. 25
per Sanitatem qua ratione non mutatur affectio, ſicut fit per morbum. 274.275
Satyri Clazomenij exemplum. 158
Scabies qua ratione contagioſus morbus ſit. 282
τὸ Σκαιρὸς quomodo Heſychius interpretatur. 103
Scammonium multa copia ſoluit aluum, exigua autem, & vetat veſicam, & quare. 54.55
Scythæ vtramque venam poſt aures incidebant. 168
per Scythas calidos & ſiccos ſignificat Ariſtoteles. 128
Sectio decima problematum cur ἄτομα φυσικῶν inſcribatur. 320
Sedile quos impleat, quos verò extenuet. 264.265
Semen genitale quid ſit. 60.61. quomodo pituitæ naturâ dicatur ſimile. 61. excrementum eſſe, probatur. ibid. 207. ebrioſorum magna ex parte infœcundum, & quare. 119. ex cerebro ad maris genitalia defluere confirmatur. 168. quid ſit, & eius natura. 175.186. quare illius excretio contingat timentibus, & morientibus pleriſque. 176. non poteſt in aqua liqueſcere, ſed igni. 187. eo recedente qua ratione totus homo reſoluatur & langueſcat. 195. quibus potiſſimum in ſomnis profluere ſoleat. 253
Semiebrij quare minus peccent, quàm omninò ebrij. 116
Semina odorata calida ſunt, ideóque diuretica. 52
Seminis corpulentia ex calore fit, & contrà. 119
Seminis commotio quare fiat in ſomnis. 341
cur Senes ebrij minus per ſomnos immingant, quàm qui ætate tenella. 163. quare faciliùs à ſomno excitantur. ibid.
cur Seniores in apoplexias incidant vere frigido & ſicco ſuccedente hyemem Auſtrinam, & pluuioſam. 16
Senſus vtrùm fiat à ſimilibus, aut à contrariis, quæſtio inter antiquos Philoſophos, diſſoluitur ab Ariſt. 130
cur Similitudo maior ad parentes obſeruetur in aliis animalibus, quàm in homine. 332
Σιμὸς, quid ſignificet, & vnde deducatur. 109
Siniſtra omnes partes imbecilliores ſunt. 254
cum Sitis non coniunguntur fames. 252
Sobrietas maximè ad ſanitatem confert, & quare. 56
Sobrij rectè iudicant, & cur. 116. quamobrem aquas ſalſas, vitioſaſq́ minùs ſentiant, quàm temulenti. 130. 131.147
Sol multùm vaporis de terra excitans, peſtilentiam futuram deſignat. 31
in Sole quieſcens qua ratione maiorem percipiat calorem quàm ſi ambulet. 256
Solis calor cur ebrius iucundus atque vtilis ſit. 161
Solſtitium quid ſit, & quando fiat. 36. cur ægrotis perniciosum. ibid.
Somnus die acceſſionis febris quartanæ fugiendus. 70. magis ſudores excitat, quàm vigilia. 99. dupliciter ſumitur. 152. vnde fiat. 153. cur in eo oculi deorſum ſubmittantur. 165. qua ratione faciliùs accedat parte corporis dextra recumbentibus, quàm ſiniſtra. 268.269. 270
Sonus quid ſit, & quomodo eius aſperitas horrorem concutiat. 277
Sorbitiones ægrotis ſuppeditari debent initio morbi, & quare. 62
in Spadonibus quare tota immutetur natura. 358. cur vlceribus & putredine circa crura afficiantur. 362
Σπάνια quid ſignificent. 292
Spaſma quid ſit, quomodo fiat, & quamobrem eo corripiantur, quibus aliquis obutam factus restiterit. 258
Sphacelismus & ſyderatio quid ſint, & in quo differant. 14.15. eius vocis alia notio. 17
Spiritum profiſtere, τὸ πνεῦμα προιστάναι, quid ſit. 109
Spiritus non tanquàm efficiens ſed tanquàm materialis cauſa ſumitur. 89. ſublimis, aut ſuſpenſus qualis dicatur. 109. duobus modis ſumi, ſeu intelligi poteſt. 111
Spithama quid ſit. 336
Σπληνιῶντες, σπληνικοὶ, ſiue σπληνώδεις, qui dicantur: & cur eorum cicatrices nigræ. 309
Στίφος quid ſignificet. 195
Sternutatio fieri non debet, niſi poſtulante natura. 177. quare horrorem moueat. 292. vnde fiat. 341. 383. quamobrem in homine, & non in quadrupedibus. 383
Stobæi de ſomni ortu ſententia. 152
Strepitus, qui in ſternutatione contingit, vnde fiat. 384
Succus hyoſciami multum prodeſt perniombus. 67
Sudantes quare nauſeare ſoleant, ſi vento aut aqua refrigerentur. 89
quare Sudor neque adducentibus neque continentibus ſpiritum proueniat. 72. cur non inter laborandum, ſed poſt laborem incipiat. 74. 90.94. quare ſalſus ſit, & frequenter etiam amarus. 75. quomodo ſuperiore corporis parte magis fieri dicatur, quàm inferiore. 77. cur capitis minus malum odorem reddat, quàm reliqui corporis. 79. quare maior ſit in iis, qui ſudare aſſueti ſunt, quàm in alijs qui iamdiu non ſudarunt. 81. cur magis profluat detergentibus, quàm reſidere ſinentibus. 84. quare tergo magis contingat, quàm priori parti. 85.86. an hyeme moueatur. 91.105. vnde ſit eius principium. 99. vtilior eſt qui à corpore nudo prodit. 101. cur ex aliquo horror efficiatur. 106. quare calidus melior ſit frigido. 107. cur per æſtatem plùs emittitur. 110.112. ſpontaneus qui dicatur, & cur deterior ſit eo quem labores excitarint aut exercitationes. 111. quomodo ſit ſignum morbi futuri. 112. illum excretio multam vtilitatem affert iis qui laborant & exercitationibus vtuntur. 141
Sues quare pilum hyemis tempore non amittant. 344
Suffocationis & ſtrangulationis cauſa in corporibus humidis quænam ſit. 240
an Superbi aliqui reddantur per vini vſum. 40
Supercilia augentur, & quare. 192
Superfluitates congeſtæ in hominibus inexercitatis, aſſumpto vino multo diluuntur & attenuantur. 132

an Suturæ ſint plures in capite hominis, quàm fœmina. 375
Syderatio & ſphacelisſmus quid ſint, & in quo differant. 14. 15
Sylueſtre & ferum quid fieri quàm ſit facile. 368
Συντείνειν & κατισχύειν verba quomodo accipienda. 72. 73
Σύντηξις, ſiue colliquatio, vel fit latenter, vel manifeſta aliqua fluxione. 2
Sympathia quomodo definiatur à Fracaſtorio. 272

T

TAbis nomen de tribus affectionibus dicitur. 281
Tauri caſtrati per cornua dignoſcuntur à non caſtratis. 358
quare Temulenti aquas ſalſas, vitioſasq́; magis ſentiant, ſobrij verò minùs. 130, 146
Temulentia & crapula in quo differant. 145
Terga cur magis pruriant, quàm cætera corporis partes. 86
Tergo magis quam priore parte ſudamus, & quare. 85. 86
Teſtium pondus quando fiat, & quare penem erigant. 179
Teſtudo corde exempto longo temporis ſpatio viuit. 394
per Τεταρταίους qui intelligantur. 140
Thapſia tum vomitum, tum aluum ciet. 52. quomodo fiat ἐνφόρια candida. 314
Thebanæ fœminæ hiſtoria. 180
Theodorus reprehenditur quòd λαγνείαν verterit libidinem immoderatam. 60. Auctor eum liberat à calumnia Henrici Stephani. 225
Theophraſti ſententia de Auſtris ſiccis. 32. 33. de ſudoribus. 74. 76. 77. 79. de ſudoris graueolentia 79. de Sole exſiccante & denſante cutis foramina. 81. 83. de mixturis odoris gratiâ. 84. de ſudoribus à tergore. 86. de ſudore faciei. 88. de nauſeantibus ob ſudorem. 89. de ſudoribus poſt laborem. 91. in ſomnis. 99. de braſſicæ virtute aduersùs ebrietatem. 142. de odore. 182. 183. de laſſitudine. 220. de accubitu ſuper iis quæ reuertuntur. 228. de aſcenſu & deſcenſu, fœmoribus & tibiis contrariis. 246. de maiori fœmorum quàm tibiarum labore in omni motu. 249. de laſſitudinum medela. 259. de vertigine. 267. de thapſia. 313. de ſylueſtris & domeſtici animalis diſcrimine. 367
per Θυμιάσεις, quæ & ἀναθυμιάσεις τῶν δυσωδῶν ab eodem Ariſtotele dicitur, quid intelligendum ſit. 14
Thriueri opinio de potu ſæpe, & paulatim febricitantibus exhibendo. 68
Tibiæ ſius genua quamobrem aſcendendo laborare dicantur. 238. 245. cur media earum pars in omni itinere. 240. quare in omni motu minùs laborent, quam fœmora. 248
Θώρηξις, & ἀκροθώρηξ quid. 116
Tormenta & cruciatus aliorum quare nos commoueant. 279
Torpor, ſiue ſtupor quare manibus & pedibus magis accidant. 269
Tremor quid ſit, & in quo à rigore differat. 121. 157. 284. 196. quare ex vino oriri dicatur. ibidem. 122. 156
Trepidationis naturam liquidò explicat Galenus. 97.
Triſtes quare in frigore acerbiores reddantur. 286
Tumores in locis venoſis conſiſtentes vrendi ſunt. 42
Τυμπανία quis affectus eſſe dicatur, ex Galeni ſententia. 141
Turgere Latinis quid ſit. 177
cur Tuſſes contingant in hyeme ſuccedente æſtatem ſiccam, & Aquilonia, autumnum humidum, & Auſtrinum. 17
Tuſſire hominum ab eo diſſimile eſt, quod in bobus obſeruamus. 321

V

VAccæ quænam lacte plurimùm abundent. 325. quot menſibus vterum ferant. 331
Vapores calidi vini viſionem ſeu aſpectum commouent. 232
Varices quid ſint, & qua ratione generandi facultatem tollant ni quo ab illis detinentur. 123
Vectio in lectica motum & euacuationem corporis affert. 58
Venæ duæ poſt aures inciſæ ſterilitatem inducunt, & quare. 168
Veneris deſiderium non propriè pruritus dicendus eſt. 189
Venter non ita laborat in coitu vt oculi & ſedes, & quare. 169
quare illorum tantummodò extenuetur, qui ſe exercitationi dederint. 216. 231. 232. cur partes circa eum pingueſcant maximè. 217
Ventris nomine quid intelligatur. 94
Ventris fluxiones, tum ventriculi, tum inferioris alui fluxum comprehendit. 126
Ventrium plurium ratione quomodo ructus aut crepitus non fiant. 365
Verecundiam maximam infert concubitus deſiderium, & quare. 205
Vertigo qua ratione ſurgentibus magis accidat, quàm ſedentibus. 267
Verueces caſtrati per cornua dignoſcuntur ab aliis. 358
Veſica eſt receptaculum totius humidi illius, quod in ventre haud coctum eſt. 42
Vetuſtas vina potentiora reddit, & magis calida, minimè verò magis humida, ſed potiùs ſicca. 127
Vicomercati de Orionis exortu contra Alexandrum & Theophraſtum opinio. 6
cur Victu calido uti debeat febre quartana laborans. 70
Vigilantes & dormientes contrarius habitus. 268. 270
Vina aquoſa vrinas mouent. 52
Vina ex acrioribus herbis confici ſolita. 85
Vini qualitates quæ. 124
Vinolenti quare non caleant, ſed frigent, & dolore, cæteriſq́; huiuſmodi vitiis excipiuntur. 114. 115. 127. cur ad lacrymandum propenſiores. 152
Vinum merum difficiliùs inebriat, mixtum verò velociùs. 117. 138. vetuſtum & coctum quale ſit. 118. vtrùm mixtum magis crapulam pariat quàm merum, atque etiam ad coctionem conducat. ibid. quomodo frigus pariat. 122. 155. 156. maiorem habet humiditatem à natura, quàm caliditatem. 127. quare dulce & merum aſſumens, inter potandum alia vinorum genera, ebrietatem fieri impediat. 136. cur fluitet, & in ſuperficie immoratur. 138. an aliquos reddat ſuperbos illius vſus. 140. quare inſanos reddat aliquos. 141. quomodo quoddam balaninum dicatur. ibid. cur maximè dilutum magis vomitum concitet, quàm aut aqua ſola, aut merum. 145. conſideratur ſicut nutrimentum, & ſicut medicamentum. 151
Vipera & angues mites & innoxij reperiuntur. 368
Vergiliarum ortus & occaſus quando. 6. 25
Virginum longitudo & proceritas confirmatur exemplo. 359

cur Viri

cur Viro per æſtatem minùs, mulieres magis concumbere poſſint. 198.199.206
Viſio ebriorum quare non fertur longiùs. 132.148
Viſiones duæ ſunt in ebrio eo tempore quo vnica in ſobrio. 134 (278
Viſus qua ratione magis horrorem pariat, quàm auditus.
cur Vita diutior ſit hominis, quam fœmina. 375
Vitiligo vnde fiat, & eius ſpecies tres. 323. quamobrem minùs comprehendat pueros & mulieres, quàm viros. 324. cur ſolum hominem. 325.356
Vlcera capitis quare in plenis impuriſq́; corporibus ſanentur potiùs quàm tibiarum. 26
Vlcera quanā cauterium volunt. 40. pura & ſaneſcentia diuerſa requirunt medicamenta ab impuris & malignis: & quæ ſit diuerſitatis ratio. 59.60
an Vmbilicus amplior ſit hominibus, quàm ceteris animalibus. 371
Vnguenta grauiorem quendam odorem emittentia, quanam eſſent antiquitùs. 84
Voluntaria & inuoluntaria quomodo differant. 275
Voluptas maxima in coitu vnde proueniat. 188. 189. 203
Voluptas & deſiderium inter congeneros animantes vnde oriatur. 378.379
Vomitorij medicamenti genera quot ſint, & quæ. 50
cur Vomitus neceſſarij ſint in temporis mutationibus. 7
Vomitus humoris acidi ſicuti pituita, aut nigra bilis, dentium affectus gignit. 45
Vomitus magis quam ſudores corpora leuat, & quare. 94. fieri non debet, niſi poſtulante natura. 177. quid conferat laſſitudinibus. 219.220. quomodo laborioſus dicatur. 220. duplex. ibid.
Vrinam prouocantia duplicia genere ſunt. 42
Vrinæ deſiderium an prouocetur ab ignis vicinia. 274
Vrinarum inſpectio potiùs in modica, quàm in multa quantitate fieri debet. 62
Vrinas mouemus quadam, ſed non facultate propria. 59
Vrſa quot diebus vterum ferat. 331
Vſum in nobis generare iucunditatem, probatur exemplis. 379

Y

PEr ὑπαχθήματα quid denotetur. 19
Ὑπώπια cur arte tollantur. 310. quid ſint. 315. duo genera eorum. 316
Ὑπόστασις ſudoris quomodo explicetur. 184
Ὑποζύγια & λοφοῦρα qui differant. 365

Z

ZEphyri, qui à Latinis Fauonij, quando ſpirare incipiant. 25

FINIS INDICIS.

AE1
1454226

H. 17.

Digitized by Google

Digitized by Google